

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**17. YÜZYIL ŞÂİRİ AHMED YÂRÎ VE DÎVÂN'I
(İNCELEME-METİN)**

(CİLT 1)

DOKTORA TEZİ

NURGÜL KARAYAZI

İSTANBUL 2012

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**17. YÜZYIL ŞÂİRİ AHMED YÂRÎ VE DÎVÂN'I
(İNCELEME-METİN)**

DOKTORA TEZİ

NURGÜL KARAYAZI

DANIŞMAN:

PROF. DR. NİHAT ÖZTOPRAK

İSTANBUL 2012

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Doktora öğrencisi Nurgül Karayazı'nın "17. Yüzyıl Şâiri Ahmed Yâri ve Dîvân'ı (İnceleme - Metin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nihat Öztoprak
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşçı
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Sebahat Deniz
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Cihan Okuyucu
Üniversitesi Yıldız Teknik Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Ömer Zülfe
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

.....

.....

.....

.....

.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ...27/02/2012 tarih ve 2012/5-2 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER
(CİLT 1)

	Sayfa No.
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖNSÖZ.....	IX
ÖZET.....	XII
ABSTRACT.....	XIII
KISALTMALAR.....	XIV

I. BÖLÜM
YÂRÎ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

1. HAYATI.....	1
1.1. Mahlası ve Adı.....	1
1.2. Mesleği.....	2
1.3. Hayatıyla İlgili Çeşitli Bilgiler.....	8
1.4. Yârî Mahlaslı Şâirler.....	13
2. ŞAHSİYETİ.....	15
2.1. Edebî Şahsiyeti.....	15
2.1.1. Dil ve Üslûbu.....	15
2.1.2. Şâirin Kendi Şiir ve Şâirliğini Değerlendirişi.....	28
2.1.3. Şiirlerindeki Sosyal Hayat İzleri.....	34
2.1.4. Başka Şâirlerle Benzerlikler.....	40
2.2. Tasavvufî Şahsiyeti.....	46

II. BÖLÜM
YÂRÎ DÎVÂNINI İNCELENMESİ

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	54
1.1. NAZİM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ.....	54
1.1.1. Mesnevîler.....	54
1.1.2. Kasideler.....	54
1.1.3. Musammatlar.....	57
1.1.4. Gazeller.....	59
1.1.5. Kıt'alar.....	63
a) Genel Konulu Kıt'alar.....	63
b) Tarih Kıt'aları.....	65
1.1.6. Nazmlar.....	68
1.1.7. Rübâ'îler.....	69
1.1.8. Dü-beytler.....	70
1.1.9. Muammâlar.....	71
1.1.10. Matla'lar.....	72
1.1.11. Müfredler.....	73
1.2. VEZİN HUSÛSİYETLERİ.....	73
1.2.1. Şiirlerde Kullanılan Arûz Kalıpları.....	73
1.2.2. Rübâ'îlerde Kullanılan Arûz Kalıpları.....	77
1.2.3. Şâirin Vezin Kullanımı.....	79
1.3. KAFİYE VE REDİF.....	84
1.4. ÂHENK UNSURLARI.....	92
1.4.1. Söz Tekrarları.....	92

1.4.2. Paralellik	95
1.4.3. İkillemeler	97
1.4.4. Ses Tekrarları	97
2. MUHTEVA HUSÛSİYETLERİ	99
2.1. DİN	99
2.1.1. Allah	99
2.1.2. Melekler	102
2.1.3. Peygamberler	105
2.1.4. Ehl-i Beyt ve Sahabeler	117
2.1.5. Âyetler ve Hadisler	120
2.1.5.1. Âyetler	121
2.1.5.2. Hadisler	131
2.2. TASAVVUF	134
2.2.1. Aşk, Âşık, Mâşuk	134
2.2.2. Gönül	143
2.2.3. Vücûd ve Adem	145
2.2.4. Tevhîd/ Vahdet-i Vücûd	146
2.2.5. Hakikat-ı Muhammediyye/Nûr-ı Muhammedî	150
2.2.6. Rind ve Zâhid	152
2.2.7. İnsân-ı Kâmil	154
2.2.8. Ârif	156
2.2.9. Sâkî	157
2.2.10. Fenâ ve Beka	159
2.2.11. Mahv ve İsbât	160
2.2.12. Uzlet	161
2.2.13. Tevekkül	161
2.3. ŞAHISLAR	162
2.3.1. Tarihî Şahıslar	163
2.3.1.1. Ahmed Muîd Efendi (ö.1057/1647)	163
2.3.1.2. Ali Paşa	163
2.3.1.3. Babazâde Abdülkadir Senâî Efendi (Kadrî Efendi) (ö.1084/1674)	164
2.3.1.4. Fatih Sultan Mehmed Han (II.Mehmed) (ö.886/1481)	165
2.3.1.5. Gazneli Sultân Mahmûd (ö.421/1030) ve Ayâz	166
2.3.1.6. Hocasâde Abdullah (ö.1046/1636)	166
2.3.1.7. İsasâde Mehmed Aziz Efendi (ö.1100/1688)	168
2.3.1.8. Mehmed Ağa	169
2.3.1.9. Mehmed İzzetî Efendi (Vişnezâde) (ö.1092/1681)	169
2.3.1.10. Mervân-ı Humâr (ö.132/750)	170
2.3.1.11. Molla Ahmedzâde Nuh Efendi (Nuh b. Ahmed el-Ensârî) (ö.1050/1640)	170
2.3.1.12. Nizâmü'l-Mülk (ö.485/1092)	171
2.3.1.13. Reftârîzâde	171
2.3.1.14. Sâdîzâde Efendi	172
2.3.1.15. Sultân III. Ahmed (ö.1149/1736)	172
2.3.1.16. Sultân IV. Murâd	173
2.3.1.17. Sultân II. Mustafa	173
2.3.1.18. Şeyhî Efendizâde Abdurrahman Efendi (ö.1078/1667)	173
2.3.1.19. Şeyhî Mehmed Efendi (Kudsi Efendizâde) (ö.1085/1674)	174
2.3.2. Efsanevî Şahıslar	176

2.3.2.1. Âsaf.....	176
2.3.2.2. Behrâm-ı Gûr.....	177
2.3.2.3. Cemşîd/Cem.....	177
2.3.2.4. Dârâ.....	178
2.3.2.5. Efrâsiyâb.....	178
2.3.2.6. Fağfûr.....	178
2.3.2.7. Ferîdûn (Efrîdûn).....	179
2.3.2.8. İsfendiyâr.....	179
2.3.2.9. İskender.....	179
2.3.2.10. Kahramân-Kahtarân.....	180
2.3.2.11. Kârûn.....	181
2.3.2.12. Kayser.....	181
2.3.2.13. Kubâd.....	182
2.3.2.14. Mânî-Bihzâd.....	182
2.3.2.15. Nerîmân.....	183
2.3.2.16. Rüstem (Rûyînten, Tehemten).....	184
2.3.2.17. Siyâveş.....	184
2.3.2.18. Sohrâb.....	185
2.3.2.19. Şeddâd.....	185
2.3.2.20. Ye'cûc.....	186
2.3.2.21. Zâl.....	187
2.3.3. Tasavvufî Şahıslar.....	187
2.3.3.1. Abdî.....	188
2.3.3.2. Ahmed Bîcân (Yazıcızâde) (ö.870/ 1466'dan sonra).....	189
2.3.3.3. Ahmed Yesevî (ö.562/1166).....	191
2.3.3.4. Bâyezîd-i Bistâmî (Tayfûr) (ö.234/848 [?]).....	191
2.3.3.5. Bişr-i Hâfî (ö.227/841).....	192
2.3.3.6. Cüneyd-i Bağdâdî (ö.297/909).....	193
2.3.3.7. Ebu'l-Hasan-ı Harakanî (ö.425/1033).....	193
2.3.3.8. Hallâc-ı Mansûr (ö.309/922).....	194
2.3.3.9. Hâris-i Muhâsibî (ö.243/857).....	196
2.3.3.10. İbrâhim Edhem (ö.161/778).....	196
2.3.3.11. Ma'rûf-ı Kerhî (ö.200/815-16 [?]).....	197
2.3.3.12. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö.672/1273).....	197
2.3.3.13. Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö.638/1240).....	199
2.3.3.14. Şakîk-i Belhî (ö.194/809).....	200
2.3.3.15. Şeyh Mehmed-i Dâğî (ö.1020/1611).....	200
2.3.3.16. Şiblî (ö.334/945).....	202
2.3.3.17. Veysel Karanî (ö.37/657).....	202
2.3.3.18. Zünnûn-ı Mısırî (ö.245/859).....	202
2.3.4. Şâirler, Âlimler, Sanatkârlar.....	203
2.3.4.1. Abdurrahmân-ı Câmî (ö.898/1492).....	203
2.3.4.2. Ahmedî (ö.815/1412-13).....	205
2.3.4.3. Alî Şîr Nevâî (ö.906/1501).....	205
2.3.4.4. Aristo (M.Ö.384-322).....	205
2.3.4.5. Asma'î (ö.216/831).....	206
2.3.4.6. Bâlâ Mehmed (Muhammed [?]) Efendi.....	206
2.3.4.7. Ebû Alî İbn-i Sinâ (ö.428/1037).....	206
2.3.4.8. Ebû Hanîfe (Nu'mân b. Sâbit) (ö.150/767).....	207
2.3.4.9. Ebû Ma'ser el Belhî (ö.272/886).....	207

2.3.4.10. Eflâtûn (Felâtûn) (M.Ö.427-347).....	208
2.3.4.11 Enverî (ö.585/1189 [?]), Feyzî-i Hindî (ö.1004/1595).	208
2.3.4.12. Fârâbî (veya Fâryâbî) (ö.339/950).	209
2.3.4.13. Ferîdüddîn-i Attâr (ö.618/1221).....	209
2.3.4.14. Firdevsî (ö.411/1020 [?]).	210
2.3.4.15. Hâcû-yi Kirmânî (ö.753/1352).....	210
2.3.4.16. Hâfız-ı Şîrâzî (ö.792/1390 [?]).....	210
2.3.4.17. Hâkânî-i Şîrvânî (ö.595/1199).	211
2.3.4.18. Hakîm-i Senâyî (ö.525/1131).....	211
2.3.4.19. Hâtem-i Tâ-yî (ö.68/678 [?]).....	212
2.3.4.20. Husrev-i Dihlevî (ö.725/1325).....	212
2.3.4.21. İbn-i Hümâm (ö.861/1457).	213
2.3.4.22. İbnü'l-Fârız (ö.632/1235).	213
2.3.4.23. Lebîd (ö.40 veya 41/660 veya 661).	213
2.3.4.24. Mahdûm (ö.1112/1700-01).....	214
2.3.4.25. Mir Alî-Ferîd.....	214
2.3.4.26. Muhteşem-i Kâşânî (ö.996/1588).	215
2.3.4.27. Nef'î (ö.1044/1635).	215
2.3.4.28. Nev'i-zâde Atâyî (ö.1045/1635).	216
2.3.4.29. Nizâmî (ö.606/1209).	216
2.3.4.30. Örfî-i Şîrâzî (ö.999/1590-91), Tâlib-i Âmûlî (ö.1036/1626).....	217
2.3.4.31. Sâbir Pârsâ (ö.1090/1679-80).	217
2.3.4.32. Sâdî-i Şîrâzî (ö.691/1292).....	218
2.3.4.33. Sahbân-ı Vâil.	218
2.3.4.34. Selmân-ı Sâvecî (ö.778/1376).....	219
2.3.4.35. Seyyid Nesimî (ö.807/1404 [?]).....	219
2.3.4.36. Sultân-ı Dîvânî (Mehmed Çelebi) (ö.936/1529 [?]).	219
2.3.4.37. Şeyhülislâm Yahyâ (ö.1053/1644).....	220
2.3.4.38. Yüsrî (ö.1105/1693).....	220
2.3.4.39. Zemaşerî (ö.538/1144), Fahrüddîn Râzî (ö.606/1209), Seyyid Şerîf Cürcânî (ö.816/1413).	220
2.3.5. Diğer Şahıslar.	221
2.3.6. Aşk Hikâyelerinin Kahramanı Olan Efsânevî ve Sembolik Şahıslar.....	221
2.3.6.1. Yûsuf u Züleyhâ.....	222
2.3.6.2. Leylâ vü Mecnûn.	223
2.3.6.3. Ferhâd ü Şîrîn.....	226
2.3.6.4. Husrev-i Pervîz (Husrev ü Şîrîn).	228
2.3.6.5. Vâmık u Azrâ.	228
2.3.6.6. Şem ü Pervâne.....	229
2.3.6.7. Gül ü Bülbül.....	230
2.3.6.8. Şeyh-i San'ân.	231
2.4. EDEBÎ SANATLAR 231	
2.4.1.1. Aks.	232
2.4.1.2. Cinas.	233
2.4.1.3. İktibas.....	233
2.4.1.4. İstiâre.....	233
2.4.1.5. İstifham.	234
2.4.1.6. İştikak.....	234

2.4.1.7. Kalb.....	234
2.4.1.8. Kinâye.....	235
2.4.1.9. Leff ü Neşr.....	235
2.4.1.10. Mübalâğa.....	236
2.4.1.11. Nidâ.....	236
2.4.1.12. Tarsî'.....	237
2.4.1.13. Tecrîd.....	237
2.4.1.14. Tekrir.....	237
2.4.1.15. Telmih.....	238
2.4.1.16. Tenâsüb.....	238
2.4.1.17. Teşbih.....	239
2.4.1.18. Teşhis.....	239
2.4.1.19. Tevriye-Îhâm.....	240
2.4.1.20. Tezat.....	240
2.5. ATASÖZLERİ, DEYİMLER VE HALK SÖYLEYİŞLERİ.....	241
2.5.1. Atasözleri.....	243
2.5.2. Atasözü Gibi Kullanılan İfâdeler.....	244
2.5.3. Halk Söyleyişleri.....	245
2.5.4. Deyimler.....	245

III. BÖLÜM

1. NÜSHANIN TANITIMI.....	265
1.1. Nüsha Tavsifi.....	265
1.2. Yazma Nüshanın Bazı Hususiyetleri.....	265
2. METİN KURULUŞUNDA TAKİP EDİLEN USÛL.....	267
2.1. Türkçe Bazı Ekler ve Kelimelerin İmlâsı.....	267
2.2. Arapça ve Farsça Terkip, Ek ve Kelimelerin İmlâsı.....	270
2.3. Transkripsiyon Sistemi ve Bazı Teknik Bilgiler.....	272

IV. BÖLÜM

SONUÇ.....	274
BİBLİYOGRAFYA.....	277
EK (FOTOĞRAFLAR).....	304

V. BÖLÜM (CİLT 2)

METİN.....	315
Mesnevî, Kaside ve Musammatlar.....	319
Türkçe Gazeller.....	548
Farsça Gazeller.....	967
Tarihler.....	971
Kıt'alar.....	989
Nazmlar.....	1019
Rübâ'îler.....	1021
Dü-beytler.....	1036
Muammâlar.....	1060
Matla'lar.....	1071
Müfredler.....	1100

ÖNSÖZ

Her medeniyet ayrı bir hayat üslûbu demektir ve her büyük kültürle birlikte yeni bir dünya tablosu, yeni bir dünya perspektifi ortaya çıkar. Klâsik Türk edebiyatı mahsûlleri yeşermeye başladığı Osmanlı medeniyetinin ürünleri olarak, o medeniyetin o kültürün edebî bir üslûpla kaleme alınmış ve yazıldıkları dönemin tarihine, sosyal hayatına ve birçok perspektiften kültürün yansımalarına katkı sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında bir medeniyeti anlamak için onun yazılı vesikalarını kıymet bakımından herhangi bir tasnife tâbi tutmadan bir bütünün parçaları olarak değerlendirmek ve günümüz insanının faydalanabileceği bir şekilde sunmak gerekir.

Tarihin satır araları divânlarda gizlidir; şâirlerin ayak izleri de tarihin sayfalarında takip edilebilir. Nitekim altı yüz asırlık bir geçmişe sahip olan bir medeniyetin hayat üslûbu en güzel ifâdesini edebiyatının satır aralarında bulmuştur. Öyle ki tarihin akislerini bir huzme gibi süzerek içine sindirmiş beyitler kimi zaman bir olayın çözümüne bir ayna görevi görmüştür.

Bu nokta-i nazardan hareketle şimdiye kadar tek mil ve teferruatlı bir çalışma yapılmayan *Yârî Dîvânı*'nı doktora çalışmamıza konu olarak seçtik.

Mezkûr *Dîvân*'ın hacimli olması ve 17. yüzyılda yaşamış ulemâ zümresinden bir kadı'nın gözüyle hem yaşadığı asrın değerlendirilmesi hem de tasavvufî aşk, mârifet, tevhîd eksenli irfânî hakikatlerin şiir diliyle ifâdesi bakımından eser önem taşımaktadır. Bu mânâda eserin tarih ve tasavvuf araştırmacıları için de faydalı olacağı kanâatindeyiz.

Çalışmamız beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şâir Yârî'nin hayatı, edebî ve tasavvufî şahsiyeti üzerinde durulmuştur. Bu bölüm hazırlanırken şâirin yaşadığı asırdan bu yana kaynaklar tarih sırasıyla takip edilmiş, kaynaklardaki bilgiler mukayese edilmiş, mesleği kadılık olması sebebiyle Meşihat Arşivi'nde araştırmalar yapılmıştır. Şâirin hayatı hakkında kaynaklarda fazla bir bilgiye ulaşılamadığı için daha ziyâde *Dîvân*'dan yola çıkılarak tespitlerde bulunulmuştur.

İkinci bölümde *Dîvân*'ın incelenmesi yapılmıştır. Bu bölüm iki ana başlık altında ele alınmıştır. “Şekil Özellikleri” başlığı altında nazım şekilleri ve türleri, vezin, kafiye, redif ve âhenk unsurları olmak üzere şiirler biçim yönünden örnekleriyle birlikte ele alınarak incelenmiş böylece şiirlerin biçimsel niteliği ortaya konmaya çalışılmıştır. “Muhteva Husûsiyetleri” başlığı ise din, tasavvuf, şahıslar, edebi sanatlar, atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri alt başlıklarından oluşmuştur. Kadı ve mutasavvif bir

kimliğe sâhip şâirde dinî ve tasavvufî unsurlar ve bu alanlara âit söylemler, terimler *Dîvân*'da ön plana çıktığı için bu iki sahanın temel kaynaklarına ulaşarak şâirin şiirlerinde bu sahaya âit terimler örnek beyitler üzerinden ele alınmıştır. Şâirin şiirlerinde aşk ve vahdet-i vücûd fikriyatı hâkim olduğu için aşk ekseninde Hz. Mevlânâ, vahdet-i vücûd ekseninde Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin eserlerine atıfta bulunularak şâirin şiirlerinin muhteviyâtı genel olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Şahıslar başlığı altında eserde isimleri zikredilen tarihî, efsanevî, tasavvufî şahıslar, şâirler, âlimler ve sanatkârlar, aşk hikâyelerinin kahramanı olan efsânevî ve sembolik şahıslar beyitlerde ele alınmış şekilleri ile değerlendirilerek incelenmiştir. Son olarak eserde tespit edilebilen edebi sanatlar, deyimler, atasözleri ve halk söyleyişleri seçilen örnek beyitlerle zikredilmiştir.

Üçüncü bölümde *Dîvân*'ın bilinen tek nüshası olan Millet Kütüphanesi Ali Emiri 514 numaradaki nüshanın tavsifi yapılmış, müstensihin imlâ özellikleri üzerinde durulmuştur. Metin kuruluşunda takip edilen usûl başlığı altında Türkçe bazı ek ve kelimelerin imlâsı, Arapça, Farsça terkip, ek ve kelimelerin imlâsı hakkında bilgi verilmiştir. Transkripsiyon sistemi ve teknik özellikler kısmında yazma nüshanın tertibine dâir bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde tarafımızdan yapılan araştırmalar neticesinde ulaşılabilen mecmûalardaki bilgiler değerlendirilmiş, sonuç bölümünde ise Yârî'nin hayatı, edebî ve tasavvufî şahsiyeti ve *Dîvân*'ı hakkında ulaştığımız neticeler aktarılmıştır. Çalışmamız sırasında müracaat ettiğimiz eserler bibliyografyada alfabetik olarak sıralanmış, son olarak yazmanın imlâ ve yazı hususiyetleriyle ilgili özellikler fotoğraflar ekinde gösterilmiştir.

Beşinci bölüm ise *Dîvân* metninin yer aldığı son bölüm olup metin transkripsiyon alfabetiyle verilmiştir.

Yârî Dîvânı'nı yakın dostu rahmetli Yard. Doç. Selçuk Eraydın'ın bir emâneti bilip tez konusu olarak belirlememde beni yüreklendiren kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa Tahralı'ya; yüksek lisans yıllarımdan itibaren maddî ve mânevî desteğiyle her zaman yanımda olan, eserdeki Arapça ibâreler ile ilgili müşkilimi gidermemde kıymetli vakitlerini ayıran saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa Uzun'a; metin okumalarında karşılaştığım güçlüklerde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Sebahat Deniz, Prof. Dr. Cihan Okuyucu ve Doç. Dr. Ömer Zülfe'ye teşekkürü bir borç bilirim. Klâsik edebiyatın titizliğini çalışmalarında gösteren ve talebelerini bu duyarlılıkla yetiştiren, doktora çalışmamın mümkün olduğunca daha az hatayla bitirilmesi için önemli

yönlendirmelerde bulunan kıymetli hocam Prof. Dr. Nihat Öztoprak'a sonsuz şükran borçluyum. Tezin verimli ve rahat bir ortamda hazırlanmasında önemli bir katkısı olan İSAM kütüphanesinin yetkililerine ve çalışanlarına, ayrıca mânevî desteğiyle hep yanımda olan ve çalışmam boyunca beni yüreklendiren anneme, Yard. Doç. Dr. Neslihan Karakuş'a, Fatma Nur Yürük'e, Hatice Eriş'e, Alime Evcî'ye ve ismini zikredemediğim dostlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmada kadı ve mutasavvıf bir kimliğe sahip 17. yüzyıl şâiri Ahmed Yârî'nin tek nüshası Millet Kütüphanesi Ali Emirî 514 numarada kayıtlı “Dîvân”ı incelendi. Çalışma beş ana bölümde gerçekleştirildi.

Birinci bölümde şâir Yârî'nin hayatı, edebî ve tasavvufî şahsiyeti üzerinde duruldu.

İkinci bölümde *Dîvân*'ın incelenmesi yapıldı. Bu bölüm iki ana başlık altında ele alındı. “Şekil Özellikleri” başlığı altında nazım şekilleri ve türleri, vezin, kafiye, redif ve âhenk unsurları olmak üzere şiirler biçim yönünden örnekleriyle birlikte ele alınarak incelendi. “Muhteva Husûsiyetleri” başlığında ise eser; din, tasavvuf, şahıslar, edebi sanatlar, atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri alt başlıkları altında değerlendirildi.

Üçüncü bölümde yazma nüshanın tanıtımı yapılarak metin tesisinde takip edilen yol; Türkçe, Arapça ve Farsça terkip, ek ve kelimelerin imlâsı; transkripsiyon sistemi, teknik özellikler hakkında bilgi verildi.

Dördüncü bölümde mecmûalardaki bilgiler değerlendirildikten sonra çalışmada ulaşılan sonuç, bibliyografya ve metne dâir fotoğraf eklerine yer verildi.

Beşinci bölümde ise metin transkripsiyon alfabesiyle verilerek çalışma tamamlandı.

Hazırlanan bu doktora teziyle Ahmed Yârî'nin ve “Dîvân”ının Türk edebiyatındaki yeri ve önemi ayrıntılı bir çalışmayla ortaya konulmaya çalışılmış, böylelikle 17. yüzyıl klâsik Türk şiiri ile ilgili yapılacak inceleme ve değerlendirme çalışmalarına kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Ahmed Yârî, Dîvân, 17. yüzyıl, kadı, mutasavvıf, inceleme-metin.

ABSTRACT

In this study, the unique copy of *Divan* written by *Ahmed Yari*, a Sufi, kadi, and 17th century poet, which is available by the number of Ali Emirî 514 at *Millet* Library is analyzed. The study is discussed in five main sections.

The first section focused on life, literal and Sufi identity of *Ahmed Yari*.

In the second section, the *Divan* is studied and divided into two subsections. Under the heading of “Features of Literary Form”, versification types, prosody, rhyme, repeated words, and poetic harmony are studied by giving examples in terms of literary form characteristics. In “Features of Content” heading; religion, Sufism, personalities, literary skills, proverbs, phrases, and public phrases are evaluated as subtitles.

In the third section, manuscript edition is introduced. The way that is followed while constructing the text, composition of affix and orthographic rules of the words in Turkish, Arabic, and Persian language, transcription system, and technical features are analyzed and information is given about these subjects.

In the fourth section, the information in the “*mecmua*”s (manuscript anthology in *Divan* literature) are evaluated and then results of the study, bibliography, and photos that are related to the text are given in the additions.

In the fifth section, the text is written with transcription alphabet and the study is completed.

With this PhD thesis, the place and importance of *Ahmed Yari* and his *Divan* in Turkish literature is tried to be explained in a detailed study. In this way, this thesis is aimed to be a source for series of future analysis and studies related with 17th century classical Turkish poetry.

Key words: Ahmed Yari, Divan, 17th century, kadi, sufi, analysis text.

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.t.	adı geçen tez
A.Ü.	Ankara Üniversitesi
A.Ü.D.T.C.F.	Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Dem. nr.	Demirbaş Numarası
Db.	Dü-beyt
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Drl.	Derleyen
Ed.	Editör
F.G.	Farsça Gazel
G.	Türkçe Gazel
Gnl. Yay. Yön.	Genel Yayın Yönetmeni
Göz. Geç.	Gözden Geçiren
Haz.	Hazırlayan
İA	İslam Ansiklopedisi
Hz.	Hazreti
K.	Kaside
Kt.	Kıt'a
M.	Mesnevî
Mf.	Müfred
Mtr.	Mütercim
Mu.	Muammâ
Mh.	Muhammes
Ms.	Müseddes
Mt.	Matla'
MÜ	Marmara Üniversitesi
N.	Nazm
Nşr.	Neşreden
nr.	Numara
Pro. Dan.	Proje Danışmanı
Red.	Redaktör, Redaksiyon
Rüb.	Rübâ'î
S.	Sayı
s.	Sayfa
Sad.	Sadeleştiren
Şrh.	Şerh Eden

T.	Tarih
Th.	Tahmis
Trs.	Transkripsiyon
Ts.	Tesdis
t.y.	Tarih yok
Trc.	Tercüme Eden
Ts.	Tesdis
Tsh.	Tashih Eden
vd.	Ve diğerleri
vr.	Varak
Y.	Yıl
Yay.	Yayınlayan
Yay. Haz.	Yayına hazırlayan
Yaz.	Yazanlar
y.y.	Yayın Yeri Yok

I. BÖLÜM

YÂRÎ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

1. HAYATI

1. 1. Mahlası ve Adı

Farsça kökenli bir kelime olup “sevgili, dost, bildik, tanıdık, yardımcı”¹ anlamına gelen yâr kelimesine nisbet eki -î getirilmesiyle oluşturulan Yârî mahlası, “dosta mensup, sevgiliye mensup” anlamlarına gelmektedir. Şâirin bu mahlası seçmesindeki neden belirtilmemiştir. Ancak şiirlerinde çokça zikrettiği dost kavramından yola çıkarak bu kavramın onun dünyasında önemli bir yere sahip olduğunu ve şiirlerinde asıl dost olarak gördüğü Hz. Allah’ı her dem zikretmek, O’na olan mensubiyetini ikrâr etmek maksadıyla bu mahlası seçtiğini düşünebiliriz:

Sensin ey dūst iki ‘ālemde benüm maḫşūdum
Bu cihān içre baña dūst hemān sensin sen (G. 495/3)

Sensin sen ü sen hemān bir sen
Hep ğayrısı māsivādur ey dūst

Yârî’ye cihānda āşinā yoḫ
Ancaḫ saña āşinādur ey dūst (G. 36/10-11)

Yaptığımız araştırmalara rağmen şâirin hayatı hakkında gerek şuarâ tezkirelerinde gerekse biyografik ve spesifik tarihî kaynaklarda kayıtlara geçmiş bir bilgiye rastlanamamıştır. Şuarâ tezkirelerinden sadece Âsım (1086/ 1675)’ın kaleme aldığı *Zeyl-i Zübdetü’l-Eşâr*² adlı tezkirede şâire âit fahriye nazım türünde kaleme alınmış bir beyit zikredilmiştir:

Zātum gibi bir gevher-i pāk itmedi zāhir
*Tertīb-i mevādd ideli terkīb-i ‘anāşır*³

¹ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Red. Ahmet Topaloğlu, Yay. Haz. Kerim Can Bayar, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2005, C. 3, s. 3371, 3378.

² Âsım Mehmed, *Zeyl-i Zübdetü’l-Eşâr*, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, Dem. No. 1711, s. 26a. Sözkonusu tezkireye istinaden şâirin ismini zikreden kaynaklar için bkz. Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri II*, Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 1211; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, I. Cilt Giriş, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1973, s. 303; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 535

³ bkz. K 44/1.

Yârî hakkında kaleme aldığı bir makaleyle şâiri ilim âlemine tanıtan rahmetli Selçuk Eraydın, söz konusu makalede şâir ile ilgili olarak adının Abbas, memleketinin Gelibolu olduğunu söyler. Gazellerindeki ifâdelerden Mevlevî olduğu anlaşılan şâirin uzun süre İstanbul’da bulunduğunu, 1080/1660-70 yıllarında Babaeski’ye kadı tayin edildiğini fakat bu tayinden şikâyetçi olduğunu dile getirir.⁴

Ancak şâirin adı ile ilgili günümüze kadar tevârüs eden yanlış bir bilgi bulunmaktadır. Zirâ şâir *Dîvân*’da yer alan bir beytinde memleketini de zikrederek adının Ahmed olduğunu açıkça ifâde eder:

Nâmumı şorar iseñ şeh-r-i Gelibolı’da
Şâf-dil pāk-süħan Aħmed-i Yârî ma’ rûf (G. 339/5)

Ahmed Yârî olarak tanınan şâir memleketinin Gelibolu olduğu bir başka beytinde daha dile getirir⁵:

Vatanum kişver-i Gelibolı’dur
Pey-rev-i ‘ālî-i süħan-dānem (K. 43/100)

1. 2. Mesleği

Dîvân’da yer alan *Hasb-i Hâl-i Hükümet-i Hod Der-Baba-yı Atîk* başlıklı manzûmedeki ifâdelere göre şâirin mesleği kadılıktır.⁶

⁴ Selçuk Eraydın, “Yârî ve TevhidiTevhîd-i Zât-ı Hudâ-vend-i Kâinât”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi)*, İstanbul 1985, S. 3, s. 329-331. Rahmetli Selçuk Eraydın’ın Yârî ile ilgili diğer çalışmaları için bkz. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 167-170; Selçuk Eraydın, “Na’tler ve Yârî’nin ‘Der Vâsî Hazret-i Sultan-ı Enbîyâ’sı’”, *Altınoluk Dergisi*, Kasım 1986, S. 9, s. 21. Yârî ve dîvânı ilk kez *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* ’nda tanıtılmıştır. bkz. *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* , II. Cilt, XVII. Asır, Maarif Vekaleti, Ankara 1959, s. 525-526. Şâir hakkında bilgi veren daha sonraki kaynaklarda da bu çalışmalara atıfta bulunulmuştur:bkz. Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, (III. Baskı), İstanbul 1984, C. 4, s. 1213; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Yay. Hz. Ezel Erverdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, C. 8, s. 564; Müjgân Cunbur, “Yârî (17. yy.)”, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Proje Yürütücüsü: Sadık Tural ; Başkan: Müjgân Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, C. 8, s. 584; Aynı eserde ayrıca Niyazi Ünver tarafından yazılan “Yârî (18. yy.)” maddesinde şu bilgiler yer almaktadır: “Divan şâiri. Asım, bir beytini örnek olarak vermektedir.” (bkz. Niyazi Ünver, “Yârî (18. yy.)”, *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, C. 8, s. 584). Bu bilgide bir hata olduğu kanaatindeyiz. Nitekim Âsım’ın tezkiresi, “1030 tarihinden başlayarak ölümüne kadar 55 yıl içindeki şairleri toplamıştır.” (bkz. Haluk İpekten vd., *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2002, s. 97. Bu durumda 1620-1675 tarihine kadar yetişen şairlerden söz etmektedir. Bu tezkirede sözü edilen şâirin çalışmamızın konusu olan 17. yüzyıl şâiri Yârî, olduğu açıktır.

⁵ Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Manzum 514 numarada Yârî’nin *Dîvân*’ına ait iki kayıt yer almaktadır. Bunlardan biri Abbas Yârî diğeri ise Amasyalı Yârî adına kaydedilmiştir. Ancak yaptığımız araştırmalar neticesinde şâirin Amasyalı olduğuna dâir herhangi bir kayda rastlamadık.

⁶ “Osmanlı Devletinde çok geniş kapsamlı yetkileri bulunan ve şer’iye mahkemelerinde yargı görevini ifa eden şahıslara kadı denmektedir. Kadıların hâkim veya hakimü’ş-şer’ de denilmektedir.” Ahmed Akgündüz, “İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer’iye Mahkemeleri ve Şer’iye Sicilleri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Ekim 2009, S. 14, s. 16; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965, s. 83. Divân şâirlerinin meslekî konuları ile ilgili bilgi için bkz. Mustafa İsen, “Divan Şairlerinin Meslekî Konuları”, *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 221-229.

İki yıllık mülâzemet döneminin ardından Babaeski'ye kadı olarak tayin edilmiştir. Babaeski'de bulunduğu bir yıllık süre içerisinde birçok hayâl kırıklığına uğramış, gördüğü muamele ve yaşadıkları karşısında çok müteessir olmuş ve bunu kalemine aksettirmiştir:

İki sene mülâzemet itdüm
Gice gündüz muvâzabet itdüm

Sâlik-i şâh-râh-ı câh oldum
Mâlik-i taht-gâh-ı câh oldum

Âhîrû'l-emr-i Hâzret-i Bârî
Hükûm-i taqdîrin eyledi cârî

Ėam esâsına kûskisi oldum
Mübtelâ-yı Bab'eskî'si oldum

Anda kâdî-i kâr-dân oldum
Kâm-bağşâ-yı kâm-rân oldum

Hırş-ı emvâle olmadum tami'
Oldum ' izz-i kanâ' ate kâni'

Oldı baña o manşıb-ı nâ-kâm
Bir sene sâlyâne-i âlâm

Anda tenfîz-i hükûm-i tâm itdim
Reh-i şer' içre ihtimâm itdim

Râz-dân-ı şerî' at olmuş-idüm
Kâr-dân-ı hükûmet olmuş-idüm

Şuğl-i ' ilme mûmâreset kıldım
Hükûm-i şer' e muhâkemet kıldım (M. 5/ 37-46)

Görevi süresince şerâfât üzere hareket eden, dürüst, kanatkâr bir kadı olan Yârî, yaptıklarının kıymetinin bilinmeyerek azl edildiğini ve bu durumun kendisini ümitsizliğe sürüklediğini dile getirir:

Gör cefâ-yı sipîhr-i ğaddârı
N'eyledi hâl-i Yârî-i zârı

Çünkü irdi peyâm-ı ma' zûli
Beni mest itdi cām-ı ma' zûlî

Telḡ-kām itdi cānı lezzet-i ye's
Ya' nî mürrü'l-mezâḡ-ı şerbet-i ye's

Oldum efkâr-ı ' azl-ile ebkem
Bî-dil ü bî-kesân [u] bî-hem-dem (M. 5/48-51)

Literatürde bir kadı, herhangi bir sebeple görev süresini (müddet) tamamlamadan görevden alınırsa, buna azl veya ref' adı verilir ve mâzuller arasına dahil edilirdi. Görevden alma sebepleri çeşitlidir: Mahalli âyân tarafından imzalanan ve yazılı olarak halkın şikâyetlerinden (raz-ı mahzer) veya kadının vergi toplama veya bazı kamu hizmetleri için adam toplayamama gibi önemli bir görevi yerine getirememesinden kaynaklanabilirdi.⁷

Şâirin azl sebebi hakkında kesin bir şey söyleyememekteyiz. Ancak bu konuda bazı mercilere müracaat ettiğini, kendisine birtakım ümitler veren bu insanların hiçbir şekilde vaatlerinin arkasında durmadığını mezkûr manzûmeden öğrenmekteyiz:

Mekremet umduḡuñ ekâbirden
Mağfiret ummadur kebâyirden

Evvelâ va' d-i luḡ-ı lâf-endüz
Keşf ider ba' dehu künüz-ı rumüz

Va' d-i cāh eylese bir ehl-i kirām
Haşre dek olmaya o va' de tamām

Etsek ümmîd-i va' d-i luḡ u kerem
Ola incâz-ı va' d-i lâ vü ne' am

Sen umarsın bugün yarın diyerek
Gider ol va' de tâ kıyâmete dek

⁷ Halil İnalçık, "Kazasker Ruznamçe Defterine Göre Kadılık", *Adâlet Kitabı*, Ed. Bülent Arı, Selim Aslantaş, Adalet Bakanlığı, Ankara 2007, s. 130.

Seni her gün ümîd-vâr eyler
Soñra me'yûs u şerm-sâr eyler

Az ü çok yoksa sende sîm ile zer
Anlara çok mülâzemet ister

Şakın anlara i' timâd itme
Neyl-i ümniyye-i murâd itme (M. 5/ 62-69)

Şâirin manzûmede dile getirdiği sıkıntılardan biri de ehil olmayan insanların bazı makamlarda bulunmalarıdır. Nitekim tarihî kaynaklarda XVI. yüzyılın sonlarında ve XVII. yüzyılda gerek ilmiye mesleğinde gerekse devletin diğer müesseselerinde tedricî bir bozulmadan söz edilmektedir. İlme rağbetin azalması, mevâlîzâdelerin zuhuru ve kısa zamanda yükselmeleri, iltimasla ilmiye yoluna girilmesi, kadılık ve müderrisliğin rüşvetle verilmesi ve âlimlerle cahillerin tefrik edilmemesi gibi hususlar özellikle XVII. yüzyılda daha da belirginleşmiştir.⁸ Kadılık elde etmek ve bunu muhafaza için rüşvet ve iltimasa başvurmak oldukça yaygın bir uygulama hâline gelmiştir:⁹

Şehrî ammâ ki haylî rüstâyî
Cümle herze nifâk-ı hercâyî

Kendü zu' minca gerçi şehrîler
Lîk gavvâş-ı şayd-ı nehrîler

Beng-ğorân-ı ħân-gâhîler
Pōst-pūşân-ı şeb-külâhîler

Kimi nesnâsî-meşrebîlerden
Kimi ħannâsî-mezhebîlerden

⁸ Geniş bilgi için bkz. Koçi Bey, *Koçi Bey Risâlesi*, Matbaa-i Ebüzziya, Konstantiniyye 1886, s. 39-41, Cahid Baltacı, *XV. -XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri: Teşkilât, Tarih*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976, s. 61-71; Kâtip Çelebi, *Mîzânü'l-hak fî ihtiyâri'l-ehak İslâmîde Tenkid ve Tartışma Usûlü*, (Sad. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara), Marifet Yayınları, İstanbul 1990, s. 129-132; Kâtip Çelebi, *Mîzanü'l-Hakk Fi İhtiyari'l-Ahakk*, Haz. Orhan Şaik Gökyay, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1972, s. 99-102; Ekmeleddin İhsanoğlu, "Osmanlı Eğitim ve Bilim Müesseseleri", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, Yaz. Nuri Yüce vd. , İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), 1998, 2. C. s. 223-255, Mehmet İpşirli, "Osmanlı İlimiye Teşkilâtında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülâzemet Kayıtları", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi 10-11*, İstanbul 1983, s. 221-231; s. 133-137; Fahri Unan, "Bir Âlimin Hayat Hikâyesi ve Klâsik Osmanlı Eğitim Sistemi Üzerine", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Ankara 1997, S. 8, s. 365-391.

⁹ Halil İnalçık, *a.g.m.*, s. 127.

Kelem āgūş-ı nā-şitâyiler
Bir ʔelâ'-pūş-ı rüstâyiler

Ḥal-fürüşân-ı çârsû-yı meze
Rû-siyâhân-ı reng ü bûy-ı beze (M. 5/136-141)

Şâir manzûmesinin sonunda bir nevi hâl dilekçesi olan bu manzûmedeki sözlerinin hakîkati yansıttığını ve yaşadığı tecrübeler karşısında verdiği nasihatlere kulak verilmesi talebini dile getirir. Manzûmenin sonuna düşürdüğü temmet kaydıyla da 1080 yılının Zilhicce (Aralık) ayında manzûmeyi tamamladığını ifâde eder.

Bu maḳâle maḳâl-i ḳâlümdür
Ya' nî bi'l-cümle ḥasb-i ḥâlümdür

Şanma bu sözleri zârâfetdür
Her ne didümse hep ḥaḳîḳatdür

Bunı ḳurṡu'ş-şimâḥ-ı gūş eyle
Ya' nî mengūş-ı gūş-ı hūş eyle

Bunda yok şâ' irâne kizb-i maḳâl
Ḥaḳ bilür böyledür veḳâyi'-i ḥâl

Yâ ilâhî be-ḥaḳḳ-ı ḳible-i dîn
Eyle bünyân-ı şer'-i pâki raşîn

Kilk-i ' Abbâsî-i siyâh-' alem
Defter-i ihtitâma çekdi raḳam

Ḥamdü lillâh bu nüşha-i sāmî
Buldı ḥatm-i süḥanla itmâmı

Şehr-i zi'l-ḥicce idi zabṡ-ı tamâm
Biñ seksen idi sinîn-i ' avâm (M. 5/154-161)

Bu manzûmedeki bilgilerden yola çıkarak Babaeski kadılığına dâir kayıtların yer alabileceği *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*'ne müracaat ettik.¹⁰ *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Meşihat Arşivi, 43 numaralı defterde¹¹ şöyle bir kayda ulaştık:

“Kazâ-i Babaeski: Babaeski kadısı Ahmed Yârî'nin müddeti halle qarîb olmağın gurre-i mezbûreden altı ay tevkiyle ref ve yeri üç yüz akçe ile Berkofça kazâsından münfaşıl olup pîr ve ihtiyâr ve mağall ve müstahaqq olan Mevlânâ Abdülvehhâb dâ'îlerine tekâ'ud ihtiyâr itmegin ber-vech-i te'bîd ve tekâ'ud mutaşarrıf olmak ricâsına buyruldu.”¹²

Bu kayda göre Ahmed Yârî'nin yerine Berkofça kazâsından ayrılan Mevlânâ Abdülvehhâb günlük 300 akçe ile Babaeski'ye atanmıştır. Mezkûr defterde Babaeski kazâsına ilişkin tarih 1 Zilkade 1080'dir. Kayıtta tevkît müddeti altı ay olarak belirtildiği için Abdülvehhâb Efendi'nin 1 zilkadeden itibaren altı ay sonra bu göreve başlayacağını söyleyebiliriz. Yârî'nin yukarıda zikrettiğimiz manzûmeyi zilhicce 1080'de tamamladığını göz önüne aldığımızda şâir azledildiği için münfasıl olmuş ve bu süreçten itibaren mülâzemet¹³ devam etmesi gerekmiştir.

¹⁰ *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*'nin içeriği hakkında şu kaynaklardan faydalanılmıştır: Câhid Baltacı, “Kâdî-asker Rûz-nâmçeleri'nin Tarihî ve Kültürel Ehemmiyeti”, *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, Temmuz 1979, C. IV, S. 1, s. 55-100; İsmail Erünsal, “Nuruosmaniye Kütüphanesinde Bulunan Bazı Kazasker Ruznamçeleri”, *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, Haziran 1980, C. IV, S. 3, s. 19-31.

¹¹ “Kapsız ve cildi dağılmış hâlde bulunan defterde kadı ve müderris tevcihatını muhtevî olup mühürde Mehmed adı okunmaktadır.” Câhid Baltacı, *a.g.m.*, s. 71.

¹² bkz. *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Meşihat Arşivi, Müftülük 225, Defter No:43, 1080-1088 (Yârî'ye ait kayıt “*Mine'l-medârisi'l-ma'rûfeti 'ale'l-ateti'l-'illiyyeti fî gurreti rebî'ü'l-evvel isnetâni ve semân semânin ve elfi (1082)*” başlığından sonra 2. sayfa; rûznâmçenin alt kısmında verilen numaralamaya göre de 10. sayfada yer almaktadır.)

¹³ Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için zikredilen bu kavramların literatürdeki mânâları üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Mülâzemet, ilmiye mesleği adaylarının meslekî stajları ve görev bekleme süreleri için kullanılan bir terimdir. Medrese mezunlarının müderrislik ve kadılık almak için sıra beklemeleri, bu arada meslekî tecrübe kazanmaları ve belirli kontenjanlardan istifade ile göreve başlamalarını ifade eder. Bu sisteme göre medrese mezunu adaylar Anadolu veya Mısır'da vazife almak isterlerse Anadolu, Rumeli'de görev yapmak isterlerse Rumeli kazaskerinin belli günlerdeki meclisine devam ederek mülâzemet/ matlab defterine adlarını kaydettirirlerdi. İlmiyede bu şekilde medreseden mezuniyetle bir göreve ilk tayin arasında geçen belli süreye mülâzemet denildiği gibi ayrıca iki görev arasındaki süre için de aynı tabir kullanılmıştır. Genel olarak Osmanlı sisteminde ilmiye, seyfiye ve kale-miye denilen idarî/bürokratik yapılanmada görevler / memuriyetler belirli süreler için verilirdi. (Mehmet İpşirli, “Mülâzemet”, *DİA*, İstanbul, 2006, C. 31, s. 537.)Kadınların bir kazada uzun müddet kalmalarının çeşitli mahzurları olacağı için “ulum ve fûnun ile iştigalden uzun bir müddet mahrum kalmaları” diye vazife müddetleri belli dönemlere bağlanmış, dolayısıyla İstanbul'da yeniden bilgilerini yenileme ve artırma imkânı verilmiştir. Kadılık görev süreleri mevleviyet denilen büyük kadılıklar için bir yıl, küçük kadılıklar için ise 20 aya indirilmiştir. (İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994, s. 16; Orhan Buyuk, *Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın Ortalarında Edirne'de Sosyo-Ekonomik Hayat*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2009, s. 24-25.) Bir kadı müddet-i örfiye adı verilen 20 aylık görev süresini (tekmîl-i müddet) bir kazâda tamamladığında, İstanbul'a bağlı bulunduğu kazaskere mülâzemet ederdi. Kaynaklardaki bilgilere göre en kısa infisâl süresi bir yıl, İstanbul'da mülâzemet süresi de bir yıldır. Infisâl ve Âsitâne'nin toplam süresi tam olarak tespit edilememiştir. Mülâzemet, kadının bilgi ve tecrübesini artırıp daha yüksek bir mevkie tayini için gerekli görülmüştür. (Halil İnalçık, *a.g.m.*, s. 130. Ayrıca bkz. Mehmet İpşirli, “Kazasker”, *DİA*, Ankara 2002, C. 25, s. 140-143.) Böylece bir ilmiye mensubu meslek hayatı boyunca birkaç defa mülâzemet dönemi geçirirdi. Kadının bu mâzul müddetine *zamân-ı infisâli* denilip iki sene mülâzemetten sonra yeniden tayin olununca ona da *zamân-ı ittisâli* adı verilirdi. (İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu

Yârî'nin Babaeski'deki kadılığından sonra mülâzemetle devam ettiğini ifâde ettikten sonra tekrar nereye atandığına dâir kesin bir şey söyleyememekteyiz. Zirâ şâir, Üsküp'te ve Pür-Zerrîn'de bulunduğunu *Dîvân*'ında dile getirmiştir. Fakat buralara kadı olarak tâyin edildiğine dâir elimizde mevcut bir bilgi bulunmamaktadır:

Yâr yok hem-râh yok kaldı dil-i âgâhımız
Bir beyâbân-ı ğarîbe düşdi semt-i râhımız

Düşmezüz bir deşt-i vahşet-zâra bulunmaz refîk
Sâyemüzden ğayrı yokdur mûnis ü hem-râhımız

Şimdi ğurbet illerinde kalmışuz bî-şadr u câh
Şehr-i Pür-zerrîn id'evvel gerçi şadr u câhımız

Cūylar gibi nice iklimi seyrân eyledün

Şehr-i Üsküb oldu Yârî şimdi ârâm-gâhımız (G. 302/1-3, 9)

Mezkûr beyitlerden anlaşıldığı üzere şâir, önce bir müddet Pür-zerrîn (Prizren)'de¹⁴ bulunmuş daha sonra Üsküb'e geçmiştir.

Ayrıca,

‘Ârif-i Câm idügin itdi zamâna taḥkîk

Rûm'da Yârî meger cây-ı devrân olmuş (G. 325/5)

diyerek Anadolu'da birçok yeri gezdiğini de ifâde etmiştir.

Dîvân'ındaki bilgilerden tespit edebildiğimiz kadarıyla Yârî'nin Osmanlı coğrafyası içerisinde Gelibolu, İstanbul, Edirne, Babaeski, Üsküp, Pür-zerrîn (Prizren)'de çeşitli vesilelerle bulunduğunu ifâde edebiliriz.¹⁵

1. 3. Hayatıyla İlgili Çeşitli Bilgiler

Şâirin eğitim hayatına dâir kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak ulemâdan kadı bir şâir olan Yârî'nin iyi bir eğitim aldığı muhakkaktır. Zirâ Osmanlı devletinde kadı tayin edilmek birtakım niteliklere sahip olmayı, belirli bir tahsil düzeni

Basımevi, Ankara 1965, s. 94-95; Mehmet İpşirli, *a.g.m.*, s. 537.) Kadı mülâzemet süresi zarfında kazasker divanında yardımcı görevler alır, İstanbul'da bulunmanın verdiği imkânlarla bilgisini, tecrübesini arttırır. Kendilerine bazan başta vakıflar olmak üzere bir kısım kaynaklardan malî imkân sağlanırdı. (Mehmet İpşirli, *a.g.m.*, s. 537. Bu konuda ayrıca bkz. Feda Şamil Arık, “Osmanlılarda Kadılık Müessesesi”, *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Ankara 1997, S. 8, s. 1-71; Ekrem Buğra Ekinci, “Osmanlı Devleti’nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 3, S. 5, 2005, s. 417-438.)

¹⁴ *Dîvân*'da Pür-zerrîn(Prizren)'in güzelliklerinden bahseden beş beyitlik bir şehrengiz bulunmaktadır. bkz. G. 586.

¹⁵ Söz konusu mekânların isimlerinin zikredildiği beyitler için bkz. Edirne, T. 5/9; Üsküb, G. 302/9; Pür-zerrîn (Prizren) G. 302/3, G. 586/1-6; Babaeski, M. 5/40, 129; Gelibolu, K. 25/54, K. 43/100, G. 339/5, G. 790/2, Kt. 77/1, 3.

ve hiyerarşik geçişe bağlı tutulmuştur. Bu nedenle kadılar bu hiyerarşi içinde gerekli medrese tahsili ve hukuk bilgisini ediniyorlardı.¹⁶ Ayrıca şâirin *Dîvân*'ını da onun muktesâbâtının en önemli göstergelerindedir.

Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri'nde şâirin hayatına dâir yaptığımız araştırmalar neticesinde mülâzemet kayıtlarının yer aldığı 1075 tarihli 40 numaralı defterde¹⁷ Abdurrahman Efendi'nin talebeleri arasında "Mevlâ Ahmed b. Şeyh Mehmed (Muhammed) Gelibolı'dan" şeklinde bir kayda rastladık. Eldeki mevcut bilgilerle ismi zikredilen zâtın çalışmamızın konusu olan Gelibolulu Ahmed Yârî olup olmadığına dâir kesin bir şey söyleyemediğimiz için daha sonraki araştırmalara bir katkısı olması niyetiyle bu bilgiyi aktardık:

"Mevlâ Ahmed b. Şeyh Muhammed Gelibolı'dan, Mevlâ Muhammedü'l-İstânbûlî, Mevlâ Muhammed bin Muştâfâ Bor'dan, Mevlâ Abdülfettâh bin Nebiyyü'l-Edirnevî. Bu dört nefer ilmü'l-^ç ulemâ'î'l-^ç izâm refikimiz Abdurrahmân Efendi Hâzretlerinin talebelerinden olup şâniyen Anaçolı kâdî^ç askerliğı ile müsta'id olduklarında kânûn üzere teşriflerinden mülâzemet kaydıdır"¹⁸

Şâirin Abdurrahman Efendi'den onun Rumeli kazaskeri olmasını tebrik amacıyla kaleme aldığı bir tarih kıt'asında söz eder. Ancak bu manzûmede yukarıdaki kayda açıklık getirecek bir ifâde yer almamaktadır. Şâir, Hocazâde Abdullah için kaleme aldığı bir terkîb-bendde ondan mülâzemet hocası olarak söz eder:

Beni mülâzemet-i medreseyle şâd itdün
Ki rûz-ı haşre degin çekmeyem humâr-ı 'anâ' (Tb. 1/4/5)

Bu beyitten hareketle şâirin Hocazâde Abdullah'ın talebesi olduğunu kesin olarak söyleyebiliriz.

Dîvân'ında zaman zaman gurbet hayatından, zorluklarından ve kimsesiz kalışından söz eden şâirin Babaeski kadılığının ardından uzun bir müddet gurbet hayatı yaşadığı anlaşılmaktadır:

Ne kâdrimiz bile bir 'ârif-i cihân bulunur
Ne bir söz añlaya bir yâr-ı nüktedân bulunur

Diyâr-ı gurbete düşdük bir âşinâmuz yok
Ne hem-dem ü ne nedîm ü ne yâr-ı cân bulunur

¹⁶ İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994, s. 12. Ayrıca bkz. İlber Ortaylı, "Osmanlı Devleti'nde Kadı", *DİA*, İstanbul 2001, C. 24, s. 69-73.

¹⁷ "Mühründe Mustafa ismi okunan defter, mülâzemet kayıtlarını muhtevîdir." Câhid Baltacı, *a.g.m.*, s. 71.

¹⁸ bkz. *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*, *Rumeli Tezkirehânesi*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Meşihat Arşivi, Defter nr. 40, 1075.

Bu yād illerle düşdük ħamūş u lāl olduk
Ne ħod enīs ü celīs ü ne hem-zebān bulunur

Ġarīb ħadri bilinmez diyāra düşdük biz
Ne bir ħarībi esirger raħim-künān bulunur

Vařandan ayru düşen bī-kesān u nā-çāruñ
Sirişk-i ħařre-i çeşmi çekān çekān bulunur

Mücāvir olduk egerçi bu şehr-i zībāya
Velī içinde ne bir merd-i kār-dān bulunur

Ṭavīlelerde ne eşheb ne esb-i ħurmāyī
Aħurlarında ik'üç kerre mādiyān bulunur

Felek bir özge diyāra mücāvir itdi bizi
Ne dil bilür ne söz añlar ne tercemān bulunur (K. 50/ 1-8)

Şâirin yaşadığı sıkıntılara rağmen tek dayanağı her şeyin gerçek sahibi ve tek sığınak olan Yaradan'a imânıdır:

Tevessül eyle hemān ol Kerīm-i Rezzāk'a
Kefildür senüñ erzākuña her ān bulunur

Ĥulūş-ı ħalb ile düş şāh-rāh-ı taħķīķe
Delīl ü rāh-nümā saña ol zamān bulunur (K. 50/27-28)

Mensüb-ı bār-gāh-ı kibārem deyü şaħın
Çekme umūr-ı manşıb-ı dünyā için ta'ab

Sürme cebīn-i ħ'āhişi beyhüde yerlere
Yārī Ĥudā'dan eyle ne kim eyleseñ taleb (Kt. 28/1-2)

Şâirin mezhep olarak Hanefî olduğunu Numān b. Sâbit'in şeriatinin izinde gizli remizleri keşfetmek isteğini dile getirdiği bir beytinden anlıyoruz:

Ķāyim it mesned-i şerī' atde
Dāyim it şāh-rāh-ı ' ismetde

Mazħar-ı feyz-i ħikmetüñ Yārī
Ṭālib-i fażl-ı raħmetüñ Yārī

Aña şer‘ -i mübîni âsân it
Vâkıf-ı vâridât-ı burhân it

Aña keşf it rumûz-ı pinhânı
Ya‘ nî kim işr-i şer‘ -i Nu‘ mân’ı (M. 5/18)

Şâir, İslâm ümmetinin her ferdine farz-ı ayn¹⁹ olan Mekke ve Medine’yi ziyâret vazifesini îfâ etme arzusunu bazı beyitlerinde dile getirir:

Yâ Rab müyesser eyle ziyâret Medîne’yi
Zîrâ ziyâret ümmet-i İslâm’a farz-ı ‘ ayn

‘ Azm eyleyüp hazîre-i Baḥḥây u Yeşribe
Ḳonsun hemîşe başuma iḳbâl-i ferḳadeyn (Kt. 1-2)

Ancak bu arzusunu yerine getirip getiremediğine dâir *Dîvân*’ında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Buna karşılık “hakikat Kâbesi”ne yol alan kâfileye yetişip bu yolda ilerlediğini bir başka manzûmesinde ifâde eder:

Biz ḳâfile-i Ka‘ be-i taḥḳîḳe yetişdük
Zâhid yûri sen hervele-i semt-i mecâz it

Yârî olalum râst-rev-i Ka‘ be-i maḳşûd
Hem reh-ḫaleb-i ḳâfile-bendân-ı Ḥicâz it (G. 33/5-6)

Şâir,
Yârî bu ḳaşr-ı ḥâşş-ı dârü’l-ḳarârı yapdum
Pîrâye-i şaf etsün aḥbâb-ı zîr ü bâlâ (T. 17/1)

mısralarıyla başlayan tarih kıt’asında kendi kasrının yapımına 1072/1661-62 tarihini düşürmüştür:

Bir nükte-senc-i ‘ âlem gördükde didi târiḫ
Ṭarz-ı laṭîf [ü] nâzûk ḫaḳḳâ ki cennet-âsâ (T. 17/9)

Dîvân’da yer alan bir kıt’anın der-kenarında; “Fazîletlü Mehmed İzzetî Efendi’den müceddeden mektûb-ı mansıb u kısmet kağıdı iltimâsiyle ale’l-fevr denilen nazmdur. Bu takrîble cümleyi ihsân u itâ itdiler”²⁰ kaydı yer almaktadır. Bu kayıttan anlaşıldığı üzere şâir, zamanın Rumeli kazaskeri²¹ Mehmed İzzetî Efendi’ye bir mansıb

¹⁹ “Farz-ı ayn: Her mükellefin ayrı ayrı yapmak zorunda olduğu hükümlerdir. Yâni mükelleflerden bâzılarının yapması ile, diğer mükelleflerin üzerinden kalkmayan dînî emirlerdir. “ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kâmusu*, Haz. Sıtkı Güllü, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul 1997, C. 1 (A-F), s. 419.

²⁰ bkz. Kt. 79.

²¹ Kayıтта Mehmed İzzetî Efendi’nin vasfı ile ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Ancak Osmanlı Devleti’nde XVII. yüzyılda kaza kadılıkları tâyinleri kazaskerler tarafından yapıldığı (bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965, s. 261) ve şâir kadılığı dolayısıyla

talebiyle durumunu arz eden bir manzûme kaleme almış ve bunun karşılığında kendisinden ihsan görmüştür. Ancak manzûmede bir tarih ve görülen ihsanla ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Mehmed İzzetî Efendi ile ilgili kaynaklarda yer alan bilgilere göre 1079 (1668) yılı ortalarında Anadolu kazaskerliğine ve ardından Rumeli kazaskerliğine getirilmiş fakat birkaç ay sonra görevinden alınmıştır. 1087 (1676) yılı sonlarında ikinci defa getirildiği Rumeli kazaskerliği makamında bu defa bir yıldan fazla kalmıştır.²² Yukarıda aktardığımız bilgileri değerlendirdiğimizde manzûmenin Mehmed İzzetî Efendi'nin Rumeli kazaskerliğine ikinci kez getirildiği tarihten sonraki bir dönemde kaleme alınmış olması daha muhtemeldir.

Eyâ kalem-rev-i ıqlım-i fazl u dâniş kim
Vücûd-ı ' izzetüni dâyim eylesün Mevlâ

Zamân-ı ma' deletün kıldı ' âlemi tecdîd
Müceddeden beni bir kâğıd ile kıl ihyâ'

Çapuñda Yârî bir üftâde müstemendüñdür
Revâdur eyler iseñ kâm-bağş u kâm-revâ

Ğarâz hülüşümü ' arz etmedür hudâvendâ
Ne ân ki zâtuña şâyest'ola bu nazm-ı şenâ' (Kt. 79/1-4)

Şâirin doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. *Dîvân*'ında da bu konuda bilgi verebilecek bir ifâdeye rastlanmamıştır. Fakat *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât* adlı eserin 2. cildinde Yârî ve eserine dair bilgi verilirken “Abbas Yârî er-Rûmî el-Osmânî eş-Şâ'ir el-Kādî el-Mütehalls bi-Yârî el-müteveffâ fî'l-karn hicri 12 takrîben” “Unzur: Fihrist-i Mahtûtât Alî Emîrî rakam 514 min tesânîfih: Dîvân-ı Yârî-fi'l-edeb (t) Alî Emîrî Manzûm rakam 514 varaka: 193²³” kaydından yola çıkarak ölüm tarihinin 1688/1689 tarihleri arasında veya bu tarihten sonraki bir tarih olabileceğini söyleyebiliriz.

Rumeli kazaskerliğine bağlı olduğu için Mehmed İzzetî Efendi'nin bu görevde bulunduğu bir dönemde manzûmenin kaleme alınmış olabileceğini düşünmekteyiz

²² Azmi Bilgin, “İzzetî Mehmed Efendi”, *DİA*, İstanbul 2001, C. 23, s. 565.

²³ *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât: Dünya Kütüphanelerinde Mevcut İslâm Kültür Tarihi İle İlgili Eserler Ansiklopedisi*, (Haz. Ali Rıza Karabulut, Ahmet Turan Karabulut), 2. cilt, Mektebe Yayınları, Kayseri [t. y], s. 1327/nr. 3677.

1. 4. Yârî Mahlaslı Şâirler

Şuara tezkirelerinde ve biyografik eserlerde Yârî mahlaslı iki şâirden söz edilmektedir. Bunlardan biri çalışmamıza konu edilen Ahmed-i Yârî'dir. İlgili bölümlerde hakkında bilgi verilmiştir.

Diğeri ise “Acem-zâde Yârî” denilmekle meşhur olan ve hayatına dair ayrıntılı bilgiyi Latîfî'nin *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*'sından öğrendiğimiz şâirdir. Latîfî'nin tezkiresindeki kayıtlara göre Âcem-zâde yani İranlı olan Yârî'nin adı hakkında herhangi bir kayıt yer almamaktadır. Daha çok kişiliğine dair bilgilerin yer aldığı tezkirede onun, “şüh-tâb' u küşâde ve kıyûd-ı ğumûndan âzâde” bir kişiliğe sahip olup hayatı boyunca evlenmediğini, sürekli seyahat halinde olup misafir gibi iki gün bir yerde mekân edinmeden yaşadığını, dünya hayatına dâir gussa ve gamdan uzak, dünya varlığı ya da yokluğu karşısında ne sevinç ne de üzüntüye kapılmayan rind meşrep bir zât olduğunu öğrenmekteyiz. Nitekim şu beyit onun hayata bakışını özetler gibidir:

Be yûri başuña alma bu kırı ğavgâyı

Saña ışmarladılar bu yalan dünyâyı

Edebî kişiliğine baktığımızda birçok Farsça beyti, Hayyâm ve İbni Yemn'ün maktalarını ve rübâ'ilerini ezberleyen Yârî'nin yazdığı gazellerin Latîfî'nin ifadesiyle; “reng ü rûhı ve icâd u taşarrufda feyz ü fütûhı” yoktur. İyi bir şâir olmadığına değinen Latîfî, bu görüşünü destekleyici olarak onun “âh” kafiyeli bir şiirini zikreder. Daha sonra Yârî'nin ilm-i kimyâdaki bilgisine değinip bu bağlamda kimyâ ilmine vukufiyetine yönelik birkaç beytini zikredip açıkladıktan sonra Latîfî son olarak “...merķumuñ kâfiye-i hâiyyede ânifen ketb olunan birkaç beytine gül-i gülşen-i zerafet ve bülbül-i suhan-i leţâfet mevlânâ Latîfinüñ nazîresidür” diyerek Yârî'ye nazîre olarak kaleme aldığı “âh” kafiyeli gazelini kaydetmiştir.²⁴

Tuhfe-i Nâilî'de Latîfî'nin tezkiresi kaynak gösterilip “Yârî Çelebi, Âcem-zâde Yârî dinmekle meşhûrdur” şeklinde kısa bir bilgi ve şâire âit “fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün” vezninde 2 beyit zikredilmiştir:²⁵

Ki ğaḫı ḫâ' il olur ruḫsâr-ı yâra zülfi ğâh

Başuma ğün ḫoğmadı ḫaldı şehâb içinde mâh

²⁴ Rıdvan Canım, *Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 2000, s. 575-577; Ayrıca bkz. Kastamonulu Latîfî, *Tezkire-i Latîfî*, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1314, s. 369-370.

²⁵ Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri II*, Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 1211.

Pâdişâhum ger seni sevmek günâh u cürm ise
Başdan ayağa günâhuz başdan ayağa günâh

Müstakimzâde Süleyman Sâdeddid, *Mecelletü'n-nisâb fi'n-neseb ve'l-künâ ve'l-elkab* adlı eserinde şâir hakkında “Şâ'ir-i Êrânî-i Sünnî”;²⁶ *Tuhfe-i Hattâtîn* adlı eserinde ise, “Şîrâzîdir. Sultân Muhammed Handân şâkirdânından olup Yârî-i Bârî ile müfahhir, hünerverân-ı Êrân ve üstâdının müşfik yâri ve musâhib-i Handân sâhib-i esrârî idi”²⁷ demekle yetinmiştir.

Şâir hakkında bilgi veren bir başka kaynak *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi* olup Kazvin şehrinden söz edilirken şehrin meşhûr şâirleri arasında zikredilmiştir.²⁸

Acem-zâde Yârî'nin tespit edebildiğimiz kadarıyla Farsça kaleme aldığı şiirlerinin yer aldığı 39 varaklık bir *Dîvânçe*'si Millet Kütüphanesi *Ali Emirî Farsça 443* numarada²⁹ yer almaktadır.³⁰ Ayrıca *Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 3422* numarada kayıtlı Yavuz Sultan Selim'in *Farsça Dîvân*'ının 36b-46b numaralı varaklarının der-kenârında Yârî'ye ait şiirler yer almaktadır.³¹

²⁶ Müstakim-zâde Süleyman Sa'deddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, (Tıpkıbasım) Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 443; “Sünni İranlı bir şairdir.” İman Muhammed İssa, “Müstakim-Zâde Süleyman Sa'dü'd-dîn Efendi Mecelletü'n-Nisâb (Kişi, Eser, Yer Adlarının Açıklamalı Dizini)”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, Ankara 1995, s. 696

²⁷ Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn*, (Nâşir: İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal), Türk Tarih Encümeni Külliyyâtı, Devlet Matbaası, Ankara, 1928, s. 755. Ayrıca bkz. Mehdî Beyânî, *Ahvâl ü Âsâr Hoş-nivîsân*, Dânişgâh-ı Tahrân, 1358, C. 3-4, s. 964-965.

²⁸ “Hakir bu şehirde iken 22 adet divan tertip etmiş seçkin şairleri var idi. Meşhuru bunlardır ki zikir olunur: Hümâyî Kâşânî, Pencâhî, Yârî, Ferruhî, Keşânî, Sabâyî, Vâzî ve Hitâyî ve bunlar şahın nedimleridir.” bkz. *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bağdad, Basra, Bitlis, Diyarbakır, İsfahan, Malatya, Mardin, Musul, Tebriz, Van*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 4. Kitap, 2. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s. 487. Bu kaynaklar dışında ayrıca bkz. “Yârî, (Acemzâde). Divan şairi (XVI. a.) Hayatı hakkında bilgi yok. *Latîfî tezkiresi*’nde Farsça divanları ezbere bildiği, ancak kendisinin pek de iyi bir şair olmadığı kaydedilir. Hiç evlenmemiş ve ömrünü seyahatle geçirmiştir.” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/ Terimler*, Yay. Hz. Ezel Erverdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, C. 8, s. 564; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, I. Cilt Giriş, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1973, s. 266; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 535; Kefeli Hüseyin’in *Râznâme* adlı eserinde, “Beyân-ı Kissa-i Yârî Kalender” başlığı altında anlatılan bir kıssa için bkz. Kefeli Hüseyin, *Râznâme (Süleymaniye, Hekimoğlu Ali Paşa No. 539)*, Çeviri yazı ve Tıpkıbasımı Haz. İ. Hakkı Aksoyak, Yay. Şinasi Tekin, Gönül Tekin, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2004, 267-268.

²⁹ Sözkonusu kütüphane kaydında eser, *Dîvân* olarak kaydedilmiştir. Fakat eserin tertibi, varak sayısı gibi hususları göz önünde bulundurduğumuzda *Dîvânçe* olarak isimlendirmenin daha doğru olacağına karar verdik.

³⁰ Yârî, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Farsça 443, 39 vr. (Satır:10, Yazı: Tâlik, Baş tarafı ve sonu noksan. Cetveli, tezhipli, siyah meşin kaplı, mukavva).

³¹ Selîmî (Yavuz Sultân Selîm), *Farsça Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Kitaphğı nr. 3422/1. (Bu dîvân, bir divân mecmuasının içerisinde. 36b-46b numaralı varakların der-kenârında Yârî'ye ait şiirler yer almaktadır. Mukavva bir cilt içinde, serlevhalı, tezhiplidir. İstinsah tarihi 926 h. Müstensihî malum değildir. 15 satır, talik yazı ve 48 varaktır.)

2. ŞAHSİYETİ

2. 1. Edebî Şahsiyeti

2. 1. 1. Dil ve Üslûbu

Yârî'nin hayatı, edebî şahsiyeti, eserleri hakkında yaptığımız araştırmalar neticesinde herhangi bir bilgiye ulaşamamamız, onun 17. yüzyılın öne çıkan şâirlerinin gölgesinde kalmış olmasına bağlanabilir. Bu nedenle şâirin her bakımdan tanınabilmesi için elimizdeki tek kaynak, *Dîvân*'ıdır.

Dîvân'ın dîbâce kısmı da bu mânâda önemlidir. Manzûm-mensûr karışık yazılan dîbâcenin baş kısmı noksandır. Ancak bu noksanlık çok fazla olmasa gerektir. Şâir ağdalı bir dille kaleme aldığı bu bölümde, İslâmiyetin şiire ve şâire bakış açısına³² yer vermekle birlikte kendi şiir anlayışını da dile getirmiştir. Şiirlerini adının kıyamete kadar yaşaması arzusuyla bir araya getirdiğini ifâde etmiştir:

“... nice enmûzec-i nevâdir-i vâridât-ı elfâz-ı ma'ânî olan mezâmîn-i dakîka ve ma'ânî-i reşîkayı cem' ü telfîk ve meknûn-ı gencîne-i derûnum olan cevâhir-i zînet-bahş-ı eş'ârüm pîrâye-i silk-i eyyâm idüp tâ rûz-ı rüst-e-hîz nigâşte-i sûret-nümâ-yı serlevha güftârüm bâ'is-i yâd-dâştî-i nâdire-sencân-ı nazm u eş'âr ve ebedü'l-âbâd nakş-ı nâmum nüvişte-i sahîfe-i rûzigâr ola. Bâkî kalur sahîfe-i âlemde adumuz.”³³

Bir beytinde de bu düşüncesini farklı bir şekilde şöyle ifâde eder:

Çeker tuğrâ-yı dâğın turma levh-i sîneye Yârî

Cihânda bir eşer çor nâm-ı kâmi bî-nişân etmez (G. 291/8)

Ayrıca dîvân sahibi olmayana şâir denilemeyeceğine dikkat çeker:

Yârî bir iki beyt-ile şâ'ir bulur mı nâm

Şâ'ir dime o şâ'ire dîvânı olmaya (G. 682/ 9)

Yârî'nin anılması gereken yönü kasîde şâiri olmasıdır. *Zirâ Dîvân*'da yer alan elli bir kasideyle yaşadığı asırda kaside şâiri olarak bilinen ve elli dokuz kasidesi bulunan Nef'î'den sonra bu sahada ismi zikredilmesi gereken şâirlerden olduğu kanaatindeyiz. Kasidelerinin türüne baktığımızda en fazla naat kaleme aldığı görülmektedir. Hz. Peygamber'e olan muhabbetin samimi bir dilekçesi hükmündeki on dört naattan biri hem fahriye hem naat başlığını taşımaktadır.

³² Konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Tahir Üzgör, *Türkçe Dîvân Dîbâceleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 8-36;460-467.

³³ bkz. vr. 2a-2b.

Şâirin naatlarından sonra dikkat çeken bir diğer yönü fahriyeleridir. Ancak bu konuda bir fahriye şâiri olan Nef'î kadar başarılı olduğunu söyleyemesek de onun iyi bir takipçisi olduğu ifâde ve üslûptaki benzerliklerden açıkça görülmektedir.

Şiirde yeni bir söyleyiş tarzı olarak ortaya çıkan sebk-i Hindî üslûbunun Yârî'nin şiirlerinde de etkili olduğu görülmektedir. Ancak o bir Sebk-i Hindî şâiri sayılmaz. Bu akımdan dönemindeki diğer şâirler gibi etkilenmiştir. Şiirlerinde de bu etkilerin izleri görülmektedir.

Şâir, sebk-i Hindî şâirleri gibi şiirlerinde yeni bir tarz oluşturma yoluna gitmiştir. Bu durumu sebk-i Hindî şâirleri gibi “tarz-ı tâze, mânâ-perdâz” gibi terimlerle de ifâde etmiştir :

El-ḥaḳ benem ol nâdire-perdâz-ı ma'ânî
‘Örfî baña şâyeste idi olsa mu'âşır (K. 44/2)

Tefekkür eyler iken lâyıḥ oldı vaşfinda
Lisâna bu ḡazel-i iḥtirâ' -i ḥarz-ı cedîd (K. 30/ 42)

Şâirin şiirlerinde görülen sebk-i Hindî özellikleri şunlardır:

Sebk-i Hindî şâirleri, aralarında karşıtlık ilişkisi bulunan farklı kavramları aynı tamlamada veya aynı ifâdede bir araya getirerek yeni fakat çelişkili bir kavram yaratma içinde olmuşlardır.³⁴ Yârî'nin şiirlerinde bu tarz ifâdelere az da olsa rastlanmaktadır:

Cezr ü med-ḥîz olsa biñ seyl *mevc-i tûfân-ı sitem*
Ben o *baḥır-ı âteşem* sedd eylemez tûfân beni (G. 733/2)

Bülbül-i cân-süz-ı 'aşkuz sîne-i pür-dâḡ-ile
Şem' -i ḡamdan ḡayra ḥolaşmaz bizüm pervânemüz (G. 249/5)

Sebk-i Hindî'nin en önemli özelliği olan hayâl unsuru, çoklu duyulama (sinestezi)³⁵ ile şâirler tarafından oldukça gelişmiştir. Şiirde çoklu duyulama, “iki farklı duyu ile ilgili iki ayrı sözcüğün (aynı tamlamada) arka arkaya gelmesi”³⁶ şeklinde tanımlanmaktadır. Yârî'de de bu tür ifâdelerle karşılaşmak mümkündür:

³⁴ Cafer Mum, “Sebk-i Hindî'de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları I Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî 29 Nisan 2005 Bildiriler*, Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2006, s. 130.

³⁵ “Üslûp konusunda ve Bîdil-i Dihlevî üzerinde yaptığı çalışmalarıyla tanınan İranlı bilim adamı Dr. Kedkenî, Batı dillerindeki sinestezi (synaesthesia) teriminden esinlenerek bu özelliği hiss-i âmîzî olarak adlandırmaktadır.” Cafer Mum, *a.g.m.*, s. 134.

³⁶ Cafer Mum, *a.g.m.*, s. 135.

Zabıt olunmaz oldu Yârî esb-i şab‘ -ı bî-şarâr
Başka vâdilerde şimdi eylemekde *hervele* (G. 708/6)

Nigâh-ı dil-firîbi *mest-i cām-ı nâz u istiğnâ’*
O çeşm-i fitne-cûyî ĥufte-i bâlîn [ü] pisterdür (G. 169/4)

Āzād iken gönül elem-i rûzigârdan
Āĥir *esîr-i şurre-i ĥam-der-ĥam* eyledüm (G. 473/2)

Sebk-i Hindî üslûbunda temsil ve irsâl-i mesellere çokça yer verilmesi³⁷ Yârî’nin üslûbunda da belirgin bir özelliktir:

Dil cihâmî geşt ider çeşm ise deryâ-bâr olur
Çok gezen çok yaşayan dünyâda berĥûrdâr olur (Mt. 26)

Luş kıll luş k’ider âdemi ‘abd-i fermân
Bu meşeldür olur *insân ‘abîdü’l-ihsân* (G. 527/1)

Gösterme benânuñı meded ‘âşık-ı zâra
Dîvâneye meřĥûr meşeldür ĥalem olmaz (G. 287/3)

Sözkonusu üslûbun dikkat çeken bir özelliği de anlamın aşırî incelmesinin neticesinde soyut anlatımın ortaya çıkmasıdır. şâirler istiareler yardımıyla soyut unsurları somut unsurlarla işlemeye çalışmış, bu noktada akıl ve hayâlin sınırları zorlanmıştır.³⁸ Yârî’de de bu tarz söylemlere rastlanmaktadır:

Gelür *murğân-ı gām* mihmân olurlar *lâne-i cānda*
Gönülse *şâh-bâz-ı ‘ařkuñ* eski âşiyânıdır (G. 228/6)

O *âsumân-ı hüner şeb-çerâğ-ı ĥâmesini*
Çerâğ-ı mihr gibi düdmân-şırâz eyler (G. 66/8)

‘*Aĥd-i lü’lü-yi şüreyyâ* gibi tâb-efrûz olur
Silk-i nûr-ı dürr-i yektâ-yı maĥabbetdür sözüm (G. 438/7)

³⁷ şener Demirel, “XVII. Yüzyıl Klasik Türk şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebk-i Hindî-Hikemî Tarz-Mahallileşme”, *Turkish Studies*, Volume 4/2 Winter 2009, s. 290.

³⁸ şener Demirel, “17. Yüzyıl Sebk-i Hindî şâirlerinden Nâilî ve Fehîm’in şiirlerinde Somutlaştırma veya Alışılmamış Bağdaştırmalar”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 1 Söзде ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî 29 Nisan 2005 Bildiriler*, s. 39.

Bu özelliklerin yanı sıra şâirin şiirlerinde öne çıkan bazı kavramlar vardır. Şâirin kendi şiirlerinin özelliklerini ve kıymetini anlatırken üzerinde durduğu hususlar ayrıca bir şiirde olması gerektiğini düşündüğü hususiyetlerdir. Bu hususiyetleri maddelemek gerekirse şu kavramlar karşımıza çıkmaktadır:

- Akıcılık:

Sübha-i lü'lü-yi yektâ şandılar Yārī anı

Gülbün-i hâmeñ 'aceb şād-âb-ter şebnem virür (G. 152/5)

'Aceb mi şüre-zâr-ı nazmı şād-âb etsem ey Yārī

Dem-â-dem reşha-i ma' nâ düşer ebr-i mañrûmden (G. 541/5)

- İfâdede güzellik :

Kim görürse nazmuñı ey Yārī dest-efşân olur

'Âlemi pür-şevk iden bu hüsni ta' birûñ midür (G. 155/6)

- Yeni ve orijinal fikirler:

Bıkr-i ma' nâ nic' olurmuş göresüñ ey Yārī

Çalemüm hacle-güşâ-yı şuver-i râz olsun (G. 500/6)

- Sâf, temiz ve parlak sözler:

Yārī denis-i dâmen-i ma' nâya bulaşmaz

İnşâf budur şâ' ir-i pākîze-sühândur (G. 164/7)

- Ruh, canlılık veren sözler:

El-minnetü lillâh ki sözüm çeşme-i cândur

Fevvâre-i kilki-i sühânım anda revândur (K. 13/1)

- Hakîkate dayalı sözler:

Virme dil her dilberüñ Yārī mecâz-ı zülfine

Benden öğren tarz-ı üslûb-ı haqîkat n'idügin (G. 496/8)

Tercemân-ı kelâm-ı Manşûram

Sözlerüm nükte-i haqîkatdür (G. 89/4)

- İrfânî /İlmî olma:

Tab' umdur o gülzâr-ı ma' ârif ki ser-â-ser

Her küşesi bir çurfe hıyâbân-ı hünerdür (G. 199/6)

Yârî müdâm ‘ilm ü kemâle müdâvim ol
Her gevher-i kelâmuñ o dürr-i le’âl ola (G. 653/7)

- İlhamî olma:
Yârî n’ola olsa sözimüz nükte-i ilhâm
Biz maḥrem-i esrâr-ı serâ-perde-i râzuz (G. 284/7)

Ne imiş nükte-i ser-beste-i sırr-ı ilhâm
Yârî-i mu‘cize-güyuñ ser-i dîvânına baḡ (G. 348/6)

- Etkileyici olma:
Yârî şarîr-i ḡamem olunca terâne-sâz
Nây-ı ṡarabla nâle-i ‘uşşâḡ mest olur (G. 132/5)

- Âhenkli olma:
Var mı hezâr naḡme benüm gibi bülbülñ
Gülzâr-ı ḡusnũñ ki hezârân hezârı var (G. 58/2)

Biz lâl iderüz naḡme-i ṡâvus-ı cinânı
Ol bülbül-i ḡoş-zemzeme-i bâḡ-ı na‘îmüz (G. 286/6)

- Şîrîn (tatlı) olma:
Süḡan oldur ola şîrîn-i ḡarîbü’l-leḡe
Güş-dârâna vire lezzeti ârâmiş-i cân (G. 527/6)

Yukarıda zikrettiğimiz kavramların yanı sıra Yârî’nin şiirlerinde öne çıkan kavramları ayrıca zikretmek istedik ki bunların başında mânâ gelmektedir. Yârî’nin şiirde daha çok anlama önem verdiğini görüyoruz. Şiirlerinde “mânâ” ile ilgili pek çok beyit bulunmaktadır ve kendisini “Husrev-i dîvân-ı mânâ” olarak takdim etmektedir. Ona göre şiirdeki mânâlar daha önce söylenmemiş, duyulmamış, tâze olmalıdır:

Öyle müstaḡnîdür ey Yârî edîb-i ṡab‘ımız
Güdek-i elken gibi ḡâyide ma‘nâ söylemez (G. 264/6)

Mânâ, değerli bir süs taşıdır ki şâirin kıymetinin göstergesidir:

Mû-şikâf-ı nükte-sencem ṡartarum bir ḡarf ise
Cevher-i yektâ-yı ma‘nâ ṡab‘-ı mîzânımdadır (G. 119/4)

Sühân ki bîht'ola mâye-i hamîründen
Hezâr cevher-i ma' nâ çıkar zamîründen (G. 503/1)

Vahiy gibi ilâhî bir kaynaktan beslenmektedir:

Yârî bu kadar vahy-tırâzende-i ma' nâ
Feyz-i eşer-i tab' -ı sühân-sâz ki maşşûş (G. 329/6)

Nitekim böyle bir kaynaktan beslenince mânânın derinliği artar ve her bir kelâm bir destân olabilecek zenginliğe sahip olur:

Cem' olsa eger kelâm-ı Yârî
Her bir sözi bir kitâb olaydı (G. 736/6)

Yârî yazılsa nüshası dîvân-ı nazmumuñ
Her bir şahîfesi felege dâsitân olur (G. 204/9)

Şâirin mânâ ile birlikte üzerinde durduğu bir başka kavram “merâmın hüsn-i sûretle düzgün ve musanna sözlerle ifâdesi”³⁹ anlamına gelen belâgattir. Terim olarak, “Bir düşünce ve duygunun yerinde ve zamanında manası en açık ve akıcı bir dille ifade edilmesi”⁴⁰ demek olan belâgat, üç kısma ayrılır: meânî, beyân ve bedî. Saraç, bu üç kısmı şu şekilde özetler: “Meânî sözün duruma uygun bir şekilde nasıl ifade edileceğini, beyan bir maksadın birbirinden farklı usullerle ne şekilde dile getirileceğini, bedî ise maksadı ifâdede yeterli olan söze mana ve ahenk açısından güzellik verme yollarını gösterir.”⁴¹ Bilgegil ise, sözün belîğ olabilmesi için delâletin açıklığı, söz yerinin gözetilmesi ve uygun işaretin şart olduğunu ileri sürer. Ancak böyle bir kelâmın kısa, kolay ve manaca zengin sayılacağını belirtir.⁴²

Şâir, belâgati mânânın bir tamamlayıcısı olarak görür:

Pâdişâh-ı nükte-sencânâm dil-i Yârî gibi
Lâzım olan mülk-i ma' nâda belâgâtdür baña (G. 10/6)

³⁹ Şemsettin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İkdâm Matbaası, Dersâadet, 1312, s. 301.

⁴⁰ M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, R Yayınları, İstanbul 2000, s. 25.

⁴¹ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 27.

⁴² M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri I Belâgat*, Sevinç Matbaası, Ankara 1980, s. 19.

Sebaḳ-âmûz-ı ma'ânî sihir-endûz-ı beyân
Nükte-i ṭab' -ı bedî' ü'l-eşer eş' arumdur (Kt. 2/17)

Yârî elûnde gevher-i silk-i belâgatûñ
Ol dürr-i gûş-vâre-i kerrûbiyân olur (G. 67/ 9)

Başka bir beytinde ise yukarıda tanımladığımız, belâgati meydâna getiren âlet isimlerinden⁴³ beyânî; “istenilen manayı elde etmek için kelimenin aldığı şekillerden bahseden” sarf ile “kelimelerin cümle içindeki vazifelerini ve bu vazifelere göre sonlarının aldığı durumu öğreten” nahiv⁴⁴ ilimlerini edebî bir üslûpla bir beyit içerisinde ustalıkla zikretmiştir:

Beyân kılmadı naḥv-ı ma'ânî-i vaşfin
Ki şarf kıldı o fende 'ulûmını idrâk (K. 19/20)

Yine bu bağlamda “kelâmın lisân üzre sühûlet ile cereyân edişi”⁴⁵ anlamına gelen selâseti edîbliğinin bir gereği gibi anmıştır:

Bu hoş-ṭarz u nev-âyîne selâset virmek ey Yârî
Edîb-i nükte-güy-ı bezm-i 'irfân olduğumdandır (G. 114/6)

Yârî'nin şiirlerinde dikkat çeken en önemli kavramlardan biri de hayâldir. Zirâ hayâl, şâirin mısralara yansıyan ruh dünyâsıdır ki bu da onun derinliğinin ispatı olur:

Şeh-i bezm-i ḥayâlem bâde feyz-i câvidânumdur
Elûmde ḥâme güyâ sâķî mu' ciz-i beyânumdur (G. 123/1)

Ḥâmemûñ ince ḥayâlin mû-şikâfân reşk ider
Zülfinûñ her mûyına bir şi'r-i mevzûn eyledüm (G. 443/4)

Pîr-i endîşe ile bîkr-i ḥayâl-i ma'nâ
Ser-fürû-dâşte-i meclis-i efkârumdur (Kt. 2/31)

diyen şâir, hayâlin yanında endîşe yâni fikre de şiirlerinde büyük önem verir. Şiirin mükemmeliyeti mânâ ve hayâldeki derinliğin düşünce ile zenginleşmesiyle mümkündür. Zirâ düşünce sırlı sözlerin feyzinden beslenmektedir :

⁴³ M. Kaya Bilgegil, *a.g.e.*, s. 125.

⁴⁴ Hayreddin Karaman, Bekir Topaloğlu, *Arapça Dilbilgisi IV (Sarf-Nahiv)*, Yılmaz Ofset Basımevi, (VII. Baskı), İstanbul 1975, s. 1.

⁴⁵ Ahmet Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmâniyye*, Haz. Turgut Karabey, Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 10.

Cebreyil-i ‘âlem-i endîşe ey Yârî benem
Feyz-i esrâr-ı sühân dilde güvâhumdur benüm (G. 460/6)

N’ola dâmâd olsa râz-ı hacle-i endîşeye
Her gice dūşîze-i ma‘nâya mahremdür gönül (G. 414/4)

“Şûretâ hāmūş-ı bezm-i ma‘nâyam Yârî velî /Elde hāmem bir sühân-ver tercemânumdur benüm” diyen şâirin, şiire ve şâire bakış açısı onun aslında hayâl dünyasının kaynağını bize göstermektedir ki bu da tasavvufî temâyülüdür. O tasavvufî konulardaki bilgisini mısralar arasına nakşetmiş, şâirin gaybî bir ilhamla yazabileceğini söylerken böylece kâinâta farklı, başka bir ifadeyle irfânî bir nazarla baktıkça şiirlerinin mânâ dünyasının okuyucuyu etkileyebileceğini ifade etmeye çalışmıştır. Şâirin şu satırları düşüncemizin somut bir ifâdesi gibidir:

Mest-i cām-ı şarâb-ı ‘irfânem
Neşve-bağşâ-yı bezm-i devrânem

O edîb-i cihân-ı ma‘rifetem
Sühân-ârâ-yı nükte-sencânem

Sebağ-âmûz-ı tıfl-ı ma‘nâyem
‘Ârif-i mekteb-i edîbânem

Kâtibü’s-sırr-ı âşaf-ı sühânem
Râz-dân-ı umûr-ı pinhânem (K. 43/ 1-4)

Mutasavvıf bir kimliğe sahip olan şâirin şiirlerinde özellikle gazel ve kıt’alarında hikemî bir üslûp dikkati çekmektedir:

Saňa naşîhat ü pendüm bu olsun ey Yârî
Geçen zamânede pîr-i hezâr sâle gibi

Acıtma dâğ-ı sitemle derûn-ı insânı
Çalur o dâğ-ı sitem dilde dâğ-ı lâle gibi

Yağar o dâğ-ı sitem inkisârı gerçi anı
Şikest ider seni de şîşe-i piyâle gibi (Kt..21/1-3)

İrüş sırr-ı ma'āda ehl-i 'irfān olmak isterseñ
Eger insān-ı kāmil gibi insān olmak isterseñ (G. 381/1)

“Düşmez ey Yārī elümden Cem gibi cām-ı şafā'/Rind-i nāzük-meşrebem āmāde
bezm-i 'işretem” diyen şâir bazen de rindâne bir üslûpla karşımıza çıkar:

Gül-i ümîd açıldı gelüñ şafā' idelüm
Hazān-ı köhne bahār-ı ğamı hebā idelüm

Füsün ile yere tā āfitābı indürelüm
Cihāna bir kadeḥ-ile bütün şalā' idelüm

Ne rüz mihre ne şeb māha kalmasun ḥācet
Çerāğ-ı mihr gibi dehri rüşenā idelüm

O şūḥa nakd-i dil ü cānı bezle-senc idelüm
Düyūnumuzı kemā yenbağī edā' idelüm

Cebīn-i ḥāhişi sürme liyāma ey Yārī
Der-i Kerīm-i 'atā-baḥşa ilticā' idelüm (G. 456/1-5)

Diyebiliriz ki şâir 17. yüzyıl klâsik Türk şiirinin hemen hemen bütün husûsiyetlerini şiirlerine aksettirmeye çalışmıştır. Şâirin de kendisinden sitâyişle bahsettiği Şeyhülislâm Yahyâ gibi rindâne, âşıkâne söyleyişin yanı sıra tasavvuf felsefesini beyitlerine ince hayallerle nakşetmiştir. Ayrıca Sebk-i Hindî, Nâbî'nin temsilcisi olduğu hikemî üslûp ve Nef'î'deki gibi övünmeleri şiirinde mezcetmiştir.

Şâirin dil anlayışı da sebk-i Hindî üslûbunun etkisi altında şekillenmiştir. Bu nedenle derin hayâllerin yanında sâde, yalın cümleler, tamlamalar; birleşik sıfatlarla örülmüş anlaşılması zor ifâdeler iç içedir. Bu ifâde ve anlatım tarzı onun diline bir çeşni ve renk katmıştır.

Türkçe şiirlerinin yanı sıra Farsça ve Arapça şiir yazabilecek kadar bu dillere vâkıf olan şâir, veznin icabına göre Türkçe, Farsça veya Arapça tamlamalar kullanmıştır. Farsça tamlamalar diğerlerine göre daha ağırlıktadır. Bazı gazellerinde, tarih kıt'alarında özellikle kaside ve mesnevilerinde Farsça tamlamaların etkisiyle dilinin ağırlaştığı görülür. Zincirleme kurulmuş tamlamalara birkaç örnek şunları gösterebiliriz:

Eş'ârı şimdi hep şu'arâ-yı zamānenüñ
Tarz-ı kühen-tırâz-ı nev-âyīn-i mā-selef (G. 340/8)

Bilindi rind-i ma' nā mest-i şüret olduğum Yārī
Kelām-ı hūş-mend-i ṭab' -ı şāf-ı neşve-dārumdan (G. 522/5)

Besmeledür ḳurb-ı şebāt-ı vücūd
Besmeledür āb-ı ḫayāt-ı vücūd (M. 1/23)

‘ Ādil-i a' del-i memālikdür
‘ Ālim-i a' lem-i medārikdür (G. 194/1)

Girih-güşā-yı şer' -i ḫākim-i ' ale'l-ıtlāk
‘ İlim-firāz-ı ṭarīḳ-ı ḫikem kerīm-i vaḫīd (K. 30/22)

Anlaşılması zor ve zincirleme tamlamalarla kurulmuş beyitlerin yanı sıra günlük dilde kullanılan birtakım kalıplaşmış ifâdelere de şâirin yer verdiği görülür.⁴⁶

Telâṭum eylemedin mevc-i eşk-i tūfānum
Kenāra çık hele ḳandesin ey dūr-i nā-yāb (G. 17/3)

Pisteri cennete dönmiş yatur ' uryān o melek
Nice şabr eylesün *Allāh'ı severseñ* ādem (G. 453/4)

Nice teşbīh ide Yārī māh-ı tābānı saña
Meh hilāl olmuş ḡamuñdan *çehresinde nūr yok* (G. 356/6)

Ayak ayak gezelüm lāle-zār-ı şahrāyı
El ele virelüm gülşene revān olalum (G. 479/8)

Ḫayāl-i zūlf-i siyāhuñ gelür şeb-i ḡamda
Beni ḳomaz yalıñuz ' *ömri günü ola mezīd* (K. 30/47)

Dil-i zārı alup benden *beni bensüz ḳoduñ* cānā
İdersem n'ola şekvālar ḳılursam n'ola da' vālar (G. 95/3)

Cemālüm aya şebīh itdi deyü küsmişsin
Ya kime benzedeyüm ben seni *ay iki gözüm* (G. 452/3)

⁴⁶ Ayrıca bkz. G. 79/3, G. 291/7, G. 312/3, G. 374/1, G. 550/2, G. 563/7, G. 596/5, G. 636/6.

Ayrıca yedmek, degme, çehre, igen, kangı, yilmek, yeke, yekdire, dirgür, irgür, vergil, sögünmek gibi arkaik diyebileceğimiz kelime kullanımlarına da rastlanmaktadır.

Deyim ve atasözlerine, kelâm-ı kibârlara da yer vermesi onun dilini zenginleştirmiştir. Böylece onun şekilden çok yukarıda da ifâde ettiğimiz gibi anlama önem verdiğini anlıyoruz.

Şâirin şiirlerinde dikkat çeken bir diğer husus onun benzer ifâdeleri bazen de beyti aynen tekrar etmesidir. Bu durumu bir kusur olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak *Dîvân*'ın hacimli bir eser olduğunu düşündüğümüzde bu durumu doğal karşılayabiliriz. Ayrıca bu hayâl ve söyleyiş biçimlerinin küçük farklılıklar taşımakla birlikte tekrar edilmesini; şâirin kendisini bulduğu, vermek istediği bir duyguyu, düşünceyi vurgulamasına yardımcı olduğu için her birini yeni kabul ederek çeşitli şekillerde işlemek istediği şeklinde de düşünebiliriz.

Dîvân'da tespit ettiğimiz tekrarları şu şekilde gruplandırabiliriz:

Mısra tekrarı⁴⁷:

Dil-nüvâzâ düşeli dūr çapuñdan Yārī
İtdi dārū-yı firākuñ anı ğāyet bī-ḥōd (K. 34/20)

Dil-nüvâzâ düşeli dūr çapuñdan Yārī
Oldı Mecnūn gibi āvāre-dil ü sevdāyī (K. 35/23)

,Aynı şiir içinde kafiye tekrarı⁴⁸:

Bilmeyüp zevk-ı ğamuñ vuşlatuñ ümīd etmiş
N'idelüm cürmini şāhum [anı] güm-rāh bilür (G. 200/3)

Bağma itdüklerine Yārī-i zāruñ yā Rab
Cümle itdüklerini hep dil-i güm-rāh bilür (G. 200/7)

Mazmūn tekrarı⁴⁹:

Geh 'azm-i gülşen etmede geh geşt-i kūh-sār
Tırmaz aqar şu gibi dil-i bī-ķarārimuz (G. 265/3)

⁴⁷ Diğer misâller için bkz. G 330/3, G 368/4; Kt 45, Kt 60; G 184/2, G 185/1; G 265/2, G 266/7; G 572/6, G 652/7; G 504/2, G 675/8; G 682/10, G 726/8; G 565/2, G 726/9; G572/6, G 652/7; G 217/3, G 244/3.

⁴⁸ Diğer misâller için bkz. G 220/ 1, 4; G 249/1, 4; G 251/ 1, 3, 6; G 254/1, 7; G 258/ 1, 8; G 261/1, 2; G 324/1, 6, 3, 4; G 336/2, 5; G 340/ 4, 8; G 356/1, 6; G 358/ 2, 5 ; G 372/1, 9; G 378/1, 5; G 393/1, 9; G 424/5, 6; G 491/ 6, 7; G 493/ 3, 5; G 503/ 1, 7; G 574/1, 2; G 624/1, 2; G 625/1, 6; G 626/1, 6; G G 680/1, 6; G 692/ 3, 6.

⁴⁹ Diğer misâller için bkz. G 280/8, G 415/5; G 274/2, G 302/7; K 32/36, K 40/36, G 35/3, G 80/3, G 148/7, G 229/2, G 287/5, G 298/5, G 341/2, G 417/5, G 428/3, G 449/4, G 465/5, G 540/10, G 552/6, G 553/3, G 556/4, G 567/4, G 750/2, G 784/6, G 788/8; G 755/4, G 757/10, G 795/1, 6; G 41/3, G 83/4, G 125/4, G 156/6, G 163/5, G 249/1, G 254/4, G 291/1, G 302/4, G 410/3, G 442/6, G 629/3, G 692/2, G 717/3, G 737/2; G 123/3, G 125/2.

Yiler hevā-yı maḥabbetle vādī-i ğamda
Aḡar ŧu gibi dil-i bī-ḡarār diñlenmez (G. 271/3)

Kelime grubu tekrarı⁵⁰:

Ne isterseñ ṡaleb ḡıl bār-ġāh-ı lā-yezāliden
Dil ü cāndan Cenāb-ı Ḥaḡḡ'a ey Yārī temennī ḡıl (G. 417/6)

Bir Kerīm-i Zū'l-Minen'dür ŧıdḡ-ile Yārī hemān
Her ne isterseñ ṡaleb ḡıl Ḥazret-i Vehhāb'dan (G. 536/6)

Eyleme ümmīd-i cāhı ' akl-ile tedbīrden
Her ne isterseñ ṡaleb ḡıl ḡikmet-i taḡdīrden (G. 559/1)

Beyit tekrarı:

Ne yer kim sāye ŧalsa ḡāmet-i naḡl-i hevā-dāruñ
Nesīm-i nūkhet-ile cān bulur bīmār-ı nālānuñ

Kemān-keŧlikde tīr-endāzlıḡda hīḡ naḡīri yoḡ
Oḡın atmıŧ yayın yaŧmıŧ kemān-ebrūda müjġānuñ (G. 374/2, 3)

Ne yer kim sāye ŧalsa ḡāmet-i naḡl-i hevā-dāruñ
Nesīm-i nūkhet-ile cān bulur bīmār-ı nālānuñ

Kemān-keŧlikde tīr-endāzlıḡda hīḡ naḡīri yoḡ
Oḡın atmıŧ yayın yaŧmıŧ kemān-ebrūda müjġānuñ (G. 399/2, 3)

Matla beytinde yer alan bir mısraın ŧiirin baŧka bir beytinde tekrarlanması
yoluyla oluŧan redd-i matla örneklarine de rastlanmaktadır⁵¹:

Hey'etüm taŧvīr iden destümde cān-ı mül ḡomıŧ
Bāġbān-ı ŧun' ḡūyā kūzeyeye bir ḡül ḡomıŧ

Mest-i naḡŧ-ı la' l-i ḡūbān olduġum Yārī görüp
Hey'etüm taŧvīr iden destümde cām-ı mül ḡomıŧ (G. 316/1, 5)

⁵⁰ Diġer misāller için bkz. K 10/28, K 16/57, G 22/4, G 292/3, G 317/2; G 338/1, G 340/1; G 90/4, G239/5; G 412/1, G 417/1; G 249/4, G 301/2, G 514/5; G 417/6, G 536/6, G 559/1; G 166/5, G 538/5, G 563/6; G 575/1, 5; G 70/3, G 585/2; G 633/1; G 374/7, G 567/7, G 691/8; G 78/5, G 611/2, G 664/3, G 669/2.

⁵¹ G 721/1, 5; G 418/1, 6.

Bu tarz tekrarların yanı sıra bir şiirin bazen aynen⁵² bazen beyitlerde yer alan bir iki kelime farklılığı⁵³ veya yeni bir beyit eklenerek⁵⁴ tekrar edildiği de görülmektedir:

Ey şeh-i ıqlīm-i ḥüsn ey meh-i devrān-ı nāz
‘Ālemi itdūñ tamām bende-i fermān-ı nāz

Her nıgeh-i dil-fırīb ḥavşala-süz-ı şekīb
Ġamze füsün-gerde-i fitne-perestān-ı nāz

Gülbün-i kıaddi iki ğoncesin etmiş ğüşād
Olmış o kıadd-i bülend serv-i ḥıyābān-ı nāz

Keşret-i nezzāreden dīde-i ‘uşşākıdan
Tūr-ı tecellī idi şahn-ı debistān-ı nāz

Rüy-ı mehi Yārīyā hāle-tırāz eylemiş
Türresin etmiş yine sāye-i pīşān-ı nāz (G. 295/1-5)

Ey şeh-i ıqlīm-i ḥüsn şöhre-i devrān-ı nāz
‘Ālemi itdūñ tamām bende-i fermān-ı nāz

Her nıgeh-i dil-fırīb ḥavşala-süz-ı şekīb
Ġamze füsün-gerde-i fitne-perestān-ı nāz

Gülbün-i kıaddi iki ğoncesin etmiş ğüşād
Olmış o kıadd-i bülend serv-i ḥıyābān-ı nāz

Keşret-i nezzāreden dīde-i ‘uşşākıdan
Tūr-ı tecellī idi şahn-ı debistān-ı nāz

Rüy-ı mehi Yārīyā hāle-tırāz eylemiş
Türresin etmiş yine sāye-i pīşān-ı nāz (G. 269/1-5)

⁵² Db 33-Db 52.

⁵³ G 93 (6 beyt)-G 146 (6 beyt).

⁵⁴ G 217(6 beyit)-G 244 (7 beyit).

2. 1. 2. Şâirin Kendi Şiir ve Şâirliğini Değerlendirişi

Yârî, şiirlerinin kıymetini ve sahip olduğu husûsiyetleri birçok benzetme unsuru ile dile getirmiştir. Şâirin şiiri ile ilgili en çok kullandığı benzetme unsuru “dürr” ve “cevher”dir.

“Dürr” yani inci kelimesi, üç açıdan değerlendirilebilecek üç farklı boyut sergiler: Güzellik, kıymet ve parlaklık. Şiirsel söz, inci ile dikkati çekici bir paralellik oluşturur ve dile gelmemiş biçimiyle sadeftteki inciye tekabül eder. İfade edilmiş söz ise; işlenmiş, parlatılmış ve ipliğe dizilmek için delinmiş inciye benzer. İncinin bir kolye ipine dizilip güzellerin boynuna asıldığında, onlara ziynet vermesi gibi söz de nazım ipine dizilerek, okuyucunun idrak güzelinin boynunu süsler:⁵⁵

Güher-sencân-ı ma‘ nâ dürr-i nazmuñ gördi hep Yârî
İnanmazsañ var anı ‘ Abdî-i nâzük-edâdan şor (G. 203/5)

Ol kadar bezl eyledüm kân-ı dil-i endîşemi
Dürr-i nazmum hâk-i pâyine nişâr oldu yine (G. 646/11)

Bazen de bu inci gibi sözler âlemin kulağına küpe olacak kadar kıymetlidir. Şâir bu benzetmeyle hem şiirinin kıymetini hem de bir şâir olarak kendi kıymetini dile getirmiştir. Ayrıca “kulağa küpe olmak “deyimini de hatırlatmaktadır:

Dürretü’t-tâc-ı ser-i ehl-i hünersin Yârî
Her sözüñ olsa n’ola güş-ı zamâna mengüş (G. 328/ 11)

Şâir, bir başka beyitte ise belagat ipine dizilmiş cevher gibi sözlerinin meleklerin kulağındaki küpenin incisi olacak kadar kıymetli olduğunu söyler:

Yârî elüñde gevher-i silk-i belâgatüñ
Ol dürr-i güş-vâre-i kerrübiyân olur (G. 67/9)

Cevher, “var olan bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki maya, gevher; elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyâsı, mücevher”⁵⁶ gibi anlamlara gelmektedir. Yârî’nin sözleri de saf, parlak bir cevher gibidir ve ferkadân(büyük ayı deneni iki yıldız kümesinin en parlak iki yıldızının ortak adı)ın başındaki tâca süs olmaya lâyıktır:

Bî-‘ arâz bir cevher-i şâfidür ey Yârî sözüñ
Görseler cevher-fürüşân-ı sülhan taşsîn ider (G. 109/5)

⁵⁵ Ziya Avşar, “Şairlerin Görüp Unuttukları Bir Rüya: Belâgat”, *Turkish Studies*, Volume 2/4 Fall 2007, s. 166-167.

⁵⁶ İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Lugatı Misalli Büyük Türkçe Sözlük A-G*, C. 1, s. 480.

Sözüm bir gevher-i hürşid-i kıymetdür ki ey Yârî
Revâdur zîver olsa tâc-ı farq-ı ferqadân üzre (G. 603/8)

Yârî müdâm ‘ilm ü kemâle müdâvim ol
Her gevher-i kelâmuñ o dürr-i le’âl ola (G. 653/7)

Şâirin şiirini tanımlarken seçtiği kavramlardan biri de “rengîn”dir. “Renkli, parlak, gösterişli” anlamlarındaki rengîn, ıstılah olarak “ mecazlı, süslü, değışmeli, tasvirli, istiareli, kinayeli”⁵⁷ anlamlarındadır.

Şâf u rengîn nüktelerle hemân
Sühân-ı pāküm oldı la’l-i müzâb (G. 20/6)

Şâir, sözlerinin yakıcı olduğunu ve mânâ çerâğının onun dilinin ateşinden yandığını söyler:

‘ Aceb mi sözlerüm ey Yârî süz-nâk olsa
Çerâğ-ı ma’ nâ yanar âteş-i zebânumdan (G. 571/5)

Ayrıca şiirlerinin tesirleri bakımından sihir gibi büyüleyici olduğunu söyler:

Feyz-i ilhâm-ı ilâhî ile na’ tünde senüñ
Oldı i’ câz-tırâz-ı sühânüm sihr-i mübîn (K. 8/101)

Sihr-âferin-i nâdire-sencem ki her sözüm
Şâyeste-ṭab’ -ı nükte-şinâsân-ı feyzdür (G. 140/ 2)

Şiirleri için kullandığı bir diğer sıfat ise i’câzdır. İ’câz kavramı, şâirin şaşırtacak güzellikte, incelikte ve zekice şiir söyleyerek dinleyeni şaşırtması, kendisine hayran bırakması olarak tanımlanır. Bu durumda i’câz; “şiirde bir estetik ölçüt; daha doğrusu şairin estetik beklentisi, amacı, şiirde ulaşmayı istediği son aşama, en üst basamak olmalıdır”.⁵⁸

Ol şâ’ir-i mu’ ciz-sühân-ı ‘ âlim-i ğaybam
Mekşûf-ı dil ü ṭab’ uma envâr müzâhir

Ol Hızr-ı Mesihâ- nefes [ü] mu’ cize-güyem
‘ Akl-ı kül olur mekteb-i endişeme hâzır (K. 44/3, 4)

⁵⁷ Hecrî Kara Çelebî Muhyî’ d-dîn Mehmed, *Dîvân*, Haz. Ömer Zülfe, [y. y.], Ankara, 2010, s. 29.

⁵⁸ Mine Mengi, *Divan Şiirinin Arka Bahçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 171.

Yârî gerek kasidelerinin fahriye bölümlerinde gerekse de gazellerinin muhtelif yerlerinde kendi şâirlik kudreti üzerinde de durmuştur. Sözkonusu bölümlerde kendi şâirliği üzerinde dururken gerek maddî gerekse mânevî açıdan en üst mertebelerle kendisini mukayese etmiştir. Özellikle Nef'î'yi hatırlatan “mahabbetdür sözüm” redifli gazeli onun şiirlerinin esâsını oluşturan “mahabbet” ile söz meydânındaki iddiasının en güçlü ifâdesidir:

Nağş-pîrâ-yı heyûlâ-yı maḥabbetdür sözüm
Ya' nî erjeng-i hüner-zâ-yı maḥabbetdür sözüm

Müntic olur ḥâdişât-ı dehre her bir nüktesi
‘ Âlem-i şuğrâda kübrâ-yı maḥabbetdür sözüm

Mest olur kim neşvesinden şüh-ı şehr-âşūblar
Sâgar-ı leb-rîz-i şahbâ-yı maḥabbetdür sözüm

Cezr ü med-ḥîz olsa her bir kaçresi dür-pâş olur
Bir dükenmez mevc-i deryâ-yı maḥabbetdür sözüm (G. 438/1, 3, 5, 8)

Şâir, kendisinin yaratılış hazinesinden nice cevher çıktığını ve mânâ tespiti gibi inciler ipine dizildiğini söyler:

Ne cevherler çıkar gencîne-i ṭab' umdan ey Yârî
Dizilür sübhâ-i ma' nâ gibi silk-i le'âl üzre (G. 678/5)

Nasıl ki hazineler virân yerlerde gömülüdür, kıymetli cevherlerle dolu bir hazine gibi olan şâir de virânlık bir yerdedir:

Ṭab' um ey Yârî cevâhîrle ṭolu gencînedür
N'eyleyem gencînedür ammâ ki virânîdedür (G. 212/5)

Ancak o, kıymeti bilinmese de nâdir bir “dürr-i yetîm”dir:
Girân-mâye o dürr-i yetîm-i nâ-yâbum
Miyân-ı cevheriyân kıymetüm bilinmez mi (G. 718/3)

Ol dürr-i yetîmem şâdef-i kevnde zîrâ
Lü'lü-yi girân-mâye olur ḥayli nevâdir (K. 44/5)

Şiir bir “bülbül-i hoş-lehçe”, “tûf-i gûyâ” olan şâirin nağmelerinde dile gelir:
Yârî gibi ey gonce-i gülzâr-ı leţâfet
Bir bülbül-i hoş-lehçe-i nâzük-nağam olmaz (G. 290/9)

Tab‘ -ı Yârî baķmasa âyîne-i dehre n’ola
Lehçe-i destân-serâsı tûf-i gûyâ-y-imiş (G. 319/ 4)

Ancak bu mânâ incilerini şiir diliyle satırlara dökkebilmek için “lehçe-i Hudâ-dâdî” ye sahip olmak gerekir. Şâir kendisine bahşedilen bu özellikle, sözlerinin gaybî âlemden sırlar taşıdığını, Hz. İsâ’nın nefesi gibi feyiz verici ve mûcizevî olduğunu vurgular:

‘ Aceb mi sihr-i beyân olsa sözlerüm Yârî
Virildi şimdi baña lehçe-i Hudâ-dâdî (G. 728/5)

Reşh-i kilk-i âb-dârın tab‘ -ı Yârî’nün görün
Tab‘ ı Ka‘ be hâmesi gûyâ ki zezem kendidür (G. 162/5)

Nefha-i rûh-ı hayât-ı câvidânı bahş ider
Feyz-i enfâs-ı Mesîhâ-yı maħabbetdür sözüm (G. 438/2)

Şiir, şâirin duygu ve düşüncelerinin aksidir. Şiirdeki kelimelerin ahengi bir ayna görevini görür. Şâirin âleme bakışını, duygularını, inancını kısacası ben’in kelimelerle intizâmlı, vezinli, âhenkli bir şekilde ifadesi şiir olur. Bu da şâirin okuyucuya sunulan bir nevî hâl dilekçesidir. Bu nedenle kişinin yaratılışının güzelliğiyle şiirin güzelliği de bir nebze doğru orantılıdır. Gönlün aksiyse kaleme dökülen kelâmlar, güzelliği söyleyenin tabiatıyla güzelleşir:

Tab‘ um fehîm-i nûkte-i ‘ irfân-ı feyzdür
Nuţķum sebaķ-tırâz-ı debistân-ı feyzdür (G. 140/1)

Yûsuf gibi güzelse nazım, marifet pazarında alıcısı da melekler olur:
Yûsuf-ı nazmuma bâzâr-ı ma‘ ârif de benem
Müşterî gibi melekler de harîdârumdur (Kt. 2/20)

Şâir bir beytinde de kendisini “ma’ânî-perver” olarak nitelediği Hz. Süleymân’la özdeşleştirir:

Ben ki Yârî ol Süleymân-ı ma‘ ânî-perverüm
Mürçe-i tâb-ı ‘ adû zâr u zebûnumdur benüm (G. 424/7)

Yârî, şiirindeki mânânın derinliği ve genişliğini ifâde etmek için “bahr-ı tab” tamlamasını kullanır. Böylece inci gibi kıymetli sözlerinin kaynağının deniz gibi derin tabiatından kaynaklandığını söyler:

Hezâr gevher-i tevhîdi baħr-i şab‘ umdan
Hemîşe itmedeyin sübħa-i ħulûŝa nazîm (K. 4/29)

Yukarıda şâirin kendi şiir ve ŝâirliğine dâir fikirlerini yansıtan beyitlerden en çok öne çıkan kavramları zikrettik. Bunların dışında daha az olmakla birlikte “âyîne-i gîtî-nümâ”, “âyîne-i envâr-ı fitrat” “hümâ-yı lâ-mekân”, “gonce”, “gülzâr-ı mârifet” “sadeŝ”, “ŝîrînistân-ı mârifet” vb. sıfatları da kullanır:

Şab‘ um ol âyîne-i gîtî-nümâdur Yârî
Tâb-ı ħurŝîd ü mehi ħiç aña tanzîr idemem (G. 436/6)

Şab‘ um ol âyîne-i envâr-ı fitratdur benüm
Neyyir-i a‘ zam gibi manzûr-ı ‘ayn-ı ‘âlemem (G. 462/5)

Mezâķ-ı reng ü bûyın almadı ħurŝîd-i himmetden
Nice gülsün açılsun ĝonce-i şab‘ um küdüretden (G. 540/1)

Şab‘ umdur o gülzâr-ı ma‘ ârif ki ser-â-ser
Her kûşesi bir çurfe ħıyâbân-ı hünerdür (G. 199/6)

Feyz-i nîsân-ı ilâhî nice ĝör Yârî’nün
Şadeŝ-i şab‘ mı lü’lü’ ile meŝĥûn eyler (G. 201/5)

Benem o [kim] ŝîrînistân-ı ma‘ rifet Yârî
Elümde ħâme-i Edhem siyâh-ĝuşumdur (G. 104/5)

Yârî’nin de sebk-i Hindî üslûbuyla şiirler kaleme alan diĝer şâirler gibi kendisini İranlı şâirlerle mukayese ettiĝi, eşitlik hatta üstünlük iddiasında bulunduĝu görölmektedir:

Şarîrî-i çalemüm ‘andelîb-i naĝme-serâ
Zevâħir-i kelimâtum riyâz-ı Ĥâķânî (K. 29/63)

El-ħaķ benem ol nâdire-perdâz-ı ma‘ ânî
‘Örfi baña şâyeste idi olsa mu‘ âşır (K. 44/ 2)

Şâir bir beytinde ise “Ey Yârî! Bundan sonra mahlas kullanma. Şiirlerimizin bize ait olduğu güzel mazmunundan bellidir.” diyerek hem şiirlerinin güzel olduğunu hem de mahlas olmasa bile, bu şiir Yârî’ nindir, denilecek kadar tanındığını dile getirir:

Maḥlaş îrâd etme şimdî gerü ey Yârî hemân
Bellidür mazmûn-ı pâkinden bizüm eş’ ârimuz (G. 248/6)

Dîvân’ında elli muammâ bulunan şâir, ilm-i beyânın bir bahsi⁵⁹ olan muammâda da üstâd denilecek kadar hüner sahibi olduğunu vurgular:

Gel mu’ ammâ ‘ ilmin öğren Yârî-i üstâddan
Feyz-i ṭab’ uñ fenn-i istihrâcda meşhûr ola (G. 671/5)

Her beyt-i muzmerinde ma’ ânî zuhûr ider
Aḥsentü Yârî nazm-ı mu’ ammâ-ṭırâzuña (G. 703/6)

Feyz-i Bârî bir faḳaṭ etmiş ziyâde nâm-geh
İsmüñ ey Yârî senüñ feth-i mu’ ammâdan çıkar (G. 137/7)

Yârî, şiirlerinde yaşadığı toplumun şiir beğenisindeki değişime de işaret ederek artık eskilerin manzumelerinin okunmadığına değinir:

Oḳunmaz şimdi hep manzûme-i eslâf ey Yârî
Zebân tâze olsa şi’ r hem vird-i zebân olsa (G. 629/5)

Bu değişimin doğrultusunda kendi şiirlerine de i’tibar gösterilmediğinden yakınır:

Güş kılmaz sözlerüñ ey Yârî ebnâ-yı zamân
Nuṭḳ-ı cân-baḥş-ı kelâmuñ şîme-i i’ câz ise (G. 643/6)
Ne zînet-baḥş olurdu cümle-i mazmûna ey Yârî
Eger kim nev-’ arûs-ı ṭab’ uma bir i’ tibâr olsa (G. 658/6)

Bir pûla almazlar ey Yârî dür-i güftâruñı
Kâr-gâh-ı çâr-sû-yı şaḥn-ı dünyâ böyledür (G. 171/6)

Ancak altının kıymetini bilen sarraflar gibi sözünün kıymetini de bu ilme vâkıf insanların ölçüp değerlendirebileceğini, takdir edeceğini söyler:

⁵⁹ Ali Nihad Tarlan, *Divan Edebiyatında Muamma*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1936, s. 7.

Bilem dir iseñ eger ¼adr ü kıymetüñ Yārī
Cevāhir-i kelimātuñ alup şatandan şor

Hasūd aña yine ¼ar-mühre dir ‘inād eyler
Sūhan cevāhir-i nā-yābdur bilenden şor (Kt. 28/ 1, 2)

Bī-‘ araz bir cevher-i şāfidür ey Yārī sözüñ
Görseler cevher-fürüşān-ı sūhan taşsın ider (G. 109/ 5)

Söz ki, sözlerin sahibi, bütün kelimelerin kendisinden neş’et ettiği Kelām’dan gelmektedir, değerli bir inci gibidir; bu durumda sözü anlayana söylemek gerekir:

Söz güherdür anı cānuñ gibi şaqla Yārī
Güş-ı nādān-ı denī-meşrebe telkīn etme (G. 605/5)

Nādān ne bilür rütbe-i ‘irfānuñı Yārī
Zevķ-ı sūhanı nükte-şināstān-ile söyleş (G. 321/7)

Şâir, şiirlerinin nazardan sakınması için de Allah’a duâ eder:
Şaqla yā Rabbī novker-i tab‘um
Nażar-ı ¼ıyre-çeşm-i a‘ dādan (Kt. 59/ 2)

Yā Rab bahā-yı sübhā-i lü’lü-yi nazmumu
Sen şaqla ¼ıyregī nażar-ı ¼od-fürüşdan (G. 581/5)

2. 1. 3. Şiirlerindeki Sosyal Hayat İzleri:

Dîvân’da yer alan kasideler, tarih manzumeleri ve kıt’alar şâirin yaşadığı dönemin sosyal hadiselerine de ışık tutmaktadır. Özellikle kaleme aldığı hasb-i hâllerde sosyal, siyâsal ve ahlâkî bozulmaları dile getirmiştir:

Her eblehe gāv-ı rīşi dāyim
Cārüb-ı der-i kibār buldum

Püşide-tırāz-ı ¼āķum olmaķ
Pirāye-i iftiħār buldum

Dünbāle be-püşt-i nāziş olmuş
Çün gürbe-i müy-dār buldum

Kimden ki ümîd-i hayr itdüm
Hep şerrini pür-mazâr buldum

Bî-gâne-nihâd-ı dehrde hayfâ
Ne yâr u ne ğam-güsâr buldum (K. 40/21-23;40-42)

Bunun yanı sıra sosyal hayatın başka alanlarına ait akisleri *Dîvân*'da görmek mümkündür. Eserde tespit ettiklerimizden şâirin edebî kimliğini anlamamızda yardımcı olabilecekleri şöyle sıralayabiliriz:

Klâsik şiirde hemen her şâirin söz ettiği Osmanlı âdetlerinden biri sarıĝa çiçek takmaktır. Eskiden kavukla sarık, sarıkla fes arasına hutbe kaĝıdı, hilâl, muska, misvak konduğu gibi süs ve güzel koku amacıyla gül, sünbül, menekşe, karanfil ve benzeri takılırdı. Daha çok gül tercih edilirdi. Ağırlıklı olarak aşk, sevgi, muhabbet ve hoşgörü konularının ele alındığı divân şiirinde, en büyük âşık olan şâir, sevgilisini güle benzettiği⁶⁰ gibi Yârî'nin beyitlerinde gördüğümüz gibi bazen renk sembolizmi ile sevgilisinin gönlünde açtığı yarayı da güle, goncaya benzetir. Gülü ya da goncayı sarıĝa takmak da sevgiliden gelen cefânın bile başta taşınacak kadar kıymetli olduğunu ifâde eder:

Serde keşf-bîne idelden dâĝ-ı âteş-bârimuz
Güller ile zînet oldu kûşe-i destârimuz (G. 252/1)

Sîne-i süzânuñ ' aks-i dâĝ-ı hûn-efşânıdur
Kûşe-i destârda bir ğonce-i nevber kıomış (G. 327/5)

Hamama giren insanın sıcaktan yüzü kızarır. Kızaran yüz renk benzerliğiyle güle benzetilir:

Tırâş etmiş ĝatın olmuş ' araĝ-nâk-i ĝicâb-âlûd
Kızarmış gül gül olmuş ruĝları ĝammâmdan çıkmış (G. 326/ 7)

Eski tabâbette elmas kırıntılarının zehirli olduğu ve içirilen insanı öldürdüğü bilgisi yer almaktadır.⁶¹ Şâir de elmas ve şekerin karışımı ile yapılan macunun zehirli olduğunu söyler:

⁶⁰ Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 426; Nihat Öztoprak, "Divan Şiirinde Osmanlı Geleneğinin İzleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2000, s. 163-164.

⁶¹ Muhammed b. Mahmûd-ı Şîrvânî, *Tuhfe-i Murâdî İnceleme-Metin-Dizin*, Haz. Mustafa Argunşah, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 146; Ahmet Talât Onay, *a.g.e.*, s. 209.

İderse sūde-i elmāsı kand-ile ma' cūn
Ḥamīr-i māye-i aşlı olurdu zehr-ālūd (Kt. 76/2)

Ayrıca elmas kırıntıları yaraya ekilirse verdiği ızdırab dâimî olur:
Kār-ger olmaz dilūñ şad pāre zaḥm u yāresin
Sūzen-i elmās-ile etse rüfū her pāresin (G. 529/1)

Pānzehri ta' biy'eyler sūniş-i elmās-ile
' Aşıkuñ setr ide zaḥm-ı sīne-i pūr-yāresin (G. 529/4)

Günümüzde de alternatif tıpta faydası üzerinde durulan vişne ile ilgili; “Mideye kuvvet verir. Harareti teskin eder. Safrayı keser. İshali keser. Susuzluğu giderir. Kabzedicidir. Hafakanı giderir. Öksürüğe iyidir. Göze sürme gibi çekilse gözün nurunu artırır”⁶² şeklinde bilgiler yer almaktadır. Şâir de mideye faydası bağlamında ele almıştır:

Mezāk-ı hāzime-i mi' de telḥ-kām oldı
Kerem kıl aña ' aṭā eyle bir ṭabaḫ vişne (Kt. 45, 2)

Atardamarlarda kanın akışı tabiattaki bir olaya teşbih yapılarak zikredilmiştir:
Şu yüridür aña mīzāb-ı naḥl-ı tāze gibi
Ṭabīb-i ' illet-i şiryān ḥūn-feşānumdur (G. 236/4)

Şâir, baş ağrısı için de tavsiye niteliğinde açıklamada bulunur. Herhangi bir sebepten ötürü meydana gelen baş ağrısı için Rahikî adlı birinin yaptığı ve “berş-i rahikî” olarak bilinen mâcunu; içki sonrası duyulan baş ağrısı için de eskimiş şarabın iyi geleceğini söyler:

Def' -i şudā' a berş-i raḥikī şefikdür
Def' -i ḥumāra çāre raḥik-ı ' atikdür (Mf. 29)

Şâir bir beytinde uçuk oluşumunu tetikleyen faktörlerden biri olan vücut ateşinin artmasına atıfta bulunur:

Seḫer ki şanma düşer ğonce ağzına jāle
Çıkardı nār-ı ğamuñla lebinde tebḥāle (Mf. 114)

⁶² Tarsuslu Tabip Osman Hayri Murşit Efendi, *Sıhhat Hazinesi*, Bahar Yayınevi, İstanbul 1971, s. 83.

Sevgilinin ayağının toprağı göze çekilen ve görme hassasını kuvvetlendiren, değiştiren sürme olarak kabul edilmiştir. Ağlayan âşığın gözyaşlarıyla sürme kariştığında ise ortaya kuhl-i cevâhir çıkmaktadır⁶³:

Kuĥlü'l-cevâhir itdi cihân ĥâk-i pâyuñı
Bir sürmedür ki dîde-i giryâna çekdiler (G. 198/3)

Dîvân'da gemicilik terimlerinden “gemilerin bir noktada durabilmesini sağlamak için denize atılan çapa”⁶⁴ mânâsına gelen lenger zikredilmiştir:

Sâhil-i ĥayretde kaldum esmedi bād-ı himem
Keşti-i bî-lengerem nâ-dîde kâm-ı meltemem (G. 462/6)

Dîvân'da remil ilmine ait terimlerin zikredildiği bir beyit yer almaktadır:

Engîse düşdi düşmedi leĥyâna noğtası
Çoğ ĥurç a gerçi taĥta-i remmâle urmışam (G. 454/5)

Kozmik âleme ait öğelere de rastlanmaktadır:

Ėurř-ı meh-ile gerdiş-i gerdün-ile Zühre
Raĥs-âver-i ĥunyâ-geri-i dâyire-zendür (G. 164/ 6)

Mirrîĥ benem mihr benem řubĥ-ı beyâzem

Geh sürĥ u gehi zerd ü gehi verd-i sefidem (G. 437/5)

İlm-i kimyâ, ilm-i sîmyâ ile ilgili kavramlar da dikkat çekmektedir. İlm-i kimyâ; çeşitli maddelerden altın elde etmenin ve bakır, gümüş vs. maddeleri altına dönüştürmenin yollarını arayan bâtil bir ilimdir.⁶⁵ İlm-i sîmyâ ise, çok eskiden tılsım yerine kullanılmıştır. Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'ye göre göre simyâ, Allah'ın sözleri ve güzel adları ile ilâhî bilgiler elde edebilme ilmidir. Büyük ölçüde harf ilmine dayanan simyâda bazı sırlar vardır. Harfler bu sırları bildirir:⁶⁶

İsterse ĥakîm-i zerger-i ç ařĥ
İksîr-i zer ide kîmyâyı (K. 39/21)

⁶³ Ahmet Talât Onay, *a.g.e.*, s. 326; Selçuk Aylar, “Divan Şiirinde Sosyal Hayatın İzlerine Dair”, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Haz. Mehmet Kalpaklı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s. 463; Bilal Kemikli, “Divan Şiirinde Hastalık ve Tedavi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, C. 16, S. 1, s. 31-32.

⁶⁴ Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük (j-müt)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, C. 3, s. 2955.

⁶⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, C. II, s. 60.

⁶⁶ İskender Pala, *a.g.e.*, C. II, s. 340.

Zerresi iksîr-i a' zamdur ya kuhl-i cevherî
Kîmyâ dîrsem n'ola hâk-i der-i cânâneye (G. 635/2)

Bir gizli genc-idi o perînüñ vişâli hayf
Sîmyâ-gerân hep anı ahfâya çekdiler (G. 197/4)

Mantık ilminin kısımlarından kıyas bahsine temas edilmiştir:
Bağş-i eşkâl-i kazâyâ eylese 'ârif eger
Şanma kim müntic olup şugrâ vü kübrâdan çıkar (G. 137/6)

Varlık âlemi “anâsır-ı erba'a” denilen su, ateş, hava ve topraktan mürekkep dört unsurdan meydana gelmiştir. Şâir bu unsurları Farsça kaleme aldığı bir beytinde zikretmiştir:

Ger şevî rûh-ı kuds-ı 'unşur-pâk
Pâk şev ez-âb u bād u âteş ü hâk (Mf. 70)

Nevrûz, Farsça bir kelime olup “yeni gün” mânâsına gelmektedir. Eski Türklerle İranlılar'ın yılbaşı olarak kabul ettikleri bu gün, güneşin koç burcuna girdiği gün olup, miladı 22 marta, rûmî 9 marta rastlamaktadır.⁶⁷

Burc-ı hamelden âfitâb toğdı bugün nev-rûzdur
Rûz-ı vişâl-i dil-rübâ gibi 'aceb bihrûzdur (G. 245/1)

Şâir, nevrûzda nar yenildiğini ve bunun eski bir âdet olduğunu söyler:
'Ârîzuñla leblerüñ şun zevk-ı nev-rûz idelüm
Resm-i dîrîndür yemek nârı şehâ nev-rûzda (G. 608/ 4)

Bayramlarda büyüklerin ya da saygı gösterilen kişilerin ellerini öpmek eskiden beri var olan âdetlerimizdendir. Şâir, bu geleneğe atıfta bulunmuştur:

Bunca 'îd oldı elüñ öpmek müyesser olmadı
Bârî kıl üftâdeñe bir merhabâ nev-rûzda (G. 608/ 5)

Osmanlılar döneminde tatil günleri olarak kabul edilen, cuma ve bayram günleri beytin anlam örgüsü içinde zikredilir:

Geçür tıfl-ı vücûduñı debistân-ı melâmetde
Ne kayd-ı şenbih-i âzîne ne meyyâl-i 'îd olma (G. 636/2)

⁶⁷Şemsettin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1978, s. 1474-1475; Abdulhalûk Çay, *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, (II. Baskı), Ankara 1988, s. 17.

Şâirin hat, tezhip sanatlarına ve musikîye de âşinâ olduğu, sözkonusu sanatlara ait terimlerle örülmüş beyitlerinden anlaşılmaktadır.

Hat sanatında yazı çeşitleri olan reyhânî, ta'lik, gubârî, yâkûtî dışında bu sanata ait kıl kalem, kat'-ı hâme, şakk, meşk⁶⁸ gibi özel kavramlar da sanatkârâne bir üslûpla beyitlerde zikredilmiştir. Sözkonusu terimlerle beyitler oluştururken özellikle teşbih sanatından faydalanılmıştır:

Dîbâce-i hüsnüñe ğubârî haṭṭı ile
Bir ḥaşıye yazmış ki kenârında ma'ânî (G. 771/2)

Reyhânî haṭṭı haṭṭına ta'lik kılduğum
Ser-meşk-i 'anberîn-ķaleme bir mişâldür (G. 81/5)

Şâir duygu ve düşüncelerini titizlikle satırlara nakşetmesi bakımından bir nevî nakkaştır. Şâirin kalemi de kağıdı kelimelerle süsleyen bir müzehhib gibidir:

Rağbet etmez büriyâ-bâfân hüner-tezhîbine
Ṭab' uñ ey Yârî eger üstâd-ı zer-düz olsa da (G. 654/6)

Hâmeñ mişâl-i Mânî [ü] Bihzâd'dur senüñ
Tezhîb-i ķâr-nâme-i şüret-ṭırâzdan (G. 572/6)

Beyitlere ustalıkla yerleştirilmiş mûsikî ile ilgili kavramlar da dikkat çekici niteliktedir. Mûsikî âletlerinden tanbûr, ûd, ney, erganûn, rebâb, kânûn, çeng; mûsikî makamlarından uşşâk, hicâz, râst, mûsikâr, nevâ, sabâ, şehnâz, ırâk, aşîrân, acem, nihâvend, bûselik ve mûsikî ilmine âit teknik terimlerden makam, perde, usûl, nağme, sâz, edvâr, tel, zîr-bem, bülend-pest, nakş, mutrîb, nevâ-sâz, raks⁶⁹ beyitlerde kavramların anlam dünyası içindeki çağrışımlarından faydalanarak zikredilmiştir:

'Uşşâķ râstî 'aceme gıtdiler tamâm
Var sende ṭut 'ırâķ [u] nihâvende maķâm (Mf. 81)

Bülend ü pestde hîç kıl ķadar tefâvüti yok
Bu zîr ü bem nağamâtı rebâbdan gördük (G. 384/3)

⁶⁸ Hat sanatına ait terimler hakkında bilgi için bkz. Hasan Özönder, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya, 2003.

⁶⁹ Mûsikîye dâir bu kavram ve terimler hakkında bilgi için bkz. Yılmaz Öztuna, *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000.

Yukarıda verdiğimiz örnekleri çoğaltmak mümkündür. Fakat netice olarak, diyebiliriz ki bütün bu hayâl dünyasının zenginliğinin beyitlerde ifâde bulması, şâirin muktebâsının zenginliği ve genişliğindedir. Görüldüğü üzere tıp, astronomi, remil, kimyâ, simyâ, mantık, gemicilik ilimlerine ait kullandığı terimler, açıklamalar; bunun yanı sıra hat, tezhîp ve mûsikîye dâir bilgisi ve örf ve âdetlere atıfta bulunması şâirin hem yaşadığı asra vukûfiyetini hem de bir bütün olarak okuduklarını, gördüklerini yazdığı satırlara bir nakış gibi işlediğini göstermektedir.

2. 1. 4. Başka Şâirlerle Benzerlikler

Aynı kültür dünyası içinde yetişen aynı gelenekten beslenen şâirlerin birbirinden etkilenmemesi mümkün görünmemektedir. Zirâ üstâd sayılan şâirlerin şiirlerini okuyan onlara nazîreler ya da tahmis, tesdis yazarak yetişen şâirlerin divânlarında önceki ya da yaşadığı asırdaki şâirlerle benzer mazmunlar ya da söyleyişlerin bulunması kaçınılmazdır.⁷⁰

Yârî'nin şiirlerine baktığımızda da tespit edebildiğimiz kadarıyla muâsırlarından özellikle Nef'î (ö. 1044/1635) ve mutasavvıf bir şâir olan Sâbir Parsâ (ö. 1090/1679-80) ile benzer söyleyişlerinin olduğu ve onlara nazireler⁷¹ yazdığı görülmektedir⁷²:

Sâbir Pârsâ ile benzerlikler:

Sâbir Pârsâ:

Ol meyüm kim câm-ı billûr ile itmem imtizâc

Nûr-ı çeşmüm dîde-i kûr ile itmem imtizâc⁷³ (G. 21/1)

Yârî:

Şeb-çerâğam tab' -ı billûr-ile itmem imtizâc

Nûr-ı şevkâm dîde-i kûr-ile itmem imtizâc (G. 41/1)

⁷⁰ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Cemal Kurnaz, *Osmanlı Şair Okulu*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007, s. 7-77.

⁷¹ Metinde nazîreleri tespit etmeye çalışırken kavramın içeriği hakkında şu kaynaklar esas alındı: M. Fatih Köksal'ın konuyu geniş bir şekilde ele aldığı makalesinden faydalandık. bkz. M. Fatih Köksal, *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006; M. Fatih Köksal, "Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı", *Diriözler Armağanı Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Hayırdar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2003, s. 215-290; M. Fatih Köksal, "Nazire/Türk Edebiyatı", *DİA*, İstanbul 2006, C. 32, s. 456.

⁷² Yârî'nin *Divân*'ında zikrettiği şâirleri ve onlarla ilgili bilgileri çalışmamızın "Şâirler, Âlimler ve Sanatkârlar" kısmında incelediğimiz için burada yeniden zikretmedik. Bu bölümde şâirin ismini zikrettiği şâirler arasında belirttiğimiz gibi tespit edebildiğimiz benzer söyleyişleri vermek istedik.

⁷³ Kâzım Yoldaş, *Sâbir Pârsâ Divanı İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Dizin*, Kitabevi, İstanbul 2005, s. 62.

Sâbir Pârsâ:

Olursa bir dağı der-i meyḥāneye fütūḥ
Zühd ü riyāya eyleyeyüm tevbe-i naşūḥ⁷⁴ (G. 25/1)

Yârî:

Bulsun hele kilîd-i der-i mey-gede fütūḥ
Ey sâķî tevbeye ideyin tevbe-i naşūḥ (G. 42/1)

Sâbir Pârsâ:

Çeküp cām-ı ğamı pinhān yine mesrūrlük göster
Hemîşe mest ol ammâ ‘āleme maḥmūrlük göster⁷⁵ (G. 57/1)

Yârî:

Nihān it dilde sırr-ı ‘aşkuñı mestūrlük göster
Ĝamı sür ḥānedān-ı sīneden mesrūrlük göster (G. 202/1)

Sâbir Pârsâ:

Ķāḍî-i manşib-ı ğam-ı ‘aşkuz ki dehrde
Mecnūn-ı nā-murād ile olduĶ ḥalef selef

Tāb-ı temūz-ı ḥaşrde leb-teşne ḳalmazuz
Şâbir eger şefā‘ at iderse şeh-i Necef (G. 113/ 3, 5)⁷⁶

Yârî:

Evvel ol aldı manşib-ı ‘aşkı şoñında biz
Mecnūn-ı ‘Āmirî ile olduĶ ḥalef selef

Yārî bulurdı sâḥil-i baḥr-i selāmeti
İmdād-ı himmet eylese şāhen-şeh-i Necef (G. 340/4, 7)

Sâbir Pârsâ:

Şûret-ārā-yı heyūlā-yı maḥabbetdür sözüm
Reng ü bûy-ı lafz u ma‘ nā-yı maḥabbetdür sözüm

⁷⁴ Kâzım Yoldaş, *a.g.e.*, s. 64-65.

⁷⁵ Kâzım Yoldaş, *a.g.e.*, s. 87.

⁷⁶ Kâzım Yoldaş, *a.g.e.*, s. 127.

Mürde-dil kalmaz edā-yı rûh-baḥşum gūş iden
Şâbir i' cāz-ı Mesîḥā-yı maḥabbetdür sözüm (G. 140/ 1, 7)⁷⁷

Yârî:

Naḳş-pîrā-yı heyûlā-yı maḥabbetdür sözüm
Ya' nî erjeng-i hüner-zā-yı maḥabbetdür sözüm

Nefḥa-i rûḥ-ı ḥayāt-ı cāvidānı baḥş ider
Feyz-i enfās-ı Mesîḥā-yı maḥabbetdür sözüm (G. 438/ 1, 2)

Sâbir Pârsâ:

Görüp müjgânların meftûn-ı çeşm-i dil-firîb oldum
Çemenzâr-ı leb-i deryâ-yı nâza ' andelîb oldum

Olursam sâkin-i dârü'ş-şifâ-yı pîr-i mey-ḥâne
' Aceb mi ey dil-i maḥmûr muḥtâc-ı ṭabîb oldum

Göñül pervâneveş sūzân olunca âteş-i ' aşka
Hezârân üft ü ḥîz itdüm ba' id oldum ḳarîb oldum (G. 146/ 1, 2, 4)⁷⁸

Yârî:

Şarıldum ḳadd-i yâra mest-i la' l-i dil-firîb oldum
Nihâl-i gülbün-i nâz üzre gūyâ ' andelîb oldum

Şarâb-ı la' lüñ umdum dest-i sâḳî-i nigāhuñdan
Yine dârü'ş-şifâ-yı ğamda muḥtâc-ı ṭabîb oldum

Geh eyyâm-ı vişâlüñ görmişüm geh sâl-i hicrānuñ
Muḥaşşıl dergehüñde geh ba' id [ü] geh ḳarîb oldum (G. 440/ 1, 4, 5)

Sâbir Pârsâ:

Aç ṭurrañı cānā o bināgūş görinsün
Diller o bināgūşda mengūş görinsün (G. 175/1)⁷⁹

⁷⁷ Kâzım Yoldaş, *a.g.e.*, s. 140.

⁷⁸ Kâzım Yoldaş, *a.g.e.*, s. 148.

⁷⁹ Kâzım Yoldaş, *a.g.e.*, s. 167-168.

Yârî:

Çöz zülfüñi ol hâl-ile ol güş görinsün
Encümle kamer şebde hem-âgüş görinsün

Ol necm-i dıraşsende tülû‘ ide seherden
Aç çâk-i girîbânuñı mengüş görinsün (G. 577/1, 2)

Nef’î ile benzerlikler:

Nef’î:

Âsumân himmet umar kevkebe-i tab‘ımdan
Akl-ı küll ders okur endîşe-i derrâkimden (Kt. 8/2)⁸⁰

Yârî:

Âsumân tâb alur âh-ı şerer-nâkümnden
Dehr tam-tâze olur dîde-i nem-nâkümnden (G. 514/1)

Nef’î:

Pür-safâ dâ’im dili bir şûh hemdemdir kadeh
Tâ ezelden meclis-i rindâna mahremdir kadeh (G. 27/ 1)⁸¹

Yârî:

Bir nedîm-i meclis-ârâ şûh hem-demdür kadeh
Nâz-perver dilber-i ferhunde mağdemdür kadeh (G. 44/1)

Nef’î:

Yazanlar peykerim destimde bir peymâne yazmışlar
Görüp mest-i mey-i aşk olduğum mestâne yazmışlar (G. 29/1)⁸²

Yârî:

Mey-i ‘aşkuñla sermest olduğum mestâne yazmışlar
Şaçuñ zencîrine bend olduğum dîvâne yazmışlar (G. 116/1)

Nef’î :

Değil hatt-ı mu’anber sâye-i zülf-i siyâhıdır
Değil ebrû-yı pür-çîn gamzenin perr-i külâhıdır (G. 31/1)⁸³

⁸⁰ Metin Akkuş, *Nef’î Divânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 276.

⁸¹ Metin Akkuş, *a.g.e.*, s. 293.

⁸² Metin Akkuş, *a.g.e.*, s. 294.

Yârî:

Degül қа‘r-ı zenaḥdān ehl-i ‘aşkuñ tîre-çāhıdur
Degül ebrū-yı pür- ḥam qavs-i taḡdîr-i ilāhîdür (G. 139/1)

Nef’î:

Dolsa destimde n’ola ekşim ile peymâne
Girse gülgün-ı sirişkim yeridir meydâne (G. 105/ 1) ⁸⁴

Yârî:

‘ Aceb mi ḥün-ı sirişkümlle ḡolsa peymâne
O şūḡ ḡırmadı meclisde ‘ ahd ü peymāna (G. 588/1)

Nef’î

Gamzen ne dem ki tîḡ çekip ḥ’un-feşân olur
Uşşâk-ı dil-figâra ecel mihrîbân olur (K. 29/1) ⁸⁵

Yârî:

Ġamzeñ ne dem ki çeşmüñ ile hem-zebân olur
‘ Uşşâḡa her nigeh sebep-i terk-i cân olur (G. 133/1)

Sebk-i Hindî üslûbunda şiirler kaleme alan Yârî’nin şiirleri üzerinde özellikle bu üslûbun temsilcilerinden İranlı şâir Örfî (ö. 999/1590-91)’nin tesiri görülmektedir. Şâir, Örfî’ye ait bir beyti kasidesinde iktibâs ederek anmıştır:

Benüm için dimiş ‘ Örfî cefâ-yı gerdişden
Bu beyt-i şekve-ḡırâz u melâlet-‘ unvânı

Ne-mî-vezed zi-cihân bād ber-dilem hergiz
Ki zülf şâhid-i nuḡkem kuned perîşânî ⁸⁶ (K. 29/ 41, 42)

İranlı bir diğەر meşhûr şâir Hâfız-ı Şîrâzî (ö. 792/1390[?])’nin de şâir üzerinde etkili olduğunu görüyoruz:

Yârî:

Bâde-i düşîneden Yârî ḡumâr-âlûdedür
Şâre şubḡen eyyühe’s-sâḡî edir ke’s-e’ş-şabûḡ

⁸³ Metin Akkuş, *a.g.e.*, s. 295.

⁸⁴ Metin Akkuş, *a.g.e.*, s. 331.

⁸⁵ Metin Akkuş, *a.g.e.*, s. 137-141.

⁸⁶ Örfî’ye âit bu beyt için bkz. Örfî Muhammed Zeyneddîn Alî Şîrâzî, *Divân*, Milli Kütüphane, Ankara İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 06 Hk 438, 60 vr.

“Yârî, dün geceki şarabın etkisiyle kendinden geçmiştir. Ey sâki sabah oldu mahmurluğu giderici içki kâsemizi döndür.

Hâfız-ı Şîrâzî:

Elâ yâ eyyühe’s-sâkî edir ke’sen ve nâvilhâ

Ki ‘ışk âsân nümûd evvel velî üftâd müşkilhâ⁸⁷

“Sâkî, döndür kadehi, herkese sun, bana da ver. Çünkü aşk, önce kolay göründü ama sonradan çok müşküller meydana gelir.”⁸⁸

‘Aşk insâna zevk-güsterdür

Hâşılı ‘âşık olmayan hardur

diyen şâir bize aşk ikliminin sultânı Hz. Mevlânâ’nın şu sözünü hatırlatıyor: “Kimin nabzı aşk ile atmıyorsa, Eflatun bile olsa sen onu eşek say!”⁸⁹

Deyr içre diñle gel Şamed-i bî-zebânı kim

Şavt-ı şanemle nağme-i nâkûsı diñleme (G. 594/ 2)

Envâr-ı pertev-i Şamed’i keşf-i zât idüp

Çok berhemen-nihâdî şanem-hÿânüñ eyledüñ (G. 370/5)

Yukarıdaki beyitlerde “samed” ve “sanem” kelimelerinin bir beyit içerisinde zikredilmesinin bilinçli olduğunu düşünüyoruz. Nitekim bu iki kavramın geçtiği beyitlerin anlam dünyasına vâkıf olduğumuzda *Dîvân*’da *Gülistân* adlı eserine atıfta bulunarak zikredilen Sâdî Şîrâzî’nin bir diğer eseri *Bostân*’da geçen bir hikâyeyi bizlere hatırlatıyor. Söz konusu hikâyenin sonunda Sâdî; “Ey dost! Gönlünü Samed’e bağla ki, insanlar sanemden daha âcizdirler.”⁹⁰ diyerek şâirin söz konusu beyitlerde vermek istediği mesajı özetler gibidir.

⁸⁷ Hâfız, *Dîvân*, Tsh. Reşîd Eyvazî, Ekber Behrûz, Müessesesi-i Târîh ve Ferheng-i Îrân, Tebriz 1977, s. 1.

⁸⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, *Hafız Divanı*, Maarif Matbaası, İstanbul 1944, s. 1.

⁸⁹ Mevlâna, *Dîvân-ı Kebîr Seçmeler*, Haz. Şefik Can, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000, C. II, s. 97/ G. 552.

⁹⁰ Bostân’da anlatılan hikâyenin tamamı şöyledir: “İhtiyar bir mecusi bir odaya çekilmiş, kapıyı üzerine kapamış, kimse ile görüşmüyordu. Bunun bir putu vardı. Vaktini hep onun hizmetine hasretmişti. Birkaç sene sonra o kötü mezhepli mecusiye yapılması lâzım bir iş zuhur etti. Biçare mecusi puta koştu. İyilik ümit ederek maksuresinin toprağı üzerinde, putun önünde yuvarlandı: ‘Hey put! Âciz kaldım, canım boğazıma geldi. Bana merhamet et, bana imdat et’ dedi. Huzurunda birçok niyazlarda bulundu. Fakat işi yoluna girmedi. Put insanların mühim işlerini nasıl halledebilir ki, kendisinden sineği kovamaz. Bunun üzerine mecusi kızdı, putu tahkir etmeğe başladı: ‘Bu kadar senedir sana taptım. Yapılması mühim bir işim var. Yapmıyacak olursan seni bırakır, Cenab-ı Hak’tan dilerim’ dedi. Mecusi daha putun karşısında, yüzü toprakta iken, pâk olan Cenab-ı Hak onun muradını hâsil etti. Hakikatleri aramak, taramak ile meşgul bir zat mecusunin işine hayrette kaldı, düşünceye daldı. O, kendi aklınca şöyle diyordu: ‘Bir sersem, âdi, batıla tapan, başı henüz puthane şarabile sarhoş, gönlünü küfürden, elini hiyanetten yumamış iken Cenabı Hak onun muradını verdi. ’ İşte o zat bu işin sırrını düşünmekle meşgul iken, gönlünün kulağına şöyle denildi: ‘O akli eksik ihtiyar putun önünde çok yalvardı. Fakat sözü makbule geçmedi, istediği olmadı. Onun niyazı eğer bizim dergâhımızda da kabul edilmeseydi, sanem ile Samed arasında ne fark olurdu?’ Ey dost! Gönlünü Samed’e bağla ki, insanlar sanemden daha âcizdirler. Eğer bu kapıya baş koyarsan, eli boş dönmek muhaldir. Yarabbi! İşimizde kusurlu geldik. Elimiz boş, fakat ümitli geldik.”Şeyh Sadii Şirazi, *Bostan*, Trc. Kilisli Rifat, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1942, s. 235-236.

Diyebiliriz ki şâirin yaşadığı asırdan önceki ve muâsırı olan şâirlerin divânlarına bakarak daha fazla tespitte bulunmak mümkündür. Ancak bu başlı başına bir çalışma olabilecek kadar önemli bir konu olduğu için biz sadece aynı şiir iklimindeki şâirlerin ortak hayâlleri, mazmûnları paylaşabileceğini ya da üstâd olabilmek için bu konudaki söz sahiplerinin eserlerinden haberdar olmanın gerekliliğini misâllerle göstermek istedik. Bu amaçla bir Mevlevî muhibbi olan şâirin hem Mevlevî şeyhi hem kadı hem de şâirlik noktasında keşiştiği Sâbir Pârsâ ile dil ve üslûb açısından bir nevî takipçisi olduğu Nef'î'nin divânlarını esas aldık ve bu eserler arasında mukayesede bulduk. Nazire mecmualarında Yârî'ye ait bir kaydın bulunmaması da bu konudaki çalışmamızı sınırlandırmıştır.

2. 2. Tasavvufî Şahsiyeti

Şâirin eserinde zikrettiği mutasavvıf şahsiyetlere baktığımızda Şakîk-i Belhî (ö. 194/809), Ma'rûf-ı Kerhî (ö. 200/815-16 [?]), Bişr-i Hafî (ö. 227/841), Bâyezîd-i Bistâmî (ö. 234/848 [?]) gibi ilk devir sûfîlerinin yanı sıra birçok tarikat silsilesinde ismi zikredilen Ebu'l-Hasân-ı Harakânî (ö. 425/1033)'den; Mevlevîliğin kendisinden sonra neş'et ettiği, âşıklar ülkesinin sultânı Hz. Pîr Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'den; Ekberî geleneğin öncüsü ârifler ülkesinin sultânı Muhyiddin İbnü'l-Arabî'den; câmî-i turûk bir zât olup Şabânîliğin Gelibolu'daki temsilcisi Şeyh Mehmed-i Dâğî'den ve Bayrâmî tarikati şeyhi Yazıcızâde Ahmed Bîcân'dan sitâyîşle, hürmetle bahsetmesi onun tasavvufî irfândan haberdar olduğunu göstermektedir. Nitekim eserini incelediğimizde de bu irfânı beyitlerine bir ayna misâli aksettirdiğini söyleyebiliriz.

Yârî'nin tasavvufî kimliği hakkında ondan bahseden kaynaklarda herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ancak eserindeki bazı ifâdelerden yola çıkarak Mevlevî olabileceğini düşündüğümüz şâirle ilgili baktığımız tabakat kitaplarında da herhangi bir kayda rastlamadık.⁹¹ Bu bakımdan *Dîvân*'ında mazmûnlar örtüsü içerisindeki ifâdeler bize bu konuda yol gösteren tek kaynak olmuştur. Şâirin tasavvufî temâyülleri noktasında fikir verici beyitleri zikretmek bize bu konuda yol gösterici olacaktır.

Dâne-çîn-i hırmen-i ihsânuñ olmışdur senüñ

Yoğsa Yârî reh-güzâr-ı gâmda biñ bî-zâd idi

⁹¹ Şâirin tasavvufî kimliğini belirlemek amacıyla araştırma yaptığımız kaynaklar şunlardır: Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Haz. İlhan Genç, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000; Hocazâde Ahmed Hilmî, *Hadîkatü'l-Evliyâ*, (Beşinci Kısım), İstanbul 1318; Mustafa Sâkîb Dede, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, Tsh. Mehmed Ârif Paşa, Mektebetu Vehbe, Kahire 1283, 3 c. ; Ali Enver, *Semâhâne-i Edeb*, Nşr. Kitapçı Rifat, Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul 1309; Osmânzâde Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, Haz. Metin Akkuş, Ali Yılmaz, Kitabevi, İstanbul 2006, 5 C.

Böyle hâletle nice gūyā-yı nazm olmak velī
Tıfl-ı ʔab‘ ı söyleden hep himmet-i üstād idi (G. 748/ 7-8)

Yukarıdaki beyitleri günümüz Türkçesine çevirdiğimizde şâir; “Yârî senin ihsân harmanının tanesini toplamaktadır. Yoksa gam yolunda hiçbir azığı yoktu. Bu hâl ile şâir olmak nasıl (olurdu, mümkün değildi). Yaradılış çocuğunu söyleten hep üstādın himmeti idi”, diyerek sözlerinde ilâhî bir nazarın olduğunu dile getirir. Nitekim azim, enerji, istek, arzu, meyl, şevk gibi anlamları olan⁹² himmet, tasavvuf literatürü çerçevesinde bu beyitte Allah dostlarının maksadı hâsıl eden, iş bitiren ve dilediklerini yerine getiren manevî gücü⁹³ anlamında kullanılmıştır. Bu mânâda beyitte şâir, bir üstādın bir başka ifâdeyle mürşîd-i kâmilin mânevî yardımıyla manzûmeler söylediğini ifâde eder.

Hem fahriye hem naat özelliği taşıyan bir kasidesinde ise kendisini, şevkten semaa giren, Hz. Mevlânâ'nın kapısında terbiye gören, neyin sırrıyla yanmış ve *Mesnevî* dersinin sırlarına vâkıf olmuş bir derviş gibi tanıtır:

Çarh-veş gâh semâ‘ a girerin şevkümden
Perveriş-yâb-ı Һarîm-i der-i Mevlânâyam

Âteş-efrûhte-i nây-ı derûn-ı râzam
Râz-dân-ı sebağ-ı *Meşnevî*-i Mollâyam (K 15/ 42, 43)

Bir gazelinde de sanki bir resim karesi gibi ya da gözlenen bir olayın şâirâne bir ifadesi olarak bir gülistân tasviri içerisinde tasavvufî remizlerle gül yaprağından küçük goncalara kadar bağ tekkesinde *Mesnevî* dersi öğreten bir bülbülü kelimelerle resmeder. Ve der ki goncalar ebkemdir fakat bülbülün şevkini sabah rüzgarıyla mânevî bir lisânla söyleşirler:

Şâh-ı gülden ğonce eṫfâline eyler ‘ andelîb
Tekye-gâh-ı bāğda ta‘ lîm-i ders-i *Meşnevî*

Gerçi ebkem ğonceler ammâ hezâruñ şevķını
Açılıp bād-ı şabâya söyleşürler ma‘ nevî (G 710/ 6, 7)

⁹² Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul 2004, s. 278.

⁹³ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 227.

Beyitteki tasavvufî örtüyü araladığımızda bir tekkede Mesnevî dersi öğreten bir mürid-i kâmilin bülbül, mânevî mertebeleri nisbetinde dervişlerin gül ve gonca remziyle aktarıldığı görülmektedir.

“Der-i haqîkî[yi] cem‘ it bir ulu deryâdan”⁹⁴ diyen şâirin ney, tanbûr, rebâb gibi Mevlevî mûsikîsinde kazandıkları tasavvufî sembollerle de önemli bir yere sahip olan mûsikî âletlerini zikretmesi,

Nâle döndüm za‘ f ile ney gibi feryâd etmeden
Neydügin ammâ ki kimse bilmedi keyfiyyetem (G. 458/5)

sözleriyle kendisini neyle özdeşleştirmesi⁹⁵,

Sema‘ etmek dilersen pây-ber-bâlâ cihân içre
Der-i devlet-penâh-ı Mevlevî’ye istinâd eyle (G. 600/2)

diyerek Mevlevîliği mânevî zenginliğin elde edinilebileceği bir kapı olarak tasvir etmesi,

Semâ‘ -ı gûş-ı haqîkatle diñle tanbûrı
Haber virür saña tevḥîd-i şît-i zenbûrı (G. 807/1)

hırka, nemed, külâh, destâr gibi tarikat kıyafetlerini zikretmesi⁹⁶,

Ben o abdâlam baña ḥâkisterüm sincâbdur
Cism-i ‘ uryânım revâdur kim nemed-püş eylesem (G. 482/2)

Tâ der-i mey-ḥânedan mest-i ğama virüp sebû
Üft ü ḥîzân kec-külâh [u] hırka-ber-düş idelüm (G. 491/5)

Mevlevîlikte “câna şifâ, rûha gıdâ” olarak vasıflandırılan semâ’ı edebî bir üslûp güzelliğiyle tasviri⁹⁷,

Her serv-i üstüvânı birer Mevlevî gibi
Bir pây-ile semâ‘ a girer cüy-bârda (G. 673/4)

⁹⁴ G. 512/12.

⁹⁵ bkz. Ankaravî İsmâil b. Ahmed er-Rusûhî, *Mevlevîlik ve Mûsikî*, İsmâil-i Ankaravî ve Mûsikî Risâlesi Mevlevîlik ve Mûsikî, Metin ve İnceleme: Bayram Akdoğan, Rağbet Yayınları, İstanbul 2009; Molla Cami, *Ney’in Feryadı (Nay-nâme)*, Çev. ve Şrh. Hoca Neş’et Efendi, Haz. Üzeyir Aslan, Sufi Kitap, İstanbul 2007.

⁹⁶ bkz. Yahyâ Âġâh b. Sâlih el-İstanbulî, *Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm Mecmû’atü’z-Zarâ’if Sandûkatu’l-Ma’ârif*, Trs. M. Serhan Tayşi, Sad. Ülker Aytekin, Ocak Yayıncılık, İstanbul 2002; Nurhan Atasoy, *Derviş Çeyizi Türkiye’de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi*, Kültür Bakanlığı, İstanbul 2000.

⁹⁷ Fuat Yöndemli, *Mevlevîlikte Semâ ve Mûsikî*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2007; İsmail Ankaravî, *Hadislerle Tasavvuf ve Mevlevî Erkânı Mesnevî Beyitleriyle Kırk Hadis Şerhi*, Yay. Haz. Semih Ceyhan, Dârulhadis, İstanbul 2001; H. Hüseyin Top, *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2001.

Her mevc-i Mevlevî gibi bu rûzigârda
Döne döne terâne ider cûybârda (Mt. 118)

şem' uyararak, nokta-i pergâl, hâmûş gibi Mevlevî terimlerini kullanması⁹⁸

Şem^c -i iqbâlin uyarduñ nice üftâdeleruñ
Beni de eyle çerâğ ey meh-i tâbân-ı kerem (K. 32/33)

Ser-be-ceyb-i hayret olmuş genc-i vaḥdetde yatur
Āferinler Yârî-i zâruñ dil-i ḥâmûşına (G. 676/ 7)

Sen hemân merkez-i tefrîde sâbit-ḳadem ol
Dâyireñde ' alem ol noḳta-i pergâle gibi (G. 720/4)

ve kaleme aldığı otuz dokuz beyitlik bir kasidede “server-i sâlâr-ı hayl-i mürşidîn”, “mahrem-i esrâr-ı ilhâm-ı güzîn” olarak tavsif ettiği Hz. Mevlânâ'ya olan muhabbetini samimi bir dille ifâde etmesi,

Ḥabbezâ ey server-i sâlâr-ı hayl-i mürşidîn
Merḥabâ ey maḥrem-i esrâr-ı ilhâm-ı güzîn

Feth-i bâb-ı sırr-ı meknûnı sen itdüñ âşikâr
Sensin elḥaḳ ḥâzin-i gencîne-i vaḥy-i mübîn (K. 23/1, 16)

sırlar cevheri ile olmuş bir kitap diye takdim ettiği *Mesnevî*'yi dünya toprağına defnedilmiş bir hazine olarak görmesi,

Gevher-i esrâr-ile olmuş kitâb-ı *Meşnevî*
Güyyâ maṭmûre-i dehr içre bir genc-i defn (K. 23/13)

bütün bu dikkat çekici husûsları bir bütünlük içerisinde değerlendirdiğimizde şâir üzerinde Mevlevîliğin etkisi âşikârdır.

Görüldüğü üzere tasavvufî düşünceyle örölmüş şiirlerindeki ifâdelere bakarak onun bir Mevlevî şeyhine müntesip olduğunu fiilen şifâhî bir eğitim ve öğrenim gördüğünü düşünebiliriz. Ancak bu düşüncemizi sarahate kavuşturacak bir kayda şu ana kadar ulaşamadık.

XVII. yüzyılda yaşamış şâir ve aynı zamanda Gelibolu Mevlevihânesi şeyhi Sâbir Pârsâ (ö. 1090/1679-80)'dan *Dîvân*'ında sitayişle bahsetmesi, şiirleri üzerindeki tesiri aynı zamanda Hz. Mevlânâ'nın ahfadından Sultân Dîvânî (ö. 936/1529?)'nin bir

⁹⁸ Abdölbâki Gölpinarlı, *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1977; Abdölbâki Gölpinarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963.

gazelindeki matla' beytini⁹⁹ tazmin etmesi¹⁰⁰ gibi husûsları göz önünde bulundurduğumuzda şâirin Mevlevî tarikati muhiblerinden¹⁰¹ olduğunu söyleyebiliriz. Zirâ şâirin şu ifâdesi de onu derviş¹⁰² olarak değil de muhib olarak değerlendirmemiz noktasında fikir vermektedir:

Olmaduñ mürşid-i agâha qarîn ey Yârî
Kim ider tekye-i vaħdetde saña irşâdı (G. 806/6)

Ancak şâirin şiirlerinde dikkat çeken bir husûs, onun üzerinde mânevî yönüyle tasarruf sahibi olduğunu düşündüğümüz Abdî isimli bir zâttan söz edilir ve bu mahlas sahibinin kim olduğu hakkında bilgi verilmez:

Cenâb-ı Hâzret-i ' Abdî'ye gönder ' ıydiyye
O dil-rübâ deyü bu ' aşıkâne güftârı (G. 800/ 9)

Güher-sencân-ı ma' nâ dürr-i nazmuñ gördi hep Yârî
İnanmazsañ var anı ' Abdî-i nâzük-edâdan şor (G. 203/5)

Geş eyleseñ ey ' Abdî-i ' ârif bu cihânı
Yârî gibi bir maħrem-i ğam-ħ'âr bulunmaz (G. 308/6)

⁹⁹ Sözkonusu beyit şöyledir: “Ne ‘aşka sabr ider oldum ne ‘akl ile yârum/ Ne kârı başa çıkardum ne bellü bî-kârum”. Yaptığımız araştırmalar neticesinde bu beytin bestesi Dede Efendi (ö. 1846)'ye atfedilen şevkutarab Mevlevî âyin-i şerifinde üçüncü selâmın sonunda okunduğunu tespit ettik. (bkz. Sadettin Heper, *Mevlevî Âyinleri*, Konya Turizm Derneği Yayını, (II. Baskı), Konya 1979, s. 244). Şâirin yaşadığı asır olan XVII. yüzyılda da Mevlevihânelerde âyin-i şerif sırasında okunduğuna dâir bir bilgiye ulaşamasak da Sultân Dîvânî'nin bu beytinin Mevlevîlerce bilindiğini, okunduğunu Yârî'nin de bu vesileyle haberdâr olduğunu düşünebiliriz.

¹⁰⁰ Sâbir Pârsâ ve Sultân Dîvânî hakkında bilgi için tezdeki “Şâirler, Âlimler, Sanatkârlar” bölümüne bakınız.

¹⁰¹ Kelime olarak “âşik, seven” anlamına gelen muhib, tasavvufî bir terim olarak “tasavvuf yolunu ve o yolda gidenleri seveni ifade eder. Tasavvuf yolunu seven, fakat o yola girememiş kişiye muhib derler... Mevlevî muhibleri için tekkede ayrı yerler olur.” bkz. Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 443. “Mevlâna'yı seven, eserlerini okuyan, fikirlerini benimseyen ve Mevlevîliğe yakın ilgi duyan kişi, isterse, bir Mevlevî şeyhine başvurarak ‘muhib’ olmak istediğini söyleyebilir. Şeyh, bu başvuruyu kabul ederse, muhib adayı tayin edilen bir gün, bir sikke (Mevlevî külâhı) alır, abdestli olduğu halde şeyhin huzuruna girer, elini öperek önünde diz çöker. Şeyh muhibbin başının dizine kor, getirdiği sikkeyi usulüne göre giydirir, dua ve fatiha okur, sonra da birbirlerinin ellerini aynı zamanda öper, yani görüşürler. Aday bundan sonra ‘muhib’dir. Her muhib'in dergahta bir dedesi olur. Sürekli dergahta kalan bu dede, muhibe tarikat usullerini öğretmekle yükümlüdür. Sema öğrenmek istiyorsa, sema meşk ettirilir (öğretilir). Müziğe karşı yeteneği varsa bu alanda yetiştirilir. İsterse Mesnevi derslerine girer. Mesnevi okumayı, yorumlamayı öğrenir, (Mesnevihan) olarak yetiştirilir. Muhibler, Mevlevî dedeleri gibi dergahta hücre sahibi olarak yatıp kalkmazlar. Dışarda ev-bark, iş-güç, memuriyet, makam sahibidirler. Dergaha geldikçe sikke ve hırkalarını giyer, sema'a katılacaksa dergahta soyunup, tennurelerine bürünürler. Dergahtan çıkınca kendi elbiselerini, kendi başlıklarını giyer, evlerine öyle gider.” bkz. Mehmet Önder, *Mevlâna ve Mevlevilik*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 217.

¹⁰² Derviş Farsça bir kelime olup “fakir, dilenci, dünyadan yüz çeviren, kendini Allah'a veren kişi” anlamlarına gelmektedir. “Tasavvuftaki manasıyla, bir şeyhin bey'ati ve terbiyesi altında bulunan kişi demektir.” bkz. Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 159-160. “Mevlevîliğe soyunup ikrar eden, yani Mevlevî dervîşi olmak isteyen nev-niyaz'ın (dervîş adayının), bir eğitim ve öğretim dönemi olan 1001 günlük çile süresince sıkı bir disiplin altında, kurallara saygılı yetişmesi için ne lazımsa yapılır...Mevlevî dervîşi, dini ve ahlaki kurallara saygılıdır. Bunlardan asla ta'viz vermez. Kültürlüdür, hassastır, şair ruhlu, gani gönüllüdür. O tam bir ‘insan-ı kâmil’dir. Mevlânâ'nın dervîşidir.” bkz. Mehmet Önder, *Mevlâna ve Mevlevilik*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 220.

Rūma gelmiş didiler ‘Örfi-i Şīrāzī hemān
Midḥat-i ‘Abdī-i mu‘ciz-demin etmiş gitmiş (G. 313/6)

Sözkonusu Abdî’nin kimliğini belirlemeye çalışırken şâirin Oğlanlar ya da Olanlar Şeyhi olarak anılan Lâmekânî Hüseyin Efendi(ö. 1035/1625)’nin en meşhur halîfesi Bayrâmî Melâmî şeyhi İbrahim Efendi(ö. 1065/1655)’nin tekkesinin¹⁰³ yeniden ihyasına tarih düşürmesi bizleri bu konuda bir fikir yürütmeye sevketmiştir. Sözkonusu tarih kıt’ası şöyledir:

Zihî maḳâm-ı mu‘allâ-yı ‘arş-ı pīrāye
Ḥarîmi oldı nümû-dâr-ı ḥuld ü dâr-ı na‘îm

Debîr-i çarḥ-ı revâdur ki ‘arş-ı a‘lâda
İderse resmini menşûr-ı ḥikmete terḳîm

Nüzûl iderler aña ḳudsiyân-ı Raḥmânî
Uşûl-ı ma‘nâ-i tevḥîdi itmege ta‘lîm
N’ola ḥarîmine dinse maḳâm-ı ‘illiyî
Ziyâret itmede kerrûbiyân-ı ‘arş-ı muḳîm

İrişdi gūşuma tevḥîd-i Hû didüm târiḥ
Maḳâm-ı rāh-ı hüdâdur maḳâm-ı İbrâhîm

Sene 1041 (T. 10/1-5)

Şâirin *Dîvân*’da sadece bu tekkeden söz etmesi, bu mekâna gidip geldiğini düşündürmektedir. Kaynaklarda İbrâhîm Efendi’nin tekkesine zamanın ulemâ ve vezirlerinin rağbetinden “fukarâ ve zuafâ”nın içeri giremediği kaydedilmiştir.¹⁰⁴ Bu meclise devam edenler arasında Abdî mahlasıyla şiirler kaleme alan XVII. yüzyılın mutasavvıf, müellif ve devlet adamlarından Sarı Abdullah Efendi(ö. 1071/1660-61) de zikredilmektedir. İleri gelen birçok tarikat erbâbı ile münâsebet içerisinde olup onlardan feyiz alan Abdullah Efendi’nin asıl meşreb ve bağlılığı Bayrâmîliğe olmuştur. *Nâsihatatü’l-Mülûk* adlı eserinden kendisinin bu yönünden bahsederken, aslen Bayrâmî,

¹⁰³ “Fatih İlçesi’nde, Aksaray’da, Çakır Ağa Mahallesi’nde, Cerrahpaşa Caddesi’nin kesiştiği yerde, Aksaray Karakolu’nun yanında idi. 1957’de Millet Caddesi’ni açmak amacıyla başlatılan yol çalışmaları sırasında yıkılmıştır. Kaynaklarda adı, ‘Olanlar’, ‘Gavsî’, ‘Şeyh İbrahim Efendi’, ‘Yakup Ağa’ ve ‘Cism-i Latif’ Tekkesi olarak da geçer.” “Oğlanlar Tekkesi’nin tarihi, II. Mehmed (Fatih) dönemine (1451-1481) kadar uzanmaktadır. 1453-1461 arasında Sekbanbaşı Yakub Ağa tarafından kurulmuştur. Ancak tekkenin ilk dönemine ait bilgilerin sınırlı olması, bu kuruluşun 17. yy’ın başlarına kadarki tarihini karanlıkta bırakmakta, ayrıca tekkenin hangi tarikata bağlı bulunduğu da bilinmemektedir. 17. yy’ın başlarında tekkeyi yeniden canlandıran kişi, ‘Olanlar Şeyhi’ lakabıyla tanınan İbrahim Efendi’dir. Yârî’nin de yaşadığı asır olan 17. yüzyılın ilk yarısında bu tekke Bayramî Melamîliğin temsil edildiği bir mekândır.” bkz. M. Baha Tanman, “Oğlanlar Tekkesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, C. 6, s. 123-124.

¹⁰⁴ Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Süfîler, Devlet ve Ulemâ*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2001, s. 328.

tarikatçe Celvetî ve terbiyece Mevlevî olduğunu kaydetmiştir. Onun melâmîliğinden uzun uzun bahseden torunlarından La'lîzâde Abdülbâki *Sergüzeşt*'inde “Şârih-i Mesnevî el-Mevlevî” diyerek diğer tarikatlarla da ilişkisini vurgulamıştır.¹⁰⁵ Bu bilgilerin neticesinde şâirin zikrettiği Abdî isimli zâtın Sarı Abdullah Efendi olabileceğini düşünmekteyiz. Melâmet neşvesiyle birçok şiirler kaleme alan, vahdet-i vücûd akidesinin tezâhürlerini şiirlerine aksettiren ve aşk ekseninde şiirler kaleme alan şâirin bu düşüncelerin mimârları olan Hz. Mevlânâ'dan ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî'den ve bu zâtların fikirlerinden etkilenmiş olduğuna en büyük kanıt *Dîvân*'ıdır. Nitekim Sarı Abdullah Efendi ile de bu fikirler ekseninde örtüştüğü âşikârdır.¹⁰⁶ Ancak elimizdeki mevcut bilgilerle bu düşüncelerimiz bir ihtimâlden öteye gitmemektedir.

Dimişler her çarında bir şeh-i ma' nâ gelür dehre
Gelince Hâzret-i [Abdî] gibi sulţânımız gelse (G. 633/6)

Yukarıdaki beyitte görüldüğü üzere şâir “şeh-i ma'nâ” sıfatıyla kastettiği şahsın ismini yazmamış bu kısmı boş bırakmıştır. Ancak şâirin içinde bulunduğu mânevî atmosferi değerlendirdiğimizde en çok zikrettiği Abdî isminin vezin olarak da beyte uygun olması bize boşluğu bu isimle doldurma noktasında fikir vermiştir.

Ayrıca bu durum şâirin mânevî bir usûlle terbiyesi altında bulunduğu şahsın bilinmemeyi istediğini, onun da mürşidinin bu arzusuna uyarak bu irtibatını âşikâr kılmadığını veya şâirin böyle bir arzu içinde bulunduğunu düşündürmektedir.

Şâirin “şeh-i mânâ” olarak mânevî “sultân”ını setreylemesi, Sarı Abdullah Efendi'nin mezar taşının baş kısmında “Merd-i ma' nâ şârih-i Mesnevî”¹⁰⁷ kaydının bulunması şu anki bilgilerle bir tevâfuktan öteye gitmemektedir.

¹⁰⁵ Necdet Yılmaz, *a.g.e.*, s. 349-350. Ayrıca bkz. Pervin Çapan, *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2005, s. 374-378; Baki Yaşa Altınok, *Hacı Bayram Veli Bayramlık ve Melâmîler ve Melâmîlik*, Oba Kitapevi, Ankara 1995, s. 214-227; Abdurrezzak Tek, *Melâmet Risâleleri Bayrâmî Melâmîliği'ne Dâir*, Emin Yayınları, Bursa 2007, s. 38-39, 63-120.

¹⁰⁶ Kaynaklarda Bayramî melâmîliği ile ilgili verilen bilgilerde Hz. Mevlânâ ve İbnü'l-Arabî tesiri üzerinde husûsiyetle durulmuştur. “Bayrâmî Melâmîliği'nin kuruluşu, Hacı Bayram Velî'nin (ö. 833/1429) önde gelen müridlerinden aşk, cezbe ve melâmet anlayışını temsil eden Bıçakçı Ömer Dede'ye (Emîr Sikkînî) (ö. 880/1475) dayandırılır.” (Abdurrezzak Tek, *Melâmet Risâleleri Bayrâmî Melâmîliği'ne Dâir*, Emin Yayınları, Bursa 2007, s. 16.) “ Bayramî melâmîliği bu asırdan sonra vahdet-i vücud düşüncesinden büyük çapta etkilenecek aşk ve sohbe dayalı bir tasavvufî zevk ve neşe hayatını temsil eden coşkun sülûfler yetiştirmiştir. ‘Bizim sözlerimizi Şeyh-i Ekber ve Mevlana kulağıyla dinlemek gerekir’ diyen Oğlanlar şeyhi İbrahim Efendi, bu noktaya işaret etmiş olmalıdır.” Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı Süfînin Kelâmı Hal Tercümeleri-Tarikatlar-Istılahlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005, s. 126. Bu konuda ayrıca bkz. Sadık Vicdânî, *Tomar-ı Turuk-ı Aliyye: Melâmîlik*, Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, İstanbul 1338-1340, s. 34-83.

¹⁰⁷ Abdülbaki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s. 138.

Şunu da belirtmek gerekir ki şâirin memleketi Gelibolu, pek çok tasavvufî ekol, sûfî ve tekkeye ev sahipliği yapmış tarihî bir şehir olup, zengin bir tasavvufî kültür ve literatüre sahiptir.¹⁰⁸ Böyle mânevî bir atmosferin bulunduğu bir şehirde bir hakikat kapısına bende olmak mekân ve insan ilişkisi çerçevesinde doğal bir etkileşim olarak karşılanmalıdır.

Netice itibariyle şu anki bilgilerimize dayanarak kemâl ve fazilet ehli âlim fâzıl bir şâir olan Yârî'nin muhib derecesinde bir Mevlevî olup melâmî-meşrebe sahip olduğunu söyleyebiliriz.

¹⁰⁸ Selami Şimşek, “Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu’da Tarikatlar ve Tekkeler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya 2007, s. 302.

II. BÖLÜM

YÂRÎ DÎVÂNI'NİN İNCELENMESİ

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

“Bâkî kalur sahîfe-i âlemde adumuz” diyerek adının kıyamete kadar yaşaması temennisiyle şiirlerini topladığını dile getiren Yârî, *Dîvân*'a manzum-mensur karışık bir dibâce ile başlamıştır. Dibâcede, Allah'a hamd, Hz. Peygamber (s. a. v.)'e salâvat, âl ü ashâbına selâm, Hz. Hasan ve Hüseyin'e medh ve İslâm'ın şiire, şâire bakış açısı çerçevesinde bu konu hakkındaki görüşlerini ifâde etmiştir¹⁰⁹.

Gerek Türkiye gerekse yurt dışındaki Türkçe yazma eser barındıran kütüphanelerin kataloglarında yaptığımız araştırmalar neticesinde eserin sadece Ali Emiri Manzum 514'teki nüshasına ulaşabildik.¹¹⁰ Bu kısımda vereceğimiz bilgiler elimizdeki bu tek nüshaya dayanmaktadır. Mecmûalarda tespit ettiğimiz Yârî mahlaslı şiirleri ise dil özelliklerinin farklılığı gibi bazı nedenlerden dolayı ihtiyatlı davranmak için ayrıca zikretmeyi uygun gördük. *Dîvân*'ın son iki yaprağında farklı hatla yazılmış dört beyti de esere dâhil etmedik. Yârî'nin tespitlerimiz dışında başka şiirlerinin olduğu eserin 195a numaralı sayfasında “varak 198” kaydından anlaşılmaktadır. Bu durumda eserde üç varak kadar bir kopukluk olduğunu söyleyebiliriz.

1. 1. NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ

1. 1. 1. Mesnevîler

Dîvân'da mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmış; elli altı beyitlik besmele, otuz beyitlik münâcât, yüz yirmi beş beyitlik naat, yüz elli dokuz beyitlik aşk konulu Türkçe-Farsça mülemmâ bir mesnevî, yüz altmış bir beyitlik hasb-i hâl yer almaktadır.

1. 1. 2. Kasideler

Dîvân'da elli bir kaside mevcuttur. Kasidelerin mahiyeti ve beyit sayıları şöyledir:

1. kaside: Farsça tahmîd, 44 beyit.

¹⁰⁹ *Dîvân*'ın dibâce kısmı Tahir Üzgör tarafından hazırlanan *Türkçe Dîvân Dibâceleri* adlı eserde ele alınmıştır. bkz. Tahir Üzgör, *Türkçe Dîvân Dibâceleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 460-467.

¹¹⁰ *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât: Dünya Kütüphanelerinde Mevcut İslâm Kültür Tarihi İle İlgili Eserler Ansiklopedisi* adlı eserde de *Dîvân*'ın tek nüshasına dâir kayıt yer almaktadır: “Abbas Yârî er-Rûmî el-Osmânî eş-Şâ'ir el-Kâdî el-Mütehallis bi-Yârî el-müteveffâ fi'l-karn hicri 12 takrîben” “Unzur: Fihrist-i Mahtûtât Alî Emîrî rakam 514 min tesânîfih: *Dîvân-ı Yârî-fi'l-edeb* (t) Alî Emîrî Manzûm rakam 514 varaka: 193.” bkz. *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât: Dünya Kütüphanelerinde Mevcut İslâm Kültür Tarihi İle İlgili Eserler Ansiklopedisi*, (Haz. Ali Rıza Karabulut, Ahmet Turan Karabulut), 2. cilt, Mektebe Yayınları, Kayseri [t. y], s. 1327/nr. 3677.

2. kaside: Tevhîd, 66 beyit
3. kaside Tevhîd 22 beyit
4. kaside: Münâcât, 63 beyit
5. kaside: Münâcât, 51 beyit.
6. kaside: Farsça münâcât, 14 beyit
7. kaside: Münâcât, 13 beyit
8. kaside: Naat, 103 beyit
9. kaside: Naat, 30 beyit
10. kaside: Naat, 43 beyit
11. kaside: Naat, 61 beyit
12. kaside: Naat, 33 beyit
13. kaside: Naat, 58 beyit
14. kaside: Naat, 56 beyit
15. kaside: Naat-Fahriye, 70 beyit
16. kaside: Naat, 102 beyit
17. kaside: Naat, 24 beyit
18. kaside: Naat, 13 beyit
19. kaside: Naat, 47 beyit
20. kaside: Naat, 18 beyit
21. kaside: Naat, 29 beyit
22. kaside: Türkçe-Arapça-Farsça, Mi'racnâme, 166 beyit
23. kaside: Hz. Mevlânâ methiyesi, 39 beyit
24. kaside: Yazıcı-zâde Ahmed Bicân methiyesi , 80 beyit
25. kaside: Hz. Mehmed-i Dâgî methiyesi, 53 beyit
26. kaside: Şeyhülislâm Yahyâ methiyesi, 62 beyit
27. kaside Hoca-zâde Abdullah methiyesi, 50 beyit
28. kaside: Hoca-zâde Abdullah methiyesi, 61 beyit

29. kaside: Hoca-zâde Abdullah methiyesi, 68 beyit,
30. kaside: Hoca-zâde Abdullah methiyesi, 65 beyit
31. kaside: Hoca-zâde Abdullah methiyesi, 53 beyit
32. kaside: Molla Ahmed-zâde methiyesi, 41 beyit
33. kaside: “În Kasîde-i Âfiyet-yâb-ı Nakîbü’l-Eşref-est” başlıklı kaside, 65 beyit
34. kaside: “În Şikâyet Mî-Firistâdem Be-Dergâh-ı Nakîb” başlıklı kaside, 30 beyit
35. kaside: Aziz Efendi methiyesi, 42 beyit
36. kaside: Reftârî-zâde methiyesi, 16 beyit
37. kaside: Sûrnâme (II. Mustafa Hân (ö. 1115/1703)’ın sünnet düğünü), 34 beyit
38. kaside: “În Hem Be-Tarîk-i Aşk Goftem” başlıklı kaside, 31 beyit
39. kaside: Nasihatnâme (tahkîk ve mecâz hakkında), 58 beyit
40. kaside: Hasbihâl, 70 beyit
41. kaside: Şeyhülislam Yahya’nın bahâriyyesine nazîre, 32 beyit
42. kaside: IV. Mehmed’in annesi Valide Hatice Turhan tarafından 1070/1659 yılında Kumkale Kalesi ile karşılıklı olarak inşa edilen Seddülbahr Kalesi’nin yapımı için kaleme alınmış tarih kasidesi, 25 beyit
43. kaside: fahriye, 120 beyit
44. kaside: fahriye, 16 beyit
45. kaside: fahriye, 18 beyit
46. kaside: “Der-Menkabe-i Hikmet-i Hafiyye-i Avâlim-i Ezelî” başlıklı kaside, 22 beyit
47. kaside: “Der-Menkabet-i Âlem-i Aşk-ı Ezelî” başlıklı kaside, 27 beyit
48. kaside: “Âzmâyış Kerden-i Tab’-ı Sühan-âmûz-ı Mâ” başlıklı kaside, 82 beyit
49. kaside: “Menkabet-pîrâ-yı Hâl-i Ârif-i Billâh-râ” başlıklı kaside, 25 beyit

50. kaside: Sâkînâme, 46 beyit

51. kaside: Hasbihâl, 28 beyit

Yukarıda da görüldüğü üzere bir tahmid, iki tevhid, dört münâcât, on dört naat ki biri hem naat hem fahriye özelliğinde, bir mi'râcnâme, on iki methiye, nakîbüleşrâfa hitâben iki kaside, bir sûrnâme, bir nasihatnâme, farklı konularda kaleme alınmış beş kaside, iki hasbihâl, bir bahâriyye, bir tarih kasidesi, üç fahriye, bir sâkînâme kaleme alınmıştır. Kasideler arasında “gül” redifli naat niteliği taşıyan kaside ve Molla Ahmedzâde için kaleme alınan “kerem” redifli kaside ayrıca zikredilmeye değerdir. Zirâ “gül” ve “kerem” kasideleri klâsik edebiyatta nazîre geleneğinin en dikkate değer manzûmeleridir. 15. yüzyıl şâirlerinden Necâtî'nin “gül”¹¹¹, Ahmed Paşa'nın “kerem”¹¹² redifli kasideleri kendilerinden sonra gelenler için zemin (model) şiir olmuştur. Yârî'nin de sözkonusu kasideleri vezin, kafiye ve mânâdaki birliğe bakarak bu zemin (model) şiirlerden etkilenerek kaleme aldığını söyleyebiliriz.

Şâirin ayrıca *aşk, hakikat ve mecâz, ârif-i billâh, ezeli âlemlerin gizli hikmetleri (sudur teorisi)* gibi kavramlar çerçevesinde kaside kaleme almasını da onun tasavvufî kimliğinin ve beslendiği tasavvuf felsefesinin bir tezâhürü olarak değerlendirmek gerekir.

1. 1. 3. Musammatlar

Dîvân'da iki terkîb-bend, iki muhammes, üç tahmis, iki müseddes, bir tesdis bulunmaktadır.

Terkîb-bend: *Dîvân*'da yer alan iki terkîb-bendden ilki Hocasâde Abdullah Efendi için yazıldığı düşünülen altı bendlik bir terkîb-bend olup birinci bendi sekiz, diğer bendleri yedi beyitten müteşekkildir. Diğer terkîb-bend ise sâkînâme türünde kaleme alınmış olup on bir bendden oluşmaktadır. Birinci, dördüncü, altıncı, yedinci ve onuncu bendler dokuz; diğer bendler ise sekiz beyittir.

¹¹¹ bkz. Abdulmuttalip İpek, *Klâsik Türk Şiirinde Gül Redifli Kasideler*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Elazığ 2008, s. 1-160; Tahir Üzgör, “Edebiyatımızda Gül Redifli Şiirler”, *Yûnus'tan Fuzûlî'ye*, MVT Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 75-90; Mehmet Çavuşoğlu, *Dîvanlar Arasında*, Umran Yayınları, Ankara 1981, s. 6-13.

¹¹² Nazirecilik geleneği içinde önemli bir yere sahip olan “kerem” redifli kasidelerin ilki, nazire mecmualarına göre XV. yüzyılın büyük şâiri Şeyhî tarafından yazılmıştır. Onu tanzir eden ilk şâir Ahmed Paşa'dır. “Kerem” kasidesi denilince akla ilk gelen isim de Ahmed Paşa'dır. Yârî'nin “kerem” redifli kasidesi de Ahmed Paşa'ya nazire niteliğindedir. Mehmet İrkılatı, *Nazire Geleneği İçerisinde Kerem Kasideleri*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 2007, s. 58-219; Zehra Göre, “Kerem Kasidelerine Dair”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı), Erzurum 2009, S. 39, s. 919-956.

Muhammesler: Dîvân' da yer alan iki muhammes de mütekerrir muhammes olup tevhid türünde kaleme alınmıştır. Birincisi beş bend, ikincisi altı bendden müteşekkildir.

Tahmis: Dîvân' da yer alan üç tahmisin içeriği şöyledir:

1. tahmis beş bendden müteşekkil olup Şeyhülislâm Yahyâ (ö. 1053/1644)'nın,

*Yâr açılrsa biraz bâde-i nâb olsa bize
Gelse sâkî sebeb-i ref'-i hicâb olsa bize*¹¹³

matla'lı gazeline üç mısra eklenerek meydana getirilmiştir.

2. tahmis yine beş bend olup Şeyhülislam Yahyâ(ö. 1053/1644)'nın,

*Aldı gönüm yâr evvel soñra vîrân eyledi
Âh kim dil mülkini âlân u tâlân eyledi*¹¹⁴

matla'lı gazeline üç mısra eklenerek oluşturulmuştur.

3. tahmis, kimliği hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Bâlâ Mehmed (Muhammed) Efendi'nin,

*Bezm-i ünse gelme ey dil 'anber-i sârâ-y-ile
Hem-tırâz demi olur ol zülf-i müşg-âsâ-y-ile*

matla'lı gazeline üç mısra eklenerek tesis edilmiştir.

Müseddes: Dîvân' da iki tane mütekerrir müseddes mevcuttur. Bunlardan ilki beş bendden müteşekkil "Müseddes-i Bahâriyye" başlıklı, bahar konulu bir manzûme; diğeri ise altı bendden oluşan aşk, gönül kavramları çerçevesinde yazılmış bir manzûmedir.

Tesdis: Dîvân' da yer alan bir adet tesdis, Sultân Dîvânî (Semâtî)'nin *Dîvân'*ındaki ilk gazelin matla beyti olan;

Ne 'aşka sabr ider oldum ne 'akl ile yârum
Ne kârı başa çıkardum ne bellü bî-kârum¹¹⁵

beytine üç mısra eklenerek kaleme alınmış on bendlik bir manzûmedir.

¹¹³ bkz. Rekin Ertem, *Şeyhülislâm Yahya Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 177/G. 306. Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 331/G. 307.

¹¹⁴ Şeyhülislâm Yahyâ'nın tahmis edilen gazeli için bkz. Rekin Ertem, *a.g.e.*, s. 223/ G 396; Hasan Kavruk, *a.g.e.*, s. 423/G 396.

¹¹⁵bkz. Mehmet Sarı vd., *Sultân Dîvânî ve Afyonkarahisar'da Mevlevîlik*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 2002, s. 128/G. 1.

1. 1. 4. Gazeller

Şâir, Türkçe ve Farsça kaleme aldığı gazellerini bir arada toplamıştır. Ancak incelemede kolaylık olması için her iki dilde yazılan gazeller ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Buna göre *Dîvân*'da sekizi Farsça 823 gazel bulunmaktadır. Türkçe toplam 815 gazel vardır. Gazellerin toplam beyit sayısı 5687'dir. Yâri'nin Türkçe ve Farsça gazellerinde en çok tercih ettiği beyit sayısı beştir. İkinci sırayı ise altılı gazeller alır. Beyit sayılarına göre yazılan gazel miktarı şöyledir:

1. 4 beyitli 3 gazel¹¹⁶,
2. 5 beyitli 309 gazel¹¹⁷,
3. 6 beyitli 251 gazel¹¹⁸,
4. 7 beyitli 131 gazel¹¹⁹,

¹¹⁶ G. 211, G. 319, G. 585.

¹¹⁷ G. 4, G. 17, G. 23, G. 28, G. 29, G. 32, G. 37, G. 40, G. 42, G. 43, G. 45, G. 49, G. 50, G. 52, G. 56, G. 69, G. 72, G. 76, G. 80, G. 84, G. 85, G. 91, G. 94, G. 99, G. 100, G. 104, G. 105, G. 106, G. 110, G. 118, G. 125, G. 128, G. 132, G. 133, G. 134, G. 142, G. 143, G. 144, G. 149, G. 152, G. 160, G. 161, G. 162, G. 163, G. 165, G. 174, G. 180, G. 181, G. 182, G. 184, G. 188, G. 190, G. 201, G. 203, G. 207, G. 210, G. 212, G. 213, G. 214, G. 218, G. 219, G. 220, G. 221, G. 224, G. 230, G. 232, G. 233, G. 234, G. 250, G. 253, G. 259, G. 261, G. 263, G. 269, G. 272, G. 275, G. 276, G. 277, G. 283, G. 285, G. 293, G. 295, G. 297, G. 300, G. 304, G. 306, G. 312, G. 314, G. 315, G. 316, G. 317, G. 318, G. 320, G. 322, G. 323, G. 325, G. 330, G. 331, G. 332, G. 333, G. 334, G. 337, G. 338, G. 341, G. 343, G. 344, G. 346, G. 349, G. 352, G. 358, G. 359, G. 360, G. 363, G. 366, G. 367, G. 373, G. 376, G. 379, G. 380, G. 385, G. 386, G. 388, G. 397, G. 398, G. 401, G. 407, G. 408, G. 429, G. 433, G. 443, G. 446, G. 450, G. 453, G. 456, G. 461, G. 463, G. 466, G. 470, G. 471, G. 474, G. 483, G. 485, G. 490, G. 493, G. 497, G. 501, G. 505, G. 509, G. 510, G. 513, G. 516, G. 518, G. 522, G. 524, G. 526, G. 529, G. 531, G. 533, G. 534, G. 538, G. 539, G. 541, G. 544, G. 545, G. 551, G. 554, G. 555, G. 566, G. 571, G. 573, G. 574, G. 575, G. 577, G. 580, G. 587, G. 588, G. 589, G. 597, G. 601, G. 602, G. 605, G. 607, G. 615, G. 616, G. 617, G. 621, G. 622, G. 623, G. 624, G. 627, G. 628, G. 629, G. 632, G. 638, G. 639, G. 640, G. 641, G. 642, G. 645, G. 647, G. 649, G. 650, G. 656, G. 657, G. 660, G. 662, G. 671, G. 672, G. 674, G. 678, G. 679, G. 684, G. 686, G. 689, G. 690, G. 696, G. 701, G. 704, G. 717, G. 719, G. 721, G. 728, G. 729, G. 730, G. 731, G. 733, G. 738, G. 742, G. 747, G. 750, G. 752, G. 755, G. 756, G. 761, G. 763, G. 764, G. 765, G. 769, G. 773, G. 775, G. 777, G. 779, G. 782, G. 783, G. 786, G. 791, FG. 2, FG. 3, FG. 4, FG. 6, FG. 7.

¹¹⁸ G. 3, G. 5, G. 6, G. 7, G. 8, G. 10, G. 12, G. 14, G. 15, G. 18, G. 21, G. 22, G. 26, G. 27, G. 31, G. 33, G. 35, G. 38, G. 39, G. 46, G. 51, G. 54, G. 61, G. 68, G. 71, G. 77, G. 82, G. 87, G. 92, G. 93, G. 97, G. 101, G. 102, G. 103, G. 107, G. 109, G. 114, G. 116, G. 117, G. 122, G. 123, G. 124, G. 127, G. 129, G. 138, G. 139, G. 146, G. 150, G. 155, G. 157, G. 159, G. 166, G. 168, G. 169, G. 171, G. 173, G. 175, G. 177, G. 179, G. 183, G. 195, G. 198, G. 202, G. 208, G. 209, G. 216, G. 217, G. 227, G. 229, G. 231, G. 237, G. 238, G. 245, G. 247, G. 249, G. 251, G. 252, G. 256, G. 257, G. 264, G. 267, G. 271, G. 273, G. 274, G. 278, G. 279, G. 282, G. 289, G. 292, G. 296, G. 299, G. 307, G. 308, G. 310, G. 311, G. 313, G. 324, G. 327, G. 329, G. 335, G. 339, G. 342, G. 345, G. 347, G. 348, G. 350, G. 351, G. 353, G. 356, G. 361, G. 369, G. 371, G. 375, G. 377, G. 378, G. 383, G. 384, G. 387, G. 390, G. 394, G. 395, G. 402, G. 403, G. 404, G. 412, G. 415, G. 417, G. 418, G. 426, G. 428, G. 431, G. 432, G. 434, G. 435, G. 436, G. 437, G. 439, G. 440, G. 447, G. 449, G. 451, G. 452, G. 454, G. 457, G. 459, G. 460, G. 464, G. 473, G. 481, G. 484, G. 486, G. 487, G. 488, G. 489, G. 500, G. 502, G. 506, G. 507, G. 514, G. 517, G. 528, G. 530, G. 535, G. 537, G. 543, G. 546, G. 547, G. 549, G. 553, G. 556, G. 557, G. 559, G. 561, G. 564, G. 569, G. 572, G. 576, G. 581, G. 582, G. 583, G. 586, G. 594, G. 596, G. 598, G. 599, G. 610, G. 611, G. 612, G. 618, G. 625, G. 631, G. 635, G. 636, G. 643, G. 654, G. 655, G. 658, G. 661, G. 663, G. 664, G. 665, G. 667, G. 669, G. 670, G. 677, G. 680, G. 687, G. 692, G. 694, G. 695, G. 699, G. 703, G. 708, G. 709, G. 712, G. 714, G. 724, G. 735, G. 736, G. 739, G. 743, G. 744, G. 745, G. 746, G. 749, G. 751, G. 753, G. 759, G. 770, G. 771, G. 772, G. 774, G. 776, G. 778, G. 784, G. 787, G. 789, G. 792, G. 793, G. 795, G. 797, G. 799, G. 802, G. 803, G. 804, G. 810, G. 811, G. 812, FG. 1, FG. 5.

¹¹⁹ G. 2, G. 13, G. 19, G. 20, G. 25, G. 44, G. 58, G. 62, G. 63, G. 70, G. 81, G. 86, G. 90, G. 95, G. 96, G. 111, G. 112, G. 113, G. 126, G. 130, G. 137, G. 153, G. 154, G. 156, G. 164, G. 176, G. 186, G. 189, G. 191, G. 193, G. 194, G. 196, G. 199, G. 200, G. 223, G. 225, G. 226, G. 228, G. 235, G. 240, G. 242, G. 243, G. 244, G. 246, G. 248, G. 254, G. 255, G. 260, G. 265, G. 266, G. 268, G. 270, G. 281, G. 284, G. 286, G. 288, G. 298, G. 321, G.

5. 8 beyitli 77 gazel¹²⁰,
6. 9 beyitli 44 gazel¹²¹,
7. 10 beyitli 22 gazel¹²²,
8. 11 beyitli 17 gazel¹²³,
9. 12 beyitli 11 gazel¹²⁴,
10. 13 beyitli 2 gazel¹²⁵,
11. 14 beyitli 1 gazel¹²⁶,
12. 15 beyitli 4 gazel¹²⁷,
13. 16 beyitli 2 gazel¹²⁸

Beş beyitten az yazılan gazelerde birtakım noksanlıklar görülmektedir. Dört beyitten müteşekkil, mahlasın zikredilmediği nâ-tamâm dört gazel bulunmaktadır.¹²⁹ Ayrıca iki beyitli; bir nâ-tamâm gazel¹³⁰, üç beyitli; iki nâ-tamâm gazel¹³¹ bulunmaktadır ki bunlardan 420 numaralı gazelde bir sonraki, 423 numaralı gazelde ise bir önceki varağın kopuk olmasından kaynaklanan bir noksanlık söz konusudur.

On altı beyitli 614. ve 790. gazeller ise gazel-i mutavveldir.

326, G. 354, G. 362, G. 365, G. 370, G. 382, G. 392, G. 399, G. 400, G. 405, G. 409, G. 414, G. 416, G. 419, G. 421, G. 424, G. 427, G. 442, G. 444, G. 445, G. 462, G. 467, G. 472, G. 476, G. 477, G. 482, G. 491, G. 494, G. 508, G. 511, G. 515, G. 523, G. 536, G. 542, G. 550, G. 552, G. 560, G. 565, G. 567, G. 578, G. 579, G. 584, G. 591, G. 592, G. 600, G. 608, G. 609, G. 619, G. 620, G. 630, G. 633, G. 652, G. 666, G. 673, G. 676, G. 685, G. 688, G. 693, G. 698, G. 711, G. 715, G. 718, G. 723, G. 725, G. 727, G. 734, G. 762, G. 767, G. 794, G. 801, G. 807, G. 809, G. 814.

¹²⁰ G. 1, G. 16, G. 47, G. 48, G. 55, G. 59, G. 73, G. 79, G. 83, G. 88, G. 98, G. 108, G. 119, G. 121, G. 131, G. 136, G. 140, G. 141, G. 148, G. 151, G. 167, G. 170, G. 172, G. 185, G. 187, G. 197, G. 211, G. 239, G. 262, G. 280, G. 291, G. 305, G. 336, G. 340, G. 355, G. 364, G. 368, G. 374, G. 391, G. 406, G. 422, G. 425, G. 448, G. 465, G. 495, G. 496, G. 519, G. 525, G. 527, G. 532, G. 563, G. 568, G. 570, G. 590, G. 595, G. 603, G. 604, G. 606, G. 613, G. 626, G. 634, G. 637, G. 648, G. 651, G. 653, G. 681, G. 691, G. 700, G. 707, G. 720, G. 722, G. 754, G. 760, G. 780, G. 785, G. 805, G. 813.

¹²¹ G. 11, G. 30, G. 34, G. 65, G. 66, G. 67, G. 74, G. 78, G. 120, G. 178, G. 204, G. 205, G. 258, G. 290, G. 294, G. 301, G. 302, G. 309, G. 357, G. 393, G. 396, G. 410, G. 411, G. 413, G. 455, G. 468, G. 469, G. 475, G. 498, G. 499, G. 520, G. 521, G. 548, G. 675, G. 683, G. 697, G. 706, G. 713, G. 716, G. 726, G. 737, G. 740, G. 748, G. 781.

¹²² G. 41, G. 53, G. 57, G. 64, G. 145, G. 158, G. 215, G. 381, G. 438, G. 441, G. 562, G. 593, G. 644, G. 659, G. 668, G. 682, G. 732, G. 757, G. 768, G. 800, G. 808, G. 815.

¹²³ G. 9, G. 36, G. 147, G. 287, G. 328, G. 478, G. 479, G. 480, G. 504, G. 540, G. 558, G. 710, G. 766, G. 788, G. 796, G. 798, FG. 8.

¹²⁴ G. 24, G. 75, G. 135, G. 206, G. 303, G. 372, G. 430, G. 458, G. 503, G. 512, G. 646.

¹²⁵ G. 89, G. 492.

¹²⁶ G. 741.

¹²⁷ G. 192, G. 389, G. 705, G. 758.

¹²⁸ G. 614, G. 790.

¹²⁹ G. 60, G. 115, G. 222, G. 236.

¹³⁰ G. 423.

¹³¹ G. 420, G. 702.

Şâir, Türkçe gazellerinde elifbânın 29 harfiyle de gazel yazmıştır. Harflerin gazel sayısı şu şekildedir:

Elif (ا) harfinde on dört ; be (ب) harfinde on bir; te (ت) harfinde on bir ; se (ث) harfinde iki ; cim (ج) harfinde üç ; ha (ح) harfinde dört ; hı (خ) harfinde bir; dal (د) harfinde dokuz; zâl (ذ) harfinde bir; râ (ر) harfinde yüz doksan; ze (ز) harfinde altmış iki; sin (س) harfinde üç; şın (ش) harfinde on yedi; sad (ص) harfinde bir; zâd/dâd (ض) harfinde iki; tı (ط) harfinde bir; zı (ظ) harfinde bir; èayn (ع) harfinde iki; gayn (غ) harfinde iki; fe (ف) harfinde üç; kaf (ق) harfinde yirmi; kef (ك) harfinde kırk bir; lâm (ل) harfinde yirmi bir; mim (م) harfinde altmış dokuz; nun (ن) harfinde doksan beş; vav (و) harfinde bir; he (ه) harfinde yüz yirmi bir; lâmelif (لا) bir; ye (ي) harfinde yüz altı.

Farsça gazellerini ise elifbânın sadece dört harfiyle kaleme almıştır. Harflerin gazel sayısı şöyledir: Elif (ا) harfinde dört; te (ت) harfinde 2; dal (د) harfinde bir; mim (م) harfinde bir.

Buna göre şâir Türkçe gazellerinde daha çok râ, he, ye, nun, mim, ze, kef, lâm ve kaf harflerini Farsça gazellerinde ise elif harfini tercih etmiştir.

Farsça gazeller bölümünde 3 ve 4 numaralı gazeller Farsça-Arapça mülemmâ gazellerdir. Üç dile de hâkim olduğu şiirlerinde görülen şâirin eserinde dikkat çeken bir özellik de manzûmeler kaleme alacağı harflerin her birine oldukça ağıdalı, süslü bir Arapça ile başlık yazmasıdır. Misâl olarak ye harfinde zikredilen manzûmeler için şöyle bir başlık yazmıştır: “Ve mine’l-letâyifi bi-nazmi’l-ulyâ hâzihi’d-dürerü’l-münhariti bi-harfi’l-yâ.” Günümüz Türkçesine tercüme edersek; “Yâ harfindeki bu manzûmeler işlenmiş inciler gibi ustaca nazmedilmiş latîf şiirlerdendir” denilmektedir.

Şâir, sadece lâmelif harfinde “Fî-Harfi’l-Lâmelif” demekle yetinmiştir.

Eserde dokuz gazelde mahlas yer almamaktadır. Bunlar 60, 115, 222, 236, 360, 407, 419, 420, 640, 649, 702 numaralı gazellerdir. Ayrıca yüz bir müzeyyel gazel bulunmaktadır: G. 6, G. 11, G. 30, G. 46, G. 55, G. 64, G. 66, G. 73, G. 75, G. 93, G. 98, G. 109, G. 141, G. 154, G. 167, G. 170, G. 229, G. 240, G. 244, G. 248, G. 252, G. 258, G. 287, G. 303, G. 309, G. 326, G. 339, G. 340, G. 347, G. 372, G. 389, G. 396, G. 406, G. 413, G. 422, G. 431, G. 432, G. 438, G. 441, G. 446, G. 455, G. 458, G. 468, G. 469, G. 479, G. 482, G. 489, G. 503, G. 504, G. 508, G. 512, G. 519, G. 520, G. 523, G. 530, G. 536, G. 537, G. 556, G. 557, G. 558, G. 563, G. 567, G. 572, G. 592, G. 609, G. 611, G. 613, G. 626, G. 646, G. 648, G. 651, G. 652, G. 653, G. 655, G. 661, G. 682, G.

687, G. 695, G. 698, G. 705, G. 710, G. 716, G. 725, G. 726, G. 727, G. 737, G. 739, G. 740, G. 748, G. 751, G. 753, G. 755, G. 758, G. 762, G. 781, G. 788, G. 796, G. 798, G. 800, G. 804, G. 805.

Gazellerine genel olarak baktığımızda “yek-âhenk” gazel özelliği dikkat çekmektedir. 335. gazelde “şem“ kelimesinin her mısırda tekrar edildiği görülmektedir. Gazelin bütünü şem‘ kelimesiyle ilgili çağrışımları barındırır. Yine benzer bir durum 393. gazelde “kâkülün”, 419. gazelde “sünbül” kelimelerinin tekrarıyla sağlanmıştır. 777. gazelde ise “giy” kelimesinin her beyitte tekrarıyla derviş kıyâfetleri zikredilmiştir. Bu mânâda bazen aynı kelimenin gazelin bütününde tekrar edilmesi bazen de birbiriyle mütenâsib kelimelerin bir arada zikredilmesiyle şiirde süreklilik arz eden bir âhenkli söyleyiş yakalanmıştır, diyebiliriz.

Genel olarak değerlendirdiğimizde ise şâirin gazellerinde başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Onun şiirlerini aşk ekseninde oluşturduğu, aşkın türlü vechelerini beyitlerinden terennüm ettiği görülmektedir. Daha ziyâde “Vâsıl-ı Kaèbe-i tahkîk olurdu Yârî/ Rehberün olsa eger bedraka-i himmet-i aşk”¹³² diyen şâir, aşkı kendisine rehber etmiştir.

Şâirin gazellerini âşıkâne, rindâne ve hakîmâne olarak niteleyebiliriz. Mutasavvıf bir kimliğe sahip olduğu şiirlerindeki genel söylemden idrâk edilen şâir için bazen kelimeler onun ruh dünyasının, inancının vezine kafiyeyle bürünmüş bir tercümânı gibidir. Diyebiliriz ki gazelleri tasavvuf zemini üzerine binâ edilmiştir:

Şanma maḥlûḳdan ricâmuz var
Ḥâzret-i Ḥaḳḳ’a ilticâmuz var

Neşr-i rahmetden olmazuz me’yûs
Dergeh-i Ḥaḳḳ’a i’ tinâmuz var

‘Andelîb-i riyâz-ı ‘irfânuz
Âh-ı cân-sûz ile nevâmuz var

N’ola manzûr-ı çeşm-i ḥaḳḳ olsaḳ
Dilde mir’ât-ı incilâmuz var

¹³² G. 351/6.

Nā-ümîdüz zamānede Yārî

Genc-i hayretde inzivāmuz var (G. 215/ 1, 2, 4, 9, 10)

Dîvân'da 578. gazel iki matla'lı (zü'l-metâlî) bir gazeldir. 355., 495. ve 719. gazeller tevhid, 57., 59., 468. ve 712. gazeller naat, 47., 48., 491., 608., 610. gazeller nevrûziyye, 815. gazel ise şehrengiz konulu şiirlerdir.

623., 719. ve 745. gazeller rübâ'înin ahreb kalıbıyla yazılmışlardır. Şâir, 543. gazelde mahlasını üç defa, 795. ve 814. gazellerde ise hem matla' hem de makta' beyitlerinde mahlasını zikretmiştir. Bu gazellerinde dikkat çeken özellik, beyitler arasında kurulan mânâ bütünlüğüdür. Sanki şâirin mahlasıyla örülmüş bir çerçeve içinde şiirler zikredilmiştir.

1. 1. 5. Kıt'alar

Dîvân'da kıt'a, nazm, rübâ'î ve dü-beytler nazım şekillerine göre bir başlık altında toplanmamış ve hepsinde "kıt'a" tabiri kullanılmıştır. Anlaşılmaktadır ki kıt'a kelimesi burada "kat' edilmiş, kesilmiş, parça gibi anlamlarından dolayı bent, (hangi nazım şekliyle yazılırsa yazılsın) iki beyitlik şiir ve kelime anlamından dolayı bir şiirin parçası anlamında"¹³³ kullanılmıştır. Metni oluştururken karışıklığı önlemek için vezin, kafiye gibi hususları göz önünde bulundurarak öncelikle nazım şekillerini tespit ettik sonra da her nazım şeklini kendi başlığı altında toplamayı uygun bulduk.

a) Genel Konulu Kıt'alar

Buna göre *Dîvân*'da genel konulu (aşk, hikmet, tasavvuf, felekten şikâyet...vb.) yetmiş dokuz kıt'a yer almaktadır. Kıt'alardan bazılarında türünü, konusunu belirten başlıklar bulunmaktadır. Söz konusu kıt'aların numaraları ve başlıkları şöyledir:

- 1 "În Kasîde-i Lücce-i Sadrî'l-Ulemâ Kadrî Efendi"

- 2 "În Nîz Der-Tecessüs-i Meydân-ı Rahş-ı Tab"

- 4, 5, 6 "Tevhîd"

- 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 62
Kıt'a"

- 14, 15 "Na't", 48 "Na't-ı Habîb-i Cihân"

¹³³ Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010, s. 298.

- 42 “Hâsten-i Mâcûn-ı Vişne”
- 43 “Ser-nâme-i Mektûb-est”
- 46 “Lev Ehad Mine’l-Ekâbir”
- 47 “Kıt’a-i Pend-âmîz”
- 59 “Der-Medh-i Dilber-i Pûstîn-Pûş”
- 61 “Berây-ı Elken”
- 63 “Hikmet-Âmîz”
- 64 “Berây”
- 65 “Mutâyebe-i Mizâh”
- 66 “Der-Taksîm-i Hikmet-i Kemmiyyet-i Mevcûdât”
- 68 “Der- Âfiyet-Yâbî-i Hazret-i Mahdûm”
- 69 “Bî-nukat”
- 70 “Berây-ı Hakîm-i Nâdân”
- 71 “Berây-ı Ahbâb-ı Berş-horân”
- 72 “Berây-ı Dilber-i Ma’hûd”
- 75 “Der-Keşmekeş-i Zucret-i Ahvâl-i Zamâne”
- 76 “Reşk-pîrâ-yı Kilk-i Ayyâşî Ya’nî Medh-i Cüvân-ı Nakkâşî”
- 77 “Berây-ı Îsâ-zâde Efendi

İki beyitten oluşan kıt’aların yanı sıra daha fazla uzunlukta yazılmış kıt’a-i kebîreler de *Dîvân*’da yer almaktadır ki en uzun kıt’a otuz iki beyitten müteşekkildir. İki den fazla beyitle yazılmış kıt’aların numaraları ve beyt sayısı şöyledir: 1 (14 beyit), 2 (32 beyit), 21 (3 beyit), 46 (3 beyit), 48 (7 beyit), 58 (3 beyit), 59 (10 beyit), 61 (4 beyit), 63 (4 beyit), 64 (3 beyit); 66 (22 beyit); 68 (3 beyit), 70 (4 beyit), 75 (27 beyit), 76 (32 beyit), 77 (4 beyit), 79 (4 beyit)

Kıt’alar çoğunlukla Türkçe yazılmakla birlikte 10, 14, 32, 48, 62, 65, 72, 73 numaralı kıt’alar Farsça kaleme alınmışlardır.

69 numaralı kıt’a diğerlerinden farklı olarak bî-nukat (noktasız) harflerle yazılmıştır.

Şâir, mahlasını 1, 2, 8, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 46, 48, 50, 66, 71, 75, 76, 79 numaralı kıt'alarda zikretmiştir.

Kıt'alarda işlenen konulara baktığımızda dinî, tasavvufî, hikemî söylemlerin yanı sıra mizah, hezliyat gibi genel konuların da ele alındığı görülmektedir.

b) Târîh Kıt'aları

Dîvân'da yirmi adet tarih kıt'ası yer almaktadır. Kıt'aların başlıkları, düşürülen tarihler ve beyit sayıları şöyledir:

1. Tarih: *În Be-Tebrîk-i Hitânî-i Nakîbü'l-Eşrâf* (Nakibüleşrâfin sünnet düğünü), 1077/1666-67, 19 beyit.

2. Tarih: *În Be-Kasr-ı Nüzhet-ârâ-yı Muhammed Pârsâ* (Muhammed Pârsâ Kasrı'nın yapımı) 1079/1668-69, 13 beyit.

3. Tarih: *Berây-ı Hazret-i Şeyhî Efendi-zâde El-Mahdûm* (Şeyhî Efendi-zâde'nin Rumeli kazaskeri olması), 21 Safer 1077/23 Ağustos 1666, 12 beyit.

4. Tarih: *Sadr-Âverân-ı Ma'nâ Kadrî Efendi Ya'nî* (Kadrî Efendi'nin Rumeli kazaskeri olması) 15 Şâbân 1077/ 10 Şubat 1667, 7 beyit.

5. Tarih: *Târîh Şod Ber-Çeşme-i Kâyim-Makam-ı Nîk-Nâm* (Âsaf isimli bir kaymakam adına inşâ edilen çeşmenin yapımı), 1077/1666-67, 13 beyit.

6. Tarih: *Hem Der-Încâ Cem' Kerdem Bâğ u Havz u Selsebîl* (Bağ, havuz ve çeşme yapımı) 1071/1660-61, 14 beyit.

7. Tarih: *Saff-ı Kasrhâ-yı Burûc-ı Müşeyyede-est* (Kasır yapımı), 1082/1671-72, 19 beyit.

8. Tarih: *Der-Çeşme-i Emîn-i Memlaha Muhammed Ağa* (Emîn-i Memlaha Muhammed Ağa Çeşmesi'nin yapımı) 1071/1660-61, 19 beyit.

9. Tarih: *Berây-ı Çeşme-i Mütevellî Muhammed Ağa* (Mütevellî Muhammed Ağa çeşmesinin yapımı), 1063/1652-53, 7 beyit.

10. Tarih: *Tekye-Âbâd-ı Şeyh Oğlanî* (Oğlanlar Şeyhi Tekkesi'nin onarılması, îmar edilmesi), 1041/1631-32, 5 beyit.

11. Tarih: *Hûb Târîhest İn Kasr-ı Bihişt-âbâd-râ* (Bihişt-âbâd (Bağdad) Kasrı'nın yapımı), 1070/ 1659-60, 15 beyit.

12. Tarih: *Târîh Şod Velâdet-i Ârif Muhammedî* (Ârif Muhammedî'nin doğumu), 1083/ 1672-73, 12 beyit.

13. Tarih: *Berây-ı Velâdet-i Mahdûm-ı Ahmed Efendi* (Ahmed Efendi'nin oğlunun doğumu), 1077/1666-67, 3 beyit.

14. Tarih: *Çeşme-i Âb-ı Zülâl-i Kadrî Efendi Târîh-est* (Kadrî Efendi'nin çeşmesinin yapımı), 1084/ 1673-74, 12 beyit.

15. Tarih: *Berây-ı Mahmûd Çelebî*, (Mahmûd Çelebi'nin vefâtı), 1077/1666-67, 6 beyit.

16. Tarih: *Berây-ı Kıncı-zâde Rahmetullâh* (Kıncı-zâde'nin vefâtı), 1050/1640-41, 4 beyit.

17. Tarih: *Der-Bağçe-i Kasr-ı Hodem Târîh-est* (Şâirin kendi kasrının yapımı), 1072/ 1661-62, 9 beyit.

18. Tarih: *Târîh Şod Ber-Tev'emân-ı Ferzend-i Seyyid Çelebî*, (Seyyid Çelebi'nin ikiz çocuklarının doğumu), 1084/1673-74, 7 beyit.

19. Tarih: *Velâdet-i Peser-i Sa'd-i Hazret-i Yüsrî* (Yüsrî'nin oğlunun doğumu), 1085/1674-75, 6 beyit.

20. Tarih: Teyemmünen ve Teberrüken *Târîh Şod Velâdet-i Sultân Ahmedî Dâde-i Hudâ Sa'âdet-i Ömr-i Mü'ebbedî*, (Sultan III. Ahmed'in doğumu), 1084/1674, 30 beyit.

Şâirin 10, 15 ve 16 numaralı tarih kıt'aları dışında mahlasını kullandığını görüyoruz. Mahlasını kullanmadığı 10 numaralı manzûme Oğlanlar Şeyhi Tekke'sinin onarılması, diğer 15 ve 16 numaralı kıt'alar ise vefât için yazılan manzûmelerdir.

Klâsik edebiyatta ilgi gören edebî türlerden birisi “ebced” ile “tarih düşürme sanatı”dır.¹³⁴ *Dîvân*'da şâirin başvurduğu tarih düşürme çeşitleri tespit edebildiğimiz kadarıyla tam tarih, ta'miyeli tarih, beyitle tarih ve terkip halindeki kelime tarihtir.

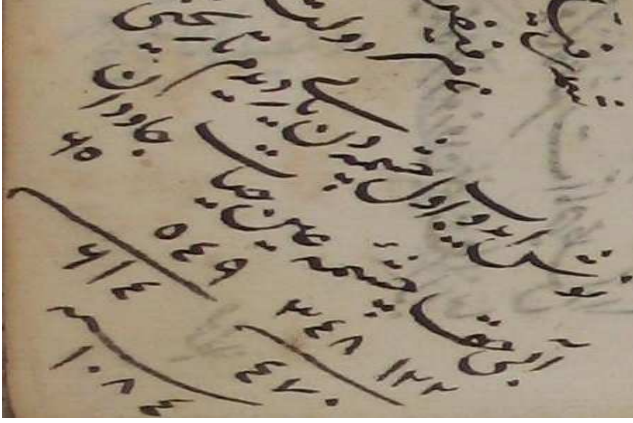
Tarih-i Tam, bir tarih mısraının bütün harflerinin çıkacak sonuçta görevli olduğu tarihlemidir.¹³⁵ *Dîvân*'da yer alan tarih manzûmelerinin çoğu tarih-i tamdır. Aşağıdaki

¹³⁴ Rıdvan Canım, “Klâsik Türk Edebiyatında Tarih Düşürme Sanatı ve Bir Ebced Ustası: Adanalı Sürürî”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, 13 (2), s. 106. Makalenin tamamı için bkz. s. 105-120. Ebced hesabı ve tarih düşürme ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Yakıt, *Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1992; Serhan Alkan İspirli, “Türk Edebiyatında Tarih Düşürme Geleneği”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 14, Erzurum 2000, s. 79-88.

¹³⁵ Serhan Alkan İspirli, *a.g.m.*, s. 83.

beyitte ikinci mısradaki harflerin ebced hesabındaki değerleri toplandığında 1084 tarihine ulaşılır:

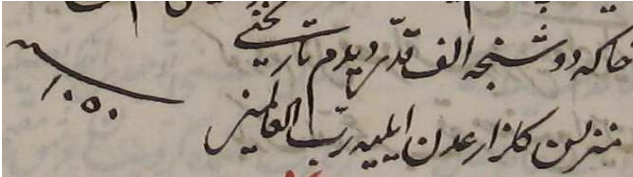
Nūş idüp ol çeşmeden Yârî didüm târîhini
Âbı haqqâ çeşme-i ‘ayn-ı hayât-ı câvidân
Sene 1084 (T. 14/12)

Ta'miyeli Tarih, bir tarih mısraındaki harflerin sayı değerlerinin yekününün belirtilmek istenenden fazla veya eksik olması durumuna ta'miyeli tarih denir. Bu durumda şâir bize ne yapmamız gerektiği husûsunda muhakkak yol gösterir.¹³⁶ Yârî, fazla olmamakla birlikte bu tarih düşürme çeşidine de başvurmuştur.

Hâke düşince elif kıddi didüm târîhini
Menzilin gülzâr-ı ‘adn eyleye Rabbü'l-‘âlemîn
Sene 1050 (T. 16/4)

İkinci mısradaki harflerin sayıları toplamı 1049'tur. Birinci mısradaki “hâke düşince elif” ifâdesindeki elif harfinin sayı karşılığı olan bir rakamının toplama eklenmesiyle tarih ortaya çıkar.

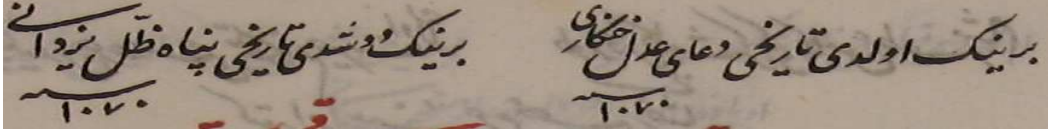
Manzûmede belirtilmek istenen tarihi, bir kelimeyle ifade etmek mümkün olduğu gibi, onun bazen de birkaç kelimenin terkihiyle de ifade edildiği görülür. O

¹³⁶ Serhan Alkan İspirli, *a.g.m.*, s. 83.

zaman mısraın tamamı değil, mısrada yer alan “târih” lafzının işâret ettiği kelime veya terkip hesaplanacaktır.¹³⁷

Birinüñ oldı târihi du‘ â-yı ‘ adl-i hünkârî
Birinüñ düşdi târihi penâh-ı zıll-i Yezdânî

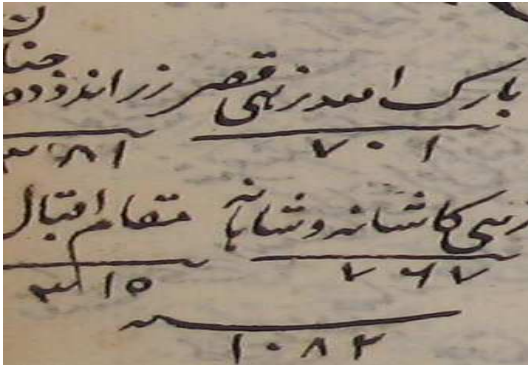
1070 (K. 42/25)

Beyitle Tarih; bazen bir beytin her bir mısraı tarihi verebildiği gibi bazen de beytin tümü sadece bir tarihi verebilmektedir.¹³⁸ Dîvân’da her mısraı birer tam tarih olan bir beyit yer almaktadır. Şâir 7 numaralı tarih kıt’asının son beytinde her mısraın toplamı 1082 tarihini verir:

Bârekallâh zihî kaçır-ı zer-endüde cinân
Zihî kâşâne vü şâhâne maķâm-ı iķbâl

Sene 1082 (T. 7/19)

1. 1. 6. Nazmlar

Edebî bir ıstılah olarak birinci beyti musarra‘ olan bir başka ifâdeyle birinci, ikinci ve dördüncü dizesi birbiriyle kafiyeli kıt’alara nazm denir.¹³⁹ Nazım şekli olan nazm, şekil ve kafiyelenişi bakımından bütünüyle gazele benzer fakat mahlas beytinin bulunmayışı ve konusunun değişik olmasıyla gazelden ayrılır. Konusu ve öteki özellikleriyle de kıtanın aynıdır. Kıta gibi iki beyitten başlayarak 10-12 hatta daha çok beyte kadar uzayabilir. Kıtada olduğu gibi nazımın konusu da geniştir. Gazel konusu

¹³⁷ İsmail Yakıt, *a.g.e.*, s. 302, 304.

¹³⁸ İsmail Yakıt, *a.g.e.*, s. 345.

¹³⁹ Cem Dilçin, *Örneklerle Tür Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 202.

dışında hemen her konuda yazılabilir. Edebiyatımızda iki beyitli kısa nazm çok az kullanılmasına rağmen ikiden fazla beyitli nazma daha çok rastlanmaktadır.¹⁴⁰ Bu bilgilerden yola çıkarak *Dîvân*'da nazım şekillerini oluştururken iki beyitten fazla yazılan ve “aa ba ca da” şeklinde kafiyelenen şiirleri nazm başlığı altında topladık. Nitekim şekil ve beyit sayısı olarak kıt'a ve rübâ'îden farklı olan ancak dü-beyt ile arasında ayrıcı tam bir kıstas bulunmayan nazmı değerlendirirken iki beyit olanları dü-beyt kısmında, ikiden fazla olanları da nazm başlığı altında topladık.

Bu ölçütlere göre *Dîvân*'da üç nazm bulunmaktadır. Birinci nazm “kıt'a” başlığını taşımakta olup üç beyitten oluşmaktadır. Yarım kalmış bir gazel hüviyetindedir. İkinci nazm, “Kıssa-Perdâz-ı Bezm-i İksârî” başlığıyla 9 beyitten müteşekkildir. İlk altı beyti Türkçe, geri kalan üç beyti ise Farsçadır. İçerik olarak baktığımızda hezliyât türüne örnektir. Üçüncü nazm ise üç beyit olup “Der-İltimâs Kerden Tohm-ı Anber-Bû Ez-Hancı-zâde Efendi Edirnevî” başlığıyla kaleme alınmıştır. Şâir ilk beyitte mahlasını zikretmiştir.

1. 1. 7. Rübâ'îler

Dîvân'da elli iki rübâ'î bulunmaktadır. Eser, rübâ'îler açısından zengindir. Şâir, 36 numaralı rübâ'îde ahrem diğerlerinde ahreb kalıplarını kullanmıştır.

1 numaralı rübâ'î “Tevhîd”, 42 numaralı rübâ'î “Kıt'a-i Tevhîd”; 16 numaralı rübâ'î “Na't”; 2, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 51 numaralı rübâ'îler “Kıt'a”; 50 numaralı rübâ'î “Berây-ı Li-Vâhidi Mine'l-Ekâbir”; 52 numaralı rübâ'î ise “Bî-Nukat” başlığını taşımaktadır.

Bunlar arasında bî-nukat (noktasız) yazılan rübâ'î şekil olarak dikkat çekmektedir. *Dîvân* şiirinde bu tarz şiir yazmak bir hüner olarak görülmektedir.¹⁴¹

Rübâ'îlerinde şâirin başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim şâirin tevhid ve naat konulu rübâ'îlerinde vahdet, nûr-ı Muhammedî gibi tasavvufun temel konularını dört mısraın içinde ustalıkla işlediğini bazen de rindâne bir edâyla âlem karşısında

¹⁴⁰ Halûk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri*, Birlik Yayın Kooperatifi, Ankara 1985, s. 68-69. Nazm hakkında farklı bir görüş için bkz. Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010, s. 100.

¹⁴¹ Yârî ile muâsır olan Tecellî (ö. 1100/1688), bu tarz şiirler yazmada sahada söz sahibi bir şâirdir. “*Dîvân* şiirinde bu tarz şiir yazmak bir sanat olarak görülmele beraber şâirler, *dîvân*larında bu şekilde kaleme alınmış sadece bir ya da birkaç şiire yer vermişlerdir. Tecellî ise bir *dîvân*çe teşkil edebilecek kadar çok yazmıştır. Bu husus, onun bu konuda ne derece başarılı olduğunu göstermeye kâfidir.” bkz. Sebahat Deniz, *Tecellî ve Dîvânı*, Veli Yayınları, İstanbul 2005, s. 100.

kayıtsız bir tavır sergilediğini görüyoruz. Bu Diyebiliriz ki şâir, az söze çok mânâyı rübâ'îleriyle sığdırmıştır.

1. 1. 8. Dü-beytler

Farsça “iki” anlamına gelen “dü” kelimesi ile Arapça “mesken, hane, ev, oda...iki mısradan mürekkeb manzume” mânâlarını taşıyan “beyt” kelimesinin terkihiyle meydana gelen dübeyt ifadesi bir mürekkeb (birleşik) isimdir. “Beyt” kelimesinin iki mısralık bir nazım birimi olması sebebiyle de “iki beyt” anlamına gelmektedir. Edebî ıstılah olarak ise rubâî karşılığında kullanılan bir terim olduğu söylenmekle beraber vezin bakımından rubâîden ayrılan bir nazım şeklinin adıdır.¹⁴²

Bu nazım şeklinin Türk edebiyatında tezahürü şimdiki bilgilere göre şâirlerin yenilik ve orijinallik arayışları içine girdikleri 17. yüzyıldan itibaren.¹⁴³

Bu yüzyılın şâirlerinden Yârî'nin eserinde de yukarıda belirtildiği üzere kıt'a, rübâ'î, nazm gibi nazım şekilleri belirli bir başlık altında toplanmayıp dağınık hâlde bulunduğu için bunları ayırt etmek oldukça zor olmaktadır. Bu nedenle bazı husûsiyetleri göz önünde bulundurduğumuzda iki beyitten oluşan hem rübâ'î kalıpları hem de gazel, kaside, kıt'a, nazm gibi her kalıpla yazılan bu manzûmeleri dü-beyt başlığı altında toplamayı uygun gördük. Nitekim iki beyitten müteşekkil olup beyitlerin anlamının kendi içinde tamamlanması ve iki beyit arasında konu bütünlüğünün olması gibi husûslar da bu kararımızda etkili olmuştur.

Bu bilgiler çerçevesinde *Dîvân*'da yetmiş sekiz dü-beyt yer almaktadır. Çoğu Türkçe kaleme alınan dü-beytlerden on beş tanesi Farsçadır.¹⁴⁴ Bazılarında tür, biçim ya da içeriğe yönelik başlıklar bulunmaktadır: 1 “Tevhîd-i Bârî Gofest-i Yârî”; 6, 7 “Tevhîd”; 9, 10, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 27, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 71, 73, 74, 75, 78 “Kıt'a” ; 24 “Der-Menkabe-i Na't-ı Sultân-ı Enbiyâ' Heme Kıt'ahâ”; 25, 26, 29 “Na't”; 70 “Berây-ı Cüvân-ı Kûsec”.

İncelenen eserde yer alan dü-beytler genellikle tevhid ve naat türünde olup âşıkâne, tasavvufî, hikemî söylemler de dikkat çekmektedir.

¹⁴² Sebahat Deniz, “Dübeyt (Dübeytî) Hakkında”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2006, S. 14, s. 77.

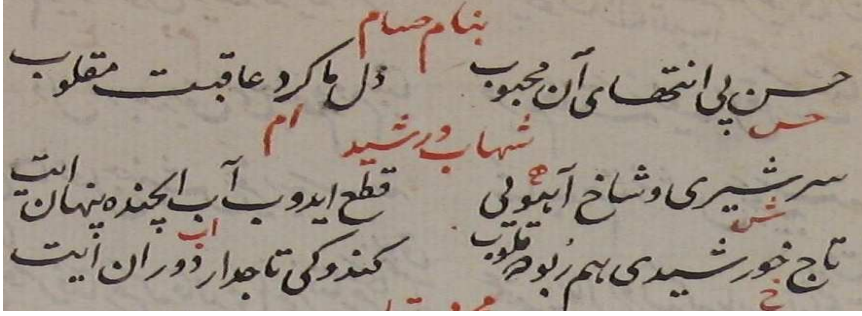
¹⁴³ Sebahat Deniz, *a.g.m.*, s. 91. Makalenin tamamı için bkz. s. 77-100.

¹⁴⁴ Db. 1, 9, 12, 13, 14, 15, 21, 23, 29, 30, 40, 41, 43, 77, 78.

1. 1. 9. Muammâlar

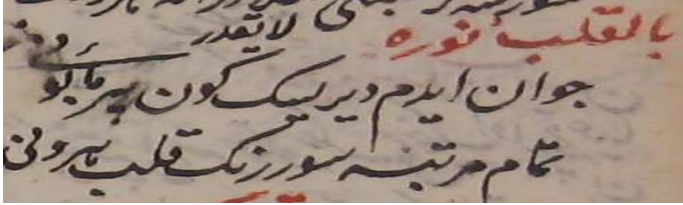
Dîvân'da elli muammâ yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi Arapça-Farsça mülemmâ¹⁴⁵, sekiz tanesi Farsça¹⁴⁶, geri kalan kırk bir tanesi ise Türkçedir. Şâir muammâların çözümünü göstererek ortaya çıkan isimleri çoğunlukla beyitlerin üst tarafına ya sadece ismi yazarak ya da “Be-nâm-ı” “Be-ism-i” gibi sıfatları ekleyerek kaydetmiştir:

Resim 1 (v. 176a) :

Şâir, bir kelimedeki harflerin yerlerini değiştirmek suretiyle yapılan¹⁴⁷ kalb san'atı ile bulunabilecek muammaları ise “bi'l-kalb” ifâdesini kullanarak zikretmiştir:

Resim 2 (v. 177a)

Diyebiliriz ki şâir muammâ çözüm yollarından daha ziyâde a'mâl-i tahsîlî¹⁴⁸ ve a'mâl-i tekmîlîden¹⁴⁹ faydalanmıştır.

Muammâ yazılan isimler ve beyit sayıları şu şekildedir: Receb (2 beyit), Ahmed (1 beyit), Muhammed-Mahmûd (1 beyit), Kemâl (1 beyit), Bâyezîd (1 beyit), Hasan (2 beyit), İbrâhîm (1 beyit), Îsâ (1 beyit), Alî (1 beyit), Ahmed (1 beyit), Sıddîk (2 beyit),

¹⁴⁵ Mu 27.

¹⁴⁶ Mu 6, Mu 11, Mu 20, Mu 21, Mu 26, Mu 42, Mu 43, Mu 46.

¹⁴⁷ Numan Külekçi, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 273.

¹⁴⁸ “A'mâl-i tahsîlî, hasıl etme, meydana çıkarma işidir. Bu çözüm yolu dokuza ayrılmaktadır: ‘Tansis, Tesmiye, Telmih, Terâdüf, İştirâk, Tashîf, Teşbih ve İsti'âre, A'mâl-i Hisâbî (Ebced), Kinâye”. bkz. Ali Fuat Bilkan, *Türk Edebiyatında Mu'ammâ*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 68-69. Ayrıca bkz. Ali Nihad Tarlan, *Divan Edebiyatında Muamma*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1936, s. 10-18.

¹⁴⁹ “A'mâl-i tekmîlî, mu'ammâ çözümünü sırasında bulunan harf ve hecelerin hangi suretle bir araya gelip mu'ammâ ismini oluşturacağını gösteren kaidelerdir. Kelime bünyesinde düşürülecek, kaldırılacak veya değiştirilecek harflerin durumunu bildiren bu kaideler üçe ayrılmaktadır: Te'lif, iskat ve tahlis, kalb” bkz. Ali Fuat Bilkan, *a.g.e.*, s. 83-84. Ali Nihad Tarlan, *a.g.e.*, s. 19-21.

Selâm ü Receb (1 beyit), Osmân (1 beyit), Halâl (1 beyit), Bıyık (1 beyit), Nâr (1 beyit), Zelle (1 beyit), Şâdî, (1 beyit), Zeyrek (1 beyit), Şihâb (1 beyit), Hüsâm (1 beyit), Şihâb u Reşîd (2 beyit), Mahmûd u Kubâd (2 beyit), Dervîş Muhammed (2 beyit), Ubeydullâh (1 beyit), Nûh u Hümâm (1 beyit), Muhammed (1 beyit), Ömer ü Osmân (2 beyit), Ömer (1 beyit), Reşîd (1 beyit), Kâsım (1 beyit), Murâd u Hâşim ü Rüstem (1 beyit), Şihâb (1 beyit), Ferruh u Şihâb (1 beyit), Mîhrâb u Necîb (1 beyit), Cebîn (1 mısra), Ömer ü Meryem (1 beyit), Hüsâm-Ömer (1 beyit), Sinân (1 beyit), Ömer (1 beyit), Sikender (1 beyit), Murâd (1 beyit), Şihâb (1 beyit), Nûra (1 beyit), Nûra (1 beyit), Kâsım (1 beyit), Sinân (1 beyit) Emân (1 beyit), Hüseyin (1 beyit), Mûsâ (1 beyit).

1. 1. 10. Matla'lar

Dîvân'da elifbânın yirmi altı harfiyle yüz elli beş matla' beyti kaleme alındığı görülmektedir: Elif (ا) harfinde altı beyit; be (ب) harfinde üç beyit; te (ت) harfinde iki beyit; se (ث) harfinde bir beyit; cim (ج) harfinde iki beyit; ha (ح) harfinde iki beyit; dal (د) harfinde dört beyit; râ (ر) harfinde yirmi beş beyit; ze (ز) harfinde dört beyit; sin (س) harfinde iki beyit ; şın (ش) harfinde üç beyit; sad (ص) harfinde bir beyit; zâd/dâd (ض) harfinde iki beyit; tı (ط) harfinde bir beyit; zı (ظ) harfinde bir beyit; èayn (ع) harfinde bir beyit; gayn (غ) harfinde bir beyit; fe (ف) harfinde bir beyit; kaf (ق) harfinde altı beyit; kef (ك) harfinde yedi beyit; lâm (ل) harfinde üç beyit; mim (م) harfinde on beş beyit; nun (ن) harfinde on sekiz beyit; vav (و) harfinde bir beyit; he (ه) harfinde on sekiz beyit; ye (ي) harfinde yirmi beş beyit.

Matla' yazılmayan harfler ise şunlardır: hı (خ), zel (ذ), lâmelif (لا).

Matla'lardan bir tanesi Türkçe-Farsça¹⁵⁰ mülemmâ, iki tanesi Türkçe-Arapça¹⁵¹ mülemmâ, dört tanesi Farsça¹⁵² olarak kaleme alınmıştır. Bunların dışında kalan yüz kırk sekiz matla' ise Türkçedir.

Şâîr, 24 (rı harfinde), 43 (rı harfinde) ve 146 (yâ harfinde) numaralı matla'larda mahlasını kullanmıştır. Ayrıca 124¹⁵³, 151¹⁵⁴ ve 152¹⁵⁵ numaralı matla'larda derkenarda "gazeldür"; 125¹⁵⁶ numaralı matla'da ise "tahrîr şod" diyerek sözkonusu beytin bir gazel içinde zikredildiğine işâret etmiştir. 32. matla ise noksan bırakılmıştır.

¹⁵⁰ Mt 2.

¹⁵¹ Mt 10, Mt 50.

¹⁵² Mt 4, Mt 18, Mt 70, Mt 83.

¹⁵³ bkz. G. 674.

¹⁵⁴ bkz. G. 655.

¹⁵⁵ bkz. G. 734.

¹⁵⁶ bkz. G. 784.

1. 1. 11. Müfredler

Dîvân'da sekiz müfred yer almaktadır. 8 numaralı müfred Alî Emîrî Kütüphanesi Gazete Mecmûa bölümü SY022760 numarada kayıtlı *Vesâikü'l-Âsâr* başlıklı mecmûadan alınarak metne dâhil edilmiştir. Müfredlerin tamamı Türkçe kaleme alınmıştır.

1. 2. VEZİN HUSÛSİYETLERİ

1.2.1. Şiirlerde Kullanılan Arûz Kalıpları

Yârî, bütün şiirlerini arûz vezniyle kaleme almıştır. Arûzun remel, hezec, müctes ve muzârî bahirlerini daha fazla tercih etmiştir. Eserde kullanılan bahirler ve kalıplar şunlardır:

Remel

Fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün¹⁵⁷ 13 kez

Fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilâtün/fâ' ilün¹⁵⁸ 261 kez

Fe' ilâtün/fe' ilâtün/fe' ilâtün/fe' ilün¹⁵⁹ 170 kez

¹⁵⁷ T. 5, T. 9, Kt. 49, Db. 25, Db. 27, G. 88, G. 101, G. 334, G. 422, G. 614, G. 638, G. 688, G. 698.

¹⁵⁸ K. 12, K. 17, K. 21, K. 23, K. 41, T. 3, T. 6, T. 8, T. 14, T. 16, T. 18, N. 3, Kt. 10, Kt. 47, Kt. 50, Kt. 51, Kt. 52, Kt. 53, Kt. 67, G. 6, G. 7, G. 8, G. 10, G. 18, G. 37, G. 39, G. 41, G. 44, G. 45, G. 46, G. 53, G. 55, G. 60, G. 62, G. 63, G. 69, G. 75, G. 80, G. 84, G. 86, G. 91, G. 92, G. 98, G. 99, G. 100, G. 109, G. 110, G. 117, G. 119, G. 121, G. 122, G. 124, G. 127, G. 135, G. 137, G. 141, G. 142, G. 145, G. 152, G. 153, G. 155, G. 156, G. 157, G. 162, G. 163, G. 171, G. 175, G. 179, G. 182, G. 212, G. 217, G. 219, G. 226, G. 229, G. 231, G. 235, G. 237, G. 238, G. 240, G. 244, G. 248, G. 249, G. 252, G. 254, G. 255, G. 256, G. 257, G. 258, G. 263, G. 264, G. 270, G. 273, G. 274, G. 278, G. 279, G. 280, G. 282, G. 288, G. 293, G. 302, G. 306, G. 307, G. 316, G. 319, G. 327, G. 331, G. 335, G. 338, G. 341, G. 343, G. 347, G. 350, G. 352, G. 356, G. 364, G. 383, G. 386, G. 388, G. 402, G. 405, G. 408, G. 409, G. 410, G. 411, G. 413, G. 414, G. 415, G. 418, G. 420, G. 424, G. 426, G. 433, G. 434, G. 438, G. 442, G. 443, G. 445, G. 446, G. 458, G. 460, G. 462, G. 465, G. 472, G. 481, G. 482, G. 488, G. 489, G. 490, G. 491, G. 496, G. 508, G. 510, G. 513, G. 515, G. 517, G. 525, G. 526, G. 529, G. 536, G. 537, G. 546, G. 547, G. 550, G. 553, G. 556, G. 558, G. 559, G. 566, G. 575, G. 579, G. 580, G. 583, G. 584, G. 595, G. 596, G. 597, G. 599, G. 602, G. 608, G. 609, G. 610, G. 620, G. 621, G. 624, G. 625, G. 626, G. 635, G. 643, G. 646, G. 647, G. 650, G. 654, G. 655, G. 656, G. 660, G. 664, G. 665, G. 669, G. 670, G. 671, G. 676, G. 677, G. 689, G. 692, G. 694, G. 702, G. 708, G. 710, G. 713, G. 714, G. 715, G. 722, G. 729, G. 732, G. 733, G. 735, G. 737, G. 739, G. 742, G. 747, G. 748, G. 750, G. 752, G. 762, G. 774, G. 782, G. 811, G. 815, FG. 1, FG. 7, Th. 2, Th. 3, Mu. 32, Mu. 43, Mt. 18, Mt. 20, Mt. 21, Mt. 26, Mt. 31, Mt. 34, Mt. 38, Mt. 39, Mt. 40, Mt. 43, Mt. 45, Mt. 58, Mt. 76, Mt. 86, Mt. 93, Mt. 94, Mt. 95, Mt. 96, Mt. 112, Mt. 113, Mt. 123, Mt. 125, Mt. 129, Mt. 131, Mt. 140, Mt. 143, Mt. 145.

¹⁵⁹ K. 8, K. 9, K. 15, K. 24, K. 25, K. 27, K. 28, K. 32, K. 34, K. 35, K. 46, K. 47, K. 49, T. 7, T. 11, T. 13, T. 15, Kt. 2, Kt. 20, Kt. 41, Kt. 46, Kt. 68, Kt. 69, Kt. 75, Db. 71, Db. 72, G. 1, G. 3, G. 13, G. 15, G. 24, G. 31, G. 32, G. 49, G. 54, G. 73, G. 90, G. 94, G. 97, G. 106, G. 111, G. 113, G. 115, G. 148, G. 183, G. 190, G. 200, G. 201, G. 216, G. 230, G. 234, G. 239, G. 241, G. 259, G. 260, G. 297, G. 301, G. 303, G. 304, G. 310, G. 313, G. 322, G. 325, G. 328, G. 336, G. 339, G. 345, G. 346, G. 348, G. 351, G. 361, G. 365, G. 373, G. 375, G. 378, G. 380, G. 387, G. 394, G. 401, G. 406, G. 419, G. 436, G. 453, G. 455, G. 459, G. 471, G. 486, G. 495, G. 500, G. 504, G. 505, G. 514, G. 518, G. 519, G. 521, G. 527, G. 528, G. 533, G. 542, G. 543, G. 545, G. 554, G. 555, G. 568, G. 570, G. 574, G. 582, G. 590, G. 601, G. 605, G. 616, G. 628, G. 639, G. 661, G. 666, G. 675, G. 687, G. 697, G. 700, G. 704, G. 705, G. 706, G. 711, G. 712, G. 720, G. 731, G. 734, G. 746, G. 749, G. 754, G. 780, G. 784, G. 785, G. 793, G. 796, G. 806, G. 810, G. 812, Th. 1, Ms. 2, Mu. 3, Mu. 12, Mu. 18, Mu. 25, Mu. 34, Mu. 36, Mu. 37, Mu. 40, Mu. 44, Mt. 3, Mt. 9, Mt. 16, Mt. 25, Mt. 42, Mt. 47, Mt. 61, Mt. 64, Mt. 66, Mt. 69, Mt. 74, Mt. 101, Mt. 109, Mt. 119, Mt. 127, Mt. 138, Mt. 141, Mt. 146, Mt. 149, Mt. 151, Mt. 152.

Fe' ilätün/fe' ilätün/fe' ilün¹⁶⁰ 6 kez

Hafif

Fe' ilätün/mefā' ilün/fe' ilün¹⁶¹ 77 kez

Hezec

Mef' ülü/mefā' ilün/fe' ülü¹⁶² 43 kez

Mef' ülü/mefā' ilü/mefā' ilü/fe' ülü¹⁶³ 95 kez

Mefā' ilün/mefā' ilün/fe' ülü¹⁶⁴ 11 kez

Mefā' ilün/mefā' ilün/mefā' ilün/mefā' ilün¹⁶⁵ 186 kez

Mef' ülü/mefā' ilün/mef' ülü/mefā' ilün¹⁶⁶ 4 kez

Müctes

Mefā' ilün/fe' ilätün/mefā' ilün/fe' ilün¹⁶⁷ 199 kez

¹⁶⁰ Db. 39, Db. 76, Mu. 19, Mf. 1, Mt. 10, Mt. 130.

¹⁶¹ M. 2, M. 4, M. 5, K. 1, K. 5, K. 14, K. 43, K. 48, Kt. 3, Kt. 4, Kt. 5, Kt. 8, Kt. 9, Kt. 16, Kt. 19, Kt. 33, Kt. 34, Kt. 37, Kt. 39, Kt. 40, Kt. 55, Kt. 56, Kt. 57, Kt. 59, Kt. 63, Kt. 64, Kt. 65, Kt. 72, Kt. 74, Kt. 76, Db. 6, Db. 12, Db. 14, Db. 17, Db. 21, Db. 30, Db. 38, Db. 41, Db. 49, Db. 51, Db. 55, Db. 70, G. 20, G. 34, G. 65, G. 89, G. 158, G. 181, G. 194, G. 215, G. 425, G. 448, G. 695, G. 723, G. 741, G. 767, G. 802, G. 803, FG. 3, FG. 4, Mu. 4, Mu. 10, Mu. 11, Mu. 16, Mu. 20, Mu. 21, Mu. 22, Mu. 26, Mu. 27, Mu. 28, Mu. 31, Mu. 39, Mu. 42, Mt. 44, Mt. 57, Mt. 70, Mt. 154.

¹⁶² K. 7, K. 38, K. 39, K. 40, K. 50, M. 3, Kt. 6, Kt. 31, Kt. 32, Kt. 61, Db. 2, Db. 3, Db. 4, Db. 5, Db. 7, Db. 15, Db. 16, Db. 20, Db. 22, Db. 23, Db. 29, Db. 31, Db. 35, Db. 40, Db. 42, Db. 43, Db. 45, Db. 47, Db. 54, Db. 56, Db. 57, Db. 59, Db. 60, Db. 65, Db. 66, Db. 68, G. 36, G. 147, G. 360, G. 430, G. 478, G. 736, Mu. 7

¹⁶³ K. 13, K. 18, K. 44, N. 1, Db. 10, Db. 19, Db. 24, Db. 28, Db. 32, Db. 34, Db. 53, Db. 61, Db. 67, Db. 69, Db. 73, G. 12, G. 16, G. 26, G. 27, G. 28, G. 29, G. 30, G. 33, G. 35, G. 42, G. 71, G. 72, G. 120, G. 126, G. 164, G. 170, G. 199, G. 205, G. 218, G. 222, G. 253, G. 267, G. 268, G. 281, G. 284, G. 286, G. 287, G. 290, G. 294, G. 308, G. 312, G. 321, G. 329, G. 330, G. 355, G. 368, G. 403, G. 437, G. 548, G. 551, G. 552, G. 564, G. 577, G. 591, G. 617, G. 618, G. 623, G. 630, G. 631, G. 642, G. 645, G. 679, G. 721, G. 745, G. 765, G. 771, G. 789, G. 791, G. 795, G. 809, G. 813, FG. 5, Mh. 1, Mu. 17, Mf. 2, Mf. 4, Mf. 6, Mf. 8, Mt. 11, Mt. 19, Mt. 24, Mt. 48, Mt. 49, Mt. 50, Mt. 60, Mt. 75, Mt. 102, Mt. 104, Mt. 137, Mt. 155.

¹⁶⁴ T. 1, Kt. 62, Db. 13, Db. 26, G. 87, G. 159, G. 435, G. 709, Mu. 15, Mu. 23, Mu. 30

¹⁶⁵ K. 10, K. 16, K. 20, K. 31, K. 36, K. 37, K. 42, T. 2, T. 4, T. 20, Kt. 78, Db. 8, G. 4, G. 11, G. 14, G. 22, G. 23, G. 38, G. 57, G. 59, G. 64, G. 68, G. 70, G. 74, G. 83, G. 95, G. 105, G. 107, G. 114, G. 116, G. 123, G. 125, G. 128, G. 129, G. 130, G. 139, G. 143, G. 144, G. 160, G. 165, G. 169, G. 173, G. 174, G. 177, G. 180, G. 191, G. 192, G. 195, G. 196, G. 202, G. 203, G. 210, G. 213, G. 214, G. 228, G. 233, G. 250, G. 276, G. 283, G. 285, G. 289, G. 291, G. 292, G. 300, G. 315, G. 317, G. 320, G. 323, G. 324, G. 326, G. 337, G. 349, G. 358, G. 359, G. 363, G. 369, G. 374, G. 376, G. 381, G. 382, G. 385, G. 390, G. 399, G. 412, G. 417, G. 423, G. 429, G. 431, G. 440, G. 449, G. 463, G. 464, G. 492, G. 494, G. 499, G. 506, G. 509, G. 516, G. 522, G. 523, G. 524, G. 530, G. 531, G. 540, G. 541, G. 544, G. 557, G. 562, G. 567, G. 569, G. 585, G. 589, G. 593, G. 598, G. 600, G. 603, G. 611, G. 613, G. 619, G. 622, G. 627, G. 629, G. 633, G. 636, G. 637, G. 649, G. 658, G. 668, G. 678, G. 680, G. 684, G. 686, G. 690, G. 691, G. 693, G. 696, G. 724, G. 740, G. 755, G. 764, G. 768, G. 769, G. 781, G. 787, G. 794, G. 799, G. 804, G. 805, G. 814, Ms. 1, Mu. 13, Mu. 14, Mu. 35, Mu. 38, Mu. 41, Mu. 47, Mt. 1, Mt. 2, Mt. 8, Mt. 12, Mt. 22, Mt. 28, Mt. 30, Mt. 33, Mt. 35, Mt. 46, Mt. 53, Mt. 54, Mt. 68, Mt. 78, Mt. 87, Mt. 90, Mt. 98, Mt. 99, Mt. 100, Mt. 103, Mt. 106, Mt. 108, Mt. 117, Mt. 120, Mt. 122, Mt. 126, Mt. 142, Mt. 144, Mt. 147, Mt. 148.

¹⁶⁶ Db. 74, G. 487, G. 662, Mt. 83.

Muzârî

Mef' ùlü/fā' ilätü/mefā' ùlü/fā' ilün¹⁶⁸ 174 kez

Mef' ùlü/fā' ilätün/mef' ùlü/fā' ilätün¹⁶⁹ 1 kez

Münserih

Müstef' ilün/fe' ùlün/müstef' ilün/fe' ùlün¹⁷⁰ 6 kez

Recez

Müstef' ilün/ müstef' ilün/ müstef' ilün/müstef' ilün¹⁷¹ 13 kez

Müfte' ilün/mefā' ilün/müfte' ilün/mefā' ilün¹⁷² 1 kez

Basît

Müstef' ilün/fā' ilün/müstef' ilün/failün¹⁷³ 3 kez

Mütেকârib

Fe' ùlün/fe' ùlün/fe' ùlün/fe' ùl¹⁷⁴ 6 kez

¹⁶⁷ K. 4, K. 6, K. 11, K. 19, K. 22, K. 26, K. 29, K. 30, K. 33, K. 45, K. 51, T. 10, T. 19, Kt. 7, Kt. 11, Kt. 12, Kt. 13, Kt. 15, Kt. 18, Kt. 21, Kt. 23, Kt. 24, Kt. 26, Kt. 27, Kt. 30, Kt. 42, Kt. 43, Kt. 44, Kt. 45, Kt. 48, Kt. 60, Kt. 66, Kt. 70, Kt. 71, Kt. 77, Kt. 79, Db. 18, Db. 48, Db. 62, Db. 63, Db. 64, Db. 77, G. 5, G. 9, G. 17, G. 19, G. 25, G. 43, G. 51, G. 56, G. 66, G. 76, G. 77, G. 104, G. 108, G. 112, G. 131, G. 134, G. 136, G. 151, G. 167, G. 168, G. 172, G. 176, G. 178, G. 189, G. 207, G. 208, G. 221, G. 224, G. 232, G. 236, G. 243, G. 246, G. 271, G. 305, G. 311, G. 333, G. 342, G. 357, G. 366, G. 371, G. 372, G. 377, G. 384, G. 392, G. 395, G. 396, G. 398, G. 400, G. 407, G. 427, G. 428, G. 432, G. 439, G. 444, G. 450, G. 452, G. 456, G. 457, G. 461, G. 466, G. 467, G. 469, G. 474, G. 476, G. 477, G. 479, G. 483, G. 497, G. 501, G. 502, G. 503, G. 512, G. 549, G. 571, G. 587, G. 588, G. 592, G. 606, G. 607, G. 615, G. 632, G. 648, G. 659, G. 663, G. 667, G. 672, G. 681, G. 716, G. 717, G. 718, G. 725, G. 728, G. 744, G. 753, G. 757, G. 759, G. 760, G. 761, G. 766, G. 770, G. 772, G. 773, G. 775, G. 776, G. 778, G. 786, G. 788, G. 790, G. 792, G. 798, G. 800, G. 801, G. 807, G. 808, FG. 8, Tb. 1, Tb. 2, Mh. 2, Ts. 1, Mu. 1, Mu. 2, Mu. 5, Mu. 8, Mu. 9, Mu. 45, Mu. 46, Mu. 48, Mu. 49, Mu. 50, Mt. 5, Mt. 6, Mt. 13, Mt. 14, Mt. 15, Mt. 17, Mt. 23, Mt. 37, Mt. 52, Mt. 55, Mt. 56, Mt. 59, Mt. 62, Mt. 63, Mt. 72, Mt. 77, Mt. 80, Mt. 82, Mt. 84, Mt. 85, Mt. 88, Mt. 105, Mt. 107, Mt. 114, Mt. 133, Mt. 149, Mt. 150, Mt. 153.

¹⁶⁸ K. 2, K. 3, T. 12, Db. 58, Db. 75, G. 2, G. 21, G. 40, G. 47, G. 48, G. 50, G. 52, G. 58, G. 61, G. 67, G. 79, G. 81, G. 82, G. 85, G. 96, G. 102, G. 103, G. 132, G. 133, G. 138, G. 140, G. 149, G. 150, G. 154, G. 161, G. 166, G. 184, G. 185, G. 186, G. 187, G. 188, G. 193, G. 197, G. 198, G. 204, G. 206, G. 209, G. 211, G. 220, G. 223, G. 225, G. 227, G. 242, G. 251, G. 262, G. 265, G. 266, G. 275, G. 277, G. 299, G. 309, G. 314, G. 318, G. 332, G. 340, G. 353, G. 354, G. 362, G. 367, G. 370, G. 379, G. 389, G. 391, G. 393, G. 397, G. 404, G. 416, G. 421, G. 447, G. 451, G. 454, G. 468, G. 470, G. 473, G. 475, G. 480, G. 484, G. 485, G. 498, G. 507, G. 511, G. 520, G. 532, G. 534, G. 535, G. 538, G. 539, G. 560, G. 561, G. 563, G. 565, G. 572, G. 573, G. 576, G. 578, G. 581, G. 586, G. 594, G. 604, G. 634, G. 640, G. 641, G. 644, G. 652, G. 653, G. 657, G. 673, G. 674, G. 682, G. 683, G. 685, G. 701, G. 703, G. 707, G. 726, G. 727, G. 743, G. 751, G. 756, G. 758, G. 763, G. 777, G. 797, FG. 2, FG. 6, Kt. 1, Kt. 14, Kt. 17, Kt. 22, Kt. 25, Kt. 28, Kt. 29, Kt. 35, Kt. 36, Kt. 54, Kt. 58, Mu. 6, Mu. 24, Mu. 29, Mu. 33, Mt. 7, Mt. 27, Mt. 29, Mt. 32, Mt. 36, Mt. 41, Mt. 51, Mt. 65, Mt. 67, Mt. 71, Mt. 73, Mt. 79, Mt. 81, Mt. 89, Mt. 91, Mt. 92, Mt. 97, Mt. 110, Mt. 111, Mt. 115, Mt. 116, Mt. 118, Mt. 121, Mt. 124, Mt. 128, Mt. 132, Mt. 135, Mt. 136, Mt. 139

¹⁶⁹ G. 651

¹⁷⁰ T. 17, G. 78, G. 247, G. 261, G. 779, Mt. 134.

¹⁷¹ G. 93, G. 118, G. 146, G. 245, G. 272, G. 344, G. 441, G. 493, G. 699, G. 730, G. 738, G. 783, Mt. 4.

¹⁷² G. 612.

¹⁷³ G. 269, G. 295, G. 296.

¹⁷⁴ N. 2, Kt. 73, Db. 9, Db. 11, Db. 50, Db. 78

Fe^ç ülün/fe^ç ülün/fe^ç ülün/fe^ç ülün¹⁷⁵ 1 kez

Serî

Müfte^ç ilün/müfte^ç ilün/fâ^ç ilün¹⁷⁶ 1 kez

Ahreb

Mef^ç ülü/mefâ^ç ilün/mefâ^ç ilün/fa^ç ¹⁷⁷ 20 kez

Mef^ç ülü/mefâ^ç ilü/mefâ^ç ilün/ fa^ç ¹⁷⁸ 21 kez

Mef^ç ülü/mefâ^ç ilü/mefâ^ç ilü/fe^ç ül¹⁷⁹ 10 kez

Mef^ç ülü/mefâ^ç ilün/mefâ^ç ilü/fe^ç ül¹⁸⁰ 1 kez

Mef^ç ülü/mefâ^ç ilün/mef^ç ülün¹⁸¹ 1 kez

Ahrem

Mef^ç ülün/fâ^ç ilün/mefâ^ç ilün¹⁸² 1 kez

Mef^ç ülü/mefâ^ç ilün/mefâ^ç ilün/fe^ç ilün¹⁸³ 6 kez

Mef^ç ülü/mefâ^ç ilün/fe^ç ilün¹⁸⁴ 2 kez

Rübâ'înin ahreb ve ahrem kalıplarıyla birlikte arûzun yirmi üç kalıbıyla şiirler kaleme alan şâir, 623., 719. ve 745. gazellerde, otuz iki dü-beytte¹⁸⁵ ve altı müfredde¹⁸⁶ rübâ'înin ahreb kalıbını, 57 numaralı dü-beytte ise ahrem kalıbını kullanılmıştır. Bunlar

¹⁷⁵ Kt. 38

¹⁷⁶ M. 1

¹⁷⁷ Db. 1, Db. 16, Db. 23, Db. 31, Db. 33, Db. 34, Db. 36, Db. 37, Db. 40, Db. 42, Db. 43, Db. 45, Db. 47, Db. 52, Db. 57, Db. 60, Db. 67, Db. 68, Db. 74, G. 745

¹⁷⁸ Db. 10, Db. 19, Db. 24, Db. 28, Db. 33, Db. 34, Db. 44, Db. 52, Db. 53, Db. 60, Db. 61, Db. 65, Db. 66, Db. 67, Db. 73, G. 623, G. 719, G. 745, Mf. 3, Mf. 6, Mf. 7

¹⁷⁹ Db. 10, Db. 32, Db. 53, Db. 69, Db. 73, G. 719, G. 745, Mf. 4, Mf. 5, Mt. 81.

¹⁸⁰ Db. 36

¹⁸¹ Db. 44

¹⁸² Db. 57

¹⁸³ Db. 33, Db. 36, Db. 37, Db. 44, Db. 46, Db. 52

¹⁸⁴ Db. 1, G. 425.

¹⁸⁵ Db. 1, Db. 10, Db. 16, Db. 19, Db. 23, Db. 24, Db. 28, Db. 31, Db. 32, Db. 33, Db. 34, Db. 36, Db. 37, Db. 40, Db. 42, Db. 43, Db. 44, Db. 45, Db. 46, Db. 47, Db. 52, Db. 53, Db. 57, Db. 60, Db. 61, Db. 65, Db. 66, Db. 67, Db. 68, Db. 69, Db. 73, Db. 74.

¹⁸⁶ Mf. 3, Mf. 4, Mf. 5, Mf. 6, Mf. 7, Mf. 81.

arasında şâirin en çok rağbet ettiği kalıp hem âhenk hem de Türkçenin ses yapısına uygun oluşu ve kullanımının kolaylığı bakımından en çok tercih edilen kalıplardan biri olan Remel bahrinin *Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün* kalıbıdır. Bunu *Mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün*, *Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*, *Mef'ülü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün* ve *Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün* kalıpları takip eder. Bu kalıplar da Dîvân şiirinde hem âhenk hem de şiirde hareketliliği sağlaması sebebiyle tercih edilen kalıplardır.

1.2.2. Rübâ'îlerde Kullanılan Arûz Kalıpları

Dîvân'da yer alan elli iki rübâ'îden sadece 36 numaralı rübâ'îde ahrem kalıpları, diğer elli birinde ise ahreb kalıpları kullanılmıştır. Vezin bozukluklarına çok fazla rastlanmayan rübâ'îlerin otuz tanesinde tek kalıp¹⁸⁷, yirmi tanesinde iki kalıp¹⁸⁸, iki tanesinde ise üç kalıp¹⁸⁹ kullanılmıştır. Şâir en çok tek kalıbı tercih etmiştir.

Rübâ'îlerde sekiz farklı aruz kalıbı tercih edilmiştir. Bunlardan *Mef'ülü mefâ'îlün mef'âîlün fa'*¹⁹⁰ otuz şiirde, *Mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'* yirmi dokuz şiirde¹⁹¹, *Mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ül* on bir şiirde¹⁹², *Mef'ülü mefâ'îlün mef'ülün* bir şiirde¹⁹³, *Mef'ülü mefâ'îlün mefâ'îlün fa'* bir şiirde¹⁹⁴, *Mef'ülü mefâ'îlün mefâ'îlü fe'ül* iki şiirde¹⁹⁵, *Mef'ülün fâ'îlün mefâ'îlü fe'ül* bir şiirde¹⁹⁶, *Mef'ülün fâ'îlün mefâ'îlün fa'* bir şiirde¹⁹⁷ kullanılmıştır.

¹⁸⁷ R. 5, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 49.

¹⁸⁸ R. 1, 2, 4, 6, 7, 8, 10, 15, 17, 18, 19, 20, 25, 32, 34, 35, 40, 42, 44, 49, 50, 51, 52.

¹⁸⁹ R. 3, 22, 29, 36, 48.

¹⁹⁰ R. 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 40, 42, 46, 47, 48, 49.

¹⁹¹ R. 1, 2, 3, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 22, 27, 30, 32, 34, 35, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 52.

¹⁹² R. 1, 4, 15, 18, 20, 22, 38, 44, 50, 51, 52.

¹⁹³ R. 5.

¹⁹⁴ R. 18.

¹⁹⁵ R. 19, 3.

¹⁹⁶ R. 36.

¹⁹⁷ R. 36.

BAHİRLER	VEZİNLER	M	K	Tb	Mh	Th	Ms	Ts	G	FG	T	Kt	N	Db	Mu	Mt	Mf	TOPLAM
Remel	Fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün								8		2	1		2				14
	Fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilün		5			2			209	2	6	7	1		2	27		261
	Fe' ilātün/fe' ilātün/fe' ilātün/fe' ilün		13			1	1		112		4	7		2	9	21		170
	Fe' ilātün/fe' ilātün/fe' ilün													2	1	2	1	6
Haff	Fe' ilātün/mefā' ilün/fe' ilün	3	5						16	2		22		12	13	4		77
Hezec	Mef' ülü/mefā' ilün/fe' ülü	1	5						6			4		26	1			43
	Mef' ülü/mefā' ilü/mefā' ilü/fe' ülü		3		1				61	1			1	11	1	12	4	95
	Mefā' ilün/mefā' ilün/fe' ülü								4		1	1		2	3			11
	Mefā' ilün/mefā' ilün/mefā' ilün/mefā' ilün		7				1		137		3	1		1	6	30		186
	Mef' ülü/mefā' ilün/mef' ülü/mefā' ilün								2					1		1		4
Müctes	Mefā' ilün/fe' ilātün/mefā' ilün/fe' ilün		11	2	1			1	114	1	2	23		6	10	28		199
Muzârî	Mef' ülü/fā' ilātü/mefā' ilü/fā' ilün		2						123	2	1	11		2	4	29		174
	Mef' ülü/fā' ilātün/mef' ülü/fā' ilātün								1									1
Münserih	Müstef' ilün/fe' ülü/müstef' ilün/fe' ülü								4		1					1		6
Recez	Müstef' ilün/müstef' ilün/ müstef' ilün/müstef' ilün								13							1		13
	Müfte' ilün/mefā' ilün/müfte' ilün/mefā' ilün								1									1
Basît	Müstef' ilün/fā' ilün/müstef' ilün/fā' ilün								3									3
Mütekârib	Fe' ülü/fe' ülü/fe' ülü/fe' ülü											1	1	4				6
	Fe' ülü/fe' ülü/fe' ülü/fe' ülü											1						1
Serî	Müfte' ilün/müfte' ilün/fā' ilün	1																1
Ahreb	Mef' ülü/mefā' ilün/mefā' ilün/fa'								1					19				20
	Mef' ülü/mefā' ilü/mefā' ilün/ fa'								3					15			3	21
	Mef' ülü/mefā' ilü/mefā' ilü/fe' ülü								2					5		1	2	10
	Mef' ülü/mefā' ilün/mefā' ilü/fe' ülü													1				1
	Mef' ülü/mefā' ilün/mef' ülü													1				1
Ahrem	Mef' ülü/fā' ilün/mefā' ilün													1				1
	Mef' ülü/mefā' ilün/mefā' ilün/fe' ilün													6				6
	Mef' ülü/mefā' ilün/fe' ilün								1					1				2

1.2.3. Şâirin Vezin Kullanımı

Yârî'nin arûz veznini kullanmada pek başarılı bir şâir olduğunu söyleyemeyiz. Bu mânâda *Dîvân*'da bazı vezin kusurlarına rastlanmaktadır. Aşağıdaki beytin ikinci mısraında yer alan “dür” eki fazla olduğundan metinden çıkarılmıştır. Bunun gibi vezin gereği çıkartılması gereken hece veya kelimeler parantez “()” içine alınmıştır¹⁹⁸:

Fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilün

N'ola kılmazsa lebi luḫ-ı tekellüm ' aşıkā

Nā-şüküfte(dür) ğoncedür bûy-ı vefā' bilmez nedür (G. 179/2)

Bazı şiiirlerde ise eksiklikten kaynaklanan vezin aksamaları görülmektedir.

Aşağıdaki beytin birinci mısraında “bezm-i mest” tamlamasında mânâca bir sıkıntı bulunmasa da vezinde eksiklik söz konusu olduğu için beytin genel mânâsını bozmayacak şekilde “ün” ekini ekleyerek aksaklık giderilmiştir.

Fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilün

Olsaḫ ey Yârî n'ola sermest-i bezm[ün] ḫaşre dek

Devri dāyimdür bozılmaz meclis-i peymānemüz (G. 254/7)

Şu beyitte ise “aşkun ile”den sonra “eyle” kelimesi eklenerek vezindeki aksaklık giderilmiştir. Ancak burada “ile” ve “eyle” (إليه) kelimelerinin benzer yazımından dolayı bir unutkanlık ya da dikkatsizlik neticesi vezinde eksiklik olduğu kanaatindeyiz:

Mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Yā Rab kemāl-i ' aşkuñ ile [eyle] āşinā

Bī-gāneden ṭoḫınmaya cāna ḫiṭāb ye's (G. 309/8)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi vezin gereği ilâve edilen hece veya kelimeler köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir.¹⁹⁹

Şâirin kimi zaman ilm, sihr, kadr, nakş, ıtr, hışm, bezm, serv gibi bir kapalı bir açık (__ .) şekilde değerlendirilmesi gereken kelimeleri “ilim, sihir, kadir, nakış, ıtr, hışm, bezim, serv” şeklinde düşünerek kelimenin arûzdaki durumunu bir açık bir kapalı (. __) olarak değiştirdiği görülmektedir. Arapça asıllı bu kelimeleri arada ünlü türeterek kullanışı onun Türkçe okuyuşu esas aldığı göstermektedir:

¹⁹⁸ Benzer misâller için bkz. T19/3, 5;T 20/26, G. 19/4, G. 20/2, G. 52/3, G. 63/4, G. 85/2, G. 112/3, G. 226/4.

¹⁹⁹ Benzer misâller için bkz. G. 328/9, G. 344/2, G. 368/6, G. 377/1, G. 512/12, G. 563/3.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Bilürler hep dil-i Yârî sipeh-sâlâr-ı ma‘ nâdur

Ne hâcet dest-i hıfzında ‘ ilim n’eyler kalem n’eyler (G. 174/5)

Ünlü ile biten bir kelimeyi yine ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde vezin zarûretiyle iki ünlüden birinin düşürülmesi ve yine vezin gerektirdiğinde kelimelerden bir harf kaldırılması klâsik şiirinde görülebilen özelliklerdendir.²⁰⁰ Yârî’nin de şiirlerinde Türkçe ve Farsça kelimelerde vezin zarûretiyle bu yola başvurduğu görülmektedir:

Şarâb-ı ‘aşqdan nûş idenüñ kalbinde ğam n’eyler

Hayât âbın içen dil-hasteye derd ü elem n’eyler (G. 174/1)

Âşiyân-ı murğ idüp başın gezer şahrâları

Çays-ves şâvâr’olup ârâm-gâhı olmayan (G. 579/5)

Pervâne gibi şeb k’ire süzân idem saña

Şubh olsa ‘andelîb-i sihir-hân idem saña (G. 2/1)

Çoymaz kulağa ol gül-i neşküfte nâz-ı hüsn

‘Arz eyledükçe bülbül-i dil müdde‘âsını (G. 743/3)

Klâsik şiirde bir aruz kusuru sayılan imâle, zihaf, “elif nun” harfleri ile biten hecelerde imâle-i memdûd, vasl-ı ayn gibi kullanımlara Yârî’nin şiirlerinde de rastlanılmaktadır. Şiirde imâle kullanımı daha yoğundur. Bu nedenle atıf vavlarında, izafet kesrelerinde, “ı” ve “î” gibi ünlülerde Yârî, sık sık imâle yapmıştır. Fakat “e” gibi bu tür kullanıma pek uygun olmayan seslerdeki imâleler, edebî açıdan şiirlerinde bir nâkısılık olarak değerlendirilmektedir:

Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

Çonar terâne ile daldan dala bülbül

Harîm-i meclis-i gülde ‘aceb şağalar ider (G 112/6)

²⁰⁰ Hüseyin Akkaya, *Nevres-i Kadîm ve Türkçe Dîvânı İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım (1. Kısım: İnceleme)*, Yay. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, (Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 31, Türkçe Kaynaklar XXVIII), Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 1995, s. 72.

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Yârî n'ola bezl eyler ise cevher-i nazmın
Ser-meclis-i 'irfâna olan varını çözmüş (G. 312/5)

Şâir zaman zaman mahlasında da görülmek üzere ya'nî, sâkî, ma'nâ, Leylâ, İsâ, tûtî, gâhî vb. kelimelerin ikinci hecelerini zihafı kullanmıştır:

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Tekellüm etse o la'l-i şeker-feşânî lezîz
Olurdu tûtî-i güyâ gibi lisânî lezîz (G. 56/1)

Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Fikr-i zülfünle Yârî-i nâ-şâd
Ser-be-zânû-yı genc-i firçatdür (G. 89/13)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Şûretâ hâmuş-ı bezm-i ma'nâyam Yârî velî
Elde hâmem bir sühan-ver tercemânumdur benüm (G. 442/7)

Klâsik şiirde “elif-nun” harfleri ile biten hecelerde ve Türkçe kelimelerde imâle-i memdûd yaparak bir buçuk hece değerinde okumak bir kusur kabul edilmiştir.²⁰¹ Yârî'nin “girân, gülistân, elhân, hûn, Kârûn” gibi Arapça-Farsça; “baş, taş, var, al, sağ, dal” gibi bazı Türkçe kelimelerde imâle-i medûd yaptığı görülür. Şâirin bunu sıkça yapması bunu bir kusur olarak görmemesinden kaynaklanmaktadır:

Terennümâ-yı hoş elhân tab' uñ ey Yârî
Zebân-bürîde ider lehçe-i hezârânı (G. 753/5)

Dildür ol cevher-i girân-bahâ
Şimdi har-mühre gibi erzândur (G. 65/3)

Pür-hûn iken dîdelerüm eşk-ile her dem
Yaşum o kadar sür' at ider hûn yetişmez (G. 253/29)

²⁰¹ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Edebî Bilgiler (Nazım Şekilleri-Aruz Ölçüsü) 2. Kısım Aruz Ölçüsü*, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1989, s. 44-47.

Ey var kılan ketm-i ‘ ademde bu cihānı
Bir noqtada taşvır iden kevn ü mekânı (Mh. 1/2-1)

Qıl ü kâl eyleyemez baḥş-i miyânında raḳīb
Bir kıla baş virür ‘ aşık-ı ğaltānuz biz (G. 301/6)

Klâsik şiirde vasl (ulama), aruz uygulamasında çok kullanılmış ve şiirde bir âhenk oluşturduğu için de gerekli sayılmıştır. Ancak bu uygulamaya ters olarak ulama yapılacak yerde yapılmadığında ise kulağa pek hoş gelmeyen bir sekt, bir kesinti dikkat çekmektedir.²⁰² Şâirin şiirlerinde çok fazla sekt yaptığı görülmektedir. Yukarıda da değindiğimiz gibi bu çeşit kullanımlar şâirin bunları kusur saymamasından kaynaklanmaktadır:

Meʿülü fâʿilâtü mefâʿilü fâʿilün
Kām almak ister-iseñ eger rûzigârdan
Cem gibi Yârî ṭurma mey-i laʿl-i *fām* iç (G. 498/1)

Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün
Bir *feyz* irmiş bülbüle ‘ anber şaçar bezm-i güle
Virmiş dimâğ-ı sünbüle ebr-i bahârı tâb-ı şem (G. 441/7)

Feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün
Nâziş-i şerm-ile geh *sürh* olur gâhî sefid
Diḳḳat it ḥande-i nerm-i gül-i ḥandânına baḳ (G. 348/4)

Klâsik şiirde kusur kabul edilen kullanımlardan biri de ayın harfi ile biten bir kelimeyi ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde vasl yapmaktır. Bu kullanıma vasl-ı ayn denilmektedir. *Dîvân*’da pek fazla olmamakla birlikte böyle bir kullanıma başvurulmuştur:

Mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün
Bir âfitâb-ı cihânsın seḥer niḳābuñ açup
Cihâna nûr-ı cemâlünle *şaʿşaʿ(a)ʿ-endaż* ol (G. 407/3)

²⁰² Haluk İpekten, *a.g.e.*, s. 31.

Nitekim Arapçada ayın harfi ünsüz olmasına rağmen Türkçede ünlü harf gibi okunduğu için Yârî'nin de genel olarak şiirlerinde ayın sesini ünlü olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır:

Mef'ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Ruhsara meyl ider dil-i dîvânemüz bizüm

Düşse 'aceb mi âteşe pervânemüz bizüm (G. 484/1)

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Söyle ey Yârî 'adû derdine dermân eylesün

Derd-i dilden yoḡsa ben ḡoşnûd bir dîvâneym (G. 490/5)

Bazı şiirlerde vezin aksaklığı görülmektedir, bu aksaklıklar metinde dipnotlarla belirtilmiştir.²⁰³ Aşağıdaki beyitte birinci mısradaki fazlalıktan kaynaklanan bir vezin aksaması sözkonusudur:

Şehr-i Pür-zerrîn oldı ol 'aynü'l-ḡayātuñ menba'ı

Ḥaḡ budur cennet disem lâyıḡ o şehr-i mu'zamı (G. 815/2)

Yukarıda örnek beyitlerle şâirin klâsik şiirin algılayışı içinde vezni nasıl kullandığını göstermeye çalıştık. Görüldüğü üzere bu anlayış içinde kusur sayılan pek çok husûs *Dîvân*'da görülmektedir. Ancak aynı kusurun çokça yapılması bunun kusur algılanmamasının yanı sıra şâirin şekilden çok mânâya önem vermesinden de kaynaklanabilir. Nitekim kusur kabul edilen bu kullanımları her zaman yapmaması da şâirin vezinde serbest davrandığını göstermektedir.

Aruz ile ilgili baktığımız kaynaklarda rastlamadığımız *Mef'ülü mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ilün*, *Mef'ülü mefâ' ilün fe' ilün* kalıplarını kullanılmıştır. Bu şâirin aruz veznini kullanmada bir tasarrufu olabileceği gibi Fars ve Arap aruzundaki bir uygulamadan da alınmış olabilir. Nitekim *Dîvân*'da üç gazelde kullanılan *Müstef' ilün fâ' ilün müstef' ilün fâilün* kalıbı bahr-i basit²⁰⁴ olup Arap şiirlerinde kullanılan bahirlerdendir.

²⁰³ Bkz. G. 72/1, 3, G. 82/3, G. 117/4, G. 192/6, G. 242/2, G. 364/2, G. 416/5, G. 425/4, G. 475/3, G. 479/8, G. 525/2, G. 571/4, Mf. 2.

²⁰⁴ Şener Demirel, "Es-Seyyid Hüseyin Hüsnî Burdurî'nin Mîzân-nâme-i Şu'arâ Adlı Aruzla İlgili Eseri", *Turkish Studies Volume 6/2* Spring 2011, s. 367-402.

1.3. KAFİYE VE REDİF

Dîvân'da mevcut olan beş mesnevî, iki terkîb-bend ve elli bir kasidede redife pek rağbet edilmez. Her üç nazım şekliyle yazılan şiirlerde de redifsiz şiirler redifli olanlara nisbeten çok daha fazladır. Ancak *Dîvân*'da yer alan iki muhammesten ikincisinde üç bendde; üç tahmisten birincisinde dört bendde, ikincisinde üç bendde, üçüncüsünde dört bendde yine iki müseddesten birincisinde dört bendde, ikincisinde beş bendde ve eserde yer alan bir tesdisin on bendinde de redif tercih edilmiştir. Şâirin gerek Farsça gerek Türkçe kaleme aldığı gazellerinde de redifli şiir sayısı dikkat çekmektedir. Rediflerde hem ek hem kelime tercihi görülmektedir. Rediflerdeki dil tercihine baktığımızda Türkçe şiirlerde Türkçe, Farsça şiirlerde Farsça redifleri kullanmıştır. Fakat Türkçe şiirlerinde Farsça ve Arapça kelimeleri redif olarak kullandığı da görülmektedir. *Dîvân*'daki mevcut kaside ve gazellerin redifleri şöyledir.

Kasideler:

- buldum (40)
- bulunur (51).
- dan/ -den (3, 20)
- dur (13, 38)
- dür (10)
- em (15, 43)
- est (1, 6)
- eyledi (41)
- gül (21)
- kerem (32)
- ma' nâ (45),
- um idüñ (47)
- ümdür (14)
- yı (39)
- yoğ-idi (46)

Türkçe Gazeller:

-a (592, 613, 632, 662, 668, 672, 679, 696)	-a bağladum (451)
-a şabr idelüm (457)	-a bağlamış (318)
-a şığar (115)	-a başladı (727)
-a şıgmaz (247)	-a başlasun (573)
-a şor (62)	-a bakılmaz (294)
	-a çekdiler (198)

- a çekmişüz (262)
 -a çık (353)
 -a döşendi (809)
 -a düşdi (791)
 -a düşmişdür (136)
 -a gele (695)
 -a söylemiş (314)
 -a kıalmaya (657)
 -a yaşdanmış (315)
 -a yakduğ (360)
 -‘ aceb (25)
 -‘adem (483)
 -‘afet (31)
 -am (455)
 -aňlar (74)
 -ararlar (222)
 -‘ aşđ (341, 343, 344, 345, 347, 351, 354)
 -‘ aşđ olan (550)
 -bahār u ‘id (47)
 -baña (9)
 -beni (729, 733)
 -bilinmez (281)
 -bilinse (591)
 -bilmez nedür (179)
 -bilür (200)
 -biricik (401)
 -biter (117)
 -böyledür (171)
 -bu gice (625)
 -bul (421)
 -buldum (423)
 -buldum ben seni (738)
 -bulınmaz (308)
 -bundadır (100)
 -cānā (14)
 -cesine (700)
 -‘arđ (46)
 -‘eker (110)
 -‘ekerin (497)
 -‘emen (501)
 -da (660, 673, 707)
 -dan (498, 508, 510, 511, 512, 520, 526, 534, 535, 536, 537, 556, 560, 561, 565, 572576, 578, 581, 584, 586)
 -dan alur (223)
 -dan şor (203)
 -dan çıkar (137. 157, 317, 326)
 -dan fāriđ (337)
 -dan garaž (331)
 -dan gelür (85)
 -dan gitmez (285)
 -dan gördük (384)
 -dan görmiş (320)
 -dan iste (649)
 -dan mađzūđ (333)
 -de (589, 590, 621, 641)
 -de bākīdür (77)
 -de gördi (721)
 -dedür (212)
 -degül (404)
 -den (493, 507, 525, 531, 532, 540, 553, 559, 570, 574)
 -den nāzūk (373)
 -devlet (35)
 -dil (416)
 -diñlenmez (271)
 -dirler (173)
 -dur (65, 99, 102 108, 160, 165, 176, 189, 193, 205, 210, 226245)
 -dur ğamzesi (737)
 -dur ‘ aşđuñ (394)
 -dur ey dūst (36)
 -dur göñlüm (448)
 -dur göñül (402)
 -dur hep (23)
 -durdum (463)
 -dür (57, 59, 64, 81, 89, 125, 130, 138, 158, 164, 169, 177, 188, 194, 241, 246)
 -dür baña (7, 10)
 -dür bugün (575)
 -dür dem (450)
 -dür göñül (414)
 -dür kadeğ (44)
 -e (611. 701)
 -e ‘eker (111)
 -e urmişam (454)
 -ele girmez (298)
 -ele girse (617)
 -em (427, 437, 444, 458, 462, 478)
 -em henüz (280)
 -etme (605)

- etmede (624)
 -etmez (291, 300)
 -etse (628)
 -etsek (376)
 -ey gönül (411)
 -eyle (600, 651, 661, 687, 690)
 -eyle beni (712)
 -eyledi (747, 782)
 -eyledi (783)
 -eyledük (362)
 -eyledüm (443, 473)
 -eyledün (379)
 -eyleme (596, 699)
 -eyleme yâ Rab (16)
 -eylemek ister (218)
 -eylemeyince (630, 631)
 -eyler (66, 68, 73, 83, 113, 126, 144, 168, 170, 180, 191, 201, 214, 216, 221, 22)
 -eyler gönül (409)
 -eylersün (392)
 -eylerüz (299)
 -eylesem (433, 434, 442, 482)
 -eyleyelüm (459)
 -eyleyen (566)
 -eyleyen gelsün (544)
 -ferâğ (336)
 -ferah (43)
 -fezdür (140)
 -fitnedür (242)
 -ğani (761)
 -geldi (790)
 -gerek (361, 364, 367, 388)
 -gibi (717, 720, 722, 732, 751)
 -ğonce (659)
 -gördüm (435)
 -görinmez (261)
 -görinsün (577)
 -görinür (97, 172, 181)
 -göster (78)
 -gösterür (86, 182)
 -hicrân (564)
 -hiçüz (307)
 -hünerdür (199)
 -hüsünüdür (143)
- 1 (723, 725, 728, 734, 740, 741, 745, 753, 754, 757, 766, 772, 780, 781, 784, 793795, 798, 800, 802, 803, 806, 807, 813)
 -1 ğamzeñe (626)
 -1 Aḥmed'ün (389)
 -1 bağladı (797)
 -1 bilmez mi (804)
 -1 çekmesem (465)
 -1 dinleme (594)
 -1 gör (79)
 -1 göre (607)
 -1 gören (528)
 -1 gösterür (206)
 -1 kirişme (645)
 -1 n'eyler (87, 159)
 -1 ne bilsün (552)
 -1 nev-rûzı (760)
 -1 olan (583)
 -1 olmaya (682)
 -1 olmayan (579)
 -1 hoş görür (238)
 -1 severin (568)
 -1 söyle (639)
 -1 söyleşelüm (439)
 -1 sultânım (449)
 -1 var (58, 61)
 -1 yâ Rab (15)
 -1 yetmez mi (759)
 -ıdır (76, 80, 93, 139, 146, 153, 228)
 -ıdır gönül (410, 415)
 -ımız (248, 252, 256, 257, 265, 266, 274, 278, 302)
 -ımız gelse (633)
 -ımız vardır (107)
 -ın (567)
 -ın kim bilür (63)
 -ına (669, 676, 677)
 -ına bak (348)
 -ına kurbân olayın (505)
 -ındadır (118)
 -ından (519)
 -ını (714, 735)
 -ını çözmüş (312)
 -i (713, 726, 749, 756, 758, 762, 763, 815)

- iç (40)
 -'id (48)
 -ide (681, 704)
 -idelüm (456, 474, 486, 491)
 -idem saña (2)
 -idemem (436)
 -iden gelsün (549)
 -ider (109, 122, 124, 131, 135, 140, 141, 184, 185, 231, 237)
 -iderek (366)
 -iderler (147)
 -iderüz (259, 260, 303, 305)
 -ideyin (543)
 -idi (742, 774, 748)
 -idüm (468)
 -iken (517)
 -ile (609, 640, 652, 689)
 -ile itmem imtizâc (41)
 -ile nev-rûzda (610)
 -ile söyleş (321)
 -imiş bildük (395)
 -imiş bildüm (467)
 -imüz (293)
 -imüz bizüm (485)
 -imüzdür (71)
 -in etmiş gitmiş (313)
 -ine (644)
 -ine (674)
 -ise (643)
 -istememez (275)
 -ister (207)
 -ister (70, 94)
 -isterler (106)
 -it (33)
 -it kendüni (715)
 -itdi (769, 773, 799, 810)
 -itdün (368)
 -itmede (597)
 -itmedeyüz (304)
 -itmekdedür (75)
 -itmesün yâ n'eylesün (515)
 -itmez mi (755)
 -kendidür (162)
 -kıl (412, 417)
 -kılmasa (683)
 -kılmañ olmaz mı (724, 787)
 -ki maḥşûş (329)
 -lar (95)
 -lar gibi (752)
 -lar ider (112)
 -leziz (56)
 -ler çekdüm (429)
 -ler hep (22)
 -lere (647)
 -lerün (375)
 -lük göster (202)
 -maḥabbet (26, 27, 28, 29, 30)
 -maḥabbetdür sözü (438)
 -meded (49)
 -mest oldı (786)
 -mest olur (132)
 -mı kaldı (789)
 -mıdur (163)
 -mıdur nedür (187)
 -mi (730)
 -mi bulur (234)
 -mi yok (352)
 -midür (101)
 -midür bilmem (487)
 -misin (547)
 -misin nesin (539)
 -muz (268)
 -muz var (215)
 -muz yok (349)
 -müz (249, 254, 270)
 -müz bizüm (484)
 -n'eyler (174)
 -n'idügin (496)
 -naşib eyle baña (1)
 -nâz (251, 269, 295)
 -nâzük (363)
 -ne belâdur (120)
 -ne fâyide (604)
 -nedür (220)
 -nedür bilmem (476, 477)
 -nev-rûzda (608)
 -neydügin bilseñ (390)
 -nuñdur (230)
 -nühüfte (618)
 -ol (405, 407, 408, 413, 420, 422)
 -ol ey gönül (418)
 -ol yine (638)

- ola (612, 614, 648, 653, 671, 685, 698, 702)
 -olalum (479)
 -olalum gel (403)
 -olandan şor (128)
 -olaydı (736)
 -oldı (744, 746, 764, 767, 770, 775, 792, 794, 812)
 -oldı baña (3)
 -oldı ruhsârũñ (369)
 -oldı yine (646)
 -olduğın görđük hele (650)
 -olduğın görsek (385)
 -olduğın görsem (464)
 -olduğın ister (105)
 -olduğumdandır (114)
 -oldum (440)
 -oldumsa (684)
 -olduğ (358)
 -olma (636)
 -olmada (694)
 -olmama bā' is̄ (38)
 -olmasa (595)
 -olmağ diler (156)
 -olmağ isterseñ (381)
 -olmayam (470)
 -olmayan (580)
 -olmayan bilmez (289),
 -olmayıcağ (357)
 -olmaz (250, 276, 287, 290, 292)
 -olmaz mı (711)
 -olmuş (322, 323, 324, 325)
 -olmuş çe sũd (53)
 -olmuşdur (178)
 -olsa (601, 619, 627, 629, 658, 663, 666, 680,)
 -olsa baña (6)
 -olsa bize (706)
 -olsa da (654, 665)
 -olsağ (359)
 -olsun (494, 500, 509, 523, 557, 569, 585)
 -olsun da gör (60)
 -olsun hele (599)
 -olup gider (186)
- olur (67, 69, 84, 88, 91, 92, 98, 103, 121, 133, 142, 145, 149, 154, 161, 175, 183, 204, 208, 209, 211, 225, 229, 232)
 -olurlarsa (637)
 -şaçdı (779)
 -senden (524, 555)
 -sensin sen (495)
 -sı budur (190)
 -sıdur (213)
 -sın (492)
 -sın sen (545)
 -sından (516, 530)
 -sını (743)
 -si (750)
 -sin (529, 548, 562)
 -söylemez (263, 264)
 -söylese (598)
 -söylese (670)
 -şun (506)
 -sünbül (419)
 -şem' (334, 335)
 -tesellî (765)
 -um (431)
 -um gelür mi gelmez mi (801)
 -umdadur (119)
 -umdan (571, 522, 499, 504)
 -umdan şağın (513)
 -umdan benüm (472)
 -umdur (104, 123, 233, 236)
 -umdur benüm (424, 442, 460, 488)
 -umı (739)
 -umsın (518, 521)
 -uñ (365, 372, 374, 378, 380, 382, 387, 396, 398, 399, 400)
 -uñ eyledüñ (370)
 -uñ iken (542)
 -uñ kimdür (196)
 -uñ ola (616, 705)
 -uñ olayum (475)
 -uñ oldum (430)
 -uñ olmasa (634)
 -uñ senüñ (386)
 -uñ ucından görünür (148)
 -uña (602, 688, 703)
 -uñam (445, 447, 480)

-uñam senüñ (391)
-uñda qalmışdur (195)
-uñı (811)
-uñla bařs (37)
-komiş (316, 327)
-kurdılar (150)
-tutdum (466)
-uz (267, 284)
-uz biz (301)
-uz hele (656)
-üm (426, 428)
-üm bilinmez mi (718)
-ümden (503, 514, 541)
-ümdür (192)
-ümdür benüm (481)
-üme (620)
-ümîd (51)
-üñ (371)
-üñ eyle (623)
-üñ geldi (768)
-üñ görünür (240)
-üñ midür (155)
-üñ olsun (551)
-üñdür senüñ (383)
-üñle (622)
-üstine (664)
-üz (255, 277, 286, 306)
-üzre (603, 678, 691)
-var (129)
-virmez (283)
-virmez mi (731)
-virür (152, 219)
-ya (593, 606, 615, 642, 675, 697)
-ya başlayalum (461)
-ya baş (350)
-ya çekdiler (197)
-ya çıkar (127)
-ya kākülün (393) -yā Rab (24)
-yazmışlar (116)
-ye (635, 655)
-ye's (309)
-yem (490)

-yeter (82, 134)
-yetişmez (253)
-yı (716, 776, 778, 785, 788, 796)
-yı ' ařkuñdur (151)
-yı ebedî (719)
-yı giy (777)
-yı gösterür (96)
- yı hîç (39)
-yı nāz (272)
-yı seyr eyle (693)
-y-imiş (319)
-yoş (356)
-yüz (256, 258, 279, 282)

Farsça Gazeller:

-est (FG. 5, FG. 6)
-mā (FG. 1, FG. 2)
-mî-çeked (FG. 7)

Rediflerde genellikle kelime, ek ve kelime, yalnız ekli şekilleri tercih etmiştir. Fiillerle yapılmış redifler daha yoğunluktadır. Kelime grubu hâlindeki redifler çok azdır. Onlar da en fazla üç kelimedenden müteşekkildir.

Dîvân'da yer alan bazı nazım şekillerinin kafiyelenişi farklılıklar arz etmektedir. Kıt'aların kafiyelenişi genelde "xa xa" şeklindedir ancak 21, 23, 45, 51, 55, 56, 60, 62, 78 numaralı kıt'alar "ab ab" şeklinde kafiyelenmişlerdir.

Eserde mevcut 78 dü-beytte genellikle kafiye düzeni aa xa iken 4. ve 77. dü-beytte aa aa, 73. dü-beytte ise xa xa şeklindedir. Nazımlar ise aa ba ca şeklinde kafiyelenmiştir.

Rübâîlerde 10. ve 23. rübâ'î aa aa, 20., 47. ve 51. rübâ'î ab ab, 49. rübâ 'î ise xa xa kafiye örgüsüyle yazılmıştır.

Muammâlarda kafiye düzeni iki beyitlik olanlarda aa iken, iki beyitten fazla yazılan 1, 6, 11, 22, 23, 24 ve 28 numaralı muammâlarda xa xa şeklindedir.

Yârî, şiiirlerinde en fazla kafiye-i müreddefeyi tercih etmiştir. Kafiye'nin son aslî harfi olan veya son aslî harfi kabul edilen revî²⁰⁵ harfinden önce illet harflerinden "elif, vay, ye"den birisinin revî ile aralarında harekeli bir harf bulunmamak kaydıyla kafiye'lerde yinelenmesine kafiye-i müreddefe denir:²⁰⁶

Siyeh zülfin o kim pîşân-ı cānāndan 'ıyān eyler
Güni zülmet içinde zülmeti günde nihān eyler (G. 83/1)

Ne hüsn-i tal' at-ı Leylā ne 'aşk-ı Mecnūndur
Gönül hemān saña meyyāl saña meftūndur (G. 176/1)

Bir zerrede hürşid-şifat nūr-ı mecādem
Bir āyīnede şüret-i meclā-yı ümādem (G. 437/1)

Kafiye-i müreddefe dışında kafiye-i müesses ve kafiye-i mukayyed de şiiirlerde kullanılan kafiye çeşitleridir. Kafiye-i müesses, te'sis ya'ni revî ile arasında harekeli bir harf bulunan elif harfinin bulunduğu kafiye'dir:²⁰⁷

²⁰⁵ Muallim Naci, *Edebiyat Terimleri İstılahat-ı Edebiyye*, Haz. Yekta Saraç, Risale Basın Yayın, İstanbul 1996, s. 76.

²⁰⁶ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 61.

²⁰⁷ Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007, s. 270-272.

Kaçan ol hâl-i dil-*sitân* görünür
Kevkeb-i baht-ı ‘*âşıkân* görünür (G. 181/1)

Her hânde kim o cevher-i ferd-i *dehân* ider
Esrâr-ı gaybı remz-ile bir bir *beyân* ider (G. 185/1)

Kafiye-i mukayyed ise, kayıd harfinin bulunduğu kafiyedir. Kayd ise revîden önce bulunan herekesiz harftir:²⁰⁸

Ele almaz derûnum câm-ı şahbâ-yı *el est* olsa
Dönüp bakmaz eger seng-i havâdişden şikest olsa (G. 680/1)

Dime insâna dehrûn âteş-i kahrı *gezend* eyler
Cihân pür-âteş olsa cismini ârif sipend eyler (G. 144/1)

Dîvân'da dikkat çeken husûslardan biri de tunç kafiye şâirin çok fazla rağbet etmesidir. Kafiyeyi oluşturan kelimelerden birinin diğeri içinde yer alması şeklinde tanımlayabileceğimiz tunç kafiye şu beyitleri misâl olarak zikredebiliriz:

O şûh-ı dil-pesendüm dil-firibâne nigâh eyler
Dil-i bî-çâre tûrmaz ol nigâh itdükçe *âh* eyler (G. 68/1)

Çehre-i pülâddan üstâd kim *ân* gösterür
Cevher-i Hindü-nijâdın tîğ-ı bürrân gösterür (G. 86/1)

La‘ lûn firâkı ile gözüm yaşı *âb* olur
Bir âbdur ki rengi ‘*aķık*-i müzâb olur (G. 149/1)

Dest-i ğamzeñde ne tîr ü ne *kemân* isterler
Ancak ey kaşı kemân senden *emân* isterler (G. 106/1)

Hâlet-i vuşlat egerçi vaķt-i *şādān*dedür
Fi'l-meşel baksañ şafâ'-yı lezzeti *ân*dedür (G. 212/1)

²⁰⁸ Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 271-272. Ayrıca bkz. Cem Dilçin, *a.g.e.*, s. 63, Muallim Naci, *a.g.e.*, s. 78-79, Yekta Saraç, Mustafa Çiçekler, “Kemalpaşazâde'nin Kâfiye Risâlesi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul 1998, C. XXVIII, s. 462-470.

Seslerin çıkış yerleri yakın olmasına rağmen Arap alfabesiyle yazılışları farklı olan kelimelerin kafiyelendirilmesi klâsik şiir anlayışında makul karşılanmamıştır. İkfâ adı verilen bu çeşit kafiyelerin kullanılması bir kusur sayılmıştır²⁰⁹. *Dîvân*'da bazı kelimelerde bu kusur görülmektedir:

Ne gülzâruñ gülisin gâze-sâ-yı ƒatũñ kimdür
Ne bâguñ bülbülisin dâğ-dâr-ı ƒasreũñ kimdür (G. 196/1)
Çözilse zülf-i siyâhı ruĥı bed'ol
Siyâhî-i Şeb açılŐa Őabâĥ-ı 'id olsa (G. 663/1)

Daha önce ifade ettiğimiz gibi, hacimli bir eser kaleme alan Şâir yer yer tekrarlara düşmüştür. Eserde aynı kafiyenin tekrarıyla oluşan ve klâsik Şiirde bir kusur sayılan îtâ²¹⁰ örneklerine rastlamaktayız:

Duĥter-i rez ƒarŐu ƒıĥmazsa bize meyhâneden
Aña rağmen biz Őurâĥîyi *der-âĥũŐ* idelüm

'Arz-ı ĥüsn it ƒıĥ Şalın Yârî'ye ey serv-i revân
Yâsemem-âsâ biraz ƒaddũñ *der-âĥũŐ* idelüm (G. 491/6, 7)

1.4. ÂHENK UNSURLARI

1.4.1. Söz Tekrarları

Klâsik edebiyatta, söz ve söz gruplarının tekrarına dayalı bir anlatım tekniğinden söz edilebilir. “Manzum, mensur bir sözün kulaĥa güzel ve pürüzsüz gelmesi, âdeta hafif tertip bir musikî te'siri yapması”²¹¹ olarak tanımlanan âhenk, bazı söz ve söz gruplarının belirli aralıklarla tekrarından doĥar. Âhenk anlam ile bütünleŐtiĥi zaman poetik bir iŐlev icra eder ve maksadın etkili bir biçimde sunulmasını saĥlar.²¹²

Söz tekrarlarına dayanan bu anlatım tekniĥi hemen her Şâirin divânında karşımıza ƒıkabilecek bir Şiir öĥesidir. Bir Şâirin üslûp özelliĥi olarak

²⁰⁹ Yekta Saraç, *a.g.e.*, 274.

²¹⁰ Yekta Saraç, *a.g.e.*, 274, Cem Dilçin, *a.g.e.*, s. 64-66.

²¹¹ Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, Haz. Kemâl Edib Kürkçüoĥlu, Enderun Kitabevi, İstanbul 1973, s. 17.

²¹² Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yayınları, (II. Baskı) İstanbul 2005, s. 12.

değerlendirilebilecek bu teknikte esas olan, düzenli ve sürekli bir kullanımdır. Başka bir ifâdeyle şiirde uygulanan tekrarların tesadüfî değil bilinçli yapılmasıdır.²¹³

Söz tekrarları, anlamı düzenleyen, açıklayıp genişleten, vurgulayıp pekiştiren, birbiriyle karşılaştıran; anlamda dalgalanmalar yaratan, söz öbekleri arasında türlü eşitlik veya karşıtlık ilişkisi kuran bir özellik taşımaktadır.²¹⁴

a) Çeşitli Bağlaçlarla Yapılan Tekrarlar:

Ne gūy-ı nāf-ı ‘anberdür *ne* būy-ı müşg-i ezferdür

Ne ol zūlf-i mu‘aṭṭardur benim müşgīn-kemendümdür (G 192/8)

Hem ḳadeḫ *hem* bāde *hem* sāḳī-i *hem*-dem bundadur

Bezme gel ey şūḫ seyr it işte ‘ālem bundadur (G 100/1)

Gāhī nigāh-ı şefḳat ü *gāhī* ‘itāb-ı nāz

Cānā cefān luṭfuñ ile tev‘emān olur (G 204/ 8)

b) Birli söz tekrarları:

Yār odur kim saña *yārīlūk* ide *yārūñ* ola

Yārīlūk vaḳti senūñ *yār-ı* vefādāruñ ola (G 705/1)

Zerre deñlü yek *şerer* kānūnı āteşdān ider

Ol *şerer* bir ānda nā-būd olsa kānūn-ı hīçüz (G 307/5)

Gerçi çok *gönce*-i nev-ḫāste-i gülşen-i nāz

Görmedüm *gönceler* içre o dehenden nāzūk (G 373/4)

Ġamze *āfet* nigeḫ *āfet* ḫaṭ-ı fettān *āfet*

Tā ser-ā-pāy o fūsūn-gerde-i ḫübān *āfet* (G 31/1)

Bir nīm-*cāmın* şund’o meh keyfī bütūn dūnyā deger

Ol *cām cām-ı* Cem mi yā mihr-i cihān-ārāmıdur (G 146/2)

²¹³ Cem Dilçin, *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, s. 107-108;63.

²¹⁴ Cem Dilçin, *a.g.e.*, s. 63.

Bülbülün bülbülesi bülbüleyi def eyler
Bülbül itdükçe nedem zemzeme-i nüş-â-nüş (G 328/2)

Sühan-ârâ-yı nuṭṭ-âver sühan-pîrâ-yı nâzük-ter
Sühan-dân [u] sühan-sâz u sühan-güy u sühan-versin (G 562/7)

c) İkili söz tekrarları

Baḥtuṇda ṭulü^ç *eyler* ise *kevkeb*-i mes^ç üd
Hâdî-i ezel *kevkebeñi eyleye* vâlâ (G 12/2)

Bahâsı genc-i Ḳârûn olsa *her bir* la^ç l ü elmâsuñ
Degişmem ol leb ü dendâni *her bir* gevhere cânâ (G 14/2)

Keşf *olur* cevher-i ferde *sühan*-ı^ç âlem-i ğayb
Her *sühan* kim çıka *ol* ḥoḳḳa-dehenden nâzük (G 373/2)
Bir elümde tâze gül *bir elde* câm-ı erğuvân
Bezm güyâ gülşen-i cennet-nümünumdur benüm (G 424/6)

Server ol gel dergeh-i dildâra *serdâr ol er ol*
Merd-i^ç âlemseñ eger *server ser-â-ser server ol* (G 420/1)

d) Üçlü söz tekrarları:

Beni bend *eylesün*^ç aşkuñ *beni* cezb *eylesün* şevkuñ
Ne Mecnûn-ile hem-sâye *ne* ḥîşâvend-i Leylâ kıl (G 412/4)

Cân gerekmez^ç aşıka cânân gerek
Cân nedür cânân vefâ-dârı ola (G 698/5)

e) Dörtlü söz tekrarları:

Mehir *bir zerre* meh *bir lem*^ç a envâr-ı cemâlünden
Beni *ol zerre* vü *ol lem*^ç anuñ her dem ṭufeyli kıl (G 417/4)

Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı cebhe-i nûr-ı Muḥammedî
Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı mu'cize-i şâh-ı enbiyâ' (K 2/33)

1. 4. 2. Paralellik:

Şiir dilinde beyti oluşturan mısralar arasındaki benzer dil birliklerinin ve vezinli kelimelerin anlamla bütünleşen sesin eşliğinde paralel sıralanışını ifade etmesine paralellik denir. Paralellikte, sadece aynı kelimelerin değil, ses, anlam ve vezin itibarıyla benzer kelimelerin tekrarı söz konusudur.²¹⁵ Bu şekildeki simetrik, paralel şiirlere de murassa şiir²¹⁶ denilmektedir:

Ezelî vü ebedî evvel ü âhîr cûduñ
Ezelî vü ebedî kevn ü mekân sensin sen (G 495/4)

Gâh bir şevk gelür kim sığamam dünyâya
Gâh bir ğam irişür tekye-zed-i tenhâyam (K 15/19)

Sen olmasañdı bilinmezdi hîlkat-i kevineyn
Sen olmasañdı konılmazdı kâr-gâh-ı dühür (K 21/ 26)

Ne gülzâruñ gülisin ğâze-sâ-yı tal^c atuñ kimdür
Ne bâğuñ bülbülisin dâĝ-dâr-ı ħasretüñ kimdür (G 196/1)

Sensin heme mâhiyyet-i eşbâhda meşhûd
Sensin heme külliyyet-i eşyâda muħaħkaħ (G 355/4)

Ĥabîb odur ki dil-i ‘ aşîka vefâlar ider
Ĥabîb odur ki dil-i ħasteye devâlar ider (G 112/1)

Özellikle redifli şiirlerde görülen bu paralellikler, Yârî'nin *Dîvân*'ında dikkat çekecek kadar fazla yer almaktadır. Şâir, besmelenin mânâ ve hikmetlerini açıklamak amacıyla kaleme aldığı elli altı beyitlik mesnevîde yirmi altı beyit boyunca “besmeledür” kelimesini tekrar ederek hem şiirde âhengi sağlamış hem de tekrarın verdiği ritimle bir mûsikî esintisi oluşturmuştur:

Besmeledür maṭla^c -ı nazm-ı kerîm
Besmeledür a^c zam-ı ism-i Ĥakîm

²¹⁵ Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yayınları, (2. Basım) İstanbul 2005, s. 53-54.

²¹⁶ Numan Külekçi, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 288.

Besmeledür ḥamd ü şenâ-yı süḥan
Besmeledür nuṭḡ-fezâ-yı süḥan

Besmeledür lâzime-i ibtidâ'
Besmeledür ḥâtıme-i intihâ'

Besmeledür serv-i çemen-zâr-ı dîn
Besmeledür ğonce-i bâġ-ı yaḳîn

Besmeledür zîver-i eyvân-ı şer'
Besmeledür şem' -i şebistân-ı şer'

Besmeledür zemzeme-senc-i gelû
Besmeledür rehber-i لَا تَقْطُرُوا

Besmeledür Mehmed'e pîrâ-yı dîn
Besmeledür memleket-ârâ-yı dîn

Besmeledür nâṭıḳa-perdâz-ı dil
Besmeledür mu' cize-endâz-ı dil (M 1/2-9)

Şâirde gözden ziyâde kulaġa hitap etme düşüncesi hâkimdir. Farsçadaki kelimelerin de âhenk uygunluġu bu amacı karşılayabildiġi için, şâirin Farsça kelimeleri daha fazla kullandığı görülmektedir:

Gâh ḳaṭre gibi sükûn iderin
Gâh deryâ gibi ḥurûşânem

Gâh pâ-mâl-i râh-ı ümmîdem
Gâh hem-düş-ı câh-ı dârânem

Gâh bir şevḳ irer ki pâdişehem
Gâh bir ġam gelür ki ḥayrânem

Gâh mesned-nişîn-i râtibeyem
Gâh ġam tekyesinde mihmânem (K 43/61-64)

1. 4. 3. İkilemeler:

İkileme Türkçede, anlamı güçlendirmek için aynı sözcüğün yinelenmesini, anlamları birbirine yakın ya da karşıt olan veya sesleri birbirini andıran sözcüklerin yan yana kullanılmasını anlatan bir terimdir. İkilemeler, şiirde ahengi sağlamakla kalmaz; ayrıca anlamın pekiştirilerek etkili bir biçimde sunulmasına yardım eder. Hatta ikilemelerle şiirin anlamı arasında öyle bir bütünleşme olur ki, şiirdeki örgü, sözcüklerle çizilen resme yaklaşır.²¹⁷

Gözümden kaçtıre kaçtıre düşmede hün-âbeler her dem
N'ola rağbet iderseñ reng-i rüy-ı cevhere cânâ (G 14/3)

Dîde-i hün dil döküp meyl-i çerâgân eylemez
Dâğlar sînemde yer yer lâle-zâr olmuş çe sūd (G 53/7)

N'ola ol dîdeler bezm-i şafâda al al olsa
Dağı çeşminde şahbâ-yı maḥabbet neşve-perverdür (G 59/2)

Şöyle zînet eyledi dil sâḥa-i gülzârını
Dâğlarla sînesine tâze tâze gül kıomış (G 316/4)

Çâk çâk itdi tenüm ḥancer-i ser-tîz-i sitem
Yâ ilâhî dil-i mecrûḥuma râḥat senden (G 555/4)

Göñül kıaldı ser-i kûyuñda dîde râh-ı ḥasretde
İki yârümden ayrıldum ğarîb oldum ğarîb oldum (G 440/ 3)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi Dîvân'da daha ziyâde bu kelime gruplarının zarf olarak kullanıldığını görüyoruz. Sıfat görevindeki kullanım ise daha azdır.

1. 4. 4. Ses Tekrarları:

Şâir, manzûmede şiiriyeti yakalayabilmek, sözü bir musikî edâsında ifâde edebilmek için aynı seslerin art arda dizilişinden meydana gelen assonans ve aliterasyon gibi unsurlardan yararlanmışır.

²¹⁷ Muhsin Macit, *a.g.e.*, s. 35-36.

Şiirde ünsüz seslerin bir âhenk meydana getirecek tarzda kullanılması aliterasyon, ünlü seslerin aynı amaçla kullanılması ise assonans olarak isimlendirilir.²¹⁸ *Dîvân*'da bu iki âhenk unsurunu ihtiva eden örnekler mevcuttur:

Birinci beyitte “m”, ikinci beyitte “b” ünsüzünün tekrarı ile âhenk sağlanmıştır:

Bezm-i meyde âşinâ çıkmam nigâh-ı çeşmine
Ben o rinde *m mest-i mey-hûr-ile itmem imtizâc* (G 41/8)

Benem ol bî-nedîm-i ser-be-ceyb-i bezm-i tenhâyî
Başum kaldurmazın her rûz [u] şeb bâlîn-i hayretten (G 540/7)

Aşağıdaki beyitlerde ise birincisinde “â”, ikincisinde “e” sesinin tekrarı bir âhenk oluşturmuştur:

Sâ ad-ı ‘ âşıkda kendün h̄ba mu‘ tād eylemiş
Güyyî â ol tıfl bir şâhîn-i dest-âmûzdur (G 99/3)

Deryâ-yı âteşem ben havf eyle süzişümden
Sen kendüni dilersen cânâ semender eyle (G 651/5)

Dîvân'da assonans, aliterasyondan daha fazla yapılırken kimi zaman aynı yerde hem asonans hem aliterasyon yapılmaktadır.

Aşağıdaki beyitte tesadüfen tekrarlandığını düşünemeyeceğimiz “âb” sesleri suyu vurgulamak içindir. Bu seslerdeki uzun “a”larla assonans, “b” lerle aliterasyon yapılmıştır:

Şarâb-ı nâb şanurdum o la‘ l-i gül-günı
Nice şarâb ol âb-ı zülâl imiş bildüm (G 467/3)

²¹⁸ Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007, s. 229.

2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2. 1. DİN

2. 1. 1. Allah

Yârî, vahdet-i vücûda inanan mutasavvıf bir şâir olup *Dîvân*'ında kaside şeklinde bir tahmid²¹⁹, iki tevhid²²⁰, dört münâcât²²¹; mesnevi şeklinde bir münâcât²²²; mütekerrir muhammes şeklinde iki tevhid²²³; tevhid başlıklı kıt'a nazım şeklinde üç²²⁴; rübâ'î nazım şeklinde iki²²⁵ ve dü-beyt nazım şeklinde üç²²⁶ manzûme kaleme almıştır. Kıt'a, rübâ'î ve dü-beytlerinde tevhid başlığı taşımayanlarda da bu konu etrafında kaleme alınmış beyitler dikkat çekmektedir. Nitekim gazellerinde de tasavvufî perspektifle kaleme alınmış tevhid özelliğinde beyitler görülmektedir. Aşkın anlatıldığı satırlarda da aşkın merkezinde asıl dost Allah'a duyulan muhabbet, en güzel ifadelerini bulmuştur.

Yârî, *Dîvân*'ında en güzel isimlerin sahibi Yaradan'ı, "Allâh, Müheymin, Rahmân, Rahîm, Rezzâk, Kerîm, Vehhâb, Kakhâr, Gaffâr, Fettâh, Samed, Bârî, Hâlık, Cebbâr, Hakîm, Kavî, Semî', Habîr, Sabûr, Şekûr, Gafûr, Alîm, Celîl, Hakk, Mecîd, Vedûd, Hayy, Veliyy, Muktedir, Vâcid, Vâhid, Kayyûm, Kâdir, Zâhir, Bâtın, Evvel, Âhir, Mânî', Ganî, Zülcelâl, Hâdî, Mâlik, Bâkî, Nûr, Kadîm, Ebed, Kadîr, Mu'tî, Ferd, Hudâ, Hudâvend, Lâ-yemût, Lâ-yezâl, Yezdân, Üstâd-ı ezal, Allâm"²²⁷ gibi birçok isim ve sıfatıyla zikreder. Şiirlerinde bu isim sıfatlarla kimi zaman duâ, kimi zaman hamd ü senâ, kimi zaman da vecd içinde hâlini arz eder:

Sübha-gerdân-ı mäh u sâlüm kııl
Zikr-i tevhid-i ism-i Raḥmân'ı

²¹⁹ K. 1.

²²⁰ K. 2, 3.

²²¹ K. 4, 5, 6, 7.

²²² M. 2.

²²³ Mh. 1, 2.

²²⁴ Kt. 4, 5, 6.

²²⁵ R. 1, 42.

²²⁶ Db. 1, 6, 7.

²²⁷ Allah'ın isim ve sıfatlarının anlamları hakkında geniş bilgi için bkz. İmam Gazâlî, *Esmâ'ül-Hüsna İlâhî Ahlâk*, Türkçesi: Yaman Arıkan, Elifbe Yayınları, İstanbul 1982; İsmail Hakkı Bursevî, *İlahî İsimler (Tuhfe-i Recebiyye)*, Haz. Selim Çakıroğlu, İstanbul 2008; Metin Yurdağür, *Allah'ın Sıfatları Esmâ'ül-Hüsna*, Marifet Yayınları, İstanbul 1984; Niyazi Beki, *Abdülkâdir Geylânî ve Esmâ'ül-Hüsna Kasidesi*, Sultan Yayınevi, İstanbul 2001.

Yâ ilâhî dilümde evrâd it
Soñ nefes harf harf Qur'an'ı (K. 48/81-82)

Güle maşşerde hâlüme tersâ
Rağmet etmezseñ ey Ğafür-ı ümem

Beni nâr-ı ceħîme yandurma
Sûz-ı âhumla yanmasun âdem

Tîg-i cürm ile çāk çāk olsam
Yine senden ümîdümi kesmem

Şerm-sârem eger yine senden
Hast-gârem olam sezâ-yı ni' am

Tâ ki her 'âşiyân-ı luţfûndan
Ola her birisi sezâ-yı himem

Eyle Yârî-i 'âcizi yâ Rab
Mağfîret-gerde-i nevâl ü kerem (K. 5/46-51)

Şâir, şiirlerinde Allah'ın varlığı hakkındaki fikirlerini irfânî bir boyutla dile getirmiştir. Onun telâkkisine göre ezel ve ebedin sahibi olan Allah'ın ibtidâ ve intihâsı yoktur. Gizli ve âşîkar her şeyi en iyi bilen, her şeyin kendisine muhtaç olduğu ancak kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayandır.²²⁸ Tevhidî inancı şiirlerinin merkezine alan şâir, Yaratıcının Kur'an-ı Kerîm'de ve hadislerde zikredilen özelliklerini şiirin sağladığı edebî üslûpla titiz bir şekilde beyitlerinin arasına nakşetmiştir.

Âlemde insan için tek sığınak Allah'tır. Her işte, her nefeste O'na tevekkül edilmelidir. Tasavvuftaki "Allah bes bâkî heves" fikrinin güzel bir ifâdesi olan şu beyitte ifade edildiği gibi yarını düşünmeden ânın kıymeti bilinmeli ve nefes alınan her dem O'na şükredilmelidir:

²²⁸ bkz. K. 1/1-4.

Müdām kārūñı sevķ etme baķt-ı güm-rāha
Tevekkül eyle hemān her nefesde Allāh'a

Getürme ĥātıra endūh-ı fikr-i ferdāyı
Bugün şafādayuz ey Yārī minnet Allāh'a (G. 672/ 1, 5)

Nitekim O bir şeyi murād ettiğinde sadece "Ol!" demesi yeterlidir. Âlemde her şey deryâdan katreye şemsten zerreye O'nun emriyle hareket etmektedir:

Ey zāt-ı pāki perde-nişin çend ü çūndan
İki cihāmı [da] var iden *kāf u nūn*²²⁹ dan (K. 3/1)

Olmasa emrūñ eylemez ĥarekāt
Kaķre deryāda şemsde zerrāt (M. 2/6)

Canlı ve cansız yaratılan tüm varlıklar O'na secde etmekte, tevhidini dile getirmektedir.²³⁰ Eşyâ O'nun varlığıyla vardır, O'nun yüceliğinin mazharıdır. Her şeyde O'nun hikmeti görülmektedir. Âlemin zerrelere O'nun cemâlinin güneşiyle dîvâne gibi dönüp durmaktadır:

Ey zātı serā-perde-i iclâlde yektā
Ve'y ĥikmeti āyīne-i şun'unda hüveydā
Hep mazhar-ı hestī-i ulūhiyyetūñ eşyā'
Envār-ı cemâlūñden olup her biri peydā
Zerrāt-ı cihān mihr-i cemâlūñ ile şeydā (Mh. 1/1)

Akıl Rabb'in zâtını kavramakta âciz kalmıştır. Kalp ise O'nun yed-i kudretindedir; dilerse ma'mûr dilerse virân eyler:

Mümkin mi taķayyül ide zātuñ
Her hendese-sāz-ı 'aķl-ı evvel (Kt. 6/2)

²²⁹ Bu ibareden maksat Kur'ân-ı Kerîm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere *بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ* "(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen olur." hakikatidir. Âyette geçen "kün" kelimesine işaret edilmektedir. Bu manada ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

²³⁰ bkz. K. 1/ 12-18.

Ey bānī-i eyvān-ı kulūb-i insān
Mevcūd olan bināyı kııl ābādān

Günden güne ol bināyı ma‘ mūr eyle
Tā kıalmaya bünyādı ħarāb [u] vīrān (R. 42)

Muhabbet âleminin güneşi olan Rabb gönüldedir. O ki yere göğe sığamazken insanın gönlüne sığmıştır:

Dildedür mihr-i cihān-tāb-ı maḥabbet ammā
‘ Arş u ferşe sığamazken dil-i insāna sığar (G 115/2)

O her şeyi yaradan, ezel ve ebedin sahibidir. İhsânının gölgesinde zerre kadar olan cihān halkına güneş gibi bolluk ve bereket getiren O’dur. Bütün nimetler O’ndandır. O cömertlerin en cömerdidir. Sınırsız kerem sofrası O’nun katındandır. Şüphesiz âlemin özü O’dur.

Ezelī vü ebedī evvel ü āḫir cūduñ
Ezelī vü ebedī kevn ü mekân sensin sen

Zerreler ħalk-ı cihān sāye-i iḥsānuñda
Mihr-veş cümlesine feyz-resān sensin sen

Ni‘ amuñ baḫrine bī-ḫadd ü kerān müstaḡraḫ
Keremuñ ḫānına hem bezl-künān sensin sen

N’ola Yārī yoluña cān u cihānı virse
Sensin ey cān-ı cihān cān-ı cihān sensin sen (G. 495/4, 5, 6, 8)

2. 1. 2. Melekler

Latîf cisimlerden yaratılan, kesif cisimlerin sûretlerine girmeye muktedir olan melekler yaratılan diğerk varlıklardan farklıdırlar. Bu nurânî varlıklar *Dîvân*’da özel isim olarak zikredilmelerinin yanı sıra cins ismi olarak da muhtelif beyitlerde ele alınmışlardır.

Yârî, kerrûbiyyûn olarak anılan dört büyük melekten yalnız Cebrâil'den bahseder. *Dîvân*'da ismi Cibrîl, Cebreyil, Cibrîl-i Emîn, Rûhu'l-Emîn olarak geçmektedir. Ayrıca tâvûs-ı kuddûsî, cevher-i evvel gibi sıfatlar da kullanılmıştır.

Âlemlere rahmet Hz. Muhammed (s. a. v.)'in mirâca yükselirken yol arkadaşı olan Cebrâil “lev denevtü” diyerek ancak sidreye kadar ona eşlik edebilmiştir. Zirâ ötesi âşık ile mâşûkun vuslat ânıdır:

لَوْ دَنَوْتُ أَنَّمَا-يَ ڇerāġ-1 řārıķa-i

Derûn-1 pākũñi ammā ki eyledi maħrûr (K. 22/97)

Oldı hem-rāh o demde aña Cibrîl-i Emîn

Şoñra tâ sidreye bāl açdı o ‘anķā-pervāz (K. 9/11)

Bütün melekler gibi Cebrâil de Yaradan'ın emriyle hareket etmektedir. O'nun emri olursa ancak yeryüzüne inebilir:

Rûhu'l-Emîn'e emrũñ olursa ider nüzûl

Rûy-1 zemîne tâ felek-i nîl-gûndan (K. 3/12)

Şâir Cebrâil'i bin kanatlı bir melek olarak tavsif eylemiştir. Bir beytinde sevgiliye hitâben, “Rûhu'l-Emîn gibi bin kanadım olsa senin güzelliğinin mumu etrafında pervâne olmamak mümkün mü?” der

Biñ perrüm olsa şeh-per-i Rûhu'l-Emîn gibi

Mümkün mi şem'-i ħüsnũñe pervâne olmayam (G. 470/4)

Melek kavramı şiirlerde saflığın, güzelliğin, latîfliğin timsâli olarak “melek-sıfat”, “melek-hûy” gibi sıfatlarla da kullanılmıştır:

Mesned-ārā-yı taħt-1 sulţāñi

Pâdişāh-1 melek-ħıřālümdür (K. 14/32)

Ĥübān-1 cihān ħürî-i cennetde olursa

Sen şũĥ-1 melek-ħũy-1 pesendide-şiyemsin (G. 548/5)

Bir beyitte melekler arş mektebinin talebeleri olarak tavsif edilmişlerdir:

Ol du‘â´ kim ola şâyân-ı Hâbîb-i Ekrem
Mekteb-i ‘arşda diye tâ ki melekler âmîn (K. 8/92)

Dîvân’da ayrıca sevgilinin güzelliği anlatılırken cennet kadınları ve onların güzelliği için kullanılan bir tabir olan hûrî ile cennet ehlinin hizmetiyle görevlendirilen gılmândan da söz edilir. Şâir sevgilinin onlardan daha güzel olduğunu vurgular:

Bağmaya gılmân [u] hûrî olsa her şeb hem-demi
Sencileyin bir dil-ârâ şûh-ı devrânı olan

Kur’ân-ı Kerîm’de de zikredilen Harût ve Mârût isimli melekleri²³¹, klâsik edebiyat geleneği çerçevesinde ele alan şâir, bu melekler etrafında efsâneleşmiş olaya telmihte bulunur.²³²

Bir beyitte, sevgiliyi Hârût’un öğrencisi olarak tavsif edilen Zühre’ye benzeterek gamzesinin Babil’in sihriinden işaret taşıyan bir destan olduğunu söyler:

Zühre-veş Hârût’a şâkird olduğın tıydı cihân
Sihr-i Bâbil’den nişâne dâsitândur gamzesi (G. 737/9)

²³¹ bkz. Bakara, 2/102. “Süleyman’ın hükümranlığı hakkında onlar, şeytanların uydurup söylediklerine tabi oldular. Halbuki Süleyman büyü yapıp kafir olmadı. Lakin şeytanlar kafir oldular. Çünkü insanlara sihrî ve Babil’de Harut ile Marut isimli iki meleğe indirilene öğretiyorlardı. Halbuki o iki melek, herkese: Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın yanlış inanıp da kafir olmayasınız, demeden hiç kimseye (sihir ilmini) öğretmezlerdi. Onlar, o iki melekten, karı ile koca arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. Oysa büyücüler, Allah’ın izni olmadan hiç kimseye zarar veremezler. Onlar, kendilerine fayda vereni değil de zarar vereni öğrenirler. Sihri satın alanların (ona inanıp para verenlerin) ahiretten nasibi olmadığını çok iyi bilmektedirler. Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bunu anlasalardı!” Bu konuda bkz. Lûtfullah Cebeci, *Kuran-ı Kerim’e Göre Melekler*, İstişare Yayınları, Konya 1989, s. 39-45.

²³² “İsrailiyattan olan bu rivâyetlerin en meşhuru şudur: İdris peygamber zamanında melekler, insanların günahkar hallerine bakarak Allah’a ‘Ya Rab! Meleklerine secde ettirdiğin insanoğlu günah içinde yüzüyor, buna nasıl tahammül ediyorsun?’ dediler. Allah onlara ‘Eğer siz onların yerinde olsaydınız aynı şeyleri yapardınız. Onlardaki nefis ve şehvet sizde olmadığı için böyle söylüyorsunuz.’ deyince de ‘Haşa! Biz onlar gibi yapmazdık!’ dediler. O zaman Allah, en güvendikleri iki melek seçmelerini o iki meleği imtihan için yeryüzüne indireceğini söyledi. Meleklerin en üstünlerinden olan Hârût ile Mârût’u seçtiler. Allah onları Bâbil’e indirdi. Gündüzleri insanların dâvâlarına bakıyorlar, geceleri de İsm-i Âzam duasını okuyarak göğe çıkıyorlardı. Bir gün kocasından şikâyetçi olan İranlı Zühre adlı bir kadın bunlara müracaat etti. Kadın çok güzeldi. İki de kadına vuruldular ve kâm almak istediler. Kadın onlara ya içki içmelerini, ya kocasını öldürmelerini ya da puta tapmalarını şart koştu. Bunlar ilk gün razı olmadılar. İkinci gün kadın şartlarını tekrarlardı. Nihâyet üçüncü gün razı olup bu üç şartın en hafif olan içki içmeyi kabul ettiler. Ancak içkiyi içince, puta da taptilar ve kadının kocasını da öldürdüler. Kadın onların sarhoşluk anında göğe çıkmak için okudukları duâyı öğrendi ve semaya yükseldi. Allah da onu gökyüzünde parlak bir yıldızla çevirip insanlara ibret olsun diye orada bıraktı. İşte Zühre (Çobanyıldızı, Venüs) bu kadın imiş. Olaydan sonra Allah bu iki meleği cezalandırmak istedi. Onlar da İdris peygambere müracaat edip şefâat dilediler. Allah da dünya azabı ile ahiret azabı arasında onları muhayyer bıraktı. Onlar ahretin ebedî, dünyanın da fânî olduğunu düşünerek dünya azabını istediler. O zaman Bâbil’de ateş dolu bir kuyuya baş aşağıya asıldılar ve insanlarla sihir yoluyla konuşmaya başladılar. Aşağılarındaki suya asla erişemiyorlardı. Kendilerine müracaat eden kişilere sihir ve büyü öğretiyorlar ancak bunu yapmanın günah olduğunu söylüyorlarmış.” bkz. İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, C. 1, s. 414-415. Ayrıca bkz. Ahmet Talât Onay, *a.g.e.*, s. 258-259.

Başka bir beyitte ise Zühre'yi burc-ı Cevzâ (ikizler burcu)'ya yükselişiyle zikreder:

Bağ dü-peyker kevkeb-i bahtına ol mâhuñ hele
Zühre-veş Hârût-ile tâ burc-ı Cevzâya çıkar (G. 127/3)

2. 1. 3. Peygamberler

Peygamberler, Allah tarafından seçilen ve Allah'ın emirlerini insanlara bildirmekle görevlendirilen elçilerdir.²³³ Yârî, şiirlerinde peygamberlerden umûmî olarak nebî, enbiyâ, mürsel, rüsül şeklinde söz etmektedir.

Enbiyânın dillerinin virdi besmeledir. Onlar Rabbin isim ve sıfatlarının mazharıdır:

Besmeledür mu' cize-bağş-ı zekâ'
Besmeledür vird-i dil-i enbiyâ' (M. 1/13)

Enbiyâ' mazhar-ı esmâ' vü şîfât olmuştur
Zâtuñ ammâ ki senüñ mağla'-ı envâr-ı mübîn (K. 8/22)

Yârî'nin eserinde zikrettiği peygamberler; Hz. Adem, Hz. Şît, Hz. Nûh, Hz. İbrâhim, Hz. Ya'kûb, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyûb, Hz. Mûsâ, Hz. Hızır, Hz. Dâvûd, Hz. Süleymân, Hz. Lokmân, Hz. İsâ, Hz. Muhammed'dir. *Dîvân*'da en fazla Hz. Muhammed, Hz. İsâ, Hz. Hızır, Hz. Mûsâ, Hz. Yûsuf, Hz. Ya'kûb ve Hz. Süleymân ile ilgili kıssalara telmihte bulunulur.

İnsanlığın babası ve ilk peygamber olan **Hz. Âdem**, bu sıfatlarının yanı sıra ömrünün uzun olması, Hz. Havvâ ile izdivâcı, cennetten kovulmasına sebep olan buğday tanesini yemesi ve “alleme'l-esmâ” (Bakara, 2/31) âyetine telmihte bulunularak kendisine ilm-i ilâhîden bütün isimlerin öğretilmesi cihetiyle beyitlerde ele alınır²³⁴:

²³³ Bu bölüm hazırlanırken Peygamberlerin hayatları, kıssaları ile ilgili olarak şu kaynaklardan istifade edilmiştir: Ahmet Cevdet Paşa, *Kıssa-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, I-II, Bedir Yayınevi, İstanbul 1976; İsmail Yiğit, *Peygamberler Tarihi*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2004; Dilaver Gürer, *Fusûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamberlerin Öyküleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2002; Dilaver Gürer, *Fusûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamberlerin Öyküleri (II)*, Meram Belediyesi Konevi Araştırma Merkezi MEBKAM Yayınları, Konya 2007; Mahmut Kaplan, *Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed*, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2010; Emine Yeniterzi, *Dîvan Şiirinde Na't*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

²³⁴ bkz. K. 8/52, G. 255/4.

Be-‘ ilm-i hikmet-i taḥkīk-i kudret-i ezeli
Ki kıldı عَلَّمَ الأَسْمَاءَ yı Ādem’e ta‘ līm (K. 4/32)

Gönül iderdi nüh ābā-yı dehre istiğnā’
Eger ki olsa mu‘ inüm benüm dedem Ādem (G. 483/2)

Dāne-i gendüme meyl etme eger ādemseñ
Biñ yıl ‘ ömrüñ ola tā Ḥazret-i Ādemcesine (G. 700/6)

H. Ādem’in oğlu **Şît** peygamber bir beyitte, oğlu Ānûş ve torunu Kığânla birlikte anılır. Kığân’ın ismi kaynaklarda Kınan (Ken’ân) olarak geçmektedir. Şâir, Ānûş ve Kığân’ın H. Şît devrinde dünyaya geldiklerini söyler:

Her biri bāde-i ‘ aşkuñ ile sermest olmuş
Şît devrinde gelen ‘ āleme Kığân u Anûş (G. 328/10)

Nûh peygamber, ömrünün uzunluğu ve Nûh tufanı vesilesiyle zikredilir. Gönül, belâ rüzgârının şiddetiyle Nûh’un tufânı bile olsa yine de hareket etmeyen, dalgalanmayan özge bir denizdir:

Serdî-i bād-ı belā’ tufân-ı Nûh olsa eger
Yine deprenmez yerinden özge deryâdur gönül (G. 402/4)

H. Nûh’un gemide neler çektiği kelâma sığmaz:
Şad dāsītân olursa da taqrîr idemez
Çekdiklerini Ḥazret-i Nûh’uñ sefinede (G. 641/4)

Şâir, sevgilisinin ömrünün Nuh peygamber kadar uzun olması için duâ eder:

Tufân-ı eşk-i dîdelerüm sâkin eyledi
Biñ yıl o serv-ķadde Ḥudâ vire ‘ ömr-i Nûh (G. 42/3)

Zirâ âşîğa sevgilisinden ayrı geçen bir an bile H. Nûh’un ömründen daha uzun gelir:

‘ Ömr-i Nûh’a gerçi biñ yıl tûl-i ‘ ömr etmiş fütûh
Baña sensiz ān-ı vâhidce degüldür ‘ ömr-i Nûh (G. 45/1)

İbrâhîm peygamber, Nemrûd tarafından ateşe atılması, aşkın tecelisiyle nârin gülzâra dönüşmesi, sabrı, ihlâsı, muhabbetullahtaki samimiyeti, oğlu **İsmâ'il**'i kurban edişi, Halîlullâh (Allah'ın dostu) oluşu, sofrasının bereketi vechiyle sözkonusu edilir.²³⁵ Bir beyitte babası ve Nemrûd'un veziri olan Âzer'in ismi zikredilir:

‘ Aceb mi dâğlar sînemde yer yer şu' le-pâş olsa
Derûnum ki gülistân-gâh-ı âteş-gâh-ı Âzer'dür (G. 64/4)

Şâir başka bir beytinde “Aşkın feyzi İbrâhîm'e ateşi gülbahçesi eder. Bahtımın gülü ise bana Nemrûd'un kıvılcımı gibi görünür” der:

Feyz-i ' aşk âteşi gülzâr ider İbrâhîm'e
Gül-i bahtum görünür baña şerâr-ı Nemrûd (K. 34/3)

Ateşin, Allah'ın ateşe; “Ey ateş! İbrâhîme serin ve selâmet ol” (Enbiyâ, 21/69) hitâbı üzerine yakmadığına dikkat çeker:

Bu ne kudret ki âteş-i Nemrûd
Oldı emrûnle gülsitân-ı İrem (K. 5/12)

Be-ḥitâbî-i sûz-gâh-ı ' azîm
Kün selâmen ve berden İbrâhîm (M. 4/109)

Gözü aç olan insana Hz. Halîl'in sofrasındaki yemekler sunulsa onun bununla bile doymayacağını söyler:

Ġarḳ olsa eger pâtîle-i ḥ'ân-ı Ḥalîl'e
Elbette gedâ-çeşm olan muğtenem olmaz (G. 290/8)

Ya'kûb peygamber, oğlu Hz. Yûsuf'a olan hasreti ve ondan ayrı kalmanın verdiği keder dolayısıyla derd ve hüznün sembolü olarak ele alınmıştır.²³⁶ Şâir, sevgilisinin kendisini ne kadar üzdüğünü, ağlattığını ifâde etmek için kendisini Hz. Ya'kûb'a, sevgilisini güzellikte “Yûsuf-ı sâni” diyerek Hz. Yûsuf'a, rakîbi “ihvân” vasfıyla Hz. Yûsuf'u kuyuya atan kardeşlerine benzetir.

²³⁵ bkz. M. 4/34, K. 4/13, 40, K. 11/4, G. 445/5, G. 469/4, G. 613/4, G. 688/3, G. 738/3

²³⁶ bkz. K. 22/8, G. 2/6, G. 368/2, G. 445/6, G. 540/4, G. 633/4, G. 742/3, Ms. 2/1.

İhvân sözine uyduñ eyā Yūsuf-ı şānī
Ya‘kûb-şifat yerimi beytü’l-ḥazen itdūñ (G. 368/2)

Saña teraḥḥum ider mi zamāne ihvānı
Şaḫın düşürmeye gör Yūsuf-ı dili çāha (G. 672/2)

Hz. Ya’kûb’un evi Hz. Yūsuf’tan ayrı düşünce “beytü’l-hüzün” (hüzünler evi) hâline gelmiştir. Şâir bir beytinde bu olaya telmihte bulunarak, “Eğer Yūsuf gibi Mısır’da vaktin sultânı isen ağlayan Ya’kûb’u beytü’l-hazen’de bul” der.

Yūsuf-mişâl Mışr’da sultân-ı vaḫt iseñ
Ya‘kûb-ı zârı kûşe-i beytü’l-ḥazende bul (G. 421/4)

Hz. Ya’kûb’un ağlayan gözlerindeki yaşı ancak Hz. Yūsuf’un gömleğinin kokusu dindirebilir:

Şemīm-i pirehenin tuymayınca Ken‘ân’uñ
Sirişk-i dīde-i Ya‘kûb-ı zâr diñlenmez (G. 217/5)

Nitekim Ya’kûb’un gözünün nûru “aşk”tır:
‘Aşkdur nûr-ı dīde-i Ya‘kûb
‘Aşkdur rûḥ-ı sīne-i Eyyûb (M. 4/31)

Âlemde her peygamber, hem Allah’ın dinini tebliğ etmiş hem de tâbi tutulduğu imtihana sabrederek insanlığa örnek teşkil etmiştir. Kâinâtın gözbebeği Hz. Peygamber’den sonra güzelliğiyle dillerde, gönüllerde dolaşan **Hz. Yūsuf**’un sahip olduğu güzellik onun imtihanı olmuştur. Babasının kendisine diğer kardeşlerinden daha fazla teveccühü kuyuya atılmasına, Mısır’da köle olarak satılmasına, Mısır valisinin eşi Züleyhâ’nın aşkına karşılık vermemesi zindânlara girip hapsedilmesine sebep kılınmıştır. Ancak kaderde zindândan sultânlığa giden bir yol yazılmıştır²³⁷:

Çekme zindân-ı melâmetden elem ey Yārī
Yūsuf’ı Mışr’a ‘azīz eyledi zindân ferâğ (G. 336/8)

²³⁷ bkz. K. 11/37, K. 43/48, 49, G. 34/5, G. 169/1, G. 359/4, G. 518/4, G. 600/4, G. 774/6, G. 798/6, T. 8/5.

Bu tengnāya halk-ı cihān hāne kırdılar
Yūsuf-mişāl varını zindāna kırdılar (G. 150/1)

Şâir bir beytinde kendisini hem Hz. Ya’kûb hem de Hz. Yûsuf ile özdeşleştirir ve “Ya’kûb’un derdinin şerhinin mânâsıyım, Ken’ân’ın mâhı olan Hz. Yûsuf’un hüsnünün sûretiyim” der.

Ma’ nâ-i şerh-i derd-i Ya’ kûbam
Sûret-i hüsn-i mâh-ı Ken’ ânem (K. 43/19)

Sevgili güzellikte Hz. Yûsuf’tan ne eksik ne de fazladır, aralarında bir fark olmayıp berâberdir:

İdüp Yûsuf ile sencideyi mizân-ı behcetde
Ne artuksın ne eksük hiç tefâvüt yok berâbersin (G. 562/8)

Ey Yûsuf-ı sâni (Sevgili)! Eğer (o âşık) senin kıymetini bilseydi can nakdini senin için saçardı. Ancak senin müşterin olmayan bunu (bunun önemini) bilmez.

Nişâr eylerdi naqd-i cânını bilseydi ger kadrüñ
Saña ey Yûsuf-ı şâni haridâr olmayan bilmez (G. 289/5)

Eyyûb peygamber, Allah’ın Sabûr isminin mazharı olmuştur. Beyitlerde bu özelliği sebebiyle söz konusu edilir.²³⁸ Şâir bir beytinde Rabbe, “Eyyûb’un teninden akan kanı bana mercandan yapılmış tespih eyle. Gönlümü Sabur esmâsının nurlarıyla parlak kıl” niyâzında bulunur.

Baňa mercân-ı sübha eyle hûn-ı cism-i Eyyûb’ı
Dili envâr-ı esmâ-i Şabûr’uñla mücellâ kı (G. 417/5)

Kelîmullah (Allah’ın konuştuğu kişi) sıfatının sahibi **Mûsâ** Peygamber, beyitlerde mucizeleriyle ele alınmıştır. Tûr dağında Hak ile konuşması, Hakk’ın yüzünü görmeyi arzu etmesi fakat “Len terâni” (A’râf, 7/143) hitâbına muhatap olması ve Hakk’ın Tûr dağına tecellî etmesi kıssalarına telmihle zikredilir.²³⁹ Ayrıca “yed-i beyzâ” mucizesi vesilesiyle de beyitlerde yer alır:

²³⁸ bkz. M. 4/31, K. 2/39, K. 4/42, G. 674/4, Ms. 2/1.

²³⁹ bkz. K. 5/20, K. 10/9, K. 15/35, K. 16/1, 66, K. 28/29, K. 33/39, K. 35/20, G. 9/4, G. 57/1, G. 96/5, G. 178/3, G. 192/5, G. 226/2, G. 237/1, G. 407/5, G. 412/2, G. 530/2, G. 602/5, G. 738/3, Mt. 147.

Umar nūr-ı tecellâ-yı cemâl-i ‘âlem-efrûzuñ
Ümîd eyler vişâlûñ cãn-ı Mūsâ Tûr’dan gîtmez (G. 285/3)

Şabr idemedi tâb-ı tecellîsine Mūsâ
Pür-şac şac adur vādî-i kühsâra bakılmaz (G. 294/3)

İstese kilik-i beyân-ile Kelîm-i tab‘uñ
Gösterür ‘âleme bir demde yed-i beyzâyı (K. 35/21)

Celâlin ateşine sabreden âşık Kelîm (gibi) ise, cemâlin nûruna ilâhî
tecellîlerin ayna tutucusu olur:

Nâr-ı celâle şabr iden ‘âşık Kelîm ise
Nûr-ı cemâle âyine-dâr-ı şühûd olur (G. 103/2)

Bizi kesret topluluğu içerisinde sohbet eden, edilen biri sanma. Biz gönül
ehliyiz, muhabbet Tûr’unda Kelîmiz:

Şanmañ bizi cem‘iyyet-i keşretde nedîmüz
Biz ehl-i dilüz Tûr-ı maḥabbetde Kelîmüz (G. 286/1)

Kur’ân-ı Kerîm’de Kehf sûresinde kendisinden “bir sâlih kul” olarak
bahsedilen²⁴⁰, velî veya nebî olduğu noktasında farklı görüşler beyân edilen
Hızır’ı²⁴¹ Yârî, “Hazret-i Hızır-ı Nebî”²⁴² olarak tavsif eder. Hz. Hızır beyitlerde âb-ı
hayatı bulması, ölümsüzlüğe kavuşması, “Hızır-ı hidâyet, Hızır-ı tevfiik, Hızır-ı tahkîk”
tamlamalarındaki ifâdeyle ilm-i ledünne vâkîf olması, denizde darda kalanların
yardımına yetişmesi gibi özellikleriyle zikredilir. Sevgilinin dudağı için “çeşme-i
Hızır”, ayva tüyleri için “Hızır-ı hatt”, ayağının bereketi için “Hızır-ı makdem” teşbihi
yapılır²⁴³:

‘Ömre sermâye kıtar âb-ı hayât-ı sühânı
Hızır-veş cãn bulur ol la‘l-i sühân-dânı gören (G. 528/2)

²⁴⁰ bkz. Kur’ân-ı Kerîm, Kehf 18/60-82.

²⁴¹ Hz. Hızır ile ilgili geniş bilgi için bkz. Ramazan Hûb, *Hızır Aleyhisselâm*, Kırk Kandil, İstanbul 2000.

²⁴² bkz. T. 6/13.

²⁴³ bkz. M. 5/125, K. 14/16, K. 22/9, 59, 60, K. 26/13, K. 33/3, K. 43/28, K. 44/4, Tb. 2/2/2, 11/2, G. 1/4, G. 65/5, G. 135/1, G. 153/6, G. 158/3, G. 185/4, G. 212/4, G. 267/6, G. 328/7, G. 396/6, G. 414/3, G. 475/8, G. 492/10.

Hızr olsa da kırtılmaya gird-âb-ı belâdan
Deryâ-yı recâyı güzērân eylemeyince (G. 631/5)

Dile cân-bağş-ı hayât idi dür-i sühanuñ
Hızr-ı kudsi-nefes [ü] ‘ İsa-i devrânumsın (G. 521/3)

Dört büyük kitaptan Zebûr kendisine indirilen **Dâvûd** peygamber, sesinin güzelliği, demiri elinde mum gibi eritmesi, kılıcı(nın kabzası) ve kuvvet sahibi, güçlü oluşu vesilesiyle beyitlerde ele alınır²⁴⁴:

Yâ Rab be-tâb-ı kabza-i Dâvûd-ı zür-mend
Şaht âheni iderdi elinde hamîr-sâ(K. 2/41)

Şarîr-i hâme-i mu‘ ciz-beyânuñ eylese güş
Çıkardı nağme-i Dâvûd’dan edâ-yı Zebûr (K. 22/56)

Şâir kendisinin Dâvud peygamberin aksine mumu demire çevirdiğini söyler:

Şem‘i te‘şîri ile âhen-i sendân eyler
Bendedür mu‘ cize-i ‘ aks-i nişân-ı Dâvûd (K. 34/4)

Dâvûd peygamberin oğlu, vârisi ve veliahtı **Hz. Süleymân**, *Dîvân*’da zikredilen bir diğere peygamberdir. Kendisine bahşedilen saltanat, tâc, mühür; bütün mahlûkata hükmetmesi, lisânlarını bilmesi, Sabâ melikesi Belkıs ile aralarında haber götürüp getiren Hüdhüd ile ve karınca ile geçen kıssası dolayısıyla beyitlerde söz konusu edilir²⁴⁵:

Ne var Yârî kapuñda olursa mağbûluñ
Meşel degül mi Süleymân-ile hikâyet-i mür (G. 167/7)

²⁴⁴ bkz. M. 4/30, M. 5/148, K. 36/9, G. 808/5.

²⁴⁵ M. 4/33, K. 8/23, K. 16/10, K. 19/27, K. 28/14, K. 29/28, K. 30/30, K. 31/19, K. 33/18, K. 37/22, K. 42/5, K. 43/40, 53, K. 45/7, Tb. 2/1/3, Tb. 2/2/5, Tb. 2/3/4, Mh. 1/3, G. 44/5, G. 86/2, G. 202/5, G. 206/7, G. 226/4, G. 263/4, G. 287/9, G. 301/7, G. 321/1.

Sensin elḫaḫ ol Süleymân-ı melâyik-iḫtişâm
İns ü cin olmuş senüñ ḫükmüñde hep zîr-i nigîn (K. 23/28)

Ṭoḫınma ḫâṭır-âzâr olma incitme dil-i mûrı
Serîr-i ‘adl ü dâd üzre Süleymân olmaḫ isterseñ (G. 381/7)

İlim ve hikmet sahibi **Hz. Lokmân**, hekimliğin üstâdı ve sembolü olarak kabul edilmiş ve *Dîvân*’da da bu yönüyle ele alınmıştır²⁴⁶. Sevgilinin nice hastaları tedavi eden, zinde kılan dudağı Lokmân peygamberin hikmetiyle özdeşleştirilmiştir:

N’ola zinde ḫalsa bir bûs-ile biñ dil-ḫastesin
Nüş-dârü-yı lebinden ḫikmet-i Loḫmân virür (G. 219/2)

Dil-teşnelerüñ çeşme-i ḫayvânı ne bilsün
Dil-ḫastelerüñ ḫikmet-i Loḫmân’ı ne bilsün (G. 552/1)

Hz. Peygamber’den sonra *Dîvân*’da ismi en çok zikredilen peygamber **Hz. İsâ**’dır. “İsâ ibn-i Meryem”, “İsâ-i Meryem” , “Mesîh”, “Mesîhâ”, “Rûhu’l-Kuds” gibi isim ve sıfatlarla beyitlerde zikredilen Hz. İsâ, tecerrüd ile göğe yükselmesi fakat üzerinde iğne bulunduğu için ancak dördüncü felek güneşte kalması, orada ebedî hayat üzere olması, nefesiyle hastalara şifâ dağıtıp ölüleri diriltmesi ve bu yönüyle “Mesîh” olarak anılması, Allah’tan bir ruh olması, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)’i müjdelemesi ile beyitlerde ele alınır. Tasavvufî olarak yorumlanacak beyitlerinde sevgilinin dudağı, sözleri can bahşetmesi bakımından Hz. İsâ’ya benzetilir ve sevgili “İsâ-i devrân”, “İsâ-i zamân”, “İsâ-i vakt” olarak nitelenir²⁴⁷:

Ben o şubḫ-ı ḫikmetem ḫayṭü’ş-şu‘ â‘-i şevḫümüñ
Riştesi tâ sūzen-i delḫ-ı Mesîhâ’dan çıkar (G. 157/4)

²⁴⁶ bkz. K. 46/10, G. 171/2, G. 592/3.

²⁴⁷ K. 5/13, 19, K. 8/36, K. 10/9, K. 14/18, K. 15/35, K. 16/1, 64, K. 17/14, K. 23/2, K. 26/13, 29, K. 28/3, 29, K. 30/60, K. 35/19, K. 36/13, K. 40/47, 66, K. 44/4, K. 46/2, K. 49/14, K. 50/10, Tb. 1/4/3, Tb. 2/4/2, Tb. 2/10/6, Tb. 2/11/3, Th. 3/1, G. 11/4, G. 37/4, G. 94/1, G. 137/3, G. 160/5, G. 171/2, G. 181/4, G. 182/3, G. 192/5, G. 228/3, G. 293/5, G. 388/4, G. 407/1, G. 438/2, G. 512/4, G. 521/4, G. 593/2, G. 665/6, G. 670/3, G. 715/4, G. 716/2, 5, G. 722/4, G. 729/3, G. 774/5, G. 776/1, G. 788/3, G. 794/1, G. 799/1, , T. 12/6, T. 20/5.

Bak çâr-ţâķ-ı ‘ işvede ol şâh-ı ‘ âleme
Dördüncü kat felekde Mesîhâ midur nedür (G. 187/5)

Nuţķ-ı la‘ li zîhn-i ‘ İsâ’ya bile virür hayât
Mürdeyi ihyâ ise ancak Mesîhâ’dan ğaraz (G. 331/3)

Hîç bilmediler yerde mi gökde mi vücûdı
Bir rûhdur ol ‘ İsâ-i devrân ele girmez (G. 298/2)

Şâir kendisini bir nefesiyle binlerce ölüyü diriltmek gibi mucizeler göstermek bakımından Hz. İsâ ile özdeşleştirir:

Bir dem-i cân-bağş ile biñ mürde ihyâ’ eylerüz
Mu‘ ciz-ârâlıkda Yârî ‘ İsâ ibn-i Meryemüz (G. 255/7)

Muhammed, Ahmed, Mustafâ, Mahmûd, Mîm, Resûlullâh, Hâtemü’r-rüsül, Resûl-i sakaleyn, sultân-ı enbiyâ, sâhibü’l-harameyn, ferzâne-i mi’râc-ı taht-ı ibtihâc, ser-tâc-ı şefâ’at-talebân, şeff’ü’l-müznibîn, seyyidü’l-kevneyn, mâ-óasal-ı ma’nâ-i dîbâce-i eflâk, pertev-i nûr-ı Hudâ, şems-i kevneyn, bâ’is-i hestî-i nüh eflâk, kâşif-i müşkil-güşâyân-ı fûnûn, mazhar-ı vahy-i pâk-i *levlâk*, himmet-i yektâyî, mihr-i cihân-tâb-ı felek, mâh-ı Kureyş, Habîb-i Rahmân gevher-i yektâ, şeff’ü’l-usât, şeh-i taht-ı kevneyn, Habîb-i Ekrem, meh-i bedr-i kevneyn, Cenâb-ı İbn-i Zebîheyn, şeff’-i ümem, nûr-ı mahz-ı Hudâ, şehen-şeh-i kevneyn, sâhibü’l-kavseyn, mazhar-ı vahy-âver-i ilhâm-ı Hudâ, sırr-ı Hudâ, ser-i ehâd, nûr-ı Rahmân, kâşif-i ser-sûre-i tenzîl-i Mübîn, sultân-ı hatmü’l-enbiyâ gibi isim ve sıfatlarla *Dîvân*’da kendisinden en fazla bahsedilen peygamber **Hz. Muhammed** (s. a. v.)’dir.

Yârî eserinde hemen hemen her türde naat kaleme almıştır. *Dîvân*’da kaside şeklinde on dört²⁴⁸, gazel şeklinde üç²⁴⁹, naat başlığı altında kıt’a şeklinde üç²⁵⁰, rübâ’î şeklinde bir²⁵¹, dü-beyt şeklinde dört naat²⁵² ve kaside şeklinde bir

²⁴⁸ K. 8, K. 9, K. 10, K. 11, K. 12, K. 13, K. 14, K. 15, K. 16, K. 17, K. 18, K. 19, K. 20, K. 21.

²⁴⁹ G. 57, G. 468, G. 712.

²⁵⁰ Kt. 14, Kt. 15, K. 48.

²⁵¹ R. 16.

²⁵² Db. 24, Db. 25, Db. 26, Db. 29.

mirâcnâme²⁵³ yer almaktadır. Ayrıca naat başlığı taşımayan şiirlerinde de Hz. Peygamber sevgisinin dile getirildiği satırlar görülmektedir.

Şâir Hz. Peygamber'in dünyaya geldiğinde Mecûsilerin bin yıllık ateşinin sönmesi, mirâc, şakku'l-kamer, parmağından su akması, sürekli bir bulut parçası tarafından gölgelenmesi, ağaçların onun risâletine şehâdet etmesi, hicrette bir avuç toprağı müşriklerin yüzüne serpererek onları bozguna uğratması gibi mucizelerine²⁵⁴; kendisinden önce gelen peygamberlerin onu müjdelemesi, âlemin yaratılışının sebebi ve âlemlere rahmet olması, nûrdan yaratılması, soyunun temizliği, Kevser suyunun verilmesi, makâm-ı Mahmûd'un, nübüvvet mührünün sahibi ve hatmü'l-enbiyâ olması gibi vasıflarına şiirlerinde yer verir:

Şâir, hurûf-ı mukattaadan ve yedi sûrenin ilk âyeti olan "hâ mîm" kelimesinde Hz. Peygamber'in isminin setredildiğini söyler:

Eger ki çekmese med şafh-ı 'âleme *hâ mîm*
Neden iderdi mu'ammâ-yı ismüni meşûr (K. 22/23)

Tabîat senin pâk, temiz zâtın var iken kimi methetsin; gül âlemlere senin kokunu yaymasın mı?

Kimi medh etsün tabî'at zât-ı pākūn var iken
İtmesün mi bûyını 'âlemlere izhâr gül (K. 21/28)

Zirâ sen ilâhî mânâların ve gayba ait sırların muhatabısın:

Ma'ânî-i ilâhiyye ile esrâr-ı gaybiyye
Rumûzât-ile meknûn oldu ıalbũnde serâyirden (K. 20/13)

Adn sarayı içerisinde Kevser şarabını iç; çünkü Allah'tan "(Resulum!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik." (Kevser, 108/1) hitâbı senin şânına geldi:

Şarâb-ı kevşeri nûş it serây-ı 'adn içre
Çün oldu şânuña nâzil hitâb-ı **أَعْطَيْتَكَ** (K. 19/40)

²⁵³ K. 22.

²⁵⁴ Hz. Peygamber'in mucizeleri ile ilgili bkz. İsmâil İbn Yûsuf, "Resûllerin Efendisi Hakkında Allahın Âlemlere Karşı Hücceti" *Peygamber Efendimizin Mucizeleri*, (Çev. Abdülhâlık Duran), İslâmî Neşriyat, Konya 1990, 2 C.

Sen ki “Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir.” (Fetih, 48/2) âyetine mazharsın:

Dinildi zātuñ için مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبٍ
ile eyledüñ vücūduñı pāk (K. 19/18)

Allah’ın sırrı, tevhidin başı, “levlāk”e mazhar (Resûl), eğer sen mevcut olmasaydın bütün felekler karanlıkta kalırdı:

Ey sırr-ı Hudā ser-i eḥād mazhar-ı²⁵⁵ لَوْلَاكَ
Levlāke felā lāḥ mine’l-zulmeti eflāk (K. 18/1)

Bir katre bir ummâna benzeyebilir mi? Yârî, senin naatının denizini nasıl hayâl edebilir? Zirâ sen bir ummânsın ki bütün katreler seni anlatmakta âciz kalır:

Mu‘ cizātuñ biñde birin yine taḥrîr idemez
Ḥāme olsa her ser-i müjgān devāt olsa cüfün

Yâ Resûlullāh raḥm kıl Yârî-i efkendeye
Dergeh-i luṭfuñda düşmiş ḳalmışam zār u zebûn (K. 12/17, 20)

Nice taḥayyül ide Yârî lücce-i na‘ tūñ
Olur mı ḳatre müşābih muḥîṭ-i ‘ummāna (K. 11/52)

Senin her kelâmın ezel mektebinin muallimi, her hadîsin dîn kütüphânesinin kazandığı hikmetlerdir:

Her kelāmuñ sebaḳ-āmūz-ı debistān-ı ezel
Her ḥadıṣuñ ḥikem-endūz-ı kütüb-ḥāne-i dîn (K. 8/23-26)

Hız. Âdem ve Havva’nın nesebinin izdivâcından maksat senin dünyayı şereflendirmendir:

İzdivâc-ı neseb-i Âdem-ile Ḥavvâ’dan
Ġaraz âbisten-i envâr-ı vücūduñdı hemîn (K. 8/52)

²⁵⁵ levlāk: Sen olmasaydın. Hadîs-i kudsînin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْفَلَاقُ “Sen olmasaydın âlemi (felekleri) yaratmazdım.” Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, c. II, s. 164 (2123); Ali el-Kārî, *Mevzûât*, s. 67-68.

Nitekim âlemde her şey senin yüzün suyu hürmetindedir:

Senüñ yüzüñ şuyına kabz u başı hayy u memât
Senüñ yüzüñ şuyına hep ta‘ ayyünât-ı umūr

Senüñçün oldı müzeyyen bu hâkdân-ı zemîn
Senüñçün oldı mu‘ ayyen bu ‘ âlem-i ma‘ mūr

Senüñçün oldı mücevher besâyiğ -i ğabrâ’
Senüñçün oldı münevver serây-ı ‘ âlem-i nūr

Sen olmasañdı bilinmezdi hilķat-i kevneyn
Sen olmasañdı konılmazdı kâr-gâh-ı dühūr

O nūr-ı çeşm-i cihân ü cihâniyânsın kim
Hemîn cemâlüne müştâķ eger buṭûn u zuhūr (K. 22/24-26, 28)

Sen ki “ser-tâc-ı şefâ’at-talebân” (şefâat talep edenlerin baş tâcı)sın. O gün (umulur ki mahşer yerinde Allah’a) âsî kulların imtihânına yardım edesin ve belki Yahudi, Hristiyan ve Zerdüştlere de şefâat edesin:

O gün kim imtiḥân-ı ‘ âşiyâna idesin imdâd
Şefâ’at idesüñ belki yehūd u gebr ü tersâyı (K. 16/77)

“Güneş her sabah senin yüzünü görmek arzusuyla gömleğinin nûrunu yüz parça eder”

Her şubḥ yüzüñ görmek-içün neyyir-i a‘ zâm
Şevķüñle ider nūr-ı giribânını şad-çâķ (K. 18/7)

“Felekler acaba ay gibi parlak vücudun nerededir diyerek her gece yüz binlerce nur meşâlesi yakar” beyitleri güzel bir hüsn-i talil örneğidir:

Meh-i vücūduñ ‘ aceb ķandedür deyü eflâķ
Yaķar bütün giceler şad hezâr meş‘ al-i nūr

Şâir naatlarının sonunda Hz. Peygamber'in âl ve ashâbına salat ve selâm getirerek şiirini tamamlar:

Şad taḥiyyât u selâm hem-vâre olsun ḥaşre dek
Âlüne aşḫabuñâ k'anlardur ehl-i fâyizün (K. 12/33)

2. 1. 4. Ehl-i Beyt ve Sahabeler

Hz. Fâtıma, Hz. Ali ve çocukları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i ifâde etmekte kullanılan "âl" ve "ehl-i beyt" tâbirleri *Dîvân*'da da bu mânâda zikredilmiştir. Hz. Fâtıma, lakabı Zehrâ'ya atıfta bulunularak "âl-i Zehrâ", "Fâḫimatü'z-Zehrâ" terkipleriyle; Hz. Ali ise; Alî, Haydar-ı Kerrâr, Haydar, Aliyyü'l-Murtazâ, Murtazâ, Esedullâh, şâhen-şeh-i Necef isim ve lakaplarıyla sözkonusu edilmiştir²⁵⁶:

Yârî bulurdı sâhil-i baḥr-ı selâmeti
İmdâd-ı himmet eylese şâhen-şeh-i Necef (G. 340/7)

Âlemin gözü ve gönül gözünün nûru, aydınlığı olan kevn ü mekânın değerli iki incisinden Hz. Hüseyin "meh-i tâbân" (parlak ay) ; Hz. Hasan "mihr-i cihân" (cihân güneşi) dir:

Ol ḫurriyetü'l-‘ayn-ı dil ü dîde-i ‘âlem
Kim iki girân-mâye dür-i kevn ü mekândur

Şâhân-ı felek-rütbe Hüseyin ile Hasan kim
Biri meh-i tâbân u biri mihr-i cihândur (K. 13/44-45)

Sevgilinin kan dökücü gamzelerinden teşbihle de Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit düşmesine telmihte bulunulmuştur:

Ruḫşat ey virdüñ yeter ol gamze-i ḥün-rîz ki
Eyledi dünyâ yüzün mânend-i rûz-ı Kerbelâ (G. 8/4)

²⁵⁶ Bu bölüm hazırlanırken şu kaynaklardan istifâde edilmiştir: İbn Hacer el-Askalânî, *Sahâbe-i Kirâm Ansiklopedisi*, Trc. Naim Erdoğan, Red. Mehmet Yılmaz, I-V, İz Yayıncılık, İstanbul 2009; Gülgün Uyar, *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fâtıma Evlâdı (260/873'e Kadar)*, Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2004; Meliha Yıldırım Sarıkaya, *Türk-İslâm Edebiyatında Hz. Ali*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslâm Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2004.

Hız. Peygamber'in soyu ehl-i beyt ile devam etmiş ve Hız. Hüseyin'in soyundan gelenlere seyyid; Hız. Hasanın soyundan gelenlere şerif²⁵⁷ denilmiştir. Şâir, seyyidlerin yeşil sarık sarmalarına şekil ve renk bakımından "gonca" teşbihiyle atıfta bulunmuştur:

Ėonce-tıflın sebz ' imâmeyle görüp ikrâm idüñ
Aşlı zirâ nesl-i pâk-i âl-i Zehrâ'ya çıkar (G. 127/4)

Sebz-' imâmeyle çıkar gülşende Ėonce gülbüne
Seyyid-i ' âli-nesebdür âl-i Zehrâ'dan çıkar (G. 157/3)

Yârî, ehl-i beytin yanı sıra "çâr-yâr-ı güzîn" olarak tavsif edilen dört halifeden de hürmetle bahseder. Hız. Ebûbekir Sıddîk lakabıyla Hız. peygamber'e sadakati, hakikat âlemine vukûfiyeti, fazileti; Hız. Ömer Fârûk lakabıyla adaleti, ahlâkı; Hız. Osmân, İbn-i Affân ve Zünnûreyn lakablarıyla edebi, halifelik döneminde Hız. Ebûbekir'den sonra tekrar Kur'ân'ın düzenlenmesi (istinsah edilmesi, çoğaltılıp neşredilmesi); Hız. Ali yukarıda zikrettiğimiz lakaplarla yiğitliği, cesareti vesilesiyle sözkonusu edilir²⁵⁸:

Muht-i ' âlem-i tahkîk Hâzret-i Şiddîk
Şükûh u şanı sezâ idi fazl u rüchâna

Şeh-i serîr-i ' adâlet Cenâb-ı Fârûk'uñ
Sadâ-yı ma' delet-i hükmi tıldı devrâna

Cihân-ı hilm ü hayâ ya' nî Hâzret-i ' Oşmân
Nizâm-ı sûre-i âyâtı virdi Qur'âna

Dilir-i maşrıq u mağrib ' Aliyy-i Bû Tâlib
Kerem-nüvâz [u] şecâ' at-tırâz-ı merdâne (K. 11/29-31)

Şâir, dört halifeyi "din Kâbesinin dört rüknü" olarak vasıflandırır:

Huşûşâ çâr-yâruñ çâr-rükn-i Kâ' be-i dîndür
Ebû-Bekr ü ' Ömer ' Oşmân ' Alî vü âl-i Zehrâ'yı (K. 16/99)

²⁵⁷ bkz. Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Seyyid", *DİA*, İstanbul 2009, C.37, s.40.

²⁵⁸ bkz. M. 4/97-100, K. 16/68-69, K. 31/22, K. 33/13, K. 37/25, K. 42/15, G. 408/4, Mt. 131.

Bū-Bekr ile ‘Osmān u ‘Ömer Ḥaydar-ı Kerrār
Her biri zafer-yāver-i iklīm-sitāndur (K. 13/43)

Şâir, dört hâlîfe arasında en fazla Hz. Ali’yi zikretmiştir. Bir beytinde onun
“Lâ fetâ vahyine vâsıl, Hel etâ nûruna mâlik” olduğunu söyler:

Vāşıl-ı vaḥy-i ²⁵⁹ لَا فَتَىٰ ‘Alī-st
Mâlik-i nûr-ı ²⁶⁰ هَلْ أَتَىٰ ‘Alīst (M. 4/101)

Dîvân’da Hz. Ali’nin zikredildiği beyitlerde ona nisbet edilen birtakım
unsurlar da yer almaktadır. Hz. Peygamber’den Hz. Ali’ye intikal ettiği nakledilen
Düldül adlı binek ve Zülfikar adlı kılıç etrafında çeşitli teşbihler yapılarak beyitlerde
ele alınır.²⁶¹

Söz meydânındaki kabiliyeti bakımından şâir kendisini Haydar-ı Kerrâr’a
yaratılış atını Düldül’e, sevgilinin gamzelerini ateş saçıcılığı ile Zülfikar’a benzetir:

Pençe-şîrem çü Ḥaydar-ı Kerrār
Zülfikâr-âzmâ-yı meydānem (K. 43/115)

Ḥaydar-ı Kerrār-ı ma‘ nâsın hele
Esb-i ṭab‘ uñ Yārîyâ Düldül midür (G. 101/6)

İstese Yārî neheng-i âteş-efşânı olur
Zülfikâr-ı dest-i Ḥaydar’dan nişāndur gamzesi (G. 737/8)

²⁵⁹ lâ fetâ:fetâ (yiğit, genç, er) yok. Hadîs olduğu ifade edilen bu sözün tamamı şöyledir: “Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ zülfikâr” فَتَا إِلَّا عَلِيٌّ لَا سَيْفٌ إِلَّا ذُو الْفِقَارِ “Ali’den başka yiğit, Zülfikârden başka kılıç yoktur”. bkz. Aclûnî, *Keşfü’l-Hâfâ*, II, 363-364. Bu eserde hadîsin uydurma olduğu ifade edilmektedir. Ancak Taberî, bu sözün Uhud savaşında gâipten bir nidâ olarak duyulduğunu nakleder. bkz. Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberî, *Tarihü’t-taberî : Tarihü’l-ümem ve’l-müluk*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1987, c. 3, s. 116. Burgâzî ise *Fütüvvet-nâme* adlı eserinde şu bilgileri naklederler: “Hazret-i Resûl sallallahu âleyhi ve sellem eyitdi: Yâ Alî ol her gün cigereğini kan eylese sen ne kılansın? Alî eyitdi, ol kişi günde bin kere cigereğini kan eyleyip gönlüm yıkarsa ben anun hatrın yıkamayam. Peş Resûlullâhu sallallahu aleyhi ve selem buyurdu kim Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ zülfikâr”. bkz. Kaan Yılmaz, *Burgâzî Fütüvvetnâme Dil İncelemesi-Metin-Sözlük*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mayıs 2006, s. 113-114. Ayrıca bkz. Ahmet Serdaroğlu, *Usûl-i Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü’l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966, s. 129; Aliyyü’l-Karî, *el-Esrârü’l-merfû’a*, s. 384; Makdisî, *Zahîretü’l-huffâzi’l-muharric ‘ale’l-hurâfi’l-elfâz*, (Nşr. Abdurrahman el-Ferivâî), III, Riyâd 1416, s. 1826.

²⁶⁰ hel etâ:geçmedi mi? Kur’ân-ı Kerîm, İnsân, 76/1. Âyetin tamamı şöyledir : هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا “İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?”

²⁶¹ G. 664/6, G. 698/4, G. 757/7, T. 20/23.

Hız. Peygamber'in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahâbî Abdullah İbn Abbâs²⁶² ile İlk Müslümanlardan, aşere-i mübeşşereden olup Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusu Abdullah İbn-i Mesûd²⁶³ *Dîvân*'da zikredilen sahabeler arasındadır. Övülen için benzetilen olarak zikredilmişlerdir:

Müşâbih İbn-i Mes'ûd ile belki İbn-i 'Abbâs'a
Kırâ'at eyledükçe hazret-i Furkân-ı zî-şânı (K. 36/15)

Şâir, sahâbe-i kirâmın büyüklerinden ve meşhurlarından, silsiletü'z-zehab diye bilinen altın silsilenin ikinci halkası olan Selmân-ı Fârisî²⁶⁴, yi de bir beytinde zikreder:

Nasıl ki gül bahçesinde goncanın kıymetini bülbül bilirse, hânedân-ı Murtazâ'yı da Hazret-i Selmân'a sormak gerekir.

Göncenüñ gülşende kadar [ü] kıymetin bülbül bilür
Hânedân-ı Murtażâyı Hazret-i Selmân'a şor (G 62/6)

2. 1. 5. Âyetler ve Hadisler

Klâsik Türk edebiyatının en belirgin ve temel özelliklerinden biri mahsûllerinde dinî kültüre yer verilmesidir. Bu edebî geleneğe bağlı şâirlerden biri olan Yârî, dinî kültürün bir başka ifâdeyle İslâm inancının temel iki kaynağı âyet ve hadisleri beytin anlam dünyası içerisinde mânâyı kuvvetlendirecek, muhtevaya uygun olacak şekilde eserinde çokça zikretmiştir. Âyetlerden özellikle A'râf, 7/172, Necm, 53/9 ve Kalem, 68/1 numaralı âyetlere; hadislerden ise Hz. Peygamber'in âlemin yaratılış sebebi olduğuna, onun yüzü suyu hürmetine mevcûdâtın sûret bulduğuna işaret eden "levlâke" hadisine yer verilmiştir. Eserde zikredilen hadisleri kaynakları açısından değerlendirdiğimizde müteber hadis kaynaklarında yer alan

²⁶² İsmail L Çakan, Muhammed Eroğlu, "Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib", *DİA*, İstanbul 1988, C. 1, s. 76.

²⁶³ İsmail Cerrahoğlu, "Abdullah b. Mes'ûd", *DİA*, İstanbul 1988, C. 1, s. 114.

²⁶⁴ *İslâm Âlimleri Ansiklopedisi*, (Yay. Haz. İlhan Apak), Türkiye Gazetesi, İstanbul, [t. y.], C. 2, s. 35. Ayrıca bkz. Daniş Remzi Korok, Müşerref Akkut, *Meşhur Sahâbeler ve Fakihler*, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1956, s. 39-46.

hadislerin yanı sıra vahdet-i vücûd nazariyesini benimseyen mutasavvıfların eserlerinde zikrettikleri hadislere de başvurulmuştur.

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla *Dîvân*'da yer alan âyet ve hadisler şunlardır:

2.1.5.1. Âyetler

Kadı ve mutasavvıf bir kimliğe sahip olan şâir Yârî, *Dîvân*'ında Kur'ân-ı Kerîm âyetlerini bazen tam âyeti bâzen âyetin bir kısmını iktibâs veya telmih yaparak çokça zikretmiştir. Bu kullanımların yanı sıra “âyete'l-kürsî”, “sûre-i duhân”, “sûre-i nûr”, “nûr âyeti” eserde isim olarak yer almıştır:

Muşhaf-ı hüsnüñ üzre haţtuñda
Yazılı *sûre-i Duḡān* görünür (G.181/2)²⁶⁵

Arapça bir kelime olan Duhân; “duman, tütün” demektir. Duhân sûresi Kur'ân-ı Kerîm'de 44. sûre olup 59 âyetten oluşmaktadır.

Ne kadar sūz-ı derûn şâhibidür şem' i görüñ
Sûre-i Nûr-ile pervâneyi eyler teşhîr (G.239/2)

Nûr, “Gözle görülen aydınlık, maddî şeyleri görmeye yarayan ışık, ziyâ; kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık, maddî olmayan hususlarda basîret gözüyle görülen ve gerçeği görmeyi sağlayan mânevi ışık” mânâlarına gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de 24. sûre olup 64 âyetten oluşmaktadır.

Bakduḡça şafḡ-ı nûr-ı tecellîye dîdesi
Nûr âyeti şadâsı gelürdi Kelîm'den (G.532/3)

Nûr âyeti; Kur'ân-ı Kerîm'deki Nûr sûresinin 35. âyeti için kullanılan bir ifâdedir. Âyet şöyledir: اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۚ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۚ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۖ نُورٌ عَلَى نُورٍ ۗ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

“Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nur üstüne nurdur. Allah dilediği

²⁶⁵ G.538/4.

kimseyi nuruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir.”²⁶⁶ (Nûr, 24/64)

Âyetü’l-kürsî okur bülbül bülend-âvâz ile
Maħfil olsa ‘arş lâyıķdur aña i‘zâz ile (Mt.129)

Kur’ân-ı Kerîm’in ikinci sûresi olan Bakara sûresinin 255. âyeti içinde Alah’ın kürsüsü zikredildiği için “âyetü’l-kürsî” adıyla anılmaktadır. Bu âyet hem muhtevası hem üstün özellikleri sebebiyle dikkat çekmiş, hakkında hadisler vârit olmuş, çok okunmuş, şifa ve korunmaya vesile kılınmıştır.²⁶⁷

Dîvân’da telmihte bulunulan âyetlerin geçtiği beyitler şunlardır:

Ey maṭla‘-ı nüşha-i emânî
Dîbâce-i *seb‘atü’l-meşânî* (M.3/12)

“Tekrarlanan yedi (âyet)” mânâsına gelen “*seb‘atü’l-meşânî, seb‘-i meşânî*²⁶⁸, *seb‘u’l-meşânî*²⁶⁹” ibâreleri yedi âyetten meydana gelen ve Kur’ân-ı Kerîm’in ilk sûresi olan Fatiha’ya verilen addır. Kur’ân-ı Kerîm, Hicr,15/87’de yer alan âyette; *وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمُنَافِي وَالْقُرْآنِ الْعَظِيمِ* “Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur’an’ı verdik.” buyrulmuştur. Âyette geçen “tekrarlanan yedi âyet” ibâresiyle fâtiha sûresine telmihte bulunulduğu müfessirlerce açıklanmıştır. Buna delil olarak da Hz. Peygamber’den rivâyet edilen şu hadîs gösterilmiştir: “Ebu Saîd İbnu’l-Muallâ (radiyallahu anh) anlatıyor: ‘Ben Mescid-i Nebevî’de namaz kılıyordum. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) beni çağırđı. Fakat (namazda olduğum için) icabet edemedim. Sonra yanına gelerek: ‘Ey Allah’ın Resûlü namaz kılıyordum (bu sebeple cevap veremedim diye özür beyan ettim). Bana: ‘Allahu Teâla Kitabı’nda: ‘Ey iman edenler, Allah ve Resûlü sizi çağırđıkları zaman hemen icâbet edin’ buyurmuyor mu?’ (Enfal, 24) dedi ve arkasından ilâve etti: ‘Sen mescidden çıkmazdan önce, sana Kur’ân-ı Kerîm’in (sevabca) en büyük sûresini öğreteyim mi?’ dedi ve elimden tuttu. Mescidden çıkacağı sırada ben: ‘Sana en büyük sureyi öğreteceğim’ dememiş miydiniz? dedim. Bana: ‘O sûre Elhamdülillâhi Rabbi’l-

²⁶⁶ bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, C.IV, s.103-105.

²⁶⁷ *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I, s.276-279.

²⁶⁸ K.24/39.

²⁶⁹ Kt.66/4.

âlemin dir ki (namazlarda tekrar tekrar okunan) yedi âyet (es-Seb'u'l-mesânî) ve bana verilen yüce Kur'ân'dır' buyurdu.” (Buhârî, Tefsîr 1; Nesâî, İftitâh 26; Ebû Dâvud, Vitr, 15)

Ḥayy u Bākī vü لَا يَمُوتُ ebed
Küllî yevmin ki der-şu'unāt-est (K.1/ 3)

“Diri, dâimî, sonsuz ve “ölüm yoktur” (kelâmının muhatabıdır). O, her an yaratma halindedir.”

Bu beyitte “O, her an yaratma halindedir.” (Rahmân, 55/29) âyetine telmih yapılmıştır.

İtdüñ şelâş ü heft ü çehârî tılısm aña
Efrâd-ı kıyânâtı kıılup *kâf [u] nûndan* (K.3/10)²⁷⁰

Beytin ikinci mısraında geçen “*kâf [u] nûn*” ibâresinden maksat Kur'ân-ı Kerîm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere *بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ* “(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece ‘Ol!’ der, o da hemen olur.” hakikatidir.²⁷¹

Mû-şikâfân-ı haķâyıķ nice ḥall eyler anı
Sırr-ı tenzilde silk-i süḥanuñ *ḥabl-i metîn* (K.8/44)²⁷²

Kur'ân-ı Kerîm'de *وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا*; “Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a) sınımsız yapışın; parçalanmayın.” (Âl-i İmrân 3/103) buyurulmaktadır. Beyitte zikredilen “*ḥabl-i metîn*” “sağlam ip” ibâresi ile bu âyete telmih yapılmıştır.

Saňa fetḥ oldı miftâḥ-ı kilid-i genc-i furķâni
Saňa ta' lîm olındı şûre-i tenzîl-i kâf hâyı (K.16/34)

Kur'ân-ı Kerîm'de Meryem sûresinin 1. âyetinde geçen hurûf-ı mukataadan ikisine telmihte bulunulmuştur. Sûrenin ilk âyeti şöyledir: *كهيعص* “Kaf. Ha. Ya. Ayn. Sad.” (Meryem, 19/1)

²⁷⁰ Kt.66/9

²⁷¹ Bu manada ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âl-i İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

²⁷² Ayrıca bkz. K.10/3, K.19/28, K.22/165; G.408/4; G.794/3.

ez يُسْرُ mükāfātum

Ḥamd kim şāh-ı Mıṣr-ı ‘irfānem (K.43/80)

“Ba’de ‘usr ez-yüsür”, “güçlükten sonra kolaylık ile” anlamındaki bu ifâde ile “Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.” âyetine telmiḥ yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا رِّزْقًا يُسْرًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيِّجَعُلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا “İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin; rızkı daralmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiği kadarından nafaka ödesin. Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.” (Talâk, 65/7)

Ledünni ‘ilmini ta‘lîm ider *esmâ-i ḥüsnâ*dan

O kim Yârî ḥaḳâyıḳ ‘ilmini bilmekte mâhirdür (G.57/9)

Kur’ân-ı Kerîm’de لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ (Haşr, 59/24)²⁷³ “En güzel isimler O’nundur” buyurulmaktadır. Beyitte “*esmâ-i ḥüsnâ*” ifâdesi ile âyete telmihte bulunulmuştur.

Dâğlar olsa taḥammül idemez bir şerere

Tâb-ı ‘aşḳuñ yine lâ-büd dil-i süzāna şığar (G.115/3)

Bu beyitte de وَمَا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ ۗ قَالَ لَنْ نَرَاكَ وَلَكِن نَّانظُرُ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ ۗ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَاعِقًا ۗ فَلَمَّا أَفَاقَ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ ۗ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur’a) gelip de Rabbi onunla konuşunca “Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!” dedi. (Rabbi): “Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” (A’râf, 7/143) âyetine telmihte bulunulmuştur.

Dîvân’da yer alan bazı âyetler ise vezin gereği âyetin orijinalindeki kelimelerin yerleri değiştirilerek zikredilmiştir. Vezin gereği okunuşları ile eserde yer alan âyetler ve geçtiği beyitler şunlardır:

*ḥā mīm*²⁷⁴ (M.3/6; K.22/23)

²⁷³ Ayrıca bkz. A’râf, 7/180; İsrâ, 17/110

²⁷⁴ Kur’ân-ı Kerîm’de “ح” yazılışıyla 7 sûrenin ilk âyetidir. Sûreler için bkz. Mü’min, 40/1; Fussilet, 41/1; Şûrâ,

*kün fe-kân*²⁷⁵(M.3/10,77; M.4/3, 123)

*Kün selâmen ve berden İbrâhîm*²⁷⁶ (M.4/109)

‘*Âlimü ’l-ğaybi ve ’ş-şehādāt-est*²⁷⁷ (K.1/9)

*Halağa ’l-arzı ve ’s-semāvāt-est*²⁷⁸ (K.1/10)

*Kelemhātü ’l-başar*²⁷⁹ (K.22/90)

Dîvân’da ayrıca tam olarak âyet olmamakla birlikte bazı âyetlere dayanılarak zikredilen iki Arapça ibâre bulunmaktadır:

*Hâzihi cennātu ‘adnin fedhulūhâ hâlidîn*²⁸⁰(K.23/18)

*Lâ yudî‘ ullāhu fi ’d-dâreyni ecce ’l-muhsinîn*²⁸¹(K.23/26)

Tam ve kısmî iktibâs edilen âyetlerin *Dîvân* tertibine göre sırasıyla geçtiği beyitler şunlardır:

42/1; Zuhruf, 43/1; Duhân, 44/1; Câsiye, 45/1; Ahkâf, 46/1. “Çoğu Mekke’de nâzil olan yirmi dokuz sûrenin başında ya bir âyet ya da bir âyetin başlangıcı olarak, kelime oluşturmaya bazı harfler yer almakta olup bunlara hurûf-ı mukattaa (ayrı ayrı harfler) denir. Bunlar Arap alfabesinin on dört harfidir ve bazı sûrelerin başında tek harf olarak, bazılarının başında ise birden fazla harfin yan yana dizilişi şeklinde yer almışlardır. Bu harflerin Kur’ân-ı Kerîm’den bir âyet veya âyet parçası olduğunda şüphe yoktur. Mânaları ve hikmetleri üzerinde ise farklı görüşler ve yorumlar ileri sürülmüştür. Sıradan insanların bilgi vasıtalarıyla mânalarını ve kullanılış maksatlarını (hikmet) bilmek ve anlamak mümkün olmayan bu harflere, kezâ lûgat mânalarında kullanılmamış olup ne mânaya geldikleri de açıklanmamış bulunan bazı kelimelere müteşâbihat adı verilmektedir.” *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrırcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, c. I, s. 17.

²⁷⁵ Kün fe-kân:Ol dediği olur. Bu ibareden maksat Kur’ân-ı Kerîm’de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere “(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen olur.” hakikatidir. Bu manada ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En’âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü’min, 40/68.

²⁷⁶ “İbrâhîm’e serin ve esenlik ol”. Kur’ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/69. âyet-i kerîmeden iktibas olup âyet şöyledir: “Ey ates! İbrâhîm için serinlik ve esenlik ol!” dedi.”

²⁷⁷ Kur’ân-ı Kerîm’de bu ibare şu şekilde geçmektedir: “الْغَيْبِ عَلِيمٍ وَالشَّهَادَةِ” “gizliyi ve açığı bilendir”. Bkz. En’âm, 6/73; Tevbe, 9/94, 105; Ra’d, 13/9; Mü’minûn, 23/92; Secde, 32/6; Zümer, 39/46; Haşr, 59/22; Cum’a, 62/8; Tegâbun, 64/18.

²⁷⁸ Bu ibare Kur’ân-ı Kerîm’de şu şekilde geçmektedir: “السَّمَاوَاتِ خَلَقَ وَالْأَرْضَ” “gökleri ve yeri yarattı”. Bkz. Bakara, 2/164; Âli İmrân, 3/190, 191; En’âm, 6/1, 73; A’râf, 7/54; Tevbe, 9/36; Yûnus, 10/3; Hûd, 11/7; İbrahim, 14/19, 32; Nahl, 16/3; İsrâ, 17/99; Kehf, 18/51; Furkan, 25/59; Neml, 27/60; Ankebût, 29/61; Rûm, 30/22; Lokman, 31/10,25; Secde, 32/4; Yâsîn, 36/81; Zümer, 39/5, 38; Müémin, 40/57; Şûrâ, 42/29; Zuhruf, 43/9; Ahkâf, 46/33; Hadîd, 57/4; Tegâbun, 3/64.

²⁷⁹ Kur’ân-ı Kerîm, Nahl, 16/77. âyetten iktibas yapılmıştır. Âyette bu ibâre şöyle yer almaktadır: “كَلَّمَحِ الْبَصَرِ” “bir göz açıp yumma gibi...” Âyetin tamamı ise şöyledir: “وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَّمَحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ” “Göklerin ve yerin gaybı Allah’a aittir. Kıyametin kopması ise, göz açıp kapama gibi veya daha az bir zamandan ibarettir. Şüphesiz Allah, her şeye kadirdir.”

²⁸⁰ “İşte bu bir cennet bahçesidir, ebediyen içinde kalmak üzere girin.” Bu ibâre âyet olmamakla beraber ibârede geçen “cennâti ‘adnin” Tevbe,9/ 72; Ra’d, 13/ 23; Nahl,16/ 31; Kehf, 18/31; Meryem, 19/61; Tâhâ, 20/76; Fâtır, 35/ 33; Sâd, 38/50; Mü’min,40/8; Saff, 61/12; Beyyine, 98/8 âyetlerinde, “fedhulūhâ hâlidîn” ; Zümer, 39/ 73 âyetinde geçmektedir. İbârenin bu âyetlere dayandığı kanaatindeyiz.

²⁸¹ “Allah iyilik yapanların mükâfatını iki dünyâda da zâyî etmez.” Bu ibâre âyet olmamakla birlikte Kur’ân-ı Kerîm’deki Tevbe 9/120 ve Yûsuf, 12/90’daki âyetlere dayandığı kanaatindeyiz.

(1a) لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ²⁸²

(1a; M.3/18,55; M.5/6) لا رَيْبَ²⁸³

(1a) هَشَدَ اللَّيْلِ²⁸⁴

(1a; M.3/19,57; M.5/6; K.10/3; K.16/59; K.22/95) أَوْ أَدْنَى²⁸⁵

(1a, K.1/21; K.19/31) أَرْسَلْنَا²⁸⁶

(1a) وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ²⁸⁷

(1a) وَمَا نُعَذِّبُهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ²⁸⁸

(2a) وَالشُّعْرَاءَ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ²⁸⁹

(2a) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ²⁹⁰

(M.1/7; K.1/35) لَا تَقْطُورُوا²⁹¹

(M.3/11; G.143/3; Kt.65/1) كُنْ²⁹²

(M.3/19) أَوْحَى²⁹³

(M.3/32; G.686/1; Db.26/1) قَابَ قَوْسَيْنِ²⁹⁴

²⁸² Leqad ḥalaqne'l-insâne fî aḥseni taqvîm: Biz insanı en güzel biçimde yarattık. Kur'ân-ı Kerîm, Tîn, 95/4.

²⁸³ lâ-raybe: hiç şüphe yoktur. Kur'ân-ı Kerîm'de 14 defa zikredilen bu ibâre için bkz. Bakara, 2/2; Âli İmrân, 3/9, 25; Nisa, 4/87; En'âm, 6/12; Yûnus, 10/ 37; İsrâ, 17/99;Kehf, 18/21; Hac, 22/7; Secde, 32/2; Mü'min, 40/59; Şûrâ, 42/7; Câsiye, 45/ 26, 32.

²⁸⁴ şehidallâh: Allâh şahiddir (ki). Kur'ân-ı Kerîm, Âli İmrân, 3/18. Âyetin tamamı şöyledir: شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ “Allah, adaleti ayakta tutarak (delilleriyle) şu hususu açıklamıştır ki, kendisinden başka ilah yoktur. Melekler ve ilim sahipleri de (bunu ikrar etmişlerdir. Evet) mutlak güç ve hikmet sahibi Allah'tan başka ilah yoktur.”

²⁸⁵ ev ednâ: hatta daha da yakın oldu. Kur'ân-ı Kerîm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu”

²⁸⁶ erselnâ:gönderdik. Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir: وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ “(Resulüm!) Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.”

²⁸⁷ “(Resulüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/107. Metinde âyet iktibâsında bazı farklılıklar yer almaktadır: Vemâ: innâ. “illâ” ibaresi yer almamaktadır.

²⁸⁸ “Sen onların içindeyken onlara azap edecek değiliz” Kur'ân-ı Kerîm, Enfâl, 8/33 ‘deki âyetten kısmî iktibâs yapılmıştır. Âyetin aslı şöyledir: “وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ”Halbuki sen onların içinde iken Allah, onlara azap edecek değildir.”

²⁸⁹ “Şairler(e gelince), onlara da sapıklar uyarlar.”Kur'ân-ı Kerîm, Şuarâ, 26/224.

²⁹⁰ “Ancak iman edip iyi işler yapanlar...” Kur'ân-ı Kerîm, Şuarâ, 26/227.

²⁹¹ lâ taqnetû:ümit kesmeyiniz. Kur'ân-ı Kerîm, Zümer, 39/53. Âyetin tamamı şöyledir: قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ “De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”

²⁹² kün:Ol! Kur'ân-ı Kerîm'de âyetlerde قَيُّوْنُ كُنْ şeklinde geçen bu ibare “Ol (der) o da oluverir” manasına gelmektedir.Âyetler için bkz. Bakara, 2/117; Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsin, 36/82; Mü'min, 40/68.

²⁹³ Evhâ: vahyetti. Kur'ân-ı Kerîm, Necm, 53/10. Âyetin tamamı şöyledir: فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ “Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.”

²⁹⁴ فكان قاب قوسين أو أدنى: O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.”

295 أُسْرَى (M.3/57)

296 لَئِنْ شَكَرْتُمْ (M.3/88)

297 ن وَالْقَلَم (M.4/10; K.3/3; K.10/27; K.16/58)

298 مَا يَسْطُرُونَ (M.4/10; K.3/3; K.10/27; K.12/1; K.16/58)

299 قَالُوا بَلَى (M.4/16; K.10/20; K.43/73; G.138/6; G.278/6; G.337/4; G.584/7; Kt.36/1)

300 هَلْ أَتَى (M.4/101)

301 أَعْطَيْنَا (M.4/107, K.19/40)

302 ثُمَّ دَنَا (M.5/6; K.10/24)

303 لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (K.1/2)

304 قُلْ هُوَ اللَّهُ (K.1/2)

305 لَا يَمُوتُ (K.1/3)

306 أَرِنِي (K.2/40)

307 لَنْ تَرَانِي (K.2/40; K.4/15; K.5/20; G.412/2, 3; G.417/1)

295 esrâ: yürüttü. Kur'an-ı Kerim, İsrâ, 17/1. Âyetin tamamı şöyledir: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى: "Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir."

296 le-in şekertüm: eğer şükrederseniz. Kur'an-ı Kerim, İbrâhim, 14/7. Âyetin tamamı şöyledir: "Hatırlayın ki Rabbiniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracam ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti."

297 Nûn ve'l-kalem: Nun. Kaleme. Kur'an-ı Kerim, Kalem, 68/1. Âyetin tamamı şöyledir: "Nun. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki"

298 mâ yesţurûn: (kalemle) yazdıklarına. Kur'an-ı Kerim, Kalem, 68/1.

299 Qâlû belâ: Evet, dediler. Kur'an-ı Kerim, A'raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: "Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler."

300 hel etâ:geçmedi mi? Kur'an-ı Kerim, İnsân, 76/1.Âyetin tamamı şöyledir : "İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?"

301 a'taynâ: verdik. Kur'an-ı Kerim, Kevser, 108/1. Âyetin tamamı şöyledir: "İnâ a'ţaynâ'lküvşer" (Resûlum!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik."

302 Şümme denâ: Sonra (Muhammed'e) yaklaştı. Kur'an-ı Kerim, Necm, 53/8. Âyetin tamamı şöyledir: "Sonra (Muhammed'e) yaklaştı,(yere doğru)sarktı"

303 Lem yelid ve lem yüled:O, doğurmamış ve doğmamıştır. Kur'an-ı Kerim, İhlâs, 112/3.

304 Qul huvallâh:De ki O Allâh. Kur'an-ı Kerim, İhlâs, 112/1.

305 lâ yemütu:ölüm yoktur. Bu ibâre Kur'an-ı Kerim'de 3 âyette zikredilmiştir.. bkz.Tâ-Hâ, 20/74; Furkân, 25/58; A'lâ, 87/13.

306 erinî: bana görün. Kur'an-ı Kerim, A'râf, 7/143.

307 len terânî: sen beni göremezsın. Kur'an-ı Kerim, A'râf, 7/143.Âyetin tamamı şöyledir: "وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَغِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ" Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca "Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!" dedi. (Rabbi): "Sen beni asla göremezsın. Fakat

- 308 عَلَّمَ الْأَسْمَاءَ (K.4/32; K.10/2; K.16/18)
- 309 قَوْسَيْنِ (K.4/36)
- 310 فَاسْتَقِيمَ (K.4/37; K.8/62; K.19/35)
- 311 أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ (K.8/17; K.22/34; Mt.15)
- 312 قَابَ قَوْسَيْنِ (K.9/13; K.10/24; K.16/59; K.17/5; K.22/94; G.59/3)
- 313 سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى (K.10/1; G.110/1)
- 314 قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى (K.10/3,18, K.16/22)
- 315 فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ (K.10/4)
- 316 سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ (K.10/5)
- 317 سَعْيُكُمْ مَشْكُورٍ (K.10/5)
- 318 وَمَا رَمَيْتَ (K.11/26; K.22/72)

şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim."

- 308 'alleme'-l-esmâ: isimleri öğretti. Kur'an-ı Kerîm, Bakara, 2/31. âyetten kısmî iktibas yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: "وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ" Allah Adem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi."
- 309 kavseyin:iki yay. Kur'an-ı Kerîm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: "فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى" "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu."
- 310 festakim:dosdoğru ol.Kur'an-ı Kerîm, Hûd, 11/112. Âyetin tamamı şöyledir: "فَاسْتَقِيمْ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا فَسَاقِيمٌ" "O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir."
- 311 ahsen-i takvîm: en güzel biçim. Kur'an-ı Kerîm, Tîn, 95/4. Âyetin tamamı şöyledir: "لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ" "Biz insanı en güzel biçimde yarattık."
- 312 kâbe kavseyin: iki yay arası kadar. Kur'an-ı Kerîm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: "فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى" "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu."
- 313 Subhânellezî esrâ: (Allah) ki eksiklikten uzaktır. Yürüttü...Kur'an-ı Kerîm, İsrâ, 17/1; "Noksan sıfatlardan münezzehtir (Allah), bir gece..." Âyetin tamamı şu şekildedir: "سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنَ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ" Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götürün Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, göründür."
- 314 kâbe kavseyini ev ednâ: iki yay arası kadar, hatta daha da yakın. Kur'an-ı Kerîm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: "فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى" "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu."
- 315 fi ahseni takvîm: en güzel biçimde. Kur'an-ı Kerîm, Tîn, 95/4. Âyetin tamamı şöyledir: "لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ" "Biz insanı en güzel biçimde yarattık."
- 316 sekhâhum rabbuhum: Rableri onlara içirmiştir. Kur'an-ı Kerîm, İnsân, 76/21, "Rableri içirir..." Âyetin tam metni şöyledir: "وَعَلَىٰ رُءُوسِهِمْ سُحُوفٌ مِّمَّنْ يُسْفِرُ لِحُمْرِهِمْ خَضْرَاءَ غَالِيَةً يُبَاقُ سُدُوسٌ خَضِرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحَلُّوا أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا" "Zerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır; gümüş bilezikler takınmışlardır. Rableri onlara tertemiz bir içki içirir."
- 317 sa'yukum meşkûr: çalışmanız teşekkürle layık. Kur'an-ı Kerîm, İnsân, 76/22. Âyetin tamamı şöyledir: "إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا" "(Onlara şöyle denir:) Bu, sizin için bir mükâfattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur."
- 318 Vemâ rameyte: attığın zaman.Kur'an-ı Kerîm, Enfâl, 8/17. Âyetin tamamı şu şekildedir: "لَمَّا تَقَاتَلْتُمُ الْكُفْرَانَ وَلَئِن لَّمْ يَکْفُرُوا لَعَنَّا اللَّهُ لَعَنَهُمْ وَنَحْنُ نَعْتَدُ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا" "(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allâh

- 319 أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ (K.12/33)
- 320 فَعَلَيْهِمْ (K.14/52)
- 321 رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ (K.16/6; K.17/22; Db.25/2)
- 322 فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ (K.16/19)
- 323 مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبٍ (K.19/18; K.22/37)
- 324 وَمَا تَأَخَّرَ (K.19/18; K.22/3)
- 325 إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ (K.22/2)
- 326 أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا (K.22/ 88)
- 327 لَقَدْ كَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا (K.22/163)
- 328 حَبْلِ الْوَرِيدِ (K.27/34, G.236/1)
- 329 أَبْشِرُوا (K.37/20)

öldürdü; attığım zaman da sen atmadın, fakat Allâh attı. Ve bunu, müminleri güzel bir imtihanla denemek için (yaptı). Şüphesiz Allâh işitendir, bilendir.”

- 319 Aşhâbu'l-cenneti humu'l-fâ'izün: “Cennet ehli, isteklerine erişenlerdir.” Kur’ân-ı Kerîm, Haşr, 59/20. Âyetin tamamı şöyledir: لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ “Cehennem ehliyle cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli, isteklerine erişenlerdir.”
- 320 Fe ‘aleyhim: üzerlerine iner. Kur’ân-ı Kerîm, Nahl, 16/106. Âyetin tamamı şöyledir: مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مِنْ أَكْرَهٍ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ عَذَابٌ مِنْ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ “Kim iman ettikten sonra Allah’ı inkâr ederse -kalbi iman ile dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka- fakat kim kalbini kâfirliğe açarsa, işte Allah’ın gazabı bunlardır; onlar için büyük bir azap vardır.”
- 321 rahmeten li'l-‘âlemin:”âlemlere rahmet”. Kur’ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir: “(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”
- 322 fehla‘ na‘ leyke:papuçlarını çıkar. Kur’ân-ı Kerîm,Tâhâ, 20/12. Âyetin tamamı şöyledir: “Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim! Hemen pabuçlarını çıkar! Çünkü sen kutsal vadi Tuva’dasın!”
- 323 mâ tekaddeme min zenb: (Senin)günahlarından geçişini. Kur’ân-ı Kerîm, Fetih, 48/2.Âyetin tamamı şöyledir: “Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir.”
- 324 vemâ te‘ahhar:geleceğini. Kur’ân-ı Kerîm, Fetih, 48/2.
- 325 inne rabbenâ le-gafûr: Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayandır. Kur’ân-ı Kerim, Fâtır, 35/34. Âyetin tamamı şöyledir: “(Cennette şöyle) derler: Bizden tasayı gideren Allah’a hamdolsun. Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayan, çok nimet verendir.”
- 326 esrâ bi ‘abdihi leylen: gecenin bir vaktinde kulunu yürüttü. Kur’ân-ı Kerîm, İsrâ, 17/1. “Bir gece göstereyim diye (Muhammed) kulunu...” Âyetin tamamı şöyledir: سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَىٰ “Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını göstereyim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.”
- 327 Leqad kâne sa‘yukum meşkûr: Elbette çalışmanız teşekkürle lâyık oldu. Kur’ân-ı Kerîm, İnsân, 76/22. âyetten iktibas yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا “(Onlara şöyle denir:) Bu, sizin için bir mükafattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur.”
- 328 hâbl-i verid: şah damarı.Kur’ân-ı Kerîm, Kaf, 50/16’dan iktibastır. Âyetin tamamı şöyledir: وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَتَعَلَّمَ مَا تُوسَّوَسُ بِهِ نَفْسُهُ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ “Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fışıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız.”

330 (K.39/26;R.1) لَا يُسْأَلُ

331 (K.39/26) مَا يَشَاءُ

332 (K.50/32) قَالُوا

333 (K.50/33) أَلَسْتُ

334 (G.15/8) مَا زَاغَ

335 (G.59/3) مَا زَاغَ الْبَصَرُ

336 (G.332/1) أَهْدِنَا الصِّرَاطَ

337 (G.342/5;Mt.63) يُجِبُّهُمْ وَيُجِبُّونَهُ

338 (G.425/6) يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ

339 (T.20/22) فِي سَبِيلِ اللَّهِ

329 ebşirü:sevinin. Kur’ân-ı Kerîm, Fussilet, 41/30. Âyetin tamamı şöyledir: اسْتَقَامُوا تَنْتَزِلُ عَلَيْهِمْ “Şüphesiz, Rabbimiz Allah’tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin! derler”

330 lâ yus’elu: sorulmaz. Kur’ân-ı Kerîm, Rahman 55/39. Âyetin tamamı şöyledir: وَلَا يَوْمَنِي لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا “İşte o gün insana da cine de günahı sorulmaz.”

331 mâ yeşâ’:dilediğini. Bu ibâre Kur’ân-ı Kerîm’de 22 yerde zikredilmiştir. Beyte uygun olarak şu âyeti zikredebiliriz: “Göklerin ve yerin mülkü Allah’tır. Dilediğini yaratır.” Şûrâ, 42/49.İbârenin geçtiği diğer âyetler için bkz. :Bakara, 2/251;Âl-i İmrân, 3/40, 47; Mâide, 5/17; En’âm, 6/133; Yûsuf, 12/100; Ra’d, 13/39; İbrâhim, 14/27;Hac,22/ 18; Nûr,24/ 45; Furkân, 25/16; Kasas,28/ 68; Rûm, 30/54; Sebe’, 34/13; Fâtır, 35/1; Zümer,39/4, 34; Şûrâ, 42/22, 27, 51; Kâf, 35

332 Kâlû:Dediler. Kur’ân-ı Kerîm, A’raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ “Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler”

333 elestü: ben değil miyim? Kur’ân-ı Kerîm, A’raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ “Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler”

334 mâ-zâg’:şaşmadı. Kur’ân-ı Kerîm, Necm, 53/17.

335 mâ-zâga’l-başar: gözü şaşmadı. Kur’ân-ı Kerîm, Necm, 53/17. Âyetin tamamı şöyledir: مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ “Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.”

336 ihdina-ş-şarâf:yola bizi ilet. Kur’ân-ı Kerîm, Fâtîha,1/6.Âyetin tamamı şöyledir: أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ: “Bize doğru yolu göster.”

337 yuhibbuhum ve yuhibbühenu: Onları sever onlar da O’nu severler.Kur’ân-ı Kerîm, Mâide, 5/ 54. Âyetin tamamı şöyledir: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِعَوْمٍ يُجِبُّونَهُ وَيُجِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ “Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlerle karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar (hiçbir kimsenin kınamasına aldırılmazlar). Bu, Allah’ın, dilediğine verdiği lütfudur. Allah’ın lütfu ve ilmi geniştir.”

338 yuhyî’l-’izâme vehiye ramim: şu çürümüş kemikleri diriltecek.Kur’ân-ı Kerîm, Yâsîn, 36/78. Âyetin tamamı şöyledir: وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ “Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: “Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?” diyor.”

339 fî sebîlillâh: Allah yolunda, Allah rızası için. Bu ibare Kur’ânı Kerîm’de kırk üç âyette zikredilmiştir. İlgili

- ³⁴⁰ لَا يُسْأَلُ (R.1)
³⁴¹ عَمَّا يَفْعَلُ (R.1)
³⁴² لِمَنْ يَشَاءُ (R.6)
³⁴³ فَعَالٌ لِمَا يُرِيدُ (R.6)
³⁴⁴ لَعَمْرُكَ (R.16)
³⁴⁵ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ (Db.24/1)

2. 1. 5. 2. Hadisler

İslâm inancının iki temel kaynağından biri olan hadisler, âyetler kadar çok olmasa da bazen mânâ olarak telmihle bazen de tam ve kısmî iktibas şeklinde *Dîvân*'da yer almıştır.

Eserde hadis hükümleriyle uyuşan ve hadis kasdıyla yazıldıkları tahmin edilen beyitler şunlardır:

Dildedür mihr-i cihân-tâb-ı maḥabbet ammā
 ʿArş u ferşe şîgamazken dil-i insāna şîğar (G.115/2)

Bu beyitte “Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü’min kulumun kalbine sığarım” hadîs-i kudsîsine telmih vardır. (Aclûnî, *Keşfu ’l-Hafâ*, II, 2256)

Nüvîd-i re’fet ü iḥsâni eyledi tebşîr
 Ki ḳalbi mü’min ola ʿarş-ı pāk-i Raḥmānî (Kt.66/12)

âyetler şunlardır: Bakara,2/154,190,218,244,246,261,262,273; Âli İmrân,3/13,146,157,167,169; Nisâ,4/74,75,76,84,89,94,95,100; Mâide,5/54; Enfâl,8/60,72,74; Tevbe,9/19,20,34,38,41,60,81,111,120; Hac,22/58; Nûr,24/22; Muhammed,47/4,38; Hucurât,49/15; Hadîd,57/10; Saff,61/11; Müzzemmil,73/20.

³⁴⁰ lâ yüs’el: sorumlu tutulamaz. Kur’ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/ 23.

³⁴¹ ʿammâ yef’al: yaptığından Kur’ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/ 23. Âyetin tamamı şu şekildedir:

“Allah, yaptığından sorumlu tutulamaz; onlar ise sorguya çekileceklerdir.”

³⁴² Limen yeşâ’ : dilediğine. Kur’ân-ı Kerîm’de on dokuz kez zikredilmiştir.: Bakara, 2/ 261; 284; Âli İmrân, 3/129; Nisa, 4/48; 116; Mâide, 5/18; 40; Ra’d, 13/26; İsrâ, 17/30; Kasas, 28/82; Ankebût, 29/62; Rûm, 30/37; Sebe’, 34/36;39; Zümer, 39/52; Şûrâ, 42/12; 49; Fetih, 48/14; Necm, 53/26.

³⁴³ Fa’âlün limâ yürîd: Dilediğini yapandır. Kur’ân-ı Kerîm’de 2 kez zikredilmiştir.: Hûd, 11/107; Bürûc, 85/16.Âyetin ilk kısmını “fa’âlün” okuduğumuzda vezin aksamaktadır. Bu yüzden “fa’âlü” olarak okumamız gerekmektedir

³⁴⁴ le ʿamruk: andolsun ki. Kur’ân-ı Kerîm, Hicr,15/72. Âyetin tamamı şu şekildedir:

“(Resûlüm!) Hayatın hakkı için onlar, sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı.”

³⁴⁵ Ve mâ erselnâk: Biz seni göndermedik. Kur’ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir:

“(Resûlüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”

Beytin ikinci mısraında قَلْبُ الْمُؤْمِنِ عَرْشُ اللَّهِ “Müminin kalbi, Allah’ın arşıdır” (Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 1886) hadîsinin meâlini görüyoruz.

Be-ḥadîṣ-i Muḥammed-i ‘Arabî
Ki odur ḥâtem-i güzîn-i nebî (M.4/95)

“Muhammed-i Arabî’nin hadisi üzerine, nebiliğin son seçkini odur.” Bu beyitte işaret edilen hadîsin şu hadîs olabileceği kanaatindeyiz. “فَأَنَا مَوْضِعُ اللَّيْنَةِ، جُنْتُ” فَأَنَا مَوْضِعُ اللَّيْنَةِ، جُنْتُ”Peygamberlik sarayının noksan kalan son kerpici olarak onu tamamladım. Ve böylece de peygamberler kafilesi benimle sona erdi” (Müslim, *el-Fezâil*, IV, 1791 (hadis no: 2287))

Tam ve kısmî iktibâs edilen hadislerin *Dîvân* tertibine göre sırasıyla geçtiği beyitler şunlardır:

346 أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بَأْيَهُمْ إِقْتَدَيْتُمْ إِهْتَدَيْتُمْ (1b)

347 لِسَانُ الشُّعْرَى مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ (1b)

348 إِنَّ مِنَ الشُّعْرِ الْحِكْمَةَ وَإِنَّ مِنَ الْبَيَانِ السِّحْرَ (1b)

349 هُوَ كَلَامٌ سُنَّهْفُدٌ حَسَنٌ وَ قَبِيحُهُ قَبِيحٌ (2a)

350 لِي مَعَ اللَّهِ (M.3/1;K.10/19)

351 لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ لِأَفْلَاقٍ (M.3/58)

352 لَوْلَاكَ (M.4/18;91; K.1/20; K.4/36; K.8/48,82; K.10/9,18; K.12/2; K.13/32; K.14/37; K.18/1,6; K.19/11,14; K.22/17,27,36; Kt.15/2; Db.24/2; Db.29/1)

353 مَا حَقَّ عَرَفْنَاكَ مَعْرِفَتِكَ (M.4/89)

346 “Ashabım, yıldızlar gibidir. Hangisine uyarmanız hidayeti bulursunuz.” (Suyûtî, *Câmi’us-Sağîr*, *Feyzu’l-Kadîr*, 4/76; İbnu Abdî’l-Berr, *Câmi’u’l-İlm*, 2/ 91)

347 “Şâirlerin dili cennetin anahtarıdır.” Bu hadîsin kaynağına ulaşamadı.

348 “Şiirin öylesi vardır ki hikmetin ta kendisidir ve beyanın öylesi vardır ki sihrin ta kendisidir.” (Ebû Davûd, V, 276-277)

349 “O söz (ki) onun güzeli güzel, çirkini (de) çirkindir.” Sahih hadisler arasında bulamadığımız zayıf hadis olduğunu tahmin ettiğimiz bu sözün kaynağını bulamadık. Fakat *Keşfü’l-Hafâ*’da mânâca benzer bir hadis tespit ettik:

الشيء بمنزلة الكلام فحسنه كحسن الكلام ، و قبيحه كقبيح الكلام (anlaşılır). Söz güzel olursa onun şiiri de güzel olur. (Eğer) söz çirkinse şiiri de çirkin olur.” (Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, II, 1553)

350 لي مع الله وقت لا يسعني فيه ملك مقرب ولا نبي مرسل: Benim Allah ile. Hadîsin tamamı şöyledir:

“Benim, Allah ile öyle bir vaktim vardır ki; o an bana ne bir melek-i mukarreb ve ne de bir nebiyy-i mürsel yaklaşamaz.” (Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 2159)

351 Levlâke lemâ ḥalaktü’l-eflâk: Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım. (Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

352 levlâk: Sen olmasaydın.

354 (M.5/150, Kt.67/1) ³⁵⁴ اَتَّقِ شَرَّ مَنْ أَحْسَنَتْ إِلَيْهِ
355 (M.4/101;K.40/64) لَأَفْتَى

356 (M.4/152) مَا عَرَفْنَاكَ

357 (K.7/11) كُنْتُ كَنْزًا

358 (K.22/96) مَعَ اللَّهِ

359 (K.22/97) لَوْ دَنَوْتُ نَمَلَةً

360 (G.338/5) عَرَقُ

361 (G.340/2;G.530/5) مَنْ عَرَقُ

353 Mā ‘arefnāke Ḥakka ma‘ rifetik: Seni hakkıyla bilemedik. Bu söz sahih hadis kitaplarında yer almamakla birlikte sūfilerce sahih kabul edilmiş olup, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in du‘âlarından iktibas edilmiştir. Du‘ânın tam metni şöyledir:

“Seni hakkıyla bilemedik ey Ma’rûf (ey bilinmeye en layık)”

“Sübhanek! (Seni tesbih u takdis ederiz.) Seni hakkıyla zikredemedik ey Mezkur (ey zikredilmeye en layık)”

“Sana hakkıyla şükredemedik ey Meşkûr (ey şükre en layık)”

“Sana hakkıyla ibadet ve kulluk yapamadık ey Mâbud (ey ibadete en layık)”
bkz. Muhammed b. Muhammed el-Buhari Bahaeddin Nakşibendî, *Evrâd-ı Behâiyye ve Şerhi*, [y.y.], 1361, s.49.

354 İttekî şerre men aḥsente ileyh: İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden sakın! bkz. Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, I, 86.

355 lâ fetâ:fetâ (yiğit,genç, er) yok. Hadîs olduğu ifâde edilen bu sözün tamamı şöyledir: “Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ zülfiḳâr” “Alî’den başka yiğit, Zülfiḳârdan başka kılıç yoktur”. bkz. Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, II, 3069. Bu eserde hadîsin uydurma olduğu ifade edilmektedir. Ancak Taberî, bu sözün Uhud savaşı sırasında gâipten bir nidâ olarak duyulduğunu nakleder. bkz. Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b.Yezid Taberî, *Tarihü’t-taberî : Tarihü’l-ümem ve’l-müluk*, Dârü’l-Kütübü’l-İlmiyye, Beyrut, 1987, c.3, s.116. Burgâzî ise *Fütüvvet-nâme* adlı eserinde şu bilgileri naklederler: “Hazret-i Resûl sallallahu âleyhi ve selem eyitdi: Yâ Alî ol her gün cigerüni kan eylese sen ne kılasın? Alî eyitdi, ol kişi günde bin kere cigerüm kan eyleyüp gönlüm yıkarsa ben anun hatırın yıkmayam. Pes Resûlullâhu sallallahu aleyhi ve selem buyurdu kim Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ zülfiḳâr”.bkz. Kaan Yılmaz, “Burgâzî Fütüvvetnâme Dil İncelemesi-Metin-Sözlük”, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Mayıs 2006, s. 113-114. Ayrıca bkz. Ahmet Serdaroğlu, *Usûl-i Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü’l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966, s.129.

356 Mā ‘arefnāke Ḥakka ma‘ rifetik: Seni hakkıyla bilemedik.

357 Küntü kenzen: Ben bir hazineydim. Hadîsin tamamı şöyledir:

“Ben gizli bir hazineydim. Bilinmekliğimi arzuladım ve mahlûkâtı yarattım.(beni bilsinler diye mahlûkâtı yarattım)” bkz. Suyûtî, *ed-Düreru’l-mensûre*, 126; Aliyyü’l- Kârî, *Esrâru’l-merfûa*, 273; Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II, 2016; Ahmet Serdaroğlu, *Usûl-i Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü’l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966, s.92.

358 ma‘ allâh: Allah ile. (Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, II, 2159)

359 lev denevtü enmületen: parmak uçlarıyla yaklaşırsam. Bir hadîsten iktibas yapılmıştır. Hadîsin tamamı şöyledir: “ Bir parmak ucu kadar daha yaklaşıydim mutlaka yanardım”. Aliyyü’l-Kari, *Şerhu’ş-Şifâ*, 1/434; Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, Sütun Yayınları, İstanbul, 2008, c.2, s.565.

360 ‘aref: bildi, şuuruna vardı. Hadîsin tamamı şöyledir: “Kendini bilen Rabbini bilir”
Suyûtî, *ed-Düreru’l-mensûre*, 152; Suyûtî, *el-Hâvî li’l-fetevâ*, II/412; Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II, 2532; Aliyyü’l- Kârî, *Esrâru’l-merfûa*, 351; Zebîdî, *İthâfu’s-sâde*, I/453. Bu sözün Hz. Ali’ye (r.a.) ait olduğu da söylenir.

361 Men èaref: Kim bilirse/şuuruna varırsa, kim ki bildi.

لا حَوْلَ³⁶² (G.594/5)

أَبَيْتٌ عِنْدَ رَبِّي³⁶³ (G.637/3)

2. 2. TASAVVUF

2. 2. 1. Aşk, Âşık, Mâşuk

Muhabbetin son mertebesi olan aşk³⁶⁴, Hz. Mevlânâ'nın ifâdesiyle “öyle bir fazilettir ki insanı faziletler sahibi yapar”³⁶⁵. Arapça aslı ışık olup sözlükte “şiddetli ve aşırı sevgi; sevenin sevgilisinde kendisini yok etmesi; aşkın yok, yalnızca mâşukun var olması, her şeyin ondan ibaret olması hâli” anlamına gelir.³⁶⁶ Bir başka ifâdeyle aşk, “insanın içini ve ciğerini yakan bir ateştir. Aklı şaşkın kılar, yanılır, gözü kör eder. İştme duygusunu giderir. Büyük korkuları insana küçük gösterir. İnsanın boğazını sıkar, nefesten başka bir şey oradan geçmez, ölecek gibi olur. Bütün himmeti mâşuk ve sevgili üzerine toplar, sevgilisini kışkırdığı için onun hakkında kötü zan besler, bu hâl daha da artar, düzeni bozar, şaşkınlığı getirir, nihâyet unutkan olur ve ölümü hoş görür. Bazen âşık, aşkta fânî olur. O zaman âşık aşk hâline gelir. Sonra aşk, mâşukta fânî olur.”³⁶⁷

Aşkı “vuslat ve yakınlık makamlarının sonu” olarak ifâde eden Tehânevî, ilâve olarak “Aşk kalbde vücûd bulan bir ateş olup, mahbûbdan başka her şeyi

³⁶² lâ havle: Güç yok. Birçok hadiste yer alan bu ibârenin tamamı şöyledir:

حَوْلَ لَا قُوَّةَ لَا وَالْعَظِيمِ الْعَلِيِّ بِاللَّهِ إِلَّا (Her türlü) kuvvet ve kudret ancak Allah'tadır.” Hadisler için bkz. Buhârî, Cihâd 27; Müslim, Zikir 17; Müsned, V, 41; İbn Mace, Edep 59; Müsned, II, 75; Muvatta, Kur'an 22; Tirmizî, Daavat 34; Ebû Davud, Edeb 103; İbn Kesîr, Tefsîr, 4/380; Taberî, Tefsîr, 28/98; Ebû Davud, Salat 139; Nesâî, İftitah 32; Tirmizî, Daavat 141; Tirmizî, Daavat 150; Müslim, Salat 12; Ebû Davud, Salat 36. Ayrıca *Keşfu'l-Hafâ*'da “ ‘Lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ bi'llâhi' cennet hazînelerinden bir hazinedir.’ şeklinde rivayet de var. Bu sözün aslı ve tamamı: ‘Lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ bi'llâhi' l-aliyyi' l-azîm: Kuvvet ve kudret ancak Yüce ve Ulu Allah'tadır.” kaydı yer almaktadır. bkz. Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, II, 3062. (Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s.101'den naklen.)

³⁶³ Ebeytü eînde Rabbî: Rabbimin yanında/katında konakladım/geceledim. Hz. Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde hadis olduğu belirtilen bu ifâdenin kaynağına ulaşılamadı. bkz. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf Şerhi*, (Tercüme ve Şerh: Ahmed Avni Konuk), (Haz. Dilâver Gürer, Mustafa Tahralı), (Yay. Kord. Mustafa Tahralı), Kitabevi, İstanbul 2009, s.369. Mezkûr ifâdenin tamamı şöyledir: أَبَيْتٌ عِنْدَ رَبِّي يَطْعَمُنِي وَيَسْقِيُنِي “Beni yediren, içiren Rabbimin yanında/katında konakladım/geceledim.”

³⁶⁴ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s.58.

³⁶⁵ Mevlâna, *Mesnevî*, Çev. Veled İzbudak, Göz. Geç. Andülbaki Gölpınarlı, Maarif Basımevi, İstanbul 1957, C.III, s.382-383 (Beyit No:4672)

³⁶⁶ Süleyman Uludağ, “Aşk”, *DİA*, C.4, İstanbul 1991, s.11.

³⁶⁷ Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Tahlilleri*, Kitabevi, İstanbul 2000, s.178.

yakar; o, yakmak ve öldürmektir, ondan sonrası ise Allah'ın ikrâmı olan sonsuz bir hayattır. O, akıl binâsını yıkan ilâhî bir cinnettir.” der.³⁶⁸

Yârî kaleme aldığı yüz elli dokuz beyitlik aşk mesnevîsinde bu kavramın onun fikir ve ruh âleminde kazandığı anlamları tasavvufî bir yorumla dile getirir. Şâirin “başlangıcım ve sonum, âşikâr ve gizli olan mânâm” dediği aşka dâir tanımlarından bir kısmını ifâde edecek olursak; o mekansız anka kuşu, “kün fe-kân” sırrının nüktesidir. Nâsût âleminin zevki, lâhût âleminin vecdidir. Allah'ın birliğine delil olup O'nun zâtının vasıflarındandır. Rabbin tevhîdi, sûfînin tecrîdidir. Ehad'ın sonsuz feyzi, Samed'in zâtının pâk vahyidir. Kadîm pâdişâh, arş, kürsü, levh ü kalemdir. Tevhîd denizlerinin dalgası, temcîd kitabının sırrıdır. “mâ yesturûn” (kalemle yazdıklarına)dan bir işâret olan aşk, “nûn ve'l-kalem” in sırlarıdır. Hakikatlerin aynası, gizli sırların hazinesidir. Âlemin yaratılışının aslı, insanın fitratının, mayasının nakşıdır. Eşyânın sûretleri aşk aynasından görünmüştür. Nûrun tecellisinin mazharı, ayın parlaklığını ortaya çıkarandır. Tenlere kuvvet, gönüllere ebedî hayattır. Elest bezminde ruhları, sunduğu kadehle sarhoş etmiştir. Sübhân'ın vahyedilen âyetleri, Yezdân'ın nûrunun aynası, “Levlâk” kelâmının sırrıdır. Dört mezhep hepsi aşkın anlatıcısıdır. İki dünyada her şeyde aşk belirgindir. Sonsuzluğa tâlip olan aşkta varlığını yok etmelidir. Mansûr'u dar ağacına astıran, Leylâ'ya yâr Azrâ'ya destân olan, Kays'ı Mecnûn eyleyen, Ya'kûb'un gözünün nûru, Eyyûb'un sînesinin rûhu, âlemi süsleyen güneş ve ay, âşikârların alın yazısı ve fitratı, gönülde cismânî şevk, cânda rûhânî zevk “aşk”tır.³⁶⁹

‘ Aşk kim mebde-i ma’ âdumdur
Zâhir ü bâtınen müfâdumdur

‘ Aşkdur zevk-i ‘ âlem-i nâsût
‘ Aşkdur vecd-i ‘ âlem-i lâhût

Ṭurfe ‘ Ankâ-yı lâ-mekândur ‘ aşk
Nükte-i sırr-ı kûn fe-kân dur ‘ aşk

‘ Aşk tevhîd-i pâke mazhardur
Nefy ü işbât anda muzmerdür

³⁶⁸ Mehmet Demirci, “Mesnevî’de Akıl-Aşk Karşılaştırması”, *Selçuk Üniversitesi 4. Millî Mevlâna Kongresi (Tebliğler)*, 12-13 Aralık 1989, Konya, 1991, s.154.

³⁶⁹ bkz. M.4.

‘ Aşk mevşûf-ı zât-ı vâhiddür
Zâtına mümkinât şâhiddür
‘ Aşk tevḥîd-i kibriyâyîdür
‘ Aşk tecrîd-i pârsâyîdür (M. 4/1-6)

Nitekim tasavvufta da aşk, kâinâtın rûhudur. Âlem, aşk diyârıdır.³⁷⁰ Âriflere göre varoluşun aslı aşktır.³⁷¹ “Ben gizli bir hazineydim. Bilinmekliğimi arzuladım ve mahlûkatı yarattım.”³⁷² bu kudsî hadîsde açıklandığı üzere muhabbet, Hakk’ın zuhûra duyduğu bu meyil ve iktizâdan ibârettir³⁷³ ve Muhyiddin İbnü’l-Arabî’ye göre âlemin vücûda geliş sebebi bir aşk eylemiyle “hareket-i hub” ile olduğu anlaşılıyor.³⁷⁴

‘ Aşkdur dilde şevḳ-ı cismânî
‘ Aşkdur cânda zevḳ-ı rûḫânî
‘ Aşk insâna zevḳ-güsterdür
Hâşılı ‘ aşık olmayan ḫardur
‘ Aşk-ile oldı tıynetüm taḫmîr
‘ Aşk-ile oldı ḳaşr-ı dil ta‘ mîr
‘ Aşk her ğamda ğam-güsârumdur
‘ Aşk her yerde yâr-ı ğârumdur (M. 4/58-61)

Sözleriyle “*Peygamberimizin yolu-yordamı aşktır; aşktan doğduk biz; anamız aşktır.*”³⁷⁵ “*Kimin nabzı aşk ile atmıyorsa, Eflatun bile olsa sen onu eşek say!*”³⁷⁶ diyen Hz. Mevlânâ’yı hatırlatan şâir, aşk ile olan âşinâliğinin ezeli olduğuna, yaratılış mayasının aşk ile yoğrulduğuna ve aşk ile olan dostluğuna dikkat çeker.

³⁷⁰ Kerim Kara, “Mevlânâ’nın Mesnevî’sinde Kalp-Gönül”, *Tasavvuf (Mevlânâ Özel Sayısı)*, Ocak-Hazîrân 2005, S. 14, Ankara, s.499.

³⁷¹ Mahmut Erol Kılıç, *Sûfî ve Şiir Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004, s.98.

³⁷² Suyûtî, *ed-Düreru’l-mensûre*, 126; Aliyyu’l-Karî, *Esrârü’l-merfûa*, 273; كنت كنزا لا أعر فاحببت أن أعر فخلقت خلقت أعلنئ، *Keşfu’l-hafâ*, II/191 (h. no:2016).

³⁷³ Ekrem Demirli, *Abdullah İlahî’nin Keşfu’l-Vâridât Adlı Eserinin Tahkiki*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995, s.46; Ayrıca bkz. M. Nusret Tura, *Gönül ve Aşk*, Haz. Mahmut Erol Kılıç, İnsan Yayınları, İstanbul 1995, s.23.

³⁷⁴ Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, Sufi Kitap, İstanbul 2009, s.207.

³⁷⁵ Mevlâna Celâleddin-i Rumî, *Divân-ı Kebîr’dan Seçmeler*, Haz. Abdülbaki Gölpınarlı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995, s.153/II.rubâî.

³⁷⁶ Mevlâna, *Divân-ı Kebîr Seçmeler*, Haz. Şefik Can, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000, C.II, s.97/552. gazel (c.III, 1161)

Şâir bir başka şiirinde ise, aşk derdinin gönül ve canının ezeli dostu, gizli sırlarının mahremi, üstâdı, mânâ âleminde hocası, virân gönlünü cömert eliyle tamir eden hânezâdı olarak tavsif eder:

Ey gam-ı ‘aşk ezeli yâr-ı dil [ü] cânım idüñ
Maḥrem-i sırr-ı serâ-perde-i pinhânum idüñ

Cevher-i ferd gibi noḡta-i mevcûduñ idüm
‘Aḡl-ı evvel gibi üstâd-ı debistânım idüñ

Ṭıfl-ı dâna-dil idüm mekteb-i fıtratda iken
Sen benüm ‘âlem-i ma‘nâda sebaḡ-ḡânım idüñ
Dest-i cûduñ ile ta‘mîr iderdüñ ḡalbüm
Ḥâne-zâd-ı ḡarem-i ḡâne-i virânım idüñ (K.47/1,3,4,6)

Abdurrahmân-ı Câmî (ö. 898/1492) de bu mânada “Aşka esir ol ki, hür olasın; onun gamını sinene yerleştir ki, bahtiyar olasın.” der.³⁷⁷ Diyebiliriz ki aşk derdi her işte insana rehber olmakta,³⁷⁸ onu eğiten, terbiye eden bir üstâd görevini üstlenmektedir. Bu nedenle âşık bu dertten hoşnuttur:

Söyle ey Yârî ‘adû derdine dermân eylesün
Derd-i dilden yoḡsa ben ḡoşnûd bir dîvâneym (G.490/5)

Dile derdüñ yeter dermânı n’eyler
Ġam-ı ‘aşkuñ var-iken anı n’eyler (G.87/ 1)

Aşk derdinden hoşnut olan âşıklardan biri olan Fuzûlî (ö.963/1566) de tabîbden derdine dokunmamasını talep eder:

İşk derdiyle ḡoşem el çek ilâcumdan tabîb
Kılma dermân kim helâküm zehri dermânundadır³⁷⁹

Başka bir mânâda aşk, menzillerin aşılmasını sağlayan yol arkadaşıdır:

Kârını başa iletmez kâr-ı âḡâḡ olmayan
Ḥaṡ -ı menzil eylemez ‘aşḡ-ile hem-râḡ olmayan (G.580/1)

³⁷⁷ Nureddin Abdurrahman İbni Ahmed-i Câmî, *Beşinci Taht:Yûsuf ve Züleyhâ*, Çev.Ali Nihat Tarlan, Yay. Haz. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, Yay. Günay Kut, Harvard Üniversitesi Yakınoḡu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2003, s.18/347. beyit.

³⁷⁸ Mevlânâ, Celâleddîn Rûmî, *Fîhi Mâ Fih*, Trc. Ahmed Avnî Konuk, Yay. Haz. Selçuk Eraydın, İz Yayıncılık, (6. Baskı) İstanbul 2006, s.22.

³⁷⁹ Ali Nihad Tarlan, *Fuzûlî Divanı Şerhi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, C.I, s.304 (G.90/2)

Ten canın can da Cânân'ın tahtıdır.³⁸⁰ Yârî'nin ifâdesiyle âşığa gereken de can değil vefâlı cânândır:

Cân gerekmez 'âşığa cânân gerek
Cân nedür cânân vefâ-dârı ola (G.698/ 5)

Cânânın vefâsı da âşığın sadakatine bağlıdır:
Dil-i 'âşık ne dem ki şâdık olur
Cân-ı ma'şûk aña 'âşık olur (M.4/54)

İranlı meşhur sûfî şâir Rûzbihân Baklî (ö.606/1209), güzellikle aşkın ezelde sözleştiklerini ve güzelliğin aşk için yaratıldığını söyler.³⁸¹ Ahmed el-Gazzâlî (ö.520/1126) ise güzelliği aşkın sahip olduğu mükemmelliklerin toplamı olarak tanımlar.³⁸² Yârî de kemâl mertebede hüsnün aşkı aşkın hüsnü bulmasıyla gönülde muhabbet sırlarının açığa çıkacağını ifâde eder:

Hüsn 'aşkı 'aşk hüsnü bulınca kemâlde
Elbette dilde râz-ı maḥabbet beyân olur (G.63/2)

Ancak muhabbet sırlarını ifşâ etmemek gerekir. Bu hakikati Hz. Mevlânâ şöyle ifâde eder: “Sevgilinin sırrı gönülde gizli olursa bil ki muradın çabuk olur. Peygamber, ‘Sırrını gizleyen muradına tez kavuşur,’ dedi. Tohum toprak altında gizlenince, mesut, yeşermiş ve tertemiz olur. Altın ve gümüş, madende gizli olmasalardı nasıl dünyanın her tarafında makbul olurlardı.”³⁸³ Şâir de incinin sadeftte oluşma zamânına atıfta bulunarak âşığa muhabbet sırlarını gönlünün derinliklerinde gizle, der:

Şakla derûn-ı sînede sırr-ı maḥabbeti
Lü'lü' şadefde ḥâşıl olunca zamân olur (G.63/3)

Zirâ aşkını bir sır gibi saklayanlar ancak itibar bulmuşlardır:
Ol da râz-ı 'aşkı ketm etmekle buldı i' tibâr
Şanma kim her dârda ber-dâr olan Manşûr olur (G.92/ 5)

³⁸⁰ Ahmet Ögke, *Vâhib-i Ümmî'den Niyâzî-i Mısri'ye Türk Tasavvuf Düşüncesinde Metaforik Anlatım*, Ahenk Yayınları, Van 2005, s.232.

³⁸¹ Nazif Hoca, “Baklî”, *DİA*, C.4, İstanbul 1991, s.546.

³⁸² Victoria R. Holbrook, *Aşkın Okunmaz Kıyıları*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s.252.

³⁸³ Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf*, Mtr. Süleyman Nahîfî, Sad. Âmil Çelebioğlu, Proje Dan. Nihat Öztoprak, Timaş Yayınları, İstanbul 2007, s.48 (180-183. beyitler)

Râz-dân-ı ‘ aşk iseñ keşf eyleme esrârũñı
Bezm-i hâşş-ı vaḥdet-i cânâneye tâ lâyıḳ ol (G.407/3)

Gönüldeki sırların süsleyicisi aşk, âşığı her nefeste ilhâma lâyıḳ eyler:

‘ Aşḳdur vecd-tırâzende-i esrâr-ı derũn
Her nefes ‘ âşığı şâyeste-i ilhâm eyler (G.216/ 5)

“Tarîk-i aşkta yol almak kolaydır fakat dikkat edilmelidir ki o yolda melâmet vadisinin bulunduğu semtten geçmek var” Nitekim aşk meydanında cevelân etmeye tâlip olanın bu melâmet vadisinin imtihânına da râzı olması gerekir:

Sülûk itmek tarîḳ-i ‘ aşka âsândur velî ammâ
Ḥazer kıḳ kim o yolda semt-i vâdî-i melâmet var (G.129/ 4, 6)

Sülûk, kelime olarak “yola girmek, yol almak” demektir. Tasavvufî bir terim olarak ise “Bir şeyhe bağlanan kişinin, belli bir metotla Allah’a doğru yani kemâlâta doğru iç (mânevî) planda yaptığı yolculuğa denir.”³⁸⁴

Sözlükte, “kınamak, kötülemek, ayıplamak” gibi anlamlara gelen melâmet³⁸⁵ kelimesinin tasavvuf literatüründe kazandığı anlam, “ibâdeti gizleme, hâli halkın kınamasına yol açacak şekildeki davranışlarla örtmektir.”³⁸⁶

Âşık, seyr-i sülûk ettiği aşk yolunda melâmet neşvesine sahip olmalıdır. Yûnus Emre de bu hakikati şu güzel mısralarla ifâde etmiştir :

*Âşık olanun nişânı vardır
Melâmet olur bellü beyânı*³⁸⁷

Âşık, her türlü dünya kaydından kurtulmalı, âzâde meşreb olmalıdır. Bu konuda İbrâhim Edhem’i kendisine örnek almalı, dünyaya dâir sultanlıktan, tac ve tahttan yüz çevirerek mânâ sultanlığına ulaşmalıdır:

³⁸⁴ Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.587.

³⁸⁵ Nihat Azamat, “Melâmet”, *DİA*, Ankara 2004, C.29, s.24.

³⁸⁶ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, *Osman Şems Efendi Dîvânı’ndan Seçmeler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1996, s.103.

³⁸⁷ Yûnus Emre, *Divân ve Risâletü’n-Nushiyye*, Haz. Mustafa Tatcı, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2005, s.302 (G., 353/ 6).

Terk ide rāh-ı hāqīkatde ser ü sāmānı
Ola her hālde hem şīme-i Şeyh-i Edhem (K.49/23)

‘Ālem-i ma‘nāda şāhen-şāh-ı dāreyn olıgör
Terk-i tāt u taht [u] devlet idegör Edhem gibi (G.732/7)

Fıkr-i zülfüñle perīşān-hātır olmağda müdām
‘Āşıkā lāzım degüldür kayd-ı hāl-i intizām (G.489/ 1)

Âşığın en büyük serveti aşkıdır. Hazret-i aşkın makamı yücelikte güneş gibidir:

Dāyim mağāmı hazret-i ‘aşkuñ bülenddür
Yek-sāndur āfitāb-ı bülend-iqtidār ile (G.652/5)

Aşk, âşığı hakikat Kâbesine ulaştırır:

Vāşıl-ı Ka‘be-i taḥkik olurduñ Yārī
Rehberüñ olsa eger bedraḳa-i himmet-i ‘aşk (G.351/ 6)

Aşkın feyzi ile gönül öyle bir hâle gelir ki sînedeki yaralar gülü çok gül bahçesi gibi olur:

Bir hâlet el virür ki dile feyz-i ‘aşk-ile
Sînemde dāğlar güli çoğ gülsitān olur (G.67/8)

Âşık, aşkın sarhoşluğu içerisindeyken akıl firâr eder. Nitekim akıl, aşkın füyûzâtını, makamını anlamakta âcizdir. Muhammed İkbâl, bir şiirinde şöyle der: “Akıl da kalb de birer kıvılcımdır aşk ateşinin. Akıl maddeyi, kalb mânâyı feth içindir.”³⁸⁸

Hz. Mevlânâ da, aklın aşkı idrâkteki acziyetini “*Aşkı anlatmak için akla izin yoktur, (akıl, aşkı anlatmada çamurda yatan eşek gibidir). Onu, yine aşk kendisi anlatır*” diyerek ifâde eder.³⁸⁹

Yârî de aklın aşkın sırlarının zevkini idrâkteki noksanlığına dikkat çeker:

Hâl olmayıcağ ‘aql idemez zevkünü idrâk
Bir noktada mestürdür esrâr-ı maḥabbet (G.30/5)

³⁸⁸ Muhammed İkbâl, *Cebrail’in Kanadı*, Çev. Yusuf Salih Karaca, İstanbul, 1983, s.66.

³⁸⁹ Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf*, s.46 (120. beyit)

İslâmî literatürde aşk, ilâhî ve mecâzî olmak üzere başlıca iki anlamda kullanılmış olup Hakk'tan başka her şeyden geçip Hakk'ı sevmeye ilâhî, hakîkî aşk; geçici sûretlerden birine duyulan beşerî aşka da “mecâzî” veya “uzrî aşk” denilmiştir.³⁹⁰

Şâir, şiirlerinde aşkın bu iki vechesini hakîkî ve mecâzî aşk kavramları ile ifâde etmiştir.

“Hakikate âşinâ gönül, mecâzî aşka gönül bağlamaz”

Tecrîd-güzârân-ı harem-gâh-ı hakîkat
Dil-best'olamaz silsile-i ' aşk-ı mecâza (G.679/4)

“İlâhî aşka sahip olanlara âlem-i ulvî (yüce âlem) ilk nazarda görünür”

Kârâ-gehân-ı ' aşk-ı ilâhî olanlara
Evvel nazarda ' âlem-i ' ulvî ' ıyân olur (G.67/5)

Bu nedenle âşık mecâz ateşini söndürmeli ki hakikat ateşi mâşuğuna sirâyet etsin. Bir başka ifâdeyle âşık, gönlündeki mecâza meyli terk ederek hakikî aşka ulaşabilir, hakikî mâşuğun vuslatına erebilir:

Mecâz âteşini muntafî kıılup ' âşık
Haqîkat âteşi ma' şûkına sirâyet ide (G.697/ 5)

Hakikî aşka ulaşma yolundaki âşık, hakikat nazarı ile âleme bakmalı, zâhirdeki sûretlere takılmayıp, nakıştan Nakkaş'a varmalıdır:

Bakma her şûret-i bî-naş olan ma' nâya
Çeşm-i Mecnûn-ile bak hüsn-i ruḥ-ı Leylâ'ya
Zâhirî şûreti ḳo şûret-i nakḳâşına bak
Görine naş-ı haqîkat nazar-ı bînâya (G.697/ 1,2)

Nakkâş, mahlûkât binâsını en güzel şekilde bezeyip süslediği gibi, âşkın gönül evini de güzelce nakşedip süsleyen Cenâb-ı Hak'tır. İnsan vücûdunu en güzel şekilde nakşeden Nakkaş O'dur. Âşık kişi, gönül dünyâsını bezeyip süsleyen Nakkaş'ı bulup tanıyan kimsedir. Bunun için ya insân-ı kâmil olmak gerekir ya da kâmil bir mürşide bağlanmak gerekir ki Nakkaş'a ulaşılabilirsin. Nakkaş'a ulaşma

³⁹⁰ Süleyman Uludağ, “Aşk”, s.11; Ömür Ceylan, *a.g.e.*, s.175.

yolunda âşıkın mâsivâdan bî-nukûş olması (gönlü onların sevgisiyle bezememek) gerekir. Ümmî Sinân bir beytinde bu mânâda şöyle der:

*Kevn ü mekân nakşını pâk eyle gönülden
Nakkâş'a eriş, gayrıya aldanmagıl zinhâr*³⁹¹

Mutasavvıflar nazarında “mecâz hakîkatin köprüsüdür”, hükmünce mecâz hakîkate ulaştırılan bir vesile olarak görülmüş ve bu mânâda mecâzi aşk da hakîkî aşka yol almada bir vesile, bir köprü, bir termin telâkkî edilmiştir.³⁹²

Mutasavvıflar nezdinde aşk, âşık, mâşuk birdir. “Allah kendisini sevdiği için aşk, âşık ve mâşuk sûfînin nazarında birleşir ve tek kavram hâline gelir.”³⁹³ Ayrıca Kur’ân-ı Kerîm’de *يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ* [Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler]³⁹⁴ şeklinde bir ifâdeyle karşılaşılır ki buradan da aynı hakîkat yâni sevenin de sevilenin de Allah olduğu, Allah’ın gerçek aşkı başlattığı, bizimkinin buna bir cevap olduğu³⁹⁵ anlaşılır. Bu hakikat çerçevesinde saf bir ayna³⁹⁶ olan Rab, mânâ âleminde sûret gösterip bazen Leylâ’nın güzelliğinden bazen de Mecnûn’un gönlünden tecellî eder:

Şâfî bir âyinedür ma’ nâda şûret gösterüp
Cilv’ider geh hüsn-i Leylâ geh dil-i Mecnûn’dan (G.182/4)

Şeyh Mehmed Efendi’nin şu sözleri de aynı hakikatin bir başka ifâdesidir: “Ey birâder-i âşık! Çünkü Hak Teâlâ’nın kendüye cemâl ü kemâlî kendüye ma’lûm idi. Ammâ diledi kim, kesret âyînesinden tecellî ide; tâ cemâl ü kemâl ile aşkbâzlık ide; ve ol yüzden dileği var, âyîneden kendü hüsnün göre. Ol vecihten Allah’a ‘âşık’ dirler. Yani kendü cemâline ve hüsnüne ma’şûk dirler. Ve Hakk’ın irâdetine ‘aşk’ dirler. Pes âşık u ma’şûk u aşk, asılda üçü birdir...”³⁹⁷

³⁹¹ Ahmet Ögke, *a.g.e.*, s.168.

³⁹² H.Kâmil Yılmaz, *Ebû Nasr Serrâc Tûsî, el- Lüma’ İslâm Tasavvufu Tasavvufla İlgili Sorular –Cevaplar*, Altınoluk, İstanbul 1996, s.210; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s.203.

³⁹³ Nazif Hoca, “ Baklî”, *DİA*, İstanbul, 1991, C.4, s.546.

³⁹⁴ Mâide, 5/54.

³⁹⁵ Victoria R. Holbrook, *Aşkın Okunmaz Kıyıları*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s.253.

³⁹⁶ “Ayna sembolizmi bir çok geleneksel kültürde izlerine rastlanan evrensel bir motiftir. Yalnız, bu ayna motifi diğer misâllerden biraz farklı olarak hem Hakk’ın vücûduna ve hem de diğer mertebelere misâl olarak verilebilmektedir. Mesela Hak ayna olarak alındığında aynadaki görüntüler Hakk’ın sıfat ve isimleri olmaktadır.” bkz. Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş.*, s.288.

³⁹⁷ Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Bürhaneddin Matbaası, (İkinci Basım) İstanbul 1943, s.16.

2. 2. 2. Gönül

Gönül, Allah'a en yakın yer, rûh-ı izâfînin sıfatıdır. Eşrefoğlu Rûmî (ö.874/1469-70)'ye göre "gönül üç kısımdır: Biri yalnız dünya ile meşgul olur. Diğeri yalnız âhiret işleriyle meşguldür. Üçüncüsü Allâhu Teâlâ'nın muhabbetiyle dolmuştur. O yalnız Allahu Teâlâ ile meşguldür."³⁹⁸

Gönlü "ârifin nazargâhının aynası, âlemin sabah vaktini aydınlatan güneşi" olarak tasvir eden şâirin gönül kavramı çerçevesindeki düşüncelerini şöyle ifade edebiliriz:

İlâhî san'at aynasının ışığı olan gönülde hep kâinat resimlerinin şekilleri görünür. Tac ve tahtı terk edip, başına bir hırka çekmiş olan gönül, aşk mülkünün hem dilencisi, hem de pâdişâhıdır. Gam kervanları gece gündüz gelip onda misâfir olurlar. Çünkü gönül, aşk dervişlerinin tekkesidir. Gönül gerçekte edebiyet bağının küçücük bir çimenidir ama, isterse bir anda âlemleri cezb eder. Gönül hayâl tâbirinin nakışhânesidir.³⁹⁹

‘ Ârifüñ âyîne-i nezzâre-gâhıdur gönül
‘ Âlemüñ hürşid-tâb-ı şubh-gâhıdur gönül

Görinür hep anda eşkâl-i rüsûm-ı kâyinât
Pertev-i âyîne-i şun‘ -ı ilâhîdür gönül

Terk-i tâc u taht idüp bir hırkaya çekmiş serin
Mülk-i ‘ aşkuñ hem gedâ hem pâdişâhıdur gönül (G.415/1-3)

Gönül aşkın gaybı bilen esrarlı bir nüktesi, âlemin gizli sırlarının da hazinesidir. Tesbih dizisi, tevhid incisiyle muntazam olur. Gönül, irfan cevherine lâyük bir hazinedir. Gönül altı ciheti devreder-her tarfta dolaşır-, aynı zamanda mekâna sığmayan bir uçuşu vardır. O, kara ve denizlerin mekânsızlığa mensup bir kuşudur. Gerçi gönül bir virânedir ama iyice bakıldığı zaman, âlemin âsumâna mensup, arş kadar yüce bir kıymetidir. Gönlün dört tarafı put tasvirleriyle süslüdür. Sanki o, Mânî'nin kiliseside sergilenen nakışları gibidir. Gam kuşları gece gündüz ona gelip misâfir olurlar, gönül aşk doğanın yuvasıdır. O, gül gibi dağılarak

³⁹⁸ Safer Baba, *İstılâhât-ı Sofiyye Fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, Heten Keten Yayınları, İstanbul 1998, s.82.

³⁹⁹ bkz. G.415/6 beyit. Gazelin günümüz Türkçesine çevirisi için bkz. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997, s.208.

cismini süslemiştir. Gönül aşk derdi bahçivanının bahçesidir. O, güneşe kadehini değişmeyen bir dilencidir. Âlemin muzaffer bir padişahıdır. Aşk erbâbının sırlarını anlayandır.⁴⁰⁰

Nükte-i esrâr-ı ‘ aşkuñ ğayb-dânıdur göñül
‘ Âlemüñ gencîne-i râz-ı nihânıdur göñül

Muntazamdur silk-i tesbîh-i dür-i tevhîd ile
Cevher-i ‘ irfâna genc-i şâygânîdür göñül

Luţf-ı çeşm-i mestini Yârî nigâhından tıyar
Hâşılı erbâb-ı ‘ aşkuñ nükte-dânıdur göñül (G.410/1,2,9)

“Zâhirde gönül bir sırlar mecmuasıdır. Ondaki gizli sırları ancak bir kemâl sahibi (insan-ı kâmil) anlar”

Göñül zâhirde bir mecmû‘ a-ı esrârdur ammâ
Rumûz-ı nükte-i ser-bestesin şâhib-kemâl añlar (G.74/5)

Gönül tükenmeyen bir hazinedir, onda yüzlerce sırrın mânâsı gizlidir:

Tişe-i endîşe urdukça çıkar Yârî güher
Bî-kerân bir kenz-i lâ-yefnâ-yı ‘ âlemdür göñül (G.414/7)

Şad ma‘ nâ-i râz dilde meşûr
Fihrist-i şahîfe-i hâkîmem (G.478/6)

Vahdet nurlarının aynası gönülde, cihânı aydınlatan hakikat güneşi candadır:

Dilledür âyîne-i envâr-ı vahdet ey göñül
Cândadır mihr-i cihân-tâb-ı hâkîkat ey göñül (G.411/1)

Tasavvufta gönül kavramı çerçevesinde zikredilen hadis-i kudsîlerden biri şöyledir: “Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü’min kulumun kalbine sığarım”⁴⁰¹ Şâir bir beytinde bu hadis-i kudsîye telmihte bulunur:

⁴⁰⁰ bkz.G.410/9 beyit. Gazelin günümüz Türkçesine çevirisi için bkz. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, s.210.

⁴⁰¹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, s.195 (hadis no: 2256).

“Muhabbetin cihânı aydınlatan güneşi gönüldedir. Zirâ O, yer ve göğe sığamazken insanın gönlüne sığar”

Dildedür mihr-i cihân-tâb-ı maḥabbet ammâ
‘Arş u ferşe şığamazken dil-i insâna şığar (G.115/ 2)

“Gönül, muhabbet denizidir; gönül yaraları, denizin dalgalarıdır. Gönül öyle bir denizdir ki aşkın nüktesi onda ortaya çıkar”

Maḥabbet baḥridür dil şerḫalar emvâc-ı deryâdur
Ne deryâdur gönül kim nükte-i ‘aşq anda peydâdur (G.160/ 1)

2. 2. 3. Vücûd ve Adem

Vücûd kelimesi Arapça “vecede” kökünden türemiş olup lügatte “elde etmek, matlûbu bulmak, bir daha fakirliğe düşmemecesine zengin olmak, varlık sahibi olmak, bulmak, hissetmek, âşık olmak, arzulamak ve gazaplanmak” vb. gibi manalara gelir.⁴⁰²

“Varlığın zıddı, yokluk, hiçlik” ve “varlığın yaratılmasından önceki hal” gibi anlamlarda kullanılan adem,⁴⁰³ ıstılahta zihinde meydana gelen bir ma'nâ-yı küllî-i zulmânîdir; ve ma'nâ-yı küllî-i nûrânî olan vücûdun zıddı ve mukabilidir.⁴⁰⁴

Şâir bu iki kavramı mutasavvıflar tarafından zikredilen hakikat-i Muhammediye/nûr-ı Muhammedî ve vahdet-i vücûd inancı bağlamında ele alır:

“Senin ay gibi (nurlu) vücûdun dünyaya gelmeseydi, mahlûkat yokluk akşamının perdesinde kalırdı”

Çalurdı perde-i şâm-ı ‘ademde mevcûdât
Meh-i vücûduñ eger gelmeseydi devrâna (K.11/35)

Ârifler iki âlemde de Hayy ismine mazhardırlar. Onlar Allah’ın vahdeti içerisinde kendi benliklerini yok edip ebedî bir varlığa ulaşmışlardır. Böylece varlık ve yokluk kaydından âzâdedirler:

Merdân-ı Hudâ-perver olur zinde-i dâreyn
Bu ‘âlem-i fânide vücûd u ‘adem olmaz (G.287/11)

⁴⁰² Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, s.87.

⁴⁰³ Y.Şevki Yavuz, “Adem” *DİA*, C.I, Ankara 1988, s.356

⁴⁰⁴ A.Avni Konuk, *Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, Haz. Mustafa Tahralı - Selçuk Eraydın, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (III. Baskı) İstanbul 1999, C.I, s.8.

“Âlem iki adem arasında bulunur. Çünkü âlem yokluk (yok) iken mevcûd (var) oldu. Yine ileride tekrar ademe dönecektir. Ârif, mevcûdu ancak adem (yokluk) ile tanır, kendi yokluğunu görmeye de yaratıcısının birliğini bilir.”⁴⁰⁵

2. 2. 4. Tevhîd/ Vahdet-i Vücûd

İslâm bütün olarak tevhîdde, “Allah’ın birliğinin onaylanması”nda toplanmıştır.⁴⁰⁶ Vücûdun hakikati birdir. Taaddüd ve tekessür yoktur. Halbuki taayyünât ve tecelliyât hasebiyle müteaddid, mütekessir görünen yine bu bir vücûddur.⁴⁰⁷

Tevhîdin en son ve en mükemmel hâli olarak kabûl edilen vahdet-i vücûd düşüncesi, ilk İslâm mutasavvıfları tarafından dile getirilmekle beraber, İbn Arabî tarafından sistemleştirilmiştir.⁴⁰⁸

Yârî, vahdet-i vücûd düşüncesine sahip bir şâirdir. Şiirlerinde bu düşüncenin çeşitli vecheleri görülmektedir.

“Eşyâda gizli ve âşikâr, isimlerde ilk ve son O’dur”

Sensin eşyâda Bâtin u Zâhir

Sensin esmâda Evvel ü Âhir (M.2/4)

Eşyâdan bir başka ifâdeyle “şeyler”den kastedilen Zât-ı İlâhî’den gayri olan şeylerdir. Eşyânın hakîkati, özü, Zât-ı İlâhî’nin kendisidir.⁴⁰⁹ Zâhirde görünen eşyâ ise hakîkatte esmâya, esmâ da müsemmâya delâlet eder.⁴¹⁰

Âlem, mânâ âleminde bir başka ifâdeyle gayb âleminde bir aynadır. Sûretler bin parçadır fakat hakikatte hepsi “Bir”in yansımasıdır:

⁴⁰⁵ H.Kâmil Yılmaz, *Ebû Nasr Serrâc Tûsî, el- Lüma’ İslâm Tasavvufu Tasavvufla İlgili Sorular – Cevaplar*, s.332.

⁴⁰⁶ Titus Burekhardt, “Ehadiyet’in Vecheleri”, Çev. Fahrettin Aslan, *Dergâh Edebiyat, Sanat, Kültür Dergisi*, C.IX, sayı:101, s.13.

⁴⁰⁷ İbn Arabî, *Marifet Kitabı Kitâbu'l-Ma'rife*, Trc. Hüseyin Şemsi Ergüleş, Yay. Haz. Ercan Alkan, Osman Sacid Arı, İz Yayıncılık, İstanbul 2009, s.190. “Cüneyd-i Bağdâdî, tevhîdi dörde ayırır: Birincisi sıradan insanların, ikincisi bilginlerin, diğer ikisi ise, seçkin âriflerin tevhîdidir. Âriflere âit tevhîdin birinci mertebesinde Allah’ın birliğini dile getiren sâlikin gözü O’ndan başka bir şeyi görmez; zâhirde ve bâtında O’nun emirlerini yerine getirirken O’ndan başka hiçbir şeyden korkmaz, hiçbir şeyi istemez. İkinci mertebede sâlikin Allah’ın huzurundaki varlığı, bir gölge ve hayâlden ibarettir. Onu yöneten ve idare eden Allah’ın irade ve kudretidir. Bu mertebede kul başlangıçtaki daha doğru bir ifadeyle yaratılışındaki tevhîd haline dönmüş, dünya hayatında var olmadan önceki gibi Allah’ı birleyen olmuştur.” bks. Abdullah Kartal, *İlâhî İsimler Teorisi*, Hayy Kitap, İstanbul 2009, s.110-111.

⁴⁰⁸ Hüseyin Kurt, “Mehmet Elif Efendi (ö.1345/1927)’nin ‘el-Kelimâtü’l-mücmelle fi şerhi’t-tuhfeti’l-mürsele’ Adlı Eserine Göre Vahdet-i Vücud Anlayışı”, *Tasavvuf*, Temmuz-Aralık, 2003/11,s.339-341.

⁴⁰⁹ Muhiddin-i Arabî, *Mir’at’ül İrfan İrfan Aynası*, Mtr. Abdulkadir Akçiçek, Kamer Neşriyat, İstanbul 1984, s.31-32.

⁴¹⁰ Ömür Ceylan, *a.g.e.s.298*.

Bir āyīnedür ‘ālem-i ma‘ nāda bu ‘ālem
Biñ pāre şuver zāhir ider cümlesi meksūr

Kâinatın vücûdu Hakk’a nisbetle, O’nun bir aynası durumundadır. Aklımız ve hissimizle idrâk ettiğimiz her şey O’ndan zâhir olur. Başka bir ifâde ile, Allah Teâlâ Zâtı cihetinden değil; fakat fiil ve sıfatları yönünden bütün kevnî (mücerred ve müşahhas) sûretlerde, kendisinde değişme ve başkalaşma olmaksızın tecellî ve tezâhür eder. Âlem Hakk’ın zâhiri ve Hak Teâlâ âlemin bâtınıdır. Çoğalma, bu “Mutlak vücûd”un taayyününde olur; kendisi bunların hepsinden münezzehtir.⁴¹¹

“İbnü’l-Arabî’ye göre “vücûd”, Hakk’ın zâtını yine zâtıyla bulması demek olduğundan vücûd O’nun zâtından, O’nun sıfatlarından ve O’nun fiillerinden başka bir şey de olamaz. Bu en kesin mânasında vücûd esasen birdir; mevcûdât ise onun tecellîlerinden ibarettir.”⁴¹²

“Tendeki kıl (bile) Seni zikretmekte: ‘Varlık âleminde O’ndan başka vücûd sahibi görmüyorum’ ”

Seni zıkr eylemekde tendeki mû
Lâ erâ fî’l-vücûdi illâ hû (M.4/125)

Aslında Ehad olan vücûd, mertebe mertebe tenezzül edince bizim açımızdan katmer katmer açılmış, boyutlanmış ve çoğalmış görünmektedir. Bu nedenle onun bu boyutlarını, mertebelerini izah ederken dilde birtakım taksimâta tâbî tutmak zorunda kalınmıştır. Ancak bu tertip keşfe ve akla göredir ve zamanlama ile bir münasebet içerisinde değildir. Mutasavvıfların hakikatinde bir olan vücûd mertebelerini daha iyi anlayabilmek için ikiye, üçe, dörde, beşe, altıya, yediye ilâ-âhir taksim ederek mütâlaa etmişlerdir.

Yârî’nin bu tasniflerden dörtlü tasnifi eserinde zikrettiğini görüyoruz. Bu tasnif sırasıyla âlem-i lâhût, âlem-i ceberût, âlem-i melekût ve âlem-i nâsûtur. İlk mertebe olan lâhût, Zât-ı ahadiyet veya lâ-taayyün mertebesi demektir. Bu cem’u’l-cem’ hâlidir ve Hû ismiyle işaret edilir. Ceberût ise; taayyün-i evvel ile taayyün-i sâninin ikisinin birden müşterek olduğu mertebedir ki cem’ hâlidir ve Allah ismiyle işaret edilir. Melekût ise; âlem-i ervâh ile âlem-i misâlin müşterek olduğu

⁴¹¹ Selçuk Eraydın, “Fusûsu’l-hikeme Yapılan Bâzı İtirazlar”, *A.Avni Konuk, Fusûsu’l-hikem Tercüme ve Şerhi*, Haz.Mustafa Tahralı, Selçuk Eraydın, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (II. Baskı) İstanbul 2002, C.IV, s. 27

⁴¹² Mahmut Erol Kılıç, “İbnü’l-Arabî”, *DİA*, Ankara 1999, C. 20, s.506.

mertebedir. Nâsût; âlem-i şehâdet ile mertebe-i insanın toplamından ibaret olan bir mertebedir.⁴¹³

Şâir, bu mertebeleri beyitlerin anlam dünyası içerisinde zikretmiştir:

Ey cevher-i ferd-i kân-ı lâhût
Gencîne-i hâkidân-ı nâsût (M.3/23)

O tûfî-i sühan-ârâ-yı ‘âlem-i melekût
Olurdu albine âyîne-i hikem manzûr (K.22/18)

Be-celâlî-i ‘âlem-i ceberût
Be-cemâlî-i ‘âlem-i melekût (M.4/90)

Yârî'nin “yoğ idi” redifli yirmi iki beyitlik manzûmesi mutasavvıfların lâ-taayyün makamı dediğı ve hiçbir taayyünün, hiçbir belirlenmenin henüz olmadığı, ilâhî keyfiyetlerin henüz zuhûra gelmeye başlamadığı o “gizli hazine”nin sembolik bir tasviridir.⁴¹⁴

Ey hoş ol bezmüne mest-i mey-i h amr a' yoğ-idi
Cümle h am ş idi germiyyet-i avg a yoğ-idi

Cismimiz p k idi  l yiş-i keyfiyyetden
Eşer-i minnet-i yek-reng -i ‘ s a yoğ-idi

Mihr-i env r-ı tecell  g zimiz almış-idi
 rz -y  nigh-i d de-i b n a yoğ-idi

 tmemişdi ‘ar z-ı h ş a dağı z ta duğ l
Cins-i m hiyyet-i mevc d -i eşy ' yoğ-idi

Cümlemüz sırr-ı ser -perde-i vağdetde id k
S riş [ ]  şt -i nefis-i od- r a yoğ-idi

iss olunmazdı dağı ‘ lem-i zerde eşb h
Nev'-i cins-i şuver   şekl-i hey l ' yoğ-idi (K.46/ 1-6)

“ bn l-Arab  bu mertebeyi ifade edebilmek için “kenz-i mahf ”, “meçh l 'n-na't”, “meçh l-i mutlak”, “mekn n 'l-mekn n”, “but n 'l-but n”, “gayb 'l-guy b”, “gayb-ı meçh l” gibi ifadeler kullanır. Her türlü kayıt ve şarttan münezze olan bu ‘makamsızlık’ makamında mutlak v c d henüz hiçbir taayyün göstermemiştir. Henüz kendisine v c d dahi denemeyen bu mertebede ne itaat ne de isyan vardır; ne kul ne hürriyet, ne ölüm ne hayat, ne gündüz ne gece bulunmaktadır; yalnız O vardır.” “Kısaca bu mertebe sadece tenzih ile tavsif edilebilir. Allah Te l 'nın iki tecellisi vardır: Tecell -i gayb ve tecell -i şeh det.  m da olan ahadiyyetin, henüz v c dleri bilkuvve kendisinde mevcut cem -i m mkin t s retlerindeki ilk zaf  ve

⁴¹³ Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arab  Düşüncesine Giriş*, s.267-268.

⁴¹⁴ Mahmut Erol Kılıç, *S fti ve Ş ir Osmanlı Tasavvuf Ş irinin Poetikası*, s.97.

gaybî tecellisine ‘feyz-i akdes’ denir. Bu, vücûd-ı mutlakın tabiatında bulunan taayyünât derecelerinden ilkidir. Fakat bu bir taayyünât-ı makûledir ve âlem-i a’yân ve histe bir vücûdu henüz bulunmamaktadır. Esasen mümkinâtın bu mâkul hakikatleri veya suretleri taayyünâtın bir basamak sonrasında bu defa ‘feyz-i mukaddes’e uğrayarak mevcudatın a’yân-ı sabiteleri haline gelecektir. Zât-ı ahadiyyetin bu tecellisinin sebebi O’ndaki sevgidir ve bu sevgi aynı zamanda İbnü’l-Arabî’de ‘hareket’in kaynağını da göstermektedir.’”⁴¹⁵

Âlem tek vücûd sahibi olan Allah’ın varlık sahasında tecelli etmesiyle vücûd bulmuş ve O’nun nûruyla aydınlanmıştır.

Zātuñla buldı pâyeyi nüh ışak-ı âsumân
Şānuñla buldı sâyeyi ğabrā-yı heft-pā

Şām-ı cihānda meş‘ ale-i āfitāb-ile
Oldı hidāyetüñ heme maħlūka reh-nümā

Her şubħ oldı āyine-i mihr-i berķ-i sūz
Mişkāt-i ħüsnüñ eyledi anı cihān-nümā

Bir nūruñ itdi mihr-ile māhı ziyā’-fūrūz
Bir lem‘ üñ itdi encüm-i eflāki pūr-ziyā’ (K.2/ 10-13)

Nitekim “Allāh yer ve göklerin nûrudur.” (Nûr, 24/35) buyurulmuştur. Nimetullah Efendi de “vücûdun nûru” anlamını vererek âyeti “Yer ve gökleri, onların nefsinde ezeli ve ebedi olarak var ve sâbit olan vücûd nûrunun yayılması, isim ve sıfatların gölgelerinin uzamasıyla yarattı ve vücûd nûrunun damlalarını ve pırıltılarını onlara serpti. Bununla beraber Hakk Sübhānehu ve Teâlâ zatı vahdet ve tasarrufu ile; yer ve gökler ise aslı yoklukları üzere bâkîdir” şeklinde yorumlamıştır.⁴¹⁶

Her dideye pertev şalan envār-ı cemālūñ
Her sīneye āteş biraĝan şevķ-ı ħayālūñ
Mestūr-ı serā-perde-i envār-ı celālūñ
Mümkün midür idrāk senüñ vaşf-ı kemālūñ
Zerrāt-ı cihān mihr-i cemālūñ ile şeydā (Mh.1/4)

Âlem, Kur’ân-ı Kerîm’de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere “(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen oluverir.” hakikatiyle var olmuştur:

Ey zāt-ı pâki perde-nişin çend ü çündan

⁴¹⁵ Mahmut Erol Kılıç, “İbnü’l-Arabî”, s.501.

⁴¹⁶ İsmail Fennî Ertuğrul, *Vahdet-i Vücûd ve İbn Arabî*, (Haz. Mustafa Kara), İnsan Yayınları, İstanbul 1991, s.49.

İki cihânı [da] var iden *kâf u nûndan* (K.3/1)

Ömer Hayyam (ö.1048/1131), tasavvufta devriye teorisini şiirlerinde ele alır ve varlığı bedene, Hakk'ı da onun canına benzetir. Melekler bu vücudun hisleri, felekler, dört unsur, madenler, bitkiler ve hayvanlar da azalarıdır:

Hak cân-ı cihânest ve cihân cümle beden
Ervâh-ı melâike havâs-ı in ten
Eflâk u 'anâsır ve mevâlîd a'zâ
Tevhîd hemînest ve dîgerhâ heme fen

(Hak cihanın canıdır ve cihan heyet-i mecmuasıyla bir bedendir. Ervâh-ı melâike ise bu tenin havâs-ı bâtine ve zâhiresidir. Eflâk ve anâsır ve mevâlîd dahi a'zâ-yı insani menzilesindedir. İşte tevhid ancak budur, gayrısı kesrettir.)⁴¹⁷

“Yârî, senin yoluna canını ve cihânı verse ne olur, bunda şaşılacak bir şey yoktur. Ey cihânın canı, cihânın canı sensin sen” sözleri aynı hakikatin farklı veçhesidir:

N'ola Yârî yoluña cân u cihânı virse
Sensin ey cân-ı cihân cân-ı cihân sensin sen (G.495/ 8)

2. 2. 5. Hakikat-ı Muhammediyye/Nûr-ı Muhammedî

Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım⁴¹⁸ övgüsüne mazhar Hz. Peygamber'in nûrunun ilk yaratıldığını, diğer varlıkların onun nûrundan yaratıldığını ifâde etmek için mutasavvıflarca kullanılan bir tâbirdir.

Hakikat-ı Muhammediyye fikri en güzel biçimde Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve Abdülkerîm el-Cîlî tarafından açıklanmış, *Fusûsu'l-Hikem*'e şerh yazarlar da bu konu üzerinde önemle durmuştur.

“Vücûd-ı mutlak”ın taayyün ettiği ilk mertebeye (taayyün-i evvel) hakikat-i Muhammediyye adı verilir. Hakikat-i Muhammediyye, vücûd-ı mutlakın ahadiyyetini vâhidiyyete dönüştürmek sûretiyle taayyüne başlamasıdır. Vücûd-ı mutlak açısından bakıldığında bu mertebe var oluşun başlangıcıdır. Mevcûdat açısından bakıldığında ise gerçek yaratma (halk) fiili, vücûd-ı mutlakın hakikat-i Muhammediyye mertebesine tenezzülünden sonra olmuş ve her şey ondan yaratılmıştır.

⁴¹⁷ Yusuf Çetindağ, *Ayna Kitabı*, Kitabevi, İstanbul 2009, s.332.

⁴¹⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, c.II, s.164 (2123); Ali el-Karî, *Mevzûât*, s.67-68.

Bu durumda hakikat-i Muhammediyye zât-ı mutlakın lâ-taayyün mertebesinden, yani kendi zâtındaki istiğrak hâlinde kendindeki özellikleri bilme mertebesine tenezzülünü ifade eder.

Ehl-i keşf. hakikat-i Muhammediyye mertebesini ifade edebilmek için ulûhiyyet, lâhût, vâhidiyyet, vahdet-i sırf, vahdet-i hakîkî, âlem-i vahdet, el-hak mahlûkun bih, ahadiyyetü'l-cem', levh-i mahfûz, ümmü'l-kitâb, levh-i kaza, asl-ı âlem, velâyet-i mutlaka, tecellî-i evvel, mahlûk-ı evvel, akl-ı evvel, vücûd-ı evvel, madde-i evvel, akl-ı kül, mertebe-i insân-ı kâmil, halife, ebü'l-ervâh, rûhü'l-kuds, rûh-i a'zam, arşullah, kalem gibi terimler kullanmışlardır.⁴¹⁹

Yârî, hakikat-i Muhammediyye düşüncesini benimsemiş ve şiirlerinde bu hakikate işâret etmiştir.

“Ey gözlerin nûru, âleme geliş bakımından vücûdun görünürde sonradır, ancak mânâda ilksin”

Gerçi şûretde mu'ahhardur vücûduñ ' âleme
Lîk ma' nâda muqaddemsün sen ey nûr-ı ' uyün (K.12/7)

Hz. Peygamber'in “Allah ilk defa benim nurumu yarattı”; “Âdem toprakla su arasında iken ben peygamber idim (Tirmizî, 'Menâkıb' i I; Müsned, IV, 66; V, 379; Aclûnî, I, 265) ”⁴²⁰meâlindeki hadisleri yukarıdaki beyitte işâret edilen hakikati açıklamaktadır.

Hz. Peygamber'in altmış üç senelik zamanla sınırlı cismanî hayatından ayrı bir varlığı daha mevcuttur. Allah'tan başka hiçbir şey yokken ilk defa hakikat-i Muhammediyye var olmuş, bütün yaratıklar bu hakikatten ve onun için halk edilmiştir. Âlemin var olma sebebi, maddesi ve gayesi bu hakikattir. İlk ilâhî tecelli olması sebebiyle “taayyün-i evvel”, sevgi tarzında tecelli olması dolayısıyla “taayyün-i hubbî” adı da verilen nûr-ı Muhammedi zuhur ettikten sonra her şey ondan ve onun için yaratılmıştır.

Yârî'nin şu beyitleri de aynı irfânî hakikatin şâirâne ifâdesidir:
Sensin ol maqşad-ı aşlî bu kadar in' âma
Zât-ı pākündür ezel hilkat-i kevne âgâz (K.9/ 19)

⁴¹⁹ Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, s.298-305; Mehmet Demirci, “Hakikat-i Muhammediyye”, *DİA*, İstanbul 1997, C.15, s.179-180.

⁴²⁰ Mehmet Demirci, *a.g.m.*, s.180.

Sensin ol şāhen-şeh-i zī-şān-ı hātümü'l-enbiyā'
Hatemiyyet ile olduñ cümlesinden ser-firāz

Ol imāmü'l-evvelīn [ü] seyyidü'l-kevneynsin
Muqtedā-yı āhīrīn olmaqla bulduñ imtiyāz (K.17/9-10)

Sen olmasañdı görünmez mezāhir-i esmā
Sen olmasañdı bilinmez merātib-i cumhūr (K.22/ 35)

Ey sırr-ı Hudā ser-i eḥād maẓhar-ı لولاك
Levlāke felā lāḥ mine'l-zulmeti eflāk⁴²¹ (K.18/1)

2. 2. 6. Rind ve Zâhid

Rind; dünyâyı fânî bilip onun derdiyle zevkini gözünde bir tutan, içinde bulunduğumuz gerçek âlemin kayıtlarına, servetine, mevkilerine bakmayıp başka bir âlemin, kendi gönül dünyâsının hazları, coşkunlukları içinde yaşayan kâmil insan tipidir.⁴²²

Divân şâiri kendini rind olarak değerlendirir. Ona göre cihânın bir pul kadar değeri yoktur. Hayatında hiç içki içmeyen şâirlerin dahi çok zaman meyhâneden, içkiden, sâkîden bahsetmeleri çok zaman rindâne bir hayat yaşadıklarını empoze etmek istemelerindedir.⁴²³

Ali Seydî'nin *Resimli Kâmûs-ı Osmânî*'sinde, rindler şu şekilde anlatılır:

“Evet rindlik, birçok kıymetleri bir araya toplayan bir mefhumlar manzûmesi (topluluğu) hâlinde mükerreb (bileşik) bir mâhiyet (özellik) taşır. Onda neler yok ki...Meyhânenin kadehiyle tasavvufun kadehi, aşkın mecâzîsiyle hakîkîsi, gönül adamlığı, iç doluluğu, dış aldırmayış, parayı istihkâr (küçük ve değersiz görme), kıyafetinde gelişigüzel, zühdün dışındaki suretiyle zâhide çatıp, sadece güzel olana ve güzel şeye gönül bağlayarak, fânîliği, ezelin 'elest'i ile, ebedin sonsuzluğunda avuttukları için, hayattan kâm almayı akıl kârı bilmek ve rind Allah'a hepsinden daha yaklaşıp, ikbâle yukarıdan baktıkları için ikbâleriyle böbürlenene kafa tutmanın zevkine ermeleri...”⁴²⁴

⁴²¹ Eğer sen mevcut olmasaydın bütün felekler (âlemler) karanlıkta kalırdı.

⁴²² Necmettin Halil Onan, *İzahlı Dîvân Şiiri Antolojisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1989, s.87.

⁴²³ İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, C.II, s.277.

⁴²⁴ Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.520.

Dîvân şâirleri rindin karşısına zâhidi çıkarırlar. Zâhid, işin başında olan mübtedî, zâhirperesttir.⁴²⁵ Bunlar dinî konularda anlayışı kıt, her işin ancak dış kabuğunda kalabilen, derinlere inmesini beceremeyen, ilim ve iman dış görünüşüyle anlayan, bunu da ısrarla başkalarına anlatan ve durmadan öğütler verip topluma düzen verdiklerini düşünen kişiler olarak ele alınır.⁴²⁶ Oysa rind, şekilden kurtulmuş, öze ermiş kişidir.⁴²⁷

Şâir, klâsik edebiyatta ele alınan bu iki tipi şiirlerinde mukayeseli olarak zikreder. Âlemdeki mevcûdatın, mevhûm ve olayların hakikatine eren, ilâhî tecellileri ve mânâ âlemini seyreden rind, ilâhî aşk bâdesini içmiş ve aşkın da hakikî vechesini idrâk etmiştir. Hayatı sathî yaşayıp hakikate eremeyen zâhid ise, hayatın her alanında olduğu gibi aşkı da hakikatiyle idrâk edemeyip mecâz semtinde kalmıştır:

Biz kâfile-i Ka' be-i taḥkîke yetişdük
Zâhid yûri sen hervele-i semt-i mecâz it (G.33/5)

Hırğa-i peşmînine bir kıl tıokındurmazdı hîç
Zâhidüñ âlûde-dâmân olduğın gördük hele (G.650/ 4)

Şâir, kendisini “rind” olarak niteler:
Bilindi rind-i ma' nâ mest-i şûret olduğum Yârî
Kelâm-ı hûş-mend-i ṭab' -ı şâf-ı neşve-dârumdan (G.522/5)

Rind, âlem karşısında kayıtsız olmalı, melâmet neşvesine sahip olmalıdır. Dünyanın süslerini “hiç” bilene rind denir:

Rind-i nâzûk-meşrebe besdür raḥîk-i cām-ı ' aşk
Geçdi dil âmîziş-i ma' cûn-ı çend u çündan (G.556/ 3)

Rind odur çekmeye kayd-ı heves-i dünyâyı
Göstere dehre küleh-küşe-i istiğnâyı(G.785/ 1)

Açmaya cām-ı taḥayyürden gözin Yârî gibi
Rind odur kim bile ârâyîş-i dünyâyı hîç (G.39/6)

⁴²⁵ Mustafa Kara, “Fuzûlî'nin Rind ü Zâhid ve Türkçe Dîvânı'nda Züht ve Zâhit Tipi”, *Fuzûlî Kitabı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s.183.

⁴²⁶ İskender Pala, *a.g.e.*, C.II, s. 508.

⁴²⁷ Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.520.

“Rind-i aşk isen melâmet meyhânesine gel, şühûd kadehinin neşvesinden sarhoş ol”

Meyhâne-i melâmete gel rind-i ‘aşk iseñ
Mest ol hemîşe neşve-i cām-ı şühûddan (G.520/ 3)

2. 2. 7. İnsân-ı Kâmil

Allah’ın zât, sıfat, isim ve fiilleriyle en mükemmel biçimde kendisinde tecellî ettiği insandır.⁴²⁸ Ümmü’l-kitâb, seb’u’l-mesânî, cevâmiu’l-kefîm, kelimetullah insan-ı kâmilin isimlerindedir.⁴²⁹

“Şâyet kâmil insan gibi bir insan ve irfan sâhibi bir kimse olmak istiyorsan, âhiret sırrına ulaş, o sırta vâkıf olmaya çalış.”

İrüş sırr-ı ma‘âda ehl-i ‘irfân olmak isterseñ
Eger insân-ı kâmil gibi insân olmak isterseñ

“Ey gönül! Eğer vahdet âleminde sultan olmayı arzu edersen, kayıt âleminden, Allah başka her şeyden uzaklaş. Mâsivâyâ bağlanma, onun saltanatına son ver.”

Götür taht-ı sivâyı ‘âlem-i takyîdden ey dil
Eger kim ‘âlem-i iqlâka sulţân olmak isterseñ

Tasavvufta, Allah’ın dışındaki her şey mâsivâdır. Bu kelimenin bütün mahlûkatı içine alan bir sınırı vardır. Nitekim gönülde Allah’tan başka neyin sevgisi varsa, onun sevgilisi, hatta ilâhı odur. Bu yüzden kalpten mâsivâ putunun değiştirilmesi, sevginin hep Allah üzerinde yoğunlaşması önem arz eder.⁴³⁰

Bu anlamda “nefsini bilmek”, “Rabbimizi bilmemiz” yolunda atılan ilk adımdır diyebiliriz.

Hz. Peygamber, “Men arefe nefsehu fekad arefe Rabbehu” yâni “Nefsini bilen Rabb’ini bilir”⁴³¹ buyurmuştur.. Şâir, şiirlerinde bu hadîse kısmî iktibas yaparak “men aref” sözüyle telmihte bulunmuştur.

⁴²⁸ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s.250.

⁴²⁹ Safer Baba, *a.g.e.*, s.139.

⁴³⁰ Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.414.

⁴³¹ Suyûtî, *ed-Düreru’l-mensûre*, 152; a.mlf. *el-Hâvî li’l-fetevâ*, II/412; Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II/362; Aliyyü’l-Kârî, *Esrâru’l-merfûa*, 351; Zebîdî, *İthâfu’s-sâde*, I/453.

“ ‘Men aref’ in hocası olduysan iki âlemin ilimlerinin gayesini anladın” demektir.

Fehm eyledüñ ‘ulûm-ı dü-kevnüñ ma‘ādını
Olduñsa ẖāce-i sebağ-āmūz-ı مِنْ عَرَفَ (G.340/2)

Burada “nefsini/kendini bilen” insandan maksat “insân-ı kâmil”dir. Çünkü ancak kemâle erenler kendi hakikatini idrâk edip Hakk’ın tecellîsi olduğunu fark edebilirler.⁴³²

Bununla beraber, insanın kendi nefsi hakkındaki bütün bilgisi onu, Hakk hakkındaki bilginin en son sınırına kadar götürmez. İbnü’l-Arabî, bu bakımdan insanın kendi nefsi hakkındaki bilgisi aracılığıyla Hakk’ı bilip tanımasının yollarını genel olarak ikiye ayırmaktadır. Birincisi, “Hakk’ı senin sen olduğun gibi bilerek elde edilebilen bilgi”; ikincisi ise de “Hakk’ı senin sen olduğun gibi değil fakat senin O olduğun gibi bilerek senin aracılığıyla elde edilebilen bilgi”.

Birinci tür bilgi akıl ve muhakeme yolu olup “sen”in mahlûk olma tabîatına has özelliklerinin bilincine sâhip olmak ve sonra da akıl ve muhakeme yoluyla Hakk’ın sûretini bütün eksikliklerden tenzîh edip O’na bunlara zıt bütün özellikleri yakıştırmak yoluyla Hak hakkında bir bilgiye erişmekten ibârettir.

İkinci tür bilgi ise, O’nun “sen”in aracılığıyla bilinmesidir. Fakat bu hâlde üzerinde önemle durulan “sen” değil O’dur. Bu, Allâh’ın kendini insanın kendi nefsinde izhâr ettiğinin bilincine sâhip olmakla Allâh’ın bilinip tanınmasını sağlayan bilgi usûlüdür.⁴³³

Gönül ehlinin bir başka ifâdeyle insan-ı kâmilin kalbi âlemin hakikatlerine ayna gibidir.

Âyîne-i hağāyık-ı kevnini gösterür
Ehl-i dilüñ derûnı açılsa hicâbdan (G.578/ 6)

İnsan-ı kâmil; cemal ve celal, maddî ve manevî bütün âlemleri veya isim ve sıfatları yansıtabilen en mükemmel aynadır. Kainattaki her bir zerre Hakk’ın kendi kabiliyetine göre aynasıdır, ancak aynası en parlak olan ve en kusursuz olan cilasası en

⁴³² Mahmut Erol Kılıç, *Sûfî ve Şiir Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, s.48.

⁴³³ Toshihiko İzutsu, *İbn Arabî’nin Fusûs’undaki Anahtar Kavramlar*, Türkçesi, Ahmed Yüksel Özemre, Kaknüs yayınları, İstanbul 2005, s.65-66.

iyi olan insan-ı kâmilidir. Onun aynasında bir taraftan Hak, bir taraftan da halk görünür. Bu yüzden onu gören Hakk'ı görmüş gibi olur.⁴³⁴

Nitekim insan bir küçük âlemdir, âlem bir büyük insandır; insan-ı kâmil ise “âlemin özeti”dir.⁴³⁵ Sözleri de âlemin sırlarının meâli gibidir:

Kâmil odur kelâm aña mâ-ḥaşal gerek
Hem mâ-ḥaşal kelâm ḥuşûl-ı me’âl ola (G.653/ 8)

2. 2. 8. Ârif

Allah'ın kendi zâtını, sıfatlarını, isimlerini ve fiillerini müşâhede ettirdiği kimsedir.⁴³⁶ Hakk'ı tanıyan, Hakk'ı bilen, Hakk'ı bulan ve Hak'ta olandır.⁴³⁷

“Ârifin kalbine, karanlıkların aydınlığı keşfedilmiş; ârifin eline hikmetlerin anahtarları vakfedilmiştir.”

‘ Ârifüñ kalbine mekşûf meşâbih-i zulem
‘ Ârifüñ destine mevķûf mefâtih-i hikem (K.49/1)

“Ârifin gönlünde bütün hakikat sırları, sözlerinde bütün muhabbet eserleri gizlidir”

Dillerinde heme esrâr-ı ḥaķîkat muzmer
Sözlerinde heme âşâr-ı maḥabbet müdğam (K.49/ 7)

“Ârifler vahdet (Allah'ın birliği) memleketinin padişahıdır. Onlar iki cihân mülkünden vazgeçmişlerdir.”

‘ Ârifân pâdişeh-i memleket-i vahdetdür
İstemez mülk-i dü-keveni eger etseñ munzam (K.49/ 24)

Mesnevî’de bu mânâda şöyle bir beyit yer almaktadır:

“Tek renkli denizlerin aksine, her ne kadar karalarda, kesret âleminde binlerce renk varsa da, vahdet denizinin balıkları, kurulukla ve çeşitli renklerle savaştadır.”

⁴³⁴ Yusuf Çetindağ, *Ayna Kitabı*, Kitabevi, İstanbul 2009, s.396-397.

⁴³⁵ İbn Arabi, *Hakikat ve Tefekkür*, (Çev. Mahmut Kanık), Hece Yayınları, Ankara 2003, s.99.

⁴³⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.51.

⁴³⁷ Safer Baba, *a.g.e.*, s. 17.

Şefik Can, bu beyti şu şekilde yorumlar: “*Vahdet denizinin balıkları Hak âşığı âriflerdir. Onlar vahdet deryâsına dalmışlardır. Renklerden, şekil ve sûret âleminin çokluk âleminin kuruluşundan kurtulmuşlar, Allah aşkından başkasını bilmezler.*”⁴³⁸

Allah, ârife kendi kudretinden bir ayna vermiştir. Sırrında her an ona bakar, onu görür, gayrıyı görmez.⁴³⁹

‘ Ârifûñ kalbine bağ anda olur manzûruñ
‘ Arş ü kürs ü meh ü mihr ü felek ü levh ü kalem

‘ Ârifûñ dîdesidür mağla‘ -ı envâr-ı Hudâ
Anı tîre idemez ğaflet-i târik-i dijem (K.49/17, 18)

Allah hakkında en çok marifeti olanın, Allah karşısında hayreti o nispette fazla olur. Nitekim bir kimse güneşe ne kadar yakın olursa, o nispette güneşe hayran olur. Nihayet bir noktaya varır ki o, o olmaz!⁴⁴⁰

İbnü’l-Arabî’ye göre “hayret eden kimse devrî bir hareket içindedir. Çünkü o kimse varlık dairesinde var olanlarla birlikte asıl istediği şeyi görmektedir.”⁴⁴¹

Ârifler, anlaşılması güç nüktelerin sırları karşısında hayrân, hakikat nurları karşısında dilsiz olurlar:

Gâh esrâr-ı dağâyıkda olurlar hayrân
Gâh envâr-ı hağâyıkda olurlar ebkem

Şâir de tevhid sırlarına vâkıf bir ârif olma niyâzındadır:

Eyle Yârî kuluñı ‘ ârif-i sırr-ı tevḥîd
Keşf ola nükte-i ser-beste-i esrâr-ı kadem

2. 2. 9. Sâkî

“İçki dağıtan, içki sunan; su dağıtan, su veren”⁴⁴² gibi anlamlara gelen sâkî, tasavvufta, “âşıklara aşk, mârifet ve hikmet şarâbı dağıtan, âb-ı hayât sunan Cenâb-ı

⁴³⁸ Mevlânâ, *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi*, Trc. Şefik Can, s.44 dipnot no.40; beyit no.503.

⁴³⁹ İbrahim Hâs, *İnsân-ı Kâmil Sözleri*, (Haz. Mustafa Tatcı, İbrahim Özay), İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2004, s. 96.

⁴⁴⁰ Erdem Baycan, *Nûn Zünnûn Mısırî Menkıbeleri*, Ataç Yayınları, İstanbul, 2004, s.154.

⁴⁴¹ Muhyiddin İbnü’l-Arabî, *Nakşe’l-Füsûs Gerçeklerin Özü*, (Şerheden: İsmâil Rusuhî Ankaravî), Ataç Yayınları, İstanbul 2005, s.190.

Hak,⁴⁴³ bütün feyz ve sevginin kaynağı olan Feyyâz-ı mutlak, Mürşid-i kâmil⁴⁴⁴ için kullanılan bir tâbirdir.

Mutasavvıfların “mey, şarap, bâde” gibi kavramlarla maksatları aşkullah, aşk-ı Resûlullâh ve mârifetullahtır.⁴⁴⁵

Yârî de şiirlerinde bu kavramları tasavvuf düşüncesinin mecâz diliyle zikretmiştir.

“Ezel sâkîsinin elinden bir yudum (şarap) içen haşre kadar sonsuzluk keyfiyeti ile ayık olur”

Dest-i sâkî-i ezelden nûş iden bir cür‘ ayı
Haşre dek keyfiyet-i câvid ile hüşyâr olur (G.121/ 6)

“Biz bu meyhânede aşkın keyfine erişenleriz. Bizi sarhoş eden şey kırmızı şarap kadehi değildir, biz aşkın sarhoşlarıyız”

Biz vâşıl-ı keyfiyet-i ‘aşkuz bu ‘işret-ğânede
Şanmañ bizi mest eyleyen cām-ı mey-i hamrâ mıdur (G.93/5)

Meyhâne, içki içilen ve satılan dükkân demektir. Tasavvuf literatüründe ise, ilâhî aşk şarâbının alınıp satıldığı ve içildiği âşıkın gönlü⁴⁴⁶, ârifin bânını⁴⁴⁷, dergâh,⁴⁴⁸ mürşidin gönül yüzü,⁴⁴⁹ tefrik olmayan, tavsif olmayan saf birlik,⁴⁵⁰ irşâd makâmı,⁴⁵¹ dostların sohbet meclisi, tekke, kulun aşk ve şevkle Rabb’ine münâcât mahalli, kâmil mürşidin kalbi, lâhûtî âlem⁴⁵² olarak ifâde edilmiştir.

“Sâkî, o vahdet kadehini bana sun! Beni yokluk düşüncesi ile dünyaya bağıllık ve varlık korkusundan (titreyişinden) kurtarsın”

⁴⁴² bkz. İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Red.: Ahmet Topaloğlu, (Yay. Haz.: Kerim Can Bayar), Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2005,C.3, s.2648; Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 412.

⁴⁴³ Ahmet Ögke, *a.g.e.*s.171.

⁴⁴⁴ Süleyman Uludağ, *a.g.e.*, s.412.

⁴⁴⁵ Ahmet Ögke, *a.g.e.* s.76.

⁴⁴⁶ Ahmet Ögke, *a.g.e.*, s.253.

⁴⁴⁷ Ali Nihad Tarlan, *Şeyhî Divânını Tetkik*, s.22.

⁴⁴⁸ Safer Baba,*a.g.e.* s.185.

⁴⁴⁹ Ahmet Ögke, *a.g.e.*, s.76.

⁴⁵⁰ Annemarie Schimmel, *Tasavvufun Boyutları*, Çev. Ergun Kocabıyık, İstanbul 1999, s.260.

⁴⁵¹ Nahid Aybet, *Fûzûlî Divanı’nda Maddî Kültür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989,s.110.

⁴⁵² Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.333

Sākī o cām-ı vaḥdeti şun baña kırtara
Fıkr-i ‘ademle lerziş-i kıyd u vücūddan (G.520/ 7)

2. 2. 10. Fenâ ve Beka

Fenâ, fânî olmak, yok olmak mânâsına gelir. Nesnelere, sūfînin gözünden silinmesine fenâ denir.

Fenâ hâli, kulun benliğinin kaybolması ile tevhîdin gerçekleşmesi demektir. Bu hâl tevhidin en yüksek derecesidir. Kul, Allah tefekküründe o derece boğulur ki, benlik bilincini de kaybeder hâle gelir. Buna fenâ fi’t-tevhîd denilir.⁴⁵³

Ferîdüddîn-i Attâr (ö.618/1221), bu mertebeyi şu şekilde yorumlar: “Kim ortadan kalkarsa bu yokluk makamıdır. Yokluktan da geçerek fenâdan da fânî oldu mu, bu da bekadır, ebedîliktir...Eğer sende şu varlık âleminden bir kıl ucu kadar eser varsa, o âlemden bir kıl kadar bile haberin olmaz. Öyleyse yokluk elbisesini giyin, kadehindeki vefa şarâbını iç! Bu kapının önünde altüst ol, yuvarlan. Beline de yokluk kemerini kuşan, bağlan.”⁴⁵⁴

“Varlığının ebedî olmasını istiyorsan aşk ile bedenini yok et”

İster-iseñ eger beķâ-yı vücūd
‘Aşk ile idegör fenâ’-yı vücūd (M.4/24)

Nitekim varlığa açılan yol yokluktan geçmektedir. Bu nedenle “yokluk yolunda zerre gibi varlığını yok etmeli, cihânı süsleyen güneş gibi her gün âşikâr olunmamalı”dır:

Düşüp rāh-ı fenâya zerre-veş maḥv-ı vücūd eyle
Şaķın mihr-i cihân-ārâ gibi her gün bedîd olma (G.636/ 5)

Beka, kalıcı ve dâimî olmak⁴⁵⁵, ölümsüzlük⁴⁵⁶ demektir. “Beka ariflerin nezdinde Allah’da seyrin başlangıcıdır. Zira Allah’a olan yolculuk, ancak varlık çölü sıdk kademiyle kesin olarak aşıldığı zaman sona erer. Allah’da olan yolculuk ise kula mutlak fenadan sonra yaratılmışlığın eksiklik ve kirlerinden arı bir varlık

⁴⁵³ Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.208-209.

⁴⁵⁴ Feridüddin Attar, *Aşknâme*, Roman’s Yayınları, İstanbul 2005, s.44.

⁴⁵⁵ H. Kamil Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, Erkam Yayınları, İstanbul 1997, s.173.

⁴⁵⁶ Safer Baba, *a.g.e.*, 25.

başılanmasından ve böylece kulun âlemde ilâhî sıfatlara ve rabbanî ahlaka sahip olarak ilerlemeye ve hareket etmeye başlamasıyla olur.”⁴⁵⁷

Bâkîlik yalnızca Allah’a mahsustur. Kul fânîlikten bâkîliğe yol almak istiyorsa aşkında varlığını yok etmelidir. Zirâ cemâline ve kemâline zevâl ermeyen, yok olmayan sonsuz O’dur.

Celâl-i kibriyâsına fenâ’ gelmez Ehad oldur
Kemâlinün beķâsına zevâl irmez Şamed oldur

Ṭaleb-kâr iseñ ‘ aşkında var ifnâ-yi vücüd eyle
Cemâline kemâline zevâl irmez Ebed oldur (Db.8/1)

Şeyh Senâî de, aynı hakikate şu sözleriyle işaret etmiştir:

Ahad’dır, sayı ondan mâzûl
Samed’dır niyâz ondan mahzûl

Akl u fehmin bileceği ahad değil
His ü vehmin tanıyacağı samed değil⁴⁵⁸

2. 2. 11. Mahv ve İsbât

Mahv, kelime olarak “silmek, yok etmek, bir şeyin izi kalmayacak şekilde ortadan kalkması” anlamına gelirken; tasavvufî literatürde kulun fiillerinin Hakk’ın fiillerinde fâni olması⁴⁵⁹, beşeri nâkısılardan kurtulma hâli⁴⁶⁰ demektir.

Sâlikin alışkanlıklarından gelen vasıflarını kaldırması mahv, yerine ibâdetin hükümlerini koyması isbattır. Kelime-i tevhidin *lâ ilâhe* (ilâh yoktur) kısmına nefy, *illallâh* (ancak Allah vardır) kısmına isbât denir.⁴⁶¹

İder tevḥîd-i lâ işbât-ı illâ-y-ile ma’ nâsın
Sen ol cân-âferîn ‘ allâm-ı dâñâ vü tüvânâsın (G.492/8)

“Aşk, pâk tevhide mazhardır. Nefy ü isbât onda gizlenmiştir”

⁴⁵⁷ Seyyid Cafer Seccâdî, *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*, Çev. Hakkı Uygur, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, s.66-67.

⁴⁵⁸ Abdurrahim Alkış, *Abdurrezzâk Kaşânî ve ‘Şerhu Fusûsi’l-Hikem’ Adlı Eserinin Tahkik ve Tahlili*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2008, 269-270.

⁴⁵⁹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.313-314.

⁴⁶⁰ Safer Baba, *a.g.e.*, s.175.

⁴⁶¹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.253; Hasan Kâmil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, (10. Baskı) İstanbul 2007 ,s.240.

‘ Aşk tevḥīd-i pāke mazhardur
Nefy ü işbāt anda muzmerdür (M.4/4)

Tasavvuf edebiyâtında mum sevgiliyi, Allah’ı; pervâne sevgilisinin yolunda ifnâ-yı vücûd eden âşıkları temsil eder.⁴⁶²

“Can ve başından vazgeçip (aşk yolunda) vücûdunu yok etsen, (varlığından geçsen) yine cismini aşkın külü eyleyen pervâne (gibi)yiz.

Cân u baş terkin urup maḥv-ı vücûd etseñ yine
Cismini ḥâkister-i ‘ aşk eyleyen pervâne yüz (G.279/5)

2. 2. 12. Uzlet

“Halka karışmamak, onlardan ayrı yaşamak, inzivâya çekilmek” anlamında bir kelimedir. Tasavvufî literatürde günaha girmemek, Allah’a daha çok ve daha ihlaslı ibâdet etmek için toplumdaki ayrılmış ve kimsesiz yerlere çekilmek, tek başına yaşamak mânâsını karşılayan bir terimdir. Buna halvet, inzivâ, vihdet adı da verilir.⁴⁶³

“Ey sevgili! Yârî’nin gönlü uzlet hazinesinde yalnız oturmaktadır. (Onun gönlü) Kayser’in kasrına tenezzül eylemez.”

Dil-i Yârî hemân tenhâ-nişîn-i genc-i ‘ uzletdür
Tenezzül eylemez eyvân-ı kaşr-ı Kayser’e cânâ (G.14/6)

“Ben o harabât köyünün tekkesinde yalnız oturanım. Binlerce hayret şekli hasırımın nakşından yansır.”

Ben ol ‘ uzlet-nişîn-i tekye-i kūy-ı ḥarâbâtam
Hezâr eşkâl-i ḥayret ‘ aks olur nakş-ı ḥaşîrümünden (G.541/3)

2. 2. 13. Tevekkül

“Vekil edinme, güvenme” anlamındaki bu kelime, gerekli tüm çabayı sarf ederek, her türlü tedbiri aldıktan sonra işi tam bir inançla Allah’a havale etmeye denir.⁴⁶⁴

⁴⁶² Lütfi Filiz, *Noktanın Sonsuzluğu İkinci Kitap*, Yay. Haz. Saim Öztan, Seyhun Besin, Aziz Şenol Filiz, Pan Yayıncılık, İstanbul 1999, s.237.

⁴⁶³ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.498.

⁴⁶⁴ Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.658.

Başka bir ifâdeyle tevekkül, Allah'ın elinde olana güvenip halkın elinde olandan ümid kesmektir. Kalbin, rızık arama husûsunda nasıl hareket edeceği endişesinde olmamasıdır.⁴⁶⁵

“Yârî, herkese kul olma hür yaradılışlı ol. Hemen her yerde Mevlâ'ya tevekkül eyle”

Ƙul olma herkese âzâde meşreb ol Yârî
Tevekkül eyle hemân her maħalde Mevlâ'ya (G.606/8)

“Gönlünden gelecek derdini çıkar. Uzun (süre) karamsarlıklara kapılma. Hemen tevekkül eyle. Hudâ'nın lutfundan ümitsiz olma!”

Çıkar dilden ğam-ı ferdâyı me'yûs-ı medîd olma
Tevekkül kııl hemân luţf-ı Hudâ'dan nâ-ümîd olma (G.636/1)

“Ey Yârî! Yalnızlık ve korku yolunda Allah'a tevekkül eyle. Sana yardımını yoldaş etsin”

Râh-ı vahşetde tevekkül kılagör ey Yârî
İde tevfiķini bādî-i ezel saña refiķ (G.346/5)

2.3. ŞAHISLAR

Yârî, şiirlerinde bazı tarihî, efsânevî, tasavvufî şahsiyetleri; şâir, âlim ve sanatkârları ve aşk hikâyelerinde zikredilen efsânevî ve sembolik şahısları zikreder. Bunlar arasında özellikle efsânevî şahıslara daha fazla yer verdiği görülmektedir. Bu durumun klâsik Türk edebiyatının hayâl dünyasında bu şahısların benzetme unsuru olarak çokça zikredilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Şâir, tarihî şahıslar arasında III. Ahmed, IV. Murâd gibi Osmanlı hanedanı mensuplarını, Hocaşâde Abdullâh, Mehmed İzzetî Efendi gibi kadı, müderris ve kazaskerleri; Ahmedî, Nef'î, Yüsrî, Örfî, Enverî, Lebîd, İbnü'l-Fârız gibi Osmanlı ve İran şâirlerini, Arap şâirleri; Ahmed Yesevî, Cüneyd-i Bağdâdî, Ahmed Bîcan gibi mutasavvıfları anar. Ayrıca Leylâ, Mecnûn, Yûsuf, Züleyhâ, gül, bülbül gibi aşk mesnevilerindeki efsânevî ve sembolik şahıslara yer verir. Şâirin zikrettiği efsânevî şahıslar arasında Cem, Dârâ, Sohrâb, Kârûn, Âsaf gibi şahıslar vardır. Yukarıda isimleri geçen şahıslara şâirin eserinde yer vermesi, onun gerek kendi döneminde gerekse kendinden önceki dönemlerde yaşamış şâirleri ve onların eserlerini okuduğunu, kadı ve mutasavvıf bir

⁴⁶⁵ *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.1094.

şâir olduğu için farklı çevrelerin içerisinde bulunduğunu ve ilham kaynağı zengin, klâsik Türk şiir geleneğine vâkıf biri olup bunu eserine yansıttığını söyleyebiliriz.

2. 3. 1. Tarihî Şahıslar

Kadı bir şâir olan Yârî'nin *Dîvân*'ında çoğunlukla kendisi gibi Edirne'de kadılık yapmış ve daha sonra kazaskerlik rütbesi kazanmış şahıslar zikredilmiştir. Döneminin ileri gelen devlet adamlarıyla ve ulemâ çevresiyle yakın bir ilişki içinde olduğu anlaşılan şâirin, yaşadığı asırda çevresinde gelişen olaylara genellikle tarih düşürerek yazdığı manzûmeler onun muhitinin belirlenmesinde faydalı olmuştur. Bu nedenle bu şahıslar hakkında daha geniş bilgi verilmiş, diğer şahısların ise *Dîvân*'da ele alındıkları konular ya da ele alınış şekilleri üzerinde durulmuştur.

2. 3. 1. 1. Ahmed Muîd Efendi (ö.1057/1647)

Otuzuncu Osmanlı şeyhülislamı olan Ahmed Efendi, Kınalızâde Fehmi Efendi'nin mülâzımı olduğu için Muîd Ahmed Efendi demekle tanınmıştır. Müderris, kadı, kazasker ve şeyhülislam görevlerinde bulunan Ahmed Efendi'nin⁴⁶⁶ ismi *Dîvân*'da, bir gazelin⁴⁶⁷ sonunda kenarda yazılan şöyle bir kayıta zikredilmiştir: “Bin kırk yedi târîhinde Tarakçı-zâde Çelebi sakal kodukda ol anda huzûrlarında denilmiştir. Hattâ ol âvânda fazîletlü Muîd Ahmed Efendi Anadolu kadıaskeri iken huzûr-ı şerîflerinde okunmuşdur.” Tarakçızâde'nin kimliğini tesbit edemedik. Fakat Yârî'nin muhitini tesbit açısından Ahmed Muîd Efendi ile ilgili kısa da olsa bilgi vermek istedik.

2. 3. 1. 2. Ali Paşa

IV. Mehmed (1648-1687)'in annesi Valide Hatice Turhan tarafından 1070/1659 yılında Kumkale Kalesi ile karşılıklı olarak inşa edilen Seddülbahr Kalesi'ne tarih düşüren Yârî, bu tarih kasidesinde Ali Paşa'dan sitâyîşle söz etmekte ve yazdığı kasidesinin onun aracılığıyla padişaha sunulmasını, böylelikle de bir

⁴⁶⁶ Ahmed Muîd Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Şeyhi Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri, Vekayii'l-Fudalâ I*, C. 3, s. 137-138; Oral Onur, *Edirne Kadıları Kasr-ı Adl*, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul 1999, s. 93; Abdülkadir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislamı, Ayyıldız Matbaası*, Ankara 1972, s. 68; Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhîsü'l-Beyân Fî Kavânîn- Âl-i Osmân*, Haz. Sevim İlgürel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s. 194 Bür Işın, *XVII. asrın ilk yarısında payeli ve bilfiil Anadolu ve Rumeli kazaskerleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, (Mezuniyet Tezi), 1965, s. 121.

Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Nuran Bakır, *XVII. asrın ikinci yarısında payeli ve bilfiil Anadolu ve Rumeli kazaskerleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, (Lisans Tezi), 1966, s. 24-26.

⁴⁶⁷ Gazel için bkz. G. 646.

mansıp elde etmeyi temenni ettiğini dile getirir. 17. yüzyılda yaşayan Vezir Ali Paşa adı ile tanınanlar arasında yaptığımız araştırmalar neticesinde burada kastedilenin tam olarak hangi Ali Paşa olduğunu tespit edemedik. Sözkonusu şahsın, Seddülbahr muhafızlığı yapan Suyolcuzade Vezir Ali Paşa (ö.1100/1688) olabileceğini düşünmekteyiz:

‘ Alî Pâşâ-yı ‘âdil şadr-ı ‘âlî-ķadr [ü] deryâ-dil
Vezîr-i bî-mu‘âdil kâr-sâz-ı mülk-i ‘Oşmânî

Fürûğ-ı ‘adli çarĥa maĥla‘-ı pîh-süz-ı ĥürşîdî
Bahâr-ı ‘ahdi dehre mevsim-i Nev-rüz-ı sulţânî

Sen ol şâhib-taşarruf ‘aĥl-ı evvel rûĥ-ı şânîsin
Ķul eyler luĥf-ı aĥlâķ-ı kerîmüñ cümle insânî

Sen ol Ĥâtem-meniş destûr-ı ekremsüñ ki ‘âlemde
Pür eyler dest-i cûduñdan zamâne dest-i dâmânî

Benüm târîĥümi ‘arz it ĥuzûr-ı pâdişâhîde
Ki görsün nice olurmış şenâ-yı şâh-ı devrânî

Ümîdüm ol ki bir manşîb recâ‘ ĥıl pâdişâhumdan
Yeñi ĥal‘ ayla şâd etsün dil-i pâ-mâl [ü] vîrânî

Görüp iki ĥişârın ĥısn-ı bünyâdını ey Yârî
Ķalem elde bugüne eyledi tastîr-i ‘unvânî

Birinüñ oldı târîĥi du‘â-yı ‘adl-i ĥünkârî
Birinüñ düşdi târîĥi penâh-ı zıll-i Yezdânî

1070 (K. 42/ 16-17, 20-25)

2. 3. 1. 3. Babazâde Abdülkadir Senâî Efendi (Kadrî Efendi) (ö.1084/1674)

Abdülkadir Efendi, Babazâde Sinan diye meşhur olan Sinanüddin Yusuf Efendi'nin oğlu, Eş-şeyh Mehmed Efendi'nin torunudur. Müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulunan Abdülkadir Efendi, “salâh ve diyaneti ile meşhur olup Yahya Efendi, Ebu Said Efendi ve Muîd Ahmed Efendiler gibi devrin büyük simaları yanında bulunmuş ve onlardan istifade, ulûm-ı şer’iyede vukufu ile temâyüz

etmiştir.” Fıkha dair *Vâkıât-ı Müftiyyîn* adlı kıymetli bir fetva mecmuası olan Abdülkadir Efendi’nin bu eserinden hakim ve kadıların çok istifası ettiği kaydedilmiştir.⁴⁶⁸ Yârî, Abdülkadir Efendi için 3 kıta kaleme almıştır. Bunlardan ilki 7 beyitlik bir kıt’a olup “În Kasîde-i Lücce-i Sadrü’l-Ulemâ Kadrî Efendi” başlığını taşımaktadır. Fakat bu manzûmeye kafiye düzeni açısından bakıldığında kaside değil de kıt’a olduğu anlaşılmaktadır. Yârî, bu kıt’ada Kadri Efendi’nin ilm, fazilet ve kemâl ehli oluşunu takdir edip “devlet ü ömr”ünün uzun olması için dua eder:

Ey Bū Hanîfe-halk u Cüneyd-i zamâne kim
Dâyim kapuña fazl-ı ‘ulûm istinâd ide

Budur Cenâb-ı Hazret-i Hağ’dan niyâzımız
Hadden füzûn devlet ü ‘ömrüñ ziyâd ide (Kt. 1/14)

Bir diğer kıt’a ise Abdülkadir Efendi’nin Rumeli kazaskeri olarak tayin edilmesine binaen kaleme alınan 7 beyitlik tarih kıt’asıdır. Metinde kıt’anın derkenarında “Bin yetmiş yedi şabânü’l-muazzamun on beşinci erbaâ günü ve hem leyle-i berât idi, Abdurrahman Efendi mazûl olup fazîletlü Kadrî Efendi úadıasker oldu” kaydı yer almaktadır:

Görinte rütbe-i ‘ulyâda târîhin didüm Yârî
Mezîd olsun İlâhî devlet-ile pây-e-i Kadrî
Sene 1077 (T. 4/ 7)

Yârî’nin Abdülkadir Efendi için kaleme aldığı üçüncü kıt’a ise onun çeşmesinin yapılışına düşürdüğü 12 beyitlik bir tarih kıt’asıdır:

Nüş idüp ol çeşmeden Yârî didüm târîhini
Âbı hağğâ çeşme-i ‘ayn-ı hayât-ı câvidân Sene 1084 (T. 14/ 12)

2. 3. 1. 4. Fatih Sultân Muhammed Han (II. Mehmed) (ö. 886/1481)

Şâir Osmanlı padişahları arasında yer alan Fatih Sultân Mehmed (1444-1446, 1451-1481), Avnî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şiirlerinde gözlenen akıcı üslubu, açık ifadeleri, hayal dünyasının zenginliği ve şiir diline hakim oluşu gerek döneminde

⁴⁶⁸ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Nuran Bakır, *a.g.t.*, s. 24-26.

gerekse daha sonraki divân şairleri üzerinde etkili olmasına sebep olmuştur.⁴⁶⁹ Yârî de sözlerinin kıymetinin Muhammed Han'a sorulmasını ister:

Bir şeh-i 'âlî güherdür ' arz kııl ey Yârî hemân
Kıymet-i güftârûnî Gâzî Muhammed Hân'a şor (G. 64/7)

2. 3. 1. 5. Gazneli Sultân Mahmûd (ö.421/1030) ve Ayâz

998-1030 yılları arasında Gazneliler devletinin başında bulunan Sultân Mahmûd (ö.421/1030) âlimlere olan saygısı, adaleti ve yönetimdeki başarısıyla gerek kendi devrinde gerekse sonraki devirlerde edip ve şairler tarafından övülmüş, Fars edebiyatında adalet ve insafın temsilcisi olarak gösterilmiştir. Yârî, sultânın *Şehnâme*'nin müellifi Firdevsî'ye olan ihsanını örnek göstererek muhatabından aynı lütfu, ihsânı görmek ister:

Ne var eyle anı şâyeste-i luğf u keremûn
Eylemiş-(i)di anı Firdevsî'ye Sultân Maḥmûd (Kt. 49/2)

Gazneli Mahmûd ile onun has hizmetçisi Ayâz birçok hikâyeye konu olmuştur. Sözkonusu hikâyelerde Ayâz; zekâsı, sadâkati, Sultân Mahmûd'a olan bağlılığı ile ele alınmıştır.⁴⁷⁰

Doğu edebiyatlarında güzelliğin ve aşkın simgesi olarak algılanan Ayâz, Yârî'nin zikrettiği iki beyitte güzelliği ve sadakati ile ele alınmıştır:

Maḥrem-i kurbet-i Maḥmûd olamaz ḥâşş-ı Ayâz
Olmayınca dil-i pâkûnde şadâkat meknûn (G. 533/2)

Maḥmûd-ı nûr-ı dîde iken yine dîdesi
Pür-nûr olur eşi' a-ı ḥüsn-i Ayâz'dan (G. 560/4)

2. 3. 1. 6. Hocasâde Abdullah (ö.1046/1636)

Onyedinci asır ulemasından Genç Osman (II. Osman) (1618-1622)'in hocası Amasyalı Hâce-i Sultânî Ömer Efendi'nin oğludur. Bu nedenle Hocasâde Abdullah Çelebi olarak tanınmıştır. Müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulunan

⁴⁶⁹ Halil İncılık, "Mehmed II", *DİA*, Ankara 2003, C. 28, s. 395, 406. Ayrıca bkz. Muhammed Nur Doğan, *Fatih Divanı ve Şerhi*, Erguvan Yayınevi, İstanbul 2004.

⁴⁷⁰ Mehmet Demirci, "Sultan Mahmut ve Ayaz", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Mevlânâ'ya Armağan Sayısı Yıl:8 [2007], Sayı: 20, , s. 34.

Hocazâde ile ilgili olarak tarihi kaynaklarda “âlim, fâzıl, kerim ve zeki bir şahıs” olup “ulûm-ı Arabiyyede mahariyetiyle meşhur, teşrifat usullerine vâkıf, doğru ve kat’i hükümleri hâiz”, adalet sahibi, hafızası kuvvetli aynı zamanda ulûm-ı edebiyede de mâhir bir zât olduğuna dair bilgiler yer almaktadır.⁴⁷¹ Yârî’nin Hocazâde için kaleme aldığı beş kaside, bir terkîb-bendde kendisinden hürmet ve takdirle bahseder ve manzûmelerinin başlıklarında onu “Sadr-ı Güzîn-i Cihân Ebû’l-Fazl” “Fâzıl-ı Devrân”, “Fâzıl-ı Rûşen-Güher”, “Âlî-Himem Hâce-zâde”, “Edîb-i Cihân Hâce-zâde” gibi sıfatlarla takdim eder. Ayrıca;

Beni mülâzemet-i medreseyle şâd itdûn
Ki rûz-ı haşre degin çekmeyem humâr-ı ‘anâ’ (Tb. 1/ 4 /5)

diyerek kendisinin ondan mülâzemet aldığını ifade eder.

Yârî, “Bû Hanîfe-i sâni”, “Beyzâvî-i sâni” olarak vasıflandırdığı Abdullah Efendi’nin dinî ve hikemî ilimlerdeki vukufiyetine de işaret eder:

Şeh-i serîr-i fazîlet cenâb-ı ‘Abdullâh
Cihânda şimdi odur Bû hanîfe-i şâni (K. 29/ 16)

Muhtî-i ‘ilm-i deryâ-yı fazîlet ya‘nî ‘Abdullâh
Odur şimdi ‘ulûm u fazl-ile Beyzâvî-i şâni (K. 31/ 18)

Muhtî-i ‘âlem-i hikmet cenâb-ı ‘Abdullâh
Odur ‘ulûm-ile sulţân-ı ‘âlem-i tefrîd (K. 30/ 23)

Hocazâde Abdullah’ın Yârî’nin hayatındaki önemli şahıslardan biri olduğu aşikârdır. Nitekim *Dîvân*’da hakkında en fazla kaside yazılan şahsiyettir. Bunda yukarıdaki beyitte zikrettiği gibi mülâzemet aldığı hocası olmasının etkisi büyük olsa gerektir.

⁴⁷¹ Hocazâde Abdullah Efendi’nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, Haz. Nuri Akbayar, Sad. Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, C. I, s. 70; Şeyhi Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu’maniye ve Zeyilleri, Vekayii’l-Fudalâ I*, C. 3, s. 25-26; Oral Onur, *a.g.e.*, s. 88; Abdullah Hibrî, *Enîsü’l-Müsâmirîn Edirne Tarihi (1360-1650)*, Çev. Ratip Kazancıgil, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, (I. baskı), Edirne 1996, s. 107-108; Abdurrahman Sağırlı, *Mehmed b. Mehmed Er-Rûmî (Edirneli)’nin Nuhbetü’l-tevârih ve’l-Ahbâr’ı ve Târîh-i Âl-i Osman’ı(Metinleri, Tahlilleri)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2000, s. 128; Bür Işın, *a.g.t.*, s. 97-99.

2. 3. 1. 7. İszâde Mehmed Aziz Efendi (ö. 1100/1688)

Tuhfe-i Nâilî'de "İszâde Mehmed Aziz Efendi bin Bosnalı Kadı İsa Efendi bin Musa Efendi İstanbullu" diye takdim edilip "Selânik kadısı, hattât, Hasan Can sülâlesinden ve sıhriyet sebebiyle Rıza Çelebizâde Abdülaziz Efendi ahfâdından"⁴⁷² olduğuna dair bilgi yer alan Aziz Efendi, aynı zamanda şâir olup Azîzî mahlasıyla şiirler yazmıştır.⁴⁷³ Ayrıca *İsâ-zâde Târîhi* üzerine çalışma yapan Ziya Yılmaz, eserin kime ait olduğunu tesbit kısmında sözkonusu eserin zahrında "Kazâ-i Üsküb'den ma'zûl İsâ-zâde Abdullah Efendi'nin tevârîhleridir" şeklinde bir kayıt olmasını göz önünde bulundurarak kesin bir hükme varmamakla beraber eserin Mehmed Aziz Efendi'ye ait olduğunu ifade etmiştir: "Düşünceme göre târihi yazmaya önce 'İsâ Efendi kendisi başlamış olmalıdır...Vefatından sonra çeşitli eserlerde 'İsâ-zâde diye anılan oğlu Mehmed Azîz babasının yazdıklarını temize çekmiş, bazı ilâvelerde bulunmuş ve eseri bir müddet daha devam ettirmiş olmalıdır. Metnimizde vr.19a ve 22a'da sayfa kenarlarındaki notların altında yer alan 'Azîz yazısı, eserde Mehmed 'Azîz'in eli olduğu düşüncesinin müşahhas kanıtları olarak gözükmektedir."⁴⁷⁴ "Zeki, dürüst, âlim, halîm, selîm, cömert, çalışkan, himmet ehli bir kişi olarak" vafedilen Aziz Efendi ile ilgili olarak Yârî'nin iki manzûmesi bulunmaktadır. Bunlardan biri onun Üsküb'e gidişiyile mesrûr olan Yârî'nin kaleme aldığı 4 beyitlik bir kıt'adır. Şâir;

Eyâ erîke-nişîn-i ser-âmed-i fuzalâ'
Kudümün ile şeref buldı belde-i Üsküb (Kt. 83/ 1)

diyerek duyduğu sevinci dile getirir. Bir diğer manzûme ise " azîz-i dil ü cân Yûsuf-ı Mısr-ı irfân" gibi birçok sitâyîş cümlesinin yer aldığı 42 beyitlik kasidedir:

Ey ' azîz-i dil ü cân Yûsuf-ı Mısr-ı ' irfân
Yâd kııl hâste-i beytü'l-ğüzün-i tenhâyı

Ey edîb-i hikem-âmûz debistân-ı ' ulûm
Feyz-i nuḡḡ-ı nefesün zinde ider ' İsâ'yı

⁴⁷² Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, C. I, s. 669.

⁴⁷³ İsmail Belîğ, *Nuhbetü'l-Âsâr li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu), Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 270; Halûk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 60; *İsâ-zâde Târîhi (Metin ve Tahlil)*, (haz. Ziya Yılmaz), İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1996, s. XXV.

⁴⁷⁴ *İsâ-zâde Târîhi (Metin ve Tahlil)*, s. XXIV-XXV.

Sensin ol nâdire-pîrâ-yı ma'ânî kim olur
Her sözüñ nâıka-bağşâ-yı dem-i Mûsâyî (K. 35/ 18-20)

2. 3. 1. 8. Mehmed Ağa

Kimliğini tam olarak belirleyemediğimiz Mehmed Ağa ile ilgili olarak Yârî, onun Mısır'dan Gelibolu'ya gelişi hakkında “geldi” redifli on altı beyitlik bir gazel kaleme almıştır. “İskender-i zamân”, “İsâ-i zamân” gibi terkiplerle onun gittiği yerleri ihyâ edici özelliğini öne çıkarmıştır:

Ten-i fesürde-i dünyâya tâze cân geldi
Meger ki şehrine ağa-yı kâm-rân geldi

Hurûc-ı leşker-i Ye'cüc-i fitne sedd oldu
Gelibolu'ya ol İskender-i zamân geldi

Harâbe Kâhire-i Mışrı eyleyüp ma' mûr
Bu 'âleme yine bir genc-i şâyegân geldi

Hayât-bağş olup neşr-i feyz-i enfâsı
Diyâr-ı Mışr'dan ol 'İsâ-i zamân geldi (G. 790/1-3, 9)

2. 3. 1. 9. Mehmed İzzetî Efendi (Vişnezâde) (ö.1092/1681)

Şeyhülislam Zekeriyyâde Lütfullah Efendi'nin ikinci oğlu ve Şeyhülislam Yahya Efendi'nin yeğeni olup babasına “Vişne Efendi” denildiğinden kendisine de “Vişnezâde” diye hitap edilmiştir. Müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulunan Mehmed Efendi, “kâmil, ahlâk sahibi, zeki, fâzıl, kerim” bir zat olarak tanınmıştır. Şeyhî ve İzzetî mahlasıyla şiirler de kaleme alan Mehmed Efendi'nin *Dîvân*'ı, Kafzâde Faizî'nin eserine zeyl olarak kaleme aldığı *Zeyl-i Zübdetü'l-Eşâr* isimli şüara tezkiresi ve *Keşfü'z-Zünûn*'a yazdığı zeyli bulunmaktadır.⁴⁷⁵

Yârî, *Dîvân*'ında yer alan bir kıt'anın baş tarafına; “Fazîletlü Mehmed İzzetî Efendi'den müceddeden mektûb-ı mansıb u kısmet kağıdı iltimasiyle ale'l-fevr

⁴⁷⁵ Mehmed İzzetî Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Şeyhi Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri, Vekayii'l-Fudalâ I*, C. 3, s. 483-486; Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C. III, s. 853; Halûk İpekten vd., *a.g.e.* s. 235; Nuran Bakır, *a.g.t.*, s. 41-43.

denilen nazmdur. Bu takrîble cümleyi ihsân u itâ itdiler.” kaydı düşmüştür. Bu kayıttan da anlaşıldığı üzere Yârî, bu kıt’ayı Mehmed Edendi’ye mansıb (memuriyet) talebiyle yazmış ve bunun karşılığında kendisinden beklediği ihsanı görmüştür:

Eyâ kıalem-rev-i ıqlım-i fażl u dāniş kim
Vücūd-ı ‘ izzetüni dāyim eylesün Mevlâ

Zamân-ı ma‘ deletüñ kıldı ‘ âlemi tecdîd
Müceddeden beni bir kâğıd ile kııl ihyâ’

Çapuñda Yârî bir üftâde müstemendüñdür
Revâdur eyler iseñ kām-bağş u kām-revâ
Ğaraż ħulūşumı ‘ arz etmedür ħudâvendâ
Ne ân ki zātuña şâyest’ola bu nazm-ı şenâ’ (Kt. 85/ 1-4)

2. 3. 1. 10. Mervân-ı Humâr (ö.132/750)

Mervân-ı Humâr olarak da tanınan son Emevi halifesi Mervân b. Muhammed’in ismini Yârî, bir muammasında hicivli bir dille zikreder:

Kesen başın raķīb-i nâ-bekâruñ
Keser bağrını Mervân-ı Ħumâr’uñ (Mu. 15)

2. 3. 1. 11. Molla Ahmedzâde Nuh Efendi (Nuh b. Ahmed el-Ensârî) (ö. 1050/1640)

Sultân III. Mehmed (1595-1603) devri âlimlerinden Şemseddin Ahmed Efendi (ö.1009/1600-1601)’nin oğlu olup müderris, molla, kadı ve kazasker olarak görev yapmıştır.⁴⁷⁶ Yârî’nin Nuh Efendi için kaleme aldığı 41 beyitten oluşan “kerem” redifli bir kaside bulunmaktadır. Kaside, “În Kasîde-i Mollâ Ahmed-zâde-i Sadr-ı Rûm İli” başlığını taşıdığı için Yârî’nin bu kasideyi Nuh Efendi’nin Rumeli kazaskerliği yaptığı 1045/1635-1636 yıllarında yazdığı anlaşılmaktadır. Kırk bir beyitten oluşan bu kasidede Yârî, Nuh Efendi’nin cömertliğinin övgüsünü yapmakta ve onun ihsanını beklediğini dile getirmektedir:

⁴⁷⁶ Molla Ahmed-zâde Nuh Efendi’nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C. IV, s. 1260;Şeyhi Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu’maniye ve Zeyilleri, Vekayii’l-Fudalâ I*, C. 3, s. 95-96; Oral Onur, *a.g.e.*, s. 90; Abdullah Hibri, *a.g.e.*, s. 109; Abdurrahman Sağırılı, *a.g.t.*, s. 130; Bür Işın, *a.g.t.*, s. 111-113.

Yârî-i dil-şüde dîrîne-şenâ-ğ̃ānuñdur
Raħm kıl ħāline ey dāver-i zî-şān-ı kerem (K. 32/37)

2. 3. 1. 12. Nizâmü'l-Mülk (ö.485/1092)

Kurduğu Nizamiye Medreseleri, yazdığı *Siyaset-nāme* adlı eseri ve otuz yıl süren devlet idareciliği ile İslam tarihinde önemli bir yere sahip olan Nizamülmülk, Alparslan (1063-1072) ve Melikşah (1072-1092) dönemindeki Büyük Selçuklu Devleti'nin büyük veziridir. Yârî, Hocasāde ve Şeyhi Efendizāde için yazdığı kasidede bu büyük veziri anar. Övülen bu şahıslar için benzetilen ve mukayese edilen olur:

Cihān-sālār-ı 'ālî-şān Nizāmü'l-Mülk-i çār-erkān
Güzīde-faħr-i dīvān mesned-ārā-yı cihān-bānī (K. 31/15)

Ol Nizāmü'l-mülk-i vālā-rütbe-i şadr-ı himem
Görse 'ahd-i 'adl-i fazlın ğıbta eylerdi Nizām (T. 3/4)

2. 3. 1. 13. Reftârîzāde

Hayatı ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Hâfız Reftârîzāde ile ilgili Yârî'nin kaleme aldığı bir kaside bulunmaktadır. Onu, “İbâdet-gāh-ı dehrün gerçi çokdur hutbe-gûyânı / Cihānda görmedüm böyle hatîb-i ehl-i Kur'ânı” sözleriyle takdim eden Yârî, sesinin “misāl-i Dâvûd”, tesirinin “icâz-ı Mesîhâ-vâr”, kırâatinin fakîh ve muhaddislerden İbn-i Mesûd ile İbn-i Abbās'a müşâbih olduğunu söyler:

Nüzül eyler firâz-ı 'arşdan tāvus-ı kuddūsī
Kerūbiyyān-ı 'illiyyīn ile ğuş itmege anı

Müşâbih İbn-i Mes'ud ile belki İbn-i 'Abbās'a
Kırâ'at eyledükçe ħazret-i Furķān-ı zî-şānı

Bu enfās u bu āġāz u bu şavt u bu kırâ'atle
N'ola böyle vücūduñ olsa Yârî menķabet-ğ̃ānı (K. 36/ 14-16)

2. 3. 1. 14. Sâdîzâde Efendi

Hayatı hakkında pek bilgiye ulaşamadığımız Sâdîzâde Efendi'nin Fetva Emîni Şeyhzâde Mehmed Efendi diye anıldığı ve Ayasofya müderrisliğinden sonra 1061/1651 tarihinde Edirne kadısı olarak beş ay görev yaptığı bilinmektedir.⁴⁷⁷ Yârî, Babaeski'de yaşadıkları ile ilgili olarak mesnevi nazım şekliyle kaleme aldığı hasb-i hâlinde, çevresindeki kötü niyetli insanlar içinde güzel ahlakı, iyi huyluluğu ve tabiatindeki saflık ve edibâne kişiliği ile öne çıkan bu şahıstan övgüyle bahseder:

İçlerinde kerîm-i şân el-ḥaḳ
Sa' dî-zâde Efendi'dür ancaḳ

Ḥüsn-i aḥlâḳda müsellemdür
Luṭf-ile dil-pezīr-i ' âlemdür

Nîk-rû nîk ḥod nîk-ḥıṣâl
Şâf-ṭab' u edîb-i ferruḥ-fâl

Şeref-i nesl-i ḥânedâni şerîf
Ṭab' ı pâk u laṭîf şâni şerîf (M. 5/142-145)

2. 3. 1. 15. Sultân III. Ahmed (ö. 1149/1736)

IV. Mehmed'in oğlu ve II. Mustafa'nın kardeşi olup annesi Râbia Emetullah Gülnûş Sultân'dır. 22 Ramazan 1084 (31 Aralık 1673) Pazar günü dünyaya gelmiştir. Şâir, III. Ahmed (1703-1730)'in doğumu için yazdığı tarih kasidesinde "Bu demde ümmet-i İslâm'a cümle farz [u] vâcibdür/ Edâ-yı hamd ü şükrân eylemek dergâh-ı Mevlâ'ya" diyerek bu doğumu tebşîr eylemiştir. Ayrıca ebced hesabıyla sultânın doğum tarihini veren beyitte de meleklerin diliyle onun vücudunu cömertlik incisi olarak tavsif eder:

Melâyik didiler tebşîr idüp târiḥ-i mevlûdin
Dür-i cûd-ı vücûd-ı Ḥân-ı Aḥmed geldi dünyâya
Sene 1084 (T. 20/30)

⁴⁷⁷ Oral Onur, *a.g.e.*, s. 99.

2. 3. 1. 16. Sultân IV. Murad (ö.1049/1640)

I. Ahmed (1603-1617)'in oğlu olan Sultân IV. Murad(1623-1640), merhameti, adaleti, cesareti ve âlim, şâir, tarihçi ve sanatkarları himaye eden kişiliğiyle tanınmaktadır. Yârî de sultân için “sâhib-i zülfikar” diyerek cesaret ve adalet timsali Hz. Ali'ye benzetir:

Dünyâda ne Hân Murâd'a beñzer
Bir şâhib-i zü'l-fiķâr buldum (K. 40/65)

2. 3. 1. 17. Sultân II. Mustafa (ö. 1115/1703)

IV. Mehmed'in oğlu olan Mustafa Hân (1695-1703)'ın sünneti için bir surnâme kaleme alan Yârî, âlemin canı ve şehzadelerin başı olarak tavsif eylediği sultânın ömrünün uzun olması için dua eder ve birçok şitayište bulunur. Âlemi süsleyen bu sûr için şöyle bir tarih beyti düşürür:

Bu sûr-ı ' âlem-ârâya pesend idüp didüm târih
Zihî sûr-ı sürür-âmîz-i sultân-ı cihân-bânî
Sene 1082 (K. 37/34)

2. 3. 1. 18. Şeyhî Efendizâde Abdurrahman Efendi (ö.1078/1667)

Gelibolulu Şeyhî Efendi'nin oğlu ve Şerif Mehmed Efendi'nin kardeşi olup Şeyhülislam Yahya Efendi'den mülâzemet alarak medrese tahsilini tamamlayan Abdurrahman Efendi, müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulunmuştur. Kaynaklarda ilim ve faziletiyle meşhur, fıkıh ilmini bilen ve sâlih bir zat olduğuna dair bilgiler yer almaktadır.⁴⁷⁸ Yârî'nin Abdurrahman Efendi'nin Rumeli kazaskeri olarak göreve başlamasına düşürdüğü 12 beyitlik bir tarih kıt'ası bulunmaktadır. Kıt'anın der-kenarında “Bin yetmiş yedi Saferü'l-hayrun yigirmi birinci isneyn günü kadıasker olmuşdur” kaydı yer almaktadır ki Abdurrahman Efendi sözkonusu tarihte Anadolu kazaskerliğinden Rumeli kazaskerliğine atanmıştır. Yârî, onun bu yeni görevinde başarılı ve “ömr ü devlet”inin uzun olması için dua eder:

Ola şihhatle serîr-i mekremetde haşre dek
Müstedâm-ı ' ömr ü devlet ola tâ yevmü'l-ķıyâm

⁴⁷⁸ Şeyhî Efendi-zâde Abdurrahman Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C I, s. 94; Oral Onur, *a.g.e.*, s. 97; Nuran Bakır, *a.g.t.*, s. 18-19.

Ĥazret-i Ĥaĥĥ'a niyāz idüp didüm târîhini
Yâ İlâhî ola bâķî Şadr-ı ' izzetde müdām
Sene 1077 (T. 3/ 11)

2. 3. 1. 19. Şeyhî Mehmed Efendi (Kudsi Efendizâde) (ö.1085/1674)

Âlim ve müellif NiŐancızâde Ahmed Efendi (986/1578-79)'nin torunu, Sultân II. Osman devri Anadolu kazaskerliĥinden *Mir'âtü'l-Kâinat* adlı umumî tarihin müellifi Kudsi Mehmed Efendi'nin oĥlu olan Kudsizâde Şeyhi Mehmed Efendi, müderris, kadı, kazasker ve nakibüleŐraf olarak görev yapmıştır.⁴⁷⁹ Yârî'nin Kudsizâde'ye hitaben kaleme aldĥı üç manzûme onun nakibüleŐraf olarak görev yaptĥı dönemlerle ilgilidir. Kudsizâde, bu göreve 1068/1658 yılında başlamış ve ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Manzûmelerden ilki, "În Be-Tebrîk-i Hıtânî-i Nakîbü'l-EŞrâf" başlığını taşımaktadır ki yapılan sünnet düĥününü tebrik amaçlı 19 beyitlik bir tarih kıt'asıdır. Tarihi kaynaklarda Kudsizâde'nin Mehmet Efendi adlı bir oĥlu olduĥu kayıtlıdır. Kudsizâde'nin eĥer başka bir oĥlu yok ise 1077/1666-67 tarihi düşürülen bu sünnet düĥününün Mehmet Efendi için yapılmış olabileceĥi düşünölmektedir:

Pesend idüp didüm târîĥ-i Yârî
Zihî sūr-ı sūrūr-ârâ-yı ' âlî
1077 (T. 1/19)

Bir diĥeri ise, "În Kasîde-i Âfiyet-yâb-ı Nakîbü'l-EŞref-est" başlıklı 65 beyitlik bir kasidedir. Yârî, bu kasidede Kudsizâde'yi sahip olduĥu güzel hasletler vesilesiyle över, onun manevî ilimlere vâkıf bir zat olduĥunu belirtir ve kendisine ihsanda bulunmasını talep eder. Son olarak da ömrünün uzun ve bereketli geçmesi için dua eder.

Cenâb-ı Ĥazret-i Ĥudsi Efendi-zâde k'odur
Cihân-ı fazl ü kemâlün bülend-' unvânı

⁴⁷⁹ Kudsi-zâde Şeyhi Mehmed Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C V, s. 1599; Mehmet Nâil Tuman, *a.g.e.*, C II, s. 726 ; Abdullah Hibrî, *a.g.e.*, s. 119; Bür IŞın, *a.g.t.*, s. 164-165.

Zebānı nükte-i ilhām-ı Pūr-ı A‘ rābī
Derūnı maḥzen-i esrār-ı pīr-i Ḥaraḳānī

Unutma pādişehüm eski bir ğarībūndür
Ḳapuñ gedāsı olan Yārī-i şenā-ḩ̣ānı

O deñlü devlet ü ‘ömrüñ Ḥudā füzün etsün
Şühür u sāl-i felek ola sübḩa-gerdānı (K. 33/29, 35, 59, 65)

Nakibüleşrafa hitaben kaleme alınan son manzûme ise, “În Şikâyet Mî-Firistâdem Be-Dergâh-ı Nakīb” başlığını taşımakta olup 30 beyitten müteşekkildir. Bu kasidede Yârî, halini arz edip sıkıntı çektiğini, her türlü ihsandan mahrum kaldığını dile getirerek lütuf ve kerem talebinde bulunur:

Çäre-sāzā demidür zaḩm-ı dil-i nā-kāma
Dest-i iḩsānuñ ura merhem-i pāk-i bihbūd

Dil-nüvāzā düşeli dūr ḳapuñdan Yārī
İtdi dārū-yi firākuñ anı ğāyet bī-ḩöd (K. 34/ 19-20)

Hakkında bilgi verilen bu tarihî şahısların dışında Yârî’nin doğum ya da ölümüne tarih düşürdüğü diğer şahıslarla ilgili tarih kıt’alarının başlıklarını ve ilgili beyti sahada çalışanlar için faydalı olabilir düşüncesiyle aşağıda zikredildi:

1. Tārīḩ Şod Velâdet-i ‘Ārif Muḩammedī

Çün ser ü ḳaddi buldı elif gibi izdiyād
Tārīḩ-i Yārī didüm aña ḩayr-ı maḳdemi

Sene 1083 (T. 12/13)

2. Berāy-ı Velâdet-i Maḩdüm-ı Aḩmed Efendi

Şimdi Feyyāz-ı Ḥudāvend-i ezel luḩf itdi
Nām-ı Feyzullāḩ ile geldi cihāna oğlum

Sene 1077 (T. 13/3)

3. Berāy-ı Maḩmūd Çelebī

İşidüp mevtini yārān didiler tārīḩin
Aña cennetde serāy ola maḳām-ı Maḩmūd

Sene 1077 (T. 15/6)

4. Berây-ı Kıncı-zâde Raĥmetullâh

Hâke düşünce elif kıaddi didüm târîhini
Menzilin gülzâr-ı ‘Adn eyleye Rabbü’l-‘âlemîn

Sene 1050 (T. 16/4)

5. Târîh Şod Ber-Tev’emân-ı Ferzend-i Seyyid Çelebî

İki maĥdümüñ tûlû‘ına ‘aceb târîhdür
Mihir mehle oldu yine tev’emân-ı es‘adi

1084 (T. 18/7)

6. Velâdet-i Peser-i Sa‘d-i Hâzret-i Yüsri

Hezâr şevk-ile târîhini didi Yârî
Açıldı ol gül-i nev gülsitân-ı Yüsri’den

Sene 1085 (T. 19/6)

2. 3. 2. Efsânevî Şahıslar

Yârî, klâsik Türk edebiyatı geleneğine baĥlı şâirlerin şiirlerinde telmihte bulunduĥu -özellikle İran edebiyatının en önemli eseri *Şehnâme*’de yer alan- efsânevî şahıslara eserinde yer vermiştir. Bu şahıslardan kudret ve ihtişamı, şarabı buluşu, kadehinin özellikleri ile Cem; âb-ı hayat, Hızır, âyîne-i İskender kavramları çerçevesinde İskender ve kahramanlığı, yenilmezliği ile Rüstem en çok zikredilen efsânevî şahıslardır.

2. 3. 2. 1. Âsaf

Yârî, Hz. Süleyman’ın hikmet ve tedbiriyle tanınan veziri veya kâtibi olduĥu kaydedilen⁴⁸⁰ Âsaf b. Berahyâ’yı methedilenin yüceliğini ifade etmek için zikreder:

Hâzret-i destür-ı vâlâ-menzilet
Âşaf-ı zî-şân-ı maĥûlü’ş-şifât (T. 5/1)

Yazdı sultân-ı ezel ol Âşafuñ
Câh-ı ikbâline tevķî‘-i berât (T. 5/10)

‘Alî Şîr-i zamâne kişver-ârâ-yı ‘adû-fersâ
Müşîr-i muĥterem destür-ı ekrem Âşaf-ı şânî (K. 42/14)

⁴⁸⁰ Mehmet İpşirli, “Âsaf”, *DİA*, İstanbul 1991, C. 3, s. 455.

2. 3. 2. 2. Behrâm-ı Gûr

Sâsâniyân sülâlesinden olan Behrâm'a yaban eşeği anlamına gelen “gûr” sıfatı, sürekli yaban eşeği avlamakla vaktini geçirdiği için verilmiştir.⁴⁸¹ Beyitlerde kahramanlığı ve cesaretiyle anılmıştır:

Gâh şemşîr-i perend-âver-i Behrâm benem
Gâh Rüyînten-i pehnâ-ver-i rezm-ârâyem (K. 15/37)

Gâh tîğ-i tılısm-ı Behrâmam
Gâh gencîne gibi pinhânam (K 43/ 59)

Bu bezm o bezmdür nice Cemşîd'i hâk idüp
Behrâm gibi nükte-zed-i Gûr kılmasa (G. 683/ 3)

2. 3. 2. 3. Cemşîd / Cem

İran'ın Pişdadiyân sülâlesinin dördüncü ve en büyük hükümdarı olan Cem⁴⁸², beyitlerde “bezm-i Cem”, “câm-ı Cem” gibi terkipler içinde zikredilir. Saltanatındaki kudret ve ihtişam, şarabı icad eden şahıs olması, düzenlemiş olduğu meclisler ile *Dîvân*'da ismi en çok zikredilen şahıslardan biridir.

Dehre Yârî câm-ı zerrîn tâcı kaldı yâdigâr
Meclis-i şevket-tırâz-ı devlet-i Cemşîd'den (G. 525/8)

N'ola şâhâne olsa bezm-i hâşü'l-hâşş-ı iğbâlûn
Neşât-ı meclisûn görseydi Cem olurdu hayrânı (K. 31/42)

Lâleler her biri almış destine bir câm-ı Cem
Gülşenûn eṭrâfını gūyâ gülistân eyledi (K. 41/8)

Vaḳf-ı cāvîd eylemiş devrin ḫarâbât ehline
Tâ ezelden yâdigâr-ı tuḫfe-i Cem'dür ḫadeḫ (G. 44/4)

⁴⁸¹ Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s. 117-119. Ayrıca bkz. Hikmet T. İlaydın, “Behram-ı Gûr Menkabeleri Mîr Alî Şîr Nevâî ile Hâtîfî'nin eserleri arasında müşterek bazı hususiyetler hakkında”, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1935, C. V, s. 275-290.

⁴⁸² Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s125, 133-136; Ağâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, İnkılâp Kitapevi, (İkinci Basım), İstanbul, 1943, s. 156.

Bazı beyitlerde ise Cem, övülene hitaben kullanılıp bir övgü malzemesi olmuştur:

Sipih-r-mer-te-be şa-drâ hı-dîv-i Cem-ka-drâ
Kul it-di cev-det-i tab' uñ o deñlü dün-yâyı (K. 26/34)

2. 3. 2. 4. Dârâ

Keyâniyân sülâlesinin son padişahi⁴⁸³ ve *Şehnâme*'nin ünlü kahramanlarından Dârâ, beyitlerde sahip olduğu saltanat, ihtişâm vesilesiyle ele alınır:

Mey ola dil-ber ola hem-dem-i ' ir-fân uñ ola
Bundan art-ık nic' olur sal-tanat-ı Dârâyî (K. 35/ 11)

Getür o gev-her-i nâ-yâb-ı tâc-ı Dârâ'yı
Biraz da zab-ı idelüm biz de mülk-i dün-yâyı (Tb. 2/ 4/1)

2. 3. 2. 5. Efrâsiyâb

Şehnâme'ye göre Ferîdûn'un torunlarından, Kaşgarlı Mahmûd'a göre Türklerin büyük hakanı Efrâsiyâb⁴⁸⁴, *Dîvân*'da bir defa zikredilmiştir. Dünyanın geçiciliği anlatılırken onun sahip olduğu hazineye, saltanata atıfta bulunulmuştur:

Mâl-i def-ne umma ci-hân-ı hârâbdan
' İbret yeter hiz-âne-i Efrâsiyâb'dan (G. 511/1)

2. 3. 2. 6. Fağfûr

Çin hükümdarlarına verilen bir unvan veya ad olan Fağfûr⁴⁸⁵, beyitlerde kelimenin porselen kâse ile ilgisi dolayısıyla tevriyeli olarak da ele alınmıştır:

Gör-se bu kaş-r-ı kâşî taş-vîri çeş-m-i Fağfûr
Çînî ta-bağ olur-dı yan-ında çar-ı mînâ (T. 17/7)

Münkesir mir'ât-i kal-büm lîk şâfi cev-herem
Sâgar-ı Cem bez-m-i Fağfûr-ile itm-em im-tizâc (G. 41/5)

⁴⁸³ Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 150.

⁴⁸⁴ Nîmet Yıldırım, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 268-271; Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 156-159.

⁴⁸⁵ Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 166.

Bir zamānda cām-ı la‘līn şundu ammā çarḥ-ı dūn
Kāse-i Çīn itdi āḥir meşhed-i Fağfūr’dan (G.. 526/3)

2. 3. 2. 7. Ferîdûn (Efrîdûn)

Cemşîd’den sonra İnan tahtına geçen Ferîdûn, beş yüz yıl süren hükümdarlığıyla İnan’ın en büyük mitolojik kahramanıdır.⁴⁸⁶ Klâsik edebiyatta âdil, iyiliksever ve uzun ömürlü oluşuyla anılan Ferîdûn’u⁴⁸⁷ Yârî, ta, taht sahibi olması yani hükümdarlığıyla ele almış, rindâne bir edayla Ferîdûn’un sahip olduğu bu şeyleri değersiz bulmuştur:

Elümde cām-ı şafâyı bırağmam ey Yârî
Cihānda mâlik-i tâc-ı ser-i Ferîdûnem (G. 444/7)

Meyhâne ile cāmı hîç değışe mi ‘âķıl
Taht-ı Cem [ü] Dārâ’ya iklîl-i Ferîdûn’a (G. 662/3)

Sifâl-i bezmine almaz o rind-i müstağnî
Hezâr taht-ı Ferîdûn u tâc-ı fağfûrı (G. 772/2)

2. 3. 2. 8. İsfendiyâr

Keyaniyân sülâlesinden İsfendiyâr, İnanlıların efsânevî büyük kahramanlarından biridir. Rüstem ile birlikte Heft-hân adı verilen tehlikelerle dolu yolu geçen iki kişiden biri olan İsfendiyâr⁴⁸⁸, *Dîvân*’da kahramanlığıyla ele alınmış olup Rüstem ile birlikte zikredilmiştir:

Dest-i çenberden başar bu geşt-gîr-i Zâl-i çarḥ
Çuvvet-i bâzûda olsañ Rüstem ü İsfendiyâr (G.217/3)

2. 3. 2. 9. İskender

Tarihte biri Büyük İskender diğeri Makedonya hükümdarı olup İnan’ı baştan başa zapteden İskender olmak üzere iki tane İskender vardır. Her ikisi de “Zülkarneyn” olarak anılır. Kur’ân’da ismi zikredilen, Hızır ile âb-ı hayât aramaya

⁴⁸⁶ Nimet Yıldırım, *a.g.e.*, s. 307.

⁴⁸⁷ Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 173.

⁴⁸⁸ Nimet Yıldırım, *a.g.e.*, s. ; Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 182-186.

giden, peygamber ve pâdişâh olan İskender ilkidir.⁴⁸⁹ *Dîvân*'da her iki İskender'e de telmihte bulunulmuştur. Makedonyalı İskender, Aristo tarafından yapılp İskenderiye'de yüksek bir yere konulan ve yüz fersah mesafede bulunan düşmanını gösterdiğine inanılan âyîne-i İskender dolayısıyla anılır. Diğeri ise, Hızır ile âb-ı hayâtı araması, Hızır'ın mezkur sudan içmesine rağmen kendisi bu sudan içmemesi sebebiyle beyitlerde yer alır:

Her ruḥâm-ı deri bir âyîne-i gîtî-nümâ
Ḥâdim-i dergehi İskender-i iqlîm-sitân (K. 24/21)

‘Âşıkun her biri İskender de olsa bulmaya
Tâb-ı ruḥsârûn gibi âyîne-i ‘âlem-nümâ (G. 8/ 3)

Hızra rehber oldı Hâdî-i ezel İskender'e
Virmedi yol teşne-kâm-ı çeşme-i ḥayvân iken (G. 517/4)

Tâb şaldı ruḥlarun âyîne-i İskender'e
Zinde kıldı Hızr-ı la‘lün teşne-kârân-ı gamı (G. 762/2)

2. 3. 2. 10. Kahramân-Kahtarân

Kaynaklarda Pişdadiyân sülalesinden Tahmurs'un oğlu olarak bildirilen Kahramân, beyitlerde ismin aslî manasıyla kahramanlık ve yiğitlik sembolü olarak yer alır. Ayrıca Rüstem tarafından öldürülmesine telmihte bulunulur:

Ne dem şemşîr-i gamzeñ hışma gelse bî-emân olsa
Nice karşı turur ‘âşıklarun ger Qahramân olsa (G. 627/1)

Sîne-i a‘dâyı Yârî kıl nişân-gâh-ı gâzâ'
Al kemân-ı Qahramân'ı destüne Rüstem gibi (G. 722/8)

Yaḥûd bir Qahramân-ı şîr-dil Rüstem-şalâbetdür
Kaçan tîg-ı perendârın şalınca şaff-ı hicâyâ (T. 20/24)

⁴⁸⁹ Agâh Sırrı Levend, *a.g.e.* s. 160; Ali Nihat Tarlan, *Şeyhî Divanını Tetkik*, Sühulet Basımevi, İstanbul, 1934, s. 70-72.

Kahramân ile aynı beyitte zikredilen ve savaşıma kabiliyeti ile ele alınan diğer bir şahıs Kahtaran'dır:⁴⁹⁰

Kahtarân-ı çarh-ile kelle-be-kelle ceng ider
Öyle şîr-pençe-i tâb-ı Kahramân'dur gâzmesi (G.737/4)

2. 3. 2. 11. Kârûn

Kârûn, Hz. Mûsâ'nın muâsırı olup onun delâletiyle ilm-i simyâya vâkif olmuş, zenginliği, cimriliği, Allah'a isyân edişiyile tanınmış, sonunda malı ve mülküyle yerin dibine gömülmüştür.⁴⁹¹ Yer aldığı beyitlerde bu özelliklerine atıfta bulunulur:

Bahâsı genc-i Qârûn olsa her bir la' l ü elmâsuñ
Değişmem ol leb ü dendâni her bir gevhere cânâ (G. 14/2)

Dil-i Yârî o rind-i hâne-berdüş-ı fenâdur kim
Ne baht-ı devlet-i Qârûn ne genc-i şâygân ister (G. 70/7)

Cem' -i tama' -ı mâlî ey rind-i fenâ-dîde
Şor zîr-i zemîn içre neydüğünü Qârûn'a (G. 662/2)

Saňa me'âl-i tîr-i hasf-ı mâl-i Qârûnî
Nedür bu keşmekeş-i câh u devlet ey Yârî (G. 757/10)

2. 3. 2. 12. Kayser

Kayser, Arapların Roma ve Bizans imparatorluklarına verdikleri unvandır.⁴⁹² Beyitlerde "kasr-ı Kayser" tamlaması içinde zikredilmiştir:

Dil-i Yârî hemân tenhâ-nişîn-i genc-i ' uzletdür
Tenezzül eylemez eyvân-ı kaşr-ı Kayşer'e cânâ (G. 14/6)

⁴⁹⁰ Kahtaran isminin, XVIII. yüzyılda yazıldığı düşünölen Tatar halkı arasında birkaç versiyonu bulunduğu söylenilen *Kahraman Kitabı* adlı bir eserde geçtiğini yaptığımız araştırmalar neticesinde tesbit ettik. Bu eserde Kahtaran, Huşeng Şah'ın bin yedi yüz batman ağırlığında gürzü sallayan payitaht pehlivanıdır. ve adına Maverâünnehr sultanı Kahtaran denilmektedir.

bkz. https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:uH_t-s8lXVkJ:ekitap.kulturizm.gov.tr/dosya/1-18695/h/kahramankitabi.pdf+&hl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESghYa6irLgblx35zgeSXIPXAVkOPHxsetaloeJjkIetBYRYreyVxxPZSpo6BHPO8vEkCouB_fzDxTQ0hV3gSye4boVYkFK5NwWbD3SBZPjGtO-QTA9sUkqIhtES8gcJsFsM5Ll&sig=AHIEtbRF2KTyQznGVvi478Ij7AbIL-h2ihw (04.12.2011)

⁴⁹¹ Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 380; Agâh Sırrı Levend, *a.g.e.*,s.152.

⁴⁹² Işın Demirkent, "Kayser", *DİA*, Ankara 2002, C. 25, s. 94.

Nihāl-i gülbün-i gül ‘ andelībūñ aşıyānidur
Ḥarābāt-ı muġān mey-ḥ̄āre-kāna kaşr-ı Ḳayşer’dür (G. 59/7)

2. 3. 2. 13. Kubâd

Şehnâme’de adı geçen kükümdarlardan biri olan Kubâd (Keykubâd), yüz yıl süren hükümdarlık döneminde adaletiyle övülmüştür.⁴⁹³ *Dîvân*’da diğer hükümdarlarla birlikte ismi anılmıştır:

Nedür o bâde-i yâķūt-reng ü şâf-güher
Nedür o gevher-i tâc-ı Ḳubâd u İskender (Tb. 2/ 8-1)

Şarf-ı yek-rûzesine belki kifâyet itmez
Naķd-i gencîne-i Ḳârûn u Ferîdûn u Ḳubâd (K. 25/43)

2. 3. 2. 14. Mânî- Bihzâd

Maniheizm’in kurucusu olmakla birlikte resim sanatındaki maharet ve şöhretiyle *divân* şiirinde ismi zikredilen Mânî⁴⁹⁴ *Dîvân*’da da sevgilinin güzelliğini resmeleyen bir ressam ya da sevgilinin bir kıl kalemle resmeyletiği bir suret olması ve ünlü resimlerinin, suretlerinin bulunduğu eseri *Erjeng* dolayısıyla ele alınmıştır:

Her müyına biñ nāfe-i Çîn eylemiş icād
Yazduķda ḥaṭuñ resmini diķķat ile Mânî (G. 771/5)

Şaṭuñ bir kıl kalemde şüret-i Mânî’yi resm eyler
Ḥaṭuñ ol mû-şikāf-ı nükte-i ḥablü’l-metîn oldı (G. 794/3)

Bir ‘arūs-ı dil-sitāndur bıkır-ı fikr-i nāzüküm
Naķşı Erjeng-ile hem-reng şüret-i Mânî’dedür (G. 212/3)

Çâr faşl-ı dilde taşvîr-i bütân ārāste
Şanki naķş-ı kâr-gāh-ı deyr-i Mânî’dür gönül (G. 410/5)

⁴⁹³ Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 227.

⁴⁹⁴ Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 232, 235.

Bu beyitte de şâir gönlü ile Mânî'nin nakışlarıyla süslü bir kilise arasında benzerlik kurar.

Dîvân'da ismi zikredilen bir diğer ressam ise resimlerdeki marifetiyle övülen Bihzâd⁴⁹⁵'dir. Şâir, şiirin ince nakışlarıyla ortaya koyduğu sevgilin güzelliği tasvirleri karşısında Bihzâd'ın hayran olduğunu söyler:

Ġubâr-ı haţţına hayrân olur Bihzâd-ı endîşe
Benânum kılsa ger tarh-ı şuverde hâme-cünbânı (K. 31/48)

Başka bir beyitte ise övüleni yüceltme arzusuyla Bihzâd'ın ismini zikreder:

Şemme-i kaçırına taşsîn ider üstâd-ı ezel
Reşk ider şan'at-ı nakkâşına kilik-i Bihzâd (K. 25/9)

Bihzâd, Mânî ve *Erjeng*'in isminin aynı mısradaki zikredildiği bir beyitte, onların sevgilin güzelliğini tasvir etmekte âciz oldukları dile getirilir:

Birinüñ cânı yokdur Mânî vü Erjeng ü Bihzâd
Nice taşvîr iderler kâmet-i serv-i hırâmânüñ (G. 399/5)

Şâir, kaleminin Mânî ve Bihzâd misâli olduğunu söyleyerek de bir nevî kelimelerle resim sanatı olan şiirdeki kudretini ifade eder:

Hâmeñ mişâl-i Mânî [ü] Bihzâd'dur senüñ
Tezhîb-i kâr-nâme-i şüret-tırâzdan (G. 572/6)

2. 3. 2. 15. Nerîmân

Şehnâme'de ismi zikredilen tarihî-efsânevî Fars kahramanlarından Nerîmân, Sâm'ın babası, Zâl'in dedesidir.⁴⁹⁶ *Dîvân*'da bir beyitte gücüne, kahramanlığına telmihte bulunarak ele alınan Nerîmân övülen için benzetilen olmuştur:

Vezîrâ kâm-kârâ şaf-derâ şahîb-ķırân-ķadrâ
Eyâ şâyeste-i nîrû-yı bázû-yı Nerîmânî (K. 42/19)

⁴⁹⁵ Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 121.

⁴⁹⁶ Nimet Yıldırım, *a.g.e.*, s. 545; Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 240-241.

2. 3. 2. 16. Rüstem (Rûyînten, Tehemten)

İran'ın milli kahramanı Rüstem⁴⁹⁷, *Dîvân*'da ismi en çok zikredilen şahıslardandır. Beyitlerde kahramanlığı, oğlu Sohrâb ile olan mücadelesi ayrıca benzetilen olarak ele alınmıştır. Şâir bazen kendisini Rüstem'e benzetmiş bazen de öldürücülüğü, acımasızlığı yönünden sevgilinin kirpikleri ile Rüstem'in yayı; kan dökücü gamze ile Rüstem arasında benzerlik kurmuştur:

Gâh şemşîr-i perend-âver-i Behrâm benem
Gâh Rûyînten-i pehnâ-ver-i rezm-ârâyem (K. 15/37)

Ben o ser-bâz-ı şaf-ârâ-yı Tehemten şaştem
Kaşî yâlar benüm öñümce kemân-dârumdur (Kt. 2/11)

Saña bu gamze-i hûn-ile kim muķâbil olur
Olursa 'âşîkuñuñ her birisi bir Rüstem (G. 469/6)

Görince gamzelerüñ havf-ı ebruvân çekerin
O Rüstemem ki bir elden iki kemân çekerin (G. 497/1)

Ol kavş-i kuzah mişâli kaşuñ
Yayın çekemez hezâr Rüstem (Kt. 33/2)

2. 3. 2. 17. Siyâveş

İran padişahı Keykâvus'un oğlu Siyâveş, hasetçilerin fitne fesatları sonucu Efrâsiyab tarafından bir koyun gibi boğazlanarak öldürülmüştür.⁴⁹⁸ Beyitlerde kanının akıtılmasına atıfta bulunulmuş ve kan dökücülüğü, öldürücülüğü yönünden dîde, gamze ile birlikte zikredilmiştir.

O deñlü hûn-ı şehîdânla dâmeni memlü'
Mişâl-i taşt-i Siyâveş o çeşm-i hûnînuñ (G. 371/5)

Taş-t-i pür-hûn-ı Siyâveş[le] kıyâs eylerler
Dîdeñi hûn-ı şehîdân-ile hûnîn etme (G. 605/2)

⁴⁹⁷ Nimet Yıldırım, *a.g.e.*, s. 592-596; Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 247-258.

⁴⁹⁸ Nimet Yıldırım, *a.g.e.*, s. 632-634; Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 260-262.

Elbette aña taşt-i Siyāveş'i gösterür
Dil-teşn'olan zamānenüñ āb-ı zülāline (G. 644/ 6)

2. 3. 2. 18. Sohrâb

Rüstem ile ilgili bilgi verirken işaret edildiği üzere Sohrâb, Rüstem'in oğludur. İsmi zikredildiği beyitlerde babası Rüstem tarafından öldürülmesi ile ilgili *Şehnâme*'de geçen hikâyeye telmihte bulunulmuştur.⁴⁹⁹ Yârî'ye göre Rüstem'deki haset, gayret ve kin oğlunu sorgusuz sualsiz öldürmesine sebep olmuştur.

Şikâf iderdi yine nevk-i sūzen-i taqdîr
Kažâ' cerâhat-i Sohrâb'ı kim rüfû eyler (G. 168/3)

Eylemiş hūn-ı ciger ta' biyesin Sohrâb'a
Rüstem-i 'aşk anuñ merhemini etmiş gitmiş (G. 313/4)

Hasūd oğlın eger görse kendüden 'ālî
Atar vücūdını hıkd-ile çāh-ı pür-āba

Hasedle gayret [ü] kin olmasaydı Rüstem'de
Bilā-su'āl kıyar mıydı oğlın Sohrâb'a (Kt. 32/1-2)

2. 3. 2. 19. Şeddâd

Hûd peygamber zamanında Âd Kavmi'nin kralı olan ve Hûd peygambere inanmayıp ilâhlık iddiasıyla, zulmüyle meşhur Şeddâd bin Âd, çokça servet harcayarak yaptırdığı cennet bahçelerine benzeyen İrem bağları ile bilinmektedir.⁵⁰⁰ Yârî, Seddülbahr Kalesi için yazdığı tarih kasidesinde Şeddâd'ın ismini zikreder:

Ne çal'a görse bünyād-ı metîn-i himmet-i Şeddâd
Virürdi belki bir taşına biñ la'l-i Bedaḥşân'ı (K. 42/11)

⁴⁹⁹ bkz. Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 264-265; Nimet Yıldırım, *a.g.e.*, s. 635.

⁵⁰⁰ Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 394.

2. 3. 2. 20. Ye'cûc⁵⁰¹

Ye'cûc, Kur'ân-ı Kerîm başta olmak üzere kaynaklarda kardeşi Me'cûc ile birlikte anılmaktadır. Nûh'un oğlu Yâfes'in çocuklarından iki kabilenin babası iki kardeşlerdir ki çevreye dağıldıklarından bu adı almışlardır. Ye'cûd de vaktiyle Çin'de oturan Hun taifesinden Yakut, Yakuç büyük kabilesi adından ve Me'cûc'un Mançu kabilesi adından muarreb olabilir. Klâsik şiirde, umûmiyetle Türklerin saldırılarını engellemek için Çinlilerin yaptığı Çin Seddi'ni, İskender'in Ye'cûc ile Me'cûclerin saldırılarını engellemek maksadıyla yaptırdığı ifade edilir.⁵⁰²

Kur'ân-ı Kerîm'de ise Kehf sûresi 92 ile 97. âyetler arasında bu olay şöyle anlatılmaktadır:

“Sonra yine bir yol tuttu. Nihayet iki dağ arasına ulaştığında onların önünde, hemen hiçbir sözü anlamayan bir kavim buldu. Dediler ki: Ey Zülkarneyn! Bu memlekette Ye'cuc ve Me'cuc bozgunculuk yapmaktadırlar. Bizimle onlar arasında bir sed yapman için sana bir vergi verelim mi? Dedi ki: "Rabbimin beni içinde bulundurduğu nimet ve kudret daha hayırlıdır. Siz bana kuvvetinizle destek olun da, sizinle onlar arasına aşılmaz bir engel yapayım." "Bana, demir kütleleri getirin." Nihayet dağın iki yanı arasını aynı seviyeye getirince (vadiyi doldurunca): "Üfleyin (körükleysin)!" dedi. Artık onu kor haline sokunca: "Getirin bana, üzerine bir miktar erimiş bakır dökeyim" dedi. Bu sebeple onu ne aşmaya muktedir oldular ne de onu delebildiler. Zülkarneyn: Bu, Rabbimden bir rahmettir. Fakat Rabbimin vadi gelince, O, bunu yerle bir eder. Rabbimin vadi haktır, dedi.”⁵⁰³

Müfessirler arasındaki yaygın yoruma göre, “kıyamet vakti gelip çattığında Ye'cûc ve Me'cûc denilen yıkıcı topluluk büyük kalabalıklar oluşturacak ve deniz dalgaları gibi birbirlerine karışacaklardır. Nihayet sûra üfürülüp kıyamet koptuğunda Allah Teâlâ diğer bütün insanlar gibi bunların da hepsini toparlayıp bir araya getirecek ve hesaba çekecektir.”⁵⁰⁴

⁵⁰¹ Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri zikredilen Ye'cûc ile Me'cûc'un kimliği hakkında kesin bir bilgi olmayıp bu şahıslar etrafında efsânevi söylemler de geliştirildiği için çalışmamızın efsânevi şahıslar bölümünde zikrettik.

⁵⁰² Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 499.

⁵⁰³ Kehf 18/92-97. bkz. *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, (Haz. Hayrettin Karaman vd.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 492.

⁵⁰⁴ *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, s. 497.

Şâir, üç beyitte Ye'cüc'ün ismini “sed”, “fitne” ve “İskender” kelimeleri etrâfında zikrederek bu olaya telmihte bulunmuştur:

Hurûc-ı leşker-i Ye'cüc-i fitne sedd oldı
Gelibolı'ya ol İskender-i zamân geldi (G. 790/2)

Emîn-i mülk-i milel ser-firâz-ı dîn ü düvel
Ki ferş-i dergehi Ye'cüc-i dehre sedd-i sedîd (K. 30/28)

Sedd-i Ye'cüc olur baña hıyâbân-ı emel
İtse rahş-ı talebüm pūye-i ser-menzil-i cūd (K. 34/11)

2. 3. 2. 21. Zâl

Şehnâme kahramanlarından Rüstem'in babası, Sâm'ın oğlu, Nerîmân'ın torunudur. Zâl, doğuştan saçı, kaşı ve kirpiği beyaz olduğu için ihtiyarlığı temsil eder.⁵⁰⁵ “Zâl-i çarh” tamlaması ile dünyaya sıfat olup yaşlı olarak niteler. Ayrıca Zâl, yiğitliği ve okçuluğu açısından ele alınır:

Dest-i çenberden başar bu geşt-gîr-i Zâl-i çarh
Kuvvet-i bâzûda olsañ Rüstem ü İsfendiyâr (G. 217/3)

Ol ebruvân ki kıavs-i kızağdan nişân virür
Zâl-i zamân çeker o kemân-ı muqavvesi (G. 763/4)

2. 3. 3. Tasavvufî Şahıslar

Mevlevî bir şâir olan Yârî, eserinde tasavvuf tarihinin önemli şahsiyetlerine yer vermiştir. Tasavvufun temel iki konusu aşk ve tevhid hakikatleri eksenindeki söylemleriyle öne çıkan ilk devir sûfîlerinden özellikle Hallâc-ı Mansûr, Bâyezîd-i Bistâmî, İbrâhim Edhem'in yanı sıra sonraki asırlarda fikirleriyle çağları aşan bir etkiye sahip olan sultânü'l âşıkîn Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve şeyh-i ekber Muhyiddin İbnü'l-Arabî'yi zikretmiştir. Şâirin zikrettiği isimler, onun tasavvufî bakış açısı, benimsediği tasavvufî ekol konusunda da fikir vermektedir.

⁵⁰⁵ Nimet Yıldırım, *a.g.e.*, s. 425-427; Dursun Ali Tökel, *a.g.e.*, s. 247-258.

2. 3. 3. 1. Abdî⁵⁰⁶

Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde Yârî'den önce ve onunla aynı yüzyılda yaşamış on sekiz Abdî mahlaslı şâir zikredilir. Yârî'nin eserinde zikredilen Abdî'nin hangisi olduğunu şâirin ifadeleriyle tam olarak tespit etmek mümkün görünmemektedir. Ancak Yârî'nin söz konusu beyitlerde onu "Cenâb-ı Hazret-i Abdî", "Abdî Efendi" gibi saygı cümleleriyle takdim etmesi ve "Abdî-i nâzük-edâ", "Abdî-i mu'ciz-dem" "Abdî-i ârif" gibi benzetmelerle de hem edebî hem de "ârîf", "mu'cize-dem" sıfatlarını göz önünde bulundurduğumuzda tasavvufî kimliğine dair atıflarda bulunması bizleri bu konuda bir tahmine götürmektedir. Zira XVII. yüzyılda Abdî mahlaslı mutasavvıf üç şâir bilinmektedir: Celvetî tarikatine mensup Bîçâre Abdullâh (ö. 1068/1657), Bayramiyye tarikatine mensup Himmetzâde Abdullah (ö.1122/ 1710) ve yine Bayramiyye tarikatinden Sarı Abdullah Efendi⁵⁰⁷ (ö.1584/ 1660). Bu şahısların muhiti ve hayatları ile ilgili bilgiler göz önünde bulundurulduğunda sözkonusu Abdî'nin reîsülküttâblık görevinde de bulunan *Mesnevî* şârihi, âlim, şâir ve hattat mutasavvıf olan Sarı Abdullah Efendi⁵⁰⁸ olabileceğini bir ihtimal olarak kaydetmek istiyoruz. Zira, başta kaleme aldığı *Mesnevî şerhi* olmak üzere, zât-ı ilâhî, insanın hakikati konularında ve İbnü'l-Arabî'nin *Fütûhat-ı Mekkiyye*'sindeki melâmet, Melâmetîlik, kutup ile ilgili mevzuların izahında yazdığı eserlere baktığımızda çalışmamızın konusu olan şâir Yârî'nin *Dîvân*'ının da genel olarak bu konular çerçevesinde şekillendiğini görüyoruz. Bu noktadan hareketle, Mevlevî şeyhi de olan Neşâtî Ahmed Dede ve Cevrî İbrahim Çelebi başta olmak üzere yaşadığı dönemde birçok önemli insanın kendisine bağlanarak feyiz aldığı Sarı Abdullah Efendi'nin hem Mevlevî muhibbi, hem melâmî-meşreb bir zât olan Yârî üzerinde de tesirli olabileceği kanaatindeyiz.

⁵⁰⁶ Abdî isminin geçtiği beyitlere baktığımızda sözkonusu şahsın şâir kimliğinden ziyâde Yârî'nin üzerinde mânevî tasarrufu bulunan bir zât olarak zikredildiğini gördük. Bu yüzden mutasavvıflarla ilgili başlıkta ele aldık.

⁵⁰⁷ *Nâsihatatü'l-Mülûk* adlı eserinde kendisinin aslen Bayrâmî, tarikatçe Celvetî ve terbiyece Mevlevî olduğunu kaydetmiştir.

⁵⁰⁸ bkz. Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVII. Yüzyıl)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2001, s. 345-352; Pervin Çapan, *Mustafa Safâî Efendi Tezkire-i Safâî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2005, s.374; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 2-3; Abdülbaki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s. 137-152; Tomris Ölmez, "Abdullah Efendi, Sarı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, C. 1, s. 12-13; Ömer Faruk Akün, "Sarı Abdullah", *İA*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1988, C. 10, s. 216-220; Nihat Azamat, "Sarı Abdullah Efendi", *DİA*, İstanbul, 2009, C. 36, s. 145-147.

Güher-sencân-ı ma‘ nâ dürr-i nazmuñ gördi hep Yârî
İnanmazsañ var anı ‘ Abdî-i nâzük-edâdan şor (G 203/5)

Geşt eyleseñ ey ‘ Abdî-i ‘ ârif bu cihâni
Yârî gibi bir maḥrem-i ğam-ḥ̄âr bulunmaz (G 308/6)

Rûma gelmiş didiler ‘ Örfî-i Şîrâzî hemân
Midḥat-i ‘ Abdî-i mu‘ ciz-demin etmiş gitmiş (G 313/6)

Cenâb-ı Ḥazret-i ‘ Abdî’ye gönder ‘ ıydiyye
O dil-rübâ deyü bu ‘ âşîkâne¹ güftârı (G 800/9)

2. 3. 3. 2. Ahmed Bîcan (Yazıcızâde) (ö. 870/1466’dan sonra)

Halkı irşâd maksadıyla sade bir üslupla kaleme aldığı *Envârü’l-âşîkîn*⁵⁰⁹ adlı eseriyle tanınan, XV. yüzyılda yaşamış Gelibolulu âlim ve mutasavvıf⁵¹⁰ Ahmed Bîcan, Yârî’nin hem-şehrisi olmasının da etkisiyle kendisinden hürmetle bahsettiği ve onu “kutb-ı devrân” diyerek tarif edip 80 beyitlik bir kaside kaleme aldığı mutasavvıflardan bir diğeri. Kasidedeki ifadelerden Yârî’nin Yazıcızâde’nin kabrini ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Zira, “nümû-dâr-ı riyâz-ı cennet” diyerek edebî bir üslupla kabri tasvir eder. Bu kasidesini de ya bu ziyaret esnasında ya da ziyareten sonra kaleme almıştır, diyebiliriz:

Nice merḥad ki nümû-dâr-ı riyâz-ı cennet
Ḥ̄âba varmış yatur içinde meger kim rıḍvân

Nice merḥad ki ḥarîminde olurlar her şeb
Çarḥ fânûs u meh şem‘ ü melâyik mihmân

Nice merḥadüñe çerâğ ḥareminde Cibrîl
Her gice olmada pervâne-şîfat raḡş-künân

⁵⁰⁹ Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan, *Envârü’l-âşîkîn Hak Aşıklarının Nurları*, Haz. Arslan Tekin, Melek Tekin, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1983/1403, s. 13, 14. Ayrıca bkz. Muallim Nâci, *Esâmî*, Mahmud Beg Matbaası, İstanbul 1309, s. 48; Selami Şimşek, “Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu’da Tarikatlar ve Tekkeler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya 2007, s. 290-292; Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan, *Dürr-i Meknun Saklı İnciler*, Çevrimyazı ve Notlar: Necdet Sakaoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s.10-17.

⁵¹⁰ Âmil Çelebioğlu, “Ahmed Bîcan”, *DİA*, İstanbul 1989, C. 2, s. 49.

Çarḥ-ı müzd-verî kazâ olsa revâ mi‘ mâri
Kılmağ-ıçün aña ta‘ mîr-i esâs-ı bünyân

Tâ felekden melekût olmadadur züvvârı
Her biri merḳadine olmağa cārüb-keşân

Çarḥ-ı encümle olamaz şîşe-i ezhâr daḥı
Küngür-i saḳf-ı bülendî o ḳadar vâlâ-şân

Görse ger ğâliye-fersâ-yı nesîm-i ḥırmen
Cennet altında ya üstünde dir-idi rıdvân (K 24/3-9)

Şâir, “mâ-sadak-ı himmet-i hayl-i ebrâr”, “mazhar-ı fazl-ı Rahmân”, “meh-i bedr-i âlem”, “gevher-i kân”, “pâdişeh-i sidre-mekân” gibi cümlelerle methettiği Yazıcızâde’den mânevî yardım, tasavvufî ifadeyle himmet beklediğini sık sık dile getirir. Onun ilâhî ilhâmı kaleme alıp ezeli ve irfânî sırları her bir satırına nakşettiği eserinden ve sözlerinin tesirinden övgüyle bahseder:

Evvelâ saña yeter ey şeh-i mülk-i efdâl
Medḥ-i ḥazretdeki tedvîn-i kitâbuñ burhân

Ki mecâz itdi seni ol gice faḥrî’l-kevneyn
Bulduñ ol mevhibe-i nuḳ ile envâr-ı beyân

Lem‘ a-ı fazluña şahid mi degül te‘lifüñ
Bu ne fiṭnat durur ey mihr-i sipihr-i ‘irfân

Ne süḥan seb‘-i meşânîden ider tefsîrin
Ne süḥan fehmini ‘âcizdür ‘uḳül-i insân

Ne süḥan kim sebaḳ-âmûz-ı debistân-ı ezel
Ne süḥan feyz-resânende-i nuḳ-ı ‘irfân

Ne süḥan mu‘cize-pervâzi-i ‘aḳl-ı evvel
Ne süḥan vahy-tırâzende-i ilhâm-ı nihân

Ne sülhan mazhar-ı âyât-ı Hudâ ‘ azze ve cell
Ne sülhan nuṭṭ-ı-fezâ-yı dil-i ebrâr-ı cihân

Ne sülhan râbıta-i maḥrem-i tevḥîd-i ezel
Ne sülhan vâsiṭa-i ‘ âlem-i tefrîd ü beyân (K 24/ 36-43)

Kasidenin sonunda duâ bölümüyle, bu büyük zâtı vesile kılarak Allah’tan günahlarının affını talep eder:

Âb-ı rûyına anuñ ‘ afv ide tâ cürmimüzi
Midḥat-i vaşfı ola hem sebeb-i istiḥsân

Tâ ki envâr-ı Hudâ-dâdî-i feyyâz-ı ezel
Nûr-ı vaşf-ile derûnum ide dâyim raḥşân

Dilerin tâ ki yüzi şuyına ol sultânun
Çekile nâme-i a’ mâlûme ḥaṭṭ-ı ğufrân (K 24/ 78-80)

2. 3. 3. 3. Ahmed Yesevî (ö. 562/ 1166)

Sûfî bir şâir ve tarikat sahibi bir mürşid olarak Türk milletinin mânevî hayatında yüzyıllarca nüfûzu devam eden ve çeşitli tarikatler üzerinde de müessir olup “Pîr-i Türkistan” diye anılan Ahmed Yesevî⁵¹¹, *Dîvân*’da isim olarak yer almaz. Yârî, Ahmed-i Yesevî’nin hikmetlerini içine alan mecmuası *Dîvân-ı Hikmet*’i bir beyitte zikreder:

Hemîşe şâhib-i mesned-nişîn-i kâm-rân olsun
Ola ser-levḥa-i *Dîvân-ı Hikmet* nâm-ı meşnevî (T. 2/11)

2. 3. 3. 4. Bâyezîd-i Bistâmî (Tayfûr) (ö. 234/848 [?])

Tasavvufun doğuş dönemindeki en büyük temsilcisi olup marifet ve irfan sahibi, bu yüzden de İslâm âleminin “seyyid-i ârifân”, “sultanu’l-ârifîn”i Bâyezîd-i Bistâmî⁵¹², *Dîvân*’da ilâhî aşk bâdesinin sarhoşu olarak tavsif edilmiş ve bu sarhoşlukla söylediği mutasavvıflarca şathiye kabul edilen sözlerine telmihte

⁵¹¹ Ahmed-i Yesevî, *Dîvân-ı Hikmet’ten Seçmeler*, Haz. Kemal Eraslan, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s. 6, 33.

⁵¹² Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 1, 130.

bulunulmuştur. Onun vecd halinde söylediği “Subhanî mâ a’zâme şânî” yani “Ben kendimi tenzih ederim, benim şanımla ne yücedir” sözünü beyitte zikretmez. Fakat gururlanan kişi Bâyezîd-i Bistâmî de olsa halkın saygı göstermeyeceğini ifade ederek bu sözü bizlere hatırlatır:

Mağrûra tekerrüm eylemez halk
Olursa da Bâyezîd-i Bistâmî (N 67/2)

Şarâb-ı neşve-i ‘aşk âdemi ider medhûş
Olursa havşalada Bâyezîd-i Bistâmî (G 766/9)

Yine Bâyezîd-i Bistâmî’ye atfedilen “Leyse fî cübbetî sivallâh” “Cübbemin altında Allah’tan gayrı bir şey yoktur”⁵¹³ sözü de onun şathiyelerinden biridir. Beyitte yer alan “Gıbta-fermâ-yı kabâ-yı Bâyezîd” tamlamasıyla bu söze telmihte bulunulur:

Ġıbta-fermâ-yı kabâ-yı Bâyezîd olsa n’ola
Egnimüzde behye-düz-ı hırka-i peşminemüz (G 306/3)

2. 3. 3. 5. Bişr-i Hâfî (ö. 227/841)

Birçok manevî keşfe sahip⁵¹⁴, ilk devir zahid sûfîlerden⁵¹⁵ Bişr-i Hâfî, lakabının manası olan “yalınayak”⁵¹⁶ kelimesine atıfta bulunarak bir beyitte ele alınmıştır:

Ķıl pây-ı bürehne kalb-i şâfi
Ġıbt’ eyleye aña Bişr-i Hâfî (M 3/105)

⁵¹³ Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî*, s. 154.

⁵¹⁴ Abdülkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi [Sûfîlerin İnanç ve Ahlâkı]*, Trc. Dilaver Selvi, Semerkand, (İkinci Baskı), İstanbul, 2005 s. 77.

⁵¹⁵ *Sahabe’den Günümüze Allah Dostları*, Çev. Said Aykut vd., Şûle Yayınları, İstanbul 1995, C. 3, s. 163.

⁵¹⁶ “Bişr’in ‘el-Hâfî’ (yalınayak) lakabını alışı konusunda üç değişik rivayet vardır. Hücvîrî’ye göre müşahede halinin kendisine hâkim olması sebebiyle ayağına hiçbir şey giymemiştir. Attâr’ın belirttiğine göre, ‘O yeryüzünü size bir döşek kıldı’ (el-Bakara, 2/22) âyetine işaretle, ‘Allah tarafından döşenmiş bir yerde ayakkabı ile gezilmez’ diyerek yalınayak gezmeyi tercih etmiştir. İbnü’l-Mülakkın’ın verdiği bilgiye göre ise bir ayakkabı tamircisinin kendisine söylediği, ‘Ayakkabını tamir ettirmek için insanlara ne çok sıkıntı veriyorsun!’ ifadesi üzerine ayakkabısını fırlatıp atmıştır.” bzk. Mustafa Kara, “Bişr el-Hâfî”, *DİA*, İstanbul 1992, C.6, s. 221.

2. 3. 3. 6. Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 297/909)

Şâir, sûfîlerin imamı ve efendisi kabul edilip “seyyidü’t-tâife”⁵¹⁷, “tâcü’l-ârifîn”, “tâvûsu’l-fukarâ” unvanları verilen, gönül ehli katında olduğu kadar ulemâ katında da makbul bir zât⁵¹⁸ olan Cüneyd-i Bağdâdî’nin himmetine lââyık olma arzusunu taşımaktadır:

Dimem beni vāv-ı ‘ Amr u Zeyd it
Şâyeste-i himmet-i Cüneyd it (M 3/110)

Bir kasidesinde ise Kadrî Efendi’yi “Cüneyd-i zamâne” olarak tarif eder:

Ey Bū Ḥanîfe-ḥalk u Cüneyd-i zamâne kim
Dâyim ḳapuña fazl-ı ‘ ulûm istinâd ide (Kt 1 /1)

2. 3. 3. 7. Ebu’l-Hasan-ı Harakânî (ö.425/1033)

“Hüzün denizi, ilâhî güneş, sonsuz semâ, rabbânî harikâ, vaktin kutbu”⁵¹⁹, “aşkın kılıcı ve ateş denizinin usta yüzücüsü”⁵²⁰ olarak vasfedilen Hasan-ı Harakânî’yi Yârî beyitlerinde “pîr-i Harakânî” sıfatıyla anmıştır. Bir fahriyesinde “Şerh-i tecrîd-i pîr-i Harkânem” diyerek onu, tasavvufta “sâlikin zâhirini mal ve mülkten, bâtınını karşılık bekleme anlayışından arındırması, yaptığı her şeyi sırf Hak rızası için yapması, makam ve hâl sahibi olma düşüncesini hatır ve hayâlinden dahi geçirmemesi”⁵²¹ demek olan “tecrîd” kavramı ile özdeşleştirmiştir:

Ḥarf-i tevḥîd-i Pûr-ı A‘ rābam
Şerḥ-i tecrîd-i pîr-i Ḥarḳānem (K 43/17)

Kasidelerinden birinde ise mendûhun dilini İbnü’l-Arabî’nin ilham nüktesi; gönlünü Hasan-ı Harakânî’nin sırlar mahzeni olarak vasfetmiştir:

Zebānı nükte-i ilhām-ı Pûr-ı A‘ rābī
Derûnı mahzen-i esrār-ı pîr-i Ḥarḳānī (K 33/35)

⁵¹⁷ Abdülkerim Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 111.

⁵¹⁸ Süleyman Uludağ, *Cüneyd-i Bağdâdî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2008, s. 16.

⁵¹⁹ Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü’l-Evliya*, Haz. Süleyman Uludağ, İlim ve Kültür Yayınları, Bursa, 1984, s. 694.

⁵²⁰ Hasan Çiftçi, *Şeyh Ebü’l-Hasan-ı Harakânî I (Hayatı, Çevresi, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri) Nûru’l-‘Ulûm ve Münâcât’ı (Çeviri-Açıklama-Metin)*, Şehit Ebü’l-Hasan Harakânî Derneği Yayınları, Kars, [t.y.], s. 17. Ayrıca bkz. Süleyman Uludağ, “Harakânî”, *DİA*, İstanbul 1997, C. 16, s. 93-94.

⁵²¹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 474.

2. 3. 3. 8. Hallâc-ı Mansûr (ö. 309/922)

İslam tasavvuf tarihinin en meşhur ve etkisi en yaygın olan simalarından biri olup mutasavvıflarca şatahat kabul edilen “Ene’l-Hak” sözünü söylediği gerekçesiyle darağacında asılan Hallâc-ı Mansûr⁵²², şâirin ismini en fazla zikrettiği mutasavvıf şahsiyettir. Hallâc-ı Mansûr ile ilgili beyitlerde, aşk hükmü ile memur olmasa kendisini dara çekmeyeceğinden⁵²³, aşk nüktesinin tamamını âleme âçıkladığı için gönlündeki hiçbir sırrın gizli kalmadığından⁵²⁴, Ene’l-Hak sözü ile aşk davasındaki sadakatini ispat ettiğinden⁵²⁵, vuslat şevkinden dolayı dara çekilen Mansûr’un ayağı yere basmadığından⁵²⁶, aşk sarhoşluğu içinde sarhoşların sonunu düşünemesinden⁵²⁷, dara çekilerek isbât-ı vücûd ettiğinden⁵²⁸ ...vs. bahseder.

Yârî, özellikle nice insanların aşk yolunda aşkın sırrını açıklamamak için başlarını verdiklerinden ancak başını veren herkesin Mansûr gibi olamayacağını vurgular:

Niceler ser virdi râz-ı ‘ aşkını fâş itmedi
Şanma terk-i ser kılan ancak hemân Manşûr ola (G 671/4)

Ya da başka bir ifadeyle bu yolda korkusuz, cesur âşıklar çoksa da bu asırda Mansûr gibi bir serdâr bulunmaz, der:

Çok ‘ aşık-ı ser-bâz hâkîkatde bakarsañ
Manşûr gibi ‘ aşırda ser-dâr bulunmaz (G 308/4)

Böylece aşk şehidi Mansûr’un mertebesinin çok daha üstün olduğuna değinir. Zirâ, o darağacına asılarak miracını gerçekleştirmiştir:

Manşûr idi beste-pây-ı zencîr
Mi’ râc-künân-ı dâr buldum (K 40/ 11)

⁵²² Zülfikar Güngör, “Tahirü’l-Mevlevî’nin ‘Hallâc-ı Mansûr’a Dâir’ Risalesi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XXXIX, s. 581. Ayrıca bkz. Niyazi Öktem, *Hallac-ı Mansur Yaşamı-Felsefesi-Etkileri*, Horasan Yayınları, İstanbul 2006, s. 71-72; Ahmet Çelik, *Dicle’den Yükselen Feryat Hallâc-ı Mansur*, İrmak Yayınları, (2. baskı), İstanbul 2009, s. 89-98.

⁵²³ M 4/26.

⁵²⁴ G 167/6

⁵²⁵ K 39/30

⁵²⁶ G 807/3

⁵²⁷ G 810/2

⁵²⁸ G 799/1.

Sevgilinin bulunduğu yere gelen mazlûm gönül, dara çekilmeye gelen Mansûr gibidir:

Dil-i mazlûm ki kûy-ı yâre gele
Şanki Manşûr'dur ki dâra gele (G 695/ 1)

Mansûr'un dara çekilmesiyle dava bahsi zahirde susturulmuştur:

Sözünü bir resen-i ilzâm itdi Manşûr'uñ
Ki bahş-i da' vâ zâhirde mülzem olmuşdur (G 178/ 4)

Âşıkları sarhoş eden üzüm şarabı değil, "keyfiyet-i Mansûr" dur:

Şanma ' uşşâkuñ senüñ mest-i mey-i engürdur
Anları ser-mest iden keyfiyyet-i Manşûr'dur (G 226/1)

Mansûr aşk yolunda gerçi başını feda etti fakat binlerce gizli sır onun hatırından gitmedi:

Fedâ' itdi serin gerçi reh-i ' aşk içre ammâ kim
Hezârân râz-ı nihân hâtır-ı Manşûr'dan gitmez (G 285/ 4)

Eğer Mansûr'un neşvesi yoksa "Ene'l-Hak" sözünden de dem vurmamak gerekir:

Lâf-ı mestî-i Ene'l-Hak urma ey sersâm-ı ser
Sende zîrâ neşve-i keyfiyyet-i Manşûr yok (G 356/2)

Şâir, kendisini Mansûr'la özdeşleştirir. Mansûr'un kelimelerinin tercümanıyım, sözlerim hakikat nükteleridir, der:

Tercemân-ı kelâm-ı Manşûram
Sözlerüm nükte-i haqîqatdür (G 89/4)

Başka bir beytinde ise mana sırlarının hazinesine mâlik olmayı Mansûr gibi dava ehli olmaya tercih eder:

Dimem yâ Rab beni Manşûr gibi ehl-i da' vâ kııl
Beni sen mâlik-i gencîne-i esrâr-ı ma' nâ kııl (G 412/1)

2. 3. 3. 9. Hâris-i Muhâsibî (ö.243/857)

İlk devir zâhid sûfilerden Hâris-i Muhâsibi⁵²⁹, kelime manası “muhasebe işleriyle uğraşan, muhasebeci” demek olan muhâsib kelimesinin tevriyeli kullanımıyla bir beyitte zikredilmiştir:

Mîzân-ı ‘amelde eyle hâsib
Hem-keff’ola Hâriş-i Muḥâsib (M 3/104)

2. 3. 3. 10. İbrâhim Edhem (ö. 161/778)

Feridüddin Attâr’ın ifâdesiyle, “o din ve dünya sultanı, o yakîn Kafi’nin simurgu, o uzlet âleminin hazinesi, o devlet sırlarının definesi, o iklim-i a’zam padişahı, o lütuf ve kerem ile yetişen cihan şeyhi” İbrahim Edhem⁵³⁰, beyitlerde Belh sultanı iken tacı, tahtı, malı, şöhreti terk edip gönüller sultanı olma yolundaki tasavvufî seyriyle ele alınmıştır. Bâyezid-i Bistâmî, aşk kavramı ile tavsif edilirken; İbrahim Edhem, terk-i dünya edip vahdet âlemini mekân eylemesinden dolayı “vahdet” kavramıyla zikredilmiş ve onun bu hâli de yine aşkın, âşıklığın bir neticesi olarak görülmüştür. Ayrıca *Dîvân*’da ismi çokça anılan İbrahim Edhem, şâirin kendisini benzettiği mutasavvıflardan biridir:

‘ Āşık odur ki kendüyi Edhem-şiyem idüp
Terk-i hevâ-yı māl u dil-i ḥānumān ider (G185/5)

Hırkaya çekmiş serin bir pārsā demdür gönül
Kūşe-i vahdetde güyā Şeyḥ-i Edhem’dür gönül (G 414/1)

Sū-be-sū geşt itdi Edhem gerçi mülk-i ma’ nāyı
‘ Ālem-i ḡayba yetişi di ‘ ālem-i tevḥidden (G 525/3)

Benem o pādişeh-i genc-i ālem-i vahdet
Revā denilse baña Şeyḥ-i Edhem-i ma’ nā (K 45/2)

⁵²⁹ Abdülkerim Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 64.

⁵³⁰ Ebu Tâlib Mîr Âbidînî, *İbrahim Edhem (R.A.)Belh Sultanlığından Gönüller Sultanlığına Uzanan Bir Hayatın Öyküsü*, İrmak Yayınevi, İstanbul 2008, s. 124.

2. 3. 3. 11. Ma'rûf-ı Kerhî (ö. 200/815-16 [?])

İlk tasavvuf tarifi yapan⁵³¹ ve zamanının büyük şeyhlerinden⁵³² Ma'rûf-ı Kerhî, *Dîvân*'da bir beyitte ele alınmıştır. Yârî, söz konusu beyitte ilim ve amelle vasıflandırılmak ve onun pak sırlarına mazhar olmak talebini dile getirir:

‘ İlm ü ‘ amel ile eyle mevşûf

Ꞓıl mazhar-ı sırr-ı pâk-i Ma‘ rûf (M 3/ 101)

2. 3. 3. 12. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 672/1273)

Yolu aşka düşenin yâdına da düşen “Hz. Pîr”dir. Şöhreti yaşadığı asırla ya da mekânla sınırlı kalmayıp ötelere ötesine, birçok ülkeye yayılmış, onun öğretisiyle, eserlerindeki irfan hakikatleriyle nice gönüller aşk dergâhında hamken yanmış, pişmiştir. Mevleviyye tarikatının kurucusu, büyük bir âlim, büyük bir velî⁵³³ ve Farsça yazan şâirler arasında dile en iyi hâkim olan ve âdeta onu oynarcasına kullanan şâir⁵³⁴ Hz. Mevlânâ, bir Mevlevî muhibbi olan Yârî'nin de kendisinden hürmetle, sitâyîşle bahsettiği ve incelenen eserindeki söylemlere, ele alınan konular ve alınış şekillerine baktığımızda şâir üzerinde etkisi en fazla görülen mutasavvıf şahsiyettir. *Dîvân*'da onun methinde otuz dokuz beyitten oluşan “Be-Goftem İm Medh-i Zât-ı Celâleddîn-i Rûmî-Râ” başlıklı bir kaside ve bunun dışında kasidelerinden birinde⁵³⁵ ve bir gazelinde⁵³⁶ de hem kendisine hem de onun en önemli eseri kabul edilen *Mesnevî-i Mânevî*'ye atıfta bulunulmuştur.

Mezkûr kasidede Yârî, *Mesnevî*'yi şu beyitlerle tarif eder:

Bir cihân-ı ma‘ rifetdür remz-i nazm-ı *Meşnevî*

Her kelâm-ı ma‘ nevîdür anda güyâ mülk-i dîn

Âsumân-ı mihr-i hikmetdür ya ol vahy-i Hüdâ

Anda her ma‘ nâ olupdur encüm-i nûr-âferîn

⁵³¹H. Kâmil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1997, s. 116.

⁵³² Abdülkerim Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 71. Ayrıca bkz. Ferîdüddîn Attar, *Tezkireti'l-Evliya*, s. 357-362.

⁵³³ Şefik Can, *Mevlânâ Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1995, s. 100.

⁵³⁴ Annemarie Schimmel, *Ben Rüzgârım Sen Ateş Mevlânâ Celâleddîn Rûmî Büyük Mutasavvıfın Hayatı ve Eseri*, Çev. Senail Özkan, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999, s. 47.

⁵³⁵ bkz. K 15/ 42, 43

⁵³⁶ G 710/ 6, 7

Gevher-i esrâr-ile olmuş kitâb-ı *Meşnevî*
Güyyiâ maţmûre-i dehr içre bir genc-i defîn

Yâ şadefdür baħr-i ŧab‘ uñdan temevvüc eyleyüp
Sâhil-i ‘irfâna dökmiş nice biñ dürr-i şemîn (K 23/ 11-14)

Ağdalı bir üslupla kaleme aldığı kasidede Hz. Mevlânâ’yı, “server-i sâlâr-ı hayl-i mürşidîn”, “Mesîhâ-nefha-i mu‘ciz-karîn”, “mahrem-i esrâr-ı ilhâm-ı güzîn”, “şâh-ı erkân-ı tarîkat”, “pâdişâh-ı mülk-i ma‘nâ” gibi cümlelerle metheden Yârî, onu aşkın, kainatın, âyet ve hadislerin sırrına aynı zamanda “vahdet”, “fenâ” ve “melâmet” gibi irfânî ilmin temel konularına vâkıf biri olarak takdim eder. Kasidenin duâ bölümünde nacizâne sözleriyle methetmeye çalıştığı aşk sultanının feyz-i esrârına ulaşarak bahtiyar olmak isteyen bir gedâ edasıyla niyazda bulunur. Nitekim o da, Hz. Pîre nice methiyeler⁵³⁷ yazıp himmetine talip olan gönüllerden biridir:

Çâre-sâza merħamet kıl Yârî-i efgendeye
Düşdi ħaldı ħâk-i dergâhuñda bîmâr u ħazîn

Herkes aldı bâğ-ı luţfuñdan ħinâ-yı ħişşesin
Eyle ben zâr u dil-efgâruñ da anda ħüşe-çîn

İlticâda dergehüñde nâ-murâdân-ı cihân
Ben de ħâşâ kim ħalam mağmûm u maħzûn u mehîn

Bağma telħ-âb-ı mezâğ-ı şi‘ rime ma‘ zûr ŧut
İtdi cânı zehr-i miħnet ebkem ü endûh-gîn

Yine irmez mâverâ-yı vâdî-i evşâfuña
Her ne deñlü raħş-ı ŧab‘ um eylese ŧayy-i zemîn

Ol ħadar bezl eyleyem kân-ı dil-i endişemi
Eyleye dâmân-ı evşâfuñı pür-dürr-i şemîn

⁵³⁷ bkz. Halûk Gökâl, *Eski Türk Edebiyatında Mevlânâ ve Mevlânâ Methiyeleri*, Kriter Yayınları, İstanbul 2009.

Ben ne hâkem medh idem ey dâver-i devrân seni
‘Arz-ı ihlâş-ı ‘ubūdiyyet durur ancak hemîn

Tâ ki feyz-i ebr-i nîsân-ı hidâyetle müdâm
Zînet-efrûz ola bâğ u gülşen-i dünyâ vü dîn

İdelüm şimden gerü şıdğ-ile âğâz-ı du‘ â
Ol du‘ â kim işidüp âmîn diye Rûhu’l-Emîn

Rûh-ı pâkine müdâm olsun du‘ â-yı bî-kerân
Feyz-i esrârından olsun hem muhibbân kâm-bîn (K 29/ 30-39)

2. 3. 3. 13. Muhyiddin İbnü’l-Arabî (ö.638/1240)

Şeyhü’l-Ekber lakabıyla tanınan, vahdet-i vücûd düşüncesini sistemleştiren⁵³⁸ ve İslam dünyasının doğu ve batı kültürlerini harmanlayan⁵³⁹ sûfî müellif⁵⁴⁰ İbnü’l-Arabî, Yârî’nin beyitlerinde Pür-ı A’râb lakabıyla anılmış, Hasan-ı Harakânî ile aynı beyitte ele alınmıştır. Şâire göre Hasan-ı Harakânî tecrîdi, İbnü’l-Arabî ise “birlik”⁵⁴¹ demek gelen tevhîdi temsil eder. Zira bir fahriyesinde “Harf-i tevhd-i Pür-ı A’râbam” diyerek onun tasavvufta temsil ettiği “vahdet-i vücûd” düşüncesine atıfta bulunur:

Harf-i tevhd-i Pür-ı A’râbam
Şerh-i tecrid-i pîr-i Harakânem (K 43/17)

Başka bir beyitte ise ledünnî sırların bahislerini açmaya muktedir şahıs olarak İbnü’l-Arabî ile Hasan-ı Harakânî’yi zikreder:

Dîbâce-i hüsnüne gubârî haṭı ile
Bir hâşiye yazmış ki kenârında ma‘ânî

Hall eylemege mebḥaş-i esrâr-ı ledünnî
Yâ Pür-ı ‘Arab ola ya pîr-i Harakânî (G 771/2-3)

⁵³⁸ Hüseyin Kurt, “Mehmet Elif Efendi (m.1345/1927)’nin ‘el-Kelimâtü’l-mücmele fi şerhi’t-tuhfeti’l-mürsele’ Adlı Eserine Göre Vahdet-i Vücut Anlayışı”, *Tasavvuf*, Temmuz-Aralık, 2003/11, s. 339-341.

⁵³⁹ Çağfer Karadağ, *Muhyiddin İbn Arabî*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2008, s. 233.

⁵⁴⁰ M. Erol Kılıç, “İbnü’l-Arabî, Muhyiddin”, *DİA*, C. 20, s. 493. Ayrıca bkz. Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, Sufi Kitap, İstanbul 2009, s. 21-83.

⁵⁴¹ bkz.Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 489-491.

2. 3. 3. 14. Şakîk-i Belhî (ö. 194/809)

Attâr'ın deyimiyle “fazilet sahipleri içinde mütevekkil, esrârda mutasarrıf, muhterem zât, muhteşem kıble, tarîk ehlinin kılavuzu”⁵⁴² Şakîk-i Belhî ile Şiblî, Ma'rûf-ı Kerhî ve Bâyezîd-i Bistâmî aynı beyitte zikredilmişlerdir. Bu zâtlar, beytin mecâzlar örtüsü içindeki anlamıyla feyiz kaynağı olan tekkenin pervâsızları yâni korkusuzları olarak vasfedilmişlerdir:

O mey o neşve o ħum-ħânenüñ ser-endâzı
Egerçi Şiblî vü Ma' rûf u Bâyezîd ü Şakîk (G 342/4)

2. 3. 3. 15. Şeyh Mehmed-i Dâğî (ö. 1020/ 1611)

Dîvân'da hakkında kaside kaleme alınan Gelibolu'nun mânevî mimârlarından bir diğeri de Şeyh Mehmed-i Dâğî⁵⁴³ dir. Yârî elli üç beyitlik kasidede Hz. Dâğî'yi “hâris-i milket-i dîn”, “kâşif-i esrâr-ı yakîn”, “kutb-ı felek-evreng”, “ser-i cünd-i nücebâ”, “server-i hayl-i evtâd”, “ilm-i ledün sultânı” gibi mânevî derecesine işaret eden sözlerle methetmiştir. Kasidenin başlangıcında sözkonusu zâtın türbesi teşbih sanatıyla süslenerek edebî bir üslupla tasvir edilmiştir:

Bârekallâh zihî kaçır-ı felek-hem-sâye
Levĥaş-Allâh zihî türbe-i ħikmet-bünyâd

Nice türbe ħaremi reşk-i ħarîm-i cennet
Nice türbe ki odur bâr-geh-i seb' -i şidâd

Nedür ol kaçır-ı Ĥavernaç ħarem-i gülşende
Nağş-ı pür-nûrî virür âdeme tefrîĥ-i fu'âd

Var mıdur devĥa-i cennetde nümâyân olmuş
Böyle bir kaçır-ı zer-endûde-i pîrûze-sevâd

⁵⁴² Ferîdüddîn Attar, *a.g.e.*, s. 267. *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, C. 6, s. 206-213.

⁵⁴³ Şeyh Mehmed-i Dâğî hakkında bilgi için bkz. Reşat Öngören, “Osmanlılar'da Devlet Ricâli-Meşâyih Münâsebetlerinin Boyutlarını Gösteren Yeni Bir Kaynak: Âlî'nin Şeyh Mehmed-i Dâğî ile Alâkalı Menâkıbı”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 1997, S.1, s. 107-113. Ayrıca bkz. Ülkü Pınar Avcı, “Unutulan Bir Gönül Eri: Şeyh Mehmed-i Dağî”, *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Kültür Araştırmaları Dergisi*, Ankara, Kış 2002, S. 24, s. 17-22; Selami Şimşek, “Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarikatlar ve Tekkeler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya 2007, s. 270-273.

Beyt-i ma' mür-ı mu' allâ gibi ferhunde-revâk
Ka' be-i rüy-ı zemîn gibi mükerrem bünyâd (K 25/ 2-6)

Bu beyitlerden de anlaşıldığı üzere Yârî, Hz. Dâğî'nin kabrini ziyaret etmiştir.
Ancak bu kasideyi ne zaman kaleme aldığı belli değildir.

Yârî, sonraki beyitlerde onun mânevî terbiye sürecinde elli yıl ömrünü
ibadetle meşgul olarak geçirdiğine işaret eder:

Elli yıl küh-ı kanâ' atde ' ibâdet kılmış
Dâmen-i vaḥdete çekmiş kâdemi şa' y ü cihâd

Elli yıl çille-keş-i küh-ı ' ibâdet olmuş
Bir dıraḥtuñ idinüp sâyesini emn-âbâd

Ol dıraḥt aña nihân-ḥâne-i vaḥdet olmuş
Rûz u şeb şavm u ' ibâdâtı idüp pîş-i nihâd

İtmemiş kimseyi vâkıf dil-i âgâhından
Virmedi hiç der-i gencîne-i esrâra güşâd (K 25/ 37-40)

Bu büyük zâtın ölümünden sonra da, insanların teveccühünün devam ettiğinin
göstergesi olarak kabrinin sürekli ziyaret edildiğini söyler:

Ḥarem-i pâkini her sâl ziyâret eyler
Rub' -ı meskûnda olan zümre-i aḥbâb-ı vedâd

Rûz u şeb tekyenüñ âmed-şüde-i mihmânı
Olmada muğtenem-i mâyide-i zâd u zevâd

Şarf-ı yek-rûzesine belki kifâyet itmez
Naḫd-i gencîne-i Ḳârûn u Ferîdûn u Ḳubâd (K 25/ 41-43)

Kasidenin duâ bölümünde kerem sahibi bu zâtın huzurunda acz ile himmet ve
istimdâd talebini arz eder:

Yârî-i dil-şüdeye himmetüñ erzân eyle
Eyle her kâr-ı ' asîrinde aña istimdâd (K 25/ 53)

2. 3. 3. 16. Şiblî (ö. 334/945)

Yârî, “takvâ sahiplerinin tâcı, birçok riyâzetleri ve kerâmetleri ile evliyânın reîsi, akıl âleminin meş’alesi”⁵⁴⁴ olarak vasedilen Şiblî’nin vâkıf olduğu irfan hakikatlerini öğrenmeyi arzu etmektedir:

Taḥḳîk ü mecāza ‘ ârif eyle
Şiblî ile hem-ma‘ ârif eyle (M 3/109)

2. 3. 3. 17. Veysel Karanî (ö. 37/657)

Tabînden ve evliyanın büyüklerinden olup “Rahman’ın nefesi”, “Yemen’in parlak yıldızı”⁵⁴⁵ olarak vasedilen Veysel Karanî, Yârî’nin bir naatında dile getirdiği üzere sırlarına vâkıf olmak arzusuyla dost olmak istediği bir zâttır. Zîrâ onun feyz getiren nefesi, aşkın hikmetli rüzgârı gibidir:

Ol nice güher dür-i ‘ Aden’dür
Nâ-yâbî-i ḥıṭṭa-i Yemen’dür

Ya’nî ki Üveys’e hem-dem eyle
Ol râza beni de maḥrem eyle (M 3/98-100)

Esdükçe nesîm-i ḥikem-endüz-ı maḥabbet
Güyâ nefes-i feyz-res-i Veys-i Ḳaran’dur (G 164/ 5)

2. 3. 3. 18. Zünnûn-ı Mısırî (ö. 245/859)

Şâir, “melâmet ehlinin rehberi, kıyamet âhâlisinin meş’alesi, mertebe ve tecrid itibariyle burhan, marifet ve tevhid itibariyle sultan, vaktin kutbu”⁵⁴⁶ Zünnûn-ı Mısırî’nin zikredildiği beyitlerde, onun ”zünnûn” “balık sahibi, balıkçı” manasındaki adını alışı ile ilgili menkıbeye⁵⁴⁷ telmihte bulunmuş ve onun gönlünün “hem-câzibe”si olma arzusunu dile getirmiştir:

⁵⁴⁴ *İslâm Âlimleri Ansiklopedisi*, Yay. Haz. İlhan Apak, Türkiye Gazetesi, İstanbul, [t.y.], C. 4, s. 35; Ayrıca bkz. *Sahabe’den Günümüze Allah Dostları*, C.3, s. 324-340; Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü’l-Evliya*, s. 646-671; Abdülkerim Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 147-148.

⁵⁴⁵ Ahmet Yaşar Ocak, *Veysel Karanî ve Üveysîlik*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1982, s. 69; Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü’l-Evliya*, s. 60.

⁵⁴⁶ Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü’l-Evliya*, s. 177.

⁵⁴⁷ Menkıbe için bkz. Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü’l-Evliya*, s. 177-179; *Âriflerin Menkıbeleri*, Demir Kitabevi, İstanbul 1970, s. 395-396; Erdem Baycan, *Nûn Zünnûn Mısırî Menkıbeleri*, Ataç Yayınları, İstanbul 2004, s. 14-17.

Ol kadar ğarķ-ābe-i deryā-yı hayretti o dem
Gevher-i güm-kerde nā-būd oldu Zünnün-ı hīçüz (G 307/3)

Māhiyān başuña emvāc-ı güher ide nişār
Sen eger baħr-i ĥaķīķatda olursañ Zünnün (G 533/3)

‘ Aşķuñla ola derūn u bīrūn
Hem-cāzibe-i derūn-ı Zünnün (M 3/102)

2. 3. 4. Şâirler, Âlimler, Sanatkârlar

Dîvân'da tesbit edilebildiği kadarıyla on beşi Acem, on iki Türk ve beşi Arap olmak üzere otuz dört şâir; iki sanatkâr ve on âlim zikredilmiştir. Acem şâirlerden özellikle kaside sahasında söz sahibi şâirler benzetme veya mukayese unsuru olarak ele alınmıştır. Bunlar arasında en çok anılan Örfî'dir. Türk şâirlerden ise Mahdûm ve Şeyhülislâm Yahya, şiirlerinden sitâyişle en çok söz edilen iki şâirdir. Şâir Bâlâ Mehmed (Muhammed [?]) Efendi'nin kimliği tespit edilememiştir. Eserde zikredilen sanatkârlar hat sanatının üstâdlarıdır. Âlimler ise tıp, astronomi, kelâm, felsefe, mantık vb. sahalarda söz sahibi şahıslardır.

2. 3. 4. 1. Abdurrahmân-ı Câmî (ö. 898/1492)

Molla Câmî unvanıyla tanınan Fars şiirinin en büyük üstâdlarının sonuncusu sayılan mutasavvıf şâir ve âlim Abdurrahmân-ı Câmî⁵⁴⁸, *Yârî Dîvân*'ında ismi çokça zikredilen şahısların başında gelmektedir. İsmi zikredildiği beyitleri tetkik ettiğimizde anlaşılmaktadır ki Molla Câmî gerek şâirlik kudreti gerekse tasavvufî irfândaki vukufiyeti sebebiyle *Yârî*'nin düşünce dünyasında etkili olmuştur. *Yârî* bir beytinde şiirini keyif verici yani şarhoş edici bir içki kadehine benzetir ve zamanın Câmî'sinin bu kadehi eline alsa dehşete kapılacağını söyler:

Yârî-i rind-i cihānem keyf-i cām-ı nazmumu
Cāmî-i devrān alsa destine medhūş olur (G.142 /5)

Dîvân'da “Monlâ Câmî” “Ârif-i Câmî” tamlamalarının yanı sıra Molla Câmî'nin doğum yeri olan Câm şehriyle “içki kadehi” manasına gelen cām kelimesi arasında, hem iştikak hem de tevriye sanatı yapılarak “ârif-i Câm” tamlaması da

⁵⁴⁸ Ömer Okumuş, “Câmî, Abdurrahman”, *DİA*, İstanbul 1993, C. 7, s. 94. Ayrıca bkz. Abdurrahman Câmî, *Nefahatü'l-Üns Evliya Menkıbeleri*, Trc. ve Şrh. Lâmiî Çelebi, Haz. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara, Marifet Yayınları, (İkinci Baskı) İstanbul 1998, s. 29-36, 568-571.

kullanılmıştır.

Câm'a gönder mey-i ' irfân ile bu cāmı
Câm-ı Cem gibi çeke cāmumı Monlâ Câmî (G.734/ 1)

N'ola Yârî olsa dâyim neşve-dâr-ı feyz-i cām
Câm-ı nazmın ' Ârif-i Câmî'ye tanzîr eyledi (G.782/5)

Câm'a gönder mey-i ' irfân ile bu cāmı
Câm-ı Cem gibi çeke cāmumı Monlâ Câmî (Mk./ 151)

Ol bezme harîf ' ârif-i Câm
Ol bezme nedîm Şeyh-i Edhem (K. 49/13)

Yârî bazen Molla Câmî'yi kendisini benzettiği ve vârisi olarak görüp “cür'a-keş-i Câmîyem” cümlesini tevil ettiğimizde anlaşıldığı üzere ilmî manada beslendiği biri olarak takdim eder:

Bezm-gâh-ı hünerem cür' a-keş-i Câmîyem
Pâdişâh-ı sūhanem Hüsrev-i Hindî Râyem (K. 15/54)

Neşve-pîrâ-yı ' ârif-i Câmem
Gıbta-fermâ-yı H'âce Selmânem (K. 43/37)

Sūhanda vâriş-i mevrûşe-i dil-i Câmî
Şafâda hem-dil ü hem-kâse-i Cem-i ma' nâ (K. 45/11)

Ayrıca Molla Câmî'nin eserlerinde ele aldığı tasavvufî meselelerden vahdet-i vücûd ve vahdet-i şühûda telmihte bulunur:

Şu dil ki mest-i mey-i vahdet ola hâll eyler
Rumûz-ı nükte-i esrâr-ı ' ârif-i Câm'ı (G. 766/7)

Kıl cām-ı şühûddan mey-âşâm
Neşve ala andan ' ârif-i Câm (M. 3/ 111)

Bazen de kendisinin açık ve anlaşılır bir ifade ve vezinle kaleme aldığı mazmunlarını görse kıskanılacağını söyleyip söz söyleme sanatında ondan daha üstün olduğunu ifade eder:

Bu vezn-i selâsetde mazâmînüñi Yârî
Reşk eyler idi görse eger ‘ Ârif-i Câmî (G. 745/6)

2. 3. 4. 2. Ahmedî (ö. 815/1412-13)

XIV. yüzyıl dîvân şairlerinden Ahmedî⁵⁴⁹, *Dîvân*’da bir tarih kasidesinde zikredilir. Yârî, şâirin ismini “penc-gâh-ı Ahmedî “ terkibi içinde anarak kaleme aldığı beş mesneviye telmihte bulunur. Nitekim ikinci mısranın der-kenarında “Manen bu mısra beş isimdür” açıklamasıyla Ahmedî’nin *İskender-nâme*, *Cemşîd u Hurşîd*, *Tervîhu’l-ervâh*, *Yusuf u Züleyhâ ve Vîs ü Ramîn* adlı eserlerinin kastedildiği ifade edilmek istenir:

Ola bu penc-gâh-ı Aḥmedî’de
Şeb ü rûz u şühûr u mâh ü sâli (T. 1/17)

2. 3. 4. 3. Alî Şîr Nevâî (ö. 906/1501)

Klâsik Çağatay edebiyatının, Osmanlı edebiyatı sahasında da tesirleri devam etmiş en büyük şairi kabul edilen Alî Şîr Nevâî⁵⁵⁰,yi bir beytinde zikreden Yârî, Seddülbahr Kalesi ile ilgili bir kasidede methedilen Ali Paşa’yı zamanın Alî Şîr Nevâî’si olarak takdim eder:

‘ Alî Şîr-i zamâne kişver-ârâ-yı ‘ adû-fersâ
Müşîr-i muhterem destûr-ı ekrem Âşaf-ı şânî (K. 42/ 14)

2. 3. 4. 4. Aristo (M.Ö.384-322)

İslâm dünyasındaki etkileri bakımından üzerinde en çok durulan İlkçağ Yunan filozoflarından Aristo, İslam filozofları arasındaki yaygın şöhretinden dolayı “El-hakîm” ve “El-feylesûf”; mantık disiplininin kurucusu sayıldığı için “Sâhibü’l-mantık”; ilimleri sistematize eden bir üstâd olduğu için “El-muallimü’l-evvel” unvanlarıyla anılmıştır⁵⁵¹. *Dîvân*’da aynı beyitte Eflâtûn ile birlikte zikredilen Aristo, “hikmet” kavramıyla vasıflandırılmıştır:

Feylesöf-ı sühân-ârâ-yı debistân-ı ‘ ulûm
Nâşihü’ d-devle edîb-i hüner-endûz-ı reşîd

⁵⁴⁹ bkz. Melike Erdem Günyüz, *Ahmedî Divanı’nın Tahlili*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), I-II, İstanbul 2001.

⁵⁵⁰ Günay Kut, “Ali Şîr Nevâî”, *DİA*, İstanbul 1989, C.2, s. 449.

⁵⁵¹ Mahmut Kaya, “Aristo”, *DİA*, İstanbul 1996, C. 3, s. 375.

Bû ‘ Alî re’y ü Felâṭun dem ü Risto ḫikmet

.....⁵⁵²

(K. 27/22,23)

2. 3. 4. 5. Asma‘î (ö. 216/831)

Arap edebiyatının meşhur dil ve edebiyat âlimi Asma‘î⁵⁵³ ile Abbasîler devrinde başta vezirlik olmak üzere çeşitli makamlarda bulunan aynı zamanda devrindeki âlim ve şâirleri himâye eden bir aile olan Bermekîler⁵⁵⁴, *Dîvân*’da methedilenin bu özelliklere sahip olduğuna atıfta bulunmak amacıyla beraber zikredilmişlerdir:

O Bermekî-şiyem ü Aşma‘î-nihâd-ı müdâm

Unutdurur keremi resm-i Ḥâtem-i Ṭâyî (K. 26/ 14)

O Bermekî-siyer ü Aşma‘î-nihâd-ı müdâm

Cihâna ‘ âṭıfet-i cûdı kıldı erzânî (K. 29/ 12)

2. 3. 4. 6. Bâlâ Mehmed (Muhammed [?]) Efendi

Yârî, şuarâ tezkirelerinde ismi zikredilmeyen, hayatına ve edebî kimliğine dâir yaptığımız araştırmalar neticesinde herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Bâlâ mahlaslı şâirin “Bezm-i ünse gelme ey dil anber-i sârâ-y-ile/ Hem-tırâz demi olur ol zülf-i müşg-âsâ-y-ile”⁵⁵⁵ matla’lı gazelini tahmis etmiştir.

2. 3. 4. 7. Ebû Alî İbn-i Sinâ (ö. 428/1037)

Ortaçağ âlim ve düşünürleri tarafından kendisine "eş-şeyhü’r-reîs" unvanı verilen, “hüccetü’l-hak, şerefü’l-mülk, ed-düstûr” gibi vasıflarla da anılan İbn Sînâ, bilim, felsefe ve tıp ilminde eşsiz bir konuma sahiptir.⁵⁵⁶ *Dîvân*’da da hikmet sahibi oluşuna atıfta bulunulmuş ve şâirin kendisini benzettiği bir şahıs olarak ele alınmıştır. Ayrıca tıp konusundaki en önemli eseri *Kânûn* ile felsefeye dair en önemli eseri *Şifâ*⁵⁵⁷ beyitlerde zikredilmiştir:

⁵⁵² Bu mısra boş bırakılmıştır.

⁵⁵³ Süleyman Tülüçü, “Asmaî”, *DİA*, İstanbul 1991, C. 3, s. 499.

⁵⁵⁴ Hakkı Dursun Yıldız, “Bermekîler”, *DİA*, İstanbul 1992, C. 5, s. 517.

⁵⁵⁵ bkz. Th 3/5 beyt.

⁵⁵⁶ Ömer Mahir Alper, “İbn Sînâ”, *DİA*, İstanbul 1999, C.20, s. 319.

⁵⁵⁷ Ömer Mahir Alper, “İbn Sînâ” (Eserleri), *DİA*, İstanbul 1999, C. 20, s. 338-340.

Sebağ-tırâz-ı kütüb-hâne-i ‘ Alî Sînâ
Hikem-nüvâz-ı şifâ-hâne-i Felâṭunem (G. 444/ 3)

Hük-m-i Ḳânûn’da İbn-i Sînâyem
Fenn-i ‘ ilm-i Şifâ’da ferzânem (K. 43/ 16)

Şûret-i sihr-i fûnûn âyîne-i ḥikmetdür
Anda da baḳsañ eger Bû ‘ Alî-i Sînâyem (K. 15/12)

2. 3. 4. 8. Ebû Hanîfe (Nu’mân b. Sâbit) (ö. 150/767)

Hanefî mezhebinin imamı olup “ilmin dimağı”, “ilim âyetlerinden bir âyet”⁵⁵⁸ gibi nice övücü sözlerle vafedilen büyük müctehid⁵⁵⁹ Ebû Hanîfe, beyitlerde memdûhun benzetileni olarak zikredilmiştir:

Zamîr-i pāk-i derrâkinde muzmer ‘ adl-i Fârûḳî
Rehîn-i ‘ aḳl u idrâkinde müdgam şer‘ -i Nu‘ mânî (K. 31/22)

Ebû Hanîfe-i evvel ki Şâbit olmışdur
Saña denilse revâ ibn-i vaḳt-i Nu‘ mânî (K. 33/47)

Şeh-i serîr-i fazîlet cenâb-ı ‘ Abdullâh
Cihânda şimdi odur Bû hanîfe-i şânî (K. 29/16)

Bir beytinde ise Hz. Nu’mân’ın şeriatinin izinde gizli remizlerin, işâretlerin keşfine varmak niyazında bulunur:

Aña keşf it rumûz-ı pinhâni
Ya‘ nî kim işr-i şer‘ -i Nu‘ mân’ı (M. 5/18)

2. 3. 4. 9. Ebû Ma’ser el-Belhî (ö. 272/886)

IX. Yüzyılın önde gelen müslüman astronom ve astrologlarından Ebû Ma’ser⁵⁶⁰, bir beyitte “ilm-i tencîm”deki şöhreti sebebiyle şâirin kendisini benzettiği bir şahıs olarak ele alınmıştır:

⁵⁵⁸ Muhammed Ebû Zehra, *Ebû Hanîfe*, Çev. Osman Keskiöglü, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, (2. Baskı), Ankara 1997, s. 73-74; Ayrıca bkz. Abdülvahap Öztürk, *İmam-ı Azam Ebu Hanife ve Eserleri*, Şamil Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 7-18.

⁵⁵⁹ Mustafa Uzunpostalcı, “Ebû Hanîfe”, *DİA*, İstanbul 1994, C. 10, s. 131.

‘İlm-i tencimde Bu’l-Ma‘şer-i Usturlâbî
Fehm-i hikmetde ise Bû ‘Alî-i Sînâyem (K. 15/48)

2. 3. 4. 10. Eflâtûn (Felâtûn) (M.Ö. 427-347)

İslâm felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlkçağ Yunan filozofu Eflâtûn⁵⁶¹, beyitlerde “Felâtûn-ı Hakîm” vasfından da anlaşıldığı üzere felsefesinin temel konularından olan hikmet, akıl, aşk gibi kavramlar çerçevesinde ele alınmıştır:

Cümle güm-nâm idi Loqmân Felâtûn-ı Hakîm
Hikem-âmûhte-i Bû ‘Alî-i Sînâ yog-idi (K. 46/ 10)

Ders-i ma‘nâ söyler ‘aşk ammâ Felâtûn-ı hîçüz
Hî‘ace ta‘lîm itmede tıfl-ı sebak-hî‘ân-ı hîçüz (G. 307/1)

Benem ol nâdire-pîrâ-yı *Şifâ-yı Kânûn*
Hikmet-i ‘aqluma taḥsîn ider Eflâtûn (G. 582/1)

2. 3. 4. 11. Enverî (ö. 585/1189 [?]), Feyzî-i Hindî (ö. 1004/1595)

İran edebiyatının en büyük kaside şairi kabul edilen Enverî’nin, şairliğinin yanı sıra felsefe, kelâm, mantık, riyâziyyât edebiyat, astronomi (heyet) ve astroloji gibi ilim alanlarında da geniş bilgi sahibi olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır.⁵⁶² Yârî, kendisini bu usta şaire benzeterek âlemin Enverî’si olarak takdim eder ve “enverî” kelimesinin “nûr” manası ile “şebistân” kelimesindeki “şeb”, “gece”, “karanlık” çağrışımları arasında tezat sanatı yapar:

Enverî-i ‘âlemem târîḳ-i nisyândan beri
Şu‘le-i şem‘-i sülḥan bezm-i şebistânumdudur (G. 119/ 7)

‘Örfiyem Muḥteşem zâhîrûmdür
Feyzî-i Enverî-şebistânem (K. 43/35)

⁵⁶⁰ Muammer Dizer, “Ebû Ma‘şer el-Belhî”, *DİA*, İstanbul 1999, C.10, s. 182.

⁵⁶¹ Fahrettin Olguner, “Eflâtun”, *DİA*, İstanbul 1994, C. 10, s. 469.

⁵⁶² Abdülkadir Karahan, “Enverî, Evhadüddin”, *DİA*, İstanbul 1995, C. 11, s. 267.

Şâirin kendisini benzettiği bir diğer şâir Feyzî'dir. Yukarıdaki beyitte "Feyzî-i Enverî" tamlamasıyla 16. yüzyıl şâir, âlim ve düşünürlerinden Feyzî-i Hindî⁵⁶³, ye de atıfta bulunmuştur.

2. 3. 4. 12. Fârâbî (veya Fâryâbî) (ö. 339/950)

"Muallim-i sâni" olarak anılan, İslâm felsefesini metot, terminoloji ve problemler açısından temellendiren ünlü Türk filozofu Fârâbî⁵⁶⁴, bir beyitte ele alınmıştır. Yârî, bir naatında Hz. Peygamber'e hitaben sözlerine parlaklık, letafet talebinde bulunup bu hâlinin Fâryâbî tarafından kıskanılmasını ümit eder:

Vir sözlerüme o âb u tâbı
Reşk ide Hâkîm-i Fâryâbî (M. 3/ 107)

2. 3. 4. 13. Ferîdüddîn-i Attâr (ö. 618/1221)

İran'ın büyük mutasavvif şâirlerinden olup doktor ve eczacı olmasından dolayı Attâr mahlasını kullanan Ferîdüddîn-i Attâr'ı⁵⁶⁵ Yârî, hem mesleği hem de temsilî bir şekilde vahdet-i vücûd inancını anlatan mesnevisi *Mantıku't-Tayr* vesilesiyle zikreder:

Nühket-efrûz-ı bezm-i 'Attâr'a
Şeker-efşânî-i meges-rânem

Tûtî-i remz-dân-ı meclisiyem
Mantıku't-Tayr'ına Süleymânem (K. 43/ 39-40)

Gülsitâm mekteb-i gülşende itmâm itdiler
Mantıku't-tayr okıyup her murğ bir 'Attâr olur (G. 145/ 2)

Mantıku't-tayr okıyan üstâd-ı de' b-âmûzdan
Dâsitân-ı Hâtem ü mülk-i Süleymân söylemez (G. 263/ 4)

⁵⁶³ A.S.Bazmee Ansari, "Feyzî-i Hindî", *DİA*, İstanbul 1995, s. 524.

⁵⁶⁴ Mahmut Kaya, "Fârâbî", *DİA*, İstanbul 1995, s. 145-147.

⁵⁶⁵ M. Nazif Şahinoğlu, "Attâr, Ferîdüddin", *DİA*, İstanbul 1991, C. 4, s. 95; Ayrıca bkz. Abdurrahman Câmî, *a.g.e.*, s. 814-816.

2. 3. 4. 14. Firdevsî (ö. 411/1020 [?])

İran'ın millî destanı *Şahnâme*'nin müellifi Firdevsî⁵⁶⁶, isim olarak *Dîvân*'da yer almaz fakat eserine atıfta bulunulmuştur:

Ol *Şāh-nāme*'sinde eger nāmın etse yād
Nām-ile Yārī nām-ver ü kām-yāb olur (G. 149/5)

Sen hemān *Şehnāme*-h̄'ān-ı bezm-i 'aşk ol ey göñül
Yoḥsa Ḳays'ıñ artık eksük dāsītānın kim bilür (G. 63/6)

2. 3. 4. 15. Hâcû-yi Kirmânî (ö.753/1352)

Yârî, kaleme aldığı bir fahriyesinde kendisini İrânlı, kaside, gazel sahasında usta ve velûd şâirlerden Hâcû-yi Kirmânî⁵⁶⁷, ye benzetir:

Bülbül-i *Gülsitân*-ı Sa' diyem
Ḥücû-yi⁵⁶⁸ tîg-i bend-i Kirmānem (K. 43/41)

2. 3. 4. 16. Hâfız-ı Şîrâzî (ö. 792/1390 [?])

İran edebiyatının meşhur lirik şâirlerinden olup edebî, felsefî ve dinî ilimlerde de kendisini yetiştiren,⁵⁶⁹ gaybın dili ve sırların tercümanı⁵⁷⁰ olarak vasedilen Hâfız-ı Şîrâzî, Yârî'nin kendisini mukayese ettiği şâirlerden biridir.

Hâfız-ı cevher-i kemâl benem
Tâlib-i sürme-i Şîfâhānem (K. 43/38)

Şâir ayrıca kendisine “Hâfız-ı sâñî” dense bunda şaşılacak bir şey olmadığını dile getirir. Hâfız kelimesinin manasıyla da lafız oyunları yapar:

' Aceb mi Hâfız-ı sâñî dinürse tıfl-ı dile
Hemîşe âyet-i nūr-ı cemâlũñ ezber ider (G. 131/4)

⁵⁶⁶ Mehmet Kanar, “Firdevsî”, *DİA*, İstanbul 1996, C.13, s. 125.

⁵⁶⁷ A. Naci Tokmak, “Hâcû-yi Kirmânî”, *DİA*, İstanbul 1996, C. 14, s. 520.

⁵⁶⁸ Bu beyitte İrânlı şâir Hâcû-yi Kirmânî kastedildiği için “Ḥücû” kelimesinin belki de bir ağız özelliğinden dolayı “Hâcû” kelimesinin yerine kullanıldığı düşünülmektedir.

⁵⁶⁹ Tahsin Yazıcı, “Hâfız-ı Şîrâzî”, *DİA*, İstanbul 1997, C. 15, s. 103.

⁵⁷⁰ Abdurrahman Câmî, *a.g.e.*, s. 829.

Ḥâfız göre nazmumuñ beyânın
Ḥıfz eyleye nükte-i nihânın (M. 3/113)

2. 3. 4. 17. Hâkânî-i Şîrvânî (ö. 595/1199)

İran edebiyatının en büyük şâiri kabul edilen Hâkânî⁵⁷¹, Yârî'nin kendi şiiirlerini “riyâz-ı Hâkânî” “dürr-i Hâkânî” gibi ifadelerle benzettiği bir mânâda özendiği şâirlerden biridir. Nitekim kalemin cızırtısı nağmeler söyleyen bir bülbül, kelime çiçekleri de Hâkânî'nin bahçesi gibidir.

Şarîrî-i kalemüm ‘ andelîb-i nağme-serâ
Zevâhir-i kelimâtum riyâz-ı Ḥâkânî (K. 29/63)

Söz nadir bir cevherdir ve nazım ipine Hâkânî'nin incisi olmuştur:

Oldı güyâ bu gevher-i yektâ
Rişte-i nazma dürr-i Ḥâkânî (K. 47/74)

Bir başka beyitte de “edîb-i Şîrvân”ın kendisini kıskandığını söyler:

O ḥaḳâyıḳ Nigâr-ı ma‘ nâye
Reşk-bürd-i edîb-i Şîrvânem (K. 43/ 36)

2. 3. 4. 18. Hakîm-i Senâyî (ö. 525/1131)

Yârî, İran edebiyatının meşhur şâirlerinden olup Fars dilinde tasavvufa dair hemen hemen ilk derli toplu, sistemli manzûm telifi vücuda getiren ve şiiirleri Hz. Mevlânâ'ya bile feyz ve ilhâm kaynağı olan Senâyî'yi⁵⁷² mahlasının mânâsı olan “parlaklık” ile “nûr” kelimesi arasında lafız sanatı yaparak zikreder:

Vir câna o deñlü rüşenâyı
Pür-tâb ide nûrına Senâyî (M. 3/108)

⁵⁷¹ Tahsin Yazıcı, “Hâkânî-i Şîrvânî”, *DİA*, İstanbul 1997, C. 15, s. 168.

⁵⁷² Kemal Edip, “Hakîm-i Senâyî'nin İlâhî-nâmesi”, *AÜDTCF Dergisi*, Ankara, 1947, C. 5, S. 5, s. 513; Ayrıca bkz. Abdülkadir Karahan, “900. Doğum Yılı Dönümü Münasebetiyle: Hakîm Senâ'î-i Gaznevi'nin Klâsik Türk Şiiirine Tesiri”, *Dünya Edebiyatından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı, Ekim 1977, S. 4, s. 50-55; Abdurrahman Câmî, *a.g.e.*, s. 810-814.

2. 3. 4. 19. Hâtem-i Tâyi (ö. 68/678 [?])

Tay kabilesinin reisi ve Câhiliye döneminin cömertliği ve yiğitliğiyle ünlü şâiri Hâtem-i Tâyi⁵⁷³ *Dîvân*'da ismi en çok zikredilen şahıslardandır. Yârî'nin "Olmak istersen eger dünyâda meşhûrî'l-benân/ Elde nakd-i himmetün bezl idegör Hâtem gibi"⁵⁷⁴ diyerek cömertlikteki şöhretine telmihte bulunduğu Hâtem ile ilgili beyitlerde, övülenin kerem ve cömertlikte ona benzetilmesi veya ondan üstün tutulması söz konusudur:

Hâtem gibi maḥşûş saña cûd u mekârim
Sen merd-i cûvân-merd-i cihân ehl-i keremsin (G. 548/7)

Vazîfe-i keremi ğıbṭa-sâz-ı Hâtem-i Tâyy
Laṭîfe-i sühâmı feyz-baḥş-ı 'aql-ı reşîd (K. 30/ 35)

Cûvân-merd-i saḥîsin reşk-bürd-i Hâtem-i Tâysin
Edîb-i nûkte-senc ü nûkte-dân [u] nûkte-perversin (G. 562/6)

Resm-i cûd u keremûñ görse eger Hâtem-i Tâyy
Bezm-i ḳadrûñde ola berzede-dâmân-ı kerem (K. 32/ 17)

O Bermekî-şiyem ü Aşma'î-nihâd-ı müdâm
Unutdurur keremi resm-i Hâtem-i Tâyi'ı (K. 26/14)

Bâzen de şâir muhatabının cömert olmasını talep ederken Hâtem-i Tâyi'nin ismini zikrederek onu örnek gösterir:

Baḥna teh-cür' a-ı câm-ı keremûñ kâfidür
Sen hemân illere Hâtem gibi iḥsân eyle (G. 687/5)

2. 3. 4. 20. Husrev-i Dihlevî (ö. 725/1325)

Hindistan'da yaşayan Türk asıllı şâir, tarihçi ve mutasavvıf olarak nitelenen Husrev⁵⁷⁵, *Dîvân*'da zikredilen Farsça şiirler yazan şâirlerden bir diğeridir. Yârî,

⁵⁷³ Süleyman Tülüçü, "Hâtim et-Tâi", *DİA*, İstanbul 1997, C.16, s. 472.

⁵⁷⁴ G.732/ 8

⁵⁷⁵ Rıza Kurtuluş, "Emîr Hüsrev-i Dihlevî", *DİA*, İstanbul 1995, C. 11, s. 135. Ayrıca bkz. Abdurrahman Câmî, *a.g.e.*, s. 824-825.

kaleminden sızan mürekkebin Husrev'in gözünün karası olmasını diler. Ayrıca bu beyitte, "sevâd-ı ayn"; "gözbebeği" kelimesine de atıfta bulunulduğunu düşünürsek şairlerinin Husrev'in gözbebeği olması arzusundadır:

Reşh-i kalemümdeki midâdı
Kıl dîde-i Husrev'ün sevâdı (M. 3/114)

Bir diğer beyitte de şairlerinin ünü Hind, Şirvân ve İrakeyn'e ulaşırsa Husrev ve Hâkânî'nin yeniden can bulacağını dile getirir:

Olur zinde-revân-ı Husrev [ü] Hâkânî ey Yârî
İrişse şît-i nazmuñ Hind [ü] Şirvân [u] ' İrakeyne (G. 686/5)

2. 3. 4. 21. İbn-i Hümâm (ö. 861/1457)

Hanefî fakîhi, usûl ve kelâm âlimi İbn-i Hümâm⁵⁷⁶,ın ismi *Dîvân*'da bir defa zikredilir. Şâir, Şeyhî Efendi-zâde Abdurrahman Efendi için kaleme aldığı tarih kıt'asında kendisinden sitayişle bahsederken onun bedii eserlerini İbn-i Hümâm görse kıskanacağı kanaatindedir:

Habbezâ sultân-ı ıqlîm-i fazîlet kim anuñ
Görse âşâr-ı bedî' in reşk ide İbn-i Hümâm (T. 3/2)

2. 3. 4. 22. İbnü'l-Fârız (ö. 632/1235)

Dîvân'da Arap edebiyatının "Sultânü'l-âşîkîn" olarak tanınan mutasavvıf şâiri İbnü'l-Fârız ve onun ilâhî aşkı bâde olarak tasvir ettiği *Kasîdetü'l-Mîmiyye* olarak da bilinen *Kasîdetü'l-Hamriyye*⁵⁷⁷ adlı şiiri sevgilinin la'l gibi dudakları münasebetiyle telmihte bulunularak ele alınmıştır:

Hep nüktesi keyfiyyet-i şahbâ-yı ezeldür
Telmîh ider la' lüñi Hamriyye'de Fârız (G. 330/4)

2. 3. 4. 23. Lebîd (ö. 40 veya 41/660 veya 661)

Yârî, Hoca-zâde Abdullah için kaleme aldığı kasidelerinden birinde, onun nüktelerinin Câhiliye devrinde de yaşamış olan muallaka sahibi İslâm şairi Lebîd'i⁵⁷⁸

⁵⁷⁶ Ferhat Koca, "İbnü'l-Hümâm", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s. 87.

⁵⁷⁷ Süleyman Uludağ, "İbnü'l-Fârız", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s. 40-41.

⁵⁷⁸ Süleyman Tülüçü, "Lebîd b. Rebîa", *DİA*, Ankara 2003, C. 27, s. 121.

kıskandıracak kadar güzel olduğunu ifade eder:

Şarîr-i kilik-i faşîhü'l-lisâni tûti-i kıuds
Nikât-ı nazm-ı bedî' ü'l-beyânı reşk-i Lebîd (K. 30/37)

2. 3. 4. 24. Maḥdûm (ö.1112/1700-01)

Tezkire-i Safâî'de hakkında “bir pâk-zât-ı maḥdûm-ı sûtûde-sıfat olup nâzikâne eşârı ve zarîfâne güftârı vardır”⁵⁷⁹ kaydı bulunan Maḥdûm'dan Yârî de *Dîvân*'ında sitâyîşle bahseder. Onu “edîb-i sühan-ârâ-yı cihân”, “cüvân-baht-ı cihân-ı marifet”, “Menba'-ı ilm ü hüner” olarak vasıflandırır. Ayrıca ona nazîre olarak kaleme aldığı şiirleri de bulunmaktadır⁵⁸⁰:

Menba'-ı ilm ü hüner ya' nî cenâb-ı Maḥdûm
Kıldı bu kaçır-ı dil-ârânuñ esâsını metîn (T. 11/1)

Maḥdûm-ı edîb-i sühan-ârâ-yı cihân kim
Hem-vâre ider ehl-i dil ezhâr-ı maḥabbet (G. 30/ 8)

Ya' nî Maḥdûm-ı cüvân-baht-ı cihân-ı ma' rifet
Kâdr-i ḥüsni gün-be-gün pür-i' tibâr oldu yine (G. 646/ 10)

2. 3. 4. 25. Mîr Ali - Ferîd

Kaynaklarda Mîr Ali ismiyle bilinen iki meşhur hattat vardır. Bunlardan biri Mîr Ali Tebrîzî (ö.850/1446) ki nesta'lik hattının kaidelerini koyan ilk İranlı hattattır. Diğeri ise, Mîr Ali Herevî (ö. 951/1544)'dir. Hattatların önde gelenlerinden Herevî, İran'da yaşayan Türk asıllı nesta'lik hattatı ve şâiridir.⁵⁸¹ *Dîvân*'da kastedilenin hangisi olduğu belli değildir.

⁵⁷⁹ Safâî, *Tezkire-i Safâî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi 2549, s. 256b-257a; Mustafa Safâî Efendi, *Tezkire-i Safâî* (Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks, Hazırlayan: Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s. 546-547. Ayrıca bkz. Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 271; Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa, *Nuhbetü'l-Âsâr min Ferâidi'l-Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar 6189, 18x28, 155vr., s. 109b-110a.

⁵⁸⁰ bk. G.504 (11 beyt), G.609 (7 beyt). Kaynaklarda Maḥdûm'un divanı olup olmadığına dâir bilgiye rastlayamadık. *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* ve www.yazmalar.gov.tr de yaptığımız araştırmalar neticesinde de herhangi bir kayda ulaşamadığımız için şâirin hangi şiirlerinin tanzîr edildiğini tespit edemedik.

⁵⁸¹ Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1999, s. 218, 224.

Fenn-i ھاٲda ھا̄r̄n-i M̄ir   Al̄i
  Ilm-i tenc̄ime Bū   Al̄i ferheng (G. 76/24)

İsmi zikredilen bir diğer hattat ise Fer̄id'dir. Kaynaklarda sadece Fer̄id-i K̄atib ismiyle bir hattata ait kayda rastladık. Onuncu asırda yaşıyan aynı zamanda şâir de olan İranlı hattatın⁵⁸² hayatına dair pek fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Yârî'nin kastettiği Fer̄id'in bu şahıs olup olmadığı da bu manada net değildir:

Deh̄anuñla lebüñ bir cevher-i n̄a-yâbdur gūyâ
Fer̄id'üñ ھاٲı ile kende bir mihr-i mücevherdür (G.64/9)

2. 3. 4. 26. Muhteşem-i Kâşânî (ö. 996/1588)

Kaside, mersiye, tarih ve muamma alanlarında meşhur İranlı şâir Muhteşem, Evhadüddîn-i Enverî ile Hâkânî-i Şirvânî gibi şâirlerin etkisinde yazdığı şiirlerinde son derece başarılı olmuştur. Bundan dolayı ikinci Hâkânî diye anılan řâir⁵⁸³ ile ilgili olarak Yârî, bir beytinde söz sultanlığında Muhteşem'e yetiştini söyleyip onun kadar bu sahada başarılı olduğunu dile getirir.

Yetişdi Muhteşem'e Yârî husrev-i sūhanum
Sür esb-i ھاٲ uñı t̄a   arşa-i kemâle yeter (G.134/ 5)

Bir başka beytinde ise Yârî, “Muhteşem zâhîrümdür” diyerek onu yardımcısı olarak takdim eder:

  Örfiyem Muhteşem zâhîrümdür
Feyzî-i Enverî-şebistânem (K. 43/ 35)

2. 3. 4. 27. Nef'î (ö. 1044/1635)

Türk edebiyatında kasideciliği ve hicivleriyle tanınan⁵⁸⁴ aynı zamanda Yârî ile muasır şâirlerden Nef'î bir gazelinde şöyle der:

Levh-i mahfûz-ı suhandir dil-i pâk-i Nef'î
Tab'-ı yârân gibi dükkânçe-i sahhâf deđil⁵⁸⁵

⁵⁸² Mehdi Beyânî, *Ahvâl ü Âşâr-ı Hoş-nüvîsân*, Danişgah-ı Tahran, Tahran 1363, s. 570.

⁵⁸³ Rıza Kurtuluş, “Muhteşem-i Kâşânî”, *DİA*, İstanbul 2006, C. 31, s. 77.

⁵⁸⁴ Metin Akkuş, *Nef'î Divânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 13.

⁵⁸⁵ Metin Akkuş, *a.g.e.*, s.315 (G.71/5).

Sultan Ahmed Han için kaleme aldığı bir kaside de ise der ki;

Suhan oldur ki bilâ-vâsita-i tab'-ı selîm
Ola makbûl-ı dil-i nâdire-sencân-ı fehîm⁵⁸⁶

Yârî de bu iki beyitten iktibasla klâsik şiirimizde oldukça önem arz eden “söz”ün nasıl olması gerektiğini dile getirir. Yaptığı iktibasla da bu konuda Nef'î ile aynı görüşte olduğunu belirtmek ister:

Sühan oldur ki be-ğavl-i dil-i pāk-i Nef'î
Ola mağbûl-i dil-i nâdire-sencân-ı ciğân (G. 527/7)

2. 3. 4. 28. Nev'î-zâde Atâyî (ö. 1045/1635)

17. yüzyılın ileri gelen âlim ve şâirlerinden, zamanının sayılı ulemâsından Nev'î-zâde Atâyî⁵⁸⁷, *Dîvân*'da isim olarak yer almaz. Yârî, Atâyî'nin 1625 yılında Nizâmî'nin *Mahzenü'l-esrâr*'ına nazîre olarak kaleme aldığı dinî-ahlâkî ve öğretici bir eseri olan *Nefhâtü'l-Esrâr*'ı bir beyitte ismen zikreder:

Bir iki günde *Nefhâtü'l-Ezhâr*'ı hatm idüp
Gör tıfl-ı andelîbi *Gülistân*'a başladı (G. 727/5)

2. 3. 4. 29. Nizâmî (ö. 606/1209)

Yârî, inci gibi sıralı olan şiirlerindeki gizli mana hazinesini açabilecek kişi olarak gördüğü İran edebiyatının meşhur mesnevi şâirlerinden olup aynı zamanda ilk hamse yazarı Nizâmî⁵⁸⁸, nin isminin manasını şiirlerinde sanatlı bir biçimde kullanır: “Sıra, düzen, tertip” gibi manalara gelen nizâm kelimesi ile şâirin adı Nizâmî arasında tevriye ve iştikak sanatı yapar:

Bu silk-i cevheri ' arz it huzûrına Nizâmî'nüñ
Küşâd etsün dili gencîne-i ma' nâ-yı meknûzı (G. 740/9)

Vir nazmuma silk-i intizâmı
Taşîn ide tab'uma Nizâmî (M. 3/112)

⁵⁸⁶ Metin Akkuş, *a.g.e.*, s.65(K 8/1).

⁵⁸⁷ Nev'î-zâde Atâyî, *Heft-Hân Mesnevisi (İnceleme-metin)*, Haz. Turgut Karacan, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974, s. 4.

⁵⁸⁸ Nazir Akalın, *Nizâmî-yi Gencevî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Leylî u Mecnûn Mesnevisinin Tahkiye Unsurları Açısından Tahlihi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Erzurum, 1994, s. 9. Ayrıca bkz. Abdurrahman Câmî, *a.g.e.*, s. 823-824.

Virdi nazmum ‘uḳūd-i nazma nizām
Ben Nizāmī-i nazm-sencānem (K. 43/42)

2. 3. 4. 30. Örfî-i Şîrâzî (ö.999/1590-91), Tâlib-i Âmûlî (ö.1036/1626)

Sebk-i Hindî akımının en önemli temsilcilerinden Örfî-i Şîrâzî, şâirin kendisini mukayese ettiği şâirler arasında yer alır. Yârî, Acemlerin ilminde Örfî gibi eşsiz olduğunu söyler:

Fehm-i A‘ râbda Saḥbân gibi üstâd-ı reşîd
Fenn-i A‘ câmda ‘Örfî gibi bî-hemtâyem (K. 15/ 33)

Başka bir beyitte ise aynı asırda yaşasaydı “ ‘Örfî bana şâyeste idi” diyerek, onun üslubunu kendisine yakın bulduğunu ifade eder:

El-ḥaḳ benem ol nâdire-perdâz-ı ma‘ ânî
‘Örfî baña şâyeste idi olsa mu‘ âşır (K. 44/ 2)

Yine başka bir beyitte ;

Hezâr mertebe taḥsîn iderdi ey Yârî
Göreydi Tâlib [ü] ‘Örfî bu şi‘ r-i pür-kârî (G.798/9)

diyerek yazdığı şiirin Örfî ile Sebk-i Hindî akımının bir diğer temsilcilerinden Tâlib-i Âmûlî⁵⁸⁹ tarafından takdir edileceğini dile getirir.

2. 3. 4. 31. Sâbir Pârsâ (ö.1090/1679-80)

Gelibolulu şâirlerden olup aynı zamanda Gelibolu Mevlevîhânesi’nde şeyhlik daha sonra farklı yerlerde kadılık görevinde de bulunan âlim bir kişiliğe sahip olan Sâbir Pârsâ,⁵⁹⁰ *Dîvân*’da ismi zikredilen mutasavvıf şâirlerden bir diğeridir. Yârî, hemşehrisi aynı zamanda meslektaşısı olan bu şâiri “sühan-senc-i belâgat”, “sühan-ârâ-yı cihân” olarak taltif eder ve şiirlerindeki ince manaları görse kendisini takdir edeceğini söyler:

⁵⁸⁹ bkz. Kamer Âryân, “Fars Şiiri’nin Seyri İçinde Hindî Adıyla Meşhur Üslûbun Ortaya Çıkışı ve Özellikleri”, Çev. İsrâfil Babacan, *Nûsha*, Yaz 2005, Y. V, S. 18, s. 83-98.

⁵⁹⁰ Kâzım Yoldaş, *Sâbir Pârsâ Divanı İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Dizin*, Kitabevi, İstanbul 2005, s. XIII; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 399; Ali Enver, *Semâhâne-i Edeb*, Nşr.: Kitapçı Rifat, Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul 1309, s. 129-131; Ali Enver, *Mevlevî Şâirler Sema’hâne-i Edeb*, Haz.Tahir Hafızoğlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2010, s. 180-181; Gülgûn Erişen Yazıcı, *Gelibolu Mevlevîhanesi ve Gelibolu’da Mevlevîlik*, Çanakkale Kitaplığı, Çanakkale 2009, s. 39-49.

Taḥsîn iderdi o sūḥan-senc-i belāḡat
Görseydi eger nükte-i maẓmūnumı Şābir

Zātıdır o üstād-ı debistān-ı ma‘ ānī
Her fende ḳavī-māye vü her nüktede māhir

Şābir’dür egerçi sūḥan-ārā-yı cihāndur
Bir fende ki biñ müşkil ola ḥalline ḳādir (K. 44/ 13, 15)

2. 3. 4. 32. Sâdî-i Şirâzî (ö. 691/1292)

Yârî, *Bostan* ve *Gülistân* adlı eserleriyle meşhur İranlı mutasavvıf şâire kendisini benzetererek, uzun yıllar boyunca Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak da okutulan *Gülistân*’a⁵⁹¹ “bülbul”, “gülşen” ,“gonce” mazmunları çerçevesinde bağlantı kurup telmihte bulunur. Bu kelimeyi şiirlerinde tevriyeli olarak kullanır:

Bülbul-i *Gülsitân*-ı Sa‘ diyem
Ḥücû-yi⁵⁹² tîḡ-i bend-i Kirmānem (K. 43/41)

Gülsitām mekteb-i gülşende itmām itdiler
Manṭıḳu ‘t-tayr oḳıyup her murḡ bir ‘ Atṭār olur (G. 145/ 2)

Baḅa şor şafḥa-i evrāḳ-ı ruḥın ey Yârî
Tıfl-ı dil şimdi *Gülistân* okur bülbüldür (G. 241/ 4)

Yârîyem bülbul-i pîr ü şüde-i Sa‘ diyem
Sen benüm ḡonce-i nev-ḥîz-i gülistānumsın (G. 521/ 9)

2. 3. 4. 33. Sahbân-ı Vâil

Câhiliye devrinde de yaşamış ve sonradan müslüman olmuş belagat, fesahat ve özellikle hitâbette hüner sahibi⁵⁹³ Sahbân, şâirin kendisini mukayese ettiği

⁵⁹¹ Hakan Yekbaş, “Divan Şairinin Penceresinden Acem Şairleri”, *Turkish Studies*, Volume 4/2 Winter 2009, s. 1174. Ayrıca bkz. Abdurrahman Câmî, *Nefahatü’l-Üns Evliya Menkıbeleri*, s. 816-817.

⁵⁹² Bu beyitte İranlı şâir Hâcû-yi Kirmânî kastedildiği için “Öycy” kelimesinin belki de bir ağız özelliğinden dolayı “Hâcî” kelimesinin yerine kullanıldığı düşünülmektedir.

⁵⁹³ Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 260.

şâirlerden biridir. Arapların anlayışında onun kadar reşit bir üstâd olduğunu iddia eder:

Fehm-i A‘ râbda Saĥbân gibi üstâd-ı reşîd
Fenn-i A‘ câmda ‘ Örfî gibi bî-hemtâyem (K. 15/33)

2. 3. 4. 34. Selmân-ı Sâvecî (ö.778/1376)

VIII/XIV. yüzyılın tanınmış İranlı şâirlerinden⁵⁹⁴ Selmân, Hocaşâde Abdullah’a hitaben kaleme alınan kasidelerin birinde zikredilir. Söz konusu beyitte şâir, eğer ondan beklediği lütfu, yardımı görse âlemde Selmân’ın nazmının anılmayacağını, onu unutturacağını söyler. Bu mukayeseyle kendi şiirlerinin daha başarılı olduğunu ifade eder:

Kemâl-i mertebe luĥfuñ zahîr olaydı baña
Añılmaz idi cihân içre nazm-ı Selmânî (K. 29/ 57)

2. 3. 4. 35. Seyyid Nesimî (ö.807/1404 [?])

Latîfî’nin ifadesiyle, “aşk meydanının serbâz-ı bî-bîmi ve mahabbet kabesinin fedâ-yı azîmi”⁵⁹⁵ Seyyid Nesimî, aşk davasında müddeasındaki kararlılığına telmihte bulunularak ele alınmıştır:

Gerek Seyyid Nesimî’dür gerek Mansûr-ı fânîdür
Döner mi râz-dân-ı sırr-ı ‘ aşkuñ müdde‘ âsından (G. 530/ 3)

2. 3. 4. 36. Sultân Dîvânî (Mehmed Çelebi) (ö. 936/1529[?])

Hız. Mevlânâ’nın torunlarından ve Mevlevî tarikatının önemli sîmâlarından olup “Semâ’î”, “Dîvâne”, “Dîvânî” mahlaslarıyla şiir yazan Mehmed Çelebi⁵⁹⁶’nin ismi *Dîvân*’da zikredilmez. Fakat şâir, “Der-Şikâyet-i Tâli’-i Hod” başlıklı tesdisinde

⁵⁹⁴ Adnan Karaismailoĥlu, “Selmân-ı Sâvecî”, *DİA*, İstanbul 2009, C. 36, s. 446

⁵⁹⁵ Kastamonulu Latîfî, *Tezkire-i Latîfî*, İkdâm Matbaası, Dersâdet 1314, s. 332.

⁵⁹⁶ bkz. Mehmet Sarı vd., *Sultân Dîvânî ve Afyonkarahisar’da Mevlevîlik*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2002, s. 1-9. Ayrıca bkz. H. Fikri Yazıcıoĥlu, *Hız. Mevlânâ’nın Torunlarından Sultan Divânî*, İleri Basımevi, Konya 1963, s. 1-11; Seyyid Fazıl Mehmed Paşa, *Mevlevîyye Silsilesi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2010, s. 130-133; Sahîh Ahmed Dede, *Mevlevîlerin Tarihi Mecmûatü’-t-Tevârîhi’-l-Mevlevîyye*, Haz. Cem Zorlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2003, s. 241, 253-254, 256-258, 260-261; Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne-i Nefîse-i Mevlevîyân*, Tsh. Mehmed Ârif Paşa, Mektebetu Vehbe, Kahire 1283, 3 c., s. 15-59; Ali Enver, *Semâhâne-i Edeb*, Nşr.: Kitapçı Rifat, Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul 1309, s. 61-64; Ali Enver, *Mevlevî Şâirler Sema’hâne-i Edeb*, Haz.Tahir Hafizoĥlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2010, s. 96-98; Reşat Öngören, *Osmanlılar’da Tasavvuf Anadolu’da Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*, İz Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 209-218.

onun “Ne aşka hayr ider oldum ne akl ile yârem / Ne kârı başa iletdüm ne bellü bî-kâram”⁵⁹⁷ matla’ını tazmîn etmiştir.

2. 3. 4. 37. Şeyhülislâm Yahyâ (ö.1053/1644)

Şöhreti yaşadığı asırla sınırla kalmayıp bütün klâsik edebiyatımızın en büyük şâirlerinden kabul edilen⁵⁹⁸, fazîletli bir şâir⁵⁹⁹ olup zamanında çok saygı ve itibar gören⁶⁰⁰ Şeyhülislâm Yahyâ, Yârî’nin de kendisinden “Cüneyd-i devr-i zamân” “Bû Hanîfe-i devrân” gibi birçok sitâyîş cümlesiyle bahsettiği bir şâirdir. Onun için kaleme aldığı 62 beyitlik bir kaside⁶⁰¹, iki gazeline tahmis⁶⁰², bir bahâriyyesine nazîre⁶⁰³ bulunmaktadır.

2. 3. 4. 38. Yüsrî (ö. 1105/1693)

Dîvân’da 1085/1674-75 tarihli “Velâdet-i Peser-i Sa’d-i Hazret-i Yüsrî” başlıklı bir tarih kıt’ası bulunmaktadır. Şuarâ tezkirelerinde Yüsrî mahlaslı beş şâir zikredilmektedir. Fakat söz konusu tarih göz önünde bulundurulduğunda burada zikredilenin 1046/1636-37 tarih doğumlu asıl adı Ahmed ve Kara Çelebizâde Mahmud Efendi’den mülâzemet alıp müderrislik ve kadılık yapan Yüsrî⁶⁰⁴ olduğu düşünülmektedir. Üç lisanda inşâ ve nazma muktedir olup müdevven bir divânı bulunan Yüsrî⁶⁰⁵, oğlunun doğumuna şâirin düşürdüğü tarih vesilesiyle zikredilmiştir.

2. 3. 4. 39. Zemahşerî (ö. 538/1144), Fahrüddîn Râzî (ö. 606/1209), Seyyid Şerîf Cürcânî (ö. 816/1413)

Büyük bir âlim, mütekellim ve edîb olan Zemahşerî⁶⁰⁶, akîl ilimlerdeki geniş bilgisinden özellikle kelâm ve felsefedeki ehliyetinden dolayı uzun asırlar “imâm”

⁵⁹⁷ bkz. Ts 1/ 1-10. Sultân Dîvânî’nin gazeli için bkz. Mehmet Sarı vd., *a.g.e.*, s. 128/G.1.

⁵⁹⁸ Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. XXII.

⁵⁹⁹ Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *Osmanlı Müellifleri 1299-1915*, Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, Meral Yayınevi, İstanbul, 1972, C 2, s. 435

⁶⁰⁰ Abdülkadir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1972, s. 63.

⁶⁰¹ bkz. K 26.

⁶⁰² bkz. Th 1/5 beyt; Th 2/ 5 beyt.

⁶⁰³ bkz. K 41/ 32 beyt.

⁶⁰⁴ Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 540.

⁶⁰⁵ Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *a.g.e.*, C 2, s. 436-437; Şeyhî Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu’maniye ve Zeyilleri*, Vekayü’l-Fudalâ II-III, Haz. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1989, C4, s. 85-86.

⁶⁰⁶ Cihad Tunç, *Zemahşerî ve Kelâmının Ana Meseleleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Basılmamış Doçentlik Tezi), Ankara, 1976, s. 18.

diyen anılan Fahreddin Râzî⁶⁰⁷ ve İslâm ilim âleminin otoriterlerinden olup özellikle aklî ilimlerde üstâd olan Cürcânî⁶⁰⁸ *Dîvân*'da bir beyitte isimleri zikredilmiştir. Yârî, dönemin nakîbü'l-eşrâfî için kaleme aldığı bir kasidede onun “muhâkeme” yönünden bu şahıslardan daha üstün olduğunu söyler:

Saňa ‘adîl olamaz rütbe-i muhâkemedede
Zemaşşerî vü Razî vü Şerîf-i Cürcânî (K. 33/46)

2. 3. 5. Diğer Şahıslar

Şâir, klâsik şiir geleneği içinde değerlendirilebilecek bir âdetle isimlerini zikrederek kim olduğu tespit edilemeyen kişilere şiirler yazmıştır. Bunlardan biri Şeyyâd Kadrî; bir diğeri Yesârî-zâde'dir:

Şeyyâd Kadrî meclis-i ‘Abdü'l-‘azîz’de
Efsâne-gûy-ı Rüstem-i destâna başladı (G. 727/7)

Pîrehensüz kuçmağ isterseñ Yesârî-zâde’yi
Var-ise ey Yârî bengî-i hayâlündür senüñ (G. 383/6)

Şâirin “Ahmed’ün” (G.389) redifli gazeli de bu bağlamda olup mezkûr Ahmed’in kim olduğu bilinmemektedir.

2. 3. 6. Aşk Hikâyelerinin Kahramanı Olan Efsânevî ve Sembolik Şahıslar

Klâsik Türk şiiri geleneğinde şâirler aşklarının büyüklüğünü, yüceliğini ve her şeyden özge aşk kahramanı olarak dillerde dolaşan, nesilden nesile aktarılan şahıslardan üstünlüğü anlatmak için meşhûr âşıkları dîvânlarında zikretmişlerdir. Yârî de bu geleneğe uygun olarak *Dîvân*'ında Leylâ vü Mecnûn, Ferhâd ü Şîrîn, Yûsuf u Züleyhâ, Vâmık u Azrâ, Husrev-i Pervîz (Husrev ü Şîrîn), Şeyh-i San’ân hikâyelerine; şem, pervâne, gül, bülbül etrafında gelişen, sembolik bir dille anlatılan aşk hikâyelerine telmihte bulunmuştur. Bunlar arasında en fazla Leylâ vü Mecnûn,

⁶⁰⁷ Süleyman Uludağ, *Fahrettin Râzî (Hayatı-Fikirleri-Eserleri)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 20.

⁶⁰⁸ Sadreddin Gümüş, *Seyyid Şerîf Cürcânî*, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı Neşriyatı, İstanbul 1984, s. 106.

Ferhâd ü Şîrîn ve Yûsuf u Züleyhâ ele alınırken, Vâmuk u Azrâ ve bir beyitte ismi geçen Şeyh-i San'ân daha az zikredilmiştir:

2. 3. 6. 1. Yûsuf u Züleyhâ

En eski dinî hikâyelerden olup ilk önce Kitâb-ı Mukaddes (Tevrat ve İncil)'te zikredilen, daha sonra Kur'ân-ı Kerîm'de "ahsenü'l-kasas" yani "kıssaların en güzeli" olarak vâsfedilen Yûsuf u Züleyhâ, aşkın ve onun süsleyicilerinden iffetin, ismetin en güzel ifadesini bulduğu aşk hikâyesidir.⁶⁰⁹ Mutlak güzelin güzelliğinin tecellisi "meh-i Ken'ân" Yûsuf ile ona olan aşkı yüzünden her türlü ayıplamaları sîneye çekip aşkta rüsvalığı sevgilisi için can u gönülden kabul eden "ismet-ârâ" Züleyhâ, kendinden önceki şâirler gibi Yârî'nin de aşka dâir beyitlerinde zikrettiği iki aşk kahramanıdır.

Şâir, bir naatında Hz. Peygamber'e hitaben şöyle der: Yûsuf'un eteğini senin "yed-i ismet-penâh" ın korudu, Züleyhâ'nın eteğini ise "benân-ı gayret" in yırttı.

Yed-i 'işmet-penâhuñ Yûsuf' uñ hıfz itdi dāmānın
Benân-ı ğayretüñ çāk itdi dāmān-ı Züleyhâ'yı (K 16/67)

Nitekim bir peygamber olan Yûsuf'a Züleyhâ'nın aşkı bir imtihandır. Bu manada "dest-i melâmet" her an Yûsuf'un eteğindedir; ismet ise Züleyhâ'nın "çāk-i giribân"ındadır:

Dest-i melâmet Yûsuf' uñ her demde dāmānındadır
'İşmet Züleyhâ'nuñ yine çāk-i giribânındadır (G 118/1)

Her güzelin sureti, âşğının gönül duvarına aksetmiş değildir. Oysa ki Yûsuf'un nakşu Züleyhâ'nın can evinden çıkar:

Zâhir olmaz hüsñ her bir şûret-i dīvârdan
Naşş-ı Yûsuf hâne-i cān-ı Züleyhâ'dan çıkar (G 157/5)

"Nakş-ı Züleyhâ" ne kadar kavuşmak için bir sebep olsa da "Yûsuf-ı mahzûn" o güzelliğe nazar kılmaz:

⁶⁰⁹ "Yûsuf u Züleyhâ" mesnevileri hakkında bilgi için bkz. Züleyhâ Muş, *Arap ve Türk Edebiyatlarında 'Yûsuf u Züleyhâ' Hikâyelerinin Mukayesesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Arap Dili ve Belâgati Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2000, s. 41-137.

Ne deñlü naqş-ı Züleyhâ medâr-ı vaşl olsa
Yine nezâre m'ider çeşm-i Yûsuf-ı maḥzûn (G 502/2)

Yûsuf, visâli ne kadar talep etse de Züleyhâ'nın yüzünden hayâ örtüsü açılmaz:

Ne deñlü Yûsuf olursa taleb-nişâr-ı vişâl
Niḳâb-ı şerm açılır mı ruḥ-ı Züleyhâ'dan (G 512/6)

Mezkûr hikâyenin ele alındığı beyitlere baktığımızda daha çok Züleyhâ'nın aşkına karşılık vermeyen Yûsuf'un gömleğinin onun tarafından yırtılmasına telmihte bulunulduğu görülmektedir:

Çâk-i dâmânına Yûsuf nice bulsun çâre
Yoğ-iken dest-i Züleyhâ'da hîç ârâm [u] sükûn (G 582/5)

Ben Züleyhâ gibi çâk etmez idüm dâmânın
Rıfḳ ile girse ele ol meh-i Ken'ân biricik (G 401/4)

2. 3. 6. 2. Leylâ vü Mecnûn

Aşka dair ne zaman bir şey söylenmek istense akla gelen ilk hikâye kuşkusuz Leylâ ile Mecnûn'dur. Şâirin de dediği gibi ezel nakkaşının kalemi bu âlemde aşk ve güzelliği Leylâ ve Mecnûn'a tasvir eylemiştir:

Kilk-i naḳḳâş-ı ezel bu kâr-gâh-ı kevnde
'Aşḳ u hüsni Ḳays [u] Leylâ'ya taşvîr eyledi (G 782/2)

Leylâ hüsn, Mecnûn aşk kavramıyla temsil edilmiştir. Hüsn, âşığın aşk âleminde farklı boyutlara açılmasına bir vesile olmuş, Kays iken adı Mecnûn'a çıkararak mecâz içinde hakîkîyi buldurmuştur. Bir başka ifadeyle Leylâ'dan Mevlâ'ya bir yol hüsnün hakikatine ermekle vukû bulmuştur. Hikâyeye telmihte bulunulan beyitlerde, şâirin kendisini yerine koyduğu ve çoğu zaman da kendisini üstün tuttuğu Mecnûn, Leylâ'ya göre daha ön plandadır.

Mecnûn, aşkının ezeli olması ve aşkı uğruna ayıplanması, aşk sarhoşluğuyla kendinden geçip çöllere düşmesi, uryan bir vaziyette olup varlıktan sıyrılması, başına kuşların yuva yapması, Leylâ ile tek bir beden olup Leylâ kan aldığında ondan da kan akması gibi özellikleriyle ele alınır:

Kays'ın sevdâsı ezeldir, Leylâ onun bu sevdâsına bir sebep değildir:

Tâ ezel Kays'da bu sevdâdur
Şanma bâ' is irâde Leylâ'dur (M 4/29)

Viren hep 'aşk degül mi zamânedede âhîr
Zimâm-ı hâţır-ı Mecnûn'ı dest-i Leylâ'ya (G 606/2)

Leylâ, daha küçükken Kays'ın gönlünü zülüflerinin içine gizlemiştir:

Leylâ küçükden etmiş idi zülfine nihân
Bî-çâre Kays eylemede cüst ü cüy-ı dil (G 416/3)

Mecnûn, ayna misali olan gönlüne her bakışında Leylâ'nın cemâlini görmüştür:

Her nigâhında görünürdi cemâl-i Leylâ
Kays-ı âyine-derûnuñ ten-i 'uryânına bak (G 348/2)

Aşkın atmosferi içinde her şeyden soyutlanmış, başına kuşlar yuva yapmıştır:

Cismin 'uryân eyleyüp şahrâda ülfet eyledi
'Aşk midur Kays'ı Mecnûn eyleyen Leylâ midur (G 163/3)

Başında Kays gibi olur âşiyân-ı murğ
Sevdâ-yı 'aşk âdemi ehl-i hevâ ider (G 184/4)

Mecnûn, gamlı Leylâ'sından bir haber alınca gece gündüz ağlayarak çöllerde çaresiz bir halde dolaşıp dururdu, uyumazdı; gecenin karanlığında gece gibi siyah saçlı Leylâsını arardı:

Rûz u şeb giryân şahrâ-yı temennâda yiler
Bir haber alınca Mecnûn Leylâ-i gam-h'ârdan (G 584/6)

Mecnûn uyumazdı gece Leylâsın arardı
Leylâ'daki veh dîde-i bîdâr bilinse (G 591/6)

Leylâ'nın aşkına aklını satan Mecnûn, onunla tek bir vücut gibidir; Leylâ kan aldırarak olsa bu kan Mecnûn'un teninden de akarak aşklarında ikiliğin olmadığına delil olur:

Gör cezb-i 'aşkı sâ'id-i Leylâ'dan aqđı hûn
Te'sîr itdi Kays'a o bir çatre hûndan (G 565/4)

‘ Āşık ol mertebe ma‘ şūḳ-ile cān [u] tendür
Faşd-ı Mecnûn’dan aḳar sâ‘ id-i Leylâ’daki ḥûn (G 582/4)

Leylâ ve Mecnûn ile ilgili hikâyelerde yer alan motiflerden biri de, Leylâ’nın devesinin çölde kalbolması ve çölde gezerken devenin Leylâ’yı Mecnûn’a götürmesidir. Şâir de bu olaya telmihte bulunmuş ve Leylâ’nın devesini Kays’ın aşk cezbesinin çektiğini söylemiştir:

Maḥmil-i Leylâ’yı vādī-i taḥayyürde çeken
Cezbe-i Kays-ı melâmet-dīde-i nâ-şād idi (G 748/5)

Ḥall oldu hemân ‘ uḳde-i ser-rişte-i maḳşûd
Mecnûn göricek nâḳa-i Leylâ’da mehârı (G 795/4)

Mânânın özüne vasil olmak için Mecnûn’un gözüyle Leylâ’nın yüzündeki güzelliğe nazar kılmak gerekir:

Baḳma her şûret-i bî-naḳş olan ma‘ nâya
Çeşm-i Mecnûn-ile baḳ ḥüsn-i ruḥ-ı Leylâ’ya (G 697/1)

Mecnûn, aşkın rehberliğinde mecâzı bırakıp hakikat yolunu tutmuştur:

Mecnûn yabânda ḳalmadı ‘ aşḳ oldu reh-nümâ
Ḳodı mecâzı tutdı ṯarīḳ-ı ḥaḳīḳati (G 758/14)

Şâir, bazen kendisini Mecnûnla özdeşleştirir:

Çıḳsa ‘ aceb mi silsilemüz Kays-ı bīd ile
Ser-geşteḡân-ı bâdiye ḥümâ-yı ḥayretüz (Kt 39/ 2)

Evvel ol aldı maḥşib-ı ‘ aşḳı şoñında biz
Mecnûn-ı ‘ Āmirî ile olduḳ ḥalef selef (G 340/ 4)

Ancak çoḡu beyitte âşıklık davasında ondan daha üstün olduğunu dile getirir:

Benem ‘ āşık ki Mecnun ders-i ‘ aşḳı benden öğrendi
Cihânda ḳışşâ-i Kays ‘ aşḳumuñ kim dâsitânidur (G 228/5)

Dil-i Mecnûn Leylâsın arardı ancak ey Yârî
Benüm rāh-ı ṯalebde sergüzeştüm andan efzündür (G 210/5)

Ben çekerken bâde-i ‘ aşḳı ‘ aceb devrân idi
Kays o dem gehvâre-i nâz içre bir oḡlan idi (G 742/1)

Yārī nice bir ola Qays-ile maḥabbetde
Eyler mi kıyās ‘ārif bir ‘āqılı mecnūna (G 662/5)

Bazı beyitlerde ise âdetâ bir meydan okuma söz konusudur:

Zer-i ḥālîş ‘ayār-ı ‘aşkuñı sencîd’idüp Yārī
Senüñle imtiḥân-ı ‘aşq-ı Mecnûn eyleyen gelsün (G 544/5)

Bir neşveme sermestî-i Mecnûn yetişmez
Bir cür‘ ama peymâne-i gerdûn yetişmez (G 253/1)

Şâir bir beytinde de Mecnûn’u düştüğü hâlden dolayı kınamaktadır:

Olmazuz dil-beste-i zülf-i zenân Mecnûn gibi
Bend-i zencîr-i melâmetden hele âzâdeyüz (G 282/5)

Ve ona şöyle bir tavsiyede bulunmaktadır:

Arayan şahrada bulmaz şâhid-i maḥsûdını
Sen hemân ey Qays dâyim ḥâṭır-ı Leylâ’da ol (G 405/2)

2. 3. 6. 3. Ferhâd ü Şîrîn

Aşk imtiḥânında kendi payına tîşe (külünk/kazma) ile Bî-sütûn dağını delmek düşen Ferhâd ile iki aşk arasında kalan Şîrîn’in aşk hikâyesi⁶¹⁰ *Dîvân*’da Leylâ ve Mecnûn’dan sonra en çok işlenen konudur. Beyitlerde âşık ve sevgili için teşbih unsuru olarak zikredilmelerinin yanı sıra Ferhâd’ın Bî-sütûn dağını delmesine, aldığı yalan haber üzerine tîşeyi kendi başına vurup Şîrîn uğruna ölmesine yer verilir:

Küh-ken-i menḳabeyem kim ḥaber-i ye’s-i dürûğ
Oldı şehnâz-ı güşâyende-i fark-ı hicrân

Pister-i ḥüsn içre Şîrîn ḥab-ı nâza varmadın
Bî-sütûn-ı ‘aşq şanma mesken-i Ferhâd idi

Ne oldı bâ‘ iş-i terk-i vücûd-ı Ferhâd’a
Hem ‘aks-i zemzeme-i küh-sârı söyleşelüm

⁶¹⁰ “Ferhâd ü Şîrîn” mesnevileri hakkında bilgi için bkz. Alî Şîr Nevâyî, *Ferhâd ü Şîrîn İnceleme-Metin*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 1-64.

Ferhâd'ın Şîrîn'i uğruna canını fedâsı , “şevk-ı hevâ”sındandır:

‘ Aşkdur gerçi ‘ aşk-ı hem-zâdî
Gör nice itdi kâr-ı Ferhâd’ı

Olmayaydı başında şevk-ı hevâ
Cânı Şîrîn’e eylemezdi fedâ

“Bî-sütûn dağındaki her kıvılcımı kayalıklardan çıkıyor sanma, zira o Ferhâd'ın ateşli âhıdır ki tâ süveydâdan çıkar. Dağ tepesinde yer yer açılan lâleler de hasta Ferhâd'ın ciğerinin parçasıdır.”

Her şerer kim Bî-sütûn’da seng-i hûrâdan çıkar
Sûz-ı âh-ı Kûh-ken’dür tâ süveydâdan çıkar

Câ-be-câ her açılan lâleleri kühsârûñ
Ciğeri pâresidür Kûh-ken-i bîmârûñ

Aşk derdiyle inleyen Ferhâd, sırrına ortak bir dost bulamayıp çaresizlik içinde gâh tîşe (külünk/kazma) gâh dağla çölle söyleşmiştir:

Söyleşürdi ‘ aks-i şavt-ı tîşe-i Ferhâd ile
Lîk tîşe kimlere söylerdi hâmûn-ı hiçüz

Ferhâd-ı zâr derdine hem-râz bulmamış
Bî-çâre ‘ aks-i kûh [u] beyâbâna söylemiş

Yârî, bazen kendisini Ferhâd’a benzetirken bazen de onunla kıyaslar ve binlerce gam dağını çekerek ondan daha üstün olduğunu ifade eder:

N’eylerüz biz kaşr-ı Şîrîn meşkûv-i Pervîz’i kim
Biz o Ferhâduz ki kâr-ı tîşeye âmâdeyüz

Kûh-ken-veş terk-i ser kılduğ tarîk-i ‘ aşkda
Çıkmasa başa ‘ aceb mi şan‘ at-ı girdârimuz

Nice kıyâs olunur baña Kûh-ken Yârî
Hezâr kûh-ı ğamı zâr u nâ-tüvân çekerin

2. 3. 6. 4. Husrev-i Pervîz (Husrev ü Şîrîn)

İran'ın Sâsâniyân tabakasından meşhur bir hükümdar olan Husrev, aynı zamanda *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinin erkek kahramanıdır.⁶¹¹ Beyitlerde hem “genc-i şâygân” kelimesiyle sahip olduğu hazinelere atıfta bulunularak hem de Şîrîn ve Ferhâd isimleri ile beraber meşhur aşk hikâyesi çerçevesinde ele alınmıştır:

Nice nâme tehniyet-bağış-ı edâsı âdemi
Genc-i bād-âverde mâlik H̄usrev-i Pervîz ider (G 231/4)

Dile vaḥy-âzmâ-yı ma‘nâ meşhûdü’l-beyân olsa
Gönülde vâridât-ı ğayb genc-i şâygân olsa (G 629/1)

Gerdiş-i gerdūnuñ aldanma şaşın iḳbâline
Şîven-i Ferhâd’ı rûz-ı ‘ıyd-ı Pervîz itmede (G 597/3)

Ferhâd zûr-ı ‘aşk-ile gerçi tağallüb eyledi
Çıkmaz ‘adâvet ḥaşre dek ammâ dil-i Pervîz’den (G 493/ 2)

2. 3. 6. 5. Vâmık u Azrâ

Çin padişahı Taymûs’un oğlu Vâmık ile Gazne padişahının kızı Azrâ’nın birbirlerini görmeden başlayan aşkları ve kavuşma yolunda mücadele ettikleri zorlukların hikâyesi gerek klâsik Türk edebiyatında gerekse Arap ve Fars edebiyatlarında kaleme alınmış aşk hikâyelerinden biridir. Klâsik Türk edebiyatında “Leylâ vü Mecnûn”, “Yûsuf u Züleyhâ” kadar olmasa da hayli ilgi çekmiş bir aşk hikâyesi olarak karşımıza çıkan Vâmık u Azrâ⁶¹², *Dîvân*’da yalnız iki beyitte anılmıştır. Söz konusu beyitlerde de bir başka aşk kahramanı Leylâ’nın ismiyle beraber zikredilip aşk kavramı çerçevesinde beyitler şekillenmiştir:

Leylâ’nın cânının yârı, Azrâ’nın da destânı “aşk”tır:

‘Aşḳdur yâr-ı cânı Leylâ’nuñ
‘Aşḳdur dâsitânı ‘Azrâ’nuñ (M 4/27)

⁶¹¹ Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s.176; “Husrev u Şîrîn” mesnevileri hakkında daha fazla bilgi için bkz. Özlem Güneş, *Fahrî’nin Husrev u Şîrîn’i (Metin ve Tahlil), Nizâmî ve Şeyhî’nin Eserleriyle Karşılaştırılması*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010, s. 251-300.

⁶¹² “Vâmık u Azrâ” mesnevileri hakkında bilgi için bkz. Lâmi’î, *Vâmık u Azrâ –İnceleme-Metin-*, (Haz. Gönül Ayan), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1998, s. 1-17; Selami Ece, *Manisalı Camii’nin Vâmık u Azra Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sadeleştirme)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 2002, s. 33-65.

Şâir, bir naatında farklı hikâyelerin aşk kahramanlarını âşık ve sevgili vasfında teşbih unsuru olarak zikretmiştir:

Ey nûr-ı hâzîre-i ilâhî
Maḥbûb-ı serây-ı pâdişâhî

Sen Leylâ o Vâmık-ı cihân-sûz
Sen Vâmık o Leylâ-yı dil-efrûz (M 3/34, 35)

2. 3. 6. 6. Şem' ü Pervâne

Pervâne, canını ateşe atarak yoklukta varlığa yani vuslata eren aşk kahramanıdır.⁶¹³ Zira o, bir adım atarsa yanıp kül olacağını bile bile şem'inin ateşine narin vücudunu atmış, aşk davasında kendini feda edişi aşkının şahidi olmuştur:

Per ü bâli tutuşmuşdur deyü sūz-ı derûnından
Beni sen şem' -i hüsne düstum pervâne yazmışlar (G 116/4)

Gönlü ateşli şem', Nûr sûresi ile kendisine âşık pervaneyi büyülemiştir:

Ne kadar sūz-ı derûn şâhibidür şem' i görûn
Sûre-i Nûr⁶¹⁴ -ile pervaneyi eyler teşhîr (G 239/2)

Şâir bir beytinde sevgiliye, şem' gibi parlak olan cemâlinle meclisi aydınlatıp aşkıdan pervane gibi olan âşıklarının gönlünü yakma, der:

Şem' -i cemâlûn eyleme âteş-fürûz-ı bezm
Pervânegâni etme ciğer-sūz-ı tâb u tef (G 340/ 5)

Başka bir beytinde ise, aşkta sadakatin bir göstergesi olarak gayra meyletmeden sevgilisinin çevresinden bir dem bile ayrılmayan pervaneye kendisini benzetir:

Bülbül-i cân-sūz-ı ' aşkuz sine-i pür-dâğ-ile
Şem' -i gâmdan gayra tolaşmaz bizüm pervânemüz (G 249/5)

Şâm-ı gâmda kılsa tâb-ı mâha pervâz eylemez
Âteş-i dilden yaḫar hep şem' ini pervânemüz (G 254/2)

⁶¹³ “Şem ü Pervâne” mesnevileri hakkında bilgi için bkz. Sadık Armutlu, *Zâtî'nin Şem ü Pervâne'si (İnceleme-Metin)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya 1998, s. 53-228.

⁶¹⁴ Nûr, “Gözle görülen aydınlık, maddî şeyleri görmeye yarayan ışık, ziyâ; kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık, maddî olmayan hususlarda basîret gözüyle görülen ve gerçeği görmeyi sağlayan mânevi ışık” mânâlarına gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de 24. sûre olup 64 âyetten oluşmaktadır.

Sûz-ı derûnını dil-i Yârî bu şeb yine
Pervâne-vâr şem^c-i şebistâne söylemiş (G 314/ 5)

Fakat bilir ki ne kadar pervâne gibi yanıp yakılsa da âşık, şem'inin vuslatına ermesi mümkün görünmemektedir:

Biraz pervâne-veş yandum yakıldum sūziş-i dilden
O şem^c-i bezm-i hüsne olmadum bir gice hem-sāye (G 593/ 7)

Ṭolaşur nice diller ^carız-ı pür-tābuñı ammā
Ne mümkündür çeke pervāneler şem^c uñ girībānın (G 567/2)

2. 3. 6. 7. Gül ü Bülbül

Âşık ile maşuğun tabiat âlemindeki benzetmelerle hikâyesi olan gül ile bülbülün zikredildiği beyitlerde, aşktaki hayânın timsâli gül ile aşk ateşiyle yanan ve her nağmesinde aşkını şakıyan bülbülün hikâyesine⁶¹⁵ telmihte bulunulur:

Nedür ol goncedeki reng-i hayâ-yı teşvîr
Yâ nedür sîne-i bülbüldeki sūz-ı te'sîr (G 239/1)

Bülbüle verilebilecek en güzel hediyedir gül:

Bülbüle tuhfe-i gül gibi hedâyâ olmaz
Dâğ-ı dil sîne-i mecrûha yeter dest-āvîz (G 297/4)

Her bir gülün elinde aşk kadehi, bülbüller aşkın sarhoşluğu ile kendinden geçmiş ve sevinçli. Lal taşı gibi kırmızı dudaklı goncalar ise şarabın mest ediciliği ile yakalarını yırtmış, açılmamış bir gonca iken artık açılmış bir gül olmuşlardır:

Her bir gülüñ destinde cām bülbülse mest [ü] şād-kām
Ol gonce-i la' lîn-fām çāk-i girībān eyledi (G 783/2)

Şâir bazı beyitlerde de kendisini garip, inleyen bir bülbüle; sevgilisini de gül yüzlü, gonca dudaklı gülfidanına benzetir. Ancak güle benzeyen sevgili, bülbül gibi inleyen âşğının kıyamet günü üflenecek olan surun nefesi gibi olan feryadını, figanını duymaz daha doğrusu bu seslere kulak asmaz:

⁶¹⁵ "Gül ü Bülbül" mesnevileri hakkında bilgi için bkz. bkz. Nezahat Öztekin, *Fazlî, Gül ü Bülbül*, Akademi Kitabevi, İzmir 2002, s. 12-36.

Bilür ol gonce gül bülbül gibi zâr olduğum ammâ
Kulağına komaz tâ nefha-i şûr olsa efgânuñ (G 399/6)

İnleyen bülbül, gönlündeki gizli derdini güle anlatmak istese yanar, kül olur:

Nihânî âteş-i derd-i derûnın bülbül-i şeydâ
Yanar hâkister olur gonce-i bî-hâra söylerse (G 598/5)

Gül bir gün bülbülü ziyarete gelse bülbülün gönlü kuru bir itibarla hoş olmaz.
Zira bülbülün aşkının ateşi gülün ziyareti ile sükûnet bulmaz:

Gül bülbülü ziyâfet ider şûre-zârda
Bülbül de hazz ider mi xurî i' tibârdan (G 498/5)

2. 3. 6. 7. Şeyh-i San'ân

İlk olarak İranlı mutasavvıf şâir Feridüddin-i Attâr'ın *Mantıku't-Tayr* adlı mesnevisinde hikâyesi anlatılan Şeyh-i San'ân, daha sonra Türk edebiyatında Attâr'ın eserinden etkilenerak kaleme alınan Gülşehrî'nin *Mantıku't-Tayr*'ı ile Ali Şir Nevâî'nin *Lisânü't-Tayr*'ında ele alınmıştır. XIII. veya XIV. yüzyıl şâiri Ahmedî ve XVI. yüzyıl şâiri Mostarlı Ziyâ'î tarafından da müstakil bir hikâye olarak kaleme alınmıştır.⁶¹⁶ Şeyh-i San'ân, gönlünü kaptırdığı bir Hristiyan güzelinin peşinden koşarak imanından geçen, türlü eziyet ve aşağılanmalara katlanan bir aşk kahramanıdır. Yârî de bu aşk kahramanını eserinde zikreder ve onun aşkının yarasının pamuğu olduğunu söyler:

Neşve-i câm-ı şevk-ı Manşûram
Penbe-i dâğ-ı aşk-ı Şan'ânem (K 43/23)

2. 4. EDEBÎ SANATLAR

Edebi sanatlar, hayâlin varlığıyla edebi sanat olup şiire güzelliği, zenginliği ve şairin amaçladığı etkileyciliği katarlar.⁶¹⁷ *Dîvân*'a baktığımızda klâsik anlayışın söz ve anlam bütünlüğü esâsına göre tertip edildiği anlaşılmaktadır. Bu bütünlük içerisinde edebi sanatlar bakımından zengin bir eser olduğunu söyleyebiliriz. Hemen hemen her sanata ait örnekler yer almaktadır. Yârî, klâsik edebiyat anlayışının

⁶¹⁶ Mostarlı Ziyâ'î, *Şeyh-i San'ân Mesnevisi*, (Haz. Müberra Gürgendereli), Kitabevi, İstanbul 2007, s. 3-20; Sadık Yazar, "Mütercimi Belirsiz Bir Şeyh-i San'ân Mesnevisi", *Turkish Studies*, Volume 5/4 Fall 2010, s. 1571-1631.

⁶¹⁷ Mine Mengi, *Divan Şiirinin Arka Bahçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 35.

mazmûn dünyası içinde kaleme aldığı şiirlerinde kendinden önceki şâirlerle ortak hayâl dünyasını yansıtacak şekilde edebî sanatları kullanır. Yüzyıllardır süregelen geleneğin anlayışına bağlı kalmakla birlikte kendi duygu, düşünce ve hayâl dünyasındaki çağrışımlarla şiirlerini süslemesi, bunu yaparken özellikle dış dünyadaki unsurları beytin anlam dünyası içinde mısralara ustaca nakşetmesi de dikkat çekmektedir. Bazı beyitlerde bir ressam edâsıyla âdetâ kelimelerle tablo çizer.

Şâir, cinas, aks gibi lafza dayalı sanatların yanında teşbih, telmih, kinâye gibi anlama dayalı sanatlardan da faydalanmıştır. *Dîvân*'daki sanatları kullanımındaki yoğunluklarına göre değerlendirirsek şâirin tarsî, irsâl-i mesel, teşbih, istiâre, leff ü neşr, telmih, muammâ, cinâs, aks, kalb sanatlarını daha çok tercih ettiğini söyleyebiliriz.

Şâirin hayâl dünyasını sözün büyüyle nasıl dile getirdiği hakkında fikir verecek beyitlerin âit olduğu edebî sanatlar alfabetik sıralanarak ele alınmıştır⁶¹⁸:

2. 4. 1. Aks

Bir mısramın ya da mısradaki kelimelerin tersten sıralanarak yinelenmesiyle oluşturulan aks sanatının *Dîvân*'da örneklerine rastlamaktayız:

Mânî-i şânî şânî-i Mânî

Nağş-ı bend-i hayâl-i reng-â-reng (Kt. 76/2)

‘Akl-ı fînûndan baña şevk-ı cünûn yeter

Şevk-ı cünûnda bulduğum ‘ağl-ı fînûn yeter (G. 82/1)

Yâriyem Yâriyem haķîkatde

Cân-ı ‘âlem ü ‘âlem-i cânem (K. 43/106)

⁶¹⁸ Bu bölüm hazırlanırken şu kaynaklardan istifade edilmiştir: M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, R Yayınları, İstanbul 2000; Ali Nihat, *Edebî San’atlara Dair*, İnkılâp Kitaphanesi, İstanbul 1933; Ali Nihad Tarlan, *Edebiyat Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981; Numan Külekçi, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995; Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007; İsa Kocakaplan, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara 1992; M. Orhan Soysal, *Edebî San’atlar ve Tanınması*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1998; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983; M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri I Belâgat*, Sevinç Matbaası, Ankara 1980; Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 2005.

2. 4. 2. Cinas

Anlam bakımından farklı, yazılış ve telâffuz bakımından aynı veya benzer olan kelimelerin bir ifâde içerisinde kullanılmasına cinas, cinaslı söz söylemeye de tecnis denir. *Dîvân*'da bu sanatın güzel örneklerine rastlamaktayız:

Aşağıdaki beyitlerde “cinas-ı mefruk”a örnek beyitler zikredilmiştir:

Beni rāh-ı reşâda *irşād* it
Kalmışam rāh-ı gamda *ir şād* it (M. 4/139)

Tecellî-i ruḥı ol çeşm-i mu‘ ciz-gūya *āyîne*
Ne ḥikmet her nigāhında ol efsūn-sāzuñ *ay ine* (Mt. 122)

Bāğa gel bülbül seḥer eyle nevā-yı *demdeme*
Beñzemez hem kevn kevn devr devre *dem deme* (G. 692/1)

2. 4. 3. İktibas

Kadı ve mutasavvıf bir kimliğe sahip olan şâirin âyet ve hadîslerden, Arapça ve Farsça ibarelerden, kelâm-ı kibârlardan tam veya kısmî iktibaslar yaparak beyitlerinde mânâyı derinleştirdiğini, zenginleştirdiğini görüyoruz:⁶¹⁹

Kur’ân-ı Kerîm, A’râf, 7/143’ten kısmî iktibas:
Derūnum ‘ ıtr-sūz-ı âteş-efrūz-ı Kelîm eyle
Zebānum ḥikmet-āmūz-ı rumūz-ı *لَنْ نَرَانِي* (G. 412/2)

Kur’ân-ı Kerîm, Fâtiha, 1/6’dan kısmî iktibas:
Zâhid ‘ aceb mi eyler iseñ ‘ işret ü neşât
Cūyā-yı rāh-ı mey-gedeyüz *الصِّرَاطُ* (G. 332/1)

2. 4. 4. İstiâre:

Yârî’nin anlama dayalı söz sanatları içinde en çok kullandığı söz sanatlarından biri istiâredir. Aşağıdaki beyitte şâir, yüz ile gonca yaprağı, el ile yastık, gonca ile sevgili arasında benzetme yapmış, gonca kelimesini zikredip

⁶¹⁹ İktibas sanatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Selami Ece, “İktibas”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 2002, S. 19, s. 39-53.

kendisine benzeyen sevgiliyi söylemeyerek açık istiâre yoluyla beyti zenginleştirmiştir:

*Gül-berg-i ter düşünse o gönce ‘aceb midür
Ruhsârı üstine kefi bālîn-i nâz olur* (G. 225/3)

Bir başka açık istiâre örneğinde ise şâir “tokuz âyîne” kelimesiyle dokuz feleği kastetmiştir:

2. 4. 5. İstifham

İfâdeyi güzelleştirmek, bir fikri vurgulamak, söze nezaket, doğallık, içtenlik katmak, dikkat çekmek, bir fikrin muhatap tarafından düşünülmesini ve kabul edilmesini sağlamak⁶²⁰ gibi amaçlarla kullanılan istifham sanatı eserde sıkça başvurulan bir sanat olmuştur:

*La‘ l-i lebün mi‘habbe-i mercân midur yağūd
Yâ nev-şüküfte gönce-i ra‘ nâ midur nedür* (G. 187/2)

*Var midur devha-i cennetde nümâyân olmuş
Böyle bir kaçır-ı zer-endüde-i pîrûze-sevâd* (K. 25/5)

2. 4. 6. İştikak

Cinas sanatları arasında zikredilen aynı kökten türemiş bir veya daha fazla kelimeyi aynı ibarede kullanmak olan iştikak sanatı, *Dîvân*’da örneklerine rastladığımız bir diğer edebî sanattır:

*Dâd-ı Hâk‘dur saña bu hüsn-i mü‘eyyed te‘yîd
Saña vaqf oldu güzellikse mü‘ebbed te‘bîd* (G. 54/1)

*Müjde erbâb-ı kemâl ü dâniş ü ehl-i dile
Oldı erbâb-ı sühan hep nâzım-ı nazm-ı nizâm* (T. 3/9)

2. 4. 7. Kalb

Cinas sanatları içerisinde ele alınan kalb sanatı, bir kelimenin harflerinin yerlerini değiştirerek bir başka ifâdeyle seslerinin dizilişi bakımından birbirinin tersi

⁶²⁰ Menderes Coşkun, *a.g.e.*, s. 197.

olan kelimelerin bir ifâde içinde kullanılmasıyla oluşturulur. Aşağıdaki beyitlerde “kelâm-mâlik”, “hilâl-lâle” kelimelerinde kalb sanatı yapılmıştır. Ayrıca hem aynı seslerin değişik biçimde düzenlenmesiyle oluşan kelime tekrarıyla hem de h, m, k, l ünsüzlerinin; Â, e, i ünlülerinin tekrarıyla şiirde âhenk oluşturulmuştur :

Hem hümâm himem-i medâr-ı kerem
Hem ‘uḥm-ı kelâma mâlikdür(G. 194/5)

Hilâl-i ‘aks ola lâle olur mu‘ ammâda
Hilâle lâmhâ da lâle de mu‘ âdidür (G. 189/6)

2. 4. 8. Kinâye

Bir kavram veya mesajı gerçeğine uygun olarak yapılan tasvirlerle dolaylı bir şekilde anlatma sanatı olan kinâye⁶²¹ örneklerine eserde rastlamaktayız. Aşağıdaki beyitlerde “göz açdurur mı” ve “vechi vardur” kelimeleri kinâyeli olarak kullanılmıştır:

Benem o mest-i ser-endâz-ı bâde-i ḥayret
Göz açdurur mı baña ḥayret-i nigün-sârı (G. 757/6)

Yaqmaya ruḥların o gülün tâb-ı âfitâb
Perde etse zülfini yüzine vechi vardur (G. 102/3)

2. 4. 9. Leff ü Neşr:

Yârî'nin anlama dayalı söz sanatları içinde en fazla başvurduğu sanatlardan bir diğeri leff ü neşrdir. Şâir, aşağıdaki beyitte *dîde-i giryân-şîşe-i pür-âb, zülf-sünbül* kelimeleriyle mürettep leff ü neşrin güzel bir örneğini vermiştir:

Üç nesnedür müdellel-i taḥdîr-i ḥikmeti
Züll-i lebîb faḫr-i edîb âfet-i ṭabîb (Kt. 54/1)

Dîde-i giryâna geldükçe ḥayâl-i zülf-i yâr
Şîşe-i pür-âb içinde tâze sünböldür baña (G. 7/5)

⁶²¹ Menderes Coşkun, *a.g.e.*, s. 92.

Bir başka beyitte ise *hüsn-Leylâ, esîr-i cünûn-Mecnûn* kelimeleriyle hem leff ü neşr hem de Leylâ ile Mecnûn hikâyesine telmih yapılmıştır:

Birisi hüsnüñe meftûn biri esîr-i cünûn
Seni seven kimi Leylâ kimisi Mecnûn'dur (G. 176/4)

2. 4. 10. Mübalâğa

Anlatımı etkili hâle getirmek gibi sebeplerle bir şeyi olduğundan fazla veya az göstererek yapılan mübalâğa sanatına ait örnekler eserlerde yer verilmiştir. Aşağıdaki beyitte şâir, ecel cismimin hangâhını harap etse, yine de dil ve canımı senin methini yapmaya adarım, diyerek gulûv derecesinde bir mübalâğa yapmıştır:

Harâb iderse de ger hân-ķâh-ı cismüm ecel
Yine medihüñe vaķf eylerin dil ü câmı (K. 29/59)

Bir başka beyitte ise, “Ey Yârî, bu gece gökyüzüne ahımın ateşi o kadar çıktı ki seher (tan vakti) gökyüzünün parlak ayını yok etmiş, gördüm” diyerek iğrak derecesinde bir mübalağa yapmıştır:

Bu şeb ol deñlü çıķdı nâr-ı âhum çarķa ey Yârî
Seher maķv eylemiş gördüm sipihrüñ mâh-ı tâbânın (G. 567/6)

Hâdişât-ı kevnde biñ şüret eyler âşikâr
Böyle düzmiş bu toķuz âyînesin üstâd-ı çarķı (G. 46/6)

2. 4. 11. Nidâ

Söze doğallık ve güzellik katan söz sanatlarından biri olan nidâ, duygu yoğunluğu ve heyecanlanmaya sebep olan birisine veya birilerine hitap etmeye denir. Kuvvetli his ve heyecanların anlatımında önemli bir vasıta olan bu sanat, şiirde âhenge sağlamış olduğu katkı bakımından da dikkat çekicidir. Nidâ, şâirin bu bağlamda şiirde âhengi sağlamak için başvurduğu bir sanattır:

Ey var kılan ketm-i ‘ademde bu cihâmı
Bir noķtada taşvîr iden kevn ü mekâmı (Mh 1/2)

Dâverâ dâd-gerâ ‘âdil-i ‘âlî-nazarâ
Ey Hüdâvend-i felek-ķadr melek-ķüy u bîm (K. 28/42)

2. 4. 12. Tarsî'

Şiirde, dizelerdeki sözcükleri sayı, ölçü ve kafiye bakımından birbirine denk getirme sanatı olarak tanımlanan tarsî', Yârî'nin şiirlerinde âhengi sağlamak amacıyla en fazla kullandığı edebî sanatlardandır. *Dîvân*'da bu sanatın zengin örneklerine rastlanmaktadır:

Deryâ-yı vaḥdetem ki görünmez kenârı var
Gülzâr-ı 'işretemki dükenmez bahârı var (G. 58/1)

Ḳanumda cān ne cān cān-ı zinde-i cāvîd
Başumda baḥt ne baḥt baḥt-ı tâc-ı sulṭânî (K. 33/4)

Geh 'âlem-i ma' nâdaṭaleb-kâr-ı ḥaḳîḳat
Gehşûret-i zâhirde hevâ-dâr-ı mecâzuz (G. 284/3)

Hezârcân seni dil ile cüst ü cû eyler
Hezâr dilseni cān-ile güft ü gû eyler (G. 168/1)

Sînde cān gibi nihân sensin
Dîdede gün gibi 'iyân sensin (Db. 17/1)

2. 4. 13. Tecrîd

Şâirlerin kendilerinden başka biriymiş gibi bahsetmeleri tecrîd sanatı olarak adlandırılmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde "ey gönül", "ey Yârî" hitap cümleleriyle tecrîd sanatı yapılmıştır:

İller saña dîvâne dir sense edîb-i 'aḳlsın
Kendüm bilelden *ey gönül* ferzâne buldum ben seni (G. 738/2)

Şarşar-ı âh-ile olmaḳda dem-â-dem üft ü ḥîz
Oldı *ey Yârî* tenüm ḥâşâk-i hāmûn-ı belâ' (G. 8/6)

2.3.14. Tekrir

Anlatımı sesli ve âhenkli hâle getirmek, mânâyı vurgulamak ve söze doğallık katmak için şâir, sık sık tekrar sanatından istifâde etmiştir:

Göñül kaldı ser-i kuyuñda dide rāh-ı hasretde
İki yārimden ayrıldum *ğarīb oldum ğarīb oldum* (G. 440/ 3)

Bāğa gel bülbül seher eyle nevā-yı *demdeme*
Beñzemez hem *kevn kevr devr devre dem deme* (G. 692/1)

Siyeh midād ile ey Yārī şahid-i nazmuñ
Siyāh pūş *siyeh* perçem oldı hāme gibi (G. 717/5)

2. 4. 15. Telmih

Şâir, klâsik şiir geleneği içerisinde telmihte bulunan birçok olaya, şiirlerinde beytin anlam dünyasını zenginleştirecek bir unsur olarak yer verir. Aşağıdaki beyitte Hz. Peygamber'in torunlarından Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesine telmihte bulunulmuştur:

Ruḡşat ey virdüñ yeter ol ğamze-i hūn-riz ki
Eyledi dünyā yüzün *mānend-i ruz-ı Kerbelā* (G. 8/3-4)

Bir başka beyitte ise birinci mısradaki Hz. Hızır ile “âb-ı çeşm-i giryâni” tamlaması bağlamında içene ölümsüzlüğü tattıran “âb-ı hayat”a ve ikinci mısradaki Hz. Musâ'nın Tur dağında Cenâb-ı Hakk'ın tecellisine müşerref olmasına telmihte bulunulmuştur.

Hızır yetişmese ger *âb-ı çeşm-i giryâni*
Yanardı *cân-ı Kelim âteş-i tecellâdan* (G. 512/3)

2. 4. 16. Tenâsüb

Birbiriyle bağlantılı ve uyumlu kavramların anlam zenginliği ve bütünlüğü oluşturmak için bir arada kullanılması demek olan tenâsüp sanatı klâsik şiirde en fazla başvurulan edebî sanatlardandır. Aşağıdaki beyitte “aşk-ı hezâr”, “hüsn-i gül”, “çemen”; “yaz-“, “mecnû'a”, “fâl” kavramları tenâsüplü bir şekilde kullanılmıştır:

‘*Aşk-ı hezâr hüsn-i gülüñ* vaşfını *yazar*
Mecnû'a-ı çemende gelen *fâlimüz* bizüm (G.485/4)

Bir başka beyitte ise şâir, birbiriyle tenâsüplü “câm-ı Cem”, “tertîb-i bezm” “der-i meyhâne”, “mest-i mey-i devrân” tamlamalarıyla bir iştret meclisini tasvir etmiştir:

Olmamışdur *câm-ı Cem tertîb-i bezm-i rûzigâr*
Dil *der-i mey-ḥânedede mest-i mey-i devrân* iken (G.517/2)

2. 4. 17. Teşbih

Sözü daha etkili hâle getirmek için bir kavramın herhangi bir özellik bakımından kendisinden daha üstün veya daha meşhur başka bir kavrama benzetilmesi olarak tanımlanan teşbih, şâirin istiare sanatı gibi çokça kullandığı edebî sanatlardandır. Şâirin hayâl dünyasını yansıtmaya bakımından da önemli olan bu sanatın kullanıldığı aşağıdaki beyitte şâir, ezan okumak için minâreye çıkan bir genci, fidan üzerinde nağme süsleyen (şakıyan) bir bülbüle benzetir:

Menâr üzre ezâna çıkırsa ol tıfl-ı nev-âgâze
Gören dir *andelîb-i nağme-pîrâdur nihâl üzre* (G. 678/2)

Teşbih sanatıyla kurulan bir başka beyitte, kulaktaki küpe seher yıldızına, zülûf içindeki yüz ise gece vakti doğmuş bir aya benzetilir:

Binâgûşuñda mengûşuñ gören necm-i seher dîrler
Ruḥuñ zülfüñ içinde şebde toğmuş bir kamer dîrler (G. 173/1)

Yine şu beyitte şâir, şekil bakımından kaşı râ (ر), zülfü ise dâl (د) harfine benzetir:

Bize kinâye ile reddin itdüğü telmîh
Meger ki kaşları râ zülfi dâl imiş bildüm (G. 467/2)

2. 4. 18. Teşhis

Dîvân şâirlerinin başvurduğu sanatlardan biri olan teşhis sanatı ile ilgili örneklere Yârî'nin eserinde de çokça rastlamaktayız. Aşağıdaki beyitte şarkılar söyleyerek daldan dala konan ve gül meclisinin harem bölgesinde ilginç şakalar eden bir bülbül tasvir edilmiştir. Şarkı söylemek ve şaka etmek insana ait vasıflar olup beyitte bülbüle atfedilmiştir:

Çonar *terâne ile* daldan dala *bülbül*
Harîm-i meclis-i gülde ‘aceb *şakalar ider* (G. 112/6)

Şu beyitte ise şâir sevgiliye seslenerek “gonca senin ağzınla aynı renkte olduğundan beri bir avcı gibi olan sabah rüzgarı onun ağzını kanla yıkadı” diyerek “goncanın ağzı” ve “avcı sabah rüzgarı” ifâdeleriyle teşhis sanatı yapmıştır:

Sayyâd-ı şabâ kıana yudı ağzını anuñ
Hem-reng olalı *gonce* senüñ ağzuña cânâ (G. 12/4)

2. 4. 19. Tevriye-Îhâm

Söze güzellik katan ve anlamı zenginleştiren söz sanatlarından tevriye-îhâm sanatı şâirin kullandığı bir diğer edebî sanattır.⁶²²

Aşağıdaki beyitte “çekerler” kelimesi, hem beytin genel mânâsı içinde tespih çekmek hem de sabah olunca yıldızların çekilmesi, kaybolması mânâsını hatırlatacak şekilde kullanılmıştır:

Ki şubh olunca *çekerler* devâm kıadrüñ için
Müsebbihân-ı felek sübha-i şüreyyâyı (K. 26/35)

Bir diğer beyitte ise “bir ân” kelimesi “kısa bir zaman dilimi”, “hiçbir zaman” anlamlarını çağrıştıran kullanılmıştır:

Aña *bir ân* vişâlüñ gibi ihsân olmaz
Yârî-i zâra eger olur-ise ihsânuñ (G. 387/6)

2. 4. 20. Tezat

Düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine zıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada zikrederek oluşturulan tezat sanatının⁶²³ eserde pek çok örneği bulunmaktadır:

Gâhî *bülend* ol gâhî *pest* bu tengnây-ı dehrde
Kimse vücûduñ bilmesün *güncişk* mi yâ ‘*Ankâ* mıdur (G. 146/3)

⁶²² bkz. Menderes Coşkun, “Tevriye ve Çeşitleri Üzerine Düşünceler”, *Turkish Studies* Volume 2/4 Fall 2007, s. 248-261.

⁶²³ Cem Dilçin, *a.g.e.*, s. 449.

‘ Aşk kim bir kese ‘ ināyet ider
Tā *eze*den *ebed*hımāyet ider (M.4/55)

Dimiş o yār *cefāy*ı yeter füzūn itdük
Biraz da ‘ āşıka *lütf u vefāya* başlayalum (G. 461/3)

2. 5. ATASÖZLERİ, DEYİMLER VE HALK SÖYLEYİŞLERİ

Atasözleri ve deyimler bir toplumun nesilden nesile aktarılan, herkes tarafından bilinen ve dilin tarihi süreci içerisinde oluşan kültür birikimidir. Özlü ve kalıplaşmış bu ifâdeler söze çekici bir anlam kazandırdıkları için bu amaçta olan şâire en zengin şiir malzemesidir. Şâirler fikirlerini doğruluğu kamuoyu tarafından kabul gören atasözü ile belgelendirir ve güçlendirirler.⁶²⁴

Yârî'nin atasözlerinden ziyâde daha güçlü, renkli, âhenkli ve canlı bir anlatımı sağlamak için özellikle deyimlere şiirlerinde daha fazla yer verdiği görülmektedir.

Misâl olarak 399. gazelin hemen hemen bütün beyitlerinde bir deyim zikredilmiştir:

Görince bi'l-bedâhe ruḥların ol mâh-ı tâbānuñ
Eli *yüregi dıtr*er her seḥer ḥürşid-i raḥşānuñ

Ne yer kim sâye şalsa kâmet-i naḥl-i hevâ-dāruñ
Nesīm-i nükhet-ile *cân bulur* bīmār-ı nālānuñ

Kemān-keşlikde tır-endāzlıkda hıç nazîri yoḥ
Oḳın atmış yayın yaşmış kemān-ebrūda müjgānuñ

İdersin pāy-māl-i pāy-ı ‘ işve ‘ āşıḳ-ı zârı
Meger ey serv maḥşerde *ele girmez* mi dāmānuñ

Birinüñ cānı yoḥdur Mānī vü Erjeng ü Bihzād
Nice taşvîr iderler kâmet-i serv-i ḥırāmānuñ

⁶²⁴ Nihat Öztoprak, *Cân u Cânân (İnceleme-Hüsn ü Aşk ile Karşılaştırma-Metin)*, Türk Gençlik Vakfı, İstanbul 2000, s. 52-53.

Bilür ol gönce gül bülbül gibi zâr olduğum ammâ
Ķulađına Ķomaz tâ nefĶa-i Şûr olsa efđānuñ

Cihānda var mı bir ta‘ mîr ider ehl-i kerem Şimdi
Nice ma‘ mûr ola Yârî binā-yı Ķalb-i vîrānuñ (G.399/1-5)

Mesel veya darb-ı mesel olarak ifāde edilen atasözleri ve deyimler, klâsik Türk edebiyatında “îrâd-ı mesel veya irsâl-i mesel olarak anılan ve “bir fikri ispat için bir atasözünü veya hikmetli bir sözü delil göstermek”⁶²⁵ demek olan bir söz sanatını oluŐtururlar. Diyebiliriz ki Yârî bu söz sanatını sözün büyüsunü sağlamada önemli bir kaynak olarak kullanmıştır.

Deyimlerin kullanımıyla ilgili olarak Şu husûsu belirtmek gerekir ki Şâir deyimleri her zaman günümüzdeki Şekliyle kullanmamıŐ, deyimlerin söz diziminde, kelime kadrosunda bazı deđiŐiklikler yapmıştır. Ayrıca günümüzde kullanılmayan deyim ya da deyme benzer sözleri de kullanmıştır. Misâl olarak “deh düşmek” deyimi günümüzde “dikkat kesilmek” Şeklinde kullanılmaktadır.

Şâirin deyimler, atasözleri ve halk söyleyiŐlerini çeşitli edebi sanatlar, mazmunlar çerçevesinde kullanması yaşadığı asırda görülen mahallileşme akımının bir başka ifādeyle atasözü ve halk söyleyiŐlerini Şiirlerinde ustaca kullanan Sâbit ekolünün etkisinde kaldığını göstermektedir.

Eserde atasözlerine fazla rastlanmamasına rağmen atasözünü çağrıştıran halk söyleyişleri veya hikmetli sözler diyebileceğimiz özlü sözler dikkati çekmektedir. Bu ifādelerin beyitlerde yer alışı, mânâ bakımından veya kısmen iktibâs yoluyla olmaktadır. Şâir “bu meseldür”, “meşhûr meseldür” “meseldür” gibi ifādelerle o sözün atasözü olduğuna veya o dönemde yaygın kullanıldığına işaret eder. Daha çok Türkçe atasözü ve deyimleri kullanılmakla birlikte az da olsa Arapça ve Farsça örneklerine de rastlanmaktadır.

Bu başlık altında önce atasözleri harf sırasına göre verilmiş, atasözü gibi kullanılan ifadeler ve halk söyleyişleri tertip sırasına göre verildikten sonra deyimler de harf sırasına göre dizilmiŐtir. Atasözleri ve halk söyleyişlerinin geçtiği beyitler

⁶²⁵ M.A.Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilđisi Belâgat*, R Yayınları, İstanbul 2000, s.243.

veya bendler verilmiş, deyimlerde ise bir tane örnek verildikten sonra deyimden zikredildiği diğer yerler dipnotta belirtilmiştir.

Atasözleri ve deyimler bu bölümde aktarılırken Türkçedeki karşılıkları temel alınarak değerlendirilmiştir. Meselâ eserde “ömre sermâye katmak” şeklinde kullanılan deyim, günümüzdeki kullanımı olan “ömrüne ömür katmak” şekliyle alınmıştır. Fakat “kıl kondurmamak” gibi günümüzdeki kullanımıyla kelime farklılığı olan deyimlerde örijinali yazılıp bugünkü kullanımı dipnotta belirtilmiştir. Bunun yanı sıra *Dîvân*'da vezin ve kafiye gibi zaruretlerle deyimden bir ya da iki kelimenin Arapça veya Farsça karşılığının kullanıldığı örnekler de görülmektedir. Bu şekildeki kullanımlarda farklı bir deyim olmadığından parantez içinde kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler gösterilmiştir.

Tespit edebildiğimiz atasözleri ve deyimler şöyledir:

2. 5. 1. Atasözleri

Deliye (Dîvâneye) kalem olmaz

Gösterme benânuñı meded ‘âşık-ı zâra

Dîvâneye meşhûr meşeldür kalem olmaz (G 287/3)

Bülbül (Andelîb) gülden vazgeçmez (fâriğ olmaz)

Görince dâğ-ı ‘aşkuñ sînem üzre dil figân eyler

Meşeldür ‘andelîb olmaz gül-i gülzârdan fâriğ (G 337/3)

İnsan ihsânın kuludur

Olur ihsân-ile insân ‘abîdü’l-ihsân

Südde kıl bende-i dergâhuñı tab‘îd (K 27/44)

Luğf kıl luğf k’ider âdemi ‘abd-i fermân

Bu meşeldür olur insân ‘abîdü’l-ihsân (G 527/1)

Haydan gelen huya gider.

Ez-bâd-ı hevâ âmed ü ber-bâd-ı hevâ reft

Mazmûnı ile bâd-ı şabâ şebneme düşdi (G 791/2)

Hayır ancak ortadadır:

Reh-rev-i havf u recā' ol gözleme semt-i ğalaṭ
Nāṭıķu'l-ḥikmet ne dir *lā ḥayrun illā fi'l-vasaṭ* (Mt 58)

2. 5. 2. Atasözü Gibi Kullanılan İfâdeler

Her dāḥil olan kūyuña miḥmānuñ olur mı
Her zāyir olan Ka'be'yi şeyḥü'l-ḥarem olmaz (G 287/4)

Ol mevhibe-i feyz-i Ḥudāvend-i ezeldür
Her devlete mālîk kişi şāḥib-i kerem olmaz (G 290/2)

Bezî eyler idi 'āleme gencîne-i dāreyn
Erbāb-ı keremde hele lā vü ne'am olmaz (G 290/3)

Ġarķ olsa eger pātîle-i ḥān-ı Ḥalîl'e
Elbette gedā-çeşm olan muġtenim olmaz (G 290/8)

Kerîm olan kerem eyler le'im olur nâkes
Münāsib-i güher-i zātını bulur herkes (G 311/1)

Böyledür ḳā'ide-i 'ālem-i bî-gāne-nüvāz
Düst zann eyledüġüñ düşmen olur bir demde (G 361/2)

'Aşķ anı mest-i melāmet eylemiş Mecnûn gibi
'Aḳla Yārî pend kâr etmez hemân dîvâne ol (G 413/7)

Tîġ-i zebān-ile beni mecrûḥ eyledüñ
Dil yāresi oñulmazımış ey ṭabîb-i cān (G.563/2)

Bir kâḥ taleb etmez edāniden olan merd
Dönse teni perhîz ile bir kâhrübāya (G 642/4)

Kişi mālîyla müstefîd olmaz
Ṭāḳ-ı eyvān-ile bedîd olmaz

'İlm-ile muttaşîf olan erdür

Yoħsa *māl-ile kes ferīd olmaz* (Db. 49/1-2)

2. 5. 3. Halk Söyleyişleri

Biri giderse biri gelür yine yerine
Āmed ü şüd kavāyim-i leyl ü nehārı gör (G 79/3)

Kemer deyü miyān-bendüñ ser-i zünnāra bend etdüñ
Senüñ itdüklerüñi zāhidā bir müslümān etmez (G.291/7)

Çözse ne ‘aceb zülf-i ħam-ender-ħamı řāne
Cānbāzdur aħřamı görüp dārını çözmüş (G.312/3)

Gehī sultān-ı vařluñ geh gedā-yı derd-i hicrānuñ
Ķalurlar dilde ‘*ömri çoĝ ola* ol iki mihmānuñ (G.374/1)

Başını kesseñ de etmez rüzigāra ser-fürü
Özge müstaĝnī olur server-hevā-yı ‘aşķ olan (G.550/2)

Yārī esir-i pister-i hicrānuñ olalı
Hıç şorma ħālını anuñ ey şüh-ı dil-sitān (G.563/7)

Dilleri ķurtar *ne var* ol ħam-be-ħam-ı zencirden
Bend-i zülfüñ zır-i destāruñda pinhān eyleme (G.596/ 5)

Ne lāzım başuña ķayd-ı ta‘ alluķ bilsem ey Yārī
Elüñ çek rişte-i iķbālden miĥnet keşid olma (G.636/6)

Al beni sineñe tā rüh-ı revān eyle beni
Ser-be-ser cism-i lařifüñ gibi cān eyle beni (G.712/1)

2. 5. 4. Deyimler

Aĝzının suyu akmak:

Nem-i reřāře-i kilik-i midāduñ ey Yārī
Aķıtdı aĝzı şuyın řab‘ -ı āb-ı ĥayvānuñ (G.372/10)

Akla (Havsalaya) sığmamak:

Şıgamaz havşalaña lehçe-i ' aşq ey Yârî
Çatre nüş eyleyebilsün mi yem-i ummânı (G.780/8)

*Aklını almak*⁶²⁶:

Zülf-i yâra bend iken haţţına da bende geçer
Varduğınca ' aqlın aldurdı dil-i dîvânemüz (G.249/4)

Allah (Hudâ) bilir:

Ben şaķınmam Hudâ bilür şî' rüm
Nükte-sencân olan ehibbâdan (Kt. 55/1)

*Allah'ı seversen*⁶²⁷:

Pisteri cennete dönmiş yatur ' uryân o melek
Nice şabr eylesün Allâh'ı severseñ âdem (G.453/4)

*Ayağa düşmek*⁶²⁸:

Çekmeyen câm-ı şafâ-bağşuñı hâlet mi bulur
Düşmeyen ayağuña pây-e-i rif at mi bulur (G.234/1)

*Ayağa salmak*⁶²⁹:

Gözüm yaşıyla boyatdum o naħl-i şimşâdı
Ayağa şaldı beni şimdi kıadd-i âzâdı (G.728/1)

Ayağının tozu ile:

Yetiş meded ayağuß tozı ile mecrûham
Devâ-yı şîşe ile eyle baña tîmârı (Tb.2/9/6)

⁶²⁶ G. 528/1

⁶²⁷ G. 528/6

⁶²⁸ G. 17/2, G. 755/2

⁶²⁹ Db. 56/1, G. 81/2

*Ayak (Kadem) basmak*⁶³⁰:

Şanur bināsını anuñ metīn ü müstaḥkem
Bu pāy-gāh-ı cihāna *başar kadem* ādem (G.483/4)

Ayak teri:

Ḳadem getür yine bezme ‘ arakla ey sāḳī
Ayak deri virelüm saña naḳd-i ‘ aḳlı ol ān (Tb.2/7/4)

Ayakları yere basmamak

Ayağı basmaz idi *yere* şevḳ-ı vuşlatdan
O şevḳdür getüren pāy-ı dāra Manşūr’ı (G.807/3)

*Ayakta koymak (ayakta kalmak)*⁶³¹:

Mezāk-baḥş ola raḫl-ı girān-ı luḫfuñ şun
Ḳoma ayakda benüm gibi ehl-i ‘ irfānı (K.29/58)

Bağrı yanmak:

Bu deñlü *bağrı yanmışken* yine bülbül sürüd eyler
Şeh-i gül meclisinde nağme-senc-i sūz u sāz olmuş (G.324/5)

*Baş eğmek*⁶³²:

Baş eger miydüm ben ey Yārī sipihrüñ māhına
Necm-i baḫt-ı tāb-nāküm şu‘ le-dār olsun hele (G 599/6)

*Baş eğmemek*⁶³³:

Keştī-i cismin şalar ‘ ummān-ı baḫr-i ḫayrete
Rūzigāra *baş egmez* āşinā-yı ‘ aşḳ olan (G.550/4)

⁶³⁰ G. 243/5, G. 698/3

⁶³¹ K. 32/38

⁶³² K. 28/37

⁶³³ G. 613/5, G. 676/6)

Başa çıkmak:

Küh-ken-veş terk-i ser kılduğ tarîk-i ‘aşkda
Çıkmasa başa ‘aceb mi şan‘ at-ı girdârimuz (G.252/3)

Başı göğre (eflâke) değmek:

Yârî gibi zamânedede âzâde merd olan
Eflâke degse başı bırakmaz fenâsını (G.743/6)

Başına toprak (türâb) saçmak:

Ağyâr o şâh-ı ‘âlem gelmedi deyü Yârî
Başına hayretinden haylî *türâb saçdı* (G.779/5)

Başıyla oynamak:

Başıyla oynamada zülfüñ içre biñ ser-bâz
Nice yere düşürür bir kılın anuñ ‘âlem (G.469/3)

*Baştan çıkarmak*⁶³⁴

Başdan çıkarduñ eyledüñ âvâre gönlümi
Âşufte-ğâl-i zülf-i perîşânuñ eyledüñ (G.370/2)

Bel bağlamak:

Bil bağlayamaz ol şanemüñ vaşlına ‘âşık
Hâll olmayıcağ rişte-i zünnâr nühüfte (G.618/5)

*Bende geçmek*⁶³⁵:

Esîr-i zülfüñin dil yine hattına *geçer bende*
Niçün dîvânesin zencîr-bend-i imtiñân etmez (G.291/5)

Bir avuç:

Getür o dürd-i sifâl-i melâmet-efrûzı
Derûnumı *bir avuç* toprağ-ile kıl şâdân (Tb.2/7/7)

⁶³⁴ G. 657/4, G. 771/6

⁶³⁵ G. 249/4, G. 301/2, G. 514/5

Bir elden- Gönül yapmak:

Harâb gönlümi yap cām-ı şîşe-i mey-ile
Bir elden ur yine kaşr-ı neşât-ı nev-bünyân (Tb.2/7/8)

Burnundan getirmek:

Leb-i cānāna vāsîṭ'oldı deyü
Burnumuzdan getürdi dūdı bize (Kt. 39/2)

*Can atmak*⁶³⁶:

Cān atar giryân olup görse ne dem şem^ç -i ruḥın
Olmadı uşlanmadı tıfl-ı dil-i dīvānemüz (G.270/5)

*Can vermek*⁶³⁷

‘Ömre sermāye kıtar āb-ı ḥayāt-ı sūḥanı
Cān virür ḥastelere la^ç l-i şeker-rizinden (G.574/2)

Canına kâr etmek:

O deñlü *cānına kār itdi* şiddet-i sermā
Per-i hezarı ider bulsa pīrehen ğonce (G.659/3)

Canından usanmak:

Bu şeb meclisde vaşf-ı ḥancer-i ḥün-ḥ^çārın itdükçe
Raķīb-i ḥaste-i mecrūḥı *cānından usandurdum* (G.463/3)

Cefâ çekmek:

Zencir-i zülfinüñ görinüz mübtelāsını
‘Uşşâķ *çekdiler* kırılınca *cefāsını* (G.743/1)

⁶³⁶ G. 689/2, G. 725/6

⁶³⁷ G. 63/2, G. 729/2

*Ciğer paresti*⁶³⁸:

Câ-be-câ her açılan lâleleri kühsâruñ
Cigeri pâresidür Kûh-ken-i bîmâruñ (G. 365/1)

Ciğeri kan (hûn) etmek:

Nigeh-ile nice ülfet idebilsün ‘ aşık
Ġamzesi ta‘ n-ı sitemle *cigeri hûn eyler* (G.201/3)

Ciğerini delmek:

Ġarķ olsa ‘ aceb mi dil-i Yârî yem-i hûna
Deldi cigerin hancer-i bürrân-ı maḥabbet (G 27/6)

Çekip çevirmek:

Felek *çekdi çevirdi* gördi bir ma‘ nâ zuhûr etmez
Bu pergâr-ı belâda nokḫa-veş şimdi nihân olduķ (G.358/2)

*Dağ üstü bağ olmak*⁶³⁹:

Baḫa hevâ-yı ‘ aşķ-ile *dâğ üsti bâğ olur*
Gül gibi Yârî dâğlarum hûn-çegân ider (G.185/8)

Daldan dala konmak:

Ġonar terâne ile *daldan dala* bülbül
Ḫarîm-i meclis-i gülde ‘ aceb şaķalar ider (G 112/6)

Dikkat kesilmek (Deh düşmek):

Görüp ol iki siyeh hâli ân-ı hûsnüñde
‘ Aceb mi *deh düşer* isem miyân-ı hûsnüñde (Mu. 49)

Dil belâsı:

Gehî şemşîr-i Ġamze gâh ḫavf-ı hancer-i dil-düz
Cihânda çekdüĠi hep ehl-i ‘ aşķuñ *dil belâsı*dur (G.213/3)

⁶³⁸ G. 378/2

⁶³⁹ G. 701/4

Dil dökmek:

Dīde-i hūn *dil döküp* meyl-i çerāgān eylemez
Dāğlar sīnemde yer yer lāle-zār olmuş çe sūd (G. 53/7)

Dil uzatmak:

Bir ğamze için *dil uzadurmuş* bize aġyār
Kesdi hele aramızı şemşīr-i maḥabbet (G 29/3)

Dile gelmemek:

Ḥayāl-i nūkhet-i zūlfi niçün *dile gelmez*
Ṭotalum ol perī gözden nihān imiş bildük (G.395/2)

Dünya gözüne (dīdeye) dar olmak⁶⁴⁰:

Teng ü *tār olsa* ‘aceb mi *dīdeme dünyā* benüm
Çünkü mir’āt-i cemālünden beni devr itdiler (Kt. 51/2)

Dünya gözüyle görmek

Şalduñ hevā-yı ‘aşkuñ ile ğurbete beni
Dünyā göziyle görmek olur mı ‘aceb seni (Mt.136)

Dünyalara deġişmemek:

Ġülzār idi ğonce dehānān ile bezmi
Dünyāya deġişmezdi mey-i gül-fāmı (G.745/4)

Dünyayı dar etmek:

Başumda āteş-i bī-dūd gözümde eşk-i hūn-ālūd
Görinmez kevkeb-i mes‘ūd baña *tar itdi dünyāyı* (K.16/82)

Eksik olmamak⁶⁴¹:

Gāh ḥavf-ı rüz-ı hicrān gāh ümmīd-i vişāl
Eksük olmaz dilde Yārī her zamān āsīb-i şūr (G.235/7)

⁶⁴⁰ Günümüzde “dünya gözüne zindan olmak (görünmek veya kesilmek)” şeklinde kullanılmaktadır.

⁶⁴¹ G. 265/2, G. 561/3

*El çekmek*⁶⁴²:

Ne lâzım başuña kayd-ı ta' alluğ bilsem ey Yārī
Elüñ çek rişte-i iğbâlden miñnet keşid olma

El çekmemek:

Elüm çekmezdüm aşlâ rûzigâr-ı nâ-müsâ' idden
Eger çeksem o dürr-i pâki gird-âb-ı der-âgûşa (G.696/3)

El kesmek:

Ben nice *el kesem* şiken-i zülf-i yârdan
Dil-beste-i maħabbet ü ħalb ise pür-hevâ (K 2/62)

El uzatmak:

Kâfûr nice *el uzadur* Yâriyâ aña
Râciħ midür o sâ' id-i sîmîn dırâzdan (G.572/5)

El üstünde tutmak:

Ķoma ayakda bu maşnû' -ı muraşşa' -güheri
Rağbet it aña *el üstinde* eyâ kân-ı kerem (K.32/38)

*El vermek*⁶⁴³:

Saña *el virmiş* iken baħt ' âlî-şânî sultânun
Diriğ etme elüñden geldiği iħsânı sultânun (G.449/1)

*El vurmak*⁶⁴⁴:

Ne zülf-i yâra *el urdum* ne bûy-ı baħtumı buldum
Şikâyet rûzigârımdan şikâyet rûzigârımdan (G.499/4)

⁶⁴² G. 114/2

⁶⁴³ G. 493/5, G. 732/2

⁶⁴⁴ G. 526/2

El yumak:

Bulaşmam cām-ı şahbā-yı neşāta *el yudum* dermiş
Yine rez-duhterin ālūde-dāmān olduğın görsek (G.385/4)

*Elden(Destten) bırakmamak/düşürmemek*⁶⁴⁵:

Hātem-i devlet idi ol sāgar-ı yāķūt-fām
Cāmını Cem hiç *destinden düşürmezdi* müdām (G.489/6)

Elden gitmek:

Gitdi elden dil ü ‘ aql u dağı şabr u ārām
Yārī-i dil-şüde gör kim nice nāçār olmuş (G.322/5)

Ele almak -Çekip çevirmek

Ele al çek çevir üstād elinden çıkmışa dönsün
Dü-tā kıaddüm kıo şaş-t-ı dest-i ğamzeñde kemān olsun (G.509/3)

Ele almamak:

Göreydüñ kıatre kıatre rīziş-i hūn-ābe-i çeşmüm
Eliñe almaz idüñ sübha-i mercānı sulţānum (G.449/4)

*Ele girmemek*⁶⁴⁶:

Girmez ele Yārī bu dem elde gerekdür cām-ı Cem
‘ Ālem şafāda muğtenim bu rüz-ı yümn-endūzduz (G.245/6)

Elem çekmek:

Elem çekme bu ‘ ummān-ı belānuñ mevc-i şūrından
Yürüt keştī-i bağtı sāhil-i ‘ ayşā ba‘ īd olma (G.636/3)

Eli açık (Güşāde-dest):

Güşāde-dest olamam her le‘īm-i zerrāķa
Ġınā-yı kıalb ile müstāġnī-i cüvān-merdem (G.427/6)

⁶⁴⁵ G. 641/2, G. 745/2, G. 751/2, G. 758/9, G. 814/1

⁶⁴⁶ G. 298/1-7, G. 399/4

Eli değmek:

Bir niyāza *el deger mi* eşk-i çeşmi silmeden
Varduğınca cezr ü med-hîz oldu mevc-i nāz ise (G.643/5)

*Eli ermemek*⁶⁴⁷:

Dāmen-i yāra *el irmez* elimüzden ne gelür
Şükrdür kārı hemān bī-kes olan nā-çāruñ (G.365/5)

Eteğine (Dāmânuna) yapışmamak:

Sen niçün şekvā idersin dehrden
Kimse *yapışmaz* senüñ *dāmānuña* (G.688/2)

Fitne salmak:

Fitne şalmış ‘āleme bir bī-emāndur ğamzesi
‘Ālem-ārālîkda āşüb-ı cihāndur ğamzesi (G.737/1)

*Gam çekmek*⁶⁴⁸:

Cām-ı leb-rîz-i murādı çekmesüñ *gam çekmezüz*
Ĥamdü lillāh cür‘ a-nüşān-ı reh-i mey-ĥāneyüz (G.258/ 5)

Göbeği burmak (kıskanmak) :

‘ Aceb midür göbeği bursa deşt-i ĥayretde
Görince ĥāl-i siyāhuñı nāfe-i āhü (G.587/2)

*Gönlü açılmamak*⁶⁴⁹:

Ġonce-veş her dem *açılmaz gönüm* ey Yārī benüm
Gül gibi meclisde cām-ı ergüvānı çekmesem (G.465/8)

Gönlü düşmek:

Göñül düşer miydi dilberde şafvet olmayıcağ
Ziyād olur mıydı hîç ‘aşk-ı ‘işmet olmayıcağ (G.357/1)

⁶⁴⁷ G. 642/1, G. 701/5

⁶⁴⁸ G. 735/3

⁶⁴⁹ G. 648/6

Gönlünü açmak:

Her nigāhuñda gül-i ‘ işveyi handān eyle
Göñlin aç bülbül-i şūrīdeyi nālān eyle (G.661/1)

Gönlünü hoş etmek(Tatyîb-i hâtır eylemek):

Bu şenā-ḥ~ānı ‘ aceb *tatyîb-i ḥâtır eyledüñ*
Dest-i luṭfuñla baña şunduñ iki bî-ḥār gül (K 21/26)

*Gönül almak*⁶⁵⁰:

Dilleri çeşm-i siḥir-sāzına meftūn eyler
*Göñül alma*ḫda hele gör nice efsūn eyler (G.201/1)

*Gönül (Dil) bağlamak*⁶⁵¹:

Nice *dil bağlasun* âdem girih-i zülfine kim
Bir baḫışda nice biñ ‘ âḫılı mecnūn eyler (G.201/2)

*Gönül vermek*⁶⁵²:

Böyle bir şūḫa *göñül virmek* ‘ aceb müşkil imiş
Ġamzesi bulsa şehīd eyler idi dünyāyı (K 35/13)

*Gönül (Dil) yakmak*⁶⁵³:

Bir genc-i bî-kerāne-i esrār iken dirīĝ
Yaḫduñ dil-i ḫazīnümi vīrāne eyledüñ (G.379/3)

Gönülden (Dilden) çıkarmak:

Çıkar dilden ĝam-ı ferdāyı me’yūs-ı medīd olma
Tevekkül kı1 hemān luṭf-ı Ḥudā’dan nā-ümīd olma (G.636/1)

⁶⁵⁰ G. 782/3

⁶⁵¹ G. 508/5, G. 730/3

⁶⁵² G. 254/6, G. 440/6, G. 729/1, G. 796/9

⁶⁵³ G. 699/3

*Göz açıp kapayınca kadar*⁶⁵⁴:

Cihānuñ şeş cihātın devr ider *göz yumup açınca*
Gönül çarh-ı berīnūñ bir hümā-yı lā-mekānidur (G.125/4)

*Göz açtırmamak*⁶⁵⁵:

Mümkin idi görmek şeref-i rüz-ı vişāli
Göz m'açdurur ammā ğam-ı dem-ber-dem-i hicrān (G.564/5)

Göz değmek:

Mir'āt-i pāk-i sīneñe *gözi toķınmasun*
Ey cismi nūr-ı pāk şaķın āfitābdan (G.534/4)

*Göz ucıyla bakmak*⁶⁵⁶:

Bir göz ucıyla bakmaĝa ' aşıķa 'ār ider o şūh
Tırma girişmesi ider ğamzeye ilticā-yı nāz (G.272/3)

Gözden (Nazardan) düşmek:

Her dem öninde böyle *nazardan düşer* faķir
İşrāb kılsa dīdelerüm mācerāsını (G.743/4)

Gözden kaybolmak (nihān olmak):

Tıtalum ol perī *gözden nihān* ise Yārī
Ĥayāl-i hüsni gönülde yine kemāhīdür (G.246/7)

Gözü akmak:

Şubh-ı maşşer olsa da Yārī'yi bīdār etmeye
Şām-ı hasretde *göz aķmaz* oldu ol efkārdan (G.537/5)

⁶⁵⁴ K. 15/14, G. 57/8, G. 141/1

⁶⁵⁵ G. 757/6

⁶⁵⁶ G. 324/1, G. 643/5

Gözü kalmak:

Çerâğ-efrûz olur mâh-ı şeb-ârâ gibi meclisde
Gözüm ol gerden-i kâfûr leme^ç ânuñda *ķalmıř*dur (G.195/5)

Gözü kararmak:

Yârî'yi görse *gözi kararur* ğurûrdan
Serrest-i naĥvet olsa o çeşm-i sipâh-ı nâz (G.251/6)

*Gözün(ün) üstünde kaşın var dememek*⁶⁵⁷

Gözün üstünde kařuñ var dimeye kimse saña
Meşhûr olup düşme elden ele Hâtemcesine (G.700/2)

Gözüne (bir şey) görünmemek:

Benem o telĥ-i gelû-yı ĥumâr-ı^ç aşķ u hevâ
Gözüme *gelmeye* çeksem bu ne ĥam-ı mînâ (Tb.2/10/1)

Gözüne uyku (hâb) girmemek (gelmemek):

Hâb gelmez göze zencîr-i cünûn ĥavfindan
Fikr-i zülfüñ^ç aceb uğratdı beni sevdâya (G.697/3)

Gözünü açmamak:

Ol ğamze şöyle mest-i ser-endâz olup yatur
Ol çeşm-i ĥufte *gözini açmaz* ĥumâr ile (G.652/2)

Gözünü almak:

Alsun gözün^ç adûnuñ zîb-i nuķuşı Yârî
Tîĝ-i zebâna ĥurma te'sîr-i cevher eyle (G.651/7)

Gül gibi açılmak-Bahtı açık (olmak):

Hemîşe *gül gib* 'açıl gülşen-i leĥâfette
Hemîşe *bahtuñ açķ* ĥâlî^ç uñ küşâde ola (G.648/3)

⁶⁵⁷ G. 722/2

Gülüp açılmak:

Niçün *gülmez açılmaz* söylemez ol ğonce-fem baña
Dil-i maħzūnumı luṭf-ı süħanla şād itmez mi (G.755/3)

Hâk ile yeksân etmek:

Başma keṫş-i nâz-ile ‘ uşşâķ-ı ser-gerdānuñı
Bir alây üftādeyi *hâk ile yeksân eyleme* (G.596/4)

Hiçe satmak:

Hîçe şata himmetüm ser-â-pâ
Mevrūşum olursa mülk-i Dārâ (M.3/91)

Hoş görmek:

Būs iden la‘ lin o ḥaṭṭ-ı müy-dârı *hoş görür*
Bādeyi nūş eyleyen renc-i ḥumârı *hoş görür* (G.238/1)

İki gönül bir olmak:

İki gönül bir olurdu o mâh-ile ammâ
Ne çäre kevkeb-i baḥtuñda devlet olmayıcaķ (G.357/4)

Kadrini bilmek:

Ehl olan *ķadrüñ bilür* şaff-ı ni‘ âl ile yerüñ
Etme çarḥuñ ḥ‘astegâr-ı pāye-i ikrāmını (G.735/5)

*Kan ağlamak*⁶⁵⁸:

Sürḥ eşkümden benüm bir nāme yaz ey çeşm-i dil
Anda *ķan ağla* süveydā-yı derūnuñdan biraz (G 288/6)

Kan üstüne kan eylemek:

Ey mest-i ḥ‘âb-ı bezm-i nâz bî-tâb-ı sermestî iken
Ağyāra gösterme lebüñ ḳan üstüne *ķan eyleme* (G 699/2)

⁶⁵⁸ G. 424/4, G. 662/4

*Kan olmak*⁶⁵⁹

Pek mest kıılma çeşmüñi bezm-i neşâtda
Tahrîk-ı gamzeñ ile ara yerde *kan olur* (G 209/2)

Kan tere batmak (girmek):

Hum içre *kan dere gimmiş* şıkılmış âteşden
Bu gice meclise geldi o şüh-ı şâf-ı derün (Tb.2/6/5)

*Kan yutmak*⁶⁶⁰:

Nice dem *kan yutduğın* rindân dest-i şıhnedn
Hüccet etmiş sürh-i eşki hâne-i hammârda (G.660/4)

Karşı durmak:

Ne dem şemşîr-i gamzeñ hışma gelse bî-emân olsa
Nice *karşu turur* ʿ aşıkıların ger Kahramân olsa (G.627/1)

Karşısına dikilmek:

Dikilüp karşısına tursak ʿ aceb mi yârũ
Cânı âmâc-geh-i nâvek-i müjgân iderüz (G.303/4)

Kenara çekilmek (çıkılmak):

Telâtum eylemedin mevc-i eşk-i tûfanum
Kenâra çık hele kandesin ey dür-i nâ-yâb (Kt. 17/3)

Kıl kadar(denli):

Hayâl-i mâr-ı zülfün dîdeden *kıl deñlü* ayrılmaz
Meger vîrâne gönüm tâ ezel genc-i nihânîdür (G.228/4)

⁶⁵⁹ G. 276/4, G. 378/4

⁶⁶⁰ G. 730/4

*Kul kondurmamak*⁶⁶¹:

Hırka-i peşminine bir *kıll tokındurmazdı* hiç
Zâhidüñ âlûde-dâmân olduğın gördük hele G.650/4

Kıyamet kopmak:

Ol zamân başuña *kopmazdı kıyâmet* seyr it
Kâmet-i cilve-ger-i serv-i hırâmânına bak (G.348/3)

*Kulağına koymamak*⁶⁶²:

Bilür ol gonce gül bülbül gibi zâr olduğum ammâ
Kulağına komaz tâ nefha-i şûr olsa efgânuñ (G.399/6)

Kulağına (Gûşuna) girmemek:

Gûş-ı hûşuñ penbe-i gafletle pür olmuş yine
Gûşuña girmez senüñ remz ü işâret ey gönül (G.411/6)

Kulağını bükmek(büzmek):

N'ola diñlenmese ey Yârî nevâ-yı ney-i ' aşk
Büzdiler şimdi *kulağın* hüner-i qânûnuñ (G.378/6)

*Kurban olmak*⁶⁶³:

Tiğüñi der-kâr idüp açduqça sen bázûlaruñ
Mîş-i cân-ı Yârî her dem yoluña *kurbân olur* (G.229/5)

Küp düşmek:

Hum-ı mey gibi küp düşer zâhid
Görse meclisde zevk-ı rindâı (Kt.64/2)

⁶⁶¹ G. 746/6. Günümüzde "toz kondurmamak" şeklinde kullanılmaktadır.

⁶⁶² G. 743/3,

⁶⁶³ G. 703/1

Mahrum etmek:

Kerem kı1 eyleme nezzâreden beni mahrûm
Seni görince 1olar Şevk 1alb-i maĥzûna (G.632/3)

Minnnet etmemek:

Biñ câm-ı emel Şunar her gâv-dil ü dûna
Minnnet mi ider 6 aĥıl bu devlet-i gerdûna (G.662/1)

Minnnet (altında) kalmamak:

Âhum açar iken Şiken-i zûlf-i niĥârı
Minnnet mi 1alur Yârı meger bād-ı Şabâya (G.642/5)

Mum etmek:

Mum eyler seng-i ĥârâyı dil-i pür-nür-ı aĥlâkuñ
Dil-i sendân gibi dâyim Şerer-pâş-ı ĥadîd olma (G.636/4)

Okunu attı, yayını yasdı:

Kemân-keşlikde tîr-endâzlıĥda ĥiç nazîri yok
Oĥın atmış yayın yaşmış kemân-ebrûda müjĥanuñ (G.399/4)

Ömrüne ömür katmak(*Ömre sermâye katmak*):⁶⁶⁴

Şâm-ı ĥamda 6 ıtr-ı 6 anber-bîzi geldükçe dile
6 *Ömre sermâye 1atar* ol zûlf-i ferĥâl-i dırâz (G.288/4)

Sîneye çekmek:

İRse seyyâre-i baĥtum n'ola burc-ı Şerefe
Bu gice *sîneme çekdüm* o meh-i tâbânı (G.754/2)

Tuĥra çekmek:

Şanma ebrûdur debîr-i Şun 6 -ı sultân-ı ezel
Őafĥa-i rüyını emr etmiş anuñ *tuĥrâ çeker* (G.110/2)

⁶⁶⁴ G. 528/2

Tuzağa (Dâma) düşmek:

Ṭab^ç ı ^ç âlîdür bülend-pervâz ider girmez ele
Dâma düşmez bir hümâ-yı lâ-mekândur ğamzesi (G.737/2)

Üstiine girmek:

Server-i ebr-gün rikâb-ı pâyûña yüz sürmedüm
Ser-firâz *üstüme* giremez mi dâmānuñ senüñ (G.386/4)

Yakayı kurtaramamak-Gözünü açmak:

Yağan kurtaramazsın aç gözün ey çarḫ Yârî'den
Girerse pençe-i âhına bir kerre girîbānuñ (G.374/8)

Yakayı kurtarmak:

Ḳurtarmaḳ olurdu *yaḳamuz* dest-i elemden
Pây-ı ḳadeḫ ü dâmen-i bî-râm ele girse (G.617/3)

*Yanına kalmak*⁶⁶⁵:

Hezārân ḳatre ḳanum gerd-i dâmānuñda ḳalmışdur
O tiğ-i ğamze n'etdiyse baña *yanuñda ḳalmışdur* (G.195/1)

*Yanıp yakılmak*⁶⁶⁶:

N'ola dil *yansa yaḳılsa* tâb-ı şem^ç -i ḫüsnüñe
Düdmānından dil-i pervâne eyler mi gürîz (G.273/5)

Yazıklar olsun:

Ḳalur pejmürde bîḫi şüre-i nisyānda ey Yârî
Yazuḳlar ğonce-i naḫl-i emel berg ü nevâ virmez (G.283/5)

Yere çalmak:

Yerlere çalduñ şikest itdün dil-i pür-ḫünümü
Şişe-i şahbâ mı şanduñ anı ey mest-i şürür (G.235/6)

⁶⁶⁵ G. 557/5

⁶⁶⁶ G. 469/5, G. 560/2

Yerinde yeller esmek:

Faşl-ı h̄azān bir gūn ider anı tārūmār
Gūller *yerinde yeller ese* rūzigārdur (G 102/5)

Yerlere geçmek:

Dilerin *yerlere geçsün* bu kühen-kāh-ı felek
Ki ider ehl-i dile rāh-ı ümīdin mesdūd (K 34/15)

Yüreği titremek:

Görince bi'l-bedāhe ruḥların ol māh-ı tābānuñ
Eli *yüreği dıtrrer* her seḥer ḥūrşīd-i raḥşānuñ (G.399/1)

Yüz göstermek:

Her gice nā-dīde ḥ̄ābum fikr-i zūlf-i yārdan
Yüz virürsem ḥārlar *yüz gösterür* bālinden (G.553/5)

*Yüz sürmek*⁶⁶⁷:

Cūy-ı eşki dökelim ayağına *yüz sürelüm*
Biraz ol servi temennā-yı der-āgūş idelüm (G.486/3)

Yüz tutmak:

Yüz tutarsa baña āyīne-i luḥf u keremūñ
Gülerek çehre-i maḥşūdum olur anda bedīd (K.27/43)

*Yüz vermemek*⁶⁶⁸:

Virme yüz nezzāre-i çeşm-i füsūn-perdāzuña
Ol da ḥaṭṭuñ gibi āḥir fitne-i devrān olur (G.229/4)

Yüzü açılmak:

Şaḥīfe-i varaḥ-ı gül-^c izārın aldı ele
Açıldı güldi *yüzi* oldu şād u şen ḡonce (G.659/8)

⁶⁶⁷ G. 386/4, G. 512/5.

⁶⁶⁸ G. 288/5

Yüzü kızarmak:

Biñ dil-i sūzānı çāk etse *yüzi kızmaz* yine
Güyyā bir ejder-i āteş-feşāndur ğamzesi (G.737/7)

Yüzü suyu dökmek:

Yüzi şuyın yere dökdü bu gice meclisde
Şıķup şızar diler ammā şarāb-ı engürü (G.807/2)

Yüzüne bakmamak:

Bakmaz yüzüne ol gül-i nev-res nihāl-i ħüsn
Tā olmayınca sīnede şad gülsitān-ı ‘aşķ (G.354/5)

Yüzünü ağartmak:

Dil-i Yārī’yi pāk it levş-i tārık-i ğavāyetden
Yüzün ağ eyle tāb-ı āfitāb-ı lā-yezālūñle (G.622/5)

III. BÖLÜM

1. NÜSHA'NIN TANITIMI

1.1. Nüsha Tavsifi

Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Efendi Manzum Eserler 514.

Bu nüsha; etrafı meşin, çehâr kûşe, miklebli, bordo deri kapakları siyah kağıt kaplı deri cilt (mukavva üzeri deri cilt) içinde olup 193 varaktır. Açık krem renkli, aharlı Avrupa, filigranlı, orta kalınlıkta kağıt üzerine 205x140 xbb ebadında çift sütuna, ortalama 19 satırlı, okunaklı ve güzel tâlik hatla yazılmıştır.

194. ve 195. varaklarda farklı bir kalemle toplam dört beyit yer almaktadır. 195. varakta “varak 198” kaydından eserin üç varak kadar kopuk olduğunu anlıyoruz. Eserin orijinalinde de küçük parçalar halinde kopuk yapraklar eserin içinde muhafaza edilmiştir. Nüshada yer yer metin sayfa kenarlarında devam etmektedir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Yer yer rutubet ve karalamalar görülmektedir. Ia “Yârî Dîvânı bahâ 70 guruş” kaydı ve Ali Emiri vakıf mührü yer almaktadır. II. varak boş olup Ia’dan başlayan metinde cümlelerin eksik başlamasına nazaran baştan eksik olduğu anlaşılmaktadır.

Müstensih ve istinsah tarihi belli değildir.

Baş: ... mu‘anven ve mükerrem eyleyüp kimini ‘ulemâ-yı ‘âmil ve kimini şu‘arâ-yı kâmil kıldı. Ve dîbâce-i şuver-i insân-ı kerîmi لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ
tebşîr-i tekrîm-i ‘amîmi üzre fihrist-i kitâb-ı *aḥsen-i taḳvîm* eyleyüp....

Sonu: Hülûş-ı kalb ile düş şâh-râh-ı taḥkîke
Delîl ü râh-nümâ saña ol zamân bulunur

1.2. Yazma Nüshanın Bazı Husûsiyetleri

a. Müstensih⁶⁶⁹ bazen iptal ettiği kelimeleri, mısra’ı ya da beyti kısa çizgilerle çerçeveleyerek çıkarmış ve hemen yanına ya da üstüne yeni kelime, mısra ya da beyti yazmıştır. (bkz. Fotoğraf I-II)

⁶⁶⁹ Elimizdeki mevcut bilgilere göre eserin tek nüshadan ibaret olması ve müellif ya da müstensih hattı olup olmadığına dair kesin bir bilginin bulunmaması özellikle de müellif hattı olduğunu gösterir bir kayıtlar kaynaklarda ve eserde yer almamasından dolayı müstensih hattı olduğunu kabul ederek açıklamalarımızda bu ifâdeyi kullandık.

b. Müstensih tamamen iptal ettiği beyitleri ise mürekkep isiyle karalamış ya da tamamen silmiştir. (bkz. Fotoğraf III)

c. Eserde yer yer bazı kelimelerin ya da mısraların altına, üstüne kimi zaman da yan tarafına herhangi bir iptal işareti konmadan farklı bir kelime ya da mısra yazılmıştır. Biz sonradan yazılan kısımları esas metne alıp önce yazılan kelime ya da mısra'ı dipnotta vermeyi uygun gördük. Fakat bazı beyitlerde vezinde aksama ve anlamda bozulmaya sebep olacağından ilk yazılan şeklini olduğu gibi kaydedip diğerini dipnotta gösterdik. Elimizdeki yazma eserde görülen bu durum şunu göstermektedir ki eser yazıldıktan sonra ya müstensih başka bir nüshadan kontrol edip farklılıkları nüsha farkı olarak kaydetmiş ya mukavele ile şâire okurken şâirin yönlendirmesiyle kaydetmiş ya da eğer müellif hattı ise şâir eserini yeniden gözden geçirirken beytin anlamına daha uygun olacağını düşündüğü kelimeleri ya da yeni bir mısra'ı eskisini silmeden kaydetmiştir. Elimizdeki bilgilere göre şu an kesin bir şey söyleyememekteyiz. (bkz. Fotoğraf IV-V)

ç. Eserde silik ya da okunuşunda zorluk çekilen kelimelerin yeniden yazıldığı görülmektedir ki bu tavırla metin tesisinde titiz davranıldığı, kelimenin yanlış okunulmasının engellenmek istendiği anlaşılmaktadır. (bkz. Fotoğraf VI)

d. Metinde dikkat edilen bir diğer husûs, Arap alfabesiyle yazılışları aynı okunuşları farklı “der/dürr; dergeh/dür ki; yakar/yıkar” gibi kelimelerde yanlış okunulmaya mahal vermemek için kelimelerin harekelenmesidir. Ancak zaman zaman Türkçe kelimelerde ve sonu “l” ile biten ve “ler” eki alan Arapça kelimelerde gereksiz bir şedde kullanımı da dikkat çekmektedir. (bkz. Fotoğraf VII-VIII)

e. Mısra içinde yerleri değişmesi gereken kelimelerin hemen altına takdim-tehir dediğimiz mim-i mukaddem ve hâ-yı muahhar harfleri konmuştur. (bkz. Fotoğraf IX-X)

f. Metinde sadece bir yerde der-kenarda beytin muhtevasına uygun bir âyet kaydedilmiştir. (bkz. Fotoğraf XI)

g. Metinde der-kenarda yazılan beyitlerin metinde nereye yerleştirilmesi gerektiği bazen gibi bir işareti sözkonusu iki beyte de koyarak bazen bizzat hangi beyitten sonra geleceğini söyleyerek bazen de numaralandırarak beyitlerin hangi sırayla yazılacağı belirtilmiştir. (bkz. Fotoğraf XII, XIII, XIV). Bu uygulamaların dışında kalan ve der-kenarda yazılan beyitler metnin genel anlam

dünyası, vezin, kafiye gibi hususlar göz önünde bulundurarak ilgili yerlere kaydedilmiştir.

h. Metinde bazen beyitlerde geçen kelimelerin beyit içindeki anlamları sözkonusu kelimenin altına yazılmıştır. Bu açıklamalardan okuma ve anlamlandırmada faydalanılmış ve açıklama dipnotta kaydedilmiştir. (bkz. Fotoğraf XV)

ı. Bazı gazellerin ve tarih kıt'alarının der-kenarında konuyla ilgili açıklamalar yer almaktadır. (bkz. Fotoğraf XVI)

i. Muammâların çoğunun çözümü metin üzerinde gösterilmiştir. (bkz. Fotoğraf XVII)

j. Metinde şiirler genellikle iki sütun halinde yazılırken üç veya dört sütun hâlinde yazılmış şiirler de bulunmaktadır. (bkz. Fotoğraf XVIII, XIX)

k. Bazı gazellerde son beyit biraz daha içerden daraltılarak yazılmış ve böylece şiirin bittiği belirtilmeye çalışılmıştır. (bkz. Fotoğraf XX)

2. METİN KURULUŞUNDA TAKİP EDİLEN USÛL

2. 1. Türkçe Bazı Ekler ve Kelimelerin İmlâsı

a. İsme ve fiillere gelen birinci tekil şahıs ekinin vokali düz-geniş olarak yazılmıştır:

nâzük-meşrebem (G.458/11) eylerem (G.620/5) hayrânem (G.280/4)

Birinci çokluk şahıs ekinde yuvarlak vokal kullanılmıştır:

‘aşkuz (G.249/5) âzâdeyüz (G.282/5)

b. İyelik eklerinde üçüncü teklik şahıs ekinin vokali hariç diğer şahıs eklerinin yardımcı vokalleri düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre okunmuştur. Ancak metinde uyum dışı okunuşlar bu kuralın dışında tutulmuştur.

derûnum (G.412/2) pâyuñ (K.31/38) gülşenimüz (G.403/4) eliñe (G.717/1)

la‘li (G.659/1) kâmetim (K. 9/26)

c. Genitif eki yuvarlak vokalli olarak –uñ, -üñ, -nuñ, -nüñ şeklinde yazılmıştır:

hüsñüñ (K.10/4) dîdenüñ (G.677/1)

ç. Soru ekinin vokali her zaman düz-dar olarak –ı, -i şeklinde yazılmıştır:

olur mı (G.681/2) tırũn mi (G.155/2)

d. Bildirme ekinin her zaman yuvarlak vokalli şekli kullanılmıştır: -dur, dūr

istiğnādur (G.299/5) dildūr (G.347/1)

Ekin –durur şeklinde olanları ise ayrı yazılmıştır:

‘āciz durur (G.559/5) şafā’ durur (G.761/1)

e. Fillden fiil yapan faktitif eki yuvarlak vokalli yazılmıştır:

unutdurur (G.808/3) kōndurmazdı (G.664/2)

f. Dönüşlülük eki olan –n’in önüne gelen yardımcı vokal her zaman dar-düz şeklinde yazılmıştır:

olınur (G.310/2) görünür (G.415/2)

g. Yapım eklerinin yardımcı vokalleri okunurken düzlük-yuvarlaklık uyumuna bağlı kalınmıştır. Ancak metindeki farklılıklar da muhafaza edilmiştir:

kanlu (G.341/2) sevgilü (G.705/12) saçlı (G.316/2)

h. Fiil zaman eklerinden geniş zaman eki olan –r’in aldığı yardımcı vokal yuvarlak yuvarlak olarak –ur, ūr şeklinde ve –ar, -er şeklinde düz-geniş yazılmıştır:

açar (G.613/3) açılır (G.673/3) dizilür (G.678/5)

i. Geçmiş zamanın hem hikâyesi hem de rivâyeti düz-dar vokalli olarak yazılmıştır:

açılmış (G.101/1) çözmüş (G.312/1) gitdi (G.322/5) kapladı (G.339/2)

i. Üçüncü şahıs emir eki –sun, -sün şeklinde yuvarlak vokalli yazılmıştır:

bilinsün (G.381/5) açılsun (G.461/1)

j. –dık, -dik, -duk, -dük partisip ekinin yuvarlak vokalli olan –duk, -dük şekli kullanılmıştır:

yutduğın (G.660/4) döndüğümü (G.116/2) umduğũn (M.5/62)

k. Gerundium ekleri –up, -üp yuvarlak vokalli ve –p’li yazılmıştır. Ayrıca –üben ekinin yazımında ses uyumu korunmuştur.

idüben (G.712/5) kılup (G.24/7) çözülp (G.172/4)

l. Zaman gerundiumlarından olan –ınca, -ince ekinin düz vokalli hâli

yazılmıştır:

varınca (G.71/3) ölince (G.598/3) görünce (G.632/3)

m. –madan, -meden gerundiumu hem bu şekliyle hem de –madın, -medin şekliyle kaydedilmiştir:

yanmadın (G.446/3) görmedin (G.514/4) tuymadan (G.32/4)

silmeden (G.643/5)

n. Kelimelerin dönem özellikleri aksettirilmiştir. Geçiş dönemi olan bu yüzyılda e/i, t/d seslerindeki ikili kullanım dikkat çekmektedir:

itmesün (G.515/1) etmesün (G.18/5) virür (G.63/2) verür (G.773/5)

tımladmış (G.139/4) dükenmez (G.274/4)

o. Metinde “çihân, gönçe, şekîpâ, pehye, keç, çûpek” gibi kelimelerde genel kullanım aslî sesleri c ve b’den ç ve p seslerine yöneliktir. Metin tesis edilirken kelimelerin sözlükte geçen doğru okunuşları esas alınmış, diğer okunuşları ise dipnotta farklılık olarak gösterilmiştir. Nitekim bu hatalı yazım her zaman sözkonusu değildir. Aynı kelimenin iki şekilde de yazıldığı görülmektedir. Metinde sadece *cihân* kelimesi sürekli *çihân* şeklinde yazılıp çokça zikredildiği için her defasında dipnotta bu durum belirtilmemiştir. Sadece bir defa gösterilip bu husûsa dipnotta işaret edilmiştir :

cihân:çihân (G. 93/2) varduğınca:varduğınça (G.249/4) kec:keç (G.464/ 5)

beftere:peftere (G.626/6) behye:pehye (G.732/4)

ö. Bazı kelimelerde yazımda ve harekelemede dikkatsizlikten kaynaklanan hatalar görülmektedir. Özellikle h /ḥ , z/ ẓ harfleri yazımda birbirine karıştırılmıştır. Bir önceki maddede ifâde ettiğimiz yöntemle Arap harfleriyle doğru yazımları ve okunuşları esas alınıp yapılan yanlışlıklar dipnotta belirtilmiştir:

tarḥ: tarḥ (T.11/2) ḥırka:ḥırka (G.36/5) levzîne: levzîne (G.74/9) ezfer:ezfer (G.192/8) teh:tih (G.104/2) perde-der:perde-dir (G.612/1)

p. Vokal ile biten bir kelimedden sonra vokal ile başlayan başka bir kelime geldiğinde vezin gereği vokallerden biri düşürülünce iki kelime bitişik yazılarak vokalin düştüğü yer kesme işaretiyle belirtilmiştir:

n'ola (G.319/4) n'eyler (G.682/10) k'anuñ (T.6/8) şund'o (G.93/2)
şöyl'ider (G.713/4)

Yine vezin icabı –içün edatının önündeki vokal düşürüldüğü zaman önceki kelimeyle doğrudan doğruya bitleştirilerek yazılmıştır:

anuñçün (G.153/3) senüñçün (K.22/24) zātuñçün (K.48/73)

r. Vasıta eki “ile”nin yazımında eğer “y” sesi ile “i” sesi belirtilmişse tire ile ayrılmış, belirtilmemişse tire koymadan kelimedden ayrı yazılmıştır. Metinde bazı kelimelerde ise vasıta eki –y-ıla, -y-ile şeklinde yazılmıştır. Bu gibi durumlarda metindeki farklılıklar muhafaza edilmiştir.

çeşm-ile (G.352/5) ‘aşkuñ ile (G.375/1) Leylā-y-ile (G.493/4)

Metinde vasıta eki olarak *ile* dışında *birle* de kullanılmıştır:

āb-ı şekker birle (G.558/11)

s. Türkçe kelimelerde vezin gereği de olsa uzatma kullanılmamıştır.

alüñ (G.323/1) başına (G.334/3) yaşımı (G.512/9)

ş. –den berü, -den gerü gibi zaman belirten ekler metindeki şekliyle –u, -ü'lü yazılmıştır:

şimden gerü (G.607/5) elestden berü (G.77/3)

1.4. Arapça ve Farsça Terkip, Ek ve Kelimelerin İmlâsı

Arapça terkipler şu şekilde yazılmıştır:

maṭla‘ ü'l-envār (G.80/4) şādıku'l-kavl (G.125/3) fi'l-ḥaḳıka (G.240/4)

a. Ancak besmele ve lafz-i Celâl kelimesiyle birleşen isimler bu imlâyâ tâbi tutulmamıştır:

Bismillāhirrahmānirrahīm (M.1/1) ḥamdü lillāh (T.18/3)

minnetü lillāh (G.200/2)

b. Türkçe’de sıkça kullanılan yemin mânâsındaki kelimeler bitişik yazılmıştır:

billāh (G.220/2) vallāhī (G.55/3)

c. İzâfet-i maklub yapılarak meydana getirilen birleşik isim ve sıfatlar tireli yazılmıştır:

qudsî-nefes (G.521/3) hûnî-gamze (G.696/2) nîkû-nâmı (G.192/9) felek-lâne (K.13/25)

ç. Farsça isim ve hal köküyle yapılan birleşik kelimeler tireli yazılmıştır:

sebak-âmûz (G.208/2) halvet-gede (G.459/2) şahrâ-nişîn (G.681/2)

d. Ancak günümüz Türkçesinde çok kullanıldıkları için alışılmış kelimeler tiresiz yazılmıştır:

gölşen (G.179/4) dilber (G.153/5) gülbün (G.714/4) gülzâr (G.228/2)

e. Bir ön edatla bir ismin birleşmesi sonucunda ortaya çıkan kelimeler tireli yazılmıştır:

nâ-dîde (G.432/5) pür-tâb (G.464/3) hem-râh (G.580/1) ser-nâme (G.699/4)

f. Aynı iki kelimenin arasına bir edat girdiğinde tire ile birleştirilmiştir:

keş-â-keş (G.759/2) ser-be-ser (G.622/2) bād-â-bād (G.613/5)

g. -veş, -âsâ,-vâr, -şîfat gibi benzetme edatları eklendikleri kelimelerden tire ile ayrılmışlardır:

göl-gonce-veş (G.787/3) lâle-âsâ (G.540/5) şah-vâr (G.691/2)

âyîne-şîfat (G.260/1)

h. -âne sıfatı günümüz Türkçesinde de çok kullanıldığı için eklendiği kelimeye bitişik yazılmıştır.

mestâne (G.470/1) pîrâne (G.568/1) şahâne (T.2/2)

ı. Arapça ve Farsça kelimeler orijinal okunuşlarıyla yazılmıştır.

tercemân (G.89/4) maḥabbet (G.115/2) ḥisâb (G.736/3)

î. Âftâb, âsmân, pâdşâh gibi kelimeler Türkçede yaygınlaştıkları şekilleriyle yazılmıştır.

âfitâb (G.768/5) pâdişâh (G.10/6) âsumân (G.197/3)

âşinâ (G.258/4) ḥânumân (G.494/3) âşiyân (G.494/5)

j. Dâ'im, zâ'il, nâ'il, ḥazâ'in gibi kelimeler metinde konuşma dilinde

olduğu gibi y'li gösterilmiştir. Bazı kelimelerde hem hemze hem y kullanılmıştır. Bu gibi örnekler fazla olmamakla birlikte bunlarda da metnin genel kullanımına uyularak y'li şekilleri tercih edilmiştir.

melāyik (G.169/5) serāyir (K.45/9) fāyide (G.604/8) nāyil (G.584/1)

k. Farsçadaki vâv-ı ma'dûle “~ā” şeklinde gösterilmiştir.

sebağ-ḥ~ān (G.111/5) ḥ~ānende (G.122/2) üstüḥ~ān (G.151/6)

l. Atıf vâvları ayrı yazılmıştır.

deşt ü şahrâ (G.167/4) fazl u ni' am (G.49/22)

m. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler harfin üzerine konulan uzatma işaretiyle gösterilmiştir.

icād (K.8/12) ḥūrşid (K.13/21) ḥānedān (G.89/3)

n. Bazı Arapça kelimelerin başında bulunan harf-i tarif tireli gösterilmiştir:

el-ḥağ (G.492/2) el-ḥāşılı (G.555/1)

o. 'Īsā, Mūsā, ma' nā gibi elif-i maksûre ile yazılan kelimelerde okuyuş imlâsı esas alınmıştır:

'Īsā (G.566/6) Mūsā (G.530/2) Leylā (G.759/5) ma' nā (G.11/8)

ö. Ḥağğ, dürr, perr, ḥağğ, ḳadd gibi sonu çift ünsüzle biten kelimelerin sonundaki bu harfler, beyit içerisinde vezne göre çift veya tek olarak yazılmıştır:

Ḥağğ (G.417/6) Ḥağ (G.343/1)

ḥağğ (G.801/2) ḥağ (G.673/3)

ḳadd (G.48/6) ḳadi (G.335/2)

1.5. Transkripsiyon Sistemi ve Bazı Teknik Bilgiler

a) Arap harfli alfabede bulunup da bugünkü alfabede karşılığı olmayan harfler için ilmî eserlerde kullanılan aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

ء	: '
ث	: S, s
ح	: H, h
خ	: H, h
ذ	: Z, z

ص	: Ş, ş
ض	: Ž, ž, Đ, đ
ط	: T, t
ظ	: Z, z
ع	: ‘
غ	: Ğ, ğ
ق	: K, k
ك	: Ñ, ñ

b) Vezin gereği kısa okunması gereken hecelerde uzunluklar gösterilmiş, buna karşılık vezin gereği uzun okunması gereken seslere bir işaret konulmamıştır.

c) Metinde geçen âyetler, hadîsler Arap harfleriyle harekeli olarak, Arapça ve Farsça ibareler, kısmî âyet iktibasları, Farsça beyit veya mısralar italik dizilip anlamları dipnotta açıklanmıştır.

d) Gazellerin başlıkları klâsik edebiyat geleneğinde Farsça yazılmasına rağmen *Dîvân*'da farklı olarak Arapça yazıldığı için bu başlıklar transkripsiyonlu olarak okunmuş ve dipnotta günümüz Türkçesine çevirilmiştir.

e) Her manzumenin *Dîvân* içindeki yeri bölüme göre numara sırası verilmek suretiyle tarafımızdan belirlenmiş ve sıra numarasının hemen altına da manzumenin vezni yazılmıştır.

f) Metinde az da olsa karşılaşılan vezin bozuklukları anlam da dikkate alınarak giderilmeye çalışılmıştır. Bu hususta eklenen ses, hece ve kelimeler köşeli parantez [] içinde, metinden çıkarılması zaruri olan ses, hece ve kelimeler ise normal parantez () içinde belirtilmiştir.

IV. BÖLÜM

SONUÇ

Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmayan şâirin, hayatına dâir elimizdeki tek kaynak *Dîvân*'ıdır. Ancak bu eserdeki bilgiler de mahduttur. Şâir, adının Ahmed ve Gelibolulu olduğunu eserinde zikretmiştir. Fakat şu zamana kadar *Dîvân*'ın tek nüshasının bulunduğu Millet Kütüphanesi'nde, *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*'nda ve bu bilgilere istinâden eserden söz eden kaynaklarda şâirin ismi Abbas olarak kaydedilmiştir. Eser üzerine yaptığımız çalışmalar sonucunda isminin Abbas olduğuna dâir bir bilgiye rastlamadık.

Kadı bir şâir olan Yârî'nin tevcîh kaydının bulunduğu *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri* 43 numaralı defterde isminin Ahmed olarak zikredilmesi bu bilgiyi desteklemiştir.

1075 tarihli mülâzemet kayıtlarının yer aldığı 40 numaralı defterde ise Abdurrahman Efendi'nin talebeleri arasında "Mevlâ Ahmed b. Şeyh Mehmed (Muhammed) Gelibolu'dan" şeklinde bir kayıt yer almaktadır. Bu kayıttaki sözkonusu kişinin çalışma konumuz olan şâir olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir.

Babaeski'de kadılık yapan şâirin buradaki görevinin 1080/1669-70 tarihinde sona ermesinin ardından görevini nerede ifâ ettiğine dâir kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak şâirin *Dîvân*'ındaki ifâdelerden yola çıkarak Osmanlı coğrafyası içerisinde Gelibolu, İstanbul, Edirne, Babaeski, Üsküp, Pür-zerrîn (Prizren)'de çeşitli vesilelerle bulunduğunu söyleyebiliriz.

Şâirin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fi mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât* adlı eserin 2. cildinde Yârî ve eserine dair verilen bilgiye dayanarak ölüm tarihinin 1688/1689 tarihleri arasında veya bu tarihten sonraki bir tarih olabileceğini söyleyebiliriz.

Yukarıda da ifâde ettiğimiz gibi *Dîvân*'ın tek nüshası, *Millet Kütüphanesi Ali Emirî Manzum 514*'te kayıtlıdır. 193 varak olan eserin 194b-195a varaklarında farklı bir hatla dört mısra bulunmaktadır. Ayrıca 195a'da "varak 198" kaydından eserde üç varağın kopuk olduğu anlaşılmaktadır.

Şâirin şu anki bilgilerimize göre mevcut tek eseri *Dîvân*'ıdır. Oldukça hacimli olan eser, gayr-ı müretteb bir divândır. Metni oluştururken şiirleri müretteb bir divânın husûsiyetlerini göz önünde bulundurarak sıraladık. Ancak matla'lar ve muammaları *Dîvân*'daki kaleme alınış sıralarına uygun olarak kaydettik. Ayrıca farklı kafiyelerde sehven zikredilen gazelleri ilgili harfin altına kaydedip dipnotta sayfa numarasını ve eserde zikredilmişse sehv kaydını verdik. Tesis ettiğimiz metin neticesinde *Dîvân*'da baş tarafı noksan bir dîbâce, beş mesnevî, elli bir kaside, iki terkîb-bend, iki muhammes, üç tahmis, iki müseddes, bir tesdis, sekiz yüz on beş Türkçe gazel, sekiz Farsça gazel, yetmiş dokuz genel konulu kıt'a, yirmi tarih kıt'ası, üç nazm, elli iki rübâ'î, yetmiş sekiz dü-beyt, elli muammâ, yüz elli beş matla', sekiz müfred yer almaktadır. Görüldüğü üzere şâir muhtelif nazım şekilleriyle şiirler kaleme almıştır. Bunların içerisinde şâirin gazellerinde ve kasidelerinde, husûsen de naatlarında başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

Şâir yaşadığı yüzyılın edebî anlayışına bağlı olarak âşıkâne, rindâne, hakîmâne üslûbun ve sebk-i Hindî'nin tesirinde şiirler yazmıştır. Mevlevî muhibbi ve melâmî meşrebe sahip şâirin şiirlerinde sanatkârâne üslûp ve ifâdelerin yanı sıra beyitler arasına tasavvufî idrâk ve mârifet çerçevesinde nakşedilmiş yüksek bir irfânın dile getirildiği görülmektedir. Şiirlerinin aşk ve vahdet düşüncesi ekseninde şekillendiği görülmektedir.

Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler kaleme alabilecek kadar üç dile vâkıf olan şâirin şiirlerinde genel olarak akıcı bir üslûp görülmekle birlikte özellikle kasidelerinde Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe, Arapça-Farsça zincirleme tamlamalar, anlaşılması zor ifâdeler dikkat çekmektedir. Bazı vezin ve kafiye kusurlarına rastlanmaktadır. Çok fazla olmamakla birlikte arkaik kelimeler kullanan şâir, deyimler ve atasözleri ile üslûbunu zenginleştirmiştir. Üslûbunda ses ve âhenkle ilgili sanatları başarıyla kullanmasının da etkisi büyüktür. Kadı bir şâir olmasının da tesiriyle sık sık âyet ve hadîslere başvurmuş, çoğunlukla kısmî iktibâslar yapmıştır. Ayrıca mânâ olarak telmihte bulunduğu hadîsler de bulunmaktadır.

Yârî'nin şiirlerinde şekilden çok mânâyâ önem verdiği eserin şekil ve muhteviyâtından anlaşılmaktadır. Şiirlerin derinliğinde tasavvuftan beslenen bir dünya görüşü, sosyal hayatın çeşitli akisleri görülmektedir. Geniş bir bilgi birikimine sahip olan şâirin tıp, astronomi, remil, kimyâ, simyâ, mantık, gemicilik ilimlerine; hat, tezhîp ve mûsikîye âit terimlere, açıklamalara şiirlerinde yer vermesi de vukûfiyetini gözler önüne sermektedir.

Yârî hakkında verilen bilgiler, ortaya konulan sonuçlar elbette ki yeterli değildir. Ancak klâsik edebiyat geleneğine bağlı kalarak yazdığı şiirlerle bu geleneğin bir ferdi olan şâirin edebiyat tarihi içerisinde tanınması için çalışmamızın önemli bir açığı kapatacağını ümit etmekteyiz.

BİBLİYOGRAFYA

- ABDULLAH HİBRÎ, *Enîsü'l-Müsâmirîn Edirne Tarihi (1360-1650)*, Çev. Ratip Kazancıgil, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, (I. Baskı), Edirne 1996.
- ABDURRAHMAN CÂMÎ, *Nefahatü'l-Üns Evliya Menkıbeleri*, Trc. ve Şrh: Lâmiî Çelebi, Haz. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara, Marifet Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 1998.
- ACLÛNÎ İSMAİL B. MUHAMMED, *Keşfu'l-Hafâ Muzilü'l-İlbâs Amme's-Tehâre Mine'l-Ehâdis alâ Elsineti'n-Nâs*, I-II, Dâru'l-İhyâi't-Tedâsi'l-Arabî, Haleb, [t.y.].
- AÇA, Mehmet, Halûk Gökalp, İsa Kocakaplan, *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, Kriter Yayınları, İstanbul 2009.
- AHMED CEVDET PAŞA, *Belâgat-ı Osmâniyye*, Haz. Turgut Karabey, Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- _____, *Kıyas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*, Bedir Yayınevi, I-II, İstanbul 1976.
- AHMED VEFİK PAŞA, *Lehce-i Osmânî*, Haz. Recep Toparlı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- AHMED-İ YESEVÎ, *Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler* Haz. Kemal Eraslan, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- AHTERÎ MUSTAFA EFENDÎ, *Ahterî-i Kebir*, Haz. H. Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- AKALIN, Nazir, *Nizâmî-yi Gencevî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Leylî u Mecnûn Mesnevisinin Tahkiye Unsurları Açısından Tahlili*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Erzurum 1994.
- AKDAĞ, Hasan, *Arap Dilinde Deyimler ve Atasözleri*, Tekin Kitabevi, Konya [t.y.].
- AKGÜNDÜZ, Ahmed, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'îye Mahkemeleri ve Şer'îye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.14, Ekim 2009, s.13-48.

- AKKAYA, Hüseyin, *Nevres-i Kadîm ve Türkçe Dîvânı İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım (1.Kısım:İnceleme)*, Yay. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 31, Türkçe Kaynaklar XXVIII, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 1995.
- AKKUŞ, Mehmet, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2006.
- _____, *Nef'î Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993.
- AKSOYAK, İ. Hakkı, "Osmanlı Şairlerinin 'Aruz Tasarrufları' ve Araştırmacıların Gereksiz Müdahaleleri", *Turkish Studies*, Volume 3/6 Fall 2008, s.387-403.
- AKÜN, Ömer Faruk, "Sarı Abdullah", *İA*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1988, C.10, s. 216-220.
- ALÎ EMÎRÎ, *Târîh ve Edebiyât Mecmûası*, 3 Teşrîn-i Sânî 1338, C. 574, S. 4 [A.E. Gazete Mecmûa, SY022760].
- ALÎ ŞÎR NEVÂYÎ, *Ferhâd ü Şîrîn İnceleme-Metin*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994.
- ALİYYÜ'L-KARÎ, Ebü'l-Hasan Nüreddin Ali b. Sultan Muhammed), *el-Esrârü'l-merfû'a fi'l-ahbâri'l-mevzû'a*, Nşr. Muhammed b. Lütfi Sabbag, Beyrut 1391/1971.
- ALKIŞ, Abdurrahim, *Abdurrezzâk Kaşânî ve 'Şerhu Fusûsi'l-Hikem' Adlı Eserinin Tahkîk ve Tahlîli*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2008.
- ALPER, Ömer Mahir, "İbn Sînâ", *DİA*, İstanbul 1999, C. 20, 319-322, 337-345.
- ALTINOK, Baki Yaşa, *Hacı Bayram Veli Bayramîlik ve Melâmîler ve Melâmîlik*, Oba Kitapevi, Ankara 1995.
- ALTUNSU, Abdülkadir, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1972.
- ANKARAVÎ İSMÂİL B. AHMED ER-RUSÛHÎ, *Mevlevîlik ve Mûsikî*, Metin ve İnceleme: Bayram Akdoğan, Rağbet Yayınları, İstanbul 2009.
- ANSARÎ, A.S.Bazmee, "Feyzî-i Hindî", *DİA*, İstanbul 1995, C.12, s.524-525.
- ARIK, Feda Şamil, "Osmanlılarda Kadılık Müessesesi", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Ankara 1997, S.8, s.1-72.

- Âriflerin Menkubeleri, Demir Kitabevi, İstanbul 1970.
- ARMUTLU, Sadık, *Zâtî'nin Şem ü Pervâne'si (İnceleme-Metin)*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya 1998.
- ÂRYÂN, Kamer, "Fars Şiiri'nin Seyri İçinde Hindî Adıyla Meşhur Üslûbun Ortaya Çıkışı ve Özellikleri", Çev. İsrail Babacan, *Nüşa*, Yaz 2005, Y. V, S. 18, s. 83-98.
- ÂSİM MEHMED, *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, Dem. nr.1711, 26 vr.
- AŞKAR, Mustafa, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- ATASOY, Nurhan, *Derviş Çeyizi Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi*, Kültür Bakanlığı, İstanbul 2000.
- ATEŞ, Ahmed, Abdülvehhâb Tarzî, *Farsça Grameri*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1962.
- ATTAR, Feridüddin, *Aşknâme*, Roman's Yayınları, İstanbul 2005.
- _____, *Tezkiretü'l-Evliya*, Haz. Süleyman Uludağ, İlim ve Kültür Yayınları, Bursa 1984.
- AVCI, Ülkü Pınar, "Unutulan Bir Gönül Eri: Şeyh Mehmed-i Dağî", Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi *Hacı Bektaş Velî Kültür Araştırmaları Dergisi*, Ankara, Kış 2002, S. 24, s.17-18.
- AVŞAR, Ziya, "Şairlerin Görüp Unuttukları Bir Rüya: Belâgat", *Turkish Studies*, Volume 2/4 Fall 2007, s.161-184.
- AYBET, Nahid, *Fûzûlî Dîvanı'nda Maddî Kültür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- AYLAR, Selçuk, "Divan Şiirinde Sosyal Hayatın İzlerine Dair", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, (Haz. Mehmet Kalpaklı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s., s.459-464
- AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Red. Ahmet Topaloğlu, Yay. Haz. Kerim Can Bayar, Kubbealtı Neşriyat, I-III, İstanbul 2005.
- AZAMAT, Nihat, "Melâmet", *DİA*, Ankara 2004, C.29, s.24-25.
- _____, "Sarı Abdullah Efendi", *DİA*, İstanbul 2009, C. 36, 145-147.

- BÂDÎ, Ahmed, *Riyâz-ı Belde-i Edirne –Edirne Şehri Bahçeleri- (Edirne Şehri Tarihi)*, Haz. Ratip Kazancıgil, Edirne Valiliği Yayınları, I, İstanbul 2000.
- BAĞDATLI İSMÂİL PAŞA, *Hediyyetü'l-Ârifîn*, İstanbul, C. I, 1951; C.II, 1955.
- BAKIR, Nuran, *XVII. asrın ikinci yarısında payeli ve bilful Anadolu ve Rumeli kazaskerleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, (Basılmamış Mezuniyet Tezi), İstanbul 1966.
- BALTACI, Câhid, “Kâdî-asker Rûz-nâmçeleri’nin Tarihî ve Kültürel Ehemmiyeti”, *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, Temmuz 1979, C.IV, S.1, s.55-100.
- _____, *XV.-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri: Teşkilât, Tarih*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976.
- BAŞPINAR, Fatih, *17. Yüzyıl Şairlerinden Beyânî’nin Divan’ı İnceleme-Tenkitletli Metin*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2008.
- BAYAK, Cemal, “Divan Şiiri Üzerindeki Akademik Çalışmalar ve Bir Divan İnceleme Metodu Önerisi”, *Journal of Turkish Studies Türklük Bilgisi Araştırmaları*, (Günay Kut Hâtıra Sayısı I), Harvard University, 27/I (2003), p. 179-202.
- BAYCAN, Erdem, *Nûn Zünnûn Mısrî Menkıbeleri*, Ataç Yayınları, İstanbul 2004.
- BEKİ, Niyazi, *Abdülkâdir Geylânî ve Esmâ’ül-Hüsnâ Kasidesi*, Sultan Yayınevi, İstanbul 2001.
- BELİĞ, İsmail, *Nuhbetü'l-Âsâr li Zeyli Zübdeyi'l-Eş’âr*, Haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999.
- BİLAR, Ender, Oral Onur (Der.), *Edirne Çarşıları ve Yitirilen Tarihi Eserler*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, [t.y.].
- BİLGEGİL, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri I Belâgat*, Sevinç Matbaası, Ankara 1980.
- BİLGİN, Azmi, “İzzetî Mehmed Efendi”, *DİA*, İstanbul 2001, C.23, s.564-565.
- BİLKAN, Ali Fuat, *Türk Edebiyatında Mu’ammâ*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- BURCKHARDT, Titus, “Ehadiyet’in Veçheleri”, Çev. Fahrettin Aslan, *Dergâh Edebiyât, Sanat, Kültür Dergisi*, C.IX, sayı:101.

- BURSALI MEHMED TÂHİR EFENDİ, *Osmanlı Müellifleri 1299-1915*, Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, Meral Yayınevi, İstanbul I, [t.y]; II, 1972; III, 1975.
- BUYUK, Orhan *Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın Ortalarında Edirne'de Sosyo-Ekonomik Hayat*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2009.
- CAN, Şefik, *Mevlânâ Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1995.
- CANAN, İbrahim, *Hadis Külliyyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, C. III, Ankara 1995.
- CANIM, Rıdvan, "Klâsik Türk Edebiyatında Tarih Düşürme Sanatı ve Bir Ebced Ustası: Adanalı Sürûrî", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, 13 (2), s.105-120.
- _____, *Edirne Şâirleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.
- _____, *Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 2000.
- CEBECİ, Lûtfullah, *Kuran-ı Kerim'e Göre Melekler*, İstışare Yayınları, Konya 1989.
- CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul 2004.
- CERRAHOĞLU, İsmail, "Abdullah b. Mes'ûd", *DİA*, İstanbul 1988, C.1, s.114-117.
- CEYLAN, Ömür, *Tasavvufî Şiir Tahlilleri*, Kitabevi, İstanbul 2000.
- COŞKUN, Menderes, "Tevriye ve Çeşitleri Üzerine Düşünceler", *Turkish Studies* Volume 2/4 Fall 2007, s.248-261.
- _____, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.
- CUNBUR, Müjgân, "Yârî (17. yy.)", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Proje Yürütücüsü: Sadık Tural, Başkan: Müjgân Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, C. 8, s.584.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, 1-5, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.
- ÇAKAN, İsmail L, Muhammed Eroğlu, "Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib", *DİA*, C.1, İstanbul 1988, s.76-79.
- ÇAPAN, Pervin, *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2005.

- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, *Necâti Bey Dîvânı'nın Tahlili*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.
- _____, *Dîvanlar Arasında*, Umran Yayınları, Ankara 1981.
- ÇAY, Abdulhalûk, *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, (II. Baskı), Ankara 1988.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil, "Ahmed Bîcan", *DİA*, İstanbul 1989, C.2, s. 49.
- ÇELİK, Ahmet, *Dicle'den Yükselen Feryat Hallâc-ı Mansur*, Irmak Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 2009.
- ÇETİNDAG, Yusuf, *Ayna Kitabı*, Kitabevi, İstanbul 2009.
- ÇİÇEKLER, Mustafa, "Kemalpaşazâde'nin Kâfiye Risâlesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul 1998, C.XXVIII, s. 445-477.
- ÇİFTÇİ, Hasan, *Şeyh Ebü'l-Hasan-i Harakânî I (Hayatı, Çevresi, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri) Nûru'l-'Ulûm ve Münâcât'ı (Çeviri-Açıklama-Metin)*, Şehit Ebü'l-Hasan Harakânî Derneği Yayınları, Kars, [t.y.].
- DEDE, Esrar, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Haz. İlhan Genç, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- DEMİRCİ, Mehmet, "Hakikat-i Muhammediyye", *DİA*, İstanbul 1997, C.15,s. 179-180.
- _____, "Sultan Mahmut ve Ayaz", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Mevlânâ'ya Armağan Sayısı Y. 8 [2007], S. 20, s.33-38.
- DEMİREL, Şener, "17. Yüzyıl Sebki Hindî Şairlerinden Nâilî ve Fehîm'in Şiirlerinde Somutlaştırma veya Alışılmamış Bağdaştırmalar", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları I Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebki Hindî 29 Nisan 2005 Bildiriler*, Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2006, s. 34-88
- _____, "Es-Seyyid Hüseyin Hüsnî Burdurî'nin Mîzân-nâme-i Şu'arâ Adlı Aruzla İlgili Eseri", *Turkish Studies Volume 6/2 Spring 2011*, s.367-402.
- _____, "XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebki Hindî-Hikemî Tarz-Mahallileşme", *Turkish Studies*, Volume 4/2 Winter 2009, s.279-306.
- DEMİRKENT, Işın, "Kayser", *DİA*, Ankara 2002, C.25, s.94-96.

- DEMİRLİ, Ekrem, *Abdullah İlahî'nin Keşfu'l-Vâridât Adlı Eserinin Tahkiki*,
Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri
Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),
İstanbul 1995.
- DENİZ, Sebahat, "Dübeyt (Dübeytî) Hakkında", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*,
İstanbul 2006, S.14, s.77-100.
- _____, *Tecellî ve Dîvânı*, Veli Yayınları, İstanbul 2005.
- DEVELİ, Hayati, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı
Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları,
Ankara 1995.
- DİLÇİN, Cem *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul
2007.
- _____, *Örneklerle Tür Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.
- DİLÇİN, Dehri, *Edebiyatımızda Atasözleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, (II. baskı),
Ankara 2000.
- Dini Kavramlar Sözlüğü*, Haz. Fikret Karaman, İsmail Karagöz, İbrahim Paçacı,
Mehmet Canbulut, Ahmet Gelişgen, İbrahim Ural, Diyanet İşleri Başkanlığı
Yayınları, Ankara 2006.
- DİZER, Muammer, "Ebû Ma'ser el-Belhî", *DİA*, İstanbul 1994, C.10, s. 182-184.
- DOĞAN, Muhammed Nur, *Fatih Divanı ve Şerhi*, Erguvan Yayınevi, İstanbul 2004.
- DUMAN, Musa, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses
Değişmeleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- EBU TÂLİB MÎR ÂBİDÎNÎ, *İbrahim Edhem (R.A.)Belh Sultanlığından Gönüller
Sultanlığına Uzanan Bir Hayatın Öyküsü*, Irmak Yayınevi, İstanbul 2008.
- ECE, Selami, "İktibas", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Dergisi*, Erzurum 2002, S.19, s.39-53.
- _____, *Manisalı Camiî'nin Vamık u Azra Mesnevisi (İnceleme-Metin-
Sadeleştirme)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve
Edebiyatı Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 2002.
- Edirne-Bâdi Ahmed Efendi Kütüphanesi Yazma Eserler Fihristi*, Türkiye Diyanet
Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi, [y.y.], [t.y.].

- EKİNCİ, Ekrem Buğra, “Osmanlı Devleti’nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 3, S. 5, 2005, s.417-439.
- ELBİR, Bilal, “18. Yüzyıl Türk Edebiyatında İki Mevlevî Şairde Mevlevîliğin Yansımaları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yaz 2011, C.4, S. 18, s.31-45.
- ELMALILI M. HAMDİ YAZIR, *Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh Istılâhları Kâmusu*, Haz. Sıtkı Güllü, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul 1997, 5 Cilt.
- ENVER, Ali, *Mevlevî Şâirler Sema’hâne-i Edeb*, Haz. Tahir Hafızoğlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Semâhâne-i Edeb*, Nşr. Kitapçı Rifat, Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul 1309.
- ERAYDIN, Selçuk, “Fusûsu’l-Hikem’e Yapılan Bâzı İtirazlar”, *A.Avni Konuk, Fusûsü’l-hikem Tercüme ve Şerhi*, Haz. Mustafa Tahralı, Selçuk Eraydın, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (II. Baskı) İstanbul 2002, C.IV, s. 27-62.
- _____, “Na’tler ve Yâri’nin ‘Der Vâsıf-ı Hazret-i Sultan-ı Enbîyâ’sı’”, *Altınoluk Dergisi*, Kasım 1986, S. 9, s.21-22.
- _____, “Yâri ve Tevhidi Tevhîd-i Zât-ı Hudâ-vend-i Kâinât”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi)*, İstanbul 1985, S. 3, s.329-337.
- _____, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997.
- _____, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.
- ERSOY, Ersen, *II. Bayezit Devri Şairlerinden Münîrî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010.
- ERTEM, Rekin, *Şeyhülislâm Yahya Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.
- ERTUĞRUL, İsmail Fennî, *Vahdet-i Vücûd ve İbn Arabî*, Haz. Mustafa Kara, İnsan Yayınları, İstanbul 1991.

- ERÜNSAL, İsmail, “Nuruosmaniye Kütüphânesinde Bulunan Bazı Kazasker Ruznamçeleri”, *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, Haziran 1980, C.IV, S.3, s.19-31.
- ESRAR DEDE, *Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevleviyye*, Haz. İlhan Genç, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- EYÜBOĞLU, E. Kemal, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, II cilt, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul C. I, 1973, C. II, 1975.
- FİLİZ, Lütfi, *Noktanın Sonsuzluğu İkinci Kitap*, Yay. Haz. Saim Öztan, Seyhun Besin, Aziz Şenol Filiz, Pan Yayıncılık, İstanbul 1999.
- GÖKALP, Halûk, *Eski Türk Edebiyatında Mevlânâ ve Mevlânâ Methiyeleri*, Kriter Yayınları, İstanbul 2009.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Hafız Divanı*, Maarif Matbaası, İstanbul 1944.
- _____, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.
- _____, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963.
- _____, *Tasavvuf’tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1977.
- GÖRE, Zehra, “Kerem Kasidelerine Dair”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı), Erzurum 2009, S. 39, s.919-957.
- GÜLEÇ, İsmail, “Osmanlı Müellifleri’nde Şair ve Şiir Değerlendirmeleri”, *İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, (Bahar 2008), S. 25, s.69-83.
- GÜMÜŞ, Sadreddin, *Seyyid Şerîf Cürçânî*, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı Neşriyatı, İstanbul 1984.
- GÜNEŞ, Kadir, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Ravza Yayınları, İstanbul 2009.
- GÜNEŞ, Özlem, *Fahrî’nin Husrev u Şîrîn’i (Metin ve Tahlil), Nizâmî ve Şeyhî’nin Eserleriyle Karşılaştırılması*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010.

- GÜNGÖR, Zülfikar, “Tahirü’l-Mevlevî’nin ‘Hallâc-ı Mansûr’a Dâir’ Risalesi”,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. XXXIX, Ankara 1999, s.
581-597.
- Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bağdad, Basra, Bitlis,
Diyarbakır, İsfahan, Malatya, Mardin, Musul, Tebriz, Van*, Haz. Seyit Ali
Kahraman, Yücel Dağlı, 4. Kitap, 2. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
2010.
- GÜNYÜZ, Melike Erdem, *Ahmedî Divanı’nın Tahlili*, İstanbul Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora
Tezi), I-II, İstanbul 2001.
- GÜRER, Dilaver, *Fusûsu’l-Hikem ve Mesnevî’de Peygamberlerin Öyküleri*, İnsan
Yayınları, İstanbul 2002.
- GÜRER, Dilaver, *Fusûsu’l-Hikem ve Mesnevî’de Peygamberlerin Öyküleri (II)*,
Meram Belediyesi Konevi Araştırma Merkezi MEBKAM Yayınları, Konya
2007.
- HÂFİZ, *Dîvân*, Tsh. Reşîd Eyvazî, Ekber Behrûz, Müessese-i Târîh ve Ferheng-i
Îrân, Tebriz, 1977.
- HÂS, İbrahim, *İnsân-ı Kâmil Sözleri*, Haz. Mustafa Tatcı, İbrahim Özay, Sahhaflar
Kitap Sarayı, İstanbul 2004.
- HECRÎ Kara Çelebî Muhyî’-d-dîn Mehmed, *Dîvân*, Haz. Ömer Zülfe, [y.y.], Ankara,
2010.
- HEPER, Sadettin, *Mevlevî Âyinleri*, Konya Turizm Derneği Yayını, (II. Baskı),
Konya 1979.
- HEZARFEN HÜSEYİN EFENDİ, *Telhîsü’l-Beyân Fî Kavânîn- Âl-i Osmân*, Haz.
Sevim İlgürel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.
- HOCAZÂDE AHMED HİLMÎ, *Hadîkatü’l-Evliyâ*, (Beşinci Kısım), İstanbul 1318.
- HOLBROOK, Victoria R., *Aşkın Okunmaz Kıyıları*, İletişim Yayınları, İstanbul
1998.
- HÛB, Ramazan, *Hızır Aleyhisselâm*, Kırk Kandil, İstanbul 2000.
- IRKILATI, Mehmet, *Nazire Geleneği İçerisinde Kerem Kasideleri*, Çukurova
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,
(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 2007.

- IŞIN, Bür, *XVII. asrın ilk yarısında payeli ve bilfil Anadolu ve Rumeli kazaskerleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, (Basılmamış Mezuniyet Tezi), İstanbul 1965.
- İBN ARABÎ, *Hakikat ve Tefekkür*, Çev. Mahmut Kanık, Hece Yayınları, Ankara 2003.
- _____, *Marifet Kitabı Kitâbu'l-Ma'rife*, Trc. Hüseyin Şemsi Ergüneş, Yay. Haz. Ercan Alkan, Osman Sacid Arı, İz Yayıncılık, İstanbul 2009.
- İBN HACER EL-ASKALÂNÎ, *Sahâbe-i Kirâm Ansiklopedisi*, Trc. Naim Erdoğan, Red. Mehmet Yılmaz, İz Yayıncılık, İstanbul 2009, 5 C.
- İHSANOĞLU, Ekmeleddin, "Osmanlı Eğitim ve Bilim Müesseseleri", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, Yaz. Nuri Yüce, Günay Kut, Orhan Okay, Nimetullah Hafız, Ahmet Yaşar Ocak, Ekmeleddin İhsanoğlu, Esin Atıl, M. Uğur Derman, Çiçek Derman, Çinuçen Tanrıkorur, İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), C.2, 1998.
- İKBÂL, Muhammed, *Cebraîl'in Kanadı*, Çev. Yusuf Salih Karaca, İstanbul, 1983.
- İLAYDIN, Hikmet T., "Behram-ı Gûr Menkabeleri Mîr Alî Şîr Nevâî ile Hâtîfî'nin eserleri arasında müşterek bazı hususiyetler hakkında", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1935, C. V, s. 275-290.
- İMAM GAZÂLÎ, *Esmâ'ül-Hüsnâ İlâhî Ahlâk*, Türkçesi: Yaman Arıkan, Elifbe Yayınları, İstanbul 1982.
- İNALCIK, Halil, "Kazasker Ruznamçe Defterine Göre Kadılık", *Adâlet Kitabı*, Ed. Bülent Arı, Selim Aslantaş, Adalet Bakanlığı, Ankara 2007, s.117-137.
- _____, "Mehmed II", *DİA*, Ankara 2003, C. 28, s.395- 407.
- İPEK, Abdulluttalip, *Klâsik Türk Şiirinde Gül Redifli Kasideler*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Elazığ 2008.
- İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Edebî Bilgiler (Nazım Şekilleri-Aruz Ölçüsü) 2. Kısım Aruz Ölçüsü*, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1989.
- İPEKTEN, Halûk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri*, Birlik Yayın Kooperatifi, Ankara 1985.
- İPEKTEN, Haluk, Mustafa İSEN, Filiz KILIÇ, İ.Hakkı AKSOYAK, Aysun EYDURAN, *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayınları, Ankara 2002.

- İPEKTEN, Haluk, Mustafa İSEN, Recep TOPARLI, Naci OKÇU, Turgut KARABEY, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Âsaf”, *DİA*, İstanbul 1991, C.3, s.455.
- _____, “Kazasker”, *DİA*, Ankara 2002, C.25, s.140-143.
- _____, “Mülâzemet”, *DİA*, İstanbul 2006, C. 31, s. 537-538.
- _____, “Osmanlı İlmiye Teşkilâtında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülâzemet Kayıtları”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi 10-11*, İstanbul 1983, s. 221-232.
- Îsâ-zâde Târîhi (Metin ve Tahlîl)*, Haz. Ziya Yılmaz, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1996.
- İSEN, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.
- İslâm Âlimleri Ansiklopedisi*, Yay. Haz. İlhan Apak, Türkiye Gazetesi, I-XVIII, İstanbul [t.y.].
- İSMAİL ANKARAVÎ, *Hadislerle Tasavvuf ve Mevlevî Erkânı Mesnevî Beyitleriyle Kırk Hadis Şerhi*, Yay. Haz. Semih Ceyhan, Dârulhadis, İstanbul 2001.
- İSMAİL HAKKI BURSEVÎ, *İlahî İsimler (Tuhfe-i Recebiyye)*, Haz. Selim Çakıroğlu, İstanbul 2008.
- İSMÂİL İBN YÛSÛF, “Resûllerin Efendisi Hakkında Allahın Âlemlere Karşı Hücceti” *Peygamber Efendimizin Mûcizeleri*, Çev. Abdülhâlık Duran, 1-2, İslâmî Neşriyat, Konya 1990.
- İSPİRLİ, Serhan Alkan, “Türk Edebiyatında Tarih Düşürme Geleneği”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 14, Erzurum 2000, s.79-88.
- İSSA, İman Muhammed, *Müstakim-Zâde Süleymân Sa’dü’ d-dîn Efendi Mecelletü’n-Nisâb (Kişi, Eser, Yer Adlarının Açıklamalı Dizini)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 1995.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*, Haz. Komisyon, I-III, Maarif Vekaleti, Ankara 1959.

- İZUTSU, Toshihiko, *İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar Kavramlar*", Türkçesi: Ahmed Yüksel Özemre, Kaknüs yayınları, İstanbul 2005.
- KALPAKLI, Mehmet, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.
- KANAR, Mehmet, "Firdevsî", *DİA*, İstanbul 1996, C. 13, s.125-127.
- _____, *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000.
- KAPLAN, Mahmut, *Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed*, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2010.
- KARA, Kerim, "Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde Kalp-Gönül", *Tasavvuf (Mevlânâ Özel Sayısı)*, Ocak-Haziran 2005, Ankara, S. 14, s. 483-523.
- KARA, Mustafa, "Bişr el-Hâfî", *DİA*, İstanbul 1992, C.6, s. 534.
- _____, "Fuzûlî'nin Rind ü Zâhid ve Türkçe Dîvânı'nda Züht ve Zâhit Tipi", *Fuzûlî Kitabı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 183-189.
- _____, "Fuzûlî'nin Rind ü Zâhid ve Türkçe Dîvânı'nda Züht ve Zâhit Tipi", *Fuzûlî Kitabı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s.183-189.
- _____, *Dervişin Hayatı Sûfinin Kelâmı Hal Tercümeleleri-Tarikatlar-İstılahlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005.
- KARADAŞ, Cağfer, *Muhyiddin İbn Arabî*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2008.
- KARAHAN, Abdülkadir, "900. Doğum Yılı Dönümü Münasebetiyle: Hakîm Senâ'î-i Gaznevî'nin Klâsik Türk Şiirine Tesiri", *Dünya Edebiyatından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı, Ekim 1977, S. 4, s.50-55.
- _____, "Enverî Evhadüddin", *DİA*, İstanbul 1995, C. 11, s.267-268.
- KARAMAN, Hayreddin, Bekir TOPALOĞLU, *Arapça Dilbilgisi IV (Sarf-Nahiv)*, Yılmaz Ofset Basımevi, (VII. Baskı), İstanbul 1975.
- KARAYAZI, Nurgül, *Fuzûlî'nin 'Leylâ ve Mecnûn'unda Tasavvufî Kavram ve Unsurlar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlâhiyat Fakültesi Tasavvuf Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007.
- KARTAL, Abdullah, *İlâhî İsimler Teorisi*, Hayy Kitap, İstanbul 2009.
- KASTAMONULU LATİFÎ, *Tezkire-i Latîfî*, İkdâm Matbaası, Dersââdet 1314.

- KÂTİP ÇELEBİ, *Mîzânu'l-hak fi ihtiyâri'l-ehak İslâmda Tenkid ve Tartışma Usûlü*, Sad. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara, Marifet Yayınları, İstanbul 1990.
- _____, *Mîzanü'l-Hakk Fi İhtiyari'l-Ahakk*, Haz. Orhan Şaik Gökyay, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1972.
- _____, *Süllemü'l-Vusûl İlâ Tabakâti'l-Fuhûl*, Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, İslâm Konferansı Teşkilatı İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, İstanbul 2010, 6 C.
- KAVRUK, Hasan, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- KAYA, Mahmut, "Aristo", *DİA*, İstanbul 1991, C. 3, s.375-378.
- _____, "Fârâbî", *DİA*, İstanbul 1995, C.12, s.145-161.
- KEFELİ HÜSEYİN, *Râznâme (Süleymaniye, Hekimoğlu Ali Paşa No.539)*, Çeviriyazı ve Tıpkıbasımı Haz. İ. Hakkı Aksoyak, Yay. Şinasi Tekin, Gönül Tekin, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2004.
- KEMAL EDİP, "Hakîm-i Senâyî'nin İlâhî-nâmesi", *A.Ü.D.T.C.F. Dergisi*, Ankara, 1947, C. 5, S. 5, s.513-524.
- KEMİKLİ, Bilal, "Divan Şiirinde Hastalık ve Tedavi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 1, 2007, s.19-36.
- _____, *Sun'ullâh-ı Gaybî Divânı İnceleme-Metin*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000.
- KEMİKSİZ-ZÂDE SAFVET MUSTAFA, *Nuhbetü'l-Âsâr min Ferâidi'l-Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar 6189, 155vr.
- KILIÇ, Mahmut Erol, "İbnü'l-Arabî, Muhyiddin", *DİA*, Ankara 1999, C. 20, s. 493-516.
- _____, *Sûfî ve Şiir Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.
- _____, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, Sufi Kitap, İstanbul 2009.
- KOCA, Ferhat, "İbnü'l-Hümâm", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s.87-90.

- KOCAKAPLAN, İsa, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1992.
- KOÇI BEY, *Koçi Bey Risâlesi*, Matbaa-i Ebüzziya, Konstantiniyye 1886.
- KONUK, A.Avni, *Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, Haz.Mustafa Tahralı - Selçuk Eraydın), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (III. Baskı), İstanbul C. I, 1999; C. II, 2002; C. III, 2005; C. IV, 2002.
- KOROK, Daniş Remzi, Müşerref AKKUT, *Meşhur Sahâbeler ve Fakihler*, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul 1956.
- KÖKSAL, M. Fatih, “Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı”, *Diriözler Armağanı Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2003, s.216-290.
- KÖKSAL, M. Fatih, “Nazîre/Türk Edebiyatı”, *DİA*, İstanbul 2006, , C. 32, s.456-458.
- KÖKSAL, M. Fatih, *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.
- Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrırcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, I-V, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003.
- KURNAZ, Cemal, Halil ÇELTİK, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010.
- KURNAZ, Cemâl, *Hayâlî Bey Dîvânı Tahlili*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- _____, *Osmanlı Şair Okulu*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007.
- KURT, Hüseyin, “‘Mehmet Elif Efendi (ö.1345/1927)’nin ‘el-Kelimâtü’l-mücmele fi şerhi’t-tuhfeti’l-mürsele’ Adlı Eserine Göre Vahdet-i Vücut Anlayışı”, *Tasavvuf*, Temmuz-Aralık, 2003/11, s.323-350.
- KURTULUŞ, Rıza, “Emîr Hüsrev-i Dihlevî”, *DİA*, İstanbul 1995, C. 11,s.135-137.
- _____, “Muhteşem-i Kâşânî”, *DİA*, İstanbul 2006, C.31, s.77-78.
- KUŞEYRÎ, Abdülkerim, *Kuşeyrî Risâlesi [Sûfîlerin İnanç ve Ahlâkı]*, Trc. Dilaver Selvi, Semerkand, (II. Baskı), İstanbul, 2005.
- KUT, Günay, “Ali Şîr Nevâî”, *DİA*, İstanbul 1989, C.2, s.449-453.
- KÜÇÜKAŞCI, Mustafa Sabri, “Seyyid”, *DİA*, İstanbul 2009, C.37, s.40-43.

- KÜLEKÇİ, Numan, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.
- KÜRKCÜOĞLU, Kemâl Edib, *Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1996.
- LÂMÎ'Î, *Vâmuk u Azrâ –İnceleme-Metin-*, (Haz. Gönül Ayan), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1998.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Bürhaneddin Matbaası, (II. Baskı), İstanbul 1943.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, I. Cilt Giriş, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1973.
- MACÎT, Muhsin *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 2005.
- MAKDÎSÎ, Muhammed b. Tahir, *Zahîretü'l-huffâzi'l-muharric 'ale'l-hurûfi'l-elfâz*, Nşr. Abdurrahman el-Ferivâî, I-V, Riyâd 1416
- Mecmûa-i Eş'âr*, Erfurt/Gotha Üniversitesi Araştırma Kütüphanesi, FB Gotha, Ms. orient T 170.
- Mecmûa-i Eş'âr*, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 4641.
- Mecmûa-i Eş'âr*, Avusturya Dükalık Kütüphanesi, Gotha Koleksiyonu Türkçe Yazmaları, arab.402/Seetzen: Haleb Nr. 610.
- MEHDÎ BEYÂNÎ, *Ahvâl ü Âsâr Hoş-nüvisân*, I-IV, Dânişgâh-ı Tahrân 1358.
- MEHMED SÜREYYA, *Sicill-i Osmanî*, Haz. Nuri Akbayar, Sad. Seyit Ali Kahraman, I-VI, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996
- MEHMED ŞEMÎ EFENDÎ, *İlâveli Esmârü't-Tevârih Maa Zeyl*, Yay. Haz. Mehmet Karataş, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009.
- MEHMED ŞEMÎ, *İlâveli Esmârü't-Tevârih Maa Zeyl*, İran Şirketi Matbaası, 1295.
- MENGÎ, Mine, *Divan Şiirinin Arka Bahçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.
- Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Ed. Zafer Erginli, Kalem Yayınevi, İstanbul 2006.
- MEVLÂNA CELÂLEDDİN-İ RUMÎ, *Divân-ı Kebîr'den Seçmeler*, Haz. Abdülbaki Gölpınarlı, I-VI, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.
- _____, *Mesnevî-i Şerîf*, Mtr. Süleyman Nahîfî, Sad. Âmil Çelebioğlu, Proje Dan. Nihat Öztoprak, Timaş Yayınları, İstanbul 2007.

- _____, *Fîhi Mâ Fih*, Trc. Ahmed Avnî Konuk, Yay. Haz. Selçuk Eraydın, İz Yayıncılık, (VI. Baskı), İstanbul 2006.
- MEVLÂNÂ, *Dîvân-ı Kebîr Seçmeler*, Haz. Şefik Can, I-IV, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000.
- _____, *Mesnevi*, Çev. Veled İzbudak, Göz. Geç. Andülbaki Gölpınarlı, Maarif Basımevi, İstanbul 1957.
- Milli Kütüphane, *Mecmûa-i Eş'âr*, Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 4641, 86 vr.
- MOLLA CAMÎ, *Ney'in Feryadı (Nay-nâme)*, Çev. ve Şrh: Hoca Neş'et Efendi, Haz. Üzeyir Aslan, Sufi Kitap, İstanbul 2007.
- MORKOÇ, Yasemin Ertek, *Eğridirli Hacı Kemal'in Câmîü'n-Nezâir'i (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, I-III, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İzmir 2003.
- MOSTARLI ZİYÂ'Î, *Şeyh-i San'ân Mesnevisi*, (Haz. Müberra Gürgendereli), Kitabevi, İstanbul 2007.
- Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât: Dünya Kütüphanelerinde Mevcut İslâm Kültür Tarihi İle İlgili Eserler Ansiklopedisi*, Haz. Ali Rıza Karabulut, Ahmet Turan Karabulut, 2. cilt, Mektebe Yayınları, Kayseri [t. y], s. 1327/nr. 3677
- MUALLİM NACÎ, *Edebiyat Terimleri Istılâhât-ı Edebiyye*, Haz. M. A. Yekta Saraç, Risale Basın-Yayın LTD., İstanbul 1996.
- _____, *Esâmî*, Mahmud Beg Matbaası, İstanbul 1309,
- Muhammed b. Mahmûd-ı Şîrvânî, *Tuhfe-i Murâdî İnceleme-Metin-Dizin*, Haz. Mustafa Argunşah, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- MUHAMMED B. MUHAMMED EL-BUHARÎ BAHAEDDİN NAKŞİBENDÎ, *Evrâd-ı Behâiyye ve Şerhi*, [y.y.], 1361,
- MUHAMMED EBÛ ZEHRÂ, *Ebû Hanîfe*, Çev. Osman Keskiöglü, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, (II. Baskı), Ankara 1997.
- MUHİDDİN-İ ARABÎ, *Mir'at'ül İrfan İrfan Aynası*, Mtr. Abdulkadir Akçiçek, Kamer Neşriyat, İstanbul 1984.
- MUHYİDDİN İBNÜ'L-ARABÎ, *Nakşe'l-Füsûs Gerçeklerin Özü*, Şrh. İsmâil Rusuhî Ankaravî, Ataç Yayınları, İstanbul 2005.

- MUM, Cafer, “Sebk-i Hindî’de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları I Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî 29 Nisan 2005 Bildiriler*, Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Turkuaz Yayınları, İstanbul, 2006, s.108-141.
- MUSTAFA SAFÂYÎ EFENDİ, *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü’l-Âsâr min Fevâ’idi’l-Eş’âr) İnceleme-Metin-İndeks*, Haz. Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.
- MUSTAFA SÂKİB DEDE, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, Tsh. Mehmed Ârif Paşa, I-III, Mektebetu Vehbe, Kahire 1283.
- MUŞ, Züleyhâ, *Arap ve Türk Edebiyatlarında ‘Yûsuf u Züleyhâ’ Hikâyelerinin Mukayesesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Arap Dili ve Belâgati Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek lisans tezi), İstanbul 2000.
- MUTÇALI, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul [t.y.].
- MÜSLÎM, Ebü’l-Hüseyn el-Kuşeyrî en-Nişaburî, *Sahîh-i Müslîm*, Daru Taybe, I-II, Riyad 1427/2006,
- MÜSTAKÎM-ZÂDE SÜLEYMAN SA’DEDDİN EFENDİ, *Mecelletü’n-Nisâb*, (Tıpkıbasım), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- _____, *Tuhfe-i Hattâtîn*, Nşr. İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Türk Tarih Encümeni Külliyyâtı, Devlet Matbaası, Ankara, 1928.
- MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ, Burhân-ı Katı, Haz. Prof. Dr. Mürsel Öztürk, Dr. Derya Örs, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- NAZİF HOCA, “Baklî”, *DİA*, İstanbul 1991, C.4, s.546, s.545-547.
- NEV’Î-ZÂDE ATÂYÎ, *Heft-H°ân Mesnevisi (İnceleme-Metin)*, Haz. Turgut Karacan, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.
- NUREDDİN ABDURRAHMAN İBNİ AHMED-İ CÂMÎ, *Beşinci Taht: Yûsuf ve Züleyhâ*, Çev. Ali Nihat Tarlan, Yay. Haz. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, Yay. Günay Kut, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2003.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *Veysel Karanî ve Üveysîlik*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.
- OKUMUŞ, Ömer, “Câmî, Abdurrahman”, *DİA*, İstanbul 1993, C. 7, s.94-99.
- OLGUNER, Fahrettin, “Eflâtun”, *DİA*, İstanbul 1994, C. 10, s. 469-476.

- ONAN, Necmettin Halil, *İzahlı Dîvân Şiiri Antolojisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1989.
- ONAY, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996.
- ONUR, Oral, *Edirne Kadıları Kasr-ı Adl*, Edirne Valiliği Yayını, İstanbul 1999.
- _____, *Edirne Su Kültürü “Kadim Su” (Haseki Suyu)*, Acar Matbaacılık Tesisleri, İstanbul [t.y.].
- _____, *Edirne Türbeleri ve Evlad-ı Fatihan Mezarları*, [y.y], Edirne 1994.
- ORTAYLI, İlber, “Osmanlı Devleti’nde Kadı”, *DİA*, İstanbul 2001, C.24, s.69-73.
- _____, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994.
- Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat (Eski ve Yeni Harflerle)*, Haz. Abdullah Yeğin, Abdulkadir Badıllı, Hekimoğlu İsmail, İlham Çalım, Türdav, İstanbul 1978.
- OSMÂNZÂDE HÜSEYİN VASSÂF, *Sefîne-i Evliyâ*, Haz. Metin Akkuş, Ali Yılmaz, 1-5, Kitabevi, İstanbul 2006.
- ÖGKE, Ahmet, *Vâhib-i Ümmî’den Niyâzî-i Mısırî’ye Türk Tasavvuf Düşüncesinde Metaforik Anlatım*, Ahenk Yayınları, Van 2005.
- ÖKTEM, Niyazi, *Hallac-ı Mansur Yaşamı-Felsefesi-Etkileri*, Horasan Yayınları, İstanbul 2006.
- ÖLMEZ, Tomris, “Abdullah Efendi, Sarı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, C. 1, s.12-13.
- ‘ÖMER BİN MEZÎD, *Mecm û‘atü’ n-Nezâ’ir*, (Haz. Mustafa Canpolat), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1982.
- ÖNDER, Mehmet, *Mevlâna ve Mevlevilik*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul 1998.
- ÖNGÖREN, Reşat, “Osmanlılar’da Devlet Ricâli-Meşâyih Münâsebetlerinin Boyutlarını Gösteren Yeni Bir Kaynak: Âlî’nin Şeyh Mehmed-i Dâğî ile Alâkalı Menâkıbı”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 1997, S.1, s.107-113.
- ÖNGÖREN, Reşat, *Osmanlılar’da Tasavvuf Anadolu’da Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl)*, İz Yayıncılık, İstanbul 2000.

- ÖRFÎ, Muhammed Zeyneddîn Alî Şîrâzî, *Dîvân*, Milli Kütüphane, Ankara İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 06 Hk 438, 60 vr.
- ÖZKIRIMLI, Atilla *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, (III. Baskı), İstanbul 1984, C. 4, s.1213.
- ÖZÖNDER, Hasan, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2003.
- ÖZTEKİN, Nezahat, *Fazlî, Gül ü Bülbül*, Akademi Kitabevi, İzmir 2002.
- ÖZTOPRAK, Nihat, “Divan Şiirinde Osmanlı Geleneğinin İzleri”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2000, s.155-168.
- _____, *Cân u Cânân (İnceleme-Hüsn ü Aşk ile Karşılaştırma-Metin)*, Türk Gençlik Vakfı, İstanbul 2000.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Türk Müsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- ÖZTÜRK, Abdülvahap, *İmam-ı Azam Ebu Hanife ve Eserleri*, Şamil Yayıncılık, İstanbul 2004.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-III, Milli Eğitim Basımevi, (II. Baskı) İstanbul 1971.
- PALA, İskender, “Bir Elmanın İki Yarısı: Klâsik Şiir ve Osmanlı Tarihi”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2000, S. 3, s. 141-154
- PALA, İskender, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, I-II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- PARLATIR, İsmail, *Atasözleri ve Deyimler –I Atasözleri*, Yargı Yayınevi, Ankara 2008.
- _____, *Atasözleri ve Deyimler-II Deyimler*, Yargı Yayınevi, Ankara 2008.
- _____, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınları, Ankara 2006.
- PEKOLCAY, Neclâ, *İslâmi Türk Edebiyatı Metinlerini Tetkik Metodları*, Marmara Üniversitesi Yayınları, (II. Baskı) İstanbul 1994.
- PEKOLCAY, Neclâ, Selçuk Eraydın, Mustafa Tahralı, Mustafa Uzun, M.Husrev Subaşı, *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev’îlere Giriş*, Kitabevi, (III. Baskı), İstanbul 1994.
- REDHOUSE, Sir James W., *A Turkish And English Lexicon Türkçe’den İngilizce’ye Lugat Kitabı*, H. Matteosian, Constantinople 1921.

- Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Meşihat Arşivi, Müftülük 225, Defter nr. 43, 1080-1088.
- Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri, Rumeli Tezkirehânesi*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Meşihat Arşivi, Defter nr. 40, 1075.
- SADIK VİCDÂNÎ, *Tomar-ı Turuk-ı Aliyye: Melâmilik*, Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, İstanbul 1338-1340.
- SAFÂÎ, *Tezkire-i Safâî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esâd Efendi 2549, 347 vr.
- SAFER BABA, *Istulâhât-ı Sofiyye Fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, Heten Ketten Yayınları, İstanbul 1998.
- SAGİRLI, Abdurrahman, *Mehmed b. Mehmed Er-Rûmî (Edirneli)'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-Ahbâr'ı ve Târîh-i Âl-i Osman'ı*(Metinleri, Tahlilleri), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2000.
- Sahabe'den Günümüze Allah Dostları*, Çev. Sait Aykut, Enver Gönenç, Yahya Atak, Abdülhamid Birişik, Fuat Aydın; Gnl Yay. Yön. A. Ali Ural, 1-6, Şûle Yayınları, İstanbul 1995.
- SAHÎH AHMED DEDE, *Mevlevîlerin Tarihi Mecmûatü't-Tevârîhi'l-Mevleviyye*, Haz. Cem Zorlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.
- SARAÇ, M. A. Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, R Yayınları, İstanbul 2000.
- _____, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007.
- SARAÇ, Yekta, Mustafa Çiçekler, "Kemalpaşazâde'nin Kâfiye Risâlesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.XXVIII, İstanbul 1998, s.445-477.
- SARI, Mehmet, Mustafa ERAVCI, Yusuf İLGAR, Mustafa KARAZEYBEK, Latif TAŞDEMİR, *Sultân Dîvânî ve Afyonkarahisar'da Mevlevîlik*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 2002.
- SARIKAYA, Meliha Yıldırım, *Türk-İslâm Edebiyatında Hz. Ali*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlâhiyat Anabilim Dalı İslâm Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2004.
- SCHİMMEL, Annemarie, *Ben Rüzgârım Sen Ateş Mevlânâ Celâleddîn Rûmî Büyük Mutasavvıfın Hayatı ve Eseri*, Çev. Senail Özkan, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999.

- _____, *Tasavvufun Boyutları*, Çev. Ergun Kocabıyık, İstanbul 1999.
- SECCÂDÎ, Seyyid Cafer, *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*, Çev. Hakkı Uygur, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.
- SEFERCİOĞLU, Mustafa Nejat, *Nev'î Divânı'nı Tahlili*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1990.
- SELÎMÎ (Yavuz Sultân Selîm), *Farsça Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi Esâd Efendi Kitaplığı, nr. 3422/1.
- SERDAROĞLU, Ahmet, *Usûl-i Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü'l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966.
- SERDAROĞLU, Vildan, *Sosyal Hayat Işığında Zâtî Divanı*, İsam Yayınları, İstanbul, 2006.
- SERİN, Muhittin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1999.
- SEYYİD FAZİL MEHMED PAŞA, *Mevleviyye Silsilesi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2010.
- SOYSAL, M. Orhan, *Edebî San'atlar ve Tanınması*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1998.
- STEINGASS, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2005.
- SUYÛTÎ, Ebü'l-Fazl Celâleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, *el-Leâlî'l-masnû'a fî ehâdîsi'l-mevzû'a*, I-II, [y.y.] [t.y.]
- ŞAHİNOĞLU, M. Nazif, "Attâr, Ferîdüddin", *DİA*, İstanbul, 1991, C. 4, s.95-98.
- ŞEMSETTİN SÂMÎ, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1978.
- ŞEYH SADÎ-İ ŞİRAZÎ, *Bostan*, Trc. Kilisli Rifat, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1942.
- ŞEYHÎ MEHMED EFENDÎ, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri*, Vekayü'l-Fudalâ II-III, Haz. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yayınları, C. 4, İstanbul 1989
- ŞEYHÛLİSLÂM MEHMET ESAD EFENDÎ, *Lehçetü'l-Lügat*, Haz. Ahmet Kırkkılıç, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

- ŞİMŞEK, Selami, “Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu’da Tarikatlar ve Tekkeler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya 2007, s.251-310.
- ŞİNASİ, *Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye*, Haz. Süreyya Beyzadeoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2003.
- TÂBERÎ, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b.Yezid , *Tarihü't-taberi : Tarihü'l-ümem ve'l-müluk*, 1-11, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1987.
- TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ, *Edebiyat Lüğatı* , (Haz.Kemâl Edib Kürkçüoğlu), Enderun Kitabevi, İstanbul, 1973.
- TANMAN, M. Baha, “Oğlanlar Tekkesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1994, C.6, s.123-124.
- TANYERİ, M. Ali, *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- TARLAN, Ali Nihad, *Divan Edebiyatında Muamma*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1936.
- _____, *Edebiyat Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981.
- _____, *Fuzûlî Divanı Şerhi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, I-III, Ankara 1985.
- _____, *Nef'î'nin Farsça Divanı Tercümesi*, Selâmi Sertoğlu Kitabevi, İstanbul [t.y.]
- _____, *Zatî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı: I. Cild*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1967.
- _____, *Edebî San'atlara Dair*, İnkılâp Kitaphanesi, İstanbul 1933.
- _____, *Şeyhî Divanını Tetkik*, Sühulet Basımevi, İstanbul 1934.
- TARSUSLU TABİP OSMAN HAYRİ MURŞİT EFENDİ, *Sihhat Hazinesi*, Bahar Yayınevi, İstanbul 1971.
- TAŞ, Hakan, *Vusûlî Dîvân (İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin)*, Gençlik Kitabevi, Konya 2008.
- TEK, Abdurrezzak, *Melâmet Risâleleri Bayrâmî Melâmiliği'ne Dâir*, Emin Yayınları, Bursa 2007.
- TOKMAK, A. Naci, “Hâcû-yi Kirmânî”, *DİA*, İstanbul 1996, C.14, s.520-521.

- _____, *Türkçe-Farsça Ortak Deyimler Sözlüğü*, Çantay Kitapevi, İstanbul 1995.
- TOLASA, Harun, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1973.
- TOP, H. Hüseyin, *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001.
- TÖKEL, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- TULUM, Mertol, *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000.
- TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, I-II, Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- TUNÇ, Cihad, *Zemahşerî ve Kelâmının Ana Meseleleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Basılmamış Doçentlik Tezi), Ankara, 1976.
- TURA, M. Nusret, *Gönül ve Aşk*, Haz. Mahmut Erol Kılıç, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.
- TÜLÜCÜ, Süleyman, "Asmaî", *DİA*, İstanbul 1991, C.3, s. 499-500.
- _____, "Hâtim et-Tâî", *DİA*, İstanbul, 1997, C.16, s.472-473.
- _____, "Lebîd b. Rebîa", *DİA*, Ankara 2003, C.27, s.121-122.
- ULUDAĞ, Süleyman, "Aşk", *DİA*, İstanbul 1991, C.4, s.11-17.
- _____, "Harakânî", *DİA*, İstanbul 1997, C.16, s.93-94.
- _____, "İbnü'l-Fârız", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s.40-43.
- _____, *Bâyezîd-i Bistâmî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1994.
- _____, *Cüneyd-i Bağdâdî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008.
- _____, *Fahrettin Râzî (Hayatı-Fikirleri-Eserleri)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- _____, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991.
- UNAN, Fahri, "Bir Âlimin Hayat Hikâyesi ve Klâsik Osmanlı Eğitim Sistemi Üzerine", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Ankara 1997, S. 8, s.365-391.
- UNAT, Faik Reşit, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1984.

- UYAR, Gülgün, *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fâtıma Evlâdı (260/873'e Kadar)*, Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2004.
- UZUNÇARŞILI Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965.
- _____, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965.
- UZUNPOSTALCI, Mustafa, "Ebû Hanîfe", *DİA*, İstanbul 1994, C.10, s. 131-138
- ÜNVER, İsmail: "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S. 1, 1993, s. 51-89.
- ÜNVER, Niyazi, "Yârî (18.yy)", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Proje Yürütücüsü: Sadık Tural, Başkan: Müjgân Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, C. 8, s.584.
- ÜZGÖR, Tahir, *Türkçe Dîvân Dîbâceleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- _____, *Yûnus'tan Fuzûlî'ye*, MVT Yayıncılık, İstanbul 2011.
- YAHYÂ ÂGÂH B. SÂLİH EL-İSTANBULÎ, *Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm Mecmû'atü'z-Zarâ'if Sandûkatu'l-Ma'ârif*, Trs. M. Serhan Tayşi, Sad. Ülker Aytekin, Ocak Yayıncılık, İstanbul 2002.
- YAKIT, İsmail, *Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1992.
- "Yârî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Yay. Haz. Ezel Erverdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, C.8, s. 564
- YÂRÎ, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Farsça 443, 39 vr.
- YÂRÎ, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Manzûm 514, 193 vr.
- YAVUZ, Y.Şevki, "Adem" *DİA*, Ankara 1988, C. I, s.356-357.
- YAZAR, Sadık, "Mütercimi Belirsiz Bir Şeyh-i San'ân Mesnevisi", *Turkish Studies*, Volume 5/4 Fall 2010, s. 1571-1631.
- YAZICI, Gülgün Erişen, *Gelibolu Mevlevîhanesi ve Gelibolu'da Mevlevîlik*, Çanakkale Kitaplığı, Çanakkale 2009.
- YAZICI, Tahsin, "Hâfız-ı Şîrâzî", *DİA*, İstanbul 1997, C. 15, s.103-106.
- _____, "Hâkânî-i Şîrvânî", *DİA*, İstanbul 1997, C.15, s. 168-170.

- YAZICIOĞLU AHMED BÎCAN, *Dürr-i Meknun Saklı İnciler*, Çevrimyazı ve Notlar: Necdet Sakaoglu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.
- _____, *Envârü'l-'Aşıkîn Hak Aşıklarının Nurları*, Haz. Arslan Tekin, Melek Tekin, Bedir Yayınevi, İstanbul 1983/1403.
- YAZICIOĞLU, H. Fikri, *H. Mevlânâ'nın Torunlarından Sultan Divânî*, İleri Basımevi, Konya, 1963.
- YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, *Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh Istılâhları Kâmusu*, Haz. Sıtkı Güllü, 1-5, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul 1997.
- YEKBAŞ, Hakan, "Divan Şairinin Penceresinden Acem Şairleri", *Turkish Studies*, Volume 4/2 Winter 2009, s.1158-1187.
- YENİTERZİ, Emine, *Dîvan Şiirinde Na't*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.
- YILDIRIM, Nimet, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006.
- YILDIZ, Hakkı Dursun, "Bermekîler", *DİA*, İstanbul 1992, C. 5, s. 517-520.
- YILMAZ, H. Kâmil, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1997; (10. Baskı) İstanbul 2007.
- _____, *Tasavvuf Meseleleri*, Erkam Yayınları, İstanbul 1997.
- _____, *Ebû Nasr Serrâc Tûsî, el- Lüma' İslâm Tasavvufu Tasavvufla İlgili Sorular –Cevaplar*, Altınoluk, İstanbul 1996.
- YILMAZ, Kaan, *Burgâzî Fütüvvetnâme Dil İncelemesi-Metin-Sözlük*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mayıs 2006.
- YILMAZ, Mehmet, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.
- _____, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, I-II, Sütun Yayınları, İstanbul 2008.
- YILMAZ, Necdet, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVII. Yüzyıl)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2001.
- YİĞİT, İsmail, *Peygamberler Tarihi*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2004.
- YOLDAŞ, Kâzım, *Sâbir Pârsâ Divanı İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Dizin*, Kitabevi, İstanbul 2005

YÖNDEMLİ, Fuat, *Mevlevîlikte Semâ ve Mûsikî*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2007.

YÛNUS EMRE, *Divân ve Risâletü'n-Nushiyye*, Haz. Mustafa Tatcı, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2005.

YURDAGÛR, Metin, *Allah'ın Sıfatları Esmâü'l-Hüsna*, Marifet Yayınları, İstanbul 1984.

ZÛLFE, Ömer, *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selîk ve Şiirleri*, Edebiyât, Ankara 2006.

_____, *Yakîn [ö.1568] Dîvân Tenkitli Metin-Tetkik-Dizin*, Marmara

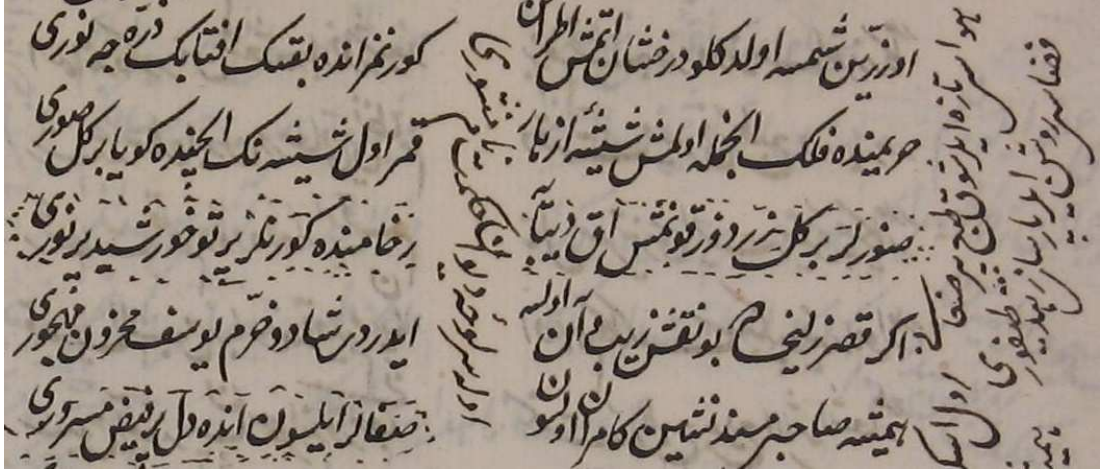
Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi) İstanbul 2004.

https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:uH_ts8lXVkJ:ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/118695/h/kahramankitabi.pdf+&hl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESghYa6irLgblx35zgbeSXIPXAVkOPHxsetaloeJkIetBYRYreyVxxPZSpo6BHPO8vEkCouB_fzDxTQ0hV3gSye4boVYkFK5NwWbD3SBZPjGtOQTA9sUkqIhtES8gcJsFsM5L1&sig=AHIEtbRF2KTyQznGV478Ij7AbIL-h2ihw (04.12.2011).

www.yazmalar.gov.tr (15.01.2012).

FOTOĞRAFLAR

FOTOĞRAF I- BEYİT VE MISRA İPTAL/EKLEME ÖRNEĞİ

Varak: Beyit: T.2/7

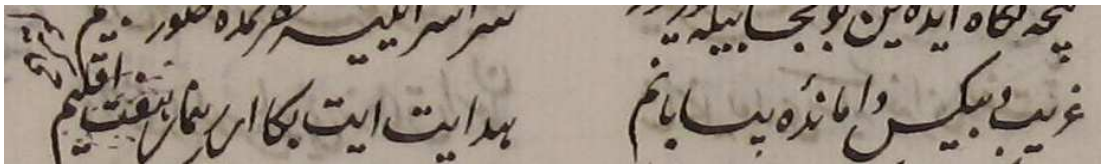
Hevāsı tāze eyler şevḳ-ı ṭab‘-ı pīr-i Şan‘ān’ı

Fezāsı rūşen eyler pārsā-yı züh-d-i Ṭayfūr’ı

beyti kenarda yazılmıştır. Çizgilerle *Şanurlar bir gül-i zer-düz ḵonmuş aḵ dībāya/Ruḥāmında görenler pertev-i ḥūrşīd-i pūr-nūr* beyti çıkarılmıştır.

Aynı tarih manzûmesinin 11. beytinde ise mısra iptali yapılmıştır. *Şafālar eylesün anda dil-i pūr-feyż-i mesrūrı* mısraı çıkarılmış yerine *Ola ser-levḥa-i Dīvān-ı Ḥikmet nām-ı meşnevī* mısra’ı yazılmıştır.

FOTOĞRAF II: KELİME İPTAL/EKLEME ÖRNEĞİ

Varak:6a. Beyit: K.4/56

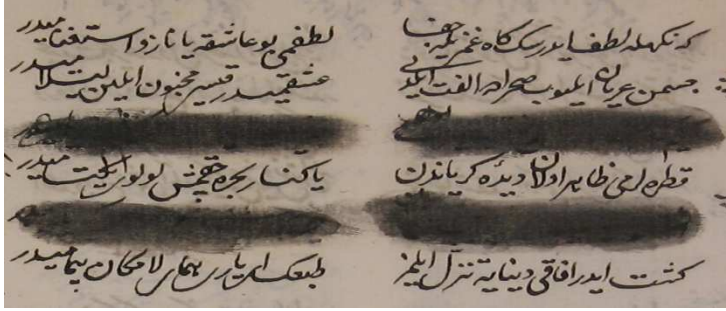
Ġarīb ü bī-kes-i vā-mānde-i beyābānem

Hidāyet it baña ey reh-nümā-yı Ḥayy [u] Kerīm

İkinci mısrada önce *heft-ıḵlīm* yazılmış sonra iptal edilerek anlama daha uygun olan, mânâyı pekiştiren,

Ḥayy [u] Kerīm olarak değiştirilmiştir.

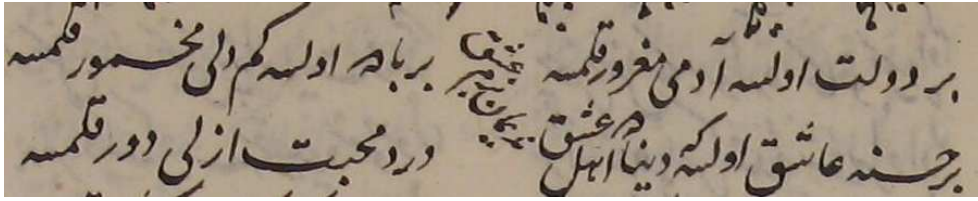
FOTOĞRAF II I: BEYİT İPTALİ

Varak: 98b.

163. gazelde 4. ve 6. sırada yazılan beyitler mürekkep isiyle tamamen iptal edilip silinmişlerdir.

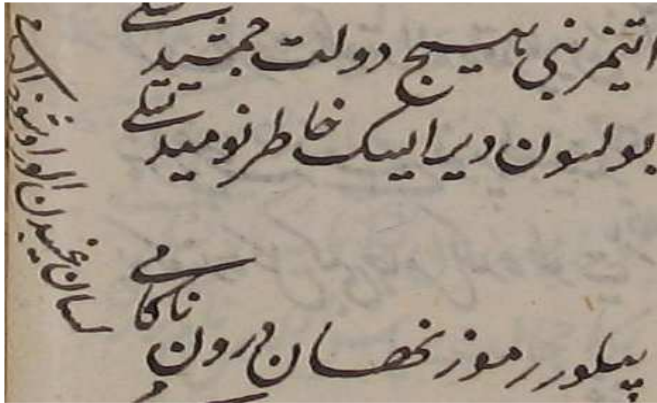
FOTOĞRAF IV: KELİMEDE FARKLILIK ÖRNEĞİ

Varak:158a Beyit: G.683/2

Bir hüsne ‘aşık olsa nedimân-ı bezm-i ‘aşk mısraında önce ki dünyada ehl-i aşk yazılmış daha sonra metnin anlamına daha uygun olan ve mânâyı güçlendiren nedimân-ı bezm-i ‘aşk tamlaması kenarda kaydedilmiştir.

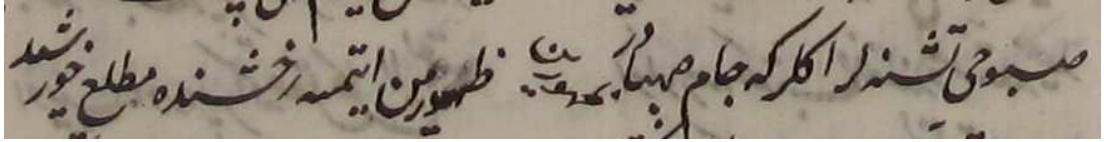
FOTOĞRAF V: MISRADA FARKLILIK ÖRNEĞİ

Varak: 165b. Beyit: G.766/1

Beytin ikinci mısra⁶nda *Bilür rumûz-ı nihân-ı derûn-ı nâ-kâmı* kaydının kenarında *Lisân-ı ğaybdan alur o şüh ilhâmı* mısraı yer almaktadır ki biz ilk yazılanı dipnotta verip metnin esasına ikinci yazılan mısraı dâhil ettik.

FOTOĞRAF VI: TEMİZE ÇEKME ÖRNEĞİ

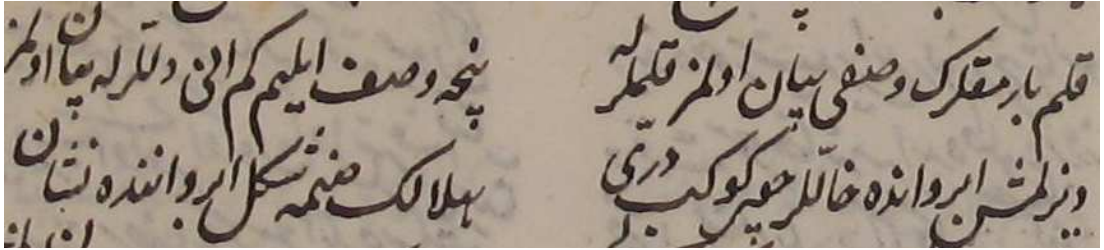

Varak: 45a. Beyit: K.30/7

Şabûhı teşneler añlar ki cām-ı şahbādur
Zuhûrın itnese raşşende maṭla⁶-ı hürşid

Beytin ikinci mısraındaki *zuhûrın* kelimesinde mürekkep akmasından kaynaklanan bir karışıklık olmuşsa da kenarda yeniden yazılmıştır.

FOTOĞRAF VII: HAREKELEME ÖRNEĞİ

Varak: 113a Beyit: G.292/3,4

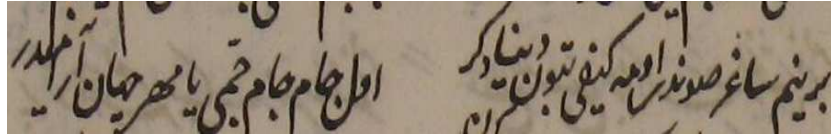
Çalem parmağlaruñ vaşfı beyân olmaz çalemlerle
Nice vaşf eyleyem kim anı *dillerle* beyân olmaz

Gazelin 3. beytinin ikinci mısraında geçen *diller* kelimesinde şedde ile *l* sesi çift okutulmak istenmiştir. Ancak kelime Arap harfleriyle yazımında çift *l* ile yazıldığından bu işaret gereksiz kullanılmıştır. Bu durumu, müstensihin metni okumada karışıklığa sebep vermemek için Arapça kelimelerde uyguladığı şedde kullanımını bir hata olarak Türkçe kelimelerde de gerek olmadan uyguladığı şeklinde yorumlayabiliriz. *Dîvân*'da bu hataya sıkça rastlanmaktadır.

4. beytin birinci mısraında ise “der” kelimesi ile yazımı aynı olan *dürri* kelimesi doğru okunması için şedde konularak belirtilmiştir. Aynı mısra da yer alan *hâller* kelimesindeki şedde ise gereksiz bir kullanım olmuştur.

Dizilmiş ebruvânda hâller çün kevkeb-i dürri
Hilâlûñ şanma şekl-i ebruvânında nişân olmaz

FOTOĞRAF VIII: HAREKELEME ÖRNEĞİ

Varak:91a. Beyit: G.93/2

Bir nîm-sâğar şund'o meh keyfi bütûn dünyâ deger
Ol cām cām-ı Cem mi yâ mihr-i cihân-ārâ mıdur

Bu beyitte ise şedde kullanımı kelimenin doğru okunabilmesi için gereklidir.

Cem kelimesinin sonundaki *m* sesi şedde ile çift okutularak *mi* soru ekindeki *m* sesi verilmiştir.

FOTOĞRAF-IX: TAKDİM/TEHİR ÖRNEĞİ (MİM-İ MUKADDEM HÂ-YI MUAHHAR)

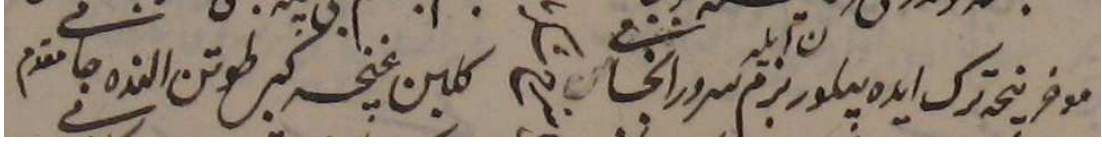

Varak:90b. Beyit: G.90/1

Āteş-i pertev-i cām-ı lebûñ etse te'sîr

Şiçe-i çeşmüm olur 'aksi ile reng-pezîr şeklinde yazılan mısranın *Pertev-i āteş-i cām-ı lebûñ etse te'sîr* olması gerektiği *āteş* ve *pertev* kelimelerinin altına konan *ha* ve *mim* harfleriyle belirtilmiştir.

FOTOĞRAF-X: TAKDİM/TEHİR ÖRNEĞİ (MİM-İ MUKADDEM HÂ-YI MUAHHAR)

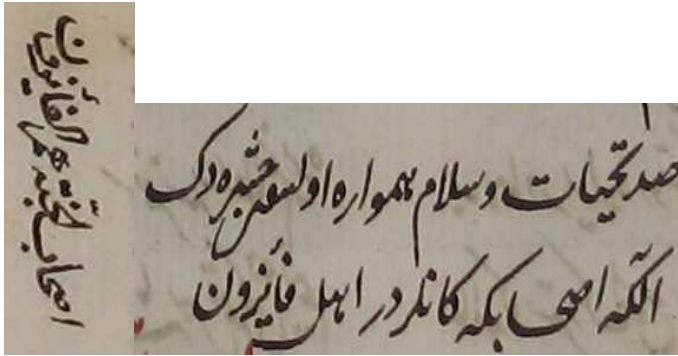

Varak: 162a. Beyit: G.734/2

Nice terk idebilür bezm-i sūr-encāmı / Gülbün-i gonce gibi tutan elinde cāmı şeklinde yazılan beyitte birinci ve ikinci mısraların yerlerinin değişmesi gerektiği birinci mısran başında *muahhar*, ikinci mısran sonunda *mukaddem* kayıtlarından anlaşılmaktadır. Bu kayda göre beyitte mısraların yerleri değiştirilerek şöyle kaydedilmiştir:

Gülbün-i gonce gibi tutan elinde cāmı
Nice terk idebilür bezm-i sūr-encāmı

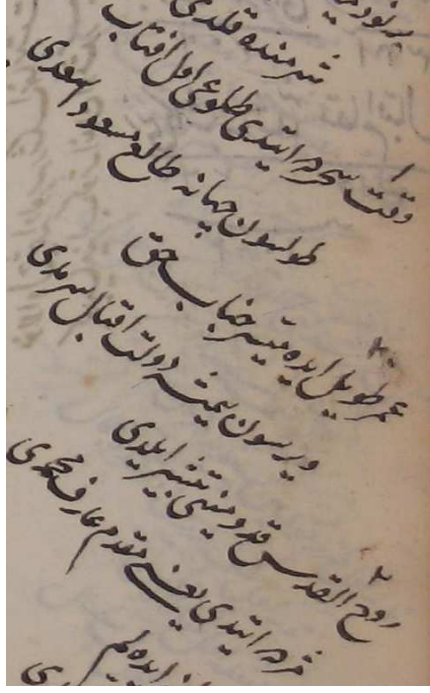
FOTOĞRAF-XI:SAYFA KENARINDA ÂYET METNİ ÖRNEĞİ

Varak: 18b

Beyit: K.12/33

FOTOĞRAF-XII: METNİ NUMARALANDIRMA YÖNTEMİYLE DÜZENLEME
ÖRNEĞİ

Varak:65b Beyit: T.12/5-7.

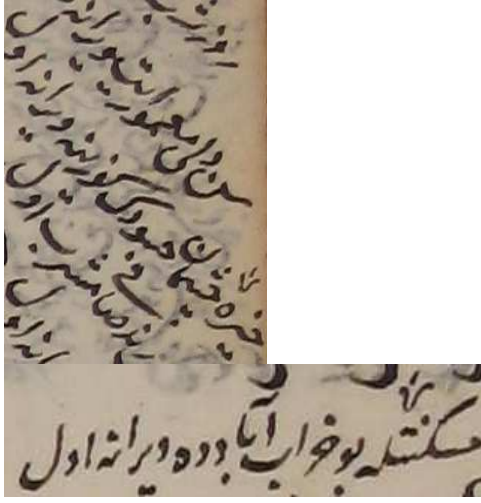
*Vaqt-i seherde itdi t̄ulū‘ı ol āfītāb
Tolsun cihāna t̄ālī‘-i mes‘ūd [u] es‘adi*

*Rūhu’l-Ḳudūs ḳudūmını tebşir eyledi
Müjd’itdi ya‘nī maḳdem-i ‘Ārif Muḥammedī*

*‘Ömr-i t̄avīl ide müyesser Cenāb-ı Hāḳ
Virsün hemīşe devlet-i iḳbāl-i sermedī*

Yukarıdaki beyitleri üst kısımlarında yer alan numaralandırmayı esas alarak metne yerleştirdik.

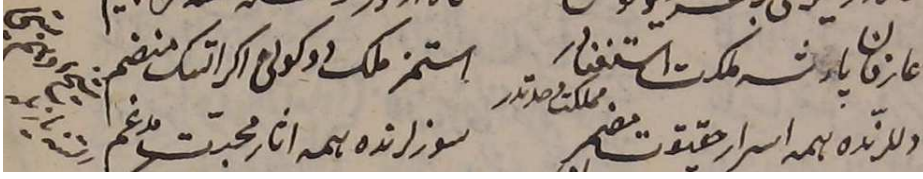
FOTOĞRAF-XIII: METNİ İŞARET YÖNTEMİYLE DÜZENLEME ÖRNEĞİ

Varak:126b Beyit: G.413/5

Beyitte *Ħıyre-çeşmān-ı*
ħasūduñ gözine vīrāne ol mısraının üst kısmına konan işaret, metnin kenarında *Meskenetle bu ħarāb-ābādda vīrāne ol* mısraının da üstüne konarak ikinci mısraın diğerinin yerine yazıldığını ya da eserin başka bir nüshasında bu şekilde kaydedildiğini, eser müellif hattı ise de müellifin ilk yazdığını silmeden bu yeni mısraı da kaydettiğini göstermektedir. Biz vezni de göz önünde bulundurarak genelde metnin kenarında yazılan mısraı metne dâhil edip ilk yazılanı dipnotta gösterdik.

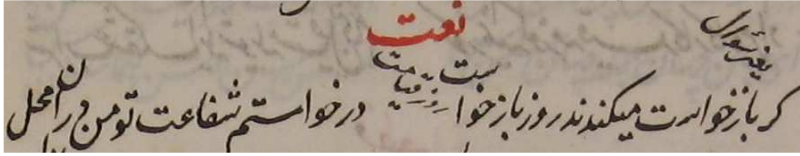
FOTOĞRAF-XIV: METNİ İFÂDE YÖNTEMİYLE DÜZENLEME ÖRNEĞİ

Varak:191b Beyit:

‘*Ārifān pādīshah-i memleket-i vaḥdetdür / İstemez mülk-i dü-kevní eger etseñ munzam* beytinin der-kenarında yer alan *Şeyḥ-i Edhem beyti altına yazıla* kaydına göre metindeki yeri düzenlenmiştir.

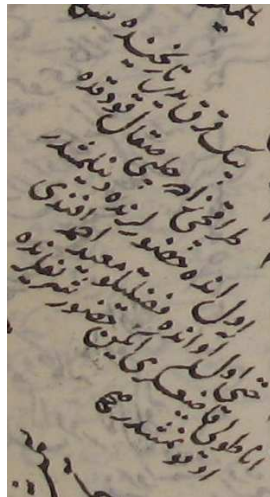
FOTOĞRAF-XV: KELİME İZAH KAYDI ÖRNEĞİ

Varak: 73b Beyit: Kt.14/1.

Ger bāz-ḥāst mī-konedend rūz-ı bāz-ḥāst beytinde *bāz-ḥāst* kelimesinin üstünde *ya‘nī su‘āl*; *rūz-ı bāz-ḥāst* kelimesinin üstünde ise *rūz-ı ḳıyāmet* denilerek kelimelerin beyit içerisindeki mânâlarına işaret edilmiştir.

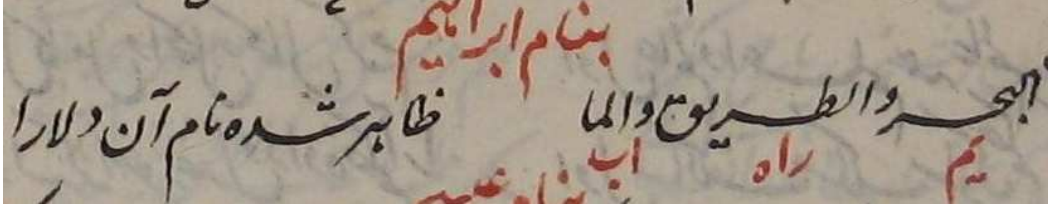
FOTOĞRAF-XVI: TARİH İZAH KAYDI ÖRNEĞİ

Varak: 154a.

Dîvân'da 648. gazelin sonunda “Biñ kırk yedi târîhinde Tarâççı-zâde Çelebi şağal kodusında ol anda huzûrlarında denilmiştir. Hattâ ol âvânda fazîletlü Mu‘îd Aḥmed Efendi Anaṭolî kâdî‘ askeri iken huzûr-ı şerîflerinde okunmuşdur.” şeklindeki bir kayıtle gazelin ne zaman ve kimlerin huzurunda okunduğuna dâîr bir açıklama kaydedilmiştir.

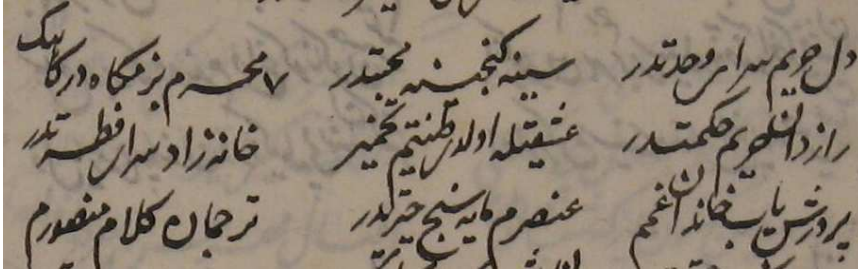
FOTOĞRAF-XVII:MUAMMA ÇÖZÜMÜ ÖRNEĞİ

Varak: 175b. Beyit: Mu.7/1.

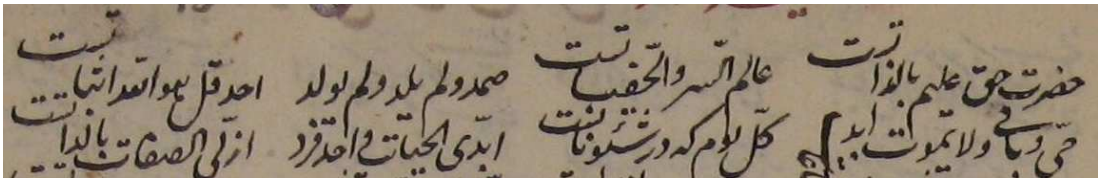
Arapça tamlamalarla kaleme alınmış *El-baḥru ve’ṭ-ṭarîku ve’l-mâ* mısraında her kelimenin altına Farsça karşılığı yazılarak muammâ çözülmüştür. Buna göre *el-baḥr* kelimesinin altına *yemm*, *ve’ṭ-ṭarîk* kelimesinin altına *râh* ve *ve’l-mâ* kelimesinin altına da *âb* yazılarak *İbrâhim* ismine ulaşılmıştır.

FOTOĞRAF-XVIII: ÜÇLÜ SÛTUN ÖRNEĞİ

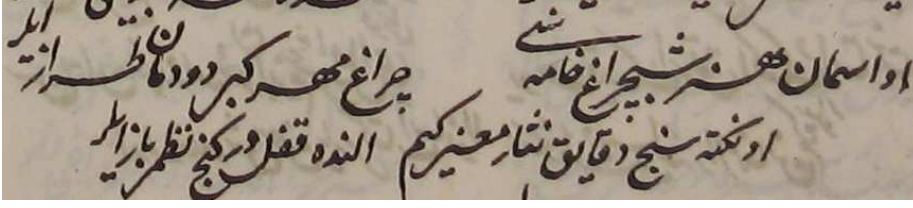
Varak:90b. G.89.

FOTOĞRAF-XIX:DÖRTLÜ SÛTUN ÖRNEĞİ

Varak:190a. K.1.

FOTOĞRAF-XX: ŞİİR BİTİMİNE İŞARET ÖRNEĞİ

Varak: 87b. Beyit: G.66/9

O nükte-senc-i daḳāyık nişār-ı ma'nā kim/ Elinde ḳufl-i der-i genc-i nazm bāz eyler mısraı biraz daha içerden ve sayfaya ortalanarak yazılmış, şiirin son beyti olduğuna işaret edilmiştir.

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**17.YÜZYIL ŞÂİRİ AHMED YÂRÎ VE DÎVÂN'I
(İNCELEME-METİN)**

(CİLT 2)

DOKTORA TEZİ

NURGÜL KARAYAZI

İSTANBUL 2012

V. BÖLÜM

METİN

[DİBÂCE]

(.....)⁶⁷⁰

[1a]mu‘ anven ve mükerrem eyleyüp kimini ‘ ulemâ-yı ‘ âmil ve kimini şu‘ arâ-yı kâmil kıldı. Ve dîbâce-i[1] şuver-i insân-ı kerîmi ⁶⁷¹ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ tebşîr-i tekrîm-i ‘ amîmi üzre [2] fihrist-i kitâb-ı *aḥsen-i taḫvîm* eyleyüp ya‘ nî ḥilḳat-i merâtib-i terâkîb-i vücûd-ı insânı [3] bedâyi‘ -i âferîniş-i hestî-i şîfat ve berâhîn-i bîniş [ü] dâniş-i ta‘ ayyün-i zâtıyla nâṭıka-baḥş-ı [4] şaḥîfe-i ḥayât kılmışdur.

Beyt

Ber-vaḥdetiş şaḥîfe-i رَبِّبٌ⁶⁷² ḥüccet est
În ki [5] neveşte ez- شَهِدَ اللَّهُ⁶⁷³ ber-ân güvâh⁶⁷⁴

Ve silk-i le‘âlî-i şalât ol çerâğ-efrûz-ı ḥânedân-ı [6] şerî‘ at ve ol şa‘ şa‘ a-sûz-ı mihr-i âsumân-ı nübüvvet.

Meşnevî

Kâr-ı perdâz-kâr-ı ḥâne-i ğayb
Ḥâzin-i [7] genc-i ḥâne-i رَبِّبٌ⁶⁷⁵

Ḥüccet-i Ḥaḳ ḥulâşa-i kevneyn
Raḥmet-i ḥalḳ ḥâdî-i şaḳaleyn

⁶⁷⁰ Metnin baş tarafında eksiklik vardır.

⁶⁷¹ “Biz insanı en güzel biçimde yarattık.” Kur’ân-ı Kerîm, Tîn, 95/4. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıncı, İbrahim Kâfi Dönmez, SadrettinGümüş, 5 c. , Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, C. V, s. 589)

⁶⁷² lâ-raybe: hiç şüphe yoktur. Kur’ân-ı Kerîm’de 14 defa zikredilen bu ibâre için bkz. Bakara, 2/2; Âli İmrân, 3/9, 25; Nisa, 4/87; En’âm, 6/12; Yûnus, 10/ 37; İsrâ, 17/99;Kehf, 18/21; Hac, 22/7; Secde, 32/2; Mü’min, 40/59; Şûrâ, 42/7; Câsiye, 45/ 26, 32.

⁶⁷³ şehîdallâh: Allâh şâhiddir (ki). Kur’ân-ı Kerîm, Âli İmrân, 3/18. Âyetin tamamı şöyledir: شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ki, kendisinden başka ilah yoktur. Melekler ve ilim sahipleri de (bunu ikrar etmişlerdir. Evet) mutlak güç ve hikmet sahibi Allah’tan başka ilah yoktur.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıncı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, C. I, s.377.)

⁶⁷⁴ O’nun birliğine “lâ-reybe” (hiç şüphe yoktur) sayfası delil olmuştur ki onun üzerine “şehidâllâh”dan (Allah şâhiddir ki) bir tanık yazılmıştır.”

⁶⁷⁵ lâ-rayb: hiç şüphe yoktur.

[8] Sâkin-i hânķâh-ı ⁶⁷⁶ أَوْ أَدْنَى
Sâlik-i şâh-râh-ı ⁶⁷⁷ أَرْسَلْنَا

Sultân-ı ıqlım-i vefâ' şâh-ı serîr-i ıştıfâ[9] ser-defter-i şıdķ u şafâ' sermâye-i emn ü emân sultânü'l-enbiyâ' ve şefî'-i rûz-ı cezâ a'nî Muhammedü' [10]l-Muştafa hazretinüñ ziver-i ikلیل-i midhat ü şanı olsun ki vücûd-ı pāk-i nübüvvet-penâhı [11] şâyeste-terin-i mevhibe-i tenzîl-i kelâm-ı mübîn-i ⁶⁷⁸ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ dür. Hazret-i Hâkîm-i Muķtedir [12] 'allet kelimetu kemâlihi ve cellet 'azametü celâlihi⁶⁷⁹ dergâhından mevâkib-i 'aşiyân-ı rû-siyâhâna müjde-i [13] 'azîm ⁶⁸⁰ وَمَا نُعِدُّ بَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ kelâm-ı nezîri ile vahy-âzmâ-yı tebşîr olınmışdır. [14] Şallü a'lâ nûri'l-verâ şallü a'lâ şemsü'l-hüdâ a'ni'l-Habîbi'l-Muştafa[15] ilâ hayri'l-milel ve 'aleyhi selânullâhu'l-'aliyyü'l-a'lâ ve şallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve 'alâ âlihi ve 'itrehihi'[16]t-tayyibîne't-tâhirîn. Ve 'ıkd-ı lü'lü-yi taḥiyyât aşḫâb-ı berere-i çâr-yâr-ı güzîn ve aḥbâb-ı [17] mütâbi'an-ı kıvâmü'd-dîn rıdvânullâhi 'aleyhîm ecma'in ḥazerâtınuñ nişâr-ı aķdâm-ı sidre-i [18] ihtirâmları olsun ki cümlesi 'imâd-ı ḳaviyyü'z-zahr ve raşînü'l-erkândur. Bunlaruñ her biri rumûz-[19] [1b] âmûz-ı kerâmet-i zâhire ve serîr-efrûz-ı ḥılâfet-i bâhire ve her biri kâr-sâzân-ı raşânet-i şeri'at-i [1] Muştafavî ve râz-dârân-ı emânet-i tariķat-i nebevî olmışlardır. Hazret-i Mun'im-i Feyyâz-ı Muḫlaķ [2] evvel âvânde yegân yegân anlaruñ vücûd-ı ḥikmet-rehînlerini te'yîd-i mebânî-i dîn ve temhîd-i ḳavâ'id-i şer'-i [3] mübîn eylemek için muvaffaķ eyleyüp kevkebe-i übbehet-nişânları tih-mândegân-ı ğavâyet-i [4] ḥızlân olanlara iş'a-ı âyîn-i dîn-i Muhammedî ve izâ'a-ı ḳavânin-i millet-i Aḫmedî 'alâ şâḫibühü's-selâmü' [5]s-sermedî eylediler.

⁶⁷⁶ ev ednâ: hatta daha da yakın oldu. Kur'ân-ı Kerîm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu" (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. V, s. 104)

⁶⁷⁷ erselnâ:gönderdik. Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir: وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ "(Resulüm!) Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik."

⁶⁷⁸ "(Resülüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/107. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. III, s. 594)

Metinde âyet iktibâsında bazı farklılıklar yer almaktadır: Vemâ: innâ. "illâ" ibaresi yer almamaktadır.

⁶⁷⁹ Onun kemâlinin kelimesi yüce oldu ve celâlinin azameti yüce oldu.

⁶⁸⁰ "Sen onların içindeyken onlara azap edecek değiliz" Kur'ân-ı Kerîm, Enfâl, 8/33 'deki âyetten kısmî iktibâs yapılmıştır. Âyetin aslı şöyledir: وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ "Halbuki sen onların içinde iken Allah, onlara azap edecek değildir." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. II, s. 540)

eflâkdür. Hadîs [19] [2a] ⁶⁸⁶ **إِنَّ مِنَ الشُّعْرِ الْحِكْمَةَ وَإِنَّ مِنَ الْبَيَانِ السِّحْرَ** buyurmuşlardır. Anlar ki ğavvâşân-ı bihâr-ı jāj-hâyî [1] olmuşlardır. ⁶⁸⁷ **وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ** da dâhil olup şâh-sâr-ı naḥl-i vücûdların şarşar-zen-i [2] âşüb-ı ḥazân-ı ğavâyet itmişlerdür. Ve anlar ki **إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ** ⁶⁸⁸ istişnâsına [3] vâşıl oldılar. Her birisi çâr-bâliş-nişîn-i şadr-ı unvân ve mesned-ârâ-yı ravza-i cinân olmuşlardır. [4] Nitekim hadîs-i şerîfde ⁶⁸⁹ **هُوَ كَلَامٌ فَحَسَنُهُ حَسَنٌ وَ قَبِيحُهُ قَبِيحٌ** buyurulmuşdur. İmdi şu‘arâya [5] çâşnî-i ‘uzûbet-i lisân mâye-i mezâk-ı dil ü cândur. Pes bu ‘abd-i nâ-çiz-i ḳalîlü’l-bidâ‘a ve ‘adîmü’[6]l-istişâ‘a.

Ḳıṭ‘a

Ḥadîḳa-i hünerüñ zîb-baḥş-ı ezhârı
 Şüküfte-ğonce-i gülzâr-ı [7] ma‘rifet Yârî
 Baña müsellemler olupdur cihân⁶⁹⁰-ı ma‘nâda
 Selâset-i sühân-ı şüh-tırâz-ı eş‘ârî

[8] Ḥacle-ğâh-ı ṭabî‘atden bugüne tevşîh-i ‘arz-ı cemâl-i ‘anberîn-niḳâb ve tekşîf-i tutuḳ-bend-i [9] ‘arâyis-i kelâm-ı ḥicâb eyledi ki mişâl-i vücûdum tarâvet-yâfte-i gülşen-i kemâl ve nâfe-i ser-beste-i [10] ṭab‘um nükhet-i feyz-i ma‘ârif-ile delâlet olup;

Beyt

Düdmân-ı ‘aşḳ-râ ez-men girâmî-[11]ter ne- zâd
 Cevher-i men kerd rüşen gevher-i âbâ-yı men⁶⁹¹

ve dest-yârî-i ḳalem-i dürr-rîz-i yâḳûtî [12] ‘ilm ile silk-i şımṭ-ı⁶⁹² şahîfe-i suṭûra zîver-i raḳam eyledüğüm her ma‘nâ-i nâzûk ḥayâli meşşâta-i [13] mergüle-tırâz-ı nev-‘arûs-ı

⁶⁸⁶ “Şiirin öylesi vardır ki hikmetin ta kendisidir ve beyanın öylesi vardır ki sihrin ta kendisidir.” Hadîs-i Şerîf, Ebû Davûd, V, 276-277.

⁶⁸⁷ “Şairler(e gelince), onlara da sapıklar uyarlar.” Kur’ân-ı Kerîm, Şuarâ, 26/224. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. IV, s. 180)

⁶⁸⁸ “Ancak iman edip iyi işler yapanlar...” Kur’ân-ı Kerîm, Şuarâ, 26/227. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. IV, s. 180)

⁶⁸⁹ “O söz (ki) onun güzeli güzel, çirkinini (de) çirkindir.” Sahih hadisler arasında bulamadığımız zayıf hadis olduğunu tahmin ettiğimiz bu sözün kaynağını bulamadık. Fakat *Keşfu’l-Hafâ*’da mânâca benzer bir hadis tespit ettik:

الشيء بمنزلة الكلام فحسنه كحسن الكلام ، و قبيحه كقبيح الكلام
 Söz güzel olursa onun şiiiri de güzel olur. (Eğer) söz çirkinse şiiiri de çirkin olur.” (Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, II, 1553)

⁶⁹⁰ Bu kelime her zaman *çihân* şeklinde yazılmıştır. Metinde çok fazla zikredilen bir kelime olduğu için her defasında dipnotla bu farklı yazıma işaret etmek bir kalabalıklığa sebebiyet vereceğinden burada bu duruma işaret etmekle yetineceğiz.

⁶⁹¹ Aşk sülalesinde benden daha saygın birisi doğmadı. Benim cevherimi (tözümü), benim atalarımın gevheri (mücevheri) aydınlattı.

‘ibâret ve her ħurûf-ı şîrîn-maķāli tûṭî-i naġme-senc-i [14] ŧekeristân-ı feşâġat ve her saṭr-ı manzûm-ı dÛrer-bâr-ı cevherîn-tırâzı birer dizi lÛ’lÛ-yi [15] girân-mâye-i belâġat eyleyÛp nice enmÛzec-i nevâdir-i vâridât-ı elfâz-ı ma‘ânî olan mezâmîn-i [16] daķıķa ve ma‘ânî-i reŧîķayı cem‘ ü telfîķ ve meknÛn-ı gencîne-i derÛnum olan cevâhir-i [17] zînet-baġŧ-ı eŧ‘ârûm pîrâye-i silk-i eyyâm idÛp tâ rÛz-ı rÛst-e-ġîz nigâŧte-i [18] ŧÛret-nÛmâ-yı ser-levġa-ı ġÛftârûm bâ‘ iş-i yâd-dâŧtî-i nâdire-sencân-ı nazm [19] [2b] u eŧ‘âr ve ebedÛ’l-âbâd naķŧ-ı nâmum nÛviŧte-i ŧaġîfe-i rÛzigâr ola.

Bâķî ġalur ŧaġîfe-i ‘âlemde adumuz. [1]

MESNEVÎ, KASÎDE VE MUSAMMATLAR

M 1*

İBTİDÂ MÎ-KONEM BE-BİSMÎ’L-LÂĤ

— · · — / — · · — / — · —

- 1 Bismillâhirrahmânirrahîm
ŧuġķa-i râyât-ı kelâm-ı ġadîm
- 2 BesmeledÛr maṭla‘-ı nazm-ı kerîm
BesmeledÛr a‘zam-ı ism-i Ĥakîm
- 3 BesmeledÛr ġamd ü ŧenâ-yı sÛġan
BesmeledÛr nuṭķ-fezâ-yı sÛġan
- 4 BesmeledÛr lâzîme-i ibtidâ’
BesmeledÛr ġâtime-i intihâ’
- 5 BesmeledÛr serv-i ħemenzâr-ı dîn
BesmeledÛr ġonce-i bâġ-ı yakîn
- 6 BesmeledÛr zîver-i eyvân-ı ŧer‘
BesmeledÛr ŧem‘-i ŧebistân-ı ŧer‘
- 7 BesmeledÛr zemzeme-senc-i gelÛ
BesmeledÛr rehber-i ⁶⁹³لَا تَقْنَطُوا
- 8 BesmeledÛr Mehmed’e pîrâ-yı dîn
BesmeledÛr memleket-ârâ-yı dîn

⁶⁹² ŧımt:ŧımt

*M 1:3b-4b.

⁶⁹³ lâ taġnetÛ:Ûmit kesmeyiniz. Kur’ân-ı Kerîm, ZÛmer, 39/53. Âyetin tamamı ŧöyledir: قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ “De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden Ûmit kesmeyin! Çünkü Allah bütün ġunahları baġıŧlar. ŧÛphesiz ki O, ħok baġıŧlayan, ħok esirgeyendir.” (bkz. *Kur’an Yolu TÛrkħe Meâl ve Tefsir*, C.I V, s. 544)

- 9 Besmeledür nâṭıka-perdâz-ı dil
Besmeledür mu‘cize-endâz-ı dil
- 10 Besmeledür ey dil-i ‘aql-ı selîm
Râhber-i câdde-i müstaḳîm
- 11 Besmeledür feyz-fürûz-ı dehen
Besmeledür şa‘şa‘a-sûz-ı süḥan
- 12 Besmeledür zîver-i nuṭḳ u dehân
Besmeledür lafz-ı nuḥust-i zebân
- 13 Besmeledür mu‘cize-baḥş-ı zekâ‘
Besmeledür vird-i dil-i enbiyâ‘
- 14 Besmeledür mevc-i biḥâr-ı ezel
Besmeledür kârger-i ‘aḳd ü ḥall
- 15 Besmeledür mebd-e‘-i kâr-ı ma‘âş
Besmeledür hem-sebeb-i inti‘âş
- 16 Besmeledür meslek-i râh-ı hüdâ
Besmeledür anda yine reh-nümâ
- 17 Besmeledür kâşif-i envâr-ı dil
Besmeledür vâkıf-ı esrâr-ı dil
- 18 Besmeledür nâfe-güşâ-yı nefes
Besmeledür ğâliye-sâ-yı nefes
- 19 Besmeledür bedreḳa-i nehc-i Ḥaḳ
Besmeledür zât u şıfâta sebaḳ
- 20 Besmeledür besteye fevc-i necât
Besmeledür teşneye âb-ı ḥayât
- 21 Besmeledür ṭârem-i kevne esâs
Besmeledür ‘arşda sâḳ-ı mesâs
- 22 Besmeledür maṭla‘-ı dîvân-ı vaḥy
Besmeledür nüshâ-i furḳân-ı vaḥy
- 23 Besmeledür ḳurb-ı şebât-ı vücûd
Besmeledür âb-ı ḥayât-ı vücûd
- 24 Besmeledür nûkte-nüvâz-ı derûn
Besmeledür maḥrem-i râz-ı derûn
- 25 Besmeledür vesvese-sûz-ı ‘aḳıl
Besmeledür vecd-fürûz-ı ‘aḳıl

- 26 Besmeledür şu' le-i şem' -i vücūd
Besmeledür kâmet-i tavk-ı sücūd
- 27 Besmeledür gülbün-i gülzâr-ı vahy
Besmeledür nûkhet-i esrâr-ı vahy
- 28 Olsa n'ola ol haţ-ı feyz-âferîn
Levh-tırâzende-i ' arş-ı berîn
- 29 Şâm u seher itmede tezkâr-ı dem
Nağme-serâyân-ı harîm-i kâdem
- 30 Oldı o âşâr-ı kelâm-ı Hudâ
Nuţk-fezâyende-i tıfl-ı zekâ'
- 31 Dolsa⁶⁹⁴ n'ola şahn-ı serây-ı sipenc
Şâm u seher olmadadur nağme-senc
- 32 Râh-nümâyân-ı reh-i aşfiyâ'
Kâfile-sâlâr-ı diyâr-ı beķâ
- 33 Şafha-i dilde ger olınsa ruķûm
Dîde-i câna ola keşf-i ' ulûm
- 34 Harfleridür câmi' -i zât u şıfât
Noķtasıdur ahsen-i eşkâl-i zât
- 35 Lafız-ı bism cümle-i⁶⁹⁵ Kur'ândur
Eşref-i ism ekrem-i burhândur
- 36 Noķta-i bâ oldı ey ehl-i funûn
Sâlik-i ' irfâna sevâd-ı ' uyûn
- 37 Sîni durur şâne-i gîsû-yı dîn
Mîmi ki fevvâre-i mâ' -i ma' in
- 38 Olsa n'ola lafz-ı ilâh-ı ' azîm
Gülbün-i gülzâr-ı kelâm-ı kadîm
- 39 Gevher-i hâ oldı bil ey ehl-i hâl
Hâtem-i dest-i Kadir-i Zülcelâl
- 40 Meddi durur ebrû-yı didâr-ı vahy
Zâhir ider ' âleme envâr-ı vahy
- 41 Cādû-yı nefse elif-i müstaķîm
Gösterür i' câz-ı ' aşâ-yı Kelîm

⁶⁹⁴ Tolsa
⁶⁹⁵ evvel-i

- 42 Oldı gör ol şedde-i esrâr-bîn
Ser-müje-i dîde-i Rûhu'l-Emîn
- 43 Lâmidur âvihte-i kandîl-i 'arş
Râsı ki mâh-ı nev-i taḥvîl-i 'arş
- 44 Ğonce-i ḥâ zîver-i tâc-ı melek
Ḥoḳḳa-i⁶⁹⁶ nûn mihr-i derûn-ı felek
- 45 Nokḩa ki nûn içre hüveydâ mıdur
Ḥoḳḳa-i 'arşda dür-i yektâ mıdur
- 46 Lafz-ı raḥîm bedreḩa-i râhdur
Mazhar-ı zât-ı Şamed Allâh'dur
- 47 Elfi durur sehm-i sa' âdet-eşer
Râsı durur saḩt-ı kemân-ı ḩader
- 48 Nokḩa-i yâ⁶⁹⁷ sünbüle-i jāle-gîr
Hey'et-i mîm encüm-i dünbâle-gîr
- 49 Mîm durur ḩâtîme-baḩş-ı kelâm
Olsa n'ola her söz anuñla tamâm
- 50 İmdi ḩoma dilden anı Yârîyâ
Tâ bulasın maġfîret-i Kibriyâ'
- 51 'Aḩluñı mest it mey-i tevḩîd ile
Neşve-dih ol sāġar-ı tecrîd ile
- 52 Besmeleyi kim ide vird-i derûn
Menzil-i maḩşûda olur reh-nümûn
- 53 Merd iseñ el-ḩâşılı ey nîk-kîş
Eyle zebân u dile anı meniş
- 54 Dergeh-i Ḥaḩḩ'a kim iderse sücûd
Dîde-i câna ola keşf-i şühûd
- 55 Besmeleyi eyle hemîşe sebaḩ
Tâ ki ḩola ḩalbüñe envâr-ı Ḥaḩ
- 56 Her nefes eyle dile vird-i 'azîm
Bismillâhirraḩmânirraḩîm

⁶⁹⁶ Sâġar-ı

⁶⁹⁷ Nokḩa-i yâ:Nokḩa-i vü yâ

M 2*

İN MÜNĀCĀT-I ĶADIYYÜ'L-ĤĀCĀT

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ey güşâyende-i dil-i meknūn
Naşş-perdāz-ı kār-gāh-ı derūn
- 2 Zīb-pīrā-yı ʿālem-i melekūt
Meşʿal-ārā-yı t̄arem-i ceberūt
- 3 Hādī-i feyz-i raḥmet-i ezeli
Mālik-i lā-yezāl ü lem yezeli
- 4 Sensin eşyāda Bāṭın u Zāhir
Sensin esmāda Evvel ü Āḥir
- 5 Mülk-i tevfiķe pādişāh sensin
Reh-i taḥķiķe reh-nümā sensin
- 6 Olmasa emrūñ eylemez ḥarekāt
Ķaṭre deryāda şemsde zerrāt
- 7 Dile feyz-i dem ü zebān kılduñ
Sūḥanı cevher-i beyān kılduñ
- 8 Aşlımuz māye-i türāb itdüñ
Kūze-i cāna feyz-i āb itdüñ
- 9 Ḥāne-i sīneme şafāʾ senden
Revzen-i dīdeme ziyāʾ senden
- 10 Sübḥa-i nazmem ey Kerīm ü Raḥīm
Rişte-i luṭfuñ ile ola nazīm
- 11 Mülk-i ʿirfāna tā olup sālīk
Olam anda cevāhire mālik
- 12 Fehm-i maʿnāda t̄abʿum eyle ferīd
Kişver-i nazmda idem tefrīd
- 13 Nuṭķumı māye-baḥş-ı kām eyle
Sözlerüm vird-i ḥaşş ü ʿāmm eyle
- 14 T̄uṭī-i cānımı şeker-ḥā kııl
Ķafes-i tende anı gūyā kııl

* M 2:2b-3a.

- 15 Gönlümi ‘aşkuñ ile hāmūş it
Nice hāmūş belki medhūş it
- 16 Mest-i lā-ya‘ kı1 eylesün cānı
Bāde-i ma‘ nevī vü rūhānī
- 17 Beni mest-i şarāb-ı şevk eyle
Bülbül-i būsitān-ı zevk eyle
- 18 Sübha-i zikrüm elde mes‘ üd it
Mededüñ riştesiyle memdüd it
- 19 Nefs-i emmāreden idüp āzād
Tā bulam şevk-ı inşirāh-ı fu‘ād
- 20 Sālik-i şāh-rāh-ı irşād it
Kalmışam rāh-ı ğamda ir şād it
- 21 Gönlüm āyīnesin mücellā kı1
Cān çerāğını şu‘ le-ārā kı1
- 22 Mazhar-ı pertev-i tecellā kı1
Reşk-i hürşid-i ‘ālem-ārā kı1
- 23 Dili nār-ı ğamuñla sūzān it
Dīdeyi ‘aşkuñ ile giryān it
- 24 Dāğ-ı ‘aşkuñla sīne çāk olsun
Seyl-i şevkūñle dīde pāk olsun
- 25 Cām-ı nazmum raḥīk-ı cān eyle
Bezm-i hāşşāna düst-kān eyle
- 26 Dürr-i nazmum güher-feşān eyle
Zikr-i tesbīḥ-ı kudsiyān eyle
- 27 Naḥl-i hāmum gül-i gülistān it
Reşhasın kaṭre-bār-ı nīsān it
- 28 Sözlerüm efşahü’l-ke1ām eyle
Ya‘ nī şāyān-ı hāşş ü ‘āmm eyle
- 29 Yūsuf-ı nazmum eyleyüp meşhūr
Cümle dünyāya kı1 anı manzūr
- 30 Bürka‘ -i fikr-i bokr-ı ma‘ nā-ı rāz
Ḥacle-i dilden oldı cilve-tırāz

M 3*

İN HİTÂBİYYÂT-I ZÂT-I PÂK-İ NA‘T-I AĦMEDÎ

— . / . — . / . — .

- 1 Ey şâhib-i sırr-ı ⁶⁹⁸لِي مَعَ اللَّهِ
Aĥsentü zihî tebârekallâh
- 2 Ey nüşâ-i evvelîn ser-âgâz
Dîbâce-tırâz-ı şafĥa-i râz
- 3 Ey ser-i süĥan kitâb-ı mürsel
Ser-nâme-i mücmel ü mufaşşal
- 4 Ey nesl-i nesîl-i Bü'l-mekârim
Nessâbe-tırâz-ı âl-i Hâşim
- 5 Ey sidre-nişîn-i ‘arş-ı mesned
Tübâ-ĥad-i müntehâ-yı sermed
- 6 Ey nâmı temîme-bend-i ⁶⁹⁹ĥâ mîm
Maĥmûd u Muĥammed Aĥmed ü Mîm
- 7 Ol Mîm cihâna raĥmet oldı
Fevvâre-i ‘ayn-ı ĥikmet oldı
- 8 Ey ‘uĥde-güşâ-yı sırr-ı pinhân
Hem cevher-i ferd-i kân-ı imkân
- 9 Ey ģonce-i gülsitân-ı ‘işmet
Nev-bâde-i bûsitân-ı ĥikmet

* M 3: 22a-25a.

⁶⁹⁸ lî-ma‘ allâh: Benim Allah ile.Hadîsin tamamı şöyledir: لِي مَعَ اللَّهِ وَقَتَّ لَا يَسْتَعْنِي فِيهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ لُمُرْسَدَ
“Benim, Allah ile öyle bir vaktim vardır ki; o an bana ne bir melek-i mukarreb ve ne de bir nebiyy-i mürsel yaklaşamaz.” (Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, II, 2159)

⁶⁹⁹ Kur’ân-ı Kerîm’de “حم” yazılışıyla 7 sûrenin ilk âyetidir. Sûreler için bkz. Mü’min, 40/1; Fussilet, 41/1; Şûrâ, 42/1; Zuhruf, 43/1; Duhân, 44/1; Câsiye, 45/1; Ahkâf, 46/1. “Çoğu Mekke’de nâzil olan yirmi dokuz sûrenin başında ya bir âyet ya da bir âyetin başlangıcı olarak, kelime oluşturmaya bazı harfler yer almakta olup bunlara hurûf-ı mukattaa (ayrı ayrı harfler) denir. Bunlar Arap alfabesinin on dört harfidir ve bazı sûrelerin başında tek harf olarak, bazılarının başında ise birden fazla harfin yan yana dizilişi şeklinde yer almışlardır.Bu harflerin Kur’ân-ı Kerîm’den bir âyet veya âyet parçası olduğunda şüphe yoktur. Mânaları ve hikmetleri üzerinde ise farklı görüşler ve yorumlar ileri sürülmüştür. Sıradan insanların bilgi vasıtalarıyla mânalarını ve kullanılış maksatlarını (hikmet) bilmek ve anlamak mümkün olmayan bu harflere, kezâ lûgat mânalarında kullanılmamış olup ne mânaya geldikleri de açıklanmamış bulunan bazı kelimelere müteşâbihat adı verilmektedir.” *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrırcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, c. I, s. 17.

- 10 Ey gevher-i kân-ı *kün fe-kân*⁷⁰⁰
Pirāye-i t̄ac-ı ħiredānī
- 11 Ey ğonce-i ğülşen-i Birāhīm
Şād-āb-ı كُن⁷⁰¹-i riyāz-ı ten^c im
- 12 Ey maṭla^c -ı nüşḡa-i emānī
Dībāce-i *seb^catū'l-meşānī*⁷⁰²
- 13 Ey ħātem-i nāme-i risālet
Ṭuġrā-yı şaḡīfe-i nübüvvet
- 14 Ey sidre-nişin-i ^c arş-ı temkīn
Maḡşūd-ı cihān ħulāşa-i ṭıyn
- 15 Ey maṭla^c -ı şāh-ı beyt-i dāniş
Fihrist-i cihān-ı āferīniş
- 16 Ey mebhāş-ı faşl-ı ^c aḡl-ı evvel
Tafşīl-i muḡaddimāt-ı mücmel
- 17 Ey nāzım-ı kār-ġāh-ı i^c cāz
Manzūme-i kār-nāme-i rāz
- 18 Ey vāḡıf-ı sırr-ı ^c ālem-i ġayb
^c Allāme-i nükte-dān-ı⁷⁰³ لَا رَيْبَ

⁷⁰⁰ Kün fe-kân:Ol dediği olur. Bu ibareden maksat Kur'an-ı Kerim'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere يَدْبِعُ لَدَيْكَ أَتَيْنَاكَ سُبْعًا مِّنَ الْمُنَافِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمِ (O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen oluverir." hakikatidir. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 116) Bu manada ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73;Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsin, 36/82; Mü'min, 40/68.

⁷⁰¹ kün:Ol! Kur'an-ı Kerim'de âyetlerde كُنْ فَيَكُونُ şeklinde geçen bu ibare "Ol (der) o da oluverir" manasına gelmektedir.Âyetler için bkz. Bakara, 2/117; Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsin, 36/82; Mü'min, 40/68.

⁷⁰² "Tekrarlanan yedi (âyet)" mânâsına gelen bu ibare; yedi âyetten meydana gelen ve Kur'an-ı Kerim'in ilk sûresi olan Fatiha'ya verilen addır. Kur'an-ı Kerim, Hicr,15/87'de yer alan âyette: وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سُبْعًا مِّنَ الْمُنَافِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمِ "Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur'an'ı verdik." buyurulmuştur. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 329) Âyette geçen "tekrarlanan yedi âyet" ibaresiyle fâtiha sûresine telmihte bulunulduğu müfessirlerce açıklanmıştır. Buna delil olarak da Hz. Peygamber'den rivâyet edilen şu hadîs gösterilmiştir: "Ebu Saîd İbnu'l-Muallâ (radiyallahu anh) anlatıyor: 'Ben Mescid-i Nebevî'de namaz kılıyordum. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) beni çağırdı. Fakat (namazda olduğum için) icabet edemedim. Sonra yanına gelerek: 'Ey Allah'ın Resûlü namaz kılıyordum (bu sebeple cevap veremedim diye özür beyan ettim). Bana: 'Allahu Teâla Kitabı'nda: 'Ey iman edenler, Allah ve Resûlü sizi çağırdıkları zaman hemen icâbet edin' buyurmuyor mu?' (Enfal,24) dedi ve arkasından ilâve etti: 'Sen mescidden çıkmazdan önce, sana Kur'an-ı Kerim'in (sevabca) en büyük sûresini öğreteyim mi?' dedi ve elimden tuttu. Mescidden çıkacağı sırada ben: 'Sana en büyük sureyi öğreteceğim' dememiş miydiniz? dedim. Bana: 'O sûre Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemin dir ki (namazlarda tekrar tekrar okunan) yedi âyet (es-Seb'u'l-mesâni) ve bana verilen yüce Kur'an'dır' buyurdu." Buhârî, Tefsir 1; Nesâî, İftitâh 26; Ebû Dâvud, Vitir, 15.bkz.İbrahim Canan, *Hadis Külliyyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, C.3, s.245-246.

⁷⁰³ lâ rayb: Şüphe yoktur. Bu ifade Kur'an-ı Kerim'de on dört yerde zikredilmiştir.. Biz manaca Bakara, 2/2. âyete telmih edildiği kanaatindeyiz. Âyetin tamamı şöyledir:لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ "O kitap (Kur'an); onda asla şüphe yoktur. O, müttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir." İfâdenin geçtiği diğer âyetler için ayrıca bkz. Âli İmrân, 3/9; Âli İmrân, 3/25; Nisa, 4/ 87; En'âm, 6/ 12; Yûnus, 10/37; İsrâ, 17/99; Kehf, 18/21; Hac, 22/ 7; Secde, 32/ 2; Mü'min, 40/ 59; Şûrâ, 42/7; Câsiye, 45/ 26; Câsiye, 45/ 32.

- 19 Ey maḥrem-i perde-i ⁷⁰⁴أَوْ أَدْنَى
Dānende-i genc-i sırr-ı ⁷⁰⁵أَوْحَى
- 20 Ey bülbül-i gülsitān-ı tevḥīd
Ṭūṭī-sūḥan-ı serāy-ı temcīd
- 21 Ey gevher-i pāk-i ʿālem-efrūz
Naḫdīne-i genc-i ḥikmet-endūz
- 22 Ey hem-dem-i bezm-i pādişāhī
Gencūr-ı ḥazīne-i ilāhī
- 23 Ey cevher-i ferd-i kān-ı lāhūt
Gencīne-i ḥākidān-ı nāsūt
- 24 Ey vāriş-i mesned-i Birāhīm
Dārende-i dūdmān-ı tekrīm
- 25 Ey sırr-ı tılsım-ı ism-i aʿzām
Maʿnā-yı rumūz-ı sırr-ı mübhem
- 26 Ey rābıṭa-bend-i ittişālī
Ser-rişte-i sırr-ı Zülcelālī
- 27 Ey server-i ser-bülend-i āyīn
Nevbet-zen-i peñç-gāne-i dīn
- 28 Ey mālīk-i taḥt ⁷⁰⁶-ı tāc-dārī
Sulṭān-ı serīr-i kām-kārī
- 29 Ey mā-ḥaşal-ı bülend ü pestī
Maḫşūd-ı mükevvenāt-ı hestī
- 30 Ey ḥāce-i mekteb-i ḥaḳāyık
Üstād-ı sūḥan-ver-i daḳāyık
- 31 Ey şāh-süvār-ı bü'l-mağāzī
Sulṭān-ı mücāhidān-ı ğāzī
- 32 Ey mā-ḥaşal-ı vücūd-ı kevneyn
Sulṭān-ı serīr-i ⁷⁰⁷قَابِ قَوْسَيْنِ

⁷⁰⁴ Ev ednā: hatta daha da yakın oldu. Kurʿān-ı Kerīm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir:
فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu” (bkz. *Kurʿan Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

⁷⁰⁵ Evḥā: vahyetti. Kurʿān-ı Kerīm, Necm, 53/10. Âyetin tamamı şöyledir: فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ “Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.” (bkz. *Kurʿan Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

⁷⁰⁶ taht:taht

⁷⁰⁷ ḳābe ḳavseyn: iki yay arası kadar. Kurʿān-ı Kerīm, Necm, 53/ 9. Âyetin tamamı şöyledir: فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.”

- 33 Ey maḥrem-i rāz-dār-ı izzet
Bī-vāsıta cā-niṣın-i ḥazret
- 34 Ey nūr-ı ḥazıre-i ilāhı
Maḥbüb-ı serāy-ı pādişāhı
- 35 Sen Leylā o Vāmık-ı cihān-sūz
Sen Vāmık o Leylā-yı dil-efrūz
- 36 Ey ser-sūḥan-ı kitāb-ı aḥ zām
Ser-meşq-i şaḥıfe-i dü-ālem
- 37 Ey maṭlaḥ-ı şubḥ-ı cāvidānı
Ser-çeşme-i āb-ı zindegānı
- 38 Ey maḥ nā-i āyet-i ilāhı
Ser-sūre-i şuḥf-ı pādişāhı
- 39 Ey faḥr-ı güzın-i çār millet
Şāhen-şeh-i ālem-i şefāḥ at
- 40 Ey necm-i felek dirahş-ı ālem
Meh-pāre-i nūr-baḥş-ı ālem
- 41 Ey bedreka-i reh-i ilāhı
Vā-māndelerün delıl-i rāhı
- 42 Ey Kaḥ be-i rū-nümā-yı ḥacāt
Āyıne-i kıble-i murādāt
- 43 Ey sākı-i bezm-i mihribānı
Mestāne-i keyf-i cāvidānı
- 44 Ey ğonce-i nev-bahār-ı ümmıd
Nev-reste-gül-i nihāl-i cāvıd
- 45 Ey şāh-ı muzaffer ü mü'eyyed
Şāyeste-terın-i vahy-i sermed
- 46 Ey ḥusrev-i bı-serır ü bı-tāc
Şāhān-ı zamāne saña muḥtāc
- 47 Ey ḥāce-i bender-i fütūḥāt
Senden çözilür metāḥ-ı ḥacāt
- 48 Ey mevc-i nuḥust-i bahr-ı kudret
Deryā-yı telātum-ı şefāḥ at
- 49 Ey şadr-ı serır-i ḥaşş-ı ḥaşşı
Maḥbüb-ı serāy-ı iḥtişāsi

- 50 Ey nazm-ı mükevvenât-ı hestî
Manzûme-i mümkinât-ı hestî
- 51 Ey hâşş-ı nedîm-i meclis-i rāz
Perverde-i hândân-ı i' zāz
- 52 Ey hâşş-terîn-i şadr-ı ' izzet
Maḥşûş-ı ta' ayyünât-ı ḥikmet
- 53 Ey âmede-pesîn-i ḥiṭâbî
Ser-levḥa-i evvelîn kitâbî
- 54 Ey ḥâfız-ı mekteb-i ma' ânî
' Allâme-i rāz-ı âsumânî
- 55 Ey fāyîḡ-i nükte-dân-ı لَا رَبِّبَ
Keşşâf-ı rumûz-nâme-i ġayb
- 56 Ey kulzüm-i bî-kerân-ı ḥikmet
Ġavvâş-ı muḥîṭ-i ḥâtemiyyet
- 57 Ey maḥrem-i bezm-gâh-ı 708 أُسْرَى
Ṭûṭî-i süḥan-ver-i أَوْ أَدْنَى
- 58 Ey mâ-ḥaşal-ı vücûd-ı eflāk
709 لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ قُلُوبًا
- 59 Ey kevkebe-baḥş-ı şadr-ı ' izzet
V'ey şadr-ı cihân cihân-ı ḥikmet
- 60 Ey mâlik-i genc-i ḥâne-i ' aşḡ
' Anḡâ-per-i âşiyâne-i ' aşḡ
- 61 Ey şabr u taḥammülün sükûnı
Hem ḥilm ü keremde zü-fünûnî
- 62 Ey ḥastelerün şifâ-nüvâzı
Mecrûḥların cebîre-sâzı
- 63 Sensin o ṭabîb-i dil-figārân
Merhem-kün-i zaḡm u derd-mendân
- 64 Ey cümle-i vaşfdan müberrâ
Na' tünde kelîl ' aḡl-ı dānâ

⁷⁰⁸ esrâ: yürüttü. Kur'ân-ı Kerîm, İsrâ, 17/1. Âyetin tamamı şöyledir: سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُمُ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 402)

⁷⁰⁹ Levlâke lemâ ḥalaḡtû'l-eflāk: Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım. (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

- 65 Vaşfuñda hemîşe fikret-endûz
Cādū ḳalemān-ı diḳkat-āmûz
- 66 Vaşf eyleye Ḥaḳ beyān-ı zātuñ
Yārī nice medḥ ide şıfātuñ
- 67 Ya‘ nī ki ḳapuñda bir gedādur
Ferş-i ḳademüñde ḥākipādur
- 68 Sen nūr-ı tecellī-i Ḥudā’sın
Āyīne-i zāt-ı Kibriyā’sın
- 69 Ressām-ı şaḥīfe-i dü-‘ âlem
Engüştüñe ḳıldı vaż‘ -ı ḥātem
- 70 Teşrīk idüp ism-i kibriyâyı
Ḥakk eyledi nām-ı Muştafâ’yı
- 71 Bir nām-ı Muḥammed ism-i Ḳayyûm
Bir mühre ikisi oldı merḳûm
- 72 Ey cānlara cān-ı zindegānī
Hem cān-ı cihān-ı cāvidānī
- 73 Ey cānum içinde gizlü maḥbûb
V’ey rūḥ-ı revānum içre maḥlûb
- 74 Vā-māndelerüñ sened-tırāzı
Dermāndelerüñ meded-nüvāzı
- 75 Fihrist-i kitāb-ı ins ü cānsın
Maḳşûd-ı zemīn ü āsumānsın
- 76 Ḥaḳḳā ki imām-ı enbiyāsın
Sulṫān-ı gürûḥ-ı aşfiyāsın
- 77 Ser-maḥla‘ -ı nazm-ı *kün fe-kān*⁷¹⁰sın
Tuḡrā-yı şaḥīfe-i cihānsın
- 78 Ḥatem-i rüsül peyemberāsın
Peygāmer-i āḥirü’z-zamānsın
- 79 Deryā-yı ḥikemde bir gühersin
Ya‘ nī güher-i ebu’l-beşersin

⁷¹⁰ Kün fe-kān:Ol dediği olur. Bu ibareden maksat Kur’ân-ı Kerim’de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ “(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen olur.” hakikatidir. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 116) Bu manada ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En’âm, 6/73;Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü’min, 40/68.

- 80 Dārende-i hüccet-i zamānsın
Dānende-i şafha-i emānsın
- 81 Ser-çeşme-i mihrdür zebānuñ
Fevvāre-i nūrdur dehānuñ
- 82 Ne çarha ʿurūc-ı pāye şalduñ
Farq-ı meh ü mihre sāye şalduñ
- 83 Yārī-i faķīr ü derd-mendi
Kıl mazhar u luḫf-ı ercūmendī
- 84 Ol mücrim ü bī-kese meded kıl
Aña der-i luḫfuñı sened kıl
- 85 Şermende-i nāz-ı baḫt itme
Muḫtāc-ı niyāz-ı baḫt itme
- 86 Perverde-i cūd-ı niʿ metūñdür
Şāyeste-i raḫm-ı şefkatūñdür
- 87 Hāhiş-ger-i luḫfuña kerem kıl
Memnūn-ı ziyāʿfet-i niʿ am kıl
- 88 Fānīd-i rızāñ idüp tenaʿum
Evrādumı kıl ⁷¹¹ لَئِنْ شَكَرْتُمْ
- 89 Bāb-ı keremūñde sayil eyle
Ḥursend-i derūna nayil eyle
- 90 Bezl ide kanāʿ atüm hemīdūn
Destümde olursa genc-i Kārūn
- 91 Hīçe şata himmetüm ser-ā-pā
Mevrūşum olursa mülk-i Dārā
- 92 Degmez aña bu serāy-ı fānī
Dāyim çekesin ğam-ı cihānı
- 93 Degmez aña çarḫ-ı sifle-perver
ʿĀkıl ola intīʿ āşa muzḫarr
- 94 Degmez aña dehr-i dūn-ı zınnet
ʿĀrif kıla zīr-i pāy-ı minnet

⁷¹¹ le-in şekertüm: eğer şükrederseniz. Kurʿân-ı Kerīm, İbrāhim, 14/7. Âyetin tamamı şöyledir: "وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ" "Hatırlayın ki Rabbiniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracam ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti." (bkz. *Kurʿan Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 278)

- 95 Degmez aña kim bu köhne eyvân
‘Âkıl ola devletine şādān
- 96 Hem sīnemi pertev-i ümīd it
Āyīne-i ṭab‘ -ı Bāyezīd it
- 97 Tevfikūni baña hem-dem eyle
Şeh-rāh-ı talebde Edhem eyle
- 98 Genc-i dili pūr-dür-i ‘Aden kııl
Sermāye-i ḥāris-i Yemen kııl
- 99 Ol nice güher dür-i ‘Aden’dür
Nā-yābī-i ḥıṭṭa-i Yemen’dür
- 100 Ya’nī ki Üveys’e hem-dem eyle
Ol rāza beni de maḥrem eyle
- 101 ‘İlm ü ‘amel ile eyle mevşūf
Kıl mazḥar-ı sırr-ı pāk-i Ma‘rūf
- 102 ‘Aşkuñla ola derūn u bīrūn
Hem-cāzibe-i derūn-ı Zūnnūn
- 103 Serdār-ı kavī-keşān-ı ‘aşk it
Manşūr ile hem-kemān-ı ‘aşk it
- 104 Mīzān-ı ‘amelde eyle ḥāsib
Hem-keff’ola Ḥāriş-i Muḥāsib
- 105 Kıl pāy-ı bürehne kalb-i şāfi
Ġıbt’eyleye aña Bişr-i Ḥāfi⁷¹²
- 106 Vādī-i ḥaḳīkatünde ol pā
Keşf ide cihānı bī-ser ü pā
- 107 Vir sözlerüme o āb u tābı
Reşk ide Ḥakīm-i Fāryābī
- 108 Vir cāna o deñlü rüşenāyı
Pūr-tāb ide nūrına Senāyī
- 109 Taḥḳīk ü mecāza ‘ārif eyle
Şıblī ile hem-ma‘ārif eyle
- 110 Dimem beni vāv-ı ‘Amr u Zeyd it
Şāyeste-i himmet-i Cüneyd it

⁷¹² Ḥāfi:Ḥāfi

- 111 Kıl cām-ı şühūddan mey-āşām
Neşve ala andan   arif-i Cām
- 112 Vir nazmuma silk-i intizāmı
Taḥsīn ide ṭab  uma Nizāmī
- 113 Ḥāfız⁷¹³ göre nazmumuñ beyānın
Ḥıfz⁷¹⁴ eyleye nükte-i nihānın
- 114 Reşḥ-i kalemümdeki midādı
Kıl dīde-i Ḥusrev'ün sevādı
- 115 Eyle reh-i şadıkāne⁷¹⁵ sālīk
Kıl ḥırqa-i beḥye⁷¹⁶-dūza mālīk
- 116 Göster gözüme reh-i reşādı
Rūşen ola tā ṭarīḳ-i hādī
- 117 Vādī-i ḥaḳīḳatūñ sürāğ it
Her semtūni nev-bahār-ı bāğ it
- 118 Āyīne-i cāna vir cilāyı
Keşf ola şühūd-ı āşināyī
- 119 Vir çeşmüme ol kadar ziyā'yı
Ḥūrşīd ide reng-i tütüyāyı
- 120 Ey mūnis-i bezm-i rū-siyāhān
Te'şīr-ṭırāz-ı nāle-kārān
- 121 Bīnende-i dīde-i nimīnsin
Dānende-i ḥāṭır-ı ḥazīnsin⁷¹⁷
- 122 Aç dīdemi nūr-ı şefḳatūñle
Şād eyle dilüm şefā  atūñle
- 123 Ol gün k'ola izdiḥām-ı cumhūr
Pūr-şayḥa ola şadā-yı nāḳūr
- 124 Ol günde baña i'ānet eyle
Hem mażhar-ı   afv ü raḥmet eyle
- 125 Ol gün baña yāver-i mu'īn ol
Hem bā  iş-i mağfīret-güzīn ol

⁷¹³ Ḥāfız:Ḥāfız

⁷¹⁴ Ḥıfz:Ḥıfz

⁷¹⁵ tārikāne

⁷¹⁶ beḥye:peḥye

⁷¹⁷ ḥazīn:ḥazīn

M 4*

HEM DER-İNCÂ ŞERH KERDEM MEŞNEVÎ-İ ‘AŞK-RÂ⁷¹⁸

. / /

1. ‘Aşk kim mebd-i ma‘ādumdur
Zâhir ü bâtınen müfâdumdur
2. ‘Aşkdur zevk-ı ‘âlem-i nâsût
‘Aşkdur vecd-i ‘âlem-i lâhût
3. Tırfe ‘anķâ-yı lâ-mekândur ‘aşk
Nükte-i sırr-ı *kün fe-kân*⁷¹⁹ dur ‘aşk
4. ‘Aşk tevḥîd-i pâke maẓhardur
Nefy ü işbât anda muzmerdür
5. ‘Aşk mevşûf-ı zât-ı vâhiddür
Zâtına mümkinât şâhiddür
6. ‘Aşk tevḥîd-i kibriyâyîdür
‘Aşk tecrîd-i pârsâyîdür
7. ‘Aşkdur feyz-i bî-zevâl-i Eḥad
‘Aşkdur vaḥy-i pâk-i zât-ı Şamed
8. ‘Aşkdur pâdişâh-ı devr-i kıdem
‘Aşkdur ‘arş u kürs ü levḥ ü kalem
9. ‘Aşk mevc-i biḥâr-ı tevḥîd-est
‘Aşk sırr-ı kitâb-ı temcîd-est⁷²⁰
10. ‘Aşk esrâr-ı⁷²¹ ن وَالْقَلَمُ⁷²² est
Ki zi-نَ مَا يَسْطُرُونَ⁷²³ bir ‘alem-est⁷²⁴
11. ‘Aşk âyîne-i ḥaķâyîkdur
‘Aşk gencîne-i daķâyîkdur

* M 4:28b-32b.

⁷¹⁸ DER-İN DER-AŞL U FER‘-İ ŞERH-İ ‘AŞKEST

⁷¹⁹ Kün fe-kân:Ol dediği olur. Bu ibareden maksat Kur’ân-ı Kerîm’de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ “(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen oluverir.” hakikatidir. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 116) Bu manada ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En’âm, 6/73;Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü’min, 40/68.

⁷²⁰ Aşk tevḥîd denizlerinin dalgasıdır. Aşk temcîd (övgü) kitabının sırrıdır.

⁷²¹ Nün ve’l-kalem: Nun. Kaleme. Kur’ân-ı Kerîm, Kalem, 68/1. Âyetin tamamı şöyledir:

ن وَالْقَلَمُ نَيْسَطُرُونَ “Nun. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki”. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 354)

⁷²² نون : ن

⁷²³ mâ yesturûn: (kalemle) yazdıklarına. Kur’ân-ı Kerîm, Kalem, 68/1.

⁷²⁴ “mâ yesturûn” (kalemle yazdıklarına)dan bir işâret olan aşk, “nün ve’l-kalem” in sırlarıdır.

- 12 ‘ Aşkdur aşl-ı hilkat-i ‘ âlem
‘ Aşkdur naşş-ı tıynet-i âdem
- 13 Şuver-i mümkinâtî-i eşyâ’
Oldı mir’at-i⁷²⁵ ‘ aşkdan peydâ
- 14 ‘ Aşkdur mazhar-ı tecellî-i nûr
‘ Aşkdur hem çerâğ-ı mâha zuhûr
- 15 ‘ Aşkdur kuvvet-i mesâmm-ı cesed
‘ Aşkdur dillere hayât-ı ebed
- 16 ‘ Aşk ervâha şundi câm-ı [mey]est
İtdi ⁷²⁶ قَالُوا بَلَىٰ da cümleyi mest
- 17 ‘ Aşk âyât-ı vahy-i Sübhânî
‘ Aşk mir’ât-i nûr-ı Yezdânî
- 18 ‘ Aşk sırr-ı kelâm-ı⁷²⁷ لَوْلَاكَ -est
‘ Aşk devr-i zemîn ü eflâk-est⁷²⁸
- 19 ‘ Aşk kim kıldı kendüsin meşhûd
İtdi dünyâya iktişâf-ı şühûd
- 20 Çâr-mezheb heme beyânî-i ‘ aşk
Dü-cihân der-heme ‘ iyânî-i ‘ aşk⁷²⁹
- 21 ‘ Aşk ma‘rûf u ‘ ârif-est heme
‘ Aşk mevşûf [u] vâşif-est heme⁷³⁰
- 22 ‘ Aşkdur maḥrem-i ḥarîm-i cemâl
‘ Aşkdur mazhar-ı kavîm-i celâl
- 23 Bî-nişânlık durur nişâne-i ‘ aşk
Burc-ı ‘ anḳâdur âşiyâne-i ‘ aşk
- 24 İster-iseñ eger beḳâ-yı vücûd
‘ Aşk ile idegör fenâ’-yı vücûd

⁷²⁵ envâr-ı

⁷²⁶ Kâlû belâ: Evet, dediler. Kur’ân-ı Kerîm, A’raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ “Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 488)

⁷²⁷ levlâk: Sen olmasaydım. Hadîs-i kudsînin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ لِأَفْلَاقٍ “Sen olmasaydım âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

⁷²⁸ Aşk “levlâk” kelâmının sırrıdır. Aşk yer ve göklerin devridir.

⁷²⁹ Dört mezhep hepsi aşkın anlatıcısıdır. İki dünyada her şeyde aşk belirdir.

⁷³⁰ Aşk bilinen, herkes bilendir. Aşk vasf edilen, herkes vasf edendir.

- 25 ‘ Aşk-ile olmayınca tâ dem-sâz
Ne haķıķat zuhûr ider ne mecâz
- 26 Olmasa hükm-i ‘ aşķ-ile me‘mûr
Dâra çekmezdi kendûsin Manşûr
- 27 ‘ Aşkđur yâr-ı cânı Leylâ’nuñ
‘ Aşkđur dâsitâni ‘ Azrâ’nuñ
- 28 ‘ Aşkđur dilleri iden meftûn
‘ Aşkđur Kays’ı eyleyen Mecnûn
- 29 Tâ ezel Kays’da bu sevdâdur
Şanma bâ‘ iş irâde Leylâ’dur
- 30 ‘ Aşkđur zûr-ı kabza-i Dâvud
Mûmı âhen ider kuvâ-yı vücûd
- 31 ‘ Aşkđur nûr-ı dîde-i Ya‘ kûb
‘ Aşkđur rûh-ı sine-i Eyyûb
- 32 Birini mazhar-ı Şabûr itdi
Birini mazhar-ı Şekûr itdi
- 33 ‘ Aşk emr etse mûr u mârâna
Râm ider hâtem-i Süleymân’a
- 34 Feyz-i ‘ aşķ-ile çeşm-i İbrâhîm
Nârda gördi gülsitân-ı na‘îm
- 35 ‘ Aşķa yâr olmağ-ile ahd-i naşûh
Buldı halvetüñe belâda fütûh
- 36 Ne kadar eylediyse derc-i fûnûn
Bulmadı çâre ‘ aşķa Eflâtûn
- 37 ‘ Aşkđur bâ‘ iş-i hevâ-yı cünûn
‘ Aşkđur ‘ âkılı iden mecnûñ
- 38 ‘ Aşkđur Yûsuf’a Züleyhâ’yı
Eyleyen halk içinde rüsvâyı
- 39 ‘ Aşkđur gerçi ‘ aşķ-ı hem-zâdî
Gör nice itdi kâr-ı Ferhâd’ı
- 40 Olmayaydı başında şevķ-ı hevâ
Câmı Şîrîn’e eylemezdi fedâ
- 41 Kılmasa câm-ı ‘ aşķ anı sersem
Hâke şalmazdı tâcını Edhem

- 42 Olmuş-iken şeh-i memâlik-i Belh
Câhımî ‘ aşk aña eyledi telh
- 43 ‘ Aşkdur âteşin-bihâr-ı ‘ amîk
Düşse aña semender ola harîk
- 44 Yokdur ‘ aşkuñ hudûd-ı pâyânı
‘ Aql-ı ser-geşte-i beyâbânı
- 45 Mey-i ‘ aşk alsa ‘ âşikuñ dilini
Ne humârın bilür ne neşvesini
- 46 ‘ Aşk kim ide şu‘ le-pîrâyı
Gül ide tab‘ -ı seng-i hârâyı
- 47 Eylemez tımturâk-ı câha heves
‘ Âşıka derd-i ‘ aşk besdür bes
- 48 ‘ Aşk şıgmaz cihân-ı imkâna
Nice imkân zemîn ü devrâna
- 49 ‘ Aşk hürşid-i ‘ âlem-ârâdur
‘ Aşk mâh-ı cihân-pîrâdur
- 50 ‘ Aşk âvâze şaldı âfâka
Nice âfâk bu ne eţbâka
- 51 ‘ Aşka yâr ol ki bâ‘ iş-i ğamdur
Bâ‘ iş-i ğam medâr-ı hurremdür
- 52 ‘ Aşkdur ser-nüvişti ‘ uşşâkuñ
‘ Aşkdur hem-sirişti ‘ uşşâkuñ
- 53 ‘ Aşk kim dilde âşinâlık ider
Sûy-ı ma‘ şûka reh-nümâlık ider
- 54 Dil-i ‘ âşık ne dem ki şâdıķ olur
Cân-ı ma‘ şûk aña ‘ âşık olur
- 55 ‘ Aşk kim bir kese ‘ inâyet ider
Tâ ezelden ebed himâyet ider
- 56 Olamaz ‘ aşk gibi bir şâdıķ
Gâh ma‘ şûk olur gehî ‘ âşık
- 57 ‘ Aşk geldükde cism-i insâna
‘ Arazi oldu cevher-i câna
- 58 ‘ Aşkdur dilde şevk-ı cismânî
‘ Aşkdur cânda zevk-ı rûhânî

- 59 ‘ Aşk insāna zevk-güsterdür
Hāşılı ‘ āşık olmayan hırdur
- 60 ‘ Aşk-ile oldı tıynetüm taħmır
‘ Aşk-ile oldı kaşr-ı dil ta‘ mır
- 61 ‘ Aşk her ğamda ğam-güsārumdur
‘ Aşk her yerde yār-ı ğārumdur
- 62 ‘ Aşk dārū-yı hūş-dārān-est
‘ Aşk bāzū-yı pençe-gīrān-est⁷³¹
- 63 *Men bedū ‘ aşk-rā ki cān be-dehem*
Kemterīn hāleteş cihān be-dehem⁷³²
- 64 *Men ez-ū ‘ aşk neşve-peyvestem*
Ki zi-bezm-i elest ser-mestem⁷³³
- 65 *Men ez-ū ‘ aşk-rā ne-rencānem*
Ki dehed şevk ber-dil ü cānem⁷³⁴
- 66 Gelmedin ‘ āleme hükümet-i ‘ aşk
Baña teslīm olındı hüccet-i ‘ aşk
- 67 ‘ Aşk bir harfdür kitābumdan
‘ Aşk bir zerre āfitābumdur
- 68 Şuretā bī-nişān-ı ‘ aşkum ben
Görseñ ammā cihān-ı ‘ aşkum ben
- 69 İtmezin lāf-ı ‘ aşk-ı hōd-re‘yi
Hep haķīkat durur bu gūyānı
- 70 Kudsıyān şāhid-i maķālūmdür
Cümlesi teşne-i zülālūmdür
- 71 Eyledüm bu maħalde hep taķrır
Cümle mā-fi‘z-zamīrūmi ta‘ bīr
- 72 Var-ise bir sūħanver ü dānā
Reh-i ‘ aşk içre zātuma hem-pā
- 73 İşte āşār-ı zātımı görsün
İşte envār-ı zātımı görsün

⁷³¹ Aşk bilinçlilerin ilacıdır. Aşk pençe tutanların koludur.

⁷³² Ben ona aşkı can (olarak) verdiğimde, en düşük hâliyle cihanı veriririm.

⁷³³ Ben o aşktan keyfe katıldım. Çünkü bezm-i elestten beri sarhoşum.

⁷³⁴ Ben aşkı incitmem, çünkü gönlüme ve canıma şevk verir.

- 74 ‘ Āşıkam var-ise sözümde kuşūr
Sözi dīvānenüñ olur ma‘ zūr
- 75 Dil-i ‘ āşıkda ihtiyār olmaz
‘ Aşıkda şabr ile qarār olmaz
- 76 ‘ Aşıkdur eyleyen beni şeydā
‘ Aşıkdur eyleyen beni rüsvā
- 77 Var-iken dilde ‘ aşk-ı rüsvāyī
Baña mümkün midür şekībāyī
- 78 N’ola yansam bu nār-ı sūzāna
Ki benem şem‘-i ‘ aşka pervāne
- 79 Ben nice ‘ aşk ile olam pādāş
‘ Aşk itdi cihāna rāzumı fāş
- 80 Bu kadar vaşf-ı zikr-i ‘ aşka sebep
Senüñ ‘ aşkuñ durur hemān yā Rab
- 81 *Be-Hudāyī ki şāhib-ekvān-est*
*Künh-i zāteş ‘ uķül hayrān-est*⁷³⁵
- 82 *Be-Hudāyī ki vasfeş efzūn-est*
*Hālīķ-ı Zūlcelāl ü bī-ķūn-est*⁷³⁶
- 83 *Be-Hudāyī ki çāre-sāz-ı heme*
*Be-Hudāyī ki kār-sāz-ı heme*⁷³⁷
- 84 *Ķudreteş ez hayāl-i bīrūn-est*
*Hikmeteş v’ez maķāl efzūn-est*⁷³⁸
- 85 *Ū’st Hallāķ-ı hestī-i dü-cihān*
*Ū’st naķķāş-ı şūret-i insān*⁷³⁹
- 86 *Ū’st mevşūf be-vaşf-ı nām-ı Ehad*
*Ū’st ma‘ rūf be zikr-i pāk-i Şamed*⁷⁴⁰
- 87 *Ū’st Hallāķ-ı mücid-i eşyā’*
*Ū’st Feyyāz-ı feyz-baķş-ı zekā*⁷⁴¹

⁷³⁵ Var olanların sahibi olana yemin. Zatının hakikati akılları hayran kılana,

⁷³⁶ Vasfı aşkın olan O Allah’a, O celal sahibi ve nedensiz olana,

⁷³⁷ Herkese çare yaratan Allah’a, herkesin işini halleden Allah’a,

⁷³⁸ Gücü hayalin dışındadır, hikmeti sözden aşkındır.

⁷³⁹ İki cihanın varlığının yaratıcısı O’dur. İnsan suretinin ressamı O’dur.

⁷⁴⁰ “Ehad” adıyla nitelenmiş olan tek O’dur. Temiz “Samed” zikriyle anılan O’dur.

⁷⁴¹ Eşyayı icat eden yaratıcı O’dur. Zeka bağışlayan bol feyizli O’dur.

- 88 *Ū'st sulţān-ı 'ālem-i ezeli*
*Ū'st burhān-ı mülk-i lem-yezelî*⁷⁴²
- 89 *Be-'aciz-gūyî-i dil-i sâlik*⁷⁴³
*مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ*⁷⁴⁴
- 90 *Be-celālî-i 'ālem-i ceberût*
*Be-cemālî-i 'ālem-i melekût*⁷⁴⁵
- 91 *Be-Hağ-ı zāt-ı şāhib-i*⁷⁴⁶ *لَوْلَاكَ*
*Sebeb-i āferîniş-i eflāk*⁷⁴⁷
- 92 *Be-ser-efrāzî-i livā'ü'l-ḥamd*
*Muḳtedādur aña ḳad-i Aḥmed*⁷⁴⁸
- 93 *Ū'st maḥbûb-ı Ḥālîḳ-ı yektâ*
*Ū'st maḳşûd-ı ḥilḳat-i eşyâ*⁷⁴⁹
- 94 *Ū'st sulţān-ı 'ālem-i kevneyn*
*Ū'st burhān-ı ḥüccet-i bî-şeyn*⁷⁵⁰
- 95 *Be-ḥadîş-i Muḥammed-i 'Arabî*
*Ki odur ḥâtem-i güzîn-i nebî*⁷⁵¹
- 96 *Be-şefâ'at-künân-ı rûz-ı cezâ'*
*Be-'inâyet-res-i heme-zu'afâ*⁷⁵²
- 97 *Be-ḥağ-ı şıdḳ-ı Ḥazret-i Şıddîḳ*
*Mesned-ârâ-yı 'ālem-i taḥḳîḳ*⁷⁵³

⁷⁴² Ezeli âlemin sultanı O'dur. Yok olmayacak mülkün burhanı O'dur.

⁷⁴³ Sâlikin gönlünün acizane söyleyişiyile, "Seni hakkıyla bilemedik".

⁷⁴⁴ Mâ 'arefnâke Ḥağḳa ma'rifetik: Seni hakkıyla bilemedik. Bu söz sahih hadis kitaplarında yer almamakla birlikte sûflerle sahih kabul edilmiş olup, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in duâlarından iktibas edilmiştir. Duânın tam metni şöyledir:

مَا نَاكَحَقَّ عَرَفْنَاكَ مَعْرِفَتِكَ مَعْرُوفٌ يَا "Seni hakkıyla bilemedik ey Ma'rûf (ey bilinmeye en lâyık)"

مَا سُبْحَانَكَ مَذْكُورٌ يَا ذِكْرَكَ حَقَّ ذِكْرُنَاكَ "Sübhanek! (Seni tesbih u takdis ederiz.) Seni hakkıyla zikredemedik ey Mezkur (ey zikredilmeye en lâyık)"

مَا سُبْحَانَكَ حَقَّ شُكْرُنَاكَ شُكْرٌ يَا مَشْكُورٌ "Sana hakkıyla şükredemedik ey Meşkûr (ey şükre en lâyık)"

مَا سُبْحَانَكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ مَعْبُودٌ يَا "Sana hakkıyla ibadet ve kulluk yapamadık ey Mâbud (ey ibadete en lâyık)"

bkz. Muhammed b. Muhammed el-Buhari Bahaeddin Nakşibendi, *Evrâd-ı Behâiyye ve Şerhi*, [y.y.], 1361, s.49.

⁷⁴⁵ Ceberût âleminin görkemine, melekût âleminin güzelliğine,

⁷⁴⁶ levlāk: Sen olmasaydın. Hadîs-i kudsinin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ أَفْلَاقُ "Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım." (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

⁷⁴⁷ Feleklerin yaratılmasının sebebi, "Levlāk" (Sen olmasaydın) sahibinin zatı hakkına.

⁷⁴⁸ Hamd livasının başı yüceliği üzerine, ona Ahmed'in (s.a.v.) boyu imamdır.

⁷⁴⁹ Bir (olan) Yaradan'ın sevgilisi O'dur. Nesnelere yaratılmasının amacı O'dur.

⁷⁵⁰ İki varlık dünyasının sultanı O'dur. Kusursuz vesikanın kanıtı O'dur.

⁷⁵¹ Muḥammed-i 'Arabî'nin hadisi üzerine, nebiliğin son seçkini odur. Bu beyitte işaret edilen hadîsin şu hadîs olabileceği kanaatindeyiz. "فَأَنَا مَوْجِعُ اللَّبَةِ، جِئْتُ فَجِئْتُ الْأَنْبِيَاءَ." Peygamberlik sarayının noksan kalan son kerpicisi olarak onu tamamladım. Ve böylece de peygamberler kafilesi benimle sona erdi" Müslim, *el-Fezâil*, IV, 1791 (h. no: 2287).

⁷⁵² Ceza gününü şefaata edenlerine, bütün zayıfların yardımına koşana,

- 98 *Be-ḥaḳ-ı ‘adl-i Ḥazret-i Fārūḳ*
*Geşte zāteş güzide-i maḥlūḳ*⁷⁵⁴
- 99 *Be-ḥaḳ-ı ḥilm-i pāk-i Zünnüreyḅ*
*Ṭal‘ateş şod zi-maṭla‘-ı nüreyḅ*⁷⁵⁵
- 100 *Be-ḥaḳ-ı heybet-i ‘Aliyy-i velī*
*Esedullāh server-i ezeli*⁷⁵⁶
- 101 *Vāşıl-ı vaḥy-i* ⁷⁵⁷ *لَا فَنَى* ‘*Alī-st*
Mālik-i nūr-ı ⁷⁵⁸ *هَلْ أُنَى* ‘*Alīs*⁷⁵⁹
- 102 *Be-ḳanā‘at-peżir-i ehl-i fenā‘*
*Be-‘ibādet-güzār-ı ehl-i beḳā*⁷⁶⁰
- 103 *Be-du‘ā-gū-yı hāy-hāy-ı ümem*
*Be-şenā-gū-yı pārsā-yı ‘Acem*⁷⁶¹
- 104 *Be-muḥīṭi-i ‘ālem-i tevḥīd*
*Be-‘uluvv-i mināre-i temcīd*⁷⁶²
- 105 *Be-ḥaḳ-ı lâ ilāhe illallāh*
*Şod Muḥammed hemīn resūlullāh*⁷⁶³
- 106 *Be-ḥabībī ber-ān nüzūl-i kelām*
*Seyyidü’l-mürselīn ‘aleyhi selām*⁷⁶⁴

⁷⁵³ Hazret-i Sıddık’ın (Hz. Ebûbekir) doğruluğu hakkına, hakikat arayışı tahtını süsleyene,

⁷⁵⁴ Hazret-i Fārūḳ’un (Hz. Ömer) adaleti hakkına, zatı yaratılmışın seçkini olmuş.

⁷⁵⁵ Zü’n-nüreyḅ (İki nur sahibi, Hz. Osman)’in temiz hilmi (yumuşak huyluluğu) hakkına, onun güzelliği iki nurun doğuşuyla oluştu.

⁷⁵⁶ Alīyy-i velī’nin heybeti hakkına, ezelden gelen o Allah’ın aslanı efendinin hakkına,

⁷⁵⁷ lâ fetâ:fetâ (yiğit,genç, er) yok. Hadis olduğu ifâde edilen bu sözün tamamı şöyledir: “Lâ fetâ illâ ‘Alī lâ seyfe illâ zülfiḳār” *لَا فِتَا إِلَّا ذُو الْفِقَارِ* “Alī’den başka yiğit, Zülfiḳardan başka kılıç yoktur”.

bkz. Aclûnî, *Keşfü’l-Hâfâ*, II, 3069. Bu eserde hadisin uydurma olduğu ifade edilmektedir. Ancak Taberî, bu sözün Uhud savaşı sırasında gâipten bir nidâ olarak duyulduğunu nakleder. bkz. Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Taberî, *Tarihü’t-taberî : Tarihü’l-ümem ve’l-müluk*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1987, c.3, s.116.

Burgâzî ise *Fütüvvet-nâme* adlı eserinde şu bilgileri naklederler: “Hazret-i Resûl sallallahu aleyhi ve selem eyitdi: Yâ Alī ol her gün cigerüni kan eylese sen ne kılasın? Alī eyitdi, ol kişi günde bin kere cigerüm kan eyleyüp gönlüm yıkarsa ben anun hatırın yıkmayam. Pes Resûlullāhu sallallahu aleyhi ve selem buyurdu kim Lâ fetâ illâ Alī lâ seyfe illâ zülfiḳār”. bkz. Kaan Yılmaz, “Burgâzî Fütüvvetnâme Dil İncelemesi-Metin-Sözlük”, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Mayıs 2006, s. 113-114. Ayrıca bkz. Ahmet Serdaroğlu, *Usûl-i Hadis ve Mevzûât-i Aliyyü’l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966, s.129.

⁷⁵⁸ hel etâ:geçmedi mi? Kur’ân-ı Kerîm, İnsân, 76/1. Âyetin tamamı şöyledir : *هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا* : “İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 440)

⁷⁵⁹ “Lâ fetâ” (yiğit yok) vahyinin ulaştığı kişi Alī’dir. “Hel etâ”(geçmedi mi?) nurunun sahibi Alī’dir.

⁷⁶⁰ Yokluk ehlinin kanaat kabulüne, beka ehlinin ibadet kılışı üzerine,

⁷⁶¹ Ümmetlerin hıçkırarak dua okuyuşuna, Acem dervişinin Allah’a övgü söyleyişine,

⁷⁶² Birlik aleminin kuşatıcılığına, ululamak minaresinin yüceliğine,

⁷⁶³ “Lâ ilāhe illallāh” (Allah’tan başka ilah/tapınılacak yoktur) ın hakkına, işte Muhammed Allah’ın resulü oldu.

⁷⁶⁴ O kelamın indiği habîbe; üzerine selam olan, O gönderilenlerin efendisine,

- 107 *Be-ḥaḳ-ı seyr-i leyletü 'l-isrâ⁷⁶⁵*
Be-ḥaḳ-ı şevk-ı vaḥy-i⁷⁶⁶ اَعْطَيْنَا
- 108 *Be-ḥaḳ-ı vaḥy-i müjde-i Cibrîl*
Be-resed vaḳt-i mencenîḳ-ı Ḥalîl⁷⁶⁷
- 109 *Be-ḥiṭâbî-i sūz-gâh-ı 'azîm⁷⁶⁸*
Kün selâmen ve berden İbrâhîm⁷⁶⁹
- 110 *Be-günâhî-i nuṭḳ-ı Mansûrî*
Şode ser-bâz-ı dâr-ı mağdûr⁷⁷⁰
- 111 *Be-ḥaḳ-ı ḳurbet ü niyâz-ı hüdâ*
Heme mey-ḥ⁷⁷¹ âst-ı şehr-yâr u gedâ
- 112 *Be-vişâlî merâ ḥayâl-est in*
To kocâ men kocâ muḥâl-est in⁷⁷²
- 113 *Be-reh-i şıdḳ-ı 'âlem-i taḥḳîḳ*
Sâlikân-râ to mî-konî tevfiḳ⁷⁷³
- 114 *Heme âvâre-i ṭarîḳat-ı to-st*
Heme bî-çâre-i ḥaḳîḳat-ı to-st⁷⁷⁴
- 115 *Be-esîrân-ı zârî-i keremet*
Be-ğarîbân-ı ḥ⁷⁷⁵ ârî-i ni' met
- 116 *Be-nev-âyendegân-ı dehr-i fenâ'*
Ki mebâd eymen ez-ğam-ı dünyâ⁷⁷⁶
- 117 *Be-sefer-kerdegân-ı ḥâk-i rezîl*
Kerdend ânân der-în ṭarîḳ raḥîl⁷⁷⁷
- 118 *Pâdişâhâ be-çâre-sâzî-i to*
Kirdgârâ be-kâr-sâzî-i to⁷⁷⁸

⁷⁶⁵ İsrâ gecesinde seyri hakkına, "a'ṭaynâ" (verdik) vahyinin şevki hakkına,

⁷⁶⁶ a'ṭaynâ: verdik. Kur'ân-ı Kerîm, Kevser, 108/1. Âyetin tamamı şöyledir: اَعْطَيْنَاكَ الْكُؤُتْرَ "İnâ a'ṭaynâka l-kütr" (Resûlum!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. V, s. 665)

⁷⁶⁷ Cebrail'in müjdeli vahyinin hakkına, Halil'in mancınığının vakti yetişir.

⁷⁶⁸ Büyük ateş yerinin hitabına, "İbrâhîm'e serin ve esenlik ol".

⁷⁶⁹ "İbrâhîm'e serin ve esenlik ol". Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ, 21/69. âyet-i kerîmeden iktibas olup âyet şöyledir: قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ "Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!" dedik." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. III, s. 581)

⁷⁷⁰ Mansur tarzı nutkun günahlığına, mağdurluk darağacında başını feda eden olmuş.

⁷⁷¹ Hidayet niyazı ve yakınlığın hakkına, herkesi padişah ve dilenci isterdi.

⁷⁷² Bu benim için bir kavuşma hayalidir. Sen nereye, ben nereye; bu, olanaksızdır.

⁷⁷³ Hakikat aleminin doğruluk yoluna, sâliklere sen yardım ediyorsun.

⁷⁷⁴ Herkes senin yolunun avaresidir. Herkes senin hakikatinin çaresizidir.

⁷⁷⁵ Cömertliğinin tutsaklarının inleyişine, nimet yiyenlerin gariplerine,

⁷⁷⁶ Yokluk dünyasının zenginleşenlerine, gerçekten dünya gamından güvende kalınamaz.

⁷⁷⁷ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

Aşağılık topraktan yolculuğa çıkmış olanlara, bu yolda göç etmiş olan onlara,

- 119 *Be-‘alīmī ki zāteş ‘allām-est*
*Be-kerīmī ki rahmeteş ‘āmm-est*⁷⁷⁹
- 120 ‘Aşğdan hep murād sensin sen
‘Aşğ-ile ittiḥād sensin sen
- 121 Cümleye ey Kerīm [ü] Rabb-i Vedūd
Senüñ ‘aşkuñ durur hemān maqşūd
- 122 ‘Aşğ āyīne-i cemālüñdür
‘Aşğ esrār-ı Zülcelāl’üñdür
- 123 Eşer-i *kün fe-kān* ‘aşkuñdur
Güher-i lā-mekān ‘aşkuñdur
- 124 ‘Aşğ-ı zāhir senüñ vücūduñdan
Dü-cihān kıatre baḥr-ı cūduñdan
- 125 Seni zıkr eylemekde tendeki mū
*Lā erā fi’l-vücūdi illā hū*⁷⁸⁰
- 126 *Külli şey*⁷⁸¹ ḥamdüñ ile ḥāmiddür
Cümlesi cāmi‘ -i maḥāmiddür⁷⁸²
- 127 Der-rehem reh-nümün şod her gāh
*Hādī-i lā ilāhe illallāh*⁷⁸³
- 128 ‘Aşğ-ile eyle cānımı hüşyār
‘Aşğ ile eyle dīdemi bīdār
- 129 Nār-ı ‘aşkuñla yaq vücūdumı hep
Yine şevk-ı ḥayāt vir yā Rab
- 130 Beni bu ‘aşğdan ḥalāş eyle
Maḥrem-i sırr-ı ‘aşğ-ı ḥāşş eyle
- 131 Yarama merhem ur ki ḥaste⁷⁸⁴ dilüm
Merḥamet kııl ki biñ şikeste dilüm
- 132 Rāzumı ḥalkā āşikār itme
Beni luṭf ile şerm-sār itme

⁷⁷⁸ Ey padişah, senin gibi çare üretene; ey Yaradan, senin işleri halletmene,

⁷⁷⁹ Zâtı çok bilgin olan çok bilene(/Zâtı bilge olan bir biliciye); rahmeti herkesi kapsayan bir cömerde,

⁷⁸⁰ Varlık âleminde O’ndan başka vücūd sahibi görmüyorum.

⁷⁸¹ her şey

⁷⁸² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁷⁸³ Yoldayım. Hidâyet edici lâ ilāhe illallāh (Allah’tan başka ilāh (tapınılacak) yoktur) kelimesi, her zaman bana kılavuz oldu.

⁷⁸⁴ ḥaste:ḥaste

- 133 Virme yâ Rab cehâlet-i ‘aşkuñ
Kıl müyesser haqîkat-i ‘aşkuñ
- 134 Beni dil-teşne-i vişâlûñ kıl
‘Âşık-ı hüsn-i bâ-kemâlûñ kıl
- 135 Baña kıl ‘aşk-ile tecellâyı
Tâ bula hâtıram tesellâyı
- 136 Mısr-ı ‘irfâna kıl beni sâlik
Tâ olam Yûsuf-i dile mâlik
- 137 Nahl-i tab‘umda vir bize ümmîd
İde âfâka şâyesin temhîd
- 138 Eyle ma‘şûka nükte-i i‘câz
Hem niyâz eyle sözlerüm hem nâz
- 139 Beni râh-ı reşâda irşâd it
Kalmışam râh-ı ğamda ir şâd it
- 140 ‘Aşk itdiyse hâlümi güm-râh
Luţfuñı rehber eyle kılma tebâh
- 141 Eyle âyîne-i tecellî-i nûr
Tâ ki keşf ola âfitâb-ı şu‘ûr
- 142 Sözlerüm ile vâridât-ı niyâz
Tâ olam nâţık-ı şaĥîfe-i râz
- 143 Yâ ilâhî hidâyet eyle baña
Bir ğarîbem ‘inâyet eyle baña
- 144 Hasteler⁷⁸⁵ derdine devâ sensin
Bî-kes olana âşinâ sensin
- 145 Dilerin senden ey Kerîm-i Raĥîm
Olmayam müsteĥaqq-ı nâr-ı caĥîm
- 146 Keşf kıl bu ĥicâb-ı da‘vâyı
Baña göster cemâl-i ma‘nâyı
- 147 Mest-i câm-ı şarâb-ı ĥikmetüñem
Teşne-i feyz-i âb-ı raĥmetüñem
- 148 Teşne-i âb-ı raĥmetüñ Yârî
Tâlib-i feyz-i ĥikmetüñ Yârî

- 149 Sen anı lâyıķ-ı vişâlũñ kı1
Mażhar-ı pertev-i cemâlũñ kı1
- 150 Sinesin mażzen-i haķıķat kı1
Sũhanın hem kilid-i hikmet kı1
- 151 Gõnlũni eyle mażzenũ'l⁷⁸⁶-esrâr
Didesin eyle maţla'ũ'l-envâr
- 152 Aña vir fehm-i pâk-i idrâki
Añlaya sırr-ı مَا عَرَفْنَاكَ⁷⁸⁷1
- 153 Ref' olup sinesindeki zulmet
Toĝa hũrşid-i 'âlem-i hikmet
- 154 Aña vir feyz-i tâb-ı nezzâre
Nazar ide şühũd-i envâra
- 155 Zũlcelâlâ kemâl-i zâtuñ içũn
Hem Cemâl ü Celâl-i zâtuñ içũn
- 156 Beni mest-i şarâb-ı 'aşķuñ kı1
Cânı hem neşve-yâb-ı 'aşķuñ kı1
- 157 Cân gibi eksũk olmasun tenden
'Aşķuñ ayırma bir nefes benden
- 158 Dil-i bımâra 'aşķdur dermân
Beni dũr itme 'aşķdan bir ân
- 159 'Aşķdur çũnki zevķ-ı hâle sebeb
'Aşķsuz eyleme beni yâ Rab

M 5*

ĤASB-İ ĤÂL-İ ĤŪKŪMET-İ ĤOD DER-BABA-YI 'ATĪĶ

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 İbtidâ mî-konem be-bismillâh
*Ĥasbiyallâh lâ ilâhe sivâh*⁷⁸⁸

⁷⁸⁶ mażzen:mażzen

⁷⁸⁷ Mâ 'arefnâke Ĥakķa ma' rifetik: Seni hakkıyla bilemedik. Bu söz sahih hadis kitaplarında yer almamakla birlikte sũfilerce sahih kabul edilmiş olup, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in duâlarından iktibas edilmiştir. Duânın tam metni şöyledir:

“Seni hakkıyla bilemedik ey Ma'rûf (ey bilinmeye en lâyıķ)”

“Sũbhanek! (Seni tesbih u takdis ederiz.) Seni hakkıyla zikredemedik ey Mezkur (ey zikredilmeye en lâyıķ)”

“Sana hakkıyla şükredemedik ey Meşķũr (ey şükre en lâyıķ)”

“Sana hakkıyla ibadet ve kulluk yapamadık ey Mâbud (ey ibadete en lâyıķ)”

bkz. Muhammed b. Muhammed el-Buhari Bahaeddin Nakşibendi, *Evrâd-ı Behâiyye ve Şerhi*, [y.y.], 1361, s.49.

* M 5: 177b-180a.

- 2 Ba‘ de Һamd-i Һudā-yı Rabb-i Mecīd
Na‘ t-ı şāhen-şeh-i felek temhīd
- 3 Ya‘ nī sultān-ı ‘ālem-i kevneyn
Mefhār-ı dīn [ü] seyyidü’ş-şekaleyn
- 4 Evvelīn cevherīn mebde‘-i küll
Şāh-ı mesned-tırāz-ı Һayl-i rūsūl
- 5 Şāh-ı vālā-mekān ‘arş-ı penāh
Hāşş-ı maḥbūb-ı bār-gāh-ı ilāh
- 6 Maḥrem-i bezm-gāh-ı ⁷⁸⁹أَوْ أَدْنَى
Hem-dem-i bār-gāh-ı ⁷⁹⁰ثُمَّ دَنَا
- 7 Hāfız-ı nüktedān-ı ‘ālem-i ğayb
Kāşif-i ser-i nāme-i ⁷⁹¹لَا رَيْبَ
- 8 Cevher-i ferd-i ‘ālem-i lāhūt
Vākıf-ı sırr-ı mübhem-i melekūt
- 9 Nāzım-ı kār-gāh-ı sultānī
Mālik-i mesned-i cihān-bānī
- 10 Āl ü aşḫābına hem ola müdām
Şad selām [u] taḥiyyat u ikrām
- 11 Ey ‘Alīm ü Һabīr-i dānāyī
Saña maḥşūş ferd ü yektāyī
- 12 Sensin ol pādişāh-ı Һayy [u] Ƙadīm
Ƙudret-endāz-ı lā-yezāl [ü] Һakīm
- 13 Kilk-i tevfiķiñ ile eyle raķam
Olmaya tā defātirüm mübhem
- 14 Müşkilāt-ı ‘asīrem eyle yesīr
Nūr-ı fażluñla kıl anı tenvīr

⁷⁸⁸ Allah’ın adı ile başlıyorum. Allah bana yeter, O’ndan başka ilāh yoktur.

⁷⁸⁹ Ev ednā: hatta daha da yakın oldu. Kur’ân-ı Kerīm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir:

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

⁷⁹⁰ Şümme denā: Sonra (Muhammed'e) yaklaştı. Kur’ân-ı Kerīm, Necm, 53/8. Âyetin tamamı şöyledir:

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى “Sonra (Muhammed'e) yaklaştı,(yere doğru)sarktı” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

⁷⁹¹ lā rayb: Şüphe yoktur. Bu ifade Kur’ân-ı Kerīm’de on dört yerde zikredilmiştir.. Biz manaca Bakara, 2/2. âyete telmih edildiği kanaatindeyiz. Âyetin tamamı şöyledir:لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ “O kitap (Kur’an); onda asla şüphe yoktur. O, müttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir.” İfâdenin geçtiği diğer âyetler için ayrıca bkz. Âli İmrân, 3/9; Âli İmrân, 3/25; Nisa, 4/ 87; En’âm, 6/ 12; Yûnus, 10/37; İsrâ, 17/99; Kehf, 18/21; Hac, 22/ 7; Secde, 32/ 2; Mü’min, 40/ 59; Şûrâ, 42/7; Câsiye, 45/ 26; Câsiye, 45/ 32.

- 15 Kāyım it mesned-i şerī' atde
Dāyım it şāh-rāh-ı ' ismetde
- 16 Mazhar-ı feyz-i hikmetün Yārī
Tālib-i fazl-ı rahmetün Yārī
- 17 Aña şer' -i mübīni āsān it
Vākıf-ı vāridāt-ı burhān it
- 18 Aña keşf it rumūz-ı pinhānı
Ya' nī kim işr-i şer' -i Nu' mān'ı
- 19 Bu hümāyūn per-i hümāyūn-fāl
Oldı pervāz-bend-i evc-i hayāl
- 20 Oldı bu silk-i nazm harf-be-harf
Şanki bir baħr-ı jerf-i dürr-i şigerf
- 21 Oldı gūyā bu sırr-ı nā-güfte
Rište-i nazma dürr-i nā-süfte
- 22 Gevher-efrūz-ı genc-i zātumdur
Hikmet-endūz-ı vāridātumdur
- 23 Āşiyān-sāz-ı naħl-i hāmemdür
Cevher-efrāz-ı genc-i nāmemdür
- 24 Edhem-i hāme-i siyāh kecīm
Oldı ma' nā-tırāz-ı ' aql-ı selīm
- 25 Ğonce-i hāme-i küşāde maķāl
İtdi gerçi hezār ğunc u delāl
- 26 Bu cerīdemde eyledüm irād
Ya' nī meşūr ola huķuķ-ı ' ibād
- 27 Hūcec ü enkiħa sicillātı
Hem de' āvī vü ihtilāfātı
- 28 Hem ' urūz u ' umūm-ı naķliyye
İhtilāf-ı lüzūm-ı vaķfiyye
- 29 Müsteħab u mübāħ u hürmet-i dīn
Sünen ü vācibāt u farz-ı yaķīn
- 30 Bir bir anlara ictihād itdüm
Dergeh-i Hāķķ'a istinād itdim
- 31 Beni sevķ itdi Kādir-i Hallāķ
Eyledi hāķim-i ' ale'l-ıtlāķ

- 32 Mālikān-ı memālik-i hikmet
Sālikān-ı mesālik-i himmet
- 33 Nām-dārān-ı ˆālem-i taḥḳīḳ
Şeh-süvārān-ı ˆarşa-i tedḳīḳ
- 34 Bu ṭarīḳūñ faḳīr ü müzd-veri
Hem bu dāmuñ esīr ü mecbūrı
- 35 Sebaḳ-āmūz-ı ḥˆāce-i⁷⁹² evvel
Hikem-endūz-ı kār-gāh-ı ezel
- 36 Beni taḡrīr idüp ˆale't-taˆ cīl
Bu ṭarīḳ-ı taˆ abda oldı delīl
- 37 İki sene mülāzemet itdüm
Gice gündüz muvāzabet itdüm
- 38 Sālik-i şāh-rāh-ı cāh oldum
Mālik-i taḥt⁷⁹³-gāh-ı cāh oldum
- 39 Āḥirü'l-emr-i Ḥazret-i Bārī
Ḥükm-i taḳdīrin eyledi cārī
- 40 Ğam esāsına küskisi oldum
Mübtelā-yı Bab'eski'si oldum
- 41 Anda ḳāḏī-ı kār-dān oldum
Kām-baḥşā-yı kām-rān oldum
- 42 Hırş-ı emvāle olmadum ṭāmiˆ
Oldum ˆizz-i ḳanāˆ ate ḳāniˆ
- 43 Oldı baña o manşıb-ı nā-kām
Bir sene sālyāne-i ālām
- 44 Anda tenfīz-ı ḥükm-i tām itdim
Reh-i şerˆ içre ihtimām itdim
- 45 Rāz-dān-ı şerīˆ at olmış-idüm
Kār-dān-ı ḥükümet olmış-idüm
- 46 Şuḡl-ı ˆilme mümāreset ḳıldım
Ḥükm-i şerˆ e muḥākemet ḳıldım⁷⁹⁴
- 47 Umaram kim ḳarīn-ı Ḥazret ola
Sebeb-i ḳurbet-i şefāˆ at ola

⁷⁹² ḥˆāce:ḥˆāce

⁷⁹³ taḥt:taḥt

⁷⁹⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 48 Gör cefā-yı sipihr-i ğaddārı
N'eyledi ḫāl-i Yārī-i zārı
- 49 Çünkü irdi peyām-ı ma' zūli
Beni mest itdi cām-ı ma' zūlī
- 50 Telḫ-kām itdi cānı lezzet-i ye's
Ya' nī mürrü'l-mezāk-ı şerbet-i ye's
- 51 Oldum efkār-ı ' azl-ile ebkem
Bī-dil ü bī-kesān [u] bī-hem-dem
- 52 Edhem-i ḫāme-i siyeh perçem
Oldı ol dem ' ıḳāl-bend-i ḳadem
- 53 Başı elde iken o ṭurfe ḫırām
Oldı bir ānda güsiste-licām
- 54 Tuṭuḳ-ārā-yı ḫacle-gāh-ı ḳalem
Perde-i rāza itdi setr-i ḫarem
- 55 Raḫş-ı reh-vār-ı lā-mekān-ı süḫan
Oldı begsiste-i ' inān-ı süḫan
- 56 Edhem-i ḫāme-i siyāh kecīm
Ḫırḳa-i⁷⁹⁵ müşg-bārın itdi dü-nīm
- 57 Kilk-i tūṭī-maḳāl-i sebzā-reng
Oldı naḫl-i ḫafāda ebkem ü deng
- 58 N'eyesün aña yā ğarīb insān
Böyledür böyle ḫükm-i devr-i zamān
- 59 Kevkeb-i sa' d şā' id olmayıcaḳ
Baḫt u devlet müsā' id olmayıcaḳ
- 60 Ehl-i dil olsa şadme-h'ār-ı cefā
Felek elbett'olur aña hem-pā
- 61 Gerçi çok cevherüñ ḫarīdārı
Līk yok şayrefi-i bāzārı
- 62 Mekremet umduğuñ ekābirden
Mağfired ummadur kebāyirden
- 63 Evvelā va' d-i luṭf-ı lāf-endüz
Keşf ider ba' dehu künüz-ı rumüz

- 64 Va' d-i cāh eylese bir ehl-i kirām
Hāşre dek olmaya o va' de tamām
- 65 Etsek ümmīd-i va' d-i luṭf u kerem
Ola incāz-ı va' d-i lā vü ne' am⁷⁹⁶
- 66 Sen umarsın bugün yarın diyerek
Gider ol va' de tā kıyāmete dek
- 67 Seni her gün ümīd-vār eyler
Soñra me'yūs u şerm-sār eyler
- 68 Az ü çok yoksa sende sīm ile zer
Anlara çok mülāzemet ister
- 69 Şaķın anlara i' timād itme
Neyl-i ümniyye-i murād itme
- 70 Va' d-şān va' d-i toḥm-ı kemmūnī
Baḥş-şān baḥş-i dest-i Ḳārūnī
- 71 'Arza kılsañ maḥabbet-i ezeli
Ya' nī ḥubb-ı vilā-yı lem-yezeli
- 72 Süfreye gel dey'etseler iḥsān
İmtinān maḡzuña virür ḡaşeyān
- 73 Az bahāneyle etseler çok mihr
İltifātı soñınd' olur pān-zehr
- 74 Virseler saña bir içim şerbet
Şikemūñ mümteli ider minnet
- 75 Hıdmetūñ sebķ iderse üdensin
Hıdmetūñ geçmediyse güdensin
- 76 Çün tehī-dest-vāresin fi'l-ḥāl
Seni ol dem iderler istişķāl
- 77 Şoñra tanz ile Fārisi 'Arabī
Saña dirler ḥoş-āmedī çelebī
- 78 *Enderūn āy eger ki pūr-destī*
*V'erne mī-mān birūn tehī-destī*⁷⁹⁷
- 79 Gerçi evvel ḥoş āmedī dirler
Şoñra atūñ қоşamadı dirler

⁷⁹⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁷⁹⁷ Elin dolu ise içeri gel. Yoksa dışarıda kal, eli boşsun!

- 80 Böldür böyle dehrün a' yānı
Gel gör ammā zamāne ihvānı
- 81 Āh kim bulmadum bu dünyāda
Bir haqīkatli yār-ı āzāde
- 82 Şimdi ammā zamāne ihvānı
Sevğ ider saña qaşr-ı zindānı
- 83 Yūsuf-ı Mışr olursa ' unvānuñ
Qaşd iderler helāke ihvānuñ
- 84 Eger olsañ ' Azīz-ı Mışr-ı edeb
Çāh-ı gendīde-ı pesekdür hep
- 85 Dilleri gāh meyl ü gāh sitiz
Sözleri gāh harf-ı ta' n-āmiz
- 86 Dilleri hep sülükden hālī⁷⁹⁸
Sözleri hep şükükle mālī
- 87 Rīşe-ı rīşün eyleseñ cārüb
Zann iderler köpekli bir meczüb
- 88 Hayf ol ' ömr-ı nāzenīne hemān
Eyleye türrehāt-ile güzērān
- 89 Bulamaz şimdi ol garīb insān
Bī-nişān olmayınca nām u nişān
- 90 Vehm ü pindārdur vücūd-ı ümem
' Aks-ı āyīnedür aña ' ālem
- 91 Şanma devlet medār-ı rif' atdür
Devlet-ı dehr ' ayn-ı zilletdür
- 92 Kimi vīrān olur kimi ābād
Böldür kār-gāh-ı kevn ü fesād
- 93 Şu' bede mihre neyi etse ' ıyān
Olur anda müşa' bidi pinhān
- 94 Eyleseñ bezl-ı gūşiş-ı maqdūr
Eylemez vaqti gelmeyince zuhūr
- 95 Çekme gam emrūñ olsa saht-nümün
Olur elbette vaqtine merhūn

- 96 aldum ayakda deyü çekme elim
Dest-girün olur Hudā-yı Kerim
- 97 Cāh-ı ibāle çekme renc ü ta' ab
Ha'a tevfi kıl umuruñı hep
- 98 Olma der-yūze-kār-ı bāb-ı le'im
Saña rızuñ virür Hudā-yı Kerim
- 99 Bunca yıldur o pādiāh-ı ğanı
odı mı aç u nā-murād seni
- 100 Fikr-i māl-ile hālün itme tebāh
Rızuña pes kefiledür Allāh
- 101 Hep umūr-ı ma'āda mula
Māni' ü mu'ı Ha durur ancak
- 102 Mekremet anma ağniyānuñdur
Bī-nihāyet kerem Hudā'nuñdur
- 103 Ama el her le'im-i zerrāa
Elün aç bār-gāh-ı Rezzā'a
- 104 İsteme maaduñ her ednādan
İste var Vāhibü'l- aāyādan
- 105 Hi taammül gibi anā' at yok
Hem anā' atden özge devlet yok
- 106 Merd odur hāldan ferāat ide
Meskenin kūe-i anā' at ide
- 107 Merd odur kim esir-i ayd olmaz
Dām-ı dūnyā-yı dūna ayd olmaz
- 108 Merd odur kim ğanı-abi' at ola
Kendüye hem bülend-himmet ola
- 109 Nev- arūs-ı ğınāy'olan māyil
arı dūnyāda genc'olur vāıl
- 110 Kii dūnyāda ge bulursa murād
Devlet ü 'ömri anuñ ola ziyād
- 111 Nūr-ı em'ün eger'olur zāhir
Zūd mīr-i fenā' olur āhir
- 112 Kii ge bulsa Ka'be-i kāmı
oñra āsān-ter ola encāmı

- 113 Kişi bulsa murādı zaħmetle
‘Āħiri ħayr ola selāmetle
- 114 Felek etse murāduñı te’ħır
Ola encāmı meymenetle yesır
- 115 Zād-ı rāh it tevekküli muħkem
Başasın menzil-i vuşüle ħadem
- 116 Zülcelālā kemāl-i zātuñ için
Hem şıfāt-ı celāl-i zātuñ için
- 117 Bir faķirem hidāyet eyle baña
Bir ġarībem ‘ināyet eyle baña
- 118 Dilerin senden ey Kerīm [ü] Raħīm
Etme deryūze-kār-ı bāb-ı le’im
- 119 Kılma muħtācı her le’imānuñ
Eyle muħtāc-ı bāb-ı iħsānuñ
- 120 Seyr kıl ħ’ān-ı fazl-ı ni’ metüñe
Ėarķ kıl baħr-ı cūd-ı raħmetüñe
- 121 Sözlerüm eyle vāridāt-ı niyāz
Tā olam nātıķ-ı şaħıfe-i rāz
- 122 Sözlerüm efşahu’l-keleam eyle
Ya’ nı şāyān-ı ħaşş u ‘amm eyle
- 123 Tölup esrār-ı vaħdetüñle derün
Ola envār-ı ħikmetüñ meşşün
- 124 Keşf ola çeşm-i cāna sırr-ı vüçüd
İde envār-ı ħüsnüñi meşşüd
- 125 Ėızr-ı⁷⁹⁹ tevfiķuñ eyleyüp hādı
Baña göster tarıķ-ı irşadı
- 126 Lıkin ey nüktedān-ı sırr-ı daķıķ
Saña bi’l-cümle eyleyem taħķıķ
- 127 Ben neler çekdüğüm o mansıbdan
İtmedüm āşikār-ı sırr u ‘alen
- 128 Beni anda o Ėādir ü Ėayyüm
İtdi hem ħākim ü hem maħküm

- 129 Raḥm-ı ümde baña o Ḥayy u Ḳadîr
Babaeskisin eylemiş taḳdîr
- 130 Şaldı anda irâdet-i hādî
Oldum anda iḳâmete bādî
- 131 Ne iḳâmet hep ıztırâb üzre
Ḥâlden hâle inḳılâb üzre
- 132 Naḳş-bend-i şahîfe-i taḳdîr
Şûretüm anda eylemiş taşvîr
- 133 Oldı turduḳça anda bî-kem ü kâst
Teng-desti baña nişest-ile ḥâst
- 134 Döndi ol ḥâcıya dil-i şeydâ
Görmeye Ka‘b’ içinde nûr-ı hüdâ
- 135 Anda âgendedür çeh-i Hârût
Anda efgende rûz u şeb Mârût
- 136 Şehrî ammâ ki ḥaylî rüstâyî
Cümle herze nifâḳ-ı hercâyî
- 137 Kendü zu‘ mınca gerçi şehrîler
Lîk ğavvâş-ı şayd-ı nehrîler
- 138 Beng-ḥorân-ı ḥân-gâhîler⁸⁰⁰
Pöst-püşân-ı şeb-külâhîler
- 139 Kimi nesnâsî-meşrebîlerden
Kimi ḥannâsî-mezhebîlerden
- 140 Kelem âġuş-ı nâ-şitâyîler
Bir⁸⁰¹ ṭelâ⁸⁰²-püş-ı rüstâyîler
- 141 Ḥal-fürüşân-ı çârsû-yı meze
Rû-siyâhân-ı reng ü bûy-ı beze⁸⁰³
- 142 İçlerinde kerîm-i şân el-ḥaḳ
Sa‘ dî-zâde Efendi’dür ancak
- 143 Ḥüsn-i aḥlâḳda müsellemdür
Luṭf-ile dil-pezir-i ‘ âlemdür

⁸⁰⁰ ḥân-gâh:ḥân-gâh

⁸⁰¹ Bu kelimenin üstünde “bûrek” yazmaktadır ki beyit içinde mânâlandramadığımızdan dipnotta vermeyi uygun gördük.

⁸⁰² ṭelâ:ṭele

⁸⁰³ Kelimenin yanında “günâh” yazmaktadır ki kelimenin beyit içindeki anlamına işaret edilmiştir.

- 144 Nîk-rû nîk hod nîk-ıışâl
Şâf-ıtab^ç u edîb-i ferruğ-fâl
- 145 Şeref-i nesl-i ĥânedânı şerîf
ıab^ç ı pāk u laııf şanı şerîf
- 146 Lîkin ey vākıfân-ı sırr-ı nihân
ç Āmil ol bu naşıhatümle hemân
- 147 Güş-vār it bu pendümi her bār
Zînhār ez-karîn-i bed zînhār
- 148 Ger olur diñlemez ĥasûd-ı ç anûd
Sözleriñ olsa nağme-i Dāvûd
- 149 Añlamaz anı ĥâsid-i güm-râh
Sözleriñ olsa vâridât-ı ilâh
- 150 Bu ĥadîs-i şerîf ç *aleyke ç aleyh*
شَرِّ اتَّقِ مَنْ إِلَيْهِ أَحْسَنْتَ⁸⁰⁴
- 151 Ĥalefüm olan ehl-i ç irfâna
Hem recā' eylerin faķîrâne
- 152 Umaram kim ç uyûbın ehl-i şu'ûr
İde engüş-t-i ç afv ile mestûr
- 153 Var benânumda nice ĥarf-i şeğab
İde taķlîb anı ehl-i edeb
- 154 Bu maķâle maķâl-i ķâlümdür
Ya' nî bi'l-cümle ĥasb-i ĥâlümdür
- 155 Şanma bu sözleri zarâfetdür
Her ne didümse hep ĥaķîķatdür
- 156 Bunu ķurtu's-şımâĥ-ı güş eyle
Ya' nî mengüş-ı güş-ı hüş eyle⁸⁰⁵
- 157 Bunda yok şâ' irâne kızb-i maķâl
Ĥaķ bilür böyledür veķâyî' -i ĥâl
- 158 Yâ ilâhî be-ĥaķķ-ı kıble-i dîn
Eyle bünyân-ı şer' -i pâki raşîn
- 159 Kilk-i ç Abbâsî-i siyâh-ç alem
Defter-i ihtitâma çekdi raķam

⁸⁰⁴ İtteķı şerre men aĥsente ileyh: İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden sakın! bkz. Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, I, 86.

⁸⁰⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

160 Һamdü lillah bu nüsha-i sāmī
Buldı Һatm-i sühanla itmāmı

161 Şehr-i zi'l-Һicce idi zabt-ı tamām
Biñ seksen idi sinin-i ' avām

*Қad temme'l-kelāmu hunā*⁸⁰⁶

K 1*

TAҺMİD-İ ҺUDĀVEND-İ TE' ĀLĀ VE TEҚADDES⁸⁰⁷

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

1 Һazret-i Һaқ ' Alīm-i bi'zzāt-est
' Ālemü's-sırr ve'l-Һafıyyāt-est⁸⁰⁸

2 *Şamed ü*^{809 810} لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ
EҺad-i^{811 812} قُلْ هُوَ اللَّهُ ۚ *işbāt-est*⁸¹³

3 Һayy u Bāqī vü لا يَمُوتُ⁸¹⁴ ebed
Küllī yevmin ki der-şu'unāt-est⁸¹⁵

4 Ebediyyü'l-Һayāt Vāhid-i Ferd
Ezeliyyü's-şifāt bi'z-zāt-est⁸¹⁶

5 Ū 'ıyān der-zamīr-i şems-i münīr
Ū nihān der-derün-ı zerrāt-est⁸¹⁷

6 Evveleş evvel-i bidāyāteş
Āħireş āħirü'n-nihāyāt-est⁸¹⁸

⁸⁰⁶ Söz burada tamamlanmıştır.

Metnin der-kenarında şöyle bir kayıt yer almaktadır: "Be-ṭarīki'l-irticāl bir yārānuñ sicilline taħrīr olındı. Qırq varaқdur bu sicill-i maṭbū'. Һafıyyeten bir varaқın қаṭ' idenüñ aña taħrīr ide Һükām-ı қаzā'. İki destini eşell ide Һudā"

* K 1: 190a.

⁸⁰⁷ Yüce ve noksan sıfatlardan münezzeħ Allāh'a hamd.

⁸⁰⁸ Hak Hazreti özde (kendisi) bilicidir. Sır ve gizli olanları bilendir.

⁸⁰⁹ İhlās süresinin 2. āyetinden kısmî iktibas yapılmıştır. Āyetin tamamı şöyledir: اللَّهُ الصَّمَدُ "Allah sameddir."

⁸¹⁰ Lem yelid ve lem yüled: O, doğurmamış ve doğmamıştır. Kur'ân-ı Kerīm, İhlās, 112/3.

⁸¹¹ İhlās süresinin 1. āyetinden kısmî iktibas yapılmıştır. Āyetin tamamı şöyledir: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ "De ki: O, Allah birdir."

⁸¹² Қul huvallāh: De ki O Allāh. Kur'ân-ı Kerīm, İhlās, 112/1. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meāl ve Tefsir*, C. V, s. 690)

⁸¹³ Samed yani hiçbir şeye muhtaç olmayan, aksine her şey kendisine muhtaç olandır. O, doğurmamış ve doğmamıştır. "De ki O Allāh" (kelâmıyla) isbatlı Ehad'dir."

⁸¹⁴ lâ yemütu: ölüm yoktur. Bu ibāre Kur'ân-ı Kerīm'de 3 āyette zikredilmiştir.. bkz. Tâ-Hâ, 20/74; Furkân, 25/58; A'lâ, 87/13.

⁸¹⁵ Bu beyitte "شأن في هو يوم كل" "O, her an yaratma halindedir." āyetine telmih yapılmıştır. Bkz. Kur'ân-ı Kerīm, Rahmân, 55/29.

Diri, dâimî, sonsuz ve "ölüm yoktur" (kelâmının muhatabıdır). O, her an yaratma halindedir.

⁸¹⁶ Hayatı ebedi olan, tek birdir. Zâtıyla ezeli (sonsuz) sıfatlar sahibidir.

⁸¹⁷ O nur saçan güneşin özünde belirgindir. O, zerrelere içerisinde saklıdır.

- 7 Ū ‘ alimest ber-âşikâr u nihân
Hâkim-i kâfi-i mühimmât-est⁸¹⁹
- 8 Īzed-i pāk Hıyy-i lem-yezelî
Ū münezzeh heme şuyûnât-est⁸²⁰
- 9 Hıkmeteş der-heme hafî vü nihân
‘Ālimü’l-ğaybi ve ’ş-şehādât-est⁸²¹
- 10 Müsbet-i beyyinât âyāteş
Halağa ’l-arzı ve ’s-semāvāt-est⁸²²
- 11 Muğbil-i kibriyâ-yı saltanateş
Meh ü mihr ü zemîn semāvāt-est⁸²³
- 12 Yek-be-yek hâdimân-ı dergâheş
Sidre vü ‘ arş u kürs cennât-est⁸²⁴
- 13 Hâmd-güyân-ı bâğ-ı tevhîdeş
Hâk-i rüyende-i nebâtât-est⁸²⁵
- 14 Şükr-kârân-ı sebze-i ne‘ ameş
Çâr-pâyân heme cemādât-est⁸²⁶
- 15 Çâr-‘ unşur be-hıkmeteş kıyım
Çâr-faşl ez-zemîn imârât-est⁸²⁷
- 16 Sûziş-i heft-gâne-i dūzağ
Yek şerer ez-celâleş işbât-est⁸²⁸
- 17 Cins [ü] efrâd-ı ins ü cinn ü perî
Dergehet secde-kerd-i tâ‘ ât-est⁸²⁹

⁸¹⁸ İlki başlangıçların ilki, sonu bitimlerin sonudur.

⁸¹⁹ O, açık ve gizliye vâkıftır. Mühim olan (her şeye) kâfi (yeterli) hükümdardır.

⁸²⁰ Pâk Tanrı, zevalsiz, sonsuz diridir. O tüm keyfiyetlerden arınmıştır.

⁸²¹ Kur’ân-ı Kerim’de bu ibare şu şekilde geçmektedir: *الْغَيْبِ عَالِمٍ وَالشَّهَادَةِ* “gizliyi ve açığı bilendir”. Bkz. En’âm, 6/73; Tevbe, 9/94, 105; Ra’d, 13/9; Mü’minûn, 23/92; Secde, 32/6; Zümer, 39/46; Haşr, 59/22; Cum’a, 62/8; Tegâbun, 64/18.

Onun hikmeti her şeyde gizli ve saklıdır. O gizli ve açığı bilendir.

⁸²² Bu ibare Kur’ân-ı Kerim’de şu şekilde geçmektedir: *السَّمَاوَاتِ خَلْقِ وَالْأَرْضِ* “gökleri ve yeri yarattı”. Bkz. Bakara, 2/164; Âl-i İmrân, 3/190, 191; En’âm, 6/1, 73; A’râf, 7/54; Tevbe, 9/36; Yûnus, 10/3; Hûd, 11/7; İbrahim, 14/19, 32; Nahl, 16/3; İsrâ, 17/99; Kehf, 18/51; Furkân, 25/59; Neml, 27/60; Ankebût, 29/61; Rûm, 30/22; Lokman, 31/10,25; Secde, 32/4; Yâsîn, 36/81; Zümer, 39/5, 38; Mü’min, 40/57; Şûrâ, 42/29; Zuhuruf, 43/9; Ahkâf, 46/33; Hadîd, 57/4; Tegâbun, 3/64.

Âyetleri besbelli delillerdir. O gökleri ve yerleri yaratandır.

⁸²³ Saltanatının büyüklüğünün bahtıyarı; ay, güneş, yeryüzü ve gökyüzüdür.

⁸²⁴ Eşiğinin hizmetkarlarının her biri; cennetlerin tahtı, arşı ve kürsüsüdür.

⁸²⁵ Onun tevhid (birlik) bağının hâmd söyleyenleri; bitkileri bitiren topraktır.

⁸²⁶ Nimetlerinin yeşilliğine şükredenler; bütün dört ayaklılar ve cansızlardır.

⁸²⁷ Dört unsur onun hikmetiyle varolmuş(tur), dört mevsim yeryüzündeki emirliklerdir.

⁸²⁸ Cehennem dörd çeşit yakıcılığı, O’nun görkeminin isbatı olan bir alevdir.

⁸²⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 18 Der dü heftād millet-i kevneyn
Ser-zemīn sūde-i ‘ibādāt-est⁸³⁰
- 19 Ān Muḥammed ki der-dü-‘ālem-rā
Şādıku’l-va‘d ve’l-emānāt-est⁸³¹
- 20 Ū’st sulṭān-ı taḥt-ı⁸³² لَوْلَاكَ⁸³³ ĩ
Hem nezīr ü beşīr-i āyāt-est⁸³⁴
- 21 Ū mu‘anven be-tāc-ı⁸³⁵ أَرْسَلْنَا⁸³⁵ ĩ
Ū mübeşşir heme risālāt-est⁸³⁶
- 22 Ū’st ser-tāc-ı ‘ālem-i kevneyn
Kāşifü’s-sırr ve’l-kerāmāt-est⁸³⁷
- 23 Ū’st maqşūd-ı ‘ālem-i mi‘rāc⁸³⁸
Hem nihāyāt hem bidāyāt-est⁸³⁹
- 24 Mebde’ [ü] menşe’-i mezāhir-rā
Sebeb-i ḥilḳat-i delālāt-est⁸⁴⁰
- 25 Ey münezzeh heme naḳāyış-ı ‘ayb
Ferd-i bī-çün-ı ḳāyimü’z-zāt-est⁸⁴¹
- 26 Zülcelālā be-kibriyāyī-i to
Kūnh-i zātet ‘uḳūl-ı heyhāt-est⁸⁴²
- 27 Be-ḥaḳ-ı pāk-i seyyidü’l-Kur’ān
Heme büzürg-terīn-i āyāt-est⁸⁴³
- 28 Kerde’em bār-hā güneh-kārī
Z’ān-ki dānī heme ḥaṭıyyāt-est⁸⁴⁴

İnsan, cin ve peri cinsi ve bireyleri, eşiğinde ibadete secde kılmaktadır.

⁸³⁰ İki varlığın yetmiş iki milleti, başını ibadete sürmektedir.

⁸³¹ İki âlemde vaadine ve emanetlerine sadık kalan, işte o Muhammed(s.a.v.)’dir.

⁸³² taḥt:taḥt

⁸³³ levlāk: Sen olmasaydın. : Sen olmasaydın. Hādīs-i kudsīnin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ لَأَفْلَاقَ “Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclūnī, *Keşfü’l-ḥafā*, II, 2123; Ali el-Kārī, *Mevzûât*, s.67-68)

⁸³⁴ “Levlāk(Sen olmasaydın)”lik tahtının sultanı O’dur. Hem ayetlerin sakındıranı ve muştulayanıdır.

⁸³⁵ erselnā:gönderdik. Kur’ân-ı Kerīm, Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir: وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ “(Resulüm!) Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 594)

⁸³⁶ O, “erselnâ(gönderdik)” tacıyla ünvanlandırılmıştır. O bütün elçiliklerle(peygamberlerle) müjdecidir.

⁸³⁷ İki varlık âleminin başı taçlısı O’dur. Sırları ve kerametleri keşfedendir.

⁸³⁸ kevneyn

⁸³⁹ Miraç âleminin maksadı O’dur. Hem sonlar, hem başlangıçlardır.

⁸⁴⁰ Mazharların kaynağı ve kökeni, delaletlerin yaratılışının sebebidir.

⁸⁴¹ Ey kusur (ve) noksanlıklardan münezzeh olan, zâtının kayımlığı sebebsiz (olan) bir (eşi ve benzeri olmayan)dir.

⁸⁴² Ey görkem sahibi, senin büyüklüğünde zâtının içyüzü akıllara hayret verendir.

⁸⁴³ Kur’ân’ın efendisinin pāk hakkına, hepsi ayetlerin en büyüğüdür.

⁸⁴⁴ Defalarca günah işlemişim. Zîrâ hepsinin hatalardan olduğunu biliyorsun.

- 29 ‘ Afv kon cürm-i Yârî-i miskîn
Vâ-rehân ez-reh-i muķāsât-est⁸⁴⁵
- 30 Tersem ân rûz-ı tāmme-i kübrâ
Āvered ber-serem ‘ uķûbât-est⁸⁴⁶
- 31 Cürm-nâ-kerdegân-ı dergâhet
Der-ħarîm-i na‘îm-i cennât-est⁸⁴⁷
- 32 Ķudretet-râ koned be-rûz-ı cezâ‘
Ki bedîn-sân hemîn ‘ alâmât-est⁸⁴⁸
- 33 ‘ Āşiyân-râ semûm-ı nîrânî
Dûstân-râ ‘ ulüvv-i dercât-est⁸⁴⁹
- 34 Sebķat-i rahmetî ‘ alâ ğazabî
Ma‘şiyet-kerde-râ mücâzât-est⁸⁵⁰
- 35 Mî-koned ‘ âşiyân-râ tebşîr
Naşş-ı لا تَقْنَطُوا⁸⁵¹ beşârât-est⁸⁵²
- 36 Ger be-dânî rumûz-ı kitmânî
Terk-i da‘vâ-yı in izâfât-est⁸⁵³
- 37 Bîm ü ümmîd-i in berây-ı firîb
Ĝâh evhâm geh⁸⁵⁴ ħayâlât-est⁸⁵⁵
- 38 Ser-ber-ârende [ser]-fürü-bürden
Ber-to ber-mâ vü ħûb-ı tã‘ât-est⁸⁵⁶
- 39 Fikr ü zıkr-i muķallidân eknûn
Vâridât-ı rûsûm-ı tãmât-est⁸⁵⁷
- 40 Ān berîn in berîn mî-gozered
Ĥayf in mâh ü sâl-i evķât-est⁸⁵⁸

⁸⁴⁵ Zavallı Yârî'nin suçunu baĝışla! Eziyet yolundan onu kurtarıver.

⁸⁴⁶ Korkarım o büyük kıyamet gününde, başıma akıbetleri getirmiş olur.

⁸⁴⁷ Senin eşiĝinde suç işlememiş olanlar, naîm cennetlerinin haremi içindedir.

⁸⁴⁸ Ceza gününde senin gücün işler. İşte böylesine alametler görülür.

⁸⁴⁹ Asilere yakıcı sıcak rüzgar; dostlar için derece yükselişleri vardır.

⁸⁵⁰ Rahmetin öncelikli olduĝu gazap üzerindesin. Günah işlemiş olanlara cezalandırma vardır.

⁸⁵¹ lâ-taknetû:umut kesmeyin. Kur'an-ı Kerîm, Zümer, 39/53. Āyeti tamamı şöyledir: لا تَقْنَطُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ “De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları baĝışlar. Şüphesiz ki O, çok baĝışlayan, çok esirgeyendir.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I V, s. 544)

⁸⁵² Asileri doğru yola çağırır; “lâ taknetû” (umut kesmeyin) dayanaklı müjdelerdir.

⁸⁵³ Saklı şifreleri bilirsən, bu; izafetlerin (dünyaya olan baĝlılıkların, dünya ilgilerinin) kavgasını bırakmak demektir.

⁸⁵⁴ ĝâh

⁸⁵⁵ Bunun korkusu ve umudu aldatmak içindir. Bazen kuruntular, zanlar; bazen hayallerdir.

⁸⁵⁶ Sana başı kaldırıp aşıĝı düşürmek, bizim üzerimize itaatkarlığın en iyisidir.

⁸⁵⁷ Taklitçilerin aklı fikri şimdi saçma sapan vergilerin geliridir.

- 41 Cürm-i Yârî füzûn-ter ez-ta^c dâd
Luṭf-ı to bî-şumâr kerrât-est⁸⁵⁹
- 42 Ger merâ mağfîret konî in bâr
Yâftem raḥmetet mükâfât-est⁸⁶⁰
- 43 To ^c aṭâ-baḥşî ü ḥatâ-pûşî
To icâbet-pezîr-i ḥacât-est⁸⁶¹
- 44 Men çe güyem toyî Semî^c ü Ḥabîr
To ber-ârende-i münâcât-est⁸⁶²

K 2*

TEVHÎD-İ ZÂT-I PÂK-İ HUDÂVEND-İ KÂYİNÂT

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Ey sâtirü'l-^c uyüb-i ^c Alîm-i bilâ-ḥafâ'
V'ey gâfirü'z-zünüb-i Kerîm-i kerem-fezâ'
- 2 Ğaffâr-ı ^c âşiyân u ^c Allâm-ı bî-şerîk
Fettâḥ-ı ^c âcizân u Ḥudâvend-i Kibriyâ'
- 3 Menşûr-nâme-i Şamedî fazl ü şânuña
^c Unvân-nâme-i Aḥadî zâtuña sezâ⁸⁶³
- 4 Ser-rişte-i irâdetüñe muntazam cihân
Her⁸⁶⁴ ^c uḫde-i hükûmete sensin girih-küşâ
- 5 Pergâr-ı noḫta-i keremüñ miḥver-i felek
Aḥrâr-ı süfre-i ni^c amuñ bây eger gedâ
- 6 Taḫvîm-i köhne şâhiḫa-i emrüñe felek
Aḥkâmı oldı şâyîḫa-i dehre nükte-zâ
- 7 Zât ü şıfâtuñ oldı münezzeh şerîkden
Bi'z-zât vâḫidi saña şâyân ü hem sezâ
- 8 Bir sözle eyledüñ gül-i faḥḫârı rûḫ-baḥş
Pîrâye-i cemâl-ile kılduñ şuver-güşâ

⁸⁵⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

O böyle, bu şöyle geçiyor. Bu zamandaki aya, yıla yazık.

⁸⁵⁹ Yârî'nin suçu sayılmaktan fazladır. Senin lütfün sayısız defalardır.

⁸⁶⁰ Beni bu sefer bağışlarsan, senin rahmetini bulurum; ödülüm budur.

⁸⁶¹ Sen hediye bahş eden ve hata örtensin. Sen ihtiyaçları karşılamayı kabul edensin.

⁸⁶² Ben ne söyleyeyim; sen her şeyi lâyıkıyla duyan ve her şeyden haberdar olansın. Sen duaların karşılığını verensin.

* K 2:6b-8a.

⁸⁶³ sende ibtidâ'

⁸⁶⁴ Hep

- 9 Kevn ü mekâna lem[‘] a-1 nūr-1 hidāyetüñ
Leyl ü nehār yaqđdı iki şem[‘] -i pür-ziyā[‘]
- 10 Zātuñla buldı pāyeyi nüh tāk-1 āsumān
Şānuñla buldı sāyeyi ğabrā-yı heft-pā
- 11 Şām-1 cihānda meş[‘] ale-i āfitāb-ile
Oldı hidāyetüñ heme maḥlūka reh-nümā
- 12 Her şubḥ oldı āyīne-i mihr-i berḫ-i sūz
Mişkāt-i ḥüsnüñ eyledi anı cihān-nümā
- 13 Bir nūruñ itdi mihr-ile māhı ziyā[‘] -fūrūz
Bir lem[‘] üñ itdi encüm-i eflāki pür-ziyā[‘]
- 14 Bir gerdüñ itdi sāḥa-i ğabrāyı heftümīn
Bir zerreñ itdi günbed-i eflāki heft-cā
- 15 Baḥr-1 muḥīt kūze-i ‘ilmüñde yek-ḥabāb
Cürm-i zemīn mīve-i şun[‘] uñda *ke’n-nevā*
- 16 Arz u semādan ‘āleme neşr ü beyān ider
Ḥamd ü şenā-yı fażluñı *fi’ş-şubḥi ve’l-mesā*⁸⁶⁵
- 17 Tevḥīd-i subḥ-i zemzeme-i ḳudsiyān-1 ‘arş
Temcīd-i vaşf-1 nağme-keşān-1 şeb [ü] decā[‘]
- 18 Ebr-i ḳalemle kūçe-i taḳdīs-i pāküñe
Düşmek ne mümkin anda dūr-i şebnem-i zekā[‘]
- 19 Olsa n’ola tevḥīd-i āşinā
Tezehhüb-i tırāzende-i şenā⁸⁶⁶
- 20 Lāyık virürse māşīta-i kilik-i siḥr-sezā
.....ğālib.....⁸⁶⁷
- 21 Lāyık iderse cevher-i ferd-i sūḥan bu dem
Ḥall-i rumūz-1 noḳta-i mevḥūme-i ḥafā⁸⁶⁸
- 22 Lāyık olursa şıdḳ ḥulūş.....
Tevḥīd-i zāt-1 ḥazret-i sulṭān-1 Kibriyā⁸⁶⁹
- 23 Ğavvāş-1 ‘aḳl nice olur anda ğavṭa-kār
Çün ḳulzüm-i şıfātuña yoḳ ḥadd ü intihā[‘]

⁸⁶⁵ Gece gündüz

⁸⁶⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁸⁶⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁸⁶⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁸⁶⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır. Der-kenardaki bu beyitler (19-22.) silik olduğu için okunuşundan emin olduklarımızı kaydettik.

- 24 Ça'r-ı yem-i tefekküre ğark-âb olur 'uqûl
Hem laşme-gîr-i hayret-i tûfân olur zekâ'
- 25 Çurbân olam taḥayyür-i ḥüsn-i cemâlüne
Mümkin degül nazâra olur dîdeler 'amâ
- 26 Ol⁸⁷⁰ tâb-ı ḥüsn zerresi düşse derûnına
Şad şâḥ-sâr-ı Tûr ola ḥâkister-i fenâ'
- 27 İksîr-i 'aşka milket-i dilde virüp revâc
Eczâ-yı vaşlı eyledün 'uşşâka kîmyâ'
- 28 Bir dil mi var ki anda ğam-ı 'aşkuñ olmaya
Bir göz mi var ki olmaya nûruñla pür-cilâ'
- 29 Kürbet o dilde k'olmaya dâĝ-ı maḥabbetün
Devlet o serde kim ola 'aşkuñla âşinâ
- 30 Şevküñledür bu zemzeme-güyân-ı mey-gede
'Aşkuñladur bu na're-i pîrân-ı aşfiyâ'
- 31 Sen ol 'Alîm-i Muḳtedir-i Zü'l-celâlsin
Zâhir cenâbuña heme eşyâ' bilâ-ḥafâ'
- 32 Sen ol Raḥîm-i 'afv-pezîr-i günâhsın
'Âlem ne deñlü eylese cürm ü ger ḥaṭâ'
- 33 Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı cebhe-i nûr-ı Muḥammedî
Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı mu'cize-i şâḥ-ı enbiyâ'
- 34 Yâ Rab be-nûr-ı ravza-i ḥatmü'r-rüsül k'olur
Lü'lü-yi seng-i zîver-i tâc-ı şeh ü gedâ
- 35 Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı Yeşrib ü Baḥḥâ-yı kāyinât
Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı nâşiye-sâyân-ı ilticâ'
- 36 Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı leyle-i mu'ciz-tırâz kim
Kilk-i benânı kıldı şikâf-ı meh-i dücâ'
- 37 Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı leyle-i mi'râc-ı ibtihâc
Buldı o şeh ḥazîre-i ḳudsünde(n) ḳadr u câ
- 38 Şad bârekallah ol şeb-i devlet-fezâya kim
Ma'sûḳ u aşkuñ ola elṭâfına sezâ
- 39 Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı tefriḳa-efrûz-ı ḥânumân
Yâ Rab be-ḥaḳḳ-ı kürbet-i Eyyüb-i mübtelâ

- 54 *Emseytü bi't-tazarru' i fî bâbi lutfikum*
İrham bükâ'e 'abdike yâ Hâlıkü'l-verâ⁸⁷⁶
- 55 *Yâ ma'la' i'l-hidâyeti yâ şâhibe'l-kerem⁸⁷⁷*
İftah lisâne 'abdike yâ Vâhibe'l-'atâ⁸⁷⁸
- 56 Gözde hayâl-i devlet ü ârâyış-i cihân
Başda hevâ-yı 'ayş u tarab dilde mâsivâ
- 57 Sevdâ-yı zülf-i yâr ise başdan kesilmedi
Çalb ise pür-heves dil-i meyyâl pür-hevâ
- 58 Âzâde itme derdüñ ile pây-bend olam
Peykâna kıлма 'aşkuñ ile eyle âşinâ
- 59 'Aşkuñ ki cân u dilde ne dem mîz-bân ola
Her bir mesâmdan gele âvâz-ı merhabâ
- 60 Hencâr-ı zulmet-i ğama düşdüm hazîn ü zâr
Çıl bedreça meşâ'il-i ihsânuñı baña
- 61 Eyle meded meded baña ey Mufađđal Ehad⁸⁷⁹
Çün fazl-ı rahmetüñe senüñ yokdur intihâ'
- 62 Ben nice el kesem şiken-i zülf-i yârdan
Dil-beste-i maħabbet ü çalb ise pür-hevâ
- 63 Ben nice gözyaşın saña işrâb eyleyem
Çekdi yüzüme şerm ü güneħ âteşin-ğitâ
- 64 Böyle çalursa âh-ı nedâmet dilümde ger
Erkâm-ı defter-i 'amelüm eyleye hebâ
- 65 Böyle çalursa mihr-i maħabbet derûnda
Hürşid gibi sînem ola âteşin-nümâ
- 66 Yâ Rab ümîdüm ol ki dem-i rûz-ı rüst-e-hîz
Yârî-i zârı külfe-i düzaħdan it rehâ

⁸⁷⁵ Hatamı, büyük küçük günâhlarımı bağışla.

⁸⁷⁶ Lütufkâr kapınızda boyun bükerek akşamladım. Ey insanı yaratan (Rabbim)! Kulunun ağlayıp inlemesine merhamet et.

⁸⁷⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁸⁷⁸ Ey hidâyet kaynağı, ey cömertlik sâhibi!

⁸⁷⁹ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

K 3*

TEVHİD-İ KİBRİYÂ-YI ÂLİHİ⁸⁸⁰

- ____ . / ____ . ____ . / . ____ . / ____ . ____ ⁸⁸¹
- 1 Ey zāt-ı pāki perde-nişīn çend ü çūndan
İki cihānı [da] var iden *kāf u nūn*⁸⁸²dan
 - 2 Ey kibriyā-yı zātı münezzeh şerīkden
Ve'y mūntehā-yı şānı mu'arrā zunūndan
 - 3 Esmā-yı zāt-ı pākūni fihrist eyledi
⁸⁸³ن وَالْقَلَمُ⁸⁸⁴ şahīfe-i ⁸⁸⁵مَا يَسْطُرُونَ dan
 - 4 Her bir nefesde bir dūr-i yektāyı kudretūñ
Zāyid'ider meşīme-i raḥm-ı buḫūndan
 - 5 İdrāk-i şānuñ eyleyemez fehmi 'ākılān
Baḫş etseler uşul ü fūrū' u mūtūndan
 - 6 'İlmūñ şebāt-ı zāt-ı ḫadīmūñle ḫāyime
Şun' uñ şıfāt-ı şān-ile 'ālī şū'ūndan
 - 7 Bir pādīşāhsın ki mūberrā nazīrden
Bir Zūlcelālsın ki mu'arrā şüyūndan
 - 8 Bir āfitābsın ki 'ıyān kāyināta hep⁸⁸⁶
Bir māhsın ki yine nihānsın 'uyūndan
 - 9 Dānendesin ḫaḫāyık-ı eşyāyı cümleten
Ger hest [ü] nīst endek eger kim füzūndan
 - 10 İtdūñ şelāş ü heft ü çehārı tılısm āña⁸⁸⁷
Efrād-ı ḫāyināti ḫılıp *kāf [u] nūn*⁸⁸⁸ dan

*K 3:6b-7a.

⁸⁸⁰ Metinde başlık silik olduğu için tam olarak okunamamıştır.

⁸⁸¹ Der-kenarda yazılmıştır.

⁸⁸² Bu ibareden maksat Kur'ân-ı Kerīm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ "(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen olur." hakikatidir. Âyette geçen "kün" kelimesine işaret edilmektedir. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 116) Bu manada ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

⁸⁸³ Nūn ve'l-kalem: Nun. Kalem. Kur'ân-ı Kerīm, Kalem, 68/1. Âyetin tamamı şöyledir: نُنُّن وَالْقَلَمُ وَمَا يَسْطُرُونَ "Nun. Kalem ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki". (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 354)

⁸⁸⁴ نون : ن

⁸⁸⁵ mā yeşürün: (kalem tutanların) yazdıklarına. Kur'ân-ı Kerīm, Kalem, 68/1.

⁸⁸⁶ cümle 'aleme

⁸⁸⁷ künüz āña

⁸⁸⁸ Bu ibareden maksat Kur'ân-ı Kerīm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ "(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen olur." hakikatidir. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 116) Bu manada ayrıca şu

- 11 Tevhîd-i hamdûñ ile tolu âsumân zemîn
Her rîze çemen ile dıraht u ğuşûndan
- 12 Rûhu 'l-Emîn'e emrûñ olursa ider nüzûl
Rûy-ı zemîne tâ felek-i nîl-gûndan
- 13 Bir demde cûd-ı mağfîretûñ ' aşiyâna hep
İhsân ider hizâne-i ğayb-ı kûmûndan
- 14 Leyle-i ' aşkuñ ' âlemi dîvâne eyledi
Bir hisse degdi Qays'a hazîne⁸⁸⁹ cûnûndan
- 15 Yâ Rab dirîĝ etme şarâb-ı haqîkatûñ
Yârî-i teşne-kâm-ı zelîl ü zebûndan
- 16 Kesme nevâl-i rahmetûñi ol faqîrden
Ol şerm-sâr-ı cürm ü güneş-âzmûndan
- 17 Bir cûş vir irâka-i seyl-âb-ı dîdeden
Bir sûz vir harâret-i derd-i derûndan
- 18 Bir şevk vir celâle-i vecd ü hurûşdan
Bir zevk vir nevâle-i şabr u sükûndan
- 19 Bir dem murâdum üstüne devrân itmedi
Feryâd-ı gerdiş-i felek-i vâjgûndan
- 20 Bir an müsâ'id olmadı kâr-ı umûruma
Feryâd-ı baht u fâli'-i nâ-sâz u dûndan
- 21 Yâ Rab be-hakk-ı Hâzret-i Sulţân-ı Enbiyâ'
Hakk eyle harf-i zenbi derûn u birûndan
- 22 Üftâde-râh-ı pây-ı leked itmesün teni
Qurtar beni devâhî-i dehr-i harûndan⁸⁹⁰

K 4*

NUHUSTİN DER-SİPÂS-I HÂZRET-İ HALLÂK-I BÎ-ÇÛN-EST

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _

- 1 Zamânıdur ki dil-i tıfl-ı nükte-senc-i fehîm
Ki ders-i ma' nâ-i tevhîdi eyleye ta' lîm

âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

⁸⁸⁹ hazîne:hazîne

⁸⁹⁰ Beytin der-kenarında açıklama mahiyetinde şöyle bir kayıt yer almaktadır: "Cem'-i dâhiye renc ü belâ' vü şiven." "Harûn" kelimesinin altında da "Ser-keş ü münkâd olmayan esbdür" kaydı bulunmaktadır.

* K 4:5a-6a.

- 2 Zamānıdır ki dil-i ‘andelīb-i zemzeme-sāz
Nevā-yı nağme-i temcīdi eyleye taq̄sīm
- 3 Zamānıdır ki nesīm-i şükūfe-zār-ı derūn
İde ḥadīka-i ḥamd ü şenāya neşr-i şemīm
- 4 Zamānıdır ki gül-i ‘ıtr-sāz-ı āşārum
Vire riyāz-ı dü-kevne o deñlü bŷy-ı ‘amīm
- 5 Hevā-yı ḥālet-i āşār u fart-ı bŷyından
Ola zŷkām-ı ebed ḳudsiyān-ı ‘arş-ı muḳīm
- 6 O yekke-tāz-ı hidāyet zemīn ü devrānı
Ki itdi ḳudret-ile *kāf u nūndan*⁸⁹¹ tetmīm
- 7 O pādīşāh-ı ebed ḥāk-i cism-i insānı
Kemāl-i hestī-i ḥilḳatle eyledi ta‘ zīm
- 8 Şıfāt-ı pākine maḥşŷ lā-yezāl-i ebed
Kemāl-i zātına mevşŷf Zŷlcelāl-i ḳadīm
- 9 Bu mŷlk-ebed aña taḥt⁸⁹² u bu mŷlk-ezel aña tāc
Kimine ḥāk-i deri taḥt u fevḳ u ‘arş-ı ‘azīm⁸⁹³
- 10 Teşekkŷr it heme ālā-i luḫf u ḥikmetine
Tefekkŷr eyleme zāt-ı Ḥudā’yı bī-tefhīm
- 11 Mŷnezzeh āyet-i zātı şebīh ü şirketden
Ezel ebed yine zāt-ı ḳadīmi ḡayr-ı ‘adīm
- 12 Hezār reng-ile eşcārı eyledi tezyīn
Çemende virdi nebātāta inbisāt-ı ‘amīm
- 13 İrişmeseydi eger nāra nefḫa-i keremi
Neden görŷrdi o gŷlzārı çeşm-i İbrāhīm
- 14 Yaḳardı sŷz-ı derŷn-ile āteş-i Tŷr’ı
Ṭaleb-nişār-ı cemāl olmasaydı cān-ı Kelīm⁸⁹⁴

⁸⁹¹ Bu ibareden maksat Kur’ân-ı Kerīm’de, Bakara, 2/117. āyette belirtildiği ŷzere بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ “(O), gŷklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen oluverir.” hakikatidir. Āyette geçen “kŷn” kelimesine işaret edilmektedir. (bkz. *Kur’an Yolu Tŷrkçe Meāl ve Tefsir*, C. I, s. 116) Bu manada ayrıca şu āyetlere bakılabilir: Āli İmrān, 3/47, 59; En’ām, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yāsīn, 36/82; Mŷ’min, 40/68.

⁸⁹² taḥt:taḥt

⁸⁹³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁸⁹⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 15 Celâl-i zâtını gör vaḥy-i ⁸⁹⁵لَنْ تَرَانِي'den
Taḥammül eylemedi âteş-i celâle Kelîm
- 16 Kim etse ḥikmet-i idrāk-i zâtın endîşe
Olur taḥayyüli ḥayret-fezâ-yı ' aql-ı selîm
- 17 Kemâl-i ḳudret-i şânından eyleyüp peydâ
Meşîme-i şadef-i baḥre virdi dürr-i yetîm
- 18 Müheyminâsın o Sulṫân-ı bî-mu' âdilsin
O deñlü ḳudretüñ itdi mükevvenâtı nazîm
- 19 Hemîşe ḥayme-i gerdün bilâ-sütün u tınâb
Hemîşe meş' al-i encüm bilâ-duḥân u ḥıyem
- 20 Beyân-ı ma' rifet-i zâtuñ itmede ' âciz
Heme ' uḳül ü nüfus heme zekâ-yı fehîm
- 21 Nesîm-i merḥametüñdür dile ifâza-i cüd
Kemâl-i mekremetüñdür derûna feyz-i ' amîm ⁸⁹⁶
- 22 Mürebbî-i çemen oldı bahâr-ı mekremetüñ
Mizâc-ı nâmiyeyi kıldı müsta' idd-i şemîm ⁸⁹⁷
- 23 Hevâ-yı terbiyetüñdür bu bâğ-ı dünyânuñ
Bahârın eyledi reşkîn-tırâz-ı ḥuld-ı Na' im ⁸⁹⁸
- 24 Rumûz-ı ḥikmet-i ' Allâm'ın itmede ' âciz
Beyân-ı mu' ciz-i ' İsâ-zebân nuṫḳ-ı Kelîm ⁸⁹⁹
- 25 Ṭarîḳ-ı semt-i rızânuñ hemîşe rehberi ol
Kim ol ṫarîḳde olam ne ḳayd ü zed ne bîm ⁹⁰⁰
- 26 Düşerse başına sevdâ-yı fîkr-i ma' rifetüñ
Kalur selâsil-i ḥayretde pâ-yı ' aql-ı ḥakîm
- 27 Heme nüvâziş-i luṫfuñ bu intizâm-ı ḥavâss
Heme terâviş-i cüduñ bu ḥûr u ḥ'âb-ı na' im

⁸⁹⁵ len terânî: Sen beni asla göremezsin. Kur'ân-ı Kerîm, A'râf, 7/143. âyetten iktibas. Âyetin tamamı şöyledir: وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَانِي وَلَكِنْ نُنظِرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلجَبَلِ جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَانِي وَلَكِنْ نُنظِرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلجَبَلِ جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَانِي وَلَكِنْ نُنظِرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلجَبَلِ جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَانِي وَلَكِنْ نُنظِرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي
"Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca "Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!" dedi. (Rabbi): "Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 458-459)

⁸⁹⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁸⁹⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁸⁹⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁸⁹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁰⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 28 Be-cân-ı mâ be-resed ger livâ-yı fevc-i ğamet
Hezâr ħamd ħoş âmed çehed zi-^c azm-i remîm⁹⁰¹
- 29 Hezâr gevher-i tevĥîdi baĥr-ı tab^c umdan
Hemîşe itmedeyin sübĥa-i ħulûşa nazîm
- 30 Egerçi kâlde zâhir hezâr ħâlet-i şevk
Velik ħâlde yok ^c iffet-i şalâĥ-ı şamîm
- 31 ^c Uyüb-ı şürete bakmaz ^c ulüvv-i şân-ı başîr
Ķulûba nâzır olur bil ki ol Ĥudâ-yı ^c alîm⁹⁰²
- 32 Be-^c ilm-i ĥikmet-i taĥkîk-i ħudret-i ezeli
Ki kıldı عِلْمَ الْأَسْمَاءِ⁹⁰³ yı Ādem'e ta^c lîm
- 33 Be-dest-yârî-i tevfiĥ-i ħâdir-i muĥlaĥ
Ki virdi cevher-i insâna ħâşşa-i tefhîm
- 34 Be-zât-ı ü ki muĥaddes zi-ĥaşr-ı *eyn ü metâ*
Be-şân-ı ü ki münezzeh zi-keyf ü kem be-fehîm
- 35 Be-ĥaĥĥ-ı İbn-i Zebîĥeyn-i⁹⁰⁴ Aĥmed-i Muĥtâr
K'odur mebânî-i kevneyne ba^c iş-i termîm
- 36 Be-ĥaĥĥ-ı Ĥazret-i ⁹⁰⁵ لَوْلَاكَ şâĥib-i ⁹⁰⁶ قَوْسَيْنِ
Ki oldı nûr-ı şühûd-ile bezm-i ħâşşa nedîm
- 37 Be-emr-i ⁹⁰⁷ فَاسْتَوِمَّ -ârâ-yı şadr-ı sultânî
Ki kıldı zâtını tebcîl anuñla vahy-i kerîm
- 38 Be-şıdĥ-ı ^c ismet-i Şiddîĥ⁹⁰⁸ nuşret-i Fârûĥ
Be-ĥilm-i ^c iffet-i ^c Oşmân Beşîr-i Rabb-i ^c Alîm
- 39 Be-âhu'l-^c ataş-ı endâz-ı şûr-gâĥ-ı fenâ'
Diriĝ eyledi yek-ĥaĥre âbî çarĥ-ı le'îm

⁹⁰¹ Senin gamının alayının bir bölümü bizim canımıza ulaştığında, çürümüş kemikten bin hoşgeldin hamdi fıskırır.

⁹⁰² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁰³ ^c alleme'l-esmâ: isimleri öğretti. Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 2/31. âyetten kısmî iktibas yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: “وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ” Allah Adem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arz edip: “Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 41)

⁹⁰⁴ Zebîĥeyn:Zebîĥeyn

⁹⁰⁵ levlâk: Sen olmasaydın. Hadîs-i kudsînin tamamı şöyledir: “لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتُ لَأَفْلَاقُ” “Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu'l-ĥafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

⁹⁰⁶ ĥavseyn:iki yay. Kur'ân-ı Kerîm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: “فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ” “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

⁹⁰⁷ festâĥim:dosdoĝru ol.Kur'ân-ı Kerîm, Hûd, 11/112. Âyetin tamamı şöyledir: “فَاسْتَوِمَّ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ” “O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoĝru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 134)

⁹⁰⁸ Bû Bekr

- 40 Be-zebḥ-i⁹⁰⁹ gerden-i teslīm-i bend-i İsmā‘īl
Be-sūziş-i eşer-i şu‘le-gāh-ı İbrāhīm
- 41 Be-pāk-i dāmenī-i Yūsuf-ı ḥazīn-i nihād
Be-ārzū-yı Züleyhā-yı ḥacle-gāh-ı ḥarīm
- 42 Be-ḥaḳḳ-ı tefriḳa-endūz-ı Ḥazret-i Eyyūb
Ki kıldı ‘aşḳuña hep ḥānumānını teslīm
- 43 Be-tevbe-kārī-i ‘ahd-i naşūḥ-ı varṭa-nümün
Be-yāve-keştī-i cevher be-vaḳt-i ḥālet-i bīm
- 44 Be-ḥoş terāne-i Manşūr-ı bī-güneh-kārī
Ki kıldı dār-ı ḥaḳīḳatde cānını teslīm
- 45 Be-seyl-i kışşā-i Fir‘avn u rīḥ-i vaḳ‘a-ı ‘Ād
Be-hevl-i keştī-i ṭūfān u ḥavf-ı bād-ı ‘azīm
- 46 Be-şevḳ-baḥşī-i āşār-ı rüz-ı ferverdīn
Be-tāzekārī-i nīsān-ı ebr-i neşr-i şemīm
- 47 Be-reng-i rüy-ı ‘arūs-ı gül-i şüküfte-‘izār
Be-zīnet-āverī-i ḥacle-gāh-ı bāğ-ı na‘īm
- 48 Be-saḥt-rū‘ī-i lā vü be-āb-ı rüy-ı ne‘am
Be-ḥırş-ı ṭab‘-ı le‘īm [ü] be-cūd-ı dest-i kerīm
- 49 Be-çehre-sāyī-i ḥ‘āhiş be-ḥ‘āst-gārī-i cāh
Be-tengnā‘ī-i zillet be-ye‘s-kārī-i bīm
- 50 Be-kec-nihādī-i düşmen nigāh-ı bī-gāne
Be-ḥüsn-ı ḥulḳ-ı telāfi-i düstān-ı nedīm
- 51 Be-yekke-tāzī-i ‘ilm [ü] be-leng-sāzī-i cehl
Be-rū-siyāhī-i ümmī-nihād-ı bī-ta‘līm
- 52 Be-ḥaḳḳ-ı cūşiş-i üstād ü ḥidmet-i tilmīz
Be-ḥaḳḳ-ı gūşiş-i rāh-ı ta‘allüm-i ta‘līm
- 53 Kelām-ı ḳālīmī hep zevḳ-ı ḥāle tebdīl it
İdem netīce-i ‘irfān-ı zātuñı tefhīm
- 54 Mecāz ḳaṅtarasından geçür beni yā Rab
Reh-i ḥaḳīḳatüñe ‘azm idem bilā-tergīm
- 55 Nice nigāh ideyin bu ḥicāb-ile görünür
Ser-ā-ser āyīne-i fiṭratumda şüret-i bīm

- 56 Ğarīb ü bī-kes-i vā-mānde-i beyābānem
Hidāyet it baña ey reh-nümā-yı Ğayy [u] Kerīm
- 57 Baña Ğalīl gibi nārı gülistān eyle⁹¹⁰ zīrā
Kül itdi yaqdı beni sūziş-i bükā-yı Ğamīm
- 58 ‘Ale’l-Ğuşuş bu deñlü ðalālet içre iken
Yine hidāyet-i iĞsānuñ eylerin taşmīm
- 59 Ne Ğam senüñ gibi bir pādişāhımız var-iken
İder mi Ğayl-i ðalālet bizi şikeste-i bīm
- 60 O deñlüdür keremüñ qorqarın ki rüz-ı cezā’
Bulınmaya o maĞallerde müstaĞaqq-ı caĞīm
- 61 Bu şām-gāh-ı tahayyürde qalmasun Yārī
Ki aña luţfuñ ola reh-nümā-yı heft-ıqlīm
- 62 Be-Ğaqq-ı Ğikmet-i zātet be-künh-i pāk-şifāt
Be-Ğaqq-ı Ğudret-i pāket be-ism-i pāk-RaĞīm
- 63 Be-zāt-ı pāk-i MuĞammed be-çār-yār-ı güzīn
Be-enbiyā-i ulū’l-‘azm ü evliyā-yı ‘amīm

K 5*

İN NİZ HEM BE-NĀM-I ĞUDĀVEND-İ KĀYİNĀT

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ey tırāzende-i heme ‘ālem
V’ey güşāyende-i zebān-ı ümem
- 2 Ey fezāyende-i ‘aţıyye-i cūd
V’ey resānende-i nevāl-i kerem
- 3 Nūr-baĞşende-i şeb-i tārīk
Şevq-efkende-i dil-i pür-Ğam
- 4 Tābiş-efzā-yı sāĞar-ı Ğürşīd
Neşve-baĞşā-yı cam-ı luţf u kerem
- 5 Lem‘a-pervāz-ı āfitāb-ı münīr
Şa‘ şa‘ (a)-endāz-ı zulmet-i ‘ālem
- 6 Zīnet-efzā-yı bezm-gāh-ı çemen
Şöhret-ārā-yı gülsitān-ı İrem

⁹¹⁰ güleşen it
* K 5:8a-9a.

- 7 Reng-i pervâz-ı ğonce-i nev-ḥîz
Âteş-endâz-ı bülbül-i hoş-dem
- 8 Zinde-baḥşâ-yı kâlib-ı fersüd
Râḥat-efzâ-yı ḥastegân-ı elem
- 9 Ḥastegâna nūvîd-i cân senden
Dil-figârâna re' fetūñ merhem
- 10 Devr-i ecrâm-ı felke-i eflāk
Miḥver-i ḳudretüñde zerre-i kem
- 11 Bülbüle nâliş-i nevâ virdüñ
Ğonceyi eyledüñ zebân ebkem
- 12 Bu ne ḳudret ki âteş-i Nemrüd
Oldı emrūñle gülsitân-ı İrem
- 13 Bu ne ḥikmet durur Mesîḥâ'yı
Eyledüñ ḳudretüñle mu' ciz-dem
- 14 Bu ne devlet-i şeffî' rüz-ı cezâ'
Ola maḥbûb o server-i ' âlem
- 15 Ey 'alîm-i nühüfte râz-ı derûn
Mûnis-i bî-kesân [ü] bî-maḥrem
- 16 Ğonce-i ḳalbümü güşâd eyle
Gül gibi defter-i derûnı açam
- 17 Naḥl-i ümîdüm'eyle şâḥ-be-şâḥ
Ola şâd-âb-ı gülşen-i ' âlem
- 18 Heme kâm-ı 'asîri eyle yesîr
Emr-i düşvârum eyleme mübhem
- 19 Be-dem-i nuḫḳ-ı mu' ciz-i 'İsâ
Be-dür-i zihn-zâyî-i Meryem
- 20 Be-ḥiṭâbî-i ⁹¹¹لَنْ تُرَانِي kim
Şaldı Mûsâ'ya âteş-i mübrem

⁹¹¹ İen terâni: sen beni göremezsın. Kur'an-ı Kerîm, A'râf, 7/143. Âyetin tamamı şöyledir: وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ إِلَّا بِالنَّبِيِّ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ سُجَّدًا فَلَمَّا قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ إِلَّا بِالنَّبِيِّ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ سُجَّدًا فَلَمَّا قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ إِلَّا بِالنَّبِيِّ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ سُجَّدًا فَلَمَّا قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ إِلَّا بِالنَّبِيِّ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ سُجَّدًا فَلَمَّا قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ إِلَّا بِالنَّبِيِّ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ سُجَّدًا فَلَمَّا قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ إِلَّا بِالنَّبِيِّ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي. "Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca "Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!" dedi. (Rabbi): "Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksın!" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 458-459)

- 21 Dāğlar yandı t̄ab-1 heybetden
Aña t̄aḳat getürmedi bir dem
- 22 Be-dürüg āştī-i Ferhādī
Urdı başına t̄iṣe-i m̄atem
- 23 Be-ruḥ-1 s̄ib-i ḥüsn-i Yūsuf kim
Dest bürīd itdi ḥādīmān-1 ni‘ am
- 24 Be-Züleyhā-yı ‘ ismet-ārā kim
Perde-i rāzı itdi setr-i ḥarem
- 25 Be-ṣeb-i mu‘ cizāt-1 ṣaḳḳ-1 ḳamer
Mīm-i m̄ahı dü-nīm ḳıldı o dem
- 26 Be-risālet-penāh-1 sulṭānī
Buldı z̄atıyla ibtihāc-1 ‘ adem
- 27 *Be-ṣaf-1 ḥāciyān-1 der-‘ Arafāt*
*Kerdend ānān to-rā niyāz-1 kerem*⁹¹²
- 28 Be-ḳanā‘ at-pez̄ir kim olmaz
Temṣiyet-ḡir-i rāh-1 lā vü ne‘ am
- 29 Be-du‘ ā-ḡüy-1 hāy hāy-1 ‘ Arab
Be-ṣenā-ḡüy-1 pārsā-yı ‘ Acem
- 30 Be-ḳudūm-i meserret-i nev-rūz
Be-ḳemenzārī-i riyāz-1 İrem
- 31 Be-küşāyende-i gül-i nev-ḥiz
Be-nevā-sāz-1 bülbül-i ḥoş-dem
- 32 Be-revān-1 sirişk-i germābe
Be-fürüz-1 derūn-1 küllḥan-1 ḡam
- 33 Be-nem-i çeşm-i nā-murādānī
Be-ḡam-1 bī-kesān u bī-hem-dem
- 34 Beni redd itme bāb-1 luṭfuñdan
Ḳıl beni maḥrem-i serāy-1 ḳadem
- 35 Baña eyle hidāyetūñ rehber
Ḳalmışam rāh-1 ḡamda zār u dijem
- 36 Nefs-i emmāreden ḳılup āzād
Rūḥ-1 ḳuds-ile ḳıl beni maḥrem

⁹¹² Bu mısraın vezni aksamaktadır.
Arafāt’taki hacıların safına, onlar sana cömertlik dileğinde bulunmuşlar.

- 37 Şûre-i cāna toħm-ı luţfuñ eküp
Geşt-i zār-ı ümîdem it ħurrem
- 38 Beni aldur reh-i dālâletden
Olmayam pāy-māl-i ħāk-i kadem
- 39  Amelüm şafħa-i ħulūşa ıkar
Olmaya tā defātirem mübhem
- 40 O sübül-gîr-i dîde-i  amelüm
Rûz-i rûşen baña şeb-i muzlim
- 41 Benem ol mest-i bâde-i ğaflet
Üft ü ħîz itdi pāy-ı  aqlumı ğam
- 42 Ħasret-i zülf-i yâr ile her şeb
ıkar eflâke âh ile nâlem
- 43  Aqlum aldı ğubâr-ı ħaţţ-ı nigâr
Âh kim ben de n'olduğum bilmem
- 44 Eyle za' f-efken-i vücûdum kim
 Âr ider oldu ğezmege sâyem
- 45 Kimse yok dest-gîr olur baña
Üft ü ħîz-i melâl olup düşsem
- 46 Güle maĥşerde ħâlüme tersâ
Raĥmet etmezseñ ey Ğafûr-ı ümem
- 47 Beni nâr-ı ceĥîme yandırma
Sûz-ı âhumla yanmasun âdem
- 48 Tîğ-i cürm ile āk āk olsam
Yine senden ümîdümi kesmem
- 49 Şerm-sârem eger yine senden
Ħast-ğârem olam sezâ-yı ni' am
- 50 Tâ ki her  âşiyân-ı luţfûndan
Ola her birisi sezâ-yı himem
- 51 Eyle Yârî-i  âcizi yâ Rab
Mağfîret-gerde-i nevâl ü kerem

K 6*

KİSM-I BE-ÇUDRET-İ HAZRET-İ BÂRİ⁹¹³

- . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ⁹¹⁴
- 1 Be-ân Hudâ-yı Hakîm [ü] Kavî [ü] Cebbâr-est
Cebîre-bend-i şifâ-sâz-ı zaḥm-ı bîmâr-est⁹¹⁵
 - 2 Be-ân Hudâ-yı ‘adîmü’n-naẓîr-i yektây-est
Heme sipâs ü sitâyîş be-û sezâ-vâr-est⁹¹⁶
 - 3 Be-ân Hudâ ki ḥatâ-pûş-ı cürm-kârân-est
Amân-dehende-i âmürz-gâr-ı ğaffâr-est⁹¹⁷
 - 4 Be-ân Hudâ ki be-cüz nîst Bâkî ü mevcûd
Hemîn dâ’im ü ḳâ’im be-zât-ı Settâr-est⁹¹⁸
 - 5 Be-ân Hudâ ki ‘alîm-est ber-âşikâr u nihân
Münezzeh ez-sene⁹¹⁹ vü nevm başîr ü bîdâr-est⁹²⁰
 - 6 Be-ân Hudâ ki ‘uluvv-est kibriyâ’î-yi ü
Münezzeh-est zi-şibh ü şerîk ḳahhâr-est⁹²¹
 - 7 Be-ân Hudâ ki ḥallâḳ-ı ‘arş u kürs ü ḳalem
Büzürgî-i ‘azamet ḥazreteş sezâ-vâr-est⁹²²
 - 8 Be-ân Hudâ ki rû-südegân-ı dergâheş
Cünûd-ı secde-güzârendegân-ı ebrâr-est⁹²³
 - 9 Be-ân Hudâ-yı ‘azem kibriyâ-yi saltanateş
Ne-bûd der-dü-cihân u hemîn cihân-dâr-est⁹²⁴
 - 10 Hezâr nevḫa der-âmîz dest-i dil-i Yârî
Ki der-şikâl-i güneh beste-pâ giriftâr-est⁹²⁵

* K 6:9a.

⁹¹³ Metinde başlık silik olduğu için tam olarak okunamamıştır.

Hazret-i Allah’ın ... kudretine bölüm.

⁹¹⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

⁹¹⁵ Hikmet ve hüküm sahibi, her şeye gücü yeten, kuvvet ve kudret sahibi olan Allah’a; hastanın yarasını iyi eden sargıyı bağlayan (Allah’a),

⁹¹⁶ Benzeri bulunmayan biricik Allah’a, bütün övgü ve şükürler O’na lâyıktır.

⁹¹⁷ Günah işleyenlerin hatasını örten Allah’a; bağışlayıcı, öğretici, aman vericidir.

⁹¹⁸ Kendisinden başka sonsuz ve vücut sahibi bulunmayan işte her zaman var olan, günahları örtendir.

⁹¹⁹ sene:sini

⁹²⁰ Gizli ve aşikar her şeyi çok iyi bilendir. Yıldan (genel manada zamandan), uykudan arınmış her şeyi çok iyi gören, uyanıktır.

⁹²¹ Büyüklüğü yüce olan O Allah’a; benzerden ve ortaktan arınmış, O kahrediciye,

⁹²² Arşı, kürsü ve kalemi yaratan O Allah’a; azametinin büyüklüğü kendi zâtına lâyık olana,

⁹²³ Eşiğine yüz sürenlerin, iyilerin secde kılanlarının askerleri olduğu O Allah’a,

⁹²⁴ İki dünyada saltanatının büyüklüğüne eş bulunmayan, işte tek cihan padişahı olan O Allah’a,

⁹²⁵ Ey Yârî, gönül eliyle bin ağıt karıştır! Zirâ (Yârî) günah zincirinde eli ayağı bağlanmış tutsaktır.

- 11 Zi-ḥad güzeşt ilāhī zünüb-ı bisyārem
Ki zāt-ı pāk-i şifātet Ğafūr-ı Ğaffār-est⁹²⁶
- 12 Be-deh⁹²⁷ necāt ez-ahvāl-i rüz-ı rüst-ā-ḥīz
Ki vā-rehem zi-^ç uḳūbet men-i güneh-kār-est⁹²⁸
- 13 Zi-ḥayretem ki be-zānū nihāde būdem ser
Esīr-i pister-i ḥirmān⁹²⁹ der-şeb-i tārest⁹³⁰
- 14 Reh-i ümīdem eger seng-lāḥ şod çı ğam-est
Ki nezd-i ^ç ilm-i to āsān-ter-est düşvār-est⁹³¹

K 7*

____ . / . ____ . ____ / . ____

- 1 Ey cümle-i ^ç ālemin ilāhı
V'ey kevn [ü] mekān pādişāhı
- 2 Zerrāt-ı zemīn ü mevc-i deryā⁹³²
Hestī-i vücūduñuñ güvāhı
- 3 Peydā vü nihān senūñle mevcūd
Sensin iki ^ç ālemūñ penāhı
- 4 Ḳa^ç r-ı yem-i ḳudretüñe irmez
Ğavvāş-ı ^ç aḳıl ider şināhı
- 5 Ğufrān-ı günāh-baḥş-ı luḫfuñ
Sermāye-i ^ç afv-ı ^ç özr-ḫ^ç āhı
- 6 Dergāhuña secdede şeb ü rüz
Püşt-i felegūñ odur dü-tāsı
- 7 Endīşe-i kibriyā-yı zātuñ
Şad dīde-i ^ç aḳluñ intibāhı⁹³³
- 8 Germiyyet-i āfitāb-ı sun^ç uñ
Bir demde serāb ider miyāhı

⁹²⁶ Allah'ım, sayısız günahlarım haddi aştı. Zîrâ temiz zatının sıfatları çok affeden bağışlayandır.

⁹²⁷ deh:dih

⁹²⁸ Günahkâr olan beni, kötü sona çarptırılmaktan sıyrılıyım diye, kıyamet günü hâllerinden kurtar.

⁹²⁹ ḥirmān:ḥirmān

⁹³⁰ Hayretimden dolayı başımı dizime yaslamıştım. Karanlık gecelerde mahrumiyet yatağının tutsağıdır.

⁹³¹ Umut yolum taşlığa çevrildiyse kaygım yok. Çünkü senin ilmin katında, daha kolaydır zordur. (Beyitteki kelimeleri birebir çevirdiğimizde anlaşılması karmaşık böyle bir ifade çıksa da zannımızca burada kastedilen mânâ; Allah katında kolaylık ve zorluk yoktur. Kula zor gelen şey O'nun indinde çok kolaydır.)

* K 7:171a-171b.

⁹³² Ey hecede hezār-ı ^ç ālem-i kevn

⁹³³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 9 Perverde-i çeşme-sâr-ı cūduñ
Bāguñ güli sebzenüñ giyāhı
- 10 Āşüfte-i bî-ķarār-ı ħüsnüñ
Çarĥ-ı felek āfitāb u māhı
- 11 Ey ṭālib-i sırr-ı⁹³⁴ كُنْزًا كُنْتُ
Īn ‘ilm-i ḥafī eger be-ḥāhı
- 12 Meyl-i ezeli vü ḥubb-ı zātī
Ez ḥıṣ zuhūr-ı ḥıṣ ḥāhı⁹³⁵
- 13 Yārī’ye her işde sen mu‘in ol
Kār-ı dili olmasun tebāhı

K 8*

DER-VAŞF-I NA‘T-I ḤAZRET-İ ŞULTĀN-I ENBIYĀ’

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 N’ola olsa o ‘araķ-riz-i ‘izār-ı rengin
Gülbün-efrüz-ı ḥarim-i çemen-i ‘illiyyin
- 2 N’ola gülmihleri na‘l-i Burāk’uñ olsa
Tāc-ı ḥurşide tırāzende-i lü’lü-yi şemīn
- 3 Şeh-süvār-ı sipeh-endāz-ı rüsülsin zirā
Enbiyā ḥayline olsuñ n’ola sālār-ı emīn⁹³⁶
- 4 Pādişāh-ı felek evreng-i nübüvvetin olur
Beyt-i ma‘mūr-ı felek ḥazretüñe şāh-nişin
- 5 O cihān-bān-ı ḳavī himmet-i yektāyisin
Enbiyā müctehid-i zātuñ iderler taḥsīn
- 6 Tarĥ-ı ibdā‘-i şuver kılmaz idi levḥ-ı ḳader
Olmasuñ lāzıme-ārā-yı ḥiṭāb-ı pīşin
- 7 Sen serā-perde-i vaḥdetde nedim olmişken
Emr-i كُنْ⁹³⁷ den yoğ-idi ḥarf-i sūḥan lafz-ı ṭanin

⁹³⁴ Küntü kenzen: Ben bir hazineydim. Hadisin tamamı şöyledir:

(كُنْزًا كُنْتُ مَخْفِيًا فَاحْبِثْ أَنْ فَاعَرَ فَخَلَفْتُ الْخَلْقَ لِأَعْرِفَ لِيغْرِفُونِي) “Ben gizli bir hazineydim. Bilinmekliğimi arzuladım ve mahlūkātı yarattım.(beni bilsinler diye mahlūkātı yarattım)” bcz. Suyûtî, *ed-Düreru’l-mensûre*, 126; Aliyyu’l-Kāri, *Esrāru’l-merfûa*, 273; Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II,2016; Ahmet Serdaroğlu, *Usûl-i Hadis ve Mevzûât-i Aliyyü’l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966, s.92.

⁹³⁵ Ey “küntü kenzen” (Ben gizli bir hazineydem) sırrının tâlibi, eğer bu gizli ilmi (bilmek) istersen; ezeli bir yöneliş /sevgi ve zâtî bir sevgi (ile) kendinden kendi zuhûrunu istersin.

* K 8:13b-15a.

⁹³⁶ güzün

- 8 Hane-zād-ı keremüñ cünd-i ricâl-i ervâh
Reşk-bürd-i haremüñ Ka'be-i 'ulyâ-yı zemîn
- 9 Rütbe-i şānuña bir ğurfe maķâm-ı Maħmūd
Harem-i ķadrüñe bir bāĝçe firdevs-i berîn
- 10 Bî-^ç araz cevher-i şāfidür o dūş-ı yektā
Yaraşur mihr-i nübüvvet aña olursa nigîn
- 11 Kemterîn zerresine olmaya hürşid-i bahā'
Eylesüñ mā-ħaşal-i kevn ü mekânı taħmîn
- 12 Toĝmadı sencileyin mihr-i cihān-tāb-ı felek
Kılmadı hikmet-i icāduñ ^ç anāşır ta' yîn
- 13 Görmedi çeşm-i cihān beyn-i felek saña nazîr
Bulmadı cürm-i zemîn sencileyin genc-i rehîn
- 14 İftihār⁹³⁸ etse zemîn zātuñ ile nüh felek
Āsitān-ı haremüñ oldı aña kıble-i dîn
- 15 Eylemiş hāzin-i⁹³⁹ esrār-ı hākīm-i ezeli
Cevher-i pāküñi gencine-i Baḥhā'da defîn
- 16 Kıldı Hallāk-ı ezel ser-sühan-ı elķābuñ
Bilhterîn nüşha-i manzūme-i āyāt-ı mübîn
- 17 Oldı fihrist-i nuḥustîn ile şerḥ-i zātuñ
Şafḥa-i ⁹⁴⁰ أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ de bir metn-i⁹⁴¹ metîn
- 18 Yem-i fıtratda vücūduñdur o lü'lü-yi yetîm
Old'aña kālīb-ı Ādem şadef-i dūr-āĝîn
- 19 Kuvvetü'z-zahr-ı kirāmı neseb-i ādemsüñ
Evvelîn nūr-ı vücūduñ senüñ oldı ta' yîn⁹⁴²
- 20 Zātuñ ol rükn-i ^ç imād-ı harem-i dîndür kim
Ĥaşr[e] dek ḥükmi evāmirde olur rükn-i rekîn⁹⁴³
- 21 Dürretü't-tāc-ı cihān itdi seni şun' -ı Ĥudā
Cevher-i zātuña lāyık bulamaz kimse nigîn⁹⁴⁴

⁹³⁷ kün:Ol! Kur'ân-ı Kerîm'de âyetlerde **فَيَكُونُ كُنْ** şeklinde geçen bu ibare "Ol (der) o da oluverir" manasına gelmektedir.Âyetler için bkz. Bakara, 2/117; Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsin, 36/82; Mü'min, 40/68.

⁹³⁸ İftihār:İftihār

⁹³⁹ hāzin:hāzin

⁹⁴⁰ aḥsen-i taķvîm: en güzel biçim. Kur'ân-ı Kerîm, Tîn, 95/4. Âyetin tamamı şöyledir: **لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ** "Biz insanı en güzel biçimde yarattık." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 589)

⁹⁴¹ şerḥ-i

⁹⁴² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁴³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 22 Enbiyâ´ mazhar-ı esmâ´ vü şıfât olmışdur
Zâtuñ ammâ ki senüñ maṭla´ -ı envâr-ı mübîn⁹⁴⁵
- 23 Hâtemü´r-rüsl idügün kıldı Süleymân taşdıķ
Nâm-ı Qayyûm ile nâmuñ olalı naķş-ı nigîn
- 24 O Süleymân-ı zamânsın ki revâ Rûhu´l-ķuds
Hâtem-i devletüñüñ hûkmine olsa tekvîn
- 25 İdemez sûre-i âyât-i cemâlün tefsîr
Bu kadar fazlı ile Hâzret-i Cibrîl-i Emîn
- 26 Her kelâmuñ sebaķ-âmûz-ı debistân-ı ezel
Her hadîşüñ hikem-endûz-ı kütüb-hâne-i dîn
- 27 Tıldı ´ âlemlere ser-hayl-i livâ-yı İslâm
Sen resûl olmağ-ile ey sened-i şer´ -i mübîn
- 28 Nâr-ı şirki ķomaduñ zerre ķadar dünyâda
Ķoduñ âteş-gede-i Fâris´e seyl-âbe-i kîn
- 29 Mevkib-i maḥmil-i iķbâli alup zîr ü zeber
Müşrikîn oldı Sikender hûr-ı pehnâ-yı zemîn⁹⁴⁶
- 30 Atlas-ı çarḥ-ı felek olsa revâ pây-endâz
Saña ey maḥrem-i ķudsî harem-i perde-nişîn
- 31 Ķanķı k´anda bulur ey gevher-i ķân-ı imķân
Dür-i yektâ-yı vücûduña bedel dürr-i şemîn
- 32 Saña bu şân ile ey kevn ü mekân sultânı
Olsa şâyeste eger taḥt⁹⁴⁷-gehüñ ´ arş-ı berîn
- 33 Saña bu ķadr-ile ey ´ ilm-i ledün sultânı
Nüzdeh-i aşl-ı ´ avâlim saña keşf oldı hemîn
- 34 O şeh-i hâne ber-endâz-ı şeb-i esrâsın
Āfitâb olsa n´ola ravzuñâ⁹⁴⁸ câm-ı zerrîn
- 35 Ādem olmuş-idi ġarîb reh-i târîk-i ´ adem
Olmasuñ meş´ ale-i bedreķa-i râh-ı yaķîn
- 36 Seni göklerde arar Hâzret-i ´ İsâ dâyim
Ne ´ aceb cây-gehin kılsa eger çarḥ-ı berîn

⁹⁴⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁴⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁴⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁴⁷ taḥt:taḥt

⁹⁴⁸ ķasruña

- 37 Nūr-ı evvelde zühür eyledi sırr-ı zātuñ
Oldı pür-nūr-ı hüdâ ‘ arş u felek baħr u zemîn
- 38 İtdi ol nūr bir âteş-gehi gülzâr-ı İrem
Bir gülin dūst anuñ kıldı gül-i dâğ-ı cebîn
- 39 Nur-ı vaħdet silüp âyîne-i zât-ı pākūñ
‘ Arz-ı ħüsn itdi ol âyîne-de envâr-ı yaħîn
- 40 Saña ey şem‘ -i şeb-ârâ-yı risâlet lâyıķ
Olsa pervâne-i pür-sūħte-i Cibrîl-i Emîn
- 41 Çehre-sâ-yı der-i iħsânuñ olan ħullaruña
Ġıbt’ider mu‘ tekifân-ı ħarem-i ‘ illiyyîn
- 42 Şu‘ le-i şebnem-i ruħsâruñ ile bâğ-ı cihân
Meh gibi güllerini eyledi tâbende-cebîn
- 43 Vaħy-i ħudsiyye ile ħuvvet-i rûĥâniyye
‘ İlm-i zātuñda olan ħikmeti itdi tebyîn⁹⁴⁹
- 44 Mû-şikâfân-ı ħaķâyıķ nice ħall eyler anı⁹⁵⁰
Sırr-ı tenzilde silk-i sūħanuñ *ħabl-i metîn*⁹⁵¹
- 45 Perde-dârân-ı nihân-ĥâne-i civâr-ı cihân
Ravza-i ĥâşş-ı ĥümâyünuña olmış ta‘ yîn⁹⁵²
- 46 Cilve-gâh olmış iken saña sipihr-i ‘ âlî
Ĥayfdur ĥâke ħadem başa o pây-ı sîmîn⁹⁵³
- 47 Zıkr olınsa şeref-i nâm-ı Muħammed her ân
Şalavât ile tolar cümle semâvât u zemîn⁹⁵⁴
- 48 Sensin ol ĥâkim-i seccâde-nişîn-i⁹⁵⁵ لَوْلَاكَ
Ĥâtem-i nâm-ı risâlâtuña mühr olsa niğîn⁹⁵⁶
- 49 Dir gören ravza-i pākūñde muraşsa‘ ħandîl
Şu‘ le-pâş olsa kaçan şaħn-ı felekde pervîn⁹⁵⁷

⁹⁴⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁵⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁵¹ ĥabl-i metîn: sağlam ip. Kur’ân-ı Kerîm’de ; وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا “Hep birlikte Allah’ın ipine (İslam’a) sınıksız yapışın; parçalanmayın.” (Âl-i İmrân 3/103) buyurulmaktadır. Âyette “ħabl” kelimesi “ħablullâh” şeklinde geçmektedir. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I, s.475).

⁹⁵² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁵³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁵⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁵⁵ levlâk: Sen olmasaydın. Hadîs-i kudsînin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاقَ “Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu’l-ħafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

⁹⁵⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁵⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 50 İftihār⁹⁵⁸ etse zemīn merḳad-i pākūñle n'ola
Āsumān ğıbtā idüp kāş olam dirdi zemīn⁹⁵⁹
- 51 Şarḳ-ile ğarbtı tıtarısañ n'ola hūrşīd gibi
Zerreden çok ḳapuñuñ ḳulları ey şāh-ı gūzīn⁹⁶⁰
- 52 İzdivāc-ı neseb-i Ādem-ile Havvā'dan
Ġaraz ābisten-i envār-ı vüçüduñdı hemīn⁹⁶¹
- 53 Ḳadd-i mevzūnuña reşk eylese tūbā ne 'aceb
Ḳased ednādan olur rif'at-i a' lāya hemīn⁹⁶²
- 54 Bulmaya būy-ı 'araḳ-nāk-i cebīn-i pākūñ⁹⁶³
Bāġ-ı hılduñ ne ḳadar gülleri olsa rengīn
- 55 Naḥl-i ḳaddūñ çemen-efrūz-ı riyāz-ı melekūt
Ruḥ-ı alūñ gül-i nev-hāste-i hıld-ı berīn
- 56 Cūş iderdi şanasın ḳulzūm-i nūr-ı ḥikmet
Ḳūy-i ruḥsāreler olduḳça 'araḳ-pāş-ı cebīn
- 57 Ḳoḳḳa-i lū'lü-yi⁹⁶⁴ şandūḳa-i ḥikmet o dehen
Sīn-i elmāsdur içinde o dendān-ı gūzīn
- 58 Bī-naẓīr olsa n'ola meh gibi ol rūy-ı münīr
Nitekim āyīne-i çehre-i hūrşīd-i mübīn
- 59 Çarḥı eylerdi ğam-ı 'aşḳı ile ser-gerdān
Cevlān etse o serv-i çemen-i gülşen-i dīn
- 60 Serv-ḳaddūñ n'ola olsa çemen-ārā-yı ḳuds
Olmadı sāyesi zıll-efken-i pehnā-yı zemīn
- 61 Sāyenūñ sāyesi bir vech ile olmaz teşḥīş
N'ola bī-zıll iseñ ey mihr-i sipihr-i temkīn⁹⁶⁵
- 62 Nūrdan serv idi gūyā ki o ḳadd-i mevzūn
Ḳikmet-i⁹⁶⁶ فَاسْتَنْقِمِ etmiş anı şāḥib-temkīn

⁹⁵⁸ İftihār:İftihār

⁹⁵⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁶⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁶¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁶² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁶³ ruḥ-ı pūr-tābuñ

⁹⁶⁴ lū'lü-yi:lū'lü'-i

⁹⁶⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁶⁶ festāḳim:dosdoġru ol.Kur'ān-ı Kerīm, Hūd, 11/112. Āyetin tamamı şöyledir: فَاسْتَنْقِمِ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ “O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduġun gibi dosdoġru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 134)

- 63 Cilve-gāh olmuş-iken saña sipihr-i ‘ālī
 Ḥayfdur⁹⁶⁷ ḥāke ḳadem başa o pāy-ı sīmīn⁹⁶⁸
- 64 Şem‘-i ḥüsnüñ o çerāğ-ı ḥarem-i ḳudsīdür
 Şu‘le-i şevḳine cem‘ olmadadır kerrübīn
- 65 Şeb-i Mi‘rāc’da olmuşduñ eyā māh-ı Kureyş
 Şeb-çerāğ-ı ḥarem-i ḥāşş-ı serā-perde-i dīn
- 66 Būy-ı mi‘rācuñ ile kām-ı felek ğaliye-sā
 Nūkhet-i ravzuñ ile rūḥ-ı zemīn müşğ-āğīn
- 67 O şehen-şāh-ı felek ḳadr-i şeb-i esrāsın
 Toldı tebşīr-i⁹⁶⁹ ḳudümünle zamān-ile zemīn
- 68 ‘Arş ü kürs ü felek ü mihr ü meh ü levḥ ü ḳalem
 Her biri temşiyet-i pāyüñ iderler taḥsīn
- 69 Ḳamer eksüklüğini bildi felek oldı dü-tā
 Her biri ‘izz-i ḥuzūruñda idüp būs-i zemīn
- 70 Ey ber-efrāşte-i pāye-i taḥt-ı⁹⁷⁰ mi‘rāc
 Nerdübān-ı felek oldı saña evvel pāyīn
- 71 Ol şeb iḳbālūñ için şaff-ı cünūd-ı melekūt
 Oldılar şuḳḳa-tırāz-ı ‘alem-i ‘illiyīn
- 72 Hem-‘inān olamadı eşheb-i zātuñla senüñ
 Oldı dāmānde-i rāhuñ o maḥal Rūḥu ‘l-Emīn
- 73 ‘Aşḳ-ile ḥüsn bilā-vāsıta oldı maḥrem
 Yoğ-ıdi ‘āşıḳ [u] mā‘şūḳda ammā ki ḫanīn
- 74 Nāz-ı memzūc-ı niyāz oldı o demlerde hemān
 Keşf olup genc-i ḥicāb perde-i vaşl oldı yaḳīn
- 75 Yaḳdı pervāne perin āteş-i ‘aşḳa ammā
 Oldı ḥākisterinüñ zerresi⁹⁷¹ bir dīde hemīn
- 76 Bu ḳadar nūkte-i ser-beste-i esrārı senüñ
 Gūşuña eyledi ilhām-ı ilāhī telḳīn
- 77 Hep açıldı orada ḳufl-i künūz-ı esrār⁹⁷²
 Hep oḳındı evrāda fātīḥa-i nūşḥa-i dīn

⁹⁶⁷ Ḥayf:Ḥayf

⁹⁶⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır. Beytin kenarında “mükerrer” kaydı düşürülmüştür. bkz.14a/46.

⁹⁶⁹ envār-ı

⁹⁷⁰ taḥt:taḥt

⁹⁷¹ her biri

⁹⁷² melekūt

- 78 Eyledüñ kuvvet-i kudsiyye-i efkârüñ ile
Anda hep nazm olunan sözleri bir bir tazmîn
- 79 Bu kadar kadr-ile ey tâc-ı ser-i âl-i ‘abâ’
Gâh olurdu libâsuñ yine şâl-i peşmîn
- 80 Saña istebrağ ü sündüsden olurdu câme
İsteseñ kimüñe ey pâdişeh-i sidre-mekîn
- 81 Rûz-ı ‘îd oldı bütün dehre şeb-i Mi‘ râc’uñ⁹⁷³
Ser-te-ser’c âlemiyân eylediler şeh-âzîñ
- 82 Ey Resûl-i şakaleyn ey şeh-i taht-ı⁹⁷⁴ kevneyn
Sensin ol bâ’ iş-i لولاك⁹⁷⁵ -i semâvât u zemîn
- 83 Ben ne hâkem ki senüñ midhatüñe cür’et idem
Ki senüñ vaşf-ı şenâñı ide Hâllâğ-ı güzîñ
- 84 Na‘ t-ı sulţân-ı cihân-bân-ı serîr-i kevneyn
Umarın rûz-ı cezâda ola gufrâna qarîñ⁹⁷⁶
- 85 Bâ-ğuşuş etmiş-iken tâb-ı harâret her dem
Çalbümi âteş-i hayret ile bî-tâb u hazîñ
- 86 Öyle süzende dimâğam ki nice baħr-ı muħit
İdemez tâb u tef-i âteş-i çalbüm teskîn
- 87 Belki kemter şererin ğarç idemez emvâcı
Yâ meger dîde-i giryânum ola añ mu‘îñ
- 88 Bir kemîn cür‘ası zehr-âbe güvâr-ı ğam olur
Dest-i baħtum eline alsa şarâb-ı la‘lîn
- 89 Benem ol mest-i ser-endâz-ı ğumâr-ı hayret
Benem ol mu‘tekif-i ‘âciz-i peyğüle-nişîn
- 90 Raħm kı l Yârî-i nâ-kâm [u] hazîne demidür
Çoma maħrûm anı ey pâdişeh-i milket-i⁹⁷⁷ dîn
- 91 Demidür şıdğ-ı derûn-ile du‘â⁹⁷⁸ eyleyelüm
Tâ çabûl ide anı Hâzret-i Hâllâğ u Mu‘îñ

⁹⁷³ Beytin kenarında “maħall-i mi‘râca yazıla” şeklinde bir kayıt yer almaktadır. Fakat mi‘râciyyenin vezni farklı olduğu için beyti yazıldığı varakta zikrettik.

⁹⁷⁴ taht:taht

⁹⁷⁵ levlâk: Sen olmasaydın. Hadîs-i kudsînin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتُ لَأَفْلَاكُ “Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

⁹⁷⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁷⁷ mesned-i

⁹⁷⁸ niyâz

- 92 Ol du´ā´ kim ola şâyân-ı Hâbîb-i Ekrem
Mekteb-i ´arşda diye tâ ki melekler âmîn
- 93 Şad taḥiyyât u selâm âlüñe aşḥâbuña kim
Oldılar her birisi taḥt-ı⁹⁷⁹ ḥilâfetde raşîn
- 94 Sînemüñ âteş-i sūzânını teskîn idemem
Dîdeden eşk-i revānum meger ide teskîn⁹⁸⁰
- 95 Herkesüñ yüzine bakmağa yüzüm qalmadı hîç
Şerm-sârî-i güneh itdi beni ser-be-zemîn⁹⁸¹
- 96 Rû-siyâhî-i nedâmet beni maḥcûb itdi
Ne ´aceb şerm-i günâhumdan olursam nengîn⁹⁸²
- 97 Cûy-ı ḥûn-âbe-i eşkümden idenler güzerân
Ola başdan başa ğalṭide-i âb-ı ḥûnîn⁹⁸³
- 98 Saña lâyıq ne´m ola na´ t-ı şerîfuñi idem
Saña şâyeste ne vaşf eyleyeyin k’ola bihîn⁹⁸⁴
- 99 Eyle hem na´ t-ı cemîlüñde dilüm güyâyî
Eyle hem fikr-i celîlüñde beni ehl-i yaḳîn⁹⁸⁵
- 100 Na´ t-ı pāküñ ṭonadup keff-i ḥaşîb-i qalemüm
Şâḥ-ı ṭübâda cevâhir nic’olursa tezyîn⁹⁸⁶
- 101 Feyz-i ilhâm-ı ilâhî ile na´ tûñde senüñ
Oldı i´câz-ṭırâz-ı sūḥanum siḥr-i mübîn⁹⁸⁷
- 102 Eylesem âb-ı gül-âb-ile dehānum şüste
Eylesem nûkhet-i na´ tûñ ile yâḥûd misk-âgîn⁹⁸⁸
- 103 Zerenüñ müşg-i gül-âbı ne qadar fâyiḥ ola
Bûy-ı vaşfuñla senüñ ṭolu semāvât ü zemîn⁹⁸⁹

979 taḥt:taḥt

980 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

981 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

982 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

983 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

984 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

985 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

986 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

987 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

988 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

989 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

K 9*

DER-NA‘T-I ŞĀH-I ENBİYĀ‘ A‘Nİ‘L-ḤABİBÜ‘L-MUSTAFA

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Demidür kılsa ser-i hāme-i mu‘ ciz-pervāz
Na‘ t-1 sulṭān-1 cihān-bān-1 serīr-i i‘ zāz
- 2 Demidür eylese ṭab‘ -1 sūḥan-ārā-yı beyān
Vaşf-1 şāhen-şeh-i kevneyn-i nübüvvet-perdāz
- 3 Demidür nāṭıka-pīrā-yı sūḥan şām u seher
Eylese midḥat-i sulṭān-1 serā-perde-i rāz
- 4 O şeh-i memleket-ārā-yı risālet kim olur
Dāyimā kuvvet-i ḳudsiyye ile vaḥy-ṭırāz
- 5 O şeh-i ‘ ālem mi‘ rāca felek-i aṭlasını
Etse teşrīf-i ḳudūm-ile n’ola pāy-endāz
- 6 O hümā-bāl-i felek-mertebe kim hem-vāre
Sāyesinde geçinür hıṭṭa-i iḳlīm-i Hicāz
- 7 Ḥāzret-i şāhib-i ⁹⁹⁰ لَوْلَاكَ [ü] resūl-i kevneyn
Ki odur mā-ḥaşal-i kevn ü mekāna āgāz
- 8 O meh-i bedr-i celālet ki açınca engüşt
Cebhe-i māha ḳalem gibi irişdi şeh-nāz
- 9 Eyledi leyle-i isrāda o maḥbūb-ı güzīn
Zāt-1 pūr-cūdını şāyeste-i luṭf-1 i‘ zāz
- 10 Ḳıldı hem Mescid-i Aḳşā’da emānet ol şeb
Enbiyā’ ḥayline ol pādişeh-i vaḥy-nüvāz
- 11 Oldı hem-rāh o demde āna Cibrīl-i Emīn
Şoñra tā sidreye bāl açdı o ‘ anḳā-pervāz
- 12 Varıcaḳ sidreye Cibrīl ü Burāḳ oldı nihān
Ṭutdı çün bār-geh-i ‘ izzete tā rüy-ı niyāz
- 13 ⁹⁹¹ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ ‘e irüp nūr-1 şühūd itdi o zeyn
Oldı hem maḥrem-i esrār-1 serā-perde-i rāz
- 14 Bārekallāh o şeb-i meymenet-ārāya k’ola
Vuşlat-ı ‘ aşıḳ u ma‘ şūḳa o demde hem-rāz

* K 9: 15b-16a.

⁹⁹⁰ levlāk: Sen olmasaydın.

⁹⁹¹ ḳābe ḳavseyn: iki yay arası kadar. Kur’ân-ı Kerīm, Necm, 53/ 9. Âyetin tamamı şöyledir: “فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ.” “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.”

- 15 Meh-i nev na^l-i Burâk'ından alaydı nûrî
Dehre hûrşîd gibi olur-idi tâb-endâz
- 16 Sâye-i pâki zemîne n'ola düşmezse anuñ
Hîç tenezzül mi ider hâke vücûd-i şeh-bâz
- 17 Süfre-i kadrine ol şâh-ı kerîmü 'ş-şānuñ
Nüh tabağ olsa revâ nüh felek-i dāyire-sāz
- 18 Ey Resûl-i şakāleyn ey meh-i bedr-i kevneyn
Sensin ol 'āleme⁹⁹² meb' ūş-ı hābîb-i mümtāz
- 19 Sensin ol maqşad-ı aşlî bu kadar in' āma
Zāt-ı pākūndür ezel hîlkat-i kevne āgāz
- 20 Olmasa lem'a-ı hûrşîd-i cemālūñ zāhir
Dehri kılmış idi târik-i gavāyet ihrāz
- 21 Göricek dehşet-i şemşîr-i cihān-tābuñdan
Ser-nigūn oldı çelîpā-yı dālālet-enbāz
- 22 Yine haqq ūzre haqîkatde edā' eyleyemem
Ne kadar şerh-i şifātuñda idem baḥş-i mecāz
- 23 Ben neyem kim seni medḥ eylemege cür'et idem
Neyyir-i a' zama pervāne ider mi pervāz
- 24 Bā-ḥuşûş etmiş-iken tâb-ı harāret her dem
Ḳalbūmi āteş-i ālām-ile pür-sūz u güdāz
- 25 Düşse ger sūz-ı dilüm āteş-i İbrāhîm 'e
Olmaya bir şerer-i kemterîne tākāt-sāz
- 26 Dağlar çekmeye ben çekdüğimi dünyāda
O kadar bār-ı belā' kāmetim itdi icāz
- 27 Tāli' ümden kime şekvā ideyin sulṭānum
İtmedi ' ahd ü vefāmı aramızda incāz
- 28 İtme Yārî-i güneh-kārı kerem kıl nevmîd
Sūde-i hāk-i derūñ oldı yine rüy-ı niyāz
- 29 Cürmine baḳma ' uqūbetden anı āzād it
Ḳalma itdüklerine sen anuñ ey ' afv-nüvāz
- 30 Şad taḥiyyāt u selām ālüñe aşḥābuña kim
Oldılar her birisi maḫzar-ı taḫt-ı⁹⁹³ i' zāz

⁹⁹² cümleye
⁹⁹³ taht:taht

K 10*

DER-MENÇABE-İ NA‘T-I GÜZİN-İ ŞEH-İ KEVNEYN

- . . . / . . . / . . . /⁹⁹⁴
- 1 Cemālūñ pertev-i mi‘ rāc-ı envār-ı ilāhīdür
Ki⁹⁹⁵ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى
 - 2 Rumūz-ı عِلْمَ الْأَسْمَاءِ⁹⁹⁶ tılısm-ı genc-i zātuñdur
O gencūñ hikmeti āyāt-ı kübrā-yı ilāhīdür
 - 3 Muḳavves қаşlaruñ kim⁹⁹⁷ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى⁹⁹⁸ yī
Mu‘ anber saçlaruñ *ḥabl-i metīn-i* pādişāhīdür
 - 4 Ҷалем герчи итди пирāye yūzūñ⁹⁹⁹ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ¹⁰⁰⁰
Velī tezhīb-i ḥüsnūñ eylemekde özr-ḥa‘hidür
 - 5 1000 سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ¹⁰⁰¹ cāmı mey-i la‘ lūñ zülālīdür
Ḥiṭāb-ı¹⁰⁰¹ سَعَيْكُمْ مَشْكُورًا¹⁰⁰¹ berāt-ı ‘ izz ü cāhīdür
 - 6 Mu‘ anber ḳakülūñ bir mūyı düşse mülk-i lāhūta
Nice Rūḥu ‘l-Emīn’ūñ şeh-per-i tāc u külāhīdür
 - 7 O zerrīn tāc-ı ‘ālī-ḳadr-i ḥürşīd-i risāletsin
Saña bu çarḥ-ı aṭlas şāyebān-ı ḳadr u cāhīdür

* K 10: 15b-16b.

⁹⁹⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

⁹⁹⁵ Subḥānellezi esrā: O (Allah) ki eksiklikten uzaktır. Yürüttü...Kur’ân-ı Kerīm, İsrā, 17/1; “Noksan sıfatlardan münezzeḥ (Allah), bir gece...” Âyetin tamamı şu şekildedir: سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنَ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ “ Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harām’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 402)

⁹⁹⁶ ‘alleme’l-esmā: isimleri öğretti. Kur’ân-ı Kerīm, Bakara, 2/31. âyetten kısmî iktibas yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ “Allah Adem’e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 41)

⁹⁹⁷ ḳābe ḳavseyni ev ednā: iki yay arası kadar, hatta daha da yakın. Kur’ân-ı Kerīm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

⁹⁹⁸ ḥablū’l-metīn: sağlam ip. Kur’ân-ı Kerīm’de ; وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا “Hep birlikte Allah’ın ipine (İslam’a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın.” (Âl-i İmrân 3/103) buyurulmaktadır. Âyette “ḥabl” kelimesi “ḥablullāh” şeklinde geçmektedir. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I, s. 475)

⁹⁹⁹ fī aḥseni ṭaḳvīm: en güzel biçimde. Kur’ân-ı Kerīm, Tīn, 95/4. Âyetin tamamı şöyledir: لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ “Biz insanı en güzel biçimde yarattık.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 589)

¹⁰⁰⁰ seḳāḥum rabbuḥum: Rableri onlara içirmiştir. Kur’ân-ı Kerīm, İnsân, 76/21, “Rableri içirir...” Âyetin tam metni şöyledir: عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَخُلُوا اسْبَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا “Üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır; gümüş bilezikler takmışlardır. Rableri onlara tertemiz bir içki içirir.”

¹⁰⁰¹ sa‘ yukum meşkūr: çalışmanız teşekküre lāyık. Kur’ân-ı Kerīm, İnsân, 76/22. Âyetin tamamı şöyledir: إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيَكُمْ مَشْكُورًا “(Onlara şöyle denir:) Bu, sizin için bir mükâfattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 441)

- 8 Eyā şāhen-şeh-i vālā cenāb-ı şadr-ı sulţānī
Der-i ihsānuññ şāyān-ı   alem h ak-rāhıdur
- 9 Sen ol vālā-terīn-i taht-ı¹⁰⁰² لولاك -i n b vvetsin
Der-i c duñ nice M s  v    İs  tekye-g hıdur
- 10 Sen ol şāhen-şeh-i z -ş n h tem 'l-enbiy sın kim
 ud m n r z-ı efl k   zem n n   id-g hıdur
- 11 İm m-ı evvel n   mu ted -y   hir nsin kim
 ar m-ı  sit nuñ enbiy nuñ kıble-g hıdur
- 12  alem levh üzre elf   h  v  d l   m mi naşş itdi
Ki sa r-ı naşş-ı evvel n m-ı A med'le m b h d r
- 13 O sulţ n-ı ser r- r -y  elv n-ı n b vvetsin
  Ulüvv-i ş nuññ   arş ile sidre p y-g hıdur
- 14 Sen ol b - a  r [u] b -p y n-ı dery -y   bbehetsin
O dery da hez r n enbiy ' ser-geşte m h d r
- 15 Sen ol Refref-s v r-ı¹⁰⁰³   arşa-i pehn -y    izzetsin
Mel yik şaf-be-saf p ş-i rik buñda siy h d r
- 16 Görindi   arş u ferş u fev  u taht-ı şeş cih t anda
Bu n h eyv n-ı    l  sen şeh n nezz re-g hıdur
- 17 O ş hib-t c-ı mi  r c [u] ned m-ı kibriy y sin
V c d-i p kin n sidreyle   arş  r m-g hıdur
- 18 O sulţ n-ı ser r-ı   ödünç   ödünç    d n ¹⁰⁰⁴ s n
V c duñ taht-ı¹⁰⁰⁵ لولاك  n şeh-i h kmet-pen hıdur
- 19 N z l itdi   ulüvv-i ş nuña tenz l-i rabb n 
Ser r-ı    l     l     l ¹⁰⁰⁶  adr-i ş nuñ b r-g hıdur
- 20 Bu env r-ı şuver¹⁰⁰⁷    l     l  dan iktiş f itdi
Z h r-ı h lkat-i  dem med r-ı  adr-i c hıdur

¹⁰⁰² taht:taht

¹⁰⁰³ Sen ol ş hib- r n-ı

¹⁰⁰⁴  k be kavseyini ev edn : iki yay arası kadar, hatta daha da yakın. Kur' n-ı Ker m, Necm, 53/9.  yetin tamamı şöyledir:  كَانَ قَلْبَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ“O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Me l ve Tefsir*, C. V, s. 104)

¹⁰⁰⁵ taht:taht

¹⁰⁰⁶  i m   ll h: Benim Allah ile.Had sin tamamı şöyledir:  لِي مَعِ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْتَعِينِي فِيهِ مَلَكٌ مُّقْرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُّرْسَلٌ“Benim, Allah ile öyle bir vaktim vardır ki; o an bana ne bir melek-i mukarreb ve ne de bir nebiyy-i mürsel yaklaşamaz.” (Acl n , *Keşfu'l-Haf *, II, 2159)

¹⁰⁰⁷   l  bel : Evet, dediler. Kur' n-ı Ker m, A'raf, 7/172.  yetin tamamı şöyledir:  وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ“Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) ş hit olduk, dediler.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Me l ve Tefsir*, C. II, s. 488)

- 21 Bu külliyât-ı hestî ‘ âlem-i zerden zühür itdi
Ġaraż maqşūd-ı aşlıden vücūduñ piş-gāhıdır
- 22 Ġaraż taşvîr-i hüsnuñdi qalem resm itdi tekvîne
Cihân ma‘ nâda bir şûret-i nigâr kâr-gāhıdır
- 23 Gice gündüz zemîn [ü] çarḡ [u] hürşîd ü meh ü encüm
Ĥarîm-i ravzañuñ ḡıdmet-güzâr-ı bâr-gāhıdır
- 24 Kemân-ı ebruvānuñ ¹⁰⁰⁸ قَابَ قَوْسَيْنِ üzre naqş itdi
Oḡusañ nükte-i ¹⁰⁰⁹ تَمَّ دَنَا resm-i siyāhîdür¹⁰¹⁰
- 25 İki zerrîn çerāḡı var sipihrüñ bezmüne lâyıq
Biri hürşîd-i raşşende biri tâbende-māhıdır
- 26 Bir îmâ-y-ile el-ḡaḡ cebhe-i mähı dü-nîm etmek
Ser-i engüştüñüñ bir feyz-i mu‘ ciz iştibāhıdır
- 27 Kemân-ebrûlar kim itdiler¹⁰¹¹ ن وَالْقَلَمِ¹⁰¹² tezhîb
O tezhîbüñ ser-i مَا يَسْطُرُونَ¹⁰¹³ kilik-i siyāhıdır
- 28 Qalem parmaqlaruñ vaşfi beyân olmaz qalemlerle
Nice vaşf eyleyem ol ḡāme-i şun‘ -ı ilāhîdür
- 29 Felek mi‘ rāc-i ḡadrüñde bir ednâ pāye-i süllem
Zemîn pāy-ı Burāḡ’uñda bir efsürde-giyāhîdür
- 30 Felek āyîne-i mihr-i cemālüñle cihân-efrüz
Zemîn gencîne-i setr-i vücūduñ cāy-gāhıdır
- 31 Ezel hem tarḡ-ı ibdā‘ -i vücūduñla tefāḡürde
Ebed hem ḡilḡat-i icād-ı zātuñla mübāhîdür
- 32 ‘ Aceb mi sāye şalsa ravzuña tâ ‘ arşdan tûbâ
Ĥarîm-i ravza-i iḡbālüñüñ kemter giyāhıdır
- 33 Nihāl-i ḡāmet-i serv-i bülendüñ reşk-i tûbādur
Zemîne nice sāye şalsun ol nûr-ı ilāhîdür
- 34 Zemîne sāye şalmaz ‘ arşda pervāz ider dāyim
Hümâ-yı ḡadrüñüñ evc-i felek cevlân-gāhıdır

¹⁰⁰⁸ ḡābe ḡavseyñ: iki yay arası kadar. Kur’ân-ı Kerîm, Necm, 53/ 9. Âyetin tamamı şöyledir: “فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ” “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.”

¹⁰⁰⁹ şümme denâ: sonra yaklaştı. Kur’ân-ı Kerîm, Necm, 53/8. Âyetin tamamı şöyledir: “ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى” “Sonra (Muhammed’e) yaklaştı,(yere doğru)sarktı.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

¹⁰¹⁰ müzehhebdir

¹⁰¹¹ Nûn ve’l-qalem: Nun. Kaleme. Kur’ân-ı Kerîm, Kalem, 68/1. Âyetin tamamı şöyledir: “ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ” “Nun. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki”. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 354)

¹⁰¹² نون : ن

¹⁰¹³ mâ yeşürün: (kalemle) yazdıklarına. Kur’ân-ı Kerîm, Kalem, 68/1.

- 35 Bu deryā-yı adem cūſiſ-fezā-yı mevc-i ikmetken
ŒadeŒ a' rında sen dürr-i yetīmüñ 'āb-gāhıdur¹⁰¹⁴
- 36 Meh ü mihr-ile eyler ıdmet-i dergāhuñı ſeb (ü) rüz
Anuñçün āmet-i gerdün nigün-sār-ı dütähıdür
- 37 udāvendā nevā-yı midatüñde lāldür Yārı
Hemiſe nükte-i *külli'l-lisānı*^{1015c} acz-'āhıdur
- 38 Ezelden bir kemıne bende-i dergāh-ı lufuñdur
Ki zıkr-i na' t-ı evſāfuñ derünında kemāhıdür
- 39 Bu ſüretde oma mir'āt-i ma' nādan tecellı ıl
Cemāl-i yāra göz adurmayan rüy-ı siyāhıdür
- 40 Degül ebr-i siyeh bām-ı felekde sāye-dār olmuſ
Dil-i zār u nizāruñ düd-ı pıç-ā-pıç-i āhıdur
- 41 Ru-ı zerd ü siyāhum perde-i ' iſyān ile mestür
Dil-i nā-kāmumuñ a' māl-i nevmıdi güvāhıdür
- 42 uſül-ı ā' atüm kāhil vuſül-ı ' iffetüm zāyil
Œikāyet tıre-batumdan ki maqlüb-i menāhıdür
- 43 Selām olsun daı aſāb u āline o sultānuñ
Vezırān-ı ' imādü'd-dın tat¹⁰¹⁶ [u] bār-gāhıdur

K 11*

NA' T-I SULTĀN-I CĪHĀN-BĀN-I SERİR-İ KEVNEYN

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _

- 1 O deñlü perde-i ğam düſdi dıde-i cāna
Gözüme bir görinür āſınā vü bı-gāne
- 2 Ben ol peleng-i belāyam ki rüz [u] ſeb kārım
Seāb-ı āh-ile ceng eylerin dilırāne
- 3 Benem ki töhmet-i āſüb zālīm-i batum
Bırādı Yūsuf-ı ab' um kemın ü zindāna
- 4 alıl 'e āteſi gülzār itdi ālet-i ' aſ
Benüm bu sözümi gör od odı gülistāna

¹⁰¹⁴ Beytin üst kısmında “bālāda tarır olına” kaydı yer almaktadır. Bu kayda binaen beyti yazıldıı satırdan bir yukarıda zikrettik.

¹⁰¹⁵ Bütün diller

¹⁰¹⁶ tat:tat

* K 11: 16a-17b.

- 5 Mişāl-i keştī-i şad-pāre tahta-i sīnem
Hemīşe urmadayın cezr ü medd-i tūfāna
- 6 Müdām aqmada fevvāre gibi dīdemden
Hezār çeşme-i hūnīn hazīne-i cāna
- 7 Anuñ ile şulanır şahn-ı būsītān-ı derūn
Akınca kanlu yaşum nāvedān-ı şiryāna
- 8 Muḥīt-i zehr olursam da minnet eylemezim
Mezāk-ı çāşnī-i cām-ı āb-ı hayvāna
- 9 İder serāsīme-i nağme gūş-ı nāhīdi
Urınca dil ser-i mızrābı ‘ūd-ı efgāna
- 10 Dil-i belā-zede ümmīd ider ‘alem-dārı
Livā-yı fevc-i ğam uğrasa kişver-i cāna
- 11 Açılrsa fülk-i emel kılzüm-i temennāya
Düşer telāṭum-i āşüb-gāh-ı ‘ummāna
- 12 Ne dem ki gülbün-i maşşūdı çeksem āgūşa
Güliyle ḥārı döner her biri muğaylāna
- 13 O seng-i cāh ki ser-pençe-i ḥayālümnden
Müdām etmedeyin farq-ı bām-ı nisyāna
- 14 Ne zevk-ı ḥālet-i vuşlat ne şevk-ı himmet-i kām
Ġarīb-i ‘āleme geldüñ ğarīb-i devrāna
- 15 Benüm cerāḥat-i derdüm oñulmadı gitdi
Ne deñlü çāresin ‘arz eylesem ṭabībāna
- 16 Yine ‘ināyeti eyler anuñ müdāvāsın
Düşem meger der-i ḥāk-i ḥabīb-i Raḥmān’a
- 17 O yekke-tāz-ı risālet ki na‘l-i keşfi revā
Meh-i nev olsa ser-i evc-i burc-ı keyvāna
- 18 Nedīm-i maḥrem-i ḥalvet-serāy-ı mi‘rācı
Emīn-i ḥāşş idi sırr-ı rumūz-ı pinhāna
- 19 Ḥabīb-i Ekrem-i vālā-mekān-ı sultānī
Taḥarrüb itdi şühūd-i cemāl-i Raḥmān’a
- 20 Cenāb-ı İbn-i Zebīḥeyn seyyidü’l-kevneyn
Vücūdudur sebep-i intizām-ı devrāna
- 21 O şeh ki mu‘cize-i şerḥ-i zāt u menkabeti
Ki oldı ‘illet-i ğā’iyye vahy-i Furkān’a

- 22 O şeh ki hâk-i rehin bulsa-y-idi sürme deyü
Çekerdi ‘ arş-nişinân dîde-i cāna
- 23 Bulaydı gevher-i na‘ leyn dürretü’t-tâcı
Konardı pāye-i iqbāl fark-ı keyvāna
- 24 Eger ki görmese imā-i feyz-i engüştin
Şikest irüşmez idi rüy-ı mäh-ı tábāna
- 25 Kılurdu haşre degin teşne cāhidān-ı ğazā’
Benānı etmese irvā-yı luṭfi ‘ atşāna
- 26 Ğazāda şān u şerifini eyleyüp ta‘ zīm
¹⁰¹⁷ وَمَا رَمَيْتَ nüzül eyledi o zī-şāna
- 27 Cebīn-i ma‘ zereti kudsiyān-ı heft-eḫlāk
Sürerler ol tih-i na‘ leyn ‘ arş-ı ‘ unvāna
- 28 ‘ Ale’l-ḫuşūs zamānında çār-yār-ı güzīn
Ki virdi her biri revnaç çehār-erkāna
- 29 Muḫīṭ-i ‘ ālem-i taḫkīk Ḥazret-i Şiddīk
Şükūh u şānı sezā idi fazl u rüchāna
- 30 Şeh-i serīr-i ‘ adālet Cenāb-ı Fārūḫ’uñ
Şadā-yı ma‘ delet-i ḫükmi ṭoldı devrāna
- 31 Cihān-ı ḫilm ü ḫayā ya‘ nī Ḥazret-i ‘ Oşmān
Nizām-ı sūre-i āyātı virdi Qur’āna
- 32 Dilīr-i maşrıḫ u mağrib ‘ Aliyy-i Bū Ṭālib
Kerem-nüvāz [u] şecā‘ at-ṭırāz-ı merdāne
- 33 Eyā şeh-en-şeh-i kevneyn şāhibü’l-ḫavseyn
Ki sensin ‘ illet-i hestī bu heft-eyvāna
- 34 O nūr-ı maḫz-ı Ḥudā’sın ki zāt-ı pür-nūruñ
Çerāğ-ı mihr gibi şu‘ le şaldı ekvāna
- 35 Kılurdu perde-i şām-ı ‘ ademde mevcūdāt
Meh-i vücūduñ eger gelmeseydi devrāna
- 36 Nemek-feşān vücūd olmasaydı in‘ āmuñ
Neden gelürdi bu lezzet dimāğ-ı insāna

¹⁰¹⁷ Vemâ rameyte: attığın zaman.Kur’ân-ı Kerim, Enfâl, 8/17. Âyetin tamamı şu şekildedir: فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءٌ حَسْبًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allâh öldürdü; attığın zaman da sen atmadın, fakat Allâh attı. Ve bunu, müminleri güzel bir imtihanla denemek için (yaptı). Şüphesiz Allâh işitendir, bilendir.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 530)

- 37 Vedî' at olmasa zātunda pertev-i hüsnüñ
Cemâl-i ğurre virülmezdi mâh-ı Ken'ân'a
- 38 Zemîn-i zātuñ ile iftihâr iderse n'ola
Ki mâlik oldı senüñ gibi genc-i nihâna
- 39 Bu reşk ü ğıpta 'aceb mi ğam etse kâmetüni
Sipihir olmadı lâıyk bu luş u ihsâna
- 40 Nihâl-i serv-i bülendüñ ki reşk-i tûbâdur
'Aceb mi şalmasa sâye bu şüre bustâna
- 41 Müsebbihân-ı şavâmi' -nişin-i kerrübî
Müdâm çekmede esmâ-yı zātuñ illâ ne¹⁰¹⁸
- 42 O serv ol çemen-ârâ-yı¹⁰¹⁹ فاستقم'dür kim
Nażiri gelmedi hergiz cihân-ı imkâna
- 43 Sen ol hümâ-yı risâlet-tırâzsın zîrâ
Tenezzül itmedi sâyeñ cihân-ı vîrâna
- 44 Nice tenezzül ider kim bülend-i eşyânın¹⁰²⁰
Ķarîn-i pertev-i nûr idi nûr-ı Raĥmân'a¹⁰²¹
- 45 Görem deyü 'araĥ-ı bûy-ı hüsnüñi gülde
Bu ârzü-y-ıla geldüñ riyâz-ı devrâna
- 46 Hezâr cânım olursa saña fedâ' olsun
Eger ki mâlik isem sînem içre bir câna
- 47 Hezâr cân-ı kirâmı vü şad hezârân dil
Yoluñda cân vireler her biri levendâne
- 48 Kerîm-i menĥabetâ şâhid ol ki 'ömrümde
Müdâm-ı şi' rümi ĥaşr etmeyem le'imâna
- 49 Hemân temîme-i evşâfuñı kıyâmete dek
Ki ĥırz-ı bâzû-yı a' mâl idem dil ü câna
- 50 Fezâ-yı vâdî-i na' tuñda Edhem-i ĥâmem
Hezâr şevĥ ile gelse Süheyl cevlâna
- 51 Ne deñlü olsa sebük-pûye vaĥt-i sür' atde
Yine irüşmeye ğâyât-ı ĥadd-i imkâna

¹⁰¹⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰¹⁹ festeĥim:dosdoĝru ol. Kur'ân-ı Kerîm, Hûd, 11/112. Âyetin tamamı şöyledir: مَعَكَ بَصِيرَةٌ تَعْمَلُونَ بِمَا إِنَّهُ فَاسْتَقِيمُ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ "O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduĝun gibi dosdoĝru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*; C. III, s. 134)

¹⁰²⁰ vücûd-ı maĥbûbuñ

¹⁰²¹ Ķarîn-i pertev-i nûr idi nûr-ı Yezdân'a

- 52 Nice taḥayyül ide Yārī lücce-i na‘tüñ
Olur mı kaṭre müşābih muḥīṭ-i ‘ummāna
- 53 ‘Ale’l-ḥuşūş olam āzürde-i keşākeş-i baḥt
Nice ğunüde virem ḥāṭır-ı perīşāna
- 54 Meded kıl ey ḥüküm-endüz-ı kār-gāh-ı ezel¹⁰²²
Cebire-bend olacaḳ zaḥm-ı derd-i ḥirmāna¹⁰²³
- 55 Meded kıl ey şeh-i ‘izzet-penāh-ı milket-i dīn
Derün-ı dilde olan zaḥm-ı derd-i pinhāna
- 56 Tamām mertebe luṭfuñ maḥallidür baña kim
Felek beni yine şaldı bir özge hicrāna
- 57 Budur düşen saña ey şāh-ı ‘ālem-i kevneyn
Şefā‘at eyleyeseñ zenb [ü] cürm-kārāna
- 58 Budur düşen saña ey pādişāh-ı milket-i dīn
Ḥimāyet eyleyeseñ ḥāl-i derd-mendāna
- 59 Şu dem ki dāḥil-i¹⁰²⁴ bāğ-ı na‘īm olup ebrār
Yegān yegān gire cennāt-ı ‘adn ü rıdvāna
- 60 Şefā‘at it beni ol günde yā Resūlullāh
Ki lāyık olmaya cürmüm ‘azāb-ı Yezdān’a
- 61 Ḥıyār-ı ümmetüñi mazḥar it şefā‘atüñe
Şerār-ı ümmetüñi ol medār-ı ğufrāna

K 12*

İN NA‘T-RĀ FİRİSTEM BER-RAVZA-İ MUṬAHHAR

____. ____ / ____ . ____ / ____ . ____ / ____ . ____

- 1 Ey ser-i esrār-ı ḥaṭṭuñ ma‘nā-i mā yisṭurūn¹⁰²⁵
Bir kılan resm idemez biñ kilik-i ‘aḳl-ı zü-fünün
- 2 Sensin ol maḥşūş-ı¹⁰²⁶ لَوْلَاكَ -i nübüvvet ‘āleme
Tā ezelden zāt-ı pāküñdür medār-ı kāf u nūn¹⁰²⁷

¹⁰²² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰²³ ḥirmān:ḥirmān

¹⁰²⁴ mazḥar-ı

* K 12: 18a-18b.

¹⁰²⁵ mā yesturūn: (kalemle) yazdıklarına. Kur’ân-ı Kerîm, Kalem, 68/1. Âyetin tamamı şöyledir: وَمَا يَسْتُرُونَ وَمَا وَالْقَلَمِ “Nun. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki”. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 354)

¹⁰²⁶ levlāk: Sen olmasaydın. Hadis-i kudsînin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ لَأَفْلَاقُ “Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

- 3 Sensin ol ferzâne-i mi' râc-ı taht-ı¹⁰²⁸ ibtihâc
Dîdeñe keşf oldı envâr-ı tecellâ-yı füzûn
- 4 Ol şeffi' ü'l-müznibîn ü seyyidü'l-kevneysin
Rûz-ı maḥşerde 'uşâta sensin olan reh-nümûn
- 5 Ol 'amîmü'l-feyz-i dâversin ki zât-ı kâmilüñ
Çâr rûkn-i Ka' be-i edyâna olmışdur sûtûn¹⁰²⁹
- 6 Kişver-ârâ-yı risâletsin nuşûş u vaḥy-ile
Hep tufeyl-i râh-ı ḥalkuñdur cünûd-i mürselûn
- 7 Gerçi şüretde mu'ahḥardur vücûduñ 'âleme
Lîk ma' nâda muḥaddemsüñ sen ey nûr-ı 'uyûn
- 8 Âsumân-ı şânuñuñ bir ḥıştı ecrâm-ı zemîn
Âsitân-ı ḳadrüñüñ bir rîzesin ki çarḫ-ı dūñ
- 9 Ni' met-i feyz-i nevâlüñden müberrâ ḥaşr¹⁰³⁰ u add
Ḥikmet-i derk-i ḥayâlüñden mu'arrâ çend ü çûn
- 10 Maḳdem-i faḥr-i vücûduñla zemîn reşk-i felek
Ġayret ü ye'sinden olmuş çarḫ anuñçün ser-nigûn
- 11 Kim ki çekse cedvel-i dîbâce-i şânuñ senüñ
Şad taḥayyürle olur pergâle-i dilden birûn
- 12 Peyk-i endîşe yetişmez râh-ı derk-i zâtuña
Sâlik-i kâr-âgeh-i 'ilmüñdür anda reh-nümûñ
- 13 Kime kim ma' müre-i ḥıfzuñ ola kehfü'l-emân
Ḥaşre dek tâ menceñik-i fitneden olur maşûn
- 14 Sâye-i ḳaddüñ n'ola düşmezse sulṭânım yere
Bir hümâdur yerlere düşmez ki zîrâ ḥâk-i dūn
- 15 Bir şeb itdüñ cebhe-i mâhı ḳalem gibi dü-nîm
'Âleme gösterdüñ elḥaḳ nice i' câz-ı füzûn
- 16 Bâb-ı şer'¹⁰³¹-i dîn-i aḥkâmı sen itdüñ âşikâr
Âferîn ey kâşif-i müşkil-güşâyân-ı funûn

¹⁰²⁷ Bu ibareden maksat Kur'ân-ı Kerîm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ "O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen olur." hakikatidir. Âyette geçen "kün" kelimesine işaret edilmektedir. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 116) Bu manada ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

¹⁰²⁸ taht:taht

¹⁰²⁹ Ġurfe-i nüh ḳubbe-i eflâke olmışdur sûtûn

¹⁰³⁰ ḥaşr:ḥaşr

¹⁰³¹ Genc-i şer'

- 17 Mu‘ cizātuñ biñde birin yine taħrīr idemez
Hāme olsa her ser-i müjgān devāt olsa cūfūn
- 18 Dūd-ı āhum tavf-ı kūyuñı nihān etsem olur
Kuħl-i çeşm-i dīde-bānān-ı sipihr-i nīlgūn
- 19 Dil nevāl-i mihrūñ ile çāşnī-baħş-ı dimāğ
Cān zülāl-i ‘aşkuñ ile reşha-pīrā-yı derūn
- 20 Yā Resūlullāh raħm kıl Yārī-i efkendeye
Dergeh-i luṭfuñda düşmiş kalmışam zār u zebūn
- 21 Kimse yokdur dest-gīr olur görüp aħvālūmi
Düşmüşüm ħāk-i mezellet üzre zār-ı ser-nigūñ
- 22 Yine sensin dest-gīr dünyāda vü ‘uḳbāda da
Senden istimdād iderler ‘ācizān [u müznibīn]
- 23 N’ola ben rāh-ı dālālet içre kaldumsa ġarīb
Yine sulṭānum senūñ luṭfuñdur anda reh-nümūn
- 24 Gerçi yüz biñ i‘ tirāfum var günāh [u] cürmūme
Līk ‘afvuñla gelür her dem dile şabr u sükūñ
- 25 Böyle mi cevlān iderdi ‘arşa-gāh-ı na‘ tüñe
Olmayaydı raħş-ı ṭab‘ um bār-ı hayretle ħarūn
- 26 Gerçi dūrum ħāk-i dergāhuñdan ammā n’eyleyem
Ṭālī‘ üm olmaz müsā‘ id hem bulunmaz reh-nümūñ
- 27 Ḳādir olsam merdüm-i çeşmümden eylerdüm kadem
Yüz sürerdüm ħāk-i dergāhuña maħcūb u nigūñ
- 28 Ḥasb-i ħālūmdür ħuşūşā bu maħalde söylesem
Ḥāṭırum maħzūn u bağrum ħūn u baħtum ser-nigūñ
- 29 Nice mümkün terceme dībāce-i evşāfuñı
Yazsa kilki-i destüm anda nice biñ şerħ-i mütūn¹⁰³²
- 30 Dāmen-i medħūñ dūr-i nazmumla pür etsem eger
Yine mümkün mi edā-yı kısm-ı ta‘ dād-ı dūyūn
- 31 Başladuḳça yazmağa ser-nāme-i na‘ tuñ senūñ
Şerm ü ‘aczümden revān olur gözümden seyl-i ħūn
- 32 Ben ne ħāküm medħ idem ey gevher-i yektā seni
Mihr-i ‘ālem-tāb ile hīç bir midür bir zerre dūn

¹⁰³² şerħ-i mütūn: şerħ-u mütūn

- 33 Şad taḥiyyât ü selâm hem-vâre olsun ḥaşre dek
Âlüne aşḥabuñâ k'anlardur ehl-i fâyizün¹⁰³³

K 13*

NA‘T-EST İN RESÛL ‘ALEYHİSSELÂM-RÂ

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

- 1 El-minnetü lillah ki sözüüm çeşme-i cāndur
Fevvâre-i kilik-i süḥanum anda revāndur
- 2 Ben ‘āşık-ı ser-bâz-ı dilir-i reh-i na‘tem
Raḥş-ı ḳalemüm şevḳ-ile cevlan-künāndur
- 3 Gerçi benem ol zerre-i târik-i mezellet
Ṭab‘um yine ḥürşid-şifat feyz-resāndur
- 4 Gülzâr-ı derūnumda açılmış gül-i nazmum
Gülmih-i der-i ravza-i rıdvân-ı cināndur
- 5 Ṭab‘umdur o dānâ-yı süḥan-sâz-ı ma‘ānî
Bir muḥtaşar endişesi muḥtâc-ı beyāndur
- 6 Şebt-i ḳalem-i nükte-ṭirâz-ı kelimātum
Erbâb-ı dile şervet-i ezhân u lisāndur
- 7 Çâh-ı ḳalemüm âb-ı ḥayât-ı zulümâtî
Yâḥūd cereyân-ı¹⁰³⁴ dehen-i âb-ı revāndur
- 8 Ṭab‘umdur o gülzâr-ı ma‘ārif ki ser-â-ser
Her küşesi pür gonce-i bî-ḥâr u ḥazāndur
- 9 Ṭab‘umdur o kânûn-ı semûm-ı ğam-ı ḥayret
Görseñ yine şarşar gibi püyân u vezāndur
- 10 Âhumla felek perde-i müşginde pinhân
Eşkümler zemîn ḥurrem ü şād-âb-sitāndur¹⁰³⁵
- 11 Ol deñlü celî şa‘şâ adur cevher-i ṭab‘um
Reşkin-ṭirâzân-ı dil-i sayrefiyāndur¹⁰³⁶
- 12 Ki ḥum gibi pür-cüş [u] ḥurüş-ı mey-i şevḳüm
Ki dîdelerüm cām-şifat ḥün-çekāndur

¹⁰³³ Beytin der-kenarında şu âyet-i kerime yazılıdır: أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ: “Cennet ehli, isteklerine erişenlerdir.” Kur’ân-ı Kerîm, Haşr, 59/20. Âyetin tamamı şöyledir: لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ “Cehennem ehliyle cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli, isteklerine erişenlerdir.”

* K 13: 18b-20a.

¹⁰³⁴ cereyân-ı: cereyânı

¹⁰³⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰³⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 13 Ki ğonce-şıfat h̄ār-nişīn-i ğam u derdüm
Ki cāy-gehüm faḡr u fenā' vü ḡazelāndur
- 14 Başda ğam-ı ğisū ile sevdā-yı cüvānān
‘Ömr ise hevā-yı heves-ile ğüzerāndur
- 15 Rindān-ı ḡarābātī vü sermest-i cihānuz
Daḡl eyleyen ammā bize hep nev-hevesāndur
- 16 Devrān beni cür‘ a-şıfat ayaġa şaldı
Hep çekdügüm ālūde-sem-i raḡl-ı girāndur
- 17 Dönmez saña bir cām-ı şafā' bezm-i cihānda
ḡoş ğörelüm ey dil bunı da devr-i zamāndur
- 18 Maḡbūl-i cihān olmada her sifle-nihādān
Her yerde süḡan-perver olan yine mihāndur
- 19 Cānuñ da virürseñ yine biñ cān-ile ol dem
Bir ḡatre senüñ ḡanuña ol teşne-i cāndur
- 20 Aḡsentü baña menḡabe-pīrā-yı na' tüm
Zıkr-i süḡanum midḡat-i sulḡān-ı cihāndur
- 21 Ol mäh-ı cihān-ġir-i risālet ki vücūdı
Tābende-i ḡürşīd-i ziyā' -baḡş-ı zamāndur
- 22 Ol meḡḡar-i mevcūd o sulḡān-ı rüsül kim
İ' cāz-nümā-yı milel-i 'ālemiyāndur
- 23 Maḡbūb-ı ḡudā ḡazret-i sulḡān-ı risālet
Şānı şeref-i memleket ü kevn ü mekāndur
- 24 Şāhen-şeh-i evreng-i nübüvvet ki ' aḡası
İklīl-dih-i şevket-i Cem-ḡadr-i şehāndur
- 25 ' Anḡā-yı felek-lāne ki şeh-per-i vücūdı
Eflāke vü ḡabrāya dilerse ḡayerāndur
- 26 Ol şeh ki benān-ı kef-i i' cāz-ḡırāzī
Şaḡḡu'l-ḡamer-i mu' cize-pīrā-yı cihāndur
- 27 Ol şeh ki ber-ārende-i ḡacāt-ı ümemdür
Ol şeh ki ber-āverde-i da' vāt-ı nihāndur¹⁰³⁷
- 28 ' Ālem aña muḡḡāc o evc-i ' aḡametdür
ḡürşīd gibi luḡfi cihān içre ' iyāndur

¹⁰³⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 29 Tefsîr-i hadîs-i sühan-ı âb-ı hayâtı
Ebr-i çemen-ârâ-yı gülistân-ı beyândur
- 30 Zann itme meh-i nev ki bisât-ı kereminde
Ser-puhte-i mihr olmuş o bir pâre-i nândur
- 31 Ey şemse-i eyvân-ı risâlet ki cemâlûn
Müştaş-ı enâm u ümem-i ‘âlemiyândur
- 32 Ey mazhar-ı şâyeste-i ¹⁰³⁸لؤلؤك-i risâlet
Zâtuñla kudümüñ sebep-i kevn ü mekândur
- 33 Ey hatm-i rüsül şâh-ı serâ-perde-i kevineyn
Hestî-i vücûduñ sebep-i emn ü emândur
- 34 Ey şâh-ı serâ-perde-i eyvân-ı fütüvvet
Bâb-ı keremüñ kıble-i iqbâl-i şehândur
- 35 Ey hâzin¹⁰³⁹-i gencîne-i eflâk-i vücûduñ
Ol gevher-i nâ-yâb-ı yem ü ma‘den ü kândur
- 36 Sensin o şeh-i memleket-ârâ-yı şefâ‘ at
Hükümüñ yedi iqlîme kalem-veş cereyândur
- 37 Zâtuñ şeref-endâhte-i ‘arş-ı ‘alâdur
Şânuñ ‘alem-efrâhte-i hayl-i cebândur
- 38 Hep pâye-i kadrüñdür iden rütbesin ‘âlâ
Kürsî aña nisbetle bir ednâ-yı mekândur
- 39 Zâtuñdur o lü‘lü-yi girân-mâye-i yektâ
Kim aña harîdâr bütün ‘âlemiyândur
- 40 Yetmez mi bu devlet saña ey dâver-i kevineyn
Dergâhuña bunlar heme cârüb-i zenândur
- 41 Mişkât-i cemâlüne kim ol çâr nedîmüñ
Fânûs gibi halka¹⁰⁴⁰-keş ü devr-künândur
- 42 Her birisi bir âyîne-dârân-ı cemâlûn
Her birisi bir berzede-dâmân-ı cihândur
- 43 Bû-Bekr ile ‘Oşmân u ‘Ömer Haydar-ı Kerrâr
Her biri zafer-yâver-i iqlîm-sitândur

¹⁰³⁸ levlâk: Sen olmasaydın. Hadîs-i kudsînin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا تَخَلَّفَ لِأَفْلَاقٍ “Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

¹⁰³⁹ hâzin: hâzin

¹⁰⁴⁰ halka: halka

- 44 Ol urriyetü'l-‘ayn-ı dil ü dıde-i ‘ālem
Kim iki girān-māye dūr-i kevn ü mekāndur
- 45 Şāhān-ı felek rütbe-i Hüseyn ile hüsñ kim
Biri meh-i tābān u biri mihr-i cihāndur
- 46 Mümkin mi temeddüh seni ey gevher-i yektā
Vaşfuñ şile-endüh-te-i na‘t-künāndur
- 47 Lāyık degülem eylemege na‘t-ı şerīfūñ
Vaşfuñ o adar dūnyede bī-add ü kerāndur
- 48 Geri girememe dāyire-i na‘tūñe ammā
Cānum gibi zikrūñ dil ü cānumda nihāndur
- 49 Nu-āver-i şev eyle baña fet-i kelāmı
ufl-i dehen-i nāka dem-beste zebāndur
- 50 Yok feyz-i ‘amel bende senūñ ılmaa na‘tūñ
Avālūmi ancak saña fi‘l-cümle beyāndur
- 51 Ne kām-ile şādān u ne vuşlat ile andān
ālūm tebeh-ender-tebeh-i devr-i zamāndur
- 52 Sencıde-i a‘māl ider ise kefi mızān
Nūş eyledügüm āh benüm ral-ı girāndur
- 53 Ümmıdüm o kim rüz-ı cezā‘ ey şeh-i kevineyn
Redd eyleme ben mücrimi muhtāc-ı emāndur
- 54 Her kār-ı ‘asıri baña tevfi-i yesir it
Ey bes ki dil-i şifte-i hüsran-keşāndur
- 55 Ram eyle meded Yārı-i bı-tāb u tūvāna
Bir ‘aciz-i vā-mānde-i āmāl-i cihāndur
- 56 Demdür el aup şıd-ı niyāz-ile du‘āya
Hengām-ı icābet bu maalde güzerāndur
- 57 Der-āste-i luf-ı şefā‘at idelüm kim
Zırā ki o ser-tāc-ı şefā‘at-alebāndur¹⁰⁴¹
- 58 Ümmıd-i şefā‘at idelüm rüz-ı cezāda
Zırā sebep-i mafıret-i ‘ālemiyāndur

¹⁰⁴¹ Ol mā-aşal-i pādışeh-i kevn [ü] mekāndur. mā-aşal-i : mā-aşal ü

K 14*

DER-MENKABE-İ NA‘T-I GÜZİN-İ ŞEH-İ KEVNEYN

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 ‘ Aşk kim mebdē’-i me’ālümdür
Mazhar-ı feyz-i lâ-yezālümdür
- 2 Mesned-ārā-yı mülk-i tecrīdüm
Şadr-ı devlet şaf-ı ni‘ālümdür
- 3 Mū-şikāfum şürūh-ı şafha-i ‘aşk
Nükte-i bahş-i kıl ü kâlümdür
- 4 Sırr-ı meknün-ı vāridāt-ı ħurūf
Noқта-i şafha-i ħayālümdür
- 5 Rāz-dānum rumūz-ı ħaybiyye
Güft ü gūy-ı zebān kâlümdür
- 6 Tıfl-ı dānā-yı cevher-i evvel
‘Ārif-i mekteb-i kemālümdür
- 7 Dāsitānum şahīfe-i kevneyn
Cümle meşūr ħasb-i ħālümdür
- 8 Ne-şunūden nihān-ı gūşumdur
Ne-guşūden dehān-ı lālümdür
- 9 Sırr-ı taqvīm-i ħādīsāt-ı cihān
Nağş-ı satr-ı şühūr u sālümdür
- 10 Dürr-i meslūk-i encüm-i eflāk
Sübha-i gevherin le’ālümdür
- 11 Lem‘a-ı āfitāb-ı ‘ālem-tāb
‘Aks-i āyine-i cemālümdür
- 12 Şeh-süvār āfitāb-ı zeyn-pūşem
Tevsen-i çarĥ pāy-mālümdür
- 13 Zer-nişān āfitāb-ı şafha-i çarĥ
Şekl-i tevķī‘-i bī-mişālümdür
- 14 Ders-be-nüvişte da‘vā-i Manşūr
Sebağ-āmūz-ı infi‘ālümdür

* K 14: 20a-21b.

- 15 O hümā-yı sipihr-i cevlānum
Beyza-i mihr zīr ü bālūmdür
- 16 Hızr-ı¹⁰⁴² nazmam ki çeşme-sār-ı sühan
Teşne-i ma' nā-i zülālūmdür
- 17 Rāstī şive-i zebānumdur
Düstī şime-i hışālūmdür
- 18 Nüşha-i kār-nāme-i ' İsā
Levha-i tıfl-ıred-i şālūmdür
- 19 Ders-i tevhīd-i nükte-i ilhām
Sebağ-ı lehçe-i makālūmdür
- 20 Gevherin silk-i encüm-i ma' nā
Sübha-gerdān-ı mäh ü sālūmdür
- 21 İnleden Bī-sütün-ı Ferhād'ı
Zahme-i tişe-i melālūmdür
- 22 Getüren ihtizāza nüh felegi
Ra' şe-i derd-i infi' ālūmdür
- 23 Hānumān-süz-ı murg-ı şu' le-perem
Nağl-ı Tūr āteşin nihālūmdür
- 24 Vājegün devr-i hādışāt-ı felek
Köhne taqvīm-i mäh u sālūmdür
- 25 Sünbūlistān-ı bāğ-ı nā-kāmı
Nükhet-ālūde-i hayālūmdür
- 26 Mevc-i hūn eyleyen mesāmmātum
Rīziş-i bağr-ı eşk-i alūmdür
- 27 Dil-i ma' mūrum eyleyen tağrib
Rendiş-i rūde-i melālūmdür
- 28 Hāmdü lillah bu demde memdūhum
Hāşş-ı mağbūb Zülcelālūmdür
- 29 Ya' nī sulţān-ı ' ālem-i Mi' rāc
Server-i bāhirü'l-kemālūmdür
- 30 Fağr-i ' ālem hulāşa-i kevneyn
Nāfizü'ş-şer' -i bī-mişālūmdür

¹⁰⁴² Hızr:Hızr

- 31 Faḥr-i kevneyn seyyidü'l-ḥaremeyn
Şāhibü'l-faẓl ve'l-kemālümdür¹⁰⁴³
- 32 Mesned-ārâ-yı taht-ı¹⁰⁴⁴ sultānī
Pādişāh-ı melek-ḥıṣālümdür
- 33 Dāver-i hestī-i zemīn ü zamān
Ḥükmi me'mūr-ı imtişālümdür
- 34 Şerḥ olunmaz kitāb-ı i'cāzī
Muğlaḳ-ı şafḥa-i ḥayālümdür
- 35 Didi ol sākī-i şarāb-ı tahūr
Ḥalk dil-teşne-i zülālümdür
- 36 Didi ol pādişeh-i sidre-nişīn
Ümmetüm mazḥar-ı vişālümdür
- 37 Didi ol şāh-ı 'ālem-i¹⁰⁴⁵ لولاك
Āsumān hevdec-i celālümdür
- 38 Reh-nümā-yı tarīḳ-i güm-rāhān
Hādī-i vādī-i zılālümdür
- 39 Pādişāhā ḥacālet-ı¹⁰⁴⁶ 'işyān
Ḥalecān-ı ser-ı fi'ālümdür
- 40 Gözlerümden aḳan nedāmet-i eşḳ
Mevce-i lücce-i vebālümdür
- 41 İki çeşmüm de puḡte ḥün-ābe
Toḡtolu ḳan iki sifālümdür
- 42 Şanma terdür çıḳan derūnumdan
Ḥūy-ı teşvīr-ı infi'ālümdür
- 43 Ḥāk-i müşgīn ravza-i Baḥḥā'
Dīde-i cāna iktiḥālümdür
- 44 Ey şeff'ü'l-'uṣāt fi'l-'araşāt¹⁰⁴⁷
Şefḳatüñ cūd-baḥş-ı ḥālümdür
- 45 Dāne-çīn-i nevāle-i luṭfuñ
Murğ-ı ṭab' -ı şikeste-bālümdür

¹⁰⁴³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁴⁴ taht:taht

¹⁰⁴⁵ levlāk: Sen olmasaydın. Hadis-i kudsīnin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتُ لَأَفْلَاقُ “Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kārî, *Mevzûât*, s.67-68)

¹⁰⁴⁶ ḥacālet:ḥacālet

¹⁰⁴⁷ Ey arasâtta (mahşer yeri) günahkârların şefaâtçisi!

- 46 Sen bilürsin eyâ şeffî‘ -i zünüb
Şefkatüñ mâni‘ -i nekälümdür
- 47 Sen bilürsin eyâ şeffî‘ -i ümem
Cürmüm endîşe-i su‘älümdür
- 48 Sen bilürsin eyâ kerîm-şiyem
Luţfuñ emniyye-bağş-ı hâlümdür
- 49 Lâ-cerem çâr-yâr-ı milket-i dîn
Her biri kuţb-ı bî-mişâlümdür
- 50 Gül-i nev-hîz-i gülsitân-ı betül
Serv-i âzâd-ı bâğ-ı alümdür
- 51 Birisi nür-ı dîde-i zehrâ‘
Biri rûh-ı ‘aliyy-i ‘älümdür
- 52 ¹⁰⁴⁸ فَعَلَيْهِمْ ve sâyirü’l-ağyâr
Vird-i fi’ş-şubḥ ve’l-leyâlümdür
- 53 Yâriyem metn-i na‘ tı sulţānuñ
Nüşha-i şafḥa-i maḳâlümdür
- 54 Ben anuñ bir kemîne ümmetiyem¹⁰⁴⁹
O benüm ekremü’l-hışâlümdür
- 55 Ola dâyim dürüd-ı bî-encām
Zîkr-i tesbîḥ iştiğālümdür
- 56 Şad şalât u selām burüc-ı Resül
Rüz u şeb vird-i mâh [u] sâlümdür

K 15*

MÜŞTEMİL-İ FAḤRİYYE-İ ḤOD HEM DER-ĀN NA‘T-I RESŪL

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___ ¹⁰⁵⁰

- 1 Gâh ol ḥusrev-i dîvân-ı süḥan-pîrâyem
Gâh olur pâdişeh-i memleket-i ma‘nâyem
- 2 Olamaz bencileyin mest-i serâsîme-i ‘aşḳ
Gâh dîvâne-şifat gâh ḥired-fersâyem

¹⁰⁴⁸ Fe ‘aleyhim: üzerlerine iner. Kur’ân-ı Kerîm, Nahl, 16/106. Âyetin tamamı şöyledir: مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ “Kim iman ettikten sonra Allah’ı inkâr ederse -kalbi iman ile dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka- fakat kim kalbini kâfirliğe açarsa, işte Allah’ın gazabı bunlaradır; onlar için büyük bir azap vardır.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 388)

¹⁰⁴⁹ bendesiyem

* K 15:60b-62b.

¹⁰⁵⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

- 3 Ebkem olsam ne kadar keyf-i mecâz-ile yine
Neşve-i bâde-i taḥkîk-ile nuṭḥ-efzâyem
- 4 Halk âsûde yatur sidre-i ağşânumda¹⁰⁵¹
.....¹⁰⁵²
- 5 Ol kadar neşve-i cām-ı sūḥanum şâfî kim
Gūiyâ nūş-ı leb-i dilber-i müsteşnâyem
- 6 Raḥş-ı ṭab‘ um cevelân etse fezâ-yı nazma¹⁰⁵³
Şanki ṭāvus-ı ḥırâm-ı çemen-i ma‘ nâyam
- 7 Nev-şüküfte gülüm ammâ gül-i bî-gülzârem
Bülbül-i gülşenem ammâ çemen-istiğnâ‘yem
- 8 Başka bir ‘âleme şaldı beni sevdâ-yı cünün
Gâh ḥâmûş-ı ğamem gâh sūḥan-gūyâyem
- 9 Bülbül-i zemzeme-senc-i nağam-ı tevḥîdem
Ṭūṭî-i mu‘ cize-gū nâṭık-ı şekker-ḥâyem¹⁰⁵⁴
- 10 Cehl-ile şüret [ü] sîretde қalan nādānam
‘İlm-ile ‘âlem-i ma‘ nāda olan dānāyam
- 11 Nāfeyem nūkhet-i esrārum açılmaz ammâ
Alsalar elden ele ḥāṭır-ı mey-būyâyem
- 12 Şüret-i siḥr-i fūnūn āyîne-i ḥikmetdür
Anda da baқsañ eger Bū ‘ Alî-i Sīnāyem
- 13 Nice inkār ide şuğrâ-i rüşân zātumı kim
Aña işbāt yeter nüşḥa-i pür-kübrāyem
- 14 Çarḥı seyrân iderin göz yumup açınca nücūm
Āsumān-pūye ḥümâ-bāl-i felek-peymāyem
- 15 Öyle âlüfte-i meyḥâne-i ‘aşkam ki müdām
Bilemem bende ne āncā vü ne ḥod incāyem
- 16 Pāy-ı ḥumda başılan rind-i ḥaḳîrem ammâ
Dest-i himmetde ṭuran cām-ı Cem [ü] Dārāyem
- 17 Şanma kim şaff-ı ni‘âl ola baña rütbe-i şān
Mesned-ārâ-yı ser-i taḥtuña¹⁰⁵⁵ [şāh-]vālāyam

¹⁰⁵¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁵² İkinci mısra noksan bırakılmıştır.

¹⁰⁵³ hünere

¹⁰⁵⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁵⁵ taḥt:taḥt

- 18 ʿ Ālemi devr iderin yerlere düşmez sâyem
Āsumân-ı hünere bâl-güşâ ʿ anķâyam
- 19 Gâh bir şevķ gelür kim sığamam dünyāya
Gâh bir ğam irişür tekye-zed-i tenhâyam
- 20 Gâh ol müjde-i manķûķa ile ser-tâ-pâ
ʿ Arşı dilde getüren zerre-i bî-pervâyam
- 21 Dil eger genc-i şuʿür ise de ben vîrânem
Keşf-i râz itmede meʿzûn degülem aʿ mâyem
- 22 ʿ Aķl-ı evvel gibi hem ʿ âlem-i maʿ nâda vaķîd
Cevher-i ferd gibi hem güher-i yektâyem
- 23 Şûret-i vâhimede küdek-i ebced-ķ̂ânem
Cihet-i ʿ âkilede pîr-i müdebbir-i reʿyüm
- 24 Gâh bir şafķa-i mektûbede dîbâce benem
Gâh bir noķta-i mevhûmedʾ olan maʿ nâyem
- 25 Dil-i Mecnûnda olan neşve-i mâder-zâdem
Ĥüsn-i Leylâʾ da olan perde-i istignâʾyem
- 26 ʿ Aşķ eger ķulzüm-i bî-ķaʿr ise ben ʿ ummânem
Ġam eger mevc-i pey-â-pey ise ben deryâyem
- 27 ʿ Aşķ eger ĥüsn ise âyîne-i taşvîri benem
Ġam eger derd ise ben derd-i ʿ ilâc-ârâyem
- 28 ʿ Aşķ eger âteş ise aña Ĥalîl-i vaķtem
Ġam pür âteşse ben âteş-gede-i dünyâyem
- 29 Şûret-i ʿ aķlda bî-gâneym ammâ maʿ nen
Cevher-i fehm-ile gencîne-i lâ-yefnâyem
- 30 Gerçi çok lücce-i fıtratda cevâhir ammâ
Arasañ anda daķı bir güher-i yektâyem
- 31 Sebaķ-âmûz-ı debistân-ı fûnûn-ı ʿ ilmem
Ĥ̂âce-i mesʾele-âmûz-ı ĥikem-pîrâyem
- 32 Ĥikmet-i nâţıkada muʿcize-senc-i ʿ âlem
Ķuvvet-i sâķhirede belki yed-i beyzâyem
- 33 Fehm-i Aʿrâbda Saķbân gibi üstâd-ı reşîd
Fenn-i Aʿcâmda ʿ Örfî gibi bî-hemtâyem
- 34 Dilde bir cezbe ķomış ĥikmet-i taķdîr-i ezel
Zâhir ü bâţnen ol cezbe ile güyâyem

- 35 Cūşîş-i kâlde hem nuţk-ı Kelîm-i ‘İmrânem
Gūşîş-i hâlde hem-râz-ı dil-i ‘İsâyem
- 36 Gâh âyîne-i hūrşîd gibi tâbânam
Gâh gencîne-i Qârûn gibi nâ-peydâyem
- 37 Gâh şemşîr-i perend-âver-i Behrâm benem
Gâh Rüyînten-i pehnâ-ver-i rezm-ârâyem
- 38 Kim muķâbil ola meydân-ı ma‘ânîde baña
Şaf-şîkâf-ı sipeh-ârâ-yı şaf-ı hicâyem
- 39 Şehsüvârâne ele tîğ-ı zebânum alsam
Şaffdur şaf-şiken-i hayl-i şaf-ı a‘dâyem
- 40 Dil-i pejmürde ğama zinde-i câvîd benem
Qalb-i efsürde-deme mâye-i rûh-efzâyem
- 41 Kâşîf-i sırr-ı serâ-perde-i esrâr benem
Pârsâ-yı harem-i zâviye-i taķvâyem
- 42 Çarh-veş gâh semâ‘a girerin şevķûmden
Perveriş-yâb-ı harîm-i der-i Mevlânâyam
- 43 Âteş-efrûhte-i nây-ı derûn-ı râzam
Râz-dân-ı sebaķ-ı *Meşnevî*-i Mollâyam
- 44 Perveriş-yâfte-i silsile-i Mecnûnem
Hâne-zâd-ı harem-i muhterem-i Leylâyem
- 45 Keşf olur dîdeme envâr-ı şühûd-ı ezeli
Tâb-ı hūrşîd gibi âyîne-i meclâyem
- 46 Dil ki gencîne-i maḥfidür aña el şunamam
Yed-i tevfiķ-i emânât-ile fetḥ-ârâyem
- 47 Ezeli rûtbe-i zâtiyye ki ķonmuş bende
Gör ki ol rûtbe-i ḥikmetde nice dâneyem
- 48 ‘İlm-i tencîmde Bu’l-Ma‘şer-i Usturlâbî
Fehm-i ḥikmetde ise Bû‘Alî-i Sînâyem
- 49 Hîmnet-i ṭab‘umı gör sa‘d-i su‘ûd-ı çarḥam
Çehre-i baḥtuma baķ sa‘d-i bahâyem zâyem
- 50 Var biñ neşve-i keyfiyyet-i ḥikmet bende
Dâyimâ rind-i mey-âşâm [u] ķadeḥ-peymâyem¹⁰⁵⁶

¹⁰⁵⁶ Mâye-i kâm-ı dü-kevne dökilen şahbâyem

- 51 Dehri pür-neşve ider keyf-i raḥīḳ-i nazmum
‘ Anber-i sükker ile ta‘ biy’ olan eczāyem
- 52 Hālet-i Şām-ı vişāle seḥer-i tīz-i Rūm
Zulmet-i ḥayret-i hicrāna şeb-i yeldāyem
- 53 Dūd mān-ı hevesem ḥayl-i ḥışımdan ‘ ālī
Āsumān-ı hūnerem kevkebede bālāyem
- 54 Bezm-gāh-ı hūnerem cür‘ a-keş-i Cāmīyem
Pādişāh-ı sūḥanem ḥusrev-i Hindī Rāyem
- 55 Ḥas ü ḥāşāk-i kūdūret beni mesdūd idemez
Vūs‘ at-i ḥavşalada hem şikem-i deryāyem
- 56 Teh-i¹⁰⁵⁷ bālümde yaturken meh-i seyyāre-i ḥışm
Yine ḥuffāş-ı şeb-āvāre-i şeb-pīrāyem
- 57 Lāle-veş sīneme biñ dāğ-ı mu‘ anber yaḳarın
Gūyiyā nāfe-i müşg uğradığı şahrāyam
- 58 Beni lāl eyledi devr-i felegūñ evzā‘ ı
Kime dād eyleyeyin beste-leb-i şekvāyam
- 59 N’eyleyem tūṭi-i endişeme āyīnem yok
Ḳafes-i dilde gehī lāl gehī gūyāyem
- 60 Dūst yok şekveye āğāz idem baḥtumdan
Yār yok genc-i melāletde hemīn tenhāyam
- 61 Ḳanlu yaşum ki aḳup dīdemi sürḥ-āb etse
Çeşm-i kec-ḥıyre şanur mest-i mey-i ḥamrāyem¹⁰⁵⁸
- 62 Yā İlāhī bu ḳadar lāfımı ‘ afv eyle benüm
Sen bilürsin ki ḥacālet¹⁰⁵⁹-zede-i ḥod-re’yem
- 63 Ben neyem kendüme işbāt-ı vücūd eyleyeyin
Nefḥa-i ḳudret-i şun‘ uñdan olan peydāyem
- 64 Ey Resūl-i şaḳaleyn ey meh-i bedr-i kevneyn
Senüñ ümmetlerüñüñ eñ kemi ben ednāyem
- 65 Yārīyem keşf-i niḳāb eyleyemem na‘ tuñda
Şerm-sār-ı der-i iḥsānuñ olan şeydāyem
- 66 Ḳāşıram na‘ t-ı şerīfüñde senüñ sulṭānum
‘ Ācizem ben seni vaşf itmede ḥayret-zāyem

¹⁰⁵⁷ Teh-i:Tih-i

¹⁰⁵⁸ ḥamrā:ḥamrā

¹⁰⁵⁹ ḥacālet:ḥacālet

- 67 Bir iki beyt ile aḥvālūmi irād itdüm
Ḥasb-i ḥālūmde ḥuṣūṣā bu durur gūyāyem
- 68 Kimse ilzām idemez ‘ arşa-i maḥşerde beni
Ben direm ümmet-i sulṭān-ı cihān-pīrāyem
- 69 Sen bilürsin ki o demlerde şeffi‘ üm yokdur
Rū-siyeh mest-i melāmet-zede-i rüsvāyem
- 70 Şad taḥiyyāt [u] selām ālüne aşḥābuña kim
Ḥaşre dek maḥmidet-ārā-yı şenā-pīrāyem

K 16*

NA‘ T-I ḤĀŞŞÜ‘L-ḤĀŞŞ-I MAḤBÜB-I İLĀHÜ‘L-‘ ĀLEMİN

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 Zebān-ı nuṭḡ-ı gūyuñ lüknet-endūz itdi Mūsā’yı
Kelām-ı rūḥ-baḥşuñ ḥikmet-āmūz itdi ‘ İsa’yı
- 2 O sulṭān-ı serīr-ārā-yı eyvān-ı nübüvvetsin
Nüzül itdi ‘ ulüvv-i şānuña āyāt-ı kübrāyı
- 3 Ḥuṣūṣā dürrētü’t-tāc-ı shehen-şāh-ı risāletsin
Saña maḥşuş evreng-i sa‘ ādet tāc-ı Dārāyī
- 4 Ğaraż sen olmasañ maḥşūd-ı aşlī ḥilḡat-i kevnē
Vücūd-ı şūret-i ādem nice bulurdı ma‘ nāyı
- 5 İmāmü‘l-enbiyāsın k’oldılar ol şebde ḥalḡuñda
Cemī‘ -i enbiyā’ taḥrīme-bendān-ı şaf-ārāyī
- 6 Şeffi‘ ü‘l-müzñibīn ü ¹⁰⁶⁰رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ sin kim
İdersin ḥişşe-mend-i re‘ fetūñ a‘ lā vü ednāyı
- 7 Sen ol şāhen-şeh-i vālā-nişīn-i taḡt-ı ¹⁰⁶¹ ḥikmetsin
Çekildi şafḡa-i ‘ unvānuña menşūr-ı tuḡrāyī
- 8 Sen ol tenhā-nişīn-i bezm-i ḥāşşü‘l-ḥāşş-ı ‘ izzetsin
Ḥarīm-i ḡalvetüñde yanmada şem‘ -i tecellāyī
- 9 Sen ol refref-süvār-ı tāc-dār-ı taḡt-ı ¹⁰⁶² vaḡdetsin
Nedīm-i ḡāşş-ı ḡalvet-ḡāne-i eyvān-ı isrāyī

* K 16: 185b-187a.

¹⁰⁶⁰ rahmeten li‘l-‘ālemīn:”ālemlere rahmet”. Kur‘ān-ı Kerīm, Enbiyā, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir:
وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ “(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (bkz. *Kur‘an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 594)

¹⁰⁶¹ taḡt:taḡt

¹⁰⁶² taḡt:taḡt

- 10 Felek-eyvânsın perr-i hümâ cārüb-1 dergâhuñ
Süleymân-şânsın kim kışıduñ sîmurğ-1 ‘ anķāyı¹⁰⁶³
- 11 Mu’ aḥḥardur kıudümün cümleden ammâ muḳaddemsün
Saña tefvîz olındı emr-i dîn ü kâr-fermāyı¹⁰⁶⁴
- 12 Olurlar enbiyâ’ vü evliyâ’ sâyende hem-sâyede
O gün kim tutasın elde livâ’ ü’l-ḥamd-i vâlâyı
- 13 Şeb’ -i mi’ râcda pây-1 Burâķ’ uñ bulsa gül-mîḥin
Virürdi âsumân birine biñ ‘ ıķd-1 şüreyyâyı
- 14 Bulaydı mîḥ-i pür-nürını çarḥ-1 çârümîn üzre
Taķardı tâcına ḥürşîd ol lü’lü-yi lâlâyı
- 15 Eger mâlik olaydı sümmine mâh-1 cihân-efrüz
İderdi güş-vâre güşına ol dürr-i yektâyı
- 16 Ne ‘ anķā-yı sebük-perdür Burâķ-1 berķ-1 reftâruñ
Gözün yumup açınca geçdi nüh ṭâķ-1 mu’ allâyı
- 17 Ne berrü’s-sâ’ ade ṭayy eyledün ecrâm-1 kevneyni
Serî’ ü’ s-sâķ kılduñ yolda ol peyk-i sebük-pâyı
- 18 ‘ Ulüm-1 evvelîn ü âḥirîn zâtuña keşf oldı
Ḥuşûşâ عِلْمِ الْأَسْمَاءِ¹⁰⁶⁵ daki sırr-1 müsemmâyı
- 19 O şeb فَاحْلَعُ نَعْلَيْكَ¹⁰⁶⁶ şadâsı Ferd-i Vâḥid’den
Ki pây-endâz-1 na’ leyn itdi saña ‘ arş-1 a’ lâyı
- 20 O şebde oldılar hep kıudsiyân-1 ‘ âlem-i mel(e)küt
Ziyâ’ fet-ḥâne-i cüduñda ḥün-sâlâr-1 nu’ mânî
- 21 O şeb teşrif-i mi’ râcuñda ey şâh-1 felek-mesned
Saña firûze-reng evreng kırdı çarḥ-1 ḥaḍrâyı¹⁰⁶⁷
- 22 İrişdüdüñ ḥadeng-i âhı tâ evvân-1 ma’ şûķa
Çeküp bâzû-yı ‘ aşķuñ قَابِ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى¹⁰⁶⁸ yı

¹⁰⁶³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁶⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁶⁵ ‘ alleme’l-esmâ: isimleri öğretti. Kur’ân-ı Kerîm, Bakara, 2/31. âyetten kısmî iktibas yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: “وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ” Allah Adem’e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 41)

¹⁰⁶⁶ feḥla’ na’ leyk: papuçlarını çıkar. Kur’ân-ı Kerîm, Tâhâ, 20/12. Âyetin tamamı şöyledir: “إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاحْلَعُ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى” “Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim! Hemen pabuçlarını çıkar! Çünkü sen kutsal vadi Tuva’dasın!” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 537)

¹⁰⁶⁷ ḥadrâ: ḥadrâ

- 23 Şeb-i Mi' rāc'da ol ahramānı gzlerüñ görmiş
Felek çekmekdedür her gün düvār-ı ra' şe-peymāyı
- 24 O şebde bālini pervāne yadı āteş-i ' aşa
Vücūd-ı nūr-ı maz oldu görüp şem' -i tecellāyı
- 25 Baınca sīne sūzān eyledüñ mihr-i cihān-tābı
Baınca iki pāre eyledüñ māh-ı şeb-ārāyı
- 26 O sākī-i şarāb-ı āb-ı kevşersüñ ki cennetde
Zülāl-i şefatüñ sīr-āb ider ednā vü a' lāyı
- 27 O meclisde onulmuş bir şarāb-ı lā-yezālī kim
Kemīne cür' ası ser-mest ider dūnyā vü ' ubāyı
- 28 Ne bezm-i hāşşdur ol kim miyān-ı ' āşık u mā' şu
Ola peymāne-i mihr ü maabbet bezm-i tenhāyī
- 29 O meclis ' āşık u ma' şūa ' ömr-i cāvidānīdür
Niyāz itdükçe ' āşık ide ma' şūı tesellāyı
- 30 Cemāl-i yār ebed vuşlat mü' ebed zev ise sermed
Dil-i ' āşık nice bulmaya biñ yıl ' ömr-i ihyāyı
- 31 Saña ey h' āce-i ' ālem yed-i sulān-ı ' izzetden¹⁰⁶⁹
Şunıldı hāme-i hikmet virildi lev-i dānāyī¹⁰⁷⁰
- 32 Hezārān nükte-i ser-beste-i esrārı hāl itdüñ
' Ulūm-ı hestī-i efrādı sırr-ı cins-i eşyāyı¹⁰⁷¹
- 33 ' Ulūm-ı hikmet-i kevn [ü] mekānı eyledüñ tekmīl
Hārīm-i mekteb-i udretde ey mabüb-ı yektāyı¹⁰⁷²
- 34 Saña fet oldu miftā-ı kilīd-i genc-i furānı¹⁰⁷³
Saña ta' līm olındı şüre-i tenzīl-i kāf hāyı¹⁰⁷⁴
- 35 Derūnuñ kāşif-i gencīne-i esrār-ı lāhūtī
Cemālūñ mala' -ı āyīne-i envār-ı mücellāyı¹⁰⁷⁵

¹⁰⁶⁸ ābe avseyne ev ednā: iki yay arası kadar, hatta daha da yakın. Kur'ān-ı Kerīm, Neem, 53/9. Āyetin tamamı şöyledir: فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ "O kadar ki (birleştireilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meāl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

¹⁰⁶⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁷⁰ Beytin üst tarafında "'Cemāl-i yār-ı ebed' anuñ altına yazılır" kaydı düşürüldüğü için der-kenarda yer alan bu beyitten başlanarak aynı sırada yazılan ve "'Bundan sonra 'Gözinde nūr-ı hayret' beyti yazıla" kaydına kadar yer alan beyitler (31.-40.) kayıtlar göz önüne alınarak asıl metne dahil edildi.

¹⁰⁷¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁷² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁷³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁷⁴ Kur'ān-ı Kerīm'de Meryem sūresinin 1. āyetinde geçen hurūf-ı mukattaadan ikisine telmihte bulunulmuştur. Sūrenin ilk āyeti şöyledir: كَهَيِّصُ "Kaf. Ha. Ya. Ayn. Sad." Meryem, 19/1.

¹⁰⁷⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 36 Kelâm-ı mu‘cizüñ ol hikmet-âmûz-ı ilâhîdür
Beyân eylerdi her bir sözde biñ sırr-ı hafâyâyı¹⁰⁷⁶
- 37 Dil-i ilhâm-güyuñ sırr-ı gaybü’l-ğayb-ı rabbânî
Derûn-ı vahy-i meşhûnuñ künûz-ı ‘arş-ı tenhâyı¹⁰⁷⁷
- 38 Olurdı on sekiz biñ ‘âlemüñ eşbâhı manzûruñ
Müsâvî kurb u bu‘dı dideñe mañfî vü peydâyı¹⁰⁷⁸
- 39 İnerken âşiyân-ı sidreden bülbül gibi Cibrîl
Alurduñ ey gül-i gülzâr-ı ‘ismet reng ü büyâyı¹⁰⁷⁹
- 40 Kõonarken âşiyân-ı ‘arşda tãvûs-ı kuddûsî
Görürdüñ şarķ u ğarb-ârâ-yı bâl-i heybet-efzâyı¹⁰⁸⁰
- 41 Gözinde nûr-ı hayret berķ urur bir ân niĝâh etse
O envâr-ı cemâl-i âfitâb-ı ‘âlem-ârâyı
- 42 Sefirü’l-ğayb-ı kudsî ‘âlem-i lâhûtdan her dem
Saña inzâl iderdi vahy-i aħkâm-ı ğabâyâyı
- 43 Şükûh-ı cünd-i mes‘ûduñ sûtûr-ı berķ-âlûduñ
Kıyâmet-zâr-ı haşr itdi o gün meydân-ı heycâyı¹⁰⁸¹
- 44 Mehi cebhe-şikâf u âfitâbı sine-çâķ itdüñ
Dönerler rûz u şeb şevķüñle her sâ‘ atde dünyâyı
- 45 Vücûd-ı nâzenînüñ hıfz¹⁰⁸² içün tâb-ı ta‘ affünden
Ser-i pâküñde ebr-i raħmet itdi sâye-bân-sâyı
- 46 Bilâ-temşiyet-i sâķ-ı kadem ‘izz-i ğuzûruñda
Getürdüñ hep şehâdet etmege eşcâr-ı şahrâyı
- 47 O şebde gözlerine şarşar-ı kahr oldı müstevlî
Darîr itdüñ bir avuç ğâk-ile ebşâr-ı a‘ dâyı
- 48 Aķıtduñ teşnegâna çeşme-i keff-i benânuñdan
O reşk-i kevşer [ü] tesnîm olan âb-ı muşaffâyı
- 49 ‘Aceb mi çeşme-i fevvâre-i mâ’-i zülâl olsa
Aña Rûĝu’l-Emîn şâm u seħer etmekde saķķâyı

¹⁰⁷⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁷⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁷⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁷⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁸⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁸¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁸² hıfz:hıfz

- 50 Ne yer kim sâye şalsa kıadd-i tûbâ-yı ser-efrâzuñ
Düşer meydân-ı ‘ arş-ı a‘ zama zıll-ı hümâ-sâyı
- 51 Zemîne sâye şalmaz nûrdan bir serv idi kıaddüñ
Hıram etseñ nişâr eylerdi envâr-ı mücellâyı
- 52 Nice şalsun zemîne sâye nûruñ nûr-ı vâhiddür
Olur mı berķ-ı nûruñ sâyesi yerde hüveydâyı
- 53 Taşavvur mı olur hiç şûret-i âyîne de sâye
Nümâyân olmaya anda vücûd-ı ğayr-ı bînâyı
- 54 Melâyik olmaķ ister âsitân-rübân-ı dergâhuñ
Tavâf itmekdedür pîrâmen-i eṭrâf-ı Baṭḥâ’ı¹⁰⁸³
- 55 Ezelden bir gedâ-yı hâne-berdüş-ı ğarîbüñdür
Cevâd-ı himmetüñ cûd-âver itdi Hâtem-i¹⁰⁸⁴ Tâÿ’ı¹⁰⁸⁵
- 56 Nihân iken dür-i¹⁰⁸⁶ tıfl-ı vücûduñ şulb-i vaḥdetde
Daḥı Âdem tezevvüc etmemişdi zevci Havvâ’ı¹⁰⁸⁷
- 57 Kalem parmaķlaruñ vaşfı beyân olmaz kalemlemlerle
Nice tavşîf iderler görmeyenler şâḥ-ı tûbâyı
- 58 Kef-i mu‘ ciz-benânuñ sûre-i¹⁰⁸⁸ ن وَالْقَلَمُ¹⁰⁸⁹ dendür
Beyân itdi aña مَا يَسْطُرُونَ¹⁰⁹⁰ âÿât-ı kübrâyı
- 59 Kemân-ebrevânuñ¹⁰⁹¹ قَابِ قَوْسَيْنِ i nişân itdi
Bulup tîr-i nigâhı menzil-i kıurb-ı¹⁰⁹² أَوْ أَدْنَى yı
- 60 Mu‘ anber kâkülüñ bir müÿü düşse micmer-i ‘ arşa
‘ Abîr-efrûz iderdi kıudsiyân-ı ‘ arş-ı ‘ ulyâyı
- 61 Ararlar şimdi bulmazlar o büÿ-ı ‘ anber-âmîzi
Yaķarlar micmer-i sîm-i meh-i tâbında ğarrâyı
- 62 Eger bir şemmesi neşr etse bâğ-ı ḥulde ol büÿüñ
Dimâğ-endûz iderdi ḥaşre dek rıdvân-ı havrâyı

¹⁰⁸³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁸⁴ Hâtem:Hâtem

¹⁰⁸⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁸⁶ dem-i

¹⁰⁸⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁸⁸ Nûn ve’l-kalem: “Nun. Kalem” Kur’ân-ı Kerîm, Kalem, 68/1. Âyetin tamamı şöyledir: ن مَا يَسْطُرُونَ وَالْقَلَمُ “Nun. Kalem ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki”. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 354)

¹⁰⁸⁹ نون : ن

¹⁰⁹⁰ mâ yestürün: (kalemle) yazdıklarına”. Kur’ân-ı Kerîm, Kalem, 68/1.

¹⁰⁹¹ kıabe kıavseyin:iki yay arası kadar. Kur’ân-ı Kerîm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: قَابِ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

¹⁰⁹² ev ednâ: hatta daha da yakın. Kur’ân-ı Kerîm, Necm, 53/9.

- 63 Nazîrû's-sâha kıldı reşha-i nîsân-ı ihsânuñ
 Hâzân¹⁰⁹³-efrûz-ı berg ü bâr olan ol nahl-i hürmäy¹⁰⁹⁴
- 64 Dağı tıfl iken itdi nâmuñı ta' vîz-i bâzû-bend
 Hâyât-ı cavidânî kıldı perverde Mesîhâ'yı
- 65 Gül-âb-ı 'arîzuñ bir şîşede hıfz etmiş anuñçün
 Gülistân itdi âteş-gâh-ı İbrâhîm-i büşräy
- 66 Eger cismi sipend olmasa süz-ı iştiyâkuñla
 Yağardı âteş-i Tûr-ı maḥabbet cân-ı Mûsâ'yı
- 67 Yed-i 'işmet-penâhuñ Yûsuf' uñ hıfz itdi dâmânın
 Benân-ı ğayretüñ çâk itdi dâmân-ı Züleyhâ'yı
- 68 Ni' am-horân-ı hûn-sâlâr-ı ihsânuñ dil-i Kârûn
 Harem-dârân-ı kurbuñ İbn-i 'Affân-ı edeb-zâyı¹⁰⁹⁵
- 69 Buḥûr-efrûz-ı micmer-süz-ı ünsüñ sine-i Şiddîk
 Sebak-âmûz-ı 'ilmüñ nuḫfe-bend-i âl-i Zehrâ'yı¹⁰⁹⁶
- 70 O dem zâtü'l-ķınâ' -ı 'işmetini perde-püş itdi
 Şikâf-ı dâmeninden itdiler taşdıķ-ı da' vâyı
- 71 Ne istihrâcı müşkil ma' nâ-i nâ-yâbdur zâtuñ
 Nice fetḫ etsün 'aql-ı ķâşır ol sırr-ı mu' ammâyı
- 72 Eyâ 'âlemlerüñ zıll-ı penâhı sâyeñe geldüm
 Esirge ben ğarîb ü derd-mend ü bî-ser ü pâyı
- 73 Tıtuşdı dâğ-ı sînem ol ķadar sevdâ-yı 'aşķuñla
 Söğünmez ḥaşre dek açsam girîbân-ı süveydâyı
- 74 Bilinmez âh sînemde benüm bu derd-i pinhânî
 Taḫîb-i luḫfuñ eyler aña eylerse müdâvâyı
- 75 İderem cân-ı âteş-gün hûnî-ķatre-i dîdem
 Dem-â-dem rişte-i müjğânuma silk-i güher-zâyı¹⁰⁹⁷
- 76 Rûfû-gâr-ı şefâ' at ola aña dest-i ihsânuñ
 Eger maḥşerde çâk etsem girîbân-ı şekîbâyı
- 77 O gün kim imtiḫân-ı 'âşiyâna idesin imdâd
 Şefâ' at idesüñ belki yehûd u gebr ü tersâyı

¹⁰⁹³ Hâzân:Hâzân

¹⁰⁹⁴ hürmä:hürmä

¹⁰⁹⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁹⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁰⁹⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 78 Teşebbüs idüp estâr-ı harîm-i ravzaña şâhâ
 omam elden yine   acz-ile dâmân-ı temennâyı
- 79 Ne mâl u kâr-bârum var ne pây-ı itidârüm var
 Varup dergâhuña sürsem cebîn-i ma  zeret-sâyı
- 80 Baña sâyemden özge yok enîs-i yâr-ı hem-râhum
 O deşt-i vahşet-âbâda düşürdüm   aql-ı şeydâyı
- 81 Ser ü pây-ı taleb vergil zamân-ı   ömr-i müsta  cel
 Geçilmez püll-i¹⁰⁹⁸ maşûda yolu hep seng-i h râyı
- 82 Başımda âteş-i bî-dûd gözümde eşk-i h n-âlûd
 Görinmez kevkeb-i mes  ud baña tar itdi dünyâyı
- 83 Ne mümkün sâye-i h rşide zerre ola hem-sâye
 Muht  olmak olur mı atre-i nâ-iz deryâyı¹⁰⁹⁹
- 84 Kime bî-dâd dâd idem sipihr-i d n-perverden
 Nice ilzâm idersin böyle bir hışm-ı t vânâyı
- 85 Girân-ter pây-ı rehber leng-ester yâverüm muztarr
 Menâzil d r-ter reh p r-atar düzdân yağmâyı
- 86 Meh-i şâm-ı emel zâyil girân-bâr-ı sefer mamil
 Ba  id-i şu  b-ter menzil refiüm nefsi-r stâyı
- 87 Görinmez Kâ  be-i maşûd kerân tâ-be-kerân nâ-b d
 Gözümde ebr-i ğam memd d remed-dâr itdi binâyı
- 88 ekilmiş h  n-ı ihsânuñ şuf f-ı cürm-kârâna
 Nevâl-i re fet nle seyr idersin p r ü bernâyı
- 89 Beni de eyleme mar m dergâhuñda sultânüm
 apuñdan buldı   âlem başış-ı genc-i   aâyâyı
- 90 Meded ıl ey ceria-d z-ı dil-rişân-ı   âlem kim
 Ceb re-bend-i şefat ıl der n-ı zam-fersâyı
- 91 Fair n derd-mend n r -siyâhuñdur senün Yârı
 şefi  ol aña ey kevneyne mab b-ı dil- râyı
- 92 Eger şebt-i medi-i na  t n etsem leva-i dilde
 Tutar keff 'l-aib-i dest mi¹¹⁰⁰ n r-ı m cellâyı¹¹⁰¹

¹⁰⁹⁸ Kelimenin aslı “p l”d r. Fakat metinde şedde yapıldığı ve vezin aısından da metindeki imlâ uygun olduğu iin bu şekilde yazdık

¹⁰⁹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁰⁰ h meme.

Beytin sonunda şöyle bir aıklama yer almaktadır: “Keff 'l-aib ınalu el ma nâsına ve dağı řevr burcunuñ evvel derecesinde şevâbitden bir kevkebd r” “dest de: el-  amel”

- 93 Eger misk ü gül-âb-ile dehānum eylesem şüste
Senüñ vaşf u cemilüñde idersem nazm u inşâyı¹¹⁰²
- 94 Saña lâyıķ nem ola vaşf-ı na' tuñ eyleye ıab' um
Saña enseb ne vaşf ile zebānum ola gūyāyī
- 95 Ne mümkin peşşe-i zembūr pervāz itmek eflāke
Ne mümkin teşne-i maħrūr¹¹⁰³ içmek heft-deryāyī
- 96 Raķam-senc-i ' Uṭārid-ḫāme-i zerrīn şihāb-ile
Nüh evrāķ-ı sipihre ķılsa biñ yıl resm-pīrāyī
- 97 Ne deñlü nükte-sencān-ı ' Acem manzūm-ı na' t etse
Ne deñlü siħr-kārān-ı ' Arab başt etse inşâyı
- 98 Yine Ḥaķķu'l-edā' vaşf idemezler zāt-ı maħbūbuñ
Mücelled nüh devāvīn etseler nüh çarḫ-ı ' ulyāyī
- 99 Ḥuşūşā çār-yāruñ çār-rükni-i Kā' be-i dīndür
Ebū-Bekr ü ' Ömer ' Oşmān ' Alī vü āl-i Zehrā'yı
- 100 Hem anlardur ' imādü'd-dīn-i dīvān-ı cihān-bānı
Hem anlar oldılar maķbūl fi'd-dāreyn Mevlā'yı
- 101 Taḫıyyāt u selām ālüñe vü aşḫābuña olsun
Ki anlar itdiler izḫār-ı dīn ü şer' ü taķvāyı
- 102 Hemīşe rūḫ-ı pākūñe şalāt müstedām olsun
Ṭavāf etsün melāyık Ravza-ı pūr-nūr-ı Baḫḫā'yı¹¹⁰⁴

K 17*

NA' T-I EVŞĀF-I SİPEH-SĀLĀR-I ḤAYL-İ ENBİYĀ'

- ____. ____ / ____ . ____ / ____ . ____ / ____ . ____
- 1 Ol kemān-ebrūlaruñ ķılımış Ḥudā-yı kār-sāz
Kūşe-i miħrāb-ı beytü'l-ekrem-i ehl-i Ḥicāz
- 2 Keşret-i nezzāre-i kerrūbiyān-ı ' arşdan
Farķ olunmaz ravza-ı pākūñde miħr-i şu' le-sāz
- 3 Saña ey māh-ı cihān-ārā şeb-i Mi' rāc'da
Keşf olındı ' ālem-i lāhūtdan envār-ı rāz

¹¹⁰¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁰² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁰³ maħmūr:maħmūr

¹¹⁰⁴ En altta "Heme Ebyāt 100" kaydı yer almaktadır. Fakat der-kenarda yer alan beyitlerle na't, toplam 102 beyittir.

* K 17: 187b-188a.

- 4 Ol nedīm-i maḥrem-i hem-bezm-i ḥāşşü'l-ḥāşşuñ
Leyletü'l-isrâda olduñ mîz-bân-ı dil-nüvâz
- 5 Kõonmadı tâ¹¹⁰⁵ قَابِ قَوْسَيْنِ e varınca bir yere
Murğ-ı tîr-i himmetüñ ey şâh-bâz-ı evc-i nâz
- 6 Nāmuñ olmaḳla ezelden şādıķu'l-va' dü'l-emîn
Ḥātem-i nûr-ı¹¹⁰⁶ risâlet sende oldu lem' a-sâz
- 7 Sîne-çâk itdüñ mehi ḥürşidi ser-geşt'eyledüñ
Devr iderler rûz u şeb ' aşķuñla pür-sûz u güdâz
- 8 Dîdeñe mekşûf idi hecde hezâr-ı ' âlemîn
Saña şâyândur bu ḥikmet ey şeh-i mu' ciz-tırâz
- 9 Sensin ol şâhen-şeh-i zî-şân-ı ḥatmü'l-enbiyâ'
Ḥatemiyyet ile olduñ cümlesinden¹¹⁰⁷ ser-firâz
- 10 Ol imāmü'l-evvelîn [ü] seyyidü'l-kevneynsin
Muḳtedâ-yı âḥirîn olmaḳla bulduñ imtiyâz
- 11 Târḥ-ı ibdâ' -ı şuver olmazdı levḥ-i fıtrata
Olmasa zâtuñ ḥikem-pîrâ-yı taḥķîķ ü mecâz
- 12 Kåalur idi zulmet-ârâ-yı ' ademde tâ ebed
İtmese nûruñ cebîn-i Bu'l-beşerde ihtizâz
- 13 Ravza-i pâküñde ḥayl-i enbiyâ' her rûz u şeb
Şaf-be-şaf el baḡlamış taḥrîme-bendân-ı namâz
- 14 Bezm-i ḥāşşuñda nedīm-i maḥremüñ Rûḥu'l-Ḷuds
Meclisüñde Zühre-i zehrâ' terennüm-sâz-ı sâz
- 15 Ḥāk-rübân-ı ḥarîm-i dergehüñ kerrübiyân
Ḥidmetüñde cümle şaf-bendân-ı erbâb-ı niyâz
- 16 Ol mu' anber kâkülüñ bir müyü düşse başına
Şeh-per-i tâcı ola Rûḥu'l-Emîn'üñ ser-firâz
- 17 Nûrdan bir servdür sāyeñ velî düşmez yere
Ḥiç tenezzül mi ider ḥāşāk¹¹⁰⁸-zâra şâh-bâz
- 18 N'ola bî-zıll olsuñ ey zıll-ı penâhı ' âlemüñ
Sāyenüñ olmaz müşāḥḥaş sāyesi dūr u dirâz

¹¹⁰⁵ kabe kavseyn:iki yay arası kadar. Kur'ân-ı Kerîm, Neem, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir:فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ. “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

¹¹⁰⁶ mihr-i

¹¹⁰⁷ cümleden sen

¹¹⁰⁸ her şûre

- 19 İtdi mıkrâz-ı benānuñ şafha-i mähı dü-nīm
Anuñçün cebhe-i mehde görünür zaħm-ı gāz
- 20 Yā Resūlullah kelām-ı rüḥ-baḥşuñdur senüñ
Ḥaste-gān-ı¹¹⁰⁹ derd-i ‘işyāna ṭabīb-i çāre-sāz
- 21 Dergeh-i luṭfuñda Yārī bir faḳırüñdür senüñ
N’ola olursa cebīn-fersüde-i ḥāk-i niyāz
- 22 Defter-i cürmüm görüp رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ¹¹¹⁰
Destüme virsün berāt-ı şefkatüñ ḥaṭṭ-ı cevāz
- 23 İde hem işrāk-ı envār-ı hidāyet ḳalbine
Ola hem āyīne-i nūr-ı ilāhī berḳ-sāz
- 24 Senden ümmīd eylerüm ey ebr-i nīsān-ı ‘aṭā’
Olmayam maḥşerde nār-ı ma‘şiyetle cān-güdāz

K 18*

İN NİZ NA‘T-I MUḤTAŞAR

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___¹¹¹¹

- 1 Ey sırr-ı Ḥudā ser-i eḥād mazḥar-ı¹¹¹² لَوْلَاكَ
*Levlāke felā lāḥ mine ‘l-zulmeti eflāk*¹¹¹³
- 2 Teşḫīş idemez lāmi‘ a-ı şānuñı ebşār
Tefhīm idemez lāyiḥa-i ḳadrüñi idrāk
- 3 Pesmānde ḥadem rāḥile-bendān-ı ṭarīḳuñ
Vā-mānde ḳadem ḳāfile-sālār-ı ‘aciz-nāk
- 4 Ol kāşif-i ser-süre-i tenzīl-i Mübīnsin
Mekşūf-ı ‘ulūm-ı dü-cihān zātuña bī-bāk
- 5 Ol mazḥar-ı vaḥy-āver-i ilhām-ı Ḥudāsın
Esrār-ı ḥafāyāsına irmez dil-i derrāk
- 6 Te‘vīl idemez nükte-ṭırāzān-ı ma‘ānī
Āyāt-ı kemālātuñı ey şāḥib-i¹¹¹⁴ لَوْلَاكَ

¹¹⁰⁹ Ḥastegān:Ḥastegān

¹¹¹⁰ rahmeten li‘l-‘ālemīn:Alemler için rahmet. Kur‘ān-ı Kerīm, Enbiyā, 21/107. Āyetin tamamı şöyledir: وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ “(Resulüm!) Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” (bkz. *Kur‘an Yolu Türkçe Meāl ve Tefsir*; C. III, s. 594)

* K 18: 187b.

¹¹¹¹ Der-kenarda yalımıştır.

¹¹¹² levlāk: Sen olmasaydım. Hadis-i kudsīnin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ لَأَفْلَاقُ “Sen olmasaydım âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclūnî, *Keşfu ‘l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kārî, *Mevzûât*, s.67-68)

¹¹¹³ Eğer sen mevcut olmasaydın bütün felekler (âlemler) karanlıkta kalırdı.

¹¹¹⁴ levlāk: Sen olmasaydım.

- 7 Her şubḥ yüzüñ görmek-içün neyyir-i a'zam
Şevküñle ider nūr-ı girībānını şad-çāk
- 8 Maḥşuş senüñ zātuña burhān-ı risālet
Kims'olmadı hiç mertebe-i şānuña müllāk
- 9 Şeb rüz ḥarīm-i ḥarem-i 'arş-ı penāhuñ
Devr etmede Cibrīl-i Emīn çābük ü çālāk
- 10 Cārübī-i müjgānı ile cevher-i evvel
Ta'zīmen ider yüz sürerek ferş-i derüñ pāk
- 11 Şebt oldı vücūduñla berāhīn-i risālet
Taşdıķ-künān ḥātemüñe itmedi işrāk
- 12 Sāyeñdür o hem-sāye-i envār-ı ilāhī
Teşhīş idemez sāyesini dīde-i nem-nāk
- 13 Ey seyyid-i kevneyn umar şefķat-i ḥāşşuñ
Yārī-i cürüm-mānde cürüm-kerde cürüm-nāk

K 19*

NA'T-I PĀK-İ MEFĤAR-İ KÜLL A'NĪ SULṬĀN-İ RÜSŪL

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

- 1 O meh vücūd ile itdi 'urūc-ı 'ālem-i pāk
'Aceb mi itse zemīne tefāḥūri¹¹¹⁵ eflāk
- 2 O genc-i pāki nihān eyledi derūnında
'Ulüvv-i şānı bülend eyledi felekden ḥāk
- 3 Bu reşk [ü] ğıbṭa sipihrūñ ḥam itdi ķāmetini
Anuñçün olmadı bu 'izz ü devlete müllāk
- 4 Emānet itdi derūnında gevher-i zātın
Anuñçün eyledi Baṭḥā' künūz-ı rāzını çāk
- 5 'Aceb mi ḥıdmetine olsa biñ Rūḥu'l-Emīn
Müdām berzede-dāmān u çābük¹¹¹⁶ [ü] çālāk
- 6 'Aceb mi rütbede sulṭān-ı enbiyā' olsa
Cenāb-ı zātına taḥt¹¹¹⁷ oldı 'arş u ferş eflāk
- 7 Beyān ķılmadı naḥv-ı ma'ānī-i vaşfın
Ki şarf ķıldı o fende 'ulūmını idrāk

* K 19: 188a-189a.

¹¹¹⁵ tefāḥūr zemīne ger

¹¹¹⁶ çābük:çāpük

¹¹¹⁷ taḥt:taḥt

- 8 Kifāyet etmeye na‘ leyn-i pāy-ı rif atine
O yemm şa‘ şa‘ a-ı āfitāb olsa şirāk
- 9 Yüzini görmek için her gün āfitāb-ı felek
İder seherde girībān-ı zer-ķabāsını çāk
- 10 Vedī‘ at olmasa zātında nūr-ı pīşānı
İderdi āteş-i ğam sīne-i Ḥalīl’i helāk
- 11 Vücūdı olmasa mażhar ḥiṭāb-ı ¹¹¹⁸لَوْلَاك e
Neden olurdu bu hestī-i ‘ ālem-i eflāk
- 12 Ḥakīm-i ḥikmeti taġyīr-i reng ü bū etse
Şereng olaydı mey-i āteşin-zāde-i tāk
- 13 Eyā kerīm-i cemīlü’ş-şiyem şeffī‘ -i ümem
Senünçün oldu bu heft-āsumān heftüm ḥāk
- 14 O māhsın ki ne meh mäh-ı leyletü’l-isrā
O mihrsın ki ne mihr mihr-i ‘ ālem-i ¹¹¹⁹لَوْلَاك
- 15 Meh [ü] sitāre-ḥaşem¹¹²⁰ āfitāb-ı şubḥ-ı himem
Sipihri-i luṭf u kerem ‘ arş-ı sāḥa-i eflāk
- 16 Senünçün eylemege şayd mäh-i mähı
Felek nücümını itdi şebīke-i semmāk¹¹²¹
- 17 O server-i ‘ ālem-efrāz-ı enbiyāsın kim
‘ Ulüvv-i zātuña bir kimse itmedi işrāk
- 18 Dinildi zātuñ için ¹¹²²مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبٍ
¹¹²³وَمَا تَأَخَّرَ ile eyledüñ vücuduñı pāk
- 19 Göreydi şa‘ şa‘ a-ı kevkeb-i cihān-sūzuñ
İderdi mäh-ı dıraşşende nūrını imsāk
- 20 Gözi münevver olur nūr-ı āfitāb gibi
‘ Ulüvv-i kevkebüne baķsa dīde-i idrāk
- 21 Göreydi ḥātem-i mihr-i nübüvvetüñ Cibril
İderdi ḥāme-i müjġānını aña ḥakkāk

¹¹¹⁸ levlāk: Sen olmasaydın.

¹¹¹⁹ levlāk: Sen olmasaydın.

¹¹²⁰ ḥaşem:ḥaşem

¹¹²¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹²² mäh teķaddeme min zenb: geçmiş günahı. Kur’ân-ı Kerīm, Fetih, 48/2.Āyetin tamamı şöyledir:

لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُنِمْ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا
baġışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 20-21)

¹¹²³ vemā te’ahḥar:geleceğini. Kur’ân-ı Kerīm, Fetih, 48/2.

- 22 Göreydi şa‘ şa‘ a-1 rüy-1 ‘ âlem-efrūzuñ
İderdi neyyir-i a‘ zam niķābını şad-çāk
- 23 Hemîşe çekmededür sübħa-i süreyyâyı
Devām-ı ķadrūñ için ķudsiyān-ı heft eflāk
- 24 Bu deñlü fażl ile kerrūbiyān-ı ‘ illiyyīn
Birisi ķılmadılar ķadr u şānuñ istidrāk
- 25 Çü āhuvān-ı ħarem ķudsiyān-ı ‘ arş-nişīn
Olurlar ablaķ-ı cāhuñda beste-i fitrāk
- 26 Risāletüñe dıraĥtān gelüp ħuzūruñda
Şehādet eylediler temşiyet idüp çālāk
- 27 Güm itdi ħükm-i ķader ħātem-i Süleymān’ı
Görindi ‘ âleme mihr-i nübüvvetüñ bī-bāk
- 28 Tamām *ħabl-i metīn*-i¹¹²⁴ risālete itdüñ
Yed-i mü‘eyyed-i i‘ cāzuñ-ile istimsāk
- 29 Çeküp muĥākeme-i şirke ĥaĥt-ı buĥlānı
Bozıldı faşl-ı de‘ āvī-i ħüccet-i işrāk
- 30 Silüp süpürdi ġubār-ı cehālet-i küfri
Reh-i ġavāyeti cārüb-ı şer‘ üñ eyledi pāk
- 31 Saña virildi faķat taĥt-ı¹¹²⁵ leyletü’l-isrā
Saña dinildi ĥiĥāb-ı kerīm-i¹¹²⁶ أَرْسَلْنَاكَ
- 32 Sen ol ħümā-yı bülend-āşiyān-ı ĥikmetsin
Ki serv-¹¹²⁷ķāmetüñ olmadı sāye-ġüster-i ĥāk
- 33 Meh istifāza ider āfitāb-ı ķadrūñden
Ser-i menāzilin āġāz-ı devr idince simāk¹¹²⁸
- 34 Vücūd-ı pāküñi ĥıfz¹¹²⁹ itdi bir ĥamāme ile
Ki perde-dāruñ olup ‘ ankebūt rüz-ı maġāk¹¹³⁰

¹¹²⁴ ĥabl-i metīn: sağlam ip. Kur’ān-ı Kerīm’de ; وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا “Hep birlikte Allah’ın ipine (İslam’a) sınımsız yapışın; parçalanmayın.” (Âl-i İmrân 3/103) buyurulmaktadır. Âyette “ħabl” kelimesi “ħablullāh” şeklinde geçmektedir. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I, s. 475)

¹¹²⁵ taĥt:taĥt

¹¹²⁶ erselnāk:seni gönderdik. Kur’ān-ı Kerīm, Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir: وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ “(Resulüm!) Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 594)

¹¹²⁷ nihāl

¹¹²⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹²⁹ ĥıfz:ĥıfz

¹¹³⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 35 O serv ol çemen-ārā-yı ¹¹³¹ فَاسْتَقِمَّ dür kim
Naẓīr görmedi hīç aña dīde-i idrāk
- 36 Anuñçün olmaz imiş sāye nūr-ı a^c zamanda
Anuñçün olmadadır nūr-ı zātı şa^c şa^c a-nāk
- 37 O sāye sāye-i envār-ı zāt-ı vāhiddür
Anı nice ide teşhīş dīde-i nem-nāk
- 38 T̄abīb-i ta^c am kelāmuñdan olsa şīrīn-kām
Mezāk-ı şehd ola h̄aşşıyyet-i dil-i tiryāk
- 39 Ne genc-i gevherisin yā ne gülşenuñ gülisin
Güher ğubār-ı derüñ gül yanuñda bir h̄aşāk¹¹³²
- 40 Şarāb-ı kevşeri nüş it serāy-ı ^c adn içre¹¹³³
Çün oldı şānuña nāzil h̄iṭāb-ı ^{أَعْطَيْنَاكَ}¹¹³⁴
- 41 Cinān-ı ^c adn senüñdür şarāb-ı kevşer ile
Muḥītdür o serāyı cinān-ı heftem-nāk¹¹³⁵
- 42 ^c Araḳ-feşān-ı gül-āb olsa bāğa pīşānuñ
İder o şevḳ-ile güllerde dīdesin nem-nāk
- 43 Göreydi bāğda ol nūr-pāş-ı dendānuñ
Hezār lü'lü-yi yektā şaçardı h̄uşe-i tāk
- 44 Eyā h̄ulāşa-i kevneyn seyyidü'l-ḥaremeyn
Eyā beşīr ü nezīr ü muḥāṭab-ı ^{لَوْلَاكَ}¹¹³⁶
- 45 Teraḥḥum eyle ğarībūñ faḳīr-i rû-siyehūñ
Çapuña yüz sürerek geldi Yārī-i ğam-nāk
- 46 Hemīşe gülşen-i na^c tūñde bülbül-i ḥāmem
Şarīrin itmededür nağme-senc-i zemzeme-nāk
- 47 ^c Ale'l-ḥuşūş ki aşḥāb [u] āl ü evlāduñ
Ola dūrūd u selām u taḥıyyat-ı bī-bāk

¹¹³¹ festeğim:dosdoğru ol. Kur'ân-ı Kerîm, Hûd, 11/112. Âyetin tamamı şöyledir: فَاسْتَقِمَّ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطُغُوا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ “O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 134)

¹¹³² h̄aşāk:h̄aşāk

¹¹³³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹³⁴ a^cṭaynāk:sana verdik. Kur'ân-ı Kerîm, Kevser, 108/1. Âyetin tamamı şöyledir: (Resulum!) إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُؤْتِرَ “Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 665)

¹¹³⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹³⁶ levlāk: Sen olmasaydın. : Sen olmasaydın. Hadis-i kudsînin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ لَأَفْلَاقُ “Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

K 20*

- . ____ / . ____ / . ____ / . ____ ¹¹³⁷
- 1 Ğaraz halk-ı vüçüduñdur mevâlid [ü] ‘ anâşirdan
Bu tertîb-i mübâdîden bu eşkâl-i mezâhirden
 - 2 Vüçüduñ cevher-i nâ-yâbı çıkdı şulb-i Âdem’den
Ne cevherdür nazîri gelmeye bir nesl-i tâhirden
 - 3 Bir avuç hâk iken mir’ât-i şems-i kâyinât olduñ
Tulû‘ idüp tecellî eyledüñ burhân-ı ¹¹³⁸ bâhirden
 - 4 Senüñ zâtuñ gibi cevher getürmez hâzin-ı ¹¹³⁹ devrân
Senüñ nûruñ gibi tâhir m’olur nûr-ı mezâhirden
 - 5 O cevher kâyinâta lem‘ a virdükde zühür itdi
Güneşde zerrelere hem kaçreler baħr-ı maķâdirden ¹¹⁴⁰
 - 6 Şadef bir yılda eyler bir dür-i pâkîzeyi peydâ
Senüñ ammâ vüçüduñ bir bulındı baħr-ı nâdirden
 - 7 Zemîn ü âsumân deryâ-yı hikmet mevc-hîz oldı
O cevher oldı zâhir baħr-ı kudretde maķâtırdan
 - 8 Vüçüd-ı âdem oldı nüşha-i kübrâ-yı rabbânî
Senüñ nâmuñ yazılmış anda şân-ı bu’l-mefâhirden
 - 9 Nazîr olmaz saña sulţân-ı hatmü’l-enbiyâsın kim
Mu‘arrâdur ‘ulüvv-i ķadr u ‘unvânuñ nezâyirden
 - 10 Miyân-ı enbiyâda cevher-i yektâ vüçüduñdur
Egerçi nice biñ cevher çıkar genc-i cevâhirden
 - 11 Müberhendür mübeyyendür mu‘în-i hilķat-i zâtuñ
Maħâkimden mümâşilden müşâkilden maķâdirden
 - 12 Vüçüd u halk u ķadr u şânuñ ey şâh-ı felek-mesned
Müsellemdür mükemmeldür mükerremdür mu‘âşirdan
 - 13 Ma‘ânî-i ilâhiyye ile esrâr-ı ğaybiyye
Rumûzât-ile meknûn oldı ķalbûñde serâyirden
 - 14 O şeb tenhâ-nişîn-i bezm-i hâşşü’l- hâşş idi zâtuñ
Tufeylûñ yoĝ-idi hem leyletü’l-isrâda sâyirden

* K 20: 188a-188b.

¹¹³⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

¹¹³⁸ envâr-ı

¹¹³⁹ hâzin:hâzin

¹¹⁴⁰ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

- 15 O ŧebde hem kelām-ı hikmet-āmūz-ı ilāhiden
Nice esrār keŧf oldu haķāyıkdan nevādirden
- 16 Bilürsin hāl-i zārum kāŧif-i esrār-ı hikmetsin
Ne hācet saña a‘lām eylemek māfi’z-zamāyirden
- 17 Beni taħķīķe irgür hedm idem bünyān-ı taķlīdi
Tola tā genc-i taḑ‘um dürr-i ‘irfān-ı cevāhirden
- 18 Hūdāvendā bu cürm-ālūde Yārī-i siyeh-rūyı
Hılaŧ it anı iŧām-ı ŧaġāyirden kebāyirden

K 21*

DER-İN KĀŧİDE-İ GÜL-İ GÜLİSTĀN-I ‘İRFĀN-EST

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 ŧevķ-ı reng-i tāb-ı hüsnuñ eylese izhār gül
Āfitāb-āsā olur gencīne-i envār gül
- 2 Hep görenler dir nihāl-i ķāmetüñde ruħlaruñ
Güyyā gülbünde açılmış iki hem-vār gül
- 3 Görmedüm haddüñ [gibi] bir verd-i bī-hār u huzān
Gülŧen-i ‘ālemdede gerçi açılır bisyār gül
- 4 Tāb¹¹⁴¹ ŧalduķķa hūy-ı germ āteŧin ruħsāruña
Ġavta eyler anda güyā murġ-ı āteŧ-ħ̄ār gül
- 5 Sebz-i naħl-i ķaddi güyā bir dirāħt-ı Tūr’dur
Tāb-ı envār-ı tecellīden yanar her bār gül
- 6 Zerd ŧanma sīnesin her ŧeb ŧabānuñ def ine
Al fānūs içre yaķar ŧem‘-i pür-envār gül
- 7 Eyle yaķmıŧdur derünün germi-i me‘cūr-ı ‘aŧķ
Mervaħ’eyler bergini ruħsārına her bār gül¹¹⁴²
- 8 Eyle nāzük eylemiŧ ebr-i bahārı taḑ‘ını
Nefħ-i Īsā’dan olur farzā derün-āzār gül
- 9 Bir Hümā-yı āŧiyān-sāz-ı nihāl-i ‘iŧvedür
Eylemiŧdür hārdan āmāde-i minķār gül
- 10 ŧanma bend eyler miyānın naħl-bend-i bāġbān
Mümüyānına ķuŧandı riŧte-i zünnār gül

* K 21:53a-53b.

¹¹⁴¹ Sāye

¹¹⁴² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 11 Od bırağdı hānumān-ı bŭlbŭle gŭlzārda
Şem^ç-veş sŭz-ı derŭnın idicek ızhār gŭl
- 12 Rāzını bād-ı şabādan ğayra açmaz ğonceler
Bŭlbŭle her rāzını ammā ider eş^ç ār gŭl
- 13 Reng ũ bŭyından dil-i bŭlbŭl ru^ç āf-engiz olur
Kīsede şağlar meger kim nāfe-i Tātār gŭl
- 14 Ğonce tŭmārında meknŭn idi hep rāz-ı derŭn
İtdi ammā keşf-i rāz u nŭkte-i esrār gŭl
- 15 Gāh şerm-efrŭz-ı ğumret¹¹⁴³ ki ^ç arağ-riz-i ğayā^ç
Rengden reнге girer ğŭyā ki tāvus-vār¹¹⁴⁴ gŭl
- 16 Sīnesine dāęlar yağdı nihāl-i gŭlbŭnŭn
Eyledi bī-rāste gŭller ile bir gŭlzār gŭl
- 17 Dāę-ı teslīm-i melāmet yağdum ey Yārī yine
Şanmasınlar eyledŭm pīrāye-i destār gŭl
- 18 Nice gŭl kim dŭrr-i iklīl-i ser-i şāhān olur
Eylese vağt-i seğer şebnemlerin ızār gŭl
- 19 Bŭyle bir gŭl herkesŭn girmez kefi ^ç irfānına
Geręi gŭlzār-ı sŭęanda açılır bisyār gŭl
- 20 Dem durur kim reşęa-pāş-ı şebnem-i ma^ç nā ile
Şafęa-i nağma nişār etse dŭr-i şehvār gŭl
- 21 Demdŭr olsa ğāme-i ğonceyle dest-i ^ç andelīb
Çehre-pīrā-yı ^ç arŭs-ı şadr-ı nīkŭ-kār gŭl
- 22 Merkezinde noğta-i ^ç irfānını ide muęīm
Mekteb-i gŭlşende aldı destine pergār gŭl
- 23 Ey gŭl-i nev-bāde-i gŭlzār-ı faız u ma^ç rifet
Tāb^ç-ı pākŭnden ider der-yŭze-i esrār gŭl
- 24 Şanma çarę ũzre şafağdur bezmŭne ^ç arz itmeğe
Sākī-i devrān tŭtar destinde bir hem-vār gŭl
- 25 Tāb-ı qahruñ ğorse ğonce ağker-i sŭzān olur
Nŭr-ı luęfuñ ğorse şevęinden olur gŭl-nār gŭl
- 26 Bu şenā-ğānı ^ç aceb taęyīb-i ğātır eyledŭn
Dest-i luęfuñla baņa şunduñ iki bī-ğār gŭl

¹¹⁴³ ğumret:ğumret

¹¹⁴⁴ ^ç arz etmede dīdār

- 27 Şevk-ı reng-i midhatüñ turma tabakiden çıkar
Nitekim gülzârda handân olur ruhsâr gül
- 28 Kimi medh etsün tabî‘ at zât-ı pāküñ var iken
İtmesün mi bûyını ‘âlemlere izhâr gül
- 29 Gonce-i bahtuñ güşâd etsün nesîm-i nev-bahâr
Turma gülzâr-ı cihâdasın hemân her bâr gül

K 22*

CEM‘ KERDEM ‘ÂLEM-i Mî‘ RÂC-I SULTÂN-I RÛSÛL

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

- 1 Seher ki olmış idüm neşve-yâb-ı bezm-i şu‘ür
Şunuldı ‘âlem-i envârdan şarâb-ı tahûr
- 2 O dem ki destüme aldum irişdi hâtıfdan
Nidâ-yı zemzeme-i ¹¹⁴⁵ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ
- 3 Çekince kaçresin ol câm-ı âfitâb eşerüñ
Dehân-ı nâtıka-i dilden aqđı çeşme-i nûr
- 4 Ne câm maţla‘ -ı envâr-ı ‘âlem-i ezeli
Ne câm lem‘ a-ı âşâr-ı şevk-ı ‘âlem-i Tûr
- 5 Ne câm zevkine t̄alib hezâr şâh u gedâ
Ne câm keyfine ‘âşık nice Cem ü fağfûr
- 6 Ne câm maşrıq-ı tâbende-bahş-ı şubh-ı ezel
Ne câm lem‘ a-fürüzende-i şeb-i deycûr
- 7 O câm ‘âlem-i zerde qalan hamûşanuñ
Qomışdı her birinüñ hilqatinde zerre-i nûr
- 8 O câm Yûsuf’ı hüsn ile âfitâb itdi
O câm dîde-i Ya‘ kûb’ı kaçres’eyledi kör
- 9 O câmı bezm-i ezelden bilüp içen rindân
O şevk ile kimi Hızır¹¹⁴⁶ oldı kimisi Tayfûr
- 10 O mey ki zevkini alsaydı bir dil-i âgâh
Ki zâyil olmaya andan o neşve tâ dem-i şûr

* K 22:9b-13a.

¹¹⁴⁵ inne rabbenâ le-gafûr: Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayandır. Kur’ân-ı Kerim, Fâtır, 35/34. Âyetin tamamı şöyledir: وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ “(Cennette şöyle) derler: Bizden tasayı gideren Allah’a hamdolsun. Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayan, çok nimet verendir.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. IV, s. 414)

¹¹⁴⁶ Hızır:Hızır

- 11 O mey ki cür‘ asınuñ teşne-ķāmıdur melekūt
O mey ki ķatresinüñ mest-i cāmıdur Mañşūr
- 12 Ne mey k’ola aña sākī o şāhibü’l-kevşer
Ki ķatresi virür insāna keyf-i nā-maħşūr
- 13 Odur o kevkebe-pīrā-yı şāhibü’l-mi‘ rāc
Odur o memleket-ārā-yı şāhibü’l-menşūr
- 14 Hābīb-i ekrem-i vālā mekān-ı sultānī
K’odur nübüvvet ile enbiyāya şadr-ı şudūr
- 15 Cenāb-ı server-i ‘ālī-‘alem şeh-i ‘ālem
Odur nuşūş-ı risālāt-ile¹¹⁴⁷ olan meş‘ūr
- 16 O hātemü’r-rüsülüñ eyledi yed-i ķudret
Cebīn-i pākine mihr-i nübüvveti memhūr
- 17 O hāzret-i şeh-i kevneyn mazhar-ı¹¹⁴⁸ لولاك
Vücüdü eyledi edyān u milleti meşhūr
- 18 O tūṭī-i sūḡan-ārā-yı ‘ālem-i melekūt
Olurdu ķalbine āyīne-i ḡikem manzūr
- 19 Derūnı şafḡa-i esmā’-i sırr-ı zāta emīn
Cemāli ser-sūḡan-ı ism-i a‘ zama menşūr
- 20 O pādīşāh-ı cihāndur ki eyledi adlī
Serāy-ı memleket-i heft-kişveri ma‘ mūr
- 21 O ‘adl-ile bu zemīn ü zamān ābādān
O ‘adl-ile bu cihān-ı cihāniyān meşķūr
- 22 Eyā şehin-şeh-i kevneyn [ü] seyyidü’l-ḡarameyn
Vücüduñ oldı bu hestī-i kāyināta zūhūr
- 23 Eger ki çekmese med şafḡ-ı ‘āleme ḡā mīm¹¹⁴⁹
Neden iderdi mu‘ammā-yı ismüñi meşṭūr

¹¹⁴⁷ risālet-ile

¹¹⁴⁸ levlāk: Sen olmasaydın. Hadīs-i kudsinin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ “Sen olmasaydın ālemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclūnī, *Keşfu’l-hafāi*, II, 2123; Ali el-Kārī, *Mevzūāt*, s.67-68)

¹¹⁴⁹ Kur’ān-ı Kerīm’de “حم” yazılışıyla 7 sūrenin ilk āyetidir. Sūreler için bkz. Mü’min, 40/1; Fussilet, 41/1; Şūrā, 42/1; Zuhuf, 43/1; Duhān, 44/1; Cāsiye, 45/1; Ahkāf, 46/1. “Çoḡu Mekke’de nāzil olan yirmi dokuz sūrenin başında ya bir āyet ya da bir āyetin başlangıcı olarak, kelime oluşturmıyan bazı harfler yer almakta olup bunlara hurūf-ı mukatta (ayrı ayrı harfler) denir. Bunlar Arap alfabesinin on dört harfidir ve bazı sūrelerin başında tek harf olarak, bazılarının başında ise birden fazla harfin yan yana dizilişi şeklinde yer almışlardır. Bu harflerin Kur’ān-ı Kerīm’den bir āyet veya āyet parçası olduğunda şüphe yoktur. Mānaları ve hikmetleri üzerinde ise farklı görüşler ve yorumlar ileri sürülmüştür. Sıradan insanların bilgi vasıtalarıyla mānalarını ve kullanılmış maksatlarını (hikmet) bilmek ve anlamak mümkün olmayan bu harflere, kezā lūgat mānalarında kullanılmamış olup ne mānaya geldikleri de açıklanmamış bulunan bazı kelimelere müteşābihat adı verilmektedir.” *Kur’an Yolu Türkçe Meāl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çaḡrırcı, İbrahim Kāfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, c. I, s. 17.

- 24 Senüñçün oldı müzeyyen bu hâkdân-ı zemîn
Senüñçün oldı mu‘ayyen bu ‘âlem-i ma‘mûr¹¹⁵⁰
- 25 Senüñçün oldı mücevher besâyiğ -i ğabrâ‘
Senüñçün oldı münevver serây-ı ‘âlem-i nûr¹¹⁵¹
- 26 Sen olmasañdı bilinmezdi hilkat-i kevneyn
Sen olmasañdı konılmazdı kâr-gâh-ı dühür
- 27 Sen olmasañdı muhâtab hitâb-ı¹¹⁵² لَوْلَاكَ e
Çalem şahîfe-i ekvâna çekmez idi suṭûr
- 28 O nûr-ı çeşm-i cihân ü cihâniyânsın kim
Hemîn cemâlûne müştâk eger buṭûn u zuhûr
- 29 O nûr-ı maḥz-ı Hudâsın ki zât-ı pür-nûruñ
Çerâğ-ı mihr gibi kıldı ‘âlemi pür-nûr
- 30 Vücûduñ oldı bütün ‘âlemeyne raḥmet-i hâşş
Sürûr-ı ba‘şûñ ile kâyinât olup mesrûr
- 31 O nûr-ı ‘âlem-i lâhûtsın ki her şeb ü rûz
Ger etselerdi cemâlûñden istifâza-i nûr
- 32 Hûsûf görmezidi meh şeb-i kıyâmete dek
Ġurûba varmaz idi âfitâb tâ dem-i şûr
- 33 Beyân-ı ma‘rifet-i vaşfuñ itmede ‘âciz
Heme ‘uḳûl ü nüfus heme zekâ-yı vüfûr
- 34 Çalem ki¹¹⁵³ أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ e çekdi metn ü şürûh
Vücûduñ evvel o metn-i metîne kıldı suṭûr
- 35 Sen olmasañdı görünmez mezâhir-i esmâ
Sen olmasañdı bilinmez merâtib-i cumhûr
- 36 Dinildi zâtuña¹¹⁵⁴ لَوْلَاكَ -i müjde-i câvîd
Şunıldı şânuña naşş-ı şahâyif -i meşṭûr
- 37 Dinildi şânuña çün مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبٍ¹¹⁵⁵
مَا تَأَخَّرَ¹¹⁵⁶ âyâtı eyledi mağfûr

¹¹⁵⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁵¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁵² levlâk: Sen olmasaydın.

¹¹⁵³ aḥsen-i taḳvîm: en güzel biçim. Kur’ân-ı Kerîm, Tîn, 95/4. Âyetin tamamı şöyledir: لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ “Biz insanı en güzel biçimde yarattık.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 589)

¹¹⁵⁴ levlâk: Sen olmasaydın.

¹¹⁵⁵ mâ teḳaddeme min zenb: (Senin)günahlarından geçmişini. Kur’ân-ı Kerîm, Fetih, 48/2.Âyetin tamamı şöyledir: لِيُنْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَبِعَمَلِهِ نَفَعْتُكَ وَيُحَدِّثُكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا “Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 20-21)

- 38 Olnca bende senüñ gibi olsa sulţānum
Efendiñe dir idüñ kim benem o   abd-i Őek r
- 39 Benānuñ ol [kim] meger nāvedān-ı kevşerd r
TereŐŐuĥından anuñ ĥāŐıl oldu mevc-i buĥ r¹¹⁵⁷
- 40  utardı cümle-i ervāhı nāfe-i raĥmet
Alaydı n khet-i ĥulĥuñ dimāĝ-ı ehl-i ĥub r¹¹⁵⁸
- 41 Ebu'l-beşer ki sicill-i ezelde m mz d r
V c duñ oldu o ĥ ccetde ĥātem-i menŐ r¹¹⁵⁹
- 42 Ne  eŐm   ul vv-i maĥāmātuñı taşavvur ider
Ne   aĥl vaşf-ı kemālātuñı ider mezk r¹¹⁶⁰
- 43 M sebbiĥān-ı Őavāmi  -nişin-i ĥudd s 
Hem Őe etmede esmā-yı zātuñı mezk r¹¹⁶¹
- 44 Benānuñ eyledi rākibi ol gice  mā'
Ķalem-miŐāl cebin-i mehe ir Ődi k s r
- 45 Ĥaĥāyık ile  olup hep ĥazāyin-i¹¹⁶² kevneyn
Der nuñ oldu o genc-i ĥaĥāyıkta genc r
- 46 Deb r-i Őun  -ı hezārān hezār sāl evvel
Sicill-i ĝaybde itmişdi nāmuñı meŐ r
- 47 Meh-i v c duñ   aceb ĥanded r deyü eflāk
Yaĥar bütün giceler Şad hezār meŐ  al-i n r
- 48 Nesim-i luĥfuña  alib eger cen b u Őimāl
Őemim-i ĥulĥuña rāĝıb eger Őabā v  deb r
- 49 Senüñ safāñ-ile aşüfte-ser simāk [ ] semek
Senüñ hevāñ-ile  l fte-dil vuĥ Ő¹¹⁶³ u  uy r
- 50 Senüñ yüzüñ Şuyına ĥabz u baş ĥayy u memāt
Senüñ yüzüñ Şuyına hep ta  ayy nāt-ı um r
- 51  m d-vār-ı cemālüñ eger zem n   felek
 aleb-niŐār-ı nevāl ñ eger ināŐ u z k r

¹¹⁵⁶ vemā te' aĥĥar:geleceĝini. Kur'ān-ı Kerim, Fetih, 48/2.

¹¹⁵⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁵⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁵⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁶⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁶¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁶² ĥazāyin:ĥazāyin

¹¹⁶³ vuĥ Ő:vuĥ Ő

- 52 Eyā sühan-ver-i tenhā-nişin-i halvet-i rāz
Öñüñde şem^ç -i sühan yaqmaya maşāhib-i Tūr
- 53 O şadr-ı mesned-i dīvān-ı enbiyāsın kim
Çekerdi nāmuña tevķī^ç -i lem-yezel menşūr
- 54 Hākīm-i ^ç aķluñ o üstād-ı kār-dāndur kim
Elinde defter-i sırr-ı każā^ç olur meşūr
- 55 Simāt-ı h^çānuña hūrān kāşırātü^ç t-ţarf
Birer birer dizilürler çü çine-çinī-i mūr
- 56 Şarīr-i hāme-i mu^ç ciz-beyānuñ eylese gūş
Çıķardı nağme-i Dāvud’dan edā-yı Zebūr
- 57 Ğaraż zi maţla^ç -ı mihr-i vücūd-i to ve’r-ne
*Lemā yekūnu lehu’l-mülki eyne kāne yedūr*¹¹⁶⁴
- 58 *To’yī risāle-i insān-ı maşrıķ u mağrib*
*To’yī hulāşa-i erkān-ı zübde-i mağdūr*¹¹⁶⁵
- 59 *To ^ç ayn-ı āb-ı hayāt*¹¹⁶⁶ [u] *to cezr ü medd-i necāt*
*Nemānde Hızr-ı*¹¹⁶⁷ *vücūdet be-zulmet-i deycūr*¹¹⁶⁸
- 60 O Hızr-ı¹¹⁶⁹ ^ç ayn-ı āb-ı hayāt-ı¹¹⁷⁰ hikmetsin
Vücūduñ olmadı muhtāc-ı zulmet-i deycūr
- 61 Vedī^ç at olmasa zātında pertev-i hüsñüñ
O hüsñ ü tal^ç at-ı Yūsuf’da eylemezdi zuhūr
- 62 O hüsñ-i şevķ-ile Mecnūn’ı eyledi ^ç uryān
O hüsñ gün gibi Leylā’yı eyledi meşūr
- 63 O hüsñ eyledi şeydā dil-i Züleyhā’yı
O hüsñ Yūsuf’ı kıldı vişālden mehcūr
- 64 O hüsñüñ ^ç aşıkı ^ç ulvīde ^ç ālem-i melekūt
O hüsñüñ ^ç aşıkı süflīde ^ç ālem-i cumhūr
- 65 O hüsni görseyidi keşf iderdi esrārın
Nühüfte ķalmaz idi rāz-ı sīne-i Maşūr

¹¹⁶⁴ bedūr:yedūr

Güneşin doğuşundan amaç senin varlığını bildirmektir. Mâdem ki mülk O’nundur, o hâlde nereye döneceksin?

¹¹⁶⁵ Doğu ve batı insanının risālesi sensin. Kadir olanın özünün esaslarının özeti sensin.

¹¹⁶⁶ mevc-i baħr-ı muħiţ

¹¹⁶⁷ Hızr:Hızr

¹¹⁶⁸ Sen hayat suyunun ta kendisi (ve) sen kurtuluş cezr ü meddisin. Senin varlığının Hızır’ı karanlık zulmetinde kalmamış.

¹¹⁶⁹ Hızr:Hızr

¹¹⁷⁰ mevc-i biħār-ı muħiţ-i

- 66 O ‘ arş-mesned-i hevdec-tırâz-ı kıudsîsin
 Kıvâm-ı cismüñe gelmezdi inhinâ-yı¹¹⁷¹ fütür
- 67 O server-i ‘ alem-efrâz-ı enbiyâsın kim
 Cenâb-ı zâtuñ ile eyledüñ ğazâ-yı vufür
- 68 O ğün ğazâda nigün oldı ‘ asker-i a‘ dâ‘
 Olinca şems-i livâ-yı celâletüñ manzûr
- 69 O ğün ğadeng-i dilîrâne müşrikân-ı le‘îm
 Zirihler itdiler âmâde-i neberd-i ğurûr
- 70 Nehir-berĝâb idi ceng-âverân-ı ğavme-i dîn
 Ururdı kelle-i rûbeh dilâna pençe-i zûr
- 71 Zirihlerinde o neşşâbe-i zehir-âĝîn
 ‘Uşâre-i ‘ asel oldı çü ğâne-i zenbûr¹¹⁷²
- 72 وَمَا رَمَيْتَ¹¹⁷³ nüzûl itdi cânib-i Ğağ‘dan
 ‘Umûmen ‘ askerüñ oldı muzaffer ü manşûr
- 73 Zihî nübüvvet-i mu‘ ciz-beyân-ı raĝmânî
 Bir avç¹¹⁷⁴ ğâk-ile a‘ dâyı eyledüñ maĝhûr
- 74 Saña o seyf-ile ey pâdişâh-ı milket-i dîn
 Nice muĝâbil olur nice biñ dilîr-i cesûr
- 75 Saña o raĝş-ile ey şeh-süvâr-ı ğazve-i dîn
 Tırur mı ğarşu hezârân ‘ asâkir-i manşûr
- 76 O şeb ki cevher-i cân gibi eyledüñ mi‘ râc
 Müyesser oldı saña ğurb-ı ğaşş-ı Ğayy u Ğafûr
- 77 Ne şeb ki cilve-tırâz-ı ğarem-serây-ı ‘ urûc
 Ne şeb ki şuĝğa-fîrâz-ı livâ-yı ‘ âlem-i Tûr
- 78 Ne şeb ki aşl-ı süveydâ-yı sîne-i ‘ âşık
 Ne şeb ki vesme-keş-i ebruvân-ı çehre-i ğûr
- 79 Ne şeb ki ğufl-ĝüşâyende-i der-i mi‘ râc
 Ne şeb ki nûr-feşânende-i şeb-i deycûr

¹¹⁷¹ inhinâ:inhinâ

¹¹⁷² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁷³ Vemâ rameyte:sen atmadın. Kur‘ân-ı Kerîm, Enfâl, 8/17. Âyetin tamamı şöyledir: فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءٌ حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ onları; attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı (onu). Ve bunu, müminleri güzel bir imtihanla denemek için (yaptı). Şüphesiz Allah işitendir, bilendir.” (bkz. *Kur‘an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 530)

¹¹⁷⁴ Kelimenin aslı “avuç”tur.Vezin gereği bu şekilde okundu.

- 80 Ne şeb ki görse ger envâr-ı luţf-ı meclâsın
Siyâh-çerde olurdı hiçâbdan kâfûr
- 81 Nevâ-yı zikrûñ-ile râstî-i melâyik-i ‘ arş
O şebde nağme-i ‘ uşşākî itdiler mâhûr
- 82 O şeb ki cümle-i ervâh-ı enbiyâ’ anda
Ziyâ’-yı şem‘-i cemâlûñden oldılar pür-nûr
- 83 O şeb felekde dahı cem’ olup kamerle nücûm
Öñüñce çekdiler a‘ lâm-ı leşker-i mevfûr
- 84 O şeb ki gizlü idi dîde-i mevâni‘ iden
O şeb ki olmış idi cümle ‘ âleme mestûr
- 85 O şeb yeter saña ey pâdişâh-ı sidre-nişîn
Ki şâygânî-i vahy eyledi seni mesrûr
- 86 O şebde eyledi tebcîl-i kadrûñi Bârî
O şebde eyledi da‘ vet seni Veliyy-i Ğafûr
- 87 O şeb Burâk cenîbet-keş-i rikâbuñ olup
O şebde Rûhu’l-Emîn oldı da‘ vete me‘ mûr
- 88 O şeb nüzûl idüp ¹¹⁷⁵أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا
Ki oldı Mescid-i Aķşâ saña maķarr-ı ħubûr
- 89 Henüz vaķit-i vużû’ kûze dest-i pâküñde
Tehezzûz itmiş idi kim yerinden olmağa dûr
- 90 O demde nûr gibi fevrî eyledûñ mi‘ râc
*Kelemĥatü ’l-başar*¹¹⁷⁶ âyîne oldı bezm-i şu‘ ûr
- 91 O vaķt münĥanî-i¹¹⁷⁷ kûze deñlûdür dirler
Budur ki aşl-ı ĥaķîķatde cesten-i yek-mûr¹¹⁷⁸
- 92 Ne şevķdür ne meşiyet olur ki sulţânım
Ki laĥzada ŧabaķât-ı semâya itdûñ ‘ ubûr

¹¹⁷⁵ esrâ bi ‘ abdihi leylen: gecenin bir vaktinde kulunu yürüttü. Kur’ân-ı Kerîm, İsrâ, 17/1. “Bir gece gösterelim diye (Muhammed) kulunu...” Âyetin tamamı şöyledir: سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ “Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 402)

¹¹⁷⁶ Kur’ân-ı Kerîm, Nahl, 16/77. âyetten iktibas yapılmıştır. Âyette bu ibâre şöyle yer almaktadır: كَلَّمَحَ الْبَصَرِ “bir göz açıp yumma gibi...” Âyetin tamamı ise şöyledir: وَبَلَّغَ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ “Göklerin ve yerin gaybı Allah’a aittir. Kıyametin kopması ise, göz açıp kapama gibi veya daha az bir zamandan ibarettir. Şüphesiz Allah, her şeye kadirdir.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 373)

¹¹⁷⁷ münĥanî:münĥanî

¹¹⁷⁸ dûr-ı dîde-i mûr

- 93 Çü sensin el-ḥaḳ o sulṭān-ı mu‘ cizü ’l-burhān
Esās-ı dīn ile dūnyāyı eyledūñ ma‘ mūr
- 94 Geçüp çü tūr-i du‘ ā evc-i ¹¹⁷⁹ فَاَبَ قَوْسَيْنِ i
Maḳarruñ oldı o demde maḳām-ı ‘ ālem-i nūr
- 95 Saña görindi rumūz-ı maḳām-ı ¹¹⁸⁰ أَوْ أَدْنَى
Saña açıldı künūz-ı serāyir-i mestūr
- 96 Makām-ı sırr-ı ¹¹⁸¹ مَعَ اللَّهِ şühūd-ı zāt oldı
Ne mürsel [ü] ne melek andan oldılar maḥṭūr ¹¹⁸²
- 97 Çerāğ-ı şārıḳa-i ¹¹⁸³ لَوْ دَنَوْتُ أَنْمَلَةً
Derūn-ı pākūñi ammā ki eyledi maḥrūr
- 98 Tebārekallah o bezm-i niyāz ola k ’anda
Cemāl-i rü ’yet-i mir ’āt-i nāzır u manzūr
- 99 İrişdi ḳalbūñe sırru ’l-ğuyūb-i ḥaḳḳānī
Zuḥūr eyledi andan ḥaḳāyık-ı mestūr
- 100 Ḥavāss-ı bāṭınadan gitdi ḳuvvet-i iḥsās
Ḥavāss-ı zāhirede ḳaldı cüz’ ü kül şu‘ ūr
- 101 ‘Aḳıl ki cevher-i āyīne-i ḥaḳāyık iken
O demde eyledi kendin ḥarīḳ-ı pūte-i nūr
- 102 ‘Aḳıl ki cezr ü med-āsā telāṭum itdi velī
Şühūd-ı ḥikmet anı ḳıldı ğarḳ-ı baḥr-ı sürūr
- 103 O demde ref’ olup perde-i ḥudūd-ı cihāt
Şühūd-ı zāt fūrūğ-ı şıfāt itdi budūr
- 104 O dem tecellī-i zāt-ı Ḥaḳ inkişāf itdi
Fūrūğ-ı dīdeñe keşf oldı āfitāb-ı şu‘ ūr
- 105 Yoğ-ıdi anda meger tār [u] pūd-ı ḥarf-i nesīc
Yoğ-ıdi anda hemān ‘ aşḳ u ḥüsn idi manzūr

¹¹⁷⁹ ḳābe ḳavseyn: iki yay arası kadar. Kur’ân-ı Kerīm, Necm, 53/9. Āyetin tamamı şöyledir: “فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى” “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

¹¹⁸⁰ Ev ednā: hatta daha da yakın oldu. Kur’ân-ı Kerīm, Necm, 53/9. Āyetin tamamı şöyledir: “فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى” “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu”

¹¹⁸¹ ma‘ allāh: Allah ile. Hadisin tamamı şöyledir: “لِي مَعَ اللَّهِ وَقَدْ لَا يَسْتَعِينِي فِيهِ مَلَكٌ مَقْرَبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ” “Benim, Allah ile öyle bir vaktim vardır ki; o an bana ne bir melek-i mukarreb ve ne de bir nebiyy-i mürsel yaklaşamaz.” (Aclūnî, *Keşfu ’l-Hafā*, II, 2159)

¹¹⁸² Beytin der-kenarında şöyle bir ifade yer almaktadır: “ey memnū’”

¹¹⁸³ lev denevtü enmületen: parmak uçlarıyla yaklaşırsam. Bir hadîsten iktibas yapılmıştır. Hadisin tamamı şöyledir: “لَوْ دَنَوْتُ أَنْمَلَةً لَا تَحْرَفُ” “Bir parmak ucu kadar daha yaklaşıyordum mutlaka yanardım”. Aliyyü’l-Kari, *Şerhu ’ş-Şifā*, 1/434; Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, Sütun Yayınları, İstanbul, 2008, c.2, s.565.

- 106 O demde kaçtre iken lücce-i muhîṭ olduñ
Muhîṭ-i kaçtreyi itdi o demde çeşme-i hür
- 107 Sipihre şıgmayan ol âfitâbı seyr eyle
Nice vücūdını ğark-âbe kıldı kılzüm-i nür¹¹⁸⁴
- 108 Hıṭâb-ı ‘ izzet irüşdi cenâb-ı Bārī’den
Ki ey kâlem-rev-i erķâm kâr-gâh-ı nüşür
- 109 Nazar kıl ehl-i zemîn var mı taht-ı aqdâma
Didi zemîn bir avuç hâk kalmamış manzûr
- 110 Didi zemîn habîbüm ayağuß altında
Hemîn zerre kaçdar müşt-i hâkdür mestür
- 111 Nice beyân ideyin mâverâsını anuß
İrüşmez aña ‘ uķûl-i beşer kaçalır mecbür
- 112 Harem-serây-ı serâ-perde-i hüviyyetden
Açıldı dîde-i kaçalbüñe nice sırr-ı sûtür
- 113 Saña virildi şürûḥ-ı ‘ ulûm-i kevn ü mekân
Saña şunıldı fütûḥ-ı kilîd-i cümle umür
- 114 Nice cevâhir-i esrâr-ı genc-i raḥmetden
Saña birer birer oldu ‘ aṭıyye-i mevfür
- 115 Zemîne âyet-i raḥmet gibi nüzûl itdüñ
Cihânı eyledi teşrîf-i maķdemuß mesrür
- 116 Getürdüñ ümmetüñe müjdelerle dest-âvîz
Zihî kerîm-i cezîlü ’ş-şiyem cevâd-i fehür
- 117 Eyâ laṭîfe-i râz-ı serâyir-i melekût
V ’eyâ netîce-i sırr-ı mu‘ ammeyât u hüner
- 118 Eger icâzetüñ olursa yâ Resûlullâh
Beyân-ı derd-i derûnumı eyleyem mezkür
- 119 Benem o ümmetüñüñ eñ kemîne ‘ âcizi kim
Ġarîb-i ‘ âlem-i miḥnet şikeste-ḥâṭır u ḥor
- 120 Sirişk-i derd ile rîzende dîde-i giryân
Şerâr-ı ‘ aşķ ile süzende sîne-i maḥrûr
- 121 Nefes-şikeste gelüyem ḥumâr-ı ḥayretden
Meger ki neşve-i iḥsânuß eyleye mesrür¹¹⁸⁵

¹¹⁸⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁸⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 122 Ne sâlyâne-i tâli^ç ne şehri-i bahtum var
Bu inqılâb ile devr itmede sinin ü şühür¹¹⁸⁶
- 123 Benüm bu sūz-ı derūnumı idemez teskīn
Eger ki sâkı-i cennet dokerse mā'-i taḥūr
- 124 Meger ki âb-ı zülâl-i şefâ^ç atūñ şāhâ
Ki bir içim şu-y-ile eyleye anı meftūr
- 125 Egerçi midḥat-i na^ç tūñde eyledümse senūñ
Kemâl-i mertebe naḫş-ı medih ü ^çacz ü kuşūr
- 126 Şikeste-ḥâl ü perişân-maḫâl bir ḫuluñam
Revâ budur ola yanuñda her sözüüm ma^ç zūr
- 127 Bu ḫaclet-ile¹¹⁸⁷ yine dād-h^çâh-ı şefḫatūñem
Bu ḫâlet ile yine eylerin recâ-yı vüfūr
- 128 Benem o şuḫḫa-firâz-ı ^çalem-keşân-ı zünüb
Benem o cür^ç a-tırâz-ı sebū-keşân-ı şürūr
- 129 Benem o bedreḫa-i kârbân-ı reh-i emel
^çİnân-güsiste-i raḫş-ı fezâ-yı dūr-â-dūr
- 130 Nice cefâlara şabreylerin Ḥudâvendâ
Yine rızâ-yı taḥammülle eylerin ma^ç zūr
- 131 Ne deñlü cevri ḫılursa zamâne memnūnam
Ne deñlü ta^ç n iderse ^çadüv benem meşḫūr
- 132 Niçün gelür gider âdem bu merz ü buma ^çaceb
Binâsı lâne-i büm [u] esâsı raḫne-i mūr
- 133 Niçün gönül virür ^çârif bu köhne âbâda
Ki ḫalmaya saña bâḫî serây-ı ḫaşr-ı kuşūr
- 134 Benem belâlara her atılan nişâne-i tîr
Benem cefâlara şabreyleyen kemâne-i zūr
- 135 Ḥurûf-ı kilik-i le'im ile ḫolsa şafḫa-i dil
Vücūd-i levḫine bir ḫarfin eylemem meşḫūr
- 136 Benüm cerâḫat-i derdüm dükenmedi gitdi
Olursa sūniş-i elmâs merhem-i kâfūr
- 137 Taḫîb luḫfuñı ḫıl çâre-sâz sulḫânım
Yeter o zaḫm-ı melâmetle ḫalmasun rencūr

¹¹⁸⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁸⁷ ḫaclet:ḫaclet

- 138 apuņa yüz sürerek geldi Yr-i n-
md odur an i eyleye mesrr
- 139 Ey eff -i mem cümleten saa ma lm
Sirik-i dde ile h- sne-i mecrr
- 140 Biri ark-i gird-b- lücce-i  iy
Biri ark-i knn- te-i mahr
- 141 Yazarsa ktib-i a ml cümle  iy
Olursa nme-i cürmüm hezr satr- sur¹¹⁸⁸
- 142 Yine musebe-i cürmüm olmaya ta
Bütün mubele olsa sb-gh- nr¹¹⁸⁹
- 143 alem elmde yanar te-i dernumdan
Niteki onc'ola pejmrde-i dem-i bhr¹¹⁹⁰
- 144 Eger bu bat ile cennetde mz-bn olsam
omazdı bir gice rma riy- ur¹¹⁹¹
- 145¹¹⁹²
Yzime mihr-ile bamaz zamne-i marr¹¹⁹³
- 146 Benem o nle-kn ... bdr¹¹⁹⁴
Baa ne t ne ub [u] ne leyle-i deycr
- 147 Bulur mı py- tleb h-rh- takk
Reh-i mecz ise seyl-bundan err  rr
- 148  Aceb mi ra-i sebk-pye-i alem olsa
Tekver-i reh-i na tde py-bend-i ur
- 149 Ne del lsa nib  firza cev
Yine irmeye ytna ala mecbr
- 150 Mut olur dr-i medle bar- mil-i dil
Bast olur eref-i na t ile mülk-i bur
- 151 o seyl-i¹¹⁹⁵ evk ola mzb- me-i s
Zll-i na t-ile asun anda eme-i nr

¹¹⁸⁸ Beyit der-kenarda yazlmtr.

¹¹⁸⁹ Beyit der-kenarda yazlmtr.

¹¹⁹⁰ Beyit der-kenarda yazlmtr.

¹¹⁹¹ Beyit der-kenarda yazlmtr.

¹¹⁹² Birinci mısra boş bıraklmtr.

¹¹⁹³ Beyit der-kenarda yazlmtr.

¹¹⁹⁴ Msra noksan bıraklmtr.

¹¹⁹⁵ berk-

- 152 Neyüm ki menkabe-pîrâ-yı zıkr-i na'tüñ olam
Neyüm ki ben seni vaşf eyleyem bilâ-destür
- 153 'Ale'l-ḥuşûs zamānuñda çâr-yâr-ı güzîn
Duḥûl-i heşt bihişt-ile oldılar me'cür
- 154 O çâr-rükn-i 'imâd-ı serây-ı ḥâşşuñdur
Ḳıyâm-ı dîn-i mübîn üzre oldılar mağfûr
- 155 Ki her birine ola şad taḥiyyet-i ikrâm
Ki her birine ola şad selâm-ı nâ-maḥşûr
- 156 Eyâ müşeffi'-i âşâm-ı rûz-ı rûst-â-ḥîz
Umar şefâ' atüñ ol günde Yârî-i mağdûr
- 157 O günde gûş-ı dili nağme-sâz-ı âgâh it
Olinca zemzeme-endâz-ı şayḥa-i nâḳûr
- 158 O günde kıлма nihâl-i ḥazân-ı dîde beni
Seḥâb-ı luṭf ile ol reşḥa-pâş-ı ma'-i ṭahûr
- 159 Seḥâb-ı luṭfuñı âbişḥor-ı derûnuma dök
Ki âb-ı tevbe ḳomasun dilümde gerd-i nüfûr
- 160 O gün ki sem' u başardan fu'âddan şoralar
Ne işleyüp ne 'amel itdügüñ Ḥudâ-yı ğafûr¹¹⁹⁶
- 161 Beni o demde faşihü'l-lisân taşdıḳ it
Ki şerm-i kızb ile olmayam ebkem ü menfûr¹¹⁹⁷
- 162 Merâ ki bî-günehem nîst cây-ı istiḥlâş
Güneh ne-kerde-i mücrim zi dergehet¹¹⁹⁸ mağfûr¹¹⁹⁹
- 163 Ṭavâf-ı Ka'be-i dergâhuña sezâ-vâr it
Ki sa'yüm ola¹²⁰⁰ لَقَدْ كَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا
- 164 Bu kâr-gâh-ı fenâ'da vücûdum ola ebed
'İmâd-ı rükn-i binâ-yı ḥayat ile ma' mûr

¹¹⁹⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁹⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹¹⁹⁸ be-dergehet

¹¹⁹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

Bana günahsız olduğum halde kurtuluş yolu yoktur. Günah işlememiş suçlu senin eşiğinden bağışlanmış.

¹²⁰⁰ Leḳad kâne sa'yukum meşḳûr: Elbette çalışmanız teşekkürle lâyık oldu. Kur'ân-ı Kerim, İnsân, 76/22. âyetten iktibas yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا “(Onlara şöyle denir:) Bu, sizin için bir mükafattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 441)

165 Ola o *ḥabl-i metīn-i*¹²⁰¹ şerī' atüñ kâyim
Güsiste olmaya tâ rişte-i sinīn ü şühür

166 Hemīşe rûḥuña olsun şalât-ı nâ-ma' dūd
Hemīşe ravzuña olsun vürüd-i nâ-maḥşūr

K 23*

BE-GOFTEM İN MEDḤ-İ ZĀT-I CELĀLEDDİN-İ RŪMĪ-RĀ

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Ḥabbezā ey server-i sālār-ı ḥayl-i mürşidīn
Merḥabā ey maḥrem-i esrār-ı ilhām-ı güzīn
- 2 Cāna enfās-ı laṭifüñdür ḥayāt-ı cāvidān
Bārekallāh ey Mesīḥā-nefḥa-i mu' ciz-ḳarīn
- 3 Heft-deryā ṭab' -ı pāküñde ḥabāb-ı cām-ı Cem
Çarḥ-ı ḳaşr-ı rif' atüñde bir mu' allā şeh-nişīn
- 4 Köhne şākird-i debistān-ı ḥayālūñ ' aḳl-ı küll
Ḥādīm-i dergāh-ı ḳadr-i rif' atüñ Rūḥu'l-Emīn
- 5 Dīde-i Ḥaḳ-bīnūñe ḳalb-i ḥikem-āyīneñe
Nāzır u manzūrdur ḥaḳḳa'l-yaḳīn ' ayne'l-yaḳīn
- 6 Her kelāmuñ mağz-ı Ḳur'ān u eḥādīs ü uşūl
Her sözüñ manṭūḳa-i tenzīl-i Rabbü'l-' ālemīn
- 7 Nuṭḳ-ı pāküñ nefḥa-i¹²⁰² mu' ciz-nüvāz-ı ' İsevī
Feyz-i ṭab' uñ sālīk-i āgāha burhān-ı rehīn
- 8 Her sözüñ miftāḥ-ı genc-i şāygānī ' āleme
Her kelāmuñ mū-şikāf-ı nükte-i *ḥablü'l-metīn*¹²⁰³
- 9 Her ḥayālūñ maṭla' ü'l-envār-ı mir'at-i derūñ
Her nikātuñ maḥzenü'l-esrār-ı ḳalb-i ' ārifīn
- 10 Her sözüñ ta' vīzī-i efsūn-ı ezhān u ' uḳūl
Her kelām mu' ciz-i āşāruñ dem-i siḥr-i mübīn

¹²⁰¹ ḥabl-i metīn: sağlam ip. Kur'ān-ı Kerīm'de ; *وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا* “Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a) sınımsız yapışın; parçalanmayın.” (Âl-i İmrân 3/103) buyurulmaktadır. Âyette “habl” kelimesi “hablullâh” şeklinde geçmektedir. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I, s. 475)

* K 23: 25a-26a.

¹²⁰² nefḥa:nefḥa

¹²⁰³ ḥablü'l-metīn: sağlam ip. Kur'ān-ı Kerīm'de ; *وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا* “Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a) sınımsız yapışın; parçalanmayın.” (Âl-i İmrân 3/103) buyurulmaktadır. Âyette “habl” kelimesi “hablullâh” şeklinde geçmektedir. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I, s. 475)

11. Bir cihân-ı ma‘ rifetdür remz-i nazm-ı *Meşnevî*
Her kelâm-ı ma‘ nevîdür anda gūyâ mülk-i dîn
12. Âsumân-ı mihr-i hikmetdür ya ol vahy-i Hudâ
Anda her ma‘ nâ olupdur encüm-i nūr-âferîn
13. Gevher-i esrâr-ile olmuş kitâb-ı *Meşnevî*
Gūyiyâ maṭmüre-i dehr içre bir genc-i defîn
14. Yâ şadefdür baḥr-ı ṭab‘ uñdan temevvüc eyleyüp
Sâhil-i ‘ irfâna dökmiş nice biñ dürr-i şemîn
15. Yine tuymaz nâfe-i ser-beste-i esrâruñı
Kâm-ı dil olsa ne deñlü bu şinâs-ı ḥurde-bîn
16. Fetḥ-i bâb-ı sırr-ı meknûnı sen itdüh âşikâr
Sensin elḥaḳ ḥâzin-i gencîne-i vahy-i mübîn
17. Bâd-ı enfâsuñla oldı gülşen-i ‘ âlem yine
Reşk-bürd-i gayret-i ezhâr-ı firdevs-i berîn
18. Merḳad-i pâküñde yazmış kilik-i feyyâz-ı ezel
*Hâzihi cennâtu ‘ adnin fedḥulūhâ ḥâlidîn*¹²⁰⁴
19. Bu ne hikmetdür ki şevḳ-ı cezbe-i ilhâm ile
Kim mu‘ allaḳda semâ‘ ide o pây-ı nâzenîn
20. Bu ne te‘ şîr-i maḥabbetdür ki her bir ‘ âşıkı
Eyledüh ehl-i fenâ‘-yı kûşe-i vaḥdet-nişîn
21. Cümlesi ser-geşte-i şahrâ-yı ‘ aşkuñdur müdâm
Devr iderler ‘ âlemi bir yerde olmazlar mekîn
22. Bir bölük âvâredür yoluñda erbâb-ı fenâ‘
Südde-i ḥâk-i derühdür anlara ḥışn-ı¹²⁰⁵ ḥaşîn¹²⁰⁶
23. Nice şehler âsitânuñda senüh olup gedâ
İtdiler bir ḥırḳayı¹²⁰⁷ hem câme hem ferş-i zemîn
24. Cümlesine ḥil‘ at-i dîbâdan a‘ lâ baḥşışüh
Âferîn ey şâh-ı erkân-ı ṭarîḳat âferîn
25. ‘ Âlem-i ma‘ nâyı hikmetle taşarruf eyledüh
Âferîn ey pâdişâh-ı mülk-i ma‘ nâ âferîn

¹²⁰⁴ “İşte bu bir cennet bahçesidir, ebediyen içinde kalmak üzere girin”. Bu ibâre âyet olmamakla beraber ibârede geçen “cennâti ‘ adnin” Tevbe,9/ 72; Ra’d, 13/ 23; Nahl,16/ 31; Kehf, 18/31; Meryem, 19/61; Tâhâ, 20/76; Fâtır, 35/ 33; Sâd, 38/50; Mü’min,40/8; Saff, 61/12; Beyyine, 98/8 âyetlerinde, “fedḥulūhâ ḥâlidîn” ; Zümer, 39/ 73 âyetinde geçmektedir. İbârenin bu âyetlere dayandığı kanaatindeyiz.

¹²⁰⁵ ḥışn:ḥışn

¹²⁰⁶ ḥaşîn:ḥaşîn

¹²⁰⁷ ḥırḳa:ḥırḳa

- 26 Kām-baḥşā cümlesin memnūn-ı iḥsān eyledüñ
*Lā yudī‘ullāhu fi’d-dāreyni ecre’l-muḥsinīn*¹²⁰⁸
- 27 Cezbe-i ‘aşḫuñla olmuş nice ‘uşşāḫuñ senüñ
Hırḫa-pūşān u melāmet-gīr ü peygūle-nişīn
- 28 Sensin elḫaḫ ol Süleymān-ı melāyik-iḥtişām
İns ü cin olmuş senüñ ḥükmünde hep zīr-i nigīn
- 29 Sensin ol āyīne-tāb-ı pertev-i nūr-ı ezel
Andan aldı bil ki şevḫ-ı lem‘a-yı mihr-i güzīn
- 30 Çāre-sāza merḫamet ḫıl Yārī-i efgendeye
Düşdi ḫaldı ḫāk-i dergāhuñda bīmār u ḫazīn
- 31 Herkes aldı bāḡ-ı luṭfuñdan ḡinā-yı ḫişşesin
Eyle ben zār u dil-efgāruñ da anda ḫūşe-çīn
- 32 İlticāda dergehüñde nā-murādān-ı cihān
Ben de ḫāşā kim ḫalam maḡmūm u maḫzūn u mehīn
- 33 Baḫma telḫ-āb-ı mezāk-ı şī‘ rime ma‘zūr tūt
İtdi cānı zehr-i miḫnet ebkem ü endūh-gīn
- 34 Yine irmez māverā-yı vādī-i evşāfuña
Her ne deñlü raḫş-ı ṭab‘um eylese ṭayy-i zemīn
- 35 Ol ḫadar bezl eyleyem kān-ı dil-i endişemi
Eyleye dāmān-ı evşāfuñı pūr-dürr-i şemīn
- 36 Ben ne ḫākem medḫ idem ey dāver-i devrān seni
‘Arz-ı iḫlāş-ı ‘ubūdiyyet durur ancaḫ hemīn
- 37 Tā ki feyz-i ebr-i nīsān-ı hidāyetle müdām
Zīnet-efrūz ola bāḡ u gülşen-i dūnyā vü dīn
- 38 İdelüm şimden gerü şıdḫ-ile āḡāz-ı du‘ā
Ol du‘ā kim işidüp āmīn diye Rūḫu’l-Emīn
- 39 Rūḫ-ı pākine müdām olsun du‘ā-yı bī-kerān
Feyz-i esrārından¹²⁰⁹ olsun hem muḫibbān kām-bīn

¹²⁰⁸ Allah iyilik yapanların mükâfatını iki dünyâda da zâyi etmez. Bu ibâre âyet olmamakla birlikte Kur’ân-ı Kerîm’deki Tevbe 9/120 ve Yûsuf, 12/90’daki âyetlere dayandığı kanaatindeyiz.

¹²⁰⁹ Himmet-i cūdından

K 24*

BERĀY-I HAZRET-İ YAZICI-ZĀDE KUTB-I DEVRĀN-EST

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Hābbezā merḳad-i reşk-āver-i gülzār-ı cinān
Ki ola cilve-geh-i ḥazret-i ḳuṭb-ı devrān
- 2 Bārekallāh zihī cāy-ı felek hem-sāye
Levḥaṣ-Allāh zihī terbiye-i ‘ arş-nişān
- 3 Nice merḳad ki nümū-dār-ı riyāz-ı cennet
Ḥāba varmış yatur içinde meger kim rıḍvān
- 4 Nice merḳad ki ḥarīminde olurlar her şeb
Çarḥ fānūs u meh şem‘ ü melāyik mihmān
- 5 Nice merḳadüñe çerāğ ḥareminde Cibrīl
Her gice olmada pervāne-şifat raḳş-künān
- 6 Çarḥ-ı müzd-verī ḳazā olsa revā mi‘ māri
Ḳılmağ-içün aña ta‘ mīr-i esās-ı bünyān
- 7 Tā felekden melekūt olmadadur züvvārı
Her biri merḳadine olmağa cārüb-keşān
- 8 Çarḥ-ı encümle olamaz şīşe-i ezhār daḥı
Küngür-i saḳf-ı bülendī o ḳadar vālā-şān
- 9 Görse ger ğāliye-fersā-yı nesīm-i ḥırmen¹²¹⁰
Cennet altında ya üstünde dir-idi rıḍvān
- 10 Zīr-i ḥākinde şemīm-i dem-i ‘ anber meknūn
Rīze-i seng-i derinde dūr ü gevher pinhān
- 11 Olsa ger ḳaşr-ı Züleyhā’ da bu naḳş-ı zībā
Dil ü cān ile olurdı aña Yūsuf ḥayrān
- 12 Feyz-i nūr alsa eger sāye-i dīvārından
Görmeye tār-ı kūsüfet ruḥ-ı māh-ı tābān
- 13 Şanma ḥürşīd ufuḳdan anı seyr itmek-içün
Tācını başına giymiş felek-i ser-gerdān
- 14 Ḥırmen¹²¹¹-i şemsesi ol mertebe pür-nūr etmiş
Seçemez sāye-i ḥürşīdi nigāh-ı insān

* K 24: 26a-28a.

¹²¹⁰ ḥırmen:ḥırmen

¹²¹¹ Ḥırmen:Ḥırmen

- 15 Görinür bir gül-i zer-düz gibi dībāda
Her ruḥāmında olan pertev-i mihr-i raḥşān
- 16 Küngür-i saḳf-ı bülendini ḳıyās it meşelā
Beyt-i ma‘ mūr-ı felek olmaz aña ferş-i miyān
- 17 Nesr-i ṭāyir ile murğ-ı ḥaremi hem-pervāz
Bülbülü zühre ile hem-nefes ü hem-elḥān
- 18 Ḥāk ü ḥışt-ı ḥaremi müşg-i ‘ abir-ālūde
Sürme-i ḥāk-i deri ḳuḥl-i ‘ uyūn-ı a‘ yān
- 19 Balsa ger laḥlaḥa-fersā-yı nesim-i ḥırmen¹²¹²
Bī-ramaḳ-mānde-i ḡam bulur-idi tāb u tüvān
- 20 Ḥarem-i pāki virür zāyir-i āzāde-dile
Rāḥat-ı rūḥ u ḳarār-ı dil ü ārāmiş-i cān
- 21 Her ruḥām-ı deri bir āyīne-i gītī-nümā
Ḥādīm-i dergehi İskender-i iḳlīm-sitān
- 22 Ṭarḥ-ı maṭbū‘ -ı laṭifin nice ta‘ bīr ideyin
Güyyiā dergehidiür Ka‘ be-i ‘ ulyā-yı cihān
- 23 Bā-ḥuşuş ola şeref-baḥş-ı serir-i himmet
Evşaf-ārā-yı rumūz u ‘ ilim-efrāz-ı beyān
- 24 O şehen-şāh-ı kerem-güster-i cünd-i ebrār
Zir-i destān u ‘ özüür-ḥ‘ āhī durur ins ile cān
- 25 Ḥikem-endāz-ı kemālāt-ı ṭarīḳ-i nebevī
‘ İlim-efrāz-ı kerāmāt-ı ‘ azīmü’l-burhān
- 26 Yazıcı-zāde olmuş aña şöhret-ārā¹²¹³
Bārekallāh zihī şevket-i nām u ‘ unvān
- 27 Ḥarem-i pākine müştāk-ı sipihr-i nüh ṭāḳ
Çeşme-i luṭfına dil-teşne seḥāb u bārān
- 28 Ḥarem-i pākinüñ āmed [ü] şüde mihmānı
Olmada muḡtenem-i ni‘ met-i cūd u iḥsān
- 29 Şāhid-i himmetine fehmi ḥired āşüfte
Şüret-i cezbesine ‘ aḳl u dil olur ḥayrān
- 30 Baş ḳoyan işigine oldu sezā-yı efser
Yüz süren dergehine oldu şeh-i ‘ ālī-şān

¹²¹² ḥırmen:ḥırmen

¹²¹³ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

- 31 Ey şehen-şâh-ı himem perver-i cünd-i ervâh
V'ey cihân-dâver-i keşşâf-ı rumûz-ı pinhân
- 32 Sensin ol mâ-şadağ-ı himmet-i hayl-i ebrâr
Sensin ol mazhar-ı¹²¹⁴ fazl-ı Raḥmân
- 33 Bu ne rif'at olasuñ ey meh-i bedr-i 'âlem
Lem'a-ı himmet ile maḥmidet-ârâ-yı cihân
- 34 Virdi dürr-i süḥanuñ kâ'ide-i nazma niẓâm
N'ola virsem şadef-i ṭab'uña baḥr-ı 'ummân
- 35 Sözlereñ oldı peyâm-âver-i Qur'an u ḥadîs
Münderic oldı derûnuñda kelâm-ı sübhân
- 36 Evvelâ saña yeter ey şeh-i mülk-i efdâl
Medḥ-i ḥazretdeki tedvîn-i kitâbuñ burhân
- 37 Ki mecâz itdi seni ol gice faḥrû'l-kevneyn
Bulduñ ol mevhibe-i nuṭḫ ile envâr-ı beyân
- 38 Lem'a-ı fazluña şâhid mi degül te'lîfüñ
Bu ne fiṭnat durur ey mihr-i sipihr-i 'irfân
- 39 Ne süḥan *seb'-i meşânî*den¹²¹⁵ ider tefsîrin
Ne süḥan fehmini 'âcizdür 'uḫûl-i insân
- 40 Ne süḥan kim sebağ-âmûz-ı debistân-ı ezel
Ne süḥan feyz-resânende-i nuṭḫ-ı 'irfân
- 41 Ne süḥan mu'cize-pervâzî-i 'aql-ı evvel
Ne süḥan vahy-ṭirâzende-i ilhâm-ı nihân
- 42 Ne süḥan mazhar-ı âyât-ı Ḥudâ 'azze ve cell
Ne süḥan nuṭḫ-fezâ-yı dil-i ebrâr-ı cihân

¹²¹⁴ şâyeste-i

¹²¹⁵ “Tekrarlanan yedi (âyet)” mânâsına gelen bu ibare; yedi âyetten meydana gelen ve Kur'an-ı Kerim'in ilk sûresi olan Fatıha'ya verilen addır. Kur'an-ı Kerim, Hicr,15/87'de yer alan âyette; *وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمُتَّابِ وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمِ* “Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur'an'ı verdik.” buyurulmuştur. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. III, s. 329) Âyette geçen “tekrarlanan yedi âyet” ibaresiyle fâtiha sûresine telmihte bulunulduğu müfessirlerce açıklanmıştır. Buna delil olarak da Hz. Peygamber'den rivâyet edilen şu hadîs gösterilmiştir: “Ebu Saîd İbnu'l-Muallâ (radiyallahu anh) anlatıyor: ‘Ben Mescid-i Nebevî’de namaz kılıyordum. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) beni çağırıldı. Fakat (namazda olduğum için) icabet edemedim. Sonra yanına gelerek: ‘Ey Allah’ın Resûlü namaz kılıyordum (bu sebeple cevap veremedim diye özür beyan ettim). Bana: ‘Allahu Teâla Kitâbı’nda: ‘Ey iman edenler, Allah ve Resûlü sizi çağırıldıkları zaman hemen icâbet edin’ buyurmuyor mu?’ (Enfal,24) dedi ve arkasından ilâve etti: ‘Sen mescidden çıkmazdan önce, sana Kur'an-ı Kerim’in (sevabca) en büyük sûresini öğreteyim mi?’ dedi ve elimden tuttu. Mescidden çıkacağı sırada ben: ‘Sana en büyük sureyi öğreteceğim’ dememiş miydiniz? dedim. Bana: ‘O sûre Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemin dir ki (namazlarda tekrar tekrar okunan) yedi âyet (es-Seb'u'l-mesânî) ve bana verilen yüce Kur'an'dır’ buyurdu.” Buhârî, Tefsîr 1; Nesâî, İftitâh 26; Ebû Dâvud, Vitir, 15.bkz.İbrahim Canan, *Hadis Külliyyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, C.3, s.245-246.

- 43 Ne sühan rābıta-i maḥrem-i tevḥīd-i ezal
Ne sühan vāsıta-i ‘ālem-i tefrīd ü beyān
- 44 Bu ne germ āteş olur āh-ı cihān-efrūzuñ
Eyledi şafḥa-i evrākı ser-ā-pā sūzān
- 45 Ey hoş ol āteş-i cān-sūz-ı maḥabbet ki müdām
‘Āşıkuñ āh-ı dil-i zārın ide şu‘ le-feşān
- 46 Ne kerāmet ne velāyet ne meşıyyetdür bu
Eyledüñ yek-şebede ‘azm-i ḥuzūr-ı sulṭān
- 47 Oldı teşrīfüñ ile ğayret-i cennet Baḥḥā’
Aña reşk eylediler cümle-i ḥūr u ğilmān
- 48 Vāşıl-ı ḳurbet olup şubḥ-ı aḥır olunca
Olduñ ol rütbe ile meclis-i ḥāşşa mihmān
- 49 Buldı dürr-i sühanuñ āvīze-i ğuş-ı ḳabül
Olduñ ol cevher ile mālīk-i genc-i iḥsān
- 50 Ḥabbezā pādişehüm zāt-ı şeref-endūzuñ
Ola ol meclis-i ḥāss içre nedīm ü yārān
- 51 Bulmaya bŷy-ı ‘araḳ-nāk-i cebīn-i pāküñ
Bāĝ-ı dehrüñ ne ḳadar gülleri olsa ḥandān
- 52 Herkes aldı kerem eşnāf-ı der-i luṭfuñdan
Bende ḥāşā ki ḳalam zār u melŷl ü giryān
- 53 Hımmet ü ğayret-i hem-şehrīyi ḳoma elden
Saña lāyık odur ey kāşif-i esrār-ı nihān
- 54 Olsa bī-gāne bile cārına ikrām olunur
N’ola yārān Gelibolı’ya ḳılsuñ iḥsān
- 55 Şadef-i ṭab‘ unı her zāyir ider pür-lŷlü’
Beni de eyleme dil-teşne-i ebr-i nīsān
- 56 ‘Aṭaş-ı sūz-ı derŷn ḥuşk-i dimāĝ itdi dili
Ḳıl beni āb-ı zŷlāl-i keremŷnden reyyān
- 57 Eşheb-i hımmetüñ olsun baña hem-pā her dem
Tā olam cādde-i rāh-ı ṭarīkatde devān
- 58 Benem ol ‘āşık-ı ḥamyāze-keş ü telḥ-i gelŷ
Dest-i sākī-i felek ḳıldı beni ser-gerdān
- 59 Dīde-i nergisi zānn itme k’olur pür-şebnem
Gördi zerd-i ruḥumı oldı ğamından giryān

- 60 Bir yeşil yaprağa kâdir degülem sultânım
Ki idem bezm-i şeref-bağsuñı şād-âb-sitân
- 61 Yâ meger gonce-i cānumı idem dest-āvīz
Tā ser-i vaşfuña lāyık ola ey derd-i cinân
- 62 Ğarazum zerre-i iksīr-i derüñdür yoğsa
Ben ne hâkem seni medh eyleyem ey gevher-i kân
- 63 H̄âb gelmez göze kim ide cemālün meşhūd
Şāhid-i zikrūñ olur her gice dilde mihmān¹²¹⁶
- 64 Rūz u şeb sübha-i zikr-i şeref-i evşāfuñ
Olmamışdur dağı fersūde-i dest-i benān¹²¹⁷
- 65 Vaşfuñı böyle mi eylerdi zebānum taqrīr
Olmasam zehr-i ğam-ı dehr-ile āğaşte-dehân
- 66 İremez bādiye-i vaşfuña haq üzere yine
Rağş-ı tab‘ a ne kadar eylesem irhā-yı ‘ inān
- 67 Benem ol ‘ aşık-ı āvāre-i deşt-i hayret
Benem ol mu‘ tekif-i ‘ āciz-i dārü’l-‘ işyān
- 68 Sübha-i tã‘ at-ı zikrüm ser-i zünnār-ı şanem
Tār u pūd-ı ‘ amelüm zülf-i girih-gīr-i bütân
- 69 Cezbe-i silk-i¹²¹⁸ haqīkat nice çeksün beni kim
Bend-i zencīr-i mecāzīde gönül ser-gerdān
- 70 Her seher dīdeme hengām-ı tülū‘ -i hūrşīd
Görinür bāde-i gül-fām-ile cām-ı rağşān
- 71 Kūh-ken-i menkabeyem kim haber-i ye‘ s-i dürüg
Oldı şehnāz-ı güşāyende-i fark-ı hicrān
- 72 Böyle qalursa eger başda hevā-yı ğam-ı ‘ aşk
Āşiyān eyleye Mecnūn gibi anda murġān
- 73 Gitmeye rişte-i dilden girih-i ‘ uqde-i ğam
Nice yıl ‘ aksine dönse felek-i ser-gerdān
- 74 Dilerin yerlere geçsün bu kühen-kāh-ı felek
Çünki erbāb-ı dilün hātırın eyler vīrān
- 75 Āh kim eyledi dihkān-ı sipih-r-i zālīm
Kişt-zār-ı emelüm şūre-sitān-ı hirmān¹²¹⁹

¹²¹⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²¹⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²¹⁸ feyz-i

- 76 Raħm kıl Yārī-i nā-kām-ı cihāna demidür
 77 Demidür şıdķ-ı ħulūş-ile niyāz eyleyelüm
 78 Āb-ı rüyına anuñ ‘afv ide tā cürmimüzi
 79 Tā ki envār-ı Ĥudā-dādī-i feyyāz-ı ezel
 80 Dilerin tā ki yüzi şuyına ol sultānuñ
 81 Çekile nāme-i a‘ mālūme ħaṭṭ-ı ğufrān

K 25*

BERĀY-I ĤAZRET-İ DĀĠĪ ‘ALEYHİ’R-RAĤMETÜ’L-BĀRĪ

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Ĥabbezā cāy-ı feraħ-baħş-ı meserret-ābād
 Ki ola cilve-geh-i kṭb-ı cihān-ı irşād
- 2 Bārekallāh zihī kaşr-ı felek-hem-sāye
 Levħaş-Allāh zihī türbe-i ħikmet-bünyād
- 3 Nice türbe ħaremi reşk-i ħarīm-i cennet
 Nice türbe ki odur bār-geh-i seb‘-i şidād
- 4 Nedür ol kaşr-ı Ĥavernak¹²²⁰ ħarem-i gülşende
 Naķş-ı pür-nūrı virür ādeme tefriħ-i fu‘ād
- 5 Var mıdur devħa-i cennetde nümāyān olmış
 Böyle bir kaşr-ı zer-endüde-i pīrūze-sevād
- 6 Beyt-i ma‘ mūr-ı mu‘ allā gibi ferħunde-revāk
 Ka‘ be-i rüy-ı zemīn gibi mükerrem bünyād¹²²¹
- 7 Mişl ü mānendi bulunmazsa n’ola dünyāda
 Mā-şadaķ vaşfına naşş-ı İrem-i Zāt-ı ‘İmād
- 8 Ĥarem-i bāġı dil-efrūz u hevāsı dil-keş
 Açılır feyz-i nesīm-ile derūn-ı nā-şād
- 9 Şemme-i kaşrına taħsīn ider üstād-ı ezel
 Reşk ider şan‘ at-ı naķķāşına kilik-i Bihzād

¹²¹⁹ ħirmān: ħirmān
 * K 25:36b-37b.

¹²²⁰ Ĥavernak:Ĥavernak

¹²²¹ mükerrem icād

- 10 Gülleri reng-i¹²²² rubâyende-i rûy-ı hürşîd
Sünbülü nâfe-sitânende-i gîsû-yı zebâd
- 11 Haste-gân¹²²³ varsa bulur şevk-ı hayât-ı cāvîd
Beste-gân varsa olur kayd elümden âzâd
- 12 Ferş-i dergâhına şeh-per-i melâyik cārüb
Hayme-i rif'atine encüm-i gerdün evtâd
- 13 Nedür ol havz-ı müselsel o ruhâm-ı pür-tâb
Nedür ol mermer-i berrâk o elmâs-ı nijâd
- 14 Reşk ider âbına fevvâre-i 'ayn-ı tesnîm
Cân virür katresine âb-ı hayât eylese yâd
- 15 Nûş iden katresini âb-ı hayâtı n'eyler
Var mıdur âb-ı hayâtuñ bu kadar lezzet ü dâd
- 16 'Aks-i nûrı içine düşse eger hürşîdüñ
Şanki âyîne de tâbende olur naķş-ı murâd
- 17 Lûleler her birisi reşha-çekân-ı tevhîd
Sübha-i lü'lü-yi ma' nâdur oķurlar evrâd¹²²⁴
- 18 Havzı¹²²⁵ gûyâ ki nümüdâr-ı hıyâz-ı kevşer
Gülşeni gülşen-i cennet gibi ezhârı güşâd
- 19 Evc-i havz her biri âbiş-ħor-ı gülzâr-ı İrem
Sâye şalmış aña evc naħl-i sipeh-dâr-endâd
- 20 Nesr-i t̄ayir ile murğ-ı ħaremi hem-pervâz
Bülbül-i zehre ile fehd-i felekde hem-zâd
- 21 Deşt ü kühsârı tutar şit ü şadâ-yı bülbül
Giceler şubha dek eyler nağamât u feryâd
- 22 Âh-ı bülbülleri var şâhib-i zıkr ü tevhîd
Rûz u şeb subha-güzârân-ı ħavâşş-ı evrâd
- 23 Vaķt-i temcîdde âğâz-ı nevâ eylerler
Biñ mü'ezzinleri var biri güzîn-i efrâd
- 24 Kıtıb-ı gerdün maħal-i merkez-i pergâr-ı ezal
Kıble-i mülk ü milel bedreķa-i râh-ı sedâd

¹²²² tâb-ı

¹²²³ Haste:Haste

¹²²⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²²⁵ Havz:Havz

- 25 ‘ Arş-temkîn [ü] felek-mertebe gerdün-serîr
Mürşid-i mesned-i dîn dâver-i pākîze-nihād
- 26 H̄ikem-endāz-ı kemālāt-ı ʔarīḳ-ı nebevî
‘ İlim-efrāz-ı kerāmāt u bülend-isti‘ dād
- 27 H̄āris-i milket-i dîn kāşif-i esrār-ı yaḳîn
Maḫḫar-ı sabr-ı kemāl-i kerem-i Rabb-i ‘ ibād
- 28 Ya‘ nî ḳuṭb-ı felek-evreng Muḫammed Dāḡî
Ser-i cünd-i nücebâ server-i ḫayl-i evtād
- 29 Maḫrem-i sırr-ı dili ‘ ilm-i ledün sulṫānı
Cünd-i ervāḫ ise emrine muṫî‘ ü münḳād
- 30 Hem-ser olursa n’ola naḫl-i ḳad-i ṫübāya
Cāy-nişinde o ḫavzuñ¹²²⁶ iki naḫl-i şimşād¹²²⁷
- 31 ‘ İlim-efrāḫte-i naḫl-i sipeh-dār-ender
Ḥavza-i ḫavz-ı laṫîfide o şāḫ-ı şimşād¹²²⁸
- 32 Perveriş-yāfte-i ḫıdmet-i dergāhuñdur
Pîş-i pîrāmen-i ḳabrinde o serd-i āzād¹²²⁹
- 33 Ğarḳ-ı envār-ı tecellî idi ol şems-i münîr
İnkişāf eyler idi zātına envār-ı reşād¹²³⁰
- 34 H̄āne-berdüşsuñ ammā ki şeh-i ‘ ālemsin
Cāy-ı temkînüñ olan kūh-ı dīli ‘ adn-ābād¹²³¹
- 35 Nükte-i zātını fehmi eyleyemez ‘ aḳl-ı ḫakīm
Rütbe-i ḳadrini idrāk idemez ‘ aḳl-ı müfād
- 36 Rüyimāl etse eger ḫāk-i reh-i dergehine
Olur elbette esîrān-ı melālet āzād
- 37 Elli yıl kūh-ı ḳanā‘ atde ‘ ibādet ḳılmış
Dāmen-i vaḫdete çekmiş ḳademi şa‘y ü cihād
- 38 Elli yıl çille-keş-i kūh-ı ‘ ibādet olmuş
Bir dıraḫtuñ idinüp sāyesini emn-ābād
- 39 Ol dıraḫt aña nihān-ḫāne-i vaḫdet olmuş
Rüz u şeb şavm u ‘ ibādātı idüp pîş-i nihād¹²³²

¹²²⁶ ḫavz:ḫavz

¹²²⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²²⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²²⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²³⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²³¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 40 İtmemiş kimseyi vâkıf dil-i āgāhından
Virmedi hīç der-i gencīne-i esrāra güşād
- 41 Harem-i pākini her sāl ziyāret eyler
Rub^ç -ı meskūnda olan zümre-i aḥbāb-ı vedād
- 42 Rūz u şeb tekyenüñ āmed-şüde-i mihmānı
Olmada muğtenem-i māyide-i zād u zevād
- 43 Şarf-ı yek-rūzesine belki kifāyet itmez
Naḳd-i gencīne-i Ḳārūn u Ferīdūn u Ḳubād
- 44 Şıǵmaya şu^ç le-i ḥurşīd gibi dünyāya¹²³³
Encüm-i nūr-ı kerāmātını etsem ta^ç dād
- 45 İnşā'allāh kerāmātını ol sulṭānuñ
İdeyin şafḥa-i taḳrīre ser-ā-pā inşād
- 46 Hāmem āyīne-i vaşfına muḳābil olsa
Berḳ urur nūr-ı siyeh gibi devāt içre midād
- 47 Ḳuṭb-ı gerdūn-ı nuzerā kūh-ı ḳanā^ç at içre
Eylemiş zātuñı Ḥaḳ bedreḳa-i nehc-i sedād
- 48 Bir sebiz-bergi ḥuzūruñda idüp dest-āvīz
Bir iki beyt ile aḥvālümü ḳıldum irād
- 49 Herkes aldı kerem eşnāf-ı kef-i luṭfuñdan
Bende ḥāşā ki ḳalam zār [u] melūl [ü] nā-şād
- 50 Eşheb-i himmetüñ olsun baña hem-pā her dem
Tā olam temşiyet-i rāh-ı sülūke mu^ç tād
- 51 Luṭf idüp şı^ç rimi ma^ç zūr tūt ey merd-i güzīn
İtdi zehr-āb-ı melālet beni efsürde-fu'ād
- 52 Şadef-i ṭab^ç mını her zāyir ider pür-lü'lü'
Beni de eyleme dil-teşne-i nīsān-ı murād
- 53 Yārī-i dil-şüdeye himmetüñ erzān eyle
Eyle her kār-ı ^ç asirinde aña istimdād

¹²³² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²³³ eflāke

K 26*

DER-SİTÂYİŞ-GERİ-İ HAZRET-İ ŞEYHÜLİSLÂM

- . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _
- 1 Zihî ʔalı^ç a-1 ilhâm-1 feyz-i Mevlâyî
Sürûd-1 müjdesi ʔoldurdu şahn-1 dünyâyı
 - 2 Hıoşâ ki devr-i tevâfuğ-ıtırâz-1 ʔutb-1 emel
Murâdum üstine döndürdi çarh-1 mînâyı
 - 3 Nedür bu baht-1 sa^ç id ü bu yâver-i ümmîd
Nedür bu şevğ-1 cedîd ü meserret-ârâyî
 - 4 Nedür bu mevhibe-i luğf-1 hâdî-i ezeli
Ne mümkün eylememek şükr-i luğf-1 mevlâyı
 - 5 Nedür bu ^ç ayş-1 nev-âyîn-i bezm-i Cemşîdî
Nedür bu mâye-i şâdî bu zevğ-ıpirâyî
 - 6 Nedür bu devr-i müsâ^ç id nedür bu emn ü emân
Nedür bu şevğ-1 tereffüh bu nüzheth-efzâyî
 - 7 Hased o rind-i Cem-âyîn bezm-i ^ç irfâna
O deñlü nüş ide farzâ ki câm-1 şahbâyı
 - 8 ʔaşup o demde mesâmmât-1 nâvedânından
Pür eyleye reh-i fevvâre-i süveydâyı
 - 9 ^ç Aceb mi lem^ç a-1 hikmetle rüşen olsa cihân
ʔonatdı şem^ç -i hidâyet sipihr-i vâlâyı
 - 10 Bulursa şimdi bulur halk-1 inşirâh-1 fu^ç ad
Görürse şimdi görür çarh-1 gerdîş-i re^ç yi
 - 11 Görindi âyîne-i ʔalı^ç ümde rüy-1 emel
^ç Aceb mi ʔutî-i dil olsa şimdi güyâyî
 - 12 Ki vaşf-1 fâzıl-1 devrâna eyleyüp âğâz
Riyâz-1 midhatine ide nağme-ârâyî
 - 13 O Hızr-1¹²³⁴ mu^ç cize-gü kıldı feyz-i enfâsı
Cihâna¹²³⁵ nâṭıka-bağş-1 dem-i Mesîhâ^ç yî
 - 14 O Bermekî-şiyem ü Aşma^ç i-nihâd-1 müdâm
Unutdurur keremi resm-i Hâtem-i¹²³⁶ ʔây^ç yî

* K 26:38a-39b.

¹²³⁴ Hızr:Hızr

¹²³⁵ Cihânda

- 15 O mefhar-i fuḍalā' midhatinde kilik-i ḳazā'
Yazar bu kevne ṣenā ṣafhasına inṣāyı
- 16 Huceste¹²³⁷-zāt-ı himem dāver-i sūtūde-ṣiyem
Sipihir-i cūd-ı kerem ' arṣ-ı ḳadr-i vālāyī
- 17 Cüneyd-i devr-i zamān Bū Ḥanīfe-i¹²³⁸ devrān
Nesaḳ-ṭırāz-ı beyān fahr-i ṣadr-ı dānāyī
- 18 Girih-küşā-yı hikem ḥākim-i ' ale'l-itlāk
Ṣeref-fezā-yı himem mesned-i mu' allāyī
- 19 Edīb-i maḥkeme-pīrā-yı meclis-i nebevī
Ḥıdīv-i memleket-ārā-yı kār-ı fermāyī
- 20 Cenāb-ı ḳuṭb-ı felek-pāye münkī-i devrān
Nizām-ı ḥāle çevirdi sipihir-i vālāyı
- 21 Yegāne memleket-ārā-yı mülk-i ma' nā kim
Müsellem oldu bu vādide aña yektāyī
- 22 Sipihir-mertebe kim āfitāb-ı iḳbāli
İḥāṭa eylemede āsumān u ḡabrāyı
- 23 Benān-ı kilki ki reṣk-āver-i ' uṭāriddür
Sipihre gösterür i' cāz-ı dest-i beyzāyı
- 24 Ṣihāb-ı ṣavleti kim ṣeb-revān-ı ' ālemdür
Dü-nīm iderdi ṭoḳınsa cebīn-i cevzāyı
- 25 O ' arṣ-mesned-i himmet nesīm-i luṭfundan
İrüşse reṣḥa-i nīsān-ı hikmet-i re'yi
- 26 Nücūmı ṣebnem ü gül ide māh-ı tābānı
Çemensitān ide ṣaḥn-ı sipihir-i ḥadrāyı¹²³⁹
- 27 Ḳıyām-ı bezmine ruḥṣat bulaydı çekmez idi
Müdām-ı püṣt-i felek inḥinā-yı¹²⁴⁰ a' zāyı
- 28 Alaydı zerre eger tāb-ı pertev-i keffin
Ṭutardı ṣa' ṣa' ası mihr-i ' ālem-ārāyı
- 29 Hemīṣe itmededür feyz-i rūḥ-ı enfāsı
Beyān-ı mu' cize-i nükte-i Mesīḥā'yı

¹²³⁶ Ḥātem:Ḥātem

¹²³⁷ Huceste-Huceste

¹²³⁸ Ḥanīfe:Ḥanīfe

¹²³⁹ ḥadrā:ḥadrā

¹²⁴⁰ inḥinā:inḥinā

- 30 Şükûh-ı bahtı cüvân pîr-i re'yi kâm-resân
‘ Aceb mi eylese hândân pîr ü bernâyı
- 31 Cenâb-ı mevci olur sübha-i dür-i şehvâr
Getürse feyz-i kef-i ebri cûşa deryâyı
- 32 Şemîm-i hulkın iletse eger nesîm-i şabâ
Tutardı nûkhet-i müşg âhuvân-ı şahrâyı
- 33 Göreydi şâhid-i bahtını Kays çekmez idi
Melâmet-i gam u sevdâ-yı ‘ aşk-ı Leylâ’yı
- 34 Sipihr-mertebe şadrâ hıdîv-i Cem-ķadrâ
Kul itdi cevdet-i tab‘ uñ o deñlü dünyâyı
- 35 Ki şubh olunca çekerler devâm ķadrûñ için
Müsebbihân-ı felek sübha-i şüreyyâyı
- 36 Sen ol edîb-i cihânsın ki böyle vaşf eyler
Dem-i maḥâsin-i fazluñ zebân-ı güyâyı
- 37 Güzîde-ķab‘ -ı ferîd ü hudâygân-ı vaḥîd
Edîb-i mekteb-i endîşe ḥusrev-inşâyı
- 38 Sen ol mu‘ allim-i menşûr-ı ‘ ilm ü¹²⁴¹ ḥikmetsin
Bulur selķa-i pākûñ fûnûn-ı şettâyı
- 39 O Bermekî-‘ atâsın ki feyz-i ebr-i kefûñ
Keremle pür-dür ider dâmen-i temennâyı
- 40 ‘ Aceb mi gül gibi devrûnde ḥalk şâd olsa
Bahâr-ı ma‘ deletûñ gülşen itdi dünyâyı
- 41 Elûnde ḥâme-i mu‘ ciz-nüvîs-i taḥrîrûñ
Cihâna gösterür i‘ câz-ı dest-i beyzâyı
- 42 Unutdı resm-i cefâyı felek zamânuñda
Ma‘ ârif ehli ile itmez oldu ğavgâyı
- 43 Velî benümle muşâfât itmedi gitdi
Ne çâre n’ eyleyeyin çarḥ-ı dñn-i ednâyı
- 44 Cihâni ğonce-i ebkem gibi ider ḥâmûş
Eger küşâde idersem dehân-ı şekvâyı
- 45 Çeh-i belâya atardum vücûdumı ammâ
Kıomaz ḥuzûra felek anda dâḥı şu‘ arâyı

- 46 Dilüm hadîka-i Baḥḥā'-y1 dehr iken benden
Felek yine şaḳınur zerre deñlü ḥurmāy1
- 47 Ben ol ġarīb-i cihānam ki görmedüm gitdi
Bu deñlü çekmiş iken cevri ü ḳahr-ı dünyāy1
- 48 Ne dest-yārī-i te'yīd-i devlet-i iḳbāl
Ne ḥōd mā'ide-i dehr ü baḥt-ı hercāy1
- 49 Ben ol peleng-i belāyam kim eylerin her şeb
Seḥāb-ı āhum-ile ceng-i şūr u ġavġāy1
- 50 Benem o dürr-i yetīm-i sevāḥil-i ġurbet
Gözüm yaşı n'ola cüş itdürürse deryāy1
- 51 Çeh-i melālete düşsem 'aceb mi Yūsuf-vār
Şeb-i ümīd-i siyeh necm-i baḥt-ı hercāy1
- 52 Ḥam itdi ḳāmetümi bār-ı ġayret-i aḳrān
Ne çāre n'eyleyeyin ḫālī' -i girān-pāy1
- 53 Melek-ḫıṣāl bu kevne ider midüm tavşif
Açaydı ġonce-i luḫfuñ derün-ı şeydāy1
- 54 Ne çāre kesb-i hüner iltifāt-i tām ister
Ki tā ziyād ide nikāt-ı [nazm-ı] ma' nāy1
- 55 Kerem degül mi bu dehrüñ şaḫīfesi üzre
Hemīşe zinde kılan rüh-ı Ḥātem-i¹²⁴² Ṭāy'ı
- 56 Keremdür añdıran el'ān bu bezm-i fānīde
Piyāle-i Cem'ı iklīl-i taḫt¹²⁴³ -ı Dārā'yı
- 57 Ġarāz ḳapuñda hemān 'abd-i kemterīnūñ olup
Olnca ḫıdmet-i vaşfuñd'idem hüner-zāy1
- 58 Ümīdüm ol ki bu nazm-ı cevāhir āşārum
İde mecālis-i luḫfuñda zīver-ārāy1
- 59 Ḳoma ayaḳda benüm gibi bārī eş'ārum
El üzre tut bu dür-i nazm-ı pāk-i ġarrāy1
- 60 Yeter bu mertebe itnāb-ı ḳāl ey Yārī
Du'āya başla Ḥudā'dan idüp temennāy1
- 61 Niteki mekremet-i hādī-i ezel dāyım
Pür ide luḫf-ı 'amīm-ile ḳalb-i dünyāy1

¹²⁴² Ḥātem:Ḥātem

¹²⁴³ taḫt:taḫt

62 Vücūd-ı pākūñ olup şıḥḥat ü şafā´da müdām
Cihānda çekmeyesin hīç gezend-i ferdāyı

K 27*

BERĀY-I ŞADR-I GÜZİN-İ CİHĀN EBŪ'L-FAZL-EST

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Ḥabbezā devr-i dil-ārā-yı meserret-temhīd
‘ Āleme virdi yine şevḳ-ı neşāt-ı cāvīd
- 2 Bārekallāh zihī devr-i hümāyūn-iḳbāl
Levḥaş-Allāh zihī mevhibe-i Rabb-i Mecīd
- 3 Bu ḳadar ancaḳ olur kevkeb-i sa‘ d-i ṭālī‘
Minnet Allāh’a zihī kevkebe-i baḥt-ı sa‘ īd
- 4 Ey hoşā vefḳ-ı murād üzre felek devr itdi
Buldı eyyām-ı zamāne eşer-i revnaḳ-ı ‘ īd
- 5 Tāzelendi reviş-i devr-i kühen-sāl yine
İtdi aḥkāmını taḳvīm-i ‘ adālet tecdīd
- 6 Ol ḳadar döndi felek ḳā‘ ide-i baḥt üzre
Eyledi ‘ ahd-i vifāḳı aramızda temhīd
- 7 Ol ḳadar şüre-sitān idi çemenzār-ı emel
İtdi şād-āb anı ebr-i reşēhāt-ı cāvīd¹²⁴⁴
- 8 Rūşen oldı dil-i hūrşīd-i cihān-tāb gibi
Nice biñ perde-i ḥayret çekilen çeşm-i ümīd
- 9 Böyle bir devr-i dil-ārā-yı müsā‘ idde tamām
‘ Āleme itdi tevāfuḳ o ḳadar baḥt-ı sa‘ īd
- 10 Ḳalmadı hīç girih-i ‘ uḳde-i mā-lā-yenḥal
Oldı ḥal rişte-i ḥikmetdeki bend ü ta‘ ḳīd
- 11 Demidür ḥāriḳ-ı ‘ āde gele bu devre bahār
Gerçi kim faşl-ı ḥazānda¹²⁴⁵ seçilür zerd ü sefid
- 12 Şimdiden soñra çemenzār-ı sūḥanda¹²⁴⁶ olsun
Her ḳalem naḥl-i berümend-i riyāz-ı cāvīd
- 13 Demidür ehl-i dilūñ şekl-i sūtūr-ı nazmı
Olsa ger şāne-i merḡüle-i zülf-i nāhīd

* K 27:40b-41b.

¹²⁴⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²⁴⁵ ḥazān:ḥazān

¹²⁴⁶ keremde

- 14 Demidür kıl-k-i siyeh-kār-i Mānī-i ḥayāl
Eyleye māşıta-i şafha-tırāz-ı tesvīd
- 15 Demidür ola şüküfte-gül ü gülzār-ı emel
Demidür ola ber-āverde-nihāl-i ümmīd
- 16 Böyle bir mevsim-i ferḥunde-eşerde ādem
Niçün almaz eline gül gibi cām-ı Cemşīd
- 17 Eşer-i feyz-i tarāvetle cihān bāğ-ı İrem
Müjde-i yümn-i sa‘ ādetle zamān revnaḳ-ı ‘īd
- 18 Böyle bir devr-i meserretde süḥan-sencānuñ
Bulur endişesi sermāye-i ‘irfān-ı müfīd
- 19 Bu kadar ḥüsn-i tedārük nice bulurdı cihān
Olmasa meşveret-i re‘y-i Ḥudāvend-i ferīd
- 20 O hüner-mend-i kirām-ı güherüñ kıl-k-i ḳazā‘
Vaşfını böyle ider şafha-i ‘arşa tesvīd
- 21 Revnaḳ-efrüz-ı tarab-ḥāne-i edyān u milel
Dāniş-āmüz-ı kütüb-ḥāne-i fazl u tefrīd
- 22 Feylesōf-ı süḥan-ārā-yı debistān-ı ‘ulūm
Nāşihü‘d-devle edīb-i hüner-endüz-ı reşīd
- 23 Bū ‘Alī re‘y ü Felāṭun dem ü Risto ḥikmet
.....¹²⁴⁷
- 24 Kār-fermā-yı mühimmāt-ı umūr-ı ‘ālim
Rāst-girdār-ı nigū-kār-ı serīr-i te‘bīd
- 25 Kām-kār-ı ‘ulemā ya‘ nī Ebu‘l-Fazl k’olur
‘Aḳl-ı kül medrese-i fazl-ı kemālinde mu‘īd
- 26 Nāfizü‘l-ḥükm-i ‘adālet kim olur hem-vāre
Ḥükm ü ‘adli ile bünyān-ı şerī‘at te‘yīd
- 27 Mesned-ārā-yı fazīlet ki ser-i kilki olur
Der-i gencīne-i esrār-ı ma‘āniye kilīd
- 28 Keşf olur ṭab‘ına bir demde nigāh etse eger
Levh-i maḥfūzda¹²⁴⁸ āyīne-i envār-ı Mecīd¹²⁴⁹
- 29 Nüktesi nüşha-i dībāce-i dīvān-ı ezel
Ḥāmesi lüle-i ser-çeşme-i ‘ayn-ı cāvīd

¹²⁴⁷ Bu mısra boş bırakılmıştır.

¹²⁴⁸ maḥfūz:maḥfūz

¹²⁴⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 30 Dili gencîne-i ilhâm-ı Hudâvend-i hakîm
 Ȧb' ı deryâ-yı fazîlet süĥanı mervârîd
- 31 Ȧlemi reşĥa¹²⁵⁰-tırâzende-i gülzâr-ı 'ulûm¹²⁵¹
 Süĥanı 'uĥde-güşâyende-i ser-i temcîd¹²⁵²
- 32 Dergeh-i 'adli penâh-ı ser-i ĥayl-i 'ulemâ'
 Meş'al-i luţfı ziyâ'-bahş-ı tarîĥ-ı tevĥîd
- 33 Nefĥa-i ĥulķı ile ġâliye sâyende nesîm
 Reşĥa-i cûdı ile tâze çemenzâr-ı ümîd
- 34 Hükmi ger nehy-i fesâd eylese a' dâya olur
 Girih-i silsile-i ĥahr u cezâ' حَبْلِ وَرِيدٍ¹²⁵³
- 35 Müstenîr olsa eger âyîne-i Ȧb' indan
 Neyyir-efrûz ola her zerre mişâl-i ĥürşîd
- 36 Şadr-ı 'âlî-nazarâ fâzıl-ı rûşen-güherâ
 Ey ĥudâvend-i yegâne süĥan-ârâ-yı vaĥîd
- 37 Sensin ol nâdire-pîrâ-yı ma'ânî kim olur
 Her sözüñ silk-i güher-rîz-i biĥâr-ı tevĥîd
- 38 Eylemiş şadr-ı 'adâletde vücûd-ı pâküñ
 Ȧuvvet ü ĥudret-i tevfiĥ-ı ilâhî te'bîd
- 39 Kime kim rehber ola bedreĥa-i iĥsânuñ
 Yolına şem'-i hidâyet olur elbette bedîr
- 40 Pür olur nükheth-i gül-berg ile gülzâr-ı emel
 Nefĥa-i bād-ı bahâr-ı keremüñ olsa vezîr¹²⁵⁴
- 41 Baña da rehber olursa n'ola luţfuñ zîrâ
 Ȧalmışam zulmet-i âlâmda me'yûs-ı medîd
- 42 Mû-şikâfâ n'ola ĥall eyler-iseñ lâyıĥdur
 Buldı ser-rişte-i emniyye-i kârum ta'ĥîd
- 43 Yüz tutarsa baña âyîne-i luţf u keremüñ
 Gülerek çehre-i maĥşûdum olur anda bedîd

¹²⁵⁰ naġme

¹²⁵¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²⁵² Süĥanı dürr-i girân-mâye-i genc-i dâniş/Ȧlemi serv-i felek-sâye-i bâġ-ı tefrîd

¹²⁵³ ĥabl-i verîd: şah damarı.Kur'ân-ı Kerîm, Kaf, 50/16'dan iktibastır. Âyetin tamamı şöyledir: وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعَلْمُ مَا نُؤَسِّسُ بِهِ نَفْسَهُ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ “Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. V, s. 59)

¹²⁵⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 44 Olur ihsân-ile insân ‘*abîdü’l-ihsân*¹²⁵⁵
Südde kııl bende-i dergâhuñı teb‘îd¹²⁵⁶
- 45 Meclis-i hâşş u laţîfünde çerâğ eyle beni
Tâ idem haşre degin şu‘le-i medhûñ te‘yîd
- 46 oma maħrûm beni luţf u ‘aa demleridür
Raħm kııl hâlûme ey cûd u mekârimde ferîd
- 47 Elüñ aç urma du‘â demleridür ey Yârî
Eyle der-hû‘aste-i mevhibete Rabb-i Mecîd
- 48 Tâ ki devr ide felek kıa‘ide-i kâñ üzre
İde günden güne hem ‘ahd-i vifâkı tecdîd
- 49 Şadr-ı ‘izzetde vücûduñ ola dâyim maħmûd
Devlet ü rif‘atüñe eyleye Bârî te‘bîd
- 50 Baħt u ibâl mülâzım zafer-i kâñ nedîm
‘Ömr ü devlet mütezâyid şeref-i baħt mezîd

K 28*

BERÂ-Y-I MAĤMİDET-ÂRÂ-YI FÂZİL-I DEVRÂN

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Bârekallâh zihî luţf-ı Ĥudâvend-i Kerîm
Oldı dünyâ yine reşk-âver-i firdevs ü na‘îm
- 2 arhı encümle yine gülşen-i ezhâr itdi
Reşha-i feyz-i nem-i Ĥikmet-i dâdâr-ı kıadîm
- 3 Dem-i ‘İsâ’dan ider da‘vâ-i ezhâr-ı emen
Bâğa uğradı meger kıâfile-i bâd-ı nesîm
- 4 Kâse-i gül zer-ile oldı yine mâl-â-mâl
Kîsesin şebnem ile ĝonceler itdi pür-sîm
- 5 Demidür bâğda ola zemzeme-i nûş-â-nûş
Demidür murğ-ı emen ide şalâ-yı ta‘mîm
- 6 Demidür lâle-i gülşen eline câmın alup
Bezm-i gül-ĝonceleri eyleye Ĥandân u besîm

¹²⁵⁵ Arapça veciz bir söz/atasözü olup cümlenin aslı “el-İnsânü abîdü’l-insân”dır. “İnsan ihsânın kuludur” mânâsındadır ve Hz. Ali’ye isnat edilmektedir.bkz. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, Sütun Yayınları, İstanbul, 2008, c. 1, s.401; Mehmet Yılmaz, *Dört Halifeden Vecizeler Sözlüğü*, Şüle Yayınları, 2003, s.201; Numan Yazıcı, *Arapça-Türkçe/Türkçe-Arapça Atasözleri ve Deyimler*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2003, s.286.

¹²⁵⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* K 28:41b-43b.

- 7 Demidür çāk-i girībān ide her ğonce yine
Demidür olsa şüküfte gül-i gülzār-ı na‘im
- 8 Nice eyyām bula mertebe-i rüz-ı efzūn
Nice nā-kām ola verzīde-i elṭāf-ı ‘amīm
- 9 Nice diller ola ḳandīl-i ṭarab-ḩāne-i Cem
Şu‘le-i nūrın ide mesned-i māha taḩdīm
- 10 Nice ‘aşık ola şāyeste-i elṭāf-ı nigāh
Nice ma‘şūḩ ide ğamze-i ḩūn-rīzi ḩalīm
- 11 Nice diller ola perdāḩte-i bezm-i sūrūr
Nice ecsām ola endāḩte-i renc-i saḩīm
- 12 Getür ey sākī-i ḩūrā-yı ṭarab-ğāh-ı cinān
Ol şarābı ki virür neşvesi keyf-i tesnīm
- 13 Nice mi bir ḩadeḩin als’ele bir rind-i cihān
Her cinānı virür ārāyiş-i tāc u dīhīm
- 14 Nice mi oñdurur ‘uşşāḩa leb-i cānānı
Nice mi cāmı ider mühr-i Süleymān’ı zemīm
- 15 Nice mi bāriḩa-i pertev-i la‘līn cāmı
Pençe-i çarḩa şafaḩ-veş ura şad¹²⁵⁷ dāğ-ı elīm
- 16 O mey-i şa‘şa‘a-efrūzı getür kim eyler
Cür‘ası çeşme-i ḩürşīd-i cihān-tābı ḩamīm
- 17 Öyle mest eyledi şabā-yı ma‘ānī dilümi
Görinür sāğar-ı meh dīdeme bir ḩalḩa-i¹²⁵⁸ cīm
- 18 Başlayam vaşfına ol zāt-ı kerīm inşānuñ
Reşḩ ide ṭab‘uma tā nükte-ṭırāzān-ı fehīm
- 19 O melek-ḩulḩ u felek-mertebe kim kilḩ-i ḩazā’
Vaşfını böyle ider şafḩa-i ‘arşa terḩīm
- 20 Şaf-şikāf-ı fużalā’ server-i ḩayl-i ‘ulemā’
Mültecā-yı fuḩarā dādger-i heft-ıḩlīm
- 21 Pīr ü müctehidīn-i bedreḩa-i Ka‘be-i dīn
Meş‘al-efrūz-ı reh-i ḩāfile-i şer‘-i ḩavīm
- 22 ḩikem-endāz-ı maḩālāt-ı fūnūn-ı şettā
‘İlim-efrāz-ı kemālāt-ı serīr-i tekrīm

¹²⁵⁷ bir

¹²⁵⁸ ḩalḩa:ḩalḩa

- 23 Kādi-i' asker-i şahen-şeh-i ser-mesned-i Rüm
Kıble-i cāh u celālin felek eyler ta' zīm
- 24 Şadruma kevkebe kim şa' şa' a-ı nūrından
Neyyir-efrūz ola hūrşid ile eflāk ü edīm
- 25 Sühanı ' uqde-güşâyende-i sırr-ı mübhem¹²⁵⁹
Kalemi şem' -i dil-efrūz-ı şebistān-ı harīm¹²⁶⁰
- 26 Sözi lü' lü-yi girān-māye-i iklil-i hüner
Dili gencine-i esrār-ı Hudāvend-i hakīm
- 27 O şeh-i memleket-i dāniş ü gerdün-mesned
Etse dünyāya füyūzāt-ı ' ulūmın taksīm
- 28 Ne kadar kec-sühan u aḥvel ü şeb-kūr olsa
Eyleye ḥayt-ı kemāle yine dürler tanzīm
- 29 Feyz-i enfāsi ider mürde-i şad sāl-i ğama
Neşr-i i' cāz-ı dem ü nefḥa-i¹²⁶¹ ' İsa vü Kelīm
- 30 Tab' ı ol baḥr-ı sühandur ki hūrūş itdükçe
Mevc-i devvārı olur sübḥa-i lü' lü-yi nazīm
- 31 Bād-ı nār-ı ğazabı olsa gülistāna vezān
Eyleye goncesini aḥker-i kânün-ı caḥīm
- 32 Şerer-i ḳahrı güzār etse eger kühsāra
Lālenün baĝrın ide süḥte-i dāĝ-ı elīm
- 33 Reşḥa-i feyz-i nem-i luḥfi ger olsa cārī
Dürr ü şahbā ola hem-reng-i ḥabāb-ı tesnīm
- 34 Nükhet-i ḥulḳımı ḳaldursa şabā eflāke
Micmer-i çarḥı ide laḥlaḥa-fersā-yı şemīm
- 35 Çemen-i nāfe-güşâyende-i ḥulḳından olur
Bāĝda ğāliye sāyende bahār ile nesīm
- 36 Bāb-ı iḳbāline hūrşid-i felek zer-gülmih
Tāk-ı iclāline eflāk kemer-beste-i sīm
- 37 Devr-i ' adlinde fenā-yı felege baş egmez
Belki ' arş-ile ider baḥş-i mübāhāt-ı ' azīm
- 38 Emr ü tedbīrine vā-beste o deñlü eflāk
Bezme tertīb¹²⁶² için eylese fermān-ı ' amīm

¹²⁵⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²⁶⁰ Kalemi nāḥka-baḥşā-yı dehān-ı ma' nā/Sühanı ' uqde-güşā-yı dil-i erbāb-ı fehīm

¹²⁶¹ nefḥa:nefḥa

- 39 Bāde-i nāb şafaḫ sāġar-ı zerrīn hūrşīd
Çarḫ-ı heftem aña meclis melekūt ise nedīm
- 40 Olamaz zāt-ı şerīfūñ gibi ‘ aḡl-ı evvel
Vāḫıf-ı ‘ ilm-i ebed kāşif-i esrār-ı ‘ alīm
- 41 Görse ḫānūn-ı şerī‘ atde maḫām-ı¹²⁶³ ‘ adlīn
Tā felekden düşüre çengini nāhīd-i ‘ aḫīm
- 42 Dāverā dād-gerā ‘ ādil-i ‘ ālī-nazarā
Ey Ḥudāvend-i felek-ḫadr melek-ḫūy u bīm
- 43 Sensin ol mihr-i cihān-gīr-i kerem nūruñdan
Neyyir-efrūz ola her kūşede zevvāt-ı remīm
- 44 Sensin ol şaf-şiken-i ‘ arşa-i cünd-i fużalā’
Pençe-i re’yüñe şunıldı zimām-ı ta‘ līm
- 45 Yazayın şafḫa-i eflāke sevād-ı ‘ adlūñ
Naḫş-kārān-ı melāyik ide aña teslīm
- 46 Olayın medḫūñ ile velvele-ārā-yı cihān
Reşk ide kevkebe-i ṭab‘ uma erbāb-ı fehīm
- 47 Minnet Allāh’a ki virmiş baña feyyāz-ı ezel
Ṭarz-ı şebt-i ḫalem-i ‘ uḫde-güşā-yı tefhīm
- 48 Süḫanum nāṭıḫa-ārā-yı debistān-ı hūner
Ḳalemüm māşıṭa-pīrāyī-i ressām-ı ‘ adīm
- 49 Baḫr-ı ṭab‘ umda dür-i ma‘ nā nümāyān olsa
Nazm ider rişte-i evşāfuña her ‘ azm-i remīm
- 50 Yaġsa nīsān-ı telāfī gözümün şāḫiline
Şadef-i dilde iderdüm nice dürler tanzīm
- 51 Benem ol Rüstem-i heft-ḫ‘ ān-ı ṭarīḫ-ı āşüb
Heft- eflāk-ile her şeb iderin ceng-i ‘ azīm
- 52 Hīç bilmem ne durur kīnesi erbāb-ı dile
Āh uşanmaz mı cefādan ‘ acabā çarḫ-ı le‘īm
- 53 Her zamān sūz-ı derūnum ile germ-ābe-şıfat
Külḫen-āsā şaların ‘ āleme bir dūd-ı vaḫīm
- 54 Bulmadı naḫd-i revācı güher-i āmālüm
İtmede baḫt-ı siyāhum beni her gün terġīm

¹²⁶² āġāz

¹²⁶³ nevā-yı

- 55 Bir nefes kām-revā olmağı ümmīd etsem
Aña da va^c de-i şad-sāle virür çarḫ-ı le^cim¹²⁶⁴
- 56 Koma maḥrūm beni luṭf u ^c aṭā^c demleridür
Raḥm kıl ḫālūme ey dāver-i mülk-i tekrīm
- 57 Bir efendim var-iken sencileyin ^c ālemde
Yā kimūñ varup olam sāye-i cāhında muḫīm
- 58 Söz tamām oldu yeter şekve-i baḫt ey Yārī
Eyle der-ḫ^cāste-i luṭf-ı Ḥudāvend-i ^c alīm
- 59 Nitekim maḫdem-i şāhen-şeh-i nev-rüz-ı bahār
İde dünyā yüzini çün İrem-i bāğ-ı na^cim
- 60 Gevher-i zātı ola mahmidet-ārā-yı cihān
İftihār eylese anuñ ile tāk u dīhīm
- 61 Āsitānı ola tā^c arş-ı ^c alādan a^c lā
Aṭlas-ı çarḫ ola dergehine ferş-i ḫarīm

K 29*

BERĀY-I ḤAZRET-İ ĀN FĀZİL-I RÜŞEN-GÜHER GOFTEM

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Şükür Ḥudā'ya irüp ^c avn u luṭf-ı rabbānī
Cihānı mühr-i ^c adāletle kıldı nūrānī
- 2 Ḥoşā muvāfaḫat-ı baḫt u ṭālī^c -i firūz
Zihī müsā^c ade-i devlet-i cihān-bānī
- 3 Hem itdi ^c ālemi Vehhāb ismine maḫzar
Zihī mevāhib-i esmā-yı zāt-ı Raḥmānī¹²⁶⁵
- 4 Bu demde hep edeb-āmūz-ı ḫudsiyān-ı felek
Şeb [ü] seḫer ola meşgūl-i sübḫa-gerdānī¹²⁶⁶
- 5 Cihānı eyledi şāyeste-i feyyāze-i cūd¹²⁶⁷
Zihī ^c aṭiyye-i eltāf-ı feyż-i sübhānī
- 6 Penāh-gāh-ı emān oldu şeh-per-i iḫbāl
Cihān ğunūde-ser-i sāye-bān-ı raḥmānī

¹²⁶⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* K 29:43b-45a.

¹²⁶⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²⁶⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹²⁶⁷ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

- 7 Bu demde eyledi nādidegān-ı ümmīde
Felek müsā'ade baht-ı le'īm-i ihsānı
- 8 Nesīm-i 'adl-ile açıldı ğonce-i hātır
Nevāya geldi cihānuñ hezār destānı
- 9 Çemende itdi seririni gösterānide
Tonatdı şevket-ile şāh gül-i gülistānı
- 10 Ki tā ki devlet-ile eyleye anı teşrīf
O taht¹²⁶⁸-gāh-ı 'ulūmuñ re'īs ü sulţānı
- 11 O tāt-baht-ı cihān dūdmān-ı 'adlinde
Bütün zamāna ider iktisāb-ı sāmānı
- 12 O Bermekī-siyer ü Aşma'ī-nihād-ı müdām
Cihāna 'āţifet-i cūdı kıldı erzānı
- 13 O māt-ı bī-kelef-i neyyir-i sipihr-i şeref
Fürūğ-ı 'adli açar zulmet-i şebistānı
- 14 Odur o memleket-ārā-yı fāzıl-ı devrān
Odur hūlāşa-ı taqdīr-i şun' -ı Yezdānı
- 15 Nesak-tırāz-ı fazāyil sūhan-nüvāz-ı edīb
Yegāne ma' delet-ārā-yı şadr-ı dīvānı
- 16 Şeh-i serir-i fazilet cenāb-ı 'Abdullāh
Cihānda şimdi odur Bū Hanīfe-ı¹²⁶⁹ şānı
- 17 Huceste¹²⁷⁰-kevkebe 'ālī-nijād kim oldur
Sipihr-ı ma' deletüñ āfitāb-ı rahşānı
- 18 Müdekkık-ı fużalā' mū-şikāf-ı ehl-i sūhan
Bilür cevāhir-ı tab' -ı daķıķa-sencānı
- 19 Zebān-ı nādire-perdāzı kufl-i genc-i emel
Beyān-ı nūkte-tırāzı nümün-ı sübhānı
- 20 Derūnı perde-i taqdīre rāz-dān-ı harem
Zāmiri maḥz en-i esrār-ı vahy-i sübhānı¹²⁷¹
- 21 Nüfūz-ı hükmi keser 'ırķ-ı cān-ı eşrārı
Düzer 'imāret-i dünyāyı re'y-i itķānı

¹²⁶⁸ taht:taht

¹²⁶⁹ Hanīfe:Hanīfe

¹²⁷⁰ Huceste-Huceste

¹²⁷¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 22 Ğubār-ı ‘ālemi pür-müşğ iderdi baħr-ı¹²⁷² gül-āb
Nesīme laħlaħa-baħş olsa bŷy-ı iħsānı
- 23 İderdi şŷre-sitān-ı zemīni pür-şādāb
Kefinden irse eger feyz-i ebr-i nīsānı
- 24 Nevā-yı nāy gibi ādemi ider ħāmŷ
Kim etse meclis-i vaşfında ħāme-cŷnbānı
- 25 Nesīm-i ħulķı vezān olsa sebze-zāra aĉar
Mişāl-i turre-i ħŷbān-ı sŷnbŷlistānı
- 26 O deñlü ħalkā çekilmiş simāt-ı in‘āmı
Felekde ĉurş-ı meh ŷ mihr anuñ iki nānı
- 27 Mezāk-ı kevn ŷ mekānı iderdi şīrīn-kām
Simāt-baħş-ı cihān olsa ħŷān-ı iħsānı
- 28 Bir elde mŷhr-i ‘adālet bir elde tīğ-ı hŷner
Mŷsaħħar eylemede milket-i Sŷleymān’ı
- 29 Felek-şŷkŷh kerīmā melek-şiyem şadrā
Eyā sipihr-i kemālŷn meh-i dıraħşānı
- 30 Sen ol ŷehen-şeh-i kişver-gŷşā-yı ħikmetsin
Āazıldı şŷhretŷne sikke-i cihān-bānı
- 31 Sen ol firişte-ħışāl [ŷ] melek-şiyemsin kim
Āul itdi cevdet ŷ cŷd[un] ¹²⁷³ enām [u] insānı
- 32 Cihānda şŷkrŷm odur ‘abd-i kemterīn itdi
Vŷcŷd-ı cŷd-ı ŷi‘āruñ bu ben ŷenā-ħŷānı
- 33 Velīk ĝonce-şıfat ħār-ı ĝamla dil-tengŷm
Ne āl-yile aĉayın bilmezin dil ŷ cānı
- 34 Kime ŷikāyet idem baħt-ı ser-girānumdan
Ki itdi cān u dil-i zāra cevri ŷ udvānı
- 35 Ĥam itdi kāmētŷmi bār-ı hīzem-i ĝayret
Ne ĉāre n’eyleyeyin ŷālī‘-i girān-cānı
- 36 Keşākeş-i sitem-i kevkeb-i siyāhumdan
Kŷl itdi ŷu‘le-i āhum sipihr-i gerdānı
- 37 O deñlü āteş-i ĝam dilde oldu pür-tef ŷ tāb
Eritdi sŷz-ı derŷnum ħadīd-i sendānı

¹²⁷² baħr-ı:baħrı

¹²⁷³ -i ŷab‘ ŷñ

- 38 Şafâda mesned-i ‘ izzetde cümle aqrânım
Nişîmen itmedeyin bense hâk-i hîzlânî
- 39 Nice hâlâş olayın dest-i çarh-ı zâlimden
Hezâr pâre ider gonce-veş giribânı
- 40 Olaydı nîrû-yı bâzû-yı ruşsatı elde
Yıkardı üstüme bulsa bu heft-eyvânı
- 41 Benüm için dimiş ‘ Örfî cefâ-yı gerdişden
Bu beyt-i şekve-tırâz u melâlet-‘ unvânı
- 42 Ne-mî-vezed zi-cihân bād ber-dilem hergiz
Ki zülf şâhid-i nuţkem kuned perişânî¹²⁷⁴
- 43 Düşürdi baht-ı siyâhum reh-i zalâma beni
Fürûğ-ı kevkeb-i ihsânun it nigezbânı
- 44 Be-naqd-i dîde-i ğurbet-keşân-ı müflis ü ‘ür
Be-faqr u fâka-i endüh-ı teng-destânî
- 45 Be-zahm-ı hâr-ı muğaylân-ı sîne-i ‘ uşşâk
Be-çâk çâk-i giribân-ı dil-figârânî
- 46 Be-fikr-i leyle-i miñnet-keşân-ı dür u dirâz
Be-ye‘ s-i hayret ü efkâr-ı nâ-murâdânî
- 47 Be-şûre-bahtî-i sîr-âb-ı gonce-i âmâl
Be-nağme-sâr-ı dil-i ‘ andelîb-i nâlânî
- 48 Be-ţanz-kârî-i tîlî‘ be-‘ işve-kârî-i baht
Be-dâd-ı kevkeb-i târîk-i şu‘ le-pinhânî
- 49 Be-jerfî-i yem ü dürr-i şigerf-bîn¹²⁷⁵-i necât
Be-mevc-hîz¹²⁷⁶-i kefi eşk-i çeşm-i ‘ ummânî
- 50 Elüm alup kıoma kıaldur reh-i melâletden
Bu hâkisâr u ser-efkende zâr u hayrânı
- 51 ‘ Ale’l-ħuşûş ola dil-figâr-ı pister-i ğam
Nigâh-ı şefkat ile gözle nâ-devâyânî
- 52 Benem o dürr-i yetîm-i fütâde-pây-ı nazâr
Gözüm yaşı n’ola cüş itdürürse ‘ ummânî

¹²⁷⁴ Örfî’ye âit bu beyt için bkz. Örfî Muhammed Zeyneddîn Alî Şîrâzî, *Dîvân*, Milli Kütüphane, Ankara İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, Arşiv Numarası: 06 Hk 438, 60b vr.

¹²⁷⁵ rîz

¹²⁷⁶ hîz:hîz

- 53 Degül nücüm-1 sipihr kebūda zeyn itdi
Duḡān-1 āteş-i āhum şerāre-i cānı
- 54 Mişāl-i turre-i dilber bölük bölük oldı
Ne çāre cem' idemem ḡaṭır-1 perīşānı
- 55 Olurdı Yūsuf-1 ṭab' um ' azīz-i Mıŝr-1 süḡan
Helāke kaşd ider ammā zamāne ihvānı
- 56 Melek-ḡışāl bu kevne ider midüm tavşif
Açaydı sāḡar-1 luṭfuñ derün-1 behnānı¹²⁷⁷
- 57 Kemāl-i mertebe luṭfuñ zahir olaydı baña
Añılmaz idi cihān içre nazm-1 Selmānı
- 58 Mezāk-baḡş ola raṭl-1 girān-1 luṭfuñ şun
Ḳoma ayakda benüm gibi ehl-i ' irfānı
- 59 Ḥarāb iderse de ger ḡān-ḡāh-1 cismüm ecel
Yine medihūñe vaḡf eylerin dil ü cānı
- 60 Ne deñlü ḡavṭa-ḡūr-1 rüy-1 baḡr-1 ḡaclet¹²⁷⁸ isem
Revā budur yine gösterme mevc-i pīşānı
- 61 Benem o mest-i ser-endāz-1 sāḡar-1 ḡayret
Getürmezin gözüme mihr ü māh-1 devrānı
- 62 O deñlü meşrebi şāfi ki çeşme-i dilümün
Aḡıṭdı lüle-i ḡāmemden āb-1 ḡayvānı
- 63 Şariri-i ḡalemüm ' andelīb-i naḡme-serā
Zevāhir-i kelimātum riyāz-1 Ḥāḡānı
- 64 Benem o şukḡa-ṭırāz-1 cihān-1 ma' nā kim
Müsellem oldı baña kişver-i süḡan-dānı
- 65 Kelāmuñ eyleme ıṭnāb demdür ey Yārı
Sözünü muḡtaşar it buldı ḡadd ü pāyānı
- 66 Hemişe eyleye dāniş-verān-1 pāk-edā'
Medār-1 medḡ ü şenā' ol şehen-şeh-' unvānı
- 67 Cihānı kevn gibi zabt ide aḡter-i baḡtı
Şu' ā' -i meh-çe-i iḡbāli ola nūrānı
- 68 Mü'ebbed eyleye Ḥāḡ mesned-i şadāretde
Hemiş eyleye pīrāye şadr-1 dīvānı

¹²⁷⁷ behnān:pehnān

¹²⁷⁸ ḡaclet:ḡaclet

K 30*

BERĀY-I MİDĤAT-İ ‘ĀLĪ-HĪMEM Ĥ‘ĀCE-ZĀDE¹²⁷⁹

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Seher ki müjde-i ‘îd itdi ‘âleme hürşîd
Açıldı gülşen-i iqbâlden gül-i ümmîd¹²⁸⁰
- 2 Seher ki feyz-i nesîm-i bahâr-ı nev-rûzı
Cihâna nefha-i firdevs gibi oldu vezîd¹²⁸¹
- 3 Hşâ ki yümn-i meh-i ‘îd mu‘teber-eyyâm
Cihâna virdi yine bir kadehle şevk-ı cedîd¹²⁸²
- 4 Ne ‘îd çehre-i âyîne-i şafâ’ rûzı
Ne ‘îd gicesi kâdr-i şerefle yümn [ü] sa‘îd¹²⁸³
- 5 Ne ‘îd feyzi tarâvet-güşâ-yı gülşen-i kâm
Ne ‘îd mevsimi zînet-tırâz-ı bezm-i ümîd¹²⁸⁴
- 6 Helâl-i ‘îd ki gird-i ufukdan oldu ‘ıyân
Hayâl itdüm anı çeng-i kâmet-i nâhîd
- 7 Şabûhı teşneler añlar ki câm-ı şahbâdur
Zuhûrın itnese raşşende maţla‘-ı hürşîd
- 8 Bu demde müttefik oldu sipîhr ü tâli‘ ü baht
Yine vifâk-ı muşâfâtın itdiler tecdîd
- 9 Nice zamân idi vâ-mânde-râh-ı ğurbet idüm
Vuşul-ı Ka‘be-i âmâlüm olmuş idi ba‘îd
- 10 Nice zamân idi nâdîde-kâm-ı ‘âlem idüm
Bu demde kâm-ı revâ itdi Kirdgâr-ı Mecîd
- 11 Be-kavl-i zîc-nüvisân bu demde dünyânuñ
Hem oldu kevkeb-i sa‘dü’l-su‘üd-ı baht-ı¹²⁸⁵ sa‘îd
- 12 Cihân feyz-i tarâvetle oldu bâĝ-ı İrem
Zamâne yümn-i sa‘âdetle buldı revnaĝ-ı ‘îd

* K 30:45a-46b.

¹²⁷⁹ Ĥ‘âce:Ĥ‘âce

¹²⁸⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır

¹²⁸¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır

¹²⁸² Beyit der-kenarda yazılmıştır

¹²⁸³ Beyit der-kenarda yazılmıştır

¹²⁸⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır

¹²⁸⁵ baht-ı:bahtı

- 13 Cihāna şa‘ şa‘ a-bār oldı neyyir-i iqbāl
Zihī ʔulū‘ -i cihān-gīr-i tābiş-i hūrşīd
- 14 Külāhın atdı felek bām-ı ‘ arşa şevķinden
Melāyik eylediler āsumāndan tevħīd
- 15 ʔaraf ʔaraf şaf-ı rindān ‘ aşķ-ı mey-gedede
Demidür etseler āġāz-ı meclis-i cāvīd¹²⁸⁶
- 16 Nevā-yı lehçe-i muʔrib¹²⁸⁷ şadā-yı ʔulķul-i mül
Pür itdi bezm-i gülistānı şevķ-ı güft ü şinīd
- 17 ‘ Aceb mi ʔüʔi-i dil olsa şimdi naġme-serā
Göründi āyīne-i ʔālī‘ inde rūy-ı ümīd
- 18 Demidür ehl-i dilūñ şekl-i saʔr-ı erķāmı
Olursa şāne-i mergūl-i ʔurre-i nāhīd
- 19 Meh-i nevi yine şakķ eylemiş debīr-i felek
İde şahāyif-i eflāke nāmını tesvīd
- 20 O mihr-i burc-ı kerem āfitāb-ı evc-i himem
Medār-ı maķşad-ı ‘ ālem hudāyġān-ı ferīd
- 21 Muħīʔ-i cūd u kerem dāver-i güzīde-şiyem
Yegāne memleket-ārā-yı ‘ ālem-i tecdīd
- 22 Girih-güşā-yı şer‘ -i hākim-i ‘ ale’l-ıtlāk
‘ İlim-firāz-ı ʔarīķ-ı ħikem kerīm-i vaħīd
- 23 Muħīʔ-i ‘ ālem-i ħikmet cenāb-ı ‘ Abdullāh
Odur ‘ ulūm-ile sulţān-ı ‘ ālem-i tefrīd
- 24 Huceste¹²⁸⁸-kevkebe-i feylesōf-ı devrān kim
Zemīne gün gibi envār-ı¹²⁸⁹ ‘ adli oldı bedīd
- 25 Bülend-i menķabe-pīrā ki farʔ-ı ‘ adlinden
Cihāna virmede āşār-ı luʔfı revnaķ-ı ‘ īd
- 26 Edīb-i nādire-pīrā ki ‘ aķl-ı kül lāyık
Olursa mekteb-i fażlında müsta‘ idd-i mu‘ īd
- 27 Serīr-i ma‘ delete dāver-i felek mesned
Sipih-r-i mekremete mihr-i āsumān temħīd

¹²⁸⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır

¹²⁸⁷ ġulġul-i bülbül

¹²⁸⁸ Huceste:Huceste

¹²⁸⁹ āşār-ı

- 28 Emīn-i mülk-i milel ser-firāz-ı dīn ü düvel
Ki ferş-i dergehi Ye'cüc-i dehre sedd-i sedīd
- 29 O t̄ac-baḥş-ı cihān dest-i nāfizü'l-ḥikemi
Uraydı ḥüccet-i aḥkāma ḥātem-i te'kīd
- 30 Müşir-i re'y-i Süleymān farḡ-ı ḥükminden
İderdi ins [ü] perī ile ülfet-i te'bīd
- 31 Zebānı nükte-i ilhām-ı sırr-ı lāhūtī
Dehānı gevher-i nā-yāb-ı kenz-i mervārīd
- 32 Şafā-yı cevher-i zātında mekremet memlū'
Zekā-yı peyker-i ' aqlında nūr-ı ' ilm-i bedīd¹²⁹⁰
- 33 Nihān-ı zāt-ı şerīfnde cevher-i ma' nā
Sadefde bir bulunur dürr-i şāhvār-ı ferīd¹²⁹¹
- 34 Serāy-ı meclis-i ḥāşşında ḡudsiyān bende
Zekā-yı fiḡnat-ı zātında zikr-i Rabb-i Mecīd
- 35 Vazīfe-i keremi ḡıbḡa-sāz-ı Ḥātem-i¹²⁹² Ṭayy
Laḡıfe-i sūḡhanı feyz-baḥş-ı ' aql-ı reşīd
- 36 Zāmīri perde-i envār-ı tercemānü'l-ḡayb
Derūnı maḡzen-i esrār-ı ' ālem-i tevḡīd
- 37 Şarīr-i kilik-i faşīḡü'l-lisānı ḡuḡı-i ḡuds
Nikāt-ı nazm-ı bedī' ü'-l-beyānı reşk-i Lebīd
- 38 Nihāl-i nevber-i bustān ḡadd-i āzādı
Dehānı ḡonce-i sīr-āb-ı ḡülşen-i cāvīd
- 39 Şalaydı pertev-i keffin basīḡ-i ḡāke eger
Eşī' a-baḥş ola her zerre nitekim ḡürşīd
- 40 Eger ki āteş-i ḡahrı ḡoḡınsa ḡiddet-ile
Mişāl-i tūde-i ḡākister ola kūh-ı ḡadīd
- 41 O deñlü çeşm-i fiten devletinde ḡ'āb-ālūd
Cihānı ḡamze-i ḡübān idemez tehdīd
- 42 Tefekkür eyler iken lāyīḡ oldu vaşfında
Lisāna bu ḡazel-i iḡtirā' -i¹²⁹³ ḡarż-ı cedīd

¹²⁹⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır

¹²⁹¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır

¹²⁹² Ḥātem:Ḥātem

¹²⁹³ iḡtirā' :iḡtirā'

- 43 Gül-i ‘izāruñ ile gūşuñ ey yüzi hūrşīd
Birisi kırmızı güldür birisi verd-i sefid
- 44 Şeb-i siyehde şanurlar ki māh-ı raḥşāndur
Meh-i dü-hefte-i rüyuñ¹²⁹⁴ şaçuñdan olsa bedīd
- 45 Sevād-ı merdüm-i çeşmüme beñ düşer her şeb
Ḥayāl-i dāne-i ḥālūñ gözümde olsa ba‘īd
- 46 Şeher gelür yine gözden nihān olur aḥşam
Benümle bir gece qalmaz ne çāre ol hūrşīd
- 47 Ḥayāl-i zūlf-i siyāhuñ gelür şeb-i ğamda
Beni qomaz yalıñuz ‘ömri günü ola mezīd
- 48 Ḥadīka-zār-ı ma‘ānī gezilse ey Yārī
Bulınmaya süḥanum gibi bir gül-i nā-cīd
- 49 Meger ki şem‘-i tarab-ḥāne-i meserretdür
Elūñde cām-ı fūrūğ-āzmā-yı meclis-i ‘īd
- 50 Hezār perdede şi‘rüm terennüm eyler idi
Göreydi perde-serāy-ı tabaḳīyem nāhīd
- 51 *Metā ra‘eye iḥsānen ‘alā ‘abdiküm*¹²⁹⁵
*Leḳad kāne’l-fu‘ādu ‘alā luḳfiküm ‘abīd*¹²⁹⁶
- 52 *Leḳad intesebtu bi-luḳfin ‘alā bābiküm*¹²⁹⁷
*Mine’ş-şedā‘id ve’l-hemmu küntü ba‘īd*¹²⁹⁸
- 53 Velik tūḫī-i ḫab‘uñ bu sebz-fām-ı felek
Cūfūn-ı çeşmini pūr-ḥūn ider çü naḫle-i bīd
- 54 Ḥulāşa-i¹²⁹⁹ ‘amelüm pūye-kārī-i Mecnūn
Netīce-i¹³⁰⁰ elemüm bulmadı revāc-ı müfid
- 55 Eger ki bir kıll umam zūlf-i şāhid-i baḫtum
Virür tefekkür-i şad sāl-i kayd-ı ‘ahd-i medīd
- 56 Ne çāre keştī-i dil qaldı baḫr-ı ḫayretde
Sevāḫil-i emelüm varduñca oldu ba‘īd

¹²⁹⁴ cemālūñ

¹²⁹⁵ Bu beytin vezni aksamaktadır.

¹²⁹⁶ “Ne zaman kulunuza bir ihsânınızı görsem, kalbim bu lütfunuz karşısında köle olur.

¹²⁹⁷ Bu beytin vezni aksamaktadır.

¹²⁹⁸ Ne zaman gördüğüm zorluklar karşısında kapınızın lütfuna sığınsam sıkıntılar benden uzaklaşır.

¹²⁹⁹ Ma‘īšet-i

¹³⁰⁰ Tettebbu‘-i

- 57 Hālâş olur mı ‘ acerb dâmen ü girîbânum
 alur mı Őane-i dehrũn elinde zâr u Őemĩd
- 58 Be-pâş reŐa-i lufet be-Őũre-gâh-ı dilem
 Be-deh ki teşne-i feyzem merâ zũlâl-i ũmĩd¹³⁰¹
- 59 Teraũm it beni aldur reh-i felâketden
 Vũcũdum eylemedin hâk-i rũzigâr-ı ‘ anĩd
- 60 Nehâr-ı mũrde-i fara hayât-baŐ olduñ
 Beni de urtar eyâ ‘ İsâ-i felek-temhĩd
- 61 ul eyle bencileyin bir nice sũan-dâni
 Öline midat-i evŐâfuñ eylesũn te’bĩd
- 62 Yeter bu Şekve-i bat-ı sitem-gerĩ Yârĩ
 Demidũr ola temennâ-yı bâr-gâh-ı Mecĩd
- 63 Nite ki ‘ĩd iriŐũp yeryũzine leyl ũ nehâr
 Felekden ‘ arz-ı cemâl eyleye meh ũ hũrŐĩd
- 64 HemĩŐe mihr ũ meh-âsâ maâm-ı rif’ atde
 Ola mũdâm giceñ Kadr ũ gũndũzũñ çũn ‘ĩd
- 65 Mũ’ebbed eyleye Hâk mesned-i Őadâretde
 HemĩŐe rif’ at-i iclâlũni ide te’yĩd

K 31*

DER-İN AŐIDE-İ EDİB-İ CİHÂN H-ÂCE-ZÂDE

- . ____ / . ____ / . ____ / . ____
- 1 Sefer olsun mũbârek ey cihânuñ mâh-ı tâbâni
 Yũri zũlmet-serây-ı dehri ıl ‘ adliyle nũrâni
- 2 Nigeht-dâruñ ola dâyim ricâl-i aybuñ enzârĩ
 Nigeht-bânuñ ola her demde feyz ũ ‘avn-i sũbhâni
- 3 Saña yâver ola ta’vĩz-bend-i vird-i lâhũti
 Ola tedbĩruñ ile tev’emân tadĩr-i rabbâni
- 4 Ola Şeh-per-i ‘anâ-yı hidâyet çetr-i ârâmuñ
 BaŐuña Őâye Şalsun âfitâb-ı nũr-ı Yezdâni
- 5 Bu demde kim dũŐũrse pây-ı ‘alı râh-ı ezkâra
 Olur Şâyeste-i Şervet-fezâ-yı Şev-ı rũhâni

¹³⁰¹ Lũtfunun damlasını gœnlũmũn tuz çœlũne serp! Bana umut duruluundan ver, çũnkũ feyze susamĩŐım.

* K 31:47a-48a.

- 6 Olur tevfiķ-ı hādī nūr-ı mehden meş‘ al-efrūzī
Bu demde kim geķerse şāhrūd-ı leyl-i zulmānī
- 7 Kim olsa şāh-rāh-ı Ka‘ be-i maķşūdına zāhib
Olur bir devħa-i firdevs-i vādī-i muğaylānī
- 8 Tereffūh kārban-sālār-ı bī-düzd-i reh-i ‘ işret
Tereffuķ vefķ ister zāk-ı mülk-i āl-i ‘ Oşmānī
- 9 Kerīm emlakini bu demde bezl-i hāşş ü ‘ āmm eyler
Le‘im imsākini fesh idüp eyler ħalka ihsānı
- 10 Şadef gibi ‘ aceb mi pür-dür etse ehl-i dil-ıtab‘ ın
Hemīşe reşħa-rīz olmaķda feyz-i ebr-i nīsānı
- 11 Degüldür ķatre-i şebnem dehān-ı ğoncede her şubħ
‘ Araķ nūş eyleyüp ser-mest ķāk eyler girībānı
- 12 Nesīm itdüķçe neşr-i nāfe şahrā vü ħıyābāna
Olur ‘ anber-feşān sünbüllerüñ zülf-i perīşānı
- 13 Demidür reh-i nürdān-ı süħan raşş-ı ṭabī‘ atle
Şaf-ārā-yı ma‘ ānī eyleye meydān-ı ‘ irfānı
- 14 Demidür kim debīr-i dest-i zerrīn-pāş-ı endişem
Yaza tā levħ-i ta‘ zīme bu kevne naķş u ‘ unvānı
- 15 Cihān-sālār-ı ‘ ālī-şān Nizāmü’l-Mülk-i ķār-erkān
Güzīde faħr-i dīvān mesned-ārā-yı cihān-bānı
- 16 Sütüde kehf-i ümmet ħāris-i sermāye-i devlet
Müretteb-sāz-ı himmet maħż-ı luṭf u şun‘ -ı Yezdānı
- 17 Hüner-mend-i yegāne kām-baħşā-yı Ĥudāvendī
Mürebbī-i zamāne revnaķ-efzā-yı müselmānı
- 18 Muħiṭ-i ‘ ilm-i deryā-yı fazīlet ya‘ nī ‘ Abdullāh
Odur şimdi ‘ ulūm u fażl-ile Beyzāvī-i şānı
- 19 O şadr-ı mesned-efrüz-ı ‘ adālet kim cihān iķre
Olur ħükmi bisāṭ-endāz-ı evreng-i Süleymānı
- 20 O dānā-yı bülend-aḫter ki şem‘ -i bezm-i iķbāli
Virür bir zerreye iklīl-i ħürşīd-i dirahşānı
- 21 Velī miftāħ-ı ķufl-i maħzen-i esrār-ı lāhūtī
Derūnı ħāzin-i gencīne-i ilhām-ı rabbānı
- 22 Zāmīr-i pāk-i derrākinde muzmer ‘ adl-i Fārūķī
Rehīn-i ‘ aķl u idrākinde müdgam şer‘ -ı Nu‘ mānı

- 23 Sözinde nükte-i ser-beste-i esrâr-ı kerrübî
Yüzinde pertev-i âyîne-i envâr-ı sübhânî
- 24 Felekde şem‘ -i cem‘ -ârâ-yı bezm-i aḥterân olmuş
Fürûğ-ı mâh-ı ‘âlem-tâb-ı nûr-ı re‘y ü fermânî
- 25 Şalar dâyim izâ‘et neyyir-i a‘ zâm gibi dehre
Dıraḥşân olduğınca şeb-çerâğ-ı genc-i iḥsânî
- 26 Pür eyler sâhil-üftādân dür-i kâm-ile dāmânın
Ne dem kim cezr ü med-ḥîz olsa keff-i mevc-i ‘ummânî
- 27 Ger etse mihr-i ‘âlem-tâb-ı nûr-ı re‘yi istilâ‘
Fürûğ-ı şubḥ-gâh eylerdi târîk-i şebistânî
- 28 O deñlü iḥtisâb-ı ḥükm-i ‘adli ‘âleme şâmîl
N’ola zabt etse mülk-i ḥıṭṭa-i Īrân u Tūrân’ı
- 29 Fezâ-yı bâğa olsa çeşme-sâr-ı meşrebi fâyiż
İder fevvâre-i tesnîm naḥl-i tâk-i bustânî
- 30 Seḥâb-feyz-i vücûdı reşḥa-rîz-i gülsitân olsa
Pür eylerdi dür-i şebnemle güller ceyb ü dāmânî
- 31 Nesîm-i reng-sâz-ı ‘ıṭr-ı aḥlâkı vezân olsa
Gül-i bî-ḥâr iderdi aḥker-i pür-tâb-ı sendânî
- 32 Hevâ-yı bād-ı ḥulķı mevc-ḥîz-i rûzigâr olsa
Güherden tûde eyler sâhil-i gird-âb-ı ‘ummânî
- 33 O deñlü ğamze-i dilber muķîm-i genc-i ‘uzletdür
Nihânî küşe-i miḥrâb ider ebrû-yı ḥübânî
- 34 Derûnı şaḥn-ı deyr-i kâr-gâh-ı Çîn olur ḥâmem
Ḥayâl-i şâhid-i vaşfında kılsa naḥş-cünbânî
- 35 Ahâlî-perverâ şadrâ felek-mesned ḥudâvendâ
Eyâ şâyeste-i âşâr-ı luṭf u şun‘ -ı Yezdânî
- 36 Sen ol dânâ-yı ‘âdilsin ki levḥ-i ‘arş-ı a‘ lâda
Çekildi nâmuña aḥkâm-ı tuğrâ-yı cihân-bânî
- 37 Gümüş zencîr urup ayağına her cüy devründe
Şubaşı gibi dâyim zabt ider serv-i ḥırâmânî
- 38 Ğubâr-ı ḥâk-i pâyuñ çeşm-i ḥâme iktihâl etse
Olurdu nâfe-i ‘anber devât-ı tütüyādânî
- 39 İrişseydi elüm ger dâmen-i iḥsânüña bir dem
Çeküp dest-i felekden ḳurtarur idüm girîbânî

- 40 Mişāl-i şem^ç-i meclis zūd mīr-i dest-i āmālüm
Kef-i luḫfuñla ke'l-evvel çerāğ etseñ ne var anı
- 41 N'ola bir cām şunsa şunsa ḫātem-i kef-i¹³⁰² pākūñ
Alur ḫūrşiddeden zerre ziyā'-yı nūr-ı raḫşānı
- 42 N'ola şāhāne olsa bezm-i ḫāşü'l-ḫāşş-ı iḫbālūñ
Neşāt-ı meclisūñ görseydi Cem olurdu ḫayrānı¹³⁰³
- 43 Ḥayāl-i medḫūñ ile ḫ^çāba varsa çeşm-i endişem
Görür āmāde her dem elde kilik-i ^ç anber-efşānı
- 44 Ne ḫāme şafḫa-i vaşfuñda āğāz etse taḫrīre
Şarīri ney gibi alur ^ç uḫūl-i nağme-sencānı
- 45 Çıḫardum genc-i dilden bir ḫabaḫ lü'lü'yi zeyn itdüm
Ki dest-āvīz idem ^ç izz-i ḫuzūra ey kerem-kānı
- 46 Ne lü'lü' gūş-vār için berin virsem şüreyyāya
Virürdi rāyegān-ı zer yerine necm-i tābānı
- 47 Büt-i naḫş-ı ruḫ-ı ^ç ismet-keş-i endişemūñ görse
Olur meşşāta-i Çin ü Çigil meftūn u ḫayrānı
- 48 Ğubār-ı ḫaḫḫna ḫayrān olur Bihzād-ı endişe
Benānum kılsa ger ḫarḫ-ı şuverde ḫāme-cünbānı
- 49 Benem pehnāver-i efser-rübā-yı mesned-i ma^ç nā
Sipeh-sālār-ı ḫayl-i rezm-i meydān-ı süḫan-dānı
- 50 Ḳo şimdin gerü bu lāf u güzāfı demdür ey Yārī
Du^ç ā ḫıl kim du^ç ādur çünkü āmīn-i şenā-ḫ^çānı
- 51 Nitekim her seḫer zerrin livā-yı ḫusrev-i ḫāver
Çeke tā şarḫdan ğarba ziyā'-yı tūğ-ı raḫşānı
- 52 Ne yaña ^ç azm iderse Ḥazret-i Ḥaḫ sāye-bān etsün
Ḥıyām-ı bī-sütūn-ı aḫlas-ı gerdūn-ı gerdānı
- 53 Ḥudā ḫıfz eylesün zāt-ı şerīfini ḫaḫālardan
Mu^ç in ü yāveri olsun hemişe ^ç avn-i Sübhānı

¹³⁰² dest-i

¹³⁰³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

K 32*

İN KAŞİDE-İ MOLLÂ AHMED-ZÂDE-İ ŞADR-I RÛM İLİ

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Ey tırâzende-i tevķī^ç -i cihân-bân-ı kerem
Münhaşırdur saña Hâtem¹³⁰⁴ gibi ^ç unvân-ı kerem
- 2 Bu kerem sende kerâmetdür olursa ne ^ç aceb
Her sözüñ mu^ç cize-i vaħy-tırâzân-ı kerem
- 3 Seni rûh-ı¹³⁰⁵ kerem ü cüd yaratmış Bârî
Yaraşur dırsem eger ħılkatüne cân-ı kerem
- 4 Keremüñ ħalka¹³⁰⁶ -be-güş eyledi mihr ü mâhı
Belki keyvânı daħı ey şeh-i devrân-ı kerem
- 5 Müşkilin hep saña a^ç lâm ider eşnâf-ı kibâr
Sensin ol ^ç âķıl u ferzâne-i dîvân-ı kerem
- 6 Sâhil-i dehre nişâr itmede dürr ü güheri
N'ola virsem şadef-i tab^ç uña ^ç ummân-ı kerem
- 7 ^ç Arşa-i şafĥa-i âmâle şaçar dâne-i cüd
Şâh-bâz-ı kalemüñ eylese cevlân-ı kerem
- 8 Muħbireñ ĥâzin-i gencîne-güşâ-yı ma^ç nâ
Kalemüñ şem^ç -i dil-efrüz-ı şebistân-ı kerem¹³⁰⁷
- 9 Mevc-ħîz olsa ne dem kılzüm-i tab^ç -ı pāküñ
Keştî-i çarĥı ider ġarķa-i tûfân-ı kerem
- 10 Kimse da^ç vâ-yı kerem eyleyemez zâtuñ ile
Sende mumzâ durur el-ħâşılı burhân-ı kerem
- 11 Süħanuñ bülbül-i destân-ı serây-ı ma^ç nâ
Kalemüñ serv-i revân-baħş-ı gülistân-ı kerem
- 12 Kevkeb-i sa^ç d-ı bülendüñ şeref-ârâ-yı felek
Meşreb-i pāk ü laţifüñ çemenistân-ı kerem
- 13 Hücçet-i¹³⁰⁸ fażluña ^ç allâme-i râzı şâhid
Ĥaķ budur menķabe-i zâtuña şâyân-ı kerem

* K 32:48a-49a.

¹³⁰⁴ Hâtem:Hâtem

¹³⁰⁵ maħz-ı

¹³⁰⁶ ĥalka:ħalka

¹³⁰⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁰⁸ Rütbe-i

- 14 Sözlernüñ ol hikem-endüz-1 ma'ânîdür kim
Şemmesin fehm idemez nükte-şināsân-1 kerem
- 15 Sühanuñ 'uqde-güşâ-yı sühan-ârâ-yı beyân
Kalemüñ nuḡk-fezâ-yı dil-i ezhân-1 kerem
- 16 Āsumân-1 ni' amuñ süfre-i dīvân-1 nücüm
Āfitâb-1 şerefüñ şemse-i eyvân-1 kerem
- 17 Resm-i cüd u keremüñ görse eger Hâtem-i¹³⁰⁹ Tayy
Bezm-i ḡadründe ola berzede-dâmân-1 kerem
- 18 Safha-i gülşen-i ma' nâda nihâl-i kalemüñ
Serv-i zîbende-ḡırâm-1¹³¹⁰ çemenistân-1 kerem¹³¹¹
- 19 Şarşar-1 haclet¹³¹² ile lerze tutar endâmın
Görse feyz-i kefi pür-cüduñı 'ummân-1 kerem
- 20 Herkesi ḡalka¹³¹³-be-güş-1 der-i ihsân eyler
Böyledür kâr-1 pesendide-i şâhân-1 kerem
- 21 Nâme-i vaşfuña yazmış bunı üstâd-1 ezel
Ḥ̣âce-i¹³¹⁴ mes'ele-âmûz-1 debistân-1 kerem
- 22 Sensin ol nükhet-i ḡulḡuñ yayılıp dünyâya
Bâğda oldı şüküfte-gül ü reyḡân-1 kerem
- 23 Sensin ol kim kefi müşt-i kerem ü elḡafuñ
Güy-1 ḡürşide urur lem' a-1 çevḡân-1 kerem
- 24 Vaşfuñı böyle yazar tâ şafaḡât-1 çarḡa
Kilk-i ḡab' -1 sühan-ârâ-yı sebaḡ-ḡân-1 kerem
- 25 Ser-firâz-1 fuḡalâ' rûkn-i kibâr-1 'ulemâ'
Kâm-baḡş-1 şu' arâ meḡhar-i a' yân-1 kerem
- 26 Şadr-1 vâlâ-güherâ dâver-i 'âlî-nazarâ¹³¹⁵
Ey edîb-i hikem-endüz-1 ḡakîmân-1 kerem
- 27 Gülşen-i midḡatüñi böyle m'iderdüm sîr-âb
Olmasa ger kalemüm teşne-i bārân-1 kerem

¹³⁰⁹ Hâtem:Hâtem

¹³¹⁰ ḡırâm:ḡırâm

¹³¹¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³¹² haclet:haclet

¹³¹³ ḡalka:ḡalka

¹³¹⁴ Ḥ̣âce:Ḥ̣âce

¹³¹⁵ şâḡib-hünerâ

- 28 Vaşf-ı zātuñ ideyin kilik-i zer-efşānum-ile
Naşş-ı mecmū^ç a-ı dībāce-i dīvān-ı kerem
- 29 İdeyin olmaz-isem zıb-ı hitām-ı medhūñ
Hāmemūñ parmağına hātem-i ^ç unvān-ı kerem
- 30 Şadef-i cānda ider dem nice dürlü pinhān
Düşse luţfuñla dile kaçre-i nīsān-ı kerem
- 31 Herkes aldı kerem eşnāf-ı kef-i luţfuñdan
Beni de eyle ne var mazhar-ı ihsān-ı kerem
- 32 Keremūñ ^ç āleme mebzūl iken sulţānum
Ne revādur ki çekem ben ğam-ı hüsran-ı kerem
- 33 Şem^ç -i iqbālin uyarduñ nice üftādelerūñ
Beni de eyle çerāğ ey meh-i tābān-ı kerem
- 34 Hıttā-i mülk-i dili çeşm-i ğam itdi tārāc
Yetiş ey şaf-şiken [ü] şaf-der-i meydān-ı kerem
- 35 Derd çok tāb-ı meded yok dil ü cānumda meger
Tā şifā-hāne-i luţfuñ ide dermān-ı kerem
- 36 Hūn-ı eşküm aķarak kaçre-i mercān oldı
Rūy-ı gül-gūnumı silse n'ola dāmān-ı kerem
- 37 Yārī-i dil-şüde dīrīne-şenā-hū^ç ānuñdur
Raħm kıl hāline ey dāver-i zī-şān-ı kerem
- 38 Koma ayakda bu maşnū^ç -ı muraşşa^ç -güheri
Rağbet it aña el üstinde eyā kān-ı kerem
- 39 Tā ki tevfiķ-ı Hudā dādī-i feyyāz-ı ezel
Eyleye ^ç ālemi şāyeste-i erzān-ı kerem
- 40 Zāt-ı pür-cūduñ olup şıhhat ü rif^ç atde müdām
İre Hāķ'dan saña biñ müjde-i ihsān-ı kerem
- 41 Der-i luţfuñda kerem ola ^ç abid ü aħrār
Ola hem pīş-i rikābuñda şenā-hū^ç ān-ı kerem

K 33*

İN KAŞİDE-İ 'ĀFİYET-YĀB-I NAĀİBŪ'L-EŞREF-EST

- . _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _
- 1 Zihī müsā' ade-i devlet-i cihān-bānī
Hoşā muvāfaqat-i 'avn ü fazl-i rabbānī
 - 2 Hezār ḥamd o cān-ı cihān cānāna
Şafā-yı ḥatır ile oldı şıḥḥat erzānī
 - 3 Hezār şükr o Hızır-ı¹³¹⁶ ḥuceste¹³¹⁷-pey buldı
Mezāk-ı reşḥa-i āb-ı ḥayāt-ı rūḥānī
 - 4 Kañumda cān ne cān cān-ı zinde-i cāvīd
Başumda baḥt ne baḥt baḥt-ı tāk-ı sulṭānī
 - 5 Zihī laṭīfe-i ḡaybiyye-i ilāhī kim
Zuhūrı eyledi mesrūr 'uḡūl-i insānı
 - 6 Bu müjde ile berīd-i nüvīd-i ālem-i ḡayb
Pür itdi sāmi' a-ı ḡudsiyān-ı Raḥmān'ı
 - 7 Seḥer ṭalī' a-ı ḥürşīd-i 'ālem-ārā kim
Getürdi lāmi' a-ı bāriḡāt-ı sübhānı
 - 8 Seḥer ki peyk-i nüvīd-āzmā-yı 'ālem-i ḡuds
Peyām-āver irüp ḡāşīd-ı ser ü şānı
 - 9 Seḥer ki şeh-per-i ṭāvus-ı 'ālem-i melekūt
Ṭonatdı 'arş-ı melāyik-ṭırāz-ı Yezdān'ı
 - 10 Seḥer görindi ruḥ-ı āfitāb-ı 'ālem-tāb
Açıldı ḡülşen-i dehrüñ ḡül-i ḡülistānı
 - 11 Zemīne şa' şa' a-bār oldı ḡuṭb-ı mihr yine
Cihān mükāşefe-i dilden oldı nūrānī
 - 12 Zihī muvāfaqat-ı baḥt u ṭalī' -i firūz
Hoşā müsā' ade-i devlet-i cihān-bānī
 - 13 Zamāne mekremet-endüz-ı 'adl-i Fārūḡı
Cihān menḡabet-āmūz-ı 'ahd-i Nu' mānī
 - 14 Zihī nüvāziş-i iḡbāl-i ḥatır-efrūzı
Zihī nümāyiş-i mir'āt-i şun' -ı Yezdānī

* K 33:50a-51b.

¹³¹⁶ Hızır:Hızır

¹³¹⁷ ḥuceste:ḥuceste

- 15 Ne böyle ‘ahd-i hümâyūnı gördi gerdîş-çarh
Ne böyle devr-i dil-ārāda kıldı devrānı
- 16 Bu gūne devr-i ‘adālet-penāh-ı taqvāda
Zamāne farq idemez zāhid ile rindānı
- 17 Bu demde țayir-i devlet bülend-pervāzı
Bu demde rahş-ı sa‘ ādet ferāğ-ı meydānı
- 18 Bu demde berzede-dāmān kâşıd-ı iqbāl
Bu demde tād-ı beser Hüdhd-ı Süleymānı
- 19 Niçün bu dem çemen-ārā-yı gülşen-i nazmuñ
Nevālar eylemeye hāme-i sühan-dānı
- 20 Niçün maqāma kıomaz bülbülān-ı ma‘ nā kim
Şarır-i hāmede ki nağme-i hoş elhānı
- 21 Bu demde nice süveydā-yı dil raqam kılmaz
Beyān-ı nātıqa-i kilik-i āferin-hvānı
- 22 Revā budur ki bu dem nev-bahār-ı endişüm
Çekide şebnem idüp hāme-i dür-efşānı
- 23 Ki vaşf-ı fāzıl-ı devrāna eyleyüp āğāz
Kıla maḥāfil-i zātında menqabet-hvānı
- 24 O sebze-zār-ı neqābetde zātıdur şimdi
Nihāl-i bār-ver-i bāğ-ı ‘adn ü ‘Adnānı
- 25 Odur o menqabe-pirā-yı ‘itret-i sıbteyn
Odur o maḥmidet-ārā-yı şadr-ı dīvānı
- 26 Odur o nesl-i nesil-i mesil-i āl-i ‘abā’
Odur hulāşa-i ‘itret-penāh-ı sultānı
- 27 Muḥit-i zāt-ı himem dāver-i sütüde-şiyem
Sipihri-i cüd u kerem zıll-i ‘arş-ı sübhānı
- 28 Naqib-i āl-i Muhammed kerim-i ced-ber-ced
Yegāne şadr-ı ebed fāzıl-ı cihān-bānı
- 29 Cenāb-ı Ḥazret-i Kudsi Efendizāde k’odur
Cihān-ı fazl ü kemālün bülend-‘unvānı
- 30 Huceste¹³¹⁸-kevkebe ‘ālī-nijād kim oldur
Sipihri-i ma‘ deletün āfitāb-ı rahşānı

¹³¹⁸ Huceste:Huceste

- 31 Müdekkik-i fużalā' mū-şikāf-ı ehl-i sühan
Bilür cevāhir-i ṭab' -ı daḳīka-sencānı
- 32 Fürüg-ı hilm ü edeb ' aql-ı hāṭır-efrūzī
Ṭulū' -ı faẓl ü neseb necm-i baht-ı tābānı
- 33 Ḥakīm-i ' aqlınuñ üstādı cevher-i evvel
Kemāl-i fiṭnatınuñ ' aql-ı kül sebaḳ-ḥ' ānı¹³¹⁹
- 34 Çerāğ-ı bahtına āşüfte āfitāb-ı münir
Kef-i cevādına dil-teşne ebr-i nīsānı
- 35 Zebānı nükte-i ilhām-ı Pür-ı A' rābī
Derūmı maḥzen-i esrār-ı pīr-i Ḥaraḳānı¹³²⁰
- 36 Edīb-i mekteb-i ' aql oldı cevher-i evvel
Budur kemāl-i ' ulūm-ile cevher-i şānı
- 37 Biḥār-ı faẓlına nisbet muḥīṭ ḳatrece yem
Cihān-ı ' adline nisbet zemīn çevgānı
- 38 Müsāvī naḳş-ı vücūd u ' adem zamānında
Birisı sırr-ı ma' ānı birisi kitmānı
- 39 Olaydı lehçe-i mu' ciz-tırāzī nuṭṭ-āmüz
Şikest iderdi zebān-ı Kelīm-i ' İmrānı
- 40 Tereşşuḥ eylese bārān-ı ebr-i ' āṭıfeti
Kemīne ḳatresi pür-çüş iderdi ' ummānı
- 41 Mezāḳ-ı kevn ü mekānı iderdi şīrīn-kām
Simāt-baḥş-ı cihān olsa ḥ' ān-ı iḥsānı
- 42 Kemāl-i himmet ü luṭfı sühan-verāna zāhīr
Ġubār-ı ḥāk-i deri sürme-i Şıfāhānı
- 43 Bülend-i rütbe kerīmā melek-şiyem şadrā
Eyā kirām-ı dü-kevnüñ sütüde-' unvānı
- 44 Sen ol ḳalem-rev-i iḳlīm-i ' ilm ü ḥikmetsin
Görüp selīḳa-i pāküñ umūr-ı devrānı
- 45 Muḥāsebāt-ı felekden ne olsa ḥall eyler
Kemīne noḳṭada tā ḥādişāt-ı imkānı
- 46 Saña ' adil olamaz rütbe-i muḥākemedede
Zemaḥşerī vü Razī vü Şerīf-i Cürçānı

¹³¹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³²⁰ Ḥaraḳānı:Ḥaraḳānı

- 47 Ebū Ḥanīfe-i¹³²¹ evvel ki Şābit olmışdur
Saña denilse revā ibn-i vaqt-i Nu‘ mānī
- 48 Seḥā’ vü fazl ü kerem ‘adl-i zātuña mensüb
Müzeyyen eyledi zātuñ bu çār-erkānı
- 49 Zihī zamāne-tırāzī vü ma‘ delet-sāzı
Zihī cevād-nüvāzī kerīm-i zī-şānı
- 50 Teḫaddüm etseñ olur cümleden muḫaddemsün
Müyesser oldı saña cāh-ı evvel ü şānı
- 51 O mevc-i baḥr-ı ‘aḫāsın kef-i güher-pāşuñ
Şadef gibi pür ider ceyb-i teng-destānı
- 52 Cihānda şükrüm odur ‘abd-i kemterin itdi
Vücūd-ı cūd-ı şı‘āruñ bu ben şenā-ḥ~ānı
- 53 Velik ḡonce-şıfat ḥār-ı ḡamla dil-tengüm
Ne āl ile açayın bilmezsin gül-i cānı
- 54 Mezāk-ı ta‘biye-i ḥün-ı zehr-i ḡahr-ı felek
Ki telḡ-kām-ı melāl itdi maḡz-ı şiryānı
- 55 Ṭabīb-i luṭfuñ ider bir söz ile şıḡḡat-yāb
Benüm gibi nice bīmār-ı nā-be-sāmānı
- 56 Yaḡarsa ḡayş-ı ḡavādiş ser-i ḡarībāna
Firāz-ı dergehüñ olur külāh-ı yārānı
- 57 Miyān-ı ḡulzüm-i ḡurbetde ḡaldı keşti-i dil
Meded ḡıl ey ‘ulemānuñ re’īs ü sulṭānı
- 58 Ḳul olduḡum ḡapuña ‘ömr-i cāvidāna deḡer
İrāde-manşıb-ı dünyā beḡā degül fānı
- 59 Unutma pādişehüm eski bir ḡarībüñdür
Ḳapuñ gedāsı olan Yārī-i şenā-ḥ~ānı
- 60 Ḳapusına geleni ḡayra eylemez muḡtāc
Bunuñladur küremanuñ tekerrüm ü şānı
- 61 Niteki şun‘-ı ezel ḡānedān-ı eflāke
Şeb ü seḡer yaḡa iki çerāḡ-ı nūrānı
- 62 Niteki ḡükm-i ‘anāşırla cevher-i şıḡḡat
Girān-māye ḡıla tā vücūd-ı insāmı

- 63 Vücūd-ı pākūñ olup şıhhat [ü] şafâ'da müdâm
Cihānda görmeyesin hiç gezend-i devrānı
- 64 Hemîşe ğonce-i gülbün-tırāz-ı ensābuñ
Nihāl-i 'ömri ola ser-firāz u ħandānı
- 65 O deñlü devlet ü 'ömrüñ Ĥudā füzün etsün
Şühür u sāl-i felek ola sübħa-gerdānı

K 34*

İN ŞİKĀYET MĪ-FİRĪSTĀDEM BE-DERGĀH-I NAĖĪB

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Her kaçan keşf-i niĖāb etse cemāl-i maĖşūd
Dīde-i baĖt-ı siyāhum bulunur ħ̇āb-ālūd
- 2 Ĥabbezā bağt-ı siyeh kim güher-i āmāli
Ėıldı dest-i şeb-i tārık-i bilāda nā-būd
- 3 Feyz-i 'aşĖ āteşi gülzār ider İbrāhım'e
Gül-i baĖtum görünür baña şerār-ı Nemrūd
- 4 Şem' i te'siri ile āhen-i sendān eyler
Bendedür mu' cize-i 'aks-i nişān-ı Dāvud
- 5 Bu ne ħālet ki düşer cünd-i nücūma āşüb
Kevkeb-i baĖtum eger kılsa yerin sa' d-i su'ūd
- 6 Tıoğmadı başuma ħürşid-i cihān-tāb-ı kerem
İtmedi kevkeb-i baĖtum beni bir gün ħoşnūd
- 7 Tār u pūd-ı 'amelüm ħayret ile pıç-ā-pıç
Necm-i tāb-ı emelüm ebr-i siyehle pür-dūd
- 8 BerĖ urır dīde-i cān nūr-ı başiret-(i)le velī
Olmadı şuret-i āyine-i ma' nā meşhūd
- 9 Tıab' um āyine-i şad-pāredür ammā baĖsañ
Yine her pārede yüz gösterür envār-ı Vedūd
- 10 Kūy-ı ħürşid gibi micmer-i nūr olmış-iken
Zerre-veş eylerin elbette yine maĖv-ı vücūd
- 11 Sedd-i Ye' cüc olur baña ħıyābān-ı emel
İtse raĖş-ı talebüm pūye-i ser-menzil-i cūd

* K 34:51b-52b.

- 12 Eylesem efser-i hürşîdi felekden [berter]
 Hayme-i ebri ider başuma zıll-i memdûd
- 13 Fetḥ-i Ḥayber olur ol demde baña bâb-ı ümîd
 Şırf kılsam ne kadar kuvvet-i sa‘ y ü mechûd
- 14 Tırma günden güne dihḳân-ı sipihr-i zâlim
 Kışt-zâr-ı emelüm kıldı ser-â-pâ fersûd
- 15 Dilerin yerlere geçsün bu kühen-kâh-ı felek
 Ki ider ehl-i dile râh-ı ümîdin mesdûd
- 16 Dile olmuş iken âyîne-i ma‘ nâ manzûr
 Dîdeye itmiş iken nûr-ı hüdâ keşf-i şühûd
- 17 Birinüñ âyînesin kıldı zamâne pür-jeng
 Birini itdi felek sūziş-i girîs-(i)le cümûd
- 18 Sînemüñ yârelerin görse tabîb-i devrân
 Urur üstine anuñ merhem-i tîz-âb-âlûd
- 19 Çâre-sâzâ demidür zaḥm-ı dil-i nâ-kâma
 Dest-i ihsânuñ ura merhem-i pâk-i bihbûd
- 20 Dil-nüvâzâ düşeli dūr kapuñdan Yârî
 İtdi dârü-yi firâkuñ anı gâyet bî-ḥöd
- 21 Kârı tâ şubḥa degin rûz-ı şümâr-ı vaşluñ
 Fikri her gice mülâḳātuñı eyler mev‘ üd
- 22 ‘ Aks-i hürşîd-i cemâlûñ dile oldukça bedîd
 Âh-ı firḳatle cihânı pür ider dūd-ı kebûd
- 23 Dile geldükçe ḥayâlât-ı bahâr-ı ḥüsnüñ
 Heves-i vaşluñ ile cennet olur bâğ-ı vücûd
- 24 Gâh devrân-ile her gice keş-â-keş iderin
 Gâh olur baḥt-ı siyâhı ider âhum fersûd
- 25 Ḥâşılı şaḥn-ı gülistân-ı dilümde şeb [u] rûz
 Bülbül-âsâ olurın nağme-keş-i güft ü şünûd
- 26¹³²²
 Bendeñi bendelerüñden n’ola etseñ ma‘ dūd
- 27 Evvel [ü] âḥir olupdur baña luḫfuñ yâver
 Ey veliyyü’n-ni‘ am-ı şâḥib-i ser-çeşme-i cûd

¹³²² Mısra boş bırakılmıştır.

- 28 Şimdiden soñra kemer-beste olup add-i hulūş
İde seccāde-i mihrāb-ı niyāz ūzre sūcūd
- 29 Dilerin ‘ātıfet-i luf-ı Hudāvend-i ezel
Zāt-ı pūr-cūduñ ide cümle cihāna mamūd
- 30 Āsitānuñ ola tā ar-ı berīne hem-ser
Burc-ı devletde ola kevkeb-i batuñ mes‘ūd

K 35*

BE-FİRİSTEM İN AŞİDE-İ SŪY-I ‘AZİZ EFENDİ

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Merabā madem-i nev-rūz-ı cihān-pīrāyī
abbezā mevsim-i gūl devr-i ade-peymāyī
- 2 Buldı her nal-i kūhen neşv ū nemā-yı nev-rūz
Bād-ı şub eyledi neşr-i nefes-i iyāyı
- 3 N’ola dil-teşne-i ezhārı iderse sīr-āb
Ebr ider urma arīm-i emene saāyı
- 4 Şimdi nīsān-ı hidāyet anı şād-āb itdi
Her emen ebr-i bahāra ider istināyı
- 5 Seyr idüñ āşşiyet-i feyz-i bahār-ı nev-rūz
ayret-i heşt-bihişt itdi yine dūnyāyı
- 6 Reşa-pāş oldu seer gūlşene ebr-i nīsān
Şebnem azında utar şimdi dūr-i yektāyı
- 7 Sāye-bān itdi gūle ebr-i gūher-bār-ı felek
Döşedi ferş-i mūnaaşla emen abrāyı
- 8 onceler itdi şurāisini der-zīr-i baal
Lāleler eyledi pūr-cām-ı mey-i amrāyı
- 9 Bu maallerde yine biñ yaşamaz mı rindān
Elde cām-ile sebūsı gezine şahrāyı
- 10 ased ol rind-i sebūk-rūa bu demde dāyim
Gūl gibi elde uta sāar-ı am-fersāyı
- 11 Mey ola dilber ola hem-dem-i ‘irfānuñ ola
Bundan artı nic’olur salanat-ı Dārāyī

* K 35:53b-54b.

- 12 N'eyleyem āh o ser-mest-i şarāb-ı ' işve
Kec¹³²³ ider görse küleh-küşe-i istiğnā'yı
- 13 Böyle bir şūha gönül virmek ' aceb müşkil imiş
Ġamzesi bulsa şehid eyler idi dünyāyı
- 14 Demidür sende gel ey Yārī-i āzāde-nihād
Eyle bir küşede āmāde-i bezm-ārāyı
- 15 O edīb-i sühan-endūz-ı cihāna ' arz it
Ne kadar söyledüğün şî' r ü gerek inşāyı
- 16 Hep odur tūṭī-i endişeme sermāye-i nuṭṭ
Hep odur bā' iş-i şevḳ-ı sühan-ı güyāyī
- 17 Ey sühandān-ı sühan-perver-i ' ālī-meşreb
V'ey şeh-i ma' rifet-i memleket-i dānāyī
- 18 Ey ' azīz-i dil ü cān Yūsuf-ı Mışr-ı ' irfān
Yād kıll ḥaste-i beytü'l-ḥüzün-i tenhāyī
- 19 Ey edīb-i ḥikem-āmūz debistān-ı ' ulūm
Feyz-i nuṭṭ-ı nefesün zinde ider ' İsa'yı
- 20 Sensin ol nādire-pīrā-yı ma' ānī kim olur
Her sözüñ nāṭıka-baḥşā-yı dem-i Mūsāyī
- 21 İstese kill-i beyān-ile Kelīm-i ṭab' uñ
Gösterür ' āleme bir demde yed-i beyzāyı
- 22 İstese ger ḳalemün āyīne-i ṭab' uñda
Gösterür şūret-i taḥḳīḳdeki ma' nāyı
- 23 Dil-nüvāzā düşeli dūr ḳapuñdan Yārī
Oldı Mecnūn gibi āvāre-dil ü sevdāyī
- 24 Kays geşt ide ide ' ālem-i Mecnūn oldu
Bulmadı māye-i ārāmı olan Leylā'yı
- 25 Nice pervāz idüp şeh-per-i şāhīn-i ḥayāl
Hem cenāḥ ide feleklerde gezen ' anḳāyı
- 26 Nice bir bu ḳafes-i tende çeke āh-ı ḥazīn¹³²⁴
Görmeye bülbül-i şūrīde gül-i ra' nāyı
- 27 Nice bir kārūm ola şām u seḫer vaşuḳa
Nice bir eyleyem āvāre-dil-i şeydāyı

¹³²³ Kec: Keç

¹³²⁴ ḥazīn:ḥazīn

- 28 Nice bir firqat-i yek-rûze vü yek-sâl meded
Hîç encâma yetişmez mi şeb-i yeldâyı
- 29 Hâme qalmaz saña firâq-ı¹³²⁵ kitâb eylemiyem
Safha qalmaz saña baş eylemiyem inşâyı
- 30 Kime izhâr ideyin nükte-i râz-ı ‘aşkuñ
Yâ kime keşf ideyin dilde ğam-ı tenhâyı
- 31 Yâr yok hem-dem ü ğam-h‘âr bulunmaz hayfâ¹³²⁶
Ben kime ‘arz ideyin mâ-ğaşal-ı şekvâyı
- 32 Baqmadı şüret-i âyine-i qalbüme felek
Bilmedi şafha-i dilde yazılan ma‘nâyı
- 33 Şimdi peygüle-i vaḥdetde dil-i âzâde
Çekdi dâmân-ı şekîbâya¹³²⁷ nühüfte-pâyı
- 34 Şimdi bir hâldeyin ‘arşa-i hicrânũnda
Farq kılmam şaf-ı mür -ile şaf-ı a‘dâyı
- 35 Nice yüz gösterür âyine-i mâ‘nâ baña kim
Eyledi jeng-i küdüret aña istilâyı
- 36 İtmedi ‘ahd-i vifâkı aramızda incâz
Olmadı ‘ahde müsâ‘id felek-i hercâyı
- 37 Gâh olur baḥtum ile dest ü girîbân olurun
Gâh olur şulha mübeddel kılurun da‘vâyı
- 38 Hâşılı ḥârsitân-ı çemen-i hayretde
Bülbül-âsâ iderin nağme-i hâyâhâyı
- 39 Böyle qalursa eger râh-ı telâkı mesdûd
Bu ḥuşûşa felek eylerse eger her câyı
- 40 Qorqum oldur ki felâseng-i şadâ-yı âhum
Münkesir eyleye bu nüh qadeḥ-i mînâyı
- 41 Âfitâb-ı felek-i baḥtuñ ola raḥşende
Tuta hem lem‘a-ı nür-ı şerefi dünyâyı
- 42 Hük-m-i nev-rûz gibi her günũ olsun nev-rûz
Ebedî çekmeyesin fikr-i ğam-ı ferdâyı

¹³²⁵ taḥrîr-i

¹³²⁶ ḥayfâ:ḥayfâ

¹³²⁷ şekîbâ:şekîpâ

K 36*

- . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _
- 1 ' İbâdet-gâh-ı dehrün gerçi çokdur huṭbe-güyânı
Cihânda görmedüm böyle ḥaṭîb-i ehl-i Qur'ânı
 - 2 Cevâhirler nişâr iderdi aña berg-i tûbâdan
Ḥaṭîb-i minber-i ' arşa eger müjd'etseler anı
 - 3 Ḥuşûsâ kim ola Reftârî-zâde gibi bir ḥâfîz
Aransa rub' -ı meskûnı bulunmaz mişl ü aḳrânı
 - 4 Nihâl-i gülbün-i minberde bir gül-goncedür güyâ
Anuñ âşüfte-ḥâli karşıusunda ' andelîbânı
 - 5 Ne bülbüldür ki dâyim âşiyânında ider nağme
Ne güldür gülbüni minber anuñ câmi' gülistânı
 - 6 Şadâ-yı huṭbesinüñ ' âşîkı kerrûbiyân-ı ' arş
Nevâ-yı nağmesinüñ ' aḳl u dil meftûn u ḥayrânı
 - 7 Döner ol ' andelîbe âşiyânında ider nağme
Ġarîbâne nevâsı inledür nüh çarḫ-ı gerdâni
 - 8 Dehânından hezârân nûr-ı nağme iktîşâf eyler
Çıķınca minbere ol âfitâb-ı nûr-ı Yezdânî
 - 9 Şadâ-yı ḥikmet-endûzı mişâl-i Ḥazret-i Dâvûd
Hevâdan indürür şaf şaf nevâ-yı şevḳ-ı murġânı
 - 10 Mü'eşşirdür o deñlü nağme-i şavt-ı dil-efrûzı
Yaḳar ney gibi feryâdı derûn-ı nağme-sencânı
 - 11 Ser-âġâz-ı nevâ itdükçe bülbül gibi minberde
İder âġâze evvelde [o] medhûş ' aḳl-ı insânı
 - 12 Ne te'sîr-i ḥayât-efzâ var enfâs-ı laṭifinde
Ḥayât-ı nev virür insâna âġâz-ı ḥoş-elḥânı
 - 13 Ne i' câz-ı Mesîḥâ-vâr o nuṭḳ-ı rûḫ-baḫşende
İder zinde-revân [o] nağme-sencân-ı ḥaṭîbânı
 - 14 Nüzûl eyler firâz-ı ' arşdan ṭâvus-ı ḳuddûsî
Kerûbiyyân-ı ' illiyyîn ile gûş itmege anı
 - 15 Müşâbih İbn-i Mes'ûd ile belki İbn-i ' Abbâs'a
Ḳırâ'at eyledükçe ḥazret-i Furḳân-ı zî-şânı

* K 36: 181a.

- 16 Bu enfās u bu āġāz u bu şavt u bu kıırā'atle
N'ola böyle vücūduñ olsa Yārī menķabet-h'ānı

K 37*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Te'ālallah zihī sūr-ı hümāyūn-ı cihān-bānī
Muvaffaq itdi ol vaqt-i sa'ide şāh-ı devrānı
- 2 Hākīm-i lem yezel gösterdi ol şāh-ı cihān-gire
Hıtān-ı Hāzret-i Şehzāde-i Cem-ķadr u zī-şānı
- 3 İde 'ömr-i mü'ebbedle mu'ammer Hāzret-i Allāh
Ser-i şeh-zādegān u cān-ı 'ālem Muştafā Hān'ı
- 4 Zihī naḥl-i hümāyūn-ı reşīķü'l-ķadd-i yektāyī
İder şermende tūbāyı nihāl-i ķadd-i tūlānı
- 5 Ķad-i mevzūnınuñ meftūnı hep kerrūbiyān-ı 'arş
Ķıyām-ı tarzınuñ tūbā gürisne-çeşm ü ḥayrānı
- 6 O naḥl-i 'ālem-ārānuñ vücūdın ḥıfz için devrān
Aña firūze rengi ḥayme ķurdı çarḥ-ı keyvānı
- 7 O naḥl-i 'ālem-efrūzı görince neyyir-i a'zam
Ki her şāḥına bir āyine itdi necm-i raḥşānı
- 8 Kevākib āsumānı zeyn ide ezhār ġabrānı
Bu kevne emr olındı ızın-i ḥikmet-bend-i rabbānı
- 9 Bugün sūr-ı sürūr-ı pādişāh-i heft-ķişverdūr
Zemīne dıkdiler şimdi livā'ü'l-ḥamd-i şükrānı
- 10 Bu bir gündür ki maḥz-ı luḥf-ı ilhām-ı ilāhīdür
Te'emmül eyleseñ alur 'uķūl-ı fehm-sencānı
- 11 Bu bir gündür ki gülbāng-i sadā-yı ḫabl-i şādīden
Uçurdu lāneden ḥ'āb-ı hümā-yı çarḥ-ı gerdānı
- 12 Bugün āvāz-ı kūs-ı gāv-ı dem-i ḥusrevānīden
Feleklerde ker oldı kuvvet-i sem'-ı ser ü şānı
- 13 Cihān tā 'ahd-i eyyām-ı cüvānı gibi tamtāze
Zamāne devlet-i nā-gāh gibi ḥalka erzānı
- 14 Cihān-ı ḥūr o şān-ı şeh-ile zībende bir 'ālem
Zemīn ezhār-ile oldı ser-ā-ser sebz-pūşānı

* K 37: 192a-192b.

- 15 Nice nā-kāmlar kām-ı dil-i nā-kāmını buldı
Nice dil-teşneler şād-âb buldı âb-ı hayvânı
- 16 Ne çeşm-i cân görmişdür ne gūş-ı ‘aql iştmişdür
Bu sūr-ı şevket âyîni bu baht-ı devlet ‘unvânı
- 17 Cihân ol deñlü mesrūr oldı ser-i pādîşâhiden
Gicesi *leyletü’l-ğadr* [ü] günü nev-rüz-ı sulţânî
- 18 N’ola virsem bu nev-rüz-ı huçeste¹³²⁸ rüz-ı iğbâle
Zamân-ı nev-bahâr-ı câvidânı ‘îd-i şādânı
- 19 Felekler tâcın atdı küngür-i ‘arşa sürürından
Melekler ser-te-ser zeyn itdiler bu heft-eyvânı
- 20 Nice zeyn itmesünler kim hıtân-ı şâh-ı devrândur
Şadâ-yı ¹³²⁹أَبَشِرُوا perr eyledi ecrâm-ı ekvânı¹³³⁰
- 21 Şehen-şâh-ı mü’eyyed ced-be-ced hâkân-ı Cem-mesned
Şeref-bahşâ-yı tâc u taht-ı¹³³¹ mülk-i âl-i ‘Oşmânî
- 22 Hudâvend-i muzaffer tâc-dâr-ı maşrıq u mağrib
Şeh-i şâhân-ı ‘âlem şâhib-evreng-i Süleymânî
- 23 Zâfer-yâver hümâyün-fer hıdîv-i memleket-perver
Cihân-bân u cihân-dâver ‘azîmü’ş-şân-hâkânî¹³³²
- 24 Şeh-i vâlâ-güher Sulţân Muhammed Hân Gâzi kim
Şükûh-ı devleti nesh eyledi dârât-ı şâhânı
- 25 Cihân-ârâ şehen-şâhâ felek-mesned Hudâvendâ
Eyâ şâhân-ı dehrûn ‘âdil-i Fârûk-‘unvânı
- 26 Sen ol sulţân-ı ‘âdilsin ki levh [ü] ‘arş-ı a‘lâda
Çekildi nâmuña ahkâm-ı tuğrâ-yı cihân-bânî
- 27 Yüzüm ferş eyledükden soñra hâk-i âsitânuñda
Bu târih-ile küstâhâne kılsam menkabet-h‘ânı
- 28 Degül lâyıq bu târihüm o dergâh-ı mu‘allâya
Velî itdi benânum levh-i dilde hâme-cünbânı

¹³²⁸ huçeste:huçeste

¹³²⁹ ebşirü:sevinin. Kur’ân-ı Kerîm, Fussilet, 41/30. Âyetin tamamı şöyledir: اِنَّ الدِّينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمْ الْمَلَائِكَةُ اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبَشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ “Şüphesiz, Rabbimiz Allah’tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin! derler” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I V, s. 608)

¹³³⁰ keyvânı

¹³³¹ taht:taht

¹³³² hâkân:hâkân

- 29 Çıkardum genc-i dilden bir tabağ lü'lü'yi zeyn itdüm
Ki dest-āvīz idüm ʿ izz-i hūzūra ey kerem-kānı
- 30 Hūdāvendā bu ben nādīde-kāmı kām-bīn eyle
Hem iḥsānuñla mesrūr eyle Yārī-i ṣenā-ḥʿānı
- 31 Zamān-ı devletūnde cümle ʿ ālem ber-murād oldı
Revādur eyleseñ ben nā-murāda luṭf u iḥsānı
- 32 Şehen-şāhā mübārek ola bu sūr-ı hümāyūnuñ
Şadā-yı nāmı tıtsun günbed-i gerdün-ı gerdānıy
- 33 Muʿ ammer eyleye Bārī Teʿ ālā ʿ ömr ü devletle
Cenāb-ı Hāzret-i Şehzāde-i zī-şān-ı devrānı
- 34 Bu sūr-ı ʿ ālem-ārāya pesend idüp didüm tārīḥ
Zihī sūr-ı sūrūr-āmīz-i sulṭān-ı cihān-bānı

Sene 1082

K 38*

İN HEM BE-ṬARĪḲ-İ ʿ AŞḲ GOFTEM

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 ʿ AşḲ āyīne-i cihān-nümādur
Nezzāre-i pertev-i Hūdā'dur
- 2 Bir dīdeye kim ol ola manzūr
Ol kāşif-i nūr-ı Kibriyā'dur
- 3 ʿ AşḲ-ile olur ḥizāne-i ğayb
Ol cevher-i ʿ aql-ı pūr-cilādur
- 4 Her bir ʿ arec olmaz aña zāhib
Begsiste-reg¹³³³ ü şikeste-pādur
- 5 Her dil gidemez o nehc-i pāke
Ol meslek-i vādī-i hūdādur
- 6 Şıġmaz o yola қаṭār-ı ḥaşmet
Ol merḥale-i tih-i¹³³⁴ fenā'dur
- 7 Reh-revlügi şāh-rāh-ı ʿ aşḲuñ
Ser-menzil-i mülk-i iʿ tinādur

* K 38: 32b-33b.

¹³³³ reg:rig

¹³³⁴ Kelimenin aslı “tūh”dir. Fakat vezin gereġi açık hece okunması gerektiğinden ve metinde de kısa heceli yazılıp harekeyle “i” sesi verildiğinden bu kayda göre okuduk.

- 8 Her ‘aql olamaz o yola sâlik
Ol rāh-ı meşiyet ihtidādur
- 9 Tenhā-rev olup giden o rāha
Vā-mānde-i pāy-ı ibtilādur
- 10 Bir ten ki giye kabā-yı ‘aşkı
Püşende-i kisvet-i şafā’dur
- 11 Bir dil ki ola bürehne-i ‘aşk
Efgende-i efser ü kabādur
- 12 Zāhidde n’ider haqīkat-i ‘aşk
Hep kārı mecāzī-i haṭādur
- 13 Ben hırkada¹³³⁵ buldum ‘aşkı dirse
Ol delğ-i izāfet-i hevādur
- 14 Zāhid ne bilür şafā’-yı ‘aşkı
Mecbūr-ı nühüfte-i riyādur
- 15 Lev m itmesün ehl-i zevk zīrā
Mestāne-i ‘aşk-ı bī-riyādur
- 16 Bir ‘aşk-ı vişāle tālib olsa
Mihrāb-ı niyāza iktidādur
- 17 Ta‘n itme mecāz-ı ‘aşka zīrā
Vādī-i haqīka reh-nümādur
- 18 Taḥkīk ise ger o ‘aşka lāzım
Taqlīb-i tarīk-i māsivādur
- 19 Bir ‘aşk k’ola şadākat-endūz
Meşhūd-ı haqīkat-āzmādur
- 20 Bir ‘aşk ki ola anda ‘işmet
Ol dādiş-i hikmet-i Hudā’dur
- 21 Bir ‘aşk ki yoğdur anda ma‘nā¹³³⁶
‘Aşk mıdur o şūret-i hevādur
- 22 Elbette şühūd ider haqīkat
Āyīne-i dil ki rüşenādur
- 23 Bir ‘aşk göre hayāl ü evhām
‘Aşk mıdur o ‘aşk-ı bī-nevādur

¹³³⁵ hırka:hırka

¹³³⁶ cezbe

- 24 Bir ‘aşk ki ola pend-i pīrān
Āvīze-i gūş-ı ezkiyādur
- 25 Mestāne-i ‘aşka karşı turma
Zīrā sözi nāvek-i kazādur
- 26 Ben ‘aşk aña direm ki dāyim
Ḳalbüm gibi hālişü’l-velādur
- 27 Men mest-i harāb-ı cām-ı ‘aşkam
Sulṭān-ı ğamem işüm şafā’dur
- 28 Āzāde-nihād-ı rūzigāram
Bī-gāne baña hep aşinādur
- 29 Yā Rab kerem ü ‘ināyet eyle
Yārī işügünde bir gedādur
- 30 ‘Aşkuñdan ayırma bir dem anı
Ol ḳurbet-i luṭfuña sezādur
- 31 Cūd u ni‘ amuña mazhar eyle
Şāyeste-i şervet-i ‘atādur

K 39*

DER-İN DER-PEND-İ TAḤḲĪḲ Ü MECĀZEST

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Al destüñe cām-ı dil-güşāyı
Añma ğam-ı çarḫ-ı bī-vefāyı
- 2 Baḳ āyīne-tāb-ı devr-i cāma
Elden ḳoma ol cihān-nümāyı
- 3 Leb-rīz-i beşāret eyle cānuñ
Çek raṭl-ı girān-ı ğam-zidāyı
- 4 Bir ḫabbe ḳalınca ḳiseñ içre
Nūş eyleye gör mey-i şafāyı
- 5 Rindāne yürüt ayağı dāyim
İtme şaḳın üft ü hīz¹³³⁷ pāyı
- 6 Eylerse hücüm dem-i süveydā
Ḳıl şīşe ile aña devāyı

* K 39:33b-35a.

¹³³⁷ hīz:ḫiz

- 7 Sür cām-ı kümeýt-i udsiyānı
Tut semt-i arī-i pārsāyı
- 8 Ser-geşte-i bezm-i keşret olma
Çek dāmen-i vaħdet ire pāyı
- 9 Zīr-i asek¹³³⁸ ü melāmet itme
Dāmānde-i pāy-ı ibtilāyı
- 10 Dāvī-i aīate sülük it
Terk eyle arī-i māsivāyı
- 11 Tenhā-rev-i vā-pesīn olma
Tut rāh-ı meşiyet-i hüdāyı
- 12 Āyīne-i dilde mihr-āsā
Gör lem‘a-ı nūr-ı Kibriyā’yı
- 13 Esrār-ı afiyye vāıf ol kim
Keşf ola rumūz-ı āşināyı
- 14 Perhīzi güvāriş eyle dāyim
Seyr eyle şikemde rüdehāyı
- 15 Perhīz ile rüy-ı zerdi ‘aşuñ
Hürşīd ide reng-i kehrübāyı
- 16 Gör and-i anā‘ atüñ şafā’sın
Telh itme dimāg-ı nāştāyı
- 17 Hürsend ile buldı nīk-kīşān
Miftāh-ı künūz-ı aşfiyāyı
- 18 Bulmaz o künūzı saht-ı keşān
alur vahal-i ‘ināda pāyı
- 19 Vaħdet-alebān-ı ‘ālem-i ‘aş¹³³⁹
Tenhāda bulmaz āşināyı
- 20 Çün alvetiyān-ı bezm-i ma‘nā
Perhīz ile def‘ ider ıdāyı
- 21 İsterse akīm-i zerger-i ‘aş
İksīr-i zer ide kīmyāyı
- 22 Hūn-ābe-i reng ü büy-ı ‘āşık
Cevher ide kuhl-i tütüyāyı

¹³³⁸ asek:asek

¹³³⁹ bezm-i takīk

- 23 Yâkût ide hûn-ı ‘aşk düşse
Fîrûze-i sebze-i giyâyı
- 24 Murğ-âbî-i baħr olursa ‘arif
Bulmağa dūr-i girân-bahâyı
- 25 omaz anı cezr ü medd-i emvâc
Biñ kere urursa dest ü pâyı
- 26 Fâ‘ il her işinde¹³⁴⁰ oldu muhtâr
مَا يَشَاءُ¹³⁴² hükm-i لَا يُسْأَلُ¹³⁴¹ yı
- 27 Şûretde şühüd iderdi ma‘ nâ
Mir‘ât-i dil olsa rûşenâyı
- 28 Elbette şühüd ider tecellî
Keşf eylese pûşîş [ü] ğışâyı
- 29 Vâcid ki vücûdı bî-nişândur¹³⁴³
İllâyıla şâbit itdi lâyı
- 30 Manşûr’a neden bu da‘ vâ-i ‘aşk
İşbât ide şıdk-ı müdde‘ âyı
- 31 Mi‘ râc-ı haıat ü mecâza
Bir çüb-ile itdi i‘ tilâyı
- 32 Kim havşala-pîl-i mest olursa
Hażm itmeye çine-i nevâyı¹³⁴⁴
- 33 Ğavvâş-ı bün-i bihâr-ı vaħdet
Ğar eyledi nefsi-i ejdehâyı
- 34 Āyîne-i âfitâb-ı himmet
Bir zerrede gösterür ziyâ’yı
- 35 Der-h‘âste-i ma‘ işet itme
Baş râh-ı tevekkül içre pâyı

¹³⁴⁰ aderinde

¹³⁴¹ lâ yus‘elu: sorulmaz. Kur‘ân-ı Kerîm, Rahman 55/39. Âyetin tamamı şöyledir:

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌ “İşte o gün insana da cine de günahı sorulmaz.” (bkz. *Kur‘an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. V, s. 147)

¹³⁴² mâ yeşâ:dilediğini. Bu ibâre Kur‘ân-ı Kerîm’de 22 yerde zikredilmiştir.. Beyte uygun olarak şu âyeti zikredebiliriz:

لِلَّهِ مَلِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَا يَخْلُقُ يَشَاءُ “Göklerin ve yerin mülkü Allah’ındır. Dilediğini yaratır.”

Şûrâ, 42/49.İbârenin geçtiği diğer âyetler için bkz. :Bakara, 2/251;Âl-i İmrân, 3/40, 47; Mâide, 5/17; En‘âm, 6/133; Yûsuf, 12/100; Ra’d, 13/39; İbrâhim, 14/27;Hac,22/ 18; Nûr,24/ 45; Furkân, 25/16; Kasas,28/ 68; Rûm, 30/54; Sebe’, 34/13; Fâtır, 35/1; Zümer,39/4, 34; Şûrâ, 42/22, 27, 51; Kâf, 35

¹³⁴³ Vâcib ki vücûdın itdi izhâr

¹³⁴⁴ ğıdâyı

- 36 Hākān-ı cihān-sitān olursañ
Elden oma Şime-i gedāyı
- 37 Bir nice zamān hele Sikender
Elden omamıŐ cihān-nümāyı
- 38 Ol āyinenüñ me'āli anca
Seyr eylemiş arz ile semāyı
- 39 Ey vesvese-süz-ı ' al-ı od-re'y
Terk eyle bu mestı-i hevāyı
- 40 Nüş eyle o cām-ı tevbe-süzı
Def eyle umār-ı māsivāyı
- 41 PādāŐ-ı ' amel gerekse Yārı
Mesdūd ide gör der-i sivāyı
- 42 Gencūr-ı azıne-i rızā ol
Elden oma avf-ile recāyı
- 43 Olduñsa eger ki marem-i ' aş
Vird eyle rumüz-ı itifāyı
- 44 ıl rişte-i cāna anı manzüm
Dilden oma süba-i rızāyı
- 45 Bı-cāzibe-i alāa¹³⁴⁵ etme
Kāh-ile miyān-ı kehrübāyı¹³⁴⁶
- 46 Ādemseñ eger aıat üzre
Sev bir Şanem-i perı-liāyı
- 47 Hem āŐiyedārı-i rızā ol
Hem semt-i rızāda bul vefāyı
- 48 Tā sūrıŐ-ı rüst-e-ız olunca
Elden oma dāmen-i recāyı
- 49 ' ĀŐı mıdur ol mürāyı eyler
Peygüle-i amda inzivāyı
- 50 ' ĀŐı mıdur ol ar-ı dü-pā kim
Ümmid ide vaşl-ı ār-pāyı
- 51 Ser-pāy-ı bürehne n'eyler ' āŐı
Sincāb u semūr [u] ilafāyı

¹³⁴⁵ alā:alā

¹³⁴⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 52 Āşüfte-i nīm-zülf-i yāra
Gönlüm gibi görmedüm hevāyı
- 53 Bu verziş-i ‘aşk dilde vardur
Taḥkīk ide remz-i ašināyı
- 54 Hīç görmemişüm ḥaḳīkat üzre
‘Aşkuñ gibi ḥālişü’l-velāyı
- 55 Yā Rab kerem ü ‘ināyetüñden
Kıl cevdet [ü] şervet [ü] ‘aṭāyı
- 56 Hem-rāz-ı nedīm-i ‘aşkuñ eyle
Yārī-i ġarīb ü mübtelāyı
- 57 Şehd-i ni‘amuñla muġtenem kıl
Ol telḥ-i dimāġ u bī-nevāyı
- 58 Her demde serāçe-i hidāyet
Kılsun şeb-i ġamda reh-nümāyı

K 40*

İN HEM BE-ṬARİK-I ḤASB-İ ḤĀL-EST

___ ./ . ___ . ___ / . ___

- 1 Dāyim dili pür-ġubār buldum
Āyīnemi jeng-dār buldum
- 2 Mīnā-yı ḥarīm-i dilde dāyim
Her ṭa‘ nı ki seng-sār buldum
- 3 Olduqça şikest-i āb-ġīnem
Her rīzede inkisār buldum
- 4 Bir şırça durur derūnum ammā
Seng-i ġama bir ḥişār buldum
- 5 Gör seng-i esās-ı ṭa‘ nı dilde
Vīrānede üstüvār buldum
- 6 Cām-ı mey-i la‘ l-i Yārī çekdüm
Ḥamyāze-i şad ḥumār buldum
- 7 Ben şāhid-i cümle-bend-i baḥtem
Ḥalvetde niḳāb-dār buldum
- 8 Ben şu‘ le-i şeb-çerāġ-ı baḥtem
Çün nūr-ı sühā-nüvāz buldum

* K 40: 35a-36b.

- 9 Ben Leylā-i ‘ işve-senc-i nāzı
Mecnūn’a taleb-nişār buldum
- 10 Müjgānımı Kays-ı girye-sūzuñ
Pāy-ı şütürinde hār buldum
- 11 Maşūr idi beste-pāy-ı zencīr
Mi‘ rāc-künān-ı dār buldum
- 12 Gör himmet-i sākī-i elesti
Cāmın nice neşve-dār buldum
- 13 Hüşyārları hārāb-ı bāde
Mestāneyi hūşyār buldum
- 14 Naḥvet-i rüşān-ı rüstāyī
Seblet-keş-i iftiḥār buldum
- 15 Mestāne vü tāyibī-i şabūḥ
Ḥumḥānede bāde-ḥ̄ār buldum
- 16 Dünyāda tenūñ ma‘ aş-cāhı
Çün kūr-ı dilān-ḥ̄ār buldum
- 17 Taḫvīm-i müneccimān-ı dehri
Ḥaşv-i şikem-i cidār buldum
- 18 Ben şūret ü ma‘ nā-i cihānı
Tenhāda vü aşikār buldum
- 19 Maḥbūb olanlar āḥiretde
Dünyāda da şerm-sār buldum
- 20 Ser-süfre-keşān-ı dehri ḥālā
Hem şürb-i müş-ḥ̄ār buldum
- 21 Her eblehe gāv-ı rīşi dāyim
Cārūb-ı der-i kibār buldum
- 22 Pūşide-tırāz-ı kākum olmaḵ
Pirāye-i iftiḥār buldum¹³⁴⁷
- 23 Dünbāle be-püşt-i nāziş olmiş
Çün gürbe-i müy-dār buldum¹³⁴⁸
- 24 Bu maşlaha-gehde ekşerini
Āvīḥte-i nuvār buldum¹³⁴⁹

¹³⁴⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁴⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 25 Nekbet-zedegân-ı izz ü cāhı
Teb-lerze-i inkisār buldum
- 26 Gūdek-menişān-ı nā-şitāyı
Dünyā ʔamaʕında zār buldum
- 27 Şivenüñdedür bu dehr-i fānı
Her sūrını sügevār buldum
- 28 Bir sīm-beden cüvān aldum
Külçesini kem ʕayār buldum
- 29 Bir ʔatre mi istesem felekden
Her dürdini nā-güvār buldum
- 30 Seyyāre-i baht-ı tāb-nāküm
Her gicede h̄āb-dār buldum
- 31 İmsāl-i figāna etsem āgāz
Her şavtnı vaht-i pār buldum
- 32 Der-h̄āste-i terāne kıldum
Her bülbüli lāl ü zār buldum
- 33 Ümmīd-i uşul-kār kıldum
Her muṭribi nā-bekār buldum
- 34 ʕUmmān-ı yem-i belāda ʔaldum
Ne cezr ü med-i kenār buldum
- 35 Kimden ki necāt ümīdin itdüm
Ġarḳ-ı yem-i rüzigār buldum
- 36 H̄ün-ābe-i eşk-i çeşmi her dem
Mercān gibi ʔatre-bār buldum
- 37 Bir vaşl-ı nihāna vāşıl olsam
Biñ lev̄m-ile aşikār buldum
- 38 Ne bahtum ile vifāḳ mümkün
Ne ṫālīʕi sāz-kār buldum
- 39 Bir kāra ki olmuşum mübāşir
Taḫşiline biñ medār buldum
- 40 Kimden ki ümīd-i ḫayr itdüm
Hep şerrini pür-mazārr buldum

¹³⁴⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 41 Bî-gâne-nihād-ı dehrde hayfâ¹³⁵⁰
Ne yâr u ne ğam-ğüsâr buldum
- 42 Kim gördüm ise yem-i cihânda
Âşüfte-i rûzigâr buldum
- 43 Ben n'eylerem âşinâ-yı dehri
Yârî gibi yâr-ı ğâr buldum
- 44 Râz-ı dili râz-dâna virdüm
Hep râzumu âşikâr buldum
- 45 Cevr-i felek-i sitize-kâra
Merd-i dili bürd ü bâr buldum
- 46 Maḥsûd-ı esâfil oldu ṭab' um
Çün pîlever-i i' tibâr buldum
- 47 Çok gerçi Mesîḥ-şîme yârüm
Ammâ yine hep ḥumâr buldum
- 48 Düşnâm iderin sipihre ammâ
Ne ŧetmine¹³⁵¹ bir medâr buldum
- 49 Yâ çarḥ nedür k'umam vefâsın
Hep devrini bî-ķarâr buldum
- 50 Şad râhle-i vâridât-ı ṭab' a
Çok ḥıṭṭa-i reh-ğüzâr buldum
- 51 Âmed ü şüd-i ma' nâ(ya) velîkin
İķlîm-i dili diyâr buldum
- 52 Bir gülşene ' andelîb oldum
Hep gülleri ḥâr ḥâr buldum¹³⁵²
- 53 Gül-ğonce gülbün ümîdüm
Ġaltîde-i ḥâr-zâr buldum¹³⁵³
- 54 Bir dergehe intisâb kıldum
Anda nice i' tibâr buldum¹³⁵⁴
- 55 Çün şîme-(i)ṭa' n itdüm âzmûde
Farzâ ne ṭama' -nişâr buldum¹³⁵⁵

¹³⁵⁰ ḥayfa:ḥayfâ

¹³⁵¹ ortada

¹³⁵² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁵³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁵⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁵⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 56 Egnümdeki şūf beḥye¹³⁵⁶-dūzuñ
Her pūdına anı tār buldum¹³⁵⁷
- 57 Ben zār-ı maẓīḳ-i teng-desti
Benden beter anı zār buldum¹³⁵⁸
- 58 Aḳsām-ı cünūndan muḥaṣṣal
Her birini ḥiṣṣedār buldum¹³⁵⁹
- 59 Ḥāk-i rehi eyledüm vüçüdüm
Bir dergeh-i kām-kār buldum¹³⁶⁰
- 60 Ümmīd-i şefā‘ at itdüm andan
Ya‘ nī baña dest-yār¹³⁶¹ buldum¹³⁶²
- 61 Ol derde hezār nā-murādı
Rū-sūde-i ḥ̣āst-gār buldum¹³⁶³
- 62 Āḥir o der-i saḳar-mederde
Biñ sūḥte-dili nizār buldum¹³⁶⁴
- 63 Āḥir der-i Ḥālīḳ’a yüz urdum
Bir istedügüm hezār buldum¹³⁶⁵
- 64 Çok maẓhar-ı¹³⁶⁶ لَا فَنَى cihānda
Hep şaf-der-i kār-zār buldum
- 65 Dünyāda ne Ḥān Murād’a beñzer
Bir şāḥib-i Zülfiḳār buldum

¹³⁵⁶ beḥye:peḥye

¹³⁵⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁵⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁵⁹ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

¹³⁶⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁶¹ sāz-kār

¹³⁶² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁶³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁶⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁶⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁶⁶ lâ fetâ:fetâ (yiğit,genç, er) yok. Hadîs olduğu ifâde edilen bu sözün tamamı şöyledir: “Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ zülfiḳār” لَا فَنَى إِلَّا عَلِيٌّ لَا سَيْفٌ إِلَّا ذُو الْقَعَارِ “Ali’den başka yiğit, Zülfiḳardan başka kılıç yoktur”.

bkz. Aclûnî, *Keşfu’l-Hâfâ*, II, 3069. Bu eserde hadîsin uydurma olduğu ifade edilmektedir. Ancak Taberî, bu sözün Uhud savaşı sırasında gâipten bir nidâ olarak duyulduğunu nakleder. bkz. Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b.

Yezid Taberi, *Tarihü’t-taberi : Tarihü’l-ümem ve’l-müluk*, Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1987, c.3, s.116.

Burgâzî ise *Fütüvvet-nâme* adlı eserinde şu bilgileri naklederler: “Hazret-i Resûl sallallahu âleyhi ve selem eyitdi: Yâ Alî ol her gün cigerüni kan eylese sen ne kılasm? Alî eyitdi, ol kişi günde bin kere cigerüm kan eyleyüp gönüm yıkarsa ben anun hatırın yıkmayam. Pes Resûlullâhu sallallâhu aleyhi ve selem buyurdu kim Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ zülfiḳār”.bkz. Kaan Yılmaz, “Burgâzî Fütüvvetnâme Dil İncelemesi-Metin-Sözlük”, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Mayıs 2006, s. 113-114. Ayrıca bkz. Ahmet Serdaroğlu, *Usûl-i*

Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü’l-Karî Tercemesi, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966, s.129.

- 66 Rūhu'l-Ḳudüs-i nedîm-i ' aşşam
Tâ ḥalvet-i vaşl-ı yâr buldum
- 67 Bir mertebe olmuşam ki medhüş
' Aql u dili târümâr buldum
- 68 Eşheb-reviş [ü] küreng-ṭab' um
Deşt-i ğama rāh-vār buldum
- 69 Ol şāhir-i vaḥy-āzmāyem
İ' cāz-sūḥan-ı nigār buldum
- 70 El-ḥāşılı ḥāl-i rûzigârı
Bu devr-ile bî-ḳarâr buldum

K 41*

İN NAZİRE BE-BAHĀRİYYE-İ ŞEYḤŪLİSLĀM¹³⁶⁷

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Hüsni-i ' âlem-süz-ı mihrî çarḥ-ı tâbân eyledi
Gül taḥammül itmeyüp çāk-i girîbân eyledi
- 2 Faşl-ı eyyâm-ı bahâr irdi deyü sünbüllerüñ
Zülfini ebr-i bahârı ' anber-efşân eyledi
- 3 Görmedüm bir böyle ḥüsnin gülsitân-ı ' âlemüñ
Dilleri ârâyiş-i ezhâr-ı ḥandân eyledi
- 4 Ol kadar te' şîri var ebr-i¹³⁶⁸ bahâruñ gülşene
Dehri ezhâr-ile reşk-i çarḥ-ı gerdân eyledi
- 5 Ziver-i ezhâra baqdı nergis açup dîdesin
Naşş-ı şun' -ı Müste' ân ' aqlını ḥayrân eyledi
- 6 Lâleler dâğ-ı nihânın¹³⁶⁹ kıldı yer yer âşikâr
Bir ḳadeḥle cümle esrârın nümâyân eyledi
- 7 Mest-i cām-ı nâz olup her ğonce bezm-i bâğda
Dest-i şevḳ-ile çeküp çāk-i girîbân eyledi
- 8 Lâleler her biri almış destine bir cām-ı Cem
Gülşenüñ eṭrâfını gūyâ gülistân eyledi

* K 41:39b-40b.

¹³⁶⁷ Şeyhü'l-İslâm Yahyâ'nın bahâriyyesi için bkz. Rekin Ertem, *Şeyhülislâm Yahya Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, s.9-10/K. 5.

¹³⁶⁸ bād-ı

¹³⁶⁹ derünin

- 9 Būy-ı zūlf-i dilberānı yaydı dünyāya nesīm
Reşk-ile sūnbüllerüñ hālin perīşān eyledi
- 10 Şanma şebnemdür seher düşmiş firāz-ı gülbüne
Gül ‘ arağ nūş eyleyüp hūy-pāş-ı pīşān¹³⁷⁰ eyledi
- 11 Kaṭre kaṭre bādeyi dōkmekde lāle cāmdan
‘ Ālemüñ gülzārını kān-ı Bedaḥşān eyledi
- 12 Çarḥ ebri bir muraşşa¹³⁷¹-sāye-bān itdi yine
Bāğ-ı ferş-i sebz-ile firdevs ü rıdvān eyledi
- 13 Kırdu o reng-i zümürd-fāmını sulṭān-ı gül
Leşker-i ezhār-ile tertīb-i erkān eyledi
- 14 Tā ki teşrīf ide anı ol meh-i burc-ı kerem
Ol ki nūr-ı ‘ adli dünyāyı dıraḥşān eyledi
- 15 Ol ki tedkīk-ı ‘ amelde mū-şikāf-ı himmeti
Nükte-i ser-beste-i esrārı iz‘ ān eyledi
- 16 Müfti-i şun‘ -ı ilāhī kim debīrān-ı felek
Ḥāk-i dergāhını kuḥl-i dīde-i cān eyledi
- 17 Ḥākīm-i fayşal-ı mesned-gāh-ı fetvāda müdām
Dehre ḥükm ü ‘ adlini bī-ḥātem erzān eyledi
- 18 Dāniş-āmūz-ı fazīlet kim ṭufeyl-i ‘ unşurı
‘ Aql-ı evvelde sebağ-āmūz-ı ‘ irfān eyledi
- 19 Himmet-i ‘ adliyle ıqlīm-i kerem ma‘ mūr u pāk
Şadme-i ḫahriyla mülk-i zulmi vīrān eyledi
- 20 Ḥusrev-i gencīne-perdāz-ı ma‘ ānī kim dili
Vāridāt-ı ḥikmet-i esrārı şāyān eyledi
- 21 ‘ Arş-ı istiğnā‘ -yı devletdür maḫām-ı mesnedi
Himmet-i vālāsı gör şadrın cihān-bān eyledi
- 22 ‘ Aql-ı evvel gibi ef‘ āli metānetde güzīn
Rūḥ-ı ḫudsī gibi kesb-i pāk-i vicdān eyledi
- 23 Feyz-i ṭab‘ ın gör ki ‘ ālemden sevād-ı zulmeti
Mīhr-i nazm-ı ‘ ālem-efrūzı dıraḥşān eyledi
- 24 Ol edīb-i mekteb-i endīşe-i fazl ü kemāl
Nazmını reşk-āver-i dīvān-ı sūbhān eyledi

¹³⁷⁰ çāk-i giribān

¹³⁷¹ kebūdī

- 25 Ceyb ü desti n'ola hem zer hem güher etse nişār
Himmet-i deryā vü kân āşārın erzān eyledi
- 26 Kām-baḥşā sensin ol kim nev-bahār-ı devletüñ
‘ Ālemi başdan başa mesrūr [u] ḥandān eyledi
- 27 Sensin ol feyż-i nesīm [kim] ‘ ıtr-sā-yı himmetüñ
Şüre-zār-ı dehri vādī-i gülistān eyledi
- 28 Kār-dānā nice yıllar dergeh-i çarḥ kec-‘ atā
Baḥtumı vā-mānde-i hem-sāl-i aqrān eyledi
- 29 Yūsuf-ı ṭab‘ um belā-yı ḳahr-ı iḥvān-ı zamān
Mübtelā-yı bend-i tōhmet-gīr-i zindān eyledi
- 30 Dest-gīr olsuñ revādur Yārī-i efgendeye
Çarḥ anı pāy-māl-i ḥāk-i ḥızlān eyledi
- 31 Tā ki feyż-i ebr-i nīsān-ı hidāyet kim müdām
Gülsitān-ı ‘ ālemi pūr-naḳş u elvān eyledi
- 32 Gülbün-i baḥtuñ ide günden güne şād-āb-ter
Ol ki ezhār-ı cihānı sebz-pūşān eyledi

K 42*

HEM ḲAŞĪDE HEM BE-TĀRĪḤEST SEDDÜ’L-BAḤR-RĀ

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Te‘ ālallah zihī miftāḥ-ı ḥikmet-bend-i rabbānī
Şunıldı ‘ arşdan dest-i Muḥammed Ḥān’a erzānī
- 2 Zihī sūr-ı bülend-i āsumān-sāye Züḥal¹³⁷²-pāye
Felek bāb-ı ḥümāyünında der-bān itdi keyvānı
- 3 Zihī miftāḥ-ı genc-i şāygānī kim yed-i ḳudret
Emānet eyledi Rūḥu’l-Emīn’üñ destine anı
- 4 Zihī fermān-revā-yı kār-gāh-ı Kibriyāyī kim
‘ İmāret ḳıldı biñ yetmiş yılında böyle bīnāyı
- 5 Zihī ‘ ālī-binā’ biñ yıl muḳaddem nesr-i iḳbāli
Uçurdu yeryüzinden bir hevā taḥt-ı¹³⁷³ Süleymān’ı
- 6 ‘ Aceb mi beyt-i ma‘ mūr felek-i ṭarḥına reşk etse
Pūr itdi nüh ṭibāḳı resm-i zīnet-baḥş-ı eyvānı¹³⁷⁴

* K 42:56a-57a.

¹³⁷² züḥal:züḥal

¹³⁷³ taḥt:taḥt

¹³⁷⁴ ḡulḡul-i bünyān-ı ḥākānı

- 7 Cihān bir tāze şevket buldı baht-ı pādişāhīden
‘ Aceb midür añılmaz olsa dārū’l-mülk-i Ken‘ ān’ı
- 8 Sürüş-ı ğayb resm-i beyt-i ma‘ mūrı aña şundi
Esās-ı tarḥ-ı bünyādın o dem vaz‘ eyledi bānī
- 9 Ne böyle sūr-ı vālā yapıdı mi‘ mār-ı ezel evvel
Ne böyle sūr-ı bālāya felek gösterdi bir şānī
- 10 Felek tā māverā-yı perdeden resm eyleyüp tarḥın
Çıkarıdı yeryüzine böyle bir genc-i cihān-bānī
- 11 Ne ḳal‘ a görse bünyād-ı metīn-i himmet-i Şeddād
Virürdi belki bir taşına biñ la‘ l-i Bedaḥşān’ı
- 12 Zihī miftāḥ-ı evvel tesmiye olsa Rūm’a lāyıkdur
Zihī miftāḥ-ı şānī tesmiye ḳılsuñ revā anı¹³⁷⁵
- 13 ‘ Aceb mi ol ḥişāruñ ḳadri ‘ ālī olsa gitdükçe
Ḳazā’ mi‘ mārı itdi böyle bir destūr-ı zī-şānī
- 14 ‘ Alī Şīr-i zamāne kişver-ārā-yı ‘ adū-fersā
Müşīr-i muḥterem destūr-ı ekrem Āşaf-ı şānī
- 15 Güzīn-i ced-be-ced evlād-ı nesl-i Ḥazret-i Şiddīḳ
‘ Ömer-sīret ‘ Alī-heybet ḥayā-āmūz-ı ‘ Oşmānī
- 16 ‘ Alī Pāşā-yı ‘ ādil şadr-ı ‘ ālī-ḳadr [ü] deryā-dil
Vezīr-i bī-mu‘ ādil kār-sāz-ı mülk-i ‘ Oşmānī
- 17 Fūrūğ-ı ‘ adli çarḥa maḥla‘ -ı pīh-süz-ı¹³⁷⁶ ḥürşīdī
Bahār-ı ‘ ahdi dehre mevsim-i nev-rüz-ı sulṭānī
- 18 Zemīn-i şevḳ-ı neşāṭ ‘ adl-ile ma‘ mūr-ı ābādān
Zamāne zevḳ-ı ‘ ayş u nüş-ile mesrūr-ı ḥandānī
- 19 Vezīrā kām-kārā şaf-derā şāḥib-ḳırān-ḳadrā
Eyā şāyeste-i nīrū-yı bāzū-yı Nerīmānī
- 20 Sen ol şāḥib-taşarruf ‘ aḳl-ı evvel rūḥ-ı şānīsīn
Ḳul eyler luṭf-ı aḥlāḳ-ı kerīmūñ cümle insānı
- 21 Sen ol Ḥātem¹³⁷⁷-meniş destūr-ı ekremsuñ ki ‘ ālemde
Pür eyler dest-i cūduñdan zamāne dest-i dāmānı
- 22 Benüm tāriḥūmi ‘ arz it ḥuzūr-ı pādişāhīde
Ki görsün nice olurmuş şenā-yı şāh-ı devrānı

¹³⁷⁵ Ḳarāmān’ı

¹³⁷⁶ pīh-süz:bīh-süz

¹³⁷⁷ Ḥātem:Ḥātem

- 23 Ümîdüm ol ki bir manşıb recâ' kı1 pâdişâhumdan
Yeñi Ʒal' ayla şâd etsün dil-i pâ-mâl [ü] vîrânı
- 24 Görüp iki Ʒişârın¹³⁷⁸ Ʒısn-ı¹³⁷⁹ bünyâdını ey Yârî
Ʒalem elde bugüne eyledi tastîr-i ' unvânı¹³⁸⁰
- 25 Birinüñ oldı târîhi du' â-yı ' adl-i Ʒünkârî
Birinüñ düşdi târîhi penâh-ı zıll-i Yezdânî

1070

K 43*

HEM BE-FAĞRİYYE HEM TEMEDDÜĞ-İ ĖOD

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Mest-i cām-ı şarâb-ı ' irfânem
Neşve-bağşâ-yı bezm-i devrânem
- 2 O edîb-i cihân-ı ma' rifetem
Süğan-ârâ-yı nükte-sencânem
- 3 Sebağ-âmüz-ı tıfl-ı ma' nâyem
' Ârif-i mekteb-i edîbânem
- 4 Kâtibü's-sırr-ı âşaf-ı süğanem
Râz-dân-ı umûr-ı pinhânem
- 5 Reşk ider baña üstâd-ı ezel
Tıfl-ı dâna-dil ü sebağ-Ėânem
- 6 Nağş-ı elĖâb-ı tab' u Ėâmem ile
Zîver-ârâ-yı nazm-ı dîvânem
- 7 Şâ' ir-i düdmân-ı ma' rifetem
Ben ne ferd-i vesîm ne ĖâĖânem
- 8 Mektebüm çâr-faşl-ı ' âlemdür
Köhne şâkird-i bî-debistânem
- 9 Tıfl-ı pākîze gevhêr-i ezelem
Cevher-i ferrden sebağ-Ėânem
- 10 Tırfê tevlîd-i kâyinât benem
Gerçi kim nev' -i cins-i insânem¹³⁸¹

¹³⁷⁸ Ʒişâr:Ʒişâr

¹³⁷⁹ Ʒısn:Ʒısn

¹³⁸⁰ tastîr-i:tastîr ü

* K 43:59b-62b.

¹³⁸¹ Beytin kenarına "mevlûd" yazılmıştır.

- 11 Şâ' irem şî' r-ile şî' âr itmey
Râst-ı mi' yâr-ı nükte-sencânem
- 12 Baña teslîm ider hep ehl-i sühan
O müselleme berât-ı tarhânem
- 13 Bî-mekânem mekân vücûdumdur
Bî-nişânem çü âb-ı hayvânem
- 14 Bî-dehânem velî hazâyin-i râz
Bî-zebânem velî zebân-dânem
- 15 Hîkmet-i zîcde suşurlâbem
Raşad-âmûz-ı hikem keyvânem
- 16 Hükûm-i *Kânûn*'da İbn-i Sînâyem
Fenn-i ' ilm-i *Şifâ*'da ferzânem¹³⁸²
- 17 Harf-i tevhîd-i Pür-ı A' râbam
Şerh-i tecrîd-i pîr-i Harhânem¹³⁸³
- 18 Dil-i ' uşşâka hâtır-efrûzam
Bezm-i ma' şûka gevher-efşânem
- 19 Ma' nâ-i şerh-i derd-i Ya' kûbam
Şûret-i hüsni-mâh-ı Ken'ânem
- 20 Kâh u bîcâde cezbe-i eşerem
Sîned-e rûh tende hem cânem¹³⁸⁴
- 21 Râz-dân-ı umûr-ı esrârem
Pâs-bân-ı künûz-ı pinhânem
- 22 O tezerv-i bülend-pervâzem
O hümâyem ferâh-ı meydânem
- 23 Neşve-i câm-ı şevk-ı Manşûram
Penbe-i dâğ-ı ' aşk-ı Şan'ânem
- 24¹³⁸⁵
' Anberîn mağz-ı müşg-i şiryânem¹³⁸⁶
- 25 Kâlde hem mecâz-ı nâtiqâyem
Hâlde hem haqîkat- ' unvânem

¹³⁸² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁸³ Harhânem:Harhânem

¹³⁸⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁸⁵ Birinci mısra noksan bırakılmıştır.

¹³⁸⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 26 Gāh bir şafha üzre mevşūfem
Gāh bir nokta içre pinhānem
- 27 Dem-i bezl-i hayāl-i gül-rīzem
Vaqt-i taḥrīr-i sūnbül-efşānem
- 28 Benem ol Hızr-ı¹³⁸⁷ ʿālem-i tevfiḳ
Ġarḳa-i feyz-i āb-ı hayvānem
- 29 Münteşir dehre nefḫa-i sūḫānem
Gerçi ḫāmūş-ı bezm-i devrānem
- 30 Açılan anda hep bahār-ı sūḫān
Bāġ-ı maʿnāya ebr-i nīsānem
- 31 Zerreym tevʿemān-ı ḫūrşīdem
Ḳaṭreyem āşinā-yı ʿummānem
- 32 Ṭabʿum āyīne-i hidāyetdür
Reşk-i ḫūrşīd ü māh-ı tābānem
- 33 Sūḫānumdur cevāhir-i ʿulvī
Ben āña bir dükenmedük kānem
- 34 Ṭabʿum ol genc-i pür-cevāhirdür
Görseñ ammā ki yine vīrānem
- 35 ʿÖrfiyem Muḫteşem zahīrūmdür
Feyzī-i Enverī-şebistānem
- 36 O ḫaḳāyık Nigār-ı maʿnāyem
Reşk-bürd-i edīb-i Şīrvānem
- 37 Neşve-pīrā-yı ʿārif-i Cāmem
Ġıbṭa-fermā-yı Ḥāce Selmānem
- 38 Ḥāfız-ı cevher-i kemāl benem
Ṭālib-i sürme-i Şıfāhānem
- 39 Nūkhēt-efrūz-ı bezm-i ʿAtṭārʼa
Şeker-efşānī-i meges-rānem
- 40 Ṭūṭī-i remz-dān-ı meclisiyem
*Mantıḳu ʿṬ-Tayr*ʼına Süleymānem
- 41 Bülbül-i *Gülsitān*-ı Saʿdiyem
Ḥücū-yı¹³⁸⁸ tiġ-i bend-i Kirmānem

¹³⁸⁷ Hızr:Hızr

¹³⁸⁸ Bu beyitte İranlı şâir Hâcû-yi Kirmânî kastedildiği için “Ḥücû” kelimesinin belki de bir ağız özelliğinden dolayı “Hâcû” kelimesinin yerine kullanıldığı düşünülmektedir.

- 42 Vir̄di naz̄mum ‘uḳūd-i naz̄ma nizām
Ben Nizāmī-i naz̄m-sencānem
- 43 Gül-i nev-ḥiz-i gülşen-i Rūmem
‘Andelīb-i hezār-destānem
- 44 Nice esrāra irmişüm farzā
Mazhar-ı rāz-ı luṭf-ı pinḥānem
- 45 N’ola olsam şadef gibi pür-dür
Reşḥa-endūz-ı ebr-i nīsānem
- 46 Neşve-baḥşem hezār-ı hüşyāra
Gerçi sermest-i cām-ı ḥirmānem
- 47 N’ola olsam ḥarāb-ı bāde-i şevḳ
Sākī-i cām-ı bezm-i cānānem
- 48 Yūsuf-ı Mışr-ı himmetem şanmañ
Ki esīr-i nuḳūş-ı eyvānem
- 49 Yūsufam gerçi mülk-i ma‘ nāda
Yine görseñ esīr-i zindānem
- 50 Ben ki ārāyiş-i cihān-ı ğamem
Ḥāce-i ğam-fürūş-ı dükkānem
- 51 Göze göstermese beni cūhelā’
Yine manzūr-ı ‘ayn-ı a‘ yānem
- 52 Çeşm meh-dīdebānum olsa n’ola
Ṭurfe ḥuffāş-ı şeb-i pūyānem
- 53 Bezme geh şevḳ-ı¹³⁸⁹ cām-ı Cemşīdem
Elde geh ḥātem-i Süleymānem
- 54 Pāy-ı ḥumda fütādeyem ammā
Dest-i himmetde cām-ı raḥşānem
- 55 Vaḳf-ı cāvīddür baña ezeli
Mālik-i genc-i vaşl-ı ḥübānam
- 56 Zevḳi vuşlatda bulmuşam ammā
Yine lezzet-pezir-i hicrānem
- 57 Böyle ta‘ līm ider mu‘ allim-i ‘aşḳ
Ṭıfl-ı ḥāmūşī-i debistānem

- 58 Bülbül-i bġ-1 ġayret-i ‘ aşkam
Naġme-szam hezr-elġnem
- 59 Gh tġ-1 tlsm-1 Behrmam
Gh gencne gibi pinhnam
- 60 Gh bir muşt-1 ġkdr tb‘ um
Gh meydn-1 ġadd-i imknam
- 61 Gh kaťre gibi skn iderin
Gh dery gibi ġurřnem
- 62 Gh p-ml-i rh-1 mmdem
Gh hem-dş-1 ch-1 drnem
- 63 Gh bir řevġ irer ki pdişhem
Gh bir ġam gelür ki ġayrnem
- 64 Gh mesned-nişn-i rtibeyem
Gh ġam tekyesinde mihmnem
- 65 Ben de bilsem nedür bu ġlet-i řevġ
Geh ged geh şeh-i cihn-bnem
- 66 Gh ġri de olsa meyl itmem
Gh aşüfte-ġl-i ġbnem
- 67 Dildeki řevġm idemem ta‘ br
Gh şdn u gh girynem
- 68 Gh naġme-knn-1 nm-şebm
Gh bülbül gibi seġer-ġ‘nem
- 69 Gl gibi dyim kşde-dilem
Gh sünbül gibi perşnem
- 70 Ben o v-mnde kr-bn-1 ġamem
Py-bend-i reh-i muġaylnem
- 71 Dġ-1 dil nice olmasun zhir
Ben o şk-ver-i girbnem
- 72 şalmışam fülk-i baġtı baġr-1 ġama
Bd-1 ġayretle Nġ-1 tfnem

- 73 Ben ki ¹³⁹⁰ قَالُوا بَلَىٰ da tā ezeli
Bende-i ser-nigün-ı fermānem
- 74 Üstüh̄āndur baña tevekkül-i zād
O hümā-yı sipihr-i cevlānem
- 75 Dāyimā pençe-i ümīdümden
Seng-endāz-ı bām-ı nisyānem
- 76 Maḥrem-i şabrdur beni kıomayan
Yoḥsa me'yūs-ḥāl-i sāmānem
- 77 Beni üstād-ı ' aql ider te'dīb
Yoḥsa ben mest-i bezm-i devrānem
- 78 Kevkeb-i lem' a-süz-ı tīre-şebem
Peren-efrüz-ı mäh-ı tābānem
- 79 Rü'yet-i necm-i ḥ̄āb-ile şādam
Gerçi ben mübtelā-yı iḥvānam
- 80 ¹³⁹¹ يُسْرُ ez بَعْدَ عُسْرٍ mükāfātum
Ḥamd kim şāh-ı Mıṣr-ı ' irfānem
- 81 Mihrüñ āyīnesin siyāh iderin
Gerçi baḳsañ ğubār-ı mīzānam
- 82 Kaçarın maḥfil-i keş-ā-keşden
Hem-dem-i meclis-i ḥarīfānem
- 83 Ben ki renciş-pezīr-i ṭa' ne iken
Yine görseñ esīr-i yārānem
- 84 Raḥne-dār etse anı dūst yine
Jende-düz-ı ḳabā-yı noḳsānem
- 85 Şöyledür āfitāb-ı iḳbālüm
Belki bir zerrede nümāyānem
- 86 Baḥt āzürde etse memnūnem
Çarḥ estīze ḳılsa şāyānem

¹³⁹⁰Ḳālū belā: Evet, dediler. Kur'ān-ı Kerīm, A'raf, 7/172. Äyetin tamamı şöyledir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن نَّبِيِّ أَدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ هَذَا غَافِلِينَ “Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 488)

¹³⁹¹Ba'de 'usr ez-yüsür: güçlükten sonra kolaylık ile. Bu beyitte “Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.” Kur'ān-ı Kerīm, Talāk, 65/7. äyetine telmih vardır. Äyetin tamamı şöyledir: لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قَبِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْفُلُ اللَّهُ لِنَفْسِهِ إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا “İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin; rızkı daralmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiği kadarından nafaka ödesin. Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 309)

- 87 Bendedür fenn-i ʿilm-i iksīri
Vāşıl-ı kīmyā-yı ʿirfānem¹³⁹²
- 88 Benem ol gevher-i girān-māye
Līk ḥar-mühre gibi erzānem¹³⁹³
- 89 Baḫmadı şayrefi-i baḫt-ı denī
Pāftada o dürr-i ḡalṭānam
- 90 Hüc̣cet-i ḥādişāt-ı devrāna
Zeyl-i daʿvāda gerçi burhānem
- 91 Müddeʿāmuñ nüfūzı yok gördüm
Rūz-ı şāhid gibi peşimānem
- 92 Ğamze-i tiĝ-bend-i baḫtumdan
Sūsen ü bīd gibi lerzānem
- 93 Çeşm-i aḫbāba tīr-i rāst-revem
Dil-i aʿdāya zaḫm-ı peykānem
- 94 Çeşm-i dānāya mevc-i teskinem
ʿAyn-ı nādāna baḫr-ı tūfānem
- 95 Şadr-ı nādānda bülend-nişīn
Bezm-i dānāda pāy-māçānem¹³⁹⁴
- 96 Pāy-ı iḫvāna cebhe-fersāyem
Rūy-ı aʿdāya çin-pişānem
- 97 Çarḫa baş egmezin sitem görsem
Şāh-meşreb gedā-yı devrānem
- 98 Reh-i iḫvānda zerre-i ḫademem
Ser-i aʿdāya tiĝ-ı bürrānem
- 99 Bend-i zencīr eylese beni çarḫ
Dest-i himmetle¹³⁹⁵ aña sūhānem¹³⁹⁶
- 100 Vatanum kişver-i Gelibolı'dur
Pey-rev-i ʿālī-i sūḫan-dānem
- 101 Nice ʿālī ki pādişāh-ı sūḫan
Ben kemīne ḡulām u der-bānem

¹³⁹² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁹³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁹⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹³⁹⁵ fikretle

¹³⁹⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 102 Nice ‘ālī mu‘allim-i evvel
Pīş-i adrinde ben seba-ānem
- 103 Nice ‘ālī mütercim-i şānī
Ben añā tercemān-ı dīvānem
- 104 Der-i cūdında rüft ü rüb-ı edeb
Bezm-i lufında micmer-efşānem
- 105 *adr-i ‘ālī-füzūn-ter ez-tavşīf*
*Key tūvānem be-adr-ı ū dānem*¹³⁹⁷
- 106 Yāriyem Yāriyem haıatde
Cān-ı ‘ālem ü ‘ālem-i cānem
- 107 Hāzer it ey ‘adū-yı kāh- nihād
Ber-ı şemşīr-i āteş-efşānem
- 108 Hāzer it ey siyāh-ı kāse şaın
ān-ı bezm-i hūnerde mihmānem
- 109 Hāzer it ey ‘adū-yı dūn-pāye
Pestem ammā ki ‘arş-‘unvānem
- 110 Hāzer it ey kelāg-nağme şaın
Şāh-bāz-ı sipihr-i cevlānem
- 111 Hāzer it ey asīs-i şūm-nihād
Bermekī-i serīr-i ihsānem
- 112 Sen gedā-yı girān-sāye-şiyem
Ben şehen-şāh-ı şadr-ı ‘irfānem
- 113 Ben o ūstād-ı naş-ı zer-dūzam
Şanma tıfl-ı asīr¹³⁹⁸-bāfānem
- 114 Minnet Allāh’a ey şegāl-i ‘anīd
Pīşe-zār-ı hūnerde arslānem
- 115 Pençe-şīrem çü Hāydar-ı Kerrār
Zūlfıār-āzmā-yı meydānem
- 116 Var iken sīnede bu dāg-ı nedem
Rest-gār-ı amīm-i nīrānem¹³⁹⁹
- 117 Bu gala kerde od-pesendī ile
Lāf-sencān-ı jāj-āyānem¹⁴⁰⁰

¹³⁹⁷ Yüce değeri vasfedilebilmekten daha fazladır. Ne zaman onun kadar bilebilirim ki?

¹³⁹⁸ aşīr:aşīr

¹³⁹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 118 Şüst ü şū itdüm āb-1 tevbe ile
Gerçi ālūde-dest-i dāmānem¹⁴⁰¹
- 119 Kird-gārā i' ānet eyle baña
' Āciz-i ṭa' na pāy-1 nādānam
- 120 Çāre-sāzā hidāyet eyle baña
Müstahakḳ-1 nişāb-1 ğufrānem

K 44*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Zātum gibi bir cevher-i pāk etmedi zāhir
Tertīb-i mevādd ideli terkīb-i ' anāşır
- 2 El-ḥaḳ benem ol nādire-perdāz-1 ma' ānī
' Örfī baña şāyeste idi olsa mu' āşır
- 3 Ol şā' ir-i mu' ciz-sūḥan-1 ' ālim-i ğaybam
Mekşūf-1 dil ü ṭab' uma envār müzāhir
- 4 Ol Hızr-1¹⁴⁰² Mesīḥā-nefes [ü] mu' cize-ġüyem
' Aḳl-1 kül olur mekteb-i endişeme ḥāzır
- 5 Ol dürr-i yetīmem şadef-i kevnde zīrā
Lü'lü-yi girān-māye olur ḥayli nevādir
- 6 Ol Rüstem-i endişeyem olmaz baña hem-pā
Şaf ṭutsa eger ' arşa-i ma' nāda ' asākir
- 7 Ṭab' umdur o mecmū' a-1 esrār-1 ilāhī
Bir nüktesi [kim] biñ ma' nā mülhem ide zāhir
- 8 Hālā o edīb-i ḥikem-endūz-1 cihānem
Kim ' ālem-i ma' nāda nazīrem ḳatı nādir
- 9 Hāmem ḳaşabü's-sebḳ-1 mezāmīn-i ma' ānī
Ṭab' um sebaḳ-āmūz-1 debistān-1 mefāḥir
- 10 Zeyn eyler-idi ğuş-1 meh ü mihr ü nücūmı
Gencīne-i ṭab' umda olan silk-i cevāhir
- 11 El-minnetü lillāh ki gencīne-i ṭab' um
Dünyāyı ider muġtenem-i gevher-i fāḥir

¹⁴⁰⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁴⁰¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* K 44: 101b.

¹⁴⁰² Hızr:Hızr

- 12 Çok ʔāyir-i begsiste-i pür-evc-i maʿ ānī
 ʿ Anķāyla hīç bir mi űikār almada ʔāyir
- 13 Taḥsīn iderdi o sūḥan-senc-i belāgat
 Görseydi eger nūkte-i maẓmūnumı űābir
- 14 Zātıdur o üstād-ı debistān-ı maʿ ānī
 Her fende ķavī-māye vü her nūktede māhir
- 15 űābirʼdür egerçi sūḥan-ārā-yı cihāndur
 Bir fende ki biñ müűkil ola ḥalline ķādir
- 16 űad ḥamd ki bu ṭabʿ -ı Ḥudā-dād-ile Yārī
 Ol mevhibe-i münʿ im ü baḥşendeye űākir

K 45*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Benem o nāṭıķa-pīrā-yı ʿ ālem-i maʿ nā
 Virildi ṭabʿ uma esrār-ı mülhem-i maʿ nā
- 2 Benem o pādiűeh-i genc-i ālem-i vaḥdet¹⁴⁰³
 Revā denilse baña űeyḥ-i Edhem-i maʿ nā
- 3 Nesīm-i feyẓ ile ṭabʿ um riyāz-ı ʿ irfāndur
 Düűer bahārına her demde űebnem-i maʿ nā
- 4 Hezār dürr-i maʿ ānī ķopar ṭabīʿ atden
 Temevvüc eylese vaķt-i sūḥan yem-i maʿ nā
- 5 Mecāzī-i sūḥanam ʿ andelīb-i gülűen-i rāz
 Ḥaķīķat-i hūnerem sırr-ı mülhem-i maʿ nā
- 6 O murġam eylemezin ḥırű-ı dāne-i minnet
 Benem o kemter-i evlād-ı ādem-i maʿ nā
- 7 ʿ Aceb mi eyler-isem daʿ vā-i Süleymānī
 Elümdedür ser-i tekvīn-i ḥātem-i maʿ nā
- 8 Vücūd-ı pāküme beñzer dür etmeye peydā
 Meűīme-i űadef-i baṭn-ı Meryem-i maʿ nā
- 9 Benem o muʿ cize-perdāz-ı sırr-ı ʿ ālem-i ġayb
 Nice serāyir-i űüretle müdgam-ı maʿ nā¹⁴⁰⁴

* K 45:166b.

¹⁴⁰³ Benem o çille-ķeű-i pārsā-yı genc-i niyāz

¹⁴⁰⁴ Beyit der-kenarda yazılmıűtır.

- 10 Hezār nükte-i hikmet dilümde muzmerdür
Edīb-i vaḥy-tırāzān-ı maḥrem-i ma' nā
- 11 Süḥanda vāriş-i mevrūşe-i dil-i Cāmī
Şafāda hem-dil ü hem-kāse-i Cem-i ma' nā
- 12 Egerçi şūret-i zāhirde bir gedā-revişem
Ḥaḳīqaten yine sulṭān-ı 'ālem-i ma' nā
- 13 Cihānı ḡonce-i ebkem gibi ider ḥāmūş
Çıķarsa dilden eger nūkhēt-i dem-i ma' nā
- 14 Şegād-ı ḥīle-i ḥussāda olmazın maḡlūb
Benem o şaf-der-i ser-bāz-ı Rüstem-i ma' nā
- 15 Elümde cām-ı şafā' dilde şevķ-ı 'aşķ-ı Ḥudā
Maḡal denilse baña 'ārif-i Cem-i ma' nā
- 16 Olur mı ḡalvet-i esrāra Yārī maḥrem-i rāz
Çalur mı dilde 'aceb rāz-ı mübhem-i ma' nā
- 17 Fünūn-ḡānda vü nā-ḡānda da edīb benem
Ḥafī degül baña esrār-ı mübhem-i ma' nā
- 18 İlähī ḡāl-i dil-i zāruma hidāyet kıł
Gözüme keşf ola fi'l-cümle 'ālem-i ma' nā

K 46*

DER-MENĶABE-İ ḤİKMET-İ ḤAFİYYE-İ 'AVĀLİM-İ EZELİ

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Ey ḡoş ol bezmüne mest-i mey-i ḡamrā' yoḡ-idi
Cümle ḡāmūş idi germiyyet-i ḡavḡā yoḡ-idi
- 2 Cismimüz pāk idi ālāyiş-i keyfiyyetden
Eşer-i minnet-i yek-rengi-i 'İsā yoḡ-idi
- 3 Mīhr-i envār-ı tecellī gözimüz almış-idi
Ārzü-yı nigeḡ-i dīde-i bīnā yoḡ-idi
- 4 İtmemişdi 'arāz-ı ḡāşa daḡı zāta duḡūl
Cins-i māhiyyet-i mevcūdi-i eşyā' yoḡ-idi
- 5 Cümlemüz sırr-ı serā-perde-i vaḡdetde idük
Sūriş [ü] āştī-i nefis-i ḡod-ārā yoḡ-idi
- 6 Ḥiss olunmazdı daḡı 'ālem-i zerde eşbāḡ
Nev'-i cins-i şuver¹⁴⁰⁵ ü şekl-i heyūlā' yoḡ-idi

* K 46: 172b.

- 7 Olmamışdı daḥı taḥmīr şuver-i ḥāk-i vücūd
Ne derūnuḥda şegāf u ne süveydā yoĝ-idi
- 8 Olmamışdı daḥı ābisten-i fiṭrat taqḍīr
Nuṭfe-i mādde-i¹⁴⁰⁶ māder ü ābā yoĝ-idi
- 9 Terk-i tecrīd-i fenā' itmiş idük ser-tā-pā
Ṭumṭurāk u ḥışım-ı devlet-i dünyā yoĝ-idi
- 10 Cümle güm-nām idi Loḳmān Felāṭun-ı Ḥakīm
Ḥikem-āmūḥte-i Bū ' Alī-i Sīnā yoĝ-idi
- 11 Tüşemüz cümle şifā-ḥāne-i vaḥdetde idi
Tende ne derd-i seḳāmet ne müdāvā yoĝ-idi
- 12 Verziş-i ' aşḳ-ile bir mertebeye varmış-idük
' Aşḳ idi ' aşḳ hemān ğayrı hüveydā yoĝ-idi
- 13 Ser-be-ceyb itmiş idük ḥırḳa-i peşmīn
Perniyān-cāme vü zer-bāfte dībā yoĝ-idi
- 14 Cümlemüz zīr [ü] pes-i perde-i ḥikmetde idük
Ḳayd-ı zād u heves-i ğuşiş-i dünyā yoĝ-idi
- 15 Farḳ olunmazdı daḥı mertebe-i düşmen ü düst
Aramızda ne keş-ā-keş ne müdārā yoĝ-idi
- 16 Mest-i keyfiyyet-i esrār idi cümle eşyā'
Anda maḥmūrī-i derd-i sır-ı ferdā yoĝ-idi
- 17 Bezm-i vaḥdetde bilinmez idi keyfiyyetimüz
Cümle pür-neşve idük sāĝar-ı şahbā yoĝ-idi
- 18 Cümlemüz rişte-i esrārda dil-beste idük
' Uḳde-i baḥş-i cüz' -i lā-yetecezzā' yoĝ-idi
- 19 Olmamışdı ḳafes-i çarḥa daḥı zīb-i ḥitām
La' l-i mirriḥ¹⁴⁰⁷ -ile lü' lü-yi şüreyyā yoĝ-idi
- 20 Gerçi pervāne idük nūr-ı tecellīye velī
Anda tāb-ı eşer-i şem' -i şeb-ārā yoĝ-idi
- 21 Şöyle āsūde idük ḥ' āb-geh-i vaḥdetde
Ne ğam-ı miḥnet-i fānī vü ne ' uḳbā yoĝ-idi
- 22 Ḥayy u Bākī idi Ḥallāk-ı ezel ey Yārī
Andan artuḳ daḥı dünyāda hüveydā yoĝ-idi

¹⁴⁰⁵ beşer

¹⁴⁰⁶ ḥāşşa-i

¹⁴⁰⁷ Mirriḥ:Mirriḥ

K 47*

DER-MENKABET-İ ' ĀLEM-İ ' AŞK-I EZELİ

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Ey ğam-ı ' aşk ezeli yâr-ı dil [ü] cânım idüñ
Maḥrem-i sırr-ı serâ-perde-i pinhânum idüñ
- 2 Kevkeb-i bahtum ile sa' d-ķırân eyler-idüñ
Āfitâb-ı şeref-i gerdiş-i devrânum idüñ
- 3 Cevher-i ferd gibi noķta-i mevcûduñ idüm
' Aķl-ı evvel gibi üstâd-ı debistânum idüñ
- 4 Tıfl-ı dâna-dil idüm mekteb-i fıtratda iken
Sen benim ' âlem-i ma' nâda sebaķ-ķ'ânım idüñ
- 5 Eşk-i ter-ķün-ı cigerle sen' iderdüm ıslâķ
Perveriş-yâfte-i meclis-i ihsânım idüñ
- 6 Dest-i cûduñ ile ta' mîr iderdüñ ķalbüm
Ĥâne-zâd-ı ḥarem-i ḥâne-i vîrânum idüñ
- 7 Beni pervâne gibi şu' le-güdâz etmez idüñ
Meh-i tâbende gibi şem' -i şebistânum idüñ
- 8 Emr-i sultân-ı hevesle sen' iderdüm müzd-ver
Ĥıdmetümde nice dem berzede-dâmânım idüñ
- 9 Saña tevḥîd-i ezel eyledi ta' lîm-i Şamed
Bîr zamân Berhemenî-nefs-i şanem-ķ'ânım idüñ
- 10 Baķmaduñ cürmüme âlûdegî-i dâmenüme
Sen ḥaṭâ-pûş [u] ' aṭâ-baḥşî-i ' işyânım idüñ
- 11 Eylemişdi seni sultân-ı ezel mi' mârüm
Sen mühendis-meniş-i bânî-i bünyânım idüñ
- 12 Perveriş-yâb-ı ḥarîm-i dil-i Ya' ķüb'um idüñ
Ĥâne-zâd-ı ḥarem-i külbe-i aḥzânım¹⁴⁰⁸ idüñ
- 13 Râz-dân-ı dil-i maḥzûnum idüñ şâm u seḥer
Vâķıf-ı sırr-ı derûn-ı dil-i nâlânım idüñ
- 14 Dâĝlar yakmış idüñ lâle gibi sînemde
Zînet-efrûz-ı ḥarem-gâh-ı gülistânım idüñ

* K 47: 189a-189b.

¹⁴⁰⁸ aḥzân:aḥzân

- 15 Tūṭī-i mu^c cize-gūy-ı kafes-i sīnem idūñ
Serv-i ṭāvus-ḥırām-ı çemenistānum idūñ
- 16 Lāle-veş zīb-ṭırāzende-i gülzārūm idūñ
Dāğ-efrūḥte-i sīne-i ^c uryānum idūñ
- 17 Sīneme şu^c le-i dāğumla çerāgān etsem
Vādī-i lālesitānumda ḥıyābānum idūñ
- 18 Sīnemūñ dāğları aḥker-i pür-tāb olsa
Şeref-efrūḥte-i sūziş-i sendānum idūñ
- 19 Dīdeden gāh cemālūñi nihān eyler-idūñ
Ārzū-yı nigeḥ-i dīde-i ḥayrānum idūñ
- 20 Cezr ü med-ḥīz idi deryā gibi mevc-i eşküñ
Mācerā-yı müje-i dīde-i giryānum idūñ
- 21 Dile cān-baḥş-ı ḥayāt-ı ebedī derdūñ idi
Ey ṭabīb-i dil ü cān derdüme dermānum idūñ
- 22 Ben saña bülbül idüm yoğ-idi gülzār-ı cihān
Sen o demlerde açılmış gül-i ḥandānum idūñ
- 23 Sen idūñ bir ben idüm bir daḥı cānānum idi
Āşinā-yı¹⁴⁰⁹ ezelī hem-dem-i cānānum idūñ
- 24 Ben saña ^c aşık idüm sen daḥı ma^c şūḳum idūñ
Ben saña bülbül idüm sen gül-i reyḥānum idūñ
- 25 Bārek-Allāh zihī ḥikmet-i āmiziş-i ^c aşḳ
Ben saña ḳālīb-ı efsürde vü sen cānum idūñ
- 26 Bī-zebānī baña fetḥ itdi zebān-ı ḥālī
Bī-zebān söylemede yār-ı zebān-dānum idūñ
- 27 Hāşılı ^c ālem-i ḥilḳatde bile ey ḡam-ı ^c aşḳ
Yārī-i ^c ārif ile yār-ı süḥan-dānum idūñ

K 48*

ĀZMĀYİŞ KERDEN-İ ṬAB^c -I SÜḤAN-ĀMŪZ-I MĀ

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Eyleyüp ^c andelībi der-bānı
Açdı güller der-i gülistānı

¹⁴⁰⁹ Tā nedīm-i

* K 48:190b-191a.

- 2 Hıfz¹⁴¹⁰ için düzd-i bâddan her şeb
Bülbül oldu gülün nigh-bânı
- 3 Yine ferş-i zümürüdîn döşedi
Şahn-ı gülzâra şun^ç -ı Yezdânî
- 4 Nev-bahâr oldu deyü bülbüller
Her taraf itmede hoş elhânı
- 5 Nice dîvâne olmasun âdem
Göre bu zîb-i nağş-ı devrânı
- 6 Ola hengâm-ı zevk-ı faşl-ı bahâr
Gele nev-rûz-ı rûz-ı sulţânî
- 7 Böyle demlerde hâne-berdüşân
Sâye-i nağli eyler eyvânı
- 8 Böyle demlerde rind-i kîse-tehî
Bezî ider raht-ı¹⁴¹¹ baht-ı sâmânî
- 9 Böyle günlerde terk ider zâhid
Şîme-i lâf-ı hod-perestânı
- 10 Gelemez şahn-ı gülşene zâhid
Geşt ider har gibi beyâbânı
- 11 Hoğka-i sînemi açup şebnem
Güllere eyledi dür-efşânî
- 12 Şafağ-âsâ şakâyık-ı kühü
Oldı yâkût-reng-i elvânî
- 13 Gül-i şad-berg elde dâyiresi
Güş eyle hezâr-destânı
- 14 Şeherî nergise düşüp şebnem
Oldı hurşîd gibi nûrânî
- 15 Şadef-âsâ çıkardı sūsenden
Dür-i yektâyı ebr-i nîsânı
- 16 Şeherî gör ne deñlü zemzem'ider
Dinleseñ bülbül-i şeher-hûânı
- 17 Giceler dinle tâ şabâha degin
Güne güne şafir-i murgâmı

¹⁴¹⁰ Hıfz:Hıfz

¹⁴¹¹ raht:raht

- 18 Kāsesini pür eyledi zerrīn
Devlet-i gülde buldı ‘unvānı
- 19 Lālenüñ cāmı şebnemüñ ‘araķı
Mest-i şevķ itdi ‘andelībānı
- 20 Aldı keşmīrī şalını seķerī
Döşene süsen-i kühistānı
- 21 Şebnem ağzında gizlü yāseminüñ
Şanki dürdür şadefde pinhānı
- 22 Şaçların çözdü sünbül-i hoş-bü
İtdi gülzāra ‘anber-efşānı
- 23 Āfitābuñ şu‘ā‘ı eyle gülüñ
Giydügi ħulle-bāf-ı nūrānı
- 24 Çār-bāğ-ı bihişt çārumdur
Dört taraf güleşenüñ ħıyābānı¹⁴¹²
- 25 Çār-ezhārı bāğ-ı ‘ālemde
Nice naķş itdi şun‘-ı rabbānı
- 26 İki bŷyā ikisi zengār-reng
Ġonce gül lāle vü zamīrānı
- 27 Gör şaķāyık başında sürħ-ı ‘alem
Sebz-i şuķķa livā-yı nu‘mānı
- 28 Turre-i yāra zīnet eylediler
Cem‘ idüp sünbül-i perīşānı
- 29 Nāvedānını ‘ayn-ı enhāruñ
Pāk aķıtdı ebir-i bārānı
- 30 Lāleler meşhed-i gülistānda
Tenine yaķdı dāğ-ı hicrānı
- 31 Çīn seķerden gül-āb şaçdı yine
Güllere feyz-i ebr-i nīsānı
- 32 Gördi tāb-ı temŷ ‘ufūnetini
Ġonce çāk eyledi girībānı
- 33 Dāğlar yaķdı lāleler yer yer
Bezm-i güleşend’idüp çerāğānı

¹⁴¹² ħıyābān:ħıyābān

- 34 Ol kadar nāfe saçdı şāh-ı bahār
Şehr-i Çīn itdi sūnbūlistānı
- 35 Kıldı tertīb-i sūr-ı bād-ı nesīm
Hacle-gāh eyleyüp şebistānı
- 36 Nev-‘ arūs-ı güle ğıṭā itdi
Mıḵna‘ -ı perr-i ‘ andelībānı
- 37 Reh-güzārına āb-pāş oldu
Serv gösterdi pāk-i dāmānı
- 38 Gösterüp naḥl-i ḳadd-i āzādın
Ser-bülend eyledi ḥırāmānı
- 39 Ḳadd-i bālāsı hemser-i tūbā
Seyr idüñ serv-i sidre aḡşānı
- 40 Kebg-veş geldi nāz-ı reftāra
Kıldı ṭāvus gibi cevelānı
- 41 Tūḡlardur ki cümle naḥlistān
Ser-be-ser zeyn idüp beyābānı
- 42 Bīnī-i gül olup ru‘ āf-engīz
‘ Aṭşe-gir itdi ‘ andelībānı
- 43 Gice yandı çerāḡı gülnāruñ
Reşk-i mihr eyledi şebistānı
- 44 Dilberān-ı ‘ Acem gibi bülbül
Bezm-gāh itdi bāḡ-ı zāḡānı
- 45 Ğonce giydi ‘ imāme-i sebzīn
Nesli Hāşim’den aşlı ‘ Adnānı
- 46 Oldı eṭfāl-ı bülbülān-ı çemen
Mekteb-i gülşenüñ sebaḡ-ḥ‘ānı
- 47 Cünd-i ğāret-gerān-ı bād-ı semūm
Ṭutdı beriyye vü beyābānı
- 48 Geçmesün deyü ḥācıyān-ı çemen
Ḥār-zār eyledi muḡaylānı
- 49 Naḥil-i bīd ide seḡāb gibi
Sāyesi ṭutdı mevc-i Seylān’ı¹⁴¹³

¹⁴¹³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 50 Sāye-bān kırdı cūy-bār üzre
Ḥaymelerdür ḥabāb-ı Cüryān'ı¹⁴¹⁴
- 51 Gül-i ḥandānı nāfe-i zer ile
Şandılar āfitāb-ı raḥşānī
- 52 Ğonce-i şu^ç le-rengi gülşende
Dir gören kevkeb-i dirahşānī
- 53 Tūde-i aḥkerīn remād şanur
Her gören ^çandelīb-i ^çuryānı
- 54 Naķş-ı ezhāra baķmadan alamaz
Dīde-i cān-ı ^çaķl-ı ḥayrānı
- 55 Būlbūl-āşüfte mağz-ı ḥayret-i ^çaşķ
Ğonce-üşķüfte rüy-ı ḥandānī
- 56 Lāleler güller ile şāh-ı bahār
Ṭurma sürmekde ^çayş-ı devrānı
- 57 Sāġarı naķş-ı ḥātem-i yāķūt
Bādesi reng-i la^ç l-i rümmānī
- 58 Pīr-i fānī çenārı seyr eyle
Oldı şad-sāle pīr-i nūrānī
- 59 Delķ-pūş oldı būlbūl-i baṭrīķ
Deyr-i gülzāruñ oldı ruhbānı
- 60 Āzmāyiş idüp dil-i Yārī
Ṭab^ç -ı pākīze-i sūḥandānı
- 61 İmtihān-ı zekā' ider gāhī
K'olmaya ṭab^ç ı ḥabs-i nisyānī
- 62 Ḥüsn-i mazmūna virmeyüp şüret
Ḥalṭ ider böyle nazm-ı buṭlānı
- 63 Sözi dīvānenüñ olur ma^ç zūr
Böyledür fehm-i ^çaķl-ı insānī
- 64 Şaḥv-ı endişeye gelince gehī
İder imdād feyz-i rūḥānī
- 65 Sözleri vāridāt-ı ġaybīdür
Olur ilhām-ı feyz-i rabbānī

¹⁴¹⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 66 Gāh olur nükte-senc-i güftārī
Lāl eyler daķīķa-sencānı
- 67 Gāh bir söz ile ider ilzām
Geb-tırāzān hezl-gūyānı¹⁴¹⁵
- 68 Belki sābāş iderdi her birisi
Görseler ger bu sāde ‘ unvānı
- 69 Hem daķāyık-tırāz-ı Şirāzī
Hem ḥaķāyık-nigār-ı Şirvānī
- 70 N’eyesün yoķ cihānda bir memdūḥ
K’eyleye añā menķabet-ḥ˘ānı
- 71 Kendü ṭab‘ unı medḥ ider āḥir
N’eyesün yoķ medihe şāyānı
- 72 Şeh-i ıķlīm-i nazmdur ki olur
Kendü kendüsinüñ şenā-ḥ˘ānı
- 73 Bülbül-i dil hezār nağme ile
Böyle zeyn itdi bu gülistānı¹⁴¹⁶
- 74 Oldı gūyā bu gevher-i yektā
Rişte-i nazma dürr-i Ḥāķānı¹⁴¹⁷
- 75 Zülcelālā kemāl-i zātuñçün
Kıl muvaffaķ ‘ ulūm-ı itķānı
- 76 Nāzım-ı kār-gāh-ı ‘ irfān kıl
Dil-i pākīze fehm ü iz‘ ānı
- 77 Ḥāfız-ı nüktedān-ı esrār it
Dil-i vā-mānde cehl-i noķşānı
- 78 Ḥikem-endüz-ı şafḥa-i rāz it
Tıfl-ı dānā-dil-i sebaķ-ḥ˘ānı
- 79 Nāṭıķ-ı ḥikmet-i şu‘ ūr eyle
Baña keşf it rumūz-ı pinhānı
- 80 Sebaķ-āmūz-ı ṭab‘ um it yā Rab
Ḥikem-endüz-ı şıdķ-gūyānı
- 81 Sübḥa-gerdān-ı māh u sālüm kıl
Zıkr-i tevḥīd-i ism-i Raḥmān’ı

¹⁴¹⁵ Lāf-sencān ṭurfe -gūyānı

¹⁴¹⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁴¹⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

82 Yâ ilâhî dilümde evrâd it
Şoñ nefes harf harf Qur'an'ı

K 49*

MENKABET-PİRÂ-YI HÂL-İ 'ÂRİF-İ BİLLÂH-RÂ

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 'Ârifüñ kalbine mekşûf meşâbîh-i zulem
'Ârifüñ destine mevķûf mefâtîh-i hikem
- 2 Bu nüh eyvân-ı zer-endüde kıbâb-ı 'âlî
Görinür 'ârif-i billâha 'arîş-i tãrem
- 3 Yansa kül olsa vücûdı yine bir zerre qalur
Hîç çıkmaz dil-i 'ârifdeki râz-ı mübhem
- 4 Baqmaya 'ârif-i âgâh felek etse eger
Atlas-ı çarhı bisâf-efken-i şadr-ı 'âlem
- 5 Ola bir demde dil-i 'ârif-i vahy-endüza
Nice biñ nükte-i esrâr-ı ilâhî mülhem
- 6 Gâh deryâları bir qatre deyü nüş eyler
Gâh olur havşala-i himmetine qatrece yem
- 7 Dillerinde heme esrâr-ı haķîkat muzmer
Sözlerinde heme âşâr-ı maħabbet müdgam
- 8 Gâh esrâr-ı daķâyıķda olurlar hayrân
Gâh envâr-ı haķâyıķda olurlar ebkem
- 9 Pâyini kûşe-i dâmâna çeker 'ârif-i pāk
Başmaya pây-geh-i taht-ı¹⁴¹⁸ cihân-bâna qadem
- 10 Rütbe kaydında riyâset talebân-ı pây
'Ârife kûşe-i meyħâne yeter mesned-i Cem
- 11 'Ârifüñ emrine dil-beste emîn-i dü-cihân
'Ârifüñ destine vâ-beste nigîn-i hâtem
- 12 'Ârifüñ çeşme-i qalbi o qadar şâfidür
Oldı mecrâ-yı füyûzât-ı kemâle muķsem
- 13 'Ârifüñ qalbidür ol maħzen-i sırr-ı tevħîd
'Aql-ı evvel gib'ola kâşif-i esrâr-ı kıdem

* K 49: 191b.

¹⁴¹⁸ taht:taht

- 14 ‘ İ̄sā-i vaqt gibi ola tecerrüdde ferīd
Cevher-i ferd gibi ola teferrüdde ‘ alem
- 15 ‘ Ārifūñ dīdesine berķ urur nūr-ı şühūd
Keşf olur āyīne-i albine envār-ı hikem
- 16 ‘ Ārifūñ sözleridür nükte-i esrār-ı azā’
Dil-i meknūnı serāyirde-i ğayba maħrem
- 17 ‘ Ārifūñ albine baķ anda olur manzūruñ¹⁴¹⁹
‘ Arş ü kürs ü meh ü mihr ü felek ü levħ ü alem
- 18 ‘ Ārifūñ dīdesidür maṭla‘ -ı envār-ı Hudā
Anı tīre idemez ğaflet-i tārīk-i dijem
- 19 ‘ Ārifūñ dergehidür Ka‘ be-i erbāb-ı recā’
Zātıdur ol ğarem-i muħtereme şeyħ-i ğarem
- 20 Zūlcelālā beni ıl ‘ ārif-i billāha nedīm
Eyle hem anlaruñ esrārına dāyım maħrem
- 21 Sırr-ı maħfı olan esrārı baña ta‘ līm it
Tā olam ‘ ārif-i dānā-yı ğafāyā-yı hikem
- 22 Anlaruñ ğürmetine fıra-i nācīden idüp
Eyle hem rüz-ı cezā’ muğtenem-i fazl u ni‘ am
- 23 Terk ide rāh-ı ğaķīatde ser ü sāmānı
Ola her ğalde hem şīme-i Şeyħ-i Edhem¹⁴²⁰
- 24 ‘ Ārifān pādişeh-i memleket-i vaħdetdür¹⁴²¹
İstemez mülk-i dü-kevni eger etseñ munzam¹⁴²²
- 25 Eyle Yārī uluñı ‘ ārif-i sırr-ı tevħīd
Keşf ola nükte-i ser-beste-i esrār-ı adem

K 50*

— — . / . — . — / . — —

- 1 Ey bezm-i nihān-rāza maħrem
Keşf oldu mı saña sırr-ı mülhem
- 2 Ser-meclis-i nāzdan gelüp ye’s
Dil bezm-i niyāza oldu hem-dem

¹⁴¹⁹ keşf ola dīdene tā

¹⁴²⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁴²¹ milket-i istiğnādur

¹⁴²² Metinde 7. sırada yazılıp der-kenarında “Şeyħ-i Edhem beyti altına yazıla” kaydı yer aldığı için biz de düzenlemeyi bu kayda göre yaptık.

* K 50: 193a-193b.

- 3 Ol bezme nişār iderdi dāreyn
Gencūr-ı hıızāne-i¹⁴²³ dü-^c ālem
- 4 Ol meclis-i hāşşa¹⁴²⁴ dāhıl olsañ
Reşk ide kerūbiyān-ı a^c lem
- 5 Vaḥdet-ṭalebān-ı ^c ālem-i ^c aşq
Ol bezme olur nedīm her dem
- 6 Anda olamaz rūsūm-ı ṭāmāt
Ezkārları rumūz-ı mübhem
- 7 Çün ḫalvetiyān-ı bezm-i ma^c nā
Ol bezme şühūd ider dem-ā-dem
- 8 Āşār-ı laṭīfe anda muzmer
Esrār-ı ḫafiyye anda müdgām
- 9 Bī-nuṭḫ u zebān bezm-i işrāk
Rindānı hemīn lāl ü ebkem
- 10 Buldı ebedī ḫayāt-ı cāvīd
Ol bezmde ^c Īsā ibn-i Meryem¹⁴²⁵
- 11 Hep nādire-gūy-ı sırr-ı ma^c nā
Hep kāşif-i rāzhā-yı müktem
- 12 Her birisi ser-be-ceyb-i ḫırқа¹⁴²⁶
Her birisi bī-dimāğ u bī-dem
- 13 Ol bezme ḫarīf ^c ārif-i Cām
Ol bezme nedīm Şeyḫ-i Edhem
- 14 Ol meclis-i hāşşuñ ^c āşıkānı
Ol bezme ger olsalar ferāhem
- 15 Da^c vā-yı Ene'l-Ḥaḫ eylemezdi
Manşūr olurdı anda mülzem
- 16 Bir meclis-i hāşş güllerinde
Lü'lü' görünür seḫerde şebnem
- 17 Bir meclis-i hāşş-ı pādişāhī
Ḥasret-keş-i cāmı nice biñ Cem

¹⁴²³ hıızāne:hıızāne

¹⁴²⁴ hāşşa:hāşşa

¹⁴²⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁴²⁶ ḫırқа:ḫırқа

- 18 Bir bezm-i ebed şafâsı te'bîd
Sâgar-ţalebânı cümle 'âlem
- 19 Sâķileri pârsâ-yı kudsî
Mey-ķ'âresi aşfiyâ-yı a'zam
- 20 Ser-cümle ģazîre-i Kudüs'de
Erbâbı mu'azzez ü mükerrrem
- 21 İç deyü bu ke's-i bî-ķumârı
Sâķiler'ider recâ-yı mübrem¹⁴²⁷
- 22 Ol mey ki anuñ ķumârı olmaz
Keyfî ķala ģaşr[e]¹⁴²⁸ dek dem-â-dem
- 23 Ol bezm ne bezm bezm-i vaģdet
Ol cām ne cām cām-ı ģurrem
- 24 Ol cām şarâbı âb-ı kevşer
Ol mey ki mezâķı mâ'-i zemzem
- 25 Ol bezm-i cinân-eşerde dâyim
Biñ yıl yaşasa 'aceb mi âdem
- 26 Ol bezm-dih-i Cem ile mevcûd
Ervâķ-ı dü-kevn pîş ü kerkem
- 27 Ol bezm-i nehârî şubķ-ı envâr
Anda olamaz leyâl-i muzlem
- 28 Ol bezmüñ emîn ü râz-dânı
Cibrîl-i Emîn-i ģâşş her dem
- 29 Ol bezm-i şufûf-ı enbiyâdur
Her biri mu'anven ü müsellemler¹⁴²⁹
- 30 Ol bezm-i şühûda maţla'ü'n-nûr
Ol neyyir-i âfitâb-ı a'zam¹⁴³⁰
- 31 Ol vâķıf-ı sırr-ı¹⁴³¹ قَابِ قَوْسَيْنِ
Ol kâşif-i remz-i ģayb-ı mülhem¹⁴³²

¹⁴²⁷ Metinde 19,20,21 numaralı olarak kaydettiğimiz beyitler yanlarına konan 1,2,3 şeklindeki numaralama sistemi esas alınarak düzenlenmiştir.

¹⁴²⁸ ģaşr:ģaşr

¹⁴²⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁴³⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁴³¹ ķâbe ķavseyin: iki yay arası kadar. Kur'ân-ı Kerîm, Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

¹⁴³² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 32 İkrār¹⁴³³-kūnendegān-ı¹⁴³⁴ قَالُوا
Olmışlar o bezme cümle derhem
- 33 Gūyā-yı ni‘am hem anda mevcūd
Hem anda اَلْسْتُ¹⁴³⁵ kavli muhkem
- 34 Hep cümle muķırr-ı şıdķ-ı peymān
Hep cümle bütūn-ı ‘ahde tev‘em
- 35 Hep rāz-ı daķāyık anda mekşūf
Hep sırr-ı haķāyık anda mu‘lem¹⁴³⁶
- 36 Hep anda bilindi āşināyān
Hep anda görindi cümle ‘ālem
- 37 Hep anda oķundı nüşa-i dīn
Hep anda açıldı ķufl-i mübhem
- 38 Ol bezm ne bezmdür [kim] anuñ
Ser-şadı ola ceyib-i ekrem
- 39 Ol bezme ilāhī dāhıl eyle
Ol bezme ilāhī eyle maħrem
- 40 Ol bezm-i na‘im ü lā-yezāle
Ķıl Yārī-i nā-şitāyı munzam
- 41 Ol iki cihānuñ āfitābı
Şalmış dü-cihāna nūr-ı mu‘zam¹⁴³⁷
- 42 Ol mücrim-i ma‘şiyet-penāhı
Menkūb-i¹⁴³⁸ hacālet¹⁴³⁹ etme ol dem
- 43 Ol bāde ki lāy-ı cür‘asından
Ķıl derdüme şüst ü şüy-ı merhem
- 44 Bir gülşen-i lālezār olsun
Yaķ dāğ-ı maħabbetūñle sīnem

¹⁴³³ Mişāk

¹⁴³⁴ Ķālū: Dediler. Kur‘ân-ı Kerīm, A‘raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ “Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler”(bkz. *Kur‘an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 488)

¹⁴³⁵ elestü: ben değil miyim? Kur‘ân-ı Kerīm, A‘raf, 7/172.

¹⁴³⁶ Mısraın der-kenarında “sır bilindi” kaydı yer almaktadır.

¹⁴³⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁴³⁸ Merdūd-ı

¹⁴³⁹ hacālet:hacālet

45 Benden beni al o deñlü mest it
Zâr etmeye haşri āh u nālem

46 Eyle o harīm-i bezm-i hāşşa
Bu mücrim ü rû-siyāhı maḥrem

K 51*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

1 Ne ḳadrimüz bile bir ‘ārif-i cihān bulunur
Ne bir söz añlaya bir yār-ı nüktedān bulunur

2 Diyār-ı ğurbete düşdük bir āşināmuz yoḳ
Ne hem-dem ü ne nedīm ü ne yār-ı cān bulunur

3 Bu yād illerle düşdük ḥamūş u lāl olduḳ
Ne ḥod enīs ü celīs ü ne hem-zebān bulunur

4 Ğarīb ḳadri bilinmez diyāra düşdük biz
Ne bir ğarībi esirger raḥim-künān bulunur

5 Vaṭandan ayru düşen bī-kesān u nā-ḳāruñ
Sirişḳ-i ḳaṭre-i çeşmi çekān çekān bulunur

6 Mücāvır olduḳ egerçi bu şehir-i zībāya
Velī içinde ne bir merd-i kār-dān bulunur

7 Ṭavīlelerde ne eşheb ne esb-i ḥurmāyī
Aḥurlarında ik’uç kerre mādiyān bulunur¹⁴⁴⁰

8 Felek bir özge diyāra mücāvır itdi bizi
Ne dil bilür ne söz añlar ne tercemān bulunur

9 Ne oldu ḥüccetimiz ḥükm-i ‘adl-ile işbāt
Ne müdde‘āmızı añlar zebān-dān bulunur

10 Hümā-yı çarḥ gibi gerçi lā-mekān olduḳ
Velī ne tūşe vü zād ne üstüh‘ān bulunur

11 Kime beyān ideyin derd-i rāz-ı pinhānum
Derūn u dilde ne maḥrem ne rāz-dān bulunur

12 Şalādur ey felek āġāh ḳıl ḥarīdārı
Metā‘-ı derd ü belā’ dilde rāyegān bulunur

13 Ğumūm-ı dehr-ile vīrāne görinür ammā
Derūn-ı sīnede gencīne-i nihān bulunur

* K 50: 193b.

¹⁴⁴⁰ Metinde 19. sırada yazılan bu beyti baş tarafında “mücāvır olduḳ altına yazıla” kaydı yer aldığından bu kayda göre düzenledik.

- 14 Kaçan ki şadr-ı sa' âdetde cân-nişin olsun
O demde saña ehibbâ cihân cihân bulunur
- 15 Cihânda şimdi bulunmaz eşer haqîkatden
Ne bu zamânede bir düst-ı mihribân bulunur
- 16 Qarâr-dâde degüldür haqîkat-i ' âlem
Anuñçün ehl-i haqîkat zamân zamân bulunur
- 17 Bülend mertebeler pest-pâyeye mülhak
Bülend ü pesti kıyâsuñda tev'emân bulunur
- 18 Bu gülsitân-ı fenâda gül-i nev-âmede yok
Müdâm goncesi hâr-efken-i hazân¹⁴⁴¹ bulunur
- 19 Gehi tehi-şode kîse ki emr-i kayd-ı ma' âş
Gümüm-ı dehr gönülde yegân yegân bulunur
- 20 Hurûs âvâzı gelür cümle mâkiyânından
Hurûs aransa o şehr içre mâkiyân bulunur
- 21 Ya dâr-ı nedveleri qahve-hânelerde müdâm
Bir iki neketi tiryâki cimriyân bulunur
- 22 Ya bâg u bâgçelerinde biten nebâtâtuñ
Çemensitânı içinde hep uqhuvân bulunur
- 23 Eger ki biñ yıl aransa bulunmaz ezhârı
Bulinsa hançal[a] yâ tohm-ı baldırân bulunur
- 24 Aransa muhtekir-i kâr-gâh-ı bazarı
Hezâr nâkış-ı mîzân-ı kıbletân bulunur
- 25 Tegannüm eylemege gülşeninde her birinüñ
İçinde zâg-ile çaylak yahûd toğan bulunur¹⁴⁴²
- 26 Tevekkül eyle o rûzi dehende ey Yârî
Senüñ vazîfe-i rûzi ki hemân bulunur
- 27 Tevessül eyle hemân ol Kerîm-i Rezzâk'a
Kefîldür senüñ erzâkuña her ân bulunur
- 28 Hülûş-ı kalb ile düş şâh-râh-ı taqqîke
Delîl ü râh-nümâ saña ol zamân bulunur

¹⁴⁴¹ hazân:hazân

¹⁴⁴² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

TERKĪB-BEND

Tb 1*

İN NĀME FİRİSTĀDEM ĀN FĀZİL-I DEVRĀN-RĀ

1

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Tebāreka'llah eyā nāme-i felek-ta' zīm
Revādur eylese levḥ ü qalem saña tekrīm
- 2 Ne nāmesin ki mezāmīn ü şekl-i tūmāruñ
Mezāq-ı kevşer ü fevvāre-i mey-i tesnīm
- 3 Ne nāmesin ki bu tūmār-ı çarḥuñ aḥkāmı
Ḥaṭ-ı şaḥifeñe nisbetle köhne bir taqvīm
- 4 Ne nāmesin varaq-ı reng-sāz-ı tūmāruñ
Açılmaduq daḥı bir gonce-i riyāz-ı na' im
- 5 Sözüñ münādīm-i nuṭq-āferīn-i ' İmrānī
Dilüñ mükāşif-i vaḥy-āzmā-yı sırr-ı Kelīm
- 6 Ḥurūf-ı mıştar-ı neşrūñ o mevc-i baḥr-ı ' ulūm¹⁴⁴³
Suṭūr-ı gevher-i naẓmuñ o silk-i dürr-i yetīm
- 7 Gel ey ' arūs-ı şenā saña genc-i ṭab' umdan
Girān-māye nice dürlər eyleyüp tanzīm
- 8 Seni o dergeh-i ' āliyye eyleyem irsāl
Cihānda gör nic' olurmuş o maḥfil-i iclāl

2

- 1 Varınca ol der-i ' ālī-sipih- ' unvāna
O āsītāne-i kehfü'l-emān-ı devrāna
- 2 Odur melāzı lebībān-ı feylesōfānuñ
Odur penāh edībān-ı nükte-sencāna
- 3 Ne der ki pür-dür ider¹⁴⁴⁴ keff-i teng-destānı
Ne āsītāne virür kām-ı müstmendāna
- 4 Gir evvelā o derüñ rīze-sengini būs it
Nüvāziş-ile duḥül eyle şoñra der-bāna

* Tb 1:55a-56a.

¹⁴⁴³ süḥan

¹⁴⁴⁴ Metinde "ider" kelimesi iki defa yazılmıştır. Fakat vezin aksayacağından yanlışlıkla yazıldığını düşündüğümüz bu kelimeyi bir defa yazdık.

- 5 Eger icāzet olursa ‘azīmet eyle hemān
O server-i ‘ulemā’ fāzıl-ı cihān-bāna
- 6 Girince pīş-i ḥarem-gāh-ı şadr-ı vālāya
Hezār ‘acz-ile sür cebhe dest ü dāmāna
- 7 Eger ki dirse nice ol faķırümün ḥālī
Beyān eyle aña cümle bir bir aḥvālī

3

- 1 De evvelā aña ey dāver-i güzīde-maķāl
Medār-ı kevkebe-i iḥtişām-ı şadr-ı kemāl
- 2 Yegāne memleket-ārā-yı ‘ālem-i ma‘ nā
Sütüde fiṭnat-ı ‘allāme-i ḥuceste¹⁴⁴⁵-ḥışāl
- 3 Sen ol ķalem-rev-i ıķlīm-i fażl u ḥikmetsin
Cihānda temşiyet-i ḥükm-ile ‘adīm-mişāl
- 4 Faķīre gerd-i rehün kīmyā-yı cüd u ni‘ am
Gedāya ferş-i¹⁴⁴⁶ derün tāc-baḥş-ı cāh u celāl
- 5 Cihānı nağme-i bülbül gibi ider medḥuş
İderse kilik-i benānuñ şarīr-i fażl ü kemāl
- 6 Kerem ki mekremet-endāz-ı dest-i luṭfuñdur
Sitem ki ma‘ reke-perdāz-ı ṭa‘ ne-i erzāl
- 7 Birini luṭfuñ ider kām-dāde-i te‘bīd
Birine ķahruñ ider ḥışm u ḍarbet-i te‘kīd

4

- 1 Eyā yegāne ḥudāvend-i server-i ‘ulemā’
Yem-i ma‘ ārif-i ḥallāl-i nükte-i ma‘ nā
- 2 Nic’eyleyem saña Ḥātemle¹⁴⁴⁷ Bermekī bī-nażīr
Uşul-ı cüd u ‘aṭāyīsın eyledün eczā’
- 3 Hemīşe yerün ola ‘İsā-veş sipihr-i berīn
Bu mürde-i ğam u endūhı eyledün iḥyā’
- 4 Şu deñlü pādişehüm şerm-sār-ı luṭf itdün
Ki mümkin olmaya fevķinde böyle luṭf u ‘aṭā’

¹⁴⁴⁵ ḥuceste:ḥuceste

¹⁴⁴⁶ ḥāk-i

¹⁴⁴⁷ Ḥātem:Ḥātem

- 5 Beni mülâzemet-i¹⁴⁴⁸ medreseyle şād itdün¹⁴⁴⁹
Ki rûz-ı haşre degin çekmeyem humâr-ı ‘anâ’
- 6 Şu deñlü mest-i ser-endâz-ı cām-ı âmâlüm
Görinmez oldı şafâdan gözüme şâh u gedâ
- 7 Beni hadîka-i ihsānuñ içre şād itdün
Nihâl-i ğonce-i maqşûdumı güşâd itdün

5

- 1 Hemîşe ğonce-i ‘ömrüni Haq ide handân
Cihânda naql-i qadûñ ola nevber-i bustân
- 2 Hemîşe şa‘ şa‘ a-ı âfitâb-ı iqbâlün
Ola sipihr-i sa‘ âdetde gün-be-gün raḥşân
- 3 Hemîşe dâyre-i bezmüne şemâme-i çarḥ
Müdâm-ı neşr-i ‘abîr eyleyüp ola gerdân
- 4 Hemîşe şeh-per-i qadrün cihân’ide tazlîl
Gehî sipihr-i sa‘ âdetde eylesün tayerân
- 5 Hıdîv-i zātuñ ola dūdmân-ı devletde
Hemîşe maḥmidet-ârâ-yı mesned-i dīvân¹⁴⁵⁰
- 6 Bu nükte-senc-süḥan-ı Yârî-i şenâ-ḥûāna
Tamâm eyledün ifrâṭ-ı cevdet ü ihsân
- 7 İderdi şüresitân fâka gülşen-i cāmı
Kefüñden irmese ger feyz-i ebr-i nîsânı

6

- 1 Çün eyledün aña ey nâme ḥâlünü i‘ lâm
Zamânıdur bula dîbâce-i süḥan encâm
- 2 Bilür esâs-ı dilün ol mühendis-i dānâ
Yeter bu mertebe taḳ-i süḥanda istiḥkâm
- 3 Bu dem sükün-ile pūziş¹⁴⁵¹-nüvâz-ı nâme idüp
Tevâzu‘ it iki kat ol öñinde kıl ikrâm
- 4 Hülûş-i bende-i nâçizi eyleyüp taşdıḳ¹⁴⁵²
Getür bu zerreye ḥürşidden yine peygām

¹⁴⁴⁸ mülâzemet-i: mülâzemet-ü

¹⁴⁴⁹ Şu deñlü sāğar-ı luṭfiñla neşve-nâk oldum

¹⁴⁵⁰ menkâbet-‘ unvân

¹⁴⁵¹ pūziş:pūziş

¹⁴⁵² eyle dest-âvîz

- 5 Maḥall-i tefriḳa dest-i du‘ā küşāde idüp
 ıyām-ı devletine ıl du‘āyı şubḫ ile şām
- 6 Niteki şafḫa-i arḫa debīr-i dest-i azā‘
 Şeb-i sehīde ide irtisām-ı naş-ı ḫitām
- 7 Hemīşe nāme-i ‘ömrüñ Ḥudā güşād etsün
 Cihān emriñe ḫätemsiz inıyād etsün

Tb 2*

İN HEME EBYĀT-I ‘İŞRET-BAḤŞ SĀKĪ-NĀME-EST

1

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Zihī şarāb-ı zekā-baḫş u feyz-i rūḫānī
 Zihī ḫayāt-fezāy u nüvīd-i cismānī
- 2 Ne bāde bir adeḫi ḫātem-i ‘aı eyler
 Mişāl-i ğonce-i ser-beste la‘l-i cānāmı
- 3 Ne bāde şīşe-i zer-kārı gösterür bezme
 Nuuş-ı mu‘cize-i ḫātem-i Süleymān’ı
- 4 Ne bāde bir adeḫin kim ki ekse lāle gibi
 Aardı dāğ-ı dilin āk idüp girībānı
- 5 Ne bāde cāminuñ ‘aksi ider gül-i ḫandān
 Şafa-mişāl ruḫ-ı āfitāb-ı ḫübānı
- 6 Ne bāde cāmı ider bezmi gül gibi tezyīn
 Niteki ğonce-i nev-ḫāste-i gülistānı
- 7 Ne bāde cür‘asın ise berehmen-i şad sāl
 Şikest iderdi elīpā-yı dīn ü imānı
- 8 Ne bāde añdırup ‘uşşāa la‘l-i cānānın
 Sirişk-i eşmin ider gevher-i Bedaḫşān’ı
- 9 Getür o bāde-i hem-bezm-i cām-ı Cemşīd’i
 O zindeği-i revān-baḫş-ı ‘ömr-i cāvīdi

2

- 1 O cām-ı şīşe-i¹⁴⁵³ envārı şun ki şubḫ ile şām
 Felekde göstere mihre uşul-ı gerdiş-i cām

* Tb 2: 57a-59b.

¹⁴⁵³ micmer-i

- 2 O mey ki atresine mu' terifdür āb-1 ayāt
O mey ki cür' asına teşnedür Hızır¹⁴⁵⁴ da tamām
- 3 O cām-1 gevher-i ibāli genc-i umda eger
Ki bir gedā-yı tehī-dest eylese āşām
- 4 Gözine almaz idi taht¹⁴⁵⁵ u tēc-1 Cemşid'i
O neşve ile sürerdi neşāt-1 bī-encām
- 5 İçeydi cāmını bir mürçe-i Süleymān-vār
Olurdu mālīk-i ātem olunca rūz-1 ıyām
- 6 Şükūh-1 neşvesi insānı ahramān eyler
Derūnda mevkib-i endūhdan omaz evhām
- 7 Çekeydi cür' asını tel-kām-1 ayret olan
Tutardı gül-be-şeker gibi āmın ' ıtır-1 meşām
- 8 Getür o āyīne-i cürm-i mihr-i raşānı
O la' l-i şa' şa' a-efzā-yı çeşm-i rindānı

3

- 1 Hābāb-1 bāde ki sāğarda oldı alkā-i¹⁴⁵⁶ çin
O şebnem eyledi pīrāmen-i güli tezyīn
- 2 Be-avl-i ikmet-i Monlā-yı Bū ' Alī Sīnā
umār def' ine nūş it şarāb-1 efsentīn
- 3 O mey ' ara ile meclisde olsalar memzūc
Olurdu yāsemem [ü] gülle şan-1 uld-1 berīn
- 4 Sebūdan içse Süleymān-i dehr olan bir cām
Bulurdu ātem-ile āk içinde genc-i dīn
- 5 Hābābın içse eger bir gedā-yı deryā-dil
Şādef gibi dili memlū' olurdu dürr-i şemīn
- 6 Ya olsa sāğar içinde abābı tāb-efrūz
Nücūm-1 urş-1 mehi apladı yesār u yemīn
- 7 İçeydi dürdini nā-şüste tab' -1 tel-i gelū
Revān iderdi dehānından āb-1 kevşer-i ' īn
- 8 Zamānidur yürüt ey sākī zevra-1 cāmı
Hevā-yı lücce-i ' ayşuñ bu demdür eyyāmı

¹⁴⁵⁴ Hızır:Hızır

¹⁴⁵⁵ taht:taht

¹⁴⁵⁶ alkā:alkā

- 1 Getür o gevher-i nâ-yâb-ı tâc-ı Dârâ'yı
Biraz da zabt idelüm biz de mülk-i dünyâyı
- 2 Nedür o bâde-i mu' ciz-tırâz-ı¹⁴⁵⁷ efsün-sâz
Ki indürür yere bir reng-ile Mesîhâ'yı
- 3 Yürürse mülk-i ' anâşırda mevkib-i sevdâ
Niyâm-ı şîşeden it sell-i seyf-i şahbâyı
- 4 Yürüt ol âbı mesâmmât-ı nâvedânuma tâ
Pür eyleye reh-i fevvâre-i süveydâyı
- 5 Getür o mâye-i ârâmı ' ayş u nüş ile
Çıkar gönüldeki mâ-hülyâ-yı ferdâyı
- 6 Göreydi sâğar-ı pür-nürını eger hürşid
Virürdi cür' asına cevher-i süreyyâyı
- 7 O bâde eyledi sermest kalb-i Mecnûn'ı
O bâde eyledi pür-neşve cân-ı Leylâ'yı
- 8 Olurdi kaçresi nâdâna keyf-i zehr-âlüd
İdeydi neşvesi [tebdîl] havâşş-ı eşyâyı
- 9 O bâdeden ki açar dilde râz-ı pinhânı
O mey ki cür' ası çâk itdürür girîbânı

- 1 Çerâğ-ı dîdem uyardı sübât-ı maḥmûrı
Getür o şa' şa' a-endûz-ı câm-ı billûrı
- 2 O mey ki yüzini¹⁴⁵⁸ virse çerâğa meclisde
Olurdi şu' le-fürüzında ḥaşr[e] dek nûrı
- 3 El üzre gülse revâ gülşen-i Bedaḥşân'dan
O la' l-i şâf-ı dilüñ bîḥ-i tâk-i engûrı
- 4 Bezimde sine-i sūzâna dâğlar yaḫalum
Ki gülsitân idelüm ya' nî âteş-i Tûr'ı
- 5 Serây-ı ' işrete gel muṭribâ binâ' eyle
Uşûli ile muraşşa' sûtûn-ı ṭanbûrı
- 6 Nedür bu keşmekeş-i iktisâb-ı devlet-i câh
Nedür bu gûşiş ü miknet bu sa' y-i müzd-veri

¹⁴⁵⁷ - nümâ-yı

¹⁴⁵⁸ tâbını

7 Getür tehî ise de ceyb ü kîsemüz sâķî
O şâh-ı kâse-i yektâ-yı bezm-i faġfûrî

8 O bâdedür dil-i mecrûh-ı fırķate merhem
O bâdedür ki ramaķ-mânde-i ġama elzem

6

1 O mey ki ķatresi[ni] çekse zâhid-i maġbûn
Ķuraydı şübħa vü seccâdeyi aña merhûn

2 Tıyurdu keyfini pîr-i muġân-ı mey-gedeye
Virürdi cāmına tâcın vedî^c at Efrîdûn

3 O cām-ı bâde ħabâbını etse ġâhî nihân¹⁴⁵⁹
O la^c l-i ħâteme beñzer ki buz ola meknûn

4 O cām-ı şemse-i eyvân-ı ^c işreti şun kim
Ki rengi göstere bezme nuķûş-ı bûķalemûn

5 Ħum içre ķan dere girmiş şıķılmış âteşden
Bu gice meclise geldi o şûh-ı şâf-ı derûn

6 Kifâyet etmeye ol cām-ı la^c l-i nâ-yâbuñ
Bahâ-yı dürdine naķd-i ħazâyin-i¹⁴⁶⁰ Ķârûn

7 İderdi derc-i fûnûn derk-i ħikmetinde anuñ
Göreydi ħâşşiyet-i cür^c asın ger Eflâţûn

8 Olaydı mâye-i ceyş keyfi âhuvân-ı ħarem
İderdi nâfe-i ħam gibi neşr-i bûy-ı derûn

9 Getürme ħâtıra tâc u ķabâ-yı zer-kârı
Yaluñ ayak baş açık iç şarâb-ı gül-nârı

7

1 Bezimde sâġarı şundukça sâķî-i fettân
O naĥl-i tâzeye beñzer vire gül-i ħandânı

2 O bâdedür ki çıķan faşd-ı dest-i Leylâ’dan
O bâdedür ki iden zaĥm-ı Ķays’ı ħûn-efşân

3 O cām-ı şa^c şa^c a-perdâzı içse ger şeb-tâb
Çerâġı her gice andan yaķardı mâh-ı cihân

4 Ķadem getür yine bezme ^c araķla ey sâķî
Ayaķ deri virelüm saña naķd-i ^c aķlı ol ân¹⁴⁶¹

¹⁴⁵⁹ ħabâb-ile oldu pîrâye

¹⁴⁶⁰ ħazâyin:ħazâyin

- 5 ‘Uşâresini müşelleş deyü içer ‘ulemâ’
Ço hürmetine delîl istesün füsürde-dilân
- 6 Ço giysün egnine delğ-ı izâfetin zâhid
Bizi şarâb-ı ğam etsün bürehne vü ‘uryân
- 7 Getür o dürd-i sıfâl-i melâmet-efrûzı
Derûnumı bir avuç toprağ-ile kıl şadân
- 8 Hârâb gönlümi yap câm-ı şîşe-i mey-ile
Bir elden ur yine kaşr-ı neşât-ı nev-bünyân
- 9 Kümeyt-i bâdeye sîmîn licâmı ur sâkî
Yürüt ayağı degül ‘arşa-i cihân bâkî

8

- 1 Nedür o bâde-i yâkût-reng ü şâf-güher
Nedür o gevher-i tâc-ı Kubâd u İskender
- 2 Nedür o keyf-i rahîk u müferrih-i yâkût
Nedür o neşve-i cân-bahş-ı nâzûk ü hoş-ter
- 3 Şafâ-yı neşvesi reşkîn-tırâz-ı âb-ı hayât
Mezâk-ı cür‘ası hem-zâd-ı reşha-i kevşer
- 4 Göreydi lahlağa-sâyân-ı hürriyân-ı bihişt
Yağardı âteş-i mihr-ile bezmine micmer
- 5 Getür o sükker-i¹⁴⁶² gül-berg-sâyı ey sâkî
Dimâğ-ı meclisiyân ola sır-i gül-be-şeker
- 6 Piyâle dâyire-i meclisinde halka-¹⁴⁶³be-güş
Şürâhî hizmetine boynı bağılu bir çâker
- 7 Düşürme gül gibi câmı müdâm destüнден
‘Aşâ-yı pîr-i dü-tâdur o nahl-i bâr-âver
- 8 Getür o genc-i hağâyık-tırâz-ı esrârı
Mişâl-i ğonce açam nağş-ı mihr-i tûmârı

9

- 1 Getür uşûle gel ey sâkî târ-ı şeş-târı
Hem eyle şu‘bede-i nağmehâ-yı edvârı

¹⁴⁶¹ hemân

¹⁴⁶² şerbet

¹⁴⁶³ halka:halka

- 2 Getür o mâye-i naqd-i şafâ'yı niceye dek
Bu kı̄ar-gâh-ı fenâ'nuñ şu' ubet-i kârı
- 3 Tağıtma rûyuña zülf-i niķâb-ı teşviri
Küşâde eyle ne var âfitâb-ı ruhsârı
- 4 'Adû-yıla beni bir tırtma sâkiyâ luţf it
Ağırla raţl-ı girân-ile 'âşık-ı zârı
- 5 Şarâb-ı la' lüñ ile şöyle kııl beni medhüş
Cihânda eylemeyem fark-ı mest ü hüşyârı
- 6 Yetiş meded ayagüñ tozı ile mecrûham
Devâ-yı şîşe ile eyle baña tîmârı
- 7 Elüm alup beni bir câm-ile ayaklandur
Koma bu pister-i hayretde cân-ı bîmârı
- 8 Hümâr-ı hayret-ile cür' a gibi pâ-mâlem
Piyâle şun baña sâķi ki şa' b-ı aķvâlem

10

- 1 Benem o telh-i gelû-yı hümâr-ı 'aşķ u hevâ
Gözüme gelmeye çeksem bu ne ham-ı minâ
- 2 Benem mübâriz-i pehnâ-ver-i şaf-ı rindân
Kümeyt-i câmuma bir rind olmaya hem-pâ
- 3 Benem o mest-i ser-endâz-ı bâde-i hayret
Ki gelmez 'aynûme hestî-i 'âlem-i bâlâ
- 4 O deñlü teşne dimâgum ki sâgar-ı çarķuñ
Nücümü dîdeme zâhir olur habâb-âsâ
- 5 Hârâb-ı¹⁴⁶⁴ bâde-i 'aşķam ki tıt meded destüm
Hümâr-ı derd beni kııldı üft ü hîz 'anâ'
- 6 Getür o sâgar-ı mu' ciz-nümâyı ey sâķi
Mesîh-veş beni bir nefha ile kııl ihyâ'
- 7 Getür o âyîne-i câm-ı şâf-meşrebi kim
Görinür anda cemâl-i serâyir-i ma' nâ
- 8 O mey k'ide nefes-i vâ-pesinde nâţık
O mey ki olmaya âķir nefesde hüş-rübâ
- 9 Mey ü 'araķ ile çok gerçi âb u tâb itdün
Velî esâs-ı dili sâķiyâ hârâb itdün

- 1 Demidür idelüm ey Yārī ‘ arza-i hācāt
Göñülde keşf ola bi’l-cümle sırr-ı meknūnāt
- 2 O mey ki cür‘ asına cān virürdi bulsa Hızır
O mey ki kaçresine mu‘ terifdür āb-ı hayāt
- 3 O mey ki cezbesi çekdi göge Mesīhā’yı
Hem itdi nefhasın i‘ cāz-bağş-ı rūh-ı memāt
- 4 O meyle eyledi ol şāh-ı mu‘ ciz-endūzuñ
Hilālī nāhun-ı engüşt-i pāki şağ bi’z-zāt
- 5 O mey ki kaçresinüñ mest-i şevkidür melekūt
O neşve ile feleklerde buldılar derecāt
- 6 O mey ki kalbe ebed feyz-i lā-yezālīdür
O mey ki cāna virür ‘ ömr-i sermedī-i hayāt
- 7 İletsün ol meyi rıdvān hūra¹⁴⁶⁵ dest-āvīz
Virürdi sündüs ü istebraķı āna kaç kaç
- 8 Bu teşne-dillere yā Rab anı naşīb eyle
O neşve ile bizi tā ebed meşīb eyle

MUHAMMES

Mh 1*

TEVHİD-İ HUDĀVEND-İ TE‘ ĀLĀ VÜ TEKĀDDES

— . / . — . / . — . / . —

- 1 Ey zātı serā-perde-i iclālde yektā
Ve’y hikmeti āyīne-i şun‘ unda hüveydā
Hep mażhar-ı hestī-i ulūhiyyetüñ eşyā’
Envār-ı cemālūñden olup her biri peydā
Zerrāt-ı cihān mihr-i cemālūñ ile şeydā
- 2 Ey var kılan ketm-i ‘ ademde bu cihānı
Bir noķtada taşvīr iden kevn ü mekānı
Virdüñ şeref-i nuţķ-ile insāna zebānı
Āvāre-i ‘ aşķuñ heme peydā vü nihānı
Zerrāt-ı cihān mihr-i cemālūñ ile şeydā

¹⁴⁶⁵ rıdvān’a elde
* Mh 1:67a-67b.

- 3 Sūzān-ı şerer mihrūn-ile naḥl-geh-i Ṭūr
Berdār-ı hevā-yı ğam-ı ʿ aşkuñ ile Mañşūr
ʿ Aşkuñ ile aşüfte Süleymān gerek mūr
Baḫsañ yine her zerrede envāruñı mestūr
Zerrāt-ı cihān mihr-i cemālūñ ile şeydā
- 4 Her dīdeye pertev şalan envār-ı cemālūñ
Her sīneye āteş bırağan şevḳ-ı ḫayālūñ
Mestūr-ı serā-perde-i envār-ı celālūñ
Mümkin midür idrāk senūñ vaşf-ı kemālūñ
Zerrāt-ı cihān mihr-i cemālūñ ile şeydā
- 5 Yārī olalum nağme-berārende-i taḫmīd
Tā keşf ola āyīne-i envār-ı Mecīd¹⁴⁶⁶
Ol ʿ ārif-i billāh gibi şāḫib-i tevḫīd
Hem sübḫa-güzārende-i seccāde-i temcīd
Zerrāt-ı cihān mihr-i cemālūñ ile şeydā

Mh 2*

ʿ ALĀ ṬARĪḲU'T-TEVḪĪD¹⁴⁶⁷

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Ṭaşup yenābīʿ -i ḫikmet ṭola zemīn ü furāt
Riyāz-ı ʿ ālemi şād-āb-ter ide reşehāt
O deñlü feyz ala andan ḳulüb-i maḫzūnāt
Göñülde zāhir ide nice sırr-ı meknūnāt
*Zuhūr-ı eşhedü en lâ-ilāhe illallāh*¹⁴⁶⁸
- 2 Cihāna virmede rūḫāt-ı şevḳ-ı ʿ ıṭr-ı nesīm
Muʿ aṭṭar oldı hem andan dimāğ-ı ʿ aḳl-ı selīm
Zemīne itdi o nükhet kifāyet-i taʿ mīm
O deñlü micmer-i eflāke ḳıldı neşr-i şemīm
*Buḫūr-ı eşhedü en lâ-ilāhe illallāh*¹⁴⁶⁹
- 3 İrişdi semʿ ime kerrūbiyān-i vālādan
Nidā-yı nağme-i tevḫīd-i şavt-ı aʿ lādan
Didüm ki siz de görüñ cūş-i mevci deryādan

¹⁴⁶⁶ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

• Mh 2: 67b-68a.

¹⁴⁶⁷ Tevhid yolunda.

¹⁴⁶⁸ Eşhedü en lâ-ilāhe illallāh: Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik ederim. "Bu ibare, kelime-i şehâdetin birinci bölümüdür. İkinci bölümü, ʿ ve eşhedü enne Muhammeden abduhü ve resûluh'tür. 'Allah'tan başka ilah olmadığına, Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim (inanırım)' demektir. Bu cümle ile İslâm Dini'nin iman esasları özetlenmiş, Allah'ın birliği (Tevhid) ortaya konmuş, bâtil tanrılar, Allah dışında tapılanlar reddedilmiştir." bkz. Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözcükler – Ansiklopedik Sözlük-*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 45.

¹⁴⁶⁹ Buḫūr: buḫūr

Açar bu sâhil-i ‘ummân çeşm-i bînâdan
Buğûr-ı eşhedü en lâ-ilâhe illallâh

- 4 Tirâş-ı hâme idüp mûy-ı nâ-tüvânumda
Kılup devât-ı süveydâyı cism ü cânumda
Midâd-ı sürh ezüp bağrum içre kanumda
Debîr yazmış ezel her bir üstüñânnumda
Suğûr-ı eşhedü en lâ-ilâhe illallâh
- 5 Ne deñlü âyîne-i dilde olsa jeng-i keder
Ne deñlü zağm-ı sitem sîneñ etse pür-nişter
Eger ki olsa ğamuñ cām-ı dilde zerre kadar
Kıomaz göñülde ğam [u] ğuşşayı izâle ider
Sürûr-ı eşhedü en lâ-ilâhe illallâh
- 6 İlâhî Yârî-i zâda hidâyetüñ yâr it
Dilinde sübha-i tevḥîd zikri tekrâr it
Mey-i maḥabbet ile mest-i ‘aklı hüşyâr it¹⁴⁷⁰
Göñülde lem‘a-ı envâr-ı ‘aşkuñ izhâr it
Be-nûr-ı eşhedü en lâ-ilâhe illallâh

Th 1*

TAHMİS-İ BE-ĞAZEL-İ ŞEYHÜLİSLÂM¹⁴⁷¹

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Keşf-i râz eylemege cām-ı şarâb olsa bize
Râz-dân olmağa bir mest-i ḥarâb olsa bize
Açılup ğonce-şıfat ref‘-i niḳâb olsa bize
Yâr açılsa biraz bâde-i nâb olsa bize
Gelse sâkî sebeb-i ref‘-i ḥicâb olsa bize
- 2 Tâb-baḥş olsa mehüñ peykeri biz n’eyleyelüm
Kehrübâdan düzilen sâğarı biz n’eyleyelüm
Tumturâk u ḥışım u ziveri biz n’eyleyelüm
Tâc-ı Dârâ’da olan gevheri biz n’eyleyelüm
Cām-ı Cem’de konılan la‘l-i müzâb olsa bize
- 3 Bilmezüz ṭâli‘-i nâ-şâda ‘aceb n’ittük biz
Baḥt-ı nâ-sâz-ı sitem-dâda ‘aceb n’ittük biz
Âşinâsı degülüz yâda ‘aceb n’ittük biz

¹⁴⁷⁰ Şarâb-ı ‘aşkuñ ile mest-i ‘aklı hüşyâr [it]

* Th 1: 68a.

¹⁴⁷¹ Şeyhülislâm Yahyâ’nın tahmis edilen gazeli için bkz. Rekin Ertem, *Şeyhülislâm Yahya Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, s.177/G.306. Hasan Kavrak, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s.331/G.307.

*Ehl-i dil düşmeni hussâda ‘aceb n’ittük biz
Şād olur her biri bir gūne ‘azāb olsa bize*

- 4 Neşvesi sāgar-ı mihrüñ bizi tağyîr etmez¹⁴⁷²
Bize pîrāye-i bezm itmede tağşîr etmez
Kāse-i mihr-i cihān hiç bizi tağayyür etmez
Bāde-i hum-ı mecāzî bize te ‘şîr itmez
Eski mey-h̄ārelerüz köhne şarāb olsa bize
- 5 Kānde bir gonce güşād olsa laţîf ü zîbā
İderüz görmedin ey Yārî hezārān nevā
Hoş dimüş bu sözi ol nükte-tırāz-ı büleğā’
Kānde var tâze güzel diyü ararduğ Yahyā
Şoñra tenhā bulıcağ yārî cevāb olsa bize

Th 2*

TAHMİS-İ BE-ĞAZEL-İ ŞEYHÜLİSLÂM¹⁴⁷³

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Aldı ‘aqlum dest-i zülfinde perîşān eyledi
Bend-i zencîr-i cünün maḥbûs-i zindān eyledi
Terk ü tâz-ı ğamzesin ğāret-ger-i cān eyledi
Aldı gönüm yār evvel şoñra vîrān eyledi
Âh kim dil mülkini âlān u tālān eyledi
- 2 Ol nigeḥ-der keşf-i rāz-ı sıḥr ü i‘cāz eyleyen
Ġamedür sırr-ı każāya cānı hem-rāz eyleyen
Hüblar içre seni ser-bāz [u] mümtāz eyleyen
Bāğ-ı hüsne kâmetüñ serv-i ser-efrāz eyleyen
Ben faķîri sāye-veş ḥāk-ile yek-sān eyledi
- 3 Reşḥa-i iḥsān-ile hoş-ter tütanlar kendüyi
Teşnedür nüşende-i kevşer tütanlar kendüyi
Zerre iken âfitāb-efser tütanlar kendüyi
Çaṭre-i nâ-çîzden kemter tütanlar kendüyi
Çaṭreyi deryā idüp deryāyı ‘ummān eyledi
- 4 Kim olur hengāme-i ğamda resen-bāz-ı cihān
Kim olur Manşûr-veş gerden-firāz-ı rîsmān
Âteş-i ‘aşka ṭayanmazken bütün kevn ü mekân
‘Aşğ bārını götürmezken zemîn ü āsumān
‘Avn-i Ḥağ bir nâ-tüvāna anı āsān eyledi

¹⁴⁷² Pîr-i muğ na‘re-i mestāneyi teğşîr etmez

* Th 2: 68a-68b.

¹⁴⁷³ Şeyhülislâm Yahyâ’nın tahmis edilen gazeli için bkz. Rekin Ertem, *a.g.e.*, s. 223/ G 396; Hasan Kavruk, *a.g.e.*, s.423/G 396.

- 5 ‘Aşkdur sūzende-i h̄āşāk hāmūn-ı ‘anā’
 ‘Aşkdur ‘aşk-ı haķīķī mesleginde reh-nümā
 Gūş it ey Yārī nedür ol fāzıl-ı vahy-āzmā
 ‘Aşkdan kurtulmadan Yaḥyā ölüm yegdür baña
 Kaḅkī ‘āşıkdur ki derd-i ‘aşka dermān eyledi

Th 3*

TAḤMİS-İ BE-ĠAZEL-İ BĀLĀ MEḤMED (MUḤAMMED [?])
 EFENDİ

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Bir midür bād-ı bahārı nefḥa-i ‘İsā-yile
 Zerre hem-tāb ola mı mihr-i cihān-ārā-yile
 ‘İtr-sāz olmaz hele ol nāfe-i bŷyā-y-ile
Bezm-i ünse gelme ey dil ‘anber-i sārā-y-ile
Hem-turāz demi olur ol zŷlf-i müşg-āsā-y-ile
- 2 ‘Aşk-ile dīvānelük virdi dil-i rŷvā bize
 Yār gördükçe teġāfŷl kılmasun mı yā bize
 İtmesün mi ‘işve ol sermest-i bī-pervā bize
Olmasun mı kārı şimdi nāz u istiġnā’ bize
Dāyesi perverde etmiş nāz u istiġnā’-y-ile
- 3 Yārdan dŷr olalı āvāre-dil bī-pā vŷ ser
 Külbe-i aḥzānı dāyim eylemişken müstaķar
 Lem‘a-ı nŷr-ı hŷdādan cāna irdi bir eşer
Tā bŷlendī kŷhne dāġ-ı ‘aşkumuz pīrāne-ser
Tāzelendi şevķümüz bir şŷḥ-ı nev-pesend ile
- 4 Baḥt-ı ḥāba varmaz oldu dīde-i bīdār-ile
 Fikri hep endīşe-i gīsŷ-yı müşgīn-tār-ile
 Göñlin inler tŷrmaz abdālān-ı ‘aşk esrār-ile
Geçmede evķāt fikr-i ḥāl ü zŷlf-i yār-ile
Eglenŷr bī-çāre dil her gice bir sevdā-y-ile
- 5 Gevher-i yek-dāne-i deryā-yı feyż-i cŷdsuñ
 Belki mumzā rıķ‘a-ı ‘irfān-ile meşhŷdsuñ
 Kıl tevekkŷl sen de Yārī bende-i ma‘bŷdsuñ
Çekme ġam dil-ḥāḥ ŷzre vāşıl-ı maķşŷdsuñ
ŷlfetŷñ var çŷnki evc-ı¹⁴⁷⁴ ‘ālem-i Bālā-y-ile

* Th 3: 71a.

¹⁴⁷⁴ evc-i:evci

Ms 1*

MÜSEDDES-İ BAHÂRİYYE

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Yine gül devri geldi mey içilsün gülsitân içre
Dem-i ‘ ays u neşât [u] şādumânîdür cihân içre
Hâbâb-1 kef tolanur bî-ķarâr âb-1 revân içre
Ser-âgâz itdi bülbül naķş-1 bâġ-1 dil-sitân içre
Gel ey şimşâd-ķâmet ġonce-leb gül-ruķ cihân içre
Benefşe içelüm zerrîn ķadeķle gülsitân içre
- 2 Sebū-y-ile sebū hem-düş gülzâr-1 meserretde
Çemende lâleler zerrîn ķadeķle bezm-i ‘ işretde
Açıl ey ġonce-i nev-ķâste bâġ-1 leķâfetde
Bahâr eyyâmıdur ezhâr-1 gülşen cümle şıķķatde
Gel ey şimşâd-ķâmet ġonce-leb gül-ruķ cihân içre
Benefşe içelüm zerrîn ķadeķle gülsitân içre
- 3 Çemenzâra dōşetmiş şâh-1 gül bir naķ‘ -1 zer-düzı
Yine bir lâle almış destine bir câm-1 firûzı
Biçinmiş her şanevber bir ķabâ-yı sebz-i nev-rûzı
Şafâ-baķş olmada bülbüllerüñ feryâd-1 dil-süzı
Gel ey şimşâd-ķâmet ġonce-leb gül-ruķ cihân içre
Benefşe içelüm zerrîn ķadeķle gülsitân içre
- 4 Derûn-1 lâle¹⁴⁷⁵ ruhsârüñ ġamından dâġ-dâr olmuş
Benefşe bü-y-1 ķaķķuñla çemende dil-figâr olmuş
Seni seyr itmege ezhâr-1 gülşen intizâr olmuş
Yetiş ey serv-ķad gülşende¹⁴⁷⁶ cûlar bî-ķarâr olmuş
Gel ey şimşâd-ķâmet ġonce-leb gül-ruķ cihân içre
Benefşe içelüm zerrîn ķadeķle gülsitân içre
- 5 Senüñ sevdâ-yı zülfüñle perişân rûzigâr olduķ
Nihâl-i ķadd-i dil-cüyuñ ġamından bî-ķarâr olduķ
Ĥayâl-i nergisüñle ķâbsız zâr u nizâr olduķ
Meded ey ġonce leb Yârî gibi mecrûķ-1 ķâr olduķ
Gel ey şimşâd-ķâmet ġonce-leb gül-ruķ cihân içre
Benefşe içelüm zerrîn ķadeķle gülsitân içre

* Ms 1:68b-69a.

¹⁴⁷⁵ ġonce

¹⁴⁷⁶ bâġ içre

Ms 2*

MÜSEDDES

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Mısr-ı behcetde kul oldu yine bir hūba göñül
Beyt-i aḥzāna düşüp beñzedi Ya‘ kûb’a göñül
Döndi endūh [u] belā’ çekmede Eyyüb’a göñül
Ḥānumānın tağıdup bir şeh-i merġūbe göñül
*‘Āşık oldu yeñi başdan yine bir hūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül*
- 2 Serv-veş dāmenini çekmiş iken āzāde
Fāriġu’l-bāl iken ‘ālem-i istiġnā’da
Nām-ı Mecnūn gelür miydi dil-i nā-şāda
Miḥnet-i ‘aşkı daḥı bilmez iken dünyāda
*‘Āşık oldu yeñi başdan yine bir hūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül*
- 3 Ğonce-veş dāmenümi ḥār-ile meşḥūn itdi
Lāle-veş hicri ile baġrumı pūr-ḥūn itdi
‘Aḳlumı silsile-i zūlfine Mecnūn itdi
Göñlümi ca‘ d-ı dil-āvīzine meftūn itdi
*‘Āşık oldu yeñi başdan yine bir hūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül*
- 4 Gāh bülbül gibi āġāze-i efgān eyler
Gāh olur ġonce-şifāt çāk-i giribān eyler
Cismini gāh fitīl-i ġama sūzān eyler
Gāh olur Ḳays-şifāt ‘azm-i beyābān eyler
*‘Āşık oldu yeñi başdan yine bir hūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül*
- 5 Yine germāye-şifāt ‘aşk-ile sūzān oldu
Çāk idüp cūbbe vü destārını ‘uryān oldu
Nice dem tāyib-i sevdā-yı cūvānān oldu
Yine bir olmayıcaḳ derd nümāyān oldu
*‘Āşık oldu yeñi başdan yine bir hūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül*
- 6 Neşve-i sāġar-ı şahbāyı mezemmet kılma
Gül-i ḥoş-būyı alup destūne nefret kılma
Yārī’ye ta‘ n u sitem itmegi ‘ādet kılma
Beni ey zāhid-i bī-‘ār melāmet kılma

* Ms 2: 70a-70b.

‘*Âşık oldu yeñi başdan yine bir hūba gönül*
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba gönül

Ts 1*

DER-ŞİKĀYET-İ TĀLİ‘-İ ḤOD

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Fiğān ki baḥt-ı sitem-kārdan dil-āzāram
Ḥazīz¹⁴⁷⁷-i pāy-ı mezelletde dürr-i şeh-vāram
Tamām girye-i zehr-āba pāş u hūb-nāram
‘ Aceb esir-i felāket ‘ aceb dil-efgāram
Ne ‘aşka ḥayr ider oldum ne ‘aql ile yārem
*Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram*¹⁴⁷⁸
- 2 O ‘ andelībem rīzende-i şeh-per-i bālem
Esir-i dām-ı kafes dil-şikeste-i lālem
O pā-fütāde-i nādīde-kām-ı iḳbālem
Ḥazef-mişāl ser-i reh-güzerde pā-mālem
Ne ‘aşka ḥayr ider oldum ne ‘aql ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram
- 3 Egerçi fenn-i raşadda o ehl-i tencīmem
Hemān numūne-i mensūḥ-ı köhne taḳvīmem
Ne tıfl-ı mekteb-i ‘aşkam ne pīr-i ta‘ līmem
Netīce ḥükm-i Ḥudāvend-i ‘aşka teslimem
Ne ‘aşka ḥayr ider oldum ne ‘aql ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram
- 4 O mīz-bān-ı ğarībem esir ü rencūram
Siyāh kāse-i dehrüñ elinde mecbūram
Ḥarāb-ı neşve-i zehr-i sifāl-i meksūram
Hemīşe sākī-i devrān elinde maḥmūram
Ne ‘aşka ḥayr ider oldum ne ‘aql ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram
- 5 Bahār-ı gülşenem ammā ḥazān-gīr-i ğamem
Bu şüre-zārda ol berg-gāh-ı pīç ü ḥamam
O şem‘-i meclisem ammā ki zūd mīr-i demem
Fezā-yı ḥaşrde de derd-i ‘aşq-ile ‘ilmem
Ne ‘aşka ḥayr ider oldum ne ‘aql ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

* Ts 1: 69a-70a.

¹⁴⁷⁷ Ḥazīz:Ḥazīz

¹⁴⁷⁸ Bu beyit Sultān Dīvānī (Semāī)’nin *Dīvānı*’ndaki ilk gazelin matla beytidir: “Ne ‘aşka sabr ider oldum ne ‘aql ile yārum/ Ne kārı başa çıkardum ne bellü bī-kārum” bkz.Mehmet Sarı vd., *Sultān Dīvānı ve Afyonkarahisar’da Mevlevîlik*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2002, s. 128/G.1.

- 6 O dil-şikeste-i üftâde dām-ı gerdūnam
Ne deñlü cev̄r iderse zamāna memnūnam
Sitīze-gerde-i āşūb-baht̄ u ārūnam
Şehir-i şehir-i melāmet ğarīb-i Mecnūn'am
Ne 'aşka hayr ider oldum ne 'aql ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram
- 7 Sipihre çık̄sa şeb-i ğamda āh u efġānum
Görinmez oldu baña ol meh-i dıraḡşānum
Tutuşdı şu'le-i 'aşk-ile cism-i sūzānum
Yıkıldı seng-i melāmetle ḡalb-i vīrānum
Ne 'aşka hayr ider oldum ne 'aql ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram
- 8 Ne cānda neşve-i şahbā-yı 'işret-i bisyār
Ne tende tākāt [u] tāb u ne dilde şabr u ḡarār
Ne başda fikr-i ḡayāl-i hevā-yı zūlf-i nigār
Ne meyl-i cezbe-i yār u ne düşmen-i aġyār
Ne 'aşka hayr ider oldum ne 'aql ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram
- 9 Ne luḡfina baḡarın ben bu baht̄-ı 'udvānuñ
Ne bārını çekerin t̄ālī' -i girān-cānuñ
Ne cāmını içerin bezm-i şāh-ı devrānuñ
Ne ārzū vü temennā vişāli cānānuñ
Ne 'aşka hayr ider oldum ne 'aql ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram
- 10 Biraz zamān olup rind-i mest-i mey-ḡārı
Biraz zamān ḡakīm itdüm 'aql-ı hüşyārı
Çıkdum eldeki naḡdīne-i ser ü kārı
Netīce-i sūḡan oldur ki şimdi ey Yārī
Ne 'aşka hayr ider oldum ne 'aql ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

TÜRKÇE ĞAZELLER

VE MİNE'L-FERĀ'İDİ'N-NĀDİRETİ'Z-ZĀHİRETİ Fİ'L-
FELEKİ'L-BUḤŪR KE'N-NŪCŪMİ'L-MŪTEKĀŞİRETİ'Z-
ZĀHİRETİ'L-VĀQİ' İ Fİ ḤARFİ'L-ELİF¹⁴⁷⁹

1*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 İstemem hem-dem-i ğaddār naşīb eyle baña
Yine gönlüm gibi ğam-ḥ̄ār naşīb eyle baña
- 2 Mest kııl bâde-i taḥḳîk-ile zâhirde beni
Yine şevḳ-ı dil-i hüşyâr naşīb eyle baña
- 3 Teşneyüm zulmet-i vâdî-i talebde dâyim
Ḥızr-ı¹⁴⁸⁰ tevfiḳüni sen yâr naşīb eyle baña
- 4 Bilmesün añlamasun râz-ı dilüm ḥufte-dilân
Sırr-ı ser-beste-i esrâr naşīb eyle baña
- 5 Ola ḥürşîd gibi dîdelerüm çeşme-i nûr
Lem' a-ı 'âlem-i envâr naşīb eyle baña
- 6 Nâfe-veş bûy-ı dilüm münteşir-i âfâḳ it
Yine cem' iyyet-i esrâr naşīb eyle baña
- 7 Kılma evḳâtına merhûn baña iḥsânuñ
Kerem ü luḫfuñı her bâr naşīb eyle baña
- 8 Yârîyem nağme-i tevḥîdde bülbül-i nağam
Lâne-i gülbün-i gülzâr naşīb eyle baña

2*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Pervâne gibi şeb k'ire sūzân idem saña
Şubḥ olsa 'andelîb-i siḥir-ḥ̄ân idem saña
- 2 Bâğ-ı cihânda gülbün ü ezhâr açılmadan
Ben ğonce gibi çâk-i girîbân idem saña

¹⁴⁷⁹ Elif harfinde bulunan bu manzûmeler, gökyüzünde bir arada ışıldayan yıldızlar gibi feleğin denizlerinden çıkarılmış nâdir

ve parlak mücevherlere benzer.

* 1: 78b.

¹⁴⁸⁰ Ḥızr:Ḥızr

* 2: 78b-79a.

- 3 Çaşr-1 felek bisâṭ-1 zemîn kıyım olmadan
 Bezmüñde her gice yine mihmân idem saña
- 4 Pervâne-vâr bezm-i şebistân-1 hüsñüñe
 ‘Anber-fürüz u micmere gerdân idem saña
- 5 Esrâr-âferîn-i şuver zâhir olmadan
 Ben ârzü-yı hüsñ ile hayrân idem saña
- 6 Ya ‘küb-1 zâr Yūsuf’1 güm-geşte itmedin
 Tenhâ-nişîn-i küşe-i zindân idem saña
- 7 Yârî zamâñede dağı bî-nâm u zât iken
 Rüz-1 ezelde ‘âşık-1 nâlân idem saña

3*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Şimdi ferzânelik ‘aşkuñda cünün oldu baña
 Senden ayrılmak ise dâğ-1 derün oldu baña
- 2 ‘Aks-i ruhsârũñ ile bâde-i gül-gün yerine
 Dîdeler iki kadeh toptolu hũñ oldu baña
- 3 Şeb-i ğamda beni muhtâc-1 ziyâ’ eylemedi
 Meş‘al-i âteş-i dil râh-nümün oldu baña
- 4 Sen varup ğayr ile ey serv hırâmân olduñ
 Şimdi ammâ ki düşen şabr u sükün oldu baña
- 5 Benem ol cür‘a-keş-i mey-gede-i istiğnâ¹⁴⁸¹
 Rütbe-i câh-1 emel pâye-i dün oldu baña
- 6 Bir zamân ‘âkıll u dâñâ idi ammâ Yârî
 Hâsretũñ mâye-i sevdâ-yı cünün oldu baña

4*

. ____ _ / . ____ _ / . ____ _ / . ____ _

- 1 Heder kıldı yine kan itdi bezm-i ‘ayşde şahbâ
 Şurâhiyse boğazın virdi dest-i şahneye¹⁴⁸² hayfâ¹⁴⁸³
- 2 Hâzâna uğramış gül gibidür dehrũñ yasağından
 Bulınmaz oldu gitdi bük deminde bâde-i hamrâ’

* 3: 79a.

¹⁴⁸¹ dâñâyî

* 4: 79a.

¹⁴⁸² şahne:şahne

¹⁴⁸³ hayfâ:hayfâ

- 3 Gözine çekmege yokdur vücūdı tütüyā oldı
‘ Aceb mi dīde-i rindān olursa şimdi nā-bīnā
- 4 Kuru bir çeşmedür şuyı çekilmiş güyyā humlar
Şikest itdi ayağın cām-ı ‘ ayşūn bī-vefā’ dünyā
- 5 Budur āyīn-i rindi bezm-i devrān içre ey Yārī
Sebū-y-ile hemān hem-düş olup kıl meclis-i tenhā

5*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 ‘ İzāruñı nice seyr eylesün dil-i şeydā
Görür mi lem‘ a-ı hūrşīdi çeşm-i nā-bīnā
- 2 O gamzeye dil iken rāz-dān-ı bezm-i vişāl
Niçün kirişme ‘ aceb gıbtalar ider peydā
- 3 Dil-i şikeste o pister-nişīn-i ‘ aşkuñdur
Teraḥḥum it göz uciyla aña ne var cānā
- 4 Neden kirişmege tā böyle ruḥşat ey zālīm
Cihānı bir göz uciyla kırar mısuñ ammā
- 5 Degül ruḥında ḥaṭ-ı müşg-fām ey Yārī
Çomişlar āteşūn üstinde ‘ anber-i sārā
- 6 Olur nesīm-i ṭabī‘ at ile güli ḥandān
Benānum üzre kalem naḥl-i göncedür güyā

6*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Āfitāb-ı şubḥ cām-ı zer-nişān olsa baña
Bāde feyz-i lā-yezāl ü cāvidān olsa baña
- 2 Rind-i ‘ aşkam imtinān-ı nāz-ı ḥüsni çekmezem
Zevk-ı vuşlat naḥd-i vaḳt-i rāyegān olsa baña
- 3 Mū-şikāf-ı nükte-perdāz-ı ma‘ ānī-perverem
Dil-rübā bir şūḥ-ṭab‘ u nükte-dān olsa baña
- 4 Ḥusrev-i dīvān-ı ma‘ nāyam kifāyet etmeye
Vāridāt-ı ğayb biñ genc-i nihān olsa baña
- 5 Kışsa-i rāz-ı nihānam sıgmaya evrāḳına
Çarḥ dīvān-ı muḥayyel dāsītān olsa baña

* 5: 79a-79b.

* 6: 79b.

- 6 Yārīyem mest-i sifāl-āşām-1 dehrem istemem
Sāğar-1 hūrşīdī çarhuñ dūst-kān olsa baña

7*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Țarf-1 destārumda her dāğ-1 serüm güldür baña
Nāy-1 nālem nağme-sūz-1 şavt bülbüldür baña
- 2 ‘Andelīb-i dām-gāh-1 bend-i zülf-i dilberem
Her nefes āvāze-i zencīr-i ğulğuldür baña
- 3 İtmezin dest-i şafağdan sāğar-1 şahbā ümīd
Dīdede hūn-1 sirişküm sāğar-1 müldür baña
- 4 Ol bilür rāz-1 nihānum ol görür hūn-ābemi
Genc-i ğamda maħrem ü hem-dem hemān dildür baña
- 5 Dīde-i giryāna geldükçe hayāl-i zülf-i yār
Şīşe-i pür-āb içinde tāze sünbüldür baña
- 6 Ka‘ be gibi bir siyeh-püş ‘āşıkam Yārī hemān
Hırka-i şāhī cihānda bir siyeh çuldur baña

8*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Cām şundı destüme ol gülbün-i bāğ-1 vefā‘
Bir gülin қоқмақ bi-ħamdillah naşīb oldı baña
- 2 Tā ezelden bir gedā-yı bī-ser ü sāmān kim
Hān-ķāh-1 ‘aşkuñ içre bes baña bir būriyā
- 3 ‘Āşikuñ her biri İskender de olsa bulmaya¹⁴⁸⁴
Tāb-1 ruhsāruñ gibi āyīne-i ‘ālem-nümā
- 4 Ruḫşat ey virdüñ yeter ol ğamze-i hūn-rīz ki
Eyledi dünyā yüzün mānend-i rūz-1 Kerbelā
- 5 Bulmaya tūfān-1 ğamda sāhil-i ümīdini
Ġarķa-i deryā-yı hayret ursa biñ kez dest-i pā
- 6 Şarşar-1 āh-ile olmağda dem-ā-dem üft ü hūz
Oldı ey Yārī tenüm ḫāşāk-i hāmūn-1 belā‘

* 7:79b.

* 8: 79b-80a.

¹⁴⁸⁴ Metinde “āşikuñ” kelimesinin üzeri çizilip der-kenarda “āşıkların” yazılmış ve “İskender de” kelimesindeki “de” nin üzeri çizilerek çıkarılmıştır. Fakat bu düzeltme şekli ve mürekkebin rengi metnin tamamında görülmeyen bir durum olduğundan ayrıca bu müdahaleyle vezin aksayacağından mısraı düzeltmeler yapılmamış şekliyle yazdık.

9*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ¹⁴⁸⁵

- 1 İlahî bedreka-i ‘aşkuñ eyle yâr baña
Reh-i haķıķatüñi eyle aşikâr baña
- 2 Na‘îm-i zevķ-i tevekkülde seyr-i kâm eyle
Reh-i talebde vir ârâm-ı ihtiyâr baña
- 3 Şarâb-ı ‘aşķ-ile zâhirde mest kııl dilümi
Naşib eyle yine ‘aķl-ı hüşyâr baña
- 4 Kelîm-i zıkr-i maħabbet (ü) nedîm-i tenhâyî
Ola tarîķ-i hidâyetde yâr-ı ğâr baña
- 5 İdem şebât-ı vücûd iddi‘ â-yı ‘aşķuñda
Cezâ-yı ‘adl-ile vir kıadr u iķtidâr baña
- 6 Mişâl-i zerre iken âfitâba hem-ser kııl
İdüp tecellî-i didâruñ aşikâr baña
- 7 Dil-i belâ-zededendür ğamum benüm her-dem
Ne ğam o ğam ki ğamuñ ola ğam-ğüsâr baña
- 8 Ne ğâyet-i emelüm rütbe-baħş-ı kâm itdi
Ne himmet-i talebüm viridi i‘tibâr baña
- 9 Ğazabda sebķat ider raħmet-i haķâ-püşuñ
Ümîd-i merħametüñdür hemân medâr baña
- 10 Libâs-ı hestîyi çâķ eyleyüp vücûdumdan
Sînemde jende-pelâs ola müste‘âr baña
- 11 Hüşâ ki himmet-i Yârî ferâğ-ı ‘âlem idüp
Yeter ğubâr-ı derüñ mañşib u medâr baña

10*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Tîr-i müjġānuñ senüñ sehm-i sa‘âdetdür baña
Her nigâh-ı dil-firîbüñ ‘ayn-ı devletdür baña
- 2 Sînem üzre zaħm-ı hûn-âlûd hem dâğ-ı ğamuñ
Her biri ğüyâ ğül-i ğülzâr-ı işretdür baña
- 3 Ğamze-i hûn-rîzüñ etsün sînemi ķo şerħ-nâķ
Hûna müstağraķ olursam âl-i hil‘atdür baña

* 9: 79b.

¹⁴⁸⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 10: 80b.

- 4 Şaḥne¹⁴⁸⁶-i bāzār-ı sevdāyam dil-i Mecnūn gibi
Lāzım olan sīnede seng-i melāmetdür baña
- 5 Kalmadı cem^ç iyyet-i ḥāṭır dil-i dīvānede
Hep perişānlık viren gīsū-yı ḥayretdür baña
- 6 Pādişāh-ı nükte-sencānam dil-i Yārī gibi
Lāzım olan mülk-i ma^ç nāda belāğatdür baña

11*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Ğarīk-ı baḥr-ı gird-āb-ı ğam olmışdı dil-i şeydā
^ç Aceb eyyāmda geldi yetişdi zevrak-ı şahbā
- 2 Yüzüni āfitāb-ı ^ç ālem-ārāya iden teşbīh
Nice baqar yüzüne bilsem ey mihr-i cihān-ārā
- 3 Nihāl-i serv-ḳaddine yetişür görmedi hergiz
Yaşum sīr-āb itdi şūre-zār-ı dehri cūy-āsā
- 4 O ^ç Īsā-dem şehīd-i şerbet-i la^ç l itdi ^ç uşşāḳı
Şorulmaz ḥikmeti ağızından alınmaz cevāb aşlā
- 5 Yüzin gördükçe ^ç arz-ı ḥāle ḳalmaz şabr u ārāmum
İder ḥayrānī-i ḥüsni beni ḥāmūş-ı istiğnā^ç
- 6 Lebinde şanma tebhāle o naḥl-i gülşen-i ḥüsnuñ
Ṭurur bir ḳatre-i şebnem dehān-ı ḡoncede ḡüyā
- 7 Meger ālāyiş-i būsīde buldı āsitānında
Anuñçün ferş-i derde başmaz oldu pāy-ı istiğnā¹⁴⁸⁷
- 8 Tutuḳ-bendān-ı ma^ç nā reşk iderler cümle ey Yārī
Müsellemdür saña pīrāye-i dūşīze-i ma^ç nā
- 9 Girībān-ḳāk olursın açılırsın bezm-i nādāna
Beni görseñ açılmazsın niçün ey ḡonce-i ra^ç nā

12*

_ _ _ . / . _ _ _ . / . _ _ _ . / . _ _ _

- 1 Ol cebhe-i raḥşān o ruḥsāre-i zībā
Aḥsentü zihī ḥüsni-i tebārek ü te^ç ālā

¹⁴⁸⁶ Şaḥne:Şaḥne

* 11:80a

¹⁴⁸⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 12:80a-80b

- 2 Bahtuñda tülû^ç eyler ise kevkeb-i mes^ç üd
Hādī-i ezel kevkebeñi eyleye vālā
- 3 Her demde ider ^ç aşık-ı bīmārını pür-tāb
El-ḥaḫ sūḫanı mürdelere mu^ç ciz-i Īsā
- 4 Şayyād-ı şabā ḫana yudı ağızını anuñ
Hem-reng olalı ğonce senüñ ağızuña cānā
- 5 Ma^ç şūḫa nümāyān idemez çehre-i zerdin
^ç Uşşāḫa güzel reng virür şāġar-ı şahbā
- 6 Sīnemde n'ola dāġlarum olsa müzeyyen
Yārī açılır ġülşen-i ġamda ġül-i ḫamrā^ç

13*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁴⁸⁸

- 1 Senüñ ey kāle-fürüşende-i bāzār-ı fenā^ç
Ḥişşeñe degmeye mi ḫırḫa-i peşmīn-i gedā
- 2 Gösterür rūḫ-ı Cem'i aña ḫabāb-ı bāde
Rind-i şāḫib-nazar alsa eline cām-ı şafā^ç
- 3 Eyleme keşf-i nihān-ḫāne-i esrār-ı derün
Olasuñ kāşif-i¹⁴⁸⁹ gencīne-i sırr-ı ma^ç nā
- 4 Derdimüz dilde hemān zıkr-i şameddür dāyim
Olmazuz nām-ı ġalaṭ-sāz-ı şanemle ġüyā
- 5 Raḫm iderdüñ dil-i miḫnet-zede-i nā-şāda
Saña vārūnī-i bahtumdan ideydüm şekvā
- 6 Tāb-ı ḫurşīd ġibi ābda cünbān ġorinür
Olsa āyīnede ruḫsārı ^ç araḫ-rīz-i ḫayā^ç
- 7 Ḥākim-i maḫkeme-pīrā-yı beyānam Yārī
İtdi mumzā-i ḫazā^ç ḫüccet-i nāmum imzā^ç

14*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___¹⁴⁹⁰

- 1 ^ç Aceb kimler yatur ol sā^ç id-i sīmīn-bere cānā
^ç Aceb kimler girer ol nūr-ġüster pistere cānā

* 13:80a

¹⁴⁸⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁴⁸⁹ vāḫıf-ı

* 14:80a

¹⁴⁹⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Bahâsı genc-i Qârûn olsa her bir la' l ü elmâsuñ
Değişmem ol leb ü dendânı her bir gevhere cānā
- 3 Gözümde kaçre kaçre düşmede hûn-âbeler her dem
N'ola rağbet iderseñ reng-i rûy-ı cevhere cānā
- 4 İder gülzâr-ı ' adn âşâr-ı hûsnüñ her nefes şād-âb
Cebînüñde ' arak beñzer ol âb-ı kevşere cānā
- 5 Şemîm-i zülfüñ aldı hâl-i ' anber-bâruñı gördi
N'ola sevdâ-gerân bakmazsa misk ü ' anbere cānā
- 6 Dil-i Yârî hemân tenhâ-nişîn-i genc-i ' uzletdür
Tenezzül eylemez eyvân-ı kaşr-ı Qayşer'e cānā

**VE MİNE'N –NEVÂDİRİ'L-MAQBÛLETİ 'İNDE'L-ÛDEBÂİ
HÂZİHİ'L-MANZÛMÂTU'L-VÂKİ' İ Fİ HARFİ'L-BÂ'¹⁴⁹¹**

15*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Sen bilürsin yine hep şıdk-ı niyâzı yâ Rab
Qoma maħrûm-ı dil-i bende-nüvâzı yâ Rab
- 2 ' Ârif-i cām gibi mest-i mey-i taħkîk it
Telh-kām eyle baña cām-ı mecâzı yâ Rab
- 3 Çak idüp zîver-i esbâb-ı hevâyı tenden
Qıl muraħhaş nemed-i köhne-tırâzı yâ Rab
- 4 Qalmasun reng-i ta' alluq dil-i vîrānemde
Qoma dilde heves-i ğıbtâ-i âzı yâ Rab
- 5 Bülbül-i zâr olayın gülşen-i tevħîdüñde
Nağme-süz eyle dil-i zemzeme-sâzı yâ Rab
- 6 Cilveler kılsun o ħalvetde ' arûs-ı maqşûd
Keşf kıl dilde olan perde-i rāzı yâ Rab
- 7 Qorqum oldur ki yaqar süz-ı derûnum dehri
Eyle teskîn meded süz u güdâzı yâ Rab
- 8 Görsün ol sâħaları çeşm-i sübül-perdâzum
Kuħl-i ¹⁴⁹² مَا زَاغَ ideyin ħāk-i Hicâz'ı yâ Rab

¹⁴⁹¹ Bâ harfinde bulunan bu manzûmeler edîbler tarafından kabul görmüş nâdir güzelliklerdendir.

* 15:81a-81b

¹⁴⁹² mâ-zâğ:şaşmadı. Kur'an-ı Kerîm, Necm, 53/17. Âyetin tamamı şöyledir: مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى "Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.". (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

9 Dil-i Yārī ola gencūr-ı serā-perde-i rāz
Bend ide dilde olan ufl-i mecāzı yā Rab

16*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 albüm ğam-ile zeng-resān eyleme yā Rab
Ol āyīne-i nūrı nihān eyleme yā Rab
- 2 Rūşen kıla genc-i dili envār-ı haıat
Deycūr-ı mecāzı bī-mekān eyleme yā Rab
- 3 Őād-āb ola nal-i göl-i gölzār-ı ümīdüm
Şarşar-zen-i āşüb-ı hazān eyleme yā Rab
- 4 Şıd-ı nefesem feyz-i nesīm-i seer ile
Bād-ı Şeb-i cehl-ile vezān eyleme yā Rab
- 5 Her demde olam nāıa-pīrā-yı ma‘ ānī
Tā rüz-ı haşir lāl-zebān eyleme yā Rab
- 6 ıl ‘ ārif-i ser-beste-i esrār-ı nihānuñ
Bī-gāne-şu‘ ũr-ı dil ü cān eyleme yā Rab
- 7 Tā nükte-i esrār-ı hafıyyey’ola vāıf
Endīşemi mehcūr u gümān eyleme yā Rab
- 8 İdrāk ide tevīd-i kemālātuñı Yārī
ıfl-ı dili nādān-ı cihān eyleme yā Rab

17*

. — . — / .. — — / . — . — / .. —

- 1 olaşırın ser-i bustān-ı kūyuñı çün āb
Ğamuñdan oldı gözüm yaşı çara-i dölāb
- 2 Numūne alamadı reng ü bũy-ı la‘ lüñden
Ayaĝa dũşdi kızardı hicābdan mey-i nāb
- 3 Telāum eylemedin mevc-i eşk-i tũfānum
Kenāra ı hele andesıñ ey dũr-i nā-yāb
- 4 Nũvīd-i dīdelerũmken cünũn-ı sevdāyī
Virũr mi haşiyet-i kũknār-ı batum h‘ āb
- 5 Görince la‘ lüñi Yārī hicābdan aĝlar¹⁴⁹³
Meger ki hũn-ı dilin dīdesi ider işrāb

* 16:81b

* 17: 81b

¹⁴⁹³ kızarur

18*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Yār-ile gāhī ‘ araḡ gördüñ gehī cām-ı şarāb
Āb u āteşle muḡaşşıl eyledüñ çoḡ āb u tāb
- 2 Tābiş-i fikr-i ruḡı mir’āt-i dilde ol mehüñ
Gūyiyā āb-ı revāna düşdi ‘ aks-i āfitāb
- 3 Naḡş-ı dendān-ı femüñ çeşm-i güher-pāşumdadur
Sāḡil-i ‘ ummānda olsa yeridür dürr-i nāb
- 4 Ebr-i zülf-i sāye-dārın etmese pūş-rüy ger
Belki dünyāyı yaḡar ol āfitāb-ı bī-niḡāb
- 5 Ğamze-i ḡün-rīzi bir ḡan etmesün şāyed deyü
Gice meclisde o māhuñ yüzine urdı şarāb
- 6 Her¹⁴⁹⁴ baḡışda od düşer Yārī dil-i sūzānuma
Şanki aḡker-pāredür ol ḡonce-i gül-gün¹⁴⁹⁵-niḡāb

19*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __¹⁴⁹⁶

- 1 Dil olsa şüre-zemīn dīde olamaz sīr-āb
Şikeste olmasa şīşe tereşşuḡ eylemez āb
- 2 Tıtuşmaḡ ister imiş āteş-i ‘ izāruñ ile
Saña ne yüzle baḡar āfitāb-ı ‘ ālem-tāb¹⁴⁹⁷
- 3 Açıldı mekteb-i¹⁴⁹⁸ gülşende mebhāş-i bülbül
Nikāt-ı tehniye-i naḡme itdiler aḡbāb
- 4 Seḡer ki şa‘ şa‘ asın cām-ı āfitāb döküp
Görindi hey’et-i çarḡ üzre devr-i şekl-i ḡabāb
- 5 ‘ Araḡ döküp kızarurdu ‘ izār-ı gül-gūmı
Alaydı neşve-i zevḡ-ı lebüñi cām-ı şarāb
- 6 Gehī nühüfte nigeḡ gāḡ pīçiş-i ebrū
Nihān-ı ḡamzelerinde fūsūn-ı nāz u ‘ itāb

* 18:81b-82a

¹⁴⁹⁴ Bir

¹⁴⁹⁵ āteş

* 19:81b

¹⁴⁹⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁴⁹⁷ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

¹⁴⁹⁸ şafḡa-i

- 7 Ümîd-i fikr-i şeb-i vuşlatuñla Yârî'nüñ
Gelür mi dîdesine hiç nüvîd-i 'âlem h̄'âb

20*

.. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___¹⁴⁹⁹

- 1 Nûr-ı hüsnuñden olmada pür-tâb
Pertev-i âfitâb-ı 'âlem-tâb
- 2 İki şeh-bâz-ı çeşm-i fitn(e)'-engîz
Çâr-rükn-i cihâmı itdi h̄arâb
- 3 Meh-i nev turma çarhı devr eyler
Mâhî-i bahrdür ider pür-tâb
- 4 Kandesin kânde ey meh-i 'âlem
Muntazır saña kevkeb-i aḥbâb
- 5 Eşk-i çeşmüm yem-i 'Aden oldı
Kandesin kânde ey dür-i nâ-yâb
- 6 Şâf u rengîn nûktelerle hemân
Süḥan-ı pāküm oldı la' l-i müzâb
- 7 Silk-i ma' nâda nazmuñ ey Yârî
Oldı bürüzü lü'lü-i kem-yâb

21*

___ ___ . / ___ . ___ . / ___ ___ . / ___ . ___

- 1 Çîn-i cebîni şalsa ne dem mevc-i pîç ü tâb
Deryâ-yı şabr-ı meh düşürür ḥavf-ı ıztırâb
- 2 Cânâ yanuñda bir mi seven sevmeyen seni
Ağyâr luḫfa maḫhar ola ben görem 'itâb
- 3 Kân ağladuḫça la' l-i lebüñ gelse ḫâtırâ
Her kaḫre cām-ı dîdeme güyâ olur ḫabâb
- 4 Ol âfitâb-ı hüsne ne mümkün nigâh-ı şevḫ¹⁵⁰⁰
Çekmiş yüzine ebr-i ḫayâ' bürka' -i ḫicâb
- 5 Ki zinde-tâb ider dili gâhî küşende-yâb¹⁵⁰¹
Pinhân-ı ḡamzelerde gehî nâz u geh 'itâb¹⁵⁰²

* 20: 81b

¹⁴⁹⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 21: 82a.

¹⁵⁰⁰ tām

¹⁵⁰¹ Bu beytin der-kenarında şöyle bir beyit yer almaktadır. Bir önceki beyitle aynı olduğu için metne dahil etmedik:
Ol âfitâb-ı hüsne ne mümkün nigâh-ı tām/Çekmiş yüzine ebr-i ḫayâ' bürka' -i ḫicâb

- 6 Yārī ‘ araqla bādeyi yāriyle gördi hep
Şad hamd eyledük bu gice yine āb u tāb

22*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁵⁰³

- 1 Qanı ol şeb senüñle itdügün luţf u keremler hep
Ben idem rāz-dān-ı perde-i setr-i haremeler hep
- 2 Qanı ol şeb senüñle pister-ārā-yı...¹⁵⁰⁴
Hıyāl-i hı̄āb oldu dīdeme şimdi o demler hep
- 3 Hevā-yı nahl-i qadd ü zülfüñ ile bārū-yı çarha¹⁵⁰⁵
Çeker dūd-ı siyāh-ı āhum ‘ Abbāsī ‘ alemler hep
- 4 Dū-nīm olur lisānı medh-i tahtır-i benānuñda
Qalem parmaqlaruñ vaşfında ‘ ācizdür qalemler hep
- 5 Tūlū‘ itdi vücūd-ı āfitāb-ı ‘ ālem-efrūzuñ
Şerārı hiddetinden ser-nigün oldu şanemler hep¹⁵⁰⁶
- 6 Hırabātuñ bozulmuş bezm-i ‘ ayş u nüşı ey Yārī
Şikest olmuş yatur her küşesinde cām-ı Cemler hep

23*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁵⁰⁷

- 1 Egerçi şüret-i zāhirde saña āşinādur hep
Haqıqatde vefā-dārum didügün bī-vefādur hep
- 2 Şadıkuñ da olursa dūst aña āşinā dirler
Cihānda şimdi hıç bir dūst yokdur āşinādur hep
- 3 Umarlar hastegān¹⁵⁰⁸-ı derd-i ‘ aşquñ şerbet-i la‘ lüñ
Qapuñ dārü’ş-şifādur cem‘ olanlar mübtelādur hep
- 4 Neşāt-ı kām-rānı şavt-ı kulkul cām-ı pür-müldür
Hıyāt-ı cāvidānı hasteye¹⁵⁰⁹ āb u hevādur hep
- 5 Dilinde tevbe elde sübha cām-ı meyden el çekmiş
İnanma tevbe-i Yārī-i ser-meste riyādur hep

¹⁵⁰² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 22: 82a.

¹⁵⁰³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵⁰⁴ Mısra noksan bırakılmıştır.

¹⁵⁰⁵ bām-ı eflāke

¹⁵⁰⁶ Anuñçün ser-nigün olup şikest oldu şanemler hep

* 23:82a.

¹⁵⁰⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵⁰⁸ haste:haste

¹⁵⁰⁹ haste:haste

24*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁵¹⁰

- 1 Kıl gözüm eşk-i nedâmet ile giryân yâ Rab
Gelmesün qarşuma dūzah-şerer-efşân yâ Rab
- 2 Râhber kılma baña râhzen ü güm-râhı
Reh-i tevfiķüñi eyle baña âsân yâ Rab¹⁵¹¹
- 3 Gitdi eyyâm-ı cüvânı ve yetişdi pîri
Pîrlükde baña vir kuvvet-i şebân yâ Rab
- 4 İmtinân-ı deheş-i halkdan it müstağnî
Şerm-sâr eylesesün minnet-i nâdân yâ Rab
- 5 Eyle in'âmuñı gencîne-i ğaybuñdan 'atâ'
Etme der-yüze-ger-i bâb-ı le'imân yâ Rab
- 6 Eksük olmasun ebed zâyika-i kâmundan
Şekerin-ħamdüñ ile lezzet-i imân yâ Rab
- 7 Beni âzâd kılup lâ vü ne'am kaydundan
İtme muhtâc-ı taleb-gerde-i nâdân yâ Rab
- 8 Pâk kıl dâmenüm âlâyiş-i güm-râhiden
Çonmasun kir ü hevâ-âlûde-'isyân yâ Rab
- 9 Rûşen it ħalbümi envâr-ı hidâyetle müdâm
Gün gibi zâhir ola lem'ası her ân yâ Rab
- 10 Ĥâkden cevher idüp cevheri insân itdüñ
Çudret ü ħikmetüñe yok ħad ü pâyân yâ Rab
- 11 Sîne 'aşkuñ ile âteş-gede-i İbrâhîm
Dide şevķüñ ile bir sâhil ü 'ummân yâ Rab
- 12 Derdine Yârî-i zârüñ nice dermân olsun
Senden olursa olur derdine dermân yâ Rab

25*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___¹⁵¹²

- 1 Gözine toķına mı dildeki ğubâr 'aceb
Başup geçer mi rehinde o şeh-süvâr 'aceb

* 24:7b.

¹⁵¹⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵¹¹ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

* 25:82b.

¹⁵¹² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Şemīm-i tūresinūñ dil iken hevā-dārı
Niçün esüp şavurur añā rūzigār ‘aceb
- 3 Niçün ḥadeng-i müjeñ toğrılup baña gelmez
Nişān-gehüm olamaz cism-i dāğ-dār ‘aceb
- 4 ‘Aceb olur mı gönül gonce-çin-i gülşen-i kām
Çalır mı yohsa ḥalīde bu ḥār-zār ‘aceb
- 5 Nezare etmede düzdīde çeşm-i ‘ayyārı
Bilür mi ḥālūmi ol şūḥ-ı gamze-kār¹⁵¹³ ‘aceb¹⁵¹⁴
- 6 Zemīni seng-i melāmet zamānı deşt-i serāb
Ne berg gāh¹⁵¹⁵ virür geh bu şūre-zār ‘aceb
- 7 Bulur mı fülk-i dil eyyām-ı vaqtin ey Yārī
Añā muvāfaqat¹⁵¹⁶ eyler mi rūzigār ‘aceb

VE MİNE’L-MANZŪMETİ’L-MERGŪBETİ’L-A‘LĀ E’L-
MUNḤARİṬATU Fİ SIMṬI ḤARFİ’T-TĀ¹⁵¹⁷

26*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 Dilde heves-i ‘arız-ı pür-tāb-ı maḥabbet¹⁵¹⁸
Gülzār-ı ḥayāl olmada şād-āb-ı maḥabbet
- 2 Zülfin tağıdur zāhir ider çin-i cebinin
Emvāc-feşān olmada gird-āb-ı maḥabbet
- 3 Leb teşnegī-i derd-i dili eyledi teskīn
Dīdemden ağan çeşme-i seyl-āb-ı maḥabbet
- 4 Āteşle tılısm etmiş anı mağribī-i ‘aşk
Açılmasa gencine-i ebvāb-ı maḥabbet
- 5 Ol tıfl-ı cihānum edeb-āmūz-ı ḥayādur
Görmiş sebağ-ı nükte-i ādāb-ı maḥabbet
- 6 Ḥayret nice bir fikr-i vişāliyle ço Yārī
Çeksün nice dem dīde şeker-ḥāb-ı maḥabbet

¹⁵¹³ işve-kār

¹⁵¹⁴ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

¹⁵¹⁵ bār

¹⁵¹⁶ müsā‘ade

¹⁵¹⁷ Tā harfinin ipine dizilen bu şiirler pek çok beğenilen manzumelerdendir.

* 26:82a.

¹⁵¹⁸ Gazel “bā” redifli gazeller arasında zikredilmiş olup “Redif-i tādudur sehv olındı” kaydı yer almaktadır.

27*

___ ./. ___ ./. ___ ./. ___

- 1 Yandurdu dili âteş-i hicrân-ı maḥabbet
Etsem yeridür çāk-i girībân-ı maḥabbet
- 2 Ğarḳ-ı yem-i ‘ aşḳ eyler idi fülk-i cihānı
Cūş etse eger lücce-i ‘ ummān-ı maḥabbet
- 3 Şāhen-şeh-i devrāna tenezzül mi ider hīç
Bir kerre olan çāker-i fermān-ı maḥabbet
- 4 Evrāḳların bād-ı şabā itdi perişān
Cem‘ olmadı eczā-yı gülistān-ı maḥabbet
- 5 Kūyına neden gitmemek ey nāle-i şeb-dīz
Ḳalduñ gibi ey reh-rev-i meydān-ı maḥabbet
- 6 Ğarḳ olsa ‘ aceb mi dil-i Yārī yem-i ḥūna
Deldi cigerin ḥancer-i bürrān-ı maḥabbet

28*

___ ./. ___ ./. ___ ./. ___

- 1 Zülfüñ yeter oldı dile cādū-yı maḥabbet
Göster aña bir günde ne var rüy-ı maḥabbet
- 2 ‘ Āşık n’ola günden güne bī-tāb olursa
Gİtdükçe alur ‘ aḳlını dārū-yı maḥabbet
- 3 Al zülfüñ ele ḥāḫırımı bir yere cem‘ it
Elden baña şun luḫf ile şebbūy-ı maḥabbet
- 4 Bir göz ucına ḳānı‘ iken ‘ āşık-ı bī-tāb
Görmek ne revā ḡamze-i bed-ḥūy-ı maḥabbet
- 5 Hicrān elemin görmez idüm zulmet-i ḡamda
Yārī baña gösterse o meh-rüy-ı maḥabbet

29*

___ ./. ___ ./. ___ ./. ___

- 1 Mümkin m’ola vāreste-i tedbīr-i maḥabbet
Çoḳ ‘ ākılı bend eyleye zencīr-i maḥabbet
- 2 Taḫrīb idi bir nice zamān seng-i sitemden
İtdi dil-i vīrāneyi ta‘ mīr-i maḥabbet

* 27: 82a-82b.

* 28: 82b.

* 29: 82b.

- 3 Bir ğamze için dil uzadurmuş bize aġyār
Kesdi hele aramızı Şemşir-i maġabbet
- 4 Gūyā hedef-i mevkib-i müjġānı o Őāhuñ
Hep sīne-i mecrūġa gelür tīr-i maġabbet
- 5 Yārī gibi ‘ anġā-yı cihān olsa da ādem
Şayd eyleye anı yine naġĉir-i¹⁵¹⁹ maġabbet

30*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Ma‘ dūm iken dūnyede āŐār-ı maġabbet
Dil cān-ile olmaġda ŧaleb-kār-ı maġabbet
- 2 Kālā-yi girān-ġadr-i vefā’ dūŐdi kesāda
Ķalması cihān iĉre ġarīdār-ı maġabbet
- 3 Encāmı cūnūn evveli taġlīd-i mecānīn
El-ġaġ ne ‘ aceb derd ser ü kār-ı maġabbet
- 4 Yek-Şemme eşer-yāb olıġor ‘ aŐġ-ı Ĥudā’dan
Bir zerreyi ġürŐīd ide envār-ı maġabbet
- 5 Ĥāl olmayıcaġ ‘ aġl idemez zevġini idrāk
Bir noġtada mestürdur esrār-ı maġabbet
- 6 Āzāde iken ol Őanemūñ kāfir-i zūlfī
İtdi beni dil-beste-i zūnnār-ı maġabbet
- 7 Göstermez imiş ġaġt-ı ġubārın o perī-zād
Yārī bize ġayd oldu bu efkār-ı maġabbet
- 8 Maġdūm-ı edīb-i sūġan¹⁵²⁰-ārā-yı cihān kim
Hem-vāre ider ehl-i dil ezġār-ı maġabbet
- 9 Olsun dilerüz ġonce-i iġbāli Şüküfte
Her demde ki Őād-āb ola ġülzār-ı maġabbet

31*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Ġamze āfet nigh āfet ġaġ-ı fettān āfet
Tā ser-ā-pāy o fūsūn-gerde-i ġübān āfet

¹⁵¹⁹ naġĉir:naġĉir
* 30:82b-83a.

¹⁵²⁰ ġüner
* 31: 83a.

- 2 Çāh-1 Nahşeb gibi berç urmada āşüb-1 seher
Olsa dünyāya n'ola çāh-1 zenaḥdān āfet
- 3 Ramaç-1 cāna şifā-ḥāne-i la' lüñde senüñ
Oldı zehr-āb-1 ' itābuñ ile dermān āfet
- 4 Küfr-i zülfünde degül ey şanem-i şehr-āşüb
Devr-i ḥüsnünde bile şime-i imān āfet
- 5 Ḥayl-i müjgān n'ola ğamzeñ gibi āfet olsa
Pādişeh āfet olunca olur erkān āfet
- 6 Nice tākat getirür bilsem ' aceb Yārī-i zār
' Aşç āfet gönül āfet ruḥ-ı ḥübān āfet

32*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁵²¹

- 1 Saña şarrāf-ı cevāhir disem ey māye-i kūt
Dür dişüñ la' l lebüñ reng-i dehānuñ yāḳūt
- 2 Keştī-i mäh-ı nevi belki şikest eyler-idi
Ġavṭa-gır olsa eger baḥr-ı felekde ger ḥüt
- 3 ' Ārif oldur ki ola nāzır-ı āyine-i zāt
Keşf ola dīdesine ' ālem-i sırr-ı melekūt
- 4 Cām-ı ' aşçuñ ne katar içine sākī-i ezel
Neşve-i evvelini ṭuymadan eyler mebhūt
- 5 Kime dārū-yı fenā' virmedi sākī-i felek
Kime rīv itmedi Yārī bu cihān-ı fertūt

33*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___¹⁵²²

- 1 Yaḳ tāb-ı ruḥuñla dili pür-süz u güdāz it
Pervāneñi pür-sühte-i şem' -i niyāz it
- 2 Tā ḥün-ı şehīdān revān ola ḳapuñda
Ferş-i rehüñ āgeşte-i bismil-geh-i nāz it
- 3 Maḥşer gibi cem' ola şehīdān-ı maḥabbet
Ḳurbānuña [sen] küyuñi hengāme-ṭırāz it

* 32:83a.

¹⁵²¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 33:83a.

¹⁵²² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 4 Tā ğamzeñe te'şir ide cevher-i ābı
Ol tîĝ-ı perendāruñı o şa' şa' a-sāz it
- 5 Biz kâfile-i Ka' be-i taħķie yetişdik
Zâhid yûri sen hervele-i semt-i mecâz it
- 6 Yârî olalum râst-rev-i Ka' be-i maşûd
Hem reh-aleb-i kâfile-bendân-ı Hicâz it

34*

.. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Nergisûñ keyf-i¹⁵²³ nâz-ı h'âb-ile mest
Sünbülûñ tâb-dâr-ı pî ü şikest
- 2 Niĝehûñ nev-umâr-ı pister-i nâz
Ğamze cām-ı ĝurûr ile ser-mest
- 3 Çeşmûñ ol rind-i meclis-ârâdur
Gamzeñ âşûb-ı kâr-ı bâde-perest
- 4 Seba-âmûz-ı ders-i ' aşundur
Edeb-endûz-ı udsiyân-ı elest
- 5 Saña geldi zamân-ı Yûsuf' dan
Hükm-i menşûr-ı hûsn dest-be-dest
- 6 Neşve-dâr itdi hûn-ı dil anı
Oldı sermest o ğamze-i bed-mest
- 7 Münkesir ola belki şîşe-i çarı
İtme âyîne-i derûnı şikest
- 8 Tâ ezel oldı¹⁵²⁴ çeşm-i sermestûñ
Neşve-dâr-ı şarâb-ı bezm-i elest
- 9 Çeşm-i¹⁵²⁵ Yârî çerâĝ-ı hûsnûñde
Oldı ĝirbâ-yı âfitâb-perest

35*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __¹⁵²⁶

- 1 Yâ Rab dil-i nâ-kāmumı ıl mâye-i devlet
Hem rûtbe-i âmâlûmi hem-pâye-i devlet

* 34: 83b.

¹⁵²³ cām-ı

¹⁵²⁴ Oldı ĝüyâ ki

¹⁵²⁵ Dil-i

* 35:83b.

¹⁵²⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Hādī-i ezel bir gün ider vaqtine merhūn
Var-ise naşībūñde eger vāye-i devlet
- 3 Bir reste-i lü'lü' birisi sübḥa-i mercān
Ḥūn-āb u sirişkūm baña sermāye-i devlet
- 4 Gül gib'açılan dāğlarum sīnede serde
Yetmez mi cihānda baña pīrāye-i devlet
- 5 Bir zerre iken sāye-i hūrşīde irerdüm
Şeh-bālini şalaydı hümā sāye-i devlet
- 6 Rū-māl iderūñ pāyūñe bir gün gele Yārī
Pāyīn-i tevekkülde olan pāye-i devlet

36*

— — . / . — . — / . — — ¹⁵²⁷

- 1 Dil derdüñe mübtelādur ey dūst
Pā-māl-i reh-i belādur ey dūst
- 2 Baña ne kadar cefā iderseñ
Ol baña hemān vefādur ey dūst
- 3 Bī-gānedür aña cümle 'ālem
Dil hep saña āşīnādur ey dūst
- 4 Hestī-i cihāna nāzır olmaz
Hestī aña hep hebādur ey dūst
- 5 'Ālem eger olsa genc-i Ḳārūn
Dil hırḳa¹⁵²⁸-keş-i fenādur ey dūst
- 6 Seyr etmez anı şarāb-ı sūkker
Dil ḳāni' -i nānvādur ey dūst
- 7 Müstağnī-i tāc [u] taḥt-ı¹⁵²⁹ şāhī
Zānū-zed-i inzivādur ey dūst
- 8 Bu sūz-ı derūn biḥār-ı sevdā
Başda o da bir hevādur ey dūst
- 9 Gūş eyle terāne-i hezārī
Bir özge ḥazīn nevādur ey dūst

* 36:83b.

¹⁵²⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵²⁸ hırḳa: hırḳa

¹⁵²⁹ taḥt:taḥt

10 Sensin sen ü sen hemân bir sen
Hep ğayrısı māsivādur ey dūst

11 Yārī'ye cihānda āşinā yoĝ
Ancaĝ saña āşinādur ey dūst

VE MİNE'L- FERĀ'İDİ'L-MANZŪMETİ'L-ĦŪSNĀ EL-
MUNTAZĪMETÜ Fİ SĪLKİ'Ş-ŞĀ¹⁵³⁰

37*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Gül ne kemterdür ide ruĥsār-ı ĥandānuñla baĥş
Ġonce ebkem idemez la^ç l-i Bedaĥşānuñla baĥş
- 2 ^ç Ālem-ārālĥda kendin saña teşbĥ eyleyŷp
Tāb-ı ĥŷrşid idemez bī-şān-ı raĥşānuñla baĥş
- 3 Her biri bir ejdehā-yı heft-ser olur āña
Sŷnbŷl etse bāĝda zŷlf-i perīşānuñla baĥş
- 4 Nuĝĝ-ı i^ç cāz-ı Mesīĥ olsa sözi ^ç āşĥklarun
Yine ħalmaz sŷzen-i dil-dŷz-ı mŷjĝānuñla baĥş
- 5 Laĝme-gir-i ĥayret-i tŷfān olur Yārī hemān
Eylese ^ç ummān bir dem çesm-i giryānuñla baĥş

38*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

- 1 Şaçuñdur her gice ĥātır perīşān olmama bā^ç iş
Ĥaĥuñdur vālih-i medhŷş u ĥayrān olmama bā^ç iş
- 2 Ne güldendür ne müldendür hemān ol ĝonce femdendür
Hezār-āsā benŷm her demde nālān olmama bā^ç iş
- 3 Ne naĝş-ı dehre meftŷnam ne bezm-i şehle memnŷnam
Vişālŷñ va^ç didür her laĥza şādān olmama bā^ç iş
- 4 Felekdür nā-şŷkŷfte ĝonce-i ŷmīd iden cānı
Felekdür nā-murād-ı vaşl-ı cānān olmama bā^ç iş
- 5 Mezāĝı hoş-gŷvār iken şoñunda telĥ-kām eyler
Şarāb-ı ^ç aşĝdur maĥmŷr-ı hicrān olmama bā^ç iş
- 6 Sözü m reşk-āver-i ĥisān olursa lāyĥ ey Yārī
Bu şı^ç rŷmdür benŷm maĥsŷd-ı yārān¹⁵³¹ olmama bā^ç iş

¹⁵³⁰ Sā harfinin ipliĝine dizilen bu şiirler pek güzel ve eşsiz mücevher gibi manzŷmelerdir.

* 37:84a.

* 38: 84a.

VE MİNE'D-DÜRERİ'N-NAZİM HÂZE'Ş-Şİ'RU Fİ HARFİ'L-
CİM¹⁵³²

39*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Mest-i nâz oldukça almaz ' aynine dünyâyı hîç
Çeşmi gibi görmedüm bir mest-i bî-pervâyı hîç
- 2 Kankı ' aşık hânesin teşrîf idüp pür-nür ider
Görmedük bir gündür ol mihr-i cihân-ârâyı hîç
- 3 Dür dışından nem kıpar ol göncenüñ şebnem gibi¹⁵³³
.....¹⁵³⁴
- 4 Seyr ider âyîne-i râzı derûn-ı câmdan
Görmedüm dîdem gibi bir merdüm-i bînâyı hîç
- 5 Çeşm-i giryânım o deñlü mevc-i tûfan-hîzdür
Bil kim almaz ' aynine bir kıatrece deryâyı hîç
- 6 Açmaya câm-ı taħayyürden gözin Yârî gibi
Rind odur kim bile ârâyış-ı¹⁵³⁵ dünyâyı hîç

40*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁵³⁶

- 1 Şevk-ı ruħ-ile eldeki câmı müdâm iç
Gül mevsimi yetişdi mi lâle-i fâm iç
- 2 Bir parmak eksük içseñ¹⁵³⁷
Rağl-ı girânı gözüne yegdür tamâm iç
- 3 Her cür' ası şelâşe-i ğassâledür seher
Def -i humâra toptolu bir iki câm iç
- 4 Sevdâ-yı hâm puhte süveydâyı tâzeler
Deh sâle hâmlan mey-i nâbı müdâm iç
- 5 Kâm almak ister-iseñ eger rûzigârdan
Cem gibi Yârî turma mey-i la' l-i fâm iç

^{1531c} irfân

¹⁵³² Cîm harfindeki bu şiirler işlenmiş incilerdendir.

* 39: 84a.

¹⁵³³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵³⁴ Bu mısra noksan bırakılmıştır.

¹⁵³⁵ bilmeye âlâyış-ı

* 40: 84a.

¹⁵³⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵³⁷ Bu mısra noksan bırakılmıştır.

41*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁵³⁸

- 1 Şeb-çerâgam tab^c -1 billûr-ile itmem imtizâc
Nûr-1 şevkâm¹⁵³⁹ dîde-i kûr-ile itmem imtizâc
- 2 Rind-i nâzûk-meşrebem mest-i müdâm-1 ‘ âlemem
Cem de olsa kendü maħmûr-ile itmem imtizâc
- 3 Ol hümâ-yı lâ-mekân-peymâ-yı ‘ arş-1 himmetem
Kemterin pervâz-1 ‘ uşfür-ile itmem imtizâc
- 4 Mest-i ‘ aşkam neşve-dâr-1 bezm-i hâşş-1 vaħdetem
Câm-1 kevşer meclis-i ħûr-ile itmem imtizâc
- 5 Mûnkesir mir’ât-i ħalbüm lîk şâfî cevherem
Sâğar-1 Cem bezm-i Fağfür-ile itmem imtizâc
- 6 Şûretâ vîrâneyem ma^c nâda kân-1 gevherem
Ol ħarâbam yine ma^c mûr-ile itmem imtizâc
- 7 Bî-mezâħân aňlamazlar neşve-i ħâşşiyetüm
Pânzehrem cism-i maħrûr-ile itmem imtizâc
- 8 Bezm-i meyde âşinâ çıħmam nigâh-1 çeşmine
Ben o rindem mest-i mey-ħûr-ile itmem imtizâc
- 9 Virme câm-1 ‘ işveyi meclisde dest-i ħamzeñe
Şeh-levendem mest-i mağrûr-ile itmem imtizâc
- 10 Ol yegâne şaff-şikâf himmetem Yârî gibi
Zâl-i Rüstem Sâm-i pûr-zûr-ile itmem imtizâc

VE MÎNE’N-NÜCÛMÎ’Z-ZEHRÂ FÎ DÂ’İRETÎ’L-FELEKÎ
ĤARFÎ’L-ĤÂ¹⁵⁴⁰

42*

___ . / ___ . / ___ . / ___ .

- 1 Bulsun hele kilîd-i der-i mey-gede fütûħ
Ey sâħî tevbeye ideyin tevbe-i naşûħ
- 2 Nâ-yâb olursa sâğar-1 şahbâ bu şeb ne ħam
Ĥûn-âb-1 dîdeyi iderüz bâde-i şabûħ

* 41: 84a.

¹⁵³⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵³⁹ mihrem

¹⁵⁴⁰ Hâ harfindeki bu şiirler gökkubbedeki en parlak yıldızlardandır.

* 42: 84b.

- 3 Tūfān-ı eşk-i dīdelerüm sākin eyledi
Biñ yıl o serv-ķadde Ĥudā vire ˆ ömr-i Nūh
- 4 Ey mehd-i behcet içre olan Īsā-i zamān
Virđi raĥıķ-i laˆ l-i lebūñ cāna ķūt-i rūh
- 5 Bend oldı bāb-ı mey-gede Yārī-i teşneye
Yā vāhibeˆl-emāniyi aˆtā lenā fūtūh¹⁵⁴¹

43*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Şunar mı sāķī-i devrān baña cām-ı feraĥ
Virür mi nūkhet-i gül ˆ andelībe kām-ı feraĥ
- 2 Hevā-yı ˆ aşķ-ile ķan ağlayup ķarār etmez
Çemende şanma ki kebgı ider ĥırām-ı feraĥ
- 3 Egerçi olur-imiş ˆ ālem-i vişāl içre
İşitmedük hele biz ˆ ömrümüzde nām-ı feraĥ
- 4 Eger ki neşˆe-i şānisi mümted olsaydı
Virürdi berş-i raĥıķi dile ķıvām-ı feraĥ
- 5 Ne intizāmı bozuķ devre geldük ey Yārī
Kim oldı nām-ı şafāˆ ķalmadı nizām-ı feraĥ

44*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Bir nedīm-i meclis¹⁵⁴²-ārā şūh hem-demdür ķadeĥ
Nāz-perver dilber-i ferĥunde maķdemdür ķadeĥ
- 2 Devr olursa nˆola her dem zāhid-i sālūsdan
Meclis-i rindāna her şeb yār-ı maĥremdür ķadeĥ
- 3 Gül gibi raĥbet ider destinde hep şāh [u] gedā
Bir şüküfte ĝonce-i ĝülzār-ı ˆ ālemdür ķadeĥ
- 4 Vaķf-ı cāvīd eylemiş devrin ĥarābāt ehline
Tā ezelden yādigār-ı tuĥfe-i Cemˆdür ķadeĥ
- 5 Ger Süleymān-vār teşĥir eylese mülk-i dili
Şafĥa-i devrāna bir nā-yāb-ı ĥātemdür ķadeĥ

¹⁵⁴¹ Ey karşılıksız korkuları gideren Allah, bize bu kapıları aç.

* 43: 84b.

* 44: 84b-85a.

¹⁵⁴² ˆ işret

- 6 Gösterür ma' nâ yüzinden şüret-i naķş-ı sürür
Şâf bir âyîne-i hürşîd-i tev' emdür kadeh
- 7 Ğuşsa-i devrânı ey Yârî getürmez hâtıra
Haķ budur bezm-i elemde dâfi' -i ğamdur kadeh

45*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 'Ömr-i Nüh' a gerçi biñ yıl tül-i 'ömr etmiş fütüh
Baña sensiz ân-ı vâhidce degüldür 'ömr-i Nüh
- 2 Cānumuñ cānı aşılđa sensin ey rûh-ı revān
Sensiz ārām eylemez cismümdeki cān-ile rûh
- 3 Nice yıllar gerçi şahbā-nüş-ı şām-ı hayretem
Çıkmaz ammā zevķ-ı dilden neşve-i cām-ı şabûh
- 4 Dime ey dil kufı-i negşüde kâla bāb-ı ümîd
Feth ider fettāh-ı ' âlem nice ebvāb-ı fütüh
- 5 Bāde-i düşîneden Yârî humār-ālüdedür
Şāre¹⁵⁴³ şubhen eyyühe's-sākî edir ke'se's-şabûh¹⁵⁴⁴

VE MİNE'N-NÜCÜMİ Fİ FELEKİ'L-'ULYĀ' HĀZİHİ'L-
FERĀ'İDÜ'L-MUNTAZEMETU Fİ ĞARFİ'L-ĞĀ'¹⁵⁴⁵

46*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 'Aşķ-ı mühlik yār-ı ğāfil māyil-i bî-dād-ı çarķ
Bir 'aceb derde esîr itdi beni feryād-ı çarķ
- 2 Kılma ümîd-i tereşsuķ huşķ-i kām olsuñ da gör
Kimseyi sîr-āb etmez küze-i pülād-ı çarķ
- 3 Şād olma tehniyet-pîrā-yı cāh-ı dehre kim
Ādeme şîven ola bir ğün mübārek bād-ı çarķ
- 4 İmtinān-ı h̄'āhişin¹⁵⁴⁶ çekmek ne lâzım her zamān
Şükr olmaduķ hele şermende-i dil-şād-ı çarķ
- 5 Taḅ' -ı Yârî maḥrem-i ḥalvet-serā-yı rāzdur
Oldı bir baş-ile bî-ķayd-ı ğam u āzād-ı çarķ

* 45:84b.

¹⁵⁴³ Kāde

¹⁵⁴⁴ Ey sâki, sabah oldu sabah içkisini sunmaya başla!

¹⁵⁴⁵ Hâ harfindeki işlenmiş inciler gibi olan bu şiirler, en üst felekteki parlak yıldızlardır.

* 46: 85a.

¹⁵⁴⁶ devletin

- 6 Hâdişât-ı kevnde biñ şüret eyler âşikâr¹⁵⁴⁷
Böyle düzmiş bu toköz¹⁵⁴⁸ âyînesin üstâd-ı çarh

VE MÎNE'N-NEVÂDIRÎ MÎNE'L-LE'ÂLÎ FÎ EŞDÂFÎ'D-DÂL¹⁵⁴⁹

47*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Rûy-ı zemîn şüküfte vü 'âlem bahâr u 'îd
Güller küşâde bülbül öter hem bahâr u 'îd
- 2 Bülbül terennüm itmede gül sâz u sûzda
İrdi nesîm-i şevk-ile dem dem bahâr u 'îd
- 3 Nev-rûz irüşdi 'âlemüñ evvel bahâr ider
Hengâm-ı 'ayş vaqtidür 'âlem bahâr u 'îd
- 4 Gül âfitâb oldu kevâkib şüküfe-zâr
Bâğ-ı felekde oldu dem-â-dem bahâr u 'îd
- 5 'Ahd-i şebâb kıymet-i naqd-i hayâtdur
Gelmez bu köhne 'âleme her dem bahâr u 'îd
- 6 Gir pister-i vişâline der bûse güllerin
Olsun riyâz-ı 'adn-ile hem-dem bahâr u 'îd
- 7 Meh giydi nûr-ı tâcını serv oldu sebz-püş
Çarh u zemîni eyledi hurrem bahâr u 'îd
- 8 Bir elde haţ-ı yâr ola bir elde câm-ı şevk
Yârî ne zevkdür k'ola tev'em bahâr u 'îd

48*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Etsün 'aceb mi [cân-]fezâ-yı kenâr 'îd
Geldi yetişdi bir yañadan nev-bahâr 'îd
- 2 Bûy-ı tarabla müşg eşer-i gülşen-i cihân
Bâd-ı zaferle tâze vü ter sebze-zâr 'îd
- 3 Hengâm-ı 'ayş irdi deyü her biri müdâm
La'îlîn câmı elde tutar lâlezâr 'îd

¹⁵⁴⁷ 'Âlem-i mâ' nâda yüz biñ şüret eyler âşikâr

¹⁵⁴⁸ göstermiş toköz

¹⁵⁴⁹ Dâl harfindeki sadeğ gibi olan bu şiirler, nâdir incilerdendir.

* 47: 85a-85b.

* 48:85b.

- 4 Gitdi hele sühulet-ile rûze-i firâk
Kâr itmiş-idi cāna ğam u intizār ʿîd
- 5 Geh bāde-i şebān' içelüm geh mey-i şabūh
Geçsün hemîşe ʿayş ile leyl ü nehār ʿîd
- 6 Her serv-қaddi görse düşer pāyine hemān
Tұrmaz aқar şu gibi dil-i bî-қarār ʿîd
- 7 Bir merhabāya қāniʿ üz ol bî-vefā-y-ile
Aʿ dāya қarşu etmeye tek şerm-sār ʿîd
- 8 Mest ol müdām şevқ-ı mey-i laʿ l-i yārdan
Rind iseñ olma Yārī şaқın hūşyār ʿîd

49*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Teşne-i laʿ l-i lebüñdür dil-i sūzān meded
Aña gösterme ne var mevce-i pīşān meded
- 2 Қonmaya dāmenüñe gerd-i gezend-i āhum
Eyleme mūr-ı dili hāk-ile yeksān meded
- 3 Hānumān-ı dilümi mevkib-i ğam itdi hārāb
Yetiş ey pādīşeh-i milket-i hūbān meded
- 4 Reh-i vaşluñda eger böyle қalursa seyl-āb
Tuta pāyı vaḡal-i miḡnet ü ħirmān¹⁵⁵⁰ meded
- 5 Mededi yoқ ki saña ʿarż ide ḡālin yazup
Eyle Yārī қuluña mazḡar-ı iḡsān meded

50*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __¹⁵⁵¹

- 1 İtmez қırān-ı saʿ d olur dīdeden baʿ îd
Olmaz felekde kevkebe-i baḡtumuz saʿ îd
- 2 Baña nihān didi ruḡ u ğuşum ne rengdür
Didüm anuñ қulaġına berg-i gül-i sefid
- 3 Şahbā-yı kāmдан nice nūş ide cān [u] dil
Lāle gibi derūnı teḡi sāġar-ı ümīd

* 49: 85b.

¹⁵⁵⁰ ħirmān:ħirmān

* 50: 85b.

¹⁵⁵¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Mâh-1 dü-hefte zann ider ehl-i nazâr anı
Zülf-i siyehde bedr-i cemâlün ola bedîd

5 Bezm-i vişâlde yine Yârî o meh-veşüñ
Ebrûsı oldı dîdeme gûyâ hilâl-i ‘îd

51*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ¹⁵⁵²

1 alursa lâle-şıfat sînem üzre dâğ-1 ümîd
Yanar kıyâmete dek şu‘le-i çerâğ-1 ümîd

2 Olurdı Ka‘be-i âmâle rû-be-râh gönül
Delîl olaydı eger râh-1 rûşen-i ¹⁵⁵³ ümîd

3 Mezâk-1 gül-be-şeker ¹⁵⁵⁴ etmez anı şîrîn-kâm
Ki pânzehir ile âğeştedür dimâğ-1 ümîd

4 Şüküfte goncesi yok nağme-sâz-1 bülbüli yok
alur mı böyle ‘aceb şûre-zâr-1 bâğ-1 ümîd

5 Mey-i dü sâle ile vefkın etmiş Eflâţun
Tılısm-1 Cem’dür olur mı şikest ayağ-1 ümîd

6 Siyâh kâse-i dü nân elinde ey Yârî
Küsûf-1 dîde-i ye‘s oldı şeb-çerâğ-1 ümîd

52*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __ ¹⁵⁵⁵

1 Ğam çekme ey gönül eger olduñsa nâ-murâd
Çün nâ-murâd olan olur elbette ber-murâd

2 Eyler tedârik emr-i mühimmâtuñı senüñ
Etseñ muadderât-1 ilâhîye istinâd

3 Çün ‘âlemü’l-ğuyûbuñ olursa irâdeti
Ser-best(e)’olan tılısm-1 murâdı ider güşâd

4 Fettâh-1 müşkilât aña fetğ-i bâb ider
Olma melûl açılmasa gencîne-i murâd

5 Yârî nice qarîn ola saña ol âfitâb
Ol pâdişâh-1 ‘âlem ü sen ez‘afü’l-‘ibâd

* 51: 85b.

¹⁵⁵² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵⁵³ hâdî-i sürâğ-1

¹⁵⁵⁴ âb-1 hayât

* 52: 85b.

¹⁵⁵⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

53*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Fülk-i dil eyyâmın almaz rûzigâr olmuş çe sūd
Lâṭme-gîr-i mevc-i ḥayretdür kenâr olmuş çe sūd
- 2 Ben ḥarâb-ı bezm-i nûş-â-nûş-ı maḥmûrı müdâm
Ṭotalum rind-i ṭabî^c at hûşyâr olmuş çe sūd
- 3 Dîde bîdâr-ı şebistân-ı taḥayyür rûz u şeb
Neşve-i baḥtum şarâb-ı kûknâr olmuş çe sūd
- 4 Neşve virmez gönlüme keyfiyyet-i cām-ı sürür
Mâye-senc-i nûş-dârû-yı ḥumâr olmuş çe sūd
- 5 Ben esîr-i gerdiş-i ğam bî-kes-i tenhâ-nişîn
Vaḳt-i gül devr-i ḳadeḥ faşl-ı bahâr olmuş çe sūd
- 6 Ben nedîm-i bezm-i ḥayret telḥ-kâm-ı ârzû
Cem gibi destümde cām-ı ḥoş-güvâr olmuş çe sūd
- 7 Dîde-i ḥûn dil döküp meyl-i¹⁵⁵⁶ çerâġân eylemez
Dâġlar sînemde yer yer lâlezâr olmuş çe sūd
- 8 Dîde nemġîn şîşe-i dil münkesir ey çarḥ-ı dûn
Âfitâb-ı himmetüñ âyîne-vâr olmuş çe sūd
- 9 Hîşşesine¹⁵⁵⁷ düşmez erbâb-ı dilüñ bir dânesi
Naḥl-i himmet şâḥ şâḥ [u] berg ü bâr olmuş çe sūd
- 10 Ser-be-ceyb-i ^c âlem-i vaḥdet ol ey Yârî hemân
Ṭut ki ^c âlem zînet-efzâ-yı bahâr olmuş çe sūd

54*

.. — — / .. — — / .. — — / .. —

- 1 Dâd-ı Ḥaḳ'dur saña bu ḥüsn-i mü'eyyed te'yîd
Saña vaḳf oldu güzellikse mü'ebbed te'bîd
- 2 Şehrden ol mehi ḳaldurmasun aġyâr şaḳın
Eyle ey şaḥne-i¹⁵⁵⁸ şehir aña mü'ekked te'kid
- 3 Ey muşallî ḳatı a^c lâ oḳınurdı nâmuñ
Olmasa zamme-i ḥarfüñde müşedded teşdid

* 53:86a.

¹⁵⁵⁶ anda

¹⁵⁵⁷ Hîşşe: Hîşşe

* 54: 86a.

¹⁵⁵⁸ şaḥne:şaḥne

- 4 Mû-be-mû mûy-şikâfân anı hall eyler idi
Olmasa ‘uğde-i zülfünde mu‘ aqqad ta‘ kıd
- 5 Delğ-i peşmîne yeter ‘ârif iseñ dünyâda
Oligör ‘âlem-i vaḥdetde mücerred tecrîd
- 6 Ḥamdü lillah bu kühen sâl-i felekle¹⁵⁵⁹ Yârî
Eyledüñ ‘ahd-i muşâfâtı mücedded tecdîd

55*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ¹⁵⁶⁰

- 1 Kâr etmez kâr-ger olmaz ḥasûda kayd u bend
Âhenîn-pûlâddan gerdânına taḫsañ kemend
- 2 Ḥâsidüñ ḥulḳümü¹⁵⁶¹ şurnâ-yı ḥasedle nağm’ider
Boynına tavḳ eyleseñ zencîrlerle bend bend
- 3 Ḥâsid etse yüzüne karşı nüvâziş ḥandeler
İ‘timâd etme şaḫın vallâhî eyler rîş-ḥand
- 4 Sübḥa-i şad dâne elde yüz çevirmez kimseden
Ḥâside yüz kerre pend etseñ yin’olmaz sûd-mend
- 5 Merdüm-âzâr olma zîrâ ḳalbidür ‘arş-ı berîn
Ḥâsid-âzâr ol ki budur resm-i ḳavl-i dil-pesend
- 6 Nâra teşbîh eylemişler hıḳdı erbâb-ı ḥikem
Ḥâsidi kemter şerârî yaḳa mânend-i sipend
- 7 Çâplûs ḥâside Yârî intimâma merd iseñ
Ḥâsidüñ zîrâ ki ḳavli ḥiledür fi‘li gezend
- 8 Kelbe pend itmekle terk itmez hücûm-ı ‘av‘avın
Ḥâsid-i güm-râha pend itdükçe olmaz sûd-mend

¹⁵⁵⁹ felekde

* 55: 185a.

¹⁵⁶⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵⁶¹ ḥulḳüm:ḥulḳüm

VE MİNE'N-NAZMİ'L-LATİFİ'L-‘ĀL HĀZİHİ'L-FERİDETU Bİ-
DÜRÇİ'Z-ZĀL¹⁵⁶²

56*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ¹⁵⁶³

- 1 Tekellüm etse o la‘l-i şeker-feşanı lezîz
Olurdu tütî-i güyâ gibi lisânı lezîz
- 2 Nebât-ı ğıbtadan oldu cevâhir-i elmâs
Görince ol dür-i dendân u ol zebânı lezîz
- 3 Gürisnegân-ı zamâne zemîne indürelər
Hümâ-yı himmetüñ olsaydı üstüñ~anı lezîz
- 4 Kıvâm-ı neş‘esine cân virürdi Cālînüs
Olaydı bir şüdegî keyf-i rāyegānı lezîz
- 5 Tereşşuñ eylese destüñde ħ~abuñ ey Yārî
Olurdu kıand-i mükerrer gibi dehāmı lezîz

VE MİN NETĀ‘İCİ’R-RĀ’ HĀZİHİ’L-EŞ‘ĀRU Fİ ĤARFİ’R-
RĀ¹⁵⁶⁴

57*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ ¹⁵⁶⁵

- 1 Egerçi nūr-ı Mūsā¹⁵⁶⁶ âteş-i Tūr-ile zāhirdür
Senüñ amma ki nūruñ nūr-ı mi‘râc-ile bāhirdür
- 2 Nice biñ cevher-i ensâb çıkdı şulb-i Ādem’dēn
Senüñ nesl-i nesîl-i aşl-i pāküñ nesl-i t̄ahirdür
- 3 Miyân-ı enbiyâda cevher-i yektâ vücūduñdur
O cevherdür zemîn ü āsumānda mişli nādirdür
- 4 Hilâl oldu kamer ebrū-yı bārîküñ firâkıñdan
Anuñçün cebhesinde za‘fdan āşârı zāhirdür
- 5 Vücūd-ı ĥikmet-ālūduñ cihāna genc-i raĥmetdür
Kef-i deryâ-yı cūduñ mekremetde baĥr-ı zāhirdür

¹⁵⁶² Zâl harfindeki bu seçkin inciler yüce ve latif nazımlardandır.

* 56: 86a.

¹⁵⁶³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵⁶⁴ Râ harfindeki bu şiirler “râ”nın neticelerindedir.

* 57: 86b.

¹⁵⁶⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır. Gazelin baş kısmında “İbtidâ-yı ğazeldür yazılsun” kaydı yer almaktadır.

¹⁵⁶⁶ Kelîmüñ gerçi nūrî

- 6 Senüñ ihsānuña taqlīd olunmaz zātuña maḥşūş
Vücūd-ı mekremet cūduñ keremde bī-nazāyirdür
- 7 N'ola şāhīn-i çeşmüñ sāye şalsa 'arş-ı a' lāya¹⁵⁶⁷
Ki berü's-sā' ada zīrā nigāhı 'arşa nāzīrdür
- 8 Yaḥūd bir lā-mekān seyr āfitāb-ı 'ālem-ārādur
Bütün kevn ü mekānı göz yumup açınca sāyirdür
- 9 Ledünnī 'ilmīni ta' līm ider *esmā-i ḥüsnā*¹⁵⁶⁸ dan
O kim Yārī ḥaḳāyık 'ilmīni bilmekde mähirdür

58*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Deryā-yı vaḥdetem ki görünmez kenārı var
Gülzār-ı 'işretem ki dükenmez bahārı var
- 2 Var mı hezār nağme benüm gibi bülbülün¹⁵⁶⁹
Gülzār-ı ḥüsnüñüñ ki hezārān hezārı var
- 3 Çok bekledi gelür deyü eyyāmı fülk-i dil
Deryā-yı ḥayretün ne görünmez¹⁵⁷⁰ kenārı var
- 4 Şāf etmez anı şa' şa' a-ı mihr olursa da¹⁵⁷¹
Āyīne-i derünuñ o deñlü ğubārı var
- 5 Rüz-ı ezel elüme şumıldı mey-i elest
Bī-cür' a içdüm anı velīkin ḥumārı var¹⁵⁷²
- 6 Hep bir şarābuñ 'āşık-ı ālüftesi müdām
Bezm-i maḥabbetün ne 'aceb ḥüşyārı var
- 7 Ğam çekme Yārī çünki bu mātem-serāyda
Elbette şām-ğāh-ı ğamuñ bir nehārı var

59*

. ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ .

- 1 Dür-i eşküm gözümde ḳaṭreler gibi şenā-verdür
Bu deryānuñ telāṭum eyleyen emvācı gevherdür

¹⁵⁶⁷ 'arşa pervār eylese dāyım

¹⁵⁶⁸ Kur'ān-ı Kerīm'de 3 ayrı āyette *الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى* "esmāu'l-ḥüsnā" (en güzel isimler) tabiri zikredilmiştir.: A' rāf, 7/180; İsrā, 17/110; Haşr, 59/ 24.

* 58: 86a.

¹⁵⁶⁹ Bülbülleründe var mı benüm gibi şad nağam

¹⁵⁷⁰ dükenmez

¹⁵⁷¹ Pāk etmez anı çeşme-i ḥürşid olursa da

¹⁵⁷² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 59: 86b.

- 2 N'ola ol dīdeler bezm-i şafāda al al olsa
Dağı çeşminde şahbā-yı maḥabbet neşve-perverdūr
- 3 Siyeh çeşmüñ n'ola mekḥūl-i ¹⁵⁷³ مَا زَاغَ الْبَصَرُ olsa
Kemān-ı ebruvānuñ ¹⁵⁷⁴ قَابَ قَوْسَيْنِ e berāberdür
- 4 N'ola müjgānlaruñ taḥrīme-bendān-ı şufūf olsa
Ol ebrū kıble-gāh-ı sākinān-ı çarḥ-ı aḥḍardur ¹⁵⁷⁵
- 5 İder gülzār-ı 'adn āşār-ı ḥüsnüñ her nefes şād-āb
'Araḫ-pāş-ı cebīn olsañ gül-āb-āmīz-i kevşerdür
- 6 N'ola ḥūn-ı dilümle bŷy-ı zŷlfüñ olsa āgeşte
Derūnum māye-dār-ı nāfe-i ḥūnīn-i 'anberdür
- 7 Nihāl-i gülbün-i gül 'andelībūñ āşiyāmidur
Ḥarābāt-ı muḡān mey-ḥāre-kāna ḫaşr-ı Ḳayşer'dür
- 8 Dil-i Yārī n'ola 'ālemde maḥbūbü'l-ḫulūb olsa
Nedīm-i bezle-senc-i pāk-i ṭab' u nŷkte-perverdūr

60*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ¹⁵⁷⁶

- 1 Dīde ḥūn-ı eşk-ile cām-ı şarāb olsun da gör
Nār-ı 'aşḫ-ile ciġer puḥte kebab olsun da gör
- 2 Giceler çarḥı bŷtŷn ḥŷrşīd ile seyrān ider
Çīn-i siḥr ol mehlikāyı āfitāb olsun da gör
- 3 Ra'şe-nāk eyler gören nŷr-ı nigāhın dīdede
Lem'a-ı rŷy-ı mŷnīri bī-niḫāb olsun da gör
- 4 Sīne açsun dāġ u na'lin dīde dŷksŷn eşkini
Sāz u sŷz-ı bezm-i 'ayşı āb u tāb ¹⁵⁷⁷ olsun da gör

61*

___ . / ___ . / ___ . / ___ .

- 1 Bir dāġ-ı sīnemŷñ yine biñ tāze dāġı var
Bir tekyedŷr ki yanmada biñ bir çerāġı var

¹⁵⁷³ mā-zāġa'l-başar: gözü şaşmadı. Kur'an-ı Kerīm, Necm, 53/17. Āyetin tamamı şöyledir: مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى
“Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meāl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

¹⁵⁷⁴ ḫābe ḫavseyn: iki yay arası kadar. Kur'an-ı Kerīm, Necm, 53/ 9. Āyetin tamamı şöyledir: فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى
“O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.”

¹⁵⁷⁵ Ol ebrū kıble-i kerrŷbiyān-ı çarḥ-ı aḥḍardur. aḥḍār: aḥḍār

* 60: 86b.

¹⁵⁷⁶ Bu gazel nākıs olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

¹⁵⁷⁷ bezm-i küremā kerem

* 61: 86b-87a.

- 2 Zevk-âşinâ-yı zehr-i ğam olsa gönül n'ola
Zehr-i ğam-ı zamâne döker bir dimâğı var
- 3 Āyīne-i sipihre virürdi fūrūg u tāb
Şemşīr-i tīz-i āhumuñ ol deñlü zāğı var
- 4 Der-dest bilse hātem-i cām-ı Cem'i n'ola
Ol rind-i bāde-nūşuñ elinde ayağı var
- 5 Deryā-yı eşk-i dīdede merdümleürüm görüñ
Tıfl-ı dil-i şināverüñ iki kabağı var
- 6 Yārī esīr-i h̄āhiş-i āmed şüd olmadı
Āzādedür ki kayd-ı cihāndan ferāğı var

62*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Sırr-ı aşkı rāz-dārān-ı hārīm-i cāna şor
Dāğ-ı hirmānı¹⁵⁷⁸ derūn u sīne-i sūzāna şor
- 2 Çekmede hāmyāze-i derd-i şekībāyı¹⁵⁷⁹ müdām
Çāşnī-i cām-ı vaşlı haste-i¹⁵⁸⁰ hicrāna şor
- 3 Nice demdür ey gönül hūn-ı cigerle besleürüm
Tıfl-ı māder-zād-ı eşki dīde-i giryāna şor
- 4 Ben sıfālīn-kāse-i bezm-i cünūnam ey felek
Cür' a-ı kāsü'l-kirāmuñ keyfini nādāna şor
- 5 Bunda şıgmaz fıkr-i dūr-ā-dūr-ı sevdā-yı hākīm
Haste-i¹⁵⁸¹ aşkuñ ilācın ol tabīb-i cāna şor
- 6 Ğocnenüñ gülşende kadr [ü] kıymetin bülbül bilür
Hānedān-ı Murtażāyı Hāzret-i Selmān'a şor
- 7 Bir şeh-i ālī güherdür arz kıl ey Yārī hemān
Kıymet-i güftāruñı Ğāzī Muḥammed Hūn'a şor

63*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Bir hümādur dil hevā-yı lā-mekānın kim bilür
Sāyesi düşmez zemīne āşiyānın kim bilür

* 62: 87a.

¹⁵⁷⁸ hirmān: hirmān

¹⁵⁷⁹ şekībā:şekīpā

¹⁵⁸⁰ haste:haste

¹⁵⁸¹ Haste:Haste

* 63: 87a.

- 2 Cān virür şem‘ e yine maḥv-ı vüçüd idince tā
Dildeki pervānenüñ sūz-ı nihānın kim bilür
- 3 Reh-i beyābān şeb-i tenhāyī-i şahrā-yı ‘ aşk
Rāhber vā-mānde ḳalmıṣ kārbanın kim bilür
- 4 La‘ line eyler teḥabbür(i) dirler erbāb-ı kelām
Nā-güşüde bir mu‘ ammādur dehānın kim bilür
- 5 Sen hemān genc-i dehānından ḥaber-dār olıgör
Ḥātemüñ yoḥsa o genc-i şāygānın kim bilür
- 6 Sen hemān *Şehnāme*-ḥ‘ān-ı bezm-i ‘ aşk ol ey gönül
Yoḥsa Ḳays’uñ artıḳ eksük dāsitanın kim bilür
- 7 Cānsın ma‘ nāda ammā kim cihānuñ cānısın
Rūḥsuñ ser-tā-ḳadem rūḥuñ mekānın kim bilür¹⁵⁸²
- 8 Yoḳlasañ bir noḳtada meknūndur esrār-ı ḥurūf
Baḳsañ ol bir noḳtanuñ ser-i beyānın kim bilür¹⁵⁸³
- 7 Olsa ḥāmūş sūḥan-ı Yārī kitāb-āsā n’ola
Nükte-i dībāce-i rāz-ı nihānın kim bilür

64*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 O ḳadd-i ser-bülendüñ naḥl-i tūbā ile hem-serdür
Ruḥuñ gül ḡoncedür ammā ki la‘ lüñ ḡonce-i terdür
- 2 O ḥünī ḡamze müjgān-ı ḥadeng-endāza āmāde
Nigāh-ı dil-firīb āsüde-ḥ‘āb-ı nāz-ı pisterdür
- 3 Gönül eski ocaḡuñdur yanar sendān-ı ‘ aşkuñda
Başum derd-i ‘ abir-āḡin-i sevdāñ-ile micmerdür
- 4 ‘ Aceb mi dāḡlar sīnemde yer yer şu‘ le-pāş olsa
Derūnum ki ḡülistān-gāh-ı āteş-gāh-ı Āzer’dür
- 5 O ḥāl-i ‘ anberīn çıḳmaz sevād-ı ḥāl-i dīdemden
Baḳılsa her biri mīzān-ı ‘ aşkuñda berāberdür
- 6 Ben ol ḥalvet-nişin-i ‘ ārif-i cām-ı ḥarābātam
Ki farzā şīşe-i taḳvā elümde neşve-perverdür
- 7 Ne mümkin dāyireñden bir ḳadem ayrılmaḡ ey Yārī
Dil-i āzāde ol şūḥ-ı perī-zāda musaḥḥardur

¹⁵⁸² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵⁸³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 64: 87a-87b.

- 8 Ne mümkündür nazîre ol sipihr-i ‘ilm ü ‘irfâna
‘Ulüvv-i ‘tab‘ ı şu‘arâ-yı Yemânî’den ber-terdür
- 9 Dehânuñla lebüñ bir cevher-i nâ-yâbdur gūyâ
Ferîd’üñ haţtı ile kende bir mihr-i mücevherdür¹⁵⁸⁴
- 10 Ne mümkün zerre-tâb-efrûz-ı pîş-i âfitâb olmak
Velîkin şems-i hâver şu‘le-güster zerre-perverdür

65*

.. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Dâğlar sîned e fûrûzândur
Tâz’ açılmış gül-i gülistândur
- 2 Gerçi dil âfitâb-ı hikmetdür
Yine bir zerrede nümâyândur
- 3 Dildür ol cevher-i girân-bahâ
Şimdi har-mühre gibi erzândur
- 4 Bir mu‘ammâdur ‘âlem-i ma‘nâ
Feth olunmaz rumûz-ı pinhândur
- 5 Hızr-ı¹⁵⁸⁵ taḥkîk-i ‘âlem-i ezeli
Ġarḩa-i feyz-i âb-ı ḩayvândur
- 6 Bî-sebeb rence-sâzî-i ḩatır
Hedm-i bünyân-ı ‘arş-ı Raḩmân’dur
- 7 Bürd ü bârî-i merdüm-âzârî
Köhne meslûk-i derd-mendândur
- 8 Saḩt-ı rüyî-i ma‘zeret-cüyî
Meskenet¹⁵⁸⁶-ḩüy-yı nâ-murâdândur
- 9 Dil-i nuḩḩ-âferînimüz Yârî
Rûḩ-baḩşâ-yı mürde-kârândur

66*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Niyâza başlasam ol şûḩ-ı tâze nâz eyler
Niyâz-ı dilberi elbette ‘işve-bâz eyler

¹⁵⁸⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 65:87a.

¹⁵⁸⁵ Hızr:Hızr

¹⁵⁸⁶ Şîme-i

* 66: 87b.

- 2 Cefāya başlasa ol şem^ç -i bezm-i istignā^ç
Dili zebāne-keş-i āteş-i niyāz eyler
- 3 Ne dem ki hūn-ile bend etse dīde müjgānın
O şūha tuhfe-i güldeste-i niyāz eyler
- 4 Ne ğamze ne nigeş-i dil-firibine beñzer
Kirişme nāzını ğāyet de dil-nüvāz eyler
- 5 Dil-i hamūşda ol deñlü sūz-ı¹⁵⁸⁷ ç aşkuñ var
Ki bir nefesde derūnın kelīm-i rāz eyler
- 6 Şu dil ki ebr-i haķīkatden olmaya sīr-āb
Gül-i ümīdini pejmürde-i mecāz eyler
- 7 Miyān u zūlfini endīşe eylese Yārī
Sūhanda nükte-i bārīkini dırāz eyler
- 8 O āsumān-ı hüner şeb-çerāĝ-ı hūmesini
Çerāĝ-ı mihr gibi dūdmān-tırāz eyler
- 9 O nükte-senc-i daķāyık nişār-ı ma^ç nā kim
Elinde ķufl-i der-i genc-i nazm bāz eyler

67*

___ . / ___ . ___ . / . ___ ___ . / ___ . ___

- 1 Dil kaṭresi şikāf ola mihrūñ^ç iyān olur
Güyā şadefde ķulzüm-i hikmet revān olur
- 2 Hūsn^ç aşķı^ç aşķ hūsnī bulınca kemālde
Elbette dilde rāz-ı maḥabbet beyān olur
- 3 Şaķla derūn-ı¹⁵⁸⁸ sīnede sırr-ı maḥabbeti
Lü'lü' şadefde hāşıl olunca zamān olur
- 4 Ol āfitāb-ı maṭla^ç -ı envār iken göñül
Yine derūn-ı zerrede baķsañ nihān olur
- 5 Kārā-gehān-ı^ç aşķ-ı ilāhī olanlara
Evvel nazarda^ç ālem-i^ç ulvī^ç iyān olur
- 6 Jülīde-mūy-ı Kays-ı hevā-yı melāmetem
Murĝān-ı^ç aşķa fark-ı serüm āşiyān olur
- 7 Cismüm o kehrübā-eşer-i şevķdür velī
Bir berg-i kāhı ķalduramaz nā-tüvān olur

¹⁵⁸⁷ şevķ-ı

* 67: 87b-88a.

¹⁵⁸⁸ derūn-ı : derūn u

8 Bir hâlet el virür ki dile feyz-i ‘aşk-ile
Sînemde dâğlar güli çok gülsitân olur

9 Yârî elüñde gevher-i silk-i belâgatüñ
Ol dürr-i gûş-vâre-i kerrübiyân olur

68*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ ¹⁵⁸⁹

- 1 O şüh-ı dil-pesendüm dil-firîbâne nigâh eyler
Dil-i bî-çâre tûrmaz ol nigâh itdükçe âh eyler
- 2 Anuñçün nâfe-i müşgîn gazâlân-ı Hóten her dem
Füsün-ı zülfüñi pûşide-dâr-ı şeb-külâh eyler
- 3 Çıkan micmerde şanma ham-be-ham dūd-ı siyâhîdür
Hevâ-yı zülf-i ‘anber-bâruñ için ‘ūd âh eyler
- 4 Şegâf-ı dilde bir ben bir de sen varsın inanmazsañ
Anı rûh-ile cân bir birine her dem güvâh eyler
- 5 Su’âl etme şaķın derd-i dil-i Mecnün’ı Leylâ’dan
Şorarsañ ol ğarîb âvârenüñ hâlin tebâh eyler
- 6 Düşürme Cem gibi Yârî elüñden cām-ı fağfûrî
Kişiyi ‘âlem-i keyfî cihâna pâdişâh eyler

69*

_ . _ _ _ / _ . _ _ _ / _ . _ _ _ / _ . _ _ _

- 1 Zülf-i pür-çîñüñ ne dem naķş-ı ruḥ-ı gül-gün olur
Leylâ-i âşüfte bir nezzâr[e]de Mecnün olur
- 2 Sînemüñ sūz u güdâzın şem‘-i meclisden şoruñ
Şem‘ zîrâ şu‘le-efrüz-ı şeb-i kânün olur
- 3 Ol şeh-i ḥüsnüñ ḥarîm-i vaşlına giren hemân
Vâye-dâr-ı genc-i bād-âverdî-i Qârün olur
- 4 Maşrıķ-ı kûyuñdan ey meh âfitâb-ı tal‘atuñ
Çîñ-i siḥr ṭâbân olınca ṭâlî‘üm meymün olur
- 5 Serv-ķadd-i ser-bülendüñ râst-ı taşvîr itmede
Ḥâme-i Yârî laṭîf ü nâzûk ü mevzün olur

* 68: 87b.

¹⁵⁸⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 69: 88a.

70*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Göñül bir yerde ārām eylemez ārām-ı cān ister
Hümādur kim cihānı geşt ider bir āşiyān ister
- 2 Felek bir beyza ‘ anqādur ey dil mālīk olmuş yok
Sen aña vāşıl¹⁵⁹⁰ olmağa nice biñ yıl zamān ister
- 3 Cihāna Qays u Ferhād u Gedā gelmişler ammā kim
Göñül bir eski derdin tāzeler bir nev-cüvān ister
- 4 O hūnī ğamze tīr-endāz-ı meydān-ı dil-āşübı
Müje bir terkeş oğ her birin ammā der-kemān ister
- 5 O şūhuñ kavlı ü fi‘ li şanki va‘ d-i çarğ geçerüdür
Vişālin va‘ de eyler şoñra ‘ ahdinden nişān ister
- 6 Ne sermestdür o ğamze kan aqar tīğ-ı nigāhından
Ne hūnīdür ki çeşmi cān u dilden tāze cān ister
- 7 Dil-i Yārī o rind-i hāne-berdūş-ı fenādur kim¹⁵⁹¹
Ne baht-ı devlet-i Qārūn ne genc-i şāygān ister

71*

____ . / . ____ . / . ____ . / . ____¹⁵⁹²

- 1 ‘ Aşğ āyīne-i dīde-i cān u dilimüzdür
Ĝam māye-i zevq-ı dil-i āb u gülümüzdür
- 2 Bir qıl qadar olsun anı keşf etsün o lebler
Bilmek haţuñ esrārını biñ müşkilimüzdür
- 3 Haţtuñda dil-i zār n’ola ğurbete düşse
Tā Şām’a varınca uralar menzirimüzdür
- 4 Pür hūn olan dāğları sīnede seyr it
Gülzār-ı maħabbetde şüküfte gülümüzdür
- 5 ‘ Uşşākı iden rāh-ı hicāz içre nevā-sāz
Āvāze-i bāng-i ceres-i maħfilimüzdür¹⁵⁹³
- 6 Yārī ezeli būy-ı gül-āb-ı ğam u şādī
Āmihte-i fiţrat-ı āb u gülümüzdür

* 70:88a-88b.

¹⁵⁹⁰ t̄alib

¹⁵⁹¹ kanā‘ atdür

*71: 88a.

¹⁵⁹² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵⁹³ maħallimüzdür

72*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ¹⁵⁹⁴

- 1 Bir dīde k'ola maṭla^c -1 envār-1 şu^c ūr¹⁵⁹⁵
Her zerrede ḥurşīd-şıfat keşf ola nūr
- 2 Bir dilde tecellī ide āyīne-i tevḥīd
Yeksān görünür anda hemān nāzır u manzūr
- 3 Cūş etse kaçan cezr ü med-i lücce-i ḥikmet
Yek қаtrede pinhān¹⁵⁹⁶ ola şad kұлzüm-i şūr¹⁵⁹⁷
- 4 Bir āyīnedür ^c ālem-i ma^c nāda bu ^c ālem
Biñ pāre¹⁵⁹⁸ şuver zāhir ider cümlesi meksūr
- 5 Fāş itdi anı dāğlarum sīnede Yārī
Dil sırr-ı nihānını nice eylese mestūr

73*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Göz yaşın rāz-ı ğamuñ dīdede peydā eyler
Қаtreler mevc uraraқ kendüyi deryā eyler
- 2 Vādī-i eymene düş sūz-ı derūnuñ var-ise
Sīneñi mehbiṭ-i envār-ı tecellā eyler
- 3 Rūz-ı maḥşer beni bīdār idicek ḥ[~]āb-ı girān
Cān yine şevķ-ı cemāliñi temennā eyler
- 4 Sen hemān rāh-rev-i rāḥle-i ^c aşķ olıgör
^c Aşķ hep zād u zevāduñı müheyyā eyler
- 5 Lāle ^c arz eylemede dāğ-ı derūnın her şeb
N'eyesün şem^c a-ı fānūs-ı süveydā eyler
- 6 Sīb-i ḥurşīdi felek şunsa eger rindāna
Anı da zīver-i ser-şīşe-i şahbā eyler¹⁵⁹⁹
- 7 Fikr-i zūlfūñle süveydā-yı derūnın Yārī
Micmer-i dilde yaқup ^c anber-i sārā eyler

* 72: 88a.

¹⁵⁹⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁵⁹⁵ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

¹⁵⁹⁶ ğarķ-āb

¹⁵⁹⁷ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

¹⁵⁹⁸ şīşe

* 73: 88b.

¹⁵⁹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 8 Pānzehr ʿ anberi hem sūniş-i elmāsı şeker
Çarḥ anı taʿ biye idüp baña iʿ ṭāʿ eyler

74*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Dil-i mestānenūñ ḥālin dime her ehl-i ḳāl añlar
O meyden neşve-baḥş olmış yine bir ehl-i ḥāl añlar
- 2 Şafir-i nağme-i tevḥīdi murgān-ı Ḥudāʾdan şor
Yine ol şīti cisminde olan her perr ü bāl añlar
- 3 Bilinmez āh-ı sīnemde benüm bu derd-i pinhānı
Anı bir derd çekmiş cevr çekmiş ehl-i ḥāl añlar
- 4 Miyān u ḥaṭṭ u ḥālūñ nā-güşūde bir muʿ ammādur
Yine ḥallāl-i ders-āmūz-ı baḥş-i ḳīl ü ḳāl añlar
- 5 Göñül zāhirde bir mecmūʿ a-ı esrārdur¹⁶⁰⁰ ammā
Rumūz-ı nükte-i ser-bestesin şāḥib-kemāl añlar
- 6 Olur ḥamyāze-gīr-i cām-ı naḥvet ḡamze vü ebrū
Kemān-ı Rüstem ańsam meclisinde kec maḥāl¹⁶⁰¹ añlar
- 7 Muʿ ammā-yı ḥudūş-i kevni fetḥ etmez luḡaz-sencān
Anuñ maʿ nāsını hep mū-şikāfān-ı ḥayāl añlar
- 8 Kitāb-āsā niçün ḥikmet-şināsān olalar ḥāmūş
Debistān-ı cihānda¹⁶⁰² yoḡ mı şimdi bir meʿāl añlar
- 9 Şekerle taʿ biyʾolmuş sözlerūñ ḥelvādur ey Yārī¹⁶⁰³
Mezāḳ-ı luṭfin anuñ yine bir şīrīn maḳāl añlar

75*

____ / ____ / ____ / ____¹⁶⁰⁴

- 1 Lāleler ḥāl-i ʿ izāruñ cüst ü cū itmekdedür
Ġonceler laʿ l-i¹⁶⁰⁵ dehānuñ güft ü gū itmekdedür
- 2 Pençe-i müjgānı şad çāk itdügi zaḥmum¹⁶⁰⁶ ṭabīb
Sūzen-i elmās-ile dāyım rüfü itmekdedür¹⁶⁰⁷

* 74: 88b-89a.

¹⁶⁰⁰ kem-yābdur

¹⁶⁰¹ maḳāl

¹⁶⁰² felekde

¹⁶⁰³ levzīnedür Yārī.

levzīne: levzīne

* 75: 88b.

¹⁶⁰⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶⁰⁵ ser-i

¹⁶⁰⁶ zaḥm: zaḥm

- 3 Nükte-i ser-beste baḥş-i ḳıl ü ḳālin kākülün
Mū-şikāfān-ı taḥayyül mū-be-mū itmekdedür
- 4 Eş̄k-i çeş̄müm pīş̄-gāh-ı meclisün sīr-āb ider
Rūz u şeb müjgānlar-ile rüft ü rū itmekdedür
- 5 Ta‘biy’ eyler şimdi dil gül-be-şekerle ‘anberi
Dāyimā āmīziş-i her¹⁶⁰⁸ reng ü bū itmekdedür
- 6 Güllerün devrānına bülbüllerün elḥānına
Cümle ezhār-ı gülistān hāy hū itmekdedür
- 7 Ārzū-mend-i cemālün dīdesin giryān ider
Ḥāhiş-i bī-hūde rīz-i āb-rū itmekdedür
- 8 Her gice şeb-zinde-dārān-ı şebistān-ı ḡamuñ
Kevkeb-i māh-ı cemālün cüst ü cū itmekdedür
- 9 Ḥūn-ı dil baḥr-ı sirişkin dem-be-dem cūşān ider
Mevcinün her ḳaṭresin¹⁶⁰⁹ bir ḳanlu şu itmekdedür
- 10 Meclisünden dūr ḳıldı gerdiş-i devrān beni
Şimdi dil bezm-i vişālün ārzū itmekdedür
- 11 Ṭab‘-ı Yārī meclisünde ol ḳadar küstāḥdur
Dāyimā der-yūze-i cām u sebū itmekdedür
- 12 Berg-i bīdūñ sāzını servün ḥırām-ı nāzını
Cūylar zevḳin çemende sū-be-sū itmekdedür

76*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 O ḡamze lāzıme-i ḥüsni ebruvānidur
Kemān-keş-i müjenün saḥt-ı ber-kemānidur
- 2 Ümīd-i ḳufl-i ḥarīm-i der-i vişālün kim
Ṭılısm-ı dilde o gencīne-i nihānidur¹⁶¹⁰
- 3 Gözümde ḳaṭre degül dürr-i silk-i ḥikmetdür
Tenümde şerḥa degül cezr ü med nişānidur
- 4 ‘Aceb mi dāḡları¹⁶¹¹ lāle-veş zuhūr etse
Fezā-yı deşt-i ḡamuñ sine gülsitānidur

¹⁶⁰⁷ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

¹⁶⁰⁸ şad

¹⁶⁰⁹ Ḳaṭre-i emvācını
* 76:89a.

¹⁶¹⁰ bir genc-i şāygānidür

¹⁶¹¹ dāḡlarum

5 Degül o zülf-i perişân târı ey Yârî
Hümâ-yı bahtumuñ ol eski âşiyânıdur

77*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Seni tezekkür ider tâ bedende bâķidür
Ölince tâ bu nefes cân u tende bâķidür
- 2 Sen anı eyle kıyâs eyle ey meh-i devrân
Ne hüsne sende ne hod ‘aşķ bende bâķidür
- 3 Mezâķı bezm-i elestden berü hâlel bulmaz
O neşve dâķı şarâb-ı kühende bâķidür
- 4 O serv kim çemen-ârâ-yı bâĝ-ı himmetdür
Tırur kıyâmete dek ol çemende bâķidür
- 5 Birinde âteş-i mey var birinde bûy-ı ‘araķ
Bu reng ü bû ki gül ü yâsemende bâķidür¹⁶¹²
- 6 ‘Aceb mi lezzet-i güftârı olsa âb-ı hayât¹⁶¹³
Edâ-yı pâk-ile Yârî bu fende bâķidür

78*

_ _ . _ / . _ _ / _ _ . _ / . _ _

- 1 Destüñde geh ‘araķ geh câm-ı şarâb göster
Erbâb-ı ‘ayşa sâķi bir âb u tâb göster
- 2 La‘ lüñ tekellüm etsün aç hâtem-i dehânuñ
Zîr-i nigîn-i hüsne la‘ l-i müzâb göster
- 3 Aç bürķa‘ -i cemâlüñ yaķsun derûn-ı mihrî
Ruhsâr-ı âteşinüñ âyîne-tâb göster
- 4 Zülf-i siyeh ruķuñda taşvîr-i hâle olsun
Ey mâh-ı ‘âlem-ârâ dehre hicâb göster
- 5 Ey çeşm-i hûn-feşânum ruhsâr-ı yârı cezb it
Güllerle zeyn olmuş bir şîşe âb göster
- 6 Ey h‘âb-ı hicr ü vaşlın ol çeşme-i ümîdüñ
İsterseñ âb göster ister serâb göster

* 77: 89a.

¹⁶¹² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶¹³ ‘Aceb mi haşre dek eş‘ârî pâyidâr olsa : ‘Aceb mi haşre dek eş‘ârî olsa pâyende

* 78: 89a-89b.

- 7 Biñ naḥl-i şu^ç le-sāzı dik gülşen-i derūna
Āh-ile mīvesin hep pür-süz u tāb göster
- 8 Ey yekke-tāz-ı ḥübān vir ḳadr-i māha noḳşān
Ḥunük sipihr ü mihre zerrīn rikāb göster
- 9 Şun cām-ı kūknārı Yārī-i telḥ-kāma
Çeşm-i ümīde ey baḥt bir pāre ḥ^vāb göster

79*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___¹⁶¹⁴

- 1 Faşl-ı ḥazāna rāst-ı gülin nev-bahārı gör
Hīç bir nefes teğannüm ider mi hezārı gör
- 2 Seyr eyle lāle zārını deşt-i maḥabbetūñ
Gel tāze dāğlar ile cism-i figārı gör
- 3 Biri giderse biri gelür yine yerine
Āmed ü şüd ḳavāyim-i leyl ü nehārı gör
- 4 Şu virmedi Sikender’e āb-ı ḥayātđan
Fikr eyle ḥıssat-i felek-i nāb-kārı gör
- 5 Berbād kıldı güllerini bāğ-ı ‘ālemūñ
Bir berg-i kāhını ḳomadı rūzigārı gör
- 6 Seyr eyle her seḥerde ḥarābāt erenlerin
Rindān-ı ḥāmyāze-keşān-ı ḥumārı gör
- 7 Bilmez nedür cevāhir ü a^ç rāz ḳıymetin
Naḳḳād-ı kār-ḥāne-i nāḳış ‘ayārı gör
- 8 Yārī ne ‘aks-i çehre-i u^ç cūbe ‘arz ider
Şüret-firīb-i āyīne-i rūzigārı gör

80*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁶¹⁵

- 1 Bir siyeh kıldan bükilmiş ḥalḳa-i¹⁶¹⁶ zünnārıdur
Ol ḥam-ender-ḥam olan gīsū-yı müşgīn-tārıdur¹⁶¹⁷

* 79: 89a.

¹⁶¹⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 80: 89a.

¹⁶¹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶¹⁶ ḥalḳa:ḥalḳa

¹⁶¹⁷ Gazelin baş tarafında fāilātün/fāilātün/fāilātün/fāilün vezninde yazılmış şöyle bir müfred beyit yer almaktadır. “Dāğ-ı lāle sīne-i mecrūḥ-ı pür-efkārı gör/ Gülleri gül mevsiminde açılan gül-nārı gör”. Ne bir önceki gazele ne de bu gazele ait olmadığı için dipnotta belirtmeyi uygun gördük.

- 2 Cām-ı vuşlat var iken pānzehr-i hicrān nūş ider
Gör nice bī-zevķ olur   aķl-ı vūcūd- āzārıdur
- 3 Hūn-ı eşķūm gūyiyā bir ķatre-i mercāndur
Hoķķa-i mercāna beñzer dīde-i hūn-bārıdur
- 4 Zūlf içinden lem  a-ı bī-şānına eyle nazār
Gör nice yüzden toĝarmış maţla  ū'l-envārıdur
- 5   Aķl u fikr ū şabr u tākāt dilde Yārī ķalmadı
Çāresiz bī-çāre ķalmış bu dil-i nā-çārıdur

81*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Beñzer demek nihālūñi serve muħāldür
Oĝşar demek zūlālūñi ķande melāldür¹⁶¹⁸
- 2 Tūt nāfe gibi elde dil-i bī-gūnāhumı
Zūlfūñ gibi ayaklara şalma vebāldür
- 3 Ey meh şaķın ki gūn yüzūñe şeb olur bedīd
İķbāl-i mihr-i hūsn serī  ū'l-zevāldür
- 4 Diller şu gibi ayaĝına tırmayup aķar
Gūlzār-ı hūсне ķāmeti nevres nihāldür
- 5 Reyhānī ħattı ħattına ta  līķ ķıldıĝum
Ser-meşķ-i   anberīn-ķaleme bir mişāldür
- 6 Ol tıfl-ı sebz-pūş şalınsa   aceb midür
Naĥl-i vūcūd-ı nevresi tāze nihāldür¹⁶¹⁹
- 7 Yārī miyān-ı vaşf dil-i mū-şıķāfda
Bārīk-i fikr-i şi  re bir ince ħayāldür

82*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1   Aķl-ı fūnūndan baña şevķ-ı cūnūn yeter
Şevķ-ı cūnūnda bulduĝum   aķl-ı fūnūn yeter
- 2 Bir ķaç zamānda derd ile i  tiyād idem¹⁶²⁰
Tā  n-ı zamāna ūlfet-i baĥt-ı zebūn yeter

* 81: 89b.

¹⁶¹⁸ ħayāldür

¹⁶¹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 82: 89b.

¹⁶²⁰ yār-ı ĝār olam

- 3 Sen böyle dūst böyle felekse bahāne-cūy
İnşāfdur ne var yeter ey baht-ı vājgūn yeter¹⁶²¹
- 4 Şem^ç-i emel ne ğam baña olmazsa reh-nümūn
Sīnemde tāb-ı şu^ç le-i dāğ-ı derūn yeter
- 5 Devrān senūñle çünki rızā' dūst olamaz
Etme gönūl rızāsın anuñ āzmūn yeter¹⁶²²
- 6 Yārī ko^ç ayş-ı cām-ı meyi nūkhet-i güli
Saña piyāle-serdeki dāğ-ı cūnūn yeter

83*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Siyeh zūlfin o kim pīşān-ı cānāndan^ç ıyān eyler
Gūni zūlmet içinde zūlmeti gūnde nihān eyler
- 2 Semā^ç itdükçe bulur Mevlevīler şevk-ı sermesti
Virür erbāb-ı^ç aşka neşve-i cām-ı şafā' n'eyler
- 3 Eger isterse hūkm-ārā-yı sultān-ı maḥabbet kim
Melāmet şehrine Ferhād u Kays'ı pās-bān eyler
- 4 Gönūl bir yerde ārām itdügin cān-ile ten bilmez
Hümā-yı lā-mekāndur āşiyānın bī-nişān eyler
- 5 Bahār-ı şevk-ı ruḥsāruñla bir gülzārdur sīnem
Dem-ā-dem meclisūñde tāze dāğın gülsitān eyler
- 6 Gül-i şad-berge döndüm dāğ-ı gūn-ā-gūn-ı ḥasretle
Anuñçūn her biri¹⁶²³ sīnemde¹⁶²⁴ şad aḥker-feşān eyler
- 7 Eger senūñ ğamuñ şad-pāre kılsa şīşe-i kālbi
Yine her pāresi bir şūret-i ma^ç nā^ç ıyān eyler¹⁶²⁵
- 8 Dil-i Yārī cihāndan derdūñ-ile bī-nişān gitmez
Ölürken sīnesinde dāğ-ı pinhānın^ç ıyān eyler

¹⁶²¹ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

¹⁶²² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 83: 90a.

¹⁶²³ zaḥm. zaḥm: zaḥm.

¹⁶²⁴ sīne-be-sīne

¹⁶²⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

84*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Nağmeñi bülbül işitdükçe gönül dem-sâz olur
‘ Aşk hâlerinden bilen elbette şâhib-râz olur
- 2 Pıçış-i zülf ü müjeñ bend eylese râzın dile
Dil degül anlarla her müy-ı tenüm hem-râz olur
- 3 Dâğ-ı hüninem görüp sînemde bülbül bâğda
Şafha-i mecmû‘ a-ı gülden sebağ-perdâz olur
- 4 ‘ Andelîb-i hoş- nefes çıkısa firâz-ı gülbüne
Şan o hâfızdur ki mağfilde kırâ‘ at-sâz olur
- 5 Bezm-i ğamda yanmasa Yârî ne ğam şem‘ -i emel
Şu‘ le-i dâğ-ı derûn baña çerâğ-endâz olur

85*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

- 1 Bûy-ı fenâ‘ dimâğuma Biştâm‘dan gelür
Reng-i şafâ‘ derûnuma tâ Câm‘dan gelür
- 2 Zülfüñ içinde hâllerüñ eylemiş mekân
Bir (i)ki Habeş güzelleridür Şâm‘dan gelür
- 3 Ol şeh-levend hâne-i ağıyardan gele
Ol kebk-i der hırâm iderek dâmdan gelür
- 4 Meyhâneler pür olsa n’ola hây [u] hüydan
Dünyâya şevğ rind-i mey-âşâmdan gelür
- 5 Yârî bahâne bulma felek n’eylesün saña
Her ne gelürse tâlî‘ -i bed-nâmdan gelür

86*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ¹⁶²⁶

- 1 Çehre-i pülâddan üstâd kim ân gösterür
Cevher-i Hindû-nijâdın tîğ-ı bürrân gösterür
- 2 Nâminı ol şeh Süleymân olduğın iş‘âr ider
Gâh elinden hâtem-i mihr-i Süleymân gösterür

* 84: 90a.

* 85: 90a.

* 86: 90a.

¹⁶²⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 3 H̄ande itdükçe lebi dendāmi lü'lü'-bār olur
Hoḡḡasından nāzenīnüm dürr ü mercān gösterür
- 4 Bezm-i 'ayşüñ şu'le-dār olsun deyü pervāneler
Ellerinde şubḡa dek şem'-i şebistān gösterür
- 5 Dehr-i fānīde bu 'ömr-i zindegānī şüretin
Cūylarda mevc uran seyl-i şitābān gösterür
- 6 Hindū-yı ḡāmem ne ḡikmetdür zemīn-i sīnede
Gāhī bir gencīn'ararken ol baña kān gösterür
- 7 Gül gibi gülzāra gel Yārī ele peymāne al
Lāle zīrā cām-ı la'īn-i dıraḡşān gösterür

87*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ ¹⁶²⁷

- 1 Dile derdüñ yeter dermānı n'eyler
Ġam-ı 'aşḡuñ var-iken anı n'eyler
- 2 Eger biñ cānı olsa bezl iderdi
Dil-i bīmār ise bir cānı n'eyler
- 3 Baña cānān sensin evvel āḡir
Ki senden ġayrı dil cānānı n'eyler
- 4 İden bir ḡaḡrede deryāyı pinhān
Bu bī-pāyān olan 'ummānı n'eyler
- 5 Ya bahri yek nefesde nüş idenler
Derūn-ı sūziş-i 'aḡşānı n'eyler
- 6 'Aceb Yārī derūn-ı sīnesinde¹⁶²⁸
Bu esrār-ı ġam-ı pinhānı n'eyler

88*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Ol ḡad-i mevzūn ki ḡirāmān olur
Şad 'alem-i fitne nümāyān olur
- 2 Çekmeye esbāb-ı ta'alluḡda bār
'Āşıḡ olan bī-ser ü sāmān olur

* 87: 90a.

¹⁶²⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶²⁸ derūn-ı sīne: derūn-u sīne

* 88:90b.

- 3 Bu dil-i âşüfte hevâ-yı cünûn
Gör ne melâmetle ki püyân olur
- 4 Sâye gibi gâh zemîne düşer
Geh felekle mihr-i dıraşşân olur
- 5 Şaklayamaz dâğ-ı nihânın derûn
Lâle gibi çâk-i giribân olur
- 6 Mezheb-i pervâneye zâhib olan
Şem^ç gibi sînesi süzân olur
- 7 Katre-i hûn-âbe degül dîdeden¹⁶²⁹
Zahm-ı derûndan saçılan kan olur
- 8 Nûr-ı ruhın görse eger âfitâb
Dîde-i Yârî gibi hayrân olur

89*

.. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Dil harîm-i serây-ı vaḥdetdür
Sîne gencîne-i maḥabbetdür
- 2 ^ç Aşk-ile oldı tıynetüm taḥmîr
Ḥâne-zâd-ı serây-ı fıtratdur
- 3 Perveriş-yâb-ı ḥânedân-ı ğamem
^ç Unşurum mâye-senc-i ḥayretdür
- 4 Tercemân-ı kelâm-ı Manşûram
Sözlerüm nükte-i ḥaḳîkatdür
- 5 Naḥl-i ḳaddüñde ol gül-i alüñ
Gül-i gülbün-tırâz-ı behcetdür
- 6 Cân u başı yoluñda terk etmek
Bu ne devlet bu ne sa^ç âdetdür
- 7 Maḥrem-i bezm-gâh-ı dergâhuñ
Râz-dân-ı harîm-i ḥikmetdür
- 8 Şabrdur mâye-i ma^ç âş baña
Ni^ç amum tüşe-i ḳanâ^ç atdür
- 9 Ḥâne-zâd-ı diyâr-ı Mecnûnam
Meskenüm vâdî-i melâmetdür

¹⁶²⁹ dîdede
* 89: 90b.

- 10 Gül-i şüküfte baht u âmâlüm
Pisterüm hâr-zâr-ı miñnetdür
- 11 Nice yâķûta dönmesün çeşmüm
Eşküm âgeşte hüy-ı haclet¹⁶³⁰dür
- 12 Qayd-ı sāmāna pāy-bend olamam
Dil-i āzāde merd-i himmetdür
- 13 Fikr-i zülfünle Yārī-i nā-şād
Ser-be-zānū-yı genc-i firqatdür

90*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Pertev-i āteş-i cām-ı lebün etse te'şir
Şişe-i çeşmüm olur 'aksi ile reng-pezir
- 2 Beste-i silsile-i 'aql-ı hod-ārā olamam
Qays-veş biñ yıl eger olsam esir-i zencir
- 3 Hānesinden şeheri çıkısa o şeh dünyāyı
Āfitāb-ı felek-ārā gibi eyler tenvir
- 4 Dil senün silsile-zād-ı harem-i 'aşkuñdur
Bend-i zülfünde yatur nice zamāndur ki esir
- 5 Rişte-i şubh-ı beyāz-ı şeheri cezb itdi
Kehrübā-hāşşa-i tābiş-i hürşid-i münir¹⁶³¹
- 6 Şimdi bir hāldedür kāle-fürüşān-ı cihān
Degmeye ehl-i dilün hişşesine köhne haşir
- 7 Ser-fürü-dāşte-i hacletün¹⁶³² olsa Yārī
Şüst-rü eyler anı hüy-ı cebin-i teşvir

91*

__ . ___ / __ . ___ / __ . ___ / __ . ___¹⁶³³

- 1 Bir şabādur büy-ı zülfün kim hayāt-engiz olur
Yā o nāf-ı 'anberindür kim 'abir-āmiz olur
- 2 Yād-ı la' lünle eger cām-ı mey etsem arzū
Dide hün-ı eşk-ile bir sāgar-ı leb-riz olur

¹⁶³⁰ haclet:haclet

* 90: 90b.

¹⁶³¹ Tābiş-i tiğ-ı perend-āver-i hürşid-i münir

¹⁶³² haclet:haclet

* 91: 90b.

¹⁶³³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 3 Bāġbān-ı dehrden bir gül hediye istesem
Zaġm-ı dāġ-ı nā-ümīdi baña dest-āvīz olur
- 4 Serv-ķaddūñ dilberān içre ‘alemdür gūyiyā
Nāz-ile etseñ ħīrām āşub-ı rüst-ā-ġīz olur
- 5 Destine cām alsa Yārī baġr-ı eşki cūş idüp
Her ġayālī gūyiyā bir mevc-i āteş-ġīz olur

92*

__ . __ / __ . __ / __ . __ / __ . __

- 1 Bir nigāh-ı dil-firībūñle gönül mesrūr olur
Bir tebessüm eyleseñ vīrāne dil ma‘ mūr olur
- 2 ‘İşve kılsañ nāz idersin nāz etseñ cilveler
Her ne kılsañ devlet-i ġüsñüñde hep maġdūr olur
- 3 Turreler kim görse ceş-ı ġaţţuñ istīlāsını
Mā-‘ adā-yı ‘ askerūñ āşüfte-i cumhūr olur
- 4 Baña baġsañ āsitīn-i nāz’ idersin rüy-ı pūş
Mīhr-i ġüsñüñ her gün ammā illere manzūr olur
- 5 Ol da rāz-ı ‘ aşkı ketm etmekle buldı i‘ tibār
Şanma kim her dārda ber-dār olan Manşūr olur
- 6 Nāfe-i esrār-ı ‘ aşkı içme Yārī k’ol şafā’
Cān gibi derc-i şegāf-ı ġalbde¹⁶³⁴ mestūr olur

93*

__ . __ / __ . __ / __ . __ / __ . __

- 1 Sākī getür cām-ı meyi zevķ u şafā’ hengāmıdır
Bu bezm eski bezmdür ol cām ise Cem cāmıdır
- 2 Bir nīm-sāġar şund’o meh keyfi bütün dūnyā deġer
Ol cām cām-ı Cem mi yā mīhr-i cihān-ārā mıdır
- 3 Şevķ-ı hevā-yı ‘ aşķ-ile geh cūş ider gāhī sūkūn
Fevvāre-i dīdeñ senūñ Yārī ‘ aceb deryā mıdır
- 4 Gāhī bülend ol gāhī pest bu tengnāy-ı dehrde
Kimse vücūduñ bilmesün güncişk mi yā ‘ anķā mıdır
- 5 Biz vāşıl-ı keyfiyyet-i ‘ aşķuz bu ‘ işret-ġānede
Şanmañ bizi mest eyleyen cām-ı mey-i ġamrā mıdır

* 92: 91a.
¹⁶³⁴ sīnede
* 93: 91a.

- 6 Keşf itdi setr-i dīdemüz āyīne-i şūret bize
Şevķ-ı cemāl-ile ʿaceb yüz gösteren maʿ nā midur

94*

. . _ _ _ / . . _ _ _ / . . _ _ _ / . . _ _ _

- 1 Her nefes sīnede bir ʿİsā-i devrān ister
Nʿeylesün haste göñül derdine dermān ister
- 2 Gerçi dil ʿaşķ-ı cüvānān-ile pürdür ammā
Cümleden kaç-ı nazar āh seni cān ister
- 3 Bir tabīb-i dil ü cān hastesiyem¹⁶³⁵ kim andan
Sīnede ʿaşķ dağı derdine dermān ister
- 4 Āteşin zaķmı ile sīnemi pür-dāğ eyler
Ġamzesi seyr-i gülistān-ı çerāġān ister
- 5 Ne ʿacebdür dil-i Yārīʾde ki sevdā-yı cünün
Vuşlata irdügi sâʿ at yine hicrān ister

95*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ ¹⁶³⁶

- 1 Nice āzād-ı hātır olalar ʿuşşāķ-ı şeydālar
Cihānı tutdılar hep dilberān-ı ʿālem-ārālar
- 2 Güzeller dil-rübālar bezm-i meyde cümle mestāne
Yaturlar cevher-i cān gibi her maḥbüb-ı yektālar
- 3 Dil-i zārı alup benden beni bensüz ḳoduñ cānā
İdersem nʾola şekvālar ḳılursam nʾola daʿ vālar
- 4 Derūnum āteşinden dāġlar yanup yaḳılmaḳda
Gözüm yaşı ġamından çağlamaḳda mevc-i deryālar
- 5 Çemende lālezāra çeşm-i ʿibretle nazar eyle
Nice tuḥfe ḳomış efserlerin dünyāya Dārālar
- 6 Zamāne ḥalkı anı uçururlar āşiyānından
Eger ārām ideydi Ḳāf-ı istiġnāda ʿanḳālar
- 7 Senüñ sīneñde olan dāġlar ġālibdür ey Yārī
Ne deñlü lālezār-ile müzeyyen olsa şaḥrālar

* 94: 91a.

¹⁶³⁵ haste:ḥaste

* 95: 91a-90b.

¹⁶³⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

96*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ¹⁶³⁷

- 1 Āyīne-i cihān ki bu dünyāyı gösterür
Naqş-ı bedī^c -i şūret-i eşyāyı gösterür
- 2 Ruḥsār-ı tāb-dārına gül-güne-sāy olur
Esbāb-ı ḥüsn lāzıme-ārāyı gösterür
- 3 Rūşen-dilān-ı cāzibe-i mihr¹⁶³⁸ olan gönül
Şūret-nigār-ı ^c ālem-i ma^c nāyı gösterür
- 4 ^c İbret göziyle baq çemenüñ lālezārına
Taht-ı¹⁶³⁹ Sikender efser-i Dārā'yı gösterür
- 5 Her naḥl-i şāḥ-sārı ki Tūr-ı maḥabbetüñ
Biri birine dīde-i Mūsā'yı gösterür
- 6 Zer-dūzī-i müfekkire kilik-i ḥayāl-ile
Naqş-ı perend-i şūret-i ma^c nāyı gösterür
- 7 Bir kaṭre āb istesem ey Yārī çarḥdan
Baña serāb-ı şūre-i şahrāyı gösterür¹⁶⁴⁰

97*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___ ¹⁶⁴¹

- 1 Aça āyīne-i ruḥsārını dünyā görünür
Kim baqarsa aña İskender [ü] Dārā görünür
- 2 Keşf ider mes'ele-i cevher-i ferdi dehenüñ
Ḥande itdükçe cüz-i lā yetecezzā görünür
- 3 Bir nazarda görünür tāb-ı cemāl-i zerrāt
Āfitāb-ı felek āyīne-i minā görünür
- 4 Cāmı leb-riz idüp destine hem gül şunmaq
Ya^c nī hem buseyi hem vaşlı temennā görünür
- 5 Eylemez kevkeb-i bahtum ile bir yerde kırān
Gerçi her şeb gözüme ol meh-i ġarrā' görünür

* 96: 91a.

¹⁶³⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶³⁸ cāzibe-i ^c aşk

¹⁶³⁹ taht:taht

¹⁶⁴⁰ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

* 97: 91a.

¹⁶⁴¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Yılda bir kerre açar gerçi niķābın ammā
Bir gör ey Yārī saña ol gül-i ra^c nā görünür

98*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 İllere gird-āb-ı mevc-engīz-i ümmīd āb olur
Bu ne hāletdür baña āb-ı emel gird-āb olur
- 2 Her çemen kim hayme-i Leylā'dan etmişdür zuhūr
Çeşme-sār-ı dīde-i Mecnūn'dan sīr-āb olur
- 3 ^cAşķ-ı hākisterde etse cism-i sūzānum yine
Tūtiyā-yı dīde-i hūrşīd-i ^cālem-tāb olur
- 4 ^cAşķ gerçi gülşen-i ^cadn ü bihişt-āşārdur
Kāh ammā o meh-i āteşüne pūr-tāb olur
- 5 Ol kadar ser-sebz-i feyz-i ^caşķdur gülzār-ı dil
Bir kemīne şebnem-i cān-baħş ile şād-āb olur
- 6 Hāncer-i¹⁶⁴² dil-dūzı yaratmış dil-i aġyārda
Āferīn pūlāda te'sīr eylemiş tūz-āb olur
- 7 Bād-ı āhumdan leked-kūb oldu Yārī var-ise
Çarħ ol demden bu demdür kim döner dōlāb olur
- 8 Bāġbānān-ı harīm-i bāġ-ı ^cilliyīnden
Ġonce-i lā^c l-i lebi bir tuħfe-i kem-yāb olur

99*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Pertev-i nūr-ı cebīnūñ mihr-i ^cālem-sūzdur
Maṭla^c -ı şubħ-ı cemālūñ şu^c le-baħş-ı rūzdur
- 2 Her ser-i mūyında biñ esrārımız muħtefī
Zūlf-i müşġīnūñde mi^c rāc-ı emel meknūzdur
- 3 Sā^c ad-ı ^caşķda kendün hū^cāba mu^c tād eylemiş
Ġuyiyā ol tıfl bir şāhīn-i dest-āmūzdur
- 4 Bir nefes düşmez elinden levħa-i ta^c līm ü nāz
Mekteb-i aşķ¹⁶⁴³ içre bir tıfl-ı sebaķ-endūzdur¹⁶⁴⁴

* 98: 91b

¹⁶⁴² Hāncer: Hāncer

* 99: 91b.

¹⁶⁴³ hūsn

¹⁶⁴⁴ delķi tıfl-ı nev-āmūzdur

- 5 Bu ne âteşdür dil-i Yârî'de yâ Rab nâz-ı ʿaşk
Şuʿ le-i şevk-ı hayâlünle dili pür-süzür

100*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Hem kadeh hem bade hem sâkî-i hem-dem bundadır
Bezme gel ey şüh seyr it işte ʿâlem bundadır
- 2 Nice meclis reşk-bürd-i ğayret-i ğılmân u hür
Dilberân-ı şive-kârân-ı müsellem bundadır
- 3 Farq olunmaz bunda bahşiyât-ı taḥkîk ü mecâz
Hem sifâl-i mey-gede hem tâc-ı Edhem bundadır
- 4 Vaḳf-ı câvîd eylemiş câmin ḥarâbât ehline
Tâ ezelden yâd-gâr-ı tuḥfe-i Cem bundadır
- 5 ʿAşk vaḥdet-ḥânesinden çıkma Yârî rind iseñ
Hem şafâʿ hem zevk hem tenhâyî-i ğam bundadır

101*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ¹⁶⁴⁵

- 1 Câm-ı laʿ lûñ bir mürevvaḳ mül midür
Reng-i ruḥsârûñ açılmış gül midür
- 2 Nükhet-i zülf-i siyâhuñ dîdede
Şîşe-i pür-âbda sünbül midür
- 3 Her ser-i târında pinhân nâfesi
ʿAnber-i sârâ mı bu kâkül midür
- 4 Nuḳ-ı pākünle nevâ-yı dil-keşün
Tûḫî-i güyâ mıdur bülbül midür
- 5 Her biri benden beş artuḳ ʿâşıkun
ʿAḳl u rûḥ u çeşm ü cân u dil midür
- 6 Ḥaydar-ı Kerrâr-ı maʿ nâsın hele
Esb-i ḫabʿ un Yârîyâ Düldül midür

*100: 91b.

*101: 91b-92a.

¹⁶⁴⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

102*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___¹⁶⁴⁶

- 1 Rūmmān-veş lu^ç āb-ı lebi āb-dārdur
Ḥaqqā mezāk-ı keyfi şarāb-ı enārdur
- 2 La^ç l-i lebi olınca bezimde gül-āb-rīz
Rindān-ı bāde-ḥ^çāra mey-i bī-ḥumārdur
- 3 Yaqmaya ruḥların o gülūñ tāb-ı āfitāb
Perde etse zūlfini yüzine vechi vardur
- 4 Cem gülşenidür ^çārif-i āgāha mey-gede
Her bezm tolu sāgar-ile lālezārdur
- 5 Faşl-ı ḥazān bir gün ider anı tārümār
Güller yerinde yeller ese rūzigārdur
- 6 Sen serv gibi himmetūñ it serv-i ser-bülend
Yārī ümīd-i rütbe ḳorı i^ç tibārdur

103*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___¹⁶⁴⁷

- 1 Her tāze dāğ fark-ı serümden güşūd olur
Burc-ı şerefde kevkeb-i sa^ç dü'l-su^ç üd olur
- 2 Nār-ı celāle şabr iden ^çāşık Kelīm ise
Nūr-ı cemāle āyine-dār-ı şühūd olur
- 3 Bir köhne dūz-^ç abā ise de rūzigārda
Āzādegāna lerziş-i ḳayd-ı vücūd olur
- 4 Şad sāl eger ki ḥākūmi māşūde bīz ola
Her zerresinde mihr-i cemālūñ nümūd olur¹⁶⁴⁸
- 5 Cān gavṭa-kār-ı lücce-i ḥasret kenārı yok
Dil bend-i ḥayret aña ne tedbīr-i sūd olur
- 6 Yārī nevā-yı nāleye āğāz eylese
Güyā terāne-senc-i hevā-yı sūrūd olur

* 102: 91b.

¹⁶⁴⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 103: 91b.

¹⁶⁴⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶⁴⁸ olur: ola. Sehven “ola” yazıldığını düşündüğümüzden gazeldeki redife uygun olarak “olur” yazdık.

104*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Biḥār-ı sırr-ı ezel ƙalb-i pür-ḥurūşumdur
Kilid-i genc-i nihānı leb-i ḥamūşumdur
- 2 Nücūm-ı devrini seyr et sipihr-i mīnānuñ
Kemīne cür^c a-ı teh¹⁶⁴⁹ şīşehā-yı hūşumdur
- 3 ^c Aceb mi meclis-i devrānı neşve-nāk etse
Mezāk-baḥş-ı cihān ṭab^c -ı mey-fürūşumdur
- 4 Elinde sāğar-ı leb-rīz-i ^c işve hīç düşmez
O çeşm-i mest-i niğeh rind-i bāde-nūşumdur
- 5 Benem o [kim] şīrīnistān-ı ma^c rifet Yārī
Elümde ḥāme-i Edhem siyāh-gūşumdur

105*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 Hevā-yı ^c aşƙ-ı sīnem dāğ-ı sūzān olduğın ister
O ḥāristān-ı hicrānuñ gülistān olduğın ister
- 2 Ne dem bir nā-ümīdūñ ğonce-i baḥtı güşād olsa
Zamāne rūzigār-ile perīşān olduğın ister
- 3 Dil-i dīvānemüz taḥkīk-i ^c aşƙa eylese taḥlīd
Mecāz-ı ^c aşƙ anuñ ālūde-dāmān olduğın ister
- 4 Vişālin ^c āşıƙa va^c d-āzmūn-ı ^c ahd ider ammā
Nice yıllar firīb-i ^c ahd ü peymān olduğın ister
- 5 Yine ülfet-gerā-yı bezm-i taḥvā olmamız yegdür
Felek Yārī dilūñ mest-i ḥurūşān olduğın ister

106*

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _

- 1 Dest-i ğamzeñde ne tīr ü ne kemān isterler
Ancağ ey ƙaşı kemān senden emān isterler
- 2 Kevkeb-i baḥtuma bir günce virürsem va^c de¹⁶⁵⁰
Her ser-i va^c deye biñ yılca zamān isterler

* 104: 92a.

¹⁶⁴⁹ teh:tiḥ.

* 105: 92a.

* 106: 92a.

¹⁶⁵⁰ Tāli^c ü baḥtumuñ iḳbāline virsem va^c de

- 3 Meclis-i ‘ayşde ey sākī-i ser-ḥalka-i nāz
Nıgeh-i mest-i dil-āşüb-ı cihān isterler
- 4 Keşf olunmaz şuver-i sırr-ı ḥaḳīḳat dilde
Aña ketm olmayacaḳ rāz-ı nihān isterler
- 5 Şerḥ kıl lāle-şıfat dāğ-ı derūnuñ Yārī
‘Āşıḳa ma‘ nā vü ma‘ nāya nişān isterler

107*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Düşelden âteş-i ‘aşḳa dil-i sūzānımız vardur
Gül olsaḳ da yine dilde ğam-ı pinhānımız vardur
- 2 Tehī-dest anlamañ biz mālīk-i lü‘lü-yi şehvāruz
Dükenmez gevheri hıç dīde-i giryānımız vardur
- 3 Tekellüf ber-ḫaraf gelsün hemīşe mīz-bān-ı ğam
Açık mihmān-serāy-ı küşe-i vīrānımız vardur
- 4 ‘Aceb mi nev-bahār-ı ‘aşḳı şād-āb eylese her dem
Hemīşe dīdelerde ḳatre-i nīsānımız vardur
- 5 Aña hıç rūzigāruñ germ ü serdi eylemez te‘şīr
Sirişḳ-i dīdeden pür-cüş olur ‘ummānımız vardur
- 6 Ḳo mağrūr olsun ey Yārī ‘adū iḳbāline ammā
Bizüm de çarḫ-ile hem ‘ahd ü hem peymānımız vardur

108*

. __ . __ / .. ____ / . __ . __ / .. ____¹⁶⁵¹

- 1 Şüküfte ğonce gül-i mevsim-i gülistāndur
Çemende nağmesi bülbüllerüñ hoş-elḫāndur
- 2 Ya ḫār-zār-ı belā‘ yā ḫasek-sitān-ı ‘anā‘
Şühūd-ı dīde-i āğāha hep gülistāndur¹⁶⁵²
- 3 Güneh mi eyledi ‘ārif niçün olur maḫbūs
Kenār-ı āb-ı revān faşl-ı seyr-i bustāndur
- 4 Çemende şuḳḳa-ḫırāz oldı şimdi naḫlistān
Ḫarīm-i reh-güzeri gülşenüñ ḫıyābāndur

* 107: 92a-92b.

* 108: 92a.

¹⁶⁵¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶⁵² Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

- 5 Birinde lezzet-i ğam-dâr birinde hâlet-i zevk
Kemâl-i ‘aşkda hicr [ü] vişâl yeksândur¹⁶⁵³
- 6 Öñinde lâlelerüñ şeb-çerâğı şu‘ le-fürüz
Fezâ-yı şahn-ı çemen zînet-i çerâğândur
- 7 O tıfl-ı perveriş-endüz-ı mîşe-i dildür
Kemîde eyledüğü şîr şîr-i şîrândur
- 8 Nigâh-ı hüsnüñe âşüftedir dil-i Yârî
Recâ-yı vuşlat iden kalb-i hezl-bendândur

109*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁶⁵⁴

- 1 Her kaçan dil micmer-i âhını ‘üd-âgîn ider
Dūdını peyvend-sâz-ı bezm-i ‘illiyîn ider
- 2 Her gice gözde hayâl-i ğamze-i mestânesi
Perde-i müjgân-ı çeşmüm pister [ü] bâlîn ider
- 3 Lâle-âsâ dâğ dâğ olsa derûnı ‘âşıkun
Gülşeni güyâ çerâğân eyleyüp tezyîn ider
- 4 Dūd-ı âh-ı pür -şerârın sîne-efrüzân-ı ‘aşk
Âb-dest-i dîde-i giryân-ile teskîn ider
- 5 Bî-‘ arâz bir cevher-i şâfîdür ey Yârî sözüñ
Görseler cevher-fürüşân-ı sühan taşsîn ider
- 6 Eyleme sañanelerle âşinâlık dünyede
Düstlük âteşüñ saña düşmenligin tebyîn ider

110*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Şâm-ı ğamda çille-i zülfüñ dil-i şeydâ çeker
Şubha dek tesbîh¹⁶⁵⁵ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى
- 2 Şanma ebrûdur debîr-i şun‘ -ı sultân-ı ezel
Şafha-i rüyını emr etmiş anuñ tuğrâ çeker

¹⁶⁵³ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

* 109: 92a.

¹⁶⁵⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 110: 92b.

¹⁶⁵⁵ Subhâne'l-lezî esrâ: O (Allah) ki eksiklikten uzaktır. Yürüttü...Kur’ân-ı Kerîm, İsrâ, 17/1. Âyetin tamamı şöyledir: “سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُمُنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ” Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 402)

- 3 Def -i zehr-i ğam ider n'eylerse eyler rind-i 'aşk
Bezm-i ğamda geh 'arağ geh sāğar-ı şahbā çeker
- 4 Genc-i Qārūn bulsa bezl-i 'ayş ider ol gün hemān
Ol midur rind-i ğanī dil kim ğam-ı ferdā çeker
- 5 Seyr idüñ sūz-ı derūnın Yārī-i zāruñ hele
Qatre-i nā-çiz iken bulsa yedi deryā çeker

111*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Cezbe-i hüsn beni zülf-i girih-gire çeker
Tırmayup 'aşk ise Mecnūn gibi zencire çeker
- 2 Başda sevdā-yı ğam-ı 'aşk füzūn olmağda
'Aql ise bu dil-i āşüfteyi tebdire çeker
- 3 Ol kadar mest-i serāsime-i taḥkīk oldum
'Aşq u hüsn olmada dil vādī-i taḥyire çeker
- 4 Ne kadar eylese tebdīr-i 'uqūli insān
Rište-i ḥikmet-i Bārī yine taqdire çeker
- 5 Sırr-ı ser-beste-i ilhāma sebağ-ḥ'ān olan
Noқта-i ḥikmeti ser-şafha-i taqrīre çeker
- 6 Gelse ğam şekve idüp pīr-i muğāna giderüz
Haşmını ehl-i ṭarīkat nazar-ı pīre çeker
- 7 Bezl ü itlāfını gör genc-i dil-i Yārī'nüñ
Biñ dür-i ma' nāyı bir rište-i taḥrīre çeker

112*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___¹⁶⁵⁶

- 1 Ḥabīb odur ki dil-i 'āşıka vefālar ider
Ṭabīb odur ki dil-i ḥasteye devālar ider
- 2 Bahār geldi deyü āşiyān-ı gülbünden
Hezār şevk-ile bülbül seher nevālar ider
- 3 Yem-i tevekküle şal keştī-i şekībāyı
Ḥudā Kerīmdür elbet(te) nice hevālar ider
- 4 Girer raqīb-i girān-sāye her gice bī-bāk
Nihān nihān o perī-zād-ile şafālar ider

* 111: 92b.

* 112: 92b.

¹⁶⁵⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 5 Müdām pîr-i felek âfitâb-ile mâhı
Elinde şâm u seher top idüp ğidâlar ider
- 6 Kõnar terâne ile daldan dala bülbül
Harîm-i¹⁶⁵⁷ meclis-i gülde ‘aceb şağalar ider
- 7 Der-i zamâneden ihsân umma ey Yârî
O âsitâneye var kim saña ‘ağalar ider

113*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Dil-i bî-çâre dem-i vaşluñı tedbîr eyler
Anı eylerse yine himmet-i tağdîr eyler
- 2 Keşf kıl bürka^c -i teşvîrî-i zülfüñ yoğsa
Şevk-i hüsnüñ¹⁶⁵⁸ beni dil-beste-i zencîr eyler
- 3 Neşve-i cām-ı melâmet beni tağyîr idemez
Mâye-i ‘aşk-ı Hudâ gönlüme te’sîr eyler
- 4 İstese ger kalemüm âyîne-i tab^c umda
Cezbe-i şüret-i tağkîkde taşvîr eyler
- 5 Dildedür mihr-i cihân-tâb-ı hağkîkat ammâ
Zerresin fehm idemez dil yine tağşîr eyler
- 6 Hâlden kâle getürmek nice mümkindür anı
Âteş-i râz-ı nihânuñ beni dil-gîr eyler
- 7 Tab^c -ı Yârî’de görüñ feyz-i ilâhî neymiş
Kalemi mâ-ğaşal-i noğtayı tağrîr eyler

114*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Cününüm beste-i gîsü-yı cânân olduğumdandır
Ġamum hep kûşe-gîr-i genc-i zindân olduğumdandır
- 2 Elüm çekmek benüm âlâyiş-i kayd-ı ta^c alluğdan
Der-i mey-ğânede âlüde-dâmân olduğumdandır
- 3 Müdârâ kılduğum ey bağt şanma saña ħavfumdur
O da âzürde-ğâl-i çarğ-ı gerdân olduğumdandır

¹⁶⁵⁷ Kenâr-ı
* 113: 93a.
¹⁶⁵⁸ ‘aşkuñ
* 114: 93a.

- 4 Bu h̄āb u bu taḥayyür bilmezem bende ne ḥāletdür
Meger ālūde-i dārū-yı hicrān olduḡumdandır
- 5 Güşād olduḡı dāḡ-ı sīnem esrār-ı nihānum hep
Yüzüñ gördükçe hep çāk-i girībān olduḡumdandır
- 6 Bu hoş-ṭarz u nev-āyīne selāset virmek ey Yārī
Edīb-i nükte-gūy-ı¹⁶⁵⁹ bezm-i ʿ irfān olduḡumdandır

115*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁶⁶⁰

- 1 Fikr-i mūy-ı ḥaṭ u ebrūsı dil ü cāna şıḡar
Per-i pervāneyi gör şemʿ -i şebistāna şıḡar
- 2 Dildedür mihr-i cihān-tāb-ı maḥabbet ammā
ʿ Arş u ferşe şıḡamazken dil-i insāna şıḡar¹⁶⁶¹
- 3 Dāḡlar olsa taḥammül idemez bir şerere¹⁶⁶²
Tāb-ı ʿ aşkuñ yine lā-büd dil-i sūzāna şıḡar¹⁶⁶³
- 4 Göz yaşın şevk-ı ḡamuñ dīdede cūşān eyler
Ḳaṭreler seyl-i revān olsa da ʿ ummāna şıḡar

116*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___¹⁶⁶⁴

- 1 Mey-i ʿ aşkuñla sermest olduḡum mestāne yazmışlar
Şaçuñ zencirine bend olduḡum dīvāne yazmışlar
- 2 Miyānuñ ḥasretinden mūya döndüḡümü naḡḡāşān
Anı bir kıll ḡalemlerle şafḡa-i dīvāne yazmışlar
- 3 Görüp ʿ ayş-ı müdāma meylümi hem-bezm-i şāhānam
Hemişe Cem gibi destümde bir peymāne yazmışlar

¹⁶⁵⁹ senc-i

* 115: 93a.

¹⁶⁶⁰ Bu gazel nâ-tamām olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

¹⁶⁶¹ Bu beyitte *وَلَكِنْ وَسِعْتِي سَمَاءٌ بِي وَلَا أَرْضِي* وَلَكِنْ وَسِعْتِي قَلْبَ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ “Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü’min kulunun kalbine sığarım” hadîs-i kudsîsine telmih vardır. bkz. Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*,

¹⁶⁶² âtesine

¹⁶⁶³ Bu beyitte şu âyete telmih vardır: *وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ ۚ قَالَ لَنْ نَرَاكَ إِلَىٰ الْجَبَلِ فَأَنْظُرْ إِلَىٰ الْجَبَلِ فَإِنِ اتَّخَذَ الْجَبَلُ بِرُءُوسِهِ ظِلًّا لِمُوسَىٰ فَلَمْ يَرَهُ فَجَاءَهُ ظِلُّهُ مِنَ الْجَبَلِ وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ* “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur’a) gelip de Rabbi onunla konuşunca "Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!" dedi. (Rabbi): "Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki:

“Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” Kur’ân-ı Kerîm, A’râf, 7/143. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 458-459)

* 116: 93a.

¹⁶⁶⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 4 Per ü bâli tütüştüştür deyü süz-ı derünından
Beni sen şem^ç -i hüsne düstüm pervâne yazmışlar
- 5 Muşavvirler güzel taşvîr etmiş Kays u Ferhâd'ı
Dil-i dîvânemi bir çehrede ammâ ne yazmışlar
- 6 Dil-i Yârî esîr-i bend-i zencîr-i cünûn oldı
Deyü fi'l-cümle hâlüm ol şeh-i devrâna yazmışlar

117*

— . — / — . — / — . — / — . —

- 1 Gird-i ruhsârında gâhî ceste ceste mü biter
Rengi nâzük perçemi bir sünbül-i hoş-bü biter
- 2 Öpse ^ç aşık ruhlarıñ gonce gibi kalur yeri
Şanki gülzâr-ı leâfetde gül-i hod-rû biter
- 3 Haţţ-ı nev-hîzinde la^ç li sürh-reng olsa n'ola
Sebze-zârında bu bâğuñ kırmızı âlû biter
- 4 Tekye itdükçe zenahdâna benân-ı destini
Ber-kalem işlenme nâzük yârüme şeftâlû biter¹⁶⁶⁵
- 5 Bir şebistândur siyeh zülfüñ ruhuñ mâh-ı münîr
Terbiyet-bağşende-i mehle nice şebbû biter
- 6 Mübtelâdur hulq-ı Yârî dūd-ı ^ç anber-bârına
Anuñ için herkesüñ bağında tenbâkû biter

118*

— . — / — . — / — . — / — . —

- 1 Dest-i melâmet Yūsuf' uñ her demde dāmânındadır
^ç İşmet Züleyhâ'nuñ yine çâk-i giribânındadır
- 2 Bî-tâb olur dil görmese tâb-ı ^ç izâruñ bir gice
Germiyyeti pervânenüñ şem^ç -i şebistânındadır
- 3 Dil düşmede geh pâyına geh kûşe-i dāmânına
Bağsañ yine her rûz u şeb zülf-i perişânındadır
- 4 Birini nâlân eylemiş birini hayrân eylemiş
Şubh u mesâ' ol âfetüñ gönlüm gözüm yanındadır

* 117: 93a.

¹⁶⁶⁵ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

* 118: 93b.

- 5 Ol zülf-i ferhālũñ gibi dest¹⁶⁶⁶ ü dil-i Yārī hemān
Fikr-i girībānındadır sevdā-yı dāmānındadır

119*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Eşk bī-deryā ki her dem çeşm-i giryānumdadur
Dürr-i şehvār-ı maḥabbet mevc-i ‘ummānumdadur
- 2 Zerre-veş maḥv-ı vüçüd itdüm velī baḫsañ yine
Cevher-i mir’āt-i ma‘ nā ṭab‘ -ı pinhānumdadur
- 3 Ben ki gencūr-ı emīnem baña şor āşārını
Genc-i esrār-ı ḫaḫīḫat ḳalb-i vīrānumdadur
- 4 Mū-şikāf-ı nükte-sencem ṭartarum bir ḫarf ise
Cevher-i yektā-yı ma‘ nā ṭab‘ -ı mīzānumdadur
- 5 Bī-vüçüdam zerre-veş āyīne-i dilde velī
Şeş cihāt-ı ma‘ rifet taşvīr-i lem‘ ānumdadur
- 6 Tā ezelden ḳaṭre-i nīsān-ı feyz-i fiṭratam
Gevher-i yek-dāne-i ḫikmet dil ü cānumdadur
- 7 Enverī-i ‘ālemem tāriḫ-i nisyāndan beri
Şu‘ le-i şem‘ -ı sūḫan bezm-i şebistānumdadur
- 8 Neşve-i şahbā-yı nazmum dehri Yārī mest ider
Çāşnī-i cām-ı ma‘ nā bezm-i ‘irfānumdadur

120*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Furşat¹⁶⁶⁷ ki nümāyān ola ‘işmet ne belādur
‘Uşşāḳ-ı şerim-nāke şadāḳat ne belādur
- 2 Bilmez misin ey ‘āşık-ı mecrūḫ u fütāde
Ol ğamze-i ḫūn-rīz ile ülfet ne belādur
- 3 Bes tīr-i teġāfūl nıgeh ü çeşm ü müjeñden
‘Uşşāḳ-ı dil-efgāra ‘adāvet ne belādur
- 4 Bir nīm-nıgāh-ile esīr itdi cihānı
Cāvid midür ol ğamze-i āfet ne belādur

¹⁶⁶⁶ cān

* 119: 93b.

* 120: 93b-94a.

¹⁶⁶⁷ Vuşlat

- 5 Zerd etme yüzüñ kâhrübâ gibi cihânda
Tâ bir kıl için cezbe-i minnet ne belâdur
- 6 ‘Uşşâka yeter nağme-i kânûn-ı melâmet
Ey zâhid-i nâ-sâz naşîhat ne belâdur
- 7 Hüm-hâne tururken n’iderüz mesned-i şâhı
Vaḥdet var-iken ‘âlem-i keşret ne belâdur
- 8 Ol rind-i sebük-rûḥa yeter bir tolu sâğar
Yâ sâye-i gül başına şıḳlet ne belâdur
- 9 Dil-dâde-i serv-i ḳad-i yâr olma ḳo Yârî
Endîşe-i ğavġâ-yı ḳıyâmet ne belâdur

121*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —¹⁶⁶⁸

- 1 Güllere gerçi gülistân-ı cihân hep ḥâr olur
‘Andelîbe şevḳ-ı gülle gül gül-i gülzâr olur
- 2 Serde ‘abâsı ‘âlem yâ lâceverdî ḥayme olur
Dûd-ı hiç-â-hiç-i âhum her ḳaçan devvâr olur¹⁶⁶⁹
- 3 Bülbül anı ḥûn-ı dille besledi câmı gibi
Şanma her bir ğonceyi gülbünde ḥâr-âzâr olur
- 4 Kendü ḳan-ile idüp tecdîd-i erkân-ı vuzû’
Her şehîd-i ‘aşḳ olan Manşûr-veş ber-dâr olur
- 5 Gülşen-i ‘âlem ser-â-pâ ḥâr-zâr olsa ne ğam
Merd-i âġâhuñ fezâ-yı sînesi gülzâr olur
- 6 Dest-i sâḳî-i ezelden nûş iden bir cür‘ay
Ḥaşre dek keyfîyyet-i cāvîd ile hüşyâr olur
- 7 Tıttışur pîrâmen-i çeşmüm nigâh etsem eger
Ne ‘aceb şem‘-i cemâlûñ böyle âteş-bâr olur
- 8 Ḥaşr olunca ser-be-zânû bürde-i efkârdur
Çeşm-i Yârî ḥûb-ı ḥayretten ḳaçan bîdâr olur

* 121: 93b.

¹⁶⁶⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶⁶⁹ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

122*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁶⁷⁰

- 1 Nüş-dārūsın ḥakīm-i dehr kim der-kār ider
Pānzehr-ile anı perverde-i¹⁶⁷¹ cedvār ider
- 2 Ol kalem parmakları oḡşar dehān u ḥaṭṭını
Gūyiyā ḥ̄ānende meşq-i kār-ı mūsikār ider
- 3 Eylesün şem‘ -i cemālün āteş-efrūz-ı ḥayā‘
Bezm-i şevķi tāb-baḡş-ı şu‘ le-i envār ider
- 4 Tırrresin perçin idüp pīrāmen-i pīşānına
Perçemi sūnbül gibi pīrāye-i destār ider
- 5 Gör şarāb-ı ḥikmet-āmīzini sākī-i ezel
Bir kadeḫde ‘ākılı hem mest hem ḥüşyār ider
- 6 ‘Andelībün feyz-i āh u ḥandesin Yārī göre
Gülşeni geh gülsitān [u] gāhī sūnbülzār ider

123*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 Şeh-i bezm-i ḥayālem bāde feyz-i cāvidānumdur
Elümde ḥāme gūyā sākī mu‘ ciz-i beyānumdur
- 2 Degül ruḡsāre-i gül-berg-i terde ol ḥaṭ-ı nev-ḥīz
Gül-i baḡtumda zāhir olmiş āşüb-ı ḥazānumdur
- 3 Şeh-i iklīm-i ‘irfānem dükenmez ḥaşre dek dāyım
Göñül cevherle māl-ā-māl-i genc-i şāygānumdur
- 4 Süḥan-ver ‘andelīb-i naḡme-sāz-ı şāḡ-ı tecridem
Tenümde dāḡlar hep tāze bitmiş gülsitānumdur
- 5 Ḥarāb-ı cām-ı ‘aşkam şerḡalarla na‘ l-i ḥūn-ālūd
Riyāz-ı sīnem üzre naḡl-i şāḡ-ı erguvānumdur
- 6 Dil-i Yārī ḥalāş olsa n’ola kayd-ı ta‘ alluḡdan
Ḥaṭ-ı nev-ḥīzi zīrā nüşa-i emn ü emānumdur

* 122: 93b.

¹⁶⁷⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶⁷¹ āmilḡte-i

* 123: 94a.

124*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Cezbe-i hüsn-i maḥabbet ‘aqlı bī-ārām ider
Neşve-i cām-ı melāmet ‘aşıķı sersām ider
- 2 ‘Aql ile tedbīr olunmaz ‘aşķ ile rüsvā gerek
Vuşlata ṭālib olanlar kendüsin bed-nām ider
- 3 Bezm-i ‘aşķuñ gibi olmaz ‘aşıķa bir mey-gede
Naķd-i hüş u kārını der-dest-i şevķ-ı cām ider
- 4 Her ne deñlü ‘aql baḥş etse ‘uyüb-ı levmden
Anı pīr-i ‘aşķ bir sözle yine ilzām ider
- 5 Ḥaķ budur ‘aşķ-iledür bu vecd-i rüḥānī dile
Bir nefesde ādemi şāyeste-i ilhām ider
- 6 Görmedüm Yārī gibi bir rind-i bezm-ārāyı kim
Her gice bir şüh-ı meh-ruḥsār-ile aḥşam ider

125*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — — ¹⁶⁷²

- 1 Zebānum gevher-i āşār-ile derc-i ma‘ānīdür
Derūnum nükte-i esrār-ile genc-i nihānīdür
- 2 Cevāhirle pür etmiş anı feyz-i ḥikmet-i Bārī
Dehānum şöyle māl-ā-māl-i genc-i şāygānīdür
- 3 Ŗomiş anda emānet ‘aşķ-ı ta‘vīz-i güher-bārın
Anuñçün dil-i emīn şādıķu’l-ķavl-i emānīdür
- 4 Cihānuñ şeş cihātın devr ider göz yumup açınca
Göñül çarḥ-ı berīnuñ bir hümā-yı lā-mekānıdur
- 5 Ser-ā-pā dāğlarla zīnet etmiş sīnesin Yārī
Ezelden bāğbān-ı verd-i ‘aşķuñ gülsitānıdur

126*

— — . / . — — . / . — — . / . — — ¹⁶⁷³

- 1 Dānāyı felek şaff-ı ni‘āl-i ¹⁶⁷⁴ sitem eyler
Nādānı serā-perde-nişīn-i ḥarem eyler

* 124: 94a.

* 125: 94a-93b.

¹⁶⁷² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 126: 94a.

¹⁶⁷³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶⁷⁴ post-nişīn-i

- 2 Bir reng virür bādesine sākī-i devrān
Her cür' asın ālūde-i reng-i baqam eyler
- 3 Gör lu' be-i meyşūm-nihādān-ı liyāmı
Her va' dine sevgend ü dürūğ u qasem eyler
- 4 Sīnem n'ola şerh-ile dīrahtāna dönerse
Her naqlını ārāyış-i bāğ-ı İrem eyler
- 5 Zāğān-ı cihān-sāz-ı nevāzende-i ' ālem
Her perdede āheng-i sūrūd-i naqam eyler
- 6 Mey-ḥānede bir rind-i gedā köhne ḥaşīrin¹⁶⁷⁵
Reşk-āver-i evreng-i şehān-ı ' Acem eyler
- 7 Tīz-āb qatar ehl-i dilūñ aşına Yārī
Nādānı felek ğarq-ı na' īm-i ni' am eyler

127*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —¹⁶⁷⁶

- 1 Her qačan kim dūd-ı āhum evc-i a' lāya çıkar
Şan bir ejderdür zemīnden çarḥ-ı vālāya çıkar
- 2 İstese şeh-bāl-i himmetle eger şeh-bāz-ı dil
Bir nefesde āşiyān-ı evc-i ' anqāya çıkar
- 3 Baq dü-peyker kevkeb-i bahtına ol māhuñ hele
Zühre-veş Hārūt-ile tā burc-ı Cevzāya çıkar
- 4 Ğonce-tıflın sebz ' imāmeyle görüp ikrām idūñ
Aşlı zīrā nesl-i pāk-i āl-i Zehrā'ya çıkar
- 5 Göz yaşı cūşān olur şād-ı revān-ı dīdeden
Gūyiyā fevvāreden her qatre bālāya çıkar
- 6 Sensin ey Yārī o ḥūn-sālār-ı erbāb-ı sūḥan
Süfre-i nazmuñ bütün ā' lā vü ednāya çıkar

128*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

- 1 Mezāk-ı cām-ı vaşlın ' āşık-ı nā-kām olandan şor
Meyūñ keyfiyyetin ḥamyāze-ğīr-i cām olandan şor

¹⁶⁷⁵ ḥaşīr: ḥaşīr

* 127: 94a.

¹⁶⁷⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 128: 94b.

- 2 Ne zulmet olduğın vādī-i zülf-i ‘anber-efşānuñ
Anı meh gibi bir seyyāh-ı Çīn ü Şām olandan şor
- 3 Ümīd-i vaşl kim māhūlyā-yı ‘aql ile olmaz
Anı bir keyf-i cām-ı ‘aşk-ile sersām olandan şor
- 4 Gerek şevk-ı¹⁶⁷⁷ mecāzīde gerek ‘aşk-ı haqīkatde
Melāmet ‘ālemini ‘āşık-ı bed-nām olandan şor
- 5 Ne feyz-i cezbe vardur naqş-ı kilk ü tab‘-ı Yārī’de
Anı şüret-gerān-ı şafha-i ilhām olandan şor

129*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Dili şad-pāre kılsa zaḥm-ı ‘aşkuñda ne hālet var
Ki her bir pāresinde lāle-veş bir dāğ-ı ḥasret var
- 2 Göñül āyīne-i meclā-yı envār-ı hidāyetken
Yine baqsañ ğubār-ı inkisārından küdüret var
- 3 Nice şīrīn mezāḳ etsün derūnum sākī-i devrān
Dilümde cür‘a-ı zehr-ābe-i cām-ı melāmet var
- 4 Sülük itmek tarīk-i ‘aşka āsāndur velī ammā
Ḥazer kıll kim o yolda semt-i vādī-i melāmet var
- 5 Kõomaz bir yerde ārām etmege ‘aşkuñ dil-i zārı
Yine senden saña ey şūḥ-ı devrānum şikāyet var
- 6 Nedür bu rūzigāruñ miḥnet-i pey-der-peyi Yārī
Ne fikr-i ‘aşka ğāyet var ne hicrāna nihāyet var

130*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Ser-i destār-ı rinde sāye-i gül bār-ı minnetdür
Benān-ı ehl-i ‘aşka çīden-i gül ḥār-ı zaḥmetdür¹⁶⁷⁸
- 2 Eger ḥalvet-keş-i deyr-i muğān olsa dil-i ‘āşık
Aña kār-ı ma‘işet cām-ı furşat¹⁶⁷⁹ u nūr-ı himmetdür
- 3 Raķībi katl idüp ben ‘āşık-ı bīmārı şād eyle
Meded te’ḥīr itme bu maḥal zīrā ğanīmetdür

¹⁶⁷⁷ meyl-i

* 129: 94b.

* 130: 94b.

¹⁶⁷⁸ zaḥmet: zaḥmet

¹⁶⁷⁹ ‘işret

- 4 Ne dem kim rāz-dān-ı sīne olsa şāhid-i fikri
 Ḥayāl-i vuşlatı ḥāyīde-i engüşt-i ḥayretdür
- 5 N'ola çāk-i girībān etse dāyım sīne-i ' aşık
 Taḥammül nice etsün āteş-endüz-ı ḥarāretdür
- 6 Girībān-çāk olursın açılup ey gonce-fem ammā
 Beni gördükçe gülmezsın açılmazsın ne ḥāletdür¹⁶⁸⁰
- 7 Ne deñlü eylese taşmīm-i bed-kārı kişi Yārī
 Ser-encāmı anuñ biñ āh-ile genc-i nedāmetdür

131*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ¹⁶⁸¹

- 1 Göñül ki dāğların lāle gibi¹⁶⁸² ber-ser ider
 Qarīn-i çeşm-i nigāhuñ¹⁶⁸³ olursa ser-ber ider
- 2 Bu rüzigārda gül pādişāh-ı gülşen iken
 Vücūd-ı nāzükine ḥār-zārı pister ider
- 3 Şafaq-mişāl felek dāğ yaqmağa serine
 Süḥānı penbe ider āfitābı aḥker ider
- 4 ' Aceb mi Ḥāfız-ı şānī dinürse tıfl-ı dile
 Hemīşe āyet-i nūr-ı cemālūñ ezber ider
- 5 ' Arazla cevheri bu rüzigār-ı nā-merbüḥ
 Geh esfel ü geh i' ādeli nā-ber-ā-ber ider
- 6 O cām-ı bāde ki olmaya dest-i dilberden
 Dimāğı lāle-i bī-bū gibi mükedder ider
- 7 Şunınca cām-ı leb-ā-leb o şuḥ gendüm-gün
 Dili benefşe şarābı gibi mu' aḥtar ider
- 8 Suḥūr-ı şafḥa-i hicrānı yazmağa Yārī
 Teninde zāhir olan üstüḥ'ānı mıştar ider

132*

_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

- 1 La' lūñ tekellüm eylese ' uşşāk mest olur
 Ğamzeñ su' āle başlasa āfāk mest olur

¹⁶⁸⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 131: 94b.

¹⁶⁸¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶⁸² reste reste

¹⁶⁸³ ḥüsn-i kabūlūñ

* 132: 95a.

- 2 Ebrûlaruñ yanında görüp çeşm-i mestüñi
Dâyim şafağ-mişâl bu nüh tāk mest olur
- 3 Yazsam havâşş-ı neşve-i şahbâ-yı la' lüñi
Destümde hep şahîfe-i evrāk mest olur
- 4 Bezl eylesem haķîkat-i ' aşkuñ şarâbını
Bir cür' asında ser-te-ser âfāk mest olur
- 5 Yârî şarîr-i hāmem olunca terāne-sāz
Nāy-ı tarabla nāle-i ' uşşāk mest olur

133*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Ğamzeñ ne dem ki çeşmüñ ile hem-zebân olur
' Uşşāka her nigeh sebep-i terk-i cān olur
- 2 Böyle qalursa ğamze-i nāz-ı teġāfûlüñ
Her bir kirişme âfet-i cān-ı cihān olur
- 3 Ğamzeñ eger ki böyle çekerse cihāna tîĝ
Ĥûn-ı şehîd-i ' aşq zemînden revān olur
- 4 Tûṭî-i cān u dil kafes-i sînede müdām
Āyîne-i cemālüñi ister ṭapan olur
- 5 Āĝûşa çekse sîne-i Yârî vişâlde
Yârî şeh-i ser-âmed-i deryā vü kân olur

134*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Bahār-ı şevk baña bir küşāde lâle yeter
Ğarāz-ı gül is' eger bir tolu piyāle yeter
- 2 Görüñ melâlet-i sevdâ-yı ' aşkumuñ eşerin
Ki bir gice elemüm şad hezār sâle yeter
- 3 Biraz da miḥnet-i hicrāna olalum mu' tād
Bu deñlü fikr-i dil emniyye-i vişāle yeter
- 4 Biraz da pâdişeh-i lâ-yezāle yalvaralum
Ṭaleb-nişār-ı kerem çarḥ-ı pür-zevāle yeter
- 5 Yetişdi Muḥteşem'e Yârî ḥusrev-i sūḥanum
Sür esb-i ṭab' uñı tâ ' arşa-i kemāle yeter

* 133: 95a.

* 134: 95a.

135*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 H̱ikmetin gerçi ẖakīm-i ‘ aşk kim der-kār ider
H̱ızr¹⁶⁸⁴ olursa yine q̱alb-i ‘ aşığı bīmār ider
- 2 İmtidād-ı neş‘e-i ūlā virür gerçi neşāṭ
İmtidād-ı neş‘e-i şānī ebed hüşyār ider
- 3 Āfitāb-ı dil o deñlü müstefiz-i ‘ aşkdur
Zerre-i nā-çize baqsa kevkeb-i nevvār ider
- 4 Ki edeb-senc-i ẖıreddür ki sebaq-ẖān-ı cünün
H̱ālet-i ‘ aşk ādemi hem mest hem hüşyār ider
- 5 Ğam degüldür zaḥm-ı hicrān-ile bīmār olsa dil
Merhem-i vuşlat yine günden güne tīmār ider
- 6 Biñ yıl olsa vaqt-i şām-ı vaşl çarḥ-ı vājgün
Anı bir sâ‘ at olınca şubḥ-ı pür-envār ider
- 7 Setr-i şevb-i Ka‘be-i behcet yine tecdīd olur
Zülf-i perçinin ne dem pīrāye-i ruhsār ider
- 8 Gör ne deñlü tiz-destdür ğamzesi ol āfetūñ
Ṭarfetü‘l-‘ ayn içre sīnem bir gül-i gülzār ider
- 9 Dīde-i giryāna gelse fikr-i zülf ü ‘ ārižuñ
Bezm-i ğamda güyyiā bir şīşe-i ezhār ider
- 10 Şu‘le-i dāğ-ı derūnın bī-ser ü sāmān-ı ‘ aşk
Lāle-i āteş-fürüz-ı gülşen-i efkār ider
- 11 Şīşe-i dilde leb-ā-leb olsa sünbül gül ü mül
Būy-ı zülf [ü] reng-i la‘l ü ‘ ārižuñ izhār ider¹⁶⁸⁵
- 12 Nağm‘alup her mışra‘ı Yārī şarīr-i ẖāmeden
Satr-ı tūmār-ı kelāmum kār-ı mūsīkār ider

136*

. — . — / .. — — / . — . — / .. — ¹⁶⁸⁶

- 1 Dil-i fütāde ser-i kūy-ı yāra düşmişdür
Ğarīb q̱adri bilinmez diyāra düşmişdür

* 135: 95a-95b.

¹⁶⁸⁴ H̱ızr: H̱ızr

¹⁶⁸⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 136: 95a-94b.

¹⁶⁸⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Sirişk-i dāde yine atreler nişār itdi
Şādef içindeki d rler kenāra düşmişdür
- 3 ‘ Aceb mi keşti-i dil bulsa Şimdi eyyāmın
Aña muvāfık olan rüzigāra düşmişdür
- 4 Bu bāgbān-ı fenā’ g r ne perveriş eyler
G l-ile g nceleri hār-zāra düşmişdür
- 5 emende her birin n ellerinde peymāne
Şāfā-yı meclisimiz lālezāra düşmişdür
- 6 Delil   rehberimiz baht-ı saht-g şumdur
Anuñ iun yolumuz seng-sāra düşmişdür
- 7 Kim oldu ehl-i dil n vefk-ı baht-ı nā-kāmı
Meger yed-i felek-i nā-bekāra düşmişdür
- 8 Hezār haclet¹⁶⁸⁷ ile Yārī-i ser-efkende
G bār-ı ferş-i der-i Kird-gāra düşmişdür

137*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ¹⁶⁸⁸

- 1 Her Şerer kim Bī-s t n’ da seng-i hārādan ıkar
S z-ı āh-ı K h-ken’d r tā süveydādan ıkar
- 2 Genc-i ma’ nā her dil-i nā-pākden etmez zuh r
Kāndan zer bāgdan g l derse deryādan ıkar
- 3 S zen-i āhum geerse aqlas-ı gerd ndan
Hırka-i peŐmine-d zī-i Mesihā’dan ıkar
- 4 D de eşkin yo yere pā-māl ider ammā dirig
Ol Őādef-perver ola l ’l -yi yektādan ıkar
- 5 D de giryān olduğınca atreler rizān olur
Dāne dāne dürr-i yektādur ki deryādan ıkar
- 6 BağŞ-i eŐkāl-i azāyā eylese ‘ ārif eger
Şanma kim müntic olup Őuđrā v  k brādan ıkar
- 7 Feyz-i Bārī bir faa etmiş ziyāde nām-geh
İsm n ey Yārī senün fetĐ-i mu’ ammādan ıkar

¹⁶⁸⁷ haclet: haclet

* 137: 95a.

¹⁶⁸⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

138*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ¹⁶⁸⁹

- 1 Dil ārzū-yı dīde-i mestūnle ḥastedür¹⁶⁹⁰
Cān fikr-i kayd-ı ‘ uqde-i zūlfūnle bestedür
- 2 Şahbā-yı vuşlata nice etsün taḥammüli
Peymāne-i vücūd-ı tehī hem şikestedür
- 3 ‘ Uşşāk zār-ı cān-ile kırbān olur aña
Ḥūn-ı helāl o ğamze-i ḥūn-rīz [ü] mestedür
- 4 Her yāresinde mihr-i cemālün görem deyi
Ḥayli zamāndur āyīne-i dil şikestedür
- 5 Ey server-i serīr-i serāy-ı ğurūr olan
Ol çeşm-i mest pister-i nāz üzre ḥuftedür
- 6 Yārī ‘ uhūd-ı vāşık-ı efrād-ı kāyināt
¹⁶⁹¹ قَالُوا بَلَىٰ da cümlesi rüz-ı elestedür

139*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 Degül қа‘ r-ı zenaḥdān ehl-i ‘ aşkuñ tīre-çāhıdır
Degül ebrū-yı pür- ḥam¹⁶⁹² kıavs-i taqđır-i ilāhıdır
- 2 Ne ebrū tā‘ at-āmūz-ı ḥarīm-i cāmi‘ -i behcet
Ki tā rüz-ı ezel erbāb-ı ‘ aşkuñ kıble-ġāhıdır
- 3 Degül zūlf-i girih-ġir-i mu‘ anber-tıynet-i ḥoş-bū
Meger sünbüsitān-ı ḥayme-i tarf-ı külāhıdır
- 4 Yazarken kilik-i naḳkāş-ı kıader bir kıatre tamladımış
‘ İzārı şafḥasında şanma kim ḥāl-i siyāhıdır
- 5 Ne deñlü ğamzesi ḥışm etse cān-ı ‘ aşık-ı zāra
Yine la‘ l-i leb-i şekker-feşānı ‘ özr-ḥ‘ āhıdır
- 6 Ḥaḳāyık-perver-i ma‘ nā-yı nazm-ı pākūñ ey Yārī
Ḥıred-sencān-ı dehrūñ bā‘ iş-i rüşd intisābıdır

* 138: 95a.

¹⁶⁸⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶⁹⁰ ḥaste: ḥaste

¹⁶⁹¹ Qalū belā: Evet, dediler. Kur’ân-ı Kerīm, A’raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ وَذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 488)

* 139: 95b.

¹⁶⁹² çin

140*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Tab^c um fehīm-i¹⁶⁹³ nükte-i ^c irfān-ı feyzdür
Nuṭṭum sebaḳ-ṭırāz-ı debistān-ı feyzdür
- 2 Siḥr-āferīn-i nādire-sencem ki her sözüm
Şāyeste-ṭab^c -ı nükte-şināsān-ı feyzdür
- 3 Her reşḥ-i nazm-ı pāk ki ḥāmem çekīd'ider
Güyā revān-ı çeşme-i ḥayvān-ı feyzdür
- 4 Ol kāşif-i ḥaḳāyık-ı nazmmem ki sözlerüm
Vird-i zebān-ı sübhā-güzārān-ı feyzdür
- 5 Ol nāzım-ı şadef-sülḥanam nazm-ı pākümüñ
Her ḥarfı silk-i gevher-i ^c ummān-ı feyzdür
- 6 Vaḥy-āzmā-yı nādire-güyam ki her sözüm
Ārāyiş-i¹⁶⁹⁴ şaḥīfe-i dīvān-ı feyzdür
- 7 ẖudsi-nevā-yı zemzeme-sāzem terennümüm
Şevḳ-āzmā-yı bezm-i sürüşān-ı feyzdür
- 8 Yārī derūnum oldı ḥıyābān-ı ma^c rifet
Her ma^c nā anda ḳaṭre-i nīsān-ı feyzdür

141*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ¹⁶⁹⁵

- 1 Ğamze-i ḥūn-rīzi kim müjgānı şaff-endāz ider
Göz yumup açınca biñ ceng-i maşāff āgāz ider
- 2 Meh nücüm içinde bedr olmakla buldı imtiyāz
Ḥaḳ seni ḥübān içinde cümleden mümtāz ider
- 3 Fikret-āmüzān-ı vaşluñ zann iderler kim seni
Sīm-i eşk-i rüy-ı zerle kendüye dem-sāz ider
- 4 Nīm-bismil eylemez hiç küştegān-ı ^c aşkıñı
Ğamze bir kāra şürū^c etse ^c aceb ser-bāz ider
- 5 Şāne perdāz eyledükçe zülf-i ^c anber-tārını
Şīvesinden ol benān-ı sīm-i ḥāmın kāz ider

* 140: 95b-96a.

¹⁶⁹³ edīb-i

¹⁶⁹⁴ Ser-nāme-i

* 141: 95b.

¹⁶⁹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Üft ü hiz-i mest [ü] hayrāmı olan üftādesin
Yolda görse ʔanz-ı güne hānde ile nāz ider
- 7 Her biri ağızına Yārī urdılar mühr-i sükūt
Şanma kim erbāb-ı ma‘ nā şimdi keşf-i rāz ider
- 8 Ebr-i ‘abāsı ‘alem olur serinde ‘aşkuñ
Her kaçan kim dūd-ı āhın ʕarḥa şukḳ’-endāz ider

142*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Cūy-ı ma‘ nā dilde şevḳ-ı nazm ile pür-cūş olur
Mevc-i deryā-yı belāgat reşkden hāmūş olur
- 2 ‘Andelībem nağme-i tevḥīde āgāz eylesem
Ḳudsiyān-ı ‘arş şāḥ-ı gül gibi hep gūş olur
- 3 Vaşf-ı cāmı eyledükçe sākī-i rengīn-edā’
Görmedin nūş itmedin cān u ḥired bī-hūş olur
- 4 Vāḳıf-ı esrār-ı ma‘ nā olmayınca söylemez
‘Ārif-i vaḥdet-nişīn-i rāz olan hāmūş olur
- 5 Yārī-i rind-i cihānem keyf-i cām-ı nazmumı
Cāmī-i devrān alsa destine medhūş olur

143*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

- 1 Göñül kim tāb-baḥş-ı¹⁶⁹⁶ pertev-i mir’āt-ı ḥüsnüñdür
Yine baḳsañ içinde cilve-ger hep zāt-ı ḥüsnüñdür
- 2 Benem ol lā-mekān-seyr āfitāb-ı ‘ālem-i ḥikmet
Ki eczā-yı vücūdum cümleten zerrāt-ı ḥüsnüñdür
- 3 Dil inler dīde aḡlar ḥālet-i sevdā-yı ‘aşkuñla
Muḥaşşal her biri da‘ vā-yı كُنْ¹⁶⁹⁷ işbāt-ı ḥüsnüñdür
- 4 Nice biñ nükte-i mübhem nihāndur ḥaṭṭ-ı pāküñde
Ol ebrū siyeh-i ser-şüre-i āyāt-ı ḥüsnüñdür
- 5 ‘Aceb mi dīde-i cānı ziyā-baḥş olsa Yārī’nüñ
Dilinde cilve-sāz-ı nūr olan mir’āt-ı ḥüsnüñdür

* 142: 96a.

* 143: 96a.

¹⁶⁹⁶ şu‘ le-yāb-ı

¹⁶⁹⁷ kün:Ol! Kur’ân-ı Kerīm’de âyetlerde كُنْ فَيَكُونُ şeklinde geçen bu ibare “Ol (der) o da oluverir” manasına gelmektedir.Âyetler için bkz. Bakara, 2/117; Âli İmrân, 3/47, 59; En’âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsin, 36/82; Mü’min, 40/68.

144*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Dime insāna dehrüñ âteş-i qahrı gezend eyler
Cihān pür-âteş olsa cismini ārif sipend eyler
- 2 Qomaz bir hālde bu rüzigār elbette insānı
Ġubār olsañ da yine gāh pest ü geh bülend eyler
- 3 Nice söyleşmek olur bu iki nādān-ile yā Rab
Felek neşlerse baht geçer ü anı dil-pesend eyler
- 4 Döker zülf-i siyāhın gül gül eyler ruhların dilber
Meger güldestesin müşgīn bir şīm ile bend eyler
- 5 Miyān bendin çözer evvel hem alur sīneye anı
Semend-i ṭab^ç ina ol şūhı Yārī sīne-bend eyler

145*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____¹⁶⁹⁸

- 1 Cām-ı la^ç lin nüş iden mestāneler hüşyār olur
Bend-i gīsūsın çeken dīvāneler nā-çār olur
- 2 Gülsitānı mekteb-i gülşende itmām itdiler
Manṭıku't-ṭayr oқыyup her murğ bir ^ç Aṭṭār olur¹⁶⁹⁹
- 3 ^ç Aşq-ı derūndan ne bilsün ^ç āşıq-ı zār olmayan
Hāl-i bīmārı bilür ol kimse¹⁷⁰⁰ kim bīmār olur
- 4 Bī-meżākān bādenüñ keyfiyyetin fehm idemez
Cür^ç asın nüş etse keyf-i cür^ç ası cedvār olur
- 5 Gülşen-i vaşla giren cennet-serāy ^ç adne irer
Naḥl-i qaddine iren elbette ber-hürdār olur
- 6 Sīne-i billürını būs iden ol sīmīn-tenüñ
Teng-dest olsa ne deñlü mālīk-i dünyā olur
- 7 İstemez nüh ḥum-ı eflāk olsa māl-ā-māl eger
Bir qadeḥ mey ^ç āşıka sermāye-i efkār olur
- 8 Cām-ı leb-rīz-i maḥabbetden iden bir cür^ç a nüş
Ḥaşre dek ^ç aql u deli hem mest hem evkār olur

* 144: 96a-96b.

* 145: 96a.

¹⁶⁹⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁶⁹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁰⁰ bīmār kim

- 9 ʿAks-i ruḥsârı düşe âyîne-i câm-ı meye
Güiyâ devr-i şafaḡda mâh-ı pür-envâr olur
- 10 Hâme-i resm¹⁷⁰¹-âzmâ destümde Yârî sihr ile
Naḡş-ı Çîn-i çehre-pîrâ-yı büt-i Ferḡâr¹⁷⁰² olur

146*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Sâķî meded şun sâġarı¹⁷⁰³ zevķ [u] şafâ' hengâmıdır
Bu bezm eski bezmdür ol câm ise Cem câmıdır
- 2 Bir nîm-câmın şund'o meh keyfi bütün dünyâ deġer
Ol câm câm-ı Cem mi yâ mihr-i cihân-ârâmıdır
- 3 Gâhî büleñd ol gâhî pest bu tengnây-ı dehrde
Kimse vücûduñ bilmesün güncişk mi yâ ʿanķâ mıdır
- 4 Keşf itdi setr-i dîdemüz âyîne-i şûret bize
Tâb-ı cemâl-ile ʿaceb yüz gösteren ma' nâ mıdır
- 5 Biz mazḡar-ı¹⁷⁰⁴ keyfiyyet-i ʿaşķuz bu ʿişret-ḡâñede
Şanmañ bizi mest eyleyen câm-ı mey-i ḡamrâ' mıdır
- 6 Şevķ-ı hevâ-yı ʿaşķ-ile geh cûş ider gâhî sükün
Fevvâre-i dîdeñ senüñ Yârî ʿaceb deryâ mıdır

147*

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 ʿĀşķ dem-i eşki cû iderler
Her mevcini ḡanlu şü iderler
- 2 Pâk itmege reh-güzâr-ı ʿaşķı
Müġġanları rüft ü rû[b] iderler
- 3 Vâ-yâfteġân-ı râh-ı ʿaşķuñ
Dâyim seni cüst ü cû iderler
- 4 Sen cümleye ârzü yetersin
ġayrı kimi ârzü iderler
- 5 Ser-mestî-i ʿaşķ meclisüñde
Farķ-ı serini sebû iderler

¹⁷⁰¹ naḡş

¹⁷⁰² Ferḡâr: Ferḡâr

* 146:96b.

¹⁷⁰³ ġetür câm-ı meyi

¹⁷⁰⁴ vâşıl-ı

* 147: 96b-97a.

- 6 Seyl-ābe-i dideyi yoluñda
Bir baħr aqımınca cū iderler
- 7 Gird-āb-ı felekde mihri rindān
Ėalqide-i yem kedū iderler
- 8 Zūlf ü ruħuñı dimāĖ-ile cān
Āmiziş-i reng ü bū iderler
- 9 Gerçi bu maħalde mū-şikāfān
Her nükteyi mū-be-mū iderler
- 10 Cünd-i Ėam u ‘aşq u ye’s ü Ėayret
İqlīm-i dile Ėulüvv iderler
- 11 Bir rind-i cihān añılsa Yārī
Yārān¹⁷⁰⁵ seni Ėüft ü Ėū iderler

148*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Şaçlaruñ sünbüli destāruñ ucından Ėorinür
Leblerüñ Ėoncesi Ėüftāruñ ucından Ėorinür
- 2 Ėāħ açar Ėāħ Ėapar ĖoĖqa-i lü’lü’ dehenüñ
İçi dendān-ı dürer-bāruñ ucından Ėorinür
- 3 Rişte-i cānı Ėam-ender-Ėam olan bendlerüñ
‘Uqdesi zūlf-i siyeh-kāruñ ucından Ėorinür
- 4 LevĖ-i Ėüsnüñdeki ebrüya yağın Ėāl-i siyāħ
NoĖtadur kim düm-i pergāruñ ucından Ėorinür
- 5 Sīneñi raħne-be-raħn’eylemiş ey bülbül-i zār
Bu zaħımlar saña hep Ėāruñ ucından Ėorinür
- 6 Şadef-i sāħil-i deryā-yı Necef midür ‘aceb
Bunca dür çeşm-i Ėüher-bāruñ ucından Ėorinür
- 7 Ėūn-ı dil dāne-i mercān gibi efsürd’olmuş
Ėatreler Ėancer-i¹⁷⁰⁶ Ėūn-Ėāruñ ucından Ėorinür
- 8 Vaşf-ı dendānını biñ Ėurde yazarken Yārī
Dehen-i kilik-i Ėüher-bāruñ ucından Ėorinür

¹⁷⁰⁵ Evvel

* 148:96b.

¹⁷⁰⁶ Ėancer: Ėancer

149*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 La' lüñ firâkı ile gözüm yaşı âb olur
Bir âbdur ki rengi ' aķık-i müzâb olur
- 2 Nür-ı ruĥuñdan olsa gözüm yaşı kaṭre-rîz
Deryâya düşse her biri bir âfitâb olur
- 3 Setr eyleme cemâlünü zülf-i siyâh-ile
Âyîne-i ' izâruña zîrâ hicâb olur
- 4 Bir kerre baksa ra' şe tutar çeşm-i âfitâb
Gâhî ziyâ-yı nür-ı ruĥuñ bî-niķâb olur
- 5 Ol *Şâh-nâme*'sinde eger nâmin etse yâd
Nâm-ile Yârî nâm-ver ü kâm-yâb olur

150*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Bu tengnâya ĥalk-ı cihân ĥâne ķurdılar
Yûsuf-mişâl varını zindâna ķurdılar
- 2 Ebrû-yı saĥt-ı şaştını cân bağdı bağrına
Âhen-kemânı âteş-i süzâna ķurdılar
- 3 Biri giderse biri gelür yine yerine
Mihmân-serây-ı ' âlemi rindâna ķurdılar
- 4 Mecnûn çekdi ĥurbeti Cem sürdi ' işreti
Ķânûn-ı şevķ u¹⁷⁰⁷ ' aşķı zarîfâne ķurdılar
- 5 Şâh-ı gülüñ bahârda taĥt-ı¹⁷⁰⁸ zümürüdîn
Şaĥn-ı ĥarem-serây-ı gülistâna ķurdılar
- 6 Müjgân-ı yâr sîneye geldi birer birer
Yârî ĥıyâm-ı ceşş-ı ĥamı cânâna ķurdılar

151*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Şeh-i diyâr-ı melâmet gedâ-yı ' aşķuñdur
Nemed-külâh [u] ķabâ büriyâ-yı ' aşķuñdur

* 149:96b.

* 150: 97a.

¹⁷⁰⁷ ' ayş u

¹⁷⁰⁸ taĥt:taĥt

* 151: 97a.

- 2 ‘ Aceb mi eylese da‘ vet gürisne-çeşmānı
Simāt-ḥ̣ān-ı maḥabbet şalā-yı ‘ aşkuñdur
- 3 Göz ağlamağda gönül yanmada ḥayālūñle
Bu āb u tāba sebep hep şafā-yı ‘ aşkuñdur
- 4 ‘ Aceb mi dāğ u elifden görünmese cismüm
Ne çāre n’ eyleyeyin muḳtezā-yı ‘ aşkuñdur
- 5 Cemālūñi n’ ola gördükçe olsa göz¹⁷⁰⁹ giryān
Ne çāre terk idemez mübtelā-yı ‘ aşkuñdur
- 6 Hilāl gūş iderdi felek eger bulsa
O üstüḥ̣ān ki nevāl-i¹⁷¹⁰ hümā-yı ‘ aşkuñdur¹⁷¹¹
- 7 Yağup derūnumı şad çāk iden girībānum¹⁷¹²
Hevā-yı nağme-tırāzān-ı nāy-ı ‘ aşkuñdur¹⁷¹³
- 8 Ҙoma ḥazīn dil-i Yārī-i bī-kesi yā Rab
Ҙapuñda yine bir ‘ āciz gedā-yı ‘ aşkuñdur

152*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Ҙand-i zehr-āb-ı maḥabbet çāşnī-i ğam virür
Çāşnī-i ğamda bağsañ başka bir ‘ ālem virür
- 2 ‘ Aşğ-ı cāmı ḥaşre dek mest eylemişdür anları
Ehl-i ‘ aşka neşveyi şanmañ ki cām-ı Cem virür
- 3 Gerçi kim bezm-i nihānuñ cān bağışlar ādeme
Pister-ārā-yı vişālūñ başka bir ‘ ālem virür
- 4 Bu ne ḥāletdür ki bir zaḥm açsa tīr-i ğamzesi
Merḥamet eyler lebinden yine biñ merhem virür
- 5 Sübḥa-i lü’lü-yi yektā şandılar Yārī anı
Gülbün-i ḥāmeñ ‘ aceb şād-āb-ter şebnem virür

¹⁷⁰⁹ dil

¹⁷¹⁰ kuvā-yı

¹⁷¹¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷¹² Yağup derūnı girībānumı iden şad çāk

¹⁷¹³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 152: 97a-97b.

153*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Dīde vü dil sīnemüñ gencīne-i nihānıdur
Dürr ü gevher isteyen gelsün ki anuñ kânıdur
- 2 Söyle idmān eylesün müjgān-ı tır-endāzuña
Zaḥm-ı tırüñle fezā-yı sīne oḡ meydānıdur
- 3 Bir perīdür ki anuñçün kendüyi nihān ider
Cān-ı ʿālem rūḥ-ı aʿzāmdur ya ādem cānıdur
- 4 Rūḥdur ser-tā-ḳadem cān-ile etmiş ittiḥād
Yalıñuz cānum degüldür cānumuñ cānāmıdur
- 5 Dilber anuñ nāz-perver nāzenīni nāzüki
Şeh-süvārı yekke-tāzı fāris-i meydānıdur
- 6 Eyledi sākī bizi zūlmetüñe ḡamdan ḡalāş
Ḥızr¹⁷¹⁴dur kim elde cāmı çeşme-i ḡayvānıdur
- 7 Tekye-i ḡülşende Yārī dönmededür gird-bād
Şimdi bu günlerde zevḳ āşıḳlaruñ devrānıdur¹⁷¹⁵

154*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

- 1 Her bir kelāmı nükte-i lüknet nizām olur
El-ḡaḡ o ḡonce ḡaylice şırīn kelām olur
- 2 Yād eyledükçe bezm-i maḡabbetde laʿlūñi
Ḥūn-ı ciger kebāb gözüm ḡanı cām olur
- 3 Şanma ḡelāl ola baña sensiz neşāt u ʿayş
Sensiz şarāb içerssem eger kim ḡarām olur
- 4 Nūr istifāza eylese ol āfitābdan
Noḡşān bedr-i ḡalʿatı māhuñ tamām olur
- 5 Ḡāhī ḡamuñla dīdemi pür-ḡūn eylerin
Şanma elümde sāḡar-ı şahbā müdām olur
- 6 Maḡbūl-i ḡānedān-ı vişālūñ olursa ger
Yārī ḡapuñda saña kemīne ḡulām olur

* 153: 97a.

¹⁷¹⁴ Ḥızr:Ḥızr

¹⁷¹⁵ Şimdi devr-i rüzigār ʿāşıḳlaruñ devrānıdur

* 154: 97a.

- 7 Manzûr-ı dîde-i nigerân eyleseñ anı
Maḥsûd-ı çeşm-i mihr-i felek iḥtişâm olur

155*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Țarf-ı destâruñda gîsû-yı girih-gîrûñ midür
Dâmen-i çetr-i belâda yoḥsa¹⁷¹⁶ zencîrûñ midür
- 2 Ğamze vü müjgân midur ol ḳahramânî-dîdede¹⁷¹⁷
Yoḥsa ey ḳaşı kemân tîrûñ mi şemşîrûñ midür
- 3 Ğamze-i mestûñ dili der-zîr-i fermân eylemiş
Elde ey şâh-ı cihân tîĝ-ı cihân-gîrûñ midür
- 4 Dil midür cânbâz-veş zülfüñde biñ bâz nic'ider
Yoḥsa bir âvîze-i fitrâk-i naḥçîrûñ midür
- 5 'Aşḳ mı neşveñ midür 'aḳl [u] dili medhûş iden
Bilmem ey dârû-yı ḥayret ḥükm-i te'sîrûñ midür
- 6 Kim görürse nazmuñı ey Yârî dest-efşân olur
'Âlemi pür-şevḳ iden bu ḥüsn-i ta'birûñ midür

156*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Cûş idüp ḥûn-ı ciĝer dilden revân olmaḳ diler
Dîdeler ser-çeşme-i mîzâb ḳan olmaḳ diler
- 2 Gördiler ey ĝonce-i nev-reste dâĝa meylûñi
Dâĝlarla cism-i 'aşîḳ gülsitân olmaḳ diler
- 3 Gösterür ḥûb-ı teĝâfûl çeşm-i bîmârı velî
Ğamze-i ser-mesti âşûb-ı cihân olmaḳ diler
- 4 Kevkeb-i sa'dü'l-su'ûd-ı baḥtın eyler ârzû
Âh dil-i seyyâḥ kevn-i lâ-mekân olmaḳ diler
- 5 Keşf-i râz itdükçe bend eyler dili kufl-i ḥazer
Nükte-i ser-beste-i 'aşḳuñ nihân olmaḳ diler
- 6 Ol ḥümâ-yı lâ-mekân-peymâ-yı 'aşḳuñdur ĝöñül
Senden ister bir nişân hem bî-nişân olmaḳ diler

* 155: 97b.

¹⁷¹⁶ beste

¹⁷¹⁷ çeşm-i mest-i nâzda

* 156: 97b.

- 7 Fenn-i ‘aşkıñda senüñ etmişdür işbât-ı vücūd
Şimdi Mecnūn-ile Yārī imtiḥān olmağ diler

157*

___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___ ¹⁷¹⁸

- 1 Kaṭreler kim çeşm-i giryān u süveydādan çıkar
Ol şadef içinde dürlerdür ki deryādan çıkar
- 2 Kaṭre-i eşkümdede müjgānum görünür mü-be-mū
Gūyiyā ol riştelerdür dürr-i yektādan çıkar
- 3 Sebz-‘imāmeyle çıkar gülşende gonce gülbüne
Seyyid-i ‘ālī-nesebdür āl-i Zehrā’dan çıkar
- 4 Ben o şubḥ-ı ḥikmetem ḥayṭü’ş-şu‘ā‘-i şevkümün
Riştisi tā sūzen-i delḳ-ı Mesīḥā’dan çıkar
- 5 Zāhir olmaz ḥüsn her bir şūret-i dīvārdan
Naḳş-ı Yūsuf ḥāne-i cān-ı Züleyḥā’dan çıkar
- 6 Mū-şikāfān nükte-i bārīkini fehm idemez
Nāmuñ ey Yārī senüñ sırr-ı mu‘ammādan çıkar

158*

.. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___ ¹⁷¹⁹

- 1 Süḥānum ḥired-i ma‘ānīdür
Dil anuñ genc-i şāygānıdur
- 2 Her sözüüm ‘aḳl-ı evvel olsa n’ola
Kaḫlīb-ı nazma rūḥ-ı şānīdür
- 3 Ḥızr-ı¹⁷²⁰ āb-ı ḥayātdur süḥānum
Zindegī-baḥş-ı cāvidānīdür
- 4 Şūret-ārā-yı şafḥa-i nazmum
Ma‘nā-i ḥikmetün nişānıdur
- 5 Kilk-i ser-levḥa-i mühezzeb-ile
Naḳş-ı Erjeng resm-i Mānī’dür
- 6 Āferīn[en]de-gār-ı kevn [ü] mekān
Süḥānuñ menşe-i beyānıdur

* 157: 97b-98a.

¹⁷¹⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 158: 97b.

¹⁷¹⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷²⁰ Ḥızr:Ḥızr

- 7 Dilde āb-1 ḥayāt-1 nuṭḡ [u] süḥan
Māye-i ʿ ömr-i zindegānīdür
- 8 Münteşir gerçi şımf-1 efrādı
Süḥan ammā ki bī-müdānīdür
- 9 Mürde-kārān-1 ḡalīb-1 ḥuşkuñ
Zinde-dār-1 zebān u cānıdur
- 10 Lā-mekān şānma Ḳāf-1¹⁷²¹ ʿ anḡāyı
Ṭabʿ um ey Yārī āşiyānıdur

159*

. _____ / . _____ / . _____¹⁷²²

- 1 Göñül sen var-iken cānānı n'eyler
Ki senden ġayrı dil cān anı n'eyler
- 2 Yeter bir köhne delḡ [u] tād [u] peşmīn
Dil-i ʿ āşık ser ü sāmānı n'eyler
- 3 Ḥarābāt ehli bilmezler nümāyiş
Mübāhāt eyleyüp ʿ unvānı n'eyler
- 4 Yeter köhne ḥaşiri¹⁷²³ bir sıfālī
Ḥum-ı meyḥānede eyvānı n'eyler
- 5 Ḥaḡīḡatdür hemān insāna lāzım
Ḥaḡīḡatsız olan yārānı n'eyler
- 6 ʿ Aceb Yārī bu rüsvālīḡla bilsem
Dil-i sermest ü ser-gerdānı n'eyler

160*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Maḥabbet baḡridür dil şerḡalar emvāc-ı deryādür
Ne deryādür göñül kim nükte-i¹⁷²⁴ ʿ aşḡ anda peydādür
- 2 Derün-ı zerre dāyim āfitāba maḡzar olmuşdur
Nazar ḡılsañ göñül āyīne-i nūr-ı tecellādür
- 3 Ḥaḡīḡatde nazar ḡılsañ leb-i cān-baḡş [u] rengīnsüñ
Şeḡāf-ı sīnemüñ her ḡatresi iḡre hüveydādür

¹⁷²¹ murḡ

* 159: 97b.

¹⁷²² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷²³ ḥaşir: ḥaşir

* 160: 98a.

¹⁷²⁴ gevher

- 4 Elüñde cām-ı ‘aşq āmāde iken ‘ayş u nūş ile
Nice ‘āşıkdur ol kim pāy-bend-i fikr-i ferdādur
- 5 Bu nazm-ı mu‘ciz-endūza nazīre olmaz ey Yārī
Meger maẓmūnı feyż-i nefḥa-i nuṭḡ-ı Mesīḥā’dur

161*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Cismüm ne dem ki kūy-ı ğamuñda türāb olur
Her zerresi cihāna birer āfitāb olur
- 2 Döksem şaḥīfe-i ğama erḡām-ı eşkümi
Her mācerāsı ‘āleme rüz-ı ḥisāb olur
- 3 Seyr it nuḡūş-ı encümi edvār-ı çarḡda
Gördüñ mi bāz-güne ḡadeḡ pür-ḡabāb olur
- 4 Sevdā-yı ḡālūñi n’ola dil ber-ser eylese
Ḳays’uñ başında lāne-i murġ-ı ğurāb olur
- 5 Bir göz yumup açınca olur ‘ālem-i vişāl
Yārī o dem ki vāḡı‘a nīm-ḡāb olur

162*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Hem ḡadeḡ hem bāde hem sākī-i maḡrem kendidür
Meclis-i devrāna dil bir tuḡfe-i Cem kendidür
- 2 Baña geldükçe ider būs-ı leb-i la‘lin dirīġ
Görseñ ammā illere ol şūḡ-ı ḡātem kendidür
- 3 Āferīnler pençe-i zūr-āzmā-yı ğamzeñe
Ḳaṭl-i ‘uşşāḡ etmede hem tāb-ı Rüstem kendidür
- 4 Eglenür dil-ġāḡ-ı ğam ki cezbe-i esrār-ile
‘Ālem-i vaḡdetde İbrāḡīm-i¹⁷²⁵ Edhem kendidür
- 5 Reşḡ-ı kilik-i āb-dārın ṭab‘-ı Yārī’nüñ görüñ
Ṭab‘ı Ka‘be ḡāmesi ġüyā ki zemzem kendidür

* 161: 98a.

* 162: 98a.

¹⁷²⁵ ġüyā Şeyḡ-i

163*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Hâllerüm midür ruhuñda ‘ anber-i sārā mıdur
Yoḥsa müşg-āgende olmış nāfe-i bŷyā mıdur
- 2 Geh nıgehle luṭf iderseñ gāh ğamzeyle cefā
Luṭf mı bu ‘ āşıka yā nāz u istiġnā’ mıdur
- 3 Cismin ‘ uryān eyleyüp şahrāda ūlfet eyledi
‘ Aşğ mıdur Ƙays’ ı Mecnŷn eyleyen Leylā mıdur
- 4 Ƙatreler mi zāhir olan dīde-i giryāndan
Yā kenār-ı baḥre çıkmış lŷ’ lŷ-yi yektā mıdur
- 5 Geşť ider āfāķı dŷnyāya tenezzŷl eylemez
Ṭab’ uñ ey Yārī hŷmā-yı lā-mekān-peymā mıdur

164*

— — . / . — — . / . — — . / . — — ¹⁷²⁶

- 1 Rindān-ı femŷñ gevher-i deryā-yı ‘ Aden’ dŷr
Zŷlf-i siyehŷñ nāfe-i āhŷ-yı Ḥoten’ dŷr
- 2 Derd-i ğam-ı pinhānum-ile şŷhret-i ḥŷsnŷñ
Dillerde bu āvāz-ı sŷḥan sırr u ‘ alendŷr
- 3 Devrān-ı cŷdā itdi beni kŷy-ı rehŷñden
Āvāre iden cān u dili ḥubb-i vaṭandur
- 4 Ruḥsār-ı ‘ araķ-rīzi ḥaṭından yŷze çıkmış
Bŷy-ı gŷl-i sīr-āb şafā-baḥş-ı çemendŷr
- 5 Esdŷkçe nesīm-i ḥikem-endŷz-ı maḥabbet
Gŷyā nefes-i feyz-res-i Veys-i Ƙaran’ dur
- 6 Ƙurş-ı meh-ile gerdiş-i gerdŷn-ile Zŷhre
Raķs-āver-i ḥunyā-gerī-i dāyire-zendŷr
- 7 Yārī denis-i dāmen-i ma’ nāya bulaşmaz
İnşāf budur şā’ ir-i pākīze-sŷḥandur

* 163: 98a-98b.

* 164: 98a.

¹⁷²⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

165*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁷²⁷

- 1 Atılmış kīş-i müjgāndan ḥadeng-i cān-sitānuñdur
Çekilmiş dest-i ḳudretten kemān-ı ebruvānuñdur
- 2 Gelince tīr-i müjgān-ı sitem sīneñ siper eyle
Aña teslīm eyle kendüñ ol devlet nişānuñdur
- 3 Zebān-ı mu' cize-gū nuḳḳ-baḥşā-yı dehān olsa
Mükerrem tende rūḥuñdur mu' azzez dilde cānuñdur
- 4 Yine gel maḥrem ol cān u dile ayrılma anlardan
Senüñ ey ' aşḳ o vīrāne yine eski mekānuñdur
- 5 O māh-ı ' ālem-ārā bir gice gelse saña Yārī
Senüñ ol necm-i iḳbālūñle baḥt-ı cāvidānuñdur

166*

____ . / ____ . ____ . / ____ . / ____ . ____

- 1 Ol deñlü mihr-i ' aşḳuñ anı itdi tāb-dār
Mir'āt-ı dilde zerre ḳadar ḳalmadı ğubār
- 2 Meclisde cām-ı la' lüñi şundukça sākiyā
Bir demde canlanur nice maḥmūr-ı dil-figār
- 3 Mümkün mi āfitāb-ı cemālūñe bir naẓar
Āyīne saña ḳarşu nice gösterür ' izār
- 4 Ḳaddüñ ḥayāli dīdeden ayrılmasa n'ola
Ekşer şu-y-ile ḥāşıl olur serv-i cūy-bār
- 5 Biñ kerre baḳsa rūyuña doymaz gürisnegān
Başdan ayaġa dīde olursa şebīke-vār¹⁷²⁸
- 6 Ol nev-cüvāna idicek ' uşşāḳ ' arz-ı ḥāl
Yārī-i faḳīri eyledi anlardan iḥtiyār

167*

. ____ . ____ / .. ____ ____ / . ____ . ____ / .. ____

- 1 Saña nice dilenür rāz-ı sīne-i mestūr
Ġubār-ı ğamla ben āşūfte sense mest-i ğurūr

* 165:98a.

¹⁷²⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 166: 98b.

¹⁷²⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 167: 98b-99a.

- 2 O āfitāb-ı cihānın meh-i şebistānı
Ziyā-yı şevk-ı cemālünden olmada pür-nūr
- 3 Ziyād olur dil ü cānda harāret-i ‘aşkuñ
Felek ne dem ki cemālünden eylese beni dūr
- 4 Egerçi Qays seni buldı deşt ü şahrāda
Velī benüm talebüm oldu sa‘y-ı nā-meşkūr
- 5 Budur baña ezeli ser-nüvişte-i taqdīr
Ya firqatūñle melāmet ya vuşlatuñla sürūr
- 6 Tamām-ı nükte-i ‘aşkuñ ciḥāna fāş itdi
Nühüfte qalmadı hiç rāz-ı sine-i Manşūr
- 7 Ne var Yārī qapuñda olursa maqbūluñ
Meşel degül mi Süleymān-ile ḥikāyet-i mūr
- 8 Zebān-zed-i büleḡādur kelām-ı mevzūnum
‘Aceb mi olsa ‘Azīz-i Mışır gibi meşhūr

168*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __¹⁷²⁹

- 1 Hezār cān seni dil ile cüst ü cū eyler
Hezār dil seni cān-ile güft ü gū eyler
- 2 Cigerde ḥūn-ı dili gözde qanlı yaşı ile
Serini ‘aşık olan bezmüne sebū eyler
- 3 Şikāf iderdi yine nevk-i sūzen-i taqdīr
Qazā’ cerāḡat-i Sohrāb’ı kim rüfü eyler
- 4 Qalır ḡaber alamaz şahid-i ḡayālünden
Ḥaber-pejūh anı şad sāl cüst ü cū eyler¹⁷³⁰
- 5 Biḡār-ı ‘aşkuñla seyyāḡ olan fütādelerüñ
Bürehne-cismini bir beste-i kedū eyler
- 6 Bir āsitāneye mensūbdur gönül Yārī
Felek qaddin ḡam idüp anda ser-fürü eyler

* 168: 98b.

¹⁷²⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷³⁰ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

169*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____ ¹⁷³¹

- 1 Güzeldür dil-rübâdur nâzenîn-i nâz-perverdür
Cemâl-i hüsni-i ‘âlem-tâbı Yûsuf’dan ‘aceb-terdür
- 2 Dür-i rindânı ol elmâs-ı ‘âlem-tâbdur gûyâ
Leb-i yâķût-rengi haķ budur kim şâf-cevherdür
- 3 Nice tûṭi-süḥan şeker-dehen hûbân-vâr ammâ
Cihânda söylenen şimdi o tûṭi-i süḥan-verdür
- 4 Nigâh-ı dil-firîbi mest-i câm-ı nâz u istiğnâ’
O çeşm-i fitne-cûyı hufte-i bâlîn [ü] pisterdür
- 5 Melâyik âsumândan kaddine dirlerdî *tûbâ lek* ¹⁷³²
Nihâl-i ser-bülendi haķ bu kim tûbâya hem-serdür
- 6 Gözinde eşk pey-der-pey dem-â-dem ṭurmaz ey Yârî
O deryâdur telâṭum itdüĝi emvâcî cevherdür

170*

____ ./. ____ ./. ____ ./. ____

- 1 Biñ ma’ nâ bî-nâdâna gönül muhtaşar eyler
Bir lafzını ehl olana şerḥ-i durer eyler
- 2 Destümde felek görse kadeḥ üzre cibâli
Encüm gibi ârâyiş-i devr-i kamer eyler
- 3 Biñ yıl kadar olsa şeb-i vuşlat yine devrân
Bir sâ’ at olunca anı vaķt-i seḥer eyler
- 4 Hürşid kadar rif’ ate de mâlik olursa
Cismin yine erbâb-ı fetâ ḥâk-i der eyler
- 5 ‘Âlemde budur şimdi nev-âyîn-i ḥarâbât
Bir şâh-ı cihân rind-i gedâ pîre yer eyler
- 6 Zaḥm-ı ĝam-ı devrân-ile bir ḥâlete varduķ
Bir câm-ı mey alsâķ ele ḥûn-ı ciĝer eyler
- 7 Kalduķsa ne ĝam vâdî-i nâ-kâmide Yârî
Bir gün bize de luṭfını Haķ râhber eyler

* 169: 98b.

¹⁷³¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷³² Ne mutlu sana!

* 170: 99a.

- 8 Her cām-1 leb-ā-leb ki şunar sākī-i devrān
Yek cūr^ç asını zehr-i dimāğ-1 keder eyler

171*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Her denī kām-āverān nā-kām-1 dānā böyledür
Şimdi re'y-i gerdiş-i çarḥ-1 mu^ç allā böyledür
- 2 Bādeyi cām-1 leb-i cānāneden nūş it müdām
Ḥikmet-i Loḫmān u i^ç cāz-1 Mesīhā böyledür
- 3 Ḥūn-1 dilden yıķasañ pīrāhenüñ şad-pār'ider
Çaşd-1 zulmet-gāh-1 māh-1 ^ç ālem-ārā böyledür
- 4 Dīdeñe baķduķça āteş-gāh-1 İbrāhīm olur
Lālezār-1 gülsitān-1 bāğ-1 dünyā böyledür
- 5 ^ç Ār iderken şāh-bāzı almağa minķārına
Şimdi bir būme tenezzül eyler ^ç anķā böyledür
- 6 Bir pūla almazlar ey Yārī dür-i güftāruñı
Kār-gāh-1 çār-sū-yı şaḥn-1 dünyā böyledür

172*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

- 1 Bahār geldi zamāna feraḥ-fezā görünür
Niķāb-1 gül açılır dehre rū-güşā görünür
- 2 Bu demde feyz-i nesīm-i bahār-ile şeb [ü] rüz
Elinde lālelerüñ cām-1 dil-güşā görünür
- 3 Yaķar çemende benefşe şemāme-i ^ç anber
Derūn-1 göncede ḥod nūkhet-i şabā görünür
- 4 Ne deñlü ^ç uķde-i ğam var-ise bu dem çözilüp
Güşāyiş-i girih-i berg-i göncehā görünür
- 5 Meger ki şekvesi la^ç l-i nigārdan zīrā
Ki ceyb-i göncede tūmār-1 müdde^ç ā görünür
- 6 Mişāl-i ^ç arız-1 dilber taraf taraf güller
Derūn-1 āyīne-i cūda cā-be-cā görünür
- 7 Bu demde ^ç işret-i bezm-i bahār-ile gözūme
Ne deñlü var-ise bī-gāne āşinā görünür

* 171: 99a.

* 172: 99a-99b.

8 Hased o rind-i tehî-deste şimdi ey Yârî
Elinde gül gibi cām-ı cihân-nümâ görünür

173*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Bināgūşuñda mengūşuñ gören necm-i seher dirler
Ruḥuñ zülfüñ içinde şebde toğmış bir kamer dirler
- 2 Lebüñe ğonce dirlermiş zamān-ı devr-i Hâtem¹⁷³³ de
O bir çāk-i giribānı açılmadıḡ haber dirler
- 3 Saña server-hevâ dirler hırām-ı nāziş itdükçe
Senüñ arduñca ey serv-i revānum gör neler dirler
- 4 Leb-i la' lüñ ki reng-i ābda bir şāf-cevherdür
Bedaḡşān'dan diyār-ı Rūm'a gelmiş bir güher dirler
- 5 N'ola tenhâ seher ter-dāmen-i şürbü'l-yahūd olsañ
Seni aġyār ile maḡfice¹⁷³⁴ gāhî bād'idir dirler
- 6 Muṭavvel eyleme şerḡ-i ma' ānide sözüñ Yârî
Eger telḡiş iderseñ ehl-i ma' nâ muḡtasar dirler

174*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Şarāb-ı ' aşḡdan nūş idenüñ ḡalbinde ğam n'eyler
Ḥayāt ābın iġen dil-ḡasteye derd ü elem n'eyler
- 2 Yeter genc-i belāda dūd-ı āhı ile feryādı
Şeh-i mülk-i maḡabbet şukḡa-i ṡabl ü ' alem n'eyler
- 3 Ne ehl-i cāhdan ister ne mîr ü şāhdan ister
Gedā-yı şāf-ı dilde ḡāhiş-i lâ vü ne' am n'eyler
- 4 Ne sîne temiz ammâ bir ḡaşîr¹⁷³⁵ ol rind-i ḡoş-ḡālüñ
Dilinde ārzü-yı mesned-i eyvān-ı Cem n'eyler
- 5 Bilürler hep dil-i Yârî sipeh-sālār-ı ma' nādur
Ne ḡacet dest-i ḡıfzında ' ilim n'eyler ḡalem n'eyler

* 173: 99b.

¹⁷³³ Hâtem:Ḥâtem

¹⁷³⁴ maḡfi: maḡfî

* 174: 99b-100a.

¹⁷³⁵ ḡaşîr: ḡaşîr

175*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Çeşm ü ğamzeñ bir nigāh etse gönül mesrūr olur
Bir iki rind ile şahn-ı mey-gede ma' mūr olur
- 2 Gāh şerm-efrūz-ı ħumret¹⁷³⁶ geh ' araķ-riz-i ħayā'
Rengden reнге girer geh la' l geh billūr olur ¹⁷³⁷
- 3 Tāb-ı ' aksi düşse mihr-i cām-ı şahbānuñ yine
Ĥāne-i ħamyāze-ābādān-ı dil pūr-nūr olur
- 4 Gelse ol zūlf-i girih-girūñ ħayāli gönlüme
Bend-i zencir-i cünūnum derhem ü pūr-şūr olur
- 5 Gerçi kim kürsīde nūş-ı bādeyi eyler ħarām
Zāhid-i dil-teşne ammā n'eylesün mecbūr olur
- 6 ' Aşķ-ı Yārī bāde-i feyz-i ilāhīdür k'anuñ
Kim içerse cür' asından tā ebed maħmūr olur

176*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Ne ħüsn-i tal' at-ı Leylā ne ' aşķ-ı Mecnūndur
Gönül hemān saña meyyāl saña meftūndur
- 2 İder ğubār-ı rehūñ kuĥl-i dīde-i ' uşşāķ
O ħāşşiyet¹⁷³⁸ ki nesīm-i şabāda meknūndur
- 3 Anuñ içün açamaz lāle dāğ-ı pinhānın
Şemīm-i nāfe-i zūlfūñle bağrı pūr-ĥūndur
- 4 Birisi ħüsnūñe meftūn biri esir-i cünūn
Seni seven kimi Leylā kimisi Mecnūn'dur
- 5 Dilümde āteş-i ' aşķuñ olur ' ulüv-perdāz
O şem' dür ki şu' ā' ı hemīşe eفزūndur
- 6 Budur netice-i taķvīm-i köhne sāl-i cihān
Felek le'im-i zamāna denī ' adū dūndur
- 7 ' Aceb mi cevher-i cān gibi şaķlasam Yārī
Zemīn-i sīnede şad genc-i rāz medfūndur

* 175: 100a.

¹⁷³⁶ ħumret: ħumret

¹⁷³⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 176: 100a.

¹⁷³⁸ ħāşşiyet: ħāşşiyē

177*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Geh ümīd-i vefādur geh recā-yı zevk-ı vuşlatdur
Benüm her bir nigāhum yāra izhār-ı maḥabbetdür
- 2 Qalur çeşm-i taḥayyür baqmadan ruḥsārına ammā
Nigāh ol bī-zebān-ı nāza kār etmez ne ḥikmetdür
- 3 Ne ḥācet tercemān-ı nuḫka hep añlar dil-i zārı
Nihānī bir nigeḥ rāz-āşinā-yı bezm-i vuşlatdur¹⁷³⁹
- 4 Qaşında ğamze-i mestānesi āsūde-bālišdür
Nigeḥ çeşminde ḥod bir nāzenīn-i ḥvāb-ı rāḥatdür
- 5 Nice söyleşmek olur bu iki nādān-ile yā Rab
Felek baḥtumla ğüyā yā uḥuvvet yā übüvvedür
- 6 N'ola eş'arı baḥta çāşnī-dār olsa Yārī'nün
Anuñçün sözleri yek-dest ü hem-vār [u] 'uzūbetdür¹⁷⁴⁰

178*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _¹⁷⁴¹

- 1 Qaçan o zülf-i perīşān ferāhem olmışdur
Hezār beste-dilān anda derhem olmışdur
- 2 Nedīm-i bezm-tırāzān-ı 'ālem-i vaşluñ
Sürür u 'işret-ile her biri Cem olmışdur
- 3 Şühūd itd'aña ḥüsn-i tecellī-i maḥbüb¹⁷⁴²
Kelīm-i 'ālem-i envāra¹⁷⁴³ maḥrem olmışdur
- 4 Sözüni bir resen-i ilzām itdi Maşūr'uñ
Ki baḥş-i da'vā zāhirde mülzem olmışdur
- 5 İşitdi derd-i ser ü faşd-ı ḥün-ı Leylā'dur
O derd ile dil-i Mecnūn sersem olmışdur
- 6 Dökülse göz yaşı sīnemde dāğlar şulanur
O lālezārı göreñ nice pür-nem olmışdur

* 177: 100a-100b.

¹⁷³⁹ ülfetdür

¹⁷⁴⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 178: 100a.

¹⁷⁴¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁴² ma'şūq

¹⁷⁴³ Tūr-ı maḥabbetde

- 7 İder vücūdını āzād kayd-ı   illetden
O kim mecālis-i ahrāra hem-dem olmuşdur
- 8 Bu kār-gāh-ı denā'etde nā-kesūn kārı
Per-i şeş-i kārı nā-puhte şalgam olmuşdur
- 9 Gelür mi hātıra   ahd-i řebāb ey Yārı
Ne zevkler ne řafālar ne   ālem olmuşdur

179*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Ğamze bir bī-gānedür kim¹⁷⁴⁴ āšinā bilmez nedür
Çeřmi bir hūd-bīndür kim merhabā bilmez nedür
- 2 N'ola kılmazsa lebi luşf-ı tekellüm   āşıka
Nā-řüküfte(dür) ğoncedür būy-ı vefā' bilmez nedür
- 3 Her kılında biñ dil-i nālānı ger ğuş etmese
Zülfi bir āřüfte-serdür kim hevā bilmez nedür
- 4 Kendü kendiyle nihāl-i ğülde ider āh hāzın
  Andelīb-i ğulşen-i hayret nevā bilmez nedür
- 5 Ğarķ ider felek vücūdın ka' r-ı   ummān-ı ğama
Ğavŗa-kār-ı baħr-ı hayret dest ü pā bilmez nedür
- 6 Düşdi kaldı Yārı-i üftāde bīmār [u] hāzın
Derğehūnden ğayrı yā Rab mültecā bilmez nedür

180*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Alınca dilleri ol çeşm-i sāħir biñ füsün eyler
  İtāb-ı ğamze ammā   āşıkuñ baĝrını hūn eyler
- 2 Nigāh-ı çeşm-i ser-mesti o deñlü nāz-perver kim
Dönüp bir kerre baķmaz   āşıķ-ı zārı zebūn eyler
- 3 Girüp zencir-i zūlfine hevā-dār olmaķ istermiř
Hele hāvfum budur kim řāne bir ğün biñ cūnūn eyler
- 4 Neden çok böyle ruħřat ğamze-i hūn-rizūne cānā
Bunı añmaz mısın kim ķatl-i merdüm āzmūn eyler
- 5 Girībān-çāk-i cām elde ğöre ol ğonceyi Yārı
Ğarım-i ğulşeni hūn-āb-ı eřki lāle-ğün eyler

* 179: 100b.

¹⁷⁴⁴ nā-mihribāndur

* 180: 100b.

181*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Kaçan ol hâl-i dil-sitân görünür
Kevkeb-i baht-ı ‘ aşıkân görünür
- 2 Muşhaf-ı hüsnuñ üzre haţtuñda
Yazılı sūre-i Duhân¹⁷⁴⁵ görünür
- 3 Her ser-i zülf-i pîç ü tâbuñda
Fitne-i âhirü’z-zamân görünür
- 4 Her kelâm-ı hayât-bağşuñda
Nefes-i ‘ İsâ-i zamân görünür
- 5 Dür-i eşki gözinde Yârî’nüñ
Kaţre-i baħr-ı bî-kerân görünür

182*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁷⁴⁶

- 1 Ben o mir’ât-ı heyulâyam ki dünyâ gösterür
Şûret-i eşbâhda biñ dürlü ma‘ nâ gösterür
- 2 Keşf ider nūr-ı cemâlınden niķâbın hüsni dūst
‘ Âlem-i envârdan nūr-ı tecellâ gösterür
- 3 Çâk-i mâhı itmege haytü’ş-şuâ‘ -ile rûfû
Sūzen-i tecridini dest-i Mesîhâ gösterür
- 4 Seyr idüñ âyine-i ‘ âlem-nümâyı câmdan
Şâf bir âyinedür nūr-ı mücellâ gösterür
- 5 Yârîyem taşvîr-i terkîb-i¹⁷⁴⁷ zamânı istese
Naķş-ı hâmem gâh süflî gâh a‘ lâ gösterür

183*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁷⁴⁸

- 1 Fikret-i vuşlat-ı dilber ne ‘ aceb ‘ âlem olur
Gâh ümmîd ü gehî ye’ sle dil-i ħurrem olur

* 181: 100b.

¹⁷⁴⁵ Duhân; “duman, tütün” demektir. Duhân sūresi Kur’ân-ı Kerîm’de 44. sūre olup 59 âyetten oluşmaktadır.

* 182: 100b.

¹⁷⁴⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁴⁷ eczâ-yı

* 183: 100b.

¹⁷⁴⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Bezl ider varını ol rind-i tehī-dest ammā
Cām-ı la' līn elinde olıcağ hātem olur
- 3 Bir mey-i hūş-rübā şundı bize sākī-i dehr
Kaṭresin Rüstem-i Zāl içse eger sersem olur
- 4 Alma āhum şakın āteş-gede ider dünyâyı
Beni ağlatma gözüm nūrı gözüm pür-nem olur
- 5 Ketm ider söz açamaz perde-i esrāruñdan
Gerçi kim dil-i harem vuşlatuña maḥrem olur
- 6 Hāme destümde midād-āgen olunca Yārī
Bir siyeh-pūş siyeh-çerde siyeh-perçem olur

184*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Ruḥsār-ı táb-dārını gül-güne-sā ider
Gül-ğonce-i nigāhumı eḫşürde¹⁷⁴⁹-pā ider
- 2 Her ḥande kim o cevher-i ferd-i dehān ider
Mevhūm noḫṭayı saña bir bir edā' ider
- 3 'Uşşāk-ı rāstdan n'ola olsa uşūl-ı bend
Şehnāz-ı ğamze nağmeyi şimdi nevā ider
- 4 Başında Kays gibi olur āşiyān-ı murğ
Sevdā-yı 'aşğ ādemi ehl-i hevā ider
- 5 Yārī benān-ı kıl-k-i bedāyi' -niğārı gör
Bikr-i ḥayāli ğāze-ṭırāz-ı cilā' ider

185*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Her ḥande kim o cevher-i ferd-i dehān ider
Esrār-ı ğaybı remz-ile bir bir beyān ider
- 2 Sevdā-yı 'aşğ ādemi bir ḥāle irgürür
Farğ-ı serini Kays gibi āşiyān ider
- 3 Geh şem' gibi sūz-ı dili şu' le-tāb olur
Geh şu' le gibi şevḫ-ile ser-geşte cān ider

* 184: 101a.

¹⁷⁴⁹ lāğzīde

* 185: 101a.

- 4 Geh bir maħalde Hızr-ı¹⁷⁵⁰ hidāyet delīl olur
Geh bir nefesde tayy-i zemīn ü zamān ider
- 5 ‘Āşık odur ki kendüyi Edhem-şiyem idüp
Terk-i hevā-yı māl u dil-i hānumān ider
- 6 ‘Āşık odur ki sūzen-i ta‘ līkden geçüp
Bī-tāc u hırka çarh-ı berīni mekān ider
- 7 Pāy-ı cünün-ı ‘āşıkā urşañ şikāl-i pend
Elbetde ‘uqde-bendi keşān-ber-keşān ider
- 8 Baña hevā-yı ‘aşk-ile dāğ üsti bāğ olur
Gül gibi Yārī dāğlarum hūn-çegān ider

186*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Her kaçre baħr içinde hūrūşān olup gider
Her baħr kaçrede yine ‘ummān olup gider
- 2 Her zerre feyz-i mihr-i cihān-tāba muntazır
Her biri ‘aks-i encüm-i raħşān olup gider
- 3 Bir zerrenüñ derūnımı etseñ şikāf ger
Şad āfitāb içinde dıraħşān olup gider
- 4 Bir müşt-i hāke ger nazar etseñ haķīkaten
Cümle ‘avālim anda nümāyān olup gider
- 5 Ne fikr-i māl u cāh ne ümīd-i taħt u tāc
Dervīş başka başına sulṭān olup gider
- 6 Faşl-ı bahār geldi deyü müjde etmege
Peyk-i nesīm bāğa şitābān olup gider
- 7 Seyr eyle gerdiş-i feleküñ şimdi Yārīyā
Devr-i havādiş¹⁷⁵¹ ‘aksine gerdān olup gider

187*

— — . / — . — . / . — — . / — . —¹⁷⁵²

- 1 Sākī elünde sāğar-ı şahbā mıdur nedür
Pervāzı lāle mi gül-i hāmra’ mıdur nedür

¹⁷⁵⁰ Hızr: Hızr

* 186: 101a.

¹⁷⁵¹ Gerdün-ı dūn

* 187: 101a.

¹⁷⁵² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 La' l-i lebüñ mi ħabbe-i mercân mıdur yaĥûd
Yâ nev-şüküfte ğonce-i ra' nâ mıdur nedür
- 3 Elmâs gibi şa' şa' a-perdâz olur gehî
Dendân mı yoĥsa lü'lü-yi yektâ mıdur nedür
- 4 Zülfüñ mi ceste ceste bulanmış ' izâruña
Yâ deste deste sünbül-i büyâ mıdur nedür
- 5 Baĥ çâr-tâĥ-ı ' işvede ol şâh-ı ' âleme
Dördünci ħat felekde Mesîĥâ mıdur nedür
- 6 Reftâra gelse nûr-ı tecellî ' iyân olur
Çaddüñ nihâl-i Tûr mı tûbâ mıdur nedür
- 7 Hem-ders iken de bilmedi üstâdı birbirin¹⁷⁵³
Şâkird-i ' aşĥ Kays mı Leylâ mıdur nedür
- 8 Güftâra gelse Yârî şaçar ney-şeker dili
Destüñde ĥâme tûtî-i ğüyâ mıdur nedür

188*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Şad-çâk etme sînemi gizli ĥazînedür
Şad-pâre ħılma câm-ı dili âb-ĝinedür
- 2 Bir Bû ' Aliyy-i dehr gerek fetĥ ide anı
Dil bir tılısm-bendi mu' aĥĥad defînedür
- 3 Tûfân-ı cehl sînde tuĝyân idemez
Nûĥ-ı neciydür ' aĥl-ı derûnum seffinedür
- 4 Destârı ĥayme müy-ı serinde tınâbıdur
Lâzım olan başına¹⁷⁵⁴ hemân bir ĝezînedür
- 5 Evvelde başlu başına sultân-ı dehr iken
Yârî ĥapuñda şimdi ĝulâm-ı kemînedür

189*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___¹⁷⁵⁵

- 1 Ĥuşûl-ı kâm-ı vişâl ehl-i ĥâle vâşıldur
Rüsûm-ı kâr-ı tılısm-ı murâd ĥâsıldur

¹⁷⁵³ anları

* **188:** 101a.

¹⁷⁵⁴ raĥîbe

* **189:** 101b.

¹⁷⁵⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Devām-ı hāl ü şalāh ola aña rāh-ı sedād
Ol ehl-i ḥālūne ʿ ilm ü ʿ amelle ʿ āmildür
- 3 Suṭū-ı ʿ āmme-i ʿ ālem ṭulū-ı ādemdür
Murād-ı ādem o demdür ki gevher-i gildür
- 4 O ehl-i ʿ adl ü ḥüküm mālīk-i şudür ola hem
Dem-i muḥākemede ol veliyy-i ʿ ādildür
- 5 ʿ Ulūm-ı sırr-ı dü-ʿ ālem aña olur ilhām
Şalāh-ı ḥâlde her kim¹⁷⁵⁶ veliyy-i kāmildür
- 6 Hilāl-i ʿ aks ola lāle olur muʿ ammāda
Hilāle lāmiḥa da lāle de muʿ ādildür
- 7 O dil ki vāşıl-ı saʿ dü's-suʿ ūd-ı ṭālīʿ ola
Vuşul-ı kām aña Yārī heme muvāşıldur

190*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁷⁵⁷

- 1 Şerbet-i laʿ lüñi şun kim dem-i iḥyāsı budur
ʿ Āşıkuñ derd-i derūnına müdāvāsı budur
- 2 Fikr-i zülfüñ¹⁷⁵⁸ anı geh ʿ āqıl ider geh mecnūn
ʿ Āşıkuñ dildeki endişe-i sevdāsı budur
- 3 Merhem-i sinedür ümīdi dil-i mecrūḥuñ
Senden ey şūḥ-ı cihān aşl-ı temennāsı budur
- 4 Cām-ı mey içme güzel sevme deyü her şeb [ü] rüz
Vāʿ izüñ zümre-i rindān-ile ğavgāsı budur
- 5 Gerden ü kaddüñi āġuşa çeke Yārī'nüñ
Müntehā-yı emeli maṭlab-ı aʿ lāsı budur

191*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Қаған mir'āte baқsa rūy-ı ḥūy-rīzi ḥicāb eyler
Meh-i tābāna beñzer āb içinde izṭırāb eyler
- 2 Ele alsa eger cevher-fürüş-ı mey-gede cāmı
Ḥabābın dürr-i yektā bādesin laʿ l-i müzāb eyler

¹⁷⁵⁶ ol kim

* 190: 101b.

¹⁷⁵⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁵⁸ zülfi

* 191: 102a.

- 3 Çıkarsa şāh-ı gül sermest olup tīg-ı perendārın
Görince jāle berg-i sūsen içre ıztırāb eyler
- 4 O meh sākīlūḡ etse dāyimā pūr-nūr olur meclis
Elinde sāḡar-ı şahbāyı gūyā āfitāb eyler
- 5 Açılsa ḡonce-i dil reng-pīrā-yı ḡüşād olsa
Ol aḡkerdür ki ḡākisterde cismin şu‘ le-tāb eyler
- 6 Ruḡuñ ḡūy-rīz-i ‘ işve leblerūñ leb-rīz-i nāz olsa
Birini reng-i ḡonce birini būy-ı gül-āb eyler
- 7 Degüldür ḡūy-ı ḡaclet¹⁷⁵⁹ rūy u¹⁷⁶⁰ pīşānında ey Yārī
Meger gül gibi berg-i ruḡların ḡīsīde āb eyler

192*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Dilīrüm şeh-süvārüm nāzenīnem şeh-levendümdür
İki ‘ ālemdede maḡşūdum ḡabībüm dil-pesendümdür
- 2 Emīr-i şaffdur ḡālib dilīr-i maşrıḡ u maḡrib
Şaf-ārā-yı muḡārīb Murtażā-yı şīr-bendümdür
- 3 Ḥākīm-i ḡikmet-āverdüm cebīre-bend her derdüm
Ṭabīb-i nāz-perverdüm ‘ azīzüm ercümendümdür¹⁷⁶¹
- 4 Şaf-ārā-ḡīr-i dārumdur yegāne nān-dārumdur
Dilīr-i şehsüvārumdur ḡavī-bāzū levendümdür
- 5 Ta‘ allümde Mesīḡā’dur tekellümde ya Mūsā’dur
Tebessümde Züleyḡā’dur meh-i Yūsuf pesendümdür
- 6 Deḡānı sırr-ı nā-ḡüftedür dendānı nā-süfte¹⁷⁶²
‘ Aceb ülfete āşüfte ‘ aceb āşüb-mendümdür
- 7 Ser-efrāzı ṡarab sāzı ḡoş āvāzı fūsūn-bāzī
Ḳıyāmet ḡadd-i mümtāzı o serv-i ser-bülendümdür
- 8 Ne ḡūy-ı nāf-ı ‘ anberdür ne būy-ı müşḡ-i ezferdür¹⁷⁶³
Ne ol zülf-i mu‘ aṡṡardur benüm müşḡīn-kemendümdür
- 9 Dil-ārāmı mey-āşāmı gül-endāmı nīkū-nāmı
Şeker-ḡandi vü leb-ḡandi cüvān-ı nūş-ḡandümdür¹⁷⁶⁴

¹⁷⁵⁹ ḡaclet:ḡaclet

¹⁷⁶⁰ reng-i

* 192: 102a.

¹⁷⁶¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁶² Bu mısraın vezni aksamaktadır.

¹⁷⁶³ ezfer:ezfer

- 10 Meh-i şeb lem^ç a-süzü āfitāb-ı şubḥ-ı nev-rūzı
Çerāğ-ı ^ç ālem-efrūzı dil-i āteş-menendümdür¹⁷⁶⁵
- 11 Sirişk-i lücce-engizüm hem eşk-i kaçre-āmizüm
Dü-çeşm-i seyl-rizüm nāvedān-ı āb-gendümdür¹⁷⁶⁶
- 12 Gözüm giryān dil sūzān işüm efgān gönül nālān
Bu cūşişler bu sevdālar¹⁷⁶⁷ benüm saña gezendümdür¹⁷⁶⁸
- 13 Sebağ-āmüz-ı üstādı sūḥan-endüz-ı inşadı
Ḥikem-endüz-ı irşadı derün-ı behre-mendümdür¹⁷⁶⁹
- 14 Lebīb-i ^ç ālim ü a^ç lam edīb-i kāmīl ü ekrem
Veliyy-i ni^ç met-i ^ç ālem benüm şimdi efendümdür
- 15 O çarḥ-ı ḥüsnüñ envārı meh-i ḥürşid-i didārı
Dise bir gün benüm Yārī faķirüm derd-mendümdür

193*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Sūz-ı niyāz lāzime-ārā-yı nāz dur
Te^ç şir-i¹⁷⁷⁰ nāza rābiṭa sūz u niyāz dur
- 2 Çok gerçi serv-kaç ki ḥirāmān olur yürür
Ammā o naḥl-i tāze ^ç aceb ser-firāz dur
- 3 Geh şu^ç le gibi şevk-ı derün-ile bī-ķarār
Geh şem^ç gibi encümen-efrüz-ı nāz dur
- 4 Māhir biri fesānede biri füsūnda
Çeşmüñle ğamze tā o kağar siḥr-bāz dur
- 5 Kaç^ç -ı menāzil itdigi āvāre dillerüñ
Semt-i¹⁷⁷¹ ḥaķiķat ile ṭarīķ-i mecāz dur
- 6 Olmaz cihānda ķāfile-bendān-ı ārzü
Erbāb-ı vaḥdete dili beyt-i Ḥicāz dur
- 7 Temyiz olınsa rütbesi ^ç uşşāķ içinde ger
Yārī faķire kağr-ile bir imtiyāz dur

¹⁷⁶⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁶⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁶⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁶⁷ Bu cūşāñi bu tūfān

¹⁷⁶⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁶⁹ Benüm ferzend-i ṭab^ç -ı ercümend ü behre-mendümdür

* 193: 102a-102b.

¹⁷⁷⁰ Ta^ç līķ

¹⁷⁷¹ Deşt

194*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___¹⁷⁷²

- 1 ʿĀdil-i aʿ del-i memālikdür
ʿĀlim-i aʿ lem-i medārikdür
- 2 Hākim-i āmir-i umūr-ı ümem
Dāver-i mālīk-i memālikdür
- 3 Kāmil ü ekmel-i sülūk-i sedād
Meslek-i rāh-ı ʿ ilme sālīkdür
- 4 Lāmiʿ ü ṭālīʿ -i meṭālīʿ -i ʿ ilm
Server-i reh-rev-i mesālīkdür
- 5 Hem hümām himem-i medār-ı kerem
Hem ʿ ulūm-ı kelāma mālīkdür
- 6 Mürde-dil vāşıl-ı vişāl olsa
Dil-i aʿ dāʿ elümle hālīkdür
- 7 Yārī ehl-i sülūke hem-rāh ol
Reh hirās-āver-i mehālīkdür¹⁷⁷³

195*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 Hezārān ḳatre ḳanum gerd-i dāmānuḳda ḳalmışdur
O tiğ-ı ğamze nʿetdiyse baña yanuḳda ḳalmışdur
- 2 Degüldür zīr-i destāruḳda ḳonmış bir gül-i ḳandān
Benüm dāğ-ı nihānum ʿ aksi pīşānuḳda ḳalmışdur
- 3 Degüldür şīşe-i pür-āba ḳonmış perçemi sünbül
Ḳayāl-i zülfidür kim çeşm-i giryānuḳda ḳalmışdur
- 4 Degüldür lerziş-i nūr-ı nigāhum tāb-ı ḳayretten
O sīmīn-sīne ol çāk-i giribānuḳda ḳalmışdur
- 5 Çerāğ-efrüz olur māh-ı şeb-ārā gibi meclisde
Gözüm ol gerden-i kāfūr lemeʿ ānuḳda ḳalmışdur
- 6 Gehī taʿ rīz ü geh ḳandeyle Yārīʿye ḳiṭāb etmek
O çeşm ü ğamze-i fettān müjġānuḳda ḳalmışdur

* 194: 102.

¹⁷⁷² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁷³ *Ekmelü'l-dehr es'adü'l-aḳrār* "Zamanın en mükemmel olanı hür olanların en mesududur."

* 195:102b.

196*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Ne gülzāruñ gülisin ğāze-sā-yı ʔal^ç atuñ kimdür
Ne bāğuñ bülbülinin dāğ-dār-ı ʔasretüñ kimdür
- 2 Ne ŧehsin kim ŧebān-rūzī simāʔ-ārā-yı devletsin
Ya sākī-i ʔadeḥ-peymā-yı zevḳ-ı ^ç iŧretüñ kimdür
- 3 Ben idüm nice demler rāz-dān-ı sırr-ı pinhānuñ
^ç Aceb ŧimdi nedīm-i ḥalvet-i ünsiyyetüñ kimdür
- 4 Beni pervāne-veŧ ḥākister-i sūz [u] güdāz itdüñ
^ç Aceb ŧem^ç -i cihān-efrūz-ı ŧām-ı vuŧlatuñ kimdür
- 5 Kimi seyr-i ni^ç am itdüñ ^ç aceb ey çarḫ-ı dūn-perver
Senüñ ŧermende-i iḥsān-ı cūd-ı himmetüñ kimdür
- 6 Kimin bālīni ḥıŧ ü pisterin ḥāk itmedüñ bilsem
Senüñ āsūde-ḥāl-i ḥ^ç āb-gāh-ı rāḥātuñ kimdür¹⁷⁷⁴
- 7 Müdām ehl-i dili Yārī gibi pā-māl eylersüñ
Senüñ ḥācet-revā-yı kām-bīn-i rif atüñ kimdür

197*

____ . / ____ . ____ . / ____ . / ____ . ____¹⁷⁷⁵

- 1 Ol ebruvān ki cebhe-i ğarrāya çekdiler
Ser-levḥalardur āyet-i kübrāya çekdiler
- 2 Ey pādiŧāh-ı ḥüsn ḳaŧuñ irtisāmını
Bir ḳıl ḳalemle ŧafḥa-i tuğrāya çekdiler
- 3 Ey çarḫ ŧāğar-ı meh-i nākıŧ ^ç ayāruñı
Mīzān-ı āsumānda ŧüreyyāya çekdiler
- 4 Bir gizli genc-idi o perīnüñ viŧālī ḥayf¹⁷⁷⁶
Sīmyā-gerān hep anı aḥfāya çekdiler
- 5 Yek-vīje rīsmāndur iden himmetin bülend
Manŧūr'ı ŧanma¹⁷⁷⁷ rütbe-i a^ç lāya çekdiler

* 196: 102b.

¹⁷⁷⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 197: 102b.

¹⁷⁷⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁷⁶ ḥayf: ḥayf

¹⁷⁷⁷ gör ki

- 6 Bend-i kemend-i ‘işmet iken Yūsuf-ı şadīk¹⁷⁷⁸
Anı keşān keşān Züleyhā’ya çekdiler
- 7 Kays’uñ ribāṭ-ı ‘aşkda zencīr-i zülfini
Bend-i şikāl-i nāka-i Leylā’ya çekdiler
- 8 Kimse nişānın urmadı Yārī bu ‘arşada
Biñ kez kemān-ı āhı bülāgāya çekdiler

198*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___¹⁷⁷⁹

- 1 Ol haṭ ki gird-i ‘arız-ı cānāna çekdiler
Bir cedvel-i siyāhı gülistāna çekdiler
- 2 Ebrū degül cemālūne naḳḳāş-ı kilik-i şun^c
Ser-levḫadur ki sūre-i Kur’āna çekdiler
- 3 Kuḫlū’l-cevāhir itdi cihān ḫāk-i pāyuñı
Bir sürmedür ki dīde-i giryāna çekdiler
- 4 Āzāde-dil idüm nice dem bīm-i ğamzeden
Şimdi şikāl-i zülf-i perişāna çekdiler
- 5 Zāhidsen erba‘ine çihil sāl girmedüñ
Rindān hezār çille-i merdāna çekdiler
- 6 Yārī esīr-i zülf [ü] zenaḫdāmı oldı ḫayf¹⁷⁸⁰
Dīvānedür ki beste-i zindāna çekdiler

199*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Hāmūşluğum ma‘nā-i pinhān-ı hünerdür
Medhūşluğum şüret-i mestān-ı hünerdür
- 2 Olsa n’ola ḫalvet-geh-i ebkār-ı ma‘ānī
Ṭab‘um ki serā-perde-i dīvān-ı hünerdür
- 3 Şad mevkibe-i ‘aşkuñ odur ‘arbede-ğāhı
Pehnā-yı derūnum ser-i meydān-ı hünerdür
- 4 Açsam leb-i hāmūşumı gülzār-ı sūḫanda
Her nüktelerüm ğonce-i ḫandān-ı hünerdür

¹⁷⁷⁸ beşir

* 198:102b.

¹⁷⁷⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁸⁰ ḫayf: ḫayf

* 199:103a.

- 5 Biñ nükte-i nā-güfte derūnumda ki vardur
Her birisi bir āfet-i devrān-ı hünerdür
- 6 Tab‘ umdur o gülzār-ı ma‘ ārif ki ser-ā-ser
Her kūşesi bir turfe hıyābān-ı hünerdür
- 7 Qılmağda müdām ‘ āleme itlāf-ı cevāhir
Yārī sūhanum lücce-i ‘ ummān-ı hünerdür

200*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 ‘ Āşıkam hālūmi ne yār u ne hem-rāh bilür
Derd-i ‘ aşkuñda neler çekdügüm Allāh bilür
- 2 Yolda gördükçe şorar hāl-i dil-i bīmārı
Yār hālüm hele el-minnetü lillāh bilür
- 3 Bilmeyüp zevk-ı ğamuñ vuşlatuñ ümīd etmiş
N’idelüm cürmini şāhum [anı] güm-rāh bilür
- 4 Gice dārū-yı firākuñ beni eyler bī-hüş
Gerçi ‘ ālem beni vaşluñla şeb-āğāh bilür
- 5 Ne bilür ‘ aşk-ı haqīkī heves-ārā-yı mecāz
Hālet-i¹⁷⁸¹ ‘ aşkı yine ‘ ārif-i āğāh bilür
- 6 Söyleşilmez dime ey çarḥ senüñle zīrā
Orayı nāle-i şeb āh-ı seher-gāh bilür
- 7 Bağma itdüklerine Yārī-i zāruñ yā Rab
Cümle itdüklerini hep dil-i güm-rāh bilür

201*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Dilleri çeşm-i sihir-sāzına meftūn eyler
Göñül almağda hele gör nice efsūn eyler
- 2 Nice dil bağlasun ādem girih-i zūlfine kim
Bir bağışda nice biñ ‘ ākıllı mecnūn eyler
- 3 Niğeh-ile nice ülfet idebilsün ‘ āşık
Ġamzesi ta‘ n-ı sitemle cigeri hūn eyler
- 4 Geh kirişmeyle gül-i ‘ işveleri hūnde ider
Geh ‘ itāb-ile dil-i ‘ āşıkı maḥzūn eyler

* 200:103a.

¹⁷⁸¹ ‘ Ālem

* 201:103a-103b.

- 5 Feyz-i nīsān-ı ilāhī nice gör Yārī'nüñ
Şadef-i ṭab' ını lü'lü' ile meşhūn eyler

202*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁷⁸²

- 1 Nihān it dilde sırr-ı ' aşkuñı mestürlük göster
Ġamı sür hānedān-ı sīneden mesrūrlük göster
- 2 Kō yıksun hāṭıruñ düşmensin aña olma āzürde
Dil-i vīrāneye bir kūşeden ma' mūrlük göster
- 3 Görince merd-i āgāhı yūri pīş-i rikābında
Hūd-ārāya ta' azzum eyleyüp mağrūrlük göster
- 4 Yegāne mālīk-i dārü'l-emān ol geç bu da' vādan
'Urūc it naḥl-i dār-ı himmete Mañşūrlük göster
- 5 Kō olsun bezmūne sīmurğ-ı devlet rüz [u] şeb kāyim
Süleymān-ı zamān olmağ dilerseñ mūrlük göster
- 6 Elūnden sāgar-ı billūr-ı ' işret düşmesün Yārī
Cihānuñ rind-i nāzūk¹⁷⁸³-ṭab' ısn fağfūrlük göster

203*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁷⁸⁴

- 1 Ne erbāb-ı hikemden ne der-i dārü'ş-şifādan şor
Devā-yı derd-i ' aşkı yine derde mübtelādan şor
- 2 O hūnī-ğamzenūñ itdüklerin cān-ı dil-efgāra
Anı bir rāz-dān-ı şerḥa-āmūz-ı belādan şor
- 3 Şabā çeşm-i ğubār-ālūdını anuñla açmışdur
Ġubār-ı mağdemūñ hāşşıyyetin var tūtiyādan şor
- 4 Anuñ her zīr-i bālinde nihāndur sāz-ı āgāhı
Şafir-i nağme-i tevḥīdi murğān-ı hevādan şor
- 5 Güher-sencān-ı ma' nā dürr-i naẓmuñ gördi hep Yārī
İnanmazsañ var anı ' Abdī-i nāzūk-edādan şor

* 202: 103a.

¹⁷⁸² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁸³ hākān

* 203:103a.

¹⁷⁸⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

204*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Tâb-1 şarâb-ile ruḥı kim ḥūy-feşân olur
Gülzâr-1 ḥüsn-i şebnem ile şādumân olur
- 2 Baḳ çîn-i zülfine ruḥ-ı rengîn-i yârda
Sünbülleri o bâḡuñ ‘ aceb râyegân olur
- 3 Her bir tekellümünde ḥafî şad kelîm-i râz
El-ḥaḳ o ḡonce ḥaylice nâzûk-zebân olur
- 4 Ol tıfl-ı nürsuñ ki debistân-ı ḥüsnde
Ḥaṭṭ-ı ḡubâr-ile ruḥı bir ḡülsitân olur
- 5 Sünbül ḥaṭ-ile gül ruḥınuñ ibtidâsıdur
Lâ-büd benefşe açıla gül şādumân olur¹⁷⁸⁵
- 6 Şad sâl eger ki ḥâkümi gendide eyleseñ
Her zerresinde mihr-i cemâlûñ ‘ ıyân olur¹⁷⁸⁶
- 7 Gör ḳaṭre-i sirişkümi dökmiş şadeflerin
Deryâ-yı dilde dürr-i güher bî-kerân olur
- 8 Gâhî nigâh-ı şefḳat ü gâhî ‘ itâb-ı nâz
Cânâ cefân luṭfuñ ile tev’emân olur
- 9 Yârî yazılsa nüshası dîvân-ı nazmumuñ
Her bir şaḥîfesi felege dâsitân olur

205*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 El-minnetü lillah yine ‘ id-i ramazândur
Rindân-ı cihân câm-ı neşâta nigerândur
- 2 Zâhid elem-i keffe vü mîzâna ḳo düşsün
Bezm ehli hele muḡtenem-i raṭl-ı girândur
- 3 Bir ḥalḳada tesbîḥ-ile devr itmede zühhâd
Rindâna ḡülüp oyna[ya]caḳ dem bu zamândur
- 4 Dönsün ne ṭurur câm-ı ṭarab bezm-i cihânda
Devrân hele dâyire-i emn ü emândur

* 204: 103b.

¹⁷⁸⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁸⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 205:103b.

- 5 Gülzâr-ı cihân meclis-i hûbân-ile şimdi
Reşk-âver-i havrâ-yı tarab-gâh-ı cinândur
- 6 Sâkî ne tûrursın şuna ol kan olacağı
Çoğ demler idi gözlerimiz hûn-çegândur
- 7 Devrân-ı müsâ' id dem-i ' id ise şafâ-bağş
Bir böyle dem olur mı olursa bu zamândur
- 8 Her ğonce mey-i ' iştret-ile çâk-i girîbân
Her lâle birer dâğ-ile peymâne-keşândur
- 9 Hâkķâ hased ol rind-i sebük-rûha ki Yârî
Hem meclisi bir sâğar u bir tâze cüvândur

206*

— — . / — . — . / . — — . / — . — ¹⁷⁸⁷

- 1 Şanmañ ki çarḡ mihr-i dıraḡşânı gösterür
Âyîne-i müdevver-i ¹⁷⁸⁸ devrânı gösterür
- 2 Zer-düzî-i müfekkire kilik-i hayâl-ile
Nağş-perend-i şüret-i bî-câmı gösterür
- 3 Üstâd-ı kâr-hâne-i tağdîr şubḡ u şâm
Vech-i ma' aş-ı kâr-fürüşânı gösterür
- 4 Her dem murâduñ üzre eser mi bu rûzigâr
Ki fülk-i baḡta lücce-i tûfanı gösterür
- 5 Şimdi müneccimân-ı raşad-sâz-ı rûzigâr
Tağvîm-i köhne ¹⁷⁸⁹ gerdiş-i gerdânı gösterür
- 6 Dânâya bir içüm şuyı virmez sipihr-i dûn
Nâdâna râh-ı çeşme-i hayvâmı gösterür
- 7 Seyr it ḡabâbı şîşe-i câm-ı şarâbdan
Meclisde nağş-ı mühr-i Süleymân'ı gösterür
- 8 Ol şâh-ı nâz ' işve ile eylese ḡırâm
Üftâdegâna kûşe-i dâmânı gösterür
- 9 Şad nâziş-ile bend-i miyânın çözer müdâm
' Uşşâka karşı ḡancer-i bürrânı gösterür

* 206:103b.

¹⁷⁸⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁸⁸ şaḡîfe

¹⁷⁸⁹ pâr

- 10 Pîr-i muġān bâdeyi rindāna medḥ ider
Cevher-fürüş la^c l-i Bedaḥşān'ı gösterür
- 11 Dil dāġ-ı derdin açmaġa meclisde dāyimā
Cānāna karşı çāk-i girībānı gösterür
- 12 Gencîne-i sūḥandan idüp bir bir intiḥāb¹⁷⁹⁰
Yārī dür-i kelāmını yārāna gösterür

207*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Göñül o şūḥ-ı sitem-kārdan cevāb ister
Niyāz bülbüli gör ğonceden gül-āb ister
- 2 Ğamuñla sāye-i dīvārı tolanur her gün
Yüzüñi görmege ey māḥ āfitāb ister
- 3 Teraḥḥum eyle gel ey ğonce-leb o maḥmūra
Mezāk-ı cām-ı lebüñden göñül şarāb ister
- 4 Nüvāziş itmede meclisde ğamze-i mestī
Nigāḥ-ı fitne-i çeşmi meger ki ḥ^cāb ister
- 5 Dilin pür-āteş [ü] hem dīdesin pür-āb eyler
Derün-ı Yārī meger zevḳ-ı āb u tāb [ister]¹⁷⁹¹

208*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Ḥayāl-i şāhid-i vaşluñ ne dem ki hem-dem olur
Göñülde bā^c iş-i tārāc-ḥāne-i ğam olur
- 2 O dil k'ola sebaḳ-āmüz-ı noḳta-i dehenüñ
Derünü nükte-i esrār-ı ğayba maḥrem olur
- 3 Mezāk-ı la^c lüñi añduḳça bezm-i ^c işretde
Elümde şerm ile sāġar ^c aḳıḳ-ı ḥātem olur
- 4 O zerre ḥāk ki meşhūdı ola nūr-ı ezel
Derünü āyīne-i āfitāb-ı a^c zam olur¹⁷⁹²
- 5 Ne feyz-i cezbe ḳomış ḥilḳatinde dest-i ezel
Gören muġānı dir el-ḥaḳ ne ḥoşça ādem olur

¹⁷⁹⁰ intiḥāb: intiḥāb

* 207:104a.

¹⁷⁹¹ ister: eyler

* 208: 104a.

¹⁷⁹² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Sirişk-i hūn akıdur oldı dīde-i Yārī
Cemālūñi göremez gözleri nice dem olur

209*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Her bir niğehde ‘ aşıkā bir qahramān olur
El-ḥaḳ o ğamzeler ne ‘ aceb bī-emān olur
- 2 Pek mest kılma çeşmūñi bezm-i neşātda
Taḥrīḳ-ı ğamzeñ ile ara yerde qan olur
- 3 Yüz virme ceş-i mūr-ı ḥaṭ-ı bī-şümāruña
Zīrā zuhūr-ı fitne-i āḫir zamān olur
- 4 Ol serv-ḳad qaçan ki ḥırām ide bāğda
Seyl-āb-ı dīde pāyına düşüp revān olur
- 5 Cān virmeyem mi ğamzeñe rüz-ı vişālde
Bir dilber-i ḥalīm teraḥḫum-künān olur
- 6 Şun cām-ı la‘ li Yārī-i lāl ü şikeste ye
Mey şā‘ irāne bā‘ iş-i nuṭḳ-ı zebān olur

210*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — — ¹⁷⁹³

- 1 Anuñçün cevher-i ‘ aşkuñ ser-ā-pā anda meşḫūndur
Dil-i vīrānede zīrā ğamuñ bir genc-i meknūndur
- 2 Cünūn-ı ‘ aḳlı ta‘ līḳ eyledi Leylā-i sevdāya
Anuñçün Ḳays-ı bī-nām u nişānuñ nāmı Mecnūn’dur
- 3 Şikeste mest-i ‘ aşkuñ şīşe-i zerrīn cām-ı mey
Şurāḫīnūñ mey-i la‘ lūñ ğamıyla bağı pūr-ḫūndur
- 4 Ṭarāb-gāh-ı cihān ḫübān-ı şehir-āşūb-ile ṭolsa
Göñül birine rağbet etmez ancaḳ saña meftūndur
- 5 Dil-i Mecnūn Leylāsın arardı ancaḳ ey Yārī
Benüm rāh-ı ṭalebde sergüzeştüm andan efzūndur

* 209:104a-104b.

* 210:104a-103b.

¹⁷⁹³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

211*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___¹⁷⁹⁴

- 1 Her hūn-ı eşk dīde-i terden revān olur
Gūyā ki reng ü būyı mey-i ergūvān olur
- 2 Bir gice zevk-ı ‘ālem-i vaşluñ iden faķır
Ol ‘ālem aña saltanat-ı cāvidān olur
- 3 Ey nūr-ı dīde gerd-i rehūñ gelse dīdeme
Gūyā ki kuḥl-i bāşıra-i çeşm-i cān olur
- 4 Bir āfitāb-ı hūsn ü bahāsın ki ruḥlaruñ
Nūr-ı çerāğ-ı encūmen-i dilberān olur
- 5 Leylā-i zūlfūññ nice Mecnūn’ı olamam
Dīvāne göñlüme biraz ārām-ı cān olur
- 6 Ol leb o ruḥ ḥarīm-serāy-ı cemālūñe
Revnaķ-fürüz-ı ğonce gül [ü] gülsitān olur
- 7 Farķ-ı serümde dāğ-ı siyāh-ı melāmetüm
Müḥr-i pesīn-i nāme-i āzādegān olur
- 8 Yārī ne yār-ı şādık olur pīr-i derd-i ‘aşķ
Her şeb benümle hem-dem-i rāz-ı nihān olur

212*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁷⁹⁵

- 1 Hālet-i vuşlat egerçi vaķt-i şādānīdedür
Fi’l-meşel baķsañ şafā’-yı lezzeti¹⁷⁹⁶ ānīdedür
- 2 İmtidād-ı neş’e-i ūlā virür gerçi neşāt
Şoñra ḥikmet imtidād-ı neş’e-i şānīdedür
- 3 Bir ‘arūs-ı dil-sitāndur bīkr-i fikr-i nāzūküm
Naķşı Erjeng-ile hem-reng şüret-i Mānī’ dedür
- 4 Hızır¹⁷⁹⁷-veş dürr-i vücūd-ı şebnemi sīr-āb ider
Menba’ı āb-ı ḥayātuñ ebr-i nīsānīdedür
- 5 Taḅ’um ey Yārī cevāhırle tolu gencīnedür
N’eyleyem gencīnedür ammā ki vīrānīdedür

* 211:104a.

¹⁷⁹⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 212:104a.

¹⁷⁹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁷⁹⁶ nihān-ı ‘ālemi: nihānı ‘ālemi

¹⁷⁹⁷ Hızır:Hızır

213*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Dem-i vuşlatda ne būs-ı lebi ne ḥod vefāsıdur
Beni ḥūy-gerde-i teşvīr iden şerm [ü] ḥayāsıdur
- 2 Bu baḥr-ı bī-kerān bu ḥāk-dān-ı ʿālem-i ḥikmet
Sevād-ı merdümümle eşk-i çeşmüm mācerāsıdur
- 3 Gehī şemşīr-i ğamze gāh ḥavf-ı ḥancer-i dil-düz
Cihānda çekdügi hep ehl-i ʿaşkuñ dil belāsıdur
- 4 Ne mümkindür kesilmek ğamzesinden ol şeh-i ḥüsnüñ
Anuñ şad-pāre göñlüm tā ezelden āşınāsıdur
- 5 Qo kessüñ ḥanceri sīnemde Yārī naʿl-i ḥün-ālūd
O şāhuñ tahta maḥşūlinden olan naʿl bahāsıdur

214*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Ḥayāl-i cām-ı laʿlün gözlerüm yaşın şarāb eyler
Tenüm pür-āteş idüp bağrum içinde kebāb eyler
- 2 Ele alduqça cām-ı bāde-i gül-gūmı meclisde
Gül-i ruḥsārı ki sürḥ ü sefid olup ḥicāb eyler
- 3 Suʿāle başlayınca qahramān-ı ğamze-i mestüñ
Buña ḥayretdeyüm kim aña qarşu kim cevāb eyler
- 4 Beni bir seng-dil şūḥa kul itdi baḥt-ı saḥtum kim
Ne taʿmīr etmek ister qalbümü ne hod ḥarāb eyler
- 5 Gehī giryān ider çeşmin gehī sūzān ider cismin
Belāʿ bezminde Yārī ṭurma tenhā āb [u] tāb eyler

215*

.. ____ / . ____ . ____ / .. ____

- 1 Şanma maḥlūqdan ricāmuz var
Ḥazret-i Ḥaqqʼa ilticāmuz var
- 2 Neşr-i raḥmetden olmazuz meʿyūs
Dergeh-i Ḥaqqʼa iʿtināmuz var
- 3 Nʼola cevher-fürüş-ı faqr olsağ
Dilde gencīne-i ğināmuz var

* 213: 104b.

* 214: 104b.

* 215: 104b-105a.

- 4 ‘Andelīb-i riyāz-ı ‘irfānuz
Āh-ı cān-sūz ile nevāmuz var
- 5 Her gice dūd-ı āh itmedeyüz
Elde fevvāre-i şafāmuz var
- 6 N’ola mecnūn-ı zūlf-i yār olsağ
Başda bir olmaduğ hevāmuz var
- 7 Atlas-ı dehre kılmazuz rağbet
Tende peşmīne-i ‘abāmuz var
- 8 ‘İd geldükçe ol sehī-ğad-ile
Yılda bir kerre merħabāmuz var
- 9 N’ola manzūr-ı çeşm-i ħalk olsağ
Dilde mir’āt-ı incilāmuz var
- 10 Nā-ümīdüz zamānede Yārī
Genc-i ħayretde inzivāmuz var

216*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁷⁹⁸

- 1 Her kaçan zūlf-i ħam-ender-ħamını dām eyler
Bend ider çarğda ‘anğāyı bile rām eyler
- 2 Merkez-i şabr u taħammüldesin ārām ideğör
Yoğsa bu çarğ ser-i hūşuñı sersām eyler
- 3 Döndürür istedügi gibi bu nüh dölābı
Şanma pergāle-i devr-i felek ārām eyler
- 4 Var mı bir kām-revā kām ala mağşūdınca
Felek elbet anı biñ lu‘b ile nā-kām eyler
- 5 ‘Aşğdur vecd-tırāzende-i esrār-ı derūn
Her nefes ‘āşığı şāyeste-i ilhām eyler
- 6 Beste-i silsile-i zūlfi olurdı Yārī
Dil-i dīvāne velī fikr-i ser-encām eyler

* 216:104b.

¹⁷⁹⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

217*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁷⁹⁹

- 1 Ben o baħr-ı âteşem te'sîr kılmaz rûzigâr
Ben o 'ummānam ki cûşān eylemez mevc-i biħār
- 2 Mihr-i 'ālem-gerd-i 'aşķam māh-ı ŧeb-gîr-i cihān
Şubħ u ŧām āvāreyem devr eylerin leyl ü nehār
- 3 Dest-i çenberden başar bu geŧt-gîr-i Zāl-i çarħ
Çuvvet-i bāzūda olsañ Rüstem ü İsfendiyār
- 4 Ey sipihr-i dūn-perver devr-i 'adlūnde senūñ
Kimi itdūñ kām-baħş [u] kimi itdūñ kām-kār
- 5 Şāfdur mīnā-yı cām-ı dilde gerçi nūr-ı ŧevķ
Yine her ŧādīde müdğamdur ğumūm [u] inkisār
- 6 Dāğlar sīneñde Yārī ħūn u ter mīzābıdur
Ĥūn-ı dilden ŧüre-rāz-ı dehri itdūñ lālezār

218*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Rāz-ı dil-i maħzūnı 'ıyān eylemek ister
'Aşķuñ beni rüsvā-yı cihān eylemek ister
- 2 Ol mertebe ŧaķlar ğam-ı 'aşķuñ dil-i nā-şād
Çoķ cevher-i cān içre nihān eylemek ister
- 3 Bir ğün ki müyesser ola zevķ-ı dem-i vuŧlat
Fi'l-ħāl felek ŧayy-i zamān eylemek ister
- 4 Ťoğrulsun eger sīneñe gelsün dir iseñ yār
Çaddūñ reh-i 'aşķ içre kemān eylemek ister
- 5 Elbette maħabbet dil-i 'āşıķda olur fāş
Yārī nice 'aşķını nihān eylemek ister

219*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Ğamzeñe üftād'olanlar biñ zer ü sāmān virür
'Āşıķ-ı bī-çāre ķāyil olmaz aña cān virür

* 217: 104b.

¹⁷⁹⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 218: 105a.

* 219: 105a.

- 2 N'ola zinde alsa bir būs-ile biñ dil-ħastesin
Nūş-dārū-yı lebinden ħikmet-i Loħmān virür
- 3 Her ne āşüb-ı fiten eylerse dünyādan zuhūr
Hep peyām-ı fitne izhārın ħaṭ-ı fettān virür
- 4 N'ola muħtāc-ı gül-āb olmazsa zülf-i müşg-bū
Rüz [u] şeb āña gül-ābı dīde-i giryān virür
- 5 Cevher-i dürr-i kelāmın bezl-i itlāf etmede
Ṭab^c -ı Yārī ^c āleme gencīne-i nihān virür

220*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Gāhī kirişme gāh niġeh ġeh cefā nedür
Bilseñ bu şīveler nedür ey bī-vefā' nedür
- 2 Billāh toġru söyle eyā serv-i ħoş-ħırām
Bir kez belüñi ħuċmaġa bilseñ bahā' nedür
- 3 Elmās gibi tāb virür zulmet-i dile
Lü'lü'-veşüñde ey meh-i ^c ālem ziyā' nedür
- 4 Ol ġonce tāzedür n'ola olmazsa dil-nüvāz
Bilmez cihānda lezzet-i büy-ı vefā' nedür
- 5 Dendānı ile la^c lini pākīze vaşf ider
Ey Yārī sözlerüñde bu rengin edā' nedür

221*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___ ¹⁸⁰⁰

- 1 Ĥarāret-i teb-i sīnem ħazīn şadā eyler
Ṭabīb-i ^c aşġ āña dāġ-ile devā eyler
- 2 Cefāsı şaldı zemīn ü zamāna āvāze
O bī-vefā' ne zamānda ^c aceb vefā' eyler
- 3 Gelürse ħāneñe on dört yaşında bir meh-rū
Meh-i dü-hefte gibi bezmi rüşenā eyler
- 4 O dil ki ide şühūd iktişāf-ı ma^c nādan
Derūnın āyīne-i şūret-i hüdā eyler
- 5 Bu sūz-ı derd-i maħabbet ħalursa Yārī'de
Yaġar vücūdımı ħākister-i fenā' eyler

* 220: 105a-105b.

* 221: 105a.

¹⁸⁰⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

222*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ¹⁸⁰¹

- 1 Erbāb-ı düvel mesned-i kâşâne ararlar
Maḥmūr-ı şabūḫī der-i ḥum-hâne ararlar
- 2 Gör salṭanat-ı vaḥdet-i erbāb-ı fenā'yı
Şāhâne ḥuzūr itmege vīrāne ararlar
- 3 Bir cām ola bir dil ola bir yār ola ancak
Tenhā-menişān böylece bir ḥāne ararlar
- 4 Kām almağ-ıçün bir iki gün bezm-i cihānda
Yārān-ı şafā' kūşe-i mey-ḥāne ararlar

223*

___ . / ___ . / ___ . / ___ . / ___ ¹⁸⁰²

- 1 Dil cām-ı 'ayşısı meclis-i rindāndan alur
Bir tuḥfe ḡoncedür ki gülistāndan alur
- 2 Göz ağlamakda dil şu gibi bī-ḡarār-ı 'aşḡ
Cūş u ḡurūşı lücce-i 'ummāndan alur
- 3 Keşf olsa dīdeme n'ola envār-ı ma' rifet
Kuḫlū'l-cevāhiri dūr-i a' yāndan alur
- 4 Toldı dimāğı nāfçe-i müşğ ü 'anberīn
Dil būy-ı şevḡi ṭurre-i cānāndan alur
- 5 Ğam 'ayş-ı nūşını dil-i nā-şāddan bilür
'Aşḡ āteşini sīne-i sūzāndan alur
- 6 Bī-tāb ḡalsa rind-i şabūḫī ḡumārdan
Keskīn şarābı bāde-fūrūşāndan alur
- 7 Deryūze-ḡār-ı dest-i¹⁸⁰³ ḡıref-āverān degül
Yārī cevāhir-i sūḡanı kāndan alur

224*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 ḡaçan o kebk-i derī nāz-ile ḡırām eyler
Müjem şebīke-i¹⁸⁰⁴ āḡūş-ı çeşmi dām eyler

* 222: 105a.

¹⁸⁰¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır. Gazel nâ-tamâm olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

* 223: 105a.

¹⁸⁰² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁰³ ceyb

* 224: 105b.

- 2 Dirîğ o serv-ğad-i mûmiyâmı güm-râhân¹⁸⁰⁵
Ki bir ıl-ile yeder kendüsine râm eyler
- 3 Ne tâze gül bitirür h ar-z ar-ı ib al m
Ne s k i-emelüm neve-ba-ı c m eyler
- 4 O de l  zevk virür an i-istiğn 
El me c m-ı Cem alsam da telh-k m eyler
- 5 H ased o rind-i cih n-s z-ı dehre ey Y ri
Çemende dilber ile   iret-i m d m eyler

225*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Reft ra gelse kebk-ıfat cilve-s z olur
Ya  n  o ıfl-ı   ive nev- m z-ı n z olur
- 2 Her demde   aku  dil-i z r n su al ider
El-a o c n-ı    lem   aceb dil-n v z olur
- 3 G l-berg-i ter d inse o  once   aceb midür
Ruhs rı üstine kefi b l n-i n z olur
- 4 Her n fe aduguna o g s -y  ham-be-am
Her bir ikenci m ye-i   ömr-i d[ır] z¹⁸⁰⁶ olur
- 5 G z yaı ile besler anı b gb n-ı   a
Seyr it o naql-i t ze nice ser-fir z olur
- 6 Olsam fer hem- ver-i efk r-ı k k l n
Ser-rite-i hay l me ol   ude-s z olur
- 7 Y ri Hak m-i Mula ider  re derd ne
B -areg na  re yine  re-s z olur

226*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 anma   uaku  senün mest-i mey-i eng rdur
Anları ser-mest iden keyfiyyet-i Man r'dur
- 2 Kim taamm l eyler env r-ı tecell na senün
A na M s 'dur taamm l eyleyen y  T r'dur

¹⁸⁰⁴ Sirik-i alk a.

alk a:alk a

¹⁸⁰⁵ ay rı

* 225:105b.

¹⁸⁰⁶ d r z:d z

* 226: 105b-106a.

- 3 Dil hemîşe rakş ider mânend-i fânûs-ı hayâl
Tâb-ı ‘ aşkuñ sinede güyâ çerâğ-ı nürdur
- 4 Kıdretüñ viridi Süleymân’a serir-i hikmeti
Fi’l-meşel bakşañ Süleymân’uñ (da) kapuñda mürdur
- 5 Nağme-i şükrüñ iden enfâs-ı nuḡk-ı mümkinât
Şâh-sâr-ı naḡl-i şun‘ uñda birer ‘ uşfürdur
- 6 Bendegân-ı âsitânuñ nev‘ -i ebrâr-ı güzîn
Dilberân-ı dergehüñ hep ‘ âlem-ârâ ḡurdur
- 7 Şevk-ı ‘ aşkuñla senüñ ‘ âlemleri bîdâr ider
Ṭab‘ -ı Yârînuñ fiğânı şanki nefḡ-i şurdur

227*

— — . / — . — . / . — — . / — . — ¹⁸⁰⁷

- 1 Kūyuñda nâle kılduğuma olma bî-ḡuzür
Kūyuñdan özge yoğ baña ârâmiş [ü] ḡuzür
- 2 Düşnâm iderseñ ol leb-i şîrîn süḡandan it
Gelmez derûna kand ü şeker yemeden fütür
- 3 Her bergi bir şerâre-i âteş-feşân olur
Görseydi ger tecellî-i ḡüsnüñ nihâl-i Ṭür
- 4 Sünbül ḡaḡ-ile gül ruḡınuñ ibtidâsıdur
Lâ-büd benefşe açıla güller ider zuhür
- 5 Her cür‘ ası olur saña tiryâk-i erba‘ a
Zehr-i ḡam-ı zamâneye yegdür mey-i ḡahür
- 6 Şâdır olursa senden eger va‘ de-i vişâl
İder şifâ-yı şadr dil-i Yârî’den şudür

228*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

- 1 Egerçi ḡamze-i mestüñ cihânuñ ḡahramânıdur
Kirişme ḡayl-i müjğânuñ arada tercemânıdur
- 2 Leb-i la‘ lüñ senüñ ey ḡonce-i gülzâr-ı istiğnâ’
Derûnında kızarmış bülbülün bir ḡaḡre ḡanıdur
- 3 Kelâm-ı mu‘ cizüñ ḡande senüñ ey ‘ İsâ-i devrân
‘ İtâb-ı dil-peziñ belki ‘ ömr-i câvidânıdur

* 227: 105b.

¹⁸⁰⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 228: 106a.

- 4 Hıyāl-i mār-ı zülfüñ dīdeden kıl deñlü ayrılmaz
Meger vīrāne göñlüm tā ezel genc-i nihānıdır
- 5 Benem ‘āşık ki Mecnun ders-i ‘aşkı benden öğrendi
Cihānda kışsa-i Kays ‘aşkımuñ kim dāsītānıdır
- 6 Gelür murgān-ı ğām mihmān olurlar lāne-i cānda
Göñülse şāh-bāz-ı ‘aşkıñ eski āşiyānıdır
- 7 Bırakma lāle-veş cām-ı şafāyı elden ey Yārī
Hemān pīrāye-i bezm ile devr-i gül zamānıdır

229*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Hicr-i la‘ lüñle dem-ā-dem gözlerüm giryān olur
Girye-i ebr-ile zīrā ğonceler ħandān olur
- 2 Bezm-i ğamda cām-ı ‘aks-i la‘ lüñ etse sürĥ-fām
Dīdede ħün-ı sirişküm pençe-i mercān olur
- 3 ‘Īd-gehde hep gül-āb-efşān olur iller saña
Çeşmüm ammā görse gül ruhsāruñı giryān olur
- 4 Virme yüz nezzāre-i çeşm-i füsün-perdāzuña
Ol da ħaţtuñ gibi āĥir fitne-i devrān olur
- 5 Tīĝüñi der-kār idüp açduĥça sen bāzūlaruñ
Miş-i cān-ı Yārī her dem yoluña ħurbān olur
- 6 La‘ li bir söz açsa güyā ğonce-i nev-bādedür
Ĥande kılduĥça ‘izārı bir gül-i ħandān olur

230*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁸⁰⁸

- 1 Gül-i gülzār-ı ĥüsün ol ruĥ-ı gül-ĝunuñdur
Ĝonce-i gülbün-i behcet leb-i mey-ĝunuñdur
- 2 İstiĥāmetde nice hem-seri olsun tūbā
Serv-i bustān-ı melāĥat ħad-i mevzūnuñdur
- 3 Görmeyelden seni āvāre gezer yollarda
Nice demdür dil-i sevdā-zede mecnūnuñdur
- 4 Göz yaşıyla nice demler anı sīr-āb itdi
Ser-bülend naĥl anuñ-iĥün ħad-i mevzūnuñdur

* 229: 106a-106b.

* 230:106a.

¹⁸⁰⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 5 Biñ dil ü cānı olursa saña qurbān eyler
Yārī-i zār o kadar ʿ aşık-ı meftūnuñdur

231*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁸⁰⁹

- 1 Nāmeñi kâşid getürse cānı şevk-engiz ider
Bülbüle güyâ gül-i nev-reste dest-āviz ider
- 2 H̄am-be-h̄am t̄ümār-ı menşuruñ getürdi nāme-ber
Destüme güyâ hediyye gonce-i nev-h̄iz ider
- 3 Nice nāme neşve-sāz-ı h̄ālet-i¹⁸¹⁰ keyfiyyeti
Açmadın h̄amyāze gerdānı neşāt-āmiz ider
- 4 Nice nāme tehniyet-bağş-ı edāsı ādemi
Genc-i bād-āverde mālīk H̄usrev-i Perviz ider
- 5 Nice nāme haṭṭ-ı mīrin göz nice teşhīş ider
Yā hikem-senc-i ʿ uqūl anı nice temyiz ider k
- 6 Nice nāme bihterīn elfāzı ey Yārī anuñ
Fikret-āmüzān-ı inşānuñ zekāsın tiz ider

232*

. ___ . ___ / . . ___ / . ___ . ___ / . . ___¹⁸¹¹

- 1 Murād¹⁸¹² h̄aşıl olunca gönül şafāda olur
Şeref qarīn olıcaq ṭālī^ʿ uñ küşāde olur
- 2 Eger ki küyuñı añsam ġarāz vücūduñdur¹⁸¹³
Murād zikr-i maḥall olsa ḥāl irāde olur
- 3 Mişāl-i fāḥte nāz-ile gelse reftāra
H̄ırām-ı dil-keşine serv ser-nihāde olur
- 4 O şāh ḥāne-i ʿ uşşākı defter eylerse
Raḳīb-i rū-siyeh anda fūrū-nihāde olur
- 5 Nedür bu kuvvet-i bāzū-yı ṭab^ʿ uñ ey Yārī
Elüñde ḳavs-i ḳuzaḥ olsa da kepāde olur

* 231: 106a.

¹⁸⁰⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸¹⁰ bāde-i

* 232: 106a.

¹⁸¹¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸¹² Vişāl

¹⁸¹³ hemān sensin

233*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 ‘İzāruñ bülbül-āsā māye-i şevk-ı cünūnumdur
Lebüñ hımyāze-bağş-ı keyf-i ‘aql-ı zü-fünūnumdur
- 2 Ne añlarsın çıkar mı nükhet-i¹⁸¹⁴ la‘ lüñ dehānumdan
Derūnumda kızarmış ğonce-veş bir kaçre hūnumdur
- 3 ‘İzār-ı táb-nāküñ şemse-i eyvān-ı behcetdür
O kıadd-i ser-bülendüñ anda bir sımın sütūnumdur
- 4 Derūnum kār-gāh-ı nağş-ı hūbān-ı Çigil güyā
Nevā-yı nağme-i nālem yanumda erġanūnumdur
- 5 Ben ol ser-bezm-i gülzār-ı ġam-endūzānam ey Yārī
Elümde bāz-gūne-lāle tāk-ı ser-nigūnumdur

234*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____

- 1 Çekmeyen cām-ı şafā-bağşuñı hālet mi bulur
Düşmeyen ayaġuña pāye-i¹⁸¹⁵ rif‘ at mi bulur
- 2 Hūblar her ne kadar hūsn ile meşhūr olsa
Her biri sencileyin mihr-ile şöhret mi bulur
- 3 Feyz-bağş olmasa mihrüñ dil-i zühhāda revā
Degme tārīk-i dilān nūr-ı sa‘ ādet mi bulur
- 4 ‘Aşğdan çekdügümü ben nice takrīr ideyin
Haşre dek kışşa-i hicrān nihāyet mi bulur
- 5 Gerçi çok māşıta-sāzān-ı sūhan ey Yārī
Bikr-i nazmum ġibi her birisi şūret mi bulur

235*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____

- 1 Lem‘ a-ı Hağğ ol kadar hūsnüñden etmişdür zuhūr
Pertev-i şubh-ı cemālūñden olur āşüfte nūr
- 2 Beñzedürdüm āteşin ruhsāruñ ol reftār ile
Kıaddüñe olsa müşābih nağl-i āteş-bār-ı Tūr

* 233:106b.

¹⁸¹⁴ lezzet-i

* 234:106b.

¹⁸¹⁵ rütbe-i

* 235:106b-107a.

- 3 Dāyimā pür-süz olur tâb-ı harâret sîned
Şem^ç-i âteş tâb-ı rûyuñdan beni itdükçe dūr
- 4 Olma sengîn saht-meşreb hâlka [kim] hâtem gibi
Cevher-i kalbûni hakk etmeye elmâs-ı fütūr
- 5 Bir maḥal yok kim saña ^ç arz eyleyem şevk-ı derûn
Her nigeḥ bî-gâne her bir ğamze sermest-i ğurūr
- 6 Yerlere çalduñ şikest itdüñ dil-i pür-hūnumı
Şişe-i şahbâ mı şanduñ anı ey mest-i şürūr
- 7 Gâh ḥavf-ı rûz-ı hicrân gâh ümmîd-i vişâl
Eksük olmaz dilde Yârî her zamân âsîb-i şūr

236*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ¹⁸¹⁶

- 1 Bedende حَبْلٍ وَرَيْدٍ ¹⁸¹⁷ [ü] derûnda cānumdur
O cān-ı ^ç âlem ebed ^ç ömr-i cāvidānumdur
- 2 Kuvâ-yı rûh virür bûy-ı nefḥa-i nefesi
Ḥayât-baḥş-ı dil-i cism-i nâ-tüvānumdur
- 3 Derûnda cānda sırr-ı hafıyyeme vâkıf
O maḥrem-i ḥarem-i sîne râz-dānumdur
- 4 Şu yüridür aña mîzâb-ı naḥl-i tâze gibi
Ṭabîb-i ^ç illet-i şiryân hūn-feşānumdur

237*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Dâğlar şahrâ-yı sînem şu^ç le-gâh-ı Tūr ider
Bir şerer düşse Kelîm anı livâ-yı nūr ider
- 2 ^ç Aşk dilde bir çerâğ-ı şevk-ı iş^ç âl itdi kim
Belki nûrî âfitâbı zerrede mestūr ider
- 3 Çarḥdan dâğ-ı dili teskîne rāḥat istesem
Sûniş-i elmâsını merhem-kün-i nâsūr ider
- 4 ^ç Aşk-ı rüsvâyî nice perde-şikâf-ı râzdur
Şâhid-i tenhâ-nişîn-i ḥüsni benden dūr ider

* 236:106b.

¹⁸¹⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır. Gazel nâ-tamâm olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

¹⁸¹⁷ ḥabl-i verîd: şah damarı. Kur'ân-ı Kerîm, Kaf, 50/16'dan iktibastır. Âyetin tamamı şöyledir: وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعَلْمُ مَا نُؤْتُوهُنَّ مِنْ حَبْلٍ أَلْوَيْدٍ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلٍ أَلْوَيْدٍ “Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. V, s. 59)

* 237:107a.

- 5 Vâşıl-ı ser-i haqîkat olmak ister zât-ı pāk
 ʿ Aşq şanma her Ene'l-Hağ diyeni Mansūr ider
- 6 Nice nūş etsün dil-i Yārī mey-i âmālını
 Mey yerine hūn-ı şiryān içse de¹⁸¹⁸ maḥmūr ider

238*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Būs iden laʿ lin o ḥaṭṭ-ı mūy-dārı hoş görür
 Bādeyi nūş eyleyen renc-i ḥumārı hoş görür
- 2 Bu ne ḥāletdür ki dūr olmaz miyānından gülüñ
 Bülbül-i şeydā şikāf-ı zaḥm-ı ḥārı hoş görür
- 3 Ben baqınca mihr-i ruḥsārı kūsūf-āmiz olur
 Āyine baqsa o mihr-i tāb-dārı hoş görür
- 4 Ehl-i dil tiz-āb-ı zehr-ālūd olursa n'eylesün
 Defʿ -i endūha şarāb-ı hoş-güvārı hoş görür
- 5 Kār-gāh-ı maqşadında dehre kılmaz ser-fürū
 Merd olan teşnīʿ -i taʿ n-ı rüzigārı hoş görür
- 6 Gāh kūyın tolaşur geh ḥānesin Yārī-i zār
 Geh nihānı hoş görür geh aşikārı hoş görür

239*

.. — — / .. — — / .. — — / .. — ¹⁸¹⁹

- 1 Nedür ol ḡoncedeki reng-i ḥayā-yı teşvīr
 Yā nedür sīne-i bülbüldeki sūz-ı teʿ şīr
- 2 Ne kadar sūz-ı derūn şāḥibidür şemʿ i görüñ
 Sūre-i Nūr¹⁸²⁰ -ile pervāneyi eyler teshīr
- 3 Kilk-i şunʿ -ı ḥikem-ārā-yı teşāvīr-i ezal
 Çays'ı hem-zādī-i Leylā-y-ile kılmış taşvīr
- 4 Müddeʿ āsında ḡavī eyleyeyin Mecnūn'ı
 Geleyin maḥşere Leylā diyerek der-zencīr

¹⁸¹⁸ dil nūş etse de

* 238: 107a-107b.

* 239: 107a.

¹⁸¹⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır. Gazelin baş tarafında feilâtün/feilâtün/feilâtün/feilün vezninde yazılmış şöyle bir müfred beyit yer almaktadır: “Zevk-ı keyfiyeti gör neşve-i cām-ı meyde/ Şevk-ı germiyyete baq şemʿ i ider lemʿ a nedür” Ne bir önceki gazele ne de bu gazele ait olmadığı için dipnotta belirtmeyi uygun gördük.

¹⁸²⁰ Nūr, “Gözle görülen aydınlık, maddî şeyleri göreye yarayan ışık, ziyâ; kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık, maddî olmayan hususlarda basiret gözüyle görülen ve gerçeği görmeyi sağlayan mânevi ışık” mânâlarına gelmektedir. Kurʿân-ı Kerīm'de 24. sûre olup 64. âyetten oluşmaktadır.

- 5 Dil senüñ silsile-zād-ı harem-i zülfüñdür
Anı dīvāne gibi eyleme bend-i zencir¹⁸²¹
- 6 Bağlasuñ kīse-i tedbīre rez-i iqbāli
Bu rez elbette anı ʿuqde-güşā-yı taqdir
- 7 Hānesinden seherī çıkısa o şeh dünyāyı
Āfitāb-ı felek-ārā gibi eyler tenvīr
- 8 H̄āba varmaz giceler dīdelerüm ey Yārī
Ki göre h̄ābda şāyed aña mānend ü nazīr

240*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁸²²

- 1 Gerçi cāna neşve-i¹⁸²³ cām-ı vişālūñ görünür
Keyf-i hicrānında zehr-āb-ı melālūñ görünür
- 2 Merdüm-i çeşm-i siyāhumdur ki cezb etmiş anı
Zülf-i pişānuñda ʿanber gibi h̄ālūñ görünür
- 3 Düşdi dil zülfüñ ile müy-ı miyānuñ kaydına
Bir heyülādur aña ʿaks-i hayālūñ görünür
- 4 Fi'l-ḥaḳīka sine bir āyīne-i şad-pāredür
Her ne yanına nazar kılsañ cemālūñ görünür
- 5 Ebruvānuñ gāhī māh-ı nev gibi bārīk olur
Geh şeb-i zülfüñde bedr olmuş hilālūñ görünür
- 6 H̄üsñüñi görmek dilersen sine-i Yārī'ye gel
Şāf bir āyīnedür anda cemālūñ görünür
- 7¹⁸²⁴
ʿĀşīka genc-i temennā-yı muḥālūñ görünür

241*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Ol mehūñ lebleri mül reng-i ʿizārı güldür
ʿAyš [u] nūş ile gönül mevsim-i güldür müldür
- 2 Heves-i zülf-i siyāhuñ beni mecnūn itdi
Āşiyān şekli başumda görinen kāküldür

¹⁸²¹ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

* 240: 107a.

¹⁸²² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸²³ müjde

¹⁸²⁴ Bu mısra boş bırakılmıştır.

* 241:107b.

3 Būs iderken¹⁸²⁵ olur āzürde-i bŷy-1 enfās
Teni ol sīm-tenŷn berg-i semen yā güldür

4 Baña şor şafha-i evrāk-1 ruḡm ey Yārī
Tıfl-1 dil şimdi *Gŷlistān* okur bülbüldür

242*

— . / — . — . / — . / — . —

1 Pīr-i muḡān-1 mey-gede eyvān-1 fitnedür
Raḡl-1 girān-1 muḡ-beçe¹⁸²⁶ cŷşān-1 fitnedür

2 Ol ḡamze-i şehen-şeh-i müjḡān-1 şaf-şiken
Peyk-i kirişme ise cŷyān-1 fitnedür¹⁸²⁷

3 Pīşān-1 āsumānı ‘ araḡ dökse ‘ ālemi
Ġarḡ-āb için irāka-i bārān-1 fitnedür

4 Mestāne-çeşmi olsa eger ḡāb-1 nāzda
Ol turreler ki mirvaḡa-cünbān-1 fitnedür

5 Āhŷy-1 çeşminŷn müjesi deşt-i ḡüsnde
Nāvek-zen-i derŷn-1 ḡazālān-1 fitnedür

6 Ol cilvelerle bādiye-ḡāh-1 melāḡate
Ḳadd-i nihānı serv-i ḡırāmān-1 fitnedür

7 Zŷlf-i şikenc-i tābını pīçān eylemiş
Yārī şakın ki mevkib-i mārān-1 fitnedür

243*

. — . — / .. — — / . — . — / .. — ¹⁸²⁸

1 Ne ḡam bulunmasa mey-ḡānede serīr-i ḡarīr
O rind-i ‘ aşḡa yeter pāy-1 ḡumda eski ḡaşīr

2 Eline ḡŷl şunaruz cāmı eyleyŷp leb-rīz
Bu vech-ile iderŷz naḡş-1 bŷseyi taşvīr

3 Döner hemān o ḡŷle şebnem eylese sīr-āb
‘ İzār-1 pākini şerm eyledŷkçe ḡŷy-pezīr

4 ḡŷnŷl ki silsile-zād-1 ḡarīm-i zŷlfŷndür
Şikeste-beste ḡarībŷndür etme anı esīr

¹⁸²⁵ olunmaz

* 242: 107b.

¹⁸²⁶ muḡ-beçe:muḡ-peçe

¹⁸²⁷ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

* 243:107b.

¹⁸²⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 5 Ayak basar mı idi Qays küh u şahrâya
Hayâl-i turre-i Leylâ olaydı ger zencîr
- 6 Gözine h̄âb h̄ulûl eyledi bu şeb o mehûn
Ki şubh-ı şâdıka dek yandı bir çerâğ-ı münîr
- 7 Benem o dürr-i girân-mâye şayrefî-i cihân
Hâzef-veş eyledi Yârî kemîn bahâ-yı haqîr

244*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ¹⁸²⁹

- 1 Ben o baħr-ı âteşem te'şîr kılmaz rûzigâr
Ben o 'ummânâm ki cûşân eylemez mevc-i bihâr
- 2 Mihr-i 'âlem-gerd-i aşkam mâh-ı şeb-gîr-i cihân
Şubh u şâm âvâreyin devr eylerüm leyl ü nehâr
- 3 Dest-i çenberden başar bu geşt-gîr-i Zâl-i çarħ
Qıuvvet-i bâzûda olsañ Rüstem ü İsfendiyâr
- 4 Ey sipihr-i dūn-perver devr-i 'adlūnde senūn
Kimi itdūn kām-baħş [u] kimi itdūn kām-kâr
- 5 Şâfdur mînâ-yı cām-ı dilde gerçi nūr-ı şevk
Yine her şâdıde müdğamdur ğumūm u inkisâr
- 6 Dâğlar sîneñde Yârî hūn u ter mizâbıdur
Hūn-ı dilden şüre-zâr-ı dehri itdūn lâlezâr
- 7 Göz yaşıyla berg ü bâr-ı ğonceyi sîr-âb ider
Şoñra ammâ hūn-ı dille hâşıl eyler rûzigâr

245*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Burc-ı ħamelden âfitâb toğdı bugün nev-rûzdur
Rûz-ı vişâl-i dil-rübâ gibi 'aceb bihrûzdur
- 2 Bülbüller efğân itmede güller çerâğân etmede
Seyr it ħarîm-i gülşeni bir özge sâz u sûzdur
- 3 Hem devr-i bezm-i câmdur nûş-ı mey-i gül-fâmdur
Tâli' se sa' d-encâmdur baħt-ı emel firûzdur

* 244: 108b.

¹⁸²⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 245:131b.

Metnin baş kısmında "Mîm kañiyesindeür sehv şod" kaydı yer almaktadır.

- 4 Bād-ı seher sümbüllerüñ açdı niķābın güllerüñ
Şimdın gerü bülbüllerüñ feryādı pek dil-sūzduz
- 5 Olmuş şüküfeyle zemīn reşk-i nigāristān-ı Çīn
Nev-rūz ola ʿīde ķarīn hem ʿīd hem nev-rūzduz
- 6 Girmez ele Yārī bu dem elde gerekdūr cām-ı Cem
ʿĀlem şafāda muġtenem bu rūz-ı yūmn-endūzduz

246*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 O cebhe maṭlaʿ-ı hūrşīd-i şubḥ-gāhīdūr
O şām-ı zülfinüñ ebrū hilāl-i māhıdūr
- 2 O baḥş-i femde vücūd u ʿadem müsāvīdūr
O bir laṭīfe-i ġaybiyye-i ilāhīdūr
- 3 ʿAceb mi örtilü astār-ı Kaʿ bedūr diseler
Ḥarīm-i zülfine ḥaṭ perde-i siyāhīdūr
- 4 Nigāh-ı ḥasret-i cān-gāh-ı çeşm-i giryāna
Ḥayāl-i şevķ-ı cemāli neẓāre-gāhıdūr
- 5 Ḥayāl-i silsile-i dām-ı zülf-i bī-cānı
Hemān ṭabʿ umuñ āsūde-ḥʿāb-gāhıdūr
- 6 Ne deñlü üstüme yaġdursa tīr-i müjgānın
İki gözüm yine aşūfte-i nigāhıdūr
- 7 Ṭotalum ol perī gözden nihān ise Yārī
Ḥayāl-i ḥüsni gönülde yine kemāhīdūr

VE MİNE'D-DERĀRİ Bİ'D-DAVĀİ'Ṭ-ṬĀLİ' ATİ MİN BURCİ'Z-
ZĀ¹⁸³⁰

247*

_ _ . _ / . _ _ / _ _ . _ / . _ _

- 1 Rāz-ı ġam-ı derūnum şad dāsītāna şıġmaz
Esrār-ı ʿaşķ dilde kevn ü mekāna şıġmaz
- 2 Bu cūş-ı eşk-i dīde mādām bende vardur
Bir ķaṭresi muḥīṭ-i baḥr-ı cihāna şıġmaz

* 246:171b.

Metnin üst kısmında "Harf-i rā'dadır sehv olunmuşdur" kaydı yer almaktadır.

¹⁸³⁰ Zā burcundaki bu şiirler yıldızlardan doğan parlak ışıklar gibidir.

* 247:107b-108a.

- 3 Dildür anuñ hemîşe mihmân-serây-ı ünsi
   Anķā-yı  āf-ı himmet her āşiyāna Őıġmaz
- 4 Eyyām-ı fülk-i baĥta maġr r olma ġāfil
 Bu r zīg r ġ h  her b d-b na Őıġmaz
- 5 Cem  eyle  urma anı genc ne-i der na
 Naġd-i s ĥan bu demde  arf-ı bey na Őıġmaz
- 6 T r-i sitem  o gelsün bir gün olur ki Y r 
 Şaşt-ı ĥadeng-i baĥtuñ z r-ı kem na Őıġmaz

248*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 N'ola p r-d ġ olsa d yim cism-i  teŐ-b rımız
  teŐ içinde Ĥal l m g l virür g lz rımız
- 2 Böyle iŐlerse ĥadeng-i  b-d ruñ yine de
 N ved n ola mes mm t-ı ten-i efg rımız
- 3 Bir göz açınca  olar Őevġ-ı deh n-ı y r ile
  eŐme-s r-ı d deden fevv re-i ĥ n-b rımız
- 4 Dirhem-i m z n naġd-i eşki ölüp dökmeden
 Ĥ b görmez Őub  olınca d de-i b d rımız
- 5 Her biri bir ejder-i  teŐ-feŐ ndur g yiy 
  arĥa  ıġduġca Őer r-ı  h-ı  teŐ-b rımız
- 6 MaĥlaŐ  r d etme Őimd n ger  ey Y r  hem n
 Bellid r mazm n-ı p kinden bizüm eŐ  arımız
- 7 Alma dillerden kemend-i zülf-i m Őġ n t ruñı
 Gel per Ő n etme b y-ı n fe-i esr rımız

249*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Bir h m -y  l -mek ndur kim dil-i d v nem z
 R z [u] Şeb bir  st ĥ  ndan  ismet olur d nem z
- 2 Girmez z ĥalkuñ gözine pençe-i ĥurŐ d-veş
 Kimseyi  z rde etmez gerdiş-i peym nem z
- 3  tmez z  mm d-i  b d n  dest-i   aŐġdan
 M nhezimd r mevkib-i ġamla dil-i v r nem z

* 248:108a.

* 249:108a.

- 4 Zülf-i yāra bend iken haţţına da bende geçer
Varduğınca¹⁸³¹ ʿ aqlın aldurdı dil-i divānemüz
- 5 Bülbül-i cān-süz-ı ʿ aşkuz sīne-i pür-dāğ-ile
Şem^ʿ-i ğamdan ğayra ʧolaşmaz bizüm pervānemüz
- 6 ʿ Ārif-i vaĥdet-ğüzīn-i ʿ ālemüz Yārī gibi
Rağbet etmez taht-ı¹⁸³² şāhiye dil-i ferzānemüz¹⁸³³

250*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁸³⁴

- 1 Ğinā-yı ʧalb müstāğnī ider deryūze-sāz olmaz
Şeh-i mülk-i ʧanā^ʿ at dest-i bendān-ı niyāz olmaz
- 2 Cihān-ı cūd-ı himmetdür tehī-destān-ı ĥursendī
Gedā-yı şāf-meşrebde ʧaleb-cūyān az olmaz
- 3 Olanlar vāşıl-ı gencīne-i esrār-ı ma^ʿ nādur
Haĥīqat şüret-i taĥkīqde ehl-i mecāz olmaz
- 4 O ma^ʿ nā fikret-āmūzāne bir bārīk-i diĥkatdür
O ma^ʿ nā ĥalline her mū-şikāf-ı nükte-sāz olmaz
- 5 Meger kim şerbet-i vaşl eyleye Yārī müdāvāsın
Eger āb-ı ĥayāt içseñ de ʿ aşka çāre-sāz olmaz

251*

__ __ . / __ . __ . / . ____ . / __ . __¹⁸³⁵

- 1 Ey ʧahramān-ı şaf-şiken-i rezm-ğāh-ı nāz
Eyle dili ʧılāya ferest-i sipāh-ı nāz
- 2 İĥlīm-i ĥüsne ğamze o şāhib-ķırāndur
ʿ Ayār-ı dil-firībidür anuñ nigāh-ı nāz
- 3 Ol ğamzenüñ muĥaddem-i ceyşi kirişmedür
Müjğānı şaf-be-şaf aña olmış sipāh-ı nāz
- 4 Ol ğamzeye otağa ʧağan ebruvāndan
Ey Rüstem-i sipeh-şiken-i kec¹⁸³⁶-külāh-ı nāz

¹⁸³¹ varduğınca:varduğınça

¹⁸³² taht:taht

¹⁸³³ ferzānemüz:firāzenemüz

* 250:108a.

¹⁸³⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 251:108a.

¹⁸³⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸³⁶ kec:keç

5 Fazl itdi müdde‘āsını hikmet-şinās-ı ‘aşk
Da‘vā-yı hüsnüñe senüñ olmuş güvāh-ı nāz

6 Yārī’yi görse gözi kararur gurūrdan
Sermest-i naḥvet olsa o çeşm-i sipāh-ı nāz

252*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

1 Serde keşf-bīne idelden dāğ-ı âteş-bārımız
Güller ile zīnet oldu kūşe-i destārımız

2 Gülşen itdi çeşm-i İbrāhīm’e tārı feyz-i ‘aşk
Bu ne ḥāletdür bize âteş olur gülzārımız

3 Kūh-ken-veş terk-i ser kılduḡ tārīḡ-i ‘aşḡda
Çıkmasa başa ‘aceb mi şan‘at-ı girdārımız

4 ‘Arz-ı ruḡsār ile ey māh-ı cihān-ārā meded
Cāna geçdi imtinān-ı dīde-i bīdārımız

5 Gül gibi destinde Yārī neşve-i şahbā virür
Rind olan görsün hele keyfiyyet-i eş‘ārımız

6 Șatrelere kim her biri bir lü‘lü-yi nā-yāb olur
Gevher-i yektā şaḡar bu çeşm-i gevher-bārımız

253*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

1 Bir neşveme sermestī-i Mecnūn yetişmez
Bir cür‘ama peymāne-i gerdūn yetişmez

2 Pür-ḡūn iken dīdelerüm eşk-ile her dem
Yaşum o ḡadar sür‘at ider ḡūn yetişmez

3 Tā rūz-ı ezel mest-i mey-i sāḡar-ı ‘aşḡam
Taḡmīrūme zehr-ābe-i efsūn yetişmez

4 Ol deñlü ḡmā‘himmeti var şīme-i dilde
Bezī eylese gencīne-i Ḳārūn yetişmez

5 Yārī bilen erbāb-ı sūḡandur yine ḡadrūm
Ḥaşıyyetūme mertebe-i dūn yetişmez

* 252:108b.

* 253:108b.

254*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Neşvesin tecdīd ider günden güne peymānemüz
Haşre dek hüşyār olur mı hīç dil-i mestānemüz
- 2 Şām-ı ğamda ҡalsa tāb-ı māha pervāz eylemez
Āteş-i dilden yaķar hep şem‘ini pervānemüz
- 3 Zevķi vardur h‘āhiş-i iķbāle minnet eylemez
Şimdi geķmişdür o sevdādan dil-i ferzānemüz
- 4 Ol hümā-yı lā-mekānuz ķayd-ı sāmāndan beri
Rūz u şeb bir üstüĥ‘āndan ķısmet olur dānemüz
- 5 Muntazamdur silk-i tesbīĥ-i dūr-i ‘irfān-ile
Cevher-i esrāra ma‘dendür dil-i vīrānemüz
- 6 Ґande görse dil virür zencīr-i zūlf-i dilbere
Olmadı uşlanmadı ğitdi dil-i dīvānemüz
- 7 Olsaķ ey Yārī n’ola sermest-i bezm[üñ] haşre dek
Devri dāyimdür bozılmaz meclis-i peymānemüz

255*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ¹⁸³⁷

- 1 Biz o şāfi cevherüz manzūr-ı ‘ayn-ı ‘ālemüz
Çehre-i ĥürşīd ile āyīne-dār-ı tev‘emüz
- 2 Her zamān āyīne-i ĥürşīddür meşhūdımız
Zerre-āsā müstefīz-i sırr-ı nūr-ı a‘zamuz
- 3 Kimseler bilmez heyūlāmuz ne naķş eyler ķabūl
Rūĥ-ı insānī gibi ğüyā ki sırr-ı mübhemüz
- 4 Olmadın peydā mevālīd [ü] nüh ābā‘ çār ümm
‘Ālem-i āzāldan tā Ādem oğlı ādemüz
- 5 Rāz-dārān-ı ĥarīm-i vuşlatuñ hem-rāzıyuz
Bī-tekellūf bezm-ğāh-ı ‘aşķ-ı yāra maĥremüz
- 6 Ser-be-ceyb-i ĥırķadur¹⁸³⁸ pāyın çeküp dāmānına
Terk-i sāmān eyledük hem-bezm-i Şeyĥ-i Edhemüz

* 254:108b.

* 255:108b.

¹⁸³⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸³⁸ ĥırķa

- 7 Bir dem-i cân-bağış ile biñ mürde ihyâ' eylerüz
Mu' ciz-ārālîkda Yārî ' İsa ibn-i Meryemüz

256*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Şanma zülf-i dilbere dil-beste vü dil-dādeyüz
' Āşîka kayd-ı ta' alluğdan hele āzādeyüz
- 2 Fikret-endūz-ı ma' āş olmaz dil-i ħursendimüz
Ol hümāyuz dāyim evc-i ' arş-ı istiğnādayuz
- 3 Cām-ı la' l-i dilbere ālüfte hem āşüfteyüz
Rind-i nāzük-meşrebüz her dem esîr-i bādeyüz
- 4 Bü'l-heves zann eylemek meydān-ı ' aşğ içre bizi
Biñ sihām-ı ğamze gelse sîneye āmādeyüz
- 5 Reşkimüz yok tād-dārān-ı cihānuñ zevķine
Ĥalimüzce biz de dāyim ' işret-i şahbādayuz
- 6 Dām-ı ' ağla düşmezüz olsağ ne deñlü bî-şekîb
Şāh-bāz-ı tağ' -ı Yārî gibi pāy-āzādeyüz

257*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Böyle mi pür-şît iderdi ' ālemi efġānımız
Münkesir olmasa fağfūr-ı dil-i nālānımız
- 2 Ķāyilüz tek seng-i āsîb atma yoğsa ey felek
İstemez ma' mürlük senden dil-i vîrānemüz
- 3 Pister etseñ tağta-i¹⁸³⁹ elmāsı devründe yine
Anı ħākister ide āh-ı dil-i sūzānımız
- 4 Tırmayup ağsa ' aceb mi vādî-i dilden müdām
Reh-güzār-ı seyl-i ğamdur dīde-i giryānımız
- 5 Resm-i ħağğ-ı zülfini biñ yıl çalıssa çekmeye
Ķıl kalem olsa eger kim her ser-i müjġānımız
- 6 Ķorğum oldur bir ğün ey Yārî yağar dünyāyı hep
Böyle ħalursa ğönülde āteş-i pinhānımız

* 256:109a.

* 257:109a.

¹⁸³⁹ tağta:tağta

258*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Şubḥ olunca ḥānumān-sūz-ı şeb-i ğam-ḥāneyüz
Şem^c-i cem^c-ārā-yı bezm-i ^caşkuña pervāneyüz
- 2 Cismimüz ḥāk etmişüz¹⁸⁴⁰ biz reh-güzār-ı ^caşqda
Kenz-i lā-yefnāyı bizden şor ki biz vīrāneyüz
- 3 Bizden ümmīd etmesün şevḳ-ı dili rindān-ı ^caşq
Bezm-i ḥāşş-ı vaḥdete düşmiş yatur mestāneyüz
- 4 Bizde bir ḥālet ḳomış kim feyz-i dādār-ı ezel
Āşināya āşinā bī-gāneye bī-gāneyüz
- 5 Cām-ı leb-rīz-i murādı çekmesün ğam çekmezüz
Ḥamdü lillah cür^c-a-nüşān-ı reh-i mey-ḥāneyüz
- 6 Beste-i zencīr-i zūlf-i dilberān itdūñ dili
Ḳayda uğratduḳ dil-i zārı ^caceb dīvāneyüz
- 7 Neşve-i cām-ı sūḥanla n'ola olsaḳ şevḳ-nāk
Bezm-i ^cirfān içre Yārī sākī-i mestāneyüz
- 8 Vaşf-ı üstād-ı şadır-pīrā-yı fazl etseñ n'ola
Kim çerāġ-ı bezm-i ^cirfānında biz pervāneyüz
- 9 Ya^c nī üstād-ı kirāmı ṭab^c-ı ^cālī-rütbe kim
Ḥaşr olunca midḥatinde nāṭıḳ-ı ferzāneyüz

259*

.. — — / .. — — / .. — — / .. —

- 1 Şad cihān olsa ğam-ı ^caşkuñı terciḥ iderüz¹⁸⁴¹
Rüz u şeb ḥāfıza-i zıkrūñı tesbīḥ iderüz
- 2 Görinür ḥāl-i siyeh şafḥa-i pīşānuñda
Biz anı noḳṭa-i mevḥūmeye telmīḥ iderüz
- 3 Oḥşaruz gāḥ zenaḥdānuñı geh ġabġabuñı
Dili geh sīb geh ayva-y-ile tefrīḥ iderüz
- 4 Cāmı leb-rīz iderüz gül şuyu şunsak eline
Ṭaleb-i buseyi işrāb-ile¹⁸⁴² taşrīḥ iderüz

* 258:109a-109b.

¹⁸⁴⁰ etmişüz:etmişsiz

* 259: 109a.

¹⁸⁴¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁴² ihām-ile

- 5 Çekme ğam nāmuñı meşkük yazılsa Yārī
‘Afv-ı Sulţān-ı ħaţā-pūş-ile taşĥīĥ iderüz

260*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁸⁴³

- 1 Ol mehüñ hem ruĥ [u] hem cebhesin ümmīd iderüz
Dil-i āyīne-şıfat pertev-i¹⁸⁴⁴ ĥürşīd iderüz
- 2 Umaruz va‘ de-i hengām-ı vişālin her sāl
Heves-i maĥdem-i ferĥunde dem-i ‘īd iderüz
- 3 Müjemi ĥāme midād eşk devātı dīde
Şafĥa-i sīneye dāġ-ı ğamı tesvīd iderüz¹⁸⁴⁵
- 4 Pārsā-yı ĥarem-i sübhā-şümār-ı şamedüz
Rüz u şeb yā şanem ezĥārını tevĥīd iderüz
- 5 Şīşe-i cāmda seyrān iderüz dünyāyı
Dīdemüz āyīne-i sāġar-ı ĥürşīd iderüz
- 6 Beste-i silsile-i zülfi olursaĥ ne ‘aceb
Dil-i dīvāneyi zencīr ile tehdīd iderüz
- 7 Ĥāne-zād-ı ĥarem-i genc-i fūnūnuz Yārī
Ĥānemüz ĥufl-ı der-i ĥikmete ıĥlīd iderüz

261*

___ . ___ / . ___ / ___ . ___ / . ___

- 1 Geh ebr-i nāza girer ol mihr-i cān görünmez¹⁸⁴⁶
Geh ‘arz ider cemālin geh bir zamān görünmez
- 2 Şayd-ı vişāli ey dil biñ yılda bir düşer mi
‘Anĥā-yı Ĥāf-ı devlet kim her zamān görünmez
- 3 Bir gülşen idi sīnem güller güşād iderdi
Za‘f-ı ġamuñla şimdi dāġ-ı nihān görünmez
- 4 Ol deñlü seyl-i ĥündür ĥurbān-ġāh-ı ‘aşĥı
Güsterde ferş-i demden ĥurbāniyān görünmez
- 5 Dāĥil mi oldı bilmem bezm-i perī vü şāna
Yārī bir az zamāndur ol dil-sitān görünmez

* 260:109a

¹⁸⁴³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁴⁴ maţla‘-ı

¹⁸⁴⁵ Mācerāsın gözümeñ sīneme tesvīd

* 261:109b.

¹⁸⁴⁶ “Geh” kelimesinin altına mukaddem manasında mim (م); “girer” kelimesinin altına muahhar manasında ha (ح) getirilmiştir. Fakat biz vezin ve anlam yönünden bu taktim-tehiri yapmayı uygun bulmadık.

262*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Zencir-i resm-i zülfi dil ü cāna çekmişüz
Haṭṭ-ı cününü defter-i sāmāna çekmişüz
- 2 Biz Kays gibi kâmetimüz itmezüz dü-tā
Şaşt-ı kemān-ı ‘aşkı levendāne çekmişüz
- 3 Sen erba‘ini çekdüñ-ise çok mı zāhidā
Biz nice yıl ki çille-i merdāne çekmişüz
- 4 Mest-i şarāb-ı nāz idi meclisde ğamzesi
Tenhā şarāb-ı la‘lini rindāne çekmişüz
- 5 Bir gün şafā-yı meclis-i yārānı görmedüñ
Şad sāl ‘uzlet-i der-i meyḥāne çekmişüz
- 6 Ey çarḥ sāgar-ı meh-i nākış ‘ayāruñı
Mizān-ı ‘aqla çekmede ammā ne çekmişüz
- 7 Ser-tā-be-pāy-ı beste-i zencir-i hayretüz
Güyā vücudı ḥār-ı muğaylāna çekmişüz
- 8 Yārī felekden itmezüz ümmid-i māl u cāh
Pāy-ı tevekküli ser-i dāmāna çekmişüz

263*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — — ¹⁸⁴⁷

- 1 Bir zamān būs’istedüm gördüm ki cānān söylemez
Nev-cüvānum baña küsmişdür ile’l-ān söylemez
- 2 Söylemez hürşid-i raḥşān olsa da āyīnesi
Eyle ḥod-bindür o tūṭi-i süḥan-dān söylemez
- 3 Ey gül-i bāğ-ı cefā mecrūḥ-ı ta‘n-ı ḥārdur
Anuñ-içün bülbül-i nālān her ān söylemez
- 4 *Manṭıku’ı-ṭ-ṭayr* okıyan üstād-ı de‘b-āmūzdan
Dāsītān-ı Ḥātem¹⁸⁴⁸ ü mülk-i Süleymān söylemez
- 5 Dāyimā düşünām idersin yüzüñe ḥayrān iken
Anuñ-içün Yārī-i bī-şabr u sāmān söylemez

* 262: 109b.

* 263:109b.

¹⁸⁴⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁴⁸ Ḥātem:Ḥātem

264*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁸⁴⁹

- 1 Sīm-eşk ü naqd-i cān virseñ hedāyā söylemez
Eyle müstağnidür ol maḥbūb-ı yektā söylemez
- 2 Geh nigāh-ı luṭf ider geh çīn-i ebrū gösterür
‘ İŝve-perverdür o maḥbūb-ı dil-ārā söylemez
- 3 Noḡta dirdüm ağızuña noḡta dili olmaz dü-nīm
Ġonceye teşbih iderdüm ġonce ammā söylemez
- 4 Bu ne te’şir-i maḥabbetdür ten-i Mecnūn’dan
Çeşme-i ḥūnīn revān olmaḡda Leylā söylemez
- 5 Ol kadar ḥāmūş-ı tenhā bezm-i ḥayretdür göñül
Şāh-ı ‘ālem gelse bir ḥarf-i temennā söylemez
- 6 Öyle müstağnidür ey Yārī edīb-i ṭab‘ımız
Ġüdek-i elken gibi ḥāyīde ma‘ nā söylemez

265*

___ . / ___ . / ___ . / ___ .

- 1 Açaşak ‘aceb mi mūy-ı ten-i dāğ-dārımız
Her demde tāzedür çemen-i lālezārımız
- 2 Gāhī mey-i ŝebāne gehī bāde-i ŝabūḡ
Eksük degül vazīfe-i leyl ü nehārımız
- 3 Geh ‘azm-i gülşen etmede geh geşt-i kūh-sār
Ṭurmaz aḡar şu gibi dil-i bī-ḡarārımız
- 4 Bir ŝāf-ı pāk-i āyīne-tāb-ı ŝühūddur
Yoḡ zerre deñlü dilde(n) sivādan ġubārımız
- 5 Pervāza gelse şeh-per-i ŝāhīn-i dil ḡaçan
‘ Anḡā-yı lā-mekān-ı felekdür ŝikārımız
- 6 Olsaḡ ‘aceb mi beste-i zindān-ı zūlf-i yār
Oldur ezelden āḡire dār u diyārımız
- 7 Yārī kemāl [ü] ḡıyemetimiz ehl olan bilür
Nādān yanında yoḡsa ne ġam i‘ tibārımız

* 264:109b.

¹⁸⁴⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 265:110a.

266*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Göz yaşımız zemīnde feleklerde āhımız¹⁸⁵⁰
Hiç yerde gökde zerrece yok cāy-gāhımız
- 2 Feryādımız tamāmī-i maḥşerde diñlenür
İşbāt-ı müdde' āya ne ḥācet günāhımız
- 3 Vā-māndegān-ı kâfile-i ye's-i ḥayretüz
Çıksa 'aceb mi Tih-i beyābāna rāhımız
- 4 Bir reşḥa-i midādını bizden dirig ider
Hem-rengdür sipihr ile baht-ı siyāhımız
- 5 Bir gülbüniz ki biz gül-i ümmidin açmaya
Her demde ḥār-zār ola berg-i giyāhımız
- 6 Her goncesi şerer güli āteş-feşān olur
Sensiz ne dem ki gülşen ola cāy-gāhımız
- 7 Gāhī mey-i şebāne gehī bāde-i şabūḥ
Yārī geçer bu resme şeb [ü] şubḥ-gāhımız

267*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Yok minnetimiz sāye-i ḥürşide maşūnuz
Biz sāye-nişin-i 'alem-i 'aşk-ı cünūnuz
- 2 Takvīm idemez şayrefiyān ḳadr-i bahāmuz
Ol dürr-i şadef-perver-i deryā-yı funūnuz
- 3 Eşkal-i heves yok şuver-i āyinemüzde
Ḥürşid gibi şa' şa' a-perdāz-ı derūnuz
- 4 Gül etse eger cismimizi nār-ı ḡam-ı 'aşk
Her zerre-i kemterle yine kuḥl-i 'uyūnuz
- 5 Jeng-āver iken şūret-i ma' nā-yı derūnı
Başsañ yine ol āyine-i feyż-nümūnuz
- 6 Yārī dile hem-dem olalı Ḥızr-ı¹⁸⁵¹ hidāyet
Vā-mānde-i vādī-i ḡama rāh-nümūnuz

* 266:110a.

¹⁸⁵⁰ nālemüz.

Āb-ı keremle sönmez ise sūz-ı āhımız/Ḳandil-i 'arşa dek çıka düd-ı siyāhımız

* 267:110a-110b.

¹⁸⁵¹ Ḥızr:Ḥızr

268*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ¹⁸⁵²

- 1 Teşhîş-i hudûş ü kadem etse kudemâmuz
Temyîz-i reh-i hayr u şer etmez hükemâmuz
- 2 Farq-ı reh-i taḥkîk u mecâzı idemezler
Bir bâdiye-i vaḥşete düşmiş ‘ ukâlâmuz
- 3 Enbâste-i raḥne-i dīvâr-ı der eyler
Evrâk-ı perîşân-ı kelâmın şu‘ arâmuz
- 4 Hem baḥr-ı ¹⁸⁵³ kerem ebr-i ‘ aṭâdur söze gelse
Bir kâlîb-ı fersûde gibi ehl-i ğınâmuz
- 5 Pâk eylemege lehçe-i şemşîr-i zebânın
Bir seng-i fesâne bulamazlar fuşahâmuz
- 6 Ḥurşîd gibi sâḥa-i çarḥa n’ola diksek
Zerrîn ‘ alem-i şukḳa-i zer-târ-ı livâmuz
- 7 Yârî o ğanî meşreb-i âzâde-nihâduz
Pürdür dür ü gevher dil-i gencîne-güşâmuz

269*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ¹⁸⁵⁴

- 1 Ey şeh-i ıklîm-i ḥüsn şöhre-i devrân-ı nâz
‘ Ālemi itdûn tamâm bende-i fermân-ı nâz
- 2 Her nıgeh-i dil-fırîb ḥavşala-sûz-ı şekîb
Ġamze füsün-gerde-i fitne-perestân-ı nâz
- 3 Gülbün-i kaddi iki ğoncesin etmiş güşâd
Olmış o kadd-i bülend serv-i ḥıyâbân-ı nâz
- 4 Keşret-i nezzâreden dîde-i ‘ uşşâkdan
Ṭür-ı tecellî idi şaḥn-ı debistân-ı nâz
- 5 Rûy-ı mehi Yârîyâ hâle-ṭırâz eylemiş
Ṭurresin etmiş yine sâye-i pîşân-ı nâz

* 268:110a.

¹⁸⁵² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁵³ Deryâ-yı

* 269:110a.

¹⁸⁵⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

270*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

- 1 ‘ Ārifüz reng-i ta‘ allūkdan berīdür ḥānemüz
Genc-i esrār-ı ilāhīdür dil-i vīrānemüz
- 2 Eylemez rind anı hīç raṭl-ı girāna ihtiyāc
Ādemi teh-cür‘ asından mest ider peymānemüz
- 3 Ḥāne-i dil mīz-bān-pīrā-yı zevk olsa n’ola
Mey-keşān-ı ‘ aşğdan ḥālī midür mey-ḥānemüz
- 4 Gülşen-i ma‘ nāda dāyim böyle mihmān eylerüz
Āşināyı berg-i gülde ḥārda bī-gānemüz
- 5 Cān atar giryān olup görse ne dem şem‘-i ruḥın
Olmadı uşlanmadı ṭıfl-ı dil-i dīvānemüz
- 6 Bir bakışda bezl ider ‘ āşık-ı ser ü sāmānı
Cezbe-i i‘ cāza mālīkdür bizüm cānānemüz
- 7 Āh-ı ateş-bār-ı dilden ṭurma Yārī rakş ider
Şu‘ le-i pür-tāb-ı ‘ aşka rakş urur pervānemüz

271*

. — . — / . . — — / . — . — / . . — —

- 1 Gözüm ki her dem olur kaçre-bār diñlenmez
İder şadef gibi dürler nişār diñlenmez
- 2 Hemīşe akmada fevvāre-i süveydādan
Terāviş-i müje-i eşk-bār diñlenmez
- 3 Yiler hevā-yı maḥabbetle vādī-i ğamda
Açar şu gibi dil-i bī-ķarār diñlenmez
- 4 Cihānı ķorķum odur hırķa-i süyül eyler
Ķalursa böyle dil-i cüy-bār diñlenmez
- 5 Şemīm-i pirehenin tuymayınca Ken‘ ān’uñ
Sirişk-i dīde-i Ya‘ ķüb-ı zār diñlenmez
- 6 Nedür bu cūşış-i ‘ aşķ-ile derdi Yārī’nüñ
Açar gözi yaşı leyl [ü] nehār diñlenmez

* 270:110b.

* 271:110b.

272*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Nükhet-i sünbülü virür [kim] turre-i müşg-sâ-yı nâz
Gönceleri güçad ider hânde-i dil-güşâ-yı nâz
- 2 Kağı fütâde-i gama etsün o şeh teraḥḥumı
Eylemesün ya n'eylesün her birine cefâ-yı nâz
- 3 Bir göz ucuyla bakmağa 'âşıka 'âr ider o şüh
Tırma kırışmesi ider gamzeyle ilticâ-yı nâz
- 4 Keştî-i dil telâḥum-ı ka' r-ı yem-i gama düşer
Böyle kalur ise eger mevc-i yem-i hevâ-yı nâz
- 5 Beyza-i ḥân-ı şivesi Yârî o şâh-ı 'âlemün¹⁸⁵⁵
Mi' de-i cû'-ı 'âşıkı eyledi imtilâ-yı nâz

273*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁸⁵⁶

- 1 Ol ḥırâm-ı 'işve-sâz-ile o kıadd-i fitne-ḥîz
Cilve-gâhın eyledi ârâm-gâh-ı rüst-e-ḥîz
- 2 Şukka-âsâ âsumânda şanma kim ebr-i siyâh
Çekdi 'Abbâsî 'alemler dūd-ı âh-ı şu' le-ḥîz¹⁸⁵⁷
- 3 Şanma bî-şânım 'araḳ-pâş olduğı bî-hüdedür
Ârzü-yı ḥasret-i ruḥsârūñ¹⁸⁵⁸ eyler girye-rîz
- 4 Çeşm-i baḥtum ḥiç uyanmaz zânü-yı efkârdan
Nice etsün feylesüfân anı ta' bîr ü temîz
- 5 N'ola dil yansa yakılsa tâb-ı şem'-i ḥüsnüñe
Düdmânından dil-i pervâne eyler mi gürîz
- 6 Merd iseñ elden müdarâyı kıoma Yârî hemân
Sen sitîz etseñ sipîhr-i kîne-cü eyler sitîz

* 272:110b-111a.

¹⁸⁵⁵ behcetün

* 273:110b.

¹⁸⁵⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁵⁷ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

¹⁸⁵⁸ dîdârūñ

274*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁸⁵⁹

- 1 Dâğlar zeyn itdi yer yer sîne-i ‘uryânımız
Tâze güller virdi gûyâ gülşen-i ħandânımız
- 2 Ye’s-pîrâ-yı¹⁸⁶⁰ dimâgam sâgar-ı ümîdden
Virmedi bir düst-kânı sâķî-i devrânımız
- 3 Bir göz açınca tolar fevvâresi ħün-pâş olur
Çeşme-sâr-ı dilden aķsa çeşm-i ħün-efşânımız
- 4 Gâh ħün-efşân olur geh cûy-ı eşki cûş ider
Ĥiç dükenmez mâcerâ-yı dîde-i giryânımız
- 5 Dûd-ı ‘anber-bârı kâm-ı ebri ‘ıtr-âmîz ider
Micmer-i dilde yanarsa nâfe-i pinhânımız
- 6 Sâkin olurdı ru‘ âf-ı dûzaķ ey Yârî hemân
Virse kemter penbesin dâğ-ı dil-i sûzânımız

275*

___ . / ___ . / ___ . / ___ .

- 1 Sermest-i ‘aşķ neşve-i câm-ı Cem istemez
Maĥrûr-ı âteş aĥkere nefĥ-i dem istemez
- 2 Bezm-i belâda ‘âşîķa bes kendü bâdesi¹⁸⁶¹
Ĥûn-ı sirişkin içmege ĥiç hem-dem istemez
- 3 Medhûş-ı câm-ı ĥayret olan rûzigârda
Ser-meclis-i şafâ’ vü neşât-ı dem istemez
- 4 Meyĥâne içre rind-i tehî-dest dâyimâ
Bezî-i nümâyiş-i ĥaşem-i¹⁸⁶² dirhem istemez
- 5 Biñ dâğ yaķsa sînesine mihr-veş felek
Bî-çâre Yârî yine aña merhem istemez

* 274:110b.

¹⁸⁵⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁶⁰ Ârzû-senc-i

* 275: 111a.

¹⁸⁶¹ fikr-i la‘l-i yâr

¹⁸⁶² ĥaşem:ĥaşem

276*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 H̄ayāl-i ḥ̄āb-ı vaşluñ gibi bir zevk-ı nihān olmaz
Ne sūd ammā ki zāhirde o ‘ālemler ‘ıyān olmaz
- 2 Ne deñlü kılsa nezzāre ‘ızār-i sīb-i gül-gūnuñ
Yine dīvāne-dil ḥursend-gİR-i çeşm-i cān olmaz
- 3 Ne deñlü Rüstem-i ‘aşk olsa da ‘āşık getürmez táb
O ebrū-yı siyāhuñ gibi bir āhen-kemān olmaz
- 4 Kenār-ı cāmdan ‘aks-i lebūñ gösterme ağıyāra
Meded ey ğonce-fem bezm-i maḥabbet içre kan olmaz
- 5 Dil-i Yārī n’ola mülk-i dü-kevne rağbet etmezse
Aña ferş-i derūñ gibi serİR-i cāvidān olmaz¹⁸⁶³

277*

____ . / ____ . / ____ . / ____ .

- 1 Şanmañ bizi ki tıfl-ı sebak-ḥ̄ān-ı ebcedüz
Biz nükte-dān-ı sırr-ı kitāb-ı Muḥammedüz
- 2 Zevki kühen-ḳabā-yı fenāda bulanlaruz
Ḳayd-ı libās-ı naḳş-ı şuverden mücerredüz
- 3 Ol ‘andelīb-i lāne-i tecrīd-i vaḥdetüz
Gül gibi şanma taḥt-¹⁸⁶⁴nişin-i zebercedüz
- 4 Āzādeyüz ta‘ alluḳ-ı ḳayd-ı zamāneden
Ancaḳ nikāt-ı zūlf-i nigāra muḳayyedüz
- 5 Teslīm olındı bize berāt-ı sūḥan-verī
Yārī edīb-i ḥıttā-i mülk-i mü‘ebbedüz

278*

____ . ____ / ____ . ____ / ____ . ____ / ____ . ____¹⁸⁶⁵

- 1 Ḳaṭre-pāş olsa müselsel dīde-i giryānımız
Mevcini ğāyetde pey-der-pey döker ‘ummānımız
- 2 Lālezār itdi zemīn-i sīneyi ḥūn-ı derūn
Dāğ-dār-ı ‘aşk olaldan sīne-i sūzānımız

* 276:111a.

¹⁸⁶³ Tenezzül eyleyüp bir gece Yārī ol Mesihā-dem/ Gelüp cānum gibi bu sīneme rūḥ-ı revān olmaz

* 277:111a-111b.

¹⁸⁶⁴ taḥt:taḥt

* 278:111a.

¹⁸⁶⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 3 Cevher-i ezkâr-ı tevhîd ile mâl-â-mâldür
Genc-i esrâr-ı ilâhîdür dil-i vîrânımız
- 4 Pençe-i bahtum çeker ki darb-ı dest-i rûzigâr
Çâk çâk olmağdadur pîrâmen-i dâmânımız
- 5 Dest-res yok beste-i kûfl-i tılısm-ı râzdur
Kimseler feth etmedi gencîne-i pinhânımız
- 6 Añmaduñ ¹⁸⁶⁶ قَالُوا بَلَىٰ da itdügüñ ikrârıñı
Çanı ey ¹⁸⁶⁷ Yârî senüñle ‘ahdimüz peymânımız

279*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ¹⁸⁶⁸

- 1 Şanmañuz kim üft ü hîzân-ı reh-i meyhâne-yüz
Biz o rind-i hüş-mend-i meclis ü peymâne-yüz
- 2 Baqmayam deyü cihânıñ gerdiş-i nâ-sâzına
Câm-ı istignâ’ elinde rûz u şeb mestâne-yüz
- 3 Bizden ümîd eylesün câm-ı mey-i rindân-ı ‘aşq
Bezm-i vahdet-ile mâl-â-mâl bir hum-hâne-yüz
- 4 Hâmdü lillah genc-i ma’ nâ dilde mâl-â-mâldür
Şuretâ gencîne-yüz ammâ ki bir vîrâne-yüz
- 5 Cân u baş terkin urup maḥv-ı vücûd etseñ yine ¹⁸⁶⁹
Cismini ḥâkister-i ‘aşq eyleyen pervâne-yüz
- 6 Merkez-i vahdetde Yârî olmada şâbit-ka-dem
Muttaşıl bir noḡtanıñ pergâriyuz ferzâne-yüz

280*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 ‘Ârif-i câm-ı raḥîk-i hüşyârânem henüz
Rind-i hüşyârem velî âlûde-dâmânem henüz
- 2 Tâb-ı elmâsem mişâl-i pîle-ver yok kıyemetüm
Şeb-çerâğ-ı meclis-i ber-geşte-bahtânem henüz

¹⁸⁶⁶ Kâlû belâ: Evet, dediler. Kur’ân-ı Kerîm, A’raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ “Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 488)

¹⁸⁶⁷ Bu mıdır

* 279:111a.

¹⁸⁶⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁶⁹ n’ola

* 280:111b.

- 3 Kimseler bilmez kemāhī neşve-i keyfiyyetem
Mest-i bī-pervā-yı bezm-i bāde-nūşānem henüz
- 4 Pāy-gāh-ı kaçır-ı gerdūna tenezzül eylemez
Ben ʿulüvv-i pāye-i bahtumda hayrānem henüz
- 5 Sen kadeh-gerdān-ı nūş-ā-nūş-ı eyvān-ı gurūr
Ben hūmār-ı ye’s ile hāmyāze-gerdānem henüz
- 6 Sen şeh-i mesned-nişin-i memleket-i hüsn ü bahāʿ
Ben esīr-i tengnā-yı genc-i pinhānem¹⁸⁷⁰ henüz
- 7 Sīnede dil ʿandelīb-i nağme-sāzumdur benim
Dāğ-ı gūn-ā-gūn-ile gūyā gülistānem henüz
- 8 Cezb ider ister ise ey Yārī kılup ʿālemi
Şūretā bīcāde-i kemter giyāhānem henüz

281*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 Dördünde olan hikmet-i tīmār bilinmez
ʿAşkuñda olan nükte-i esrār bilinmez
- 2 Tā gül gibi ben maḥv-ı vücūd eylemeyince
Sīnemde olan āh-ı şerer-bār bilinmez
- 3 ʿAşkuñla akan dīdedeki yaş nedendür
Derdūñ-(i)le çıkan sīnedeki zār bilinmez
- 4 Bir mertebe mest itdi beni ḥālet-i ʿaşkuñ
Dilden eşer-i kuvvet-i güftār bilinmez
- 5 Ol mertebe nāzük geçer ol ğamze-i dil-düz
Tende eşer-i raḥne-i sūfār bilinmez
- 6 Taḥkīk midür yoḥsa mecāzī midür ʿaşkuñ
Manşūr’ı neden eyledi ber-dār bilinmez
- 7 Mādām dil-i Yārī-i nā-kām ola ḥāmūş
Nā-güfte ḳalur nükte-i esrār bilinmez

¹⁸⁷⁰ hicrānem

* 281:111b-112a.

282*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —¹⁸⁷¹

- 1 Rind-i hüşyâr ‘arîf-i âgâh bir dil-dâdeyüz
Bezm-gâh-ı vaḥdete hem sāgar u hem bâdeyüz
- 2 N’eylerüz biz kaşr-ı Şîrîn meşküv-i Pervîz’i kim
Biz o Ferhâduz ki kâr-ı tîşeye âmâdeyüz
- 3 Dilde taşvîr eylerüz naqş-ı ḥayâl-i ‘âlemi
Güyyiâ¹⁸⁷² şûret-nigâr-ı ‘âlem-i ma‘nâdayuz
- 4 Hâk-dân-ı ‘âlem-i süflîye düşmez sâyemüz
Ol hümâyuz kim maḳâm-ı ‘arş-ı istiğnâdayuz
- 5 Olmazuz dil-beste-i zülf-i zenân Mecnûn gibi
Bend-i zencîr-i melâmetden hele âzâdeyüz
- 6 Râz-dârân-ı ḥarîm-i vaḥdetüz Yârî gibi
Hırkaya¹⁸⁷³ çekmiş serin bir şâhib-i seccâdeyüz

283*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —¹⁸⁷⁴

- 1 Gül-i sîr-âb olursa elde mey neşv [ü] nemâ virmez
Cihân ‘işret-serây-ı câm-ı Cem olsa şafâ’ virmez
- 2 Ruḥ-ı rengînini göstermez ‘uşşâka çeker perde
Bu bâğuñ bâğbâna gülleri bûy-ı vefâ’ virmez
- 3 Gül-i ḥürşîdi berg-i ḥâr ebr içre nihân eyler
Bize sâkî-i devrân hiç câm-ı dil-güşâ virmez
- 4 Eger dünyâ ḡamın cem‘ eyleyüp taḳsîm iderlerse
Yine ednâ ḡamın dünyâya cân-ı mübtelâ virmez
- 5 Qalur pejmürde bihi şûre-i nisyânda ey Yârî
Yazuqlar ḡonce-i naḥl-i emel berg ü nevâ virmez

* 282:111b.

¹⁸⁷¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁷² Dâyimâ

¹⁸⁷³ Hırka:Hırka

* 283:111b.

¹⁸⁷⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

284*

— . / . — . / . — . / . —

- 1 Biz vuşlata ʔālib degülüz māyil-i nāzuz
Küstāh-ı heves-pişe degül ehl-i niyāzuz
- 2 Zāhirde eger kâfile-sālār-ı hevāyuz
Bātında velī bedrakā-i rāh-ı Hicāz’uz
- 3 Geh ‘ālem-i ma‘nāda ʔaleb-kār-ı hāqīkat
Geh şūret-i zāhirde hevā-dār-ı mecāzuz
- 4 Dehri ʔolanur hem yine merkezde muķimüz
Bir noķtada pergār-şıfat dāyire-sāzuz
- 5 Nādān degülüz bilmede dānā-yı hamūşuz
Cāhil degülüz ‘ārif-i her nükte-i rāzuz
- 6 Biz selb ü kabūl eylemezüz hıvfu recāyı
Muṭlaķ biz o teslīm-i rızā’ ehl-i niyāzuz
- 7 Yārī n’ola olsa sözimüz nükte-i ilhām
Biz maḥrem-i esrār-ı serā-perde-i rāzuz

285*

. — . / . — . / . — . / . —

- 1 Hıyāl-i şevķ-ı la‘lūñ dīde-i pür-nürdan gitmez
Anuñçün tāb-ı şahbā sāğar-ı billürdan gitmez
- 2 Dönüp baķmam cihāna şanma senden dūr oldumsa
Ḳalur taşvīr-i hüsnuñ dīde-i mehcürdan gitmez
- 3 Umar nūr-ı tecellā-yı cemāl-i ‘ālem-efrūzuñ
Ümīd eyler vişālūñ cān-ı Mūsā Ṭūr’dan gitmez
- 4 Fedā’ itdi serin gerçi reh-i ‘aşķ içre ammā kim
Hezārān rāz-ı nihān hıṭır-ı Manşūr’dan gitmez
- 5 Dil-i Yārī’de māder-zāddur sāķī ğumūm-ı ‘aşķ
‘İlāc etme ğamı keyf-i mey-i engürdan gitmez

286*

— . / . — . / . — . / . —

- 1 Şanmañ bizi cem‘iyyet-i keşretde nedimüz
Biz ehl-i dilüz Ṭūr-ı maḥabbetde Kelimüz

* 284:112a.

* 285:112a.

* 286:112a-112b.

- 2 Bir noktada pergār-şifat¹⁸⁷⁵ dāyire-sāzuz
Dehri ʔolanur hem yine merkezde muqīmüz
- 3 Bir riştede ser-beste heme ʕuqde-i ʕālem
Hall eyler iseñ biz iderüz ehl-i naẓīmüz
- 4 Biñ yıl arasa bulmaya hiç māder-i eyyām
Ḳaʕ r-ı yem-i hikmetde biz ol dürr-i yetīmüz
- 5 Mihr yine felek bulsa iderdi bizi dāmād
Şanmañ bizi nāhīd-i felek gibi ʕaḳīmüz
- 6 Biz lāl iderüz nağme-i ʔāvus-ı cinānı
Ol bülbül-i hoş-zemzeme-i bāğ-ı naʕīmüz
- 7 Naḥl-i dil-i Yārī nice şād-āb-ter olsun
Āzürde-i seng-i sitem-i çarḥ-ı leʕīmüz

287*

— — . / . — — . / . — — . / . — — ¹⁸⁷⁶

- 1 Ğam çekme gönül ʕālem-i vuşlatda ğam olmaz
Ol ʕīd-i mübārek gibi ferḥunde ādem olmaz
- 2 Kūyuñ senüñ ol gülşen-i firdevs-nümādur
Firdevs-i berīn aña ḥarīm-i ḥarem olmaz
- 3 Gösterme¹⁸⁷⁷ benānuñı meded ʕāşık-ı zāra
Dīvāneye meşhūr meşeldür ḳalem olmaz
- 4 Her dāḥil olan kūyuña mihmānuñ olur mı
Her zāyir olan Kaʕ beʕyi şeyḥüʕl-ḥarem olmaz
- 5 Mercān gibi her ḳaṭreleri ḥoḳḳada memlüʕ
Ḳan ağlamaya dīdelerüm hiç dem olmaz
- 6 Āh-ile fiğānı var-iken ʕāşık-ı bī-tāb
Berdāşte-i şuḳḳa-i ṭabl ü ʕālem olmaz
- 7 Ol ḥāne-ber-endāz-ı tehī-kīse-i ʕālem
Sāz u seleb-ārā-yı serīr-i ḥaşem olmaz
- 8 Meyḥānede ser-şadr olan erbāb-ı ḥarābāt
Rağbet-kün-i ārāyiş-i bāğ-ı İrem olmaz

¹⁸⁷⁵ hem dāyir[e] hem

* 287:112a.

¹⁸⁷⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁷⁷ Vaşf etme

9 Hem h̄ateme m̄alik kişi olur mı Süleym̄an
.....¹⁸⁷⁸

10 İřb̄at-ı v̄ücūd etmeye d̄iv̄an-ı ezelde
Herkes dil-i Ȳarī gibi ř̄abit-ķadem olmaz

11 Merd̄an-ı H̄ud̄a-perver olur zinde-i d̄areyn
Bu ʿalem-i f̄anīde v̄ücūd u ʿadem olmaz

288*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 ʿĀr kıлма benden ey h̄ürşid-i evc-i burc-ı n̄az
Zerrenüñ āhi ider efl̄aki p̄ür-süz u güd̄az
- 2 Dehrden müstağnī eyler vaşl-ı maʿ řuķ ʿ ařıķı
Belki necm-i baħtı eyler māha kesb-i imtiȳaz
- 3 Gerçi çoķdur serv-ķad b̄ağ-ı mel̄aħatde velī
Eylemiş H̄aķ cümleden ķaddüñ b̄ülend ü ser-fir̄az
- 4 ř̄am-ı ğamda ʿ ıtr-ı ʿ anber-b̄izi geldükçe dile
ʿ Ömre serm̄aye ķatar ol zülfi ferh̄al-i dir̄az
- 5 Ruħları mirʿatine baķduķça yüz virmez o m̄ah
Āst̄in-i n̄azı çekdükçe gönül eyler niȳaz
- 6 Sürh̄ eşkümden benüm bir n̄ame yaz ey çeşm-i dil
Anda ķan ağla süveyd̄a-yı derünüñdan biraz
- 7 Ol tezerv-i hoş-ħırāmı r̄ast-ı taʿ r̄if etmede
H̄aķ budur Ȳarī gibi olmaz cih̄anda p̄ak-b̄az

289*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

- 1 Mez̄aķ-ı c̄am-ı laʿ lüñ mest-i evk̄ar olmayan bilmez
şemim-i ğonceyi b̄ülbül gibi z̄ar olmayan bilmez
- 2 Kem̄an-ı ʿ ařķuñı çekmek Tehemten olsa da c̄an̄a
Ġam-ı hicr̄üñle b̄i-t̄ab u dil-efğar olmayan bilmez
- 3 Ne bend olduğın ol zülfi girih-ğir-i ğam-ender-ğam
şeb-i miħnetde zencire girift̄ar olmayan bilmez

¹⁸⁷⁸ Bu mısırada yazılı olan “Her c̄am alan destine hem-ħal-i cism olmaz” cümlesi çıkarılmış ve yeni bir cümle yazılmamıştır.

* 288:112b.

* 289:112b.

- 4 Hırām-ı fitne-engizini ol serv-i hevā-bahşuñ
Hıyābān-ı maḥabbetde hevā-dār olmayan bilmez
- 5 Nişār eylerdi naḫd-i cānımı bilseydi ger ḳadrüñ
Saña¹⁸⁷⁹ ey Yūsuf-ı şānī ḫarīdār olmayan bilmez
- 6 Sözüñ bir gevher-i kem-yāb-ı ḳıymetdür ki ey Yārī
Dili gencīne-i dilden ḫaber-dār olmayan bilmez

290*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___¹⁸⁸⁰

- 1 Keyfiyyet-i ‘āşıkda vücūd u ‘adem olmaz
Sermet-i mey-i ‘aşḳ olana keyf ü kem olmaz
- 2 Ol mevhibe-i feyz-i Ḥudāvend-i ezeldür
Her devlete mālīk kişi şāhib-i kerem olmaz
- 3 Bezl eyler idi ‘āleme gencīne-i dāreyn
Erbāb-ı keremde hele lā vü ne‘ am olmaz
- 4 Hep ‘aksinedür¹⁸⁸¹ fehmi ḫakīmān-ı zamānuñ
Bu mes‘elede bahş-i ḫudūş ü ḳadem olmaz
- 5 Ey çarḫ-ı siyeh-kāse simāt-ı keremüñden
Mihmānuñ olan sīr-i na‘īm-i ni‘ am olmaz
- 6 Gel mey-gede-i ‘ālem-i taḫḳīke kim anda
Ne mest ü ne hüşyār u ne şeyḫü’l-ḫarem olmaz
- 7 Bir ḳā‘idedür encümen-ārā-yı ḫarābāt
Mey-ḫāreleri māyil-i ḫayl ü ḫaşem¹⁸⁸² olmaz
- 8 Ğarḳ olsa eger pātīle-i ḫān-ı¹⁸⁸³ Ḥalīl’e
Elbette gedā-çeşm olan muḡtenem olmaz
- 9 Yārī gibi ey ḡonce-i ḡülzār-ı leṭāfet
Bir bülbül-i ḫoş-lehçe-i nāzük-naḡam olmaz

¹⁸⁷⁹ Seni

* 290:112b.

¹⁸⁸⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁸¹ naḫzınadır

¹⁸⁸² ḫaşem:ḫaşem

¹⁸⁸³ “māyide” kelimesinin “ḫān” kelimesini açıklama maksadıyla yazıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim aksi takdirde vezin aksamaktadır.

291*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Göñül âvâredür ' aşkuñla ârâm-ı mekân etmez
Hümâ-yı lâ-mekândur yerde gökde âşiyân etmez
- 2 Beni ol şu' le-i cevvalê gibi döndürür devrân
Şerâr-ı cismümi hâkisterüm içre ' ıyân etmez
- 3 Açar hep nükte-i ser-beste-i esrârını halka
Anuñçün bir nefes nâfe dem-i bûyın nihân etmez
- 4 Hevâ-yı ' aşk günden güne urduqça derûnında
Dem-â-dem cûy-ı eşki ' âşikuñ artar ziyân etmez
- 5 Esîr-i zülfüñin dil yine haţţına geçer bende
Niçün dîvânesin zencîr-bend-i imtihân etmez
- 6 Ol aħkerdür ki hâkisterde sūz u tâbı pinhândur
Açılmaz ğonce-i dil meyl-i seyr-i gülsitân etmez
- 7 Kemer deyü miyân-bendüñ ser-i zünnâra bend etdüñ
Senüñ itdüklerüñi zâhidâ bir müslümân etmez
- 8 Çeker tuĝrâ-yı dâĝın turma levh-i sîneye Yârî
Cihânda bir eşer kor nâm-ı kâmi bî-nişân etmez

292*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Ol ebrûlar o müşĝîn zih-kemândur kim nihân olmaz
Hilâli nice tanzîr idem ebrûsı ' ıyân olmaz
- 2 Hilâlüñ parmaĝında gerçi hâme kaţ' olur ammâ
Anuñ ebrûlarında kaţ' -ı hâme imtihân olmaz
- 3 Kalem parmaĝlaruñ vaşfi beyân olmaz kalemlemlerle
Nice vaşf eyleyem kim anı dillerle beyân olmaz
- 4 Dizilmiş ebruvânda hâller çün kevkeb-i dürri
Hilâlüñ şanma şekl-i ebruvânında nişân olmaz
- 5 O tāk-ı ebruvân ol mâh-ı nevdür görünür ' âlî
Nazar kılsañ hilâle hey' et-i ebrû ' ıyân olmaz
- 6 O kim fikr eyleye yârini yârin añmaz ey Yârî
Velî hem ğuşşa-i¹⁸⁸⁴ ferdâ-y-ile hayret-künân olmaz

* 291: 113a.

* 292:113a.

293*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Şiše-i çarḥ içre dāyim dönmede sā^ç ātimüz
Geçdi ḥayfā¹⁸⁸⁵ bilmedūñ sāl ü meh-i evḳātimüz
- 2 Kimseler bilmez ne maṭla^ç dan ṭulū^ç eyler güneş
Kimse bilmez mehd-i cismānīde ṭıfl-ı zātımız
- 3 Şāḥ-ı gülden berg-i sebz-ile ^ç alāmet gösterür
Göncelerdür sebz-^ç imāme seyyid [ü] sādātımız
- 4 Çeşm-i ^ç ibret-bīnimüz eyler temāşā-yı şuver
Gösterür rüy-ı vücūd-ile ^ç adem mir'ātimüz
- 5 Çarḥ-ı çārumdur zemīni ^ç Īsā-i Meryem gibi
Beyt-i ma^ç mūr olsa ey Yārī n'ola ebyātımız

294*

— — . / . — — . / . — — . / . — — ¹⁸⁸⁶

- 1 Ma^ç şūḳdaki lem^ç a-ı dīdāra baḳılmaz
^ç Āşıkda olan ḥayret-i nigāra¹⁸⁸⁷ baḳılmaz
- 2 Almış gözini Kūh-ken'ün şa^ç şa^ç a-ı ^ç aşḳ
Tīş'urduḡı bir seng-i şerer-bāra baḳılmaz
- 3 Şabr idemedi tāb-ı tecellīsine Mūsā
Pür-şa^ç şa^ç adur vādī-i kühsāra baḳılmaz
- 4 Her biri tezekkürde teşekkürde şeb ü rüz
Bir vech ile bār u bir eşcāra baḳılmaz
- 5 Destāri perīşān o mestāneye beñzer
Sür^ç atle aḳan mevce-i enhāra baḳılmaz
- 6 Ğarḳ-āb ider ^ç ālemi seyl-āb-ı sirişküm
Ṭuḡyānı olan lücce-i zehḥāra baḳılmaz
- 7 Gel mey-gede-i ^ç ālem-i taḥḳīḳe kim anda
Ne mest-i mey-i ^ç aşḳa ne hüşyāra baḳılmaz
- 8 Biñ dāḡları şerḫaları na^ç lleri var
Pür-zaḥm o ḳadar sīne-i şad-pāre baḳılmaz

¹⁸⁸⁴ fikret-i

* 293:113a-113b.

¹⁸⁸⁵ ḥayfā:ḥayfā

* 294:113a.

¹⁸⁸⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁸⁷ dīde-i bīdāra

- 9 Yārī o kadar devr-i çep-endāzını gördüm
Hīç dāyire-i çarḥ-ı sitem-kāra bakılmaz

295*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Ey şeh-i ıqlīm-i ḥüsn ey meh-i¹⁸⁸⁸ devrān-ı nāz
‘ Ālemi itdūñ tamām bende-i fermān-ı nāz
- 2 Her nigeḥ-i dil-firīb ḥavşala-süz-ı şekīb
Ġamze füsün-gerde-i fitne-perestān-ı nāz
- 3 Gülbün-i ḳaddi iki ḡoncesin etmiş güşād
Olmış o ḳadd-i bülend serv-i ḥıyābān-ı nāz
- 4 Keşret-i nezzāreden dīde-i ‘ uşşāḳdan
Ṭūr-ı tecellī idi şaḥn-ı debistān-ı nāz
- 5 Rūy-ı mehi Yārīyā hāle-ṭırāz eylemiş
Ṭurresin etmiş yine sāye-i pīşān-ı nāz

296*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Ṭurrelerūñ bir ḳılı olsa eger būy-ı sūz
Çarḥ-ı müşebbek olur micmer-i ‘ anber-fürūz
- 2 Her nigeḥind’ eylese ḥande-i dendān-nümā
Dīde-i ‘ uşşāḳ’ olur keşf-i künūz-ı rumūz
- 3 Cilve-i āzerm-ile ol tutuḳ-ārā-yı nāz
Ġāze-ṭırāzende-i rūy-ı ḥayādur henüz
- 4 Çeşm-i taḥayyür nice tāb-[sūz] getürsün aña
Dīde-i ḥürşid’ ider nūr-ı ruḥı tāb-sūz
- 5 Yā Rab olur mı o gün ol şeref-i āfitāb
Vaḳt-i seḥer ḥāneme ide ṭulū^c -i bürūz
- 6 Dest-i rızā-y-ile ger sa’y ideseñ Yārīyā
Fetḥ-i lisān eyleye saña kilīd-i künūz

* 295:113b.

¹⁸⁸⁸ şöhre-i

* 296:113b.

297*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 İtdi biñ nāz-ile ol k̄āmet-i āşūb-engīz
Cilve-gāhın yine ārām-geh-i rüst-ā-ḥīz
- 2 Naẓar it la[‘] l-i ‘ araḳ-pāş-ı ḥayā-perverine
Gül-i şüküfte-dehen nice olur şebnem-rīz
- 3 Çeşm-i sermestiniñ ārām-gehi pister-i nāz¹⁸⁸⁹
Pāsbān olmış aña ğamze-i mest-i ḥūn-rīz
- 4 Bülbüle tuḥfe-i gül gibi hedāyā olmaz
Dāġ-ı dil sīne-i mecrūḥa yeter dest-āvīz
- 5 Yārī-i zāra meh-i nev gibi virme sākī
Sāġar-ı mihr gibi şun aña cām-ı leb-rīz

298*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___¹⁸⁹⁰

- 1 Ser virmeyicek cān-ile cānān ele girmez
Biñ terk-i ser itmekle dil ü cān ele girmez
- 2 Hiç bilmediler yerde mi gökde mi vücūdi
Bir rūḥdur ol ‘ İśā-i devrān ele girmez
- 3 Düşme ayaġına sīne vü gerdānına baḳma
Zirā ne girībān u ne dāmān ele girmez
- 4 ‘ Aḳl u dili bey[‘] eyle bu bāzār-ı fenāda
Terk etmeyicek varuñı sāmān ele girmez
- 5 Ḥūn-ābe-i eşküñi çıkarma şaḳın elden
Bir ancılayın sübhā-i mercān ele girmez
- 6 İşkeste kühen şīşe olur gāh naşībūñ
Her demde ele sāġar-ı tābān ele girmez
- 7 Devr eylesün elden ele peymāne ḳo Yārī
Furşat gider elbette bu devrān ele girmez

* 297:113b.

¹⁸⁸⁹ Çeşm-i sermesti o āsūde-ser-i ḥuḫte-i nāz

* 298:113b.

¹⁸⁹⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

299*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Rez-duhterini bezmimize mahrem eylerüz
Her şeb şafasını sürerüz ' âlem eylerüz
- 2 Kürsî-nişîn-i zâhid-i huşk [u] sitem-geri
Keyfiyyet-i şarâb-ile biz mülzem eylerüz
- 3 Geldükçe hâtırâ haţ-ı müşgîn ü zülf-i yâr
Efkâr-ı rişte seni ham-ender-ham eylerüz
- 4 Yâd-ı leb-ile bezm-i şafâda o goncenüñ
Hun-âbe-i sirişk ile dem-ber-dem eylerüz
- 6 Tedbîr kılmazuz gam-ı devrâna Yârîyâ
Tağdîr-i Haqq'a şabrimuzı muhkem eylerüz

300*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 Cihânda ' aşık-ı şadık-dile vuşlat güzîr etmez
Ġam-âlûd olmaya ol ' aşk kim hâtır-pezîr etmez
- 2 Gedâ-yı hâne-berdüş-ı melâmet olsa efgende
Yine ol ilticâ-yı sâye-i mîr ü vezîr etmez
- 3 Kânâ' atle olur vahdet-nişîn-i genc-i tenhâyî
Harîf-i genc-i meyhâne temennâ-yı serîr etmez
- 4 Tolaşur şem' -i ruşşâra gehî zülf-i siyeh-kâra
' Aceb pervânedür dil rûz [u] şeb hîç cây-gîr etmez
- 5 Gönül ol rind-i ' âlem-sûz-ı istignâdur ey Yârî
Felekden h' âst-gâr-ı sâğar-ı mihr-i münîr etmez

301*

.. ___ ___ / .. ___ ___ / .. ___ ___ / .. ___

- 1 Cism-i bîmâr ile pervâne-i sūzânuz biz
Giceler şubha degin şem' -i şebistânuz biz
- 2 Zülfine bende geçer bir bölük âşüftelerüz
Şanna Mecnûn gibi silsile-i cünbânuz biz
- 3 Mevc-i eşk-ile nihân olsa sevâd-ı dîde
Kimse görmez kıramuz bir ulu ' ummânuz biz

* 299:114a.

* 300:114a.

* 301:114a-114b.

- 4 Sīnemüz reşk-i ruḥuñla n'ola pür-dâğ olsa
Açılur güllerimiz şanki gülistanuz biz
- 5 Cān virürseñ n'ola nūşīn-i zülāl-i femine
Teşnegān-ı reh-i fevvāre-i iḥsānuz biz
- 6 Kıl ü kāl eyleyemez baḥş-i miyānında raķīb
Bir kıla baş virür 'āşık-ı gāltānuz biz
- 7 Hātem-i cām elimüzden n'ola düşmezse müdām
Mālik-i salṭanat-ı mülk-i Süleymānuz biz
- 8 Gizlerüz hırķamuza bu felek-i nüh taşsı
Göremez kimse bizi sāḥir-i pinhānuz biz
- 9 Tab'ımız gerçi künūz-ı güher-i ma' nādur
Tīşe-i cevı ile Yārī yine vīrānuz biz

302*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —¹⁸⁹¹

- 1 Yār yok hem-rāh yok kaldı dil-i āgāhımız
Bir beyābān-ı ġarībe düşdi semt-i rāhımız
- 2 Düşmezüz bir deşt-i vaḥşet-zāra bulunmaz refik
Sāyemüzden ġayrı yokdur mūnis ü hem-rāhımız
- 3 Şimdi ġurbet illerinde ġalmışuz bī-şadr u cāh
Şehr-i Pür-zerrīn id'evvel gerçi şadr u cāhımız
- 4 Ol hümā-yı lā-mekān-pervāz-ı evc-i himmetüz
Dāyimā çarḥ-ı berīndür ḥadd-i cevlān-gāhımız
- 5 Şu' le-āsā āsumānda şanma kim ebr-i siyāh
Çekdi 'Abbāsī 'alemler çarḥa dūd-ı āhımız
- 6 Sāyesinde ġor mı āsūd'olmaġa bu rūzigār
Sāye-bān-ı çarḥ-ı atlas olsa rāḥat-gāhımız
- 7 Ārzū-senc-i dimāġuz sāġar-ı ümīdden
Şunmadı bir dūst-kānı sāķī-i dil-ḥāhımız
- 8 Her gören bir ejder-i āteş-feşān eyler kıyās
Çarḥa çıkdukça kemend-i nāle-i cān-gāhımız
- 9 Cūylar gibi nice ıķlīmī seyrān eyledün¹⁸⁹²
Şehr-i Üsküb oldu Yārī şimdi ārām-gāhımız

* 302:114a.

¹⁸⁹¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁹² Çār-bāġ-ı 'ālemi gezdün biraz cūlar gibi

303*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Zaḥm-ı ğam def ine nūş-ı leb-i cānān iderüz
Ḥaste-i derd [ü] ğamuz yaraya dermān iderüz
- 2 Öper aġyār leb ü sīnesini ol şūḥuñ
Ṭurma şad ye's-ile biz çāk-i girībān iderüz
- 3 Gāh ma' mūr iderüz fikr-i vişāl-ile velī
Gāh olur tīşe-i ğamla anı vīrān iderüz
- 4 Dikilüp karşıısına ṭursaḫ ' aceb mi yāruñ
Cānı āmāc-geh-i nāvek-i müjgān iderüz
- 5 O gedā-şīmeyüz işkeste-sifāl-i serimüz
Meclis-i mey-gedede sāġar-ı rindān iderüz
- 6 Neşve-i feyz o kadar meclis-i dilde farzā
Sāġarı alsāḫ ele ğonce-i ḥandān iderüz
- 7 Olsa ger nāy-ı gelū-yı dilimüz zehr-āġīn
Cāndan elbette yine nāle vü efgān iderüz
- 8 Biz ki sevdā-ger-i bāzār-ı kemālüz¹⁸⁹³ Yārī
Naẓmımız zīb-ṭırāzende-i dükkān iderüz
- 9 Cāmı leb-rīz iderüz destine hem gül şunaruz
Şūret-i buseyi ma' nāda nümāyān iderüz¹⁸⁹⁴
- 10 İtmezüz vaşf-ı le'īmānı süḥan-senc-i ğüzāf
Dāyimā midḥat-i evcī-i süḥan-dān iderüz
- 11 Ol süḥan-ver kim anuñ cevher-i naẓm-ı pākin
Silk-i manẓūm-ı ser ü gerden-i ' irfān iderüz
- 12 Nām-ı üstād-ı cihān lāzımedür evvelde¹⁸⁹⁵
Vaşfını evvel-i dībāce-i dīvān iderüz

304*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Gāh pūr-şu' le geh āsāyiş-i dūd itmedeyüz
Ḥāşılı şem' gibi maḥv-ı vücūd itmedeyüz

* 303: 114b.

¹⁸⁹³ cihānuz

¹⁸⁹⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁸⁹⁵ her yerde

* 304:114b-115a.

- 2 Virdük ol mertebe biz nâr-1 derûna ruḥşat
 Âhımız perde-der-i¹⁸⁹⁶ çarḥ-1 kebûd itmedeyüz
- 3 Şevḳ-1 ḥüsnüñle senüñ gâh gülüz geh bülbül
 Bâğ-1 ʿaşkuñda senüñ güft [ü] şünüd itmedeyüz
- 4 Çekmişüz dâmen-i tevfiḳde pâ-y-1 emeli
 Hâşılı kârımızı bûd u ne-bûd itmedeyüz
- 5 Gerçi Yârî biz o târîk-i dilânuz ammâ
 Sînemüz maḥzen-i envâr-1 şühüd itmedeyüz

305*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

- 1 Şeb-i ğamuñda senüñ fikr-i ebruvân iderüz
 Tefekkür eyleyerek ḳaddimiz kemân iderüz
- 2 O şüh-1 nâr-1 derûna inanmaz anuñçün
 Şerâr-1 âh-1 dili sîneden ʿıyân iderüz
- 3 Görince âteş-i rüyuñ alevlerin¹⁸⁹⁷ pür-tâb
 Dili mişâl-i semender şerer-feşân iderüz
- 4 Görince sâğar-1 şahbâ-yı laʿ lüñi sâḳî
 O şevḳ-1 neşve ile bezl-i naḳd-i cân iderüz
- 5 Egerçi hicrûñ ile nâ-murâduz ammâ kim
 Dili taşavvur-1 vaşluñla kâm-rân iderüz
- 6 Terâveş-i müje aḳduḳça büstân-1 dile
 Mesâmm-1 cismimüzi aña nâvedân iderüz
- 7 Fezâ-yı vâdî-i baḥt olamaz nişân-gâhı
 Ḥadeng-i âhı feleklerde imtiḥân iderüz
- 8 Nihâl-i ḥâmemüzi destimüzde ey Yârî
 Hemîşe murğ-1 maʿ âniye âşiyân iderüz

306*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Dehre mir'ât-1 şafâ'-baḥş olmadayken sînemüz
 Şûret-i ümmîdi bir gün görmedi âyînemüz

¹⁸⁹⁶ der-i:dir-i
 * 305:115a.

¹⁸⁹⁷ alev:ʿalev
 * 306: 115a.

- 2 Üştür-i sermestiyüz gerçi kaçâr-ı haşmetün
Görseñ ammâ kimseye hergiz toķınmaz kınemüz
- 3 Ğıbta-fermâ-yı kabâ-yı Bâyezîd olsa n'ola
Egnimüzde beħye¹⁸⁹⁸-düz-ı hırka-i peşminemüz
- 4 Her niĝehde biñ tecellî eyler envâr-ı şühüd
Güyyâ¹⁸⁹⁹ hürşid-i ' âlem-tâbdur âyinemüz
- 5 Taḅ' -ı Yârî bâdeden dilberden etsün mi ferâĝ
Nice taĝyîr olsa bilsün şime-i dirînemüz

307*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁹⁰⁰

- 1 Ders-i ma' nâ söyler ' aşķ ammâ Felâṭun-ı hîçüz
H̃âce ta' lîm itmede tıfl-ı sebaķ-h̃ân-ı hîçüz
- 2 Söyleşürdi ' aks-i şavt-ı tîşe-i Ferhâd ile
Lîk tîşe kimlere söylerdi hâmun-ı hîçüz
- 3 Ol kadar ĝark-âbe-i deryâ-yı hayretdi o dem
Gevher-i güm-kerde nâ-bûd oldu Zünnün-ı hîçüz
- 4 İttihâd-ı şevķ-ı te' şîr-i maḥabbet ol meydür
H̃un-ı Leylâ'dan o demde ola Mecnün-ı hîçüz
- 5 Zerre deñlü yek şerer kânunı âteşdân ider
Ol şerer bir ânda nâ-bûd olsa kânun-ı hîçüz
- 6 Şüret-i i' câza mâlik şanki Yârî ol perî
Siḥre âĝâz eylese eşkâl-i efsün-ı hîçüz

308*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 ' Âlemde dime âdeme bir yâr bulunmaz
Çok yâr velî yâr-ı vefâ-dâr bulunmaz
- 2 Her müy tenümde birer esrâra emîndür
Ammâ n'ideyin vâķıf-ı esrâr bulunmaz
- 3 Feryâdı ķo ey bülbül-i şeydâ-yı maḥabbet
Gülzâr-ı cihânda gül-i bî-hâr bulunmaz

¹⁸⁹⁸ beħye:peħye .

¹⁸⁹⁹ Pertev-i
* 307:90b.

¹⁹⁰⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 308:107a.

Metnin üst kısmında "Ḥurufu'z-zâ'da taḥrîr olunacak" kaydı düşürülmüştür.

- 4 Çok ʿ aşık-ı ser-bâz hakikatde bakarsañ
Mansûr gibi ʿ aşrda serdâr bulunmaz
- 5 ʿ Âlem heme sermest-i mey-i cām-ı tecellî
Keyfiyyetin añlar dil-i hüşyâr bulunmaz
- 6 Geşt eyleseñ ey ʿ Abdî-i ʿ ârif bu cihânı
Yârî gibi bir maḥrem-i ğam-ḥ̄âr bulunmaz

VE MİN NETĀ'İCİ'L-FİKİRİ'R-RAŞİNİ HĀZĪHİ'L-MANZŪMĀTU
BĪ-ḤARFİ'S-SĪN¹⁹⁰¹

309*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Her demde dilde âteş ü dîdemde âb ye's
Bezm-i belâda itmedeyin âb u tâb ye's
- 2 Bâd-ı firâk dîdemi kılduğça eşk-rîz
Merdümler anda çehreme şaçar gül-âb ye's
- 3 Gitdi görünmez oldu baña şahid-i emel
Böyle kalur mı dîde-i bahtumda ḥ̄âb ye's
- 4 Cem' eyle naqd-i hüşuñı ceyb-i derûnda
Zîrâ ki mest ider seni keyf-i şarâb ye's
- 5 Çîn-i cebîne şabr idemezken dil-i nizâr
Görmek revâ mı ebrû-yı pür-pîç ü tâb ye's
- 6 Keşf it niğâb-ı zülfüñi müştâk-ı rüyuñam
Zîrâ ki kalmasun aramızda hicâb ye's
- 7 Nâ-kâmî-i zamâneye şor Yârîyâ hemân
Feth olmadıysa nükte-i sırr-ı kitâb ye's
- 8 Yâ Rab kemâl-i ʿ aşkuñ ile [eyle] aşinâ
Bî-gânededen¹⁹⁰² toḫınmaya câna ḥiṭâb ye's
- 9 Bir feyz vir ki ṭab' uma olmaya tâ ebed
Muḥtâc-ı sem' ü lafz-ı su'âl [ü] cevâb ye's

¹⁹⁰¹ Sîn harfindeki bu manzûmeler sağlam fikrin neticelerindedir.

* 309:115a-115b.

¹⁹⁰² Tâ kimseden

310*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Nūr-ı ruḥsāruña baqarsa çerāğ-ı nā-kes
Anuñ ey mihr-i dirahşān hemān başını kes
- 2 Nice teşbīh olınur ḳadd ü ruḥuñ şāḥ-ı güle
Hīç hem-reng ü mu‘ādil ola mı anlara ḥas
- 3 Her ne dem āyīne-i rūyını görmek dilesem
Üstüḥ‘ān ṭūṭī-i ṭab‘ uma olur sīm-ḳafes
- 4 Benem ol ḳāfile-sālār-ı reh-i tenhāyī
Hem-nefes nāleme pesmānde[dür] bāng-i ceres
- 5 Vuşlat-ı muğ-beçeyi¹⁹⁰³ pīr-i muğāndan umaruz
İder ol pīr-i ṭarīḳat bize her demde nefes
- 6 Yine sevdā-zede-i zülf-i nigāram Yārī
Bilmezin niceye dek bunca hevā-y-ile heves

311*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __¹⁹⁰⁴

- 1 Kerīm olan kerem eyler le‘īm olur nā-kes
Münāsib-i güher-i zātını bulur herkes
- 2 Gürūh-ı zāğ u zeğan kūh-ı ḥār-zāra gider
Hezār gülşen-i ‘işretde nağme-sāz-ı nefes
- 3 Zamāne yine ‘acebdür o şavt-ı nāzük ile
İder hezārı giriftār-ı tenğnā-yı ḳafes
- 4 Hezār nāle idersem hezār-veş ey dil
Bilür mi ḳadr-i hezārı o ğonce-i nev-res
- 5 O ṭıfl-ı nāḳa içinde nefir-i ḥ‘āb çeker
Cihānı velvele-nāk etse bāng-i şavt-ı ceres
- 6 Cihānda bulmadı bir āşinā-yı maḥrem-i rāz
Olur mı Yārī-i āvāre gibi bir bī-kes

* 310:115b.

¹⁹⁰³ muğ-beçe:muğ-peçe

* 311:115b.

¹⁹⁰⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

VE MİNE'L-FERĀ'Dİ'L-ĤĀŞILATİ Bİ'R-RE'Yİ'Z-ZERRİN
HĀZİHİ'L-FEVĀYİDU'L-MUĤAĤĤAKĤATU Fİ ĤARFİ'Ş-ŞİN¹⁹⁰⁵

312*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Almış eline zülf-i siyeh-kârını çözmüş
Tersâ-beçedür¹⁹⁰⁶ halka-i¹⁹⁰⁷ zünnârını çözmüş
- 2 Çok dilleri kırtardı o şeh bend-i belâdan
Başdan yine ol turre-i tarrârını çözmüş
- 3 Çözse ne 'aceb zülf-i ham-ender-hamı şâne
Cân bâzdur aḥşamı görüp dârını çözmüş
- 4 Şan seb' a-ı seyyâre sipihr üzre dizilmiş
Gögsinden o meh tügme-i zer-târını çözmüş
- 5 Yârî n'ola bezl eyler ise cevher-i nazmın
Ser-meclis-i 'irfâna olan varını çözmüş

313*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Şanmañuz bezm-i fenâ' 'âlemin itmiş gitmiş
Cem yine zîver-i bezm-i Cem'in etmiş gitmiş
- 2 Kays eger olmasa eglenmez idi kışsa-i 'aşk
'Aşk-ı Leylâ-y-ile zevk-ı demin etmiş gitmiş
- 3 Şaklamış sînede sırr-ı dehen-i yâkûtın
Dilde naḥş-ı şuver-i ḥâtemin etmiş gitmiş
- 4 Eylemiş ḥûn-ı ciger ta'biyesin Sohrâb'a
Rüstem-i 'aşk anuñ merhemini etmiş gitmiş
- 5 Nice Mecnûn'a du'â' etmeyelim ey Yârî
Bize âmâde-i bezm-i ġamın etmiş gitmiş
- 6 Rûma gelmiş didiler 'Örfî-i Şîrâzî hemân
Midḥat-i 'Abdî-i mu'ciz-demin etmiş gitmiş

¹⁹⁰⁵ Şîn harfindeki bu çok faydalı şiirler altın gibi (değerli ve parlak) düşüncelerden hasıl olmuştur.

* 312:115b-116a.

¹⁹⁰⁶ Tersâ-beçe: Tersâ-peçe

¹⁹⁰⁷ halka:halka

* 313:116a.

314*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Dil ŧi' r-i nāzūkin leb-i cānāna söylemiş
Būlbūl ŧenāyī ğonce-i ħandāna söylemiş
- 2 Dil-ħastegān-ı kūyuñı mehcūr eyleme
Tut kim efendi her biri yābāna söylemiş
- 3 Bilmezdi Qays miħnet-i ' aŧkuñ ŧafāsını
Hep ŧekve-i melālini efsāne söylemiş
- 4 Ferhād-ı zār derdine hem-rāz bulmamış
Bī-çāre ' aks-i kūh [u] beyābāna söylemiş
- 5 Sūz-ı derūnını dil-i Yārī bu ŧeb yine
Pervāne-vār ŧem' -i ŧebistāna söylemiş

315*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 Bezimde mest-i dilber zānū-yı aġyāra yaŧdanmış
Gūlistān içre gūyā berg-i güldür ħāra yaŧdanmış
- 2 Ĥaṭ-ı nev-ħīzi üzre turre-i mergūli gūyā kim
Yatur bir mār arqamdur benefŧe-zāra yaŧdanmış
- 3 Yatur ol nāzenīnem mesned-i ħūsn üzre ħ'āb -ālūd
Serin efgende etmiş bāliŧ-i zer-kāra yaŧdanmış
- 4 Yatur pīrāmen-i çāh-ı zekānda ol iki ħāli
Dehān-ı çāh-ı bī-āba iki bī-çāre yaŧdanmış
- 5 Ĥuyū ŧanma leb-i la' l-i Bedaħŧān'ında ey Yārī
Meger bir jāledür kim ğonce-i bī-ħāra yaŧdanmış

316*

___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___ ¹⁹⁰⁸

- 1 Hey'etüm taŧvīr iden destümde cān-ı mül qomış
Bāġbān-ı ŧun' gūyā kūzeyeye bir gül qomış
- 2 Fikr-i zūlfīn dīde-i giryān-perverd'eylemiş
ŧiŧe-i pūr-āb içinde ŧaçlı bir sūnbül qomış

* 314:116a.

* 315:116a-116b.

* 316:116a.

¹⁹⁰⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 3 Zülf-i hūbāna gönül virmekde ‘ālem ser-te-ser
Nev-cüvānum daḥı ol sevdā-y-ile kākül ḳomıṣ
- 4 Şöyle zīnet eyledi dil sāḥa-i gülzārını
Dāğlarla sīnesine tāze tāze gül ḳomıṣ
- 5 Mest-i naḳş-ı la‘ l-i hūbān olduḡum Yārī görüp
Hey’etüm taṣvīr iden destümde cām-ı mül ḳomıṣ

317*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁹⁰⁹

- 1 Ḥabābuñ ḳaṭresi kim sāḡar-ı gül-fāmdan çıḳmıṣ
O rind-i şāf-dildür kim diyār-ı Cām’dan çıḳmıṣ
- 2 Ḳalem parmaḳlaruñ vaşfı beyān olmaz ḳalemlerle
Nice vaşf eyleyem kim ḥāme-i ilhāmdan çıḳmıṣ
- 3 Dil āzād oldı zülfüñden yine dünyāyı geşt eyler
O seyyāḥ-ı cihāndur kim diyār-ı Şām’dan çıḳmıṣ
- 4 Ruḥ-ı ḥūy-rīzi güller gibi al u geh sefid olmuṣ
Meger nāz-ile ol sīmīn-beden ḥammāmdan çıḳmıṣ
- 5 Sevād-ı zülfüñüñ bendin çözüp ḳaçmıṣ dil-i Yārī
Tevakḳuf etmemiṣ¹⁹¹⁰ bī-çāre ilk aḥşamdan çıḳmıṣ

318*

__ __ . / __ . __ . / . ____ . / __ . __¹⁹¹¹

- 1 Dil naḳd-i ‘ aḳlı ṭurre-i cānāna baḡlamıṣ
Dīvānedür ki kendüyi zindāna baḡlamıṣ
- 2 Dil nāfe-i gül-āba zülūf-i siyāhuñı
Ḥūn-ı cigerle rişte-i şiryāna baḡlamıṣ
- 3 Efsürde-ḥūn-ı ḥasret olan dīdemi görüñ¹⁹¹²
Bir al yerde dīde-i giryāna baḡlamıṣ
- 4 Jülīde-müy[u] pāy-ı bürehn’itdi cismini
Bī-çāre Ḳays-ı şūret-i dīvāne baḡlamıṣ
- 5 Yārī uşūl-ı perde-i nāy-ı derūndan
Pergār-ı naḳş baḡlamıṣ ammā ne baḡlamıṣ

* 317:116a.

¹⁹⁰⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıṣtır.

¹⁹¹⁰ Vaṭandan ayrılıp

* 318:116a.

¹⁹¹¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıṣtır.

¹⁹¹² çeşm-i eşk-bār

319*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___¹⁹¹³

- 1 Şaçlarıñ gördüm sevād-ı leyletü'l-isrā-y-imiş
Leblerin şordum meger kim mu^c ciz-i ^c İsā-y-imiş
- 2 Dil niyāz itmekdedür şahbā-yı cām-ı la^c lūñi
Ġamzeñ ammā bilmedüm bir mest-i bī-pervā-y-imiş
- 3 La^c l-i nā-yābuñ senüñ ey ğonce-i bāġ-ı vefā^c
Ĥırsuz bir nā-şüküft-i ğonce-i ra^c nā-y-imiş
- 4 Ṭab^c -ı Yārī baķmasa āyīne-i dehre n'ola
Lehçe-i destān-serāsı ṭūṭi-i ġüyā-y-imiş

320*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 Şaçuñ her müyü neşr-i büyü müşġ-i nābdan görmiş
Ĥaṭuñ reng-i bahārı sūnbül-i sīr-ābdan görmiş
- 2 Niçün hep pīr-i ^c aşķuñ anda rüz [u] şeb kıyām etmez
Ĥaşuñ kim ķāmetin ṭāķ etmegi miḥrābdan görmiş
- 3 Ne mümkindür senüñ zāhirde vaşluñ dīde seyr etmek
Meger kim ^c ālem-i bāṭında anı ḥ-ābdan görmiş
- 4 İşigine muġānuñ rind olan yüz sürse vechi var
Ne feyz-i cezbe gördiyse faķīr ol bābdan görmiş
- 5 ^c Aceb mi ṭab^c -ı Yārī nükte-perdāz-ı beyān olsa
Ma^c ānī-baḥşını ṭab^c -ı ulū'l-elbābdan görmiş

321*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Sāġarda olan neşveyi rindān-ile söyleş
Ĥātemde olan ḥükmi Süleymān-ile söyleş
- 2 Her nükte-i maḥfi ki derūnuñda nihāndur
Esrārını bir ^c ārif-i devrān-ile söyleş
- 3 Yārı göricek rāz-ı ġam-ı ^c aşķuñı fāş it
Bī-bāk hemān çāk-i ġirībān-ile söyleş

* 319:116b.

¹⁹¹³ Gazel ilk önce beş beyit halinde yazılmış fakat daha sonra 2. beytin üzeri karalanarak kenarına iptal işareti konulmuştur.

* 320:116b.

* 321:116b-117a.

- 4 Şad hürde-i sūfār olur engüştü ser-ā-ser
Dünyā tama‘ ın kār-fürüşān-ile söyleş
- 5 Şimdin gerü şunmaz mı bize cām-ı telāfī
Ey baht yüri sāķī-i devrān-ile söyleş
- 6 Ey dil hele yok bende dem-i kuvvet-i güftār
Zaħmuñ yine sen ğamze-i bürrān-ile söyleş
- 7 Nādān ne bilür rütbe-i ‘ irfānuñı Yārī
Zevķ-ı sūħamı nükte-şināstān-ile söyleş

322*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____¹⁹¹⁴

- 1 Dil ü cān şāhid-i vasluña ħarīdār olmuş
İki merdüm ne ‘ aceb derde giriftār olmuş
- 2 Māh-ı ruhsārını ħaṭ hāle-şifat devr etmiş
Gül-i ħurşīde yine şa‘ şa‘ ası ħār olmuş
- 3 Tāze çıķmış ruħına ħaṭṭ-ı mu‘ anber perīr
Mūrlar berg-i gül üstinde bedīdār olmuş
- 4 Ne kadar fırsat arar şimdi bu gülzār-ı fenā’
Bülbülün perri nihāl-i güle miñşār olmuş
- 5 Gitdi elden dil ü ‘ aql u daħı şabr u ārām
Yārī-i dil-şüde gör kim nice nā-çār olmuş

323*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁹¹⁵

- 1 Gül-i ter gibi meclisde ruħ-ı rengīnün al olmuş
Anuñçün neşve-i cām-ı şafādan alūñ al olmuş
- 2 ‘ Uyūbın bulmamışlar mū-şikāfān kııl kadar anda
Miyān-ı ħāl-ile ħaṭṭuñda baħş-i kııl ü kāl olmuş
- 3 Yaturlar nā-tüvān hīç güft ü gū yok cümlesi ħāmūş
Ġamuñdan bir nice dem-beste diller bī-mecāl olmuş
- 4 Nihānı ‘ arz-ı ħāl it derd-i mā-fi’l-bāb-ı aħvālūñ
O şāha aşikār a‘ rāz-ı ħāl emr-i muħāl olmuş

* 322:116b-117a.

¹⁹¹⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 323:116b.

¹⁹¹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 5 Şaķın aldanma cām-1 şākī-i devrāna ey Yārī
Ṭotalum¹⁹¹⁶ şunduğı cām-1 şafā´ āb-1 zülāl olmuş

324*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁹¹⁷

- 1 O çeşm-i nīm-ḥ̣ābuñ nīm-mest-i bezm-i nāz olmuş
Ne nāzūkdür ki ğamzeñ göz ucıyla dil-nüvāz olmuş
- 2 Çeker ḥ̣āb-1 teġāfūl ben niyāz itdükçe mestāne
Nigāh-1 mesti mu´ tād-1 şeker-ḥ̣āb-1 niyāz olmuş
- 3 Tecellī-i cemālūñ perde-i ḥ̣üsnūñde pinhāndur
Ne ḥ̣ikmetdür şühūdı geh ḥ̣aķīķat geh mecāz olmuş
- 4 Göñül iḥrām-bend-i zāyir-i kūy-1 vişālūñdür
Meger kim ārzū-mend-i cebīn-sā-yı mecāz olmuş
- 5 Bu deñlü baĝrı yanmışken yine bülbül sürūd eyler
Şeh-i gül meclisinde naĝme-senc-i sūz u sāz olmuş
- 6 Dil-i Yārī seni ḥ̣üşyār zann etmiş niyāz eyler
Meger kim çeşm-i şūḥuñ nīm-mest-i bezm-i nāz olmuş

325*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____

- 1 Cām-1 gül-reng ile la´ lūñ katı ḥ̣andān olmuş
Sanki bir şuyı güzel la´ l-i Bedaḥşān olmuş
- 2 Gül gül olmuş tenümüñ dāĝların seyr eyle
Bir hevā-dār-1 fezādur ki gülistān olmuş
- 3 Ḥ̣ūn-1 dil nūş iderek leblerūñ olmuş la´ līn
Meded ey ğonce-dehen la´ l ü gül ḥ̣an olmuş
- 4 Leblerūñ itdi tecezzī didi erbāb-1 kelām
Teng-i fehmān-1 sūḥan bu söze hayrān olmuş
- 5 ´ Ārif-i Cām idüĝin itdi zamāna taḥķīķ
Rūm´da Yārī meger cāy-1 devrān olmuş

¹⁹¹⁶ Gerekse

* 324:116b.

¹⁹¹⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 325:117a.

326*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____¹⁹¹⁸

- 1 Dil-i dīvāne bend-i zülf-i ‘ anber-fāmdan çıkmış
O vahşī beççe¹⁹¹⁹-i şeh-bāzdur kim dāmdan çıkmış
- 2 Görünmiş hāl-i maḥbūbuñ sevād-ı kākülün içre
O Hindūdur ki ilk aḥşamdan tā Şām’dan çıkmış
- 3 Elinde sāğar-ı vahdet dilinde sübḥa-i ḥikmet
Göñül yā Cām’dan yā ḥıṭṭa-i Bistām’dan çıkmış
- 4 Çıkar gördüm künişt-i hāne-i ağıyardan güyā
Büt-i vahşī ğazālüm perde-i aṣnāmdan çıkmış
- 5 Maṭāf eyler göñül estār-ı tār-ı Ka‘ be-i zülfün
Nitekim zāyir-i beytü’l-ḥarem iḥrāmdan çıkmış
- 6 ‘ Aceb mi tāb virse dāğ-ı ‘ aṣkum serde ey Yārī¹⁹²⁰
O kevkebdür ki burc-ı ṭālī‘ -i nā-kāmdan çıkmış
- 7 Tırāş etmiş ḥaṭın olmuş ‘ araḳ-nāk-i ḥicāb-ālūd
Kızarmış gül gül olmuş ruḥları ḥammāmdan çıkmış

327*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____¹⁹²¹

- 1 Hey’etüm taṣvīr iden destümde bir sāğar ḳomış
Bāğbān bir küzeye güyā gül-i ḥoş-ter¹⁹²² ḳomış
- 2 Cāmı leb-rīz eylemiş sāḳī şarāb-ı nāb-ile
Faşş-ı zerrīn ḥāteme güyā ki la‘ l-i ter ḳomış
- 3 Dest-i ḳudret ḥoḳḳa-i pāk-i dehānuñ zeyn idüp
Dürr-i dendāndur deyü elmās [u] gevher-ter ḳomış
- 4 La‘ l-i rengīnünde ol hāl-i siyeh etmiş zuhūr
Micmer-efrüz aḥkere bir pāre-i ‘ anber ḳomış
- 5 Sīne-i sūzānuñ ‘ aks-i dāğ-ı ḥūn-efşānidur
Kūşe-i destārda bir gonce-i nevber ḳomış

* 326:117a.

¹⁹¹⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹¹⁹ beççe-:peççe

¹⁹²⁰ Görinen sīnede dāğ-ı fūrūzān şanma ey Yārī

* 327:117a.

¹⁹²¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹²² aḥmer

6 Gülşen-i âmâline Yârî çerâgân eylemiş
Dâğlardan tâze tâze sîneye güller kıomiş

328*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁹²³

- 1 Her ğubârında nice lem‘ a¹⁹²⁴ olur hem-âgûş
Cür‘ a-dânumdan eger eyleseñ esrârımı nûş
- 2 Bülbülün bülbülesi bülbüleyi def‘ eyler
Bülbül itdükçe nedem zemzeme-i nûş-â-nûş
- 3 Ol şanem perde-der-i ‘ işmet-i nâkûs olsa
Şevkden ‘ ârif-i âgâha gelür vecd ü ğurûş
- 4 Görseler lehçe-i ğüftâr u ğad-i reftârın
Serv ğayrân olup ğonceler olur ğâmûş
- 5 Câm-ı leb-rîz-i mey-i la‘ li olur ‘ uşşâka
Seleb-ârâ-yı ‘ ağıl-sâz-ı tırâzende-i hûş
- 6 Ol ğadar sâz-ı nevâzendedür ol şûğ k’ olur
Nağme-bağşende-i râmiş-gerî-i bezm-i sürüş
- 7 ‘ Ömr-i cāvîde irer Ğızr¹⁹²⁵ gibi zinde olur
Ol hümâ-y-ile olan leb-be-leb [ü] dūş-â-dūş
- 8 Ta‘ biy’etmiş gül-i efsün-ile şahbâ-yı lebin
İtdi yek cür‘ ası ‘ ağıl [u] dili mest ü medhūş
- 9 Cevherî-dân olamaz kâle-fürüşân-ı ri-yâ‘
Cevheri şâf olur cevheri [kim] la‘ l-fürüş
- 10 Her biri bâde-i ‘ aşkuñ ile sermest olmuş
Şît devrinde gelen ‘ âleme Kığân u Anūş
- 11 Dürretü’t-tâc-ı ser-i ehl-i hünersin Yârî
Her sözüñ olsa n’ola ğuş-ı zamâna mengūş

* 328:117b.

¹⁹²³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹²⁴ mihr

¹⁹²⁵ Ğızr:Ğızr

VE MİNE'N-NAZMÎ Bİ'L-İSTİ' DÂDİ'L-VÂKİ' İ FÎ HARFİ'Ş-
ŞÂD¹⁹²⁶

329*

___ ./. ___ ./. ___ ./. ___

- 1 Āşüb-ı fiten ğamze-i ğammāz ki maḥşüş
Efsün-ı sühan çeşm-i sihir-sāz ki maḥşüş
- 2 Çeşmüñ sebak-āmüz-ı debistān-ı ḥayādur
Ādāb gözetmek nıgeh-i rāz ki maḥşüş
- 3 'Uşşāk 'umūmen kerem ü luṭfuña ṭālib
Ammā¹⁹²⁷ o kerem 'aşıq-ı mümtāz ki maḥşüş
- 4 Dünyāyı şehīd itmede bir tıĝ-ı nıgehle
Bu 'işve hemān ğamze-i ser-bāz ki maḥşüş
- 5 Ol ḥ'āhiş-i āvızış-i peyvend-i miyān-bend
Hengām-ı visālūñde olan nāz ki maḥşüş
- 6 Yārī bu kadar vaḥy-ṭırāzende-i ma' nā
Feyz-i eşer-i ṭab' -ı sühan-sāz ki maḥşüş

Nİ' AMÜ'Ş-Şİ' R VE'L-İNŞÂD FÎ ŞİĠATİ HARFÜ'Z-ZÂD¹⁹²⁸

330*

___ ./. ___ ./. ___ ./. ___

- 1 Mūr-ı ḥaṭuñ olsa ruḥ-ı pür-tābuña 'arız
Ol ceşş-i kavī māyeye hıç var mı mu'arız
- 2 Şarf eyler idüm 'aşka bedel cevher-i cānı
Tedbīr ile olsaydı eger def' -i 'avarız
- 3 Dil beste derūn ḥaste gönül zār u şikeste
Oldı marāz-ı 'aşkuñ o deñlü baña 'arız
- 4 Hep nüktesi keyfiyyet-i şahbā-yı ezeldür
Telmīḥ ider la' lüñi *Hamriyye*'de Fārız
- 5 Çok merd-i hüner 'arşa-i endişede ammā
Bu 'arşada Yārī'dür olan bir yeke rāyız

¹⁹²⁶ Sād harfindeki bu manzûmeler şâirin sahip olduğu yetenekten kaynaklanmıştır.

* 329:117a.

¹⁹²⁷ Ancaç

¹⁹²⁸ Zād harfi üslûbundaki bu manzûmeler şiiirin ve inşâdın nimetleridir.

* 330:117a-117b.

331*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Leblerin būs eylemekdür cām-ı¹⁹²⁹ şahbādan gāraẓ
Ğonce dermekdür riyāz-ı ʿ iṣret-ārādan gāraẓ
- 2 Ruḥların ḥūy-gerde ider kılasuñ niyāz işin
Hep gül-āb almağdur ey dil derd-i raʿ nādan gāraẓ
- 3 Nuṭḡ-ı laʿ li zihni-i ʿ İsaʿya bile virür ḥayāt
Mürdeyi ihyā ise ancak Mesihāʿdan gāraẓ
- 4 Ḥānumān-ı ḳalb ü naḳd-i dīde tārāc olmadan
ʿ İṣret itmekdür hemān bu fānī dünyādan gāraẓ
- 5 Ḳalbini şāf eyleyüp gül gibi ey Yārī hemān
Def -i ğam itmek durur cām-ı muşaffādan gāraẓ

VE MİNE'N-NEVĀDIRİ'L-MUḤALLİYYETİ VE'Ş-ŞANĀYİ'İ'L-
MÜKELLEMETİ HĀZİHİ'N-NUZUMU Fİ ḤARFİ'T-ṬĀ'¹⁹³⁰

332*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Zāhid ʿ aceb mi eyler iseñ ʿ iṣret ü neşāt
Cūyā-yı rāh-ı mey-gedeyüz¹⁹³¹ اهْدِنَا الصِّرَاطَ
- 2 Ey sākī bāde üstine şunma bize ʿ araḳ
Gül eylesün mi yāsemen ile hiç iḥtilāt
- 3 Ḳufl-i ḥarem-serāy-ı der-i vaşl açılmadı
Şarf eyledükçe biz ne ḳadar dest-i ihtiyāt
- 4 Leyl ü nehār olmada āmed ü şūd ğumūm
Rāh-ı maḥabbet içre göñül şanki nev-ribāt
- 5 Yārī gibi o muʿ tekif-i genc-i vaḥdetüz
Dehrüñ bisāṭına ḳomazuz pāy-ı inbisāt

* 331:117b.

¹⁹²⁹ bezm-i

¹⁹³⁰ Tâ harfindeki bu manzûmeler, titiz bir işçilikle ortaya konmuş söz sanatlarından ve benzersiz mahalli ürünlerdendir.

* 332:117b.

¹⁹³¹ ihdina's-şirâṭ:yola bizi ilet. Kur'ân-ı Kerîm, Fâtiha,1/6.Âyetin tamamı şöyledir: اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ. "Bize doğru yolu göster." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 6)

VE MİNE'L-MANZÜMETİ'L-‘ULYĀ' Fİ ‘ĀLEMİ'Z-ZĀ' KE-
‘İKDİ’Ş-ŞÜREYYĀ¹⁹³²

333*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

- 1 Dil-i belâ-keş olur zülf-i yârdan maḥzûz
O şâh-bâz da olur şikârdan maḥzûz
- 2 Göz açdurur mı şeb u rûz ḥ‘âb-ı nâ-kâmı
Müdâm baḥtum olur kûknârdan maḥzûz
- 3 Gerek ‘ Arab ‘ Acem olsun gerekse ḥıttâ-i Rûm
Ġarîb-i dehr olamaz bir diyârdan maḥzûz
- 4 Kimisi pâye-i dâḥilde kimi ḥâricde
Zamâne şimdi ‘ acb i‘ tibârdan maḥzûz
- 5 Kimisi mevc-i miyân-pâçe kimi ğarḳ-ı vişâl
Efendi ḥâṭır-ı Yârî kenârdan maḥzûz

VE HĀZİHİ'L-MANZÜMETİ Fİ ḤARFİ'L-‘AYN KE’Ş-ŞEMSI'L-
MÜNİRİ Fİ'L-ḤAFİḲAYN¹⁹³³

334*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Nûr-ı pîşânuñ görüp her bâr şem‘
Cismin eyler maṭla‘ ü’l-envâr şem‘
- 2 Lem‘ a-ı ruḥsâruña beñzer deyü
Oldı manzûr-ı ulü’l-ebşâr şem‘
- 3 Başına zerrîn ḳadeḥ şoḳmış gezer
Oldı gûyâ şâhid-i bâzâr şem‘
- 4 Halvet-i ğamda olup şeyḥü’l-ḥarem
Yaḳmada ḳandîlini her bâr şem‘
- 5 Baĝrı pür-âteş ruḥı zerd-i elem
Olalı Yârî gibi bîmâr şem‘

¹⁹³² Zâ âlemindeki şiirler süreyya yıldızı (ülker yıldız kümesi) gibi parlayan çok değerli manzûmelerdendir
* 333: 117b-118a.

¹⁹³³ Ayn harfindeki bu manzûme doğu ve batıyı aydımlatan güneş gibidir.
* 334:118a.

335*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Şevk-ı envâr-ı cemâlün eylese izhâr şem^ç
Âfitâb-âsâ olur gencîne-i envâr şem^ç
- 2 Naḥl-i kâfur-ı ḳadi güyâ dirâht-ı Ṭür'dur
Tâb-ı envâr-ı tecelliden yanar her bâr şem^ç
- 3 Lâle-âsâ şu^ç le-tâb olmuş serinde dâğlar
Al fânûs içre yakmış şem^ç -i pür-envâr şem^ç
- 4 Nefḥa-i pervâne olur zûd mîr-i şu^ç lesi
Ol ḳadar lâğar ten olmuşdur dil-i bîmâr şem^ç
- 5 Od bıraḳdı ḥânumân-ı sîne-i pervâneye
Bezmde sûz-ı derûnın idicek izhâr şem^ç
- 6 Kilk-i Yârî şu^ç le-pâş-ı bezm-i ma^ç nâ olsa ger
Meclis-i nazma nişâr eyler dür-i şehvâr şem^ç

VE MİNE'L-KEVÂKİBİ'L-^ç ÂLİYETİ HÂZİHİ'L-MÜNİRETU Fİ
ḤARFİ'L-ĞAYN¹⁹³⁴

336*

.. — — / .. — — / .. — — / .. —

- 1 Cümle taḥrîr olıcaḳ zümre-i erkân ferâğ
Ser-nüvişt itdi bizi defter-i ^ç unvân ferâğ
- 2 Çünki bir kûşesi yok ^ç ayş idicek dünyânuñ
Ey gönül eyleyegör pây-be-dâmân ferâğ
- 3 Ḳılma cem^ç iyyet-i ârâyiş-i sāmân-ı emel
Ne ki yetmez saña bir kûşe-i pinhân ferâğ
- 4 Arasam sâḥil-i maṭlabda dür-i maḳşûdı
Sîneden mevc urur ḳulzüm-i tûfân ferâğ
- 5 Dest-i himmet yine şad-çâk ider elbette anı
Jende-dûz olsa eger kûşe-i dâmân ferâğ
- 6 Beni mağrûr idemez çarḥ-ı denî-perver kim
Dâyimâ dest-i ḥayâlümde girîbân ferâğ

* 335:118a.

¹⁹³⁴ Ğayn harfindeki bu parlak manzûmeler gökyüzünün yüceliklerindeki yıldızlardır.

* 336:118a-118b.

- 7 Himmet-i küt-i kanâ' at o kadar kim dilde
Meh-i nevdan bile cerr eylemeye nân ferâğ
- 8 Çekme zindân-ı melâmetden elem ey Yârî
Yûsuf'ı Mısr'a ' azîz eyledi zindân ferâğ

337*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Gülistân-ı cihânda ola güller hârdan fâriğ
O şüh olmaya âhir bir nefes ağıyardan fâriğ
- 2 Şikenc-i dâm-ı zülfinde virür dâyim lebi şerbet
Nice olsun dil-i dîvâne ' aşk-ı yârdan fâriğ
- 3 Görince dâğ-ı ' aşkuñ sînem üzre dil fiğân eyler
Meşeldür ' andelîb olmaz gül-i gülzârdan fâriğ
- 4 Hârîdâr-ı vişâlüm ' arşa-i ¹⁹³⁵ قَالُوا بَلَىٰ içre
Muhaşşal olsam olmam itdügüm ikrârdan fâriğ
- 5 Ne deñlü cismüñi âgeşte-i hûn etse ey Yârî
Şağın olma yine ol gamze-i mekkârdan fâriğ

Nİ' ME'R-RÂĦ Bİ'Ş-ŞAFÂ HÂZİHİ'Ş-Şİ' RU Bİ-ĦARFİ'L-FÂ'¹⁹³⁶

338*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____

- 1 Ceyş-i hayret mülk-i câmı nice bir etsün telef
Sâkiyâ sür sâğar-ı gül-gün-ı câmı lâ-tuĥaf
- 2 Olmayınca ğavta-kâr-ı sırr-ı deryâ-yı şühüd
Cevher-i ' irfâna her âlûde-dil olmaz şadef
- 3 Jende-düz-ı câme ol şûretde ıalma ' ârif ol
Yoĥsa virmez naĥvet-i destâr-ı insâna şeref
- 4 Her ĥadeng-i ğam k'atılsa lâ-büd uğrar cânuma
Âh kim tîr-i melâmet sînemi itdi hedef
- 5 Ħilkat-i zâtın bilüp naĥş-ı sevâdın itdi pāk
Oldı Yârî ' ârif-i nükte-şinâs-ı fî ¹⁹³⁷ عَرَفَ

* 337:118b.

¹⁹³⁵ Kâlû belâ: Evet, dediler. Kur'ân-ı Kerîm, A'raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ “Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler.”

¹⁹³⁶ Fâ harfindeki bu şiirlerle gelen safâ ile meserreti bulmak ne güzeldir!” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 488)

* 338:118b.

339*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁹³⁸

- 1   Alem-i  aybda ki sırta dil olurdu vu uf
Nükte-i r z u deh nu  eger olsa mek  uf
- 2 Dir gören zülf-i per  anu  ru s ru nda
 apladı m h-ı cih n-t bı ser- -p y  us f
- 3 Şeb-reh-i m h-ı cih n-t ba mu arin olamaz
Gökde   an a-y-ile z g-ı siyeh olmaz me l f
- 4 N fe-i misk dem-i b yını pinh n idemez
Her nefes n khet-i¹⁹³⁹ esr rını eyler mek  uf
- 5 N mumu Şorar ise  Şehr-i Gelibolı'da
Ő f-dil p k¹⁹⁴⁰-s  han A med-i Y r  ma  r f
- 6  arem-i n r-ı tecelliye gönül mu arrer
Olur env r-ı il h  a na her dem mek  uf

340*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___¹⁹⁴¹

- 1 D zd n-ı r h etmeye s m nu  telef
S r esb-i p y-ı himmeti merd ne l -tu af
- 2 Fehm eyledün   ul m-ı d -kevn n ma   dını
Oldu sa    ce-i seba - m z-ı¹⁹⁴² م ن عر 
- 3 Elden  ı ardı cevher-i v l -nij dını
 aldı yetim  a  r-ı yem-i kevnde Şadef
- 4 Evvel ol aldı man b-ı   a kı Őo ında biz
Mecn n-ı    miri ile oldu   alef selef
- 5 Őem  -i cem l n eyleme  teŐ-f r z-ı bezm
Perv neg nı etme ciger-s z-ı t b u tef

¹⁹³⁷   aref:bildi, Şuuruna vardı. Had sin tamamı Őoyledir: عر ف م ن ر ب ه عر ف ف ق  ن فس  "Kendini bilen Rabbini bilir" Suy t , *ed-Düreru'l-mens re*, 152; Suy t , *el-H v  li'l-fetev *, II/412; Acl n , *Keşfu'l-haf *, II, 2532); Aliyyü'l- K ri, *Esr ru'l-merf a*, 351; Zeb di, * th fu's-s de*, I/453. Bu sözün Hz. Ali'ye (r.a.) ait olduğu da söylenir.

* 339:118b.

¹⁹³⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹³⁹ nükte-i

¹⁹⁴⁰ Ő f

* 340:119a.

¹⁹⁴¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹⁴² Men   aref: Kim bilirse/Şuuruna varırsa, kim ki bildi. Had sin tamamı Őoyledir: عر ف م ن ر ب ه عر ف ف ق  ن فس  "Kendini bilen Rabbini bilir" Suy t , *ed-Düreru'l-mens re*, 152; a.mlf. *el-H v  li'l-fetev *, II/412; Acl n , *Keşfu'l-haf *, II, 2532); Aliyyü'l- K ri, *Esr ru'l-merf a*, 351; Zeb di, * th fu's-s de*, I/453. Bu sözün Hz. Ali'ye (r.a.) ait olduğu da söylenir.

- 6 Perhâş-cû-yı fitne olur deyü gâmzesi
Müjgâni itdi ‘ asker-i âşûbı şaf-be-şaf
- 7 Yârî bulurdı sâhil-i bahr-ı selâmeti
İmdâd-ı himmet eylese şâhen-şeh-i Necef
- 8 Eş‘ârı şimdi hep şu‘arâ-yı zamânenüñ
Tarz-ı kühen-tırâz-ı nev-âyîn-i mâ-selef

**VE MİNE’L-EŞ‘ÂRİ’D-DÂ’İRETİ İLE’L-ĞĀF HĀZİHİ’L-
MANZŪM[ET]U FĪ ‘ĀLEMİ’L-ĞĀF¹⁹⁴³**

341*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Dil götürür dîdeye eşk-i firāvân-ı ‘aşk
Mevclerin dökmede lücce-i tûfân-ı ‘aşk
- 2 anlu yaşum atresi dîdeden olur revân
Dâne-i mercân atar sâhile¹⁹⁴⁴ ‘ummân-ı ‘aşk
- 3 Cân olaşur zamdan ıkmaa pervâne-veş
Oldı tenüm âh kim şem‘-i fūrüzân-ı ‘aşk
- 4 Dâlarum sînede yer yer açılsa n’ola
Gülşeni tezyîn ider lâle-i nu‘mân-ı ‘aşk
- 5 Sînede Yârî olur sŭz-ı nihânuñ ‘ıyân
Böyle alursa eger âk-i girîbân-ı ‘aşk

342*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___¹⁹⁴⁵

- 1 Şu dil ki aña nedîm ola âşaf-ı tevfi
Olur zamânede sulân-ı ‘âlem-i taı
- 2 Tarı-ı mey-gede erbâbına sŭlŭk eyle
Olursa pîr-ı harâbât olur o yolda refı
- 3 Yeter o rind-i tehî-dest-i hâne-berdŭşa
Neşât-ı¹⁹⁴⁶ cür‘a-ı ke’sŭ’l-kirâm-ı câm-ı raı
- 4 O mey o neşve o hum-hânenüñ ser-endâzı
Egeri Şiblî vŭ Ma‘rŭf u Bâyezîd ũ Şaı

¹⁹⁴³ Kaf harfindeki bu manzŭmeler kaf daı dâiresine ulaşmış (Kaf daına yükselmiş) şiiirlerindedir.

* 341:118b-119a.

¹⁹⁴⁴ aşraya

* 342:118b.

¹⁹⁴⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹⁴⁶ Çeşide

5 Müfessirân-ı dağâyık-tırâz-ı rabbânî
1947¹⁹⁴⁷دِدِر تَدَقِّكٌ وَيُحِبُّونَهُ

6 Bu kâr-hâne-i ‘ âlemde bulmadum Yârî
Dil-i hâzînüme hem-râz u gâ-m-güsâr şiddîk

343*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Nûr-ı Hâk’ dan hüsni-i kândilin yağaldan nâr-ı ‘ aşk
‘ Âlemi pür-şu’ le kıldı neyyir-i envâr-ı ‘ aşk
- 2 Kaşreyi deryâ idüp deryâyı bir ‘ ummân ider
‘ Aşıkun çeşminde olsa mevc-i deryâ-bâr-ı ‘ aşk
- 3 Gevher-i râz-ı nihânı baña şor zâhid hemân
Gönlüm olmışdur benüm gencîne-i esrâr-ı ‘ aşk
- 4 Bağ cebîn-i âfitâb-ı şubh-ı nûr-efşânına
Gör ne yüzden zâhir olur maṭla’ ü’l-envâr-ı ‘ aşk
- 5 Sîne-i süzânımuñ hâli n’ olur Yârî ‘ aceb
Yağdı dünyâyı şerâr-ı âh-ı âteş-bâr-ı ‘ aşk

344*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Bezm-i gâmuñda nâlemüz destine alsa nây-ı ‘ aşk
‘ Âleme velvele şalar zemzeme-i nevâ-yı ‘ aşk
- 2 Nâle-keşân-ı ‘ aşk ger görse tecellî-i ruḥuñ
Kaşbe-i ‘ arşa dek çıkar nağme-i hây[a] hây-ı ‘ aşk
- 3 Luṭf ile kaḥr-ı dil-rübâ mâye-i vecd-i hâldür
Himmet-i ‘ aşka bir gelür miḥnet gâ-m [u] şafâ’ -yı ‘ aşk
- 4 Bürka’ -ı hüsni keşf idüp dîde-i ‘ aşıkâ yine
Ol şeh-i milket-i bahâ’ itmededür şalâ-yı ‘ aşk
- 5 Yârî қо nağme-i nîk-i zemzeme-senc-i ‘ işvesin
Diñle şarîr-i hâmemi gör ne-y-imiş nevâ-yı ‘ aşk

¹⁹⁴⁷ yuḥibbuhum ve yuḥibbûnehu: Onları sever onlar da O’nu severler. Kur’ân-ı Kerîm, Mâide, 5/ 54. Âyetin tamamı şöyledir: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعْرَضَ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ “Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar (hiçbir kimsenin kınamasına aldırılmazlar). Bu, Allah’ın, dilediğine verdiği lütfudur. Allah’ın lütfü ve ilmi geniştir.”

* 343:119a.

* 344:119a.

345*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Geleli 'āleme hem-zād baña verziş-i 'aşk
Ben olursam katı aşüfte qalur h̄v̄ahiş-i 'aşk
- 2 Āb-ı kevşer de qatarsañ dili medhüş eyler
Böyledür neşve-i h̄şşiyet-i âmiziş-i 'aşk
- 3 Müdde'āsın eger işbāt ideydi Manşūr
Dāra çekmezdi anı h̄v̄ahiş-i āviziş-i 'aşk
- 4 Görinür 'aks-i tecellī dil-i hūrşid gibi
Olsa manzūruñ eger āyine-i biniş-i 'aşk
- 5 Laht laht itdi ciger pārelerin hancer-i¹⁹⁴⁸ ğam
Reng-i yāqūt olur h̄şiyet-i rendiş-i 'aşk
- 6 Ğarq olur kevn [ü] mekân qatresine ey Yārī
Lücce-i dīdede cüş etse¹⁹⁴⁹ qaçan riziş-i 'aşk

346*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Olmaq isterseñ eger sālīk-i rāh-ı taḥkīk
Eyle evrāduñı *Allāhu veliyyü't-tevfīk*¹⁹⁵⁰
- 2 Mey-i taḥkīk-ile peymāne-i tevfiq yeter
Bezm-i ma' nāda baña hem-dem ü hem-rāz u şadīk
- 3 Her ḥabābı birer āyine-i hūrşid olur
Rind-i şāhib-nazar alsa eline cām-ı raḥīk
- 4 Bu gice bezmimūze geldüñ eyā māh-ı münir
Şeref-i maqdemüñ itdi¹⁹⁵¹ bizi ğāyet teşvīk
- 5 Rāh-ı vaḥşetde tevekkül kılagör ey Yārī
İde tevfiqini bādī-i ezel saña refīk

* 345:119a-119b.

¹⁹⁴⁸ hancer:hancer¹⁹⁴⁹ ide

* 346:119a.

¹⁹⁵⁰ Başarıya ulaştıran Allah'tır.¹⁹⁵¹ İtdi envār-ı cemālūñ

347*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Āşiyān-ı dildür aña mesken ü me'vā-yı 'aşk
Bir hümā-pervāz dur girmez ele 'anķā-yı 'aşk
- 2 Hancer-i¹⁹⁵² hicrān-ile sūrāḡ sūrāḡ itdi ġam
Meclis-i sīnemde oldu üstüh'ānum nāy-ı 'aşk
- 3 Mevci āteş baḡri āteş bādı āteş ser-te-ser
Āteş-ender-āteş ancaḡ lücce-i deryā-yı 'aşk
- 4 Ben nice etsem gerek tedbīr-i taḡsīl-i murād
Ḳo tedārükden beni efkār-ı istīlā-yı 'aşk
- 5 Şevḡ-ile meydān-ı ḡaşre mest-i bī-pervā varur
Bunda kim nūş etse Yārī ḡatre-i şahbā-yı 'aşk
- 6 Özge sevdādur cünün-ı nev-bahār-ı ḡüsn-i düst
Lāle-āsā sīnesin pür-dāḡ ider rüsvā-yı 'aşk

348*

.. — — / .. — — / .. — — / .. —

- 1 Rind-i nāzük-dehenüñ cām-ı dıraḡşānına baḡ
Zāhidüñ elde olan sübḡa-i mercānına baḡ
- 2 Her nigāhında görünürdi cemāl-i Leylā
Ḳays-ı āyīne-derūnuñ ten-i 'uryānına baḡ
- 3 Ol zamān başuña ḡopmazdı ḡıyāmet seyr it
Ḳāmet-i cilve-ger-i serv-i ḡıramānına baḡ
- 4 Nāziş-i şerm-ile geh sūrḡ olur gāhī sefid
Diḡḡat it ḡande-i nerm-i gül-i ḡandānına baḡ
- 5 Ḳahramān-ı nigeḡi ḡamzesine pīş-āheng
Şeref-i kevkebe-i şaf-der-i müjgānına baḡ
- 6 Ne imiş nükte-i ser-beste-i sırr-ı ilhām
Yārī-i mu'cize-gūyuñ ser-i dīvānına baḡ

* 347:119b.

¹⁹⁵² Hancer:Hancer

* 348:119b.

349*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Kırân-ı sa' d ü naḥsından¹⁹⁵³ sipihrüñ müdde' amuz yoḡ
Biz ol sa' d-aḡterüz devr-i felekden ilticâmuz yoḡ
- 2 Ne deñlü cism-i zârı tâb-ı hürşid-i fenâ' yaḡsa
Yine hiç sâye-bân-ı ehl-i devletden recâmuz yoḡ
- 3 Ğarîḡ-ı baḡr-ı hicrân ğavḡa-kâr-ı ḡa' r-ı ' ummânuz
' Aceb gird-âba düşdüḡ dest-res bir âşinâmuz yoḡ
- 4 Şarâbuñ cür' asın nüş etmezüz peymâne-nüşânuz
Biz ol sâfi-derûnuḡ zâhidâ levş-i¹⁹⁵⁴ riyâmuz yoḡ
- 5 Elüñde sāġar-ı billür-ı ' işret besdür ey Yârî
Dime şad ye' s ile âyîne-i ' âlem-nümâmuz yoḡ

350*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____¹⁹⁵⁵

- 1 La' lini görmek dilerseñ ġonce-i ḡamrâya baḡ
Ḳaşına baḡmaḡ dilerseñ ġurre-i ġarrâya baḡ
- 2 Ğamze vü müjġân-ile ol ebruvâna ḡıl naḡar
Tîr ü peykânı ḡalîde bir ḡurılmış yaya baḡ
- 3 Çeşm-i mesti geh yumup geh açılır mestâne-vâr
Berg-i sebzinden açılmış nergis-i şeḡlâya baḡ
- 4 Berḡ urur mir' ât-ı envâr-ı cemâli ' âleme
Âfitâb-ı ' âlem-efrüz u cihân-ârâya baḡ
- 5 Zülf-i piçânı içinden cebhesi olsa ' iyân
Çâr-deh-meh gibi şeḡbe bedr olmuş aya baḡ
- 6 Turre-i ḡam-der-ḡamın çözmüş yine Yârî şabâ
Sünbülîstân-ı çemen-pîrâ olan şaḡrâya baḡ

* 349:119b-120a.

¹⁹⁵³ naḥsından:naḥsından

¹⁹⁵⁴ rızḡ-ı

* 350:119b.

¹⁹⁵⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

351*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁹⁵⁶

- 1 Eşk-i ter hūn-ı ciger ola saña ni‘ met-i ‘ aşk
Böyle ta‘ yīn ider rātibeñi devlet-i ‘ aşk
- 2 Başka bir neşve-i cāvīd virür insāna
Nūş-dārū-yı şifā-hāne-i hāşşiyet-i ‘ aşk
- 3 Delk-i peşmīne yeter saña perend-i dībā
Olmağ isterseñ eger pādīşeh-i milket-i ‘ aşk
- 4 Dil-i ‘ āşık n’ola gencīne-i ilhām olsa
‘ Ālem-i ğaybı şühūd eyler aña hikmet-i ‘ aşk
- 5 ‘ Aql anuñ rütbe-i erķāmını taķsīm idemez
Nice ta‘ dād olınur kısmet-i kemmiyyet-i ‘ aşk
- 6 Vāşıl-ı Ka‘ be-i taḥķīk olurduñ Yārī
Rehberüñ olsa eger bedraķa-i himmet-i ‘ aşk

352*

__ . ___ / __ . ___ / __ . ___ / __ . ___

- 1 ‘ Aşk mı yokdur cihānda aña lāyık dil mi yok
‘ Aşk-bāzān içre bilmem ‘ āşık-ı kāmil mi yok
- 2 Niçün etmez ‘ andelībān-ı hoş-elhān nağmeler
Bu fenā’ gülzārda bir hoş-nevā bülbül mi yok
- 3 Kimse bilmez çāşnī-i cām-ı ma‘ nā n’idügin
Bezm-i hāşş-ı vaḥdet-i esrāra bir dāḥil mi yok
- 4 Pīrehen māni‘ olur vaşlında ol şūḥuñ baña
Ādeme elbette her kārında bir ḥāyil mi yok
- 5 Kimse yok mı küyuñ eşk-i çeşm-ile sīr-āb ider
Yoḥsa Yārī gibi bir saḳķā-yı deryā-dil mi yok

353*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Ey gül-‘ izār güller açıldı bahāra çık
Zeyn eyle bezmi sāğar-ile lālezāra çık

* 351:119b.

¹⁹⁵⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 352: 120a.

* 353:120a.

- 2 Şal murğ-1 cān-1 ‘āşıkā şeh-bāz-1 ğamzeñi
 Hayl-i müjeñle ey şeh-i ‘ālem şikāra çık
- 3 Baħr-1 sirişküm ‘ālemi ğarķ-āb itmeden
 Ey dürr-i pāk ķanda iseñ gel kenāra çık
- 4 Ezhār-1 bāğ turma gelür cāmi‘-i güle
 Ey ‘andelīb maħfel-i feryād u zāra çık
- 5 Kalma bu cezr ü medd-i nişib ü firāzda
 Ey keşt-i ümīd yūri rūzigāra çık
- 6 Yārī cefāya başladı ağyār-1 kīne-cū
 ‘Arz eyle ħālīñi o şeh-i kām-kāra çık

354*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Ferzāna çekdüm ‘arşa-i ğamda kemān-1 ‘aşķ
 Olsam ‘aceb mi Rüstem-i zūr-āverān-1 ‘aşķ
- 2 Maħmillerini kişver-i dilde açar müdām
 Gelse diyār-1 ğamdan eger kār-vān-1 ‘aşķ
- 3 Görmez cemāl-i cilve-i ma‘ şūķı ‘āşıkūñ
 Mir‘āt-1 ķalbin¹⁹⁵⁷ etmeyecek tā ‘ıyān-1 ‘aşķ
- 4 Maħrūm etme ‘aks-i ruħuñ ķalb-i şāfdan
 Oldur cihānda āyīne-i cāvidān-1 ‘aşķ
- 5 Baķmaz yüzüñe ol gül-i nev-res nihāl-i ħüsn
 Tā olmayınca sīnede şad gülsitān-1 ‘aşķ
- 6 Atduķça tīr-i ğamzesini şaşt-ı nāzdan
 ‘Anķā-yı Sidre olsa da eyler nişān-1 ‘aşķ
- 7 Yārī anuñla keşf olur esrār-ı vaşl-ı dūst
 Mümkin mi dilde fāş ola rāz-ı nihān-1 ‘aşķ

355*

— — . / . — — . / . — — . / . — — ¹⁹⁵⁸

- 1 Şun‘ uñ ile efrāşte bu ķarķ-ı mu‘ allak
 Hük-mūñ ile perdāhte bu ferş-i muṭabbak

* 354:120a-120b.

¹⁹⁵⁷ ķalbi

* 355:120a.

¹⁹⁵⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Bu heft- zemiñ ile bu nüh çarḥ-ı mu‘ allā
Birilige burhān-ı ḳavī ṣāhid-i muṭlaḳ
- 3 Sem‘ ü baṣar u zevḳ u ṣem ü lems-i zavāhir
Oldı dil-i insān bu bedāyi‘ ile muḥlaḳ
- 4 Sensin¹⁹⁵⁹ heme māhiyyet-i eṣbāḥda meṣhūd
Sensin¹⁹⁶⁰ heme külliyyet-i eṣyāda muḥaḳḳaḳ
- 5 Tevḥidūñ¹⁹⁶¹ ider ‘ālem-i ‘ulvī ile süflī
Biñ ḥamd aña ṣāyeste [vü] biñ ṣükr aña elyaḳ
- 6 Olmasa eger ‘ālem-i kübrā ile ṣuḡrā
Eṣkāl-i ḳazāyā nice olurdu muṣaddaḳ
- 7 Tā ‘illet-i ḡā’iyye eger olmasa insān
İbdā‘-i mazāhir ṣuver etmezdi muḥaḳḳaḳ
- 8 Yārī yūri terk eyle ḥod-ārāyī-i nefsi
Tā meskenet ile olasin fānī-i muṭlaḳ

356*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Gerçi mir‘āt-ı ruḥuñ gibi müṣā‘ ṣā‘ nūr yoḳ
Līk ol āyīnede bir nāzır u manzūr yoḳ
- 2 Lāf-ı mestī-i Ene’l-Ḥaḳ urma ey sersām-ı ser
Sende zīrā neṣve-i keyfiyyet-i Manṣūr yoḳ
- 3 ‘Ālem-i nūr olmış envār-ı tecelliden cihān
Līk meṣhūd eylemiş bir dīde-i pūr-nūr yoḳ
- 4 Her dil-i vīrāneye girüp temekkün eyleme
Ey ḡam-ı dīrine ṣimdi bir dil-i ma‘ mūr yoḳ
- 5 Hep kemend-i ‘aşḳuñuñ dil-bestesini üftādeler
Hep ḡam [u] derdüñ ḥazīni bir dil-i mesrūr yoḳ
- 6 Nice teṣbīh ide Yārī māh-ı tābānı saña
Meh hilāl olmuş ḡamuñdan çehresinde nūr yoḳ

¹⁹⁵⁹ Oldur

¹⁹⁶⁰ Oldur

¹⁹⁶¹ Tevḥidūñ

* 356:120a.

357*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Göñül düşer miydi dilberde şafvet olmayıcağ
Ziyād olur mıydı hiç ‘aşk-ı ‘işmet olmayıcağ
- 2 Ne bilsün ‘âlem-i ‘aşkı cihânda bü’l-hevesân
Derûnı mazhar-ı esrâr-ı vahdet olmayıcağ
- 3 Çeküp bir etse n’ola dâmen-i girîbânın
Derûn-ı bülbüle gülden maḥabbet olmayıcağ
- 4 İki göñül bir olurdu o mâh-ile ammâ
Ne çâre kevkeb-i baḥtuñda devlet olmayıcağ
- 5 Ne deñlü ḥâk idüp alçağlasa o serv seni
Anuñla söyleşemesen kıyâmet olmayıcağ
- 6 O şüh bûs-ı lebin eylese dirîğ n’ola
Ne çâre sende de ey dil ḳanâ‘ at olmayıcağ
- 7 Cihânda bilmez imiş kimse ḳadr-i aḥbâbı
Diyâr-ı ğurbete düşdükde ḥasret olmayıcağ
- 8 Ayağı tozu da olsañ ne fâyide ammâ
Zamâne dûstlarında ḥaḳîḳat olmayıcağ
- 9 Bulur mı gevher-i maḳşûd o kimse ey Yârî
Reh-i ḥalebde ğubâr-ı mezellet olmayıcağ

358*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 O ‘ anḳâ-meşrebüz seyyâḥ-ı devr-i âsumân olduk
Hümâ-veş ḳânî‘ -i sîr-i ğidâ-yı üstüh‘ân olduk
- 2 Felek çekdi çevirdi gördi bir ma‘ nâ zuhûr etmez
Bu pergâr-ı belâda noḳta-veş şimdi nihân olduk
- 3 Mu‘ ammâ-yı ḥudûş-i kevnî biñ yıldur ḥesâb itdüñ
Ne ḥarf-i lafzı çıkdı ‘ âciz-i şerḥ-i beyân olduk
- 4 N’ola mestûr olan râz-ı derûnı eyleseñ izḥâr¹⁹⁶²
Cünün fenninde Mecnûn-ile zîrâ imtiḥân olduk
- 5 Nihân itdüñ derûnda âh-ı âteş-bârımız Yârî
O kemter aḥkerüz kendü külimüzde nihân olduk

* 357:120b.

* 358:120b-121a.

¹⁹⁶² N’ola mecmû‘ a-ı râz-ı nihânı eyleseñ izḥâr

359*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 ' Acebdür hâl-i ' âlem şâd olurlar nâ-murâd olsağ
Zamâne nâ-murâd olur eger ber-murâd olsağ
- 2 Yine iksîr-i nef' -i kîmyâ ümmîd idüp andan
Külimüz şavurur âteş-i ğamda remâd olsağ
- 3 Bizi üftâde-i râh-ı dâlâlet zann iderler hep
Ne deñlü reh-nümâ-yı sâlik-i nehc-i sedâd olsağ
- 4 Cihân pür-şûr olur Yûsuf gibi nağd-i bahâmuzda
Esîr-i bend-i zindân-ı melâmetken mezâd olsağ
- 5 Kılın kılına muhtâc eylemez rızqın virür Yârî
Revâdur h̄ast-gâr-ı dergeh-i Rabbü'l-'ibâd olsağ

360*

____ . / . ____ . ____ / . ____

- 1 Ol dâğı ki biz numüne yağduğ
Çok fark-ı dil [ü] zebûna yağduğ
- 2 Biz dâğ-ı çerâğ-ı süz-ı ' aşkı
Bezm-i harem-i cünûna yağduğ
- 3 Ey çâre-nüvâz-ı sîne-rîşân
Biz dâğları derûna yağduğ
- 4 Biz bâriqa-süz-ı ebr-i âhı
Târîki-i baht-ı dūna yağduğ
- 5 Biz merhem-i dâğ-dâr-ı şabrı
Ârâm-ı dil-i sükûna yağduğ

* 359:121a.

* 360:121a.

Bu gazel nâ-tamâm olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

VE MİNE'N-NAZMİ'L-MERGÜB KE-‘ İLMİ'L-KÂF HÂZİHİ'L-
FERİDETU Fİ Bİ-BAHRİ'L-KÂF¹⁹⁶³

361*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Şanma kim kām-revā olmağa tedbîr gerek
Her umûruñda hemân hikmet-i taqđîr gerek
- 2 Böyledür kâ‘ ide-i merd-i cihân-ârâyî
Düst senden ne sitem-ğürde ne dil-gîr gerek
- 3 Her tehî-ṭab‘ a virülmez süḥan-ı rûḥânî
Şi‘ rde mâ-ḥaşal-ı nükteyi taqrîr gerek
- 4 Tütalum sūz-ı derûnuñ var-imiş ammâ kim
Âteş-i ‘ aşğda bir pâre de te‘ şîr gerek
- 5 Dile besdür ğam-ı dünyâ-y-ile ḥâmûşî-i ‘ aşğ
Baña ne dağdağa-i çâh-ı cihân-gîr gerek
- 6 Var mı Yârî gibi âmâde-i meydân-ı süḥan
Dest-i ‘ irfânına ne tîr ü ne şemşîr gerek

362*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Sevdâ-yı ‘ anberîn ḥaṭuñî¹⁹⁶⁴ ber-ser eyledük
Bezm-i ğamuñda başımızı micmer eyledük
- 2 Olsağ ‘ aceb mi sermedî-i rûz-ı Kerbelâ
Biz kim yoluñda cân-ile terk-i ser eyledük
- 3 Dest-i felekden etmezüz ümmîd-i tütîyâ
Biz cismi nâz-ı ‘ aşğ-ile ḥâkister eyledük
- 4 Bârân-ı ‘ işve düşdi ḥıyâbân-ı vuşlata
Naḥl-i ümîdi şükr hele bâr-ver eyledük
- 5 Gûş itmedüñ felek bu kadar müdde‘ âmuızı
Tümâr-ı çarḥı encüm-ile maḥzar eyledük
- 6 Vâ-mânde-pây-ı kâfile-i râh-ı ḥayretüz
Ol râha peyk-i nâlemüzi rehber eyledük

¹⁹⁶³Kef harfi denizinde yer alan bu inci gibi manzûmeler avuç içindeki çizgilere anlam vermeye dayanan kef ilmini iyi bilenler tarafından kıymeti bilinen şiiirlerdendir.

* 361:121a.

* 362:121b.

¹⁹⁶⁴ Sevdâ-yı zülf-i ‘ anberüñî

- 7 Yārī kitāb-ı hüsniñi taḥrīre başladuḡ
Habl-i metīn-i cān u dili mıṣṡar eyledük

363*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Miyān nāzük beden nāzük zeḡan nāzük dehen nāzük
Nice ta' bīr idem başdan ayaḡa cümle ten nāzük
- 2 O leb ol 'ārız ol çeşm-i siyeh ol ḡāl ol ebrū
Yerinde zīver-i esbāb-ı behcet cümleten nāzük
- 3 Nice teşbīh ider pīrāhenüñ bir tārına kendin
Ne deñlü olsa gül-berg-ile berg-i yāsemen nāzük
- 4 Tenin pīçide-tār u pūd-ı pīrāhen-ḡırāş eyler
Gerek ol nāzenīne berg-i gülden pīrehen nāzük
- 5 Ele alduḡça Yārī naḡl-i ḡāmeñden olur būyā
Olinca böyle olsa ḡonce-i ṡab' -ı sūḡan nāzük

364*

_ . _ _ _ / _ . _ _ _ / _ . _ _ _ / _ . _ _

- 1 Ḥacle-i ḡüsniñde yāruñ perde-i ' işmet gerek
Her niḡāḡ-ı nükte-āmīzinde bir şafvet gerek
- 2 Şevḡ-ı nūr-ı āfītābı nice görsün şeb-pere
Meh gibi bir şāḡīb-isti' dād-ı pūr-himmet gerek
- 3 Nāfe-veş vāşıl olsam dersenī nikāt-ı ḡikmete¹⁹⁶⁵
Nükhet-i ser-beste-i esrārı cem' iyyet gerek
- 4 Bulmaḡa iksīr-i fenn-i cevher-i maḡşūdını
Kīmyā-yı feyz-i ḡāk-i kūşe-i zillet gerek
- 5 Fetḡ olmaz herkese vā-beste bāb-ı müşkilāt
Hem-zebān-dān-ı kilīd-i mālik-i devlet gerek
- 6 Cübbe vü destār-ile olmaz kerāmet zāhidā
' Ārife peşmīne-delḡ [u] efser-i ' uzlet gerek
- 7 Olmazuz ḡalvetde biz irşād ey pīr-i muḡān
Neşve-i cāmuñla dilde cezbe-i himmet gerek
- 8 Olma Yārī luṡfina maḡrūr çarḡ-ı siflenüñ
Şoñra bār-ı imtinānın çekmege ṡāḡat gerek

* 363:121b.

* 364:121b-122a.

¹⁹⁶⁵ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

365*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁹⁶⁶

- 1 Cā-be-cā her açılan lāleleri kühsāruñ
Cigeri pāresidür Kūh-ken-i bīmāruñ
- 2 Sūziş-i nār-ı derūnından idi Mecnūn'a
Urduğı mil' aqalar Leylā-i şirīn-kāruñ
- 3 Ey gönül zūlf-i ham-ender-hamı bend itdi seni
Ol sebebden ki çözülmey girih-i efkāruñ
- 4 Her gice bezmi çerāğān-ile tezyīn eyler
Āteşin gülleri şaḥn-ı ḥarem-i gülzāruñ
- 5 Dāmen-i yāra el irmez elimüzden ne gelür
Şükrdür kārı hemān bī-kes¹⁹⁶⁷ olan nā-çāruñ
- 6 Seni endāḥte-i seng-i felāseng eyler
Şaḥın ' ahdine inanma¹⁹⁶⁸ felek-i ḡaddāruñ
- 7 Cür' a-dān-ı dilūni ḥıfz idegör ey Yārī
Nāfe-veş içme şaḥın şämme-i esrāruñ

366*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Tılaydı rāz-ı nihānum saña nigāh iderek
Bilindi āteş-i ' aşkum fiğān u āh iderek
- 2 Cihānı korqum odur ki şeb-i siyāh eyler
Bu sūziş-ile gönül āh-ı şubḥ-gāh iderek
- 3 Zamāne gönlümi bir āfete esir itdi
Cefāya başladı ḥāl-i dilüm tebāh iderek
- 4 Unutduram gibi dünyāya ' aşk-ı Ferhādı
Serimi tışe-i ḥasretle raḥne-gāh iderek
- 5 Ḥarīm-i çetr-i belā' Yārī lālezār oldu
Hezār dāğımı pīrāye-i külāh iderek

* 365:121b.

¹⁹⁶⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹⁶⁷ elsüz

¹⁹⁶⁸ ' Ahd ü peymānına bakma. bakma:inanma.

* 366:122a.

367*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Te'şir-i mihr-i 'aşkda sūz-ı derūn gerek
Sūz-ı derūna sīnede dāğ-ı cūnūn gerek
- 2 Sīm-āb gibi mużtarib itme vücūduñı
Temkīnī-i maḥabbete şabr u sūkūn gerek
- 3 Zūlmet-geh-i melāmete düşdükçe ehl-i 'aşk
Meş' al-fürüz-ı āhı aña reh-nümūn gerek
- 4 Ferzāne ol da il seni dīvāne añlasın
Taḥşil-i kār u bār-ı cūnūna fūnūñ gerek
- 5 Baḥtumdan ister ol daḥı imdād-ı himmeti
Yārī kıyās eyle felekde ne dūn gerek

368*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 Ey rūḥ-ı revānum yine terk-i vaṭan itdūñ
Bī-çāre dilūñ yerini dār-ı miḥen itdūñ
- 2 İḥvān sözine uyduñ eyā Yūsuf-ı şānī
Ya' kūb-şıfat yerimi beytü'l-ḥazen itdūñ
- 3 Derdūñ-(i)le aqıtdūñ yoluña ḥūn-ı sirişkūm
Her kaṭresini reşk-i ' aqıḳ-i Yemen itdūñ
- 4 Dil-beste derūn ḥaste gönül zār u şikeste
Ey ğam beni rüsvā-yı cihān cümle sen itdūñ
- 5 Bī-ḳayd gezerken ğam-ı ḥaṭṭuñla dil-i zār
Āḥir anı üftāde-i çāh-ı zeḳan itdūñ
- 6 Reşkā saña ey Āl-i Muḥammed seferūñde
Hem-rāhı Buḥayrā¹⁹⁶⁹[y1] [da] bir berhemen itdūñ
- 7 Derdūñle riyāzet-ṭalebān-ı ğam-ı dehre
Bir sūzen ü bir şāl-ı pelāsı kefen itdūñ
- 8 Verzīde-i hem-sāyegī-i bezmūñ olursa
Bildüm dil-i Yārī'yi şeh-i encümen itdūñ

* 367:122a.

* 368:122a-122b.

¹⁹⁶⁹ Buḥayra: Buḥayrā

369*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____ ¹⁹⁷⁰

- 1 Gelüp haṭ-sünbülîstân-ı melâḥat oldu ruḥsârûñ
Çemen-pîrâ-yı gülzâr-ı leṭâfet oldu ruḥsârûñ
- 2 Ne ḥikmetdür ki berg-i gülden olmuş ḥârlar peydâ
Çıķup yer yer ḥaṭuñ pür-zîb ü ziynet oldu ruḥsârûñ
- 3 Ne ḥaṭdur anı Mânî kıl ķalemle eylemiş tersîm
Siyeh zencîre-i resm-i nezâket oldu ruḥsârûñ
- 4 Kızardı gül gül oldu gūyiyâ şerm-i ḥayâsından
O dem gül-güne-sâ-yı reng-i ‘ işmet oldu ruḥsârûñ
- 5 O deñlü nâzenîn-i ‘ işmet-ârâ-yı cemâlündür
Nigâhumdan şerim-gîn [ü] ḥacâlet¹⁹⁷¹ oldu ruḥsârûñ
- 6 Gözinden ‘ aks-i reng-i eşk-i Yârî’dür ki baķduķça
Gül-âb-efşân-ı gül-berg-i ṭarâvet oldu ruḥsârûñ

370*

____ . / ____ . ____ . / ____ . / ____ . ____ ¹⁹⁷²

- 1 Tâ kim esîr-i ṭurre-i pîçânuñ eyledüñ
Zencîr-bend-i kûşe-i zindânuñ eyledüñ
- 2 Başdan çıkarduñ eyledüñ âvâre göñlümi
Âşüfte-ḥâl-i zülf-i perişânuñ eyledüñ
- 3 Maḥrûm eyledüñ dili zevķ-ı vişâlden
Şimdi enîs [ü] hem-dem-i hicrânuñ eyledüñ
- 4 Bir nükte-i daķıķada lâl eyledüñ beni
Bir melce-i ḥafîyyede ḥayrânuñ eyledüñ
- 5 Envâr-ı pertev-i Şamed’i keşf-i zât idüp
Çok berhemen-nihâdı şanem-ḥ’ânuñ eyledüñ
- 6 Ey çarḥ ķanķı demde dil-i teşne-kâmumu
Memnûn-ı sâġar-ı mey-i iḥsânuñ eyledüñ
- 7 Yârî-i zârı berzede-dâmân-ı şerm idüp
Güldeste-ḥîz-i bâġ-ı gülistânuñ eyledüñ

* 369:122a-121b.

¹⁹⁷⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹⁷¹ Ḥacâlet:ḥacâlet

* 370:122a.

¹⁹⁷² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

371*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ¹⁹⁷³

- 1 Ğunūde pençe-i nāz it ' izār-ı rengīnūñ
Mişāl-i berg gül-āgende eyle bālīnūñ
- 2 Nedür o gerden-i elmās-ı kevn-i şa' şa' a-nāk
Nedür o sâ' id-i hālīş ' ayār-ı sīmīnūñ
- 3 Nedür o sübħa-i lü' lü' -nümā-yı dendānūñ
Nedür o derc-i şadefde¹⁹⁷⁴ olan dūr-āgīnūñ
- 4 Nedür o ğonce-i şüküfte-rüy-ı gülşen-i nāz
Nedür o ħātem-i yākūt-reng-i lā' līnūñ
- 5 O deñlü ħūn-ı şehīdānla dāmeni memlū'
Mişāl-i taş-t-i Siyāveş o çeşm-i ħūnīnūñ
- 6 Ümīd-i cāhdan āsūdesin hele Yārī
Bülend-mertebedür dilde¹⁹⁷⁵ şabr u temkīnūñ

372*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Nażar rübūde-i tezhīb-i ħaṭṭ-ı reyħānuñ
Ĥired esīr-i ğam-ı ṭurre-i perīşānuñ
- 2 Zebān-ı bezm-i şekībā kelīm-i ħāmūşuñ
Nīgāh-ı çeşm-i temennā nedīm-i ħayrānuñ
- 3 Ṭabīb-i ħaste-dilān ğamze-i süħan-sāzuñ
Ĥayāt-baḥş-ı cihān āb-ı tīĝ-ı bürrānuñ
- 4 Senūñle söyleşürüz ey şeh-i cihān-āşüb
Şikenc-i pençe-i āhumdadur girībānuñ
- 5 Gül-i ' izāruña baķduķça sürĥ olur ya sefid
Bahār-ı ħüsn ile tüm tāzedür gülistānuñ
- 6 Şafā-yı nūş-ile bir ħātem-i ' aķīķ olsun
Mişāl-i ğonce o la' l-i leb-i Bedaḥşān' uñ
- 7 Cihāt-ı sitteye keşf ola ' ālem-i envār
Küşāde eyle ne var āfitāb-ı pīşānuñ

* 371:122a.

¹⁹⁷³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹⁷⁴ ĥoķķa-dehende

¹⁹⁷⁵ pāy-gāh

* 372:122b.

- 8 Hezār rūḥ-ı muḳaddes fedā-yı yek-nigehūñ
Hezār ‘ aḳl-ı mücerred ḥamūş u ḥayrānuñ¹⁹⁷⁶
- 9 Hezār rişte-i cān anda bend-i ḥam-der-ḥam
Çözince müyların ṭurre-i perīşānuñ¹⁹⁷⁷
- 10 Nem-i reşāşe-i kilik-i midāduñ ey Yārī
Aḳıtdı aḡzı şuyın ṭab‘ -ı āb-ı ḥayvānuñ
- 11 Reg-i vücūdum eger tār-ı ‘ ankebūt olsa
Geçer mi şest-i¹⁹⁷⁸ girih-gīr-i zūlf-i pīçānuñ¹⁹⁷⁹
- 12 Nigār-ḥāne-i Erjeng’e itdiler tanzīr
Elüñde şafḥa-i ma‘ nā nigār-ı dīvānuñ

373*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Didiler ol ḥaṭ-ı nev-ḥīzi çemenden nāzük
Ben didüm rāyīḥası müşg-i Ḥoten’den nāzük
- 2 Keşf olur cevher-i ferde sūḥan-ı ‘ ālem-i ḡayb¹⁹⁸⁰
Her sūḥan kim çıka ol ḥoḳḳa-dehenden nāzük
- 3 Söyleseñ luṭf-ile aḥbābı idersūñ meftūn
Her laṭife ki ḳopar luṭf-ı sūḥandan nāzük
- 4 Gerçi çok ḡonce-i nev-ḥāste-i ḡülşen-i nāz
Görmedüm ḡonceler içre o dehenden nāzük
- 5 Görmedi şayrefi-i fenn-i sūḥan ey Yārī
Dür-i dendānını vaşf itmede senden nāzük

374*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____¹⁹⁸¹

- 1 Gehī sultān-ı vaşluñ geh gedā-yı derd-i hicrānuñ
Ḳalurlar dilde ‘ ömri çoḡ ola ol iki mihmānuñ
- 2 Ne yer kim sāye şalsa ḳāmet-i naḥl-i hevā-dāruñ
Nesīm-i nūkhet-ile cān bulur bīmār-ı nālānuñ¹⁹⁸²

¹⁹⁷⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹⁷⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹⁷⁸ Beytin der-kenarında “şest; balık aḡı” yazılı bir izāh kaydı yer almaktadır.

¹⁹⁷⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 373:122b-123a.

¹⁹⁸⁰ ehl-i dile mes‘ele-i cevher-i ferd

* 374:122b.

¹⁹⁸¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹⁸² Beyit metnin kenarında yazılmıştır. Beytin üst kısmında “mükerrerdür ḡazelde” kaydı yer almaktadır.

- 3 Kemân-keşlikde tîr-endâzlıkda hîç nazîri yok
Oğın atmış yayın yaşmış kemân-ebrûda müjgânû¹⁹⁸³
- 4 Meger sünbûlsitân-ı dâmen-i çetr-i¹⁹⁸⁴ külâhuñdur
Mu‘ aţtar kıldı kâm-ı cânı zülf-i ‘ anber-efşânû
- 5 Şerâr-ı hicrûñ ile sîne âteş-gâh-ı ‘ âlem-sûz
Hevâ-yı ‘ aşkuñ ile dîde deryâ-bâr-ı cûşânû
- 6 Ne mümkindür kesilmek cûşiş-i emvâc-ı deryâdan
‘ Aceb mi ey gönül diñmezse her dem çeşm-i giryânû
- 7 Yine dîvâne-dil dâğ-ı cünûnın tâzeler serde
Çalursa zerre deñlü dilde sûz-ı derd-i hicrânû¹⁹⁸⁵
- 8 Yağan kırtaramazsın aç gözûñ ey çarh Yârî’den
Girerse pençe-i âhına bir kerre girîbânû

375*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁹⁸⁶

- 1 Toptolu neşve-i ‘ aşkuñ ile humhânelerûñ
Toldı âvâre-i şevkûñ ile meyhânelerûñ
- 2 Hâne-i kalbi harâb etse ne gam hicrânûñ
Toludur genc-i maħabbet ile vîrânelerûñ
- 3 Her biri dâm-geh-i zülfüne maħbûs olmış
Bend-i zencîr-i cünûn yatmada dîvânelerûñ
- 4 İñledür her biri nüh künbed-i mînâ-fâmı
Dehre âvâze şalan na‘ re-i mestânelerûñ
- 5 N’eylesün sûz-ı derûn cismini hâkister ider
Yağmasa bâl ü perin şem‘ üñe pervânelerûñ
- 6 Sırr-ı ‘ aşkuñ ile Yârî o kadar yâr oldı
Hîç âgâh-pezîr olmadı bî-gânelerûñ

376*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Varup üstâda ders-i fenn-i derdi âzmûn etsek
Edîb-i ‘ aşk olursak bârî ta‘ lîm-i cünûn etsek

¹⁹⁸³ Beyit metnin kenarında yazılmıştır. Beytin üst kısmında “mükerrer gâzelde” kaydı yer almaktadır.

¹⁹⁸⁴ hayme-i taraf

¹⁹⁸⁵ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

* 375:122b.

¹⁹⁸⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 376:123a.

- 2 Yeter gezdüñ cünün vādilerin medhüş-ı āvāre
Biraz da ‘ārifāne seyr-i gülzār-ı fūnūn etsek
- 3 Ele sen sāğar alsañ ben de dāğ-ı sīnemi açsam
Senüñle ikimüz gel geşt-i deşt-i lāle-gūn etsek
- 4 Baña cām-ı leb-ā-leb naql-i leb luḫ eyleseñ cānā
Kızarsa ağlamağdan dīde-i ağıyarı hūn etsek
- 5 Şikest eylerdi Yārī dest-i cevr-i rūzigār āhır
Çerāğ-ı bahtı ger rāh-ı talebde reh-nümün etsek

377*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Alur nezāre [ol] evvelde ‘aql [u] cān [u] dilüñ
Ġarīb cezbese var ol cemāl-i bī-bedelüñ
- 2 Nevā-yı nāleme dem-sāz-ı nağme olamasuñ
Güsistedür senüñ ey erğanün cümle telüñ
- 3 Ne deñlü mīve-i vaşlına eylesüñ nigerān
Yetişmez ey dil-i şeydā o naḫl-i kaddede elüñ
- 4 Görüşmek olmadı hīç āşinā-yı ‘işret-ile
Şu deñlü keşreti vardur ki mevkib-i keselüñ
- 5 Teraḫḫum itmedüñ ey seng-dil dil-i zāra
Bu şīvelerle esās-ı cihāna var ḫallüñ
- 6 ‘Aceb mi destine almazsa kimse ey Yārī
Beşi bir aqçeye oldı zamānede ğazelüñ

378*

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ _

- 1 Şanma zātında süruḫ lāleleri hāmūnuñ
Kıanlu yaşı boyamışdur var-ise Mecnūn’uñ
- 2 Ġonce-veş düşmez ise n’ola elümden dāyim
Cigerüm pāresidür la‘l-i leb-i mey-gūnuñ
- 3 Bilürin söylemeyüp baña nihānı niğehüñ
Setr ider dürlerini ol şadef-i meknūnuñ
- 4 Mācerā tā o kadar la‘lüñ için kıan oldı
Çeşm-i hūn-bār-ile arada dil-i pür-ḫūnuñ

* 377:123a.

* 378:123a-123b.

5 Kendü başında o zülf-i siyehüñ yok mı hevâ
‘ Acebâ derdini bilmez mi dil-i Mecnûn’uñ¹⁹⁸⁷

6 N’ola diñlenmese ey Yârî nevâ-yı ney-i ‘ aşk
Büzdiler şimdi kulağın hüner-i kânûnuñ

379*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___¹⁹⁸⁸

- 1 Şunduñ şarâb-ı la‘ lüñi mestâne eyledüñ
Çözdüñ kemend-i zülfüñi dîvâne eyledüñ
- 2 Dil hem-cenâh-ı şeh-per-i Rûhu’l-emîn iken
Yine çerâğ-ı hüsñüñe pervâne eyledüñ
- 3 Bir genc-i bî-kerâne-i esrâr iken dirîğ
Yağduñ dil-i hazîñümi vîrâne eyledüñ
- 4 Dîvâne eyledi beni sevdâ-yı kâkülüñ
Bilmem dil-i nizâruma cânâ ne eyledüñ
- 5 Yâd itmedüñ kadîmi olan âşinâlaruñ
Yârî-i zârı bezmüñe bî-gâne eyledüñ

380*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___¹⁹⁸⁹

- 1 Zülf-i perçînle setr etme ruğ-ı pür-tâbuñ
Gicelerde ne kadar ‘ âlemi var mehtâbuñ
- 2 Dağğ u şakğ etmede ağyâr der-i vuşlatuñı
Bize geldükçe kapasın kapusın ol bâbuñ
- 3 Cür‘ ası rind-i tehî-desti şeh-i ‘ âlem ider
Gör ne hâşşiyeti var câm-ı şarâb-ı tâbuñ
- 4 Kehrübâ-şekl olur rengde gâhî yâkût
Görmedüm rengini hiç böyle mey-i ‘ unnâbuñ
- 5 Hıyır-h‘âh ehl-i haqîkat olıcağ ey Yârî
Hağ budur bendesiyüz böyle olan aħbâbuñ

¹⁹⁸⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 379:123a.

¹⁹⁸⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 380:123a.

¹⁹⁸⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

381*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 İrüş sırr-ı ma'āda ehl-i 'irfān olmak isterseñ
Eger insān-ı kāmīl gibi insān olmak isterseñ
- 2 Götür taht-ı sivāyı 'ālem-i taqyīdden ey dil
Eger kim 'ālem-i ıtlāka sultān olmak isterseñ
- 3 Vücūduñ kaṭresin ğarḳ-ābe-i baḫr-ı maḫabbet kııl
Eger kim āşinā-yı baḫr-ı 'ummān olmak isterseñ
- 4 Ta'alluḳ bār-sencān ḫızb-güsiste-i pālāndur
Teferrüd ḫāşıl it tā merd-i meydān olmak isterseñ
- 5 Bilinsün intisābuñ rüz [u] şeb 'arz-ı ḫulūş ile
Taḳarrüb ḫāşıl it hem-bezm-i cānān olmak isterseñ
- 6 Ser-i dest-i recāda tīg-ı şabrı imtiḫān eyle
Ḳanā' at kişverinde şāh-ı devrān olmak isterseñ
- 7 Toḳınma ḫātır-āzār olma incitme dil-i mūrı
Serir-i 'adl ü dād üzre Süleymān olmak isterseñ
- 8 Netīce vir ḳo baḫş-i 'ālem-i şuĝrāy u kübrāyı
Eger ser-defter-i mınṭıḳ-gūyān olmak isterseñ
- 9 Meded ser-pençe-i āh-ı ḫazīnūmden ḫazer eyle
Benümle ey felek dest ü girībān olmak isterseñ
- 10 Elüñ yu ḳışşā-i ḫum-ḫāne-i 'İsā'dan ey Yārī
Bu bāzār-ı fenāda pāk-dāmān olmak isterseñ

382*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Ḫaṭ-ı nev-ḫīzi gelmiş ḫāle-veş ol rüy-ı zībānuñ
Yine tütĝunlıĝı var āfitāb-ı 'ālem-ārānuñ
- 2 'Aceb mi göz yaşı dökmezse çeşm-i eşk-peymādan
Ne mümkindür kesilmek cūşış-i emvācı deryānuñ¹⁹⁹⁰
- 3 Geçen üftāde-i dil-beste-i zencir-i 'aşḳ eyler
'Aceb dām-ı belādur zülfi ol şūḫ-ı dil-ārānuñ

* 381:123b.

* 382:123b.

¹⁹⁹⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 4 Anuñ dil-dâdesi hep ¼udsiyân-1 bâğ-1 ‘ illiyyîn
Nihâl-i serv-¼addi ¼adrini pest itdi ðübânuñ
- 5 Çözermiş sünbül-i hoş-büy-1 zülfin her gice şâne
Perişân etmesün diñ hâtırın ‘ uşşâğ-1 şeydânuñ
- 6 Dehân-1 la‘ l-i yârı geh ‘ a¼ık eyler gehi yâkût
Bu deñlü rengini seyr etmedüm hiç câm-1 şahbânuñ
- 7 Müsâ‘ id eylemez hiç şahid-i âmâli ey Yârî
Mu¼arrerdür cefâ vü cevriñi çekmek bu dünyânuñ

383*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __¹⁹⁹¹

- 1 Mâh-1 tâbende cemâl-i bâ-kemâlündür senüñ
Mâh-1 nevdür râ¼ısuñ iki hilâlündür senüñ
- 2 Gülleri pür-reng ü bû hem lâleyi pür-dâğ iden
Meh-i ‘ âlem-süz-1 ruhsâruñla hâlündür senüñ
- 3 Eyleyen süzân u handân şem‘ ile pervâneyi
Şu‘ le-i mâh-1 cihân-süz-1 cemâlündür senüñ
- 4 Nahl-i ðübâ gibi görmişdür hırâmân olduğıñ
Servi pâ-der-gil iden ¼add-i nihâlündür senüñ
- 5 Gün yüzüñ gördükçe evvel çar¼ ururdu zerre-veş
Şimdi dil bî-dest ü pâ-y-1 bî-mecâlündür senüñ
- 6 Pîrehensüz ¼uçma¼ isterseñ Yesâri-zâde‘yi
Var-ise ey Yârî bengî-i hayâlündür senüñ

384*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ __¹⁹⁹²

- 1 O yâl ü cebheyi zîr-i ni¼âbdan gördük
Kerâmet-i seheri âfitâbdan gördük
- 2 Açıldı zülf-i perişân içinden ebrûsı
Hilâl-i mâhı şeb-i tîre tâbdan gördük
- 3 Bülend ü pestde hiç kıl ¼adar tefâvüti yok
Bu zîr ü bem nağamâtı rebâbdan gördük

* 383:123b.

¹⁹⁹¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 384:123b.

¹⁹⁹² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 4 Seher o gūş-ı şüreyyā gibi tūlū^ç etmiş
O zūlf-i ham-be-ham-ı pīç ü tābdan gördük
- 5 Hezār haymeyi bir lālezāra kırmışlar
O naqşı sāgar içinde habābdan gördük
- 6 Şafağda mihr ^çıyān olur imiş ey Yārī
Biz anı perde-şikāf-ı niķābdan gördük

385*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Ruḥ-ı dildārı meclisde nümāyān olduğın görsek
Gülistān-ı şafāda derd-i ḥandān olduğın görsek
- 2 Yetişse tıfl iken on derdine manzūr-ı ^çayn olsa
O māh-ı ^çālem-ārānuñ dıraḥşān olduğın görsek
- 3 Aşarduk tāk-ı ^çarşa tīgimüz ol şāh-ı ^çālemle
Raķībūñ küşte-i şemşīr-i ^çudvān olduğın görsek
- 4 Bulaşmam cām-ı şahbā-yı neşāta el yudum dermiş
Yine rez-duḥterin ālūde-dāmān olduğın görsek
- 5 Ne vaşl-ı dilbere vāşıl ne ümmīd-i dile nāyil
Cihānda Yārī-i nā-şādı şādān olduğın görsek

386*

_ . _ _ _ / _ . _ _ _ / _ . _ _ _ / _ . _ _ _

- 1 Yalıñuz¹⁹⁹³ Mecnūn'a şorma derd-i hicrānuñ senūñ
N'eylesün Mecnūn daḥı bī-şabr u sāmānuñ senūñ
- 2 Dīde ḥayrān-ı cemālūñ sīne sevdā-süz-ı şevķ
Göz göz olmuş dāğlar her biri ḥayrānuñ senūñ¹⁹⁹⁴
- 3 Dil girih-bend-i hevā hem ārzū-mend-i vişāl
N'eylesün hem ^çāşıķuñ hem zīr-i fermānuñ senūñ
- 4 Server-i ebr-gün rikāb-ı pāyuña yüz sürmedüm
Ser-firāz üstüme giremez mi dāmānuñ senūñ
- 5 Dergehūñden ğayra muḥtāc eyleme yā Rab anı
Yārī-i bī-çāreye olursa iḥsānuñ senūñ

* 385:124a.

* 386:124a.

¹⁹⁹³ yalıñuz:yañuluz

¹⁹⁹⁴ Dīde ḥayrān-ı cemālūñ dilse sevdā-süz-ı ^çaşķ

Göz göz olmuş dāğlar sīnemde ḥayrānuñ senūñ

387*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __ ¹⁹⁹⁵

- 1 Derd olımaz dil-i mecrūha ser-i peykānuñ
Derd odur kim ben ölem dilde qala hicrānuñ
- 2 Qatre hiç ateş-i sūzānı ider mi itfā'
Sūziş-i sīneyi teskīn nic'ider peykānuñ
- 3 Dūd[da]n hiç görünmezdi gice hayl-i nücüm
Var-ise dāğları yandı dil-i sūzānuñ
- 4 Diñmedi kanlu yaşı dāğlaruñ sīnemde
Güiyā maqsimidür dīde-i hūn-efşānuñ
- 5 Māhuñ oldı yine māhiyyeti zāhir seheri
Şaldı pertev gice nūrından aña pīşānuñ
- 6 Aña bir ān vişālūñ gibi ihsān olmaz
Yārī-i zāra eger olur-ise ihsānuñ

388*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ¹⁹⁹⁶

- 1 Dil-künūz-ı vāridāt-ı hikmete me'men gerek
Cevher-i esrār-ile meknūn bir mağzen gerek
- 2 Sīne yer yer encüm-āsā dāğlarla zeyn ola
Dīde hūrşīd-i cihān-ārā gibi rüşen gerek
- 3 İsteyen¹⁹⁹⁷ genc-i rızā-yı cāvidānı dünyede
Ser-be-zānū-yı kanā' at pāy-der-dāmen gerek
- 4 Saña bir rişte ta'alluq-bend-i hestī olmaya
Dil Mesīhā gibi ancaq mālīk-i sūzen gerek
- 5 Cām elde meclis āmāde ola Yārī gibi
Şā' ir-i nāzūk-ṭabī' at şāf-meşreb şen gerek

389*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

- 1 Açıldı ğonce-i leb ü ruhsārı Aḥmed'ūñ
Gülzār itdi meclisi dīdārı Aḥmed'ūñ

* 387:124a.

¹⁹⁹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 388:124a.

¹⁹⁹⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

¹⁹⁹⁷ İsteseñ

* 389:124a-124b.

- 2 Başdan çıkardı gönlümi āvāre eyledi
Sevdā-yı hāl ü zülf-i siyeh-kārı Aḥmed'ün
- 3 Kırmaz muḳaddem-ile gören ol nihāli dir
Güyā açıldı gonce-i bī-hārı Aḥmed'ün
- 4 Kat kat içinde hūy-ı dil-i ' aşıkān nihān
Ser-beste goncedür teh-i¹⁹⁹⁸ destārı Aḥmed'ün
- 5 Dil-beste haste-zār u şikest'eyledi beni
Müjgān u çeşm ü turre-i tarrārı Aḥmed'ün
- 6 Āyīne-i derūnı ider āfitāb-ı şevk
Tūṭī-i şūḥ-nağme-i güftārı Aḥmed'ün
- 7 Hep müşterī felekde melekler vişāline
Olsam ' aceb mi ben de ḥarīdārı Aḥmed'ün
- 8 Hūrşīd ü māh-ı ' aşık-ı dīdārı rüz u şeb
Şark-ile ğarba ṭolmada āsārı Aḥmed'ün
- 9 Güyā dehān-ı ' aşıka evc pāre-ḳand olur
Her nuṭḳ u ḥarf ü lafz şeker-bārı Aḥmed'ün
- 10 Reftāra gelse nāz-ile ol serv-i hoş-ḥırām
Dillerde şabr ḳor mı o reftārı Aḥmed'ün
- 11 Her bir baḳışda ' ālemi bī-tāb u mest ider
Dünyāyı yaḳdı ğamze-i hūn-ḥārı Aḥmed'ün
- 12 Bir sevdüğini sevmege taḳrīb eylesem
Olsam bu lu' b ile n'ola aġyārı Aḥmed'ün
- 13 Yārī olurdı rāh-rev-i Ka' be-i vişāl
Baḥt olmasaydı āh ṭaraf-dārı Aḥmed'ün
- 14 Şāyestedür öñinde atuñ der-miyān idüp
' Abdī Efendi olsa siliḥ-dārı Aḥmed'ün
- 15 Bī-çāre şimdi berzede-dāmān olup hemān
Ḳılmaḳda rüft ü rübī-i ābyārı Aḥmed'ün

390*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Derūnumdan ḳıḳan nālemde ḥālet neydüğün bilseñ
Şadā-yı nīmde te'şīr-i ḥarāret neydüğün bilseñ

¹⁹⁹⁸ teh-i:tiḥ-i.
* 390:124b.

- 2 İderdüñ hâl-i ‘ uşşâka teraḥḥum ey şeh-i ‘ âlem
Hele dünyâda âyîn-i maḥabbet neydügin bilseñ
- 3 Geçerdüñ rûze-i cân-sûzdan ey zâhid-i ḥuşk-leb
Eger cām-ı mey-i şahbâda lezzet neydügin bilseñ
- 4 Sen ey bülbül varup gülşende gülden bûy almazduñ
Gelüp bezme mey-i ḥamrâda nûkhet neydügin bilseñ
- 5 Sen ey fâhte atarduñ seng-i ta‘ nı ḳadd-i şimşâda
Göreydüñ ḳadd-i dildârı ḳıyâmet neydügin bilseñ
- 6 Olurduñ nice yıllar belki Yârî mest-i lâ-yu‘ ḳal
Eger bir çâşnî-i cām-ı vuşlat neydügin bilseñ

391*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Medhûş-ı cām-ı la‘ l-i Bedaḥşânuñam senüñ
Bî-hûş-ı nûkhet-i gül-i ḥandânuñam senüñ
- 2 Ḥayrân-ı nev-demîde ḥaṭ-ı müy-dâruñam
Âşüfte-ḥâl-i zülf-i perişânuñam senüñ
- 3 Şad bâr bûse-ḥürde-i la‘ l ü dehânuñam
Baḥşîş-nümâ-yı cevher-i iḥsânuñam senüñ
- 4 Bezm-i çemendesin ele alduḳça sâğarı
Ben lâle gibi çâk-i girîbânuñam senüñ
- 5 Sen bir nihâl-i ḡonce-leb [ü] gül-‘ izârsın
Ben bir ḡarîb bülbül-i nâlânuñam senüñ
- 6 Ḳaddüm hilâle döndi eyâ ḳaşları kemân
Mecrûḥ-ı ta‘ n-ı nâvek-i müjgânuñam senüñ
- 7 Olmam efendi şevke-tırâz-ı maḥabbetüñ
Memnûn-ı firḳat-i ḡam-ı hicrânuñam senüñ
- 8 Vaşluñ müyesser olmadı ey şûḥ-ı dil-firîb
Yârî gibi belâ-keş-i ḥirmânuñam¹⁹⁹⁹ senüñ

* 391:124b-125a.

¹⁹⁹⁹ ḥirmânuñam:ḥirmânuñam

392*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __²⁰⁰⁰

- 1 Mey-i vişālūñ ile neşve-dār eylersūñ
Humār-ı hicr-ile āhir nizār eylersūñ
- 2 Görince şuret-i Leylā vü Qays taşvīrin
Şahīfe-i dile naqş u nigār eylersūñ
- 3 Bu deñlü şabr u sükūn-ile rāh-ı ‘aşkuñda
Qarār-dāde iken bī-qarār eylersūñ
- 4 Bu deñlü zulm idersen yine bahāne ile
Sipīhr-i zālīmi baña medār eylersūñ
- 5 O āfitāb-ı cihānsın zemīne sāye şalup
Yoluñda zerreleri hākisār eylersūñ
- 6 Kimini bir külehe ey felek idüp muhtāc
Kimini pādīşeh-i tāt-dār eylersūñ
- 7 Revā mı Yārī-i sevdā-zede olup mecnūñ
Hevā-yı ‘aşkuñ ile bī-qarār eylersūñ

393*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __²⁰⁰¹

- 1 Būy-ı şafā’ virür dil-i şeydāya kākülūñ
‘Anber yaqar izāle-i sevdāya kākülūñ
- 2 Fīkr-i cūnūn olsa hirās-āver-i derūn
Ta’vīz-ḥān olur dil-i ḥod-rāya kākülūñ
- 3 Sevdā-gerān-ı Hind olurlardı kem-revāc
Sermāye virse ‘anber-i sārāya kākülūñ
- 4 ‘Arşa atardı tāt-ı ser-i iftiḥārını
Farq-ı hümāya şalsa eger sāye kākülūñ
- 5 Şahrā-yı deşt-i gülşeni sūnbūlsitān olur
‘İklīm-i Çīn’e başsa eger pāye kākülūñ
- 6 Bu misk göndürür aña ol nāf-ı ‘anberīn
Olmış diyār-ı Çīn ile hem-sāye kākülūñ

* 392:124b-125a.

²⁰⁰⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 393:124b.

²⁰⁰¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 7 O sâf-1 nâf-1 müşkine kı1 kondurur mıdı²⁰⁰²
Görseydi dest-i Kays ile Leylâ'ya kâkülün
- 8 Pervâz iderdi lâne-i hırşid ü mâha dek
Perr-i hümâdan alsa eger vâye kâkülün
- 9 Zencîrhâ-yı şevk-1 cünün olmasa eger
Yârî gibi düşer midi sevdâya kâkülün

394*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Yoğlasañ cümle-i zâhirde nihândur 'aşkuñ
Ya' nî kim mâ-ğaşal-1 kevn [ü] mekândur 'aşkuñ
- 2 Bir nefes şanma gönülden ola te'sîri cüdâ
Giceler şubha degin vird-i zebândur 'aşkuñ
- 3 Tâb-1 mihrün anı da şu' le-i cevvaler ider
Zerrede baksañ eger yine 'ıyândur 'aşkuñ
- 4 'Aksi âyîne-i tab' umda olur şüret-bahş
Gerçi mestür-1 dil-i 'âlemiyândur 'aşkuñ
- 5 Sîne pür-dâğ-1 gamuñ dide pür-âb-1 elemün
Dilde hem gülşen [ü] hem âb-1 revândur 'aşkuñ
- 6 Tâb-1 mihrün yalıñuz sîne-i Yârî'de degül
Âfitâb-1 felek-i cân-1 cihândur 'aşkuñ

395*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Cihânda guşsa vü gam bî-kerân imiş bildük
Velik çâresi²⁰⁰³ rağl-1 girân imiş bildük
- 2 Hâyâl-i nükhet-i zülfi niçün dile gelmez
Tutalum ol perî gözden nihân imiş bildük
- 3 İtâb-1 haşmet ile bulsa katl-i 'âmm eyler
O gamzeler ne 'aceb bî-emân imiş bildük
- 4 Gehî kırışme vü nâz u gehî 'itâb itme
Cefâñ luğfuñ ile tev'emân imiş bildük

²⁰⁰² Zencîr-i bend-i şevk-1 cününüñ olur mıdı

* 394:125a.

* 395:125a.

²⁰⁰³ def'ine

- 5 Müjeñde tîr-i kazâ' olsa qorqmazuz cânâ
 Qaşuñ ya qavs-i quzah yâ kemân imiş bildük
- 6 Kemend-i keyd-i hasûdâne bestedür Yârî
 Cihânda ehl-i ma'ârif mihân imiş bildük

396*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ²⁰⁰⁴

- 1 Hezâr kebk-i derî cân-sipâr-ı reftâruñ
 Hezâr bülbül-i dil gûş-dâr-ı güftâruñ
- 2 Hezâr tûti-i dil leb-gezâ-yı qand-i femüñ
 Hezâr murğ-ı 'aql bend-i zülf-i tarrâruñ
- 3 Hezâr berhemenân 'aşkuñuñ şanem-ḥânı
 Hezâr Rûḥ-ı Kudüs²⁰⁰⁵ beste-pây-ı zünnâruñ
- 4 Hezâr cân-ı muqaddes ḥazîne-i 'aşkuñ
 Hezâr 'aql-ı mücerred emîn-i esrâruñ
- 5 Qarâr-dâde-i nazm-âverân-ı ma' nâdur
 Nikât-i nâdire-senc-i zebân-ı güftâruñ²⁰⁰⁶
- 6 Hezâr Hızr-ı²⁰⁰⁷ bî-âb-ı ḥayât enfâsuñ
 Hezâr mu'ciz-i 'İsâ leb-i dürer-bâruñ
- 7 Hezâr encüm olur ḥâller cebînünde
 Hezâr şu'le virür âfitâb-ı ruḥsâruñ
- 8 Hezârdan daḥı biñ qat ziyâdedür Yârî
 Hezâr sübḥa-i lü'lü-yi nazm-ı eş'âruñ
- 9 Kelâm-ı pâkin'iderdi nazîr ü pādâşı
 Göreydi tâlib-i emel bu şî'r-i pergâruñ²⁰⁰⁸

397*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __ ²⁰⁰⁹

- 1 Sâķî-i dehr nice virür ehl-i 'aşqa reng
 Bir câm şunsa cür'asın eyler anuñ şereng

* 396:125a.

²⁰⁰⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁰⁵ 'aql-ı edeb

²⁰⁰⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁰⁷ Hızr: Hızr

²⁰⁰⁸ hem-vâruñ

* 397:125a.

²⁰⁰⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Nice zamān şüret-i maşşüdi görmedüñ
 Āyīne-i zamīre düşerse ‘aceb mi jeng
- 3 Cāhil müdām ‘imāme-i naḥvetle faḥr ider
 ‘Ārif nemed-‘abāsına zeyn etmede vejeng
- 4 Dūd-ı siyeh künāmumı tār etmesün deyü
 Her gün şehāb-ı āhum-ile ceng ider peleng
- 5 Ey kaşları kemān aña mecrūḥ olmışam
 İtmez karar sīne-i Yārī’de bir ḥadeng

398*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 ‘İyān ider gözine gāhī vaşl-ı nā-yābuñ
 Ğarīb ‘ālemi var ‘ālem-i dem-i ḥābuñ
- 2 Miyān-ı şu‘ leye bend itdi berg-i a‘ zāsın
 Ne kızkın āteşi vardır derūn-ı pür-tābuñ
- 3 Giceyle şem‘ -i cemālını gösterür ḥalka
 Fürūğ-ı²⁰¹⁰ ḥüsnini seyr it meh-i cihān-tābuñ
- 4 Cihānı eyledi bir cür‘ asında āşüfte
 Ne katdılar içine bilmezem mey-i nābuñ
- 5 Nihānı çāk-i girībānına nigāh eyle
 Geçirme zevķini Yārī şafā-yı mehtābuñ

399*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ ²⁰¹¹

- 1 Görince bi’l-bedāhe ruḥların ol māh-ı tābānuñ
 Eli yüregi ditrer her şehir ḥürşid-i raḥşānuñ
- 2 Ne yer kim sāye şalsa kāmēt-i naḥl-i hevā-dāruñ
 Nesīm-i nükhet-ile cān bulur bīmār-ı nālānuñ
- 3 Kemān-keşlikde tır-endāzlıkda hiç nazīri yok
 Oğın atmış yayın yaşmış kemān-ebrūda müjgānuñ
- 4 İdersin pāy-māl-i pāy-ı ‘işve ‘āşık-ı zārı
 Meger ey serv maḥşerde ele girmez mi dāmānuñ

* 398:125b.

²⁰¹⁰ Ğurūr-ı

* 399:125b.

²⁰¹¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 5 Birinüñ cāmı yoǵdur Mānī vü Erjeng ü Bihzād
Nice taşvīr iderler ǵāmet-i serv-i ǵırāmānuñ
- 6 Bilür ol ğonce gül bülbül gibi zār olduǵum ammā
Ǵulaǵına ǵomaz tā nefħa-i şūr olsa efgānuñ²⁰¹²
- 7 Cihānda var mı bir ta^ç mīr ider ehl-i kerem şimdi
Nice ma^ç mūr ola Yārī binā-yı ǵalb-i vīrānuñ

400*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ²⁰¹³

- 1 Dehān-ı ğonce gibi beste ǵıl girībānuñ
Nihāl-i serv gibi çide eyle dāmānuñ
- 2 Ne yüzle āyīne-i ğüsnüñe muǵābil olur
O deñlü şa^ç şa^ç ası var mı māh-ı tābānuñ
- 3 Ǵutuşmaǵ ister imiş āteş-i cemālūñ ile
Neden bu germiyyeti āfitāb-ı rağşānuñ
- 4 Getür ǵırām iderek serv gibi reftāra
^ç Alem-mişāl ser-i ǵāmet-i ǵırāmānuñ
- 5 Hezār rişte-i cān anda bend-i ğam-der-ğam
Çözince müyların ǵurre-i perīşānuñ
- 6 Ǵarāb etsün anı rüzigār-ı ğāne-ğarāb
Şu dil ki olmaya dest-i ğamuñla vīrānuñ
- 7 Cihānı seyl-revān ğarǵa virdi ey Yārī
Nedür bu cūşış-i ǵuǵyān-ı çeşm-i giryānuñ

401*

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ ²⁰¹⁴

- 1 Zāhirā vuşlatına olmadı imkān biricik
Ǵāyilem ğ^çābda da olsa nümāyān biricik
- 2 Bir şeb-i vaşlını virmezdüm iki dünyāya
Elime girse eger ol şeh-i ğübān biricik
- 3 Ayuñ on dördi gibi ğānemi pūr-nūr etse
Āh ağşāmlaşa ol māh-ı dırağşān biricik

²⁰¹² Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

* 400:125b.

²⁰¹³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 401:152b.

Metnin üst kısmında “Kāfiye-i kāfdadur sehv olundı” kaydı yer almaktadır.

²⁰¹⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 4 Ben Züleyhâ gibi çâk etmez idüm dâmânın
Rıfķ ile girse ele ol meh-i Ken'ân biricik
- 5 Kim 'ayârân ile tartışılmaz idüñ ey Yârî
Görse her bir sözüñi nâdire-sencân biricik

**VE MİNE'L-LEṬĀ'İFİ'L-MEVHÛBETİ MİNE'L-'ALLĀM
HĀZİHİ'L-MANZÛMETU Bİ-ḤARFİ'L-LĀM²⁰¹⁵**

402*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Gerçi bir berg-i giyâh-ı deşt-peymâdur gönül
Görseñ ammâ gül gibi her yerde bÛyâdur gönül
- 2 Mestdür hüşyârdur dîvânedür ferzânedür
Hîç bilinmez bir 'aceb vâdîde rüsvâdur gönül
- 3 Her maḥalde gÛy-âsâ cismîni ğaltân ider
'Arşâ-i 'aşķuñda cânâ bî-ser ü pâdur gönül
- 4 Serdî-i bād-ı belâ' ṫufân-ı Nûḥ olsa eger
Yine deprenmez yerinden özge deryâdur gönül
- 5 Fikr-i 'aşķuñ bir 'aceb dîvâne etmişdür anı
Gâh ḥâmûş-ı melâmet gâh gÛyâdur gönül
- 6 Mest ider keyfiyyeti Yârî bütün dünyâyı hep
Neşve-yâb-ı câm²⁰¹⁶ olan rindâna şahbâdur gönül

403*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

- 1 Gel sîne-i bî-kîneye miḥmân olalum gel
Gel vâķıf-ı gencîne-i pinhân olalum gel
- 2 Ey ğonce-i nev-ḥâste kıl meclisi teşrîf
Nâz-ile açıl gül gibi ḥandân olalum gel
- 3 Ey şu'le-i âhum düşelüm zülf-i nigâra
Şâm illerine meş'ale-sûzân olalum gel
- 4 Baķ dâğlara sînemüz üstinde müzeyyen
Gör gülşenimüz çâk-i girîbân olalum gel

²⁰¹⁵ Lâm harfindeki bu manzumeler her şeyi çok iyi bilen Allah'ın ihsan ettiği latîfelereindir.

* 402:125b.

²⁰¹⁶ 'ayş

* 403:125b.

- 5 Gül devridür ey meh idelüm ‘azm-i gülistân
Ser-meclis-i ‘iřretüñe rindân olalum gel
- 6 Yârî yeter âvâre-i meyḥâne-i zevḳ²⁰¹⁷ ol
Gel mu‘ tekif-i çille-i merdân olalum gel

404*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Mādām çarḫ mâyl-i luḫ u kerem degül
Baḫt-ı zebûnda fâriğ-i cevr ü sitem degül
- 2 Vâlâ-güher vazîfe-ḥor-ı bezm-i ḥâşşdur
Nî‘ met-pezîr-i süfre-i ehl-i ḥaşem²⁰¹⁸ degül
- 3 Rind-i gedâ-şiyem der-i erbâb-ı câhidin
Deryûze-kâr-ı şemme-i lâ vü ne‘ am degül
- 4 Biñ yıl murâd bulmasa erbâb-ı dil yine
Muḫtâc-ı estâne-i ehl-i himem degül
- 5 Câm-ı cihân-nümâyı gören Cem midür hemân
Her rindüñ elde çekdügi yâ câm-ı Cem degül
- 6 Yârî Ḥudâ’ya ḥamd virüp fehm-i müstaḫîm
Ṭab‘ um hele saḫâmet-ile müttehem degül

405*

___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___

- 1 Geh bülend ol âh-ile geh eşk ile üftâde ol
Geh ḥazîz-i ḥâkde geh ‘ âlem-i bâlâda ol
- 2 Arayan şahrada bulmaz şâhid-i maḫşûdını
Sen hemân ey Ḳays dâyim ḥâṭır-ı Leylâ’da ol
- 3 Rind-i yek-reng ol güşâd it gül gibi câm-ı dili
Bezm-gâh-ı vaḫdete hem sâğar u hem bâde ol
- 4 ‘ Ârif-i âgâh-ı vaḫt ol baḫma zîb-i sûrete
Ne nemed-püş-ı gedâ ne şâḫib-i seccâde ol
- 5 Kûşe-i destârı zeyn it dâğ-ı ḥün-âlûd-ile
Sâye-i gül minnet itme dehrden âzâde ol

²⁰¹⁷ ‘aşk

* 404:126a.

²⁰¹⁸ ḥaşem:ḥaşem

* 405:126a.

- 6 Her bahā-yem ṭab^ç ile āşüb-ı ğavġā eyleme
Şırsen sen ey gönül vādī-i istiġnāda ol²⁰¹⁹
- 7 İtme Yārī gönlüñe peyvend-i ġisū-yı mecāz
Merd iseñ ser-rişte-i taḥķīķi ṭut dil-dāde ol

406*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Yeter ey çarḥ-ı denī-perver-i cāh u iķbāl
Yeter itdūñ bizi vā-mānde-i şaff-ı ni^ç āl
- 2 Ķāyilüz gerdiş-i tevfiķūñe bir ān ne var
Yoḡsa biz istemezüz mertebe-i ^çālū'l-^çāl
- 3 Zehr-i ḳahruñla dile ḳaṭre-i tiz-āb olur
^çAṭaş-ı sīne ile içsem eger āb-ı zülāl
- 4 Ḳaṭresin cānuma zehr-ābe-i derd eylersin
Genc-i ḥum-ḥānede alsam ele bir köhne sıfāl
- 5 Ra^çşe-nāk-i ġam idüp anı şikest eylersin
Destüme alsam eger bir ḳadeḥ-i māl-ā-māl
- 6 Māh-ı nev gibi o sā^ç at anı eksildürsin
Bir dilüm nānı kifāf etsem eger bir nice sāl
- 7 Raḥm ḳıl Yārī-i bīmāra Ḥudāyā demidür
Dest-gir ol aña ey Ḳādir [ü] Ferd [u] Müte^çāl
- 8 Kār-ı düşvārını her dem anuñ āsān eyle
Ḳalmaya dünyede tā kim aña bir emr-i muḥāl

407*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁰²⁰

- 1 Nevālar it²⁰²¹ nefesüñden dile devā-sāz ol
Dem-i Mesīḥ ile hem-nefes [ü] hem āvāz ol
- 2 Mişāl-i serv-i sehī olma alçaġa māyil
Nihāl-ḳadd-i bülendüñ gibi ser-efrāz ol
- 3 Bir āfitāb-ı cihānsın seḥer niķābuñ açup
Cihāna nūr-ı cemālūñle şa^ç şa^ç (a)'-endāz ol

²⁰¹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 406:125b-126a.

* 407:126a.

Bu gazel nâ-tamâm olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

²⁰²⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰²¹ Nevāya gel

4 Cihāna ‘ākıl iseñ şalma sāye-i naḥvet
Hümā-yı ‘arş-ı mekân ol bülend-pervāz ol

5 Kelīm-i Ṭūr-ı maḥabbet enīs-i ḥalvet-i rāz
Mişāl-i Mūsā vü ‘İsā ḳarīn ü dem-sāz ol

408*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁰²²

1 Cān u başı yāra teslīm it yolında şadık ol
On sekiz biñ ‘ālemi görmek dilerseñ ‘aşık ol

2 Kimse idrāk etmesün keyfiyyet ü māhiyyetüñ
Ne ḥarāb-ı bāde-i ‘aşq ol ne rind-i ayık ol

3 Rāz-dān-ı ‘aşq iseñ keşf eyleme esrāruñı
Bezm-i ḥāşş-ı vaḥdet-i cānāneye tā lāyık ol

4 Diñ ḳabā-yı ḳalbüñi *ḥablü’l-metīn*-i²⁰²³ şıdık ile
Ḥazret-i Fārūḳ-veş her cüz’ ü külle fāriḳ ol

5 Reşk ide Yārī saña müşkil-pesendān-ı sūḥan
Nükte-güyān-ı ma‘ānide edīb-i fāyık ol

409*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁰²⁴

1 Her gice pervāne-āsā cüst ü cū eyler gönül
Derd idüp şem‘-i cemālün ārzü eyler gönül

2 Mū-şikāfān-ı mu‘ammā gibidür endişesi
Baḥş-i ḳıl ü ḳāl-i zülfin mū-be-mū eyler gönül

3 Şūretā ḥāmūşdur ma‘nāda bir dīvānedür
Kendü kendiyle nihānı güft ü gū eyler gönül

4 Her gice maḥrem-fürüz-ı ‘anber-ālūd olmada
Ārzü-yı ‘ıtr-ı zülf-i müşg-bū eyler gönül

5 Geh gül-i ruşsārın özler geh şemīm-i kākülin
Ārzü-senc-i ümīd-i reng ü bū eyler gönül

6 Ol gül-i gülzār-ı ḥüsnuñ ḥār-zār-ı naḥlını
Dīdenün müjgānlarıyla rüft ü rü eyler gönül

* 408:126a.

²⁰²² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰²³ ḥablü’l-metīn: sağlam ip. Kur’ân-ı Kerīm’de ; *وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا* “Hep birlikte Allah’ın ipine (İslam’a) sınıksız yapışın; parçalanmayın.” (Âl-i İmrân 3/103) buyurulmaktadır. Âyette “habl” kelimesi “hablullâh” şeklinde geçmektedir. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I, s. 475)

* 409:126a.

²⁰²⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

7 Lâleler güller gibi Yârî ‘aceb sevdâsı var
Dâyimâ der-yüze-i cām u sebū eyler gönül

410*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Nükte-i esrâr-ı ‘aşkuñ gayb-dānıdur gönül
‘Ālemüñ gencîne-i rāz-ı nihānıdur gönül
- 2 Muntazamdur silk-i tesbîh-i dūr-i tevhîd ile
Cevher-i ‘irfāna genc-i şâygānıdur gönül
- 3 Şeş cihâtı devr ider hem lâ-mekân-pervāzdur
Berr ü baħrūñ bir hümā-yı lâ-mekānıdur gönül
- 4 Gerçi bir vîrānedür kılduğça im‘ân-ı nazar
‘Ālemüñ bir ‘arş kadar āsumānıdur gönül
- 5 Çār faşl-ı dilde taşvîr-i bütân ārāste
Şanki naqş-ı kār-gāh-ı deyr-i Mānî’dür gönül
- 6 Rûz [u] şeb mihmān olur anda gelür murgān-ı ğam
Şāh-bāz-ı ‘aşkuñ eski āşiyānıdur gönül
- 7 Gül gibi hep zînet etmiş dāğlarla cismini
Bāğbān-ı derd-i ‘aşkuñ gülsitānıdur gönül
- 8 Bir gedādur kim deġişmez āfitāba sāğarın
‘Ālemüñ bir pādîşāh-ı kām-rānıdur gönül
- 9 Luţf-ı çeşm-i mestini Yârî nigāhından tıyar
Hāşılı erbāb-ı ‘aşkuñ nükte-dānıdur gönül

411*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Dildedür āyîne-i envār-ı vaħdet ey gönül
Cāndadur mihr-i cihān-tāb-ı ħaķıķat ey gönül
- 2 Serdedür sevdā-yı zülf-i şāhid-i cāh-ı emel
Gözdedür seyl-ābe-i eşk-i nedāmet ey gönül
- 3 Tendedür emniyye-i āġuş-ı vaşl-ı dilberān
Rūdadur her demde teşvîr-i ħacālet²⁰²⁵ ey gönül
- 4 Pādadur tāb olmadı pā-beste-i dām-ı hevā
Eldedür ser-rişte-i esrâr-ı ħikmet ey gönül

* 410:126b.

* 411:126b-127a.

²⁰²⁵ ħacālet:ħacālet

- 5 Dişdedür silk-i dür-i tesbîh-i zıkr-i ma' rifet
Femdedür kufi-i tılısmât-ı kerâmet ey gönül
- 6 Gûş-ı hûşuñ penbe-i ğafletle pür olmuş yine
Gûşuña girmez senüñ remz ü işâret ey gönül
- 7 Dilde esrâr-ı Ehad kalbinde efkâr-ı Şamed
Böyledür zıkr-âverân-ı genc-i vaḥdet ey gönül
- 8 Şûret-i zâhirde keşf eyler ' ulûm-ı bâḫını²⁰²⁶
Böyledür irşâd-ı erbâb-ı ṭarîkat ey gönül
- 9 Āh kim ḥ'âb-ı melâmet ser-girân itdi beni
Sende Yârî gibi olma mest-i ğaflet ey gönül

412*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²⁰²⁷

- 1 Dimem yâ Rab beni Mañşür gibi ehl-i da' vâ kııl
Beni sen mâlik-i gencîne-i esrâr-ı ma' nâ kııl
- 2 Derûnum ' ıtr-sûz-ı âteş-efrûz-ı Kelîm eyle
Zebânum ḥikmet-âmûz-ı rumûz-ı نُنْ تَرَانِي²⁰²⁸ kııl
- 3 Ne ḥaddümdür şühûd-ı²⁰²⁹ نُنْ تَرَانِي zerre-i ḥâkem
Baña tâ ' âlem-i envârdan feyz-i tecellî kııl
- 4 Beni bend eylesün ' aşkuñ beni cezb eylesün şevkuñ
Ne Mecnûn-ile hem-sâye ne ḥ'ışâvend-i Leylâ kııl
- 5 Nedîm-i ḥalvetüñ hem maḥrem-i esrâr-ı ' aşkuñ kııl
Dil-i maḥzûnumı zevk-ı vişâlûñle tesellî kııl
- 6 Odur cümle murâdâtın viren maḥlûka ey Yârî
Cenâb-ı Ḥâzret-i Feyyâz-ı Muṭlaq'dan temennî kııl

²⁰²⁶ Bu mısraın sonunda "âyin-i erkân" şeklinde bir açıklama kaydı yer almaktadır.

* 412:126b.

²⁰²⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰²⁸ len terâni: sen beni göremezsın. Kur'ân-ı Kerîm, A'râf, 7/143.Âyetin tamamı şöyledir: وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ فَإِنْ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرَاكَ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ "Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca "Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!" dedi. (Rabbi): "Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksın!" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 458-459)

²⁰²⁹ len terâni: sen beni göremezsın.

413*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —²⁰³⁰

- 1 Mest ol mestâne ol geh ‘ âkıl-ı ferzâne ol
Gâh selb-i ‘ aql u sāmān eyleyüp dīvāne ol
- 2 Neş‘e-i cām-ı ezel var-ise sende māye var
Ey gönül bir cür‘ a-ı peymāneden mestâne ol
- 3 Cümle yansun şeh-per-i eczā-yı hestī-i vücūd
Gül olunca bir çerāğ-ı ‘ aşka düş pervâne ol
- 4 Bezl-i naqş-ı hūş idüp ‘ uzlet-serāy-ı dehrde
Rūz [u] şeb tenhā-nişīn-i kūşe-i meyḥāne ol
- 5 Sen dili ma‘ mūr it vīrāne şansunlar seni
Meskenetle bu ḥarāb-ābādda vīrāne ol²⁰³¹
- 6 Mest-i yek-reng-i maḥabbet rind-i şāfī-meşreb ol
Bezm-gāh-ı ‘ işrete hem bāde hem peymāne ol
- 7 ‘ Aşğ anı mest-i melāmet eylemiş Mecnūn gibi
‘ Aqla Yārī pend kār etmez hemān dīvāne ol
- 9 Raḥş-ı āmāle sūvār olsañ rikāb-ı himmete
Pāyuñı merdāne baş ol yolda hem merdāne ol²⁰³²

414*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

- 1 Hırkaya²⁰³³ çekmiş serin bir pārsā demdür gönül
Kūşe-i vaḥdetde gūyā Şeyḥ-i Edhem’dür gönül
- 2 Hoşça tut sākī ḥazer kıl inkisārından anuñ
Meclis-i devrāna dest-āvīze-i Cem’dür gönül
- 3 Şüst ü şū etmiş dilin āb-ı ḥayāt-ı feyzden
Rāh-ı teslīm-i talebde Hızr-ı²⁰³⁴ maḥdemdür gönül
- 4 N’ola dāmād olsa rāz-ı ḥacle-i endişeye
Her gice dūşīze-i ma‘ nāya maḥremdür gönül

* 413:126b.

²⁰³⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰³¹ Hıyre-çeşmān-ı ḥasūduñ gözine vīrāne ol

²⁰³² Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

* 414:127a.

²⁰³³ Hırka:Hırka

²⁰³⁴ Hızr:Hızr

- 5 ‘ Ālemi lemḥ-i başarda garḩa-i envār ider
Şāf bir āyīne-i ḩūrşīd-i tev’emdür gönül
- 6 Ben bu ḩāletle nice āsūde-ḩāl-i zevḩ olam
Dil-rübā her cāyī dil-āvāre sersemdür gönül
- 7 Tīşe-i endīşe urduḩça çıkar Yārī güher
Bī-kerān bir kenz-i lā-yefnā-yı ‘ ālemdür gönül

415*

— . — / — . — / — . — / — . —

- 1 ‘ Ārifūñ āyīne-i nezzāre-gāḩıdur gönül
‘ Ālemūñ ḩūrşīd-tāb-ı şubḩ-gāḩıdur gönül
- 2 Görinür hep anda eşkāl-i rūsūm-ı kāyināt
Pertev-i āyīne-i şun‘ -ı ilāḩīdür gönül
- 3 Terk-i tāc u taḩt idüp bir ḩırḩaya²⁰³⁵ çekmiş serin
Mülk-i ‘ aşḩuñ hem gedā hem pādīşāḩıdur gönül
- 4 Rūz [u] şeb miḩmān olur anda gelür ḩayl-ı ğumūm
Ya‘ nī dervīşān-ı ‘ aşḩuñ ḩān-ḩāḩıdur gönül
- 5 Cezb ider ister ise bir demde ḩılıp ‘ ālemi
Bāğ-ı dehrūñ gerḩi bir kemter ğiyāḩıdur gönül
- 6 Olsa Yārī n’ola Erjeng-i nigāristān-ı nazm
Naḩş-ı ta‘ bīr-i ḩayālūñ kār-gāḩıdur gönül

416*

— . / — . / — . / — . ²⁰³⁶

- 1 Göz ağlamakda vaşluñ ider ārzū-yı dil
Bī-hūde²⁰³⁷ yerlere dökilür āb-rūy-ı dil
- 2 Dölāb gibi nālesi cūş eyleyüp döner
Devr-i revānda nağmeler itdükçe cūy-ı dil
- 3 Leylā küçükden etmiş idi zūlfine nihān
Bī-ḩāre ḩays eylemede²⁰³⁸ cüst ü cūy-ı dil
- 4 Gird-āb-ı baḩr-ı ğamda şināverlik itmede
Ġalḩide-pāy-ı cezr ü med oldı kedū-yı dil

* 415:127a-127b.

²⁰³⁵ ḩırḩa:ḩırḩa

* 416:127a.

²⁰³⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰³⁷ ḩayfā ki

²⁰³⁸ eyler iken

- 3 Şûret-i vehm ü hayâle olma âşüfte şaķın
Baķ ruķ-ı ma' nâya hem âyîne-püş ol ey göñül
- 4 Ta' n u teşnî' -i zebâna kıll şekîbâyi²⁰⁴³ siper
Sen selîmü'l-ķalb [ü] şabr-âmûz-ı hüş ol ey göñül
- 5 Merd-i ma' nâ ol dili havf u recâdan kıll beri
Mâhrem-i dîrîne-i bezm-i sürüş ol ey göñül
- 6 Çeşm ü güş ol Yârî-i mu' ciz-tırâzuñ pendine
Aç gözün diñle sözüm rind-i hamûş ol ey göñül

419*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁰⁴⁴

- 1 Gülşen-i dehri n'ola kılsa mu' attar sünbül
Komiş ' anberîne-i nâfe-i ' anber sünbül
- 2 Nice sünbül ki ' aṭâ-yı şeh-i hûbânumdur
Başum üstinde n'ola eyler ise yer sünbül
- 3 Baña gönderdi toķuz sünbül o mihr-i devrân
Oldı her biri nüh eflâke berâber sünbül
- 4 Zülf-i hoş-büyını gülşende perîşân etmiş
Güyyâ zülf-i dil-âvizine beñzer sünbül
- 5 Turre perçîn küleh-küşe-i istiğnâ' kec
Şanki bir hûb-ı siyeh-çerde dil-âver sünbül
- 6 Tâb-ı ruhsârına düşdükçe o zülf-i müşgîn
Berg-i gülden döşenür altına pister sünbül
- 7 ' Araķ-ı rûyı o gîsûlara gül-pâş olmış
Şanki cennetde olur sâķî-i kevşer sünbül

420*

__ . ___ / __ . ___ / __ . ___ / __ . ___²⁰⁴⁵

- 1 Server ol gel dergeh-i dildâra serdâr ol er ol
Merd-i ' âlemseñ eger server ser-â-ser server ol
- 2 ' İlm ile ma' lûm [u] ' âlim ol uşul-ı hikmede
' Âlim-i ' allâme ol aḥkâm-ı dehre dâver ol

²⁰⁴³ şekîbâ:şekîpâ

* 419:127b.

²⁰⁴⁴ Bir sonraki varağın kopmuş olduğunu pâyende kısmından anladığımız eserde, sözkonusu gazel nâ-tamâm gözüke de bu durum kopuk varağın elimizde bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

* 420:127b.

Bu gazel nâ-tamâm gözüke de bunun bir sonraki varağın kopuk olmasından kaynaklandığı kanaatindeyiz.

²⁰⁴⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 3 Kâr-âgâh ol serây-ı vaşla maḥrem ol dilâ
Var der-i ehl-i sülûke sâlik-i râh u der ol

421*

— — . / — . — . / . — — . / — . — ²⁰⁴⁶

- 1 Ne kişver-i vücūd ne teslīm-i tende bul
Şüret-nümâ-yı şâhid-i ma‘ nâyı sende bul
- 2 Kūfl-i ḥarem-serây-ı der-i ²⁰⁴⁷ مَنْ عَرَفَ dilin
Sa‘ y it tılısm-ı genc-i derūn u bedende bul
- 3 Her dürr-i şâh-vâr o dendâna beñzemez
Aña nazîr-i gevheri kân-ı ‘ Aden’de bul
- 4 Yūsuf-mişâl Mısr’da sultân-ı vaḳt iseñ
Ya‘ kûb-ı zârı kûşe-i beytü’l-ḥazende bul
- 5 Şor nâf-ı müşgi ‘ anber-i sârâyı turrenden
Büy-ı gül-âbı yine o gül pîrehende bul
- 6 Güyâ hilâl gibi nücūm içre devr ider
Pervâneyi dilerseñ eger encümende bul
- 7 Bir râz-dân-ı mürşid-i âgâhı Yârîyâ
Bir himmet eyle ḥıttâ-i pāk-i Yemen’de bul

422*

— . — — / — . — — / — . — ²⁰⁴⁸

- 1 Kābz u başt ehli gibi vādide ol
Geh küşāde-rüy u geh piçide ol
- 2 Luṭf u kâhr-ı dehrden olma emîn
Gâh ḥursend geh melâmet dide ol
- 3 *Ḥubbu Allah buğzu Allah* ‘ ammmdur²⁰⁴⁹
Gâh saḥt u geh rızâ verzide ol
- 4 Çekme ğam girmez’s’ele genc-i emel
Şabr kıl nâ-kām [u] vâ-küşide ol

* 421:127b.

²⁰⁴⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁴⁷ Men ‘ aref: Kim bilirse/şuuruna varırsa, kim ki bildi. Hadîsin tamamı şöyledir: مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ رَعَىٰ عَرَفَ بِهِ “Kendini bilen Rabbini bilir” Suyûtî, *ed-Dürru’l-mensûre*, 152; a.mlf. *el-Hâvî li’l-fetevâ*, II/412; Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, II, 2532); Aliyyü’l- Kârî, *Esrâru’l-merfûa*, 351; Zebîdî, *İthâfu’s-sâde*, I/453. Bu sözün Hz. Ali’ye (r.a.) ait olduğu da söylenir.

* 422:127b.

²⁰⁴⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁴⁹ Allâh’ın sevgisi ve gazabı geneldir (herkes için geçerlidir).

- 5 ...²⁰⁵⁰
Sen gerek hazz it gerek rencide ol²⁰⁵¹
- 6 Hıyre-çeşmāndan irer ‘ayn-ı zarar
Açma dāmānuñı pā-pūşide ol
- 7 Baħr-ı ‘aşk ol Yārīyā geh kūh-ı şevk
Gāh ser-geşte geh ārāmide ol
- 8 Zāhir oldı rişüñe müy-ı sefid
Şāne-i teslim ile şānide ol²⁰⁵²

423*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

.....²⁰⁵³

Çomaz geh sine-i ‘uşşāka gāhī dest-i aġyāra
O şāhīn-i şikār-āmūzı her dem lā-mekān buldum

Şegāf-ı dilde mihrūñ dīdede envār-ı ruhsāruñ
Dil-i Yārī’de ‘aşkuñ geh ‘ıyān [u] geh nihān buldum

424*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____

- 1 Her nefesni hem-dem-i rāz-ı derūnumdur benüm
Nāle ise māye-i şevk-ı cünūnumdur benüm
- 2 Derd-i ‘aşk olmasa dilde zaħm-ı ġam olur ziyād
‘Aşk-ı dāyim merhem-i dāġ-ı derūnumdur benüm
- 3 Bir bilinmez nüktedür esrār-ı ‘aşkuñ nüktesi
Aña maħrem yine ‘aql-ı zü-fünūnumdur benüm
- 4 Ğonce şanma derd-ile kan ağladı merdümлерüm
Tamlamış gülzārda bir kaçre hūnumdur benüm
- 5 Zūlmet-i peygüle-i hayretde kaldumsa ne ġam
Meş‘al-i nūr-ı ilāhī reh-nümūnumdur benüm
- 6 Bir elümde tāze gül bir elde cām-ı erġuvān
Bezm güyā güleşen-i cennet-nümūnumdur benüm²⁰⁵⁴

²⁰⁵⁰ Birinci mısra boş bırakılmıştır.

²⁰⁵¹ Şabr kıl nā-kām [u] vā-kūşide ol

²⁰⁵² Beytin der-kenarında “şāniden; çaramak” yazılı bir izāh kaydı yer almaktadır.

* 423:128a.

²⁰⁵³ Bir önceki varak kopuk olduğu için gazelin baş tarafı noksandır.

* 424:128a.

²⁰⁵⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 7 Ben ki Yārī ol Süleymān-ı ma‘ānī-perverem
Mūrçe-i tāb-ı ‘adū zār u zebūnumdur benüm

425*

. . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Şoḥbet-i vaşluña dil olsa nedīm
Kılmaya yād-ı ‘ayş-ı ḥuld-ı na‘īm
- 2 Çāšnī-i zülāl-i vaşluñdan
Eylesüñ teşnegāna luṭf-ı ‘amīm
- 3 Tā dem-i ḥaşre dek olur reyyān
Her biri olsa teşnegān-ı elīm
- 4 Būs-ı taḳlīb-i ferş-i dergāhuñ
‘Āşıka virdi ḳadr-i cāh-ı ‘azīm²⁰⁵⁵
- 5 Dürr-i vaşluña müşterī olalı
İsteyen oldu eşk ile pür-sīm
- 6 Zāhir oldu tenümde ‘aşḳuñdan
Sırr-ı²⁰⁵⁶ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ
- 7 Anda aḥkām-ı sāl-i ğam merḳūm
Ṭab‘um oldu şaḥīfe-i taḳvīm
- 8 Yārī vaḥdet-nişīn-i zıkr oldu
Bu durur muḳteżā-yı ṭab‘-ı selīm

426*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 ‘Aşḳ anuñçün sūz-nāk eyler ten-i ğam-perverüm
Tütüyā-yı dīde-i ḥürşīd ide ḥākisterüm
- 2 Berḳ-i āhum anı da ḥākister-i sūzān ider
Eyler isem taḥta-i elmāsdan ger pisterüm
- 3 Ḳorḳarın āyīnede ‘aksi ta‘aşşuḳ eyleye
İstemem baḳduğını mir‘āte ol meh-peykerüm

* 425:128a.

²⁰⁵⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁵⁶ yuḥyī'l-‘izāme vehiye ramīm: şu çürümüş kemikleri diriltecek.Kur’ân-ı Kerīm, Yâsîn, 36/78. Âyetin tamamı şöyledir: وَصَرَّبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ "Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diyor." (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C.I V, s. 453)

Bu mısraın vezni aksamaktadır.

* 426:128a-128b.

- 4 Ben ölüsem küşe-i mey-ḥānede rindān-ı ʿaşk
Ḥūn-ı eşk-ile sifāl-i derdümü etsün serüm
- 5 Tāc u taḥṭı²⁰⁵⁷ n'eyleyem genc-i der-i meyḥānede
Bir gedāyam kim degişmem āfitāba sāğarum
- 6 Giderek ḥāşşiyet-i ʿaşk-ile Yārī göresin
Ḡonce-i gülzār ola kānūn-ı dilde aḥkerüm

427*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ ²⁰⁵⁸

- 1 Ḥumār-ı ye's-i merām-ile gerçi perverdem
Şarāb-ı himmet ile līk neşve-perverdem
- 2 ʿAcūz-ı baḥtuma der-zīr-i imtinān olamam
Eger felekden umarsam ümīd nā-merdem
- 3 Ol āfitāb-ı cihān-tāb-ı kām-rān-iken
Ne ḥāldür yine tih-mānde zerre-i gerdem
- 4 Ne toğdı mihr-i kerem ne nesīm-i şubḥ-ı himem
O berg-i sebzini pejmürde eylemiş verdem
- 5 Bir āfitāb-ı kerem yok ki eyleye ḥandān
O gülbünem ki semūm-ı ḥazān-ile zerdem
- 6 Küşāde-dest olamam her le'im-i zerrāka
Ḡinā-yı kalb ile müstağnī-i cüvān-merdem
- 7 ʿAceb mi noḡta-i pergār²⁰⁵⁹ olsam ey Yārī
Mişāl-i mışra^ʿ-ı tazmīn miyānede ferdem

428*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ ²⁰⁶⁰

- 1 Nice çıkar aña her leng-pāy-ı ḥod-bīnüm
Bülend-mertebedür pāy-gāh-ı temkīnüm
- 2 Senüñle olmayıcaḡ ḥār-zār-ı ğurbet olur
Eger ki berg-i gül eginde olsa bālīnüm
- 3 Dem-ā-dem olmada her kaṭre ḥūnī-efsürde
Mişāl-i pençe-i mercān çeşm-i ḥūnīnüm

²⁰⁵⁷ taḥṭı:taḥṭı

* 427:128a.

²⁰⁵⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁵⁹ mevḥūme

* 428:128a.

²⁰⁶⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 4 Gözine yekdire her ānda cām-ı hūrşīdi
Benüm o rindedür ancağ cihānda taḥsīnüm
- 5 Ne baḥta eyleyeyin i' timād ne felege
Budur zamānede kendümle ſimdi taḥmīnüm
- 6 Nesīm-i nuḥkum ile her gün açılır Yārī
Mişāl-i ğonce-i nev-bāde nazm-ı rengīnüm

429*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Ğam-ı ' aşkuñla bu ſeb nāle-i ſeb-gīrler çekdüm
Sipihruñ ğuşına ſad perde-i te'şīrler çekdüm
- 2 Çıkar eflāke her ſeb zabı olınmaz ejder-i āhum
Aña sūz-ı dilümden āteşīn zencīrler çekdüm
- 3 Göreydi reşk iderdi Ķahramān-ı ğamze-i mestüñ
Senüñ meydān-ı ' aşkuñda nice ſemşīrler çekdüm
- 4 Ben ol mūr-ı za' ifem pīşe-zār-ı ' aşğda ammā
Kemend-i dūd-ı āhumla hezārān şīrler çekdüm
- 5 Tavāf-ı kūyuñ itdükçe kemend-i āh-ile Yārī
Senüñ gibi nic'āhū-yı ḥarem naḥçīrler²⁰⁶¹ çekdüm

430*

_ _ . / . _ . _ / . _ _

- 1 Ḥayrān-ı ḥaṭ u ' izāruñ oldum
Āşüfte-i nev-bahāruñ oldum
- 2 Murğ-ı dili bend-i zülfüñ itdüñ
Pür-düḥte-i ſikāruñ oldum
- 3 Gelsün deyü dīdeye ḥayālüñ
Mīnnet-keş-i intizāruñ oldum
- 4 Zülfüñle ta' alluğum kesildi
Ġurbet-zede-i diyāruñ oldum
- 5 Mir'āt-ı dili ſikeste itdük
Şad-pāre-i inkisāruñ oldum
- 6 Ey ſem' -i ſeb-i ḥarīm-i rāzum
Pervāne-i ſu' le-dāruñ oldum

* 429:128b.

²⁰⁶¹ naḥçīr:naḥcīr

* 430:128b-129a.

- 7 Ey zülfi nesīm-i şubḥ-ı sevdā
Mecnūn gibi bī-ḳarāruñ oldum
- 8 Ey sākī-i cür‘ a-nūş-ı keşret
Ḥamyāze-keş-i ḥumāruñ oldum
- 9 Hīç düşmedi pertev-i nigāhuñ
Ben sāye-i reh-güzāruñ oldum
- 10 Üftāde be-dām-ı nām u nengüm²⁰⁶²
Vā-mānde-i i‘ tibāruñ oldum
- 11 Biñ ‘ aşıḳa i‘ tizār idersin
Ben düşmen-i i‘ tizāruñ oldum
- 12 Bir gün dimedüñ ki ḳande Yārī
Āvāre-i rūzigāruñ oldum

431*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²⁰⁶³

- 1 Tehidür sīm ü zerden gerçi ceyb ü dest ü dāmānum
Velī pürdür ğmā-yı cevher-i himmetle hemyānum
- 2 Virürdi nāf-ı zülf-i yār gibi būy-ı şevḳ-āmiz
Açarsam cür‘ a-dān-ı sīneden esrār-ı pinhānum
- 3 Güşād it dāğ-ı sīneñ deyü emr etse baña ol şāh
İner pīrāmen-i dāmāna dek çāk-i girībānum
- 4 Ḳarīn-i kevkeb-i sa‘ dü’l-su‘ üd-ı himmet olmaz mı
Ṭulū‘ -i necm-i bahtumla ḳırān-ı mäh-ı tībānum
- 5 Burūc-ı mihr ü mähı devr ider her rüz u şeb Yārī
Hümā-yı ṭab‘ -ı gerdün-āşiyān-ı tiz-cevlānum
- 6 İlähī rāz-dān-ı nükte-i sırr-ı nihān eyle
Mu‘ ammā gibi fetḥ olsun rumūz-ı nām u ‘ unvānum

432*

. ____ . ____ / .. ____ / . ____ . ____ / .. ____²⁰⁶⁴

- 1 O turreler kim ide ḳaşd-ı ‘ azm-i ḥıṭṭa-i Şām
Metā‘ -ı²⁰⁶⁵ rāḥile-bendānı ola ‘ anber-i ḥām

²⁰⁶² Ḥāk-i ḳadem eyledüm vücūdum

* 431:128b.

²⁰⁶³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 432:128b.

²⁰⁶⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁶⁵ Ḳaṭār-ı

- 2 Gören şanur anı havrâ vü şân-ı cennetdür
Harîm-i bâğda ol kebk eyledükçe hırâm
- 3 Dirîğ o serv-ğad-i mûmiyânı güm-râhân
Ki bir kı1-ile yeder kendüsine eyler râm
- 4 O deñlü söyledi Manşûr şıdğ-ı da' vâsın
Tamâm itdi ser-i dârda sözini tamâm
- 5 Qalur mı dil yine nâdide kâm ey Yârî
Olur mı kâm-revâ-yı cihân dil-i nâ-kâm
- 6 Neşât-bağş ola keyf-i rañık-i mazmûnı
Göreydi neşve-i şahbâ-yı nazmum 'ârif-i câm

433*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Kâş tende şad hezârân dide peydâ eylesem
Günde biñ kez mihr-i ruhsârûñ temâşâ eylesem
- 2 Ğamze cäsüs-ı nağardur tîğini der-kâr ider
Bir nigâh-ı luğfin ol şûhuñ temennâ eylesem
- 3 'Arz-ı didâr itmez ol mâh-ı cihân-ârâ yine
Tîr-i âhuñ menzilin evc-i şüreyyâ eylesem
- 4 Sûz-ı âhum anı da ħâkister-i süzân ider
Ħâlûmi perr-i semender üzre inşâ' eylesem
- 5 Çekdüğüm âlâmı Yârî cümle rûz-ı ħaşrde
Bağt-ı vârunla felekden anı da' vâ eylesem

434*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Kâş didüm reh-güzârûnda senüñ pâ eylesem
Bârî ol tağrîb ile ħüsnüñ temâşâ eylesem
- 2 Vağtidür şevğ-ı leb-ile ol bütüñ mey-ğânede
Cübbe vü destârı rehn-i câm-ı şahbâ eylesem
- 3 Baña ħiç râm olmaz ol vağşî ĝazâl-i şive-kâr
Nice yıllar Qays-veş gül-ğeşt-i şağrâ eylesem
- 4 Ol dür-i yektâ bulunmaz sâñil-i âmâlde
Qatre-i seyl-i sirişküme mevc-i deryâ eylesem

* 433:129a.

* 434:129a-129b.

- 5 Nice mümkündür naẓar āyīne-i ruḥsāruña
Her ne deñlü dīde-i giryānı bīnā eylesem
- 6 Bī-tekellūf açılır luḥf ile ey Yārī baña
Ol gül-i nev-resteyi meclisde tenhā eylesem

435*

. ____ / . ____ / . ____²⁰⁶⁶

- 1 Ezelden mest ki ferzāne gördüm
Seni şimdi gönül dīvāne gördüm
- 2 Çekersin rûz u şeb zencir-i zülfin
Seni ey dil ‘aceb dīvāne gördüm
- 3 Dükenmez hīç senüñ sūz-ı derūnuñ
Maḥabbet şem‘ine pervāne gördüm
- 4 Derūnuñ genc-i Ḳārūn zann iderdüm
Seni ammā ‘aceb vīrāne gördüm
- 5 Ezelden āşinā idüñ benümle
Niçün şimdi seni bī-gāne gördüm
- 6 Bilelden kendümi Yārī cihānda
Şarāb-ı ‘aşḳ ile mestāne gördüm

436*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____

- 1 Cān mı yā rūḥ mıdur ḥüsnini ta‘ bir idemem
Ḥāşılı şeklini bir vech ile taşvīr idemem
- 2 Berḳ-i āteş-figenem şa‘ şa‘ a-ı āhum-ile
Bü’l-‘acebdür yine bir zerreye te‘şir idemem
- 3 Ḳulzüm-i ma‘ rifetem sāḥili emvāc-ı güher
Gāyet-i²⁰⁶⁷ lücce-i endişemi taḳrīr idemem
- 4 Dildedür nāfe-i ser-beste-i esrār-ı Ḥudā
Cān dimāğın yine ol bûy ile ta‘ ḫīr idemem
- 5 O nedīm-i ḥarem-i bezm-i şühūdum farzā
Dildeki mā-ḥaşal-i nükteyi taḳrīr idemem

* 435:129a.

²⁰⁶⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 436:129b.

²⁰⁶⁷ Ḥikmet-i

- 6 Tab'um ol āyīne-i gītī-nümādur Yārī
Tāb-ı hūrşīd ü mehi hīç añā tanzīr idemem

437*

— . / . — . / . — . / . — .

- 1 Bir zerrede hūrşīd-şīfat nūr-ı Mecīdem
Bir āyīnede şūret-i meclā-yı ümīdem
- 2 Fetḥ eyleyemez rāz-ı dilin 'uḳde-güşāyān
Gencīne-i ser-beste-i esrāra kilīdem
- 3 Yoḳ ravza-i cennet gibi āsīb-i ḥazānı
Ol gülbün-i gül-ḡonce-i gülzār-ı ümīdem
- 4 Aḳmaz dem olur sūziş-i tāb-ı cigerümden
Efsürde-i ḥün-ābe iden dīde-i bīdem
- 5 Mirriḥ benem mihr benem şubḥ-ı beyāzem
Geh sürḥ u gehī zerd ü gehī verd-i sefidem
- 6 Yārī benem ol cür' a-keş-i meclis-i cāmı
Hem tıfl-i sebaḳ-ḥ'ānem ü hem pīr-i mürīdem

438*

— . — . / — . — . / — . — . / — . — .²⁰⁶⁸

- 1 Naḳş-pīrā-yı heyūlā-yı maḥabbetdür sözüüm
Ya' nī erjeng-i hüner-zā-yı maḥabbetdür sözüüm
- 2 Nefḥa-i rūḥ-ı ḥayāt-ı cāvidānı baḥş ider
Feyz-i enfās-ı Mesīḥā-yı maḥabbetdür sözüüm
- 3 Müntic olur ḥādişāt-ı dehre her bir nüktesi
'Ālem-i şuḡrāda kübrā-yı maḥabbetdür sözüüm
- 4 Tūṭī-i nāzük-dilem āyīne-i idrākden
Nuṭḳ-āmūz-ı şeker-ḥā-yı maḥabbetdür sözüüm
- 5 Mest olur kim neşvesinden şūḥ-ı şehr-āşūblar
Sāḡar-ı leb-rīz-i şahbā-yı maḥabbetdür sözüüm
- 6 Tār u pūdın eylemiş nessāc-ı ḥikmet nūrdan
Āfitāb-ı²⁰⁶⁹ reng-i²⁰⁷⁰ kālā-yı maḥabbetdür sözüüm

* 437:129b.

* 438:129b.

²⁰⁶⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁶⁹ Āfitāb-ı:Āfitābı

²⁰⁷⁰ Mihr-i şubḥ-efrūz-ı

- 7 ‘ Aḳd-i lü’lü-yi şüreyyā gibi tāb-efrūz olur
Silk-i nūr-ı dürr-i yektā-yı maḥabbetdür sözüm
- 8 Cezr ü med-ḥīz olsa her bir ḳaṭresi dūr-pāş olur
Bir dükenmez mevc-i deryā-yı maḥabbetdür sözüm
- 9 Reşk ider Yārī aña endīşe-kārān-ı²⁰⁷¹ sūḥan
Feth olunmaz bir mu‘ ammā-yı maḥabbetdür sözüm
- 10 Güft ü gūy-ı nāzüki meftūn²⁰⁷² ider ehl-i dili
Özge maḥbūb-ı dil-ārā-yı maḥabbetdür sözüm

439*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Gelün leṭāfet-i rūz-ı bahārı söyleşelüm
Hevā-yı ḡonceyi şevḳ-ı hezārı söyleşelüm
- 2 Biraz da sürdügimüz zevḳ u ‘ işreti añalum
Yeter ḡam-ı felek-i nā-bekārı söyleşelüm
- 3 Gel ey gül-i ḥarem-i bāḡ-ı āşināyī gel
Senünle bunca geçen rūzigārı söyleşelüm
- 4 Hevā-yı verd-i maḥabbet şikeste itdi anı
Gelün ‘ ilāc-ı dil-i bī-ḳarārı söyleşelüm
- 5 Ne oldı bā‘ iş-i terk-i vücūd-ı Ferhād’a
Hem ‘ aks-i zezeme-i kūh-sārı söyleşelüm
- 6 Çemende bülbül ile hem-zebān olup Yārī
Gül-i şüküfte-i ruḥsār-ı yārı söyleşelüm

440*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Şarıldum ḳadd-i yāra mest-i la‘ l-i dil-firīb²⁰⁷³ oldum
Nihāl-i gülbün-i nāz üzre gūyā ‘ andelīb oldum
- 2 Tıtışdı dāḡ-dār-ı sīne yer yer bād-ı āhumla
Meger āteş-fürüz-ı ḥırmen-i şabr u şekīb oldum
- 3 Göñül ḳaldı ser-i kūyuñda dīde rāh-ı ḥasretde
İki yārümden ayrıldum ḡarīb oldum ḡarīb oldum

²⁰⁷¹ müşkil-pesendān-ı

²⁰⁷² belā

* 439:130a.

* 440:130a.

²⁰⁷³ zevḳ-ı āḡūşa ḳarīb. zevḳ-ı āḡūşa: devlet-i vaşla.

- 4 Şarāb-1 la⁶ lūñ umdum dest-i sākī-i nigāhuñdan
Yine²⁰⁷⁴ dārū'ş-şifā-yı ğamda muhtāc-1 ṭabīb oldum
- 5 Geh eyyām-1 vişālūñ görmişüm geh sāl-i hicrānuñ
Muḥaşşıl dergehūñde geh ba⁶ id [ü] geh ḳarīb oldum
- 6 Hevā-yı ⁶ aḳla uydum zūlfine dil virdüm ey Yārī
Hümā-pervāz iken pā-beste-i dām-1 firīb oldum

441*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Oldı cihān nev-rūz-ile reşk-i gülistān-1 İrem
Enfās-1 ⁶ İsā'dan urur ezhār-1 gülşen cümle dem
- 2 Nev-rūz u ⁶ id eyyāmıdır ⁶ ayş-1 medīd eyyāmıdır
Güft [ü] şinīd eyyāmıdır güftāra gel ey ğonce-fem
- 3 Firdevs olmuş her maḳām muğ-beçenūñ²⁰⁷⁵ destinde cām
Bu demde mi olur müdām rāḫat-resān-1 rūḫ-1 Cem
- 4 Bu rūz yümn-efrūz dur baḫt-1 emel firūz dur
Ārāyiş-i nev-rūz dur elde gerekdür cām-1 Cem
- 5 Gül ḳormuş eyvānın yine açmış girībānın yine
Zūlf-i perīşānın yine sūnbüller etmiş ḫam-be-ḫam
- 6 Her lālenūñ cām-1 Cem'i mest eylemez mi ādemi
Gül gibi açmış ⁶ ālemi feyz-i nesīm-i şubḫ-dem
- 7 Bir feyz irmiş bülbüle ⁶ anber şaḳar bezm-i güle
Virmiş dimāğ-1 sūnbüle ebr-i bahārı tāb-1 şem
- 8 Oldı şükūfeyle zemīn reşk-i nigāristān-1 Çīn
Bir pirehenle yāsemīn gülşende maḫbūb-1 ḫarem
- 9 Yārī bu nazma bī-sebeb taḫsīn ederler cümle hep
Siḫr-āferiyān-1 ⁶ Arab reşkīn-ṭırāzān-1 ⁶ Acem²⁰⁷⁶
- 10 Feryāda gelse ⁶ andelīb dillerde ḳalur mı şekīb
Nev-rūz ola ⁶ ide ḳarīb el-ḫaḳḳ ⁶ aceb ferḫunde-dem

²⁰⁷⁴ Meger

* 441:130a-130b.

²⁰⁷⁵ muğ-beçe:muğ-peçe

²⁰⁷⁶ Hem siḫr-gūyān-1 ⁶ Arab hem nükte-suḫān-1 ⁶ Acem. siḫr:pāk.

442*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁰⁷⁷

- 1 Her sözüñ gerçi hayât-ı cavidânumdur benüm
La' lüñ ammâ sinede rûh-ı revânumdur benüm
- 2 Anda bitmiş anda olmuş anda bulmuş reng-i rû
Nahl-i kıddüñ bâğ-ı cânda erğuvânumdur benüm
- 3 Sen bilürsin nükte-i ser-beste-i esrârımı
Ġayrlar bî-gâne-i râz-ı nihânumdur benüm
- 4 Ben nice setr etmeyem râz-ı şegâf-ı sînemi
Nâfe-i büyâ-yı hûn-ı rüdegânumdur benüm
- 5 Lâle gibi tâze çıkmış dâğlar sînemde tâ
Gülleri tâze açılmış gülsitânumdur benüm
- 6 Ol hümâ-yı lâ-mekânem sâye şalmam ' aleme
Āsumân-ı evc-i himmet âşiyânumdur benüm
- 7 Şûretâ hâmüş-ı bezm-i ma' nâyam Yârî velî
Elde hâmem bir sühan-ver tercemânumdur benüm

443*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁰⁷⁸

- 1 Göñlümi ol turre-i merğüle meftûn eyledüm
Fikr-i dūr-â-dūr-ile kendümi Mecnûn eyledüm
- 2 Ol şeh-i iklim-i hüsnuñ vaşlını kıldum taleb
Ārzü-yı genc-i bād-âverd-i Qârûn eyledüm
- 3 Ġarq-ı hûn gördüm şehîd-i gamze-i hûn-rîzini
Mevc-i gird-âb-ı nigâh-ı hayretüm hûn eyledüm
- 4 Hâmemüñ ince hayâlin mû-şikâfân reşk ider
Zülfinüñ her müyına bir şi' r-i mevzûn eyledüm
- 5 'Aqla uydum zülfine bend eyledüm Yârî anı
Bu dil-i dîvânenüñ hâlin dige-gûn eyledüm

* 442:130a.

²⁰⁷⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 443:130a.

²⁰⁷⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

444*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Bu tengnā-yı dehrde muḥaḳḳar u dūnem
Ne deñlü cevır iderse zāmāne memnūnem
- 2 Egerçi şūret-i zāhirde bir teḥi-destūm
Velik tab^ç -ı güher-pāşum-ile Ḳārūnem
- 3 Sebaḳ-ṭırāz-ı kütüb-ḥāne-i ‘ Alī Sīnā
Hikem-nüvāz-ı şifā-ḥāne-i Felāṭūnem
- 4 Hümā-yı tab^ç uma yetmezken āşiyāne-i çarḥ
Ne hāldür ki giriftār-ı dām-ı gerdūnem
- 5 Gören derūnumı vīrāne zann ider ammā
Cevāhir-i hūner-i ma^ç rifetle meşḥūnem
- 6 Cemāl-i şāhid-i ma^ç nāya ‘ āşıḳum yoḥsa
Ne ḥūsn-i tal^ç at-i Leylā ne ‘ aşḳ-ı Mecnūnem
- 7 Elümde cām-ı şafāyı bıraḳmam ey Yārī
Cihānda mālīk-i tāç-ı ser-i Ferīdūnem

445*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Ben senūñ bir baḡrı yanmış ‘ āşıḳ-ı nālānuñam
Derd çekmiş cevır görmüş zār u ser-gerdānuñam
- 2 Sen şeh-i mesned-nişīn-i milket-i ḥūsn ü bahā^ç
Ben ḳapuñda bir gedā-yı bī-ser ü sāmānuñam
- 3 Her ne deñlü çīn-i ebrū gösterüp nāz eyleyeseñ
Ben senūñ meftūnuñam mecnūnuñam hayrānuñam
- 4 Biñ başum olsa seni bir görmege olsun fedā^ç
Var ḳıyās eyle ne deñlü bende-i fermānuñam²⁰⁷⁹
- 5 Sen gerek öldür gerek dirgür men[i] üftādeñi
Ben Ḥalīlem rāh-ı ‘ aşḳuñda senūñ ḳurbānuñam
- 6 Yūsuf^ı Ya^ç ḳüb-ı miḥnet-dīde güm-geşt^ı itmeden
Nice yıllar ben esīr-i külbe-i aḥzānuñam²⁰⁸⁰

* 444:130b.

* 445:130b.

²⁰⁷⁹ aşḳuñıa ḳurbānuñam

²⁰⁸⁰ aḥzān:aḥzān

- 7 Nice dermān eylesün bī-çāre Yārī derdine
Küşte-i şemşīr-i nāz u nāvek-i müjgānuñam

446*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁰⁸¹

- 1 Bir oñulmaz derddür dilde cünün-ı şevķ u bīm
Bunda sıǵmaz fikr-i dūr-ā-dūr-ı sevďā-yı ĥakīm
- 2 Görinür her pāresinde yine envār-ı ruĥuñ
Eylesüñ āyīne-i ĳalbüm eger şad-pāre nīm
- 3 Cismi ĥākister olunca sūz-ı cāna şabr ider
Şem^c-i ‘aşķa yanmadın pervānemüz olmaz saķīm
- 4 Zehr-i ĳahr-ı dehr Yārī’ye n’ola kār etmese
Şabr dirler sīnede bir māye var çekmez elīm
- 5 Bir nefes āmālūñ için biñ niyāz etseñ eger
Va^c d-i ‘urķūbiyyesin şad sāl ider çarĥ-ı le’īm

447*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___²⁰⁸²

- 1 Üftāde-pāy-ı na^c l-i süm-i esb-i nāzuñam
Fitrāk-bend-i bend-i kemend-i niyāzuñam
- 2 Her nağme eyledükçe çekersin bir āh-ı germ
Ben girye-rīz-i gūş-zed-i sūz u sāzuñam
- 3 Her āh eyledükçe yakarsın vücūdumı
Pervāne-i fütāde-i sūz u güdāzuñam
- 4 Hevdec-nişīn-i ĳāfile-sālār-ı ‘aşķuñam
Maĥfil-tırāz-ı rāhile-bend-i Ĥicāzuñam
- 5 Sen ol hümā-yı çarĥ-nişīn-i ĳurürsın
Ben bir ĳarīb baĥtı remānīde bāzuñam
- 6 Yārī-i rāz-dān-ı emīnem visālūñe
Her şeb nedīm-i maĥrem-i esrār-ı rāzuñam

* 446:130b.

²⁰⁸¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 447:130b.

²⁰⁸² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

448*

.. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Gül ü bülbül hurûşdur gönlüm
Şem^ç [ü] pervâne cûşdur gönlüm
- 2 Ğarķ olur atresinde baħr-ı muħi
Bād-ı tūfān-ħurūşdur gönlüm
- 3 Lālezār-ı bahārdur sīnem
Dāĝ-ı āteş-fürūşdur gönlüm
- 4 Reşki yok perniyān u dībāya
 Ārif-i ħırķa-pūşdur gönlüm
- 5 Güle baķmam hezārı diñleyemem
Gerçi sad eşm ü gūşdur gönlüm
- 6 Bülbülem  arş āşiyānumdur
Hem-zebān-ı sūrūşdur gönlüm
- 7 Kimseye rāzın eylemez ifşā'
Genc-i ĝamda ħamūşdur gönlüm
- 8 Hāne-zād-ı cünūnam ey Yārī
Düşmen-i ehl-i hūşdur gönlüm

449*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

- 1 Saña el virmiş iken baħt  ālī-şānī sultānum
Diriĝ etme elüñden geldüĝi iħsānı sultānum
- 2 Yıķılmış aşr-ı himmetdür bozılmış genc-i ħikmetdür
Ne var ma^ç mūr iderseñ ħāır-ı vīrānı sultānum
- 3 Dil-i bīmāra olmaz mı müdāvā şerbet-i la^ç lüñ
Esürge pister-i ĝamda dil-i nālānı sultānum
- 4 Göreydüñ are are rīziş-i ħūn-ābe-i eşmüm
Eliñe almaz idüñ sübħa-i mercānı sultānum
- 5 Vişālüñ va^ç de etmişdüñ bu ben yār-ı vefā-dāra
Unutma itdügüñ ol  ahd-ile peymānı sultānum
- 6 Ne ķil ü ķāl ider mūy-ı miyānuñ yazmada Yārī
Olur hep mū-şikāfān-ı hüner ħayrānı sultānum

* 448:131a.

* 449:131a.

450*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Şarāb-ı māye-i rūḥ-ı revān Cem'dür Cem
Müdām nüş idegör kim zebān demdür dem
- 2 Gül-i 'izāruñı şebnem gibi ider sīr-āb
Sirişk-i dīdeden olan revān nemdür nem
- 3 Demir de olsa erir āteş-i zebānından
Ḥasūd-ı tīz [ü] ḥadīdü'l-lisān kemdür kem
- 4 Çıkarma leblerüñ ağzından ey şeker-güftār
Bu telḥ-kāma mezāk-ı dehān emdür em
- 5 Cihānda öyle muşāḥib olur mı ey Yārī
Senüñ nedīmüñ olan her zamān ğamdur ğam

451*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __²⁰⁸³

- 1 Murğ-ı dili o zülf-i perīşāna baĝladum
Ḥabs-i kafes idüp anı zindāna baĝladum
- 2 Gördüm ki 'aql-ı yār degül kendü kendiye
Uşlana deyü ṭurre-i cānāna baĝladum
- 3 Ṭümār-ı nāme-i ḥaṭ-ı 'anber-nişāruñı
Ta' vīz-i cān deyü girībāna baĝladum
- 4 Ol nāf-ı müşg-perver-i zülf-i siyāhuñı
Çok cān içinde rişte-i şiryāna baĝladum
- 5 Fikr-i lebiyle ṭurmaz aḫar ḥūnı dem-be-dem
Bir al perde dīde-i giryāna baĝladum
- 6 Yārī ḳo fikr-i²⁰⁸⁴ ḥaṭṭı ile sen muḳayyed ol
Ben göñlümi o kākül-i fettāna²⁰⁸⁵ baĝladum

* 450:131a-131b.

* 451:131a.

²⁰⁸³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁸⁴ 'iḳāl-ı

²⁰⁸⁵ o zülf-i perīşāna

452*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ²⁰⁸⁶

- 1 Ne t̄ab-d̄ar göre env̄ar-ı r̄yuñ iki gözüm
Ne görse etmeye sür̄-āb-ı h̄uy-ı şerm yüzüm
- 2 Tebessüm etse o seyyāre-t̄ab-ı dendānuñ
Hezār lü 'lü-yi yektā şaçardı bāğda üzüm
- 3 Cemālüm aya şebīh itdi deyü küsmişsin
Ya kime benzedeyüm ben seni ay iki gözüm
- 4 Senüñle eyler iken zev̄k-ı bezm-i tenhāyī
Bir ān vişālūñi etsem recā' geçerdı sözüm
- 5 Dem-i vişāl ola āmāde bend-i şalvārı
Hemān o 'ağd-i girih-gīr ola iki çözüm
- 6 Çadehde bāde h̄abāb-āver ise ey Yārī
Leb-i edeble anı içegör bir iki sözüm

453*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 T̄ab-ı h̄urşīdi görüp alsam ele s̄āğar-ı Cem²⁰⁸⁷
Cem ü İskender'añup alsam ele s̄āğar-ı Cem
- 2 'Anberīn t̄urrelerüñ b̄uyın idüp istişmām
Dil-i āşüfte-i sevdā-zede oldı sersem
- 3 Pīçiş-i zūlfüñi taraf-ı külehüñde göreli
Oldı zencīr-i cününüm yine bend-i muhkem
- 4 Pisteri cennete dönmiş yatur 'uryān o melek
Nice şabr eylesün Allāh'ı severseñ ādem
- 5 Reşk iderler sebak-ı nazmuñ oğunsa Yārī
Nükte-ḡüyān-ı 'Arab nādire-sencān-ı 'Acem

454*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

- 1 Seng-i cününü şīşe-i iqbāle urmuşam
Dest-i sükünü s̄āğar-ı āmāle urmuşam

* 452:131a.

²⁰⁸⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 453:131b.

²⁰⁸⁷ Görinür āyīne-i cāmda 'ağs-i 'ālem

* 454:131b.

- 2 Hālūmi ‘arz etmedüm²⁰⁸⁸ aña bilinmedi
Mühr-i sükūtı nāme-i icmāle urmuşam
- 3 Hāll olmadı mu‘akkad-ı ser-rişte-i cünūn
Engüşt-i ‘aqlı ‘uqde-i eşkāle urmuşam
- 4 Keşf olmadı rumūz-ı künūz-ı cihāniyān
Dendānumı meḥāsin-i eşğāle urmuşam
- 5 Engise düşdi düşmedi lehyāna noḳtası
Çok kur‘a gerçi tahta-i remmāle urmuşam
- 6 Yārī bir iki ḍarbetüm olmadı kār-ger
Şemşīr-i āhı gerden-i erzāle urmuşam²⁰⁸⁹

455*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Gāh ḥürşīd-i cihān-tāb gibi pür-nūram
Gāh bir zerrede ḥürşīd iken meştūram
- 2 Sitem-i dehr-ile bir hālete vardum farzā
Yalñuz derd-i dilūmden ne ḳadar rencūram
- 3 Şīşe-i ḥātırum alsam elime bir laḫza
Görürem anda yine kend’özümü meksūram
- 4 Devr ider şem‘-i tecellā-yı cemālūñ dil-i zār
Şanki pervāne-i pür-sūḫtegān-ı Tūram
- 5 Dilde sevdā-yı ḫaṭuñ dīdede envār-ı ruḫuñ
Gūyiyā maṭla‘-ı şubḫam ya şeb-i deycūram
- 6 Benem ol nāle-künān-ı seḫer-i bīdārī
Ne çerāğ-ı dem-i şubḫam ne şeb-i şeb-kūram
- 7 Keşf-i rāz eylemedi ḳaldı nihān esrārı
Tercemān-ı ḫaber-i rāz-ı dil-i Maşşūram
- 8 Bir zamān ḡāşiye-ber-düş idi Yārī şimdi
Ey şeh-i ḫüsn rikāb-ı ḳademūñden dūram
- 9 Bilürin bende olan cürm-i günāhum ammā
Pādişāhā kerem ü raḫmetūñe maḡrūram

²⁰⁸⁸ Tağfil üzredür derūnum

²⁰⁸⁹ Şad püşt ü pā zamāne-i muḫtāle urmuşam

* 455:132a.

456*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Gül-i ümîd açıldı gelün şafâ' idelüm
Hâzân-ı²⁰⁹⁰ köhne bahâr-ı gamı hebâ idelüm
- 2 Füsûn ile yere tâ âfitâbı indürelüm
Cihâna bir kadeh-ile bütün şalâ' idelüm
- 3 Ne rûz mihre ne şeb mâha kalmasun hâcet
Çerâğ-ı mihr gibi dehri rûşenâ idelüm
- 4 O şûha nakd-i dil ü câmı bezle-senc idelüm
Düyünümüzi kemâ yenbağî edâ' idelüm
- 5 Cebîn-i hîâhişi sürme liyâma ey Yârî
Der-i Kerîm-i 'ağâ-bağşa ilticâ' idelüm

457*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Hâvâdiş-i sitem-i rûzigâra şabr idelüm
Melâlet-i ğam-ı encâm-ı kâra şabr idelüm
- 2 Dağı ne şekle koyar rûzigâr-ı ğaddârı
Müneccimân-ı dürûğ iftihâra²⁰⁹¹ şabr idelüm
- 3 Dağı ne perdeden eyler uşûl 'aceb bilsek
Hevâ-yı tâlî' -i nâ-sâz-kâra şabr idelim
- 4 Anuñ da âh u enîni gülün cefâsından
Terâne-i ğile-rîz-i hezâra şabr idelüm
- 5 Çemende destimüze lâle gibi câm aluruz
Bir iki gün eşer-i nev-bahâra şabr idelüm
- 6 Gül-i ümîdimüz ey Yârî bâğ-ı âlemde
Açılmadıysa ne ğam zağm-ı hâra şabr idelüm

458*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ²⁰⁹²

- 1 Gerçi her şeb şeb-çerâğ-ı meclis-i germiyyetem
Tâb-ı elmâsam mişâl-i pîlever bî-kıymetem

* 456:132a.

²⁰⁹⁰ Hâzân:Hâzân

* 457:132a-132b.

²⁰⁹¹ iftihâr:iftihâr

* 458:132a.

²⁰⁹² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Ta' biy'etsek sūd kılmaz neşve-i tiryāk-ile
Pān-zehr-i kaħr-ile telh-ābe-nūş-ı ħayretem
- 3 Sanmañuz ser-mest-i nūş-ā-nūş-ı eyvān-ı ħurūr
Rind-i ħuşyāram neşāţ-efrūz-ı bezm-i vaħdetem
- 4 Kimseler bilmez kemāhī neşve-i maħşūşamı
' Ārif-i cām-ı raħīķ-ı bezm-gāh-ı himmetem
- 5 Nāle döndüm za' f ile ney gibi feryād etmeden
Neydüĝin ammā ki kimse bilmedi keyfiyyetem²⁰⁹³
- 6 Nūruma şem' olsa şām-ı ĝamda pervāz etmezem
Bī-eşer pervāne-i bī-perr ü bāl-i ĝürbetem²⁰⁹⁴
- 7 Nice biñ silk-i cevāhir ķalb-i vīrānumdadur
Ĥāzin-i²⁰⁹⁵ der-beste genc-i şāygān-ı hikmetem
- 8 Çekmezin ħamyāze-i derd-i devār u ra' şeyi
Mest-i bī-pervā-yı nūş-ā-nūş-ı bezm-i ũlfetem
- 9 Nükte-i ser-beste-i esrārı benden sor hemān
Ol nedīm-i rāz-dānum vāşıl-ı cem' iyyetem
- 10 Sen o ser-mest-i ĝurūr-ı ħufte-i bālīn-i nāz
Ben ĝarīb-i ser-be-ceyb-i tengnā-yı ħayretem
- 11 Düşmez ey Yārī elümden Cem gibi cām-ı şafā'
Rind-i nāzük-meşrebem āmāde bezm-i ' işretem
- 12 Sen ķadeħ ĝerdān-ı nūş-ā-nūş-ı eyvān-ı ĝurūr
Ben ise nādīde ' ayş-ı bezm-gāh-ı ħasretem

459*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____

- 1 İrdi eyyām-ı bahār ' ayş-ı müdām eyleyelüm
Devr-i ĝüldür ŧarab-ı meclis-i cām eyleyelüm
- 2 Nice bir şāyim-i ħalvet-gede olmaķ demidür
Mezheb-i ' ayşde perhīzi ħarām eyleyelüm
- 3 Kimseye açmayalum şerħ-i mütün-ı ' aşķı
Nükte-i ħāşşı nihān-ı dil-i ' ām eyleyelüm

²⁰⁹³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁰⁹⁴ ħilķatem

²⁰⁹⁵ Ĥāzin:Ĥāzin

* 459:132b.

- 4 Çekelüm bezm-i haqīkatde mey-i ‘ irfānı
Kām-ı endīşeyi ta‘ tır-i meşām eyleyelüm
- 5 Tābiş-i dāyire-i mihrini çarhuñ seherī
Devr-i bezm-i taraba gerdiş-i cām eyleyelüm
- 6 Nice bir keşmekeş-i²⁰⁹⁶ ‘ arşa-i baht ey Yārī
Demidür hanek-i²⁰⁹⁷ sipihri dile rām eyleyelüm

460*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Şāh-ı ‘ aşkam sāye-bānum dūd-ı āhumdur benüm
Şuqqa-efrāz-ı cihānam ğam sipāhumdur benüm
- 2 Tābiş-i hūrşid şanmañ saqf-ı bām-ı çarhda
Tā ezelden köhne bir zerrīn-külāhumdur benüm
- 3 Māh şanmañ bir şeb itdüm kevkeb-i bahtum nişān
Kubbe-i çarha toqınmış top-ı āhumdur benüm
- 4 Nūr-ı pīşānında hāl-i ‘ anberīn seyr itmege
Dāğlar hem sīnede çeşm-i siyāhumdur benüm
- 5 Çarhı ser-gerdān idüp āteş koyan ocağına
Şu‘ le-i pür-tāb u āh-ı şubh-gāhumdur benüm
- 6 Cebreyil-i ‘ ālem-i endīşe ey Yārī benem
Feyz-i esrār-ı sūhan dilde güvāhumdur benüm

461*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Çemende nağme-i dil-keş nevāya başlalyalum
Derūn-ı ğonce açılson şabāya başlalyalum
- 2 Açıldı lāle-i gülşen bahār geldi dilā
Senüñle ‘ işret-i cām-ı şafāya başlalyalum
- 3 Dimiş o yār cefāyı yeter füzūn itdük
Biraz da ‘ aşıka lütf u vefāya başlalyalum
- 4 Ne rüz mihre ne şeb māha kalmasun hācet
Senüñle ‘ işret-i şubh u mesāya başlalyalum

²⁰⁹⁶ ser-keşī

²⁰⁹⁷ hanek:hānek

* 460:132b.

* 461:132b-133a.

- 5 Kerīm ider kerem ü lütfi yine ey Yārī
Cenāb-ı Hakk’a hemān ilticāya başlayalum

462*

— . — / — . — / — . — / — . —²⁰⁹⁸

- 1 Rind-i ‘aşkam hem-dil ü hem-kāse-i cām-ı Cemem
Neşve-bağş-ı bezm-i rindānam nedīm-i hem-demem
- 2 Kimse bilmez neşve-i keyfiyyet-i pinhānumı
Mest ü medhūşam velī hüşyār-ı bezm-i ‘ālemem
- 3 ‘Āşık-ı rind-i nazar-bāzam verā-yı perdede
Nükte-dān-ı vāridāt-ı sırr-ı ğayb-ı mülhemem
- 4 Vāridāt-ı ğayb-ı hikmet tab‘-ı pinhānumdadur
Rāz-dānam şūret-i ma‘ nāda rāz-ı mübhemem
- 5 Tab‘ um ol āyīne-i envār-ı fıtratdur benüm
Neyyir-i a‘ zam gibi manzūr-ı ‘ayn-ı ‘ālemem
- 6 Sāhil-i hayretde kaldum esmedi bād-ı himem
Keşt-i-i bī-lengerem nādide kām-ı meltemem
- 7 Fikr-i dūr-ā-dūr-ı eyyām-ile Yārī rüz u şeb
Şimdi ammā ser-be-ceyb-i kūşe-i derd ü gamem

463*

. — / . — / . — / . —

- 1 Yine dil-şem‘ini bir māh [u] mihr-efrūza yandurdum
Hele bezm-i şafāda bir çerāğ-ı şevk uyandurdum
- 2 Şafağ-veş mihri şevk-ile o hürşid-i cihān-tābuñ
Libās-ı şabrı hūn-āb-ı ğam-ı hicre boyandurdum
- 3 Bu şeb meclisde vaşf-ı hancer-i²⁰⁹⁹ hūn-h‘ārın itdükçe
Raķīb-i haste-i²¹⁰⁰ mecruhı cānından usandurdum
- 4 Nuķūd-ı eşki döküdüm beste-i zülfin hisāb itdüm
Raķīb-i rū-siyāhı bu gice haylī töländurdum
- 5 Ümīd-i çin’idüp zülfinde hālın gördüm ey Yārī
Hużūrını uçurdum murğ-ı cānı kuşkulandurdum

* 462:132b.

²⁰⁹⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 463:133a.

²⁰⁹⁹ hancer:hancer

²¹⁰⁰ haste:haste

464*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Leb-i cânāneden bir buse ihsān olduğın görsem
Faķirūn mālīk-i mūhr-i Süleymān olduđın görsem
- 2 Niķāb-ı zūlf-i pīçānını ıaldursa ı izārından
Şeb-i tārikde şem^ı -i şebistān olduğın görsem
- 3 Hıa-āver olsa ol māhuñ ruħ-ı pür-tāb [u] pür-nūrı
Felekde āfitābuñ ebre pinhān olduğın görsem
- 4 Bulaşdursa ayağın lāy-gır-i ĥum-ı şahbāya
Yine rez-duĥterin ālūde-dāmān olduđın görsem
- 5 Benüm hīç kār-gāh-ı maķşad-ı āmālūme dönmez
Bu çarĥ-ı kec²¹⁰¹-revūñ ĥāk-ile yeksān olduđın görsem
- 6 Ümīd-i kām itmezdüm felekden bir dağı Yārī
Dil-i nā-şādumuñ bir laĥza şādān olduğın görsem

465*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____

- 1 Uc virürdi rişte-i rāz-ı nihānı çekmesem
Tā geçerci süzen ı İsā'dan anı çekmesem
- 2 Şafĥa-i sīnem olur Mecnūn gibi zār u naĥīf²¹⁰²
Her gice zencīre-i zūlf-i bütānı çekmesem
- 3 Hāk-i rāhın tūtiyā gibi ı aceb mi şaķlasam
Rūşen olmaz dīde kuĥl-i İşfahān'ı çekmesem
- 4 Dām-ı zūlfinde dile biñ ĥışm iderdi ġamzesi
Rūz u şeb ed^ı iye-i ı aĥdü'l-lisānı çekmesem
- 5 Sübĥa-i mercān geçürmez diyü zāhid ta^ı n ider
Ķatre-i ĥūn-āb-ı eşk-i ĥūn-feşānı çekmesem
- 6 Çekmezin mīzān-ı ı akla sāġar-ı nākıs ı ayār
Mest-i pür-şevķ olmazam raĥl-ı girānı çekmesem²¹⁰³
- 7 Dāyimā bī-tāb olur şaşt-ı nigāh-ı himmetüm
Tīr-i müşġin-i kemān-ı ebruvānı çekmesem²¹⁰⁴

* 464:133a.

²¹⁰¹ kec:keç

* 465:133a-133b.

²¹⁰² naĥīf:naĥīf

²¹⁰³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁰⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 8 Ğonce-veş her dem açılmaz gönlüm ey Yārī benüm
Gül gibi meclisde cām-ı erġuvānı çekmesem²¹⁰⁵

466*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ ²¹⁰⁶

- 1 Tezerv-i bahtum o yolda bilā-ta^ç ab tıtdum²¹⁰⁷
O āhū-yı hāremi yolda hāp-bā-hāp tıtdum
- 2 Ğarīn-i çeřm-i kabūl itmedūñ beni bir ġün
Öñiñce nice zamān dāmen-i edeb tıtdum
- 3 Görinmedi baña hiç Ka^ç be-i rızā-yı emel
O laġziř-āver-i ġāmem reh-i ta^ç ab tıtdum
- 4 Miyān-ı bendini tıtmış bir elde ġabġabını
O nāzenīni raġīb ile leb-be-leb tıtdum
- 5 Penāhdur der-i sulţān-ı enbiyā' Yārī
O bābı maġfired-i cürmine sebeb tıtdum

467*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ ²¹⁰⁸

- 1 Cihānda ^ç ālem-i ma^ç nā viřāl imiş bildüm
Velī o şuret-i vehm ü ġayāl imiş bildüm
- 2 Bize kināye ile reddin itdüġü telmīh
Meger ki kařları rā zūlfı dāl imiř bildüm
- 3 řarāb-ı nāb şanurdum o la^ç l-i ġül-ġünı
Nice řarāb ol āb-ı zūlāl imiř bildüm
- 4 Senūñle evvel olan zevġ-ı vařlı bilmez idüm
O pür-dem²¹⁰⁹ ^ç ālem-i ġ^çāb [u] ġayāl imiş bildüm
- 5 O řāh-ı řadr-ı řudūr-ı hevā-yı ^ç ālīde
Hümāya dest-res emr-i muġāl imiş bildüm
- 6 O zūlf içinde cebīn ü ol ebrū-yı bārīk
Birisi bedr ü birisi hilāl imiş bildüm

²¹⁰⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 466:133a.

²¹⁰⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁰⁷ Ümid-i kūyın idüp çün reh-i taleb tıtdum

* 467:133a.

²¹⁰⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁰⁹ demler

7 Tūlū⁶ -1 kevkeb-i iḳbāl şandum ey Yārī
Meger cebīn-i beyāzında ḥāl imiş bildüm

468*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Ey ḥoş o dem ki sākin-i genc-i bütūn idüm
Vaḥdet-güzīn-i ḥalvet-i şabr u sūkūn idüm
- 2 Sen nāz²¹¹⁰-perver-i ser-i mehd-i ğurūr iken
Ben lüknet-i zebān-ile tıfl-ı zebūn idüm
- 3 Sen la⁶ l-i nābuñ eylemeden nūş-ḥand-i cān
Ben nāfe-i meşīmede bir ḳaṭre ḥūn idüm
- 4 Yaḳmış-(i)di āfitāb-ı ruḥuñ dehri ser-be-ser
Ben zerrenūñ içinde nihān-ı⁶ uyūn idim
- 5 Bir berg konmaz idi ser-i tāc-ı⁶ ayşuma
Āsūde-ḥāl-i sāye-i naḥl-i cūnūn idim
- 6 Yārī tamām neşve-i şahbā-yı⁶ aşḳ-ile
Bezm-i meşīmede ḳadeḥ-i la⁶ l-gūn idüm
- 7 Geldūñ cihāna olduñ o dem ḥatemü'r-rūsūl
Ben müjde-i ḳudūmūñe şabr-āzmūn idüm²¹¹¹
- 8 Bildükde ḳadr u şānuñı taḥḳīḳ egledüm
Gördükde mu⁶ cizātuñı taşdıḳ-i ḥūn idüm²¹¹²
- 9 Gördüm seni ki sensin o sulṭān-ı enbiyā'
Bildüm seni ki bilmede şāḥib-zunūn idüm²¹¹³

469*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Nedür bu pīçiş-i ebrū-yı çeşm-i nāz u sitem
Bu nāz böyle ḳalursa helāk olur⁶ ālem
- 2 İder nesīm-i şabā ceyb-i dāmenin memlū'
Açınca nāfe-i būyın o⁶ anberīn perçem
- 3 Başıyla oynamada zūlfūñ içre biñ ser-bāz
Nice yere düşürür bir ḳılın anuñ⁶ ālem

* 468:133b.

²¹¹⁰ dāye

²¹¹¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²¹¹² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²¹¹³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 469:133b.

- 4 Hālil-i şābir olursa ger ey perī-sīmā
Taḥammül eyleyemez tāb-ı ‘aşkuña ādem
- 5 Başumda āteş-i ‘aşkuñ mişāl-i şem‘ yanar
Nice yanup yaqılam saña ḥālūmi bilmem
- 6 Saña bu ğamze-i ḥūn-ile kim muqābil olur
Olursa ‘āşıkuñuñ her birisi bir Rüstem
- 7 Nice açar anı gül-geşt-i gülşen ey Yārī
Göñül ki ğonce-şıfat ola hicr-ile ebkem
- 8 Olinca ğāje-tırāz-ı ruḥ-ı süḥan ḥāmem
Benānum üzre olur çüb-ı ğonce-i pür-nem²¹¹⁴
- 9 Şikāf-ı sümm-i ğumūm oldu pāy-ı reh-vārī
Nice tekāver-i ma‘ nā ider kümeyt-i ḫalem²¹¹⁵

470*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___²¹¹⁶

- 1 Setr eyle cām-ı la‘ lüñi mestāne olmayam
Çözme kemend-i zülfüñi dīvāne olmayam
- 2 Gencīne-i cevāhir-i ‘arş-ı berīndür
Yıkma dil-i ḥazīnūmi vīrāne olmayam
- 3 Mümkün mi rüḥ-veş olasın sīnede nihān
Yine senüñle cān gibi cānāne olmayam
- 4 Biñ perrüm olsa şeh-per-i Rūḥu’l-Emīn gibi
Mümkün mi şem‘-i ḥüsnüñe pervāne olmayam
- 5 Yārī şükür vazīfe-ḥor-ı bezm-i ḥāşş iken
Mīnnet-pezir-i süfre-i bī-gāne olmayam

471*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²¹¹⁷

- 1 Reşḥa-i la‘ lini dökse o süḥandān-ı ḥālīm
İmrenürdi lebine kevşer-i mā’-i tesnīm
- 2 Nuṭḫ-pīrā-yı zamān olsa leb-i cān-baḫşı
Mu‘ciz-i lüknet-i güftārına reşk ide Kelīm

²¹¹⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²¹¹⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 470:133b.

²¹¹⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 471:133b.

²¹¹⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 3 Beñzemez ol dūr-i şeh-vār olan dendāna
Şadef-i baħrda meknūn olan dürr-i yetīm
- 4 Her birin lū'lü-yi meknūn şadefdūr dirler
Vaşf olinsa o girān-māye-i dendān-ı besīm
- 5 Böyle bir dilber-i mümtāza gönül vir Yārī
Şīme-i ħulķı ħalīm ola daħı kendi kerīm

472*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 'Āşıkam 'āşık şaķın sūz-ı derūnumdan benüm
'İbret al sīnemdeki dāğ-ı cūnūnumdan benüm
- 2 Nükte-i ser-beste-i ilhām-ı ma' nā ser-be-ser
Keşf olur esrār-ı 'akl-ı dü-fünūnumdan benüm
- 3 Çözme bend-i zūlfūñi āvāre kıılma gönülümü
Uğrama divāneyem semt-i cūnūnumdan benüm
- 4 Berg-i ğonce reng-i lāle la' l-i dilber cām-ı mey
Feyz alır her biri eşk-i lāle-gūnumdan benüm
- 5 Dāğ yaksañ sīneme bir mū taħarrük eylemez
Dāğlar temkīn olur şabr u sūkūnumdan benüm
- 6 Naķş-ı keşüm tuy(ıl)dılar her şeb rehūñde dūstum
Emr-ber-' aks oldu na' l-i bāz-gūnumdan benüm
- 7 Ħaşre dek sö(yü)nmez dil-i Yārī'de āteş-gāh-ı ğam
Mīhr-ile meh tāb olur sūz-ı derūnumdan benüm

473*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

- 1 Ħābumda dün gice o mehi maħrem eyledüm
Tā şubħa dek şafāsın idüp 'ālem eyledüm
- 2 Āzād iken gönül elem-i rūzigārdan
Āħir esīr-i turre-i ħam-der-ħam eyledüm
- 3 Virdüm ħaber o la' l-i leb-i bāde-nūşdan
Gülşende tıfl-ı ğonceleri ħurrem eyledüm
- 4 Gülşende berg-i lāle kıopardum birer birer
Sīnemde tāze dāğlara merhem eyledüm

* 472:134a.

* 473:134a.

5 Oldı zebūn pençe-i destümde ‘ākıbet
Bānū-yı nefse merd-i dili Rüstem eyledüm

6 Yārī bu yolda rāhile-bend-i ḳanā‘ atem
Pāy-ı tevekkūli o ḳadar muḫkem eyledüm

474*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

1 Ṭarīḳ-ı ‘aşḳa düşüp cismimüz türāb idelüm
Kemīne zerresini dehre āfitāb idelüm

2 Biraz da şabr u sükūn-ile şime-senc olalum
Yeter çü pūte-i sīm-āb-ı ıztırāb idelüm

3 Senüñ cefālaruñı hem benüm taḫammülümi
Senüñle rüz-ı cezāda anı ḫisāb idelüm

4 Egerçi ḳıṭ‘ a-ı ḫaṭṭuñda var nezāketler
Birer birer biz anı başḳa intiḫāb²¹¹⁸ idelüm

5 Gehi ‘araḳ gehi mey bezm-i ḡamda gel Yārī
Senüñle bu gice maḫḫice āb u tāb idelüm

475*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __²¹¹⁹

1 Tā ki esīr-i çāh-ı zenaḫdānuñ olayum
Bārī ḳo çeşm-i mestiñe ḳurbānuñ olayum

2 Her bir çemende biñ dil-i āşüfte bend bend
Ben de ḳo bend-i zülf-i perişānuñ olayum

3 Hüşyārlik ḡışāve-i ḳalb olmasun baña
Keşf it rüyuñı ḫayrānuñ olayum²¹²⁰

4 Sensiz gönülle söyleşeyüm lāl ü bī-zebān
İşrāḳıyān gibi ḫamūşānuñ olayım

5 Gülşende gül gibi sen açıl gül-küşāde ol
Ben lāle gibi çāk-i girībānuñ olayum

6 Bir tārı ile murḡ-ı dili beste-pāy kıl
Āvīḫte şayd-ı ṭurre-i piçānuñ olayum

* 474:134a.

²¹¹⁸ intiḫāb:intiḫāb

* 475:134a.

²¹¹⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹²⁰ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

- 7 Cānā dirīg etme leb-i la^l-i fāmuñı
Memnūn-ı cām-ı bāde-i iḥsānuñ olayum
- 8 Ey Hızır²¹²¹-ı rāh-ı ^lālem-i ḥikmet revā mıdur
Āb-ı ḥayāt-ı la^l lūne ^laṣṣānuñ olayım
- 9 Yārī ḥarīm-i vaşla nedīm idi bir zamān
Şimdi enīs ü hem-dem-i ḥicrānuñ olayım

476*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Gül-i şüküfte-derūnam hevā nedür bilmem
Nesīm-i bāg-ı cünūnam şabā nedür bilmem
- 2 Niğāh-gerde-i dil-teşne-i leb-i yārem
Ḥarāb-ı bāde-i ^laşḡam şafā^l nedür bilmem
- 3 Şaçından olsa bedīd āfitāb-ı ruḥsārı
Şeb-i siyehde şu^l ā^l-ı ziyā^l nedür bilmem
- 4 O şūḥ buse virür rüz-ı ^lid-i dünyāya
Benümle bunca zamān merḡabā nedür bilmem
- 5 O deñlü ebkem olur dil niğāh-ı germinden
Görince yārı ümīd-i recā^l nedür bilmem
- 6 Ben ol serāsime-i bāde-i melālüm kim
Felekde cām-ı meh-i pür-ziyā^l nedür bilmem
- 7 Hezār zemzeme-perdāz-ı ^laşḡam ey Yārī
Velīk sūz-ı dilümden serā nedür bilmem

477*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Hezār lāl-i zebānam nevā nedür bilmem
O bezle-senc-i fiğānam hevā nedür bilmem
- 2 Egerçi za^l f ile cismüm giyāh olmuşdur
Velīk cāzibe-i kehrübā nedür bilmem
- 3 Egerçi ḡākim-i dīvān-ı ^laşḡam ammā kim
Ne müdde^l ī vü ne ḡod müdde^l ā nedür bilmem
- 4 Hemīşe dāye-i ḡayretle perveriş buldum
O tıfl-ı mekteb-i ^laşḡam zekā^l nedür bilmem

²¹²¹ Hızır:Hızır
* 476:134b.
* 477:134b.

- 5 O deñlü mest-i ser-endāz-ı bāde-i ‘aşkam
 Һayāl-i hestī-i arz u semā’ nedür bilmem
- 6 Benem o rind-i Һaķīkat-şinās-ı bezm-i hüner
 Ki nā-revā sūhana Һabbezā nedür bilmem
- 7 O deñlü perde-i ğam düşdi dīdeme Yārī
 Ki fark-ı düşmeni vü āşinā nedür bilmem

478*

— . / . — . — / . — —

- 1 Ben Tūr-ı maħabbete nedīmem
 Dāġ-ı dil-i vādī-i Kelīmem
- 2 Ben mücrim-i āteşin derūnam
 Āteş-zen-i Һırmen-i ceħīmem
- 3 Perverde-i dest-i āfitābam
 Gül-ğonce-i gülşen-i na‘īmem
- 4 Hem-ders-i fūnūnum ‘akl-ı evvel
 Ben Һvāce-i²¹²² mekteb-i qadīmem
- 5 Der-yūze-ger-i der-i rızāyam
 Red-gerde-i cevdet-i le‘īmem
- 6 Şad ma‘nā-i rāz dilde mestūr
 Fihrist-i şaħife-i Һakīmem
- 7 Dāġ-ı cigerümdür ‘anberin-bū
 Tā nāf-ı meşīmeden şemīmem
- 8 Ser-geşte hevā-yı zülf-i yārem
 Sevdā-zede-i dil-i nesīmem
- 9 Ol ğamze ki қatl-i ‘āmm idelden
 Bismil-geh-i Һavfda dü-nīmem
- 10 Ben fenn-i cünūnda oldum üstād
 Ne tālīb-i ‘ilm ü ne ‘alīmem
- 11 Һoş-lehçe vü nükte-senc-i meclis
 Yārī-i sūhan-ver ü nedīmem

* 478:134b-135a.

²¹²² Һvāce:Һvāce

479*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ ²¹²³

- 1 Yeter o tîre-şeb-i meh gibi nihân olalum
Demidür âyîne-i mihr-veş 'ıyân olalum
- 2 Hevâ-yı ' aşk-ile bir dem karar tutmayalum
Akar şular gibi her cânibe revân olalum
- 3 Bu gice sîneme gel maḥrem-i dil [ü] cân ol²¹²⁴
Senüñle vâkıf-ı gencîne-i nihân olalum
- 4 Gel ey nedîm-i nihân-ḥâne-i derûnum gel
Senüñle maḥrem ü hem-râz u hem-zebân olalum²¹²⁵
- 5 Gel ey gül-i çemen-i nev-bahâr-ı ümîdüm
Senüñle bu gice hem-bezm-i gülsitân olalum
- 6 Gel ey enîs-i ḥarem-gâh-ı derd-i nihânım
Derûn-ı dildeki esrâra râz-dân olalum
- 7 Yeter ğam-ı felek-i bî-vefâya şabr idelüm
Biraz da zevk u sürûr-ile şadumân olalum
- 8 Ayak ayak gezelüm lâlezâr-ı şahrâyı
El ele virelüm gülşene revân olalum²¹²⁶
- 9 Biraz da nâmuñı añdur cihânda ey Yârî
Yeter hümâ gibi bî-nâm [u] bî-nişân olalum
- 10 Teşekkür eyleyüp âlâ'-i cûd u ni'etine
Müdâm şükr-güzârân-ı müste'ân olalum
- 11 Birer birer varalum bâr-gâh-ı sultâna
Senüñle ey felek istersek imtiḥân olalum

480*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

- 1 Pâ-beste dâm-ı zülfüñ olan murğ-ı zâruñam
Fitrâk-bend-i miḥnetüñ olmuş şikâruñam
- 2 Seyr it tenümde na' l ü elif dâğ u şerḥayı
Ben gülşen-i nev-âmede-i nev-bahâruñam

* 479:134b.

²¹²³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹²⁴ ey meh-i cihân-ârâ

²¹²⁵ Metinde 4. sırada kaydettiğimiz beytin yan tarafında bir, 5. sırada kaydettiğimizin yan tarafında da iki yazıldığı için ilk yazıldığı sıralamaya göre değil de kenarlara kaydedilen numaralandırmayı esas alarak gazeli düzenledik.

²¹²⁶ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

* 480:135a-135b.

- 3 Seyr eyle tāze dāğumı şahrā-yı sīnede
Güyā çerāğ-ı gülşen olan lālezāruñam
- 4 Mīzāna kıoyşalar seni ey gevherīn bahā
Sevdā-gerān-ı çārsū-yı i‘ tibāruñam
- 5 Rūh hāne-zād-ı²¹²⁷ bezm-i elest-i vücūd iken
Ben mest-i cām-ı la‘ l-i leb-i bī-hūmāruñam
- 6 Sen bir tılısm-ı genc-i nihān-ı derūn iken
Ben cüst ü cūda tırma senūñ bī-kārāruñam
- 7 Nī zevk-ı kām-ı dil nī ümīd-i nüvīd-i h‘āb
Pervāne gibi her gice şeb-zinde-dāruñam
- 8 Nağş-ı dü-kevnī dīde-i bīnāya gösterür
Ey pertev-i cemālīñe āyīne-dāruñam
- 9 Sen bir nihāl-i gonce-i gülzār-ı nāzsın
Ben bir ğarīb bülbül-i destān-hezāruñam
- 10 ‘Uşşāk içinde şaysañ eyā pādīşāh-ı hūsn
Ben müstahaqq-ı ‘ātıfet-i bī-şümāruñam
- 11 Kālsam ‘aceb mi cān gibi sīneñde cā-nişīn
Yārī gibi yanūnda senūñ yār-ı ğāruñam

481*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 ‘Akl kim bir cevher-i genc-i definümdür benüm
‘Aşk ıqlīm-i bedende şehr-emīnümdür benüm
- 2 Nice biñ genc-i sürūr aña mu‘ādil olamaz
Cevher-i iksīr-i ğam dilde rehīnümdür benüm
- 3 Bir ğarīb üftādedür düşmiş nazardan tıfl-ı eşk
Perveriş-yāb-ı kenār-ı āstīnümdür benüm
- 4 Ben nice hāzz etmeyem hūn-ı dil-ile āhdan
Birisi hem-dem birisi hem-nişīnümdür benüm
- 5 Rağne-dār itmez anı şad leşker-i ümmīd ü bīm
Dilde bünyān-ı rızā‘ hışn-ı hāşīnümdür²¹²⁸ benüm
- 6 Gerçi Yārī bī-kes ü nādīde kām-ı ‘ālemem
‘Avn-i dādār-ı ezel her dem mu‘īnümdür benüm

²¹²⁷ āşīnā-yı

* 481:135b.

²¹²⁸ Hāşīn:hāşīn

482*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 K̄abrüme başsañ gözüm yaşını pür-cüş eylesem
Sāye-i serv-i kadūñ ḥāküm-(i)le āgūş eylesem
- 2 Ben o abdālam baña ḥākisterüm sincābdur
Cism-i ‘ uryānum revādur kim nemed-pūş eylesem
- 3 Nağme-i feryād-ı bülbül bāğa şaldı velvele
Ser-te-ser gül gibi şāḥ-ı cismümi gūş eylesem
- 4 Cām şunsa gonce-i la‘ l-i lebinden ol şanem
Meclis içre bir kadeḥle ‘ aklı bī-hūş eylesem
- 5 Gelse ol zülf-i girih-girūñ ḥayāli göñlüme
Rişte-i cism-i naḥīfümü²¹²⁹ siyeh-pūş eylesem
- 6 Zaḥm-ı cāna merhem-i vuşlat ne çāre mümteni‘
Bārī ḥicrān-ile Yārī göñlümi ḥūş eylesem
- 7 Gūş-vār olsa yaraşur gūş-ı erbāb-ı dile
Gevher-i nazmum revā dürr-i bināgūş eylesem

483*

. — . — / . . — — / . — . — / . . —

- 1 Olaydı ni‘ met-i devletle muğtenem ādem
Cihānda bir daḥı çekmezdi fikr-i ğam ādem
- 2 Göñül iderdi nüh ābā-yı dehre istignā’
Eger ki olsa mu‘ inüm benüm dedem Ādem
- 3 Eger ki merd iseñ elden ḥaḳīḳati koma kim
Olur ḥaḳīḳat ile kāmīlū’ş-şiyem ādem
- 4 Velik tiz düşürür anı şadme-i devrān
Olur şikeste vü zillet-keş-i sitem ādem²¹³⁰
- 5 Şanur bināsımı anuñ metin ü müstaḥkem
Bu pāy-gāh-ı cihāna başar kadem ādem
- 5 Nedür bu devlet-i deh-rūza fikr-i ğam Yārī
Çeker mi devlet-i dünyā içün elem ādem

* 482:135b-136a.

²¹²⁹ naḥīf:naḥīf

* 483:136a.

²¹³⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

484*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Ruhsara meyl ider dil-i dīvānemüz bizüm
Düşse ‘aceb mi âteşe pervānemüz bizüm
- 2 Cām-ı mey-i lebiyle leb-â-leb şafā’ ider
Çekmez humār-ı ğam dil-i mestānemüz bizüm
- 3 Raḥş-ı vefāy²¹³¹ vādī-i cevre sürer müdām
Bilmez vefā’ ʔarīḳını cānānemüz bizüm
- 4 Gülzār-ı dehrūñ ‘ıtr-ı gül [ü] lālesin n’ider
Bir kerre nūş iden mey-i peymānemüz bizüm
- 5 Gencīne-i cevāhir-i esrār-ı ‘aşḳdur
Şanmañ ki ḫālīdür²¹³² dil-i dīvānemüz bizüm
- 6 Yārī ne deñlü ḫūn-ı dili eylesūñ revān
Yine tehī bulunmaya hum-ḫānemüz bizüm

485*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Geldi tekellüme leb-i iḳbālimüz bizüm
Güyā açıldı ğonce-i āmālimüz bizüm
- 2 Bülbül-şıfat nevā idelüm bezm-i bāğda
Açıldı bir ḳadeḫle gül-i alimüz bizüm
- 3 Gül-gūn-ı cām-ı ‘işreti şun ʔurma sāḳiyā
Devrānda bir gün olsun pā-mālimüz bizüm
- 4 ‘Aşḳ-ı hezār ḫüsn-i gülūñ vaşfını yazar
Mecmū‘a-ı çemende gelen fālimüz bizüm
- 5 Virmiş ḳarār ders-i gülistāna ‘andelīb
Yārī açılma ki sūḫan-ı lālimüz bizüm

486*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Nice bir zāhid-i sālūs sözün gūş idelüm
Devr-i güldür gelūñüz cām-ı şafā’ nūş idelüm

* 484:136a.

²¹³¹ cefāy

²¹³² ḫālī:ḫālī

* 485:136a-136b.

* 486:136b.

- 2 Ğonceler neşve-i meyle yaķalar çāk etsün
Üft ü ħız eyleyelüm gülbüni medhüş idelüm
- 3 Cüy-ı eşki dökelim ayağına yüz sürelüm
Biraz ol servi temennā-yı der-āđüş idelüm
- 4 Sāķiyā cām-ı şafāyı yine gerdān eyle
Sitem-i miĥnet-i devrānı ferāmüş idelüm
- 5 Sāķiyā gül gib' açıl zemzeme-senc-i şevķ ol
Bülbülin bāđ-ı cihānuñ yine ĥāmüş idelüm
- 6 Naķd-i cānı virelüm aña bahā ey Yārī
Aķlas-ı arķı ser-i sāđara ser-püş idelüm

487*

— — . / . — — — / — — . / . — — —

- 1 Dil zülfine meyl eyler dīvāne midür bilmem
Cān şem^ç -i ruĥım özler pervāne midür bilmem
- 2 Ol mertebe mest olmiş şahbā-yı maĥabbetle
Hüşyār midur yoĥsa mestāne midür bilmem
- 3 Āvāre gezer ister ol turre-i mergülü
Zencir arar göñlüm dīvāne midür bilmem
- 4 Gülden güle düşmekde feryād figān etmekde
Bülbülleri bu bāđuñ mestāne midür bilmem
- 5 Gerdün-ı kevākible bir süfre-i zer-keşdür
Ĥurşid^ç aceb ol bezme peymāne midür bilmem
- 6 Şevķ-ı leb-i yār-ile Yārī dil-i ülfete
Pür-cüş [u] ĥurüş olmiş ĥum-hāne midür bilmem

488*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

- 1 Çeşm-i mestüñ bir nedim-i mihribānumdur benüm
Ğamzeñ ammā ķahramān-ı dāsitanumdur benüm
- 2 Bülbül-i bī-ĥānumānam nāle-pirā-yı şebem
Gülbün-i gül ĥārlarla āşiyānumdur benüm
- 3 Gerçi kim evvel nigāhuñla görüşmek olmadı
La^ç lüñ ammā tā ezelden yār-ı cānumdur benüm

* 487:136b.

* 488:136b-137a.

- 4 Besledüm cānum gibi sīnemde müjgānuñ senüñ
Her biri sehm-i sa^ç ādetden nişānumdur benüm
- 5 Ben kirişmeñden nice rāzumı nihāñ eyleyem
Eskiden ol hem-dem-i rāz-ı nihānumdur benüm
- 6 Bezm-i ma^ç nāyı ʔarab²¹³³-engīz iden Yārī müdām
Ṭab^ç -ı şūḥ-ı bezle-senc ü nükte-dānumdur benüm

489*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Fikr-i zülfünle perişān-ḥāṭır olmaḫda müdām
^ç Āşıḫa lāzım degüldür ḫayd-ı ḫāl-i intizām
- 2 ^ç Arş-ı istiğnāya at dāyim kemend-i himmeti
Cāh ise maḫşūd eger ey ^ç ārif-i fersūde-kām
- 3 Çün riyā^ç olmaz muvāfiḫ mezheb-i ^ç uşşāḫda
Levm olunmaz ^ç āşıḫı ^ç aşḫ eylese rüsvā-yı ^ç ām
- 4 Dürr-i eşkin ʔurma didüm dest-i himmet-fālden
^ç Ukde-i ser-rişte-i maḫşūda itmekde nizām
- 5 Dilber ü meyden ferāḡ etsün mi Yārī n'eylesün
Tā ezelden şīme-i me'lūfi olmışdur tamām
- 6 Ḥātem-i devlet idi ol sāḡar-ı yāḫūt-fām
Cāmını Cem ḫiç destinden düşürmezdi müdām

490*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Neşve-sāz-ı meclis-i ikrār olan mestāneyem
Gelmeden bezm-i vücūd-ı ^ç aḫla bir dīvāneyem
- 2 Var mı bir ^ç ālem benüm göñlümce ābādān ola
Bu zārüretten cihānda sākin-i vīrāneyem
- 3 Birdür anda tāc-ı Edhemle sifāl-i mey-keşān
Ben anuñçün mest-i medhūş-ı der-i mey-ḫāneyem²¹³⁴
- 4 Şeb-ḡarīb olsam da şem^ç -i māha pervāz etmeyem
Āteş-i dilden per ü bālin yaḫan pervāneyem

²¹³³ nikāt

* 489:137a.

* 490:137a.

²¹³⁴ Bu gazelin ikinci ve üçüncü beyitlerinin ikinci mısraları birbirlerinin yerine yazılmış ve metinde buna işaret olunmuştur. Bu okunuş düzeltilmiş şekline göredir.

- 5 Söyle ey Yārī ‘ adū derdine dermān eylesün
Derd-i dilden yoḥsa ben ḥoşnūd bir dīvāneyem

491*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 ‘İd irişdi vaḳt-i gülde cām-ı mey nūş idelüm
Vaḳtidür sākī ḡam-ı dehri ferāmūş idelüm
- 2 ‘İd ola hem devr-i gül hem faşl-ı eyyām-ı bahār
Cām-ı pey-der-pey gerek ṭurma kadeḥ nūş idelüm
- 3 Ğarḡa virsün kim ḥabābı sīneden lāy-ı ḡamı
Bir ḡadeḥ bādeyle deryālar gibi cūş idelüm
- 4 Cūşa gelmez ḡaṭresinden cür‘ a-nūşān-ı ḡumūm
Sākīyā raṭl-ı girān şun ‘ aḡlı bī-hūş idelüm
- 5 Tā der-i mey-ḡāneden mest-i ḡama virüp sebū
Üft ü ḡizān kec-külāh [u] ḡırḡa-ber-dūş idelüm
- 6 Duḡter-i rez ḡarşu çıkmazsa bize meyḡāneden
Aña raḡmen biz şurāḡiyi der-āḡūş idelüm
- 7 ‘ Arz-ı ḡüsn it çık şalın Yārī’ye ey serv-i revān
Yāsemen-āsā biraz ḡaddūñ der-āḡūş idelüm

VE MİNE’N-NEVĀDİRİ’L-FERĀ’İDİ’L-MEKNŪN FĪ ḤARFĪ’N-
NŪN²¹³⁵

492*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Güzelsin dil-rübāsın şūḡsuñ hem mest-i şahbāsın
Muḡaşşal cevher-i cān gibi bir maḡbūb-ı yektāsın
- 2 Alur envār-ı ḡüsnüñ bir baḡışda çeşm-i dünyāyı
Nazīrūñ yoḡdur el-ḡaḡ āfitāb-ı ‘ ālem-ārāsın
- 3 Benüm āteş yanar başumda sūz-ı iştīyāḡuñla
Sen ise her gice bir meclise şem‘ -i şeb-ārāsın
- 4 Güşād iden seni berg-i niyāzum bād-ı āhumdur
Sen ol ḡülsin nesīm-efrüz-ı ḡülzār-ı temennāsın
- 5 Ne ḡikmetdür ser-ā-pā ḡaḡḡ müştāḡ-ı cemālūñdür
Sen ise perde-i zīr-i ḡicāb içinde tenḡāsın

* 491:137a-137b.

²¹³⁵ NŪn harfindeki bu manzūmeler itinayla saklanmış nadir zinet eşyalarındandır.

* 492:137b.

- 6 Cihân bir kaçreden baħr-ı muhîṭ-i hikmet olmuşdur
Haķıķatde baķılsa anda sen bir dürr-i yektâsın
- 7 Yaħûd bir müşt-i ħâk-i ħuřkden mi‘ mâr-ı ĳudretle
Vücûduñ füşat-i²¹³⁶ ‘ akl-ile ĳüyâ ‘ arş-ı a‘ lâsın
- 8 İder tevĥîd-i lâ işbât-ı illâ-y-ile ma‘ nâsın
Sen ol cân-âferîn ‘ allâm-ı dâna vü tüvânâsın²¹³⁷
- 9 ‘ İyânsın ħâzır u ĳâyibde ammâ niye pinhânsın
Nihânsın gerçi ammâ zîr ü bâlâda hüveydâsın²¹³⁸
- 10 Beni peymâne-i leb-rîz-i la‘ lüñ eyledi iĳyâ‘
O Ĥızr-ı²¹³⁹ vaķtsin âb-ı ħayât-ile murabbâsın
- 11 Gözüm ĳöñlüm n’ola dūr olmasa bir ân ‘ ařķuñdan
Gözümde ‘ aks-i merdüm dilde hem ‘ aks-i süveydâsın
- 12 N’ola ħâlüm ĳörüp zülfüñ perîşân eyleseñ sen de
Benüm gibi perîşân-ħâṭır-ı efkâr-ı sevdâsın
- 13 Çekersin bâr-ı ‘ ařķı lik bilmezsin ne ħâletdür
ĳöñül Yârî gibi şabr-âver-i ‘ akl-ı ħod-ârâsın

493*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Maĥmûr-ı câm-ı ħayretem devr-i sitem-engîzden
Bir câm şun sâķî meded peymâne-i leb-rîzden
- 2 Ferĥâd zûr-ı ‘ ařķ-ile gerçi taĳallüb eyledi
Çıķmaz ‘ adâvet ħařre dek ammâ dil-i Pervîz’den
- 3 Geh kaçreyi pinhân ider deryâ-yı ‘ ařķuñ hikmeti²¹⁴⁰
Deryâ-yı himmet mevc urur geh kaçre-i nâ-çizden
- 4 Leylâ-y-ile Mecnûn’ı kûr etmişler itmâm-ı fûnûn
Fenn-i cünûn ta‘ lîm iden üstâd-ı siĥr-âmîzden
- 5 Bir ħâlet el virsün saña Yârî tecerrüd ‘ âlemi
Zâhirde bâṭında dilüñ pâk eyle her nâ-çizden

²¹³⁶ Füşat:füşat

²¹³⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²¹³⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²¹³⁹ Ĥızr:Ĥızr

* 493:137b-138a.

²¹⁴⁰ Bir kaçreyi pinhân ider geh ħikmet-i deryâ-yı ‘ ařķ

494*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²¹⁴¹

- 1 Dimem sırr-ı ğam-ı ‘aşkuñ derūnumdan ‘ıyān olsun
 o bir gencīnedür dilde nihān-ender-nihān olsun
- 2 Düketdüñ bāde-i hūn-āb-ı eşküm almadı bir dem
 Biraz nūş it mey-i hūn-ı cigerden nūş-ı cān olsun
- 3 Sirişk-i girye-i şām eyle āh-ı şubh-gāhumdan
 Zemīn ğark-āb u çarh ateş-fürüz-ı hānumān olsun
- 4 Niyām-ı h̄āba ko şemşīr-i ğamzeñ ey şeh-i ‘ālem
 Zemīn āsūde-ħāl olsun cihān emn ü emān olsun
- 5 Biraz ārām-gīr-i āşiyān-ı rāhat it yā Rab
 Hümā-yı dil yeter āvāre-i kevn ü mekān olsun
- 6 Felek bir şekl ile tağyīr ider ibālını anuñ
 Eger kim tali‘ uñ cāvīd ü bahtuñ cāvīdān olsun
- 7 Bülend it dest-i ğamdi bār-gāh-ı Hā’a ey Yārī
 Melāyik sūbha-gerdān-ı ğarīm-i āsumān olsun

495*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____²¹⁴²

- 1 Ser-i gencīne-i sīnemde nihān sensin sen
 Nūr-ı āyīne-i dīdemde ‘ıyān sensin sen
- 2 Muntaır dīde dil emniyyede cān dil-teşne
 Hem dil ü dīde vü hem rūh-ı²¹⁴³ revān sensin sen
- 3 Sensin ey dūst iki ‘ālemde benüm maşūdum
 Bu cihān ire baña dūst hemān sensin sen
- 4 Ezelī vü ebedī evvel ü āhir cūduñ
 Ezelī vü ebedī kevn ü mekān sensin sen
- 5 Zerreler ğalk-ı cihān sāye-i iħsānuñda
 Mīhr-veş cümlesine feyz-resān sensin sen
- 6 Nı‘ amuñ baħrine bī-ħadd ü kerān müstağraq
 Keremuñ h̄ānına hem bezl-kūnān sensin sen

* 494:137b.

²¹⁴¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 495:137b-138a.

²¹⁴² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁴³ cān-ı

- 7 Rūḥsuñ tende velī kimse mekānuñ bilmez
Cānsın cism-i nizārumda nihān sensin sen
- 8 N'ola Yārī yoluña cān u cihānı virse
Sensin ey cān-ı cihān cān-ı cihān sensin sen

496*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Şimdi buldum şeb-çerāğ-ı genc-i vaḥdet n'idügin
Çarḥda görsün ziyā'-yı nūr-ı himmet n'idügin
- 2 Rind-i teng-destāna şor kim bilmez erbāb-ı düvel
Cevher-i iksīr-i feyz-i ḥāk-i zillet n'idügin
- 3 Dil senüñ hep ārzū-yı ḥüsnüñe ḥayrān idi
Raḥm-ı māderden daḥı bilmezdi ḥilḳat n'idügin
- 4 Zāhid-i nādān daḥl-i rind-i meyḥāne ider
Bilmez ammā rāh-ı teslīm-i melāmet n'idügin
- 5 Gūş iderdi nāle-i dil-sūzumı ol seng-dil
Ger bileydi n'ide te'sīr-i ḥarāret n'idügin
- 6 Ḥāk idüp alçaqlamazduñ 'āşık-ı üftādeñi
Ey seriv-ḳad bilseñ āşüb-ı ḳıyāmet n'idügin
- 7 Ḳays'a minnet eyleme ben telḥ-kām-ı ḥicre şor
Çāşnī-i kand-i zehr-āb-ı maḥabbet n'idügin
- 8 Virme dil her dilberüñ Yārī mecāz-ı zülfine
Benden öğren ṭarz-ı üslüb-ı ḥaḳīḳat n'idügin

497*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Görince ğamzelerüñ ḥavf-ı ebruvān çekerin
O Rüstemem ki bir elden iki kemān çekerin
- 2 Ḳıyās eyleme çarḥ üzre dūd-ı āhum ola
O mehle her gice fevvāre-i duḥān çekerin
- 3 Cihānda şanma ki mest-i mey-i melāmet olam
Senüñ şarāb-ı ğam-ı 'aşḳuñı nihān çekerin
- 4 Dizildi rişte-i cān üzre kaṭre-i ḥün-āb
Mişāl-i sübḥa gönülden yegān yegān çekerin

* 496:138a.

* 497:138a.

- 5 Nice kıyās olınur baña Kūh-ken Yārī
Hezār kūh-ı ğamı zār u nā-tüvān çekerin

498*

___ . / ___ . ___ . / . ___ ___ . / ___ . ___ ²¹⁴⁴

- 1 Būy-ı nesīm-i ‘āfiyet al zūlf-i yārdan
Kām almak ister-iseñ eger rūzigārdan
- 2 Görmiş hezārı ğonce ser-āġešte-i şarāb
Beñzi kızardı ħande-i bī-iġtiyārdan
- 3 Başında tāk-ı sāġarı destinde dāyimā
Almış numūne lāle Cem-i tāk-dārdan
- 4 Etfāl-i ğonce mekteb-i ğülşende her seġer
Güllerle ğülsitān oġurlar hezārdan
- 5 Ğül bülbüli ziyāfet ider şūre-zārda
Bülbül de ħazz ider mi ħurı i‘ tibārdan
- 6 Ħayrān o deñlü zūlf-i içinde dil-i nizār
Farġ etmez oldu fikr ile şāmı nehārdan
- 7 Her pāresinde yine cemālūñ bedīd olur
Şad-pāre olsa şīşe-i dil inkisārdan
- 8 Fitrāk-bend-i şaydı ider nice biñ dili
Dönse o şāh-ı ‘ālem eger kim şikārdan
- 9 Yārī ‘arūs-ı nazmum o şūret-tırāz olur
Meşşāta-i yerā‘a-ı ma‘ nā nigārdan

499*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 Ziyā‘ gelmezse ħabrüm üzre mihr-i tāk-dārumdan
Hezārān şu‘ le-i ħasret çıka her bir ğubārumdan
- 2 Gelürsün ħabrüme aġyār-ile ey bī-vefā‘ bil kim
Ķopa şad ye‘ s [ü] ħirmān²¹⁴⁵ sebze-i ħāk-i mezārumdan
- 3 Urursun seng-i cevri gerçi dāyim şīşe-i cāna
Meded ey seng-dil ammā ħazer ħıl inkisārumdan

* 498:138a.

²¹⁴⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 499:138b.

²¹⁴⁵ ħirmān:ħirmān

4 Ne zülf-i yāra el urdum ne bŷy-ı baħtumı buldum
Ŗikāyet rŷzigārumdan Ŗikāyet rŷzigārimdan

5 Nice yıl Ŗays-ı Ŗaħrā-yı melāmet olsam ey Yārī
Nigāh-ı raħm gelmez ol ğazāl-i Ŗīve-kārumdan

500*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

1 Ŗāyilem her nigeħinde dile biñ nāz olsun
Tek baña nāz iden ol dilber-i Ŗannāz olsun

2 Hŷccet alsun ħaz-ı müŖġin-i dil-āvizinden
Ŗatlıme ħaŖd iden ol ğamze-i ser-bāz olsun

3 Fevc-i ‘uŖŖāķı yine velvele-āŖŷb eyler
Ġamze-i tizi hele mest-i ser-endāz olsun

4 Dil-i Cibrīl’i bile Ŗayd ide bir ğŷn ğoresŷñ
Zŷlfi bir mŷyına ruħŖat-dih-i pervāz olsun

5 Bu mıdur kār-ı uŖŷl-ı ser-i ħānŷn-ı ħŷsn
Ġamzeñŷñ naĝmeleri naĝme-i Ŗehnāz olsun

6 Biker-i ma‘ nā nic’olurmiŖ ğoresŷñ ey Yārī
Ŗalemŷm ħacle-ĝŷŖā-yı Ŗuver-i rāz olsun

501*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

1 Ne naĝŖ-ı dil-keŖi best’itdi nev-baħār-ı ħemen
Ŗabādan itdi yine naĝmeyi hezār-ı ħemen

2 Sŷrildi zevraķ-ı mey meclis oldu baħr-ı muħiŖ
Hevā-yı ‘ayŖ ile mevc urdı cŷy-bār-ı ħemen

3 DŷŖetdi ferŖ-ı zŷmŷrrŷd ħarīm-i ğŷlzāra
Cihānı reŖķ-i İrem ķıldı Ŗehr-yār-ı ħemen

4 Pŷr oldu ceyŖ-ı Ŗŷkŷf-ile ‘arŖa-i ğŷlŖen
Ĥekince Ŗuĝķa-i sŷrħını tāc-dār-ı ħemen

5 ‘Aceb mi sāĝarı elden bıraķmasa Yārī
MiŖāl-i meclis-i Cem oldu lālezār-ı ħemen

* 500:138b.

* 501:138b.

502*

__ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Ne deñlü nâz u ‘ itâb etse Leylâ-i meftûn
Olur ne etse pesendîde-i dil-i Mecnûn
- 2 Ne deñlü naķş-ı Züleyhâ medâr-ı vaşl olsa
Yine nezâre m’ider çeşm-i Yûsuf-ı maħzûn
- 3 Ne deñlü eyler-iseñ iddi‘ â-yı nâ-çârı
Yine cefâsını terk eylemez dil-i gerdûn
- 4 Dile o deñlü esâs urdı ‘ aşķ mi‘ mârı
Yetişmeye aña naķd-i ħazâyin-i²¹⁴⁶ Ķârûn
- 5 Bulur mı ħaste-i ‘ aşķa ‘ ilâc-ı dermânı
Hezâr gûşîş ü sa‘ y eylese ger Eflâţûn
- 6 ‘ Aceb mi çille-keş-i vecd olursaķ ey Yârî
Derûn-ı ħalvet-i dil şevķ-ı zıkr ile meşĥûn

503*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __²¹⁴⁷

- 1 Süĥan ki bîĥt’ola mâye-i²¹⁴⁸ ħamîrûnden
Hezâr cevher-i ma‘ nâ çıkar zâmîrûnden
- 2 Elinden alma felek ħâne-zâd-ı luţfuñdur
O üstüĥ~ânı ħümâ-yı felek-mesîrûnden²¹⁴⁹
- 3 Bu şûre yerleri sîr-âb-ı nev-bahâr eyler
O cûylar kim aķar dîde-i maţîrûnden
- 4 Şabâ uşûle girer râh-ı perde-sâzumdan
Çemen terennüm ider nâle-i şafirûnden
- 5 Ğubâr-ı kuĥl²¹⁵⁰ ide ħâkisterini pervâne
Yaķarsa bâl ü perin şem‘-i zûd mîrûnden
- 6 Meşâmm-ı sünbül olur ‘ iţr-sâ-yı ‘ anber-i ħam
Çemende micmere gerdân ola ‘ abîrûnden

* 502:138b-139a.

²¹⁴⁶ ħazâyin:ħazâyin

* 503:138b.

²¹⁴⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁴⁸ mâşû-yı

²¹⁴⁹ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

²¹⁵⁰ dîde

- 7 Hezār şāhid-i havrā vü şān hırām eyler
Harem-serāy-ı serā-perde-i zamīrūmden
- 8 Müdām aqmada fevvāre-i süveydādan
O eşk-i dīde ki cūş eyleye ğadīrūmden
- 9 Bilindi ʿillet ü maʿlūl-i derd-i pinhānum
Tabīb-i dehr tegāfūl ider girizūmden
- 10 Nuķūş-ı kaşır-ı Züleyhā²¹⁵¹,yı zann ider Yūsuf
O resm-i gül görine çübek-i haşīrimden²¹⁵²
- 11 Şadā-yı zemzeme-i nāyı diñle ey Yārī
Terāne-i nefes-i hāme-i şarīrūmden
- 12 Düşerse kaṭre-i bārān-ı raḫmetūñ yā Rab
Zülāl-i mā'-i maʿīn cūş ide saʿīrūmden

504*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Reng alur ğonce-i haşret cigerüm kanından
Feyz alur naḫl-i emel dīde-i giryānumdan
- 2 H̱āb gelmez göze kim düşde hayālūñi görem
ʿĀcizem her giceler dīde-i giryānumdan²¹⁵³
- 3 Lāle-veş dāğlarum ben nice pinhān ideyin
Açılur her birisi çāk-i girībānumdan
- 4 Mevc urur cezr ü med-i sāḫil-i ğam dīdemden
Dağlar yanķılanur sīne-i sūzānumdan
- 5 Naḫl-i bustān-ı ümīdüm n'ola şād-āb olsa
Her seherde şulanur eşk-i firāvānumdan
- 6 Şuʿle-i āhum eger böyle çıkarsa dilden
Eriye tās-ı felek āteş-i ḫirmānumdan²¹⁵⁴
- 7 Bu kadar kalmış-iken dāyire-i ḫayretde
Yine şekvā idemem gerdiş-i devrānumdan
- 8 Yār hercāyī dil āvāre felek bī-ruḫşat
Kime şekvā idemem baḫt-ı girān-cānumdan

²¹⁵¹ Züleyhā:Züleyhā

²¹⁵² haşır:haşır

* 504:139a.

²¹⁵³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁵⁴ ḫirmān:ḫirmān

- 9 Ben ki sevdā-ger-i bāzār-ı ğamem ey Yārī
Tuĥfe-i ğam şatılır zīver-i dükkānumdan
- 10 Şi‘r-i Maĥdūm’a nazīre nice mümkin ancak
‘Acz-ĥāhı görünür nükte-i ‘irfānumdan
- 11 Tuĥfe-i meclis-i dāniş-veri olsun her dem
Gül-i ma‘nā saçılır tab‘-ı gülistānumdan

505*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Müjeñüñ tır-i çep-endāzına ħurbān olayın
Ġamzeñüñ ħancer-i²¹⁵⁵ ser-bāzına ħurbān olayın
- 2 Oynadur biñ dili cān-bāz gibi bir telde
Zülfüñüñ bend-i resen-bāzına ħurbān olayın
- 3 Gāh şehnāz-ile ‘uşşāka idersüñ āheng
Naĝmeñüñ her ser-i āġāzına ħurbān olayın
- 4 Bir ġazālāna nigeĥle dili şayd eylersin
Çeşmüñüñ pençe-i şeh-bāzına ħurbān olayın
- 5 Bir nigeĥde dil-i Yārī gibi mecnūn eyler
Ġamzeñüñ kār-ı füsūn-sāzına ħurbān olayın

506*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___²¹⁵⁶

- 1 Mey-i la‘lünden ey sākī dil-i bīmāra sāġar şun
Gülistān-ı vefādan bir şüküfte-ġonce-i ter şun
- 2 Leb-i la‘l ü dehānuñdan dile bir buse iĥsān it
Ne var cānā baña bir ĥātem-i la‘l in cevher şun
- 3 Baña cür‘a virüp cām-ı leb-ā-leb şunma nādāna
Şunarsañ sāġar-ı şahbāyı sākī başberāber şun
- 4 Dil-i nāzük-mizāca nüş-dārū-yı maĥabbet vir
Dimāġ-ı bī-mezākāna hemān dārū-yı heşber şun
- 5 Söġünmez āh sīnemde benüm bu āteş-i nihān
Gerek yāġūt-ile terşī‘ olınmış cām-ı kevşer şun

* 505:139a-139b.

²¹⁵⁵ ħancer:ħancer

* 506:139a-138b.

²¹⁵⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Hemân cām-1 leb-â-leb būs-1 leb luṭf eyle Yārī'ye
Aña gāhī şarāb-1 nāb vir geh gül-be-şeker şun

507*

___ . / ___ . / ___ . / ___ . / ___ . ²¹⁵⁷

- 1 Sîr-âb oldu ḥalk zülâl-i vişâlden
Bir kaçre dökmedi baña âb-1 zülâlden
- 2 Envâr-1 âfitâb-1 ruḥuñ tâb-baḥş ola
Gitse fûrûğ-1 şa' şa' a rûy-1 hilâlden²¹⁵⁸
- 3 Bir cām şunmadı baña sâķî-i himmetüm
Bir gül kıparmadum ser-i şâḥ-1 nihâlden
- 4 Âyîne-i cemâline baķsam ḥicâb ider
Söz mi gelür o tûṭî-i şîrîn maķâlden
- 5 Bulmaz cihânda sâğar-1 leb-rîzi ehl-i dil
Mey deyü ḥûn-1 eşkin iķer bir sifâlden
- 6 Muṭlaķ kemâle munşarif olur te'emmül it
Yārî meh-i vücûduñı şaķın zevâlden

508*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ²¹⁵⁹

- 1 Olma telḥ-âb-1 melâmet ṭa' ne-i aḥbâbdan
Bir iķim şu iķmedüñ mi çeşme-i âdâbdan
- 2 Gördüğüm gibi leb-i mey-gûnı mest itdi beni
Nice ser-mest olmayam cām-1 şarāb-1 nâbdan
- 3 Kendü kendüyle geh âh eyler gehî giryân olur
Başka lezzet buldı dil kendiyle âb u tâbdan
- 4 Çîn-seḥer bîdâr iķün kaşd etse dest-i âfitâb
Yine çeşm-i kevkeb-i baḥtum uyanmaz ḥ'âbdan
- 5 Sûzen-i müjgânına hem zülfine dil bağlamış
Rişte-i dil hîç ḥalâş olsun mı pîç ü tâbdan
- 6 Çeşm-i Yārî baķmasa âyîne-i dehre n'ola²¹⁶⁰
Ser-be-zânû-yı taḥayyürdür göz açmaz ḥ'âbdan

* 507:139a.

²¹⁵⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁵⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 508:139a.

²¹⁵⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁶⁰ Nice baķsun ḥâdişât-ı kevne Yārî rûz u şeb

- 7 Farğ olınmazdı şu^ç â-1 zıll u nūr u sâyesi
Sâye-i bahtum olaydı mihr-i ^ç âlem-tâbdan

509*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Ne derd-i hūn-1 dil ne hūn-1 çeşm-i hūn-feşân olsun
Demidür gül gibi destüñde cām-1 erğuvān olsun
- 2 Berāber şun kerem kıl āfitāb-1 cāmı ey sākī
Yine burc-i hamelden subh-1 nev-rūzı ^ç iyān olsun
- 3 Ele al çek çevir üstād elinden çıkmışa dönsün
Dü-tā kıddüm ço şaş-1 dest-i ğamzeñde kemān olsun
- 4 Hūlūl etsün raķībūñ ğāh rūde geh şeĝāfına
Bu şeb ğam yine meclisde nihān-ender-nihān olsun
- 5 Mu^ç ammā-yı dilūñ negşūde ma^ç nā kıalmasun Yārī
Zamīrūñ rāz-dān-1 nūkte-i sırr-1 nihān olsun

510*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____

- 1 Gitmeye za^ç f-1 nedāmet sīne-i bīmārdan
Eylesem bir ān ferāĝat derd-i ^ç aşķ-1 yārdan
- 2 Bir marāzdur ^ç aşķ kim cānında erbāb-1 ğamuñ
^ç Āciz olmışdur taķībān-1 cihān tīmārdan
- 3 Lāle-veş biñ dāĝ yaksa sīne-i sūzānuma
Yine ayrılmaķ ne güç ol şūh-1 āteş-bārdan
- 4 Nice günlerdür ki müştāk-1 cemālūñdür gönül
Kaçma ey mihr-i cihānum ^ç aşķ-1 dīdārdan
- 5 Çün muķadderdür saña rūz-1 ezel sevdā-yı ^ç aşķ
İtme ey Yārī şikāyet hayret-i efkārdan

511*

__ __ . / __ . __ . / . ____ . / __ . ____

- 1 Māl-i defīne umma cihān-1 harābdan
^ç İbret yeter hizāne-i²¹⁶¹ Efrāsiyāb'dan

* 509:139b.

* 510:139b.

* 511:139b-140a.

²¹⁶¹ hizāne:hizāne

- 2 Nağd-i dağık varını harc²¹⁶² itdi qalmadı
Kim kâr aldı ya bu kühen âsiyâbdan
- 3 Leyl ü nehâr iki çerâğın yaqar müdâm
Gerdün meger ki hâlî²¹⁶³ midür inqılâbdan
- 4 Nağş-ı nücümü görmeyen eyvân-ı çarğda
Görsün habâbı şîşe-i câm-ı şarâbdan
- 5 Her nağmesi terâne-i tevhîd-i râzdur
Güş it bu remzi şît-i tanîn-i rebâbdan
- 6 Fikr eyledükçe hilkat-i eşyâ-yı zâhiri
Çalır yüzümde bürka^c -i hayret hicâbdan
- 7 Hün-âbe ile süz-ı ciger Yâriyâ yeter
Geçdüm cihânda zevk-ı şarâb u kebâbdan

512*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __²¹⁶⁴

- 1 O deñlü hıyre-başardur cihân heyûlâdan
Müşahhâş olmaya şüret cemâl-i ma^c nâdan
- 2 Gördi ‘ âlem-i envârı dîde-i Mecnûn
Ziyâ-yı şa^c şa^c a-bahş-ı cemâl-i Leylâ’dan
- 3 Hızır²¹⁶⁵ yetişmese ger âb-ı çeşm-i giryânı
Yanardı cân-ı Kelîm âteş-i tecellâdan
- 4 Saña o delğ ki dendân-nümâ-yı hânde olur
O rişte kim görünür hırka-i Mesîhâ’dan
- 5 O zerre-hâk sürer yüz reh-i mağabbetüñe
Ziyâ-fürüz ola hurşîd-i ‘ âlem-ârâdan
- 6 Ne deñlü Yûsuf olursa taleb-nişâr-ı vişâl
Niğâb-ı şerm açılır mı ruğ-ı Züleyhâ’dan
- 7 O deñlü dîde-i dil-hün-feşân ‘ aşquñdur
Taşup akar reh-i fevvâre-i süveydâdan
- 8 Mehi siyâh-ı ebirden tülû^c ider sandum
Açınca cebhesin ol zülf-i ‘ anber-âsâdan

²¹⁶² harc:harc

²¹⁶³ hâlî:hâlî

* 512:139b.

²¹⁶⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁶⁵ Hızır:Hızır

- 9 Bu kanlu yaşımı seyr eyle görmedünse eger
Temevvüc eyledügin mevc-i hūn-ı deryādan
- 10 Şikeste āyīne-i çarḥa nāzır ol Yārī
Hezār şūret ʿıyān ola çarḥ-ı mīnādan
- 11 İder vücūduñı mihmān soñr'ider nā-būd
Şaḫın bu köhne kelāt-ı ḥarāb-ı dünyādan
- 12 Bülend-havşal'olup ğavṫa-kār-ı himmet ol
Der-i ḥaḫīḫī[yi] cem²¹⁶⁶ it bir ulu deryādan

513*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Urma mir'at-i derūnam inkisārumdan şaḫın
Zerreyem rāh-ı melāmetde ğubārumdan şaḫın
- 2 Gerçi bir dürr-i yetīmem sāḫil-i ğurbetde līk
Ḥor bakma mevc-i çeşm-i eşk-bārumdan şaḫın
- 3 Nefḥa-i şūrī gibi dünyāyı eyler şayḥa-nāk
Genc-i ğamda nāle-i bī-iḫtiyārumdan şaḫın
- 4 Tūde-i ḥākister eyler nūh ḫībābuñ ey felek
Şūziş-i sendān-ı āh-ı pūr-şerārūmdan şaḫın
- 5 Ṭab^ʿ-ı Yārī ʿarş-ı istiġnā-yı vaḫdetdür hele
Gerdiş-i taḫrīb-i ḫalb-i bī-ḫarārūmdan şaḫın

514*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Āsumān tāb alur āh-ı şerer-nākūmden
Dehr tam-tāze olur dīde-i nem-nākūmden
- 2 Devr ider şeş-ciheti cāzibe-i himmetle
Kimse āġāḥ degüldür dil-i çālākūmden
- 3 Her biri aḫker-i kāmūn-ı melāmetdür ānuñ
Dāġlar kim görünür sīne-i şad-çākūmden
- 4 Görmedin ölür-isem nāfe-i ḥaṫṫ-ı siyehūñ
Būy-ı ʿanber ola zāḫir çemen-i ḥākūmden
- 5 Ḥaṫṫına bende iken zūlfine de bende geçer
ʿĀcizem n'eyleyeyüm ṫab^ʿ-ı heves-nākūmden

²¹⁶⁶ kesb

* 513:140a.

* 514:140a.

- 6 Yārīyem sāhīr-i ʿĪsā-nefes-i devrānam
Ḳudsiyān ders alur endīşe-i derrākūmden

515*

— . — — — / — . — — — / — . — — — / — . — — —

- 1 Dīde seyl-i eşkin ʿummān etmesün yā nʿeylesün
ʿĀlemi ğarḳ-āb-ı tūfān itmesün yā nʿeylesün
- 2 ʿAksine dönmekde āhīr cünbiş-i pergār-ı çarḳ
Dest-i sāḳī cāmı gerdān itmesün yā nʿeylesün
- 3 Cūşiş-i şevḳ-ı ḥayāl-i ḥüsn olmaḳda füzūn
Mest-i cām-ı ʿaşḳ efgān itmesün yā nʿeylesün
- 4 Hāne-berdūşān-ı rindi tā der-i meyḥāneden
Kendüsin üftān [u] ḥīzān itmesün yā nʿeylesün
- 5 Çeşmi taʿlīm itmede her demde ḳatlı-i merdümi
Ġamzesin aşüb-ı devrān itmesün yā nʿeylesün
- 6 Naḳd-i eşkin bezl ider yoluñda bir üftādedür
Dīde kendin zār u giryān itmesün yā nʿeylesün
- 7 ʿAndelīb-i ṭabʿ-ı Yārī nev-bahār-ı şevḳdur
Ġonce-veş çāk-i girībān itmesün yā nʿeylesün

516*

. — — — — / . — — — — / . — — — — / . — — — —

- 1 Şarābuñ şevḳı rindānuñ şadā-yı cān-fezāsından
Virān şihḥat bulur mey-ḥānenüñ āb u hevāsından
- 2 Gülüñ destinde cāmı ğonce sāḳī muṭribi bülbül
Ḳızarmış gül gül olmuş ruḥları zevk-ı şafāsından
- 3 Girībān çāk olur destinde olsa cām-ı gül-fāmı
Beni gördükçe açılmaz o gül şerm ü ḥayāsından
- 4 Nihāl-i ğoncesi āzürde-ḥār u servi pā-der-gil
Bu gülzāruñ ne sīr-āb olalar neşv [ü] nemāsından
- 5 İder ilzām anı üstād-ı ʿālem²¹⁶⁷ bir gün ey Yārī
Eger dönmezse nādān-ı ḥod-ārā müddeʿāsından

* 515:140a-140b.

* 516:140a-139b.

²¹⁶⁷ erbāb-ı ḥikmet

517*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Sūz-ı ğam şalma dil-i pür-tābuma²¹⁶⁸ sūzān iken
Tāb virmek yā ne hācet külhen āteş-dān iken
- 2 Olmamışdur cām-ı Cem tertīb-i bezm-i rūzigār
Dil der-i mey-hānede mest-i mey-i devrān iken
- 3 Böyle nā-çār olduğum bilseñ esirgerdüñ beni
Dil figān u āh-ile nālān iken giryān iken
- 4 Hızra²¹⁶⁹ rehber oldı Hādī-i ezel İskender'e
Virmedi yol teşne-kām-ı çeşme-i hayvān iken
- 5 Nice mümkün dāğ-ı 'aşkuñ sīnede ola nihān
Zīr-i hākisterde aḥker rūz u şeb pinhān iken
- 6 Seng-i elmās-ile ta' mīr etseñ olmaz kār-ger
Ṭab' -ı Yārī nice ābādān olur vīrān iken

518*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Hem benüm maḥrem-i rāz-ı şeb-i āgāhumsın
Hem yine bā' iş-i feryād-ı seḥer-gāhumsın
- 2 Kevkeb-i baḥtum ararsa n'ola göklerde seni
Āfitāb-ı felek-i menzilet-i cāhumsın
- 3 Deşt-i ḥayretde olursam n'ola güm-kerde-i rāh
Ġam degüldür ki hele sen baña hem-rāhumsın
- 4 Her biri ḥūblaruñ Yūsuf-ı devrān olsa
Cümleden sen baña bir vech ile dil-h'āhumsın²¹⁷⁰
- 5 Sen bilürsin dil-i Yārī'deki rāzı yā Rab
Vākıf-ı sırr-ı niyāz-ı şeb-i āgāhumsın

519*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Bir gönül dūr ola ünsiyet-i cānānından
Ḷurtulur mı 'acabā ḥayret-i hicrānından

* 517:140b.

²¹⁶⁸ sūzānuma

²¹⁶⁹ Hızr:Hızr

* 518:140a.

²¹⁷⁰ Yine ey şūḥ-ı cihān sen baña dil-h'āhumsın

* 519:140b.

- 2 Dil eger n'ola gönülden bizi mehcür etse
N'eyesün ayrılamaz zülf-i perişânından
- 3 H̱āba varmaz giceler āh-ı dil-i sevdāyī
Şaķınur düşde seni dīde-i giryānından
- 4 Beni ẖākister-i āteşüne hicrān etme
H̱azer it sūz-ı dilüñ āteş-i pinhānından
- 5 Ben ne ẖacet saña ' arz eylemege dāğ-ı derün
Sīnemüñ hep açılır çāk-i girībānından
- 6 Gāh şīrān-ı emānī gehī murgān-ı ferāğ
Tırma Yārī'ye hücüm etmede her yanından
- 7 Dīde ğayra baķamaz tāb-ı cemālüñ var iken
Nūr ẖiç ayrıla mı mihr-i dirahşānından²¹⁷¹
- 8 N'ola dil şīfte-i pīçiş-i tārī olsa
Çıķamaz silsile-i turre-i pīçānından

520*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Biñ dürlü yaş aķıtdı bu çeşm-i ğunüddan
Çok reng gördi dīde bu çarh-ı kebūddan
- 2 Ḵufl-i ümīdüñ eyleme vā-beste-i recā'
Miftāhın iste bāb-ı Kerīm ü Vedūd'dan
- 3 Meyhāne-i melāmete gel rind-i ' aşķ iseñ
Mest ol hemīşe neşve-i cām-ı şühūddan
- 4 Āyīne gibi şāf-dil ol baķma şūrete
Ma' nāyı añla nükte-i mā-fi'l-vücūddan
- 5 ' Aşık odur ki nāleler itdükçe dem-be-dem
Farķ olmaya nevāsı ney ü çeng ü ' üddan
- 6 Tercih ider elindeki cāmın o rind-i ' aşķ
Sermāye-i hediye-i nā-būd u būddan
- 7 Sākī o cām-ı vaħdeti şun baña ķurtara
Fikr-i ' ademle lerziş-i ķayd u vücūddan
- 8 Yārī bu kār-hāne-i ' ālemde bilmedüm
Kālā-yı himmetümüñ de hūsran u sūddan

²¹⁷¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 520:140b-141a.

- 9 Yâ Rab bahâ-yı cevher-i nazmum emîn kııl
‘ Aynü’l-kemâl-i âfet-i çeşm-i hasûddan

521*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²¹⁷²

- 1 Her şeb ey ğam harem-i sîne mihmânımsın
Vâkıf-ı ser-i serâ-perde-i nihânımsın
- 2 Huftesin²¹⁷³ gerçi şebistân-ı dilümde ammâ
Yine bîdâr-ı seher-hîz-i efgânımsın
- 3 Dile cân-bağş-ı hayât idi dür-i sühanuñ
Hızır-ı²¹⁷⁴ kıdsî-nefes [ü] ‘ İsa-i devrânımsın
- 4 Başuma tâc-ı sa‘ âdet dilüme mâye-i rûğ
Hem Mesîhâ-dem [ü] hem baht-ı Süleymânımsın
- 5 Kâlb-i ğam-gîne şafâ’ sîne-i mecrûha şifâ’
Dil-i bîmâra devâ’ derdüme dermânımsın²¹⁷⁵
- 6 Cem‘ -i şem‘ -i harem-i bezmüne pervâne benem
Sen benüm şubha deĝin şem‘ -i şebistânımsın
- 7 Baĝamaz şa‘ şa‘ a-ı hüsününe mebhût olur
Ârzü-yı nigeħ-i dîde-i hayrânımsın
- 8 Baña etmez mi şifâ-hâne-i la‘ lüñ dermân
Gel tabîbüm kerem it derdüme dermânımsın
- 9 Yâriyem bülbül-i pîr ü şüde-i Sa‘ diyem
Sen benüm ĝonce-i nev-hîz-i gülistânımsın

522*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Kemân-ı şabrı aldı ‘ aşğ dest-i ihtiyârumdan
Şağın şimdın gerü peykân-ı âh-ı cân-güzârumdan
- 2 Bir ednâ zerresi tâ çeşm-i hürşîdi darîr eyler
Çıķarsa yek şerer zerrât-ı cism-i hâkisârumdan
- 3 Açar mı zülf-i piç-â-piç rüy-ı şâhid-i bahtum
Ümîd etsem nesîm-i ‘ âtıfet ben rûzigârumdan

* 521:140b.

²¹⁷² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁷³ Hufte:Hufte

²¹⁷⁴ Hızır:Hızır

²¹⁷⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 522:141a.

- 4 Yine ben virmezsin ruḥṣat dil-i sengīnūme yoḥsa
Şınardı şīşe-i nūh çarḥ-ı keyvān-ı inkisārumdan
- 5 Bilindi rind-i ma' nā mest-i şūret olduĝum Yārī
Kelām-ı hūş-mend-i ṭab' -ı şāf-ı neşve-dārumdan

523*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Ne māl olsun ne mülk olsun ne cān [u] ne cihān olsun
Ġam-ı 'aşḫuñ dil-i vīrānede ancak nihān olsun
- 2 Dönüp bir kerre daḫı baḫmayam gülzārına dehrūñ
Baña şimdin gerü sensiz cihān bāĝı ḫazān olsun
- 3 Ğo aḫsun dīdeden ḫūn-ābeler zaḫm-ı firāḫuñla
Demidür keştī-i ten ĝarḫ-ı seyl-i bī-kerān olsun
- 4 Ġam-ı hicrūñle mestem cām şun ḫ'āb-ı taḫayyürde
Ḥayāl-i şevḫ-ı ruḥsāruñla dīde gülsitān olsun
- 5 Yazam tā ḫaşr olunca dāsitān-ı derd-i ḫicrānuñ
Ḳalem şimdin gerü destümde āĝūş-ı benān olsun
- 6 Gel ey ārām-ı ḫātır intizāruñ cāna kār itdi
Nice bir ṭab' -ı Yārī ḫasretūñden nā-tüvān olsun
- 7 İlāhī isterüm sīnemde bir tāze cüvān olsun
Tenüm şıḫhatde olsun dāyimā cān üzre cān olsun

524*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Göñül ümmīd iderken çāşnī-i ḫand-i fem senden
Bu ne sözdür işidem zehr-i telḫ-āb u sitem senden
- 2 Ne deñlü ĝonce-i la' lūñ temennā eylesem cānā
Terahḫum eyleyüp gelmez yine lā vü ne' am senden
- 3 Çeker ḫamyāze-i şahbā-yı la' lūñ ' aşıḫ-ı bī-tāb
Ne var elden şunılsa ĝonce-veş bir cām-ı Cem senden
- 4 Çözer sünbül muṭarrā saçların bir dem şafā' senden
Çemen bezminde gönderdükçe zülfüñ táb-ı şem senden
- 5 Ḳapuñdan ĝayrı yokdur mültecāsı Yārī-i zāruñ
Ḥudāyā ol faḫīre luṭf u iḫsan u kerem senden

* 523:141a.

* 524:141a-141b.

525*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —²¹⁷⁶

- 1 Neyyir-i a‘zam tülū‘ itdi şabāh-ı ‘ıdden
Tāze gül açıldı güyā gülşen-i ümıdden
- 2 Sen kenār-ı cūda zülfüñ şāne-perdāz eyleseñ
Büy-ı müşg-i Tübbet hāşıl ola naḥl-i bıdden²¹⁷⁷
- 3 Sū-be-sū geşt itdi Edhem gerçi mülk-i ma‘nāyı
‘Ālem-i gayba yetiştı²¹⁷⁸ ‘ālem-i tevḥıdden
- 4 Hāşre dek fark eylemezdi dıde nūr u sāyesin
Sāye-i baḥtum olaydı sāye-i ḥūrşıdden²¹⁷⁹
- 5 Bir ‘aceb pervānedür şeb-zinde-dārān-ı ğamuñ
Bāl ü per yakmaz şeb-ān-rüz māhdan ḥūrşıdden
- 6 Şunmadı bir dūst-kānī sākī-i devrān baña
Ārzū-senc-i ferāğam sāğar-ı ümmıdden
- 7 Ğonce-i şüküfte kāmem sāğar-ı leb-rızden
Bülbül-i āşüfte nağzem neşve-i cāvıdden
- 8 Dehre Yārī cām-ı zerrīn tācı ḳaldı yādigār
Meclis-i şevket-tırāz-ı devlet-i Cemşıd’dan

526*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

- 1 Şāh-bāz iseñ de ḳaç ser-pençe-i uşfürdan
Ger Süleymānsañ da ḥafv it inkisār-ı mürdan
- 2 Gör ne çenberlerde ḥallāc itdi ḳaddın tāb-ı ğam
Şor kemān-ı ‘aşḳa dest urmuş geçen Manşūr’dan
- 3 Bir zamānda cām-ı la‘līn şundu ammā çarḥ-ı dūn
Kāse-i Çın itdi āḥir meşhed-i Fağfür’dan
- 4 Lem‘a-ı ruḥsār-ı yāra baḳmağa Musā gerek
Tā bula tāb-ı tecellī şu‘le-ğāh-ı Tūr’dan
- 5 Neşve-i bezm-i elestdendür anuñ tā māyesi
Şanmañuz ser-mest ola Yārī mey-i engürdan

* 525:141a.

²¹⁷⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁷⁷ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

²¹⁷⁸ Aña zıdd-‘ālem görindi

²¹⁷⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 526:141b.

527*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Luṭf kı l luṭf k'ider ādemi 'abd-i fermān
Bu meşeldür olur insān 'abīdü'l-ihsān²¹⁸⁰
- 2 Zehr-i güftār-ı edānī sen'ider telḥ-i gelū
Şikem-i havşalada olsuñ eger baḥr-ile kān
- 3 Gevher-efrūz-ı rumūz olsa dūr-i güftāruñ
Pile-ver reng görür kūr-dilān-ı nādān
- 4 Ḥikmet-āmūz-ı 'ukūl olsa kelām-ı pākūñ
Ġalaṭ-ārā-yı güzāf añlaya anı dūnān
- 5 Nūş-dārū-yı kelāmuñdan ola neşve-peżir
Tuḥm-ı ḥanzal şanur anı yine nā-şüste dilān
- 6 Süḥan oldur ola şirīn-i ġarībū'l-lehçe
Gūş-dārāna vire lezzeti ārāmiş-i cān
- 7 Süḥan oldur ki be-ḳavl-i dil-i pāk-i Nef'ī
Ola maḳbūl-i dil-i nādire-sencān-ı ciḥān
- 8 Āb-ı luṭfuñla dil-i Yārī'yi pāk it yā Rab
Çeşme-i tab'ına reşk eyleye āb-ı ḥayvān

528*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²¹⁸¹

- 1 Gözine beñ düşer ol ḥāl-i zenaḥdānı gören
Aldurur aḳlını ol zūlf-i perişānı gören
- 2 'Ömre sermāye ḳatar āb-ı ḥayāt-ı süḥanı
Ḥızr²¹⁸²-veş cān bulur ol la' l-i süḥan-dānı gören
- 3 Ḥūblar her ne ḳadar olsa odur sulṭānı
Encüme ta' n ider ol meh-i tābānı gören
- 4 Nice pervāne-şıfat yaḳmaya bāl ü perini
Meclis-i 'işvede ol şem' -i şebistānı gören

* 527:141b.

²¹⁸⁰ Arapça veciz bir söz/atasözü olup cümlelerin aslı "el-İnsānū abīdü'l-ihsān" dır. "İnsan ihsānın kuludur" mânâsındadır ve Hz. Ali'ye isnat edilmektedir.bkz. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, Sütun Yayınları, İstanbul, 2008, c. 1, s.401; Mehmet Yılmaz, *Dört Halifeden Vecizeler Sözlüğü*, Şüle Yayınları, 2003, s.201; Numan Yazıcı, *Arapça-Türkçe/Türkçe-Arapça Atasözleri ve Deyimler*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2003, s.286.

* 528:141b.

²¹⁸¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁸² Ḥızr:Ḥızr

5 Zann ider kim nesebi gülbün-i Zehrâ'dandur
Sebz-i destâriyla ol gonce-i ħandânı gören

6 Nice şabr eylesün Allâh'ı severseñ Yârî
Yolda ağıyar ile ħūrî gibi oğlanı²¹⁸³ gören

529*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²¹⁸⁴

- 1 Kâr-ger olmaz dilüñ şad pâre zaĥm u yâresin
Sûzen-i elmâs-ile etse rûfû her pâresin
- 2 Hiç dimezsın ħanķı şahrâlarda ser-gerdân gezer
Böyle mi yoķlar güzeller ‘ aşık-ı âvâresin
- 3 Her şikestinde olur ‘ aks-i cemâlüñ âşikâr
‘ Āşikuñ gör sine-i âyine-i sad-pâresin
- 4 Pânzehri ta‘ biy’eyler sünüş-i elmâs-ile
‘ Āşikuñ setr ide zaĥm-ı sine-i pür-yâresin
- 5 Bî-emân ħancer²¹⁸⁵-be-dest sermest [ü] bed-mest olmaya
Sevme Yârî dilberüñ mestânesin ħün-h‘âresin

530*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Derün yanmaķda dîde ağlamaķda mâcerâsından
Ne âb u tâb alur dil ‘ âlem-i ‘ aşkuñ hevâsından
- 2 Ne şevķ-ı lem‘ a buldı vâdî-i Eymen’de Mûsâ kim
Taĥammül etmedi tâb-ı tecellîye ziyâsından
- 3 Gerek Seyyid Nesîmî’dür gerek Mansûr-ı fânîdür
Döner mi râz-dân-ı sırr-ı ‘ aşkuñ müdde‘ âsından
- 4 Edeb-sencân-ı ħikmet şad hezârân çâre eyleser
Ĥalâş olmaķ ne mümkün derd-i ‘ aşkuñ ibtilâsından
- 5 Bi-ķavl-i²¹⁸⁶ مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ رَعَفَ بِهِ nefsini ednâ egleyen Yârî
Bilür ‘ âlî Ĥudâvend-i cihânı kibriyâsından

²¹⁸³ ol âfet-i devrânı

• 529:141b.

²¹⁸⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁸⁵ ħancer:ħancer

• 530:142a.

²¹⁸⁶ Men ‘ aref: Kim bilirse/şuuruna varırsa, kim ki bildi. Hadîsin tamamı şöyledir: مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ رَعَفَ بِهِ “Kendini bilen Rabbini bilir” Suyûtî, *ed-Düreru’l-mensûre*, 152; a.mlf. *el-Hâvî li’l-fetevâ*, II/412; Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, II, s.2532; Aliyyü’l- Kârî, *Esrâru’l-merfûa*, 351; Zebîdî, *İthâfu’s-sâde*, I/453. Bu sözün Hz. Ali’ye (r.a.) ait olduğu da söylenir.

- 6 Cihāmı terk ider bir dil ki dürd-i derd nūş etse
Dü-‘ālem zerre gelmez gözine zevk [u] şafasından

531*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Nihān her zerresinde bir şerer tāb-ı hāretten
Yanup kül olsalar pervāneler sūz-ı maḥabbetden
2 Hezārān perdede mestūr olur keşf-i niḳāb etmez
Çıkar mı rāz-dān-ı ser-i ‘aşkuñ genc-i vaḥdetden
3 Düzer geh ḥükm-i taḳdīri bozar geh re’y-i tedbīri
Degül bu kār-hāne ḥālī²¹⁸⁷ bir üstād-ı ḥikmetden
4 Senüñ cām-ı mehüñde kāste²¹⁸⁸ ey sākī-i devrān
Benüm cām-ı dilüm işkestedür seng-i melāmetden
5 Gel ey Yārī cemāl-i şāhid-i ümmīde nāzır ol
Ne ma‘nā gösterür şüret-gerān mir’āt-ı fıtratdan

532*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

- 1 Fāriğ ümīd-i cennet ü bīm-i caḥīmden
Kurtuldu dil keş-ā-keş-i ümmīd ü bīmden
2 Dil cevher-i ‘arāzdur ‘ademdür mişāl-i ten
Perdāht oldu fıtrat-ı dest-i kerīmden
3 Baḳduḳça şafḥ-ı nūr-ı tecellīye dīdesi
*Nūr āyetī*²¹⁸⁹ şadāsı gelürdi Kelīm’den
4 Esdi şavurdu gerçi biraz rūzigār da
Bir berg-i gül dökilmedi ammā nesīmden

* 531:142a.

²¹⁸⁷ ḥālī:ḥālī

²¹⁸⁸ Senüñ peymāne-i mihrūñ tolu

* 532:142a.

²¹⁸⁹ Nūr āyeti; Kur’ân-ı Kerīm’deki Nūr sûresinin 35. āyeti için kullanılan bir ifādedir. Āyet şöyledir:

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ مِثْلُ نُوْرِهِ كَمِثْلَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۚ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ۚ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُنَارِكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُورٌ عَلَى نُورٍ ۚ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

“Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nur üstüne nurdur. Allah dilediği kimseyi nuruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir.” bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıncı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, C.IV,s.103-105.

- 5 Sūz u niyāz belk'ide te'şīr-i raḥmeti
Her ne dilerseñ iste O Rabb-i Raḥīm'den
- 6 Bir şūretinde biñ ruḥ-ı ma' nā şühūd ider
Āyīne-i nümāyiş-i ṭab' -ı selīmden
- 7 Her mīz-bānı bulsa siyeh-kāse-i felek
Zehr-ābe-sīr-i ye' s ide ḥ'ān-ı na' imden
- 8 Yārī hezār diḳḳat ile kār-nāme al
Naḳş-ı dü-reng-i va' de-i çarḥ-ı le' imden

533*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²¹⁹⁰

- 1 Men ü genc ü ğam u derd u ser-i sevdā-yı cünün
Dil-i sevdā-zede itdi bu kadar cem' -i fünün
- 2 Maḥrem-i ḳurbet-i Maḥmūd olamaz ḥāşş-ı Ayāz
Olmayınca dil-i pāküñde şadāḳat meknün
- 3 Māhiyān başuña emvāc-ı güher ide nişār
Sen eger baḥr-ı ḥaḳīḳatda olursañ Zünnün
- 4 Nāf-ı ' anber gibi esrāruñı pinhān eyle
Ola tā bŷy-ı ḥaḳīḳatle derüñüñ meşḥün
- 5 Reh-rev-i Ka' be-i taḥḳīḳ olurdı Yārī
Luṭf-ı Hādī-i ezel olur-ise rāh-nümün

534*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___²¹⁹¹

- 1 Keşf itdi nūr-ı pertev-i ḥüsnin niḳābdan
Şubḥ-ı vişāl toĝdı yine āfitābdan
- 2 Gel kaçma cān-ı ḥasteden²¹⁹² ey ' İsā-i zamān
Rūḥ ictināb ider mi bir avuç türābdan
- 3 Destüñde görse ' aks-i ruḥuñ cām-ı bādede
Lerzān olurdı mihr-i dıraḥşān ḥicābdan
- 4 Mir'āt-ı pāk-i sīneñe gözi ṭoḳınmasun
Ey cismi nūr-ı pāk şaḳın āfitābdan

* 533:142a.

²¹⁹⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 534:142a.

²¹⁹¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²¹⁹² ḥaste:ḥaste

- 5 Biñ cānı olsa la^c lüñe Yārī fedā' ider
Şā^c ir ki nāzūk²¹⁹³ ola geçer mi şarābdan

535*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Ben āb-ı Hızır²¹⁹⁴ ister-iken çarḥ-ı dūndan
Telḥ eyledi mezākumı zehr-āb-ı hūndan
- 2 Hūn-ı ciger kebābı şarābı sirişk-i ter
Dil lezzet aldı zevḥ-ı gıdā-yı cūnūndan
- 3 Hūn olsun ol ciger ḡam-ı ^c aşḡuñla lāle-veş
Leb-rīz-i hūn olmaya dāḡ-ı derūndan
- 4 Elbette bir tarīḡ-ile güm-kerde rāh ider
Bir cāy-ı me' men ister isem reh-nūmūndan
- 5 Bir ḡonce²¹⁹⁵ almadum gül-i bāḡ-ı ümīdden
Bir cūr^c a içmedüm ḡadeḥ-i lāle-gūndan
- 6 ^c Āşīḡ odur ki nāleyi Yārī ḡazīn ide
Farḡ olmaya nevāsı ney [ü] erḡanūndan

536*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Āyīne māh oldı ḡüyā ol ruḡ-ı pür-tābdan
Nūr itdi istifāza mihr-i ^c ālem-tābdan
- 2 Ḥavf-ı ḡamzeñ ile lertzān oldı şiryān-ı vücūd
İzḡırāb eksük degüldür sīne-i bī-tābdan
- 3 Hızır²¹⁹⁶ teşne la^c lüñe Ādem ḡürisne ḡüsnüñe
Tā ki muḡtāc olmaduḡ ḡalmanı şeyḡ²¹⁹⁷ ü şābdan
- 4 Pāk-i nazm olmuş dehānuñda o dendān-ı laḡīf
ḡüyyā bir sübhā dizmişler dūr-i nā-yābdan
- 5 Nesḡ oldı şimdi taḡvīm-i maḡabbet dūnyede
Böyle aḡkāmin çıkarmışlardur uşḡurlābdan

²¹⁹³ rind

* 535:142b.

²¹⁹⁴ Hızır:Hızır

²¹⁹⁵ berg

* 536:142b.

²¹⁹⁶ Hızır:Hızır

²¹⁹⁷ Şeyḡ:şeyḡ

- 6 Bir kerīm-i zü'l-minendür şıdķ-ile Yārī hemān
Her ne isterseñ taleb kıl Hāzret-i Vehhāb'dan
- 7 Bāb-ı iħsānı küşāde luṭfı mebzūl 'āleme
Kimse maħrūm olmamışdur rüz u şeb ol bābdan²¹⁹⁸

537*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Tūṭī ta' līm eylemiş ol şekkerīn güftārdan
Naħl-i Tūr etmiş ta' allūm ol ḳad-i reftārdan
- 2 Nevk-i peykānuñ görünür sīne-i sūzānda
Ol semenderdür ki çıkmış teff ü tab-ı tārdan
- 3 Başına gün toğmaduķ kūyuñdaki üftādelər
Birbirin fark eylemezler sāye-i dīvārdan
- 4 Şandılar bir nūr indi saṭṭ-ı bām-ı Ka' beye
Seyr idenler şaħş-ı Manşūr'ı firāz-ı dārdan
- 5 Şubḫ-ı maḫşer olsa da Yārī'yi bīdār etmeye
Şām-ı ḫasretde göz aḫmaz oldu ol efkārdan²¹⁹⁹
- 6 Şekl-i 'ayn-ı āfitāba nokṭa-i nūn çekmege
Ḳuṭb-ı gerdūn dāyire çizmiş meger pergārdan

538*

— — . / — . — . / — — . / — . —²²⁰⁰

- 1 Düşdükçe yolda mest-i dil-i zār u nā-tüvān
Dest-i keremle destini ṭut ey ṭabīb-i cān
- 2 Gūyā ḫabāb-ı cām-ı mey-i la' l-fāmdur
Tebḫālelerle yer yer o la' l-i güher-feşān
- 3 Nūr-ı mehi ne yüzle saña rū-be-rū kılam
Anuñ da nūrı lem' a-ı ḫūrdan girev-sitān
- 4 La' l-i lebinde ḫaṭṭı o yāḳūt-ḫaṭṭıdur
Bir kıl ḳalemle yazmış aña *sūre-i Duḫān*²²⁰¹
- 5 Ser-tā-be-pāy-ı merdūm-i çeşm olsa duymaya
Biñ kerre baḳsa rūyuña Yārī-i nā-tüvān

²¹⁹⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* 537:142b.

²¹⁹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* 538:142b.

²²⁰⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²⁰¹ Arapça bir kelime olan duhān; “duman, tütün” anlamlarına gelmektedir. Duhān sūresi Kur'ān-ı Kerīm'de 44. sūre olup 59 āyetten oluşmaktadır.

539*

— — . / — . — . / . — — . / — . — ²²⁰²

- 1 Ey mey-fürüş büt misin âdem misin nesin
Üstâd-ı kâr-ḥâne-i ‘ âlem misin nesin
- 2 Düşmez elünde cām-ı mey-i la‘ l-fām hiç
Dāyim bu ‘ ayş [u] ‘ işret-ile Cem misin nesin
- 3 Ey ‘ andelîb söylemez olduñ bahârda
Ol ḡonce gibi sen daḡı ebkem misin nesin
- 4 Ki cūş-ı seyl sendeki emvâc-ı bî-kerân
Ey eşk-i dîde cūy mısın yem misin nesin
- 5 Bir kimse vâkıf olmadı sırr-ı nihānuña
Yārî şeb-i vişâline maḡrem misin nesin

540*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

- 1 Mezâḡ-ı reng ü bûyın almadı ḡurşîd-i himmetden
Nice gülsün açılsun²²⁰³ ḡonce-i ṭab‘ um küdüretden
- 2 İder âlûde-i tîz-âb dest-i sâķî-i devrân
Ne mümkün nüş idem peymâne-i leb-rîz-i ‘ işretten
- 3 Benem ol mâlik-i gencîne-i ḡursend [ü] memnûnî
Mu‘ ayyendür vazîfem şâh-ı ıķlîm-i ḡanâ‘ atden
- 4 Güneh-nâ-kerde cürm-âlûde nûr-ı çeşm-i Ya‘ ḡûbam
Girîbân-ı dilüm kurtılmadı dest-i melâmetden
- 5 Ṭutardı micmer-i eflâķi bûy-ı nâf-ı âşârum
Ṭutuşmaḡda derûnum lâle-âsâ dâḡ-ı ḡayretten
- 6 Benem ol ḡır-ra-mest-i ‘ ârif-i cām-ı ḡarâbâtî
Derûnum dâḡ-ı ḡûn olmuş dur[ur] bezm-i maḡabbetden
- 7 Benem ol bî-nedîm-i ser-be-ceyb-i bezm-i tenḡâyî
Başum ḡaldurmazın her rûz [u] şeb bâlîn-i ḡayretten
- 8 Çıķar şad ḡâr ḡâr-ı tîz sūzen-veş derûnından
Ser-â-ser istirâḡat şandugum bâlîn-i kürbetden

* 539:142b.

²²⁰² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 540:143a.

²²⁰³ pejmürde olmaz

- 9 Eger ıtısañ muķābil   aks-i hūrşīd-i pūr-envārı
 Hālāş olmaz yine mir’āt-ı dil jeng-i kūdūretten
- 10 Hāķīķatde gören bir sübħa-i mercān şanur gūyā
 Gözümden ķaķre ķaķre düşse hūn-ābe hācāletden²²⁰⁴
- 11 Derūnum oldı Yārī genc-i hikmet-bend-i rabbānī
 Fūnūn-ı   aşķı tekmīl eyledüm üstād-ı hikmetden

541*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Gehī bir zerre tāb-endāz olur ıab  -ı mūnīrūmden
 Gehī deryā-yı hayret mevc urur cūş-ı zamīrūmden
- 2 Gehī bir şevķ irer ıayy eylerin şad rāh-ı ümmīdi
 Gehī bir za  f-ı ğam hāşıl olur kām-ı ķaşīrūmden
- 3 Ben ol   uzlet-nişīn-i tekye-i kūy-ı harābātam
 Hezār eşķāl-i hayret   aks olur naķş-ı hāşīrūmden
- 4 Ben ol tīr-āzmā-yı Rūstem-i meydān-ı   aşķam kim
 Kemān olur kad-i devrān ser-i peykān-ı tīrūmden
- 5   Aceb mi şūre-zār-ı nazmı şād-āb etsem ey Yārī
 Dem-ā-dem reşħa-i ma  nā düşer ebr-i maıırūmden

542*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____

- 1 Silmedūñ gözlerūmūñ yaşını giryānuñ iken
 Nālişüm diñlemedūñ ney gibi nālānuñ iken
- 2 Nā-şitāyān aña hūmyāze-i reşķ eyler-idi
 Keremūñ h ānına müstağraķ-ı iħsānuñ iken
- 3 Almaduñ hāıırımı dest-i nūvāzişle ele
 Şormaduñ hālūmi dil-haste²²⁰⁵-i hīcrānuñ iken
- 4 Lāle-veş dāğ-ı ğamuñ sīnede pinhān itdüm
 Nice demler ki senūñ  ak-i girībānuñ iken
- 5 Kesb-i cemü iyyet-i sāmān-ı cūnūn idemedüm
 Pāy-māl-i ser-i ğīsū-yı perīşānuñ iken

²²⁰⁴ hācālet:hācālet

* 541:143a.

* 542:143a-143b.

²²⁰⁵ haste:haste

6 Şiše-i dilde leb-â-leb tura sünbül gül ü mül
Zülfüne reng-i ruḥ [u] la' lüne ḥayrānuñ iken

7 Reng-i ḥayret ruḥ-ı aḡyārı iderdı gül-gün
Dil-i Yārī gibi şermende-i iḥsānuñ iken

543*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²²⁰⁶

1 Ferşüñ āgeşte-i bismil-geh-i ḳurbān ideyin
Rüz-ı ferḥunde-dem-i 'īd-i şehīdān ideyin

2 Āteş-i derd-i derūnum anı pür-tāb eyler
Sīnede dāḡlarum ben nice pinhān ideyin

3 Dest-i zülfünde perīşān ola mecmū' a-ı dil
Ben nice bir daḡı cem' iyyet-i sāmān ideyin

4 Çıkdı elden dil-i dīvāne tutilmaz Yārī
Beste-i silsile-i zülf-i perīşān ideyin

5 Göresin tā neyimiş cevher-i genc-i meknūn
Gel bu şeb sīnede cānānumı mihmān ideyin

6 Nāmuñı Yārī-i üstād gibi ey Yārī
Nakş-ı ser-şafḥa-i mecmū' a-ı dīvān ideyin

544*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___²²⁰⁷

1 Bu bezme zehr-i ḳahr-ı dehri āzmūn eyleyen gelsün
Ḳadeḥ-veş devr elinden baḡrımı ḥūn eyleyen gelsün

2 Ḥadīd-i ḳalbi tā üstād elinden çıkmışa dönsün
Velī sendān-ı ḍarb-ı 'aşḳa kānūn eyleyen gelsün

3 Vücūdın neşve-i zehr-ābe-i ḡamdan idüp şāfi
Dem-â-dem ḥūn-ı eşkin cām-ı mey-gūn eyleyen gelsün

4 Fiḡānın nāy-ı ḳaddin çeng idüp bu bezm-i āḡāha
Ten-i bārīkini evtār-ı ḳānūn eyleyen gelsün

5 Zer-i ḥālīş 'ayār-ı 'aşḳuñı sencīd'idüp Yārī
Senünle imtiḥān-ı 'aşḳ-ı Mecnūn eyleyen gelsün

* 543:143a.

²²⁰⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 544:143a.

²²⁰⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

545*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Cevher-i cān gibi her sīnede pinhānsın sen
Şübhesiz dilde nihānī yine bir cānsın sen
- 2 Bir kirişmeyle bütün halkı idersin meftūn
Kimse bilmez seni bir āfet-i devrānsın sen
- 3 Haste-i pister-i hicrānuñam ihsān eyle
Gel ṭabībūm meded it derdüme dermānsın sen
- 4 Gāh olur gonce-şifat bezme gelürsin hāmūş
Gül gibi gāh olur çāk-i girībānsın sen
- 5 Dil-i Yārī gibi bir bülbül-i şūrīdeñ var
Gülşen-i sīnede bir gonce-i ḥandānsın sen

546*

__ . ___ / __ . ___ / __ . ___ / __ . ___

- 1 Merḥabā ey nūr-ı çeşm-i ḥasret-i zūlmet-keşān
Ḥayr-ı maḳdem ey hilāl-i feyz-baḥşā-yı cihān
- 2 Her günūñ zūlmet-zidāy-ı şark [u] ğarb-ı kāyināt
Her giceñdür leyletü'l-isrā-yı cünd-i ḳudsiyān
- 3 Halkūñ olmış-(i)di ğamuñdan rā gibi ḳaddi hilāl
Şevḳ-ı dīdāruñla şimdi buldılar tāb [u] tūvān
- 4 Rūze-dārān-ı firākuñ nice gün bīmār idi
Dīde-i bādāmuñ oldu anlara kuvvet-resān
- 5 Şöyle bezl itdük hedāyā-yı kef-i ihsānuñı
Bir hilāl-ile ulaşdurduñ cihāna armağān
- 6 Ṭab^c -ı Yārī zehr-i ğamdan telḥ-kām olmış meded
Şun ebed-i cām ümīdin bula ^c ömr-i cāvidān

547*

__ . ___ / __ . ___ / __ . ___ / __ . ___²²⁰⁸

- 1 Ey göñül sen bezm-i ḥāşş-ı vaḥdete hem-dem misin
Perde-dārān-ı ḥarīm-i ḥikmete maḥrem misin

* 545:143b.

* 546:143b.

* 547:143b-144a.

²²⁰⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Bir nefes düşmez elüñden sâgar-ı âyîne-tâb
 Ğ Alem-i ma' nâda İskender mi yâhüd Cem misin
- 3 Nic'açar müşkil-pesendân nükte-i esrârüñ
 Fenn-i istihrâcı müşkil ma' nâ-i mübhem misin
- 4 Ser-be-ceyb-i hırka²²⁰⁹ kılduñ terk-i tâc [ü] taht²²¹⁰ idüp
 Ğ Alem-i vahdetde gūyâ Hâzret-i Edhem misin
- 5 Zerre-veş gâhî idersin maḥv [u] işbât-ı vücûd
 Gâh deryâlar gibi pür-cüş olursuñ yem misin
- 6 Faşl-ı gül feryâd-ı bülbül elde Yârî cām-ı mül
 Niçün açılmaz dehânuñ ḡonce-i ebkem misin

548*

— — ./ . — — ./ . — — ./ . — — ²²¹¹

- 1 Ol ḡonce-i nev-bâde-i gülzâr-ı İremsin
 Yâ bülbül-i hoş-lehçe-i şûrîde-nağamsın
- 2 Hürşid-i felek sâķi-i peymâne-i ' ayşuñ
 Ol rind-i cihân-süz-ı tarab-hâne-i Cemsin
- 3 Dünyâya tolar laḡlaḡa-i nâfe-i zülfüñ
 Sen perdede pinhân o âhû-yı ḡaremsin
- 4 Hem maḡrem-i esrâr-ı serâ-perde-i dilsüñ
 Hem kâşif-i ḡaybiyye-i ilhâm-ı ḡikemsin
- 5 Hübân-ı cihân ḡürî-i cennetde olursa
 Sen şūḡ-ı melek-ḡüy-ı pesendide-şiyemsin
- 6 Hem nüşḡa-i dîbâce-i mecmû' a-ı ḡübî
 Hem cevher-i gencîne-i nâ-yâb-himemsin
- 7 Hâtem²²¹² gibi maḡşûş saña cûd u mekârim
 Sen merd-i cüvân-merd-i cihân ehl-i keremsin
- 8 Ğamzeyle müje ḡüsnüñe pîrâye-i devlet
 Bu şân-ile müstaḡnî-i şemşîr ü ḡalemsin
- 9 Yârî ne ' aceb sözlerüñ olsa hikem-endüz
 Üstâd-ı sūḡan-senc-i debistân-ı ḡıdemsin

²²⁰⁹ hırka:hırka

²²¹⁰ taht:taht

* 548:143b.

²²¹¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²¹² Hâtem:Hâtem

549*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Bizümle mey-gedeye āb u tāb iden gelsün
Gehī ‘ arak gehī cām-ı şarāb iden gelsün
- 2 Derūn-ı gül gibi raḥşende eylenüp ḳalbin
Bu bezme sāğarını āfitāb iden gelsün
- 3 ‘ Araḳ döker ruḥ-ı gül tāb-ı āteş-i meyden
Çemende bezmini her dem gül-āb iden gelsün
- 5 Meh-i cemāline zülfini hāle-veş çekmiş
Cihānda zevḳ-ı şeb-i māh-tāb iden gelsün
- 6 Açıldı bürḳa‘ -i ruḥsar-ı baḥt ey Yārī
Şafā-yı seyr-i meh ü āfitāb iden gelsün

550*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Dil virür zencir-i ‘ aşḳa mübtelā-yı ‘ aşḳ olan
Kendüsin mecnūn ider bend-i belā-yı ‘ aşḳ olan
- 2 Başını kesseñ de etmez rüzigāra ser-fürü
Özge müstağnī olur server-hevā-yı ‘ aşḳ olan
- 3 Āşiyān eyler başın murḡān-ı ğam tuymaz yine
Ḳays-veş ser-geşte-i ḥayret-fezā-yı ‘ aşḳ olan
- 4 Keştī-i cismin şalar ‘ ummān-ı baḥr-ı ḥayrete
Rüzigāra baş egmez āşinā-yı ‘ aşḳ olan
- 5 ‘ Āşık olsun mı o kim terk eyleye ma‘ şūḳımı
Ülfet-i ‘ aşḳı ne bilsün bī-vefā-yı ‘ aşḳ olan
- 6 Merhem-i luḫf olduĝın bileydi dest-i yārdan
Sīnesin pür-dāğ iderdi nā-devā-yı ‘ aşḳ olan
- 7 Baḳmaz ey Yārī sipihrüñ māh-ı pür-envārına
Nāzır-ı āyine-i ‘ ālem-nümā-yı ‘ aşḳ olan

551*

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

- 1 Hürşid-i felek bezmüne cām-ı Cemūñ olsun
Ey pençe-i meh elde la‘ l-i ḥātemūñ olsun

* 549:144a.

* 550:144a.

* 551:144a.

- 2 Şahbâ-yı leb-i la' li naşîb olmadı âhîr
Çek kıanlı yaşıñ ey dil-i şeydâ demüñ olsun
- 3 Fâş eyleyemez râz-ı harîm-i der-i vaşluñ
Bezmünde ço dîvâne gönül maħremüñ olsun
- 4 Her nükte-i ğaybiyyesi ilhâm-ı ilâhî
Ta' rîf ne mümkün o fem-i mübhemüñ olsun
- 5 Dirmiş dil-i Yârî'yi lebüm eyledi ihyâ'
Söz n'eyleyelim ol şeh-i 'İsâ-demüñ olsun

552*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ²²¹³

- 1 Dil-teşnelerüñ çeşme-i hayvânı ne bilsün
Dil-ħastelerüñ²²¹⁴ ħikmet-i Loħmân'ı ne bilsün
- 2 Hem-ser mi lebüñ rûħ gibi cevher-i ' aqla
Dil ancılayın câna yakîn cânı ne bilsün
- 3 Gül pister-i nâz içre iken bûsesin almış
Bîdâr idügin ğamze-i fettânı ne bilsün
- 4 Bir dilberi olmaya anuñ pîş ü pesinde
Cennetde o ħürî ile ğilmânı ne bilsün
- 5 ' Aşkuñ senüñ ol lücce-i bî-ka' r u kerândur
Ġavvâş olan jerfi-i ' ummânı ne bilsün
- 6 Kıanlı yaşumuñ kıatresini görmeyen âdem
Deryâda çıkan pençe-i mercâmı ne bilsün
- 7 Yârî yüzüñi görse olur ebkem ü ħâmûş
Lâl-i ebedî şafħa-i Kur' ânı ne bilsün

553*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ²²¹⁵

- 1 Ġonce-i neşküfte-kâmem câm-ı telħ-âĝinden
Bülbül-i âşüfte-maĝzem neşve-i ğam-ĝinden
- 2 Etmezem ümmîd-i âbı çeşme-i ħürşîdden
Kılmazam deryüze ħayye ħüşe-i pervînden

* 552:144a.

²²¹³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²¹⁴ ħaste:ħaste

* 553:144a.

²²¹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 3 Ceste ceste²²¹⁶ ḥabbe-i mercān görünür her yeri
Ḥün-ı eşküm puḥte gelse²²¹⁷ dīde-i ḥüninden
- 4 La‘ lüñ ol gül-goncedür kim tuḥfe gelmişdür henüz
‘ Āleme ḥūrā vü şān-ı bāğ-ı ‘ illiyyinden
- 5 Her gice nādīde ḥ̃ābum fikr-i zülf-i yārdan
Yüz virürsem ḥārlar yüz gösterür bālinden
- 6 Nāy-ı ḥāmeñ nağme-perdāz-ı şarīr olsa eger
Güş-ı dil Yārī tolar āvāze-i taḥsinden

554*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Beni ol ġamzeye ey ‘ aşk sen itdüñ meftün
Bārī kıl şimdi nemek-sāyī-i şad-çāk-i derün
- 2 Ğamzesi anda da rāḥat ḳomaya ‘ uşşāka
Rüz-ı maḥşerde iderlerse eger da‘ vā-i ḥün
- 3 Sūziş-i ḥayret ider nūr-ı nigāhum lerzān
Etsem āyīne-i ḥüsnine nigāh-ı efzün
- 4 Şunsa ol şūḥ-ı sūḥan destüme cām-ı gül-fām
Açılur neşve-i evvelde derün-ı maḥzün
- 5 Fāş olur nükte-i esrār-ı nihān ey Yārī
Böyle ḳalursa eger dilde maḥabbet meknün

555*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Biñ yıl ‘ aşkuñla çekersem de melāmet senden
Gelmez el-ḥāşılı ey şūḥ ferāgat senden
- 2 Bu ne sözdür ‘ aceb ey şūḥ-ı cihān istiğnā’
Görmeye ‘ aşık-ı bī-çāre ḥaḳīḳat senden
- 3 Sen bilürsin neyise ‘ acz-nüvāzı yā Rab
Ḳoma maḥrūm beni luḫf-ı mürüvvet senden
- 4 Çāk çāk itdi tenüm ḥancer-i²²¹⁸ ser-tiz-i sitem
Yā ilāhī dil-i mecrūḥuma rāḥat senden

²²¹⁶ Kaḫre kaḫre

²²¹⁷ olsa

* 554:144b.

* 555:144b.

²²¹⁸ ḥancer:ḥancer

- 5 H̄āb-ı hayret dil-i Yārī'yi zebūn itdi meded
Meded Allāh meded luṭf u ʿ ināyet senden

556*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

- 1 Sūz-ı ʿ aşkuñ zāhir itdi sīne-i meknūndan
Kime āh idem süveydā-yı dil-i maḥzūndan
- 2 Şāfi²²¹⁹ bir āyīnedür maʿ nāda şüret gösterüp
Cilv'ider geh ḥüsn-i Leylā geh dil-i Mecnūn'dan
- 3 Rind-i nāzük-meşrebe besdür raḥīk-i cām-ı ʿ aşk
Geçdi dil āmīziş-i maʿ cūn-ı çend u çūndan
- 4 Sāḥil-i baḥr-ı Tūnus gibi cevāhir-pāş olur
Pençe-i mercān çıkar hep dīde-i pür-ḥūndan
- 5 Sīne-i Yārī'de māl-ā-māl iken genc-i ğınā'
Niçün ümmīd-i kerem eyler sipihr-i dūndan
- 6 Bu ne te'şir-i maḥabbetdür kemāl-i ʿ aşkda
Çeşme-i ḥünin revān olur ten-i Mecnūn'dan²²²⁰

557*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

- 1 K̄o aḳsun seyl-i eşküm dīdeden bir dem revān olsun
Ki her bir kaṭresi bir mevc-i baḥr-ı bī-kerān olsun
- 2 Ne merhem dūst olsun ne gül-i cennet gibi şolsun
Senüñ ʿ aşkuñla yā Rab dilde bir dāğ-ı nihān olsun
- 3 Biri eflāke ʿ azm etsün biri dehre sefer kılsun
Revādur cān u dil āvāre-i kevn-i mekān olsun
- 4 K̄ızarsun gül gül olsun ruḥlaruñ gül gibi açılsun
Yine naḳş-ı cemālūñ bir muşavver gülsitān olsun
- 5 Şalınduñ gayrlarla terk-i Yārī eyledüñ gitdüñ
K̄alur mı yanuña seyr eyle ey şūḥ-ı cihān olsun
- 6 K̄o seng-i cevri ile şad-pāre eyle şīşe-i ḳalbüm
Ki her bir pāresinde şüret-i ʿ aşkuñ ʿ ıyān olsun

* 556:144b.

²²¹⁹ ʿ Aşk

²²²⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 557:144b-145a.

558*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ²²²¹

- 1 Çeşme-i hürşîdi mîz-âb-ı hamel itdi revân
Virdi nev-rûz-ı hayât-efzâ cihâna²²²² tâze cân
- 2 Şâh-ı nev-rûzî-bülend dil-beste gevher-pâş olup
Necm-i ezhâr-ile zeyn oldı zemîn ü âsumân
- 3 Âfitâb-ile şafağdan sâkî-i devrân yine
Şâh-ı nev-rûza virür her rûz câm-ı erğuvân
- 4 Dest-i nîsân câm-ı nev-rûza döküp âb-ı hayât
Şûre-rûyân-ı çemen buldı hayât-ı câvidân
- 5 Lâleler şad şem‘ dâñ dikdi şeb-i nev-rûzda
Mâh-tâb oldı çerâğân-ile şahn-ı gülsitân
- 6 Her nihâl-i tâze hürâ-yı cinâna nâz ider
Feyz-i nev-rûz itdi gülzârı bihişt-i câvidân
- 7 Ol kadar zîbende-efrûz itdi nev-rûz ‘ âlemi
Oldı ezhâr-ı çemen reşk-âver-i huld-i cinân
- 8 Al ele Cem gibi Yârî câm-ı şahbâyı yine
Rind iseñ her rûzuñı nev-rûz-ı fîrûz it hemân
- 9 Bâğbânân-ı harîm-i bâğ-ı ‘ illiyyînden
Gönce-i la‘ lûñ gelür nev-rûza her yıl armağân
- 10 Âsumândan âfitâb-ı ‘ âlem-ârâyı göre
Bir tabağ altun şaçar nev-rûza her gün râyegân
- 11 Âb-ı şekker birle şakğ eyle dehân-ı hâmeñi
Kıl zebân-ı nükte-dânın tûñi-i şîrîn zebân

559*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Eyleme ümmîd-i câhı ‘ akl-ile tedbîrden
Her ne isterseñ taleb kıl hikmet-i tağdîrden
- 2 Kimse taşvîr idemez nûr-ı cemâlûñ dîdede
Hâşılı hüsnuñ senûñ mümtâzdur taşvîrden

* 558:144b.

²²²¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²²² bahâra

* 559:145a.

- 3 Tār-ı zülfüñde yaturken biñ dil-i sūzān senüñ
Hîç hālāş olsun mı dil ol āteşin zencirden
- 4 Ol kadar hāmūşī-i ‘ aşkuñ beni lāl eyledi
‘ Ācizem derd-i derūnam ben saña taķırden
- 5 H̄āb-ı bahtum hîç uyanmaz zānū-yı efkardan
Feylesūfān-ı cihān ‘ āciz durur ta‘ bîrden
- 6 Dergehünde āb-ı rüyı dem-be-dem rızān iken
Hîç hālāş olsun mı Yārī şerm ile taķşirden

560*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Eyler fiġān u āh gelū-yı niyāzdan
H̄ālī²²²³ olur mı hîç gönül sūz u sāzdan
- 2 Yandı yaķıldı derdini pervāne-i ġarīb
Hîç h̄ālī²²²⁴ olmadı gice sūz u güdāzdan
- 3 Üstād-ı ġamzesi edeb-āmūz-ı çeşmidür
Geçmez o tıfl-ı nev-heves ammā ki nāzdan
- 4 Maħmūd-ı nūr-ı dīde iken yine dīdesi
Pür-nūr olur eşi‘ a-ı h̄üsn-i Ayāz’dan
- 5 Bir noķtanuñ haķīķidür nüşha-i vücūd
Çıkmaz o noķta naķş-ı ġurūf-ı mecāzdan
- 6 Diñle nevā-yı nāle-i nāy-ı derūnumı
Añla ceres uşūlini rāh-ı ġicāzdan²²²⁵
- 7 Yārī niyāz-mend-i der-i sifle olma gel
Eyle niyāz ümīdüñi ol bī-niyāzdan

561*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Baħş eyledüm o ġonce ile zaħm-ı hārdan
Hîç bir cevāb gelmedi ol şīve-kārdan
- 2 Biñ teng-i nāfe geldi H̄oten’dan velīkin āh
Būy-ı ġaber belürmedi hîç zülf-i yārdan

* 560:145a.

²²²³ H̄ālī:H̄ālī

²²²⁴ h̄ālī:h̄ālī

²²²⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 561:145a-145b.

- 3 Bir yaña seng-i düşmen ü bir yaña tîr-i düst
Eksük degül havâle yemîn ü yesârdan
- 4 Hep şûre itdi mezra^ç -ı ümmîdi bād-ı^ç aşk
Qalmadı habbe hürmen-i şabr u qarârdan
- 5 Pā-māl ü hākisār ider şîşe-i dili
Qorqmaz mı ola dehr denī inkisârdan
- 6 Yārī bulurdı rif^ç ati dil āfitāb-veş
Elţāf olaydı sâye-i perverdigârdan

562*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____ ²²²⁶

- 1 Güzelsin dil-rübâsın nâzenîn-i nâz-perversin
Cihânda mişli yoq bir^ç âlem-ârâ şüh dilbersin
- 2 Meleksin şûret-i insânda halk etmiş seni Bārī
Beşersin şûretâ ma^ç nâda bir rûh-ı muşavversin
- 3 Cihâna cümle şâmil iltifât-ı^ç işve-âmizûñ
Şeh-i^ç âlî-gühersin pâdişâh-ı heft-kişversin
- 4 Alur envâr-ı hüsnuñ bir nazarda çeşm-i^ç uşşâkı
Nazîrûñ yoqdur el-ħaqq âfitâb-ı şu^ç le-güstersin
- 5 Dökersin zülf ü hâlûñ âteşin ruhsârûñ üstinde
Şeb-i vuşlatda micmer-süz-ı nâf-ı misk-i^ç anbersin
- 6 Cüvân-merd-i saħîsin reşk-bürd-i Hâtem-i²²²⁷ Taysin
Edîb-i nükte-senc ü nükte-dân [u] nükte-perversin
- 7 Sühan-ârâ-yı nuţk-âver sühan-pîrâ-yı nâzük-ter
Sühan-dân [u] sühan-sâz u sühan-güy u sühan-versin
- 8 İdüp Yûsuf ile sencideyi mîzân-ı behcetde
Ne artuqsın ne eksük hiç tefâvüt yoq berâbersin
- 9 Nice ta^ç yîn ide cevher-fürüşân kıymet-i hüsnuñ
Nevâdirde nazîri bir^ç aceb nâ-yâb gevhersin
- 10 N'ola Yārī gibi^ç âlemde maħbûbü'l-ķulûb olsañ
Nedîm-i bezle-senc-i şüh-tab^ç -ı pāk-i gevhersin

* 562:145a.

²²²⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²²⁷ Hâtem:Hâtem

563*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Ol sebz-i cāmeñi çıkar ey serv-i gülsitān
Bir pîrehenle yāsemen-āsā çoçul hemān
- 2 Tîğ-ı zebān-ile beni mecrūh eyledūñ
Dil yāresi oñulmazımıñ ey tabīb-i cān
- 3 Ben şubḥ olunca encümi şaymağdayum müdām
Varduğça ḥ̣āb-ı nāza sen ey [māh-ı āsumān]
- 4 Hep üft ü ḥîz-i bāde-i efsūnı ‘ aşıkān
Bir cām-ile yaçar mı cihānı o bî-emān
- 5 Ağyāra karşı göz göre her zaḥm-dāruñı
Atma yabāna tîr-şifat ey kaşı kemān
- 6 Başdan ayağa dīde olursa şebīke-vār
Biñ kerre baksa rüyuña doymaz gürisnegān²²²⁸
- 7 Yārî esîr-i pister-i hicrānuñ olalı
Hiç şorma ḥālîni anuñ ey şūḥ-ı dil-sitān
- 8 Ruḥsārı eyle ḥālî²²²⁹ yeter reng ü bû aña
Gülден ne reng [ü] bû bula ol şāh-ı nükte-dān

564*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 Vuşlatda iken bilmez idüm hiç ğam-ı hicrān
Tefrîk-ile gördüm ne imiş ‘ âlem-i hicrān
- 2 Gerçi ḥarem-i vaşlda āsüdedür ammā
Her ‘ aşık-ı nā-şāda gelür ḥurrem-i hicrān
- 3 Ammā soñı bir ḥayret-i ḥasret-keş-i ğamdur
Şad-sāl olur fikr-ile dil hem-dem-i hicrān
- 4 Ḥalvet-gede-i ğamda olur nāleme dem-sāz
Bir bencileyin var mı ‘ aceb maḥrem-i hicrān
- 5 Mümkin idi görmek şeref-i rüz-ı vişālî
Göz m’açdurur ammā ğam-ı dem-ber-dem-i hicrān

* 563:145b.

²²²⁸ Mısraın der-kenarında “mükerrerdür bālāda” kaydı yer almaktadır.

²²²⁹ ḥālî:ḥālî

* 564:145b.

- 6 Ne vaşl-ile şād oldı ne elţāf-ı keremle
Yārī gibi olmaz hele ğam-ber-ğam-ı hicrān

565*

— — . / — . — . / . — — — . / — . — ²²³⁰

- 1 Keşf it ğıţā-yı²²³¹ perde-i rāzı derūndan
Gūş it nevā-yı sāz-ı ğamı erğanūndan
- 2 Dūr olma āsitān-ı ħarābātdan müdām
Kām almağ ister iseñ eger dehr-i dūndan
- 3 Dānā bulur defīne-i sırr-ı ħaķāyıkı
Nādān bulur mı cevher-i genc-i fūnūndan
- 4 Gör cezb-i ‘ aşķı sā‘ id-i Leylā’dan aķdı ħūn
Te‘ şīr itdi Qays’a o bir ķatıre ħūndan
- 5 Dil ser-be-ceyb-i kūşe-i vaĥdet-ġüzīndür
Zevķ aldı bī-zebānī-i şabr u sūkūndan
- 6 Leylā-i ħüsnūñ eyledi zūlfın bölük bölük
Bir ħişşe degdi Qays-ı ħazīne cūnūndan
- 7 Mihr ü vefāsı ħande-i rīş-iledür müdām
Yārī ħaķīķat umma şakın dehr-i dūndan

566*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ²²³²

- 1 Ser virür da‘ vā-i sırr-ı ‘ aşķı izĥār eyleyen
Da‘ vā-i pūr-zürdur²²³³ Manşūr’ı ber-dār eyleyen
- 2 Nağd-i hūşın gerçi destinden alur cām-ı hevā
Neşve-i āġāhīdür ser-mesti ħüşyār eyleyen
- 3 Gitdi elden ‘ aql u fikr ü şabr u ārāmum yine
Dūstum sensin beni ħaķ böyle nā-ĉār eyleyen
- 4 Göz göz idüp dāġlar zībā-yı cismüm ser-te-ser
Ney gibi sensin beni nālān idüp zār eyleyen
- 5 Gerçi Yārī mest-i ħūb-ālūd-ı vuşlatdur ĉe sūd
Neşve-i hicrāndur āĥir anı bīdār eyleyen

* 565:145b.

²²³⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²³¹ ħafā-yı

* 566:145b.

²²³² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²³³ Ĥük-m-i bī-burhāndur

567*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Revân eyler hâtuñ gördükçe ‘âşık çeşm-i giryânın
Bahâr irdükçe cûlar arturur seyl-âb-ı tuğyânın
- 2 Tolaşur nice diller ‘arız-ı pür-tâbuñı ammâ
Ne mümkindür ceke pervâneler şem‘ üñ girîbânın
- 3 Etek belde girîbân elde görse mest-i cânânı
Dil-i ‘âşık nice hıfz ide dâmân [u] girîbânın
- 4 Döker rindân-ı ‘aşkuñ katre katre eşk-i hün-âlûd
Gözine şaymaz aşlâ zâhidüñ tesbîh-i mercânın
- 5 Göñül ümmîd ider her lahza rûz-ı vaşl-ı cânânı
Getürmez yâda ammâ hiç şeb-i târik-i hicrânın
- 6 Bu şeb ol deñlü çıkdı nâr-ı âhum çarha ey Yârî
Seher maḥv eylemiş gördüm sipihrüñ mâh-ı tâbânın
- 7 Yine dîvâne-dil dâğ-ı cünûnın tâzeler serde
Eger böyle yaḫarsa sûz-ı ‘aşkuñ cism-i ‘uryânın

568*

. . _ _ _ / . . _ _ _ / . . _ _ _ / . . _ _ _

- 1 Gerçi pîrâne serüm tâze cüvânı severin
Bülbülem ḡonce-i bî-hâr u ḫazânî²²³⁴ severin
- 2 ‘Âşıkam ‘âşıka rüsvâyılık olmaz ma‘ yûb
Her ne dirlerse yin’ol rûḫ-ı revânı severin
- 3 Meylüm izhâr idemem Ḳays gibi dünyâya
Ger ḫaḫîḫîye mecâz ‘aşḫ-ı nihânı severin
- 4 N’eyleyem lâzıme-i ḫüsni baña ân olsa
Ben o şâḫib-nazarum cezbe-i ânı severin
- 5 Mest-i peymâne-i feyzem baḫamam ḫürşide
Dâyimâ şa‘ şa‘ a-ı raḫl-ı girânı severin
- 6 Ne ḫadar cânuma geçse sitem-i ḡamzeleri
İzḫîrârî yine ol âfet-i cânı severin
- 7 Dil-nüvâzâne nihânî ola teklîf-şinâs
Müdde‘ â fehm olan şûḫ-ı cüvânı severin

* 567:146a.

* 568:146a.

²²³⁴ ḫazân:ḫazân

- 8 Rind-i ‘aşkam dil-i Yārī gibi açmam rāzı
Dimezin ben de fülān ibnü fülānı severin

569*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 o aşsun baħr-ı ‘aşkuñ dīdeler pür-eşk-i nem olsun
Cihān bir atreden ğark-ābe-i gird-āb-ı yem olsun
- 2 Kerīmā āteşümde külleri zeyn eyle hem-vāre
Derūnum dāğlarla reşk-i gülzār-ı İrem olsun
- 3 Dimem Mecnūn gibi yā Rab beni āvāre-i ‘aşk it
Reh-i ‘aşkuñda ben ser-geşte dil s̄abit-kadem olsun
- 4 Mişāl-i zerre pā-māl-i reh-i gerd-i ħarābātam
Per-i ‘anķā-yı luṭfuñ sāye-endāz-ı himem olsun
- 5 Dilüm miftāħ-ı ħikmet-bend-i ‘aql-ı müstefād eyle
Derūnum ‘aql-ı evvel gibi bir genc-i ħikem olsun
- 6 Gürisne-çeşm-i feyyāz-ı na‘īmüñdür dil-i Yārī
apuñda mazħar-ı şāyeste-i cūd u ni‘am olsun

570*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____²²³⁵

- 1 Umma ümmīd-i vefā’ dehr-i denī-perverden
Nice şāhānı cūdā eyledi tāc u serden
- 2 Bir nişāne omadı zīr ü zeber itdi felek
Taħt-ı²²³⁶ Cemşīd ile āyīne-i İskender’den
- 3 Kimisi kāse-i ħāk oldu kimi köhne sifāl
Tāclar aldı tehī nice ser-i serverden
- 4 Ey felek āyīne-i albümi şad-pār’etseñ
Yine her pāresi bir tāb virür her yerden
- 5 Ey felek berg-i gül-i albümi pejmürd’etme
Her seħer reng alur ol mihr-i zīyā-güsterden
- 6 Geçirür nokṭa-i pergār-ı vücūduñ āħir
Ḥāh nā-ḥāh felek dāyire-i enberden

* 569:146a-146b.

* 570:146a.

²²³⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²³⁶ Taħt: Taħt

- 7 Zerre pervâne gibi olur idi raqş-künân
Mürde-şem^ç -i emelin yaqsa çerâğ-ı hürdan
- 8 Mevc-i tûfân-ı sitem şarşar-ı tuğyân-ı elem
Tırma Yârî'ye hücüm etmede bahır ü berden

571*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Felek nevâya gelür nâle vü figânumdan
Sehâb reşha alur dîde-i revânumdan
- 2 Hümâr çekme gel ey gâam derûnuma zîrâ
Hüm-ı mey oldı revân qatre qatre qanumdan
- 3 Hâdeng-i tîr-i müjeñ toğrulup baña gelmez
^ç Aceb niçün qaçar ammâ qad-i kemânumdan
- 4 Kitâb-ı hasreti tahrîr eyledükçe olur
Midâd eşk qalem müy mıştar üstüh^çânnumdan²²³⁷
- 5 ^ç Aceb mi sözlerüm ey Yârî süz-nâk olsa
Çerâğ-ı ma^ç nâ yanar âteş-i zebânumdan

572*

_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

- 1 Dil rişte olsa sūzen-i müjgân-ı nâzdan
Geçmez yine kirişme-i luftın niyâzdan
- 2 Pek ülfet eyledi nigehe murğ-ı cân-ile
Olmaz remîde dil o gözi şah-bâzdan
- 3 Eyler tavâf küyını dil rûz u şeb anuñ
Geçmez gönül ziyâret-i şevq-ı Hicâz'dan
- 4 Ehl-i haqîkatuñ n'ola gûş etmesem sözün
Mestem hemîşe bâde-i câm-ı mecâzdan
- 5 Kâfûr nice el uzadur Yârîyâ aña
Râcih midür o sâ^ç id-i sîmîn dirâzdan
- 6 Hâmeñ mişâl-i Mânî [ü] Bihzâd'dur senüñ
Tezhîb-i qar-nâme-i şüret-tırâzdan²²³⁸

* 571:146b.

²²³⁷ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

* 572:146b.

²²³⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

573*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Ğamzeñ müjeñ alup eline sâza başlasun
‘Uşşâk yine nağme-i şehnâza başlasun
- 2 Kankı fütâde-i gama etsün vefasını
Söyleñ o nâzenîne hemân nâza başlasun
- 3 Açsın derün-ı ğonceleri bezm-i bâğda
Bülbül hezâr zemzeme-pervâza başlasun
- 4 Dâm-ı hañında dâne-i hâlin nişâr idüp
Taħrîk idüñ şikârı o şeh-bâza başlasun
- 5 Açsun dehân-ı âteş-i²²³⁹ dâğ-ı derünını
Bî-çâre Yârî keşf-i dil-i râza başlasun

574*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²²⁴⁰

- 1 Dil geçer halka-i²²⁴¹ gîsü-yı girih-gîrinden
Âh havf eylemese ğamze-i hûn-rîzinden
- 2 ‘Ömre sermâye kıatar âb-ı hayât-ı sühânı
Cân virür hastelere la‘l-i şeker-rîzinden
- 3 Ele câm almayıcağ gül gibi açılmayıcağ
Hiç bir sûr mı kopar ğonce-i nev-hîzinden
- 4 Cem‘ olur bir yere sâmân-ı cünün-ile zekâ’
Hâll olur müşkilimiz zülf-i dil-âvîzinden
- 5 Şaķın ey Yârî-i üftâde şaķın olma emîn
Dil-nüvâzâne nigâh-ı sitem-âmîzinden

575*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___²²⁴²

- 1 ‘Ayš u nüş it mevsim-i şevk-ı cüvânîdür bugün
Kâm sür dünyâda vaķt-i kâm-rânîdür bugün

* 573:146b.

²²³⁹ şekve-i

* 574:146b.

²²⁴⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²⁴¹ halkâ:halka

* 575:146b.

²²⁴² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Kimseye açmam anı sīnemde pinhān eylerüm
Dāğ-ı ʿ aşkuñ nāfe-veş dilde nihānīdür bugün
- 3 Āfitāb-ı ʿ id oldı māh-ı nev-rūza qarīn
Rūz u şeb ʿ işretde ol nev-rūz-ı şānīdür bugün
- 4 Devlet-i ʿ ukbāya saʿ y it devlet-i cāvīd bul
Devlet-i ferdā degül pāyende fānīdür bugün
- 5 Destüñe pīrāne-ser Yārī mey-i deh-sāle al
ʿ Ayş u nūş it resm-i tarz-ı nev-cüvānīdür bugün

576*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Felek dili çıkarmadı bir gün kenārdan
Çokdur bizüm şikāyetimüz rūzigārdan
- 2 Yüz zaḥm-ı ḥār-ı ṭaʿ n ile biñ āh-ı zār-ile
Ayırduñ ey felek beni ol gül-ʿ izārdan²²⁴³
- 3 Etmezdi ʿ andelībe bu nāz-ı tegāfüli
Ḳurtarsa dāmenin gül eger dest-i ḥārdan
- 4 Tercīḥ ider sifālini rindān-ı şāf-dil
İklīl-i şehriyār-ı Cem-i tāk-dārdan
- 5 ʿ Ārif odur ki rāh-ı ḳanāʿ atde dāyimā
Āzāde eyleye dil-i pākīñ gubārdan
- 6 Yārī ḥased o ḥavşala-kāra alınmaya
Teşnīʿ ü ṭaʿ n-ı ṭālīʿ -i nā-sāz-kārdan

577*

___ . / ___ . / ___ . / ___

- 1 Çöz zülfüñi ol ḥāl-ile ol gūş görinsün
Encümle ḳamer şebde hem-āgūş görinsün
- 2 Ol necm-i dıraḥşende ṭulūʿ ide seḥerden
Aç çāk-i girībānuñı mengūş görinsün
- 3 Çek şafḥa-i ʿ aḳla şuver-i naḳş-ı cünūnı
Hep meşḳ-ı cünūn eyledüğüñ hūş görinsün
- 4 Saḥtī nice bir baḥr gibi cūşa gel ey dil
Bir kerre derūnuñda olan cūş görinsün

* 576:147a.

²²⁴³ gül-ʿ izār:gül-ʿ izār

* 577:147a.

- 5 Ey hāme o māhuñ şuverin naqş kıl ammā
Çık sīne-i Yārī' de der-āgūş görinsün

578*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Bir māhsıñ ki şeb görünürsin niķābdan²²⁴⁴
Bir āfitābsın ki toğarsın seħābdan
- 2 La' lūñ kızarsa bezmde cām-ı şarābdan
Ol ğoncedür ki rengin ala āfitābdan
- 3 Bir al tūtidür mey-i şāfi piyālede
Göz göz kafesdür aña münāsib ħabābdan
- 4 Şevķ-ı ' izārı şīşe-i çeşmümedür müdām
Gül-bergdür ki tazelener feyz-i ābdan
- 5 Bezm-i çerāğ-ı yārda her şeb nedīm iken
Pervāne yine ħālī²²⁴⁵ degül inķılābdan
- 6 Āyīne-i ħaķāyık-ı kevnini gösterür
Ehl-i dilūñ derūmı açılsa ħicābdan
- 7 Sākī ne var dirig idicek bir içim şuyı
Yārī-i teşne-ħātır-ı mest-i ħarābdan

579*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ²²⁴⁶

- 1 ' Āşık olmaz sīnede dāğ-ı siyāhı olmayan
Serde hem nār-ı derūndan dūd-ı āhı olmayan
- 2 Mālik olmaz mihr-veş zerrīn-tāca serde tā
Şu' le-i şem' -i maħabbetden külāhı olmayan
- 3 Zūlf-i yārūñ mū-be-mū bendinde ħalur ħaşre dek
Farķ-ı serde dūd-ı pīç-ā-pīç-i āhı olmayan
- 4 Ķanımı dil nice da' vā ide dest-i ğamzeden
İki çeşmi gibi tā iki güvāhı olmayan
- 5 Āşiyān-ı murğ idüp başın gezer şahrāları
Ķays-veş āvār' olup ārām-ġāhı olmayan

* 578:147a-147b.

²²⁴⁴ tulunursın ħicābdan

²²⁴⁵ ħālī:ħālī

* 579:147a.

²²⁴⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Dīdesi emvāc-ı baħr-ı ħayrete maġlūb olur
Leşker-i müjġān-ı eŝkinden sipāhı olmayan
- 7 Bezm-i ħāŝŝü'l-ħāŝŝ-ı esrāra dil-i Yārī gibi
Maħrem olmaz maẓhar-ı feyz-i ilāhī olmayan

580*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²²⁴⁷

- 1 Kārını başa iletmez kār-ı āġāħ olmayan
Ķaṭ' -ı menzil eylemez ' aŝġ-ile hem-rāħ olmayan
- 2 Sa' y kıl rāħ-ı talebde bulmaġa cānānuñı
Tīz irer ser-menzil-i maġŝūda ġüm-rāħ olmayan
- 3 Terk ider kendü hevāsın serverān-ı ħāŝŝ-ı²²⁴⁸ ' aŝġ
Pāy-māl-i nefis olmaz merd-i āġāħ olmayan
- 4 İstemez reng-i nümāyiŝ ŝadra başmaz pāyesin
Mālīk-i zerrīn-ķabā-yı tālīb-i cāħ olmayan
- 5 Ķul odur Yārī ħarīm-i ķurbete ide duħūl
Ķulluġa lāyīķ m'olur maġbūl-i dergāħ olmayan

581*

___ . / ___ . / ___ . / ___ .

- 1 Zevķ almak ister-iseñ eger ' aġl-ı hūŝdan
Ayrılma rind iseñ o leb-i bāde-nūŝdan
- 2 Geh sīm-ġabġabın gehī la' lin ümīd ider
Zevķ aldı dil ŝafā-yı mey-i ' ayŝ u nūŝdan
- 3 Deryā-yı ' aŝġ dilde ola mevc-ħīz-i derd
Ĥālī²²⁴⁹ olur mı dīde-i seyyāle cūŝdan
- 4 Genc-i tılısm-ı rāz iken levħ-i sīnesi
Bir söz çıkar mı gör hele ṭab' -ı ħamūŝdan
- 5 Yā Rab bahā-yı sübħa-i lü'lü-yi nazmumı
Sen ŝaķla ħıyregī naẓar-ı ħod-fürūŝdan
- 6 Yārī gećin zamānede nādān-ı bī-zebān
Zevķ almak ister iseñ eger ' aġl-ı hūŝdan

* 580:147a.

²²⁴⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²⁴⁸ ħāŝŝ:ħāŝŝ

* 581:147b.

²²⁴⁹ Ĥālī:Ĥālī

582*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Benem ol nādire-pīrā-yı *Şifā-yı Kānūn*
Hikmet-i ‘aqluma taḥsīn ider Eflāṭūn
- 2 Sīneden dāğlarum n’ola çerāgān etse
Şu‘ le-pāş olmada efrūht’olan sūz-ı derūn
- 3 Eyle gencīneye mālīk ki ġinā-yı ḳalbūm
Görse ḥursendūmi iflāsa düşerdi Ḳārūn
- 4 ‘Āşık ol mertebe ma‘ şūḳ-ile cān [u] tendür²²⁵⁰
Faşd-ı Mecnūn’dan aḳar sâ‘ id-i Leylâ’daki ḥūn
- 5 Çāk-i dāmānına Yūsuf nice bulsun çāre
Yoğ-iken dest-i Züleyhâ’da hīç ārām [u] sūkūn
- 6 Lālezār olsa n’ola vādī-i sīnem Yārī
Sīne müstağraḳ-ı ḥūn cism ise pür-dāğ-ı derūn

583*

__ . ___ / __ . ___ / __ . ___ / __ . ___²²⁵¹

- 1 Genc-i ‘aşḳuñdur dil-i vīrānenūñ kânı olan
Sīnedür hem maḥzen-i²²⁵² esrār-ı rabbānī olan
- 2 Hāşr olunca ḥ̣āb girmez dīde-i bīdārına
Sencileyin sīnesinde ḥufte cānānı olan
- 3 Baḳmaya ġilmān [u] ḥūrī olsa her şeb hem-demi
Sencileyin bir dil-ārā şūḥ-ı devrānı olan
- 4 Nice virsün tāb çeşm-i ḳuvvet-i nezzāreye
Āfitāb-ı ḥüsnūññ bī-tāb ḥayrānı olan
- 5 Bu heme naḳş-ı mezāhir cins-i mevcūdātđan
Hāsılı sensin hemān maḳşūd-ı insānī olan
- 6 Da‘ vāya ma‘ nā gerekdür ‘āşıḳa Yārī nişān
Faşl ider da‘ vāsını destinde burhānı olan

* 582:147b.

²²⁵⁰ hem-zād oldı

* 583:147b.

²²⁵¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²⁵² maḥzen:maḥzen

584*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²²⁵³

- 1 Nāyil-i kām olmayınca zevk-ı vaşıl-i yârdan
Nice hursend ola ‘ aşık va‘ de-i dildârdan
- 2 Etmeyince tâ cemâl-i şâhid-i ğaybı²²⁵⁴ şühûd
Tesliyet gelmez Kelîm’e va‘ de-i didârdan
- 3 Cüş idersin bûyın alduqça habâb-ı mey gibi
Ey şabâ sende eşer var ol gül-i gülzârdan
- 4 Şûrete bakmaz yeter mir’ât-ı ma‘ nâ ‘ ârife
Naqş-ı ‘ âlem fark olunmaz şûret-i dîvârdan
- 5 Sensiz ey nûr-ı dü-dîde h̄‘âb gelmez dideme
‘ Āciz oldum imtinân-ı dîde-i bîdârdan
- 6 Rûz u şeb giryân şahrâ-yı temennâda yiler
Bir haber alınca Mecnûn Leylâ-i ğam-h̄‘ârdan
- 7 Mu‘ terifdür ‘ arşa-i²²⁵⁵ بَلَىٰ dan cürmine
Nice münkir ola Yârî itdügi ikrârdan

585*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Ço ğamzeyle nigh bir yerde hem-zânû-yı h̄‘âb olsun
Gözümden perde-i nezzâreye ref‘ -i hicâb olsun
- 2 Zebân-ı tâzede çok nağmeler itdün yeter sâķî
Benüm bir eski derdüm tâzeler çeng ü rebâb olsun
- 3 Sirişkin dîde döksün sîne dâĝ-ı hasretin içsün
Ço süz u sâz-ile bezm-i ğamuñda âb u tâb olsun
- 4 Yanumda keyfi²²⁵⁶ birdür sâķî-i devrânûñ ey Yârî
Gerek destümde zehr olsun gerek câm-ı şarâb olsun²²⁵⁷

* 584:147b.

²²⁵³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²⁵⁴ ‘ âlem-i nûr

²²⁵⁵ Qālû belâ: Evet, dediler. Kur’ân-ı Kerîm, A’râf, 7/172. Âyetin tamamı şu şekildedir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَسْبَغَ لَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمُ الْمَسْمُومَةَ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ “Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 488)

* 585:135a.

²²⁵⁶ zevkî

²²⁵⁷ Gazelin der-kenarında “Çoma negşüde ma‘ nâ vâķif... (mısra noksan bırakılmıştır)/Hamîrüm râz-dân-ı nükte-i ser-i nihân olsun” beyti yazılmış fakat daha sonra çizgilerle çerçevelenerek çıkarılmıştır.

BERĀY-I ‘AYN-I ḤAYĀT DER-ŞEHR-İ PÜR-ZERRĪN

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Geç zevk-ı nüş-ı şerbet [ü] kand ü nebâtdan
Nüş eyle âb-ı kevşeri ‘aynü’l-ḥayâtdan
- 2 Bir selsebîldür ki dem-â-dem revân olup
Pür-cüş nehr-i eşmesi Nîl ü Fırâtdan
- 3 Ğam çekme bu numûne-i gülzâr-ı ‘adndur
Bâğ-ı İrem kim oldu-ise kâyinâtdan
- 4 Hızr’a²²⁵⁸ naşib eyledi âb-ı ḥayâtını
İskender’i düşürdi felek iltifâtdan
- 5 Mâ’-i ma‘în ü kevşer ü tesnîm ü selsebîl
Bir şişe-bağış iderler aña ‘âliyâtdan
- 6 Yârî hezâr ḥamd naşib eyledi Ḥudâ
Ol cüy-ı pāk-i çeşme-i ‘aynü’l-ḥayâtdan

HAZİHİ’L-KELĀMU KE’D-DÜRERİ’L-MU’ZİYYETİ Bİ’N-
NİZĀM Fİ ḤARFİ’L-VĀV²²⁵⁹

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 ‘Aceb mi olsa perîşân sünbül-i ḥoş-bû
Koparmadı nice yıl zülf-i yârdan bir mû
- 2 ‘Aceb midür göbegi bursa deşt-i ḥayretde
Görince ḥâl-i siyâhuñ nâfe-i âhû
- 3 Egerçi turrelerüñ bâğ-ı ḥüsne sünböldür
Degül mi revnağ-ı ḥüsnuñ ya ḥâl-i ‘anber-bû
- 4 Elif gibi bükilüp râ gibi naḥîf oldum
Hirâs-ı ḥancer-ı²²⁶⁰ ğamzeñden ey hilâl ebrû
- 5 Ḥayâl-i zülf-i siyâhuñ ğam-ile Yârî’nüñ
Gelür mi gözlerine tâ şabâḥa dek uyḥu

* 586: 190a.

²²⁵⁸ Hızr:Hızr

²²⁵⁹ Vâv harfindeki bu manzûmeler intizamla dizilmiş parlak inci gibi sözlerdir.

* 587:148a.

²²⁶⁰ ḥancer:ḥancer

Nİ‘ ME’L- MANZŪMETİ Bİ-KEMĀLİ’L-HİCĀ’İ’L-VĀQİ‘ ATİ Fİ
ĤARFİ’L-HĀ²²⁶¹

588*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 ‘ Aceb mi ĥŭn-ı sirişkŭmle ʔolsa peymāne
O ŝŭĥ ʔurmadı meclisde ‘ ahd u peymāna
- 2 Peyām-ı nŭkhet-i zŭlfin getürdi gibi nesim
Çemende bŭy-ı ŝafā’ düşdi sŭnbŭlistāna
- 3 Meger ki sŭz-ı dilŭm aña eyledi te’şir
Bu gice çok deli gönlŭmce yandı pervāne
- 4 O deñlü dilde fŭrŭzān çerāĝ-ı ŝevĥ-ı ĝamuñ
Kemine şu‘ lesi her şeb ʔıĥardı keyvāna
- 5 Bulan rızā-yı tevekkŭlde devlet²²⁶² ey Yārī
Niçŭn mŭlāzemet eyler der-i le‘imāna

589*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 ʔoma yā Rab beni pā-bend-i ĝam ʔayd-ı ta‘ ayyŭnde
Beni ŝabit-ĥadem ʔıl kŭh-veş şabr u temekkŭnde
- 2 Ne mŭmkindŭr temekkŭn dilde ‘ aŝĥuñ cŭŝ eylerken
ʔarār etsŭn mi mevc-i kemterin deryā-yı bī-bŭnde
- 3 Yŭzŭm aĝ it fŭrŭĝ-ı maĥla‘ -ı ŝubĥ-ı hidāyetten
ʔoma zerd ŭ sevād-ı rŭy-ile dāyim televvŭnde
- 4 Tenŭmde hem libāsum jende-dŭzī-yi ʔanā‘ at ʔıl
ʔoma ʔāvŭs-veş ārāyiŝ-i naĥŝ-ı tezeyyŭnde
- 5 O gŭn kim germ ola yā Rab ser-i bāzār-ı rŭstā-ĥiz
Maĥall-i merĥamet ʔıl Yārī-i maĥzŭni²²⁶³ ol gŭnde

²²⁶¹ Hā harfinde yer alan bu manzŭmeler en güzel kelimelerle söylenmiştir.

* 588:148a.

²²⁶² ĥālet

* 589:148a.

²²⁶³ maĥzŭn:maĥzŭn

590*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²²⁶⁴

- 1 Şimdi bir devrdeyüz dāyire-i ‘ālemde
Ne şafā’ aldı felekde ne vefā’ ādemde
- 2 Şimdi pergār-ı kerem merkezin itdi nā-būd
Bir zamān dāyir imiş dāyire-i Hātem²²⁶⁵, de
- 3 Sāz-kār olmadı bir kārda ħunyā-ger-i dehr
Bozdı hep perde-i k n nını z r   bemde
- 4 Zannum oldur ki aransa nice yıl baħr-ı muħi 
Bir der-i p k zuh r etmeye a r-ı yemde
- 5 Nice divāneyi gördüm ki girift r olmuş
Bend-i zenc r yatur zülf-i ħam-ender-ħamda
- 6 Var mı bir rind-i cih n ‘işret ide Ő h ne
Zevk yok Şimdi  arab-ħ ne-i bezm-i Cem’de
- 7 Böyledür k ‘ ide-i ‘ lem-i b -g ne-n v z
D st zann eyled g n düşmen olur bir demde
- 8 D nmede her kişi d l b-Őif t ey Y r 
Şimdi bir devrdeyüz d yire-i ‘ lemde

591*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___²²⁶⁶

- 1 G y -yı Ene’l-ĤaĤ’daki g ft r bilinse
ManŐ r  neden eyledi ber-d r bilinse
- 2 Keş eyler idüm nükte-i ser-beste-i r zum
Amm  ki ‘iy n itdügüm esr r bilinse
- 3 Her k r-n v z ehl-i maĤ m t olurdu
N -s z ider miydi felek naĤme-i s zın

Her z r   bem perdede evt r bilinse
- 5 Bir b sesin almaĤ atı  s n-idi amm 
B -ħ b id gi ġamze-i ħ n-ħ r bilinse

* 590:148a.

²²⁶⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²⁶⁵ H tem:H tem

* 591:148a.

²²⁶⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Mecnūn uyumazdı gece Leylāsın arardı
Leylā'daki veh dīde-i bīdār bilinse
- 7 Ğam çekmezüz endişemüz añlanmasa Yārī
Bārī güher-i kıymet-i güftār bilinse

592*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Hāsed o neşve-i şahbā-yı lā' l-i rümmāna
Hezār gūne ' araḡ vire lā' l-i cānāna
- 2 Şarāb-ı hikmeti nūş idegör ḡakīmāne
Ki ḡatresi birebirdür marīz-i hicrāna
- 3 O mey ki şerbetini nūş ideydi ' ömrinde
Ḳomazdı fenn-i ḡazāḡat derūn-ı Loḡmān'a
- 4 İderdi mevclerin la' l-i sāḡilin elmās
Kemīne cūr' ası düşse muḡīt-i ' ummāna
- 5 O mey ki sāḡarı bir lücce-i ḡurūşāndur
Hevā-yı mevc-i ḡabābı gelince tuḡyāna
- 6 Ḳapuñda ḡaste-i²²⁶⁷ nā-ḡār olup yatur Yārī
' Aceb olur mı o nā-ḡāra ḡāre dermāna
- 7 Hümā-yı ' arş-ı mekān o bülend-pervāz ol
Düşürme kendüñi ḡāk-i pesīn-i ḡızlāna

593*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 Esīr-i bend-i ' aşḡ oldum o zülfi ' anberīn-sāya
Felek şaldı yeñi başdan beni bir tāze sevdāya
- 2 Meded ḡarḡ-ı berīne ' azm ḡıl ey nāle luḡf eyle
Marīz-i derd-i ' aşḡam ḡāre var mı şor Mesīḡā'ya
- 3 Geh ümmīd-i vişālūñ ḡāḡ ḡavf-ı rüz-ı hicrānuñ
Ğam-ı ' aşḡuñ beni şaldı hezārān şūr-ı ḡavgāya
- 4 Nice taḡrīr idem sūz-ı derūnum nāmede zīrā
Yanar ḡāḡat getirmez bağlasam şeh-perr-i ' anḡā'ya
- 5 Ḳalaş olmaḡ ne mümkindür yine fikr-i cünūnıdan
Ḳikem-sencān tedāvī ḡılsa biñ yıl derd-i sevdāya²²⁶⁸

* 592:148b.

²²⁶⁷ ḡaste:ḡaste

* 593:148b.

- 6 Ne per kim sâye şalsa kâmet-i naḥl-i ser-efrâzuñ
Düşer meydân-ı rûz-ı maḥşere zıll-i hümâ-sâye²²⁶⁹
- 7 Biraz pervâne-veş yandum yağıldum sūziş-i dilden
O şem^c -i bezm-i ḥüsne olmadum bir gice hem-sâye
- 8 Bulaydı gevher-i kem-yâb-ı eşk-i çeşm-i ḥününüm
Değişürdi felek her birini ‘ıkd-ı şüreyyâya
- 9 Esîr-i bend-i zülf-iken ele almaz beni âhir
Dil-i şad-çâki şâne eyledüm zülf-i semen-sâya
- 10 Hemân cümle umûruñ Ḥaqq’a tefvîz eyle ey Yârî
Ḥarîf-i ibn-i vaqt ol şal ğam-ı ferdâyı ferdâya

594*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Zülfinde nâle-i dil-i me’yūsı diñleme
Zindânî-i felek-zede maḥbûsı diñleme
- 2 Deyr içre diñle gel Şamed-i bî-zebânı kim
Şavt-ı şanemle nağme-i nâkûsı diñleme
- 3 Gel bâğa şevk-ı zemzeme-i ‘andelîbi gör
Âvâz-ı dil-hırâşî-i tâvusı diñleme
- 4 ‘Ahd-i şebâb elde iken zevk-ı ‘âlem it
Hengâm-ı vaqt-i pîrî-i efsûsı diñleme
- 5 حَوْلٌ²²⁷⁰ -güy olup ḥarem-i sîneden çıkar
Şıyt-ı nizâr-güne-i kâbûsı diñleme
- 6 Yârî mey iç cüvân sev âzâde meşreb ol
Beyhûde-güy-ı zâhid-i sâlûsı diñleme

²²⁶⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²²⁶⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 594:148b-149a.

²²⁷⁰ lâ ḥavle: Güç yok. Birçok hadiste yer alan bu ibârenin tamamı şöyledir:

لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ “(Her türlü) kuvvet ve kudret ancak Allah’tadır.” Hadisler için bkz. Buhârî, Cihâd 27; Müslim, Zikir 17; Müsned, V, 41; İbn Mace, Edep 59; Müsned, II, 75; Muvatta, Kur’an 22; Tirmizî, Daavat 34; Ebû Davud, Edeb 103; İbn Kesîr, Tefsîr, 4/380; Taberî, Tefsîr, 28/98; Ebû Davud, Salat 139; Nesâî, İftitah 32; Tirmizî, Daavat 141; Tirmizî, Daavat 150; Müslim, Salat 12; Ebû Davud, Salat 36. Ayrıca *Keşfu’l-Hafâ* da “‘Lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ bi’llâ cennet hazinelerinden bir hazinedir.’ şeklinde rivayet de var. Bu sözün aslı ve tamamı: ‘Lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ bi’llâhi’l-aliyyi’l-azîm: Kuvvet ve kudret ancak Yüce ve Ulu Allah’tadır.’” kaydı yer almaktadır. bkz. Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, 3062. (Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1992, s.101’den naklen.)

595*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²²⁷¹

- 1 Kim görürdi dürr-i eşküm dīde giryān olmasa
Kim yaqardı şem^ç-i dāğum sīne sūzān olmasa
- 2 Kim görürdi sīnemūñ gencīne-i tārīkini
Beş çerāğ-ı dūdmān-ı dil fūrūzān olmasa
- 3 Çokdan eylerdüm tecerrüd ^çİsā-i Meryem gibi
Sūzen-i ta^ç līk-i bend-i rişte-i cān olmasa
- 4 Şerm-i maḥmūrı dil-i Maṣṣūr'ı eylerdi helāk
Kāse-i serden elinde cām-ı peymān olmasa
- 5 Düşe kılka cān atup meyḥāneye varan zārīf
Bī-ser ü bī-pā olup üftān [u] ḥīzān olmasa
- 6 Himmet-i kūtāhdan āsūde olurdu cān u dil
Āh kim ḡayret-keş-i maḥsūd-ı aqrān olmasa
- 7 Böyle reng ü rū olur mıydı midād-ı ḥāmede
Vesme-i ebrū-yı ḥüsn-ārā-yı ḥübān olmasa
- 8 Ḥāmeñ ey Yārī şadef-veş dür mi eylerdi nişār
Māye-dār-ı ebr-i lü'lü'-bār-ı nīsān olmasa

596*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²²⁷²

- 1 Ey felek ^çaql u dilüm zār u perīşān eyleme
Dest-bend-i dest-i nāgeh-gīr-i ḥirmān²²⁷³ eyleme
- 2 Yine geh pūşīde eyle dīde-i aḡyārdan
Bezm-i meyde açılıp çāk-i girībān eyleme
- 3 Sell-i seyf idüp cihāna katlı-i ^çāmm eyler meded
Ġamze-i ḥūn-rīzūñi āşūb-ı devrān eyleme
- 4 Başma kefş-i nāz-ile ^çuşşāk-ı ser-gerdānuñı
Bir alāy üftādeyi ḥāk ile yeksān eyleme
- 5 Dilleri kırtar ne var ol ḥam-be-ḥam-ı zencīrden
Bend-i zülfüñ zīr-i destāruñda pinhān eyleme

* 595:148b.

²²⁷¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 596:148b.

²²⁷² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²⁷³ ḥirmān:ḥirmān

- 6 Sāye-veş hāke düşürme Yārī-i üftādeyi
Çarşusunda serv-çaddüni hıramān eyleme

597*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

- 1 Mest-i nāz oldukça sākī devrini tiz itmede
Elde hem peymāne-i şevkımı leb-riz itmede
- 2 Tāk-ı ebrūda o deñlü ser-be-ceyb-i hırkadur²²⁷⁴
Ġamzesi çan dökmeden her demde perhiz itmede
- 3 Gerdiş-i gerdünuñ aldanma şağın ikbāline
Şiven-i Ferhād'ı rüz-ı 'id-i Perviz itmede
- 4 Naşş-ı āyineyi seyr it bu fenā' gülzārınuñ
Ġonceyi şād 'andelibi nāle-engiz itmede
- 5 Ol gül-i nevres açılduça nesim-i şubh ile
Nālesin bülbül gibi Yārī şehir-hiz itmede

598*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

- 1 Cigerler hün olur zağmın dil-i sad-pāre söylerse
Yanar sūz-ı derūnumdan eger²²⁷⁵ bir pāre söylerse
- 2 Ne Çays u Kūh-ken ne Hüsrev [ü] Behrām'ı naql eyler
Hemān hep kendü derdin dir dil-i bī-çāre söylerse
- 3 Zebānı beste olmaz tā ölince cān-ı bīmāruñ
Senüñle ser-güzeştin haşre dek hem-vāre söylerse
- 4 Kemān-ı ebruvānın çin çin idüp olur hāmūş
Neler çekdiklerini bu dil-i āvāre söylerse
- 5 Nihānī āteş-i derd-i derūnın bülbül-i şeydā
Yanar hākister olur gonce-i bī-hāra söylerse
- 6 Virürdüm dest-i peymān aña Yārī genc-i Çārūn'ı
Baña bir şeb eger ol dilber-i mekkāre söylerse

* 597:149a.

²²⁷⁴ hırka:hırka

* 598:149a.

²²⁷⁵ dilüm

599*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Çekme hūn-ı eşki ey dil lālezār olsun hele
Elde cām-ı ‘ ayş [u] ‘ işret pāyidār olsun hele
- 2 Güç degüldür buse almağ ol şeker-güftārdan
Naḥl-i gülzār-ı ümīdüm mīve-dār olsun hele
- 3 Tūtiyā-yı dīde-i hūrşīd olur seyr eyleñüz
Reh-güzār-ı yārda cismüm gubār olsun hele
- 4 Nūr-ı vaḥdet gör nice pinhān imiş sīnemde tā
Müḥr-i ‘ aşkum ‘ ālem içre āşikār olsun hele
- 5 Maḫsim-i mecrā-yı sīnem gör ne deñlü cūş ider
Rūz u şeb fevvāre-i dīdem nişār olsun hele²²⁷⁶
- 6 Baş eger miydüm ben ey Yārī sipihrūñ māhına
Necm-i baḥt-ı tāb-nāküm şu‘ le-dār olsun hele

600*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ ²²⁷⁷

- 1 Dil-i nā-şādumı ümmīd-i vaşluñ ile şād eyle
Kerem kıl ‘ āşık-ı nādīde-kāmı ber-murād eyle
- 2 Sema‘ etmek dilersenñ pāy-ber-bālā cihān içre
Der-i devlet-penāh-ı Mevlevī’ye istinād eyle
- 3 Çekilsün nāmuña tuğrā-yı ḥükm-i ‘ ālem-ārāyī
Serīr-i ḥüsne çık ey şāh-ı ‘ ālem ‘ adl-dād eyle
- 4 Kimisi rişte virsün kimi lü’lü-yi güher virsün
Nebī Yūsuf gibi bāzār-ı ‘ aşkuñda mezād eyle
- 5 İlähī düşmesün zindān-ı ḥāba çeşm-i bīdārum
Anı āyīne-i mihr-i felek gibi güşād eyle
- 6 Dilüm ervāḥ-ı ḫudsī gibi eyle pāk-i vicdānī
Derūnum genc-i ḫikmet-bend-i ‘ aql-ı müstefād eyle
- 7 Niçün rū-māl idersün rūz [u] şeb maḥlūka ey Yārī
Yüzüñ sür ilticā-yı dergeh-i Rabb ü’l-‘ ibad eyle

* 599:149a-149b.

²²⁷⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 600:149a.

²²⁷⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

601*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²²⁷⁸

- 1 Dil ola dilber ola bezmde hem cām olsa
Hem şurāhī gibi bir serv-i gül-endām olsa
- 2 Senüñ olsun gül-ile lāleleri gülzāruñ
Bāğbānā bize cām-ı mey-i gül-fām olsa
- 3 Tāb-ı mülden ruḥı gūyā ki olur gül-gün-sāy
Her kaçan ol gül-i nev-reste mey-āşām olsa
- 4 Evvel öñümce kaçır şoñra döner nāz eyler
Baña ol āhū-yı vaḥşī ne kadar rām olsa
- 5 Sāhil-i menzil-i kāma irişürdi Yārī
Keştī-i ḫālī^c -i nā-şāduma²²⁷⁹ eyyām olsa

602*

__ . ___ / __ . ___ / __ . ___ / __ . ___

- 1 Kāyilüm ḫışm-ı nigāh-ı çeşm-i efsūn-sāzuña
Virme ruḫşat tek hemān ol ğamze-i ser-bāzuña
- 2 Tiğ-ı ğamzeñle tamām^c uşşāķı itmişken şehīd
Başka ḫurbān eylemek cānā ne ḫācet nāzuña
- 3 Her nefes pāy-ı nigāhum beste-i zencīr ider
Ruḫşat ey virdüñ yeter çeşm-i teğāfūl-sāzuña
- 4 Bend olur biñ tār ile bir dil düşerse dāmene
Ḳurtuluş yok beste-i zūlf-i kemend-endāzuña
- 5 Nefḫa-i^c Īsā midur yā mu^c ciz-i Mūsā midur
Cān virür Yārī melekler lehçe-i i^c cāzuña

603*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 Yine ārāyiş-i ezhār düşdi gülsitān üzre
Bu revnaķ ḫaķ bu kim düşmez bihişt-i cāvidān üzre
- 2 Çerāğ-ı nergis ol deñlü cihāna şu^c le-pāş oldı
Zemīn ārāyiş-i nūr-ile ğālib āsumān üzre

* 601:149a.

²²⁷⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²⁷⁹ nā-kāmuma

* 602:149b.

* 603:149b.

- 3 Nesīm-i nev-bahārı nāfesin dökdükçe gūyā kim
‘ Abīr-efşān olur gīsū-yı sūnbül gülsitān üzre
- 4 Hābāb-ı kef degüldür cūybār üzre olan cārī
Şabā bir beyt²²⁸⁰ yazmış cebhe āb-ı revān üzre
- 5 Açılısun gül gibi erbāb-ı ‘ aşkuñ ğonce-i ṭab‘ ı
Nevāya başladı bülbül nihāl-i erguvān üzre
- 6 Niçün ehl-i hevā bu demde ‘ azm-i gülsitān itmez
Şalāya başlaya her murğ bir serv-i çemān üzre
- 7 Benem ol ‘ andelīb-i nā-murād-ı gülşen-i ümmīd
Hemişe nāledür kārūm ser-i şāḥ-ı ḥazān²²⁸¹ üzre
- 8 Sözüm bir gevher-i ḥürşīd-i kıymetdür ki ey Yārī
Revādur zīver olsa tāc-ı fark-ı ferḳadān üzre

604*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Kılisa beni zamāne melāmet ne fāyide
Mest-i şarāb-ı ‘ aşka naşīḥat ne fāyide
- 2 İḳbāl idermiş ādeme sa‘ y-ile māl u cāh
Ḥaḳdan ‘ ināyet olmasa devlet ne fāyide
- 3 ‘ Anḳā olup da ḥān-ı ḥasīse ḳonarlara
Yā aşıyān-ı Ḳāf-ı ḳanā‘ at ne fāyide
- 4 Derd-i derūn-ı ‘ aşḳ Züleyḥā‘ da var-iken
Dünyā iderse anı melāmet ne fāyide
- 5 Tevfīḳ olmayınca refīḳ-ı ṭarīḳ-ı kām
Tā çend sa‘ y-ı cāh-ı sa‘ ādet ne fāyide
- 6 Gerçi zamāne ṭalīb-i²²⁸² faẓl u hūner velī
Mefhūm olmayınca faẓilet ne fāyide
- 7 Taḥşīl-i faẓl-ı dād-ı Ḥudā-y-iledür hemīn
Cem‘ iyyet-i kitāb u kitābet ne fāyide
- 8 Yārī anuñ ma‘ nāsı ola dāver-i ezel
Dünyā ger etse āna ḥuşūmet²²⁸³ ne fāyide

²²⁸⁰ naḳş

²²⁸¹ ḥazān:ḥazān

* 604:149b-150a.

²²⁸² māyil-i

²²⁸³ ḥuşūmet:ḥuşūmet

605*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²²⁸⁴

- 1 Hüsünü āyine-i cāmda hod-bîn etme
Kahramānī gözünü mest-i mey-i kîn etme
- 2 Taşt-i pür-hûn-ı Siyāveş[le] kıyās eylerler
Dīdeñi hûn-ı şehīdān-ile hûnîn etme
- 3 Dilberān içre meded olmaya kânûn-ı ebed
‘Āşığa zulm ü sitem etmeği āyîn etme
- 4 Ben senüñ reng-i gül-i rüyuña hayrānuñ iken
Nergisüñ ğonce-i zanbağ ile kec-bîn etme
- 5 Söz güherdür anı cānuñ gibi şakla Yārī
Güş-ı nādān-ı denī-meşrebe telkîn etme

606*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___²²⁸⁵

- 1 Kıl eyledi dili ol zülf-i ‘ anberīn-sāya
Felek beni yine şaldı bir özge sevdāya
- 2 Viren hep ‘ aşğ degül mi zamānede āhir
Zimām-ı hātır-ı Mecnûn’ı dest-i Leylā’ya
- 3 Meger ki kaşdı helāk eylemekdür anuñçün
Çeker beni ğam-ı ‘ aşkuñ hemīşe tenhāya
- 4 Görince hüsünüñi bī-ihtiyār āh eyler
Sükûn gelür mi ‘ aceb cān-ı nā-şekībāya
- 5 Nice nigāh idüm ey āfitāb-ı hüsñ-efrüz
Giyāh-ı şabr idüm şu‘ le-i tecellāya
- 6 Tıttıldı kaldı meded tille-i melāmetde
Necāt yok mı ‘ aceb murğ-ı cān-ı şeydāya
- 7 Her işiden olur elbette ğonce-veş hāmüş
Hezār-veş dehen açsam zebān-ı şekvāya
- 8 Kıl olma herkese āzāde meşreb ol Yārī
Tevekkül eyle hemān her maħalde Mevlā’ya

* 605:149b-150a.

²²⁸⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 606:149b.

²²⁸⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

607*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ²²⁸⁶

- 1 Eger ki zāhiri görse eger nihānı göre
Benüm gözümle görür kim ki ol cüvānı göre
- 2 Olur mı ol mehi pisterde göresin ʿuryān
Kime müyesser olur ol ki tende cānı göre
- 3 Ne mümkün āyīnede nūr olursa da dīde
Ṭulūʿ -1 şaʿ şaʿ a-1 mihr-i āsumānı göre
- 4 O dil k'esāsı cünün olmaya olur vīrān
Meger k'ide yine taʿmīr ʿaşq anı göre
- 5 Hezār naqş-ı nümāyān egerçi ey Yārī
Ne şūret ʿarz ide şimden gerü²²⁸⁷ zamānı göre

608*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 İtmesün mi ʿandelīb-i dil nevā nev-rūzda
Sīnesin açmış gülüñ dest-i şabā nev-rūzda
- 2 Āh-ı bülbülden o deñlü gonce olmuş sūznāk
Tügmesin çözmüş nesīm-i dil-güşā nev-rūzda
- 3 Hāşret-i zülfüñle seyr it ebr-i dūd-ı āhumı
Gör nice ʿālem virür sünbül-hevā nev-rūzda
- 4 ʿĀrīzuñla leblerüñ şun zevk-ı nev-rūz idelüm
Resm-i dīrīndür yemek nārı şehā nev-rūzda
- 5 Bunca ʿīd oldı elüñ öpmek müyesser olmadı
Bārī kııl üftādeñe bir merhabā nev-rūzda
- 6 Al niķāb-ı zülfüñ açılsun ḥaṭuñla ʿārīzuñ
Seyr olınsun sünbül ü gül dilberā nev-rūzda
- 7 Lālezār-ı şahn-ı ʿişretdür gülistān-ı cihān
Al ele cām-ı şafāyı Yārīyā nev-rūzda

* 607:149b.

²²⁸⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²²⁸⁷ āyīne-i

* 608:150a.

609*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 ‘ Aql u fikrüm rüz u şeb bir şüh-ı sîm-endâm-ile
Geçdi ‘ ömr-i nâzenîn hayfâ²²⁸⁸ hayâl-i hâm-ile
- 2 Bulmağ isterseñ cihânda rabt-ı sāmān-ı vişāl
Kehrübā-veş cezbe bul bir gāh huşk-endām-ile
- 3 Bağma táb-efrüz-ı mihr ü māha bām-ı çarğda
Nūr-bağş ol anlara destüñde şevğ-ı cām-ile
- 4 Rind-i ‘ aşğ ol diñleme kıl u mağālîn ‘ ālemüñ
‘ Ömrüñi dāyim geçür zevğ-ı sūrūr-encām-ile
- 5 Ne ferağ-nāk-i emeldür ne tarab-nāk-i vişāl
Genc-i ğamda eglenür Yārī dil-i nā-kām-ile
- 6 Yine mümkindür nazīre şî‘ r-i Mağdüm’a eger
‘ İsā-i mu‘ ciz-nüvāz olsam da ger ilhām-ile
- 6 Ol sühan-ver kim olur fevvāre-i āb-ı hayāt
Reşha-riz olduğça kilik-i ‘ anberīn erğām-ile
- 7 Ola her gün nūr-ı bahtı neyyir-efrüz-ı cihān
Şād-kām olsun hemişe ‘ izz ü baht-ı kām-ile

610*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ²²⁸⁹

- 1 Tırma ey dil fikr-i dūr-endāz-ile nev-rüzda
Bāğa gel bir dilber-i mümtāzla nev-rüzda
- 2 Varma ey dil ‘ akl u hem āşār-ile mey-hāneye
Bezme gel yārān-ı ‘ işret-sāz-ile nev-rüzda
- 3 Kılma sākī yalıñuz bir cām-ile mey-hānede
Kıl ayak seyrin hırām-ı nāz-ile nev-rüzda
- 4 Dāğlar yağ sīneye hem ney gibi feryāda gel
Başka bir zevğ ile sūz u sāz-ile nev-rüzda
- 5 Necm-i sa‘ d-efrüz-ı t̄ālî‘ belki etmez iktirān
Ol hümā-yı āsumān-perdāz-ile nev-rüzda

* 609:150a-150b.

²²⁸⁸ hayfā:hayfā

* 610:150a.

²²⁸⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Hem zebān ol gel açıl ey ğonce-fem Yārī gibi
Bāġda bir şāf ir-i mümtāz-ile nev-rūzda

611*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²²⁹⁰

- 1 Ğazāl-ı nāfe ‘ aşıkdur deyü ol zülf-i müşġine
Şabā şad-nāme irsāl eylemiş tā Şām’dan Çin’e
- 2 Ğazālān-ı Hoten āvīhte-i fitrāk-bendinde
Anuñçün nāfeler zeyn olmuş ol ġisü-yı pür-çine
- 3 Qalur çeşm-i taġayyür kuvvet-i nezzāreden bī-tāb
Ne mümkindür nigāh etmek o ġurre mest-i ġod-bīne
- 4 Şaf-ı aġyārı sürmiş leşker-i ‘ uşşākı cem’ etmiş
Hezār aġsentü ey Yārī o şāh-ı ‘ adl-i āyine
- 5 Cebīni āfitāb-ı şubġ-gāh-ı ‘ id-i müştākān
Tecellī-i ruġı ol çeşm-i mu‘ ciz-bīne āyine
- 6 Raşad-gāh-ı ümīdem bu pesīn gerdende-i eyyām
Ser-i aġkāmını döndürdi bir taġvīm-i pārīne

612*

__ . . __ / . __ . __ / __ . . __ / . __ . __

- 1 Cāzibe-i şafā-yı ġüsn cümle nişīn-i nāz ola
Lāzıme-i hevā-yı ‘ aşġ perde-der-i²²⁹¹ niyāz ola
- 2 Diñlese müy-ı sīnede naġme-i naġş-ı nālemi
Evc-i felekde zühre-tā-zühre şikāf-sāz ola
- 3 Qalde zāhir-i mecāz keşf-i şühüd ider mi ġiç
Ĥalde feyz-i bāṭınī setr-i derün-ı rāz ola
- 4 Verziş-i ‘ aşġ-ile olur vāşıl-ı ġurbet-i vuşül
Şanma ki her dil-i tehī maġrem-i sırr-ı rāz ola
- 5 Ĥüccet-i ‘ aşġ-ile olur da‘ vā-i lāf ber-ṭaraf
Ehl-i ġaġıġatüm diyen belki sözi mecāz ola
- 6 Ādem odur ki Yārīyā ola ġaġıġat-āşinā
Şüreti dil-nüvāz ola ma‘ nāda ser-firāz ola

* 611:150a.

²²⁹⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 612:150b.

²²⁹¹ perde-der-i;perde-dir-i

613*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Ziyâ' virdükçe tâb-ı mihr-i 'aşkuñ dîde-i cāna
İder her lem' ası ḥande cemāl-i māh-ı tâbāna
- 2 Budur zannum saçıldıḡça cihāna nāfe-i 'aşkuñ
Virür bŷy-ı ḥayātı belki rŷḥ-ı pîr-i Ken' ān'a
- 3 Aḡar bir reh-güzār-ı seyl-i ḡamdur dîde-i giryān
İder sîr-āb cānı minnet etmez āb-ı ḥayvāna
- 4 Ḥalîl'e nārı gülzār itdi feyz-i 'aşḡ-ı 'ālem-sŷz
Gŷl-i baḡtum benŷm gŷr od biraḡmıḡdur gŷlistāna
- 5 Baḡ egmez rŷzigāra āḡinā-yı 'aşḡ hem-vāre
ḡalar fŷlk-i vŷcŷdın her ḡi bād-ā-bād-ı 'ummāna
- 6 Elinden cŷr' a virmez merdŷm-i dānāya ey Yārî
Felek bulaydı biñ cām-ı kerem ḡunardı nādāna
- 7 Ne zîver ḡıldı gŷr cevher-fŷrŷḡ-ı kân-ı endîḡe
Bu silk-i gevheri iklîl-i evcî-i sŷḡan-dāna
- 8 Dŷkŷp saḡılmada 'aşkuñla cām-ı bāde meclisde
Yanup yaḡılmada ŷevḡuñla her ŷeb ŷem' [ŷ] pervāne²²⁹²

614*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____²²⁹³

- 1 Dilber odur ŷāḡibŷ'l-ḡalāḡ ola
Mihr-fezāyende-i 'uḡḡāḡ ola
- 2 Nāmı ḡola kevn ŷ mekāna tamām
Ḥŷsni anuñ ŷŷhre-i āfāḡ ola
- 3 Neyyir-i ḡŷsni ḡola 'ālemlere
Vaḡt-i seḡer gŷn gibi iḡrāḡ ola
- 4 Aña baḡan 'aks-i cemālın gŷre
Āyîne-veḡ sînesi berrāḡ ola
- 5 Cismi sebîke gibi mevzŷn olup
Ḥām gŷmiḡ gibi teni aḡ ola

* 613:150b.

²²⁹² Beyit der-kenarda yazılmıḡtır.

* 614:150b.

²²⁹³ Bu gazel der-kenarda yazılmıḡtır.

- 6 Hānde-zen-i meclis-i yārān ola
Lem^c a-ı sāzende-i şakrāk ola
- 7 Nādire-fen şūh-ı sūhan-bezle-gūy
Ġamze-zen-i şāhibū'l-eşvāk ola
- 8 Rind-i cihān dīde-i ^c ayyāş olup
Meclisūñe sākī-i saġrāk ola
- 9 Pīş ü pesūñden senūñ ayrılmaya
Ya^c nī işi olmaya aylāk ola
- 10 Hānesini gāhice teşrīf ide
^c Āşıkını görmege müştāk ola
- 11 Külçe-i ebyaz²²⁹⁴ gib'ola zullesi
Şüşe-i sīmīn gibi sāk ola
- 12 ^c Āşık odur kār-ı miyān-pā-ç'idüp
Şoñra te'ennī ile lezzāk ola
- 13 N'eyleyem ol ser-be-zemīn dilberi
Dünbe-hevā ola vü çār-ťāk ola
- 14 İstemem ol dilber-i nādānı kim
Yā da ^c āşıklar gibi ťorlaķ ola
- 15 Görmeyem ol dilber-i kün-dādeyi
Deste-zen-i şafvet-i cellāk ola
- 16 Nice gönül virmeye Yārī añā
Dilber ola tāz'ola eblāk ola

615*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Tamām bağladı dil zūlf-i ^c anberīn-sāya
Ne oldu cānda olan ^c uķde-i süveydāya
- 2 Cünūñ-ı ^c aşkuña düşdüm hevā-yı zūlfūñ ile
Dil uğradı yine dūr u dırāz sevdāya
- 3 Nedür o gerden-i pākūñde hāl-i tābende
Tulū^c -ı şubh qarīn oldu mı şüreyyāya
- 4 Olurdı naħl-i seriv gibi başum āzāde
Ol āfītāb-ı kerem şalsa üstüme sāye

²²⁹⁴ sīmīn
* 615:151a.

- 5 Nihân-hâne-i gaybiyyeden irer bir gün
Tevekkül eyle sen ey Yārī luḡf-ı Mevlā'ya

616*

.. ___ ___ / .. ___ ___ / .. ___ ___ / .. ___

- 1 Dīde ne gördi ki dīvāne-i ruḡsāruñ ola
Cān ne nūş eyledi mestāne-i güftāruñ ola
- 2 Sen kirişmeyle nihān-sāzī-i bāzār olasın
Dil pes-i perdeden ey şūḡ ḡarīdāruñ ola
- 3 Cān ḡalāş etmiş-iken ḡamze-i cellāduñdan
Yine dil-beste-i ḡīsū-yı siyeh-kāruñ ola
- 4 Sen o nev-ḡāste-i ḡonce-i istiḡnāsın
‘Andelībūñ dīl ola sīne de ḡülzāruñ ola
- 5 Dil-i Yārī'ye virür şevḡ-ı ḡayāt-ı cāvīd
Güft ü ḡüy-ı leb-i şīrīn-i şeker-bāruñ ola

617*

___ ___ ./ . ___ ___ ./ . ___ ___ ./ . ___ ___

- 1 Gül gibi ḡüşād olurıduḡ cām ele girse
Bülbül de olurduḡ mey-i ḡül-fām ele girse
- 2 Āvāre olup gezmezidük deşt-i ḡalebde
Bir küşede ol māye-i ārām ele girse
- 3 Ḳurtarmaḡ olurdu yaḡamuz dest-i elemden
Pāy-ı ḡadeḡ ü dāmen-i bī-rām ele girse
- 4 Ben n'eyleyeyin seyrini ḡülzār-ı cihānuñ
Bir ḡonce-dehen serv-i ḡül-endām ele girse
- 5 Āsān-idi kām almaḡ eger bezm-i cihānda
Yārī gibi bir rind-i mey-āşām ele girse

618*

___ ___ ./ . ___ ___ ./ . ___ ___ ./ . ___ ___

- 1 Dilde eşer-i cūşış-i ezkār nühüfte
Cānda heves-i ḡüşış-i āşār nühüfte
- 2 Ḥāl olmayıcaḡ ‘aḡl idemez zevḡımı idrāk
Bir noḡḡada mevcüddur esrār nühüfte

* 616:151a.

* 617:151a.

* 618:151a-151b.

- 3 Bir nīm-nigāh eyle ne var tābuñı ey baht
Bu ḥ̄āb-ı teğāfülle bu efkār nühüfte
- 4 Der-ḥ̄āb iken kūşe-i ṭarf-ı külehinde
Dil şayd ider ol ṭurre-i ṭarrār nühüfte
- 5 Bil bağlayamaz ol şanemün vaşlına ‘ aşık
Ḥall olmayıcağ rişte-i zünnār nühüfte
- 6 Mādām nihāndur dil-i Yārī’de maḥabbet
Nā-güfte ḳalur nükte-i esrār nühüfte

619*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____ ²²⁹⁵

- 1 Ne ağlardum ki bezmünde gözüm yaşı şarāb olsa
Ne ğam yerdüm simāṭuñda ciğer dāğı kebāb olsa
- 2 Yine nūr-ı cemālünden alurdı lem‘ a İskender
Eğer āyine-i ‘ ālem-nümāsı āfitāb olsa
- 3 Ḥisābından ḳalurdı ḥāsibān dīvān-ı mahşerde
enün itdüklerün ḳulm ü sitem bir bir ḥisāb ola
- 4 Seri āzād’ola hem ḳalb-i vīrānī ma‘ mūr ola
Dil-i ‘ ārif ne ğam yir ser-te-ser ‘ ālem ḥarāb ola
- 5 Yaḳardı şu‘ le-i germiyyeti bir anda dünyāyı
Eğer ki āfitāb-ı rüy-ı dilber bī-niḳāb olsa
- 6 Gözümde eşk-i mey-gün serde dāğ-ı lāle-gün olsa
Biraz şevḳuñla cānā bezm-i dilde āb u tāb olsa
- 7 Olurdı der-küşāde ḥāne-i ümmīd ey Yārī
Vezān olsa nesīm-i luṭf-ı Bārī fetḥ-i bāb olsa

620*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____ ²²⁹⁶

- 1 Şunmadı bir cām n’oldı sākī-i iḳbālūme
Olmadı bir ğonce virmek gülbün-i āmālūme
- 2 Ḳande bir dilber zuḥūr etse olur dīvānesi
Āh n’etsem bu dil-i sevdāyī-i meyyālūme

* 619:151a.

²²⁹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 620:151a.

²²⁹⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 3 Perde itdüm sünbül-i zülf [ü] gül-i ruhsāruñı
Māh-ı şeb-efrūzuma hürşid-i²²⁹⁷ feraḥ²²⁹⁸-fālūme
- 4 Kışsa-i Ferhād u Behrām'ı hikāyet itdiler
Dāsītān-ı ' aşk-ı Mecnūn geldi ḥasbiḥālūme
- 5 Ol hümāyem yek-nefesde çarḥı devrān eylerem
Reşk ider kerrūbiyān-ı ' arş perr [ü] bālūme
- 6 Kaṭresin nūş eylesem telḥ-āb ider kām-ı dili
Zehr mi kaṭduñ felek peymāne-i āmālūme
- 7 Mūya teşbīh eyledüm ḥaṭṭ u miyān-ı dilberi
Mū-şikāfān Yārīyā reşk itdi kıl [ü] ḳālūme

621*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Hāne-ber-dūş-ı fenāyuz kūşe-i vīrānede
Bāliş-i zer-kāra yoḳdur ğıbtamuz²²⁹⁹ kāşānede
- 2 Ülfet etseñ derd-i ğamla meclis-i dilde n'ola
Başka bir zevḳ eylerüz yārān-ile ğam-ḥānede
- 3 Cām-ı leb-rīz-i murādı çekmesek ğam çekmezüz
Eglenür dil cūr' a-nūşānla hele meyḥānede
- 4 Keşret-i erzālden bu tengnā-yı dehrde
Dönmişüz ol reh-revāna ḳondılar bir ḥānede
- 5 Ṭab' -ı Yārī kān-ı gevher-pāş-ı feyz olsa n'ola
Kenz-i lā-yefnā olur ekşer ser-i vīrānede

622*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

- 1 Gözüm pūr-nūr eyle tāb-ı envār-ı cemālūñle
Tecellī ḳıl cemālūñle tesellī it vişālūñle
- 2 Dil-i pā-māl ü zāra ser-be-ser der-zīr-i fermān it.
Melāmet kişverin ṭuğrā-yı ḥükm-i bī-mişālūñle
- 3 ' Aceb mi her gice ḳaddin ḥam eylerse kemān-āsā
Hilāle döndi māh-ı nev temennā-yı cemālūñle

²²⁹⁷ hürşid:hürşid

²²⁹⁸ feraḥ:feraḥ

* 621:151b.

²²⁹⁹ reşkimüz

* 622:151b.

- 4 Düşürsen vādī-i ʿirfāna ʿaql-ı fikr-i evhāmı
Dili pür-neşve kıl keyfiyyet-i zevk-ı hayālünle
- 5 Dil-i Yārī'yi pāk it levş-i tārık-i gavāyetden
Yüzün ağ eyle táb-ı āfitáb-ı lā-yezālünle

623*

___ . / . ___ . / . ___ / ___
___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Gencīne-i esrār-ı kemālün eyle
Āyīne-i envār-ı cemālün eyle
- 2 Ālūde-be-dāmān-ı hevāyam yā Rab
Ġarq-ābe-i deryā-yı nevālün eyle
- 3 Kırtar beni bu derd-i ser-i havf u recādan
Mestāne-i şahbā-yı vişālün eyle
- 4 Kııl şüre-sitān-ı emelüm pür-şād-āb
Sır-āb-dih-i āb-ı zülālün eyle
- 5 Vir zāyika-i Yārī-i nā-kāma mezākı
Nev-bāve-ğor-ı şağ-ı nihālün eyle

624*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²³⁰⁰

- 1 Mihrsin germiyyet-i hüsünle suzān etmede
Māhsın şemʿ-i cemālünle fūrūzān etmede
- 2 Saht-ı āhendür dilün nerm idemez sūz-ı derün
Meʿmen-i pervāneñi ammā ki suzān etmede
- 3 Ferşi hūn-āgeştedür kıatl-i ser-i ʿuşşākıdan
Gözlerün nā-ğak yere bir demde biñ kıan etmede
- 4 Zevrak-ı sāğarda gör yer yer habāb-ı bādeyi
Baır-ı şevk emvācıdur güyā şitābān etmede
- 5 Lāle-āsā bezm-i ğamda cām alup Yārī ele
Dāğlarla sineden her şeb çerāğān etmede

* 623:151b-152a.

* 624:151b-152a.

²³⁰⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

625*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ²³⁰¹

- 1 Bî-muḥābā bezmi teṣṛīf itdi cānān bu gice
Ḥamd kim döndi murādum üzre devrān bu gice
- 2 Gülsitān-ı ʿ işret itdüñ sīne-i pür-dāğımız
Meclisüñde çāk çāk oldu girībān bu gice
- 3 Tīşesi şaçduğça hāmūna şerār-ı āhını
Şandılar kim ide Ferhād'ı çerāğān bu gice
- 4 Ol gül-i ḥandān-ile gülşende kalduğ şubḥa dek
Ḥoş nevālar eyledi murğ-i ḥoş-elḥān bu gice
- 5 Gāh tābān cebhesi gāhī hilāl ebrūları
Ḳande aḥşamlar ʿ aceb ol māh-ı tābān bu gice
- 6 Kim musaḥḥar itdi Yārī ol perī-zādı ʿ aceb
Kimde mihmān oldu ol maḥbūb-ı devrān bu gice

626*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ²³⁰²

- 1 Ḳalmadı bir dil şikār olmaya bāz-ı ğamzeñe
Ruḥşat ey virdüñ yeter ol şāh-bāz-ı ğamzeñe
- 2 Berğ-i naḥvet ile pür-tāb eylemiş pirāmenin
Ḥıyre-i ser-mestdür²³⁰³ bakmaz niyāz-ı ğamzeñe
- 3 Sāz-ı āgāhī çalındı gūş-ı hūşına meger
Çeng-i nāhīd oldu hem āvāze-sāz-ı ğamzeñe
- 4 Şeh-levendüm cān-ı Yārī baksa ḳurbānuñ olur²³⁰⁴
Dil-firībāne nigeḥle tarz-ı nāz-ı ğamzene
- 5 Ṭop-ı āhın olsa da yek nice de eyler şikāf
Āferīn çengāl-i düst-ı şāh-bāz-ı ğamzene
- 6 Sīne vü bāzūma gel ey şāh-bāz-ı dest-i nāz
Beftere²³⁰⁵ itdüm ḥamām-ı cānı bāz-ı ğamzene

* 625:151b.

²³⁰¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 626:151b.

²³⁰² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³⁰³ mest olur gözüñ

²³⁰⁴ Şeh-levendüm biñ dil ü cān-ile ḳurbānuñ olam

²³⁰⁵ Beftere:Peftere

627*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Ne dem şemşir-i ğamzeñ hışma gelse bî-emân olsa
Nice qarşu tırur ' aşıkıların ger Kahramân olsa
- 2 Ne mümkün söyleşimek ğamze-i kâfir-nijâduñla
Eger her bir müjeñ meclisde bir bir tercemân olsa
- 3 Olur mı ğamze-i ser-mest-i hün-rizüñi zabt etmek
Müjeñ meyhanê-i çeşmünde cümle pās-bân olsa
- 4 Benüm gibi bulunmaz yine bir Qays-ı melâmet ger
Ne deñlü ' aşık-ı âvâre varsa imtiñân olsa
- 5 Nice vaşf etsün ol ' İsa-demün la' l-i lebin Yârî
Dil-i cevher-feşânı nâñık-ı mu' ciz-beyân olsa

628*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____

- 1 Dil eger ' aşkuñ ile perde-der-i²³⁰⁶ râz etse
İstemez cevher-i ferd olsa da hem-râz etse
- 2 Diñlemez güş-ı hâsed nây-ı nevâ-yı hâmem
Muñrib-i tab' um eger nağme-i şehnâz etse
- 3 Viremez velvele-i nâle-i ' âlem-gürüm
Nağme-i şûrı gönül kendüye dem-sâz etse
- 4 Tâyir-i nesr-i felek olsa alur minqâra
Per-i şahîn-i hayâlüm aña pervâz etse
- 5 ' Arşa-i mañşeri âteş-gede eyler Yârî
Dehen-i süz-ı derün şekveye âğâz etse

629*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Dile vahy-âzmâ-yı ma' nâ meşhüdü'l-beyân olsa
Gönülde vâridât-ı ğayb genc-i şâygân olsa
- 2 Derünüm şeş-cihât-ı ma' rifetden nükte almışdur
Revâdur her sözüm ârâyiş-i kevn [ü] mekân olsa

* 627:152a.

* 628:152a.

²³⁰⁶perde-der-i;perde-dir-i

* 629:152a-152b.

- 3 Gönül bir yerde ārām eylemez sevdā-yı ‘aşkuñla
Hümā-yı evc-i istiğnā’ ‘aceb mi lā-mekān olsa
- 4 Yine tercīh iderler kışsa-i rāz-ı nihānum hep
Felek heft- cild divān-ı muhayyel dāsītān olsa
- 5 Oğunmaz şimdi hep manzūme-i eslāf ey Yārī
Zebān tāze olsa şı‘r hem vird-i zebān olsa

630*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ²³⁰⁷

- 1 Baqmaz yüzüme çīn-i cebīn eylemeyince
Açmaz gözini ğamzesi kīn eylemeyince
- 2 Bilmezdi nedür nükte-i esrār-ı haqāyık²³⁰⁸
Tıfl-ı dili üstāda qarīn eylemeyince
- 3 Bilmezdi nedür hilqat-i eşyā-yı kemāhī
Endişemi taḥkīke yaqīn eylemeyince
- 4 Vāqıf m’olur ol vaqfe-i sırr-ı ‘Arafāt’a
Ṭavaf-ı ḥarem-i Ka‘be dīn eylemeyince
- 5 Dil şānelik eyler mi ḥam-ı zūlfine yārūñ
Dendānını dendāne-i sīn eylemeyince
- 6 Çıksa ne ‘aceb dūd-ı dilüm zerre-be-zerre
Teskīn idemem āh-ı ḥazīn eylemeyince
- 7 Bezm-i Cem’e taqlīd idemez bezmini Yārī
Tā mey-gede şadrında nişīn²³⁰⁹ eylemeyince

631*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ²³¹⁰

- 1 Āsūd’olamam şoḥbet-i cān eylemeyince
Cānāne ile vaşl-ı nihān eylemeyince
- 2 Ḥūn olsun o dil lāle-şıfat fark-ı serinde
Dāğ-ı ğam-ı ‘aşkuñı ‘ıyān eylemeyince
- 3 Çāk olsun o ten dāğ-ı ğamuñ ḥāk olunca
Cānı gibi cisminde nihān eylemeyince

* 630:152a.

²³⁰⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³⁰⁸ Bilmezdi nedür ḥālde müstākbel [ü] māzī

²³⁰⁹ mekīn

* 631:152a.

²³¹⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 4 Tîr-i müjenüñ olamaz âzâd elinden
Dil tabla-i dâğınî nişân eylemeyince
- 5 Hızır²³¹¹ olsa da kırtılmaya gird-âb-ı belâdan
Deryâ-yı recâyı güzêrân eylemeyince
- 6 Teskîn idemez sūziş-i dūd-ı dili Yârî
Bir dilber ile nūş-ı duhân eylemeyince

632*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 O deñlü irgürelüm ‘ayş u nūşı gerdūna
Tamâm gösterelüm zevkı baht-ı vārūna
- 2 Elümde sâğar-ı leb-rîz-i ‘aşk hîç düşmez
‘Aceb mi dîdelerüm dönse fâs-ı pür-ğūna
- 3 Kerem kııl eyleme nezzâreden beni maħrûm
Seni görünce tolar şevk kalb-i maħzūna
- 4 Değişmez ‘aklı başındaysa merd-i âzâduñ
Külâh u hırkasını²³¹² tâc-mâl-i Qārûn’a
- 5 Tevaqquf etse n’ola nūş-ı kevşere Yârî
Dili taħammül ider mi şarâb-ı gül-gūna

633*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 Unutsağ eski derdin ‘âlemüñ cānānımız gelse
Yeñi başdan hayât-ı tâze bulsak cānımız gelse
- 2 Ne var bir gice kıalsa halvet-i cān içre ol meh-rū
Ne eksüklük iderdüñ ol meh-i tâbānımız gelse
- 3 Ezelden rûhımız bûy-âşinâ-yı ‘âlem-i güldür
Ne var ol rûh-ı ‘âlem ârzü-yı cānımız gelse
- 4 Yeter Ya‘ kûb-dil giryânî-i beytü’l-ğüzün olsun
N’ola şimdî gerü ol Yūsuf-ı Ken‘ânımız gelse
- 5 Elümde bâde olsa dilde şevk-ı la‘l-i yâr olsa
Açılsağ gül gibi ol ğonce-i handānımız gelse

²³¹¹ Hızır:Hızır
* 632:152b.

²³¹² hırka:hırka
* 633:152b.

- 6 Dimişler her qarında bir şeh-i ma^c nâ gelür dehre
Gelince Hâzret-i [‘ Abdî]²³¹³ gibi sulţânımız gelse
- 7 İder cân perniyân-ı cismi pây-endâz-ı istiķbâl
Derûn-ı hâne-i Yârî’ye ol mihmânımız gelse

634*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Dil bir cihâna irse ki aġyârũn olmasa
Dil olsa anda ġayrı taleb-kârũn olmasa
- 2 Ben bezl-i naķd-i cevher-i cân eylesem saña
Bâzâr-ı ‘ aşķ içinde harîdârũn olmasa
- 3 Çok cân içinde şaķlasam esrâr-ı zülfũni
Dil mũ-şikâf-ı nũkte-i esrârũn olmasa
- 4 Genc-i derũnda hâtem-i la^c lũni gizlesem
Dil hem-zebân-ı cevher-i ġüftârũn olmasa
- 5 Çokdan olurdu silsile-cũnbânî-i cünũn
Dil hâne-zâd-ı zülf-i siyeh-kârũn olmasa
- 6 Dil böyle haste²³¹⁴ beste şikeste gezer miydi
Âşũfte-hâl-i turre-i tarrârũn olmasa
- 7 Derd-i devâr [u] ra^c şe görür miydi âfitâb
Âyine gibi ‘ aşık-ı dîdârũn olmasa
- 8 Yârî aķarsu gibi olur miydi bî-ķarâr
Dil teşne-kâm-ı lezzet-i ġüftârũn olmasa

635*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²³¹⁵

- 1 Jâle naķdin bezl ü işâr eyledi peymâneye
Ġonce gibi lâlede zer şaķladı hemyâneye
- 2 Zerresi iksîr-i a^c zamdur ya kuġl-i cevherî
Kîmyâ dirsem n’ola hâk-i der-i cânâneye
- 3 Nũr-ı çeşm-i âfitâbı kızdurur ġüyâ şafaķ
Câmı nũş eyler iken baķ dîde-i mestâneye

²³¹³ Metinde “Hâzret” kelimesinden sonra boşluk bırakılmıştır. Vezin itibariyle iki kapalı hecelik bir kelime gerektiğinden *Dîvân*’da ismi çokça zikredilen “Abdî” mahlaslı kişinin olabileceğini düşünerek kapalı parantez içinde bu ismi ekledik.

* 634:152b-153a.

²³¹⁴ haste:haste

* 635:152b.

²³¹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 4 Dürr-i dendânın öpersin deyü meclisde sebû
Dâne dâne incüler şaçdı ser-i peymâneye
- 5 Şu‘le-i hürşîd-i ‘âlem-tâb-ı ‘aşkuñdur viren
Dâyimâ sūz u güdâzı şem‘ ile pervâneye
- 6 Zülf-i perçînüñ firâkıñdan dil-i Yârî bu şeb
Döndi zencîrin sürer ser-geşte bir dîvâneye

636*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Çıkar dilden ğam-ı ferdâyı me‘yūs-ı medîd olma
Tevekkül kıl hemân luğf-ı Hudâ’dan nâ-ümîd olma
- 2 Geçür tıfl-ı vücûduñı debistân-ı melâmetde
Ne kayd-ı şenbih-i âzîne ne meyyâl-i ‘îd olma
- 3 Elem çekme bu ‘ummân-ı belânuñ mevc-i şûrından
Yürüt keştî-i bahtı sâhil-i ‘ayşa ba‘îd olma
- 4 Mum eyler seng-i hârâyı dil-i pür-nür-ı ahlâkuñ
Dil-i sendân gibi dâyim şerer-pâş-ı hadîd olma
- 5 Düşüp râh-ı fenâya zerre-veş maḥv-ı vücûd eyle
Şaḫın mihr-i cihân-ârâ gibi her gün bedîd olma
- 6 Ne lâzım başuña kayd-ı ta‘alluḫ bilsem ey Yârî
Elüñ çek rişte-i iḳbâlden miḥnet keşîd olma

637*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 İrer ‘aşıklaruñ bir gün saña mehcür olurlarsa
Eger şad merḥale râh-ı talebden dūr olurlarsa
- 2 Hücûm eyler ‘umûmen leşker-i müjgân-ı hûn-rîzûñ
Şehîd-i ğamze-i mestüñ n’ola mağfûr olurlarsa
- 3 ²³¹⁶أَبَيْتٌ عِنْدَ رَبِّي müjde-i şavm-ı visâlünüñdür
‘Aceb mi rûze-dârân-ı ğamuñ mesrûr olurlarsa
- 4 Ezelden ser-girân-ı bezm-i nüş-â-nüş-ı ‘aşkuñdur
‘Acebdür mest-i ‘aşkuñ ḥaşre dek maḥmûr olurlarsa

* 636:153a.

* 637:153a-153b.

²³¹⁶Ebeytü ‘inde Rabbî: Rabbimin yanında/katında konakladım/geceledim. Hz. Mevlânâ’nın *Mesnevî*’sinde hadis olduğu belirtilen bu ifâdenin kaynağına ulaşılamadı. bkz. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf Şerhî*, (Tercüme ve Şerh: Ahmed Avni Konuk), (Haz. Dilâver Gürer, Mustafa Tahralı), (Yay. Kord, Mustafa Tahralı), Kitabevi, İstanbul 2009, s.369. Mezkûr ifâdenin tamamı şöyledir: ²³¹⁶أَبَيْتٌ عِنْدَ رَبِّي يَطْعَمُنِي وَيَسْقِينِي “Beni yediren, içiren Rabbimin yanında/katında konakladım/geceledim.”

- 5 Resen-bāzān-ı ‘ aşkuñ var zülfünde Hudā dirler
N’ola ‘ aşıkıların hem-meşreb-i Manşūr olurlarsa
- 6 Yine biñde biri per yakmaya nāz-ı tecellāya
Hezārān dīdeler pervānegān-ı Tūr olurlarsa
- 7 Qo dūr olsun gedālar dergehünden ey ŧeh-i ‘ ālem
Qıyāmet-zār olur kūyuñ eger maḧşūr olurlarsa
- 8 Çıkar mı rāz-dān-ı sırr-ı ḧikmet genc-i vaḧdetden
Hezārān perdede Yārī eger mestūr olurlarsa

638*

— . — — / — . — — / — . — ²³¹⁷

- 1 Keşf-i ḧayā-bend-i ḧicāb ol yine
Perde-ber-endāz-ı niḧāb ol yine
- 2 Ğonce-i nev-ḧiz-i dehānuñ açup
Şerm ile nāzende cevāb ol yine
- 3 Gāḧ tebessüm gehī çin-i cebīn
Ya‘ nī firībende-‘ itāb ol yine
- 4 Çāḧ-ı zenaḧdānuñ ‘ araḧ-riz idüp
Micmere efrüz-ı gül-āb ol yine
- 5 Genc-i ḧarābāta düşüp Yārīyā
Mest-i ser-endāz-ı ŧarāb²³¹⁸ ol yine

639*

.. — — / .. — — / .. — — / .. — ²³¹⁹

- 1 ‘ Ārife dildeki esrār-ı nihānı söyle
Zāhide piçiş-i gīsū-yı bütānı söyle
- 2 Gūş-zendür saña hep gülleri bezm-i çemenüñ
Söyle ey bülbül-i gülzār-ı cüvānı²³²⁰ söyle
- 3 Geh biraz sürdügümüz zevḧ [u] ŧafāyı yād et
Gāḧ ālām-ı ğam-ı devr-i cihānı söyle
- 4 Nükte-i rāza eger vāḧıf iseñ keşf etme
Bezm-i taḧḧiḧe gel ol rāzı nihānı söyle

* 638:153a.

²³¹⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³¹⁸ ḧarāb

* 639:153a.

²³¹⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³²⁰ amānı

- 5 Şimdi pîrâne-ser olduñ kıanı Yârî o şafâ´
Zevk-ı şevk-ile geçen ´ ahd-i cüvânı söyle

640*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ²³²¹

- 1 Naşş itdi Hızır²³²² anı kalem-i bî-misâl-ile
Sünbül haţ-ile gül ruhını sebz ü al-ile
- 2 Şâh-ı nihâl-i kâmetüñe el uzatmadı
Serv aña istikâmet ider i´ tidâl-ile
- 3 Hürşid gibi ´ âleme şal tâb-ı hüsnüñi
Pür-nür eyle ´ âlemi ´ arz-ı cemâl-ile
- 4 Hancer²³²³ taķın miyânuña ey mâh-ı evc-i nâz
´ Aşıkılarını kırmağ-ıçün bir hilâl-ile
- 5 Çık taht-ı²³²⁴ hüсне ´ âleme ´ arz-ı cemâl kıı
Ey şâh-ı hüsn mertebe-i ´ âl-i ´ âl-ile

641*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 La´ l-i müzâbuñ ´ aksi derün-ile sinede
Güyâ şarâb-ı nâb gibi âb-gîñede
- 2 Cân dilde zevk-ı ´ aşkuñı elden kıomaz müdâm
Gencürdur cevâhiri bekler hâzîñede
- 3 Çıkılmaz nihândur âteş-i ´ aşkuñ derûnda
Cevher yerine âteş olurmış defîñede
- 4 Şad dâsitân olursa da taķrîr idemez
Çekdiklerini Hâzret-i Nüh´uñ sefîñede
- 5 Olur cebîre-bendî-i râhat derûnuma
Yârî olursa vuşlat ile sîne sinede

* 640:153a.

Bu gazel nâkıs olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

²³²¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³²² Hızır:Hızır

²³²³ Hancer:Hancer

²³²⁴ taht:taht

* 641:153b.

642*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 İrmezs'elüm (ol) nāfe-i gīsū-yı dü-tāya
Āhîr başum alur giderin Çîn [ü] Hıfāya
- 2 Bir nīm-nigāh eylemedün hālūme cānā
Bilseñ ne sebep var bu kadar cevr [ü] cefāya
- 3 Çāk etme yaķañ zülfi giribānına düşse
Ey 'āşık-ı rüsvā igen aldanma hevāya
- 4 Bir kāh taleb etmez edāniden olan merd
Dönse teni perhîz ile bir kährübāya
- 5 Āhum açar iken şiken-i zülf-i nigārı
Mînnet mi ķalur Yārî meger bād-ı şabāya

643*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Ğamze hercāyî nîgeh müstağnî dil-keş nāz ise
Çeşmi bir cādū-yı pür-şūr-ı füsün-pervāz ise
- 2 Sînede her müylar biñ nağmeye āgāz ider
Ğamzenün āhengi cāna nağme-i şehnāz ise
- 3 Dil nice çıķsuñ ħam-ı zülfinde ħavf-ı ğamzeden
Bir kirişmeyle göz etmez ol şeh-i şannāz ise
- 4 Bāğda sünbül çözerdi zülf-i 'anber-būyını
Zülfini derhem idüp bād-ı şabā açmaz ise
- 5 Bir niyāza el deger mi eşk-i çeşmi silmeden
Varduğınca²³²⁵ cezr ü med-ĥîz oldu mevc-i nāz ise
- 6 Gūş kılmaz sözlerün ey Yārî ebnā-yı zamān
Nuţķ-ı cān-baķş-ı kelāmuñ şîme-i i' cāz ise

644*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___²³²⁶

- 1 Dehrün uzanma rütbe-i şadr-ı kemāline
Ur püşt-i pāy-ı himmeti cāh u celāline

* 642:153b.

* 643:153b-154a.

²³²⁵ varduğınca:varduğınça

* 644:153b.

²³²⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Sâgar-keşân-ı mey-gede erbâb-ı devletüñ
Rağbet ider mi bağış-ı en'âm u mâline
- 3 'Aks-i pesîn-i şüreti küdek-firîbdür
Çarhuñ bakılsa şu'be-i zıll-i hayâline
- 4 Şunmaz ğinâ-yı kalbi olan dūn-ı himmetüñ
Biñ yıl gürisne olsa simât-ı nevâline
- 5 Dehrüñ dü-rūze pāye-i şadr-ı tefâhır
Degmez şoñunda zillet-i şaff-ı ni'âline
- 6 Elbette aña taş-t-i Siyāveş'i gösterür
Dil-teşn'olan zamānenüñ āb-ı zülâline
- 7 Rindān-ı ğam şanur ki şikest oldı cām-ı Cem
Seng-i sitem toķınsa kenār-ı sıfâline
- 8 Nūr-ı nigāhı 'avdet ider yine dideye
Göz baķduğınca lem'a-ı mihr-i cemâline
- 9 Her sifle-ṭab' gerçi bulur irtifā'-i şān
Degmez 'ulüvv-i devleti şoñra zevâline
- 10 Yārī hulūş-ı kalb-ile var intisāb it
Nesl-i nesil-i seyyid-i kevneynüñ eline

645*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 Olsun ne kadar olur ise nāz-ı kirişme
Ğamzeñ gibi tek etmeye şeh-nāz-ı kirişme
- 2 Gül-deste-i nāzı ele aldıkça nigāhuñ
Murğ-ı dil olur zemezme-perdāz-ı kirişme
- 3 Biñ dilleri bir demde alur bir göz ucıyla
El-ḥaķ olıcaķ böyle gerek nāz-ı kirişme
- 4 Çeşmüñ nigeḥ etmezse n'ola cism-i nizāra
Hiç ḥāke tenezzül m'ide şeh-bāz-ı kirişme
- 5 Yārī nice meyl etmeyem ol şūḥ-ı cihāna
Bi't-ṭab' alur 'aķlı siḥir-sāz-ı kirişme

* 645:154a.

646*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

- 1 Katre-i hün-âb-ı eşküm cüy-bâr oldı yine
Vâdi-i câvid-i sînem lâlezâr oldı yine
- 2 Haṭṭ-ı nev-hîzi yetişdi ‘arız-ı pür-tâbına
Şahn-ı gülzâr-ı leṭâfet sebze-zâr oldı yine
- 3 Haṭ degüldür sünbülîstân-ı bahâr-ı ‘ışvedür
Nühketi neşr-i dimâg-ı rûzigâr oldı yine
- 4 Haṭ degüldür gülşen-i hüsniinde zînet-baḥş olan
Revnağ-ı nev-rûzdur faşl-ı bahâr oldı yine
- 5 Haṭ degül mecmû‘ a-ı esrâr-ı hîkmetdür kânuñ
Her ser-i müyında bir sırr âşikâr oldı yine
- 6 ‘Aqlını etmiş hevâ-yı bûy-ı zülfi târumâr
Haṭṭınuñ âşüftesi zülfi-i nigâr oldı yine
- 7 Ṭurmayup aḳsa ‘aceb mi şu gibi her cânibe
Dil hevâ-yı ‘aşḳuñ ile bî-ḳarâr oldı yine
- 8 Dil virelden haṭṭına Yârî o tıfl-ı nev-resüñ
Rište-i mihr-i maḥabbet tâb-dâr oldı yine
- 9 Ḥamdü lillah haṭṭ-ı müşgîn-i kelâm-ı nâz kim
Zîver-i rûy-ı melâḥat iştiḥâr oldı yine
- 10 Ya‘ nî Maḥdûm-ı cüvân-baḥt-ı cihân-ı ma‘rifet
Ḳadr-i hüsni gün-be-gün pür-i‘tibâr oldı yine
- 11 Ol ḳadar bezl eyledüm kân-ı dil-i endişemi
Dürri-i nazmum ḥâk-i²³²⁷ pâyine nişâr oldı yine
- 12 Nice tavşîf eylesün endişe bâg-ı hüsniini
Bülbül-i ṭab‘um hezârân nağme-dâr oldı yine

647*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —²³²⁸

- 1 Gönçeler çâk-i girîbân eyledükçe güllere
Aḥker-i pür-tâbdan âteş düşer bülbüllere

* 646:154a-154b.

²³²⁷ ḥâk:ḥâk

* 647:154a-153b.

²³²⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Hüsrev-i gül Çîn'den gönderdi bād-ı şubḥ ile
İtr-sā-yı ḥālîşinden nâfeler sünbüllere
- 3 Çok bilür çok başludur ol zülf-i tarrârûñ gibi
Fitne fennin eyleme ta' lîm ol kāküllere
- 4 Lem' a-ı reng-i ' izârı güllerüñ tábân olup
Āfitâb-ı subḥ toğdı sîne-i bülbüllere
- 5 Pîrlikde terk-i ' unvân eylese Yârî n'ola
Girdi İbrâhîm-i Edhem gibi peşmîn-çullara

648*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ²³²⁹

- 1 Hemîşe şa' şa' a-ı kevkebüñ ziyâda ola
Hemîşe kevkebe-i devletüñ ziyâde ola
- 2 Hemîşe tab' -ı laṭîf-i meserret-endüzuñ
Şafâ-yı ḥâṭır ile dâyimâ şafâda ola
- 3 Hemîşe gül gib' açıl gülşen-i leṭâfette
Hemîşe baḥtuñ açık ṭâlî' üñ küşâde ola
- 4 Hemîşe meclis-i ḥâşşuñda zümre-i ḥübân
Nihâl-i serv-i sehî gibi ser-nihâde ola
- 5 Hemîşe şevher-i zâtuñ ' arūs-ı baḥtuñ ile
Saña minâşşa-i devlette dest-dâde ola ²³³⁰
- 6 Şikeste sâğar ile dil açılmaz ey Yârî
Meger ki sâğar-ı leb-rîz ile küşâde ola
- 7 Felek simâṭ ola ḥürşîd cām-ı zerrînüñ
O bezme reng-i şafaḫ la' l-reng-i bâde ola
- 8 Hemîşe şa' şa' a-efrüz-ı neyyir-i a' zâm
Gelü-yı eşheb-i iḳbâlüne kılâde ola ²³³¹

* 648:154a.

²³²⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³³⁰ Beytin der-kenarında "dest-dâde; müyesser olmak ma' nasına" şeklinde bir izâh kaydı yer almaktadır.

²³³¹ Gazelin sonunda kenarda şöyle bir kayıt yer almaktadır: "Biñ kırk yedi târiḥinde Tıraḫçı-zâde Çelebi şaḫal ḳoduḫda ol anda ḥuzûrlarında denilmiştir. Ḥattâ ol âvânda fazîletlü Mu'îd Aḫmed Efendi Anaṭolî kâḫî' askeri iken ḥuzûr-ı şerîflerinde oḫunmuşdur."

649*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____ ²³³²

- 1 Ne hürşîd-i cihân-tâb u ne bedr-i nûrdan iste
Kelîm-âsâ tecellî-i cemâli Tûr'dan iste
- 2 Ğam-ı zülf-i perîşân-ile bî-nâm u nişân olmuş
Dil-i güm-kerdeyi ol dilber-i mağrûrdan iste
- 3 Ne kıanlar yutduğum hûn-âb-ı çeşmümden su'âl eyle
Meyûn keyfiyyetin câm-ı mey-i engûrdan iste
- 4 Neler çekdi ser-i dâra varınca müdde' âsından
O sırruñ aşlını ser-bâz olan Manşûr'dan iste
- 5 ²³³³
Tûlû' -ı bahtuñı keşşâf-ı nûru'n-nûrdan iste

650*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____

- 1 Vaşl-ile dil şâd u handân olduğın gördük hele
Ol gedânuñ dehre sultân olduğın gördük hele
- 2 Câm aldı destine meclisde sâkî gül gibi
Bezmimüz reşk-i gülistân olduğın gördük hele
- 3 Kimseye açmazdı ' aks-i sine-i billûrını
Ol mehûn çâk-i girîbân olduğın gördük hele
- 4 Hırka-î²³³⁴ peşminine bir kıl tokındurmazdı hiç
Zâhidüñ âlüde-dâmân olduğın gördük hele
- 5 N'ola Yârî dâğ-ı sinemle çerâğân eylese
Ol mehûn bu gice mihmân olduğın gördük hele

651*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____

- 1 ' Azm it tarîk-ı ' aşka terk-i dil ü ser eyle
Yağ meş' al-i derûnı o yolda rehber eyle

* 649:154a-153b.

Bu gazel nâkıs olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

²³³² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³³³ İlk mısra boş bırakılmıştır.

* 650:154b.

²³³⁴ Hırka:Hırka

* 651:154b.

- 2 Biñ naḥl-i şu‘ le-sāzı dik gülşen-i derūna
Āh-ile mīvesin hep pür-süz u aḥker eyle
- 3 Bir ḥüsn virsün aña feyz-i niğāh-ı çeşmüñ
Rūy-ı ‘ arūs-ı baḥtuñ rūḥ-ı muşavver eyle
- 4 Süz-ı derün şaḥın kim ḥākister eyler anı
Ey baḥt ḥ‘āb-gāhuñ elmās-ı pister eyle
- 5 Deryā-yı āteşem ben ḥavf eyle sūzişümden
Sen kendüñi dilerseñ cānā semender eyle
- 6 Bīmār-ı derd-i ‘ aşkam gör ḥāl-i nā-tüvānum
Faşşād eyle ğamzeñ müjgānı nişter eyle
- 7 Alsun gözin ‘ adūnuñ zīb-i nuḳūşı Yārī
Tīğ-ı zebāna ṭurma te‘şir-i cevher eyle
- 8 Tenhā-rev-i taḥayyür vāmānde pāy-ı ‘ aczem
Yā Rab kemāl-i luṭfuñ sen baña rehber eyle

652*

___ . / ___ . ___ . / . ___ ___ . / ___ . ___ ²³³⁵

- 1 Bir söz ne mümkin ol nigeḥ-i mey-güsār ile
Mestāne hem-zebān mı olur ḥüşyār ile
- 2 Ol ğamze şöyle mest-i ser-endāz olup yatur²³³⁶
Ol çeşm-i ḥufte gözini açmaz ḥumār ile
- 3 Ol şafḥa-i meşārık-ı envārdur ruḥı
Düşmiş kenāra ḥāşiye ḥaṭṭ-ı ğubār ile
- 4 Āvāre eyledi beni kūy-ı nigārdan
Ḥālüm yine varur ki dil-i bī-ḳarār ile
- 5 Dāyım maḳāmı ḥazret-i ‘ aşkuñ bülenddür
Yek-sāndur āfitāb-ı bülend-iḳtidār ile
- 6 Rāh-ı vefāda ‘ aşḳ ile hem-rāh [u] hem-dem ol
Yārı bulam dir iseñ eger Yārī yār ile
- 7 Ḥāmeñ mişāl-i Mānī [ü] Bihzād’dur senüñ
Tezhīb-i kār-nāme-i şüret-niğār ile

* 652:154b-155a.

²³³⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³³⁶ nāzdur

653*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___²³³⁷

- 1 Esrāra maḥrem ol ki dilüñ ehl-i ḥāl ola
Maḥrem odur ki sālīk-i rāh-ı kemāl²³³⁸ ola
- 2 Aḥrāra vāşıl ol ki sülük-i kirāmdur
Ol dil kirāma vāşıl ola ehl-i ḥāl ola
- 3 Olur müsā^ı id ādeme sa^ı dü's-su^ı üd-ı dehr
Şadr-ı şudür-ı t̄ālī^ı aña ^ıāl-i ^ıāl ola²³³⁹
- 4 Ārām-gāhuñ olsa eger Sidre dām olur
Mādām dilde derd ü hümüm u melāl ola
- 5 Gel sālīk ol mesālīk-i a^ı māl-i şālīḫe
Evrād-ı ḥamd-gūy-ı kelāmuñ ḫelāl ola
- 6 Her mürde-dil ki vaşl-ı dil-ārāda kām ala
Şaddü'l-ḫased ki mālīk-i şadr-ı vişāl ola
- 7 Yārī müdām ^ıilm ü kemāle müdāvīm ol
Her gevher-i kelāmuñ o dürr-i le'āl ola
- 8 Kāmil odur kelām aña mā-ḫaşal gerek
Hem mā-ḫaşal kelām ḫuşul-ı me'āl ola²³⁴⁰

654*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²³⁴¹

- 1 Şevḫ yok dillerde ^ıālem ^ıid-i nev-rüz olsa da
Her şebüñ ḫadr olsa rüzüñ ^ıid-i²³⁴² firüz olsa da
- 2 Bir hümādur kim bülend-pervāz ider girmez ele
Çeşm-i şeh-bāzı ne deñlü dest-āmüz olsa da
- 3 Rūze-dār-ı ḫasretem mümkün mi hīç şevḫ-ı derün
^ıĀlemüñ her rüzı rüz-ı ^ıid-i nev-rüz olsa da
- 4 Gül girībānın açar ser-mest-i bezm-i ^ıaşḫ olup
Lāle cāmın gösterür ḫāk içre meknüz olsa da

* 653:154b.

²³³⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³³⁸ ^ıālem-i ^ıilm

²³³⁹ Erḫām-ı ümde t̄ālī^ı aña ^ıāl-i ^ıāl ola

²³⁴⁰ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

* 654:154b.

²³⁴¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³⁴² rüz

5 Zūd mîr idüp²³⁴³ ziyâsın perrin eylersin şikest
Dil eger pervâne-i şem^c-i şeb-efrûz olsa da

6 Rağbet etmez büriyâ-bâfân hüner-tezhîbine
Ṭab^c uñ ey Yârî eger üstâd-ı zer-dûz olsa da

655*

— . — / — . — / — . — / — . —

1 Tîr-i müjgānuñ yeter pür-tâb itdün sîneye
Degme bir süzen geçer mi hırka-i²³⁴⁴ peşmîneye

2 Kimse âgâh olmadı süz-ı derûnumdan benüm
Düşmeyince tâ ki şad-çâk-i girîbân sîneye

3 Gösterür mir'ât-ı cāmı elde dünyâyı aña
N'eylesün nâzır olup rindân-ı 'aşk âyîneye

4 Dilberi 'uryân idüp şardum hayâl-i h[~]âbda
Mâlik oldum şanki mâl-â-mâl bir gencîneye

5 Zaḥm-ı tîrûn nice bir kıalsun²³⁴⁵ derûn-ı sînede
Pek yazuḳdur Yârî-i bî-çâre [vü] bî-kîneye

6 Dil miyānuñ pîrehensüz şarmaḳ ister sînede
Girmek ister ol cevâhîrle tolu gencîneye

656*

— . — / — . — / — . — / — . —

1 Kaṭre isek âşinâ-yı baḥr-ı 'ummānuz hele
Dürd isek de hem-dem-i cām-ı dirâḥşānuz hele

2 Biz o kemter jāleyüz şûre-sitân-ı dehrde
Tev'emân-ı kaṭre-i nîsân-ı iḥsānuz hele

3 Bülbül-âsâ niş-h[~]âr-ı hâr-ı gülzâr olmazuz
Bâde-i nâb içerüz gül gibi ḥandānuz hele

4 Sâgar-ı leb-rîz-i devlet çekmesek ğam çekmezüz
Ḥamdü lillah cür^c a-nüş-ı bezm-i rindānuz hele

5 Şâhid-i devlet bize el virmiye Yârî ne ğam
Zâyir-i pîr-i muġân-ı pāk-dāmānuz hele

²³⁴³ eyler

* 655:155a.

²³⁴⁴ hırka:hırka

²³⁴⁵ böyle kıalsun mı

* 656:155a.

657*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 ‘Āşık odur ki her birisi cāna qalmaya
Şadık odur ki vuşlat-ı cānāna qalmaya
- 2 ‘Ākıl odur ki cerḥ ide māl u menālini
Düşnām-kār-ı vāriş-i nādāna qalmaya
- 3 Bir günde aña kār ide feryād-ı ‘andelib
Ġunc u delāl ğonce-i ḥandāna qalmaya
- 4 Başdan çıkardı eyledi āvāre göñlimüz
Ol fitneler ki zülf-i perişāna qalmaya
- 5 Ağyār iderse saña sitem Yārī çekme ğam
Yārān odur ki ṭa‘ ne-i yārāna qalmaya

658*

. ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ .

- 1 Şarāb-ı nāb özler dil kaçan kim lālezār olsa
Olur pür-cüş tende qan eyyām-ı bahār olsa
- 2 Mülemma‘ gösterür rüz u şebi ol māh-ı tābānum
Siyeh zülf-i perişānı ruḥında tārūmār olsa
- 3 Müyesser olmadı öpmek leb-i lā‘ lini dildāruñ
Elümde ğonce-āsā bārī cām-ı ḥoş-ğuvār olsa
- 4 Baña deşt-i vefāda şayd olurdu ol ğazāl ammā
Kemān-ı ‘aşkı çekmege elümde iktidār olsa
- 5 Baña dirler niçün yārān olursın bī-vefalarla
Ne çāre n’eyleyem ey dil elümde ihtiyār olsa
- 6 Ne zīnet-baḥş olurdu cümle-i mazmūna ey Yārī
Eger kim nev-‘ arūs-ı ṭab‘ uma bir i‘ tibār olsa

659*

. ___ . ___ / .. ___ . / . ___ . ___ / .. ___²³⁴⁶

- 1 Tebessüm etse olur ol leb ü dehen ğonce
Gül-i küşāde dehen la‘ li yāsemen ğonce

* 657:155a.

* 658:155a-155b.

* 659:155a.

²³⁴⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Ne reng ü bûda olur ol leb [ü] dehâna şebîh
Ne zevk-ı bûyını virür gül ü semen gonce
- 3 O deñlü cânına kâr itdi şiddet-i sermâ
Per-i hezâri ider balsa pîrehen gonce²³⁴⁷
- 4 Sifâlde nice perverde eylemiş anı
Getürdi gülşene sermâde feslegen gonce²³⁴⁸
- 5 Derûnı kâşif-i esrâr-ı ğayb olurdu hemân
Olaydı vaht-tırâzende-i sühân gonce
- 6 Dimâğ-ı gülbün-i gül hep buhûr-ı²³⁴⁹ ‘ anber olur²³⁵⁰
Meger ki koyınına qor nâfe-i Huten gonce
- 7 Nice latîfe-i ğaybiyye âşikâr itdi
Küşâde itdi hezâra hezâr-fen gonce
- 8 Şahîfe-i varağ-ı gül-‘ izârın aldı ele
Açıldı güldi yüzi oldu şâd u şen gonce
- 9 Elinde sâğar-ı gül-gün başında la‘ lîn tâc
Açar mı ağızını şiveyle nâzdan gonce
- 10 O gonce Yârî yine cümleden ser-âmeddür
Olursa gülşen-i ‘ âlem çemen çemen gonce

660*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Zağm-ı hâr-ı ğamla bülbüller figân-ı zârda
Bir gül-i bî-hâr açılmaz bu fenâ’ gülzârda
- 2 Hâle devr etmiş şanurlar âfitâbuñ peykerin
Hatt-ı müşğinin gören pîrâmen-i ruhsârda
- 3 Zülf-i müşğinin tağıtmış cebhe-i rahşânına
Şan gülef zâhir cemâl-i mâh-ı pür-envârda
- 4 Nice dem qan yutduğın rindân dest-i şîhnedden²³⁵¹
Hüccet etmiş sürh-i eşki hâne-i hammârda²³⁵²

²³⁴⁷ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

²³⁴⁸ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

²³⁴⁹ buhûr:buhûr

²³⁵⁰ ‘ abîr ile memlû’

* 660:155b.

²³⁵¹ şîhne:şîhne

²³⁵² hammâr:hammâr

- 5 Dürr-i nâ-süfte bulunmaz varsa ey Yârî yine
Merdüm-i ‘ummân-ı pür-cüş [ol] ulü’l-ebşârda

661*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Her nigāhuñda gül-i ‘ işveyi ħandān eyle
Göñlin aç bülbül-i şürideyi nālān eyle
- 2 ‘ İşmet-i nāz yeter gülsün açılsun ‘ ālem
Meded ey ğonce-dehen çāk-i girībān eyle
- 3 Görelüm lāmi‘ a-ı māhı şeb-i zulmetde
Bürka‘ -ı zülfüñi keşf-i ruĥ u pīşān eyle
- 4 ‘ İd-i vaşluña senüñ irmek olursa cānā
Ol maĥalde beni biñ cān-ile ħurbān eyle
- 5 Fāş ider āh u sirişküñ anı lā-büd Yârî
Sen gerekse ne ħadar ‘ aşkuñı pinhān eyle
- 6 Ne ğam-ı dehre melül ol ne şafāya mesrūr
Ĥāne-i ħalbi ne ma‘ mūr ne vīrān eyle²³⁵³

662*

___ . / . ___ / ___ . / . ___

- 1 Biñ cām-ı emel şunar her ğāv-dil ü dūna
Minnnet mi ider ‘ āĥıl bu devlet-i ğerdūna
- 2 Cem‘ -i ħama‘ -ı mālı ey rind-i fenā-dīde
Şor zīr-i zemīn içre neydüğini Ĥārūn’a
- 3 Meyĥāne ile cāmı hīç deĝişe mi ‘ āĥıl
Taĥt-ı²³⁵⁴ Cem [ü] Dārā’ya iklīl-i Ferīdūn’a
- 4 Ĥan ağlamada her dem fikr-i ruĥ u lā‘ lüñle
Bir kerre nigāh etseñ bu dīde-i pür-ĥūna
- 5 Yârî nice bir ola Ĥays-ile maĥabbetde
Eyler mi ħıyās ‘ ārif bir ‘ āĥılı mecnūna

* 661:155b.

²³⁵³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 662:155b-156a.

²³⁵⁴ Taĥt: Taĥt

663*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ²³⁵⁵

- 1 Çözilse zülf-i siyâhı ruḥı bedîd olsa
Siyâhî-i şeb açılsa şabâḥ-ı ‘îd olsa
- 2 Hıuşul-ı vuşlata ümmîd²³⁵⁶ ider midi bilse
Eger ki ‘âşık-ı nâ-kâmda ümîd olsa
- 3 Benân u ḥâtem ü dendânuñ idemez tersîm
Mühürüñin ḳalemi resmde ferîd olsa
- 4 Ne ḳufl-i muḥkem olur ‘aḳd-ı bend-i şelvârı
O ḳuflî dest-i niyâz açmaḡa kilîd olsa
- 5 Benânuñ ile geḳerken işâret eylersin
Ġamuñla cism-i nizârum hilâl-i ‘îd olsa
- 6 Nihâl-i baḫtuma bir an ṭoḳınmaz ey Yârî
Ne deñlü bād-ı şabâ ‘âleme vezîd olsa

664*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ ²³⁵⁷

- 1 La‘ lüñ ol güldür ki ḳonmuş şâḡar-ı mül üstine
Zülfüñ ol şeb-bûdur atmış sâye sünbül üstine
- 2 Ne ‘aceb ol ḥâl düşmiş şafḥa-i ruḥsârına
Lâle ḥod bir noḳta ḳondurmazdı bir gül üstine
- 3 Şandılar mâh-ile encüm şebde eyler iḳtirân
Ḥâller zeyn olmuş ol pîşânda kâkül üstine
- 4 Dâḡ-ı ḥüninem sirişküñ şüst ü şü eyler müdâm
Şu seperler güyyiâ ḳatmer ḳaranfil üstine
- 5 Dil-rübâlar zülfini ekşer perîşân müy ider
Görmedüm bir zülf-i nâzük ben o kâkül üstine
- 6 Ḥaydar-ı Kerrâr olurduñ kâr-zâr-ı ma‘ nâya
Gelsüñ ey Yârî eger bir kerre Düldül üstine

* 663:155b-156a.

²³⁵⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³⁵⁶ iḳdâm

* 664:155b.

²³⁵⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

665*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —²³⁵⁸

- 1 Şefkat etmez göz yaşından dīde deryā olsa da
Bil ki bakmaz kaçresi lü'lü-yi yektā olsa da
- 2 Cür' a virmez sākī-i devrān erbāb-ı ğama
Ol toğuz peymānesi toptolu şahbā olsa da
- 3 Zāğ-tab' āne şaçar hep encümen erzen deyi
Dāne virmez hırmeninden çarḥ ' anķā olsa da
- 4 Bakma reng-ālūde şüret zāhid-i ḥar-meşrebe
Hırķa-i²³⁵⁹ tecrīd ile hem-reng-i ' İsā olsa da
- 5 Mazhar-ı hūrşīd-i ḥikmetdür dil-i pervānemüz
Bāl vir bakmaz eger şem' -i dil-ārā olsa da
- 6 Nuṭķa gelmez nazm-ı rūḥ-efzāñı ey Yārī gören
Feyz-i enfās-ile hem nuṭķ-ı Mesīhā olsa da

666*

.. — — / .. — — / .. — — / .. — —

- 1 ' Āşıķa dilber olunca kaçı mümtāz olsa
Her nigāhında birer şīve-i ṭannāz olsa
- 2 Böyle rüsvā-yı cihān itmez idi ' aşķ beni
Āh kim ğamze-i mestün baña hem-rāz olsa
- 3 N'eylerüz şüret-i zāhirde mecāzī ' aşķı
Perde-i ' aşķ-ı ḥaķīķī şuver-i rāz olsa
- 4 Gösterürdüm yine te' şīr-i hevā-yı ' aşķı
Bir nefes nāle-i dil-süzıma dem-sāz olsa
- 5 N'idelüm şadr-ı tekālīf-i ser-i mey-gedeyi
' Ālemün rindleri ḥāne-ber-endāz olsa
- 6 Oldur ' İsā-nefes-i vaḥy-ṭırāz-ı ma' nā
Vāridāt-ı sūḥanı cümleten i' cāz olsa
- 7 Ehl-i dil olmayıcaķ yār-ı nedīmi olamam
Yārīyem ben baña yārān-ı sūḥan-sāz olsa²³⁶⁰

* 665:155b.

²³⁵⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³⁵⁹ Hırķa:Hırķa

* 666:156a.

²³⁶⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

667*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Eser hevā-yı ھاۗuñla nesīm-i āheste
O da benüm gibi geh şağdur gehī ھاste²³⁶¹
- 2 Şemīm-i zülfüñe aşüfte nāfe-i ‘ anber
Nigāh-ı ğamzeñe ālüfte cān [u] dil ھاste²³⁶²
- 3 Kemend-i zülfüñ o şad ‘ uķde-i füsündur kim
Hezār şevķ-ı cünün anda beste-ber-beste²³⁶³
- 4 Nihāl-i ķaddüñ o gülbün-tırāz-ı gülsen-i nāz
Gül-i nigāhuña müjģānuñ ise gül-deste
- 5 Göñül nizār-ı dil-i zār [u] bend-i zencirüñ
Benem esir-i ğamuñ hem şikeste hem beste²³⁶⁴
- 6 Şarāb-ı derd-ile hün-ābe-i ciger Yārī
Göñülde tūde-i gül gibi deste-ber-deste

668*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Şabā şāne uraldan zülf-i pīç-ā-pīç-i cānāna
Şemīm-i ‘ anber-i sārā yayıldı sünbülistāna²³⁶⁵
- 2 Birisi la‘ l-i hātemdür birisi hoķķa-i yāķüt
Elümde iki cevherdür şurāhī ile peymāne²³⁶⁶
- 3 Recā-yı vuşlat itmez oldu dil cānānına şimdi
Meger var-ise bīçāre alışdı derd-i hicrāna
- 4 O meh destinde cām-ı nāz-ile keşf-i niķāb eyler
Ne hācetdür ziyā-yı şu‘ le-i şem‘ -i şebistāna
- 5 Ümīd-i buse itdükçe lebinden eyledi düşünām
Meger elmās-ı hātemden zehir virdi dil ü cāna

* 667:156a.

²³⁶¹ ھاste:ھاste²³⁶² ھاste:ھاste²³⁶³ Hezār şevķ-ı cünün oldu anda dil-beste²³⁶⁴ Beytin der-kenarında kafiye bakımından farklılık gösteren şöyle bir beyit yer almaktadır: “‘ Aceb mi nādire-sencānuñ olsa evrādı/Zebān-zed-i şu‘ arādur bu şi‘ r-i nā-ğüfte” Bu beyit *Dîvân*’da bir gazelde zikredilmiştir. bkz. G.800/10.

* 668:156a-156b.

²³⁶⁵ bāğ-ı devrāna²³⁶⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Hezārān dāğlar sīnemde gül gibi müzeyyendür
Ġaraž gül-gešt-i gülzār ise bađ çāk-i girībāna
- 7 Beni pā-māl-i raḥş-ı nāz idersin tırmayup ammā
İrişmez mi elüm ey serv-ğad bir kerre dāmāna
- 8 Degül mi cezbe-i ‘ aşğ-ı melāmet rāh-ı ḥayretde
Çeken hep maḥmil-i Leylā’yı Ķays-ı zār u nālāna
- 9 Dilerseñ neyyir-i a‘ zam gibi berğ ura pīşānuñ
Yüzüñ sür ravza-i pür-nür-ı sulṭān-ı cihāna²³⁶⁷
- 10 Nesinden şerm-sāruz dehr-i dūnuñ bilseñ ey Yārī
Gül-i ümmīdi gördüñ mi gelelden bağ-ı devrāna

669*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —²³⁶⁸

- 1 Dāğlar zeyn eylemiş dil sīne-i sūzānına
N’eylesün bir iki tuḥfe gül vire²³⁶⁹ cānānına
- 2 Şandılar māh-ile encüm şebde eyler iḳtirān
Zeyn olmuş zülf’ içinde ḥāller pīşānına²³⁷⁰
- 3 Şimdi zāhid ser-gerān ālūde-dāmān-ı hevā
Nesne ḳondurmazdı evvel kūşe-i dāmānına
- 4 N’ola ser-gešt’olsa pervāne şerār-ı şem‘ den
N’eylesün kār eylemiş tāb-ı ḥarāret cānına
- 5 Seng-i āsīb atma tek ey çarḥ yoḥsa ehl-i ‘ aşğ
İstemez ma‘ mürlük senden dil-i vīrānına
- 6 Döndürür iḳbālını idbāra bī-sāmān ider
Ġurr’olan Yārī bu çarḥuñ devr-i ser-gerdānına

670*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —²³⁷¹

- 1 Dür şaçardı dīde ol maḥbūb-ı yektā söylese
Cevherīn cān bezl iderdi bī-muhābā söylese

²³⁶⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır. Metnin kenarında “ğayra yazıla” kaydı düşürülmüştür.

* 669:156a.

²³⁶⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³⁶⁹ gül ‘ arz eyleye

²³⁷⁰ Beytin der-kenarında “mükerrerdür” kaydı yer almaktadır.

* 670:156a.

²³⁷¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Hacle-gāh-ı cennet eylerdüm şebistān-ı dili
Baña bir şeb ol ʿarūs-ı ʿiṣve-pīrā söylese
- 3 Nefḥa-i rūḥ-ı ḥayāt-ı cāvidānı baḥş ider
Nuṭḡa gelse ʿaynīdür gūyā Mesīḥā söylese
- 4 Ḥall olunmaz nükte-i müşkil-pesendān-ı cihān
Fikret-āmūzān-ı maʿ nā²³⁷² biñ muʿ ammā söylese
- 5 Bārī baksa gerdiş-i āyīne-i devrān nedür
Kendü kendü ile ol tūṭī-i gūyā söylese
- 6 Müntic olmaz maʿ nā-i şuḡrā vü kübrāsı anuñ
Nuṭḡ-ı Yārī nice biñ baḥş-i ḡazāyā söylese

671*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Hüsñ odur kim perde-ārā-yı ḥarīm-i nūr ola
ʿĀşıḡa her bir nazarda²³⁷³ şuʿ le-gāh-ı Ṭūr ola
- 2 Merdüm-i çeşm-i cihān-bīnüm gibi ḥāl-i ruḥı
Dehre pertev şala hem perde-nişīn-i nūr ola
- 3 Ol ḡadar pinhān gerekdür cevher-i esrār-ı ʿaşḡ
Cān gibi genc-i derūn-ı sīnede mestūr ola
- 4 Niceler ser virdi rāz-ı ʿaşḡımı fāş itmedi
Şanma terk-i ser ḡılan ancak hemān Manşūr ola
- 5 Gel muʿ ammā ʿilmin öğren Yārī-i üstāddan
Feyz-i ṭabʿ uñ fenn-i istiḥrācda meşhūr ola

672*

. — . — / .. — — / . — . — / .. —

- 1 Müdām kāruñı sevḡ etme baḥt-ı güm-rāha
Tevekkül eyle hemān her nefesde Allāh'a
- 2 Saña teraḥḡum ider mi zamāne iḡvānı
Şaḡın düşürmeye gör Yūsuf-ı dili çāha
- 3 Deḡişmez ʿaḡlı başındaysa merd-i āzāduñ
Külāh-ı faḡr-i bülendini efser-i şāha

²³⁷² ʿālem

* 671:156b.

²³⁷³ ʿAşḡ ol ḡüsne muḡābil

* 672:156b.

4 Gerekse efser-i Cem'dür gerek külâh-ı gedâ
Gelince her biri yeksân olur o dergâha

5 Getürme hâtıra endüh-ı fikr-i ferdâyı
Bugün şafâdayuz ey Yârî minnet Allâh'a

673*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ²³⁷⁴

1 Ruhsâr-ı al açıldı haţ-ı müşg-bârda
Hakķā ki görmedüñ bu güli nev-bahârda

2 Güldür açılmış ol haţ içinde ' izâr-ı al
Görilmemiş-(i)di gül açıla sebze-zârda

3 Sünbül haţınıñ evveli vaķt-i bahârdur
Lâ-büd benefşe açılır evvel bahârda

4 Her serv-i üstüvânı birer Mevlevî gibi
Bir pây-ile semâ' a girer cüy-bârda

5 Yâķüt-ı la' li ol haţ-ı reyhânda güyyiâ
Bir goncedür ki açıla faşl-ı bahârda

6 Reftâr-ı dil-pesendine taḥsîn [ü] ğıbtadan
Tâb-ı hırâm ḳalmadı serv [ü] çenârda

7 Yârî sirişk-i dideñe raḥm eylese o şâh
Dürr-i cevâhir ekşer olur i' tibârda

674*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ²³⁷⁵

1 ' Ārif olan zeḥârif-i küdek-firîbine
Çarḥuñ baķar mı şu' bede-bâz-ı ' acîbine

2 Bir ser nedür ki ' âşık anı etmeye fedâ'
Cânın fedâ' ider kişi bulsa ḥabîbine

3 Tîĝ-ı sitemle baĝrını şad-çâk idesin
Şehler ḳıyar mı tâ bu ḳadar bir ĝarîbine

4 Eyyüb görse mażhar-ı ism-i Şabûr iken
Taḥsîn iderdi cân-ı şabûruñ şekîbine

* 673:156b.

²³⁷⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 674:156b.

²³⁷⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 5 Taḫsīm olındı ‘āleme naḫdīne-i murād
Bir ḥabbe yoḫ mı Yārī-i zāruñ naṣībine

675*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Başlasam derd-i derūnumdan eger ṣekvāya
Raḥm iderdūñ dil-i miḥnet-keṣ-i ğam-fersāya
- 2 Ben ki seyyāḥ-ı cihān-gerd-i reh-i tecrīdem
Vāşıl oldum nefes-i Ḥızr’a²³⁷⁶ dem-i ‘Īsā’ya
- 3 Oldı hep şūret-i ma‘ nā-yı cihān meşhūdum
Şāh-ı vaḥdet olalı milket-i istiġnāya
- 4 Senūñ²³⁷⁷ ey kāle-fürüşende-i bāzār-ı fenā’
Pāyüñe degmeye mi ḥırқа-i²³⁷⁸ peşmīn pāye
- 5 Şimdi bir devrdeyüz ḳaṭresin i‘ ṭā’ etse
Mevc-i ḥisset düşe bir ḳaṭre için deryāya
- 6 Seng-i bīcād’olamaz gevher-i yāḳūta bedel
Tāb-ı ḥurşīd eger nūrını virse māye
- 7 Cūy-veş eyledi tuġyān-ı cünümü Ḳays’uñ
Pā-be-zencīr düşüp bādiye vü şahrāya
- 8 Ḥāb gelmez göze kim düşde ḥayālūñi görem
Ne ‘aceb derde düşürdūñ ne ‘aceb sevdāya²³⁷⁹
- 9 Dāġ-ı dildür görinen fark-ı ser-i Yārī’ye
Şanma destārını güllerle ider pīrāye

676*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 ‘Āşīḳ oldı var-ise ol māh ḥoḳḳa²³⁸⁰ ġūşına
Rişte-i lü’lü’sini ṭaḳdı peren-i mengūşına
- 2 Bu ne şefḳatdür seḥerden²³⁸¹ māder-i çarḫ-ı berīn
Āfitāb-ı ‘ālem-ārāyı alur āġūşına

* 675:157a.

²³⁷⁶ Ḥızr:Ḥızr

²³⁷⁷ Saña

²³⁷⁸ ḥırқа:ḥırқа

²³⁷⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 676:157a.

²³⁸⁰ ḥoḳḳa-i sīmīn meh-i kevn

²³⁸¹ ki her ġün

- 3 Kāse-i baħr-ı muħıti çekse reyyān olmaya
Bağ derünüñ süziş-i táb-ı hevā-yı cūşına
- 4 Hıfı eşkin gör nice pinhān idermiş sinede
Genc-i ğamda rind-i ‘ aşkuñ bağ ħam-ı serpüşına
- 5 Ol ħarem-perverde-i ‘ işmet²³⁸² olan nākūs-ile
Ol şanem āheng ider zünnārın almış dūşına
- 6 Pādişāh-ı dehre baş egmez nazār kııl ‘ ālemüñ
Hıane-ber-dūşanını rindān-ı dūş-ā-dūşına
- 7 Ser-be-ceyb-i ħayret olmış genc-i vaħdetde yatur
Āferinler Yārı-i zāruñ dil-i ħāmüşına

677*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 ‘ Āşık olaldan dehān-ı ğonce-i sīr-ābına
Bağ ne kanlu şu aqarmış dīdenüñ ħün-ābına
- 2 Düşdi sevdā-yı ħağ-ile zülf-i pīç-ā-pīçine
Uğradı ‘ ummān-ı ‘ aşkuñ fülk-i dil gird-ābına
- 3 Pānzehr olsa dil-i ‘ āşık taħammül eylemez
Bezm-i dehrüñ cām-ı elmās u mey-i zehr-ābına
- 4 Düşmedüm ‘ aşkuñ gibi bir bī-kerān gird-āba hīç
Gerçi düşdüm mevc-veş şad baħr-ı ğam seyl-ābına
- 5 Seyr-i dendānın niyāz etsem ‘ aceb ağızum’ açar
Degmedüñ ol baħr-ı ħüsnüñ bir dür-i nā-yābına
- 6 Cismin atdı nār-ı ‘ aşka çeşmin itdi eşk-bār
Āferinler Yārı-i zāruñ bu āb u tábına

678*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — — ²³⁸³

- 1 Gören dir tāze dāğum fark-ı serde gird-i şāl üzre
Ne gül-günı karanfil bitmiş işkeste-sifāl üzre
- 2 Menār üzre ezāna çıksa ol tıfl-ı nev-āğāze
Gören dir ‘ andelīb-i nağme-pirādur nihāl üzre

²³⁸² ādāb

* 677:157a-157b.

* 678:157a.

²³⁸³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 3 Seher ŧebnem dūŧince gūllerūñ ŧstine gūlŧende
Dūr ŧ gevher dizer ŧevĸ-ile bŧlbŧl perr ŧ bāl ŧzre
- 4 Nihāl-i ĸāmetūñde ol iki ruħŧār-ı rengīnūñ
Aĸılmıŧ iki gŧldŧr gŧyiyā bir ince dāl ŧzre
- 5 Ne cevherler ĸıĸar gencīne-i ŧab‘ umdan ey Yārī
Dizilŧr sŧbhā-i ma‘ nā gibi silk-i le‘āl ŧzre

679*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ²³⁸⁴

- 1 Āŧŧb-ı cihānsın binesin eŧheb-i nāza
Āsāyiŧ-i cānsın gelesin bezm-i niyāza
- 2 Gŧller aĸılub naĸmeñe hep gŧŧ tŧtarlar
Ey bŧlbŧl eger baŧlar-isen zemzeme-sāza
- 3 İtmekde ŧavāf-ı ħarem-i kŧyūñı ‘ ālem
Dŧŧsem yeridŧr ben daĸı vādī-i Ħicāz’a
- 4 Tecrīd-gŧzārān-ı ħarem-gāh-ı ħaĸīĸat
Dil-best’olamaz silsile-i ‘ aŧĸ-ı mecāza
- 5 Maĸŧŧduñ o dergāhda ħāŧıl ola Yārī
Sŧr cebhe-i ‘ acz²³⁸⁵ ŧ edebi ħāĸ-i niyāza

680*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Ele almaz derŧnum cām-ı ŧaĸbā-yı elest olsa
Dŧnŧp baĸmaz eger seng-i ħavādiŧden ŧikest olsa
- 2 Ezelden ser-girān-ı bezm-i nŧŧ-ā-nŧŧ-ı ‘ aŧĸuñdur
‘ Aceb midŧr ħarābāta dŧŧŧp dil mey-perest olsa
- 3 Nice ħ‘āba varur ŧeb-zinde-dārān-ı ĸam-ı ‘ aŧĸuñ
‘ Aceb mi ħaŧre dek her biri ħirbāyī-perest olsa
- 4 Yine her pāresinde gŧrinŧr envār-ı taŧvīrŧn²³⁸⁶
Eger kim ŧŧŧe-i dil dest-i cevriñden ŧikest olsa
- 5 Anı keyfiyyet-i ŧaĸbā-yı ĸayret eyledi²³⁸⁷ bī-hŧŧ
Virŧr miydi serin Manŧŧr-ı āĸıl²³⁸⁸ nīm-mest olsa

* 679:157a.

²³⁸⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıŧtır.

²³⁸⁵ ŧerm

* 680:157b.

²³⁸⁶ ruħŧārūñ

²³⁸⁷ cām-ı melāmet etmese

- 6 Yine çıkmaz dil-i Yārī'de zevk-ı lezzet-i la' lüñ
Eger kim neşve-dār-ı sāgar-ı bezm-i elest olsa²³⁸⁹

681*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __²³⁹⁰

- 1 Degül o mey ki dili ser-girān-ı ğaflet ide
Mey-i şu'ūr getir cānı mest-i şafvet ide
- 2 Olur mı 'aql-ile şahrā-nişin-i ğam me'lūf
Hemīşe deşt-i melāmetde seyr ü ülfet ide
- 3 İder müşāhede ol dīde şubh-ı āmālin
Şebāne-ḥīz olup terk-i ḥ'āb-ı rāḥat ide
- 4 Sirişk-i dīdesidür reh-revānı şām [u] seḫer
Gönül ki Ka'be-i kūyına pāk niyyet ide
- 5 Mecāz āteşini munṭafī kı lup 'āşık
Ḥaḳīkat āteşi ma'şūḫına sirāyet ide
- 6 Mecāz ḳanṭarasından geḫüp dil-i 'ārif
Fezā-yı 'ālem-i taḫḳīke dek 'azīmet ide
- 7 Hidāyet-i ezeli rehber ü refīḳı olur
Ḥudā-yı 'izz ü cele bir kese hidāyet ide
- 8 Vuşul-ı rāh-ı ḫaḳīkat ba'īd ey Yārī
Meger ki rehber [ü] hādī saña hidāyet ide

682*

__ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __²³⁹¹

- 1 Ey ḫoş o derd-i dilde ki dermānı olmaya
Ey ḫoş o sūz-ı sīnede pāyāmı olmaya
- 2 'Aşḳ ol durur ki vāşıl-ı ma'ü'l-ḫayāt ola
Derd ol durur ki raḫm-ı²³⁹² dil ü cānı olmaya
- 3 'Āşık odur ki olmaya mehcūr-ı yārdan
Zevk-ı vişāl odur ğam-ı hicrānı olmaya

²³⁸⁸ fānī

²³⁸⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 681:157b-158a.

²³⁹⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 682:157b.

²³⁹¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³⁹² mevt

- 4 ‘ Āşık semender olsa yanup nār-ı ‘ aşkıda
 Қағ‘ ā şerār-ı sīne-i sūzānı olmaya
- 5 ‘ Āşık o deñlü şaqlaya sūz-ı derūnını
 Cān bile vākıf-ı tef-i pinhānı olmaya
- 6 ‘ Āşık tıyınca eyleye ma‘ şūkına nigāh
 Ammā arada dīde-i giryānı olmaya
- 7 Şanma ki saña bākī kıala devlet-i cihān
 Bākī odur ki hīç ebed [ü] fānı olmaya
- 8 Ādem eger ki cennete girse ne fāyide
 Yanında bir melek gibi oğlanı²³⁹³ olmaya
- 9 Yārī bir iki beyt-ile şā‘ ir bulur mı nām
 Şā‘ ir dime o şā‘ ire dīvānı olmaya
- 10 N’eyler o kimse şoḥbet-i ğilmān-ı cenneti
 Yanında bir senüñ gibi cānānı olmaya

683*

— . / — . — . / — . / — . —

- 1 Bir devlet olsa ādemi mağrūr kılmasa
 Bir bāde olsa kim dili maḥmūr kılmasa
- 2 Bir ḥüsne ‘ āşık olsa nedīmān-ı bezm-i ‘ aşk²³⁹⁴
 Derd-i maḥabbet-i ezeli dūr kılmasa
- 3 Bu bezm o bezmdür nice Cemşid’i ḥāk idüp
 Behrām gibi nükte-zed-i Gür kılmasa
- 4 Bir feyz irişse ‘ āşıka şahbā-yı ḥālden
 Kııl ü maḳāl-i ‘ ālemi meş‘ūr kılmasa
- 5 ‘ Āşık terennümin o kadar eylese nihān²³⁹⁵
 Bir nağmesinde²³⁹⁶ kendüyi Manşūr kılmasa
- 6 Fağfūr iseñ de efserüñ olsa ger āfitāb
 Devrān sıfāl-i meh gibi meksūr kılmasa
- 7 Perverde nāz u ni‘ met olan cismüñi felek
 Zād u zevād-ı dām-geh-i mūr kılmasa

²³⁹³ cānām

* 683:158a.

²³⁹⁴ ki dünyāda ehl-i ‘ aşk

²³⁹⁵ nāzük eylese

²³⁹⁶ nağme ile

8 Görmezdi kimse āb-ı hayāt-ı vücūduñı
Zulmet-geh-i meşīmede mestūr kılmasa

9 Ğarķ-āb iderdi cismümi Yārī sirişk-i çeşm
Bu şüre-zār-ı sīnemi maħrūr kılmasa

684*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

1 Ğam-ı ‘aşķuñ nihāndur dilde senden dūr oldumsa
Kıalur taşvīr-i ħüsnüñ dīdede mehcūr oldumsa

2 Nice demler ki mest-i bezm-gāh-ı üns idüm cānā
Beni şimdi melāmet eyleme maħmūr oldumsa

3 Ğam-ı hicrūñ anuñ biñ yıl yine eyler mükāfātın
Dem-i vaşluñda bir sā‘ at eger mesrūr oldumsa

4 Baña ta‘ yīn olınmış ħaşre dek tā ħıdmet-i ‘aşķuñ
Güneh-kāruñ mı oldum ‘aşķuña me‘mūr oldumsa

5 Koma yā Rab dil-i Yārī’de bu nefsi ħod-ārāyı
Beni ıslāħ eyle her ne dem mağrūr oldumsa

685*

____ . / ____ . ____ . / ____ . / ____ . ____

1 Çeşmüñ ki şebde lem‘ a-fürüz-ı nigāh ola
Meh āfitāb necm-i dıraşşende māh ola

2 Ol māh [u] mihr-i efser-i ħüsn-i cemālsin
Lāyık öñüñce ħayl-i kevākib sipāh ola

3 Bir bār-gāha bendeyüm anda nihān-ı ‘arş
Andan kıyās it ne ulu bār-gāh ola

4 Bir naħl-i sāye-baħşı penāh it zamānede
Çün tıfl-ı gāhvāre saña ħ‘āb-gāh ola

5 Bulmaz o kimse Ka‘ be-i maķşūdına vuşul
Vā-mānde pāy-ı güm-şüde-i şāh-rāh ola

6 Bī-rehber olma rāh-ı talebde kııl ictihād
Pīşüñde belki tūde-i ħar-seng-i rāh ola

7 Yā Rab o gün ki germ ola bāzār-ı rüst-e-ħız
Yārī faķire sāye-i luţfuñ penāh ola

* 684:158a.

* 685:158a-158b.

686*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²³⁹⁷

- 1 Anuñçün mihr-i zerrîn taşsı degdi burc-ı kevneyne
Kemān-ı ebruvānuñ tır atarsa²³⁹⁸ قَابَ قَوْسَيْنِ e
- 2 Dilerseñ āb-ı zemzem pāk ide rüy-ı siyeh-fāmuñ
Yüzüñ sür āsitān-ı ravza-i sulţān-ı kevneyne
- 3 Nihān-ender-nihānı ol ıyān-ender-ıyānı ol
Eger irmek dilerseñ devlet-i cāvīd-i dāreyne
- 4 Biri ған dökmede ғұлзüm biri yaş dökmede deryā
İki dīdemde eşküm mācerāsı döndi baħreyne
- 5 Olur zinde-revān-ı Hıusrev [ü] Hāķānī ey Yārī
İrişse şīt-i nazmuñ Hind [ü] Şırvān [u] İrāķeyne

687*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____²³⁹⁹

- 1 Lāle-veş dāğlaruñ sīnede sūzān eyle
Sāħa-i gülşen-i āmāle çerāğān eyle
- 2 Zülf-i müşğīnini cānuñ gibi şaķla dilde
Nāfe-veş nūkhet-i esrāruñı pinhān eyle
- 3 Ebruvān u müje tır-ile kemān almış ele
Sīneñ āmāde idüp çāk-i girībān eyle
- 4 Şalma deşt-i ğama āvāre dil-i Mecnūn'ı
Beste-i silsile-i zülf-i perīşān eyle
- 5 Baña teh-cür a-ı cām-ı keremuñ kāfīdür
Sen hemān illere Hātem²⁴⁰⁰ gibi ihsān eyle
- 6 Ey ħākīm-i dil ü cān şerbet-i la lūñle meded
Yārī-i ħaste-dilūñ derdine dermān eyle
- 7 Zūd mīr eyleme şem-i emeli ğayret kııl
Nefes-i himmet-ile anı fūrūzān eyle

* 686:158a.

²³⁹⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²³⁹⁸ ķābe ķavseyn: iki yay arası kadar. Kur'ān-ı Kerīm, Necm, 53/9. Āyetin tamamı şöyledir: “فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ” “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meāl ve Tefsir*, C. V, s. 104)

* 687:158a.

²³⁹⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁰⁰ Hātem:Hātem

- 8 Nāvedān-ı dile hūn-ābe-i eşküñ taldur
Hūn-āgende-i mağz-ı ser-i şiryān eyle

688*

— . — — / — . — — / — . —

- 1 Nuṭḡ virdüñ bende-i fermānuña
Şükr yā Rab luṭfuña ihsānuña
- 2 Sen niçün şekvā idersin dehrden
Kimse yapışmaz senüñ dāmānuña
- 3 Her biri gūyā Halil-i vaḡt olur
Cān atanlar āteş-i sūzānuña
- 4 Yansa yaḡılsa n'ola cān-ı Kelīm
Yandı zīrā āteş-i hicrānuña
- 5 Cümle 'ālem düşmen olsa ġam degül
Ben şıgındum dergeh-i ihsānuña
- 6 Müjde gelmiş ġam-güsāruñ ġam yine
Da' vet eyle sīne-i vīrānuña
- 7 Şimdi Yārī lālezāruñ vaḡtidür
Dāğlar yaḡ sīne-i 'uryānuña²⁴⁰¹

689*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Geh fiğān u āh-ile geh nāle-i dil-sūz ile
Eglenür bī-çāre dil her gice sāz u sūz ile
- 2 Tıfl-ı dil gördükçe aḡlar cān atar pervāne-veş
Biñ ta' alluḡ eylemiş ol şem' -i bezm-efrūz-ile
- 3 Ey hoş ol rind-i raşad-sāz-ı hikem-āmūzuñam
Ülfet-i maḡz ide necm-i ṭāli' -i firūz-ile
- 4 Nāyil-i kām-ı vişāl eyler bugün yarın deyü
Eglenür dil va' de-i ferdā vü geh imrūz-ile
- 5 Urmadın şemşirini ġam cāna ey Yārī hemān
Keskinin iç bādenüñ bir rind-i 'ālem-sūz-ile

* 688:158b.

²⁴⁰¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

*689:158b.

690*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Bizi zāhirde gerçi bend-i zencîr-i cünûn eyle
Yine yâ Rab cünûnum hâletinde zû-fünûn eyle
- 2 Çoma yâ Rab beni târik-i şahrâ-yı melâletde
Meded kıl şu' le-i envâr-ı luţfuñ reh-nümûn eyle
- 3 Olam zevk-ı nikât-ı nûkhet-i esrâruña vâşıl
Benüm de nâfe gibi bağrumı her demde hûn eyle
- 4 O hâl-i ' anberîni tâb-ı pîşânında ol mâhuñ
Dilümde dâğ-ı lâle gibi hem dâğ-ı derûn eyle
- 5 Ol Yârî ola âb-ı hayât-ı feyze müstağrak
Aña râh-ı talebde Hızr-ı²⁴⁰² ' aklı reh-nümûn eyle

691*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²⁴⁰³

- 1 N'ola göz yaşı her dem aķsa çeşm-i eşk-bâr üzre
Ne mümkindür kesilmek mevc-i baħr-ı bî-kenâr üzre
- 2 Leb-i rengîni baķ pîrâmen-i dendâna bend etmiş
O la' l-i şâfdur silk-i le'âl-i şâh-vâr üzre²⁴⁰⁴
- 3 Kamerle başda güyâ necm-i tâbende kırân etmiş
Degüldür hâl ü mengüşuñ o zülf-i müşg-bâr üzre²⁴⁰⁵
- 4 Ne siħr eyler kemân-keşlükde ğamzeñ ey kemân-ebür²⁴⁰⁶
Oķın atmış yayın yaşmış yine dâyim şikâr üzre²⁴⁰⁷
- 5 Gözinden şaķınur ey merdüm-i çeşmüm seni dîdem
Siyeh perde çekersen n'ola çeşm-i hûn-bâr üzre
- 6 Ne yer kim sâye şalsa naħl-i kıdd-i serv-i âzâduñ
Düşer âşüb-ı gird-bâd maħşer-i reh-i güzâr üzre
- 7 Kemân-ebürsını kırmış çevürmiş tîr-i müjġânın üzre²⁴⁰⁸
Ele tîr ü kemân almışdur âmâde şikâr üzre

* 690:158b-159a.

²⁴⁰² Hızr:Hızr

* 691:158b.

²⁴⁰³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁰⁴ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

²⁴⁰⁵ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

²⁴⁰⁶ ebir ü müjeñ cânâ

²⁴⁰⁷ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

²⁴⁰⁸ Şaķın kaşdı saña ebrü [vü] müjġân-iledür zirâ

- 8 Yine pīrāne ser dāğ-ı cününün tāzeler Yārī
Eger alursa  akuñ dilde evvelki arār üzre

692*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __²⁴⁰⁹

- 1 Bāğa gel bülbül seer eyle nevā-yı demdeme
Beñzemez hem kevn kevn devr devre dem deme
- 2 Bir hümā-yı lā-mekāndur  azm-i süflī eyledi
Düşdi dil būyın alup ol urre-i am-der-ama
- 3 Mest ü hüsyārī biri mest [ü] biri āmū ider
Bülbüle etse urāī bülbül etse zemzeme
- 4 Ben ne berg ü bār alam kim gülen-i āmālūme
Hem dıratānī-i pī-ā-pī ü hem dirhem heme
- 5 Nice gündür görmez oldum lem a-ı dīdāruñı
Ebr-i ayret ıyre-bend oldu dem-ā-dem dīdeme
- 6 Gird-i la lin ol siyeh-āl itmede Yārī avā
Bir abe mabūbıdur gelmi kenār-ı zemzeme

693*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __²⁴¹⁰

- 1 Girer her ekle eb rüz ol meh-i arrāyı seyr eyle
Ne yüzden oğar ol mihr-i cihān-ārāyı seyr eyle
- 2 adin zünnār-bend eyler ruın gül-güne-sāy eyle
Ne na-ı üret eyler ol büt-i zībāyı seyr eyle
- 3 Dehen zerrīn lebi gül-once berg-i sebz destārı
Ne reng-i ehre bağlar ol gül-i ra nāyı seyr eyle
- 4 Gehī pinhān olur gözden geh ebāı olur zāhir
Ne māhiyyetdür eyā ol perī-sīmāyı seyr eyle
- 5  Alem gibi alınur nal-i übā-i ser-efrāzı
Ne bāguñ servidür ol āmet-i bālāyı seyr eyle
- 6 Derūnı mūcmer-i zerrīn elinde cām-ı la līnı
Ne reng ü bū virür ol once-i amrāyı seyr eyle

* 692:158b.

²⁴⁰⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıtır.

* 693:159a.

²⁴¹⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıtır.

- 7 Hırâm itdükçe ey Yârî o hürî gülşen-i nâza
Harîm-i ravza-i firdevsde tûbâyı seyr eyle

694*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ²⁴¹¹

- 1 Sûziş-i sevdâ-yı hayretle dil efkâr olmada
Dîdeler encüm gibi tâ şubh-ı bîdâr olmada
- 2 Çâr u nâ-çâr oldu zaḥm u derd ü endüh u ğumûm
‘Aql u fikr ü şabr u tākāt çâr u nâ-çâr olmada
- 3 Gül gibi gülmem açılmam sāğar-ı gül-fâm-ile
Bezm-gâhum ‘andelîb-âsâ ser-i ḥâr olmada
- 4 Dâğlar serden süveydâ sîneden itdi zuhûr
Râz-ı pinhân-ı derûnum ḥalka iẓhâr olmada
- 5 Sâye gibi pâyına düşmiş yeler âvâre dil
Şimdi ol ser ü hevâ-baḥşa hevâ-dâr olmada
- 6 Şöyle pür-nûr oldu Yârî zulmet-ârâ-yı cihân
Mihr-ile her zerre bir ḥürşîd-i nevvâr olmada

695*

.. __ __ / . __ . __ / .. __ ²⁴¹²

- 1 Dil-i mazlûm ki kûy-ı yâre gele
Şanki Manşûr’dur ki dâra gele
- 2 Bu ne devlet ki ḥâneñe dilber
Çîn seḥerden seni uyara gele
- 3 Ne şafâdur ki bezmüñe ol şüh
Geh nihânî geh âşikâre gele
- 4 Nice gülüp açılmasun diller²⁴¹³
Gül ü bülbül ki nev-bahâra gele
- 5 Bir senüñ gibi ‘âşığ-ı nâ-kâm
Şanma Yârî bu rûzigâra gele
- 6 Sînemi dâğlarla zeyn itdi
Biricik seyr-i lâlezâra gele

* 694:159a.

²⁴¹¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 695:96a.

²⁴¹² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

Gazelin üst kısmında, “Sehv Şod Harf-i Hâ’dadur” düzeltme kaydı yer almaktadır.

²⁴¹³ ‘âlem

696*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 El ur ey pîr-i meyḥâne ne var ol ḥum-ı ser-pūşa
Hevâ-yı meyle gelsün dil de deryâlar gibi cūşa
- 2 O ḥûnî-ğamzeye ol ‘arız-ı pür-tâba bakmaḳdan
Gözüm ḳan-ile döndi taşt-i pür-ḥûn-ı Siyâveş’e
- 3 Elüm çekmezdüm aşlâ rûzigâr-ı nâ-müsâ’ idden
Eger çeksem o dürr-i pâki gird-âb-ı der-âgūşa
- 4 Şüreyyâ şandılar kim şubḥ-ı şâdıktan ‘ıyân olmuş
Nazar idenler ol gerdendeki la‘lîn mengūşa
- 5 Ḥarâb olsa cihân-ı bî-vefâ’ başdan başa Yârî
Yine aşlâ keder gelmez o rind-i ḥâne-berdūşa

697*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____²⁴¹⁴

- 1 Baḳma her şüret-i bî-naḳş olan ma‘nâya
Çeşm-i Mecnûn-ile baḳ ḥüsn-i ruḥ-ı Leylâ’ya
- 2 Zâhirî şüreti ḳo şüret-i naḳḳâşına baḳ
Görine naḳş-ı ḥaḳîḳat nazar-ı bînâya
- 3 Ḥâb gelmez göze zencîr-i cünûn ḥavfindan
Fıkr-i zülfün ‘aceb uğratdı beni sevdâya
- 4 Maṭla‘ü’n-nûr olur dîdeleri şa‘şa‘adan
Bi’l-bedâhâ baḳan ol mihr-i cihân-ârâya
- 5 Her seḫer ‘arz-ı cemâl eyleyerek mihr-i münîr
Vechî-vâr ḥandeler etse o ruḥ-ı ğarrâya
- 6 Ḳanlu yaşum gözümüñ yaşına ceryân etse
Güyyâ baḫr-ı Süveys’dür ḳarışur deryâya
- 7 Nâmede sūz-ı derûnum nice taḫrîr ideyüm
Kül olur baḳlar isem şâh-per-i ‘anḳâya
- 8 Olma mekrinden emîn ḥîlesine aldanma
İ‘timâd etme ḫaz̄er ḳıl bu fenâ’ dünyâya

* 696:147b-148a.

Gazelin üst kısmında, “Ḥarf-i Hâ’dadur” düzeltme kaydı yer almaktadır.

* 697:168b.

²⁴¹⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

Gazelin üst kısmında, “Sehv Şod Ḥarf-i Hâ’dadur” düzeltme kaydı yer almaktadır.

- 9 Dil-i āgāhını āzāde kı lup ey Yārī
‘ Ārif oldur ğam-ı ferdāyı şala ferdāya

698*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁴¹⁵

- 1 Ol ki sulţān-ı kerem-kārī ola
Salţanat anuñ sezā-vārī ola
- 2 Āşiyān-ı çarĥda ‘ anķā gibi
Cümle murgānuñ sipih-dārī ola
- 3 Pāy-gāh-ı himmete başup ħadem
Şadr-ı ‘ izzetde cihān-dārī ola
- 4 Merd odur kim ‘ ālem-i tecrīdde
Hem-çü murtāzān rızā-vārī ola
- 5 Cān gerekmez ‘ āşıķa cānān gerek
Cān nedür cānān vefā-dārī ola
- 6 Yār olur tevfiķ-ı Bārī her nefes
Her kimüñ kim hem-demi Yārī ola
- 7 Diñlenür ħavl-i belīĝ ile sözi
Her kimüñ kim şıdķ güftleri ola

699*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁴¹⁶

- 1 Āyīne-i envār olan çeşmümi giryān eyleme
Mecmū‘ a-ı esrār olan ‘ aħlum perīşān eyleme
- 2 Ey mest-i ħ‘āb-ı bezm-i nāz bī-tāb-ı sermestī iken
Aĝyāra gösterme lebüñ ħan üstine ħan eyleme
- 3 Ķufl-i tılısımın bulmadan yaķma dil-i maĥzūnumı
Gencīne-i meknūndur luţf eyle vīrān eyleme
- 4 Ser-nāme-i āzādı vir zencīr-bendān-ı ĝama
Zülf-i siyāhuñ ħam-be-ħam pīçide pīçān eyleme
- 5 Ĥürşīd-i ‘ ālem-tāb-ı şun‘ şalsun cihāna nūr u tāb
Ruĥsār-ı ‘ ālem-tābuñı zülfüñle pinhān eyleme

* 698:168b.

²⁴¹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

Gazelin üst kısmında, “Sehv Şod Ĥarf-i Hā’ dadur” düzeltme kaydı yer almaktadır.

* 699:169b-170a.

²⁴¹⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Sen şaķla yā Rab Yārī-i zāruñ ķabā-yı ‘ işmetin
Çirkābe-i ‘ işyān-ile ālūde-dāmān eyleme

700*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁴¹⁷

- 1 Sāķiyā şun o meyi kim ola zemzemcesine
Cām-ı zerrīn ile nūş eyleyelüm Cemcesine
- 2 Gözüñ üstinde ķaşuñ var dimeye kimse saña
Düşme meşhūr olup elden ele hātemcesine
- 3 Gāh deryāları bir ķatre deyü nūş eyle
Gāh temkīn ile pūr-havşala ol yemcesine
- 4 Sende pinhān emānet var-ise hāmūş ol
Setr ķıl rāz-ı dilüñ nāme-i ebkemcesine
- 5 Çık otağ-ile cihān velvele-āşüb olsun
Haşir-ender-haşir it ‘ ālemi Rüstemcesine
- 6 Dāne-i gendüme meyl etme eger ādemseñ
Biñ yıl ‘ ömrüñ ola tā Hāzret-i Ādemcesine
- 7 Dür-feşān eyle yolında ķatarāt-ı eşküñ
Düşegör ol gül-i nevresteye şebnemcesine
- 8 Öl diril yine hayāt-ı ebedī bul Yārī
Tā mücerred olasın ‘ İsa-i Meryemcesine

701*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___²⁴¹⁸

- 1 Düşmez ebed telāţum-ı deryā-yı ğurbete
Tefvīz iden vücūdını dergāh-ı ğurbete
- 2 Mesti [vü] hūşyārını fark itmeden ķalır
‘ Ārif düşünce genc-i hārābāt-ı vaħdete
- 3 Bir kūzede şüküfte ķaranfil ķıyās ider
Bir kez baķan serümdeki dāğ-ı melāmete
- 4 Zeyn etse dāğlarla vücūdın bahārda
Dāğ üsti bāğ olur dil-i ehl-i maħabbete

* 700:169b.

²⁴¹⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 701:170a.

²⁴¹⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Şıfrü'l-yed oldı Yārī-i bī-berg ü bī-nevā
Dest-i ümīdi irmedi ol serv-i kāmete

702*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁴¹⁹

- 1 ‘Aşq odur kim terk-i ‘ār [u] nām-ile meşhūr ola
Hüsñ odur kim perde-i nāmūs-ile mestūr ola
- 2 Dillere düşer miyānuñ nice kıl ü kāl olur
Tığ ile hancer²⁴²⁰ miyānuñda ne dem manzūr ola
- 3 Sīnede fikr-i hayālūñ dilde zıkrūñ rüz u şeb
Şanma dilden fikr ü zıkr [ü] iştiyākuñ dūr ola

703*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___²⁴²¹

- 1 Qurbān olam nigāh-ı tecāhül-nüvāzuña
Hayrān olam hırām-ı kad-i cilve-sāzuña
- 2 Bir ān nigāh iden nice meftūnuñ olmasun
Nāz ü girişme vü nıgeh-i ‘işve-bāzuña
- 3 Tāvus-ı şahñ-ı cennet-i ‘adni kıyās ider
Bir kez bağan o naqş ol endām-ı nāzuña
- 4 Bu nāz u bu niyāz u bu ahlāk-ile senūñ
Kerrūbiyān reşk ide nāz u niyāzuña
- 5 Bu teff ü tīb u sūz-ı derūn-ile ey gönül
Āhende olsa doymaya sūz u güdāzuña
- 6 Her beyt-i muzmerinde ma‘ ānī zuhūr ider
Aşsentü Yārī nazm-ı mu‘ ammā-tırāzuña

704*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁴²²

- 1 Al ele cām-ı şafāyı seni mestāne ide
Şöyle nūş it anı kim cür‘ ası dīvāne ide

* 702:170a.

Bu gazel nâkis olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

²⁴¹⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴²⁰ hancer:hancer

* 703:170b.

²⁴²¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 704:170b.

²⁴²² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Mest-i yek-rengi-i rindān-ı maḥabbet ol kim
Bezm-i vaḥdetde seni bāde vü peymāne ide
- 3 Bir meyūñ mesti [vü] keyfiyyeti ol kim ebedi
Seni geh mest ide geh ‘ākıl-ı ferzāne ide
- 4 Neşve-i cām-ı ezel var-ise sende mev‘ūd
Kemterin cür‘ası cān [u] dili mestāne ide
- 5 Bir mehūñ bezmine düş kim seni şāyed Yārī
Şem‘-i cem‘-i ḥarem-i ḥüsnine pervāne ide

705*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁴²³

- 1 Yār odur kim saña yārılık ide yārūñ ola
Yārılık vaḳti senūñ yār-ı vefādaruñ ola
- 2 Sırr-ı maḥfī olan esrāruñı pinhān ide
Keşf-i rāz eylemeye sātir-i esrāruñ ola
- 3 Kār-ı düşvāruñuñ āsānına imdād ide
Çekdüğüñ zaḥmetüñe müşterek-i kārūñ ola
- 4 Bir seriv-ḳad güzeli kendüñe hem-rāz eyle
Ol ser-āmed her umūruñda hevā-dāruñ ola
- 5 Töhmet-i dehr-ile gelse saña bir derd ü belā’
Senūñ ile bile hem-derd ola ğam-ḥ‘āruñ ola
- 6 Bir gezendüñde irişse saña efkār u ğumūm
Tesliyet ide seni dāfi‘-i efkārūñ ola
- 7 Keşf-i rāz etme ḥaḳıḳatsüz olan yārāna
Düst oldur ki senūñ vāḳıf-ı esrāruñ ola
- 8 Bir iki gün aña rencide-i ḥātır olsañ
Pes ü pişüñde senūñ yine ṭaleb-kārūñ ola
- 9 Devletine irse seni dāyım ide istihzā’
Ya‘ nī her sözde ğalat-kerde-i güftāruñ ola
- 10 Budur āyīn-i cüvān-merdī-i erbāb-ı ‘uḳūl
Düst senden ne sitem-keş ne sitem-kārūñ ola
- 11 Seni ta‘vīz ideyüm dirse getürme yanūña
Ya‘ nī fertüte ‘acūze gibi seḥḥāruñ ola

* 705:171a.

²⁴²³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 12 Sevgilü dūst odur kim saña müştāk olup
Yüzüñi görse eger ‘āşık-ı dīdāruñ ola
- 13 Āh bir dūst bulunur mı ‘aceb dünyāda
Yār-ı ġāruñ ola hem yār-ı vefā-dāruñ ola
- 14 Āzmün eyledüğüñ ādeme yār ol Yārī
Buñ deminde o senüñ yār-ı meded-kāruñ ola
- 15 Böyle bir ādeme yār etme ilāhī bizi kim
Çāh[da] kendi pīnek[ī] olup ‘ayyāruñ ola

706*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁴²⁴

- 1 Yār odur bezm-i maḥabbetde nedīm olsa bize
Nuṭṭa geldükçe süḥandān-ı ḥalīm olsa bize
- 2 Bezm-i vaḥdetdeki keyfiyyetimüz yād etsek
Āşinā-yı ezeli yār-ı ḳadīm olsa bize
- 3 Sırr-ı ser-besteñi cānı gibi pinhān ide²⁴²⁵
Keşf-i rāz eylemeye ṭab‘ ı selīm olsa bize
- 4 Sīnemüñ āteş-i cānsüzümü teskīn etse
Hem şifā-ḥāne-i ḥikmetde ḥakīm olsa bize
- 5 Ḥikmet-i lezzet-i güftārına reşk etse cihān
Bir süḥan-ver ḥikem-āmūz-ı kelīm olsa bize
- 6 N’eylerüz biz şadefüñ lü’lü-yi meknūnların
O girān-māye-i dendān besīm olsa bize
- 7 Eyleye lezzet-i güftārı ile şīrīn-kām
Bir süḥan-ver süḥan-ārā-yı fehīm olsa bize
- 8 Baḳmazuz sensiz eyā gülbün-i gülzār-ı sürūr
Gülşen-i ‘ālem eger bāġ-ı na‘īm olsa bize
- 9 Biz denī ṭab‘ -ı le‘īm istemezüz ey Yārī
Bir kerem issi cüvān-merd ü kerīm olsa bize

* 706:171b.

²⁴²⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴²⁵ etse

707*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___²⁴²⁶

- 1 Cüy u şabâ sürür iderek nev-bahârda
Şalındı vü bulandı biraz cüy-bârda
- 2 Bâhûrda görince şabâ hırmen-i güli
Esdî şavurdı haylî zamân rûzigârda
- 3 Pejmürde olmasun deyü ruhsârı güllerüñ
Şebnem seher gül-âb şaçar sebze-zârda²⁴²⁷
- 4 Gül pisterinde bir şeh-i nâzük-mizâc iken
Çarh-ı denî mekânın ider hâr-zârda
- 5 Elbette gizli aḥkerini şu^ç le-sâz ider
Sûz-ı derûn varsa eger kim çenârda
- 6 Fitrâk-bend bend-i kemend eyledi dili
Şîr-i nigâhı baña toḡındı şikârda
- 7 Mâha ya toḡ yâ toḡarum deyü nâz ider
Ol çâr-ebür olsa²⁴²⁸ eger kim çehârda
- 8 Sînende dâḡ belde şurâhî elüñde câm
Yârî ayak ayak gezelüm lâlezârda

708*

___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___²⁴²⁹

- 1 Arḡasında zinde-düzî hırḡa²⁴³⁰ başda bir tele²⁴³¹
Bir elinde mîl-i sürme bir elinde mikḡale
- 2 Yekke-tâz-ı girdâr-ı şehsüvâr-ı şaf-derî
Şaf-şikâf-ı kâr-zâr-ı ceng-pîrâ-yı yele²⁴³²
- 3 Üştür-i begsiste-düm ner-mâde-i dîv-i sitürg
Esb-i bî-bend-i çerâ-geh mâdiyân-ı hergele²⁴³³
- 4 Gâv-ten üştür-beden [ü] rüy-ten perhâş-cüy
Tîḡ-zen leşker-şiken düşmen-fiken merd-i gele²⁴³⁴

* 707:172a.

²⁴²⁶ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴²⁷ nev-bahârda

²⁴²⁸ çârda

* 708:177a.

²⁴²⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴³⁰ hırḡa:hırḡa

²⁴³¹ Kelimenin aslı “telâ”dır. Kafiye gereḡi “tele” yazılmış olduğundan biz de metindeki imlâyı esas aldık.

²⁴³² Kelimenin der-kenarında beyit içindeki mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: “yele; bahâdur”

²⁴³³ Kuyruḡunu çözmüş deve; azman er dişi dev, otlaḡın baḡsız atı; hergele kısarak.

5 Şîr-i şerze gürg-i ğazbân fil-endâm hûk-i ner
Tîs-i pîs-i suhre-rîş-i gûsfendân-ı mele²⁴³⁵

6 Zabt olunmaz oldu Yârî esb-i tab^ç -ı bî-ķarâr
Başka vâdilerde şimdi eylemekde hervele

FÎ ĦARFÎ'L-LÂMELİF²⁴³⁶

709*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1 Güvâh-ı zâtıdur nefy-i sūy-ı lâ
İder işbât-ı vaħdet²⁴³⁷ şân-ı illâ

2 Şalar her zerrenüñ üstine sāye
Anuñçün ķadr-i hürşîd oldu a^ç lâ

3 Budur pend-i edeb-sencân-ı ma^ç nâ
Teberrâ düşmene dūsta tevellâ

4 Çıķar zu^ç m-ı ĥod-ārâyı delikden
Nedîmānuñ diye ehlen ve sehlâ

5 Toķınma ĥâtır-āzâr olma zinhâr
Tevâzū^ç ķadrüñ eyler^ç arş-ı vâlâ

6 Kıo fikr-i mâzî-i devrânı Yârî
Bugün şîħħatdeyüz şîħħatde ĥâlâ

VE MÎNE'L-LETÂ'İF BÎ-NAZMÎ'L-Ç ULYÂ HÂZİHÎ'D- DÜRERÜ'L-MÜNĦARİTU BÎ-ĦARFÎ'L-YÂ²⁴³⁸

710*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

1 Lâ^ç l-i nâbı etmese cân-baħş-ı nuţķ-ı^ç İsevî
Ġamzesi eylerdi ĥayl-i^ç aşıkā ķatl-i seri

²⁴³⁴ İnek gövdeli, deve cüsseli, kalay bedenli, asabi huysuz; kılıç çalan, ordu kıran, düşman düşüren, sürü (bölük) eri. “Gele” kelimesinin der-kenarında kelimenin mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: “gele; bölük”

²⁴³⁵ Kükreyen aslan, gazaplı kurt, fil gövdeli, erkek domuz; koyunlar sürüsünün maskara sakallı uyuz keçisi! “Mele” kelimesinin aslı “melâ”dır. Kafiye gereği “mele” yazılmış olduğundan biz de metindeki imlâyı esas aldık.

²⁴³⁶ Lâmelif harfinde.

* 709:159a.

²⁴³⁷ hestî

²⁴³⁸ Yâ harfindeki bu manzûmeler işlenmiş inciler gibi ustaca nazmedilmiş latif şiirlerdendir.

* 710:159a-159b.

- 2 Murğ-ı cān-ı ‘āşıkı āvīhte-i minķār ider
Şalsa çeşm-i şāh-bāzı kirpiginden şeh-peri
- 3 Ğonceler güller küşād olur derūn u sīneden
Her ne dem zaħm açsa tīg-ı ğamze-i nāzūk-teri
- 4 Nūkhet-i zūlfi şafāsın bulmaya hāķān-ı Ğin
‘Anber-ile eylese āgeşte misk-i ezferi
- 5 Dīdeler naķd-i dūr-i eşk-ile bir gencīnedūr
İki merdūm olmış anda dīde-bān-ı münzevī
- 6 Şāh-ı gülden ğonce etfāline eyler ‘andelīb
Tekye-ğāh-ı bāğda ta‘līm-i ders-i *Meşnevī*
- 7 Gerçi ebkem ğonceler ammā hezāruñ şevķını²⁴³⁹
Açılup bād-ı şabāya²⁴⁴⁰ söyleşürler ma‘nevī
- 8 Nice pey-revlik ide Yārī o şāh-ı nazma kim
Şāh-bāzuñ ola mı ‘uşfūr hem-bāl ü peri
- 9 Ol sühan-ver kim olur fevvāre-i āb-ı hayāt
Reşha-rīz olduğça kilik-i lehçe-i dāniş-veri
- 10 Feyz-i enfās-ı kelāmından olurlar müstefid
Rūzigāruñ feylesofān-ı belāğat-ğüsteri
- 11 Nice taħrīr eylesün evşāf-ı tab‘-ı pākini
Midħatinde hāme eyler ‘özr-ħāh-ı çākeri

711*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Rūhsın sīneme gel sīnede cān olmaz mı
Cevher-i cān ğüzelüm dilde nihān olmaz mı
- 2 Hep işitdüm senüñ ağyāra nihānī luţfuñ
Ğuş-ı hūş-ı dile ilhām ‘ıyān olmaz mı
- 3 Faşl-ı gül irdi nedür derdüñ ‘aceb ey dil-i zār
Hīç senüñ derdüñe bir çāre-resān olmaz mı
- 4 Yeter itdüñ dili bend-i ser-i zūlfüñde esīr
Dil-i ālüfte-i bī-tāba emān olmaz mı
- 5 Biricik müy-ı miyānuñı der-āğuş etsem
Rām olsañ baña ey serv-i revān olmaz mı

²⁴³⁹ āhını

²⁴⁴⁰ nesīme

* 711:159b.

6 ‘ Arz-ı hüsn eylesün ol mäh-ı dü-hefte görinüz
Giderek velvele-ārā-yı cihān olmaz mı

7 Sīnede dāğlaruñ saña yeter ey Yārī
Dime şahrā-yı cihān lālesitān olmaz mı

712*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Al beni sīneñe tā rūḥ-ı revān eyle beni
Ser-be-ser cism-i laṭīfūñ gibi cān eyle beni
- 2 Nār-ı ‘ aşkuñda vücūdumı tutup saḥt eyle
Al ele kabza-i ḥükmün̄de kemān eyle beni
- 3 Gözümün̄ yaşı aḳar şevḳ-ı ruḥuñla cānā
Sen de şebnem gibi güllerde nihān eyle beni
- 4 Hızr-ı²⁴⁴¹ dilden yetiše baña ḥayāt-ı cāvid
Vāşıl-ı reşḥa-i ser-çeşme-i cān eyle beni
- 5 Yā ilāhī idüben rāh-rev-i rāh-ı vuşul
Sāḥa-i Yeşrib ü Baṭḥā’ya revān eyle beni
- 6 Ser-i gül-deste-i müjgāmı ile Yārī’nün̄
Ravza-i pākine cārüb-zenān eyle beni

713*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁴⁴²

- 1 Gājeden gül-gün imiş reng-i ‘ ızār-ı tal‘ atı
Hep bilindi vü görildi ol mehün̄ māhiyyeti
- 2 Şimdi dest-efşān olup ‘ aşıklarun̄ devrānıdur
Gird-bāduñ tekye-i gülşend’odur cem‘ iyyeti²⁴⁴³
- 3 Ejder-i āteş-feşān olur ebir-veş çarḥa dek
Külḥen-i endūhumun̄ dūd-ı şerār-ı ḥiddeti
- 4 Bāgbān-ı baḥt-ı nādān şöyl’ider sīr-āb anı
Huşk-i berg etmez ebed şāḥ-ı nihāl-i devleti
- 5 Bir gülin̄ koḳmaz bu gülzār-ı fenānuñ²⁴⁴⁴ rind olan
Telḥ-kām eyler meşāmm-ı reng ü bñy-ı minneti

* 712:159b.

²⁴⁴¹ Hızr:Hızr

* 713:159b.

²⁴⁴² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁴³ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

²⁴⁴⁴ cihānuñ

- 6 Nağd-i ‘aqlın dest-i sevdâda perîşân eylemez
Fikr-i zülfündür dilüñ sermâye-i cem‘ iyyeti
- 7 Her ne deñlü dest ü pây ursa yine bî-tâb olur
Nice geçsün ğarğa-i emvâc-ı baħr-ı ğayreti
- 8 Def‘ ider zeng-i ğamı mir‘ât-ı dilden her nefes
Neşve-i cām-ı şarābuñ ‘âlem-i keyfiyeti
- 9 Ol ğurūs-ı ‘arş-ı cevlanem ki Yārī istemem
Himmetüm göklerde şayd eyler hümā-yı devleti

714*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Şanma şebnemdür seħer tutmuş ğülün dāmānını
Ķatre-bār²⁴⁴⁵ itmişdi bülbül dīde-i giryānını
- 2 Eşk-i pey-der-pey döker nīsān-ı çeşmüm dem-be-dem
Bir şadefden ğaşıl eyler biñ dür-i ğaltānını
- 3 Kākülün pīrāmen-i rüyuñ ihāta eylemiş
Burc-ı ğüsnün hāle-dār etmiş meh-i tābānını
- 4 Vāye-dār olsaydı ğülbün reng-i rüyumdan eger
Za‘ ferān-ı māy’ider berg-i ğül-i ğandānını
- 5 Sīmi gözden sikkesi dilden olurdı munğasım
‘Ālemün cem‘ etseler maħşül-ı baħr u kānını
- 6 Nāfe-i Leylā’ya Yārī ğār-zār-ı dehr-i dün
Mükğüle itmişdi Ķays’uñ süzen-i müjğānını

715*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Dilber-i ‘ālī-cenāb ol ser-firāz it kendüñi
Zīver-i ārāyiş-i bālīn-i nāz it kendüñi
- 2 Verziş-i luğf-ı vefāda eyle işbāt-ı vücūd
Ħüsn-i ğulķı şīme ķıl ğātır-nüvāz it kendüñi
- 3 Şeh-levendāne ğırām it kār-ğāh-ı ‘işvede
Ebruvān pür-çīn küleh-kec²⁴⁴⁶ mest-i nāz it kendüñi

* 714:160a.

²⁴⁴⁵ Dür-nişār

* 715:160a.

²⁴⁴⁶ kec:keç

- 4 Kālīb-ı bī-rūḥ ḡann eyler vüçüduñı ḡasūd
Sen gerekse ‘İsā-i mu‘ cīz-tırāz it kendüñi
- 5 Şūret ü ma‘ nā içinde belk’ide ‘ arz-ı cemāl²⁴⁴⁷
Gāh mir’at-i ḡaḡīḡat gāh mecāz it kendüñi
- 6 Şöyle şaḡla cevher-i esrārı genc-i sīnede
Kıfl-i negşüde-i zebān ehl-i rāz it kendüñi
- 7 Şem‘ -i ḡurşīd olsa da Yārī tolaşma nūrına
Sen hemān pervāne-i şu‘ le-güdāz it kendüñi

716*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

- 1 Yaḡup derūnda dil-i ‘ anber-i süveydāyı
Mu‘ atḡar itdi meşāmm-ı dimāḡ-ı sevdāyı
- 2 Medār-ı bār-ı ta‘ alluḡ meger ki süzen imiş
Esīr-i çarḡ-ı²⁴⁴⁸ berīn eyledi Mesīḡā’yı
- 3 Kızardı gül gibi ruḡsār-ı Yūsuf-ı mehcūr
Tutuḡ-tırāz-ı ḡacālet²⁴⁴⁹ görüp Züleyḡā’yı
- 4 Nihānı lā‘ lüñe ḡızr-ı²⁴⁵⁰ ḡaḡuñ ider ta‘ līm
Rumūz-ı nūkte-i esrār-ı ‘ ilm-i aḡfāyı
- 5 Kābül eylemezin sensiz ey meh-i devrān
Eger ki virseler ‘ ömr-i ḡayāt-ı ‘ İsā’yı
- 6 Muḡābil itdi mihir şeb-çerāḡ-ı pīşānuñ
Nazīre idemedi māh-ı ‘ ālem-ārāyı
- 7 Şu dil ki yārini isterse yārini añmaz
İder nişīmen-i vaḡdetde zevḡ-ı tenḡayı
- 8 Hemān rızā-yı tevekkülde şābir ol Yārī
Getürme ḡaḡıruña ḡayd-ı fikr-i ferdāyı
- 9 O çāk-i dāmen iken Yūsuf-ı dil-i giryān
Niḡāb-ı dīde ider dāmen-i Züleyḡā’yı²⁴⁵¹

²⁴⁴⁷ meşhūduñ ola

* 716:160a-160b.

²⁴⁴⁸ Çarḡ:çarḡ

²⁴⁴⁹ ḡacālet:ḡacālet

²⁴⁵⁰ ḡızr:ḡızr

²⁴⁵¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

717*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ²⁴⁵²

- 1 Eliñe al zeķanuñ   anber n Őem me gibi
BaŐuņa berg-i sebiz  ak yeşil   im me gibi
- 2 Gönülde r z-1 nih nuñ var-ise h m Ő ol
Açılma herkese r z-1 der nı n me gibi
- 3 H m -veş    rif-iseñ l -mek n-1 perv z ol
Düşürme kend ni d m-1 g ma h m me gibi
- 4 Őaķın zeķ rif-i  l yiş-i ma   yibden
V c d-1 p k ni ta h r eyle c me gibi
- 5 Siyeh mid d ile ey Y ri Ő hid-i nazmuñ
Siy h p Ş siyeh perķem oldu h me gibi

718*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ²⁴⁵³

- 1 Ned m-i bezmün idem Őoĥbet m bilinmez mi
Ķar n-i r zuñ idem ķurbet m bilinmez mi
- 2 Bu deñlü s gar-1 leb-r z h n-1 eşküm ile
Diriĝ neşve-i keyfiyyet m bilinmez mi
- 3 Gir n-m ye o dürr-i yet m-i n -y bum
Miy n-1 cevheriy n ķiyemet m bilinmez mi
- 4 O p nzehr-i sev hil-nişin-i   umm nem ²⁴⁵⁴
Bu Ő re-g hda h ŐŐiyyet m bilinmez mi
- 5 Geķer mi böylece  med   Ő d Şeb   r zum
Ķam-1 zam ne ile hayret m bilinmez mi
- 6 H rim-i dergeh ne reft [ ] r b bende iken
Ķapuñda bunca   ub diyyet m bilinmez mi
- 7 H rem-ser y-1 viŐ l nle Y ri maĥrem iken
Senünle nice zam n  lfet m bilinmez mi

* 717:160a.

²⁴⁵² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 718:160a.

²⁴⁵³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁵⁴ Őif -s z-1 c n-1 maĥr ram

719*

___ ./. ___ ./. ___ ./. ___
___ ./. ___ ./. ___ / ___²⁴⁵⁵

- 1 Ey zātuña maḥşūş beḳā-yı ebedī
Ma' dūm-ı şıfātuñda fenā-yı ebedī
- 2 Şānuñda celāl-i eḫadiyyet besdür
Birligiñe şāyeste şenā-yı ebedī
- 3 Sensin ezeli Ḳādir ü Ḳayyūm u Ebed
Sensin ebedī bār [u] Ḥudā-yı ebedī
- 4 Yār bī-tecellī idicek dīdāruñ
Lem' ān ide dīdemde liḳā-yı ebedī
- 5 Muḫtāc-terīn etme iki ' ālemde
Yārī ḳuluñ it kām-revā-yı ebedī

720*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Döndürür çarḫ beni şu' le-i cevvēle gibi
Ḥam ider ḳaddūmi ḫalka-i pergāle gibi
- 2 Nāle beñzer beden ü sīnemi sūrāḫ eyler
İñledür nāy-şıfat her giceler nāle gibi
- 3 İtme ebrūñı nihān zūlf-i perīşānuñla
Yılda bir kerre ' ıyān it meh-i yek sāle gibi
- 4 Sen hemān merkez-i tefrīde şābit-ḳadem ol
Dāyireñde ' alem ol noḳta-i pergāle gibi
- 5 Keşf kıl bürḳa' -ı ruḫsāruñı ey māh-ı cihān
Kākülūñ eyleme sāye yüzüñe hāle gibi
- 6 Gülşen-i derd ü belā' lālesin eyler sīr-āb
Dāḡlar sīnede ḫūy-rīz olıcaḳ jāle gibi
- 7 Bahr-ı eşk ile ola sūz-ı derūnuñ pūr-cūş
Şu' leden mevcler it āteş-i seyyāle gibi

* 719:160a.

²⁴⁵⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 720:160b.

8 Çāk çāk eyle girībān-ı dili ey Yārī
Zāhir it sīnedeki dāğlaruñ lāle gibi

721*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 Ser-tā-be-ka-dem dāğlarum sīnede gördi
Gūyā ki gülüñ ‘ aksini²⁴⁵⁶ āyīnede gördi
- 2 Zānn itdi o şeh cezr ü med-i Nīl-i mübārek
Şad behyelerüm²⁴⁵⁷ hırka-i²⁴⁵⁸ peşmīnede gördi
- 3 La‘ l-i lebūñi lü‘lü-yi dendānuñı ‘ ālem
Ne baħr-ı ‘ Aden ne dūr-i gencīnede gördi
- 4 Bī-bāk varup meclis-i agyāra düşindi
Yok zerre ħased bu dil-i bī-kīnede gördi
- 5 Yārī o perī māyil imiş lālesitāna
Ser-tā-be-ka-dem dāğlarum sīnede gördi

722*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — ²⁴⁵⁹

- 1 Herkesüñ var rāz-dānı yār-ı şīrīn-fem gibi
Baña bir hem-rāz-ı cān u dil bulunmaz ħam gibi
- 2 Gözüñ üstinde kaşuñ var dimeye iller saña
Kimsenüñ naqşın çıķarma şūret-i ħātem gibi
- 3 Ħacle-gāh-ı bāğı kı l lü‘lü’ ile ārāste
Dūr-feşān ol nev-‘ arūs-ı gonceye şebnem gibi
- 4 Ġıll-i²⁴⁶⁰ peyvend-i ta‘ alluķ pāy- bendüm olmasa
Çoķdan eylerdüm tecerrüd ‘ İsā-i Meryem gibi
- 5 Eksük olmasun elüñden Cem gibi cām-ı sürür
‘ Ālemüñ ‘ ayş-ı müdāmın eyle cām-ı Cem gibi
- 6 Sīneye gel zinde-baħş ol her nefes dem-sāz ol
Baña ‘ ömr-i cāvidān ol cān u rūħ u dem gibi

* 721:160b.

²⁴⁵⁶ gül-i ħūrşīdi bir

²⁴⁵⁷ behye:pehye

²⁴⁵⁸ hırka:hırka

* 722:160b.

²⁴⁵⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁶⁰ Bend

- 7 Perde-i rāz-ı derūnuñı o olsun āşikār²⁴⁶¹
Keşf-i esrār-ı nihān it ma‘ nā-i mūbhem gibi
- 8 Sīne-i a‘ dāyı Yārī ıl nişān-gāh-ı ğazā‘
Al kemān-ı ahramān’ı destūne Rüstem gibi

723*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁴⁶²

- 1 Adılar būy-ı nefa-i rāzı
Güller itdi şemāme perdāzı
- 2 Kām-ı ezhārı eyledi ta‘ ır
Sūnbūlūñ zūlf-i ‘ anberīn-sāzı
- 3 Gūlşen-i āsumānda seyr eyle
Gül-i urşīd-i şu‘ le-endāzı
- 4 Hīlm-i āfitāb-ile hem-ser
Nergisūñ āmet-i ser-efrāzı
- 5 Cām-ı leb-rīze beñzemez mi görūñ
Lālenūñ berg-i sūrh perdāzı
- 6 Reşk-i urşīd-i ālem-ārādur
Nergisūñ elde sāġar-ı nāzı
- 7 Nāleden ğayrı ab‘ -ı Yārī’nūñ
Hīç ne yārı var ne dem-sāzı

724*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Dil-i bīmāra bir sözle mūdāvā ılsañ olmaz mı
Beni bir nefa-i la‘ lūñle ihyā‘ ılsañ olmaz mı
- 2 Şehīdān bī-ser ü bī-pā yatur meydān-ı ‘ aşuñda
Ne var teşrīf idüp bir ğün temāşā ılsañ olmaz mı²⁴⁶³
- 3 Baña gāhī kirişme gāh luf-ı çeşm ile basañ
Dil-i mazūnumı cānā tesellā ılsañ olmaz mı
- 4 Ne itdük n’eyledük bilsek saña ey ar-ı dūn-perver
atalum düşmenūñ oldu mūdārā ılsañ olmaz mı

²⁴⁶¹ sāz-kār

* 723:160b.

²⁴⁶² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 724:161a.

²⁴⁶³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

5 Niçün ümmîd idersün cāh u âmālün edāniden
Cenāb-ı Hāzret-i Hāq'dan temennā kılsañ olmaz mı

6 Yeter jeng-i küdüret āfitāb-ı sinede Yārī
Dili āyine-i nūr-ı tecellā kılsañ olmaz mı

725*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1 Hāṭ-ı ğubār-ile seyr eyle rüy-ı cānānı
Nigār-ḥāne-i Çin eylemiş gülistānı

2 Hāyāt-ı mülhem-i terkīb-i ḥātem-i la' li
Cerāḥat-i dile bir merhem-i Süleymānī

3 'Ītāb-ı ğamze-i mesti şikāf-kerde-i dil
Nigāh-ı luṭf-nüvāzı ḥayāt-ı rühānī

4 Şaḥīfe-i varaḫ-ı gül-' izārı ol tıfluñ
Hāṭ-ı ğubār-ile mecmū' a-ı gülistānī

5 Metā' -ı vaşlına naḫḫād-ı çār-sū-yı vefā'
Virürdi buse dūr-i çeşm ü gevher-i cānı

6 Zülāl-i vuşlatına cān atar dil-i Yārī
Çaçan ki görse gözi ol çeh-i zenaḥdānı

7 Şemīm-i misk-i Ḥoten 'ıtr-sā-yı meclis olur
Eliyle oḫşasa ol zülf-i ' anber-efşānı

726*

_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

1 Açmaya nāfe-veş dehen-i dāğ-ı ' işmeti
' Aşık odur ki şaḫlaya sırr-ı maḥabbeti

2 Olmaz bu yolda rāḥile-bendān-ı ' izz ü cāh
Bir dil ki iḫtiyār ide semt-i melāmeti

3 Etmez tefekkür ğam-ı ferdāyı rind-i ' aşḫ
Dāmān-ı şabra ḫor ser [ü] pāy-ı ḫanā' ati

4 Vālā-himem vazīfe-ḫor-ı bezm-i ḫāşşdur
Ḥayīde etmez olsa da engüşt-i ḫayreti

5 Pergār-ı sīne zaḫmuñ ile tıldı ey felek
Yoḫ mı ' aceb bu dāğ-ı cefānuñ nihāyeti

* 725:161a.

* 726:161a.

- 6 Mesdūd oldu Yārī'ye mey-ḥāne-i mecāz
Yā Rab hidāyet eyle ṭarīḫ-ı ḥaḳīḳati
- 7 Diñle nevā-yı nāle-i nāy-ı derūnumı²⁴⁶⁴
Āteş virür içinden anūn sūz-ı ḥasreti²⁴⁶⁵
- 8 Yanında bir senūñ gibi cānānı olmaya
N'eyler o kimse şoḥbet-i ḡilmān-ı cenneti²⁴⁶⁶
- 9 Dūr olma āsitān-ı ḥarābātdan müdām
Bulmaḳ diler iseñ der-i genc-i sa' ādeti²⁴⁶⁷

727*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___²⁴⁶⁸

- 1 Reftāra geldi şavt hoş elḥāna²⁴⁶⁹ başladı
Ṭāvus-ı himmetüm yine cevlāna başladı
- 2 Şahn-ı ḥarīm-i gülşeni lālesitān idüp
Şāh-ı bahār yine çerāḡāna başladı
- 3 Şebnem seḫer ' araḳla gelüp bezm-i gülşene
Mest oldu ḡonce çāk-i girībāna başladı
- 4 Muṭrib maḳām-ı rāst-revān-ı ḥicāzdan
Nāy-ı ' irāḳ ile ' aşırāna başladı
- 5 Bir iki günde *Nefḥatü'l-Ezhār*'ı ḥatm idüp
Gör ṭıfl-ı ' andelibi *Gülistān*'a başladı
- 6 Yārī diler ki göstere ' unvān-ı şā' iri
Ser-nāme-i şaḫīfe-i dīvāna başladı
- 7 Şeyyād Ḳadrī meclis-i ' Abdül' azīz'de²⁴⁷⁰
Efsāne-ḡüy-ı Rüstem-i destāna başladı

728*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Gözüm yaşıyla büyüdüüm o naḥl-i şimşadı
Ayaḡa şaldı beni şimdi ḳadd-i āzādı

²⁴⁶⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁶⁵ ḥurḳatı

²⁴⁶⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁶⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 727:161a.

²⁴⁶⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁶⁹ elḥan:elḥān

²⁴⁷⁰ Efrāsiyāb'da

* 728:161b.

- 2 Geçür sicillüñe²⁴⁷¹ parmak hisâbını ço meded
Bilinmez oldu gedânuñ efendi ta' dâdı
- 3 Uran bilürmiş imiş başa tîşe-i ' aşkı
Melâmet etmeyem olsam da hâl-i Ferhâdî
- 4 Benem o şukka-ber-endâz-ı Kays-ı meslek-i ' aşk
Ben etmişüm ' ilim-efrâz-ı ' aşka irşâdı
- 5 ' Aceb mi sihr-i beyân olsa sözlerüm Yârî
Virildi şimdi baña lehçe-i Hudâ-dâdî

729*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Dil virelden saña levm eyler bütün dünyâ beni
Bir ' aceb derde giriftâr eyledüñ cânâ beni
- 2 Nice cân virsün gönül dest-i nigâh-ı ğamzeñe
Eyledi bâzâr-ı ğamda şöhre-i dünyâ beni
- 3 Küşte-i ' aşkam kerem kıl ey Mesîhâ-yı zamân
Nefha-i cân-bağış la' lüñ ile kıl ihyâ' beni
- 4 Eyleyensin pāk-i dāmānı dil-âşüb-ı cihān
Eylemiş mest-i melâmet ' âleme rüsvâ beni
- 5 Vuşlatın ' ahd eyler ammâ gülmez ey Yârî yine
Öldürür bir gün hele bu va' de-i ferdâ beni

730*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 ' Aşk odına yanmak diler dil bilmezsin pervâne mi
Hâkister itdi ' aşk anı şimdin gerü hiç yana mı
- 2 Ol şem' -i hüsne cân atar tıfl-ı gönül giryân olup
Âteşle oynar bilmezem dîvâne-i pervâne mi
- 3 Dil bağlamış bir âfetüñ h̃âb içre zülfine yine
Zencîr arar tâ şubha dek bilmem gönül dîvâne mi
- 4 Geh kıan yudar bir küşede geh na' ra-i feryâd ider
Geh üft ü hîz olup düşer peymâneye mestâne mi
- 5 Geh bezm-i iqbâlin düzer geh cām-ı âmâlin şunar
Çarhuñ neşât-ı ' işreti Yârî hemân nâdâna mı

²⁴⁷¹ Kelime şeklinde yazılmıştır. Yazım hatası olabileceğini düşünerek bu şekilde okuduk.

* 729:161b.

* 730:161b.

731*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Yār 'īd olsa bize dest-i vefā' virmez mi
O kadar ruḥṣata da çarḥ rızā' virmez mi
- 2 Göz yaşıyla nice demdür anı sīr-āb iderüm
Naḥl-i gülzār-ı emel berg ü nevā virmez mi
- 3 Nice bir ḥār-ı zamān-ile figār olmaḵ dil
Ġonce-i kām ' aceb bŷy-ı vefā' virmez mi
- 4 Mīnnet ü nāzına aldanmayalum devrānuñ
Devlet olmasa hele bārī fenā' virmez mi
- 5 Tābuñı baḥta temennā-yı ümīd ey Yārī
Baḥt virmesse anı luṭf-ı Ḥudā virmez mi

732*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁴⁷²

- 1 Ḥalk-ı ' ālem birbiriyle yār u hem hem-dem gibi
Baña bir hem-dem bulunmaz bu dil-i pŷr-ġam gibi
- 2 Furṣat el virdŷkçe ḥālī²⁴⁷³ olma ' ayš u nŷṣdan
Bezm-i eyyāmı müretteb eyle cām-ı Cem gibi
- 3 Her seḥer eyle tecellī ' ālem-i envārdan
Nŷr-baḥş-ı kāyināt ol neyyir-i a' zam gibi
- 4 Beḥye-i²⁴⁷⁴ delḵuñ saña dendān-nümā-yı ḥande olur
Sŷzen-i ta' līḵden geç ' İṣā-i Meryem gibi
- 5 Ḷalbŷñi ḵıl ŷevḵ-ile²⁴⁷⁵ ' ummān-ı bī-pāyān-ı ' aşḵ
Ceẓr ü medden sāḥilŷñ pāk it muḥīṭ-i yem gibi
- 6 Sīne ol āyīne-i ŷŷret-nümā-yı ġaybdur
Görinŷr rāz-ı derŷn-ı ma' nā-i mübhem gibi
- 7 ' Ālem-i ma' nāda ŷāhen-şāḥ-ı dāreyn olıġör
Terk-i tāc u taḥt²⁴⁷⁶[u] devlet ideġör Edhem gibi

* 731:161b-162a.

* 732:161b.

²⁴⁷² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁷³ ḥālī:ḥālī

²⁴⁷⁴ Beḥye:Peḥye

²⁴⁷⁵ ' aşḵ-ile

²⁴⁷⁶ taḥt:taḥt

- 8 Olmağ isterseñ eger dünyāda meşhūrü'l-benān
Elde nağd-i himmetüñ bezl ideğör Hâtem²⁴⁷⁷ gibi
- 9 Cevher-i ƣalbüñi ģakketmesün elmās-ı ģurūr
Ƙaddüñi eyle ģamīde ģalkā-i²⁴⁷⁸ ģâtem gibi
- 10 Her sözüñ Yārī senüñ vaĥy-āver-i endişedür
Vāridāt-ı sırr-ı ģaybī taḃ^ç uña mülhem gibi

733*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Zerreym kim sīnede ģürŝid ider pinhān beni
Ƙaṭreyem kim dīdede mestūr ider ^çummān beni
- 2 Cezr ü med-ģīz olsa biñ seyl mevc-i tūfān-ı sitem
Ben o baĥr-ı āteŝem²⁴⁷⁹ sedd eylemez tūfān beni
- 3 Olmaya ^çömrinde hīç der-yūze-kār-ı ģ^çān-ı vaŝl
Tā na^çīm-i ģamla perverd^çeyledi devrān beni
- 4 Lāle-āsā bağrumı ģün eyledi dāğ-ı sitem
Mücmer-āsā yağdı tāb-ı āteŝ-i pinhān beni
- 5 Cām-ı la^ç lin Yārī-i dil-teşne-kāma şunmadı
Etmedi ^çömrinde ol ģül-ğonce-fem ģandān beni

734*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Cām'a ģönder mey-i ^çirfān ile²⁴⁸⁰ bu cāmı
Cām-ı Cem gibi çeke cāmumı Monlā Cāmī
- 2 ģülbün-i ģonce gibi tūtan elinde cāmı
Nice terk idebilür bezm-i sūrūr-encāmı
- 3 Rind iseñ lāle gibi ģoma elüñden sāğar
Ģül gibi toḣtolu ģıl cām-ı mey-i ģül-fāmı
- 4 N'ola cān ŝoĥbetin etseñ o şeh-i ^çālem ile
Lebini ŝundı baña sūrĥ ŝeker-bādāmı

²⁴⁷⁷ Hâtem:Hâtem

²⁴⁷⁸ ģalkā:ģalkā

* 733:162a.

²⁴⁷⁹ deryā-yı ģamam

* 734:162a.

²⁴⁸⁰ irfān-ile

- 5 Hırka²⁴⁸¹-püşân-ı muḳallid olamaz anda muḳîm
Ka' be-i vaşla irenler ḳuşanur iḫrâmı
- 6 Hûn-ı dil göz yaşını bezm-i dile maḫrem ḳıl
Âşinâ eyleye gör bir iki dürd-âşâmı
- 7 Şaded ol sîm-teni ḳuçmadadur ey Yârî
N'eylerüz baḫs-i ḫayâlâtdaki evhâmı

735*

— . — / — . — / — . —

- 1 Rind-i mey-ḫ'aruñ görüñ zevḳ-ı dil-i nâ-kâmını
Encüm ü mâha deḫişmez elde dürd-i câmını
- 2 Kendüñi zâhid şanursın 'ârif-i kevn [ü] mekân
Bilmedüñ ammâ nedür âgâzını encâmını
- 3 Çekme ğam tûfan-ı ğamdan böyle ḳalmaz rûzigâr
Keştî-i ümmîd bir gün ḳullanur eyyâmını
- 4 'Ârif-i âzâde ol hem 'âşîḳ-ı üftâde ol
Çekme dehrüñ merd iseñ taḳyîd-i neng [ü] nâmını
- 5 Ehl olan ḳadrüñ bilür şaff-ı ni'âl ile yerüñ
Etme çarḫuñ ḫ'astegâr-ı pâye-i ikrâmını
- 6 Neşve-nâk olmaz dil-i Yârî'de mādâm ola ğam
Dest-i mehden şunsa sâfi-i felek her câmını

736*

— . / . — . / . — ²⁴⁸²

- 1 Dil âteş ü dîde âb olaydı
Bezmüñde ne âb u tâb olaydı
- 2 Âyîne-i ḳalbi tutdı jengâr
Baḫsañ aña âfitâb olaydı
- 3 Ta' dâd olınsa²⁴⁸³ 'âşîḳânuñ
Tâ maḫşere dek ḫisâb olaydı
- 4 Yaḳmazdı cihânı tâb-ı ḫüsnüñ
Rûyuñda eger niḳâb olaydı

²⁴⁸¹ Hırka:Hırka

* 735:162a-162b.

* 736:162a-161b.

²⁴⁸² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁸³ olamazdı

- 4 Sen benden âşüfte-derûn ben senden âzürde-göñül
El-ğaşıl ey çarḥ-ı denī bī-gāne buldum ben seni
- 5 Sermestsün hüşyārsuñ dīvānesuñ ferzānesuñ
Yārī nesin bilsem ‘aceb āyā ne buldum ben seni

739*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Dāğlar yaḫduñ ṭonatduñ sīne-i ‘uryānumı
Gülsitān itdūñ Ḥalīlüm āteş-i sūzānumı
- 2 Āḫker-i sūzān gibi yanar süveydā-yı derûn
Bilmedi ol ḡonce-i tāb āteş-i pinhānumı
- 3 Ḡonce-i reng-āzmā-yı la‘ lini sīr-āb ider
Ḳaṭre-pāş-ı ḥūn görürse dīde-i giryānumı
- 4 Nuṭḳ-ı cān-baḫşuñ dirīḡ etme dil-i bīmārdan
Eyleme der-beste dārū-ḥāne-i dermānumı
- 5 Ol ḳadar yanmaḳda Yārī āteşin tāb-ı derûn
Eyledüm çāk-i girībānumla bir dāmānumı
- 6 Nūr-ı ḥüsnüñle münevver ḳıl çerāḡ-ı dīdemi
Büy-ı zülfüñle mu‘ aṭṭar it dimāḡ-ı cānumı²⁴⁸⁵

740*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

- 1 Döşetdi bāḡa ferş-i erguvān gör şāh-ı nev-rūzı
Yine her lāle almış destine bir cām-ı firūzı
- 2 Başında dūd-ı tācı mücmer-i sūzānı destinde
Derûn-ı lālenüñ ‘anber yaḳar dāḡ-ı ciger-sūzı²⁴⁸⁶
- 3 Pür etmişdür seḫer elmās [u] yāḳūt-ile dāmānın
‘Aceb mi açsa ḡonce bülbüle hemyān-ı zer-dūzı
- 4 Yine çāk-i girībān eyledi her ḡonce şevḳından
Şafā-baḫş olmada bülbüllerüñ feryād-ı dil-sūzı
- 5 Çözer sünbül çemende zülf-i ‘anber-büyünı ṭurma
Şalar Çin ü Ḥitā’ya kār-vān-ı nūkhet-endūzı

* 739:162b.

²⁴⁸⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 740:162b-163a.

²⁴⁸⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Şebistân-ı benefşe n'ola şimdi tâb-nâk olsa
Yağar nergis çemende her gice şem^ç -i şeb-efrûzı
- 7 Gezer şâh-ı gülûn bezminde dâmen der-miyân etmiş
Biçinmiş her şanavber bir kabâ-yı sebz-i nev-rûzı
- 8 Çemen bezminde bir gonceyle Yârî ^ç ayş [u] nûş eyler
Zihî baht-ı küşâde tâlî^ç [ü] iķbâl be-her rûzî
- 9 Bu silk-i cevheri ^ç arz it huzûrına Nizâmî'nûn
Küşâd etsün dili gencîne-i ma^ç nâ-yı meknûzı

741*

. . ____ / . ____ . ____ / . . ____²⁴⁸⁷

- 1 Gönümün âh hem-dem-i râzı
Sînemün nâle yâr u dem-sâzı
- 2 Başberâberdür evvel ü âhîr
Dehrün encâmı ile âğâzı
- 3 Hâdişâtın ider bülend ü kaçır²⁴⁸⁸
Kevnün itnâbı ile icâzı
- 4 Râstî bir haķîkat umsa eger
Olur ehl-i dilün çep-endâzı
- 5 Va^ç d²⁴⁸⁹ ü peymânın'eyleme bâver
Eylemez va^ç de yine incâzı
- 6 Nâleden gayrı yok dile hem-dem
Ne şerîki ne yâr u enbâzı
- 7 Bir belâdur görünmez ^ç uşşâķa
Çeşm-i efsûn-ger ü sihr-sâzı
- 8 Ğamzesinün olur kafâ-dârı
Çeşm-i hûn-rîz ü mest ü ser-bâzı
- 9 Şukķa-i²⁴⁹⁰ âfitâb gibi bülend
^ç Alem-i kâmet-i ser-efrâzı
- 10 Ne melekde olur ne havrâda
Cünbiş-i tarz-ı şîve vü nâzı

* 741:162b.

²⁴⁸⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁴⁸⁸ Pürdür âmed [ü] şüd havâdiş-ile

²⁴⁸⁹ ^ç Ahd

²⁴⁹⁰ Sâye-i

- 11 Rāstī būselikde ğamzeleri
Urur ʿ uşşāka zaḥm-ı şehnāzı
- 12 Ser-fürü etmese²⁴⁹¹ cihāna leʿim
Yine eyler zamāna iʿ zāzı
- 13 Felegün köhne resm-i ḥıdmetidür
Dün-ı ṭabʿ uñ olur mühim-sāzı
- 14 Sāz-kār olmadı baña Yārī
Nʿeyleyem āh baḥt-ı nā-sāzı

742*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Ben çekerken bāde-i²⁴⁹² ʿ aşkı ʿ acerb devrān idi
Ḳays o dem gehvāre-i nāz içre bir oĝlan idi
- 2 Ben dererken güllerini gülsitān-ı vuşlatuñ
Kūh-sār-ı ğamda ol Mecnūn ser-gerdān idi
- 3 Yūsufʼı Yaʿ ḳūb-ı miḥnet-dīde güm-geştʼitmede
Nice demler cāy-gāhum külbe-i aḥzān idi
- 4 Zevraḳ-ı şahbāyı ḳullanmazdı rind-i rūzigār
Nice dem ḥūn-ābe-i eşküm benüm ʿ ummān idi
- 5 Sen ḥırāmān olduĝuñça Yārī-i üftādenüñ
Dürr-i eşki pāyuña ey serv-ḳad ğalṭān idi

743*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Zencīr-i zülfinüñ görinüz mübtelāsını
ʿ Uşşāḳ çekdiler ḳırılınca cefāsını
- 2 Dünyāya ğonce-i lebi mebzūl-i rūz-ı ʿ id
Bir kerre görmedük o gülüñ merḥabāsını
- 3 Ḳoymaz ḳulaĝa ol gül-i neşküfte nāz-ı ḥüsn
ʿ Arz eyledükçe bülbül-i dil müddeʿ āsını
- 4 Her dem öninde böyle nazardan düşer faḳīr
İşrāb ḳılsa dīdelerüm mācerāsını

²⁴⁹¹ eylemez
* 742:163a.

²⁴⁹² sāĝar-ı
* 743:163a.

5 Cūy-ı sirişkūmi görüp ol yār cilv'ider
Şu görse naḥl artıra neşv ü nemāsını

6 Yārī gibi zamānede āzāde merd olan
Eflāke degse başı bırakmaz fenāsını

744*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __²⁴⁹³

1 Ne zevkler ne şafālar ne āb u tāb oldu
Şeb-i vişāl gözümde ḥayāl-i ḥ̄āb oldu

2 Müdām tolmadadır ḥūn-ı eşk-i gül-rengi
Sebū-yı dīdemi gör toptolu şarāb oldu

3 Elinde sāgar-ı naḥvet başında keyf-i gurūr
O mest-kāra ne ḥod-bīn ü gırre tāb oldu

4 Ağırladuñ dil-i ḥamyāze-dāri luṭfuñ ile
Göñül o raṭl-ı girānuñla neşve-yāb oldu

5 Sebeb bütün gice nādīde-ḥ̄āb olduğuma
O zūlf-i nīm-ḥam [u] çeşm-i nīm-ḥ̄āb oldu

6 Açıldı kufi-i der-i genc-i tāli' üm Yārī
Hezār ḥamd aña kim yine fetḥ-yāb oldu

745*

__ . / . __ . __ / . __ __ __ / __

__ . / . __ . __ . / . __ __ __ / __

__ . / . __ . __ . / . __ . / . __

__ . / . __ . __ . / . __ . / . __²⁴⁹⁴

1 'Ārif geçirür mi ğam-ile eyyāmı
'Ayş ili[ni] gör geldi şafā' hengāmı

2 Ḥātem gibi destinde idi cāmı Cem'üñ
Bir ān düşürmezdi elinden cāmı

3 Ol mertebe 'ayş eyledi Cem 'ālemde
Şeb ü rüz idi bezm-i sūrūr encāmı

* 744:163a.

²⁴⁹³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 745:163a.

²⁴⁹⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 4 Gülzâr idi ğonce dehânân ile bezmi
Dünyâya deĝişmezdi mey-i gül-fâmı
- 5 Hep gülçe-i endâmına ser sikke urardı
Sîmîn-ten idi sâķî sîm-endâmı
- 6 Bu vezn-i selâsetde mazâmînüñi Yârî
Reşk eyler idi görse eger ‘ârif-i Câmî

746*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Ruĝ-ı gül-günına ol ĥaķ ki nümâyân oldu
Ṭarf-ı gülzâr-ı leṭâfet çemenistân oldu
- 2 Kimseler görmedi ne dūdını ne şu‘lesini
Ol kadar nâr-ı ğamuñ sîne de pinhân oldu
- 3 Yaĝmadı üstine nîsân-ı telâfi-i ümîd
Çemenistân-ı emel şûre-i ĥirmân²⁴⁹⁵ oldu
- 4 Kimi gül-ĝonce kimi ĝonce-i neşküfte dehân
Dâĝlar sîne de ğüyâ ki gülistân oldu
- 5 Şüst ü şû itdi beni âb-ı ĥayât-ı keremüñ
Dil kemîn ķatre iken lücce-i ‘ummân oldu
- 6 Kilk-i Yârî ser-i mû nazmına kııl ķondurmaz
Mû-şikâfân-ı taĥayyül aña²⁴⁹⁶ ĥayrân oldu

747*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Gerçi evvel câm-ı iĥsânuñla mesrûr eyledi
Döndi devrân bezm-i vaşluñdan beni dûr eyledi
- 2 Ben o murĝam kim felek çinem şerâr-ı âĥ idüp
Lâne-sâz-ı şâĥ-ı naĥl-i gülşen-i Ṭûr eyledi
- 3 Himmet-i mi‘mâr-ı ‘aşķuñ sîne-i vîrânımı
Ĝıbṭa-fermâ-yı zemîn-i beyt-i ma‘mûr eyledi
- 4 Bilmedi ĥiç neşve-i keyfiyyetüm sâķî-i dehr
Lerziş-i dil rendiş-i cân-ile²⁴⁹⁷ maĥmûr eyledi

* 746:163b.

²⁴⁹⁵ ĥirmân:ĥirmân

²⁴⁹⁶ Bu endîşede

* 747:163b.

²⁴⁹⁷ Dest ü pây-ı lerziş-i ķalb-ile

- 5 Tab^ç-1 Yārī ŧeb-çerāğ-1 ma^ç den-i elmās iken
Dest-i ŧaht-1 dehr anı bī-nūr u meksūr eyledi

748*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Ārzū-yı ŧevk idi eyyām-1 vaŧla ŧād idi
Bir zamān vīrāne gönlüm ^ç aŧk-ile ābād idi
- 2 Olmamıŧdı ŧu^ç le-dār-1 ŧevk-1 dil ŧem^ç -i ruħuñ
Āteŧ-i ^ç aŧkuñla ten ħākister [ü] berbād idi
- 3 Kuħl-i ^ç aŧk açdı cilā-yı dīde-i cān u dili
^ç Aŧksuz dil gūyiyā bir kūr-1 māder-zād idi
- 4 Cem^ç olurlar tırma etfāl-i sebağ-ħ^ç āhān-1 ħam
Mekteb-i ^ç aŧka ezelden ŧanki dil üstād idi
- 5 Maħmil-i Leylā'yı vādī-i taħayyürde çeken
Cezbe-i Qays-1 melāmet-dīde-i nā-ŧād idi
- 6 Pister-i ħüsn içre ŧīrīn ħ^ç āb -1 nāza varmadın
Bī-sütün-1 ^ç aŧk ŧanma mesken-i Ferħād idi
- 7 Dāne-çīn-i ħırmen-i iħsānuñ olmuŧdur senüñ
Yoħsa Yārī reh-güzār-1 ħamda biñ bī-zād idi
- 8 Böyle ħāletle nice gūyā-yı nazm olmak velī
Tıfl-1 tab^ç 1 söyleden hep himmet-i üstād idi
- 9 Sālik-i kār-āgeh-i iħsānı rehber olmasa
Dil reh-i nisyānda mağmüm-1 bī-irŧād idi

749*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __²⁴⁹⁸

- 1 Genc-i Qārūn gibi bezl etseñ eger sīm ü zeri
Açamazsuñ yine ol kān-1 miyān-1 kemeri
- 2 Ġamze vü çeŧmüñe maħŧsūŧ u müselleme ŧāhum
Nāz-1 ^ç aŧık kiŧi vü dilberi vü fitne-geri
- 3 Ġamzedür rābıta-perdāz-1 kemāl-i ħüsnüñ
Çeŧm ü müjgān u kiriŧmeyle nigeħ-bendeleri
- 4 Ġamzedür ŧaħne-i iqlīm-i cihān-1 ħüsnüñ
Elde ŧeŧŧiri cihān-bende-i fermān-beri

*748:163b-164a.

*749:163b.

²⁴⁹⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıŧtır.

- 5 Nokta-i şekl-i ‘alîdür ya zer-efşân şafha
Şebnem-üftâde ya güldür o nişân-ı cüdürî
- 6 Meh-i²⁴⁹⁹ bahtum şeb-i âmâlûme toğsa Yârî
Tâ kıyâmet şeb-i iqbâlümün olmaz şeheri

750*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁵⁰⁰

- 1 Rûy-ı zerd u naqd-i sîm-i eşk-i dîde mâyesi
Derd-i tahşîl eylemekdür ‘âşıkun sermâyesi
- 2 Biri aḡker-pâre biri dâne-i mercândur
Âteş-i sûz-ı derûn ḡn-ı cigerdür dâyesi
- 3 Naḡl-i tûbâ gibi olmuş sâye-dâr u ser-bülend
Eksük olmaya başumdan serv-ḡaddün sâyesi
- 4 Sâḡar u şaḡbâ şurâḡî ‘ûd u nây u erḡanûn
Şeş cihetden görünür bezm-i Cem’ün pîrâyesi
- 5 Olsa ol şeh-zâde-i nev-devletün Yârî n’ola
Dergeh-i cûdında Mecnûn bende Leylâ dâyesi

751*

___ . / ___ . / ___ . / ___ .

- 1 Gel gel ḡarîm-i sîneye rûh-ı revân gibi
Rûh-ı revânda yine mekân eyle cân gibi
- 2 Ağırla gelse bezmüne bir rind-i hûşyâr
Elden ḡoma hoş âmedî raḡl-ı girân gibi
- 3 Ḳıl şüst ü şû derûnuñı deryâ-dil ol hemân
Bir baḡr-ı ḡâm ile iriş âb-ı revân gibi
- 4 Tîr-i ḡam-ı zamâneye şabr u taḡammül it
Ḥamyâze-gîr-i ra‘şe-keş olma kemân gibi
- 5 Yârî küşâde it der-i genc-i derûnuñı
Bezî eyle anı mâ-ḡaşal-ı baḡr u kân gibi
- 6 Dil dâm-ı ḡakûlini künâm eylemiş yatur
Zencîrlerle baḡlu ḡaḡan arslan gibi

²⁴⁹⁹ Rûz-ı

* 750:163b.

²⁵⁰⁰ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 751:164a.

752*

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 Mest-i şevk ol tab^c -1 rind-i cām-peymālar gibi
Cüş kııl hum-hūne-i qalbūnde şaḥbālar gibi
- 2 Olma ḥālī bir nefes zevk-1 hevā-yı ^c aşkdan
Geh sükūn it gāh cüş it mevc-i deryālar gibi
- 3 Dāğlarla zīnet eyle bezm-gāh-1 ^c aşkda
Lālezār it sīne-i mecrūḥı şaḥrālar gibi
- 4 Nāmuñı añsunlar ammā itme izḥār-1 vücūd
Lā-mekān ol Qāf-1 istiğnāda ^c anqālar gibi
- 5 Qurdı şaḥn-1 bāğa bezmin şāh-1 gül Yārī yine
Şevk-baḥş ol ^c andelīb-i nağme-gūyālar gibi

753*

. — . — / .. — — / . — . — / .. —

- 1 Ruḥuñ ḥicāba qodı şūḥ-1 gül-^c izārānı
Lebūñ şarābı ḥarāb itdi hūşyārānı
- 2 Girān-bahā-yı dūr-i şāh-vār-1 dendānuñ
Ġulām-1 ḥalkā²⁵⁰¹ -be-gūş itdi tāc-dārānı
- 3 Niğāh-1 ḥaşmet ile²⁵⁰² raḥş-1 nāza çignetme
Yoluñda zerre-i ğaltān-1 ḥākisārānı
- 4 Var ey nesīm-i şabā bestegān-1 zūlfini gör
Göñülde anda velī var mı rest-gārānı
- 5 Terennümā-yı hoş elhān tab^c uñ ey Yārī
Zebān-bürīde ider lehçe-i hezārānı
- 6 Ḥaṭ-1 siyāh ile pürdür defātir-i a^c māl
İlāhī mağfīret eyle günāh-kārānı

754*

.. — — / .. — — / .. — — / .. — ²⁵⁰³

- 1 Görüp ol sübḥa-i lü'lü' gib'olan dendānı
Gözlerüm n'ola nişār etse dūr-i ğaltānı

* 752:164a.

* 753:164a-164b.

²⁵⁰¹ ḥalkā:ḥalkā

²⁵⁰² ḥaşmet:ḥaşmet

* 754:164a.

²⁵⁰³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 İrse seyyāre-i bahtum n'ola burc-ı şerefe
Bu gice sīneme çekdüm o meh-i tībānı
- 3 Nice teşbīh iderler leb ü la' l ü ruḥuḥā
Ḡonce-i nevresi üşkūfte-gül-i ḥandānı
- 4 Unudur fehm idemez aṣl-ı vücūd [u] ' ademi²⁵⁰⁴
' Aşḡ bir mertebeye vāşıl ider insānı²⁵⁰⁵
- 5 ' Aks-i āyīnede gūyā gül ü lāle görünür
Dāḡ-ı ḥūnīnūme baḡ sīneden aḡan ḡanı
- 6 ' Aşḡ ol mertebedür yā dil ider ' uşşāḡı²⁵⁰⁶
Pür ider gevher-i himmetle dil ü dāmānı
- 7 Sensin ey dūst iki ' ālemde dil-i nā-şāduñ
Hem dil ü dīdesi hem cānı vü hem cānānı
- 8 Mū-be-mū diḡḡat ider naḡş-ı ḡaḡuñda Yārī
Ḳıl ḡalemle anı resm itmededür müjḡanı

755*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ ²⁵⁰⁷

- 1 Beni mi' mār-ı dest-i himmetüñ ābād itmez mi
Yañi başdan dil-i vīrānumı bünyād itmez mi
- 2 Ser-i zūlfı gibi ayaḡına düşsem niyāz etsem
Beni ol ḡamze-i ḥūnī ne var āzād itmez mi
- 3 Niçün gülmez açılmaz söylemez ol ḡonce-fem baña
Dil-i maḡzūnumı luḡf-ı sūḡanla şād itmez mi
- 4 Me'āl-i ḡasf-ı genc-i zīr-i ḡāk-i māl-i Ḳārūnī
Seni ey Yārī-i āzāde-dil irşād itmez mi
- 5 Gülin ḡuşm ker itdüñ ḡonceyi lāl itdüñ ey bülbül
Seḡerlerde şeb ü rüz itdügüñ feryād itmez mi

756*

_ _ _ . / _ _ . _ _ . / . _ _ _ . / _ _ . _ _

- 1 La' lüñ eger ki etmese cān-baḡş-ı ' İsevī
Ḡamzeñ iderdi ' āleme ḡatl-i cihān-veri

²⁵⁰⁴ pest ü bülend-i felegi

²⁵⁰⁵ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

²⁵⁰⁶ insānı

* 755:164a.

²⁵⁰⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 756:164b.

- 2 Baḡ ʿ aks-i laʿ l-i nābına cām-ı şarābdan
Seyr it kenār-ı gülde olan ḡonce-i teri
- 3 H̄alvetde nūr görmek-ise ḡaşdı zāhidūñ
Germ-ābe içre görsün o h̄ūrşid-i enveri
- 4 Bulmaya b̄y-ı kākūlini şehriyār-ı Çin
Āgeşte etse ʿ anber-ile misk-i ezferi
- 5 Yārī o deñlü dilde alevlendi²⁵⁰⁸ nār-ı ʿ aşḡ
Pervān’iderdi bulsa eger kim semenderi

757*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 İdince leşker-i ḡam birbiriyle peygārı
Baña virildi o günde ser-i ʿ alem-dārı
- 2 Nice tekāver ider raḡş-ı ḡabʿ -ı şūḡum kim
H̄alīde-mīh-ı direng oldı pāy-ı reh-vārı
- 3 Nice tekāver-i maʿ nā idüp kümeyt ḡılam²⁵⁰⁹
Şikāf-ı pāy-ı sitem itdi h̄ār-āzārı²⁵¹⁰
- 4 Benem o gevher-i pāk-i girān-māye güher
Kesāda vardı velī raḡbet-i h̄arīdārı
- 5 Benem o tekye-zed-i zānū-yı taḡayyür kim
Baña ne h̄āb -ı şebāne ne şubḡ-ı bīdārı
- 6 Benem o mest-i ser-endāz-ı bāde-i ḡayret
Göz açdurur mı baña ḡayret-i²⁵¹¹ nigūn-sārı
- 7 Ġajende H̄aydar-ı Kerrār-ı rūzigārem līk
Baña ḡacālet²⁵¹² [ü] ye’s oldı nām-ı kerrārı
- 8 H̄umār-ı ḡayret-ile eyle mest ü ḡayrānum
Hemīşe eylemezin farḡ-ı mest ü hüşyārı
- 9 Ne dem ki ḡülşen-i āmāli bezm-gāh etsem
Gözüme şu’ le-i āteş olur gül ü nārı
- 10 Saña me’āl-i tīr-i ḡasf-ı māl-i Ḳārūnī
Nedür bu keşmekeş-i cāh u devlet ey Yārı

²⁵⁰⁸ alev:ʿ alev

* 757:164b.

²⁵⁰⁹ Mısraın üst kısmına “tekyeden” yazılmıştır.

²⁵¹⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁵¹¹ māye-i

²⁵¹² ḡacālet:ḡacālet

- 1 Etseñ nigâh-ı âyîne-i feyz-i hikmeti
Hep gösterür cemâl ü celâl-i haqîqati
- 2 Üstâd-ı kâr-hâne-i şûret-nümâ-yı dehr
Biñ naqş zâhir itmede ma' nâ-yı şûreti
- 3 Ekl-ile şürbi göz yaşı hûn-ı derûnidur
Ehl-i dilüñ nevâl-i simât-ı kanâ' ati
- 4 Ne şerm-i levm-i lâyem [ü] ne kayd-ı pend-i düst
Rüsvâ-yı ' aşk terk ider mi melâmeti
- 5 Müstağnî-i zeğârif-i dünyâ-yı dün olan
Dâmân-ı behye-düzına kor pây-ı ' uzleti
- 6 Halvet-güzîn-i vâşıl-ı esrâr-ı ' aşk olan
Cennet-serây-ı ' adn idinür genc-i vaḥdeti
- 7 Çarḥuñ bakılsa şu' be-i küdek-firîbine
Zıll-i hayâle beñzer o eşbâḥ-ı şûreti
- 8 Degmez soñında zillet-i şaff-ı ni' âline
Dehrüñ dü-rûze şadr-ı bihîn-câh-ı devleti
- 9 Dünyâda bir melek gibi cânâna vâşıl ol
Ammâ bıraḫma eldeki dâmân-ı ' işmeti
- 10 Vaḥdetde kayd-ı keşret ü kılllet girân olur
Çekme ne cem' -i keşreti ne kayd-ı kıllleti
- 11 Müstağnî-i zamâne olup merd-i ' âlem ol
Ur püşt-i saḫt-ı dehre hemân pây-ı himmeti
- 12 A' dâ da olsa rûy-ı keremle nüvâziş it
Gösterme Yârî bāt u burût-ı bürüdeti
- 13²⁵¹⁴
N'eydi bilinse n'eydügi sūz-ı ḫarâreti
- 14 Mecnûn yabânda ḫalmadı ' aşk oldı reh-nümâ
Ḳodı mecâzı tutdı ḫarîḫ-ı haqîqati

* 758:164b.

²⁵¹³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.²⁵¹⁴ Birinci mısra boş bırakılmıştır.

759*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Şarāb-ı ‘āşıkā hūn-ı derūnı yetmez mi
Piyāle-serdeki dāğ-ı cūnūnı yetmez mi
- 2 Ne zaḥmet ey felek āzār-ı ḥātır-ı zārı
Aña keş-ā-keş-i baḥt-ı zebūnı yetmez mi
- 3 Nice nihān ider ‘aşkın görünce cānānı
Delil-i ‘āşıkā şerm-i sūkūnı yetmez mi
- 4 ‘Aceb mi reng-i güle rağbet etmese ‘āşık
Başında raḥne-i seng-i cūnūnı yetmez mi
- 5 Ne ḥācet ‘āşıkā teşhīr-i ḳalb-i dildārı
Hemīşe sūz-ı derūn u birūnı yetmez mi
- 6 Nedür bu ḥayret-i sevdā-yı cāh ey Yārī
Zamānenūñ bize mekr ü füsūmı yetmez mi

760*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Müşerref itdi şeh-i gül bahār-ı nev-rūzı
Döşetdi ferş-i zümür-rūd nigār-ı nev-rūzı
- 2 Çemende jāleler ol deste deste incüdür
Bahār eyledi zīnet-nişār-ı nev-rūzı
- 3 Ḥased bu demde gedāyān-ı ḥāne-berdūşa
Ki sāye-bān ide her naḥl-i bār-ı nev-rūzı
- 4 Hevā-yı sūziş-i ‘aşkı gülūñ bu demlerde
Mü’eşşer eyledi āh-ı hezār-ı nev-rūzı
- 5 Bu demde biñ yaşamaz mı sebū-y-ile rindān
Ayaḳ ayaḳ ide geşt ü güzār-ı nev-rūzı
- 6 Ṭaraf ṭaraf ṭutar elde ḳadeḫlerin rindān
Ḥoşā ki böyle gerek lālezār-ı nev-rūzı
- 7 Hezār ḡonce-i ma‘ nā ḳopar ṭabī‘ atden
Ele alınca mey-i ḥoş-güvār-ı nev-rūzı
- 8 Bugün de gül gibi cāmı elüñde ṭut Yārī
Ki ola dest-ḥūş-ı tāc-dār-ı nev-rūzı

* 759:165a.

* 760:165a.

761*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Göñül ki her şeb ider vuşlat-ı hayāl ğanī
‘ Aceb şafā’ durur el-ḥaḫ dem-i vişāl ğanī
- 2 Ziyā’-yı nūr virür çeşme āfitāb gibi
Bağılsa bir nazār āyīne-i cemāl ğanī
- 3 O sīm-tensüz egerçi faḫīr-i nā-çāruz
Yine göñülde bir endişedür hayāl ğanī
- 4 Toyar mı hiç nigeḫ-ile gürisne-çeşm-i faḫīr
Çekilmeyince ser-i süfre-i nevāl ğanī
- 5 Olupdur āyīne-i şun’ -ı Ḥaḫ dil-i Yārī
Görinür anda meger pertev-i cemāl ğanī

762*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ ²⁵¹⁵

- 1 Bozdı yāḫut-ı femūñ naḫş-ı nigīn-i ḫātemi
Açdı reng-i la’ l-i sāfuñ şīşe-i cām-ı Cem’i
- 2 Tāb şaldı ruḫlaruñ āyīne-i İskender’e
Zinde kıldı Ḥızr-ı²⁵¹⁶ la’ lüñ teşne-kārān-ı ğamı
- 3 Açdı ḫālūñ kākülünde necm-i ‘ ālī-kevkebi
Çözdi zülfüñ ‘ uḫde-i sırr-ı nihān-ı mübhemi
- 4 Bulmadum ‘ aşḫuñ gibi ḫalvet-serāy-ı sīnede
Bir nedīm-i rāz-dān-ı nāz-perver maḫremi
- 5 Gelür ‘ ahd-i şevḫ-ı eyyām-ı cüvānı ḫāḫıra
Gördükçe faşl-ı eyyām-ı bahār-ı ‘ ālemi
- 6 Sükkerīn tiryākdür enfāsum ey Yārī benüm
Zehr-i zecr [ü] ḫahr-ı dehre pānzehrdür her demi
- 7 Ḥāmem ol ebr-i güher-pāş-ı ma’ ānīdür benüm
Çār-bāğ-ārā-yı nazmı tāze eyler şebnemi

* 761:165a-165b.

* 762:165a.

²⁵¹⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁵¹⁶ Ḥızr:Ḥızr

763*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ²⁵¹⁷

- 1 Üstād dikmemişdi daħı çarħ-ı aṭlası
Dil giymemişdi çār-libās-ı mülebbesi
- 2 Behrām nezāre etmedi naḡş-ı niğārına
Nu‘ mān ne naḡş eyledi ḡaşr-ı muḡarnesi
- 3 Güftāra gelse ‘ aḡl-ı muşavver ‘ iyān olur
Enfāsı zind’ider nice rūḡ-ı muḡaddesi
- 4 Ol ebruvān ki ḡavs-i ḡuzahdan nişān virür
Zāl-i zamān çeker o kemān-ı muḡavvesi
- 5 Yārī ḡavāss-ı bāşire-i ‘ aḡlı ḡıyredür
Nādān farḡ ider mi gül-i ḡonceden ḡası

764*

. ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ .

- 1 Şehīd-i ḡamze-i mestüñ dü dīdemde nümün oldu
Girībān-ı niḡāh-ı ḡayretüm gird-āb-ı ḡün oldu
- 2 O deñlü naḡme-i şehnāz-ı ḡamzeñ cāna kār itdi
Mesāmm-ı sīne mızrāb-ı elemle erḡanün oldu
- 3 Nedür bu feyz-i reng ü bŷy dīde-ḡün-ı eşkümde
Ki her bir ḡaşresi bezme şarāb-ı la‘ l-ḡün oldu
- 4 Ne ḡam geçmek ḡıyāmetde pŷl-i ḡavf-ı mecāzīden
Bize taḡḡīḡ-i tevfiḡ-ı ilāhī reh-nümün oldu
- 5 Süveydā-yı dili ‘ arz idemem ol şŷḡa ey Yārī
Meger kim maḡz-ı ‘ aḡlum pīne-i dāḡ-ı derŷn oldu

765*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ .

- 1 Virmez dile endīşe-i ŷmmīd tesellī
Nā-kām-ı cihāna vire mi ‘ id tesellī
- 2 Ol bŷlbŷl-i pŷr-nevḡa-i ḡŷlzār-ı firāḡam
Ṭab‘ um idemez naḡme-i nāhīd tesellī

* 763:165a.

²⁵¹⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 764:165b.

* 765:165b.

- 3 Ben mültemes-i şa' şa' a-ı nūr-ı Hudā'yam
Virmez dil-i tārīkūme hūrşīd tesellī
- 4 Ol rind-i ğanī-meşreb [ü]²⁵¹⁸ āzāde-nihādem
İtmez beni hīç devlet-i Cemşīd tesellī
- 5 Vā-beste-i āh-ı seher it kārūnı Yārī
Bulsun dir iseñ hātır-ı nevmīd tesellī

766*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

- 1 Tıyar neẓāre-i evvelde n'eyler i' lāmı
Lisān-ı ğaybdan alur o şūh ilhāmı²⁵¹⁹
- 2 O şāh-bāz kaçan murğ-ı dil şikār etse
Çapar tekellüm-i evvelde dilden ārāmı
- 3 Fiğāna başlasa dil gözlerüm olur giryān
Açar hevā-yı maḥabbet bahār-ı bādāmı
- 4 Miyān-ı nāfede bir kaçre hūndur güyā
Ḥayāl-i la' li süveydāda kılsa ārāmı
- 5 Siyāh kāse-i dūnāmı hāme resm idemez
Eger ki dūde iderseñ şeb-i siyeh-fāmı
- 7 Şu dil ki mest-i mey-i vaḥdet ola ḥall eyler
Rumūz-ı nükte-i esrār-ı 'ārif-i Cām'ı
- 8 Mey-i dü-sāle ile neşve-yāb olan 'ārif
Olur mı 'innine bir dem bu heft min bāmı
- 9 Şarāb-ı neşve-i 'aşk ādemi ider medhūş
Olursa ḥavşalada Bāyezīd-i Bistāmī
- 10 Meded o gevher-i maḫşūdı²⁵²⁰ elden aldurma
Düşürme dest-i benānuñda ḥātem-i cāmı
- 11 Çanā' at ehline bir tūşe besdür ey Yārī
İder mi sīr seni hīç le'īmūñ en'āmı

²⁵¹⁸ Ol müdmin-i ḥum-ḥāne-i

* 766:165b-166a.

²⁵¹⁹ Bilür rumūz-ı nihān-ı derūn-ı nā-kāmı

²⁵²⁰ o māye-i ārāmı

767*

.. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁵²¹

- 1 Sîne derdüñle dâğ-dâr oldı
Reşk-i şahrâ-yı lâlezâr oldı
- 2 Va' de-i vaşluñ ile dâğlarum
Bir iken dilde şad hezâr oldı
- 3 Fülk-i dil ƣaldı baħr-ı ğurbetde
Nice eyyâm u rûzigâr oldı
- 4 Ğam u sevdây u fikr-i zülfüñ ile
Dil-i âvâre bî-ƣarâr oldı
- 5 Görmeyelden seni gözüm nûrı
Ĥasretüñ baña ğam-küsâr oldı
- 6 Sûz-ı dil zâhir oldı âhumdan
Râz-ı pinhânım âşikâr oldı
- 7 Seni teşrif ider deyü Yârî
Nice gündür ki intizâr oldı

768*

. ___ ___ ___ / . ___ ___ ___ / . ___ ___ ___ / . ___ ___ ___²⁵²²

- 1 Çıƣ ey cân ƣarşu ol rûħ-ı revân-ı sıhhatüñ geldi
Bağ ey dîde tıyınca nice yıllık Ĥasretüñ geldi
- 2 Emîn [ü] râz-dân-ı nükte-i esrâr-ı pinhânüñ
Nedîm ü maħrem-i ĥalvet-serây-ı vaħdetüñ geldi
- 3 Yeter ĥamyâze çekdüñ ' ayş-ı nûş-â-nûşa âĝâz it
O sâķî-i neşâţ-efrûz-ı bezm-i ' işretüñ geldi
- 4 Yeter telĥ-âbe-nûş-ı pânzehr-i ƣahr-ı dehr olduñ
Yine ol derdlere dermân tabîb-i ĥikmetüñ geldi
- 5 Tecellî eyleyüp âyîne-i nûr-ı cemâlinden
Yine ol ' âlem-ârâ âfitâb-ı devletüñ geldi
- 6 Közüñ idinsin ey pervâne olduñ yanmaĝa ĥâzır
Yine ol şem' -i cem' -i meclis-i germiyyetüñ geldi

* 767:165b-166a.

²⁵²¹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 768:165b.

²⁵²² Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 7 Yine sa' du's-su' ud-1 kevkeb-i bahtum tulü' itdi
O mäh-1 'ālem-efrüz-1 sipihr-i ' izzetüñ geldi
- 8 Elinde nize belde tiğ serde tāk-1 sultānī
Çık istikbāle ol eşheb-süvār-1 şevketüñ geldi
- 9 Şikār etmiş ser-i minķāra almış bāz-1 maķşūdı
Hevā-yı lā-mekānından hümā-yı himmetüñ geldi
- 10 Yeter yatduñ hırām idüp gelür maħbūbuñ ey Yārī
Başuñ kaldur ' alem gibi o serv-i ķāmetüñ geldi

769*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Beni efkār-1 eyyām-1 vişālüñ derd-nāk itdi
Gel ey ārām-1 hātır hāsetüñ cānı helāk itdi
- 2 Cemālüñ seyr idem ' aqlum başumda var-iken cānā
Yetiş gel didemi dārū-yı hayret h'āb-nāk itdi
- 3 Yeter çekdüm belā-yı minnetin bu çeşm-i bīdāruñ
Meded gel cism-i zārum bār-1 ğayret derd-nāk itdi
- 4 Tıtışmaķda derūnum lāle-āsā dāğ-1 firķatden
Bu āteş sīnemi sendān-āsā şu' le-nāk itdi
- 5 Nice eyyām-idi jeng-āver olmışdı dil-i Yārī
Göñül āyīnesin bir şayķal-i cām-ile pāk itdi

770*

. __ . __ / .. ____ / . __ . __ / .. __

- 1 İşüm gücüm şiken-i zülfüñ içre āh oldı
Baña tecellī-i hüsnuñ şeb-i siyāh oldı
- 2 Tıyınca seyr idemem āfitāb-1 ruhsāruñ
Sevād-1 dīde meger düşmen-i nigāh oldı
- 3 Şeh-i memālik-i ' aşķam ki ceşş-i miħnetüme
Hemīşe nevbet-i ğam āh-1 şubħ-ğāh oldı
- 4 Cihānda hāşşiyet-i kehrübāya irmemişüm
Ne fāyide tıtalum cism ü ten giyāh oldı
- 5 Cevāhir-i süħan-1 nazm-1 ' ālem-efrüzam
Sürüş-1 ' arşa ser-i zīver-i külāh oldı

* 769:166a.

* 770:166a.

6 Girân-bahâ-yı dūr-i nazm-ı pāk ey Yārī
Zamānede adem-efrūz-ı seng-i rāh oldu

771*

— — . / . — — . / . — — . / . — — ²⁵²³

- 1 Yā Rab dilerin aşre degin olmaya fānī
Sīnemde gūher kāmı olan genc-i nihānī
- 2 Dībāce-i üsnūne ğubārī atı ile
Bir āşīye yazmış ki kenārında ma‘ ānī
- 3 Hāll eylemege mebhāř-i esrār-ı ledünnī
Yā Pūr-ı ‘ Arab ola ya pīr-i Hāraānī
- 4 Yazmıř atı mevzūn-ı alemiyyede evvel
Parmaklaruñ[un] vaşfını itdükde devānī
- 5 Her mūyına biñ nāfe-i Çīn eylemiř icād
Yazduda atūñ resmini diat ile Mānī
- 6 Pīrāne serāy Yārī ıardı seni başdan
Bu şev-ı hevā vü heves-i ‘ aş-ı cüvānī

772*

. — . — / . . — — / . — . — / . . — ²⁵²⁴

- 1 Bilūr ne zev-ı nihān bula cān-ı mesrūrī ²⁵²⁵
İçen řarāb-ı Ene’l-Hā’da cām-ı Manřūr’ı
- 2 Sifāl-i bezmine almaz o rind-i müstağnī
Hezār taht-ı ²⁵²⁶ Ferīdūn u tāc-ı Fağfūr’ı
- 3 Cemāl-i kevkeb-i sa‘ du’s-su‘ ūd-ı ibālī
Görürdüñ olmasa dīdeñde ‘ illet-i kūrī
- 4 Derūnın āteř-i cismin řikāf iden añlar
Derūn-ı sīne-i pūr-dāğ-ı nāy u řanbūrı
- 5 Dil-i elem-zede amyāze-dār-ı bezm-i niyāz
O řah-ı üsn ise sermest-i cām-ı mağrūrī
- 6 O deñlü ‘āb -ı taayyürde dīde-i Yārī
Ne mümkün eyleye bīdār nefa-i řūrı

* 771:166a.

²⁵²³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 772:166a.

²⁵²⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁵²⁵ mestūrı

²⁵²⁶ taht:taht

773*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Hümā-veş ‘aşk beni zār u lā-mekān itdi
Hemīşe tūşe vü zādum bir üstüḥ-ān itdi
- 2 Nice nihān ideyin rāz-ı ‘aşkuñı cānā
Sirışk ü nāle beni ḥalkā dāsītān itdi
- 3 Ne deñlü tīr-i cefā geçse olmam āzürde
Zamāne ḳaddimi dest-i gama kemān itdi
- 4 Zamāne dūstları dūd-ı āhımız görse
Şanurlar ‘āşık-ı bīçāre-i duḥān itdi
- 5 Şalā’ verür ser-i kūyuñda olan ‘uşşāḳa
Serini Yārī-i dil-ḥaste²⁵²⁷ şavlecān itdi

774*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ ²⁵²⁸

- 1 Bir zamān esrār-ı ‘aşkuñ sīnede pinhān idi
Gizli bir genc idi ammā ḥānesi vīrān idi
- 2 Yoğ-idi ‘ālemde hīç dermān u derdüñ şöḥreti
Derd-i ‘aşkuñ nice demler derdüme dermān idi
- 3 Yanmamışdı māh-ı tābānuñ çerāğ-ı rūşeni
Dil şebistān-ı gamuñda şem‘ -veş sūzān idi
- 4 Daḫı bünyād olmadan dārü’ş-şifā-yı kāyināt
Pister-i miḥnetde dil derdüñ ile nālān idi
- 5 Olmamışdı dūş-ārā-yı ta‘ alluḳ ḥaşre dek
Dil Mesīḥā-yı mücerred gibi bī-sāmān idi
- 6 Ey meh-i Ken‘ ān gel Yārī-i ḥasret-dīde ki
Nice demlerdür esīr-i külbe-i aḫzān idi

775*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ²⁵²⁹

- 1 Çemende midḫat-i la‘ l-i leb nigār oldı
Ḳızardı ḡonce-i nev-reste şerm-sār oldı

* 773:166b-167a.

²⁵²⁷ dil-ḥaste:dil-ḥaste

* 774:166b.

²⁵²⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 775:166b.

²⁵²⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Şadef ki eyledi dürr-i yetîmi perverde
O terbiyet ile lü'lü-yi şâhvâr oldı
- 3 Mürebbî-i edeb-âmûzîdür derûn-ı şadef
Ferîd-i zât-ile şâhâne gûş-vâr oldı
- 4 Hümâ-yı dilüñe serâsimâne konmaz iken
Şikenc-i turre-i pîçânuña şikâr oldı
- 5 Her elde câm-ı şarâb-ı maḥabbet ey Yârî
Fezâ-yı meclisimiz reşk-i lâlezâr oldı

776*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Sipihre çıķ yûri ey nâle bul Mesîhâ'yı
Marîz-i 'aşķa su'âl it nedür müdâvâyı
- 2 Şikeste itdi melâmetle şadme-i devrân
Derûn-ı şîşe-i nâmûs-ı nâ-şekîbâyı
- 3 Sipihr bûy-ı gül[i] âfitâba virmez idi²⁵³⁰
Alaydı nûkhet-i hûn-ı dil-i süveydâyı
- 4 Ğubâr-ı ğam yine konmaya pây-ı dâmenüme
Ḥarâb etse ḥavâdiş esâş-ı dünyâyı
- 5 Göñül ki gülbün-i maḫşûdını recâ' iderek
Pür itdi ḥâr-ı cefâ dâmen-i temennâyı
- 6 Degül gözümnden aķan seyl-i eşķ ey Yârî
Pür itdi ḥâlet-i tûfan mevc-i deryâyı

777*

_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

- 1 Ne tâc-ı la' l-gûmı ne zerrîn kabâyı giy
Dervîş-meşreb ol da muraḫķa' 'abâyı giy
- 2 Dîbâyı ferş-i mey-gede kııl rind-i 'aşķ iseñ
Peşmîne-düz hırķa-i²⁵³¹ şad-pâre-sâyı giy
- 3 Minnet-keş-i 'atiyye-i dü-nân olmadan
Ḳâdir iseñ zamânedede bir bûriyâyı giy

* 776:167a.

²⁵³⁰ virmezdi

* 777:167a.

²⁵³¹ hırķa:hırķa

4 Vaḥdet-niṣ̄in-i genc-i ğinā-yı kanā‘ at ol
Başuña ḳubbe-i felek-i tengnāyı giy

5 Yārī yeter kerāhet-i dāmān-ı ibtilā‘
Egnüñe delḳ-ı cāme-i şerm ü ḫayāyı giy

778*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

1 Gözüm yaşı n’ola sīr-āb iderse dünyāyı
Arar yaşın dökerek ol nihāl-i tūbāyı

2 Tutar mı gözlerümi perde-i sübül bilsem
Görür miyüm ‘aceb ol mihr-i ‘ālem-ārāyı

3 Aḳar mı dīdede her dem sirişk dem-ber-dem
Virür mi ḫālet-i tūfān mevc-i deryāyı

4 Felek ayırdı beni hem-dem-i ḳarīnümünden
Kimüñle egleyeyüm cān-ı nā-şekībāyı

5 Ḫalāş olur mı ‘aceb dāmen ü girībānum
Ḳalur mı şaḫne-i²⁵³² dehrüñ elinde rüsvāyı

6 Benem o mest-i şarāb-ı melāmet ey Yārī
Neşāt-ı ‘aḳlumı aldı cünün-ı sevdāyı

779*

_ _ . _ / . _ _ / _ _ . _ / . _ _²⁵³³

1 Ol ḳand-i leb o rindān lüknetden āb şaçdı
Bir ḫoḳḳadan diziyle dürr-i ḫoş-āb şaçdı

2 Ey naḫl-i gülbün-i nāz gülzāra sen gelince
Bī-hüş oldu güller şebnem gül-āb şaçdı

3 Cāmı düşürdi elden mestāne bezm-i meyde
Güyā ki bir avuçla la‘ l-i müzāb şaçdı

4 Gülşende kāse-i gül şebnemler itdi īşār
Cām-ı şarāb güyā bir bir ḫabāb şaçdı

5 Ağyār o şāh-ı ‘ālem gelmedi deyü Yārī
Başına hayretinden ḫaylī türāb şaçdı

* 778:167a-167b.

²⁵³² şaḫne:şaḫne

* 779:167a-166b.

²⁵³³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

780*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁵³⁴

- 1 ‘ Aşk bir mertebeye vâsıl ider insânı
Unudur pest ü bülend-i güzër-i devrânı
- 2 Ey hoş ol sâkî-i kıdsî nefes-i bâkî kim
Bezm-i vahdetde şuna saña mey-i rûhânî
- 3 Añma hîç ğuşşa-i imrûz u ğam-ı ferdâyı
Hoş gör ey dil dem-i ‘ işretle geçen ezmânı
- 4 Olmak isterseñ eger pâdişeh-i sündüs-püş
Delğ-ı peşmiñ ile setr eyle ten-i ‘ uryânı
- 5 ‘ Aşk ol mertebe ‘ aql u dili bî-hüş eyler
Selb ider hestî-i âb-dân-ı vücûd-ı cânı
- 6 Gâh temkîn ile pür-havşala ol deryâ-veş
Gâh bir kaçre olup nüş idegör ‘ ummânı
- 7 Nüş-dârû-yı şifa-ğâne-i ğaşıyyet-i ‘ aşk
Başka pür-neşve-i cāvîd ider insânı
- 8 Şıgamaz havşalaña lehçe-i ‘ aşk ey Yârî
Kaçre nüş eyleyebilsün mi yem-i ummânı

781*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 O deñlü tîz-revdür nâvek-i dil-düz-ı müjğânı
Geçer câna bulaşmaz kana zağm-ı nûk-i peykânı
- 2 N’ola geh pîç pîç [ü] geh perîşân târ-ı müy olsa
Hezârân dil perîşân eyledi zülf-i perîşânı
- 3 İder ħ̃âb-ı teğâfûl ben niyâz itdükçe mestâne
Niğeh meclisde mu‘ tâd şekker-i ħ̃âb-ı ğazâlânı
- 4 Cihânda görmedüm bir böyle tıfl-ı şûğ-ı hercâyî
Açılmaz ğonce-i la‘ li görilmez verd-i ğandânı
- 5 Nedür bu câzibe âyîne-i ğüsniinde ol mâhuñ
Olur evvel bağışda her gören meftûn [u] ğayrânı
- 6 Nice ħ̃âba varur şeb-zinde-dâr-ı derd-i hicrânûñ
Aña tâ ğaşre dek göz açdurur mı çeşm-i giryânı²⁵³⁵

* 780:167a.

²⁵³⁴ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 781:167b.

- 7 ‘ Aceb mi çeşm-i bedden ğonce etse kendini pinhān
Ki pürdür ceyb ü dāmānı hezārān la‘ l-i rümmānı²⁵³⁶
- 8 Ne şebde māha ne rüz āfitāba baqmazın Yārī
Şeb ü rüz āfitāb u meh yeter ruhsār u pīşānı
- 9 Etek belde girībān elde görse mest-i cānānı
Çeküp bir etse ‘ āşıq n’ola dāmān-ı girībānı

782*

— . — / — . — / — . — / — . —

- 1 ‘ Aşq Leylā’nuñ ser-i zülfin girih-gİR eyledi
Boynına bī-çāre Qays’uñ anı zencİR eyledi
- 2 Kilk-i naqqāş-ı ezel bu kār-gāh-ı kevnde
‘ Aşq u hüsni Qays [u] Leylā’ya taşvİR eyledi
- 3 Göñlümi alduñ ele hem müjde-i vaşl eyledüñ
Dest-i luţfuñ bir ħarāb ābādı ta‘ mİR eyledi
- 4 Ne sirişk-i dīdene sūz-ı derün te‘ şİR ider
Qanqı ‘ āşıqdur dil-i ma‘ şūqı teşhİR eyledi
- 5 N’ola Yārī olsa dāyim neşve-dār-ı feyz-i cām
Cām-ı nazmın ‘ ārif-i Cāmī’ye tanzİR eyledi

783*

— . — / — . — / — . — / — . —

- 1 Esrārımı dil cān gibi sīnemde mihmān eyledi
Güyā ki bir gencīneyi cevherle pinhān eyledi
- 2 Her bir gülüñ destinde cām bülbülse mest [ü] şād-kām
Ol ğonce-i la‘ līn-fām çāk-i girībān eyledi
- 3 Her lāleye başş eyledi bir şem‘ dān [u] bir çerāğ
Şāh-ı serİR-efrüz-ı gül bu şeb çerāğān eyledi
- 4 Dūd-ı nesīm-i ‘ anberİN tutdı dimāğ-ı gülşeni
Her būy-ı dāğ-ı lālezār micmer-fürüzān eyledi
- 5 Bir derddür sevdā-yı ‘ aşq Yārī devā’ etmez qabūl
Elbette derd-endūz olur her kim ki dermān eyledi

²⁵³⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁵³⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 782:167b.

* 783:167b-168a.

784*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁵³⁷

- 1 Döndürür çarha-i dölâb gibi insânı
Felegün vaz' -1 perîşanı gibi devrânı
- 2 Budur âyîn-i cüvân-merdî-i ehl-i taḥkîk
Dûst senden göre cûd u ni' am u iḥsânı
- 3 Yine dâmen-keş olur bed-güherân bezmünden
Pür iderseñ dür ü gevher-(i)le eger dâmânı
- 4 Baḳsa düzdîde niḡehle yüzine ' aşık-ı zâr
Gâh medhûşı olur gâh olur ḡayrânı
- 5 Bilsem ey çarḡ-ı siyeh kâse-i bî-gâne-nüvâz
Ḳanḡı gün sîr-i na' im itdün ' aceb miḡmânı
- 6 Her gören sübḡa-i mercân şanur ey Yârî
Ḳatre ḡatre dökilen dîde-i ḡün-efşânı

785*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Rind odur çekmeye ḡayd-ı heves-i dünyâyı
Göstere dehre küleh-küşe-i istiḡnâyı
- 2 Rinde meyḡâmede bir sâḡar-ı leb-rîz yeter
N'eylesün tâc-ı zer ü bâr-geh-i Dârâ'yı
- 3 Ḳased ol rind-i sebük-rûḡa bu demde dâyim
Gül gibi elde tuta câm-ı mey-i ḡamrâyı
- 4 İtdi sâḡarların ârâste-i rindân-ı çemen
Şanmañuz zînet iden lâle ola şaḡrâyı
- 5 Seyr idün ḡaşşiyet-i feyz-i bahâr-ı nev-rûz
Zînet-efzâ-yı sürür itdi yine dünyâyı
- 6 Ne ḡadar laḡlaḡa-i bād-ı bahârı esse
Virmeye ' âleme bu revnaḡ-ı ḡam-fersâyı
- 7 Götür ol câm-ı ziyâ'-baḡşı meded ey sâḡî
Şubḡ-ı nev-rûz ide fikr-i şeb-i sevdâyı
- 8 Dem bu demdür ide gör ' ayş u neşâḡ ey Yârî
Naḡd-ı vaḡt ol ne belâ' çekme ḡam-ı ferdâyı

* 784:167b.

²⁵³⁷ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 785:168a.

786*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Ruḥuñ ki gördi dil-i zerre-tâb mest oldu
Ne zerre belki dil-i âfitâb mest oldu
- 2 Şaçıldı cür^c a-ı cām-ı mahabbetüñ dehre
O neşve ile dil-i şeyh ü şâb mest oldu
- 3 Añıldı lezzet-i keyfiyyet-i leb-i la^c lüñ
Elümde gül gibi cām-ı şarâb mest oldu
- 4 Nevâ-yı nâlem o deñlü neşât-sâz oldu
Elinde muṭrib-i bezmüñ rebâb mest oldu
- 5 Ḥumâr-ı derd-ile ḥamyâze iken Yârî
Ḥayâl-i şevk-ı lebüñle ḥarâb [u] mest oldu

787*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²⁵³⁸

- 1 Beni bir şeb şebistânuña da^c vet kılsañ olmaz mı
Benümle şubḥ olunca zevk-ı şoḥbet kılsañ olmaz mı
- 2 Ele sen sāgar alsañ ben de dâğ-ı sînemi açsam
Gül-ile lâle ile bezmi zînet kılsañ olmaz mı
- 3 Giribân-çâk olup gülseñ açılsañ meclis-i meyde
Ruḥuñ gül-ğonce-veş gül-berg-i ḥumret kılsañ olmaz mı
- 4 Sen olsañ bir ben olsam cām şunsa dâyimâ sâķî
Ḥarîm-i meclisi gülzâr-ı^c işret kılsañ olmaz mı
- 5 Ele cām-ı mey alsañ gül gül olsa reng-i ruḥsârüñ
Lebüñ gül-berg-i gülzâr-ı leṭâfet kılsañ olmaz mı
- 6 Elüñ çek kaşr-ı eyvân-ı zer-ender-zerden ey Yârî
Senüñ ârâm-gâhuñ genc-i vaḥdet kılsañ olmaz mı

788*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __²⁵³⁹

- 1 Yem-i tevekküle şal keştî-i şekîbâyı
Tevekkülüñ saña bir kaṭre ide deryâyı

* 786:168a.

* 787:168a-167b.

²⁵³⁸ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

* 788:168a.

²⁵³⁹ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 O nāzenīn güle²⁵⁴⁰ hār-zārı pister ider
Ne bī-terahḥum olur rūzigār-ı hercāyī
- 3 Aña ne ḥande-i rindān nümā-yı ʿibret ider
O beḥyelerle²⁵⁴¹ gören ḥırka-ı²⁵⁴² Mesīhā’yı
- 4 Ḥurūş eyledi cisminde ḳanı Mecnūn’uñ
İşitdi derd-i ser-i ḥūn-ı faşd-ı Leylā’yı
- 5 Göñül nedīmi olur ḥūn-ı dil mey-i nābı
O rind-i ʿārif ider zevḳ-ı bezm-i tenhāyī
- 6 Dil-i nizāra ne var şunsa şerbet-i laʿlin
Ṭabīb odur ki ide ḥasteye²⁵⁴³ müdāvāyı
- 7 Şaḳın düşürmeye gör fikr-i zūlfine ʿaḳluñ
Çıkar derūndan o fikr-i cūnūn-ı sevdāyı
- 8 Çıkar o dāne-i mercān gibi maʿādından
Ḥayāl-i laʿli mekān eylese süveydāyı
- 9 Zamāne ḥalkı uçururdu āşiyānından
Bulaydıları ḥuzūrında gökde ʿanḳāyı
- 10 Hezār şerm-ile sürerdi ʿaczi ey Yārī
Niḳāb ḳıl yüzüñe dāmen-i temennāyı
- 11 Kül etmeseydi vücūdını ārzū-yı cemāl
Yaḳardı sūz-ı derūn-ı Kelīm dünyāyı

789*

— . / . — . / . — . / . —

- 1 Bir görmedüğüm firḳat-i ālām mı ḳaldı
Bir çekmedüğüm miḥnet-i eyyām mı ḳaldı
- 2 Bir bezm-i fenāʿ var mı nedīm olmayam aña
Bir zehr-ile nūş etmedüğüm cām mı ḳaldı
- 3 Olsam n’ola ben bādiye hümā-yı melāmet
ʿAşḳuñla dil ü cānda ārām mı ḳaldı
- 4 ʿAnḳā-yı şikār-āver iken Ḳāf-ı hünerde
Bir düşmedüğüm murḡ-şıfat dām mı ḳaldı

²⁵⁴⁰ Gül-i semen-bedene

²⁵⁴¹ beḥye:peḥye

²⁵⁴² ḥırka:ḥırka

²⁵⁴³ ḥaste:ḥaste

* 789:168b.

- 5 Her birisi senden umar envâ^ç -1 hedâyâ
Eşrâf-1 kavî-mâyede en^ç âm mı ıaldı
- 6 Yârî göresin bir gün ola luğf-1 Hudâyı
Mağdûr olan şanma ki nâ-kâm mı ıaldı

790*

ÂMEDEN MEHMED AĞA EZ-CÂNİB-İ DİYÂR-I MIŞR BE-
VAŦAN-I HOD

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Ten-i fesürde-i dünyâya tâze cân geldi
Meger ki şehrine ağa-yı kâm-rân geldi
- 2 Hürûc-1²⁵⁴⁴ leşker-i Ye'cûc-i fitne sedd oldu
Gelibolı'ya ol İskender-i zamân geldi
- 3 Hârâbe Kâhire-i Mışrı eyleyüp ma^ç mûr
Bu 'âleme yine bir genc-i şâygân geldi
- 4 Fezâ-yı 'âlemi tayy eyleyüp merâtib ile
O şehsüvâr-1 cihân muğlaqu'l-^ç inân geldi
- 5 Qarîn-i devlet-i iqbâl olup bi-ğamdillâh
Huşul-1 mağşud-1 'izzetle kâm-rân geldi
- 6 Elinde şukka-i râyât-1 baht-1 firûzı
O server-i 'alem-efrûz-1 'izz ü şân geldi
- 7 O ser-firâz-1 yegâne o fârisü'l-ğaylûñ
Qatâr-1 râhile-bendânı şaf-keşân geldi
- 8 Yegâne mekremet-ârâ-yı şadr-1 devlet kim
Şükûh-1 şevket-i baht-ile kâm-rân geldi
- 9 Hâyât-bağş olup neşr-i feyz-i enfâsı
Diyâr-1 Mışr'dan ol 'İsâ-i zamân geldi
- 10 Hâkîm-i ma^ç deleti Mışr'ı itdi şıhhat-yâb
Yine diyârına mesrûr u şadumân geldi
- 11 O Hızr²⁵⁴⁵ mağdem-i âb-1 hayât-1 aħbâba
Revân-bağş olup zinde-i revân geldi
- 12 Tefâhür eyledi Ümmü'l-Qurâ kudümü ile
Aña bunuñ gibi bir merd-i kâr-dân geldi

* 790:168b-169a.

²⁵⁴⁴ Hürûc:Hürûc

²⁵⁴⁵ Hızr:Hızr

- 13 O deñlü müjde-i teşrîfi şād-kām itdi
 ulūba zinde-i cāvīd-i bī-kerān geldi
- 14 Nice zamān-idi bī-tāb idi dil-i abāb
 Bu demde her birine şat ü tūvān geldi
- 15 Esīr-i pister-i hicrān idi dil-i bīmār
 Hūdā'ya amd eer-i  omr-i cāvīdān geldi
- 16 Hevā-yı zūlmet-i am gitdi dilden ey Yārī
 Yine o em -i eb-efrūz-ı hānedān geldi

791*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Mur-ı dil o gīsū-yı am-ender-ama dūdı
 Mabūs-ı afesdūr ki am-ender-ama dūdı
- 2 *Ez-bād-ı hevā āmed ü ber-bād-ı hevā ref*²⁵⁴⁶
 Mamūnı ile bād-ı abā ebneme dūdı
- 3 Dūıne eb ol sūkker-i la l-i lebi öpdüm
 Nevbet bu gice bezmde cām-ı Cem'e dūdı
- 4 Ol hāl-i siyeh urma avāf etmede la lin
 Gūyā ki Hābe dilberidūr zemzeme dūdı
- 5 Bī-āb gözi cismi pūr-āte dil-i Yārī
 Bir mineti ok rāatı yo āleme dūdı

792*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Hūdā'ya amd yine fal-ı nev-bahār oldu
 emen dōetdi bisāını sebze-zār oldu
- 2 Hevā-yı feyz-i ebir anı eyledi sīr-āb
 Nihāl-i nevber-i ümmīd mīve-dār oldu
- 3 Zemīn fer-i zümür-rūd dōetdi mademine
 Yeil  imāme ile once āikār oldu
- 4 Aıldı once vū gūller kemālını buldı
 Zavallu būlbūl-i bī-āre bī-arār oldu
- 5 Dehān-ı oa-i sīmīnini aup ebnem
 Ser-i  arāyis-i ezhāra dūr-niār oldu

* 791:169a.

²⁵⁴⁶ Haydan gelen huya gider.

* 792:169a.

6 Açıldı gül gibi sînemde dâğlar Yârî
Fezâ-yı vâdî-i gülzâr [u] lâlezâr oldu

793*

. . . . / / /

- 1 ‘Aşk âyîne-i tab‘ umda açar envârı
Şevk gencîne-i sînemde bulur esrârı
- 2 Ğam derûnumdan alur hayret-i hâmuşânı
Kâm bahtumda bulur devlet-i nâ-hem-vârı
- 3 Lâle-veş dâğlarum fark-ı serümde seyr it
Şanki zeyn eylemişüm güller ile destârı
- 4 Ğonce-i lâle gibi dâğuñı pinhân eyle
Kimseye açma derûnuñda olan esrârı
- 5 Şûret-i Kays’da ma‘ nâ-yı mecâzî olamaz
Râstdur fenn-i haķıķatde olan güftârı
- 6 Hızır-ı²⁵⁴⁷ tevfiķ refiķ-ı reh-i âmâli olur
Luţf-ı Bârî dil-i Yârî’ye iderse yârı

794*

. . . . / / /

- 1 Hızır-suñ²⁵⁴⁸ hem nedîm-i soĥbetüñ Rûhu’l-Emîn oldu
Mesîhâsuñ ĥarîm-i rif’ atüñ çarĥ-ı berîn oldu
- 2 Lebüñ ol la‘ l-i ĥâtemdür dehen gird-i nigînidür
Şadefden ĥâşıl olan dişlerüñ dürr-i şemîn oldu
- 3 Şaçüñ bir kıl kalemde şûret-i Mânî’yi resm eyler
Ĥaţuñ ol mü-şikâf-ı nükte-i *ĥablü’l-metîn*²⁵⁴⁹ oldu
- 4 Gelüp nâfeyle zülfüñ bâğa taldı nükhet-i ‘anber
Nesîm-i sünbülîstân ‘ıtr-sâ-yı şehr-i Çîn oldu
- 5 Kaşuñ ser-maţla‘ -ı tezhîb-i dîvân-ı hilâlîdür
Cebîn-i ĥâl-dârüñ ol meh-i encüm qarîn oldu
- 6 Tıtuşdı âşiyân-ı bülbül endâm-ile anuñçün
Şerâr-ı ĝonce dâyim aĥker-endâz-ı zemîn oldu

* 793:169a-169b.

²⁵⁴⁷ Hızır:Hızır

* 794:169b.

²⁵⁴⁸ Hızır:Hızır

²⁵⁴⁹ ĥablü’l-metîn: sağlam ip. Kur’ân-ı Kerîm’de ; وَعَاتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا “Hep birlikte Allah’ın ipine (İslam’a) sınımsız yapışın; parçalanmayın.” (Âl-i İmrân 3/103) buyurulmaktadır. Âyette “habl” kelimesi “hablullâh” şeklinde geçmektedir. (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C.I, s.475)

- 7 Nice āzāde-serdür genc-i vaḥdetde ol Yārī
Ser ü pāyı çeküp dāmānına ‘uzlet-niṣīn oldı

795*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 Göz göz n’ola dāğ olsa ser ü sīne-i Yārī
Ser-tā-be-ḳadem dīde olur görmege yārı
- 2 Ol mertebe itdi mey-i ‘aşḳuñ beni medhūṣ
Teṣḥīṣ idemem tār-ı ṣeb ü ṣubḥ-ı nehārı
- 3 Ḳurtılmaya tā cezr ü med [ü] ḥavf u recādan
‘Āṣıḳ bulımaz lücce-i maḳṣūda kenārı
- 4 Ḥall oldı hemān ‘uḳde-i ser-riṣte-i maḳṣūd
Mecnūn göricek nāḳa-i Leylā’da mehārı
- 5 Ol tıfl-ı nev-āyīn yine iḳrārına tırmaz
Bir anda eger eyler iseñ ḳavl ü ḳarārı
- 6 Biñ dīdesi olsa yine dīdāruña tıymaz
Başdan başa dāğ olsa eger sīne-i Yārī

796*

.. — — / .. — — / .. — — / .. — —

- 1 Olalı mu‘cize-pīrā-yı lebüñ güyāyī
Eyledi zinde-nefes²⁵⁵⁰ ‘İsā-i rūḥ-efzāyı
- 2 Oldı güftār-ı lebüñ āb-ı ḥayāta vāṣıl
Ḥızır²⁵⁵¹ iderken zulumāt içre cihān-peymāyı
- 3 Çeşmüñ ol mertebe efsūnına ṣüret virmiş
Keşf ider cevher-i āyīnedeki ma‘ nāyı
- 4 Nigeh-i lezzet-i dīdāruña tıymaz ‘uṣṣāḳ
Āferīn-ḥ‘ān-ı füsün it leb-i ṣekker-ḥāyı
- 5 Ḳaṭre-i eṣküm aḳup inse mesāmmāt-ı dile
Ḥalecān²⁵⁵²-āver ider mevc-i dil-i deryāyı
- 6 Nükte-i rāz-ı dehānuñ aña ilhām olsa
Cevher-i ferd ‘ıyān eyler-ıdi esmāyı²⁵⁵³

* 795:169b.

* 796:170a.

²⁵⁵⁰ dem

²⁵⁵¹ Ḥızır:Ḥızır

²⁵⁵² Ḥalecān:Ḥalecān

²⁵⁵³ aḥfāyı

- 7 Dāğlar sīnede yer yer alev²⁵⁵⁴-efşān oldu
Lāle-veş itdi çerāgān dil-i şeydāyı
- 8 Bend-i zencīr-i cūnūn itdi hevā-yı zūlfī
Nice def eyleyeyin dilde olan sevdāyı
- 9 Böyle bir şūha gönül virmek ‘aceb müşkil imiş
Ġamzesi bulsa şehīd eyler-idi dünyāyı
- 10 Nice ümmīd-i vefā’ eylesin ey Yārī
Yā kime itdi haqīkat felek-i hercāyı
- 11 Fikr-i zūlf-i siyehūñ h̄vāb kıomaz dīdemde
Gice mi kııldı o endīşe şeb-i yeldāyı

797*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Ebrūlaruñ ki vesme-i nāmūsı bağladı
Güyā ki zīb-i şeh-per-i fāvusı bağladı
- 2 Aşnāmuñ añla kār-ı uşūlin ne bestedür
Naqş-ı Şamed’de nağme-i nāqūsı bağladı
- 3 Bend itdi kākülūñ dili zār u za’if iken
Bir dil-şikeste beste-i maħbūsı bağladı
- 4 Ağyār-ı rū-siyāha nigāh etmeyem deyü
Çekdi yüzine bürka’-ı nāmūsı bağladı
- 5 Rindānı gör ki rişte-i efsūn-ile hele
Ṭa’ n-ı zebān-ı zāhid-i sālūsı bağladı
- 6 Yārī husūf-ı māh degül āsumānda
Keşti-i çarħ bu gice fānūsı bağladı

798*

. — . — / . . — — / . — . — / . . —

- 1 Terāne-senc-i fiğān eyleme dil-i zārı
Esirge pādīşehūm zār olan dil-efgārı
- 2 ‘Aceb mi meh gibi pür-nūr olursa gülleri hep
Şu’ ā’-ı mihr-i ruħuñ şaldı bāğa envārı
- 3 Yanardı nār-ı Ene’l-Ḥağ’la sīne-i Mañşūr
Şerār-ı naħl-i tecellīden etseler dārı

²⁵⁵⁴ alev:‘alev

* 797:170a.

* 798:170a-170b.

- 4 O şāh-ı mest-i şeker-ḥ̣āb-ı taḥt-gāh-ı²⁵⁵⁵ ğurūr
Ben ise şeb-be-seḥer girye-çeşm-i bīdārı
- 5 Nihān olaydı şafaḳda ğazāle-i ḥūrşīd
İderdi nāfe-i ‘ anber şeb-i siyeh-kārı
- 6 Hezār Yūsuf’ı bey‘ itdi bir kelābe ile
Bu kār-gāh-ı fenānuñ olan ḥarīdārı
- 7 Atar metā‘ -ı ḥayātuñı keştī-i tenden
Bu lücce-gāh-ı ḳazānuñ re‘is-i ğaddārı
- 8 Bir āsitāne ḳo līkin seni ider merdūd
Sitem-ger-i feleğüñ ḥ̣āce²⁵⁵⁶-tāş-ı simsārı
- 9 Hezār mertebe taḥsīn iderdi ey Yārī
Göre ydi Ṭālīb [ü] ‘ Örfi bu şı‘ r-i pūr-kārı²⁵⁵⁷
- 10 İder mi ḥ̣āhiş-i vaşluñda vaz‘ -ı küstāḥı
Bürīde etse n’ola dil zebān-ı zinhārı
- 11 Metā‘ -ı vaşlına ol şāh-ı kişver-i ḥüsnüñ
Nuḳūd u teng-i²⁵⁵⁸ sirişk-ile ol ḥarīdārı

799*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Ne ‘ İsa gibi bir sözünle eflāke şu‘ ūd itdi
Göre Manşūr’ı bir rişteyle işbāt-ı vücūd itdi
- 2 Dime Manşūr’ı maḥrūm oldu envār-ı tecellīden
Aña nūr-ı Ene’l-Ḥaḳ dārda keşf-i şühūd itdi
- 3 Gören ḥālūñi menkūşuñda zülfüñden ‘ ıyān olmuş
Şanurlar iḳtirān-ı kevkeb-i sa‘ dü’s-su‘ ūd itdi
- 4 Şeh-i gül meclisinde şeh-perini ḳıldı mūsīḳār
Nevādan bülbül-i ğüyende āheng-i sūrūd itdi
- 5 Nice ḳılsun naḳar Mecnūn cemāl-i ḥüsn-i Leylā’ya
Kemāl-i ‘ aḳl aña ṭavr-ı maḥabbetde şühūd itdi
- 6 Ḥarīdār-ı metā‘ -ı kām-rānī olan ey Yārī
Bileydüm kār-gāh-ı dehr-i fāñide ne sūd itdi

²⁵⁵⁵ taḥt:taḥt

²⁵⁵⁶ ḥ̣āce:ḥ̣āce

²⁵⁵⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁵⁵⁸ Beytin der-kenarında “teng; yük ma‘ nāsınadır” yazılı bir izāh kaydı yer almaktadır.

* 799:170b.

800*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Bezimde gül gibi meyden kızardı ruhsarı
Açıldı bağda gūyā bahār gül-nārı
- 2 Kızardı yer yer öpince lebin leṭāfetden
Ne nāzūk olur o şūḥuñ leb-i şeker-bārı
- 3 Firāk-ı gülşen-i aṣlīdür ‘ andelībe sebep
Añar fiğān iderek āşiyān-ı gülzārı
- 4 Şaçardı meclise gūyā bahār-ı şeftālū
‘ Araḫ-feşān-ı ḥicāb olsa reng-i ruhsarı
- 5 Derūn-ı ḥasteye²⁵⁵⁹ çāre şarāb-ı la‘ lūndür
Gül-i şarāb-ile olur olursa tīmārı
- 6 Mişāl-i ğonce-i gül cūyda olur sīr-āb
Gözümde la‘ li göñülde ḥayāl-i dīdārı
- 7 O ğonce-femle ‘ araḫ-nūş iderseñ erkenden
Ṭolaş nesīm-i seḫer gibi ṭurma gülzārı
- 8 ‘ Arūs-ı ma‘ nāya şūret-ṭırāz idüp Yārı
Benān-ı māşıṭa-i ḥāme-i siḫir-kārı
- 9 Cenāb-ı Ḥazret-i ‘ Abdī’ye gönder ‘ īdiyye
O dil-rübā deyü bu ‘ āşıḳāne²⁵⁶⁰ güftārı
- 10 ‘ Aceb mi nūkte-şināsān iderse vird-i zebān
Zebān-zed-i²⁵⁶¹ şu‘ arādur bu şı‘ r-i pür-kārı

801*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 ‘ Aceb o rūḫ-ı revānum gelür mi gelmez mi
Bu mürde cismüme cānum gelür mi gelmez mi
- 2 Göñül yine yeñi başdan döşendi sevdāya
O tāze ḥaṭṭ-ı cūvānum gelür mi gelmez mi
- 3 Çonar mı başuma bir kerre zıll-i ‘ āṭıfeti
Hümā-yı ‘ arş-ı mekānum gelür mi gelmez mi

* 800:170b-171a.

²⁵⁵⁹ ḥaste:ḥaste²⁵⁶⁰ pāk [ü] sāde²⁵⁶¹ Kelimenin kenarında “zebān-zed;rüz-merre ma‘ nāsına” yazılı bir izâh kaydı yer almaktadır.

* 801:171a.

- 4 Kodı beni şeb ü rüz inkılab-ı hayretde
 ‘ Aceb o şāh-ı cihānum gelür mi gelmez mi
- 5 Şeb-i vişāl be-her hāl ıztırābdayum
 O rāhat-ı²⁵⁶² dil ü cānum gelür mi gelmez mi
- 6 Hırām-gāhını pāk itdi seyl-i eşk-i terüm
 O nahl-i serv-i revānum gelür mi gelmez mi
- 7 Şeb-i çehār-deh oldı ne hikmet ey Yārī
 Meh-i dü-hefte ‘ıyānum gelür mi gelmez mi

802*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Seyr kııl ‘ ucbe reng-i huffāşı
 Gör nedür naqş-ı şun‘ -ı naqqāşı
- 2 Bār-gāh-ı fezā-yı kudretinüñ
 Ebr saqqā vü bād ferrāşı
- 3 Āsumāna nücümü zeyn itdi
 Yerde perverde itdi haşhāşı²⁵⁶³
- 4 Mest-i ‘ aşkı ile harābātuñ
 Hüşyārı vü rind-i ‘ ayyāşı
- 5 ‘ Aşq āyīne-i tecellīdür
 Baqamaz ona dīde-i nāşī
- 6 Felek ehl-i dile şunar Yārī
 Bādesüz cāmı kāsēsüz aşı

803*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ey şeb-i bezm-i vuşlatuñ māhı
 Şeb-i hicrānumuñ seher-gāhı
- 2 Eyle bīdār-ı āfitāb gibi
 Kevkeb-i çeşm-i baht-ı güm-rāhı
- 3 Dūdı elbette āsumāna çıkar
 Yerde qalur mı āşıkuñ āhı

²⁵⁶² māye-i

* 802:171b.

²⁵⁶³ haşhāş:haşhāş

* 803:171b.

- 4 Āteşin reng-i kehrübâdur dil
İstese cezbesi yaçar kâhı
- 5 Ārif-i nüktedân-ı ma^c nâdur
Şanma hâlî²⁵⁶⁴ derûn-ı âgâhı
- 6 ^c Ākıbet terk-i tâc ider Yârî
Olsa ^c âlemlerûn şehen-şâhı

804*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Görüp zerd-i zaḥım²⁵⁶⁵ derd-i dil-i maḥzûnı bilmez mi
O şeh kıadr u bahâ-yı cevher ü altunı bilmez mi
- 2 Niçün zaḥım-âver-i hâr itdi pâ-yı nâkasın Leylâ
Bu hâristân-ı vaḥşet-gâh olan hāmûnı bilmez mi
- 3 Gözüm pergâle-i hûn her müjem bir hâr-ı hûn-âlûd
Dirîğ ol ğonce-fem zaḥım-ı dil-i pür-hûnı bilmez mi
- 4 Gözüm kıan-ile tıldı zaḥım-ı hûn-pâş-ı derûnumdan
O hûnî mâcerâ-yı Dicle vü Ceyhûn'ı bilmez mi
- 5 Nice dil reh-rev-i ser-menzil-i âmâl olur Yârî
Kemîn-gâh-ı firîb-i tâli^c -i vârunı bilmez mi
- 6 Niçün h[~]ânende Leylâ mil^c aķa urdı şandı bî-gâne
O âvâre ğarîbi ḥastesi²⁵⁶⁶ Mecnûn'ı bilmez mi

805*

. _____ / . _____ / . _____ / . _____

- 1 Hârîf-i ibn-i vaķt ol kıoma elden cām-ı şahbâyı
Getür ferdâyı imrûza kıoma imrûza ferdâyı
- 2 Ne güller şaķlamışdur sine dest-âvîz-i ğamzeñdür
Eger çâk eylesem görseñ²⁵⁶⁷ ğirîbân-ı şekîbâyı
- 3 Ne mümkindür çıkarmaķ fikr-i bend-i zülfüñi dilden
Ḥuşûsâ²⁵⁶⁸ ^c âşık-ı dîvâne-meşreb ola sevdâyı

²⁵⁶⁴ hâlî:hâlî

* 804:172a.

²⁵⁶⁵ zaḥım:zaḥım

²⁵⁶⁶ ḥaste:ḥaste

* 805:172a.

²⁵⁶⁷ cānâ

²⁵⁶⁸ Ḥuşûşâ:Ḥuşûşâ

- 4 Teşebbüs eyle astâr-ı harîm-i beyt-i iclâle
 Çoma bir ân elünden²⁵⁶⁹ būs-ı dāmân-ı temennâyı
- 5 Dil-i ‘arîf nice meyl eylesün dünyâya ey Yârî
 Felek bir bî-vefâ’ ʿâlî’ sitem-ger baht hercâyî
- 6 Eger kim ‘uqde-bend-i rişte-i cān olmasa zülfün
 Açardum dilde nâf-ı hūn²⁵⁷⁰-âgîn-i süveydâyı
- 7 Şebîhūn²⁵⁷¹-âver oldı leşker-i sevdâ-yı hicrānuñ
 Bırakma mülk-i ‘aqla şuriş-i âşüb-ı gavğâyı²⁵⁷²
- 8 Ne hūnîdür kıyās it bâgbân-ı baht-ı gaddārum
 Boyardı hūn-ı eşküm ile қana verd-i ra’ nâyı

806*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Çözme ol turre-i ham-der-ham-ı ‘anber-zâdı
 Bend-i zencîr-i cünün etme dil-i nâ-şâdı
- 2 Gösterür ‘aşîka geh çîn-i cebîn geh hānde
 Böyledür böyle o şūhuñ şiyem ü mu’ tādı
- 3 Ser-i bülend ile serv gibi ser-i kâmetüñi
 Cilve-perdâz-ı hırām it o қad-i şimşâdı
- 4 Bir gün ey māh senüñ kūşeñe te’ şîr eyler
 ‘Āşîkuñ yerde қalur şanma şaқın feryâdı
- 5 Nice ta’ lîm қabûl etsün o tıfl-ı nevres
 Pâreler tahta-i nâz-ile ser-i üstâdı
- 6 Olmaduñ mürşid-i agāha қarîn ey Yârî
 Kim ider tekye-i vaḥdetde saña irşâdı

807*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __²⁵⁷³

- 1 Semâ’ -ı gūş-ı ḥaқîқatle diñle tanbūrı
 Ḥaber virür saña tevḥîd-i şîr-i zenbūrı

²⁵⁶⁹ elden

²⁵⁷⁰ derd

²⁵⁷¹ şebîhūn:şebîhūn

²⁵⁷² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 806:172a.

* 807:172a.

²⁵⁷³ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Yüzi şuyın yere dökdi bu gice meclisde
Şıķup şızar diler ammā şarāb-ı engūrı
- 3 Ayağı başmaz idi yere şevķ-ı vuşlatdan
O şevķdür getüren pāy-ı dāra Manşūr'ı
- 4 Ruķını māh-ı cihān-tāba eyleyen teşbīh
Siyāh zūlfine beñzetdi şām-ı deycūrı
- 5 Kelīm olmasa medhūş-ı 'ālem-i hayret
Yaķardı sūz-ı derūn-ile āteş-i Tūr'ı
- 6 Cemāl-i şāhid-i muţlak iderdi keşf-i şühūd
Göreydüñ 'ayn-ı haķīķatle 'ālem-i nūrı
- 7 Derūnı münkesirü'l-bāl oldı Yārī'nüñ
Dürüst eyle Hūdāyā o ķalb-i²⁵⁷⁴ meksūrı

808*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ ²⁵⁷⁵

- 1 Gör ol mü'eşşir ü cān-sūz olan hoş²⁵⁷⁶-elĥānı
Yaķar yürekden ol āteş derūn-ı insānı
- 2 Ne şevķ-ı cezbe-i te'sir var ki gūş idenüñ
Taĥammül eyleyemez çāk ider girībānı
- 3 Nedür o nağme-i dil-sūz (u) o āteşin nevā
Unutdurur dil-i 'uşşāķa āh u efgānı
- 4 Terennüm eylese gülbünde şanki bülbüldür
Nevā ile per ider her taraf gülistānı
- 5 Nedür o mu'cize-dem ol şadā-yı Dāvūdī
Hevādan indüre te'sir-i şevķi murġānı
- 6 Ne böyle bülbül-i gūyā-yı şāf-nağme olur
Ne kimse gördi bu güne şadā-yı rühānī
- 7 Şafā-yı²⁵⁷⁷ lehçe-i mu'ciz-tırāz-ı enfāsı
Pür itdi sāmī' a-ı ķudsiyān-ı Raĥmānī
- 8 Sürūd-ı nağmesine biñ yıl idemez taķlīd
Nevāya gelse cihānuñ hezār-destānı

²⁵⁷⁴ ķalb-i:ķalbi

* 808:172b.

²⁵⁷⁵ Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

²⁵⁷⁶ hoş:hoş

²⁵⁷⁷ Şadā-yı

- 9 Nevā-yı nāy gibi ādemi kıılır medhūş
İdince sūz-ı derūn-ile nağme-sencānı
- 10 Ne dem ki etse ser-āğāz-ı nağme ey Yārī
Ĥamūş-ı ĥayret ider ʿandelīb-i nālānı

809*

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

- 1 Bir nice zamān dāğını pinhāna dōşendi
Dil şimdi hemān çāk-i girībāna dōşendi
- 2 Başdan başa dünyāyı kılıçdan geçürür mi
Ol şeh ne ʿaceb қatl-i şehīdāna dōşendi
- 3 Şem^ʿ-i ruĥ-ı dildārı bıraқdı nazārından
Tıfl-ı dili gör āteş-i sūzāna dōşendi
- 4 Āyīne-i ruĥsārını karşı tutup ol māĥ
Diқkatle baқup mihr-i dıraĥşāna dōşendi
- 5 Bir қatre için biñ dili çāk itmege teşne
Ol ġamze ʿaceb ĥūn-ı dil ü cāna dōşendi
- 6 Görđi ki gelür meclisine müstemi^ʿ in toқ
Vā^ʿ iz bu gice meclis-i rindāna dōşendi
- 7 Bir mañşıb ümīdiyle dil-i Yārī-i nā-kām
Bāb-ı sened-i şāĥ-ı cihān-bāna dōşendi

810*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Gerçi dil perde-i nāmūsını mestūr itdi
Dāğlar bir bir anı sīnede manzūr itdi
- 2 Añmadı keyfinüñ encām-ı ĥumārın Mañşūr
Neşve-i bāde-i ġayret anı mağrūr itdi
- 3 Şu^ʿ le-i şem^ʿ-i mehi serdī-i bād-ı āhum
Eşk-i berd [ü] nefes-i serd ile kāfūr itdi
- 4 ʿĀşık oldur ola dem-beste zebān u ĥāmūş
Kāşif-i rāz olan esrārını mestūr itdi
- 5 Turalı maĥkeme-i şer^ʿ-i maĥabbet-i ezeli
Evvelā mādde-i bī-ĥücceti²⁵⁷⁸ Mañşūr itdi

* 809:173a.

* 810:173a.

- 6 Nice cām alsun ele la^ç l-i lebüñsüz Yārī
Neşve-i bāde-i hicrūñ anı maḥmūr itdi

811*

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

- 1 Kimseler görmiş degül āyīne-i ruḥsāruñı
Kimse işitmiş degül endīşe-i güftāruñı
- 2 ẖandesin gel ẖandesin ey āfitāb-ı ebr-i nāz
Nice gündür şaḳladuñ ruḥsār-ı envāruñı
- 3 Ebr-i ḥayret ḥıyre-bend oldı nice gün dīdeme
Görmez oldum āfitāb-ı ṭal^ç at-ı dīdāruñı
- 4 Nice demdür diller oldı bend-i zindān-ı belā^ç
Çöz meded tāb-ı şikenc-i ṭurre-i ṭarrāruñı
- 5 Ceste ceste zülf-i ferḥālūñ perişān eyleme²⁵⁷⁹
Pāy-māl etme şaḳın evrāk-ı sünbül-zāruñı
- 6 Tāze tāze dāğlar yaḳ serde Yārī ^ç aşıḳ ol
Güller ile zīnet it pīrāmen-i destāruñı

812*

.. — — / .. — — / .. — — / .. — —

- 1 Zerd-ebrū ki cemālinde nümāyān oldı
Bir hilāl iken o meh ḥüsn ile tābān oldı
- 2 Zerd-ebrūları resm eyledi kilik-i ḳudret
Ḥaṭ-ı ser-süre-i zerrīn ḥal-i furḳān oldı
- 3 Şanki zer-toz kemāndur ya o zerrīn ṭuğrā
Zerd-ebrūsı ki meh gibi dıraḥşān oldı
- 4 Anı üstād-ı bedī^ç ü'l-ḥikem etmiş tezhīb
Her gören naḳş-ı Ḥudā-dādına ḥayrān oldı
- 5 Yek-şebeh mäh-ı hilāl iken o zerd-ebrūlar
Gün-be-gün şa^ç şa^ç a-ı ṭal^ç atı raḥşān oldı
- 6 Çārda māha şebīh iken o meh ey Yārī
Şimdi ser-ḥayl-i nücūma şeh-i devrān oldı

²⁵⁷⁸ da^ç vāyı

* 811:173a.

²⁵⁷⁹ Ceste ceste dilleri zülfüñde beste eyleme

* 812:173b.

813*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

- 1 Şād-ābdur ol gülbün-i gülzār-ı cüvānı
Yok ravza-i cennet gibi āsīb-i ḥazānı²⁵⁸⁰
- 2 Sīnemde olan dāğlaruñ penbesin alma
Pejmürde-zemīn eyleme ol lāle-sitānı
- 3 Sencīd’iderüm anı terāzū-yı ‘ aqılda
Alsam ele germiyyet ile raḥl-ı girānı
- 4 Her mūylarım görmege bir dīde olurdu
Seyr etmege sīnemde olan dāğ-ı nihānı
- 5 Lev̄m eyleme her biri şeh-i mülk-i fenā’dur
Rindān-ı ḥarābatı vü sermest-i cihānı
- 6 N’eyler o kişi şöḥbet-i ḡilmān-ı bihişti
Yanında anuñ olmaya bir tāze cüvānı
- 7 Biñ yıl arasañ bāğ-ı cihānda bulmazsın
Sen²⁵⁸¹ istedüḡüñ ḡonce-i bī-ḥār u ḥazānı²⁵⁸²
- 8 Dōlāb-ı felek ḳanḳı ṯarafdan döner eyā
Yārī hele seyr eyleyelüm devr-i zamānı

814*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

- 1 Ne deñlü üft ü ḥīz olsa ne deñlü mest ü evkārī
Yine peymāne-i şevḳin düşirmez elde hīç Yārī
- 2 Kimi sermest-i cām-ı ḡam kimi kār-āgeh-i ‘ ālem
Bu bezm-i dehre gelmiş nice mest ü nice hüşyārī
- 3 Mişāl-i nāfe ḥūn oldu süveydā-yı derūnumdan
Kime keşf eyleyem sīnemde pinhān olan esrārī
- 4 Ḳızardı dāğlar sīnemde teff ü tāb-ı cismūmden
Ne reng ü rū vire ol lālezāruñ berg-i ezhārī
- 5 Derūnı micmer-i ‘ anber elinde cevherīn sāḡar
Ne reng ü bū virür gör lālenūñ her dāğ-ı ḥūn-bārī²⁵⁸³

* 813:173b.

²⁵⁸⁰ ḥazān:ḥazān

²⁵⁸¹ Bir

²⁵⁸² ḥazān:ḥazān

* 814:173b.

²⁵⁸³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 6 Ne deñlü ħ'āhiş-i vaşluñda ser-germ eylesem cānı
Zebānum lāl eyler şūriş-i āşūb-ı zinhārı
- 7 Belā-ender-belādur 'āşık-ı nā-çāre ey Yārī
O ħūnī ğamze-i fettān o çeşm-i merdüm-āzārı

815*

DER-VAŞF-I ' AYNÜ'L-ĦAYĀT DER-ŞEHR-İ PÜR-ZERRİN²⁵⁸⁴

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —²⁵⁸⁵

- 1 Cūylar gibi ŧolanduħ çār-bāĝ-ı ' ālemi
Görmedüm ' aynü'l-ħayāta beñzer āb-ı zemzemi
- 2 Şehr-i Pür-zerrin oldı ol ' aynü'l-ħayātuñ menba'ı²⁵⁸⁶
Ħaħ budur cennet disem lāyık o şehr-i mu' zāmı²⁵⁸⁷
- 3 Ķand [ü] sükkerden maħalli çāşnī-i lezzeti
Āb-ı kevşerden muşaffā āb-ı şāf-ı ħurremi
- 4 Ķaťresi āb-ı ħayāt-ı cāvidānī dillere
Rūħ-baħş eyler vüçüd-ı ħaste-i derd ü ğamı
- 5 ' Ömre sermāye ħatar mecrā-yı āb-ı eşmesi
Zinde eyler bir içim şuyı vüçüd-ı ādemi
- 6 N'ola ol eşme olursa reşk-i enhār-ı bihişt
Gūyiyā miz-āb-ı kevşer oldı anuñ maħsemi
- 7 Ķaťresin nüş etse bulurdı ħayāt-ı cāvidān
Cüst ü cū etmezdi Ħızır²⁵⁸⁸ āb-ı ħayāt-ı muzlemi
- 8 Cür' a-ı cāmını nüş etseydi rindān-ı cihān
Neşve-i kem-yābına virürdi şad cām-ı Cem'i
- 9 Pāy-ı mecrāsı çemen ki sebzesi şād-āb u ter
Cā-be-cā lü'lü' şanursın anda düşmiş şebnemi
- 10 Gerçi cūlar gibi çok ıħlīm seyrān eyledüm²⁵⁸⁹
Görmedüm Yārī aña beñzer bir āb-ı zemzemi

* 815: 189b

²⁵⁸⁴ Manzumenin yan tarafında şöyle bir kayıt yer almaktadır: “Cümle a' yān-ı vilāyetüñ ' umüm ziyā' fetlerinde be-
tarīku'l-irticāl serzede-i şāħife-i derün olmuştur”

²⁵⁸⁵ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁵⁸⁶ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

²⁵⁸⁷ Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

²⁵⁸⁸ Ħızır:Ħızır

²⁵⁸⁹ Gerçi gezdüm çār-bāĝ-ı ' ālemi cūlar gibi

FARSÇA GAZELLER

1*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Hest şad âsīb-i şu^ç le hırmen-i sāmān-ı mā
Giryē ber-cüşem meger şüyem dil-i sūzān-ı mā²⁵⁹⁰
- 2 Mā ki ān āhenger-i ^ç aşķīm k'ez sūz-ı derūn
Şu^ç lehā-yı derd mī-cestend ez-sindān-ı mā²⁵⁹¹
- 3 V'erne ez-bisyār sūzed hāyme-i eflāk-rā
Mī-dehem ruḥşat eger āh-ı şerār-efşān-ı mā²⁵⁹²
- 4 Nāzem ān envār-ı ruḥşāret ki der-bezm-i vişāl
Perde-i ḥayret keşed ber-dīde-i giryān-ı mā²⁵⁹³
- 5 Bāgbān-ı ḥasretīm ger kaşd-ı gül çīden konīm
Ḥār-ı ḥayret ser-zede ez-gūlbūn-ı hırmen-ı mā²⁵⁹⁴
- 6 Yāriyem tā keşf-i āgāhī be-deh cān-ı merā
Rāz-ı ^ç aşķet bes nihān māned dil-i nālān-ı mā²⁵⁹⁵

2*

___ . / ___ . / ___ . / ___ .

- 1 Yek nağme kerde ger nefes-i nāy-ı rāz-ı mā
Nāhīd ḥayret āvered ez-sūz u sāz-ı mā²⁵⁹⁶
- 2 Ḥāk-i dereş nesīm ber-āyed be-dīde 'īm
Kīmyā güher şode nażar-ı pāk-bāz-ı mā²⁵⁹⁷
- 3 Ey naḥl-ı²⁵⁹⁸ pür-cefā ki ber-āyī be-ķabr-ı men
Şad ^ç arza kerde sebze-i ḥāk-ı mezār-ı mā²⁵⁹⁹

* 1:80b

²⁵⁹⁰ Bizim bereketli harmanımızda yüz alev felaketi vardır. Yanan yüreğimizi belki yıkarım diye ağlayarak coşsam.

²⁵⁹¹ Gönül ateşiyle örsümüzden dert alevleri sıçrayan aşk demircisiyiz.

²⁵⁹² Korlar saçan âhıma izin veriyorum. Yoksa çokluğundan feleklerin çadırı yanar.

²⁵⁹³ Kavuşma meclisinde hayret perdesini bizim ağlayan gözlerimize çeken yüzünün nurlarını (parlaklığını) seveyim.

²⁵⁹⁴ Çiçek dermeye niyetlenirsek hasret bahçivanıyız. Bizim harmanımızın çiçek dallarından hayret dikenini baş çıkarmış.

²⁵⁹⁵ Yâriyim, benim canıma basiret açıklığı ver! Aşkın sırı bizim inleyen kalbimizde saklı kalır.

* 2:80b

²⁵⁹⁶ Bizim sırrımızın neyinin nefesi bir nağmeye başlamışsa, Venüs bizim ateşli inleyişimizden hayrete düşer.

²⁵⁹⁷ Esinti onun eşiğinin toprağını gözümüze getirir. Bizim temiz bakışımızla kimyâ mücevhere dönmüştür.

²⁵⁹⁸ şūḥ

²⁵⁹⁹ Ey eziyet eden sevgili (selvi), benim mezarıma çıkagelsen ne olur? Bizim mezarımızın toprağının yeşilliği (bunun için) yüz dilekçe vermiş.

4 Īn-est lâbehâ-yı zaḥm-ḥordegân zi-to
Ruḥṣat me-deh be-ḡamze 'et ey çâre-sâz-ı mâ²⁶⁰⁰

5 Yârî be-levḥ-i ' arṣ ne-günced fesâne 'îm
Kûteh konem be-şikve-i dūr u dırâz-ı mâ²⁶⁰¹

3*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

1 Ey ḡadet ref' at-i tefahḥur-ı mâ
Refe' allâhu ḡadrehu ebedâ²⁶⁰²

2 Besmel-i ḥod konem der-'îd-i viṣâl
' Ammerallâhu mâ fe' alte kezâ²⁶⁰³

3 Der-reh-i ' aşḡ ten ḡubâr ṣod 'est
Ve mine'l-ḡalbi lâ-yezâlû hevâ²⁶⁰⁴

4 Dūr-i zikret nühüfte der-cânem
Leyse fî ribḡati'l-ḡulûṣ sivâ²⁶⁰⁵

5 Ḥâst Yârî be-būs-ı la' l-i lebet
Li ' alîli'l-firâk fîhi şifâ²⁶⁰⁶

4*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

1 Der-serây-ı cihân me-cüy dilâ
Cüz-i Ḥudâ e' azze şānuhu ve ' alâ²⁶⁰⁷

2 Her denî-ḡab' -râ me-kon kidye
Ḥasbiyallâhu vaḡdehu ve kefâ²⁶⁰⁸

3 Zâ 'irân-râ ki ka' be est küyet
Zâdehullâhu te' alâ şerefâ²⁶⁰⁹

4 Çend dil-ḡaste mî-şevem zi-ḡamet
Ya' cezu²⁶¹⁰ ' an Zâdehullâhu te' alâ şerefâ²⁶¹¹

²⁶⁰⁰ Bu, senden yara almış olanların inleyişleridir. Ey çâre bulanımız, gamzene (kan dökmesi için) müsaade etme.

²⁶⁰¹ Yârî, arṣ levhasına sığmayacak efsaneyiz. Uzun uzun yakınmalarımızı kısa keselim.

* 3: 80b-81a

²⁶⁰² Ey boyu bizim övünme duygumuzu ayağa kaldıran! Allah onun değerini ebediyen yükseltsin!

²⁶⁰³ Kavuşma bayramında kendimi temiz bir kurban ederim. Allah ona uzun ömür etsin!

²⁶⁰⁴ Aşk yolunda beden toza dönüşmüştür. Kalbinde o heva zâyil olmaz (kaybolmaz).

²⁶⁰⁵ Senin zikrinin incisi canımda saklanmıştır. Saflık ipinde senden başkası yoktur.

²⁶⁰⁶ Ayrılıktan dolayı hasta olana senin dudakların şifâdır.

* 4:81a

²⁶⁰⁷ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

Ey gönül dünya evinde, Allah'tan başkasını arama! O şanı yüce ve ulu olan Allaktan bir parçadır.

²⁶⁰⁸ Her alçak yaradılışlıdan bir şey dilenme! Sana Allah yeter ve artar.

²⁶⁰⁹ Ziyaretçi odur ki Kâbe onun için senin bulunduğu yerdir.

5 Cürm-i Yârî çe ğam-ki bisyâr-est
Ġafarallâhu zenbehu ve ʿafa²⁶¹²

5*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

1 Ān caʿ d-i müselsel ki kemîngâh-ı füsûn-est
Şad haste der-ân silsile-cünbân-ı cünûn-est²⁶¹³

2 Feryâd kʿez-û ğamze-i mestî ki zi-desteş
Çün câm-i leb-â-leb dilem aġuşte-i hûn-est²⁶¹⁴

3 Kes nîst ne-bended eşer-i râhat-ı h̄vâbeş
Ān nergis-i cādū çe koned in çe füsûn-est²⁶¹⁵

4 Bend-est dil-i zâr der-ân turre-i merġûl
Çün murġ-i teng-ĥavşale der-dâm-ı zebûn-est²⁶¹⁶

5 Ālûde-i ʿanber şode kâm-i dil-i ʿâlem
Çün nâfe-i zülfet zi-şabâ ġâliye-gûn-est²⁶¹⁷

6 Ten zen be-zebân lâf-ı me-ĥâyide-i Yârî
Ġirem ki derûn-ı suĥanet baĥr-i füsûn-est²⁶¹⁸

6*

___ . / ___ . / . ___ . / ___ . ___

1 Ez âfet-i zamâne künûn vaġt fırsat est
Sâķi be-deh piyâle ki fırsat ġanîmet est²⁶¹⁹

2 Men üft ü ĥîz-i meykedehâ-yı melâmetem
Vâʿ iz me-gû bes-est ne cây-ı naşîhat est²⁶²⁰

²⁶¹⁰ ʿĀciz

²⁶¹¹ Ne zamana kadar gamından gönlüm yorgun olur? Hekimler onun ilacını bulmakta âciz kaldılar.

²⁶¹² Yârî'nin suçu fazlaysa da ne yazar; Allah onun günahlarına mağfiret etsin ve onu affetsin.
* 5:83a-83b.

²⁶¹³ Büyü pususu olan müselsel (birbirine girmiş) saç kıvrımında yüz yorgun, o çılgınlık zincirini titreten yerde hastadır.

²⁶¹⁴ O sarhoşluk gamzesinden feryat! Çünkü onun elinden ağzına kadar dolmuş olan kadeh gibi kalbim kana bulaşmıştır.

²⁶¹⁵ Rahat uykusunun eseri bizde yoktur. Senin nergis gibi cadı gözün bizim uykumuzu almıştır. Bu ne efsûn, bu ne sihirdir!

²⁶¹⁶ Nasıl tavuk tahammül edemeyip yiyecek için tuzaġa düşer, zebûn olur. Benim yaralı gönlüm de onun gibi senin perişan zülfüne tutulmuş, giriftâr olmuştur.

²⁶¹⁷ Âlemin gönlünün muradı anbere bulaşmıştır. Çünkü seher yelinden (yayılan) güzel siyah renkli saçının kokusudur.

²⁶¹⁸ Yârî'nin ham sözünü dile getir. Tatalım ki (Diyelim ki) senin sözünün içi büyü denizidir
* 6:83b.

²⁶¹⁹ Şimdi zaman âfetinden uzak fırsat elde iken, sâki kadehi ver çünkü fırsatı değerlendirmek gerek.

²⁶²⁰ Ben melâmet meyhanelerinin düşüp kalkanyım. Vaiz, yeter deme, öğüt vermek yeri deġil.

- 3 Vā' iz nemī-şevem müte 'eşir be-pend-i to
Pîr-i merā Berehmen-i mebzûl-ı himmet est²⁶²¹
- 4 Bâver me-kon ki hânde-i rîşî-konende ger
Hem-zâdegân-ı dehr hemîn bî-hâķîķat est²⁶²²
- 5 Vâ-mânde pây-ı râh-ı hârabât-ı hacletem
Yâ-Rab ümîd-i Yârî tarîķ-i hidâyet est²⁶²³

7*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Ger be-vaķt-i güft-ü-gû z 'ân leb ki yek nem mî-çeked
Ez-dehân-ı ğonçe pindârî ki şebnem mî-çeked²⁶²⁴
- 2 Çûn şevved raķşende ez-ruhsâr-ı to envâr-ı şun^c
Hûy-ı teşvîr ez-cebîn-i mihr-i ' âlem mî-çeked²⁶²⁵
- 3 Ez-hayâl-i dürr-i dendânet besî begrîstem
Mevc-i eşk-i dîde 'em şad gevher-i yem mî-çeked²⁶²⁶
- 4 Ez-ğam-ı hier-i leb-i Leylî zi-merķadğâh-ı Kays
Ğonçehâ mî-rüyed ü z 'ân ğonçehâ dem mî-çeked²⁶²⁷
- 5 Lûle-i ser-çeşme-i feyz est ey Yârî meger
Nüktehâ z 'însân dehân-ı kilk-i hoş-dem mî-çeked²⁶²⁸

8*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ²⁶²⁹

- 1 Be-dûz jende-i nâmüsem ez girîbânem
Be-rûb hâr u has-i hacletem zi-dâmânem²⁶³⁰
- 2 Sezed ki dest-hoşem mişevved gül-i hûrşîd
Sezed nücûm-ı felek mî-şevved hıyâbânem²⁶³¹

²⁶²¹ Vâiz, senin öğüdünden etkilenmiş değilim. Benim pîrim, himmeti bol olan Berehmen'dir.

²⁶²² Yaralayan gülüşlerine rağmen zamanın çağdaşî işte bu hakikatsizlerdir diye inanma.

²⁶²³ Mahcubiyet virânemin yolunda ayağım yürümekten kalakalmış. Ya Rab Yârî'nin ümidi hidâyet yoludur.

* 7:85a.

²⁶²⁴ Konuşma vakti o dudaktan bir nem damlıyorsa, goncanın ağzından sanki çiĝ tanesi damlıyor.

²⁶²⁵ Güneş senin güzelliĝinin nûrunu (güzelliĝindeki sanat) gördüğünde, utancından alnından utanç terleri döktü.

²⁶²⁶ Senin inci gibi dişlerini ve aĝzını görmenin hayâliyle ağladım. Gözyaşlarım dalgalar gibi aktı ve gözyaşı taneleri paha biçilmez birer inciye dönüştü.

²⁶²⁷ Leylâ'nın ayrılıĝının gamından Kays'ın mezarından goncalar biter ve o goncalardan kan damlar.

²⁶²⁸ Ey Yârî meĝer senin sözlerin feyzin aktığı baş çeşmenin musluĝudur da, hoş nefesli kalemin aĝzından böylesine güzel nükteler damlamaktadır.

* 8:131b.

²⁶²⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁶³⁰ Namusumun yakadan yırtılmış kumaşını dik! Eteĝimden utancımın çer çöpünü süpür!

²⁶³¹ Güneş benim el oyuncaĝım, feleĝin yıldızları benim caddem olursa yakışır.

- 3 Şu'ūr-ı fıtrat-ı men bīn der-ālem-i ezeli
Zi-üstād-ı şun' küdek-i sabak-ı ħānem²⁶³²
- 4 Kemīne kaṭre-i ġalṭide cezr ü medem lik
Zi-sīne cūş zenem mevc-ĥız-i ṭūfānem²⁶³³
- 5 Be-şehd-i müjede-i luṭf-ı to şekkerin-kāmem
Be-āhd-i va' de-i vaşl-ı to dest-efşānem²⁶³⁴
- 6 Ṭavāf-ı kūy-ı to iḥrām-bend-i nā-kāmī
Metā'-ı aşk-ı to sermāye-senc-i ḥarmānem²⁶³⁵
- 7 Zi-bes ḥadeng-i müje't çāk kerde sīne-i men
Zi-ĥūn-ı kaṭre²⁶³⁶ revān-est tā be-dāmānem²⁶³⁷
- 8 Be-pürs sırr-ı rumūz-ı ezel zi-men Yārī
Kitāb-gūn heme ḥarf-be-ḥarf mī-ĥānem²⁶³⁸
- 9 Aceb medār tenem laḥt-laḥt mī-kerdem
Şikestegī seleb-ārā-yı cism-i uryānem²⁶³⁹
- 10 Bedūn-ı girye ne-yāmed zi-çeşm-i ĥūn-bārem
Bedūn-ı şu' le ne-yāred zi-dāğ-ı sūzānem²⁶⁴⁰
- 11 Sezed ki dest be-desteş konend dest-āvīz
Cevāhirī ki be-yüfted zi-çeşm-i giryānem²⁶⁴¹

TÂRİHLER

1*

İN BE-TEBRİK-İ HİTÂNİ-İ NAĞİBÜ'L- EŞRÂF

. _____ / . _____ / . _____

- 1 Cenāb-ı Ḥazret-i Āl-i Buḥārī
K'odur nesl-i mesīl-i pāk-i ālī

²⁶³² Benim fitratımın şuurunu ezeli âlemde gör.Yaratılış üstâdından ders alan bir çocuğum.

²⁶³³ 'ummānem

Cezr ve med içinde yuvarlanan küçücük bir damlayım fakat bağrında fırtına koparak yükselen bir dalgayım.

²⁶³⁴ Sen, şeker damaklımın lütfunun müjdesi balıyla, senin kavuşma sözünü yerine getirirken için eller alkış tutar.

²⁶³⁵ Senin mahallenin tavafı muratsızlığın ihramını bağlamış. Senin aşkının metasıyla ıztrab sermayesini ölçmekteyim.

²⁶³⁶ dāde

²⁶³⁷ Senin kirpiğinin okçuğu o kadar göğsümü yarmış ki gözümün kanından damlalar eteğime kadar akmaktadır.

²⁶³⁸ Ey Yârî benden ezel şifrelerinin sırrını sor. Kitap gibi hepsini harf harf okurum.

²⁶³⁹ Bedenimi paramparça ettiğim için hayrete düşme. Çünkü çıplak bedenimin süsü tevazu elbisesidir.

²⁶⁴⁰ Ağlayıştan başkası kan yağdıran gözümde gelmedi. Dağlanmış yarımın alevden başka bir belirtisi yok.

²⁶⁴¹ seylānem

Sel gibi ağlayan gözümde düşen mücevherleri, bir elden diğer ele vererek el takısı yapmaları yakışır.

* 1:49b.

- 2 Naķīb-i ħānedān-ı āl-i Aĥmed
Emīn-i ŧer^c-i pāk-i Zūlcelālī
- 3 Yegāne ŧadr-ı dīvān-ı ^c adālet
Edīb-i mekteb-i fażl u kemālī
- 4 O Ĥızr-ı²⁶⁴² çeŧme-sār-ı ^c ilm ü ĥikmet
Cihān dil-teŧne-i āb-ı zūlālī
- 5 Muĥammed sūnnetini kıldı icrā'
O vālā-rütbe-i ŧadr-ı ma^c ālī
- 6 Ki üç maĥdūm-i vālā-ķadrūñ itdi
Nihāl-i ķadlerin sūnnetle ^c ālī
- 7 İkiŧi tāk-ı fark-ı ferķadāndur
Sūhādur bu velī ā^c le'l-e^c ālī
- 8 Ŗaçan olsa ķamer ŧemse muķābil
İder āña ŧüreyyā ittiŧālī
- 9 Biri cān-ı cihān-ı zindegānı
Biriŧi nūr-ı çeŧm-i iktiĥālī
- 10 Biriŧi ^c andelīb-i gülŧen-i cān
Biriŧi tūṭī-i ŧīrīn maķālī
- 11 Biri nev-bāve-i bāĝ-ı siyādet
Biri naĥl-i çemenizār-ı kemālī
- 12 Birin māĥiyyeti ta^c bīr olunmaz
Muŧavver rūĥdur zīrā miŧālī
- 13 Ne ĥikmet gülbūn-i bāĝ-ı necābet
Kūŧāde eylemiŧ üç verd-i ali
- 14 Biri gül-ĝonce-i naĥl-i sa^c ādet
Biri üŧküfte-verd-i lā-yezālī
- 15 Biriŧi nev-demīde ĝonce ammā
Ki reng ü būda bulunmaz miŧālī
- 16 Edā-yı tehniyet kılsam revādur
Bu sūr u sūnnet-i ferĥunde-fālī
- 17 Ola bu penc²⁶⁴³-gāĥ-ı Aĥmedī'de
ŧeb ü rüz u ŧühūr u māĥ ü sālī²⁶⁴⁴

²⁶⁴² Ĥızr:Ĥızr

²⁶⁴³ penc:penç

18 Hemîşe âsumân-ı rif' at üzre
Ziyâ'-bahş ola hürşid ü hilâli

19 Pesend idüp didüm târih Yârî
Zihî sūr-ı sūrūr-ârâ-yı ' âlî

1077

2*

İN BE-KAŞR-I NÜZHET-ÂRÂ-YI MUHAMMED PÂRSÂ

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Zihî kaşr-ı bülend-eyvân [u] hoş-ıtarh-ı dil-ârâ kim
Göreymi reşk iderdi aña çarhuñ Beyt-i Ma' mür'ı
- 2 Zihî ' âlî binâ' şâhâne ' işret-gâh-ı ' âlem kim
Revâdur ger kazâ' mi' mârı olsa çarh-ı müzd-veri
- 3 Dıraşşân şemsesinden kevkeb-i içbâl-i firûzı
Nümâyân revzeninden tâ sipihrûñ râz-ı mestûrı
- 4 Felek ol hânenüñ bezminde bir şeh-kâse-i yektâ
Şebistânında ol kaşruñ kamer bir şem' -i kâfurî
- 5 O zerrîn-şemse ol deñlü dirâşşân etmiş etrâfın
Görinmez anda bakşañ âfitâbuñ zerrece nûrı
- 6 Hâriminde felek encümle olmuş şîşe-i ezhâr
Kamer ol şîşenüñ içinde güyâ bir gül-i şûrî
- 7 Hevâsı tâze eyler şevk-ı tab' -ı pîr-i Şan' ân'ı
Fezâsı rûşen eyler pârsâ-yı zühd-i Tayfûr'ı
- 8 Eger kaşr-ı Züleyhâ'da bu naşş-ı zîb ü ân olsa
İderdi şâd u hurrem Yûsuf-ı maḥzûn [u] mehcûrı
- 9 Ol İskender-i hükmdür şâhibi ol kaşr-ı firûzuñ
Hemîşe olmada âyîne-i baḥreyn manzûrı²⁶⁴⁵
- 10 Anuñ âyînesi nezzâre-gâhında o deryâdur
Görinür anda hep eşkâl-i naşş-ı ' âlem-i şûrî²⁶⁴⁶
- 11 Hemîşe şâhib-i mesned-nişîn-i kâm-rân olsun
Ola ser-levḥa-i *Dīvân-ı Hikmet* nâm-ı meşnevî

²⁶⁴⁴ Beytin der-kenarında şöyle bir kayıt yer almaktadır: “Ma' nen bu mışra' beş isimdür”.

*2: 63b.

²⁶⁴⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁶⁴⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 12 Sa' âdetle o aşr-ı dil-güşâ-yı ' âlem-ârâda
Cemâl-i şâhid-i devlet ola her demde manzûrı
- 13 Görüp Yârî o aşr-ı hâşş-ı şâhâne didüm târîh
Mübârek eyle yâ Rab ol bülend-eyvân-ı ma' mûrı

Sene 1079

3*

BERÂY-I HAZRET-İ ŞEYHİ EFENDİ-ZÂDE EL-MAHDÛM²⁶⁴⁷

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —

- 1 Fâzıl-ı ' âlî-neseb Şeyhî Efendi-zâde kim
Zât-ı pâki virdi tertîb-i ' ulûma intizâm
- 2 Hâbbezâ sulţân-ı ıqlîm-i fazîlet kim anuñ
Görse âşâr-ı bedî' in reşk ide İbn-i Hümâm
- 3 Ol ser-efrâz u serîr-efrûz-ı ' ilm-i hikmetüñ
uvvet-i efkârına taşsîn eylerdi ' işâm
- 4 Ol Nizâmü'l-mülk-i vâlâ-rütbe-i şadr-ı himem
Görse ' ahd-i ' adl-i fazlın ğıbta eylerdi Nizâm
- 5 Hâmdü lillah şadr-ı Rûmî şimdi teşrîf eyledi
Ol müşîr-i memleket-ârâ-yı şadr-ı ihtirâm
- 6 Hâmdü lillah şadr-ı dîvâna şeref virdi yine
Ol nesak-sâz-ı kavânîn-i umûr-ı hâşş ü ' âmm
- 7 Çehre-perdâz-ı cihân ' arz-ı cemâl etsün deyü
Muntazırlardı tûlû' ina mevâlî-i ' izâm
- 8 Müjdeler hayl-i quğât-ı nâb-sâmâna yine
Genc-i şâyân-ı ' adâlet kıldı îşâr-ı merâm
- 9 Müjde erbâb-ı kemâl ü dâniş ü ehl-i dile
Oldı erbâb-ı sühân hep nâzım-ı nazm-ı nizâm
- 10 Bu şenâ-hân-ı kadîmüñ Yârî-i âlüftenüñ
Ğonce-i şüküfte-rûy-ı bahtı açıldı tamâm
- 11 Ola şihhatle serîr-i mekremetde hâşre dek
Müstedâm-ı ' ömr ü devlet ola tâ yevmü'l-ıyâm

* 3:63b-64a.

²⁶⁴⁷ Der-kenarda "Bin yetmiş yedi Şaferü'l-hayruñ yigirmi birinci işneyn günü adı' asker olmuşdur" kaydı yer almaktadır.

12 Hâzret-i Hâkım'a niyâz idüp didüm târîhini
Yâ İlâhî ola bâkî şadr-ı ' izzetde müdâm

Sene 1077

4*

ŞADR-ÂVERÂN-I MA'NÂ KADRÎ EFENDÎ YA'NÎ²⁶⁴⁸

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

- 1 Cenâb-ı Hâzret-i Kadrî Efendi ' ilm ü hikmetle
Odur el-hâkım fazîlet âsumânınun meh-i bedri
- 2 O hâllâl-i rumûz ol kâşif-i esrâr-ı hikmet kim
İder hâl ser-çalemden müşkilât-ı ' uqde-i dehri
- 3 Hüdâvend-i yegâne feylesöf-ı ' âlem-ârâ kim
Göreydi rütbe-i fazlın diye ' allâme Lâ-edrî
- 4 Bi-hamdillâh o vâlâ-rütbe-i şadr-ı cihân-bânun
' Ulüvv-i kadrine şâyeste oldı Rûm ili şadrı
- 5 Tecellî kıldı envâr-ı hidâyet dehre ser-tâ-pâ
Hüdâ gösterdi dünyâyâ tulu' -i leyle-i kadrî
- 6 Ola sa' dü's-su' üd-ı kevkeb-i bahtı sa' âdetde
İde dünyâyı rüşen âfitâb-ı rif' at ü kadri
- 7 Görince rütbe-i ' ulyâda târîhin didüm Yârî
Mezîd olsun İlâhî devlet-ile pâye-i Kadrî

Sene 1077

5*

TÂRİH ŞOD BER-ÇEŞME-İ KÂYİM-MAKÂM-I NİK-NÂM

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____

- 1 Hâzret-i destür-ı vâlâ-menzilet
Âşaf-ı zî-şân-ı maqûlü's-şifât
- 2 Mâlik-i tîğ ü çalem şâhib-kerem
Hâkim-i vâlâ-himem pâkîze-zât
- 3 Râh-ı Hâkım'da kıldı bir çeşme sebîl
Eyleye maqbûl-i âle kâyinât

* 4:64a.

²⁶⁴⁸ Der-kenarda "Biñ yetmiş yedi şa'bânü'l-mu'azzamuñ on beşinci erba'â günü ve hem leyle-i berât idi, ' Abdurrahman Efendi ma' zül olup fazîletlü Kadrî Efendi kâdî' asker oldı" kaydı yer almaktadır.

* 5:64a-64b.

- 4 Hızır²⁶⁴⁹ -āsā āb-1 hayvān isteyen
Nūş idüp ol çeşmeden bulsun necāt
- 5 Lūlesi ‘ ayn-1 şu‘ ā‘ -i āfitāb
Çeşmesidür āsumān-1 şābitān
- 6 Bir içim şuyı nebāt-1 sükkerin
‘ Aynı ile lezzeti āb-1 hayāt
- 7 Kaşresine teşne lü‘lü-yi hoş-āb
Lezzetine cān virür kand-i nebāt
- 8 Hağ budur dil-teşnegān-1 ‘ āleme
Feyz-i ‘ ayn-1 luḫfi kıldı iltifāt
- 9 Edrine dārü’s-selām olsa revā
Anda cārī oldı Ceyhūn u Fırāt
- 10 Yazdı sultān-1 ezel ol Āşafuñ
Cāh-1 iḫbāline tevḫī‘ -i berāt
- 11 Budur ümmidüm Kelim-āsā anuñ
Zātına kılsun tecellī nūr-1 zāt
- 12 Hızır²⁶⁵⁰ -veş bulup hayāt-1 cāvidān
Ola dāyim vāşıl-i ma‘ü’l-hayāt
- 13 Nūş idüp Yārī didüm tārīhini
Gūyiyā ser-çeşme-i āb-1 hayāt

Sene 1077

6*

HEM DER-İNCĀ CEM‘ KERDEM BĀĞ U ḤAVZ²⁶⁵¹ U SELSEBİL

___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___ ___ / ___ . ___

- 1 Ḥabbezā kaşr-1 cihān-ārā-yı gerdūn-pāye kim
Görmedi çeşm-i cihān-bīn-i felek aña ‘ adil
- 2 Nūkhet-i cān gibi bādı ‘ ıtır-efzā-yı dimāğ
Şişe-i gül gibi ābı rūḫ-baḫşā-yı ‘ alil
- 3 Reşk iderdi ḥavzına²⁶⁵² enhār-1 firdevs-i berin
Cān virürdi bir içim şuyına belki āb-1 Nīl

²⁶⁴⁹ Hızır:Hızır

²⁶⁵⁰ Hızır:Hızır
* 6:64b-65a.

²⁶⁵¹ Havz:Havz

²⁶⁵² ḥavz:ḥavz

- 4 Şu‘ le-i mehdür şebistânında bir zerrîn-çerâğ
Ol çerâğa ‘ akd-i pervân-i felek olmuş fetîl
- 5 Bir şafâ‘ var kâse-i havzında²⁶⁵³ kim âyîne-veş
Tâb-ı hürşîdûñ şu‘ â‘ ı ola ‘ aksinden kelîl
- 6 Bülbüli seyyâh-ı gülzâr-ı diyâr-ı İşfahân
Gülleri ser-cümle dest-âvîz-i bâğ-ı Erdebîl
- 7 Beş şadef her biri beş biñ kerre lü‘lü‘-pâş olur
Sübha-i lü‘lü-yi ma‘ nâdur²⁶⁵⁴ o havz-ı selsebîl
- 8 Yâ nedür ol havz-ı şadurvân-ı rûh-efzâ k’anuñ
Lûlesinden çeşme-sâr-ı âb-ı Hızır²⁶⁵⁵ olur mesîl
- 9 Lûlesi ağız açup dâyim lisân-ı hâl-ile²⁶⁵⁶
Vird idinmişdür oğur²⁶⁵⁷ عَيْنًا تُسَمَّى سَلْسَبِيلَ
- 10 Yâ perîşân perçem-i şūrîde bir rakqâşdur
Bir ayağ üzre ider²⁶⁵⁸ cebinde bâz-ı bî-‘ adîl
- 11 Tâ ide bu gerdiş-i pergâr-ı naqş-ârâ-yı şun‘
Şemse-i mihr ü meh-i çarḥ ile devr-i mustaṭîl
- 12 Şâhibi olsun hemîşe mesned-ârâ-yı sürûr
Hem mu‘ ammer eyleye luṭf-ı Hudâvend-i Celîl
- 13 Geşt iderken kûşe-i gülzârımı Yârî baña
Nâgehânî Ḥazret-i Hızır-ı²⁶⁵⁹ Nebî oldı delîl
- 14 Böyle işitdüm lisân-ı Hızır²⁶⁶⁰, dan târiḥini
Bir içim âb oldı bu şâd-ı revân-ı selsebîl

Sene 1071

²⁶⁵³ havz:havz

²⁶⁵⁴ hikmetdür

²⁶⁵⁵ Hızır:Hızır

²⁶⁵⁶ Beytin der-kenarında “Yâ nedür ol havz-ı şadurvân altına yazıla” kaydı yer aldığından, beyti işaret edilen yere yazdık.

²⁶⁵⁷ ‘aynen tusemmâ selsebîl: Selsebil diye isimlendirilen pınar. Âyetin tamamı şöyledir: عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا. “(Bu şarap) orada bir pınardandır ki adına Selsebil denir.”

²⁶⁵⁸ olur

²⁶⁵⁹ Hızır:Hızır

²⁶⁶⁰ Hızır:Hızır

ŞAFF-I KAŞRHÂ-YI BURÛC-I MÜŞEYYEDE-EST

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁶⁶¹

- 1 Merdüm-i pâk-i güher ya' nî Muhammed Ağa
Kıldı bu kaşr-ı dil-ârâyı maķâm-ı iķbâl
- 2 Hâbbezâ kaşr-ı şeref-bağş-ı sürür-efzâ kim
Şanki her hânesi bir ma' den-i genc-i âmâl
- 3 N'ola virsem aña kaşr-ı harem-i ' illiyyîn
Ki bulunmaz aña mânend ü nazîr ü emşâl
- 4 Şeref-i sa' d-i su' üd-i felek ol deñlü qarîn
Mîhr ü pervîn ü kamer görünür anda timşâl
- 5 Baķamaz nür-ı başar naķş-ı zer-ender-zerine
Gösterür neyyir-i encüm gibi yüz biñ eşkâl
- 6 Tâb-ı hürşîd gibi tâ oķıdur rağşende
Pertev-i şemsesine düşmez anuñ ' aks-i zılâl
- 7 Nedür ol tarz-ı nev-âyîn-i pesendide zemîn
Nedür ol şemse-i zerrîn-i dırağşende cemâl
- 8 Nedür ol şuffe-i eyvân-ile ol şâh-nişîn
Nedür ol şâd-ı revân-ile ol âb-ı selsâl
- 9 Cân virür kaķre-i şâfisine ' ayn-ı tesnîm
Reşķ ider rîziş-i fevvâresine âb-ı zülâl
- 10 Nedür ol mermer-i sîmîn [ü] o havz-ı le'âl²⁶⁶²
Nedür ol lûle-i zerrîn [ü] ol âb-ı seyyâl
- 11 Çarķ-ı encümle aña şîşe-i ezhâr olamaz
Küngür-i saķf-ı bülendî o ķadar' âlü'l-'âl
- 12 Cennet altında ya üstünde dise lâyıķdur
Tarķ-ı maţbû' ını vaşf eylese bir ehl-i maķâl
- 13 Lem' a-bağş olsa eger şemse-i pür-nürından
Görmeye çehre-i meh târ-ı kesâfetle zevâl
- 14 Görse ser-levha-i tezhîb-i der ü revzenini
Reşķ ider şan' at-ı naķķâşına Bihzâd-ı kemâl

* 7: 64b-65a.

²⁶⁶¹ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁶⁶² rengîn

- 15 Böyle bir kaşr-ı dil-ryı göreydi Cemşid
Gl gibi alur idi destine cm-ı mey-i al
- 16 İki mışr iki trh-i muşanna oldu
Oldı her birisi Yri eşer-i sihr-i hell
- 17 şem-i mli frzn ola hürşid gibi
Bezm-i iķbli müretteb tra t yevm-i sul
- 18 Ola ol kaşr-ı dil-rda dem--dem mesrr
Baht u icllini Hkķ eyleye efzn her sl
- 19 Brekallh zih kaşr-ı zer-endde cinn
Zih kşne v şhne maķm-ı iķbl

Sene 1082

8*

DER-ÇEŞME-İ EMİN-İ MEMLAHA MUHAMMED AĞA

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Müjde ey dil-teşnegn-ı eşme-i b-ı zll
Geldi enhr-ı bihişten çehre  ayn-ı selsebl
- 2 Müjde ey dil-hstegn-ı rz-yı b olan
M'-ı kevşerine oldu ²⁶⁶³فِي سَبِيلِ اللَّهِ sebl
- 3 Görmedüm  ömrümde böyle b-ı şf u cn-fez
eşme-i hürşid olamaz fi'l-meşel ana  adl
- 4 N'ola ol eşme olursa reşk-i enhr-ı bihiş
Gyiy mizb-ı kevşer andan olmuşdur mesl²⁶⁶⁴
- 5 Ysuf-ı Mışr-ı kermetdr anun bnisi kim
çehre cri eyledi bir eşme kim mnend-i Nl
- 6 Ya' n Ğa-yı mükerrem mebna' -i cd u kerem
şehr-i İnoz'da ķodı bir hoşça şr-ı ceml
- 7 Nm-ı nmisi Muğammed maşhar-ı luşf-ı ebed
Ser-firz-ı dn  devlet şhib-i ķadr-i cell
- 8 Dyim şadr-ı sa' detde ola sde-hl
Hem naşb ide Hdvend-i ezel  ömr-i tvl

* 8: 65a.

²⁶⁶³ f seblillh: Allah yolunda, Allah rızası için. Bu ibare Kur'm Kerm'de kırk  yette zikredilmiştir. İlgili yetler şunlardır: Bakara,2/154, 190, 218, 244, 246, 261 ,262, 273; l-ilmrn, 3/13, 146, 157, 167, 169; Nis,4/74, 75, 76, 84, 89, 94, 95, 100; Mide,5/54; Enfl,8/60, 72, 74; Tevbe,9/19, 20, 34, 38, 41, 60, 81, 111, 120; Hac,22/58; Nr,24/22; Muhammed,47/4, 38; Hucurt,49/15; Hadd,57/10; Saff, 61/11; Müzzemmil,73/20.

²⁶⁶⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 9 Şükr-i Yezdân eyleyüp Yârî didüm târîhini
Hamdü lillah çıkdı cennetden bu ‘ ayn-ı selsebîl

Sene 1071

9*

BERÂY-I ÇEŞME-İ MÜTEVELLÎ MUHAMMED AĞA

— . — — / — . — — / — . —

- 1 Şâhibü’ d-devle ağa-yı kām-kār
Bermekiyyü’ l-halk maqbûlü’ ş-şifât
- 2 Eyledi bir çeşme-i zîbâ binâ’
Eyleye maqbûl ilâh-ı kâyinât
- 3 Virdi dünyâya hayât-ı sermedî
Çatresin nûş eyleyen buldı necât
- 4 Çatresine teşne âb-ı selsebîl
Lezzetine cân virür Nîl ü Fırât
- 5 Cür’ ası hem neşve-i câm-ı rahîk
Lezzeti ‘ uşâre-i²⁶⁶⁵ kand-i nebât
- 6 Zulmet-ârâ-yı cihânda ‘ âkıbet
Hızr²⁶⁶⁶ gibi buldı bir âb-ı hayât
- 7 Nûş idüp Yârî didüm târîhini
Mâ’-i zezem çeşme-i ‘ aynü’ l-hayât

Sene 1063

10*

TEKYE-ÂBÂD-I ŞEYH-İ OĞLANI

. — . — / .. — — / . — . — / .. —

- 1 Zihî maqâm-ı mu‘ allâ-yı ‘ arş-ı pîrâye
Harîmi oldı nümû-dâr-ı huld ü dâr-ı na‘ im
- 2 Debîr-i çarh-ı revâdur ki ‘ arş-ı a‘ lâda
İderse resmini menşûr-ı hikmete terķim
- 3 Nüzûl iderler aña kudsiyân-ı Rahmânî
Uşûl-ı ma‘ nâ-i tevĥîdi itmege ta‘ lîm

* 9: 65b.

²⁶⁶⁵ hemşîre-i

²⁶⁶⁶ Hızr: Hızr

* 10: 65b.

- 4 N'ola Һarĩmine dinse maƒam-1 ' illiyyĩn
Ziyāret itmede kerrūbiyān-1 ' arş-1 muƒĩm
- 5 İrişdi gūşuma tevĥĩd-i Hū didūm tārĩĥ
Maƒam-1 rāh-1 hūdādur maƒam-1 İbrāhĩm

Sene 1041

11*

ĤŪB TĀRĪĤ-EST İN ĶAŞR-I BİHİŞT-ĀBĀD-RĀ

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Menba^ç-1 ' ilm ü hūner ya^ç nĩ cenāb-1 Maĥdūm
Ķıldı bu ƒaşr-1 dil-ārānuñ esāsını metĩn
- 2 Bārekallāh zihĩ cāy-1 şafa'-güster kim
Reşk ider tarĥ²⁶⁶⁷-1 dil-efrūzına firdevs-i berĩn
- 3 Tarĥ-1 maĥbūli mişāl-i ĥarem-i bāĝ-1 cinān
Ĥurrem ü dil-keş ü maĥbū^ç-i pesendide-zemĩn
- 4 Nedür ol şemse-i zerrĩn [ü] o tāk-1 pür-nūr
Nedür ol tarz-1 nev-āyĩn-ile ol şāh-nişĩn
- 5 Baĥamaz dide-i cān naĥş-1 zer-ender-zerine
Bir temāşası ƒomaz sinede şabr u temkĩn
- 6 Nedür ol kevkebeler şemse-i tābānında
Şanki pervĩn-i felek ƒıldı nücūmın tezyĩn
- 7 Var mı ĥiç ƒasır-1 ĥūr naĥde ƒıyās it meşelā
Böyle bir ƒaşr-1 zer-ender-zer-i tūrfe āyĩn
- 8 Dil ü cān-ile olurdı aña Yūsuf ĥayrān
Olsa ger ƒaşr-1 Zūleyĥā'da bu naĥş-1 rengĩn
- 9 Böyle bir ƒaşr-1 dil-ārāya hele mālĩk olan
Niçün almaz eline gül gibi cām-1 la^ç lĩn
- 10 Görse ol gülşen-i Ĥızır²⁶⁶⁸ aya iderlerdi nüzūl
Bāĝbānān-1 ĥarĩm-i çemen-i ' illiyyĩn
- 11 Görse ger diĥƒat-i tezhĩbini kil-1 Bihzād
Eyleye şan^ç at-1 naĥƒāşına yüz biñ taĥsĩn

* 11: 65b-66a.

²⁶⁶⁷ tarĥ:tarĥ

²⁶⁶⁸ Ĥızır:Ĥızır

- 12 Dil-i ‘ārif gibi her şemsesi āyīne-i rāz
 Ṭāḳ-ı dilber gibi her cüftleri mevzūn u metīn
- 13 Ola ol ıaşr-ı felek rütbede dāyım ıāyīm
 Zātı şıḫḫatle ola mesned-i devletde mekīn
- 14 Bezm-i ‘ayşini müretteb kıla sākī-i emel
 Şem‘-i iḳbālī fūrūzān ola tā yevmü’d-dīn
- 15 Gördüm ol ıaşr-ı dil-efrūzı didüm ey Yārī
 Bārekallāh ‘aceb ıaşr-ı muşanna‘ āyīn

Sene 1070

12*

TĀRİḤ ŞOD VELĀDET-İ ‘ĀRİF MUḤAMMEDĪ

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ²⁶⁶⁹

- 1 Müftī Efendi Ḥazret-i Ḥaḳ’dan niyāz idüp
 Dāyım dilerdi bir veled-i pāk ü emcedi
- 2 Gör ol Kerīm-i Zū’l-minen-i fazl vücūdını
 Kıldı ‘aṭā velādet-i ‘Ārif MuḤammedī
- 3 Ṭoḡdı şafaḳdan itdi dirahşende nūrını
 Māh ile mihre oldı ıarīn fark-ı ferḳadı
- 4 Bir nūr-ı meyde ḡoncedür ammā ki açılıp
 Şermende kıldı verd-i cinān-ı müverredi
- 5 Vaḳt-i seherde itdi ṭulū‘ı ol āfītāb
 Ṭolsun cihāna ṭālī‘-i mes‘ūd [u] es‘adi
- 6 Rūḫu’l-Ḳudūs ḳudūmını tebşīr eyledi
 Müjd’itdi ya‘nī maḳdem-i ‘Ārif MuḤammedī
- 7 ‘Ömr-i ṭavīl ide müyesser Cenāb-ı Ḥaḳ
 Virsün hemīşe devlet-i iḳbāl-i sermedī
- 8 Şoñra du‘ā-yı müftī-i devrāna idelüm
 Destinde ola ḫāme-i fetvā mü‘ebbedī
- 9 Tārīḫ dindi bir iki üç belki iki yüz²⁶⁷⁰
 Tārīḫ odur ki ola kelāmuñ muḳallibi

* 12:65b.

²⁶⁶⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁶⁷⁰ Mısraın der-kenarında “el-murād cebr” kaydı düşürülmüştür ki bununla mısrada geçen “iki, üç, iki yüz” sayılarının cebr kelimesindeki harflerin ebced değerleri olduğuna işaret edilmeye çalışılmıştır.

- 10 Çok gerçi şimdi tıfl-ı nev-âmûz-ı ma'rifet
Ta'lim itdiler sebağ-ı levh-i ebcedi
- 11 Ammâ ki Yârî hâce-i bâzâr-ı nazmdur
Silk-i cevâhir olsa kelâm-ı munâzzadı
- 12 Çün ser ü kıddi buldı elif gibi izdiyâd
Târîh Yârî didüm aña hayr-ı maqđemi

Sene 1083

13*

BERÂY-I VELÂDET-İ MAHDÛM-I AĞMED EFENDİ

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Bir seher AĞmed Efendi'yle nedim olmuş-idük
Didi Yârî felegũn nık ü bedi maqbũlum
- 2 Lık dũnyâda bir evlâd-ı necib ister-idüm
Çok zamân Ėazret-i ĖaĖ'dan ol idi me'mũlum
- 3 şimdi Feyyâz-ı Ėudâvend-i ezel luşf itdi
Nâm-ı Feyzullâh ile geldi cihâna oğlum

Sene 1077

14*

ÇEşME-İ ÂB-I ZÛLÂL-İ KADRİ EFENDİ TÂRİĞ-EST

__ . ___ / __ . ___ / __ . ___ / __ . ___²⁶⁷¹

- 1 Ėazret-i²⁶⁷² 'âlî-kadir Ėadrî Efendi kim anuñ
Zâtıdur el-ĖaĖ ĖaĖîkatde kerim-i kâr-dân
- 2 ²⁶⁷³فِي سَبِيلِ اللَّهِ idüp icrâ' bu âb-ı kevşeri
İtdi şehri reşk-bürd-i 'ayn-ı tesnım-i cinân
- 3 Özge himmetdür o Ėızr-ı²⁶⁷⁴ çeşme-sâr-ı mekremet
Selsebil-âsâ bu 'ayn-ı kevşeri kıldı revân
- 4 Bir içüm şu lü'lü-yi yektâ gibi nâ-yâb iken
Ser-te-ser ĖarĖ oldılar âb-ı Ėayâta teşnegân

* 13:66a.

* 14:66a.

²⁶⁷¹ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁶⁷² Server-i

²⁶⁷³ fî sebîlillâh:Allah yolunda, Allah rızası için. Bu ibare Kur'ânı Kerim'de kırk üç âyette zikredilmiştir. İlgili âyetler şunlardır: Bakara,2/154, 190, 218, 244, 246, 261 ,262, 273; Âl-ilmrân, 3/13, 146, 157, 167, 169; Nisâ,4/74, 75, 76, 84, 89, 94, 95, 100; Mâide,5/54; Enfâl,8/60, 72, 74; Tevbe,9/19, 20, 34, 38, 41, 60, 81, 111, 120; Hac,22/58; Nûr,24/22; Muhammed,47/4, 38; Hucurât,49/15; Hadîd,57/10; Saff, 61/11; Müzzemmil,73/20.

²⁶⁷⁴ Ėızr:Ėızr

- 5 Z̤ulmet-ārā-yı cihānda ol meh-i evc-i himem
 Hızır²⁶⁷⁵ gibi buldı bu āb-ı hayātı rāyegān
- 6 Lezzet-i ābı virür efsāne ‘ ömr-i sermedī
 Kaṭresin nūş eyleyen bulur hayāt-ı cāvidān
- 7 Olsa lāyık maḳsimi mīzāb-ı āb-ı zezeme
 Olsa uḫrā²⁶⁷⁶ lūlesi altun oluḡa nāvedān
- 8 Tā ki nev-rūz-ı cihān-efrūz ide tecdīd-i sāl
 Tā ki hūrşid eyleye burc-ı ḡamelde iḡtirān
- 9 Āfitāb-ı ‘ ālem-ārā-yı sipihr-i şevketi
 Maṭla^c-ı rif atden olsun gün gibi dehre ‘ iyān
- 10 Hızır²⁶⁷⁷-veş olsun maḳāmı evc-i ‘ illiyyīnde
 Ola dāyim vāşıl-ı mā ‘ ü’l-hayāt-ı bī-kerān
- 11 Şiḡhat-i cāvid ile ola mu^c ammer dāyimā
 Devlet-i dāreyn ile ola hemişe kām-rān
- 12 Nūş idüp ol çeşmeden Yārī didüm tārīḡini
 Ābı ḡaḳḳā çeşme-i ‘ ayn-ı hayāt-ı cāvidān

Sene 1084

15*

BERĀY-I MAḤMŪD ÇELEBĪ

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

- 1 Ḥayf²⁶⁷⁸ kim şarşar-ı ḡahr-ı felek-i hercāyī
 İtdi ol tāze nihālūñ yerini ḡāk-ālūd
- 2 Tündī-i bād-ı ecel itdi anı pejmürde
 Zīr-i ḡāk içre yatur ol gül-i ḡülzār-ı vücūd
- 3 Ya^c nī Maḡmūd ol üstād-ı girān-māye henüz
 Ḥüsn-i aḡlāḳ-ile olmişdı cihānda maḡmūd
- 4 Yed-i ṡulāya ‘ aceb mālik idi her fende
 Böyle bir zāt-ı laṡifi felek itdi nā-būd
- 5 Ğonce-i ‘ ömri ḡüşād olmadı dünyāda anuñ
 Ecrini eyleye Ḥaḳ ḡülşen-i ‘ uḡbāda ḡulūd

²⁶⁷⁵ Hızır:Hızır

²⁶⁷⁶ lāyık

²⁶⁷⁷ Hızır:Hızır

* 15:66b.

²⁶⁷⁸ Ḥayf:Ḥayf

- 6 İşidüp mevtini yārān didiler tārīhin
Aña cennetde serāy ola maḳām-ı Maḥmūd

Sene 1077

16*

BERĀY-I INCI-ZĀDE RAḤMETULLĀH

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

- 1 ıncı-zāde gördi fānīdür cihān-ı bī-beḳā
İtdi āḥir menzilin  uḳbāda firdevs-i berīn
- 2 Genc-i raḥmetden  aḫalar eyleyüp Bārī aña
Eyleye rāḫat-gehen cennet nedīmin ḫūr-ı  ayn
- 3  Afv ide cürm [ü] ḳuřūrın pādiřāh-ı lem-yezel
Ola maḫřerde şeffi i hem şeffi ü'l-müznibīn
- 4 Ḥāke dūřince elif ḳaddi didüm tārīhini
Menzilin gülzār-ı  adn eyleye Rabbü'l- ālemīn

Sene 1050

17*

DER-BAĞÇE-İ AşR-I ḤODEM TĀRĪḤ-EST

— — . — / . — — / — — . — / . — —

- 1 Yārī bu aşr-ı ḫāřř-ı dārü'l-arārı yapdum
Pīrāye-i şaf etsün aḫbāb-ı zīr ü bālā
- 2 Yārī bu aşr-ı pāk-i nüzhet-fezāda dāyim
Rindān-ı řāf-meřreb nūř ide cām-ı řahbā
- 3 Hem sāye-i dıraḫtān hem sāḫa-i gülistān
Ārām-gāh-ı  işret āmāde meclis-ārā
- 4 Nāzende řarḫ-ı maḫbū rūřen maḳām-ı ḫurrem
Pāyende řarz-ı mevzūn behcet-ḫīrāz-ı zībā
- 5 Ol ḫıřt u seng-i saḫtī elmās-ı çār-kūře
Güyā kec-i beyāzī āyīne-i mücellā
- 6 şan at nigār-ı  ālem ḳıldıḳda naḳř-ı pākin
Tezhībin etmiř anuñ naḳř-ı nücūma īmā

* 16:66b.

* 17:66b-67a.

- 7 Görse bu aşr-ı kâşî taşvîri eşm-i Fağfür
Çîni aba olurdu yanında ar-ı mînâ
- 8 Görse o gülsitânda bu aşrı dîde-i Cem
Gül gibi düşmez idi destinde câm-ı amrâ²⁶⁷⁹
- 9 Bir nükte-senc-i ‘ âlem gördükde didi târi
Târz-ı laîf [ü] nâzük aâ ki cennet-âsâ

Sene 1072

18*

TÂRİ ŞOD BER-TEV’EMÂN-I FERZEND-İ SEYYİD ÇELEBİ

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁶⁸⁰

- 1 Hâbbezâ başâyiş-i elâf-ı Hıllâ-ı ezel
ıldı a‘ â iki ferzend-i necîb ü emcedi
- 2 Biri Feyzullâh nâmı biri Nûrullâh’dur
Biri feyz-i mihr biri nûr-ı mâh-ı es‘ adî
- 3 Hâmdü lillâh iki madûm-ile ıldı ber-murâd
Seyyid-i vâlâ-tebâr ol âl-i pâk-i Amedî
- 4 Dü birâder feradândur âsumân-ı hüsnde
Lem‘ a-ı şems ü amerdür tâc-ı fark-ı feradi
- 5 Hâzret-i Hâ ikisini dâı ber-urdâr ide
Bulalar hem şıat-i câvîd ü ‘ ömr-i sermedî
- 6 Vâridât-ı aybden Yârî kef-i endişeme
Şundılar târi için lev-i esâb-ı ebcedi
- 7 İki madûmuñ ulû‘ına ‘ aceb târidür
Mihr mehle oldı yine tev‘emân-ı es‘ adî

1084

19*

VELÂDET-İ PESER-İ SA‘D-İ HÂZRET-İ YÛSRİ

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁶⁸¹

- 1 Çemende bülbüli gördüm hezâr name ile
Elinde gülleri var hep nev-âmed-i gülşen

²⁶⁷⁹ amrâ:amrâ

* 18: 66b.

²⁶⁸⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

* 19:67a.

²⁶⁸¹ Der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Didüm bu güllerün içinde var mı nev-bāde
Şüküfte rûy u gül-âb-âzmâ-yı büy-âgen
- 3 Bu güller içre didi bir gül intiḥâb²⁶⁸² itdüm
Nazîr bulamadı aña âfitâb (tâb)-efken
- 4 Didüm meded o gül-i âfitâbı seyr idelüm
Didi haber saña ey nükte-senc-i nâdire-fenn
- 5 Ezelde perveriş²⁶⁸³ etmiş-(i)di bâğbân-ı sun^ç
Henüz açıldı o gül gülsitân-ı fıtratdan
- 6 Hezâr şevk-ile târiḥini didi Yârî
Açıldı ol gül-i nev gülsitân-ı Yüsrî'den

Sene 1085

20*

**TEYEMMÜNEN VE TEBERRÜKEN TÂRİḤ ŞOD VELÂDET-İ
SULTÂN AḤMEDÎ DÂDE-İ ḤUDÂ SA' ÂDET-İ 'ÖMR-İ
MÜ'EBBEDİ**

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

- 1 Te'âlallah zihî tevfiḳ-ı eltâf-ı bilâ-ğâye
Bi-ḥamdillah ḥayât-ı câvidânı virdi dünyâya
- 2 Bu demde ümmet-i İslâm'a cümle farz [u] vâcibdür
Edâ-yı ḥamd ü şükrân eylemek dergâh-ı Mevlâ'ya
- 3 Bu dem taḥrîme-bendân-ı zu'ûf-ı ḳudsiyân-ı 'arş
Elin ḳaldur dilersen bâr-gâh-ı Ḥaḳ Te'âlâ'ya
- 4 Felekler tâcın atdı bâm-ı 'arşa ibtihâcından
Melekler döndi a'âm-ı beşâret-evc-i a'lâyâ
- 5 Nüvîd-i maḳdemin kerrübiyân-ı ḳasr-ı 'illiyân
Yetişdürdi sipihr-i çârümîñ üzre Mesîḥâ'ya
- 6 Tütardı neyyir-i a'zam gibi eflâki envârı
İrişse müjde-i şâdı eger gûş-ı süreyyâya
- 7 Virürdüm müjde-i iḳbâline şükrâne-i maḳdem
Eger mâlik olaydum genc-i Ḳârûn-ı güher-zâyâ
- 8 İderdüm nazm-ı silk-i gerden-i müjde-âverân ol dem
Eger vâşıl olaydum biñ dizi lü'lü-yi lâlâyâ

²⁶⁸² intiḥâb:intiḥâb

²⁶⁸³ terbiye

* 20: 184b-185a.

- 9 Yine ğavvās-ı taq̄dīr-i ezel deryā-yı h̄ikmetden
Çıkarđı s̄āhil-i iqbāle bir dürr-i girān-māye
- 10 ice dūr zāhir oldı sullb-i šāh-ı ‘ālem-ārādan
Ziyā’ virdi cemāli āfitāb-ı ‘ālem-ārāya
- 11 Bu bir gencīne-i ğaybiyye-i ūn’-ı ilāhīdür
Ki mālīk oldı ol gencīneden bir dürr-i yektāya
- 12 Felek ta’ zīm için ol āfitāb-ı ‘ālem-ārāya
Aña fīrūze-reng evreng kurdı çarh-ı h̄adrāya
- 13 Zihī ūhzāde-i vālā-nijād-ı ‘ālem-ārā kim
Melāhātde nazīri gelmemiūdür belki dūnyāya
- 14 Nice ūhzāde šāh-ı tāk-dār-ı maūrık [u] maĝrib
Cihān-bān [u] cihān-dāver cihān-gīr [ü] cihān-sāye
- 15 Ne ūhzāde serīr-ārā-yı evreng-i cihān-bānī
Ne ūhzāde ūref-baħūā-yı tāk-ı salṫanat-vāye
- 16 Cihān-gīr-i mü’eyyed ced-be-ced Sulṫān-ı Aħmed kim
Cihāna gelmemiūdür böyle ūāhen-ūāh-ı Cem-pāye
- 17 Nice ūhzāde cecdi pādīūāh-ı na’ t-kiūverdür
Nice ūh ūāhib-i evreng-i hūmāyūn-ı hūmā-sāye
- 18 Hıdīv-i nām-ver-i ūāhib-kırān-ı k̄ahramān-kevkeb
Hudā-vend-i muzaffer āfitāb-ı ‘arū-ı pīrāye
- 19 ūāhen-ūāh-ı cihān Sulṫān Muħammed Hān-ı Ġāzī kim
ūkūh-ı baħtı ğālīb tāk u tāht u mülk-i Dārā’ya
- 20 Mübārek ola ol ūhzāde-i ferhunde-iqbālūn
Kudūmi hem ūh-i devrāna hem a’ lāya ednāya
- 21 O ūāhen-ūāh-ı dīn-perver o h̄ākān-ı hūmāyūn-fer²⁶⁸⁴
O sulṫān-ı zafer-yāver o ūāh-ı ma’ delet-māye
- 22 O sulṫān-ı mücāhid **فِي سَبِيلِ اللَّهِ**²⁶⁸⁵ ğāzī kim
Süvār olsa kaçan bir bād-pā raħū-ı sebük-pāya
- 23 ūanurlar Hāydar-ı Kerrār-ı meydān-ı ūecā’ atdür
Çekince haūmet²⁶⁸⁶-ile Zülfiķārın kaūd-ı a’ dāya

²⁶⁸⁴ muzaffer-fer

²⁶⁸⁵ fī sebīlillāh: Allah yolunda, Allah rızası için. Bu ibare Kur’ām Kerīm’de kırk üç āyette zikredilmiūtir. İlgili āyetler ūunlardır: Bakara,2/154, 190, 218, 244, 246, 261 ,262, 273; Āl-ilmrān, 3/13, 146, 157, 167, 169; Nisā,4/74, 75, 76, 84, 89, 94, 95, 100; Māide,5/54; Enfāl,8/60, 72, 74; Tevbe,9/19, 20, 34, 38, 41, 60, 81, 111, 120; Hac,22/58; Nūr,24/22; Muhammed,47/4, 38; Hucurāt,49/15; Hadīd,57/10; Saff, 61/11; Müzzemmil,73/20..

- 24 Yaḥūd bir ahramān-ı Őir-dil Rüstem-Őalābetdür
açan tıĝ-ı perendārın Şalınca Şaff-ı hicāya
- 25 Ele alsa iki anadlu bir Őāhīn olur gūyā
Eger tūr-i hūmā-bālin felekde atsa ‘anayā
- 26 Cihāna mevc-i per-der-pey gibi dūr-pāŐ olur dāyim
Kef-i dest-i kerīmin beñze(r)dirsem n’ola deryāya
- 27 Eyā ḥāān-ı dīn-perver degül ḥaddüm ḥuzūruñda
Edā-yı tehniyet ılsam o dergāh-ı mu‘allāya
- 28 Ḥudā baĝıŐlasın Őehzāde-i zī-Őān-ı devrānı
Zılāl-ı sāye-bān-ı baḥtı Şalsun ‘āleme sāye
- 29 Du‘ā ıl hem Şeh-i devrāna hem Őehzādeye Yārī
Yüzüñ sür secde-sāz ol ferş-i miḥrāb-ı temennāya
- 30 Melāyik didiler tebŐir idüp tārīḥ-i mevlūdin
Dūr-i cūd-ı vūcūd-ı Ḥān-ı Aḥmed geldi dūnyāya

Sene 1084

KIT’ALAR

1*

İN AŞİDE-İ LÜCCE-İ²⁶⁸⁷ ŐADRÜ’L-‘ULEMĀ ADRĪ EFENDİ

— — . / — . — . / . — — . / — . —

- 1 Ey Bū Ḥanīfe-ḥalk u Cüneyd-i zamāne kim
Dāyim apuña fazl-ı ‘ulūm istinād ide
- 2 Ey gülbün-i ḥadīa-i fazl u kemāl kim
Ḥa ĝonce-i sa‘ādet-i baḥtuñ ĝüŐād ide
- 3 ‘İdüñ mübārek ola eyā māh-ı burc-ı ‘ilm
Hem dergehüñde müjde-i ferḥunde yād ide
- 4 N’eyler o kimse mevsim-i nev-rüz u ‘īdi kim
Tabīl-i dāmen-i keremüñ anı Őād ide
- 5 Söyle kerem didükleri ol bī-vefāya kim
Yārī fairi luḥfuñ ile ber-murād ide
- 6 Sensin medār-ı kevkebe-i Şadr-ı iḥtirām
Ḥükmüñ cihānda temşiyet-i ādl ü dād ide

²⁶⁸⁶ ḥaŐmet:ḥaŐmet

* 1:52b-53a.

²⁶⁸⁷ Lūcce:Lüççe

- 7 Sensin rehīn-i cevher-i zāt-ile ʿ aql-ı küll
Kim derk-i zātuñı yine ʿ aql-ı müfād ide
- 8 Ol kār-dān-ı maʿ delet-ārā-yı dīnsin
Vācib duʿ ā-yı devletüñ ehl-i bilād ide
- 9 Ol feylesōf-ı mekteb-i faẓl u kemālsin
Tevfīk-ı reʿ y-i şāyibüñe ittiḥād ide
- 10 Teʿ lifüñ ile ıoldı kütüb-ḥāne-i cihān
Āşārı ile ʿ ālemi Ḥaḫ müstefād ide
- 11 Oldı ʿ ulūm-ı dīnde zāhir faẓiletüñ
Kimdür zamānede bu ḫadar ictihād ide
- 12 Medḫ ü şenāñı yazmaḡa didüm devāt olup
Müjgānlarını ḥāme sevādın midād ide
- 13 Māh-ı felek serīr-i vücūduñ ki şuʿ lesin
Ḥaḫ nūr-ı çeşm-i encüm-i sebʿ -i şidād ide
- 14 Budur Cenāb-ı Ḥazret-i Ḥaḫʻdan niyāzımız
Ḥadden füzün devlet ü ʿ ömrüñ ziyād ide

2*

İN NĪZ DER-TECESSÜS-İ MEYDĀN-I RAḤŞ-I ṬABʿ

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Benem ol Yārī-i üstād-ı bedīʿ üʻ l-lehçe
Muʿ ciz-ārā-yı sūḡan ṭabʿ -ı siḫir-kārumdur
- 2 Benem ol nāṭıḫa-pīrā-yı debistān-ı ʿ ulūm
ʿ Aql-ı kül hem sebaḫ-ı nükte-i esrārumdur
- 3 Benem ol zenzeme-sāz-ı çemen-i ʿ illiyyīn
Bülbülān-ı ḫarem-i ḫuds ṭaleb-kārumdur
- 4 Benem ol kevkebe-endāz-ı livā-yı şuʿ arā
Meh ü ḫürşid ʿ ilim ü şuḫḫa-i zer-kārumdur
- 5 Benem ol ʿ arşa-i cünd-i hünere pīş-āheng
Şāhid-i medḫ-i sipeh hicv-i siliḫ-dārumdur
- 6 Benem ol encümen-efrüz-ı ḫarīm-i rindān
Neşve-baḫşā-yı mecālis dil-i ḫüşyārumdur
- 7 Benem ol bülbül-i ḫoş-naḡme-i gülzār-ı cihān
Āsumān encüm-ile güleşen-i ezhārumdur

* 2:62b-63a.

- 8 Benem ol mâşıta-perdâz-ı ‘arūs-ı ma‘ nâ
Naş-pirâyî-i ebkâr sühan-kârumdur
- 9 Nüh felek köhne nüh evrâqlu taḫvîmümdür
Mehçe-i devr-i felek şafha-i ḥalkârumdur²⁶⁸⁸
- 10 Ḥalkâ²⁶⁸⁹-i şoḥbet-i rindânı iden şîrîn-kâm
Meclis-ârâ-yı dil-i lezzet-i güftârumdur
- 11 Ben o ser-bâz-ı şaf-ârâ-yı Tehem-ten şaştem
Çaşı yalar benüm önümce kemân-dârumdur
- 12 Felek encümle benüm ḥayme-i zer-düzumdur
Âsumân cilve-geh-i ‘arşa-i mişvârumdur
- 13 Âsumânda görinen şa‘ şa‘ a-bâr-ı ḥürşîd
Bezm-i ṭab‘ umda döner sâğar-ı zer-kâ[ru]mdur
- 14 Rişte-i satra iden dür-i ma‘ ânîyi nizâm
Diḳkat-i şayrefî-i ṭab‘ -ı dürer-bârumdur
- 15 Reşehât-ı ḳalemüm dūda lu‘ âb-ı erḳam
Nâl-i ser-tîzi ise nîze-i peykârumdur
- 16 Çaşabü’s-sabḳ-rübâ ‘arşa-i ta‘ lîm ü beyân
Edhem-i kilik-i sebük-püye-i reh-vârumdur
- 17 Sebaḳ-âmūz-ı ma‘ ânî siḥir-endūz-ı beyân
Nükte-i ṭab‘ -ı bedî‘ ü’l-eşer eş‘ ârumdur
- 18 Ṭolduran dürr ü güherle felegüñ dāmânın
Şadef-i dîde[de]ki eşk-i güher-bârumdur
- 19 Sanmañuz ra‘ d-ı ğurunbiş ḳafes-i gerdūnda
Şiddet-i nâṭıḳa-i²⁶⁹⁰ ṭūṭî-i güftârumdur
- 20 Yūsuf-ı nazmuma bâzâr-ı ma‘ ârif de benem
Müşterî gibi melekler de ḥarîdârumdur
- 21 Mûşikâfân-ı ma‘ ânî n’ola ḥayrân olsa
Ḳıla zencîre çeker kilik-i siyeh-kârumdur
- 22 Gerçi devrân beni mest ü ḥarâb etmişdür
Yine ḥüşyârî-i rindi dil-i evkârumdur
- 23 Ben nice feyz umayın kevkeb-i târikümden
Beni zülmetde ḳoyan baḥt-ı sitem-kârumdur

²⁶⁸⁸ “Ḥalkâr” kelimesinin doğru yazımı “ḥâlkâr”dır. Vezne uygunluğu açısından metindeki imlâyı esas aldık.

²⁶⁸⁹ Ḥalkâ:Ḥalkâ

²⁶⁹⁰ Şavt-ı nuṭḳ-ı nefes-i

- 24 Çekerin heyzüm-i cevrini ħar-ı nādānuñ
Bār-ı āzāra taħammül ezelī kārumdur
- 25 Jāj-ħāyān-ı süħan n'ola ħased-gİR olsa
Nükte-sencān-ı hüner māyil-i eş' arumdur
- 26 Ben o şāyeste-i elġāf-ı Ĥudā-dādum kim
Luġf-ı Ĥaġ kār-ı ' asİRimde meded-kārumdur
- 27 O Kelīmem ki ser-i şāĥ-ı nihāl-i Tūr'ı
Şem' -i kāfūr iden pertev-i envārumdur
- 28 Nükte-i rāz-ı derūnı n'ola pinhān etsem
Rūh-ı Ķudsī o ħadar maħrem-i esrārumdur
- 29 Benem ol silsile-zād-ı ħarem-i tenhāyī
Ķays-ı Mecnūn-laħab hem-dem-i ġam-ħ̃ arumdur
- 30 Nāleme nefħa-i nākūr hem āvāz olamaz
Dehri pūr-şayħa iden şavt-ı dil-i zārumdur
- 31 PİR-i endīşe ile bİkr-i ħayāl-i ma' nā
Ser-fürü-dāşte-i meclis-i efkārumdur
- 32 İstesem şām u seher şeh-per-i ' anħā-yı felek
Rüft [ü] rüb-ı ħarem-i sāħa-i ġülzārumdur

3*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___ ²⁶⁹¹

- 1 Saña ey āfītāb-ı çarĥ-ı himem
Şadr-ı evc-i felek serİR olsun
- 2 Tıfl-ı Aħmed Sa' id-i mes' ūduñ
Devlet-ile kemāl-i pİR olsun ²⁶⁹²

4*

TEVĤİD

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ey ki sultān-ı ferd-i yektāyī
Saña maħşūş ħudret-endāzī

* 3: 67a.

²⁶⁹¹ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁶⁹² Beytin altında “Tulū' iden tıfl-ı mevlūd u mes' ūduñ nāmı Aħmed Sa' id olmağ-ile aña telmīhdür.” kaydı yer almaktadır.

* 4: 71b

- 2 Oldı aşlāb-ı nuṭfe-i Ādem
Naḳş-ı şun‘ uñda çehre-perdāzī

5*

TEVHĪD

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ey naḳış-bend-i şafḥa-i ezeli
Naḳş-ı şun‘ uñda ‘ aḳl ḥayrānuñ
- 2 Şūret-i mümkināt-ı eşyāda
Ma‘ nā-i ḥikmetūñde bürhānuñ

6*

TEVHĪD

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Ey feyz-resān-ı reşḥa-i zıll
Peydā-kün-i her nihān-i mücmel
- 2 Mümkin mi taḥayyül ide zātuñ
Her hendese-sāz-ı ‘ aḳl-ı evvel

7*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁶⁹³

- 1 Eger ki şadr-tırāzende-i hükümet iseñ
Naşihat ile ‘ amel eyle ey ḥakīm-i ḥalīm
- 2 Muḥākemāt-ı taḥakkümde ḥükmüñ icrā‘ kı
Ḥakīm-i şadr-ı şerī‘ at seni ide taḥkīm

8*

.. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁶⁹⁴

- 1 Umma cām-ı maḥabbet²⁶⁹⁵ ey Yārī
Ya‘ nī aḥbāb-ı bī-mezākīden
- 2 Düst-kām-ı ḥayātı nüş eyle
Dest-i sāḳī-i ‘ ömr-i bākīden

* 5: 71b.

* 6: 71b.

* 7: 71b.

²⁶⁹³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 8: 71b.

²⁶⁹⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁶⁹⁵ ḥaḳīkat

9*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁶⁹⁶

- 1 Her gül-i nev-şüküfte ey bülbül
Baña la' lîn âşiyân olsa
- 2 Ruḡ-ı yâr olmayınca n'eyleyeyüm
Ser-te-ser dehr-i gülsitân olsa

10*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁶⁹⁷

- 1 Ez-diyâreş dūr mâned ân-ki ğurbet mî-fited
Nîk dâned kıadr u zevk-ı şoḡbet-i aḡbâb-râ²⁶⁹⁸
- 2 Ân-ki mî-sûzed derûneş hırket-i tâb-ı 'aşaş
Teşne-mânde lîk kerde ârzü-yı âb-râ²⁶⁹⁹

11*

KİT' A

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Fütâde-pây-ı ıarıkam hidâyet it yâ Rab
Olam o neşve ile zevk-baḡş-ı rûḡ u fu'âd
- 2 Şarâb-ı 'aşkuñ ile şöyle mest kııl beni kim
Görinmeye gözüme kıayd-ı kâr-gâh-ı murâd

12*

KİT' A

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁷⁰⁰

- 1 Beķâ bekâ-i Ḥudâvend-i lâ-yezâlûndür
Ne sūd ide saña bu penc-i rûze-i ma' dūd
- 2 Dū rûze 'ömrüñi şarf idesin 'ibâdetine
Zihî sa'âdet-i câvid ü řali'-i mes'ūd

* 9: 71b.

²⁶⁹⁶ Der-kenarda yazılmıştır.

* 10: 72b.

²⁶⁹⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁶⁹⁸ Gurbete düşen diyarından uzakta kalır. Ahababın sohbetinin zevkini ve değerini iyi bilir.

²⁶⁹⁹ İçi susuzluk hararetinin sıcaklığıyla yanan susuz kalmış fakat su arzusu kılmıştır.

* 11: 73a.

* 12: 73a.

²⁷⁰⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

13*

KİT' A

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ²⁷⁰¹

- 1 Kemāl-i kudret ü 'ilmüñde 'aql olur mebhüt
Beyân-ı zât u şifâtuñda nuṭṭ olur ebkem
- 2 Tamâm rişte-i hükümüñde beste-i 'ilmüñ
Nizâm-ı silsile-i qar-ḥâne-i 'âlem

14*

NA' T

_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

- 1 Ger bāz-ḥ'āst²⁷⁰² mī-konedend rüz-ı bāz-ḥ'āst²⁷⁰³
Der-ḥ'āstem şefā' at-i to men der-ān maḥal²⁷⁰⁴
- 2 Ān mücrimem ki nīst zi-to cüz şeff' -i mā
Zirā to'yī ki der dü-cihān şāfi' -i ezel²⁷⁰⁵

15*

NA' T

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Eyā şehen-şeh-i kevneyn [ü] şāhibü'l-ḥarameyn
Vücūduñ-ile şeref buldı tıynet-i Ādem
- 2 Eger muḥāṭab-ı ²⁷⁰⁶لولاك-i 'izzet olmasañ
Senüñ-çün olmaz idi naḫş-ı ḥilḫat-i 'âlem

16*

KİT' A

. . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Biz gedâyân-ı bāb-ı iḥsānuz
Sensin ol şāh-ı vāhibü'l-āmāl

* 13: 73a.

²⁷⁰¹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 14: 73b.

²⁷⁰² “bāz-ḥ'āst” kelimesinin der-kenarında kelimenin mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: “ya' nī su'āl”

²⁷⁰³ “rüz-ı bāz-ḥ'āst” kelimesinin der-kenarında kelimenin mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: “rüz-ı kıyāmet”

²⁷⁰⁴ Kıyamet gününde sorguya çekiyorlarsa, benim isteğim senin o yerde şefa'at etmendir.

²⁷⁰⁵ Senden başka şefa'atçisi olmayan bir suçluyum. Zirā her iki dünyada ezeli şefa'atçi sensin.

* 15: 73b.

²⁷⁰⁶ levlāk: Sen olmasaydın. Hadis-i kudsînin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَّا فَتُخَدَّ لَأَفْلَاقُ “Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kārî, *Mevzûât*, s.67-68)

* 16: 73b.

- 2 Bizi şâyeste-i şefâ^ç at kı1
Rûz-ı maḥşerde ey kerîm-i ḥıṣâl

17*

ḲİT^ç A

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Yâ Rab müyesser eyle ziyâret Medîne'yi
Zîrâ ziyâret ümmet-i İslâm'a farz-ı ^ç ayn
- 2 ^ç Azm eyleyüp ḥazîre-i Baḥḥây u Yeşribe
Ḳonsun hemîşe başuma iḳbâl-i ferḳadeyn

18*

ḲİT^ç A

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___ ²⁷⁰⁷

- 1 O bâğbân-ı ğamem baht-ı saht-ı gûşı ile
Nice zebân ide naḥl-i ümîde müzdürü
- 2 Gözüm yaşıyla şularsam eger ki ḥûşe virür
Nihâl-i himmetümüñ biḥ-i tâk-i engürü

19*

ḲİT^ç A-İ BERĀY

.. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___ ²⁷⁰⁸

- 1 Pîrlik ^ç âleminde rindâne
Lerziş-i berg-i bîd-i evrengdür
- 2 Tutar eli görür gözi ammâ
Sâğar-ı mey ^ç aşây ü ^ç aynüñdür

20*

ḲİT^ç A

.. ___ ___ / .. ___ ___ / .. ___ ___ / .. ___

- 1 Bilürin dilde olan râzuñı Yârî ammâ
Saña ḥâmûşî-i vaḥdet gibi devlet yokdur

* 17: 73b.

* 18: 73b.

²⁷⁰⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

* 19: 73b.

²⁷⁰⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

* 20: 74 a.

- 2 Kıřřa-i rāz-ı nihānuñ cigerüm hūn eyler
Söyleme söyleme gūř itmege řākat yokdur

21*

ƘITˆA

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Saña naşihat ü pendüm bu olsun ey Yārī
Geçen zamānede pīr-i hezār sāle gibi
- 2 Acıtma dāğ-ı sitemle derūn-ı insānı
Çalur o dāğ-ı sitem dilde dāğ-ı lāle gibi
- 3 Yaşar o dāğ-ı sitem inkisārı gerçi anı
şikest ider seni de şişe-i piyāle gibi

22*

ƘITˆA

_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

- 1 Yārī recā-yı dest-i le'īmān eyleme
Beş parmağında bir dilüm ekmek helāl ise
- 2 řūrāb-ı eřk-i dīdeñi çek teřne-kām iseñ
Nā-merd kūzesinden içme ger āb zülāl ise²⁷⁰⁹

23*

ƘITˆA

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Nice lisāna gelür řūřı-i dil-i Yārī
Olinca āyīne-i dilde jeng-i řayrānī
- 2 Ya řor mı söylemege rūzigāruñ evzā'ı
Dil-i sūřan-ver-i nāzük-beyān-ı insānı

24*

ƘITˆA

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Ferāř-ı destī-i himmet yeter saña Yārī
'Ařā-yı dest-i le'īmānı eyleme ümmīd

* 21: 74a.

* 22: 74a.

²⁷⁰⁹ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

* 23: 74a.

* 24: 74a.

- 2 Meh isti'āre ider her şeb istifāza-i nūr
Velik virdüğini māhdan alur hūrşid

25*

ḲİT' A

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___

- 1 Yārī ne hāl oldı eḫibbā-yı dehre kim
Her biri rīş-ḫand ü dūrūg-i bahānede
- 2 Bir dūst yoḫ ki maḫrem-i esrār ola saña
Bilmem nic'oldı ehl-i ḫaḫīḫat zamānede

26*

ḲİT' A

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Bilem dir iseñ eger ḫadr u ḫıymetüñ Yārī
Cevāhir-i kelimātuñ alup şatandan şor
- 2 Ḥasūd aña yine ḫar-mühre dir 'inād eyler
Sūḫan cevāhir-i nā-yābdur bilenden şor

27*

ḲİT' A

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁷¹⁰

- 1 Mülāzemetde eḫibbā-yı dehrüñ ey Yārī
Yegān yegān şuver-i naḫş-ı zātını bildüm
- 2 Egerçi görmiş-idüm çār-faşl-ı dünyāyı
Tamām şimdī anuñ şeş cihātını bildüm

28*

ḲİT' A

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___²⁷¹¹

- 1 Mensüb-ı bār-gāh-ı kibārem deyü şaḫın
Çekme umūr-ı mañşıb-ı dünyā içün ta'ab

* 25: 74a.

* 26: 74a-74b.

* 27: 74a.

²⁷¹⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

* 28: 74a.

²⁷¹¹ Der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Sürme cebīn-i ḥāhişi beyhūde yerlere
Yārī Ḥudā'dan eyle ne kim eyleseñ taleb

29*

ḲİT' A

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___ ²⁷¹²

- 1 Yārī hezār diḳḳat-ile kār-nāme al
Naḳş-ı ḥudūş-i dāyire-i kāyinātdan
- 2 Fikr eyle ḥisset-i felek-i bī-vefāyı kim
İskender'e şu virdi mi āb-ı ḥayātdan

30*

ḲİT' A

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ḥasūd oḒlın eger görse kendüden 'ālī
Atar vücūdını ḥıḳd-ile çāh-ı pür-āba
- 2 Ḥasedle ḡayret [ü] kin olmasaydı Rüstem'de
Bilā-su'al kıyar mıydı oḒlı Sohrāb'a

31*

ḲİT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ ²⁷¹³

- 1 Bir ḡamzesi meste düşdi dil kim
Üftāde-i bezmi nice biñ Cem
- 2 Ol ḳavs-i ḳuzaḥ mişāli ḳaşuñ
Yayın çekemez hezār Rüstem

32*

ḲİT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___

- 1 Rūyet ki senā' mine'n-nehār-est
Zülfet ki siyeh mine'l-leyālī²⁷¹⁴

* 29: 74a.

²⁷¹² Der-kenarda yazılmıştır.

* 30: 74b.

* 31: 74b.

²⁷¹³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 32: 75a.

²⁷¹⁴ Yüzün gündüzden aydın, saçın gecelerden siyahtır.

- 2 Begşây²⁷¹⁵ niķāb [u] bend-i zülfet
Zāhir şode şun^c -ı lâ-yezālî²⁷¹⁶

33*

ĶİT^c A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Düst kim kâr-dân u ^c âkıl ola
Pendi düşünâm ise de güş eyle
- 2 Her güher kim çıkar dehânından
Anı mengüş-ı güş-ı hüş eyle

34*

ĶİT^c A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁷¹⁷

- 1 Şimdi dünyâda resm-i mihr ü vefâ'
Nâm-ı ^c anķâ-yı lâ-mekân gibidür
- 2 ^c Ahd ü peymân ise eĥibbâda
Va^c de-i vaşl-ı dilberân gibidür

35*

ĶİT^c A

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Nâ-ķa^c r-yâb-ı baĥr-ı belâdur bu rûzigâr
İnsân içinde gavţalar eyler mişâl-i ĥût
- 2 Ķaşr-ı mümerred olsa da yine ĥarâb olur
Bünyâd-ı çarĥ-ı dün hemân beyt-i ^c ankebût

36*

ĶİT^c A

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Olmuş ezel ṭabî^c atimüz ^c aşķ-ile sirişt
²⁷¹⁸ قَالُوا بَلَىٰ da biz ki ĥarîdâr-ı miĥnetüz

²⁷¹⁵ Kelimenin aslı “be-güşây”dır. Vezin gereği bu şekilde okundu.

²⁷¹⁶ Saçının bağını ve yüz örtünü aç! Sonsuz eserin ortaya çıkmıştır.

* 33: 75a.

* 34: 75a.

²⁷¹⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

* 35: 75b.

* 36: 75b.

- 2 Çıkısa ‘aceb mi silsilemüz Kays-ı bîd ile
Ser-geşteğân-ı bâdiye hümâ-yı hayretüz

37*

KİT‘A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Olsa bir dilde zāt u ‘ilm ü hüner
Anı maqbûl-i hâşş ü ‘āmm eyler
- 2 Yoğsa devlet bir iki gün ancak
Âdemi şâhib-ihtîşâm eyler

38*

KİT‘A

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Ezelden budur ser-nüvişt[e]-i taqdîr
Ne bahtuñ siyâhı ne dehrüñ günâhı
- 2 Gerekdür umûr-ı merâmuñda dâyim
‘Aṭâ-yı ilâhî ‘aṭâ-yı ilâhî

39*

KİT‘A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ey dirîgâ ki rûzigâr-ı denî
Nâ-sezâ gördi keyf-i sūdı bize
- 2 Leb-i cānāna vâsiṭ’oldı deyü
Burnumuzdan getürdi dūdı bize

40*

KİT‘A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Bir zamân ol cüvân-ı sâde-ruḥuñ
‘Aşkı ben mübtelâya bend oldı

²⁷¹⁸ Kālū belâ: Evet, dediler. Kur’ân-ı Kerîm, A’raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ هَذَا غَافِلِينَ habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 488)

* 37: 75b-76a.

* 38: 76a.

* 39: 76a.

* 40: 76b.

- 2 Şimdi zencire çekdi haṭ yüzine
Mā-mezā mā-mezāya bend oldu

41*

ḲİT‘A

. . _ _ _ / . . _ _ _ / . . _ _ _ / . . _ _

- 1 Ramazānum görürüz ‘īd-i vişālūñ bir gün
Şimdilik çekdügümüz rûze-i hicrān olsun
- 2 ‘Ahdüm olsun ki görürsem eger ‘īd-i vaşluñ
Miş-i cānum saña biñ şevḳ-ile ḳurbān olsun

42*

Ḥ-ĀSTEN-İ MA‘CŪN-I VİŞNE

. _ . _ _ / . . _ _ _ / . _ . _ _ / . . _ _

- 1 Melek-ḥıṣāl kerīmā o Ḥızr-ı²⁷¹⁹ ma‘ nā sen
Midād-ı ḥāme ki āb-ı ḥayāt olur teşne
- 2 Mezāḳ-ı hāzime-i mi‘ de telḥ-kām oldu
Kerem ḳıl aña ‘aṭā eyle bir ṭabaḳ vişne

43*

SER-NĀME-İ MEKTŪB-EST

. _ . _ _ / . . _ _ _ / . _ . _ _ / . . _ _

- 1 Eyā ḳalem-rev-i ıḳlīm-i faẓl u ma‘ nā kim
Ser-i benāna alup ḥāme-i siḥir-kārı
- 2 Yazam sevād-ı dü-dīdemle nāme-i şevḳuñ
Hem ola nūr-ı nigāhumla saṭrı ḥalkārı

44*

ḲİT‘A

. _ . _ _ / . . _ _ _ / . _ . _ _ / . . _ _

- 1 Elüñe āyine alsañ sen ey meh-i devrān
Egerçi āyine de tāb-baḥş-ı ‘ālemdür
- 2 Velī ne yüzle saña āyine nigāh eyler
Ki bī-naẓır teri ḥüsnüñe müsellemdür

* 41: 76b.

* 42: 77a.

²⁷¹⁹ Ḥızr:Ḥızr

* 43: 77a.

* 44: 77a.

45*

ꞐIT' A

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Kelâg [u] kebk-i derînüñ görince reftârın
Hırâm-ı dil-keşine gerçi kim ider taqlîd
- 2 İder o demde ferâmüş eski²⁷²⁰ reftârın
Olur tekâveri lengîde-pây-ı sâl-i medîd²⁷²¹

46*

LEV EĞAD MİNE'L-EKÂBİR²⁷²²

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ ²⁷²³

- 1 Saña bir nesne ricâ eylemek ister Yârî
Sözini kııl güş ey pertev-i envâr-ı şühüd
- 2 Ne var eyle anı şâyeste-i luř u keremüñ
Eylemiş-(i)di anı Firdevsî'ye Sulţân Mağmüd
- 3 Dil-i târîkümi luřfuñ n'ola pertev etse
Şems-i şalı' olıcaķ ola nehârı mevcüd

47*

ꞐIT' A-İ PEND-ĀMİZ

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ ²⁷²⁴

- 1 Umma şatlu söz güler yüz telĖ-güy insândan
Ėuvvet-i neşv ü nemâ virmez dırağt-ı Ėuşk-ber
- 2 Ėeşm-i a' dâdan şaķın âyîne-i ruĖsârüñi
Lâyık-ı dîdâr olamaz çeşm-i nâ-şüste nazâr

* 45: 77a.

²⁷²⁰ kendü

²⁷²¹ şarz-ı cedîd

* 46: 77a.

²⁷²² Büyüklerden biri olsa.

²⁷²³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 47: 77a.

²⁷²⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

48*

NA‘T-I ḤABĪB-İ CĪHĀN²⁷²⁵

. . . . / / /

- 1 Zi-şerm-i keşret-i ‘iṣyān yâ Resûlullâh
Çe mî-koned dil-i Yârî ğafûr-ı şefkat-i to²⁷²⁶
- 2 Nevâle-i şîle-i dünyevî ümîd-i merâ
‘Aṭâ-yı câ’ize-i uhrevî şefâ‘ at-i to²⁷²⁷
- 3 Be-‘avn-i luṭf-ı ilâhî ümîd hest şeved
Be-isti‘ânet-i men ân zamân ki re‘fet-i to²⁷²⁸
- 4 Hümâ-yı dil ki ṭaleb-ķâr-ı sâye-i keremet
Be-bâl u per be-resed tâ be-‘arş himmet-i to²⁷²⁹
- 5 Dem-i su‘âl ki ez-şerm-i infî‘âl merâ
Ümîd hest ki yâver şeved ‘inâyet-i to²⁷³⁰
- 6 Çe ihtiyâc be-da‘vî-gerân-ı rest-â-ḥîz
Şefâ‘ at-i to berâhîn-i ḥâl-i ümmet-i to²⁷³¹
- 7 Merâ mu‘alece kon ber-dimâğ mî-güyend
Ṭabîb kîst meger ân ṭabîb-i ḥikmet-i to²⁷³²

49*

KİT‘A

. . . . / /

- 1 ‘Âķıbetü’l-emr saña ḳalmaya
Olsañ eger mâl(ı-y-)ile Ḳârûn-ı genc
- 2 Biri ḳonar biri göçer dâyimâ
Kimseye ḳalmaz bu serây-ı sipenc

* 48: 77b.

²⁷²⁵ Âlemin sevgilisinin naati.²⁷²⁶ Ey Allah’ın Resûlü, isyanın çokluğu(nun) mahcubiyetiyle, Yârî’nin gönlü ne yapar? Senin şefkatinin çok bağışlayıcılığını ümit eder.²⁷²⁷ Bizim ümidimizin dünyada bahşedilen mükafatısın ; senin şefaatin ahirette ihsân edilen hediyedir.²⁷²⁸ Senin merhametinden yardım beklentisi içinde olduğumda, ilâhî lütfun yardımına ümid(im) vardır.²⁷²⁹ Senin cömertliğinin gölgesini dileyen gönül kuşum, senin himmetin(in) kol kanadıyla arşa kadar ulaşır.²⁷³⁰ Sorgu anında mahcubiyet duygusu içindeyken, senin lütfunun bana yardımcı olacağına ümid(im) var.²⁷³¹ Kıyamet günü davacılarına ne gerek var? Senin şefaatin senin ümmetinin hâlinin kanıtlarıdır.²⁷³² Benim dimağımı tedavi et diyorlar. Senin hikmetinin tabibinden başkası benim için hekim değildir.

* 49: 77b.

50*

ꞐITꞐ A

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Bir zamān yād eylesün Yārī şafā'-yı 'aşķuñı
Bir zamān fikr-i şeb-i zevķ-ı vişālũñ eylesün
- 2 Gitdi hep ħ̃āb-ı ħayāl oldı o demler dũstum
Çeşm-i ħayret şimdi taşvır-i ħayālũñ eylesün

51*

ꞐITꞐ A

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Tũtiyā-yı dide iken ħāk-i pāyuñ dũstum
Görmesün deyü gözũmnden anı mestũr itdiler
- 2 Teng ü tār olsa 'aceb mi dide me dünyā benũm
Çũnki mir'āt-i cemālũñden beni devr itdiler

52*

ꞐITꞐ A

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Güft ü güy-ı kışsa-i hicrānuñ itmekde sũħan
Şanma kim dilden ķoya ey ārzũ-yı cān seni
- 2 Ķandesin gül ķandesin ey āfitāb-ı mekremet
Nice gündür görmek ister dide-i giryān seni

53*

ꞐITꞐ A

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

- 1 Cām-veş ķanlar doker bu çeşm-i giryān dem-be-dem
Meclisũñden tā ki mehcũr eyledi devrān beni
- 2 Şem'-i sũzān oldı dil bu sine fānũs-ı ħayāl
Şor ħayālũñden ne şekl itdi ħam-ı hicrān beni

* 50: 77b.

* 51: 77b.

* 52: 77b.

* 53: 77b-78a.

54*

ꞐIT A

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___ ²⁷³³

- 1 Üç nesnedür müdellel-i taqdir-i hikmeti
Zll-i lebb faqr-ı edb fet-i tabb
- 2 F il vcb-ı hikmetin elbette gösterir
Taqdir olan nab-i ezelden olur nab

55*

ꞐIT A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ben Őaınmam Hud bilür Ői rm
Nükte-sencn olan ehibbdan
- 2 Őala y Rabb novker-i tab um
Nazar-ı hyre-çeşm-i a ddan

56*

ꞐIT A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Dilde kim olmayınca dd-ı²⁷³⁴ Hud
Olamaz Ő ir-i gzde-mal
- 2 La net ol chil-i hod-rya
Olmaya qbil-i cevb u sul

57*

ꞐIT A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Benem ol Ő ir-i rumz-geh
Dilledr sırr-ı nükte-i ilhm
- 2 Baa bezer dr etmeye peyd
Sadeft olsa meme-i erm

* 54: 77b.

²⁷³³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 55: 78a.

* 56: 78a.

²⁷³⁴ feyz-i

* 57: 78a.

KİT' A

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Kesb-i kemāl-i ma' rifet itmek diler iseñ
Rūşen dilān-ı dehr ile ol yār u hem-nişīn
- 2 Āhū-yı deşt sebze-i terden çerā ider
Dāyim derūn-ı pāki olur nāf-ı ' anberīn
- 3 Sīr-āb-ı feyż reşha-i nīsān olur müdām
Anuñ için şadefde çıkar lü'lü-i şemīn

DER-MEDH-İ DİLBER-İ PŪSTĪN-PŪŞ

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Pister-i nūr-güsterinde (o) mehūñ
Ten-i āyīne-kevni ' uryāndur
- 2 Na' r-ı raşşende etmemiş nūrın²⁷³⁵
Āfitāb ebr içinde pinhāndur
- 3 Olsa ol māh-ı çehre kākum-pūş
Necm-i dūnbāle-dār-ı raşşāndur
- 4 Pōst-ı semūr giyse ol meh-rū
Şanki nūr siyehinde pinhāndur
- 5 Giyse dil-gū siyāhı haşmet²⁷³⁶-ile
Güiyā şīr-i mest-i ğarrāndur
- 6 Ya siyeh kaplu giyse semmūrı
Nükhet-i²⁷³⁷ misk [ü] ' anber-efşāndur
- 7 Giyse sūnbül havāda sincābı
Ġıbta-fermā-yı sūnbülistāndur
- 8 Olsa semmūrı berzede-dāmān
Şan şafağda ebir nümāyāndur
- 9 Böyle zībende dilberūñ Yārī
Naşş-ı hüsnine mest [ü] hayrāndur

* 58:78a.

* 59:78a.

²⁷³⁵ Görmeyenler anı kıyās eyler

²⁷³⁶ haşmet:haşmet

²⁷³⁷ Nāfe-i

- 10 Kaṭ' -1 engüşt ider gören anı
Hüsn-i Yüsuf da şun' -1 Yezdân'dur

60*

ḲİT' A

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ ²⁷³⁸

- 1 Kelâğ [u] kebk-i derînuñ görince reftârın
Hırâm-ı dil-keşine gerçi kim ider taqlîd
- 2 İder velîk ferâmüş eski reftârın
Olur tekâveri lengîde-pây-ı tarz-ı cedîd

61*

BERĀY-I ELKEN

__ . / . __ . __ / . __ ²⁷³⁹

- 1 Ey elken-i jāj-ḥā-yı ma' nā
Tā ki bu şikence-i tekellüm
- 2 Cüş etse eger serāb olurdı
Zātuñdaki ḳulzüm-i ta' allüm
- 3 Bir ḳaṭrede mevc-i ṭab' uñ eyler
Deryā-yı tekellüme telāṭum
- 4 Bir ḥamlede ḳuvvet-i zebānuñ
Esb-i sūḥana virür teşādüm

62*

ḲİT' A

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __

- 1 Menem ān şaf-şiken Behrām-ı Gürī
Be-küştem şayd-gāh-ı Keşmehinī²⁷⁴⁰
- 2 Der-ān dādī be-tevfīḳ-ı ilāhī
Be-dest āverde'em ḥāḳān-ı²⁷⁴¹ Çinī²⁷⁴²

* 60: 78a.

²⁷³⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

* 61: 78a.

²⁷³⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 62: 174a.

²⁷⁴⁰ Der-kenarda kelimenin mânâsı ile ilgili Farsça şöyle bir kayıt yer almaktadır: Keşmehin şikār-gāh başed ki Behrām-ı Gür der-ān şikār-gāh Ḥāḳān-ı Çin-rā be-dest āverd. Ez-müşekkelāt-ı Şehnâme. "Keşmehin: Behrām-ı Gür'un Çin hakanını ele geçirdiği av yerinin adıydı. Şehnâme figürlerinden.

²⁷⁴¹ ḥāḳān: ḥāḳān

63*

ḤİKMET-ÂMİZ

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Se mevālîd [ü] çâr ‘ unşur hem
Meh ü mihr ü nücûm [u] çarḥ-ı berîn
- 2 Kimi ser-geşte kimisi şābit
Kimi kıyım kimisi secde-nişin
- 3 Oldı emrûnle kıṭb-ı tevfiķûn
Penc evķāt [u] şeş cihāta hemîn
- 4 Her biri ḥıdmetûnde fermān-ber
Her biri kār-gāhına ta‘ yîn

64*

BERĀY-I²⁷⁴³

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ayağı yer mi başa(r) rindānuñ
Ele alduķça cām-ı raḥşānı
- 2 Ḥum-ı mey gibi küp düşer zāhid
Görse meclisde zevķ-ı rindānı
- 3 O ḥaruñ bir elinde raṭl-ı girān
Nüş ider ṭurma deve ṭābānı

65*

MUṬĀYEBE-İ MİZĀḤ

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁷⁴⁴

- 1 Zille-bendānı hep ḥelālarda
سُ²⁷⁴⁵su ‘ālinde serserī buldum
- 2 Kimi ṭālib kimisi peydā-kün
Beze-kār u beze-derī buldum²⁷⁴⁶

²⁷⁴² Safkırın Behrām-ı Gürî benim.Keşmeḥîn (denilen) av yerinde avlandım.Orada Allah’ın sunduğu yardımla,Çin hakanını ele geçirmişim.

* 63:174a.

* 64:174a.

²⁷⁴³ Başlık noksan bırakılmıştır.

* 65:174a.

²⁷⁴⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁴⁵ kün:Ol! Kur’ân-ı Kerîm’de âyetlerde وَنُ مِّنْ فَيْءٍ şeklinde geçen bu ibare “Ol (der) o da oluverir” manasına gelmektedir.Âyetler için bkz. Bakara, 2/117; Âli İmrân, 3/47, 59; En’âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsin, 36/82; Mü’min, 40/68.

DER-TAQSİM-İ HİKMET-İ KEMMİYYET-İ MEVCÛDÂT

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

- 1 Eger kemiyyet-i mevcûdi bilmek isterseñ
Ki hecde mertebeye münhaşırdur a' yānı
- 2 Mükevvenâtdan evvel hem ' aql²⁷⁴⁷ ile cāndur²⁷⁴⁸
İkinci nüh felek anuñla itdi devrānı
- 3 Bu üç merātibi geçdükde çār ' unşūr[*dur*]²⁷⁴⁹
Pes oldı soñra ma' ādin nebāt u hayvānı²⁷⁵⁰
- 4 Hem oldı şüre-i *seb' u 'l-mesānı*²⁷⁵¹ hecde hurūf
Var it merātib-i ta' dādı üzre iz' ānı
- 5 ' Adedde ya' nı bu ' ālemler oldı hecde hezār
Muṭābıķ oldı aña sırr-ı ḥarf-i Qur' ānı
- 6 Kemāl-i şun' -ı cihān-āferīn-i hikmet-ile
Bu resme eyledi dāyir zemīn ü devrānı
- 7 Olur ḥaķāyık-ı eşyā' şühūd-ı fi'l-kevneyn
Vücüb-ı ²⁷⁵²zātına ' ilm-i qādīmi bürhānı
- 8 Zuhūra geldi bu eşbāḥ-ı ' ayn-ı mevcūdāt
Bilindi kudret-i zāt-ı qādīm-i rabbānı

²⁷⁴⁶ Beytin üstünde kelimeyi açıklama maksatlı “Beze be-ma' nā; günāh” kaydı yer almaktadır.

* 66:174b.

²⁷⁴⁷ “ ‘aql’ ” kelimesinin üstünde kelimedden kastedilen mânâya atıf yapmak,açıklamak maksadıyla kaydedildiğini düşündüğümüz “küll” ibaresi yer almaktadır.

²⁷⁴⁸ “cān” kelimesinin üstünde kelimedden kastedilen mânâya atıf yapmak,açıklamak maksadıyla kaydedildiğini düşündüğümüz “nefs-i küll” ibaresi yer almaktadır.

²⁷⁴⁹ erkāndur

²⁷⁵⁰ Mısraın sonunda “Mevālid-i şelāşe” şeklinde bir izah kaydı yer almaktadır.

²⁷⁵¹ “Tekrarlanan yedi (âyet)” mânâsına gelen bu ibare; yedi âyetten meydana gelen ve Kur'ân-ı Kerīm'in ilk sûresi olan Fatiha'ya verilen addır. Kur'ân-ı Kerīm, Hicr, 15/87'de yer alan âyette; *وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَابِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمِ* “Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur'an'ı verdik.” buyurulmuştur. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. III, s. 329) Âyette geçen “tekrarlanan yedi âyet” ibaresiyle fâtiha sûresine telmihte bulunulduğu müfessirlerce açıklanmıştır. Buna delil olarak da Hz. Peygamber'den rivâyet edilen şu hadîs gösterilmiştir: “Ebu Saîd İbnu'l-Muallâ (radiyallahu anh) anlatıyor: ‘Ben Mescid-i Nebevî’de namaz kılıyordum. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) beni çağırdı. Fakat (namazda olduğum için) icabet edemedim. Sonra yanına gelerek: ‘Ey Allah’ın Resûlü namaz kılıyordum (bu sebeple cevap veremedim diye özür beyan ettim). Bana: ‘Allahu Teâla Kitâbı’nda: ‘Ey iman edenler, Allah ve Resûlü sizi çağırdıkları zaman hemen icâbet edin’ buyurmuyor mu?’ (Enfal,24) dedi ve arkasından ilâve etti: ‘Sen mescidden çıkmazdan önce, sana Kur'ân-ı Kerīm'in (sevabca) en büyük sûresini öğreteyim mi?’ dedi ve elimden tuttu. Mescidden çıkacağı sırada ben: ‘Sana en büyük sureyi öğreteceğim’ dememiş miydiniz? dedim. Bana: ‘O sûre Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemin dir ki (namazlarda tekrar tekrar okunan) yedi âyet (es-Seb'u'l-mesâni) ve bana verilen yüce Kur'ân'dır’ buyurdu.” Buhârî, Tefsîr 1; Nesâî, İftitâh 26; Ebû Dâvud, Vitir, 15.bkz.İbrahim Canan, *Hadis Külliyyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995, C.3, s.245-246.

²⁷⁵² Devām

- 9 Hākīm-i hikmeti kevineyi eyleyüp ibdā^c
Ki *kāf u nūnda*²⁷⁵³ tetmīm eyledi anı
- 10 İder haqīkat-i a^c yān-ı şābite te'yīd
Ne hüküm ü kudrete kâdir ^c uluvv-i zî-şānı
- 11 Bir avç²⁷⁵⁴ hâki velî cümleden mükerrem idüp
Kilid-i genc-i ^c ulüm itdi ^c aql-ı insānı
- 12 Nüvīd-i re'fet ü ihsānı eyledi²⁷⁵⁵ tebşīr
Ki kalb-i mü'min ola ^c arş-ı pāk-i Raḥmānī²⁷⁵⁶
- 13 Nüfūs-ı kāmile derkinde ^c āciz ü kâşır
^c Uḫūl-i nāṭıka fehminde deng ü ḫayrānı
- 14 Dü-kevn reşḫa-i deryā-yı cūd-ı mekremeti
Hem ^c arş u kürs meh ü mihr sübḫa-gerdānı
- 15 Zihī Kerīm nişāb-ı vufūr-ı in^c āmī
Ki cümle ^c ālemüñ erzākın itdi erzānı
- 16 Zihī Raḥīm ki ifrāṭ-ı ^c afv u cūdundan
Vesīle-i şeref-i raḥmet itdi ^c işyānı
- 17 Zihī Hākīm şifā-ḫāne-i ^c aṭāsından
^c Alīl-i ^c illet-i ^c işyāna kıldı dermānı
- 18 Zihī ^c Alīm virüp şıḫḫat-i ḫavāss u ḫuvvā
Cemī^c -i ^c āleme şāmil na^c im-i ihsānı
- 19 Zihī Ḳadīm kemāl-i mevāhib-i keremi
Künūz-ı cevher-i pāk itdi zihn-i insānı
- 20 İlāhī Yārī-i zāra hidāyetüñ yār it
Hem eyle şükr-güzārān-ı ni^c metüñ anı
- 21 Ola dü-çeşmine a^c yān-ı şābite meşhūd
Göre ḫaḫāyık-ı envār-ı ^c ayn-ı a^c yānı
- 22 Ṭarīḳ-ı rāstda tevfiḫüñi refiḫ eyle
O yolda fazluñı ḫıl reh-nümā-yı āsānı

²⁷⁵³ Bu ibareden maksat Kur'ân-ı Kerīm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere بَدِيعَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَيَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen olur. hakikatidir. Âyette geçen "kün" kelimesine işaret edilmektedir. (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 116) Bu manada ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

²⁷⁵⁴ Kelimenin aslı "avuç"tur. Vezin gereği bu şekilde okundu.

²⁷⁵⁵ eyleyüp

²⁷⁵⁶ Bu mısradaki şu hadîse telmih vardır: قَلْبُ الْمُؤْمِنِ عَرْشُ اللَّهِ "Müminin kalbi, Allah'ın arşıdır". bkz. Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, 1886).

67*

__ . __ / __ . __ / __ . __ / __ . __²⁷⁵⁷

- 1 اِتَّقِ شَرَّ مَنْ اَحْسَنَتْ هَالِي²⁷⁵⁸ e 'āmil ol
Hayr umma deynin i'ṭā' itdügün medyūndan
- 2 Kehrübā-veş cezb-i mıknāṭis-i ḳalb etse eger
İsteme bir çüb-gāh olsun le'īm ü dūndan

68*

DER- 'ĀFİYET-YĀBĪ-İ ḤAZRET-İ MAḤDŪM

.. __ / .. __ / .. __ / .. __

- 1 Minnet Allāh'a hele 'āfiyet-endūz oldı
Bū 'Aliyyü'ş-şiyem ol nāṭıka-pīrā-yı ḥikem
- 2 Gerçi ḥürşid-i zāmīrinde mişāl-i zerre
Var-idi tāb-ı teb ü 'illet-i sevdā-yı elem
- 3 İrişüp şerbet-i feyyāz-ı şifā-ḥāne-i ğayb
Mündefi' oldı vücūdındaki ḥummā-yı seḳam

69*

BĪ-NUḲAT

.. __ / .. __ / .. __ / .. __²⁷⁵⁹

- 1 Ḥükm-i 'adlūñle ṭurur kār-ı esās-ı 'ālem
'İlm-i 'adlūñle olur şadr-ı semāda memdūd
- 2 Sa' d-ı āmālle ol ehl-i kerem serversūñ
Ṭūl-ı a' mārla 'ömrūñ ola her dem mes'ūd

70*

BERĀY-I ḤAKĪM-İ NĀ-DĀN

. __ . __ / .. __ / . __ . __ / .. __

- 1 Cihānda görmedüm öyle ḥakīm-i nādānı
Elinde mağz-ı şereng ola merhem-i bī-hūd

* 67:174b.

²⁷⁵⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁵⁸ İttekī şerre men aḥsente ileyh: İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden sakın! bkz. Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, I, 86.

İttekī: İttekī

* 68:175a.

* 69:175a.

²⁷⁵⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 70:175a.

- 2 İderse sūde-i elmāsi kand-ile ma^c cūn²⁷⁶⁰
 Ḥamīr-i māye-i aşlı olurdu zehr-ālūd
- 3 İçürse şerbet-i tiz-ābın ^c aql-ı bīmāra
 Qalur mecārī-i şiryāndan kuvā-yı vücūd
- 4 Göreydi şerbet-i terkībini ger Eflātūn
 İderdi hāven-i eczāsını şereng-endūd

71*

BERĀY-I AḤBĀB-I BERŞ-ḤORĀN

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ ²⁷⁶¹

- 1 Budur naşihatüm ey Yārī berş-ḥorāna
^c Ale's-seḥerīye ammā raḥīk ola muṭlaq
- 2 Biraz serini şeker-ḥāb-ı rāḥata çeksün
 Uyansa bula vücūdını nūra müstağraq

72*

BERĀY-I DİLBER-İ MA^c HÜD²⁷⁶²

. . _ _ / . _ . _ / . . _ ²⁷⁶³

- 1 Bā-çünin za^c m-ı vaż^c -ı hīzāne²⁷⁶⁴
 Tā be-bīn ^c āḥiret çe mī-bāşed²⁷⁶⁵
- 2 Der-to ger nīst pāk-dāmānī
 Kīr-i seg-rā be-dāmenet şāşed²⁷⁶⁶

73*

. _ _ / . _ _ / . _ _ / . _ ²⁷⁶⁷

- 1 Dü-esbe-devānī-i bed-kīş ü dīn
 Be-renced merā dürr pā-pāy ^c atīk²⁷⁶⁸
- 2 Be-ḥ^c āhem zi-Ḥahhār zū³ l-başş-rā
 Be-lüncide pāyeş be-dār-ı²⁷⁶⁹ müfik²⁷⁷⁰

²⁷⁶⁰ terkīb

* 71:175a.

²⁷⁶¹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 72:175a.

²⁷⁶² Söz verilmiş sevgili için.

²⁷⁶³ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁶⁴ hīzāne

²⁷⁶⁵ Böylesine herze durum anlatımıyla, bak da gör āhirette ne olur.

²⁷⁶⁶ Sende temiz eteklilik yoksa köpeğin s..i senin eteğine işesin.

* 73:175a.

²⁷⁶⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁶⁸ Çifte atlı araba koşturan kötü din ve mezhebe (sahip), antıkayla takas edilen inci beni incitir.

74*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁷⁷¹

- 1 Dīde-i rūzigār-ı bīnānuñ
Olalı ey şabā nümāyānı
- 2 Esmez olduñ çemende ezhāra
Bağladuñ rāh-ı cūy-ı tuğyānı

75*

DER-KEŞMEKEŞ-İ ZUCRET-İ AĦVĀL-İ ZAMĀNE

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- 1 Felekūñ tarz-ı ĥudūs ü kıdemine Yārī
Cümle erbāb-ı sūĥan ebkem ü ĥayrān ancağ
- 2 Kām yoğ kām-revā yoğ nic'olur encāmı
Ĥalk-ı 'ālem bu taĥayyürle perīşān ancağ
- 3 Bizden evvel gelecekler bu cihāna gelmiş
Şimdiden soñra gelenler de peşimān ancağ
- 4 Eskiler vālih [ü] ĥayrān yeñiler ser-gerdān
Eskilerle yeñiler her biri yeksān ancağ
- 5 Yerlere geçdi vücūd-ı kerem oldu nā-būd
Şimdi gencīne-i Kārūn gibi pinhān ancağ
- 6 Şimdi tūmār-ı Kerem Aşlı ile tayy oldu
Devr-i Ĥātem²⁷⁷² de idi menzilet-i şān ancağ
- 7 Şimdi bu devre geleydi o cevād-ı küremā'
Evvel itdüğine olurdı peşimān ancağ
- 8 Her denī ṭab' a virülmez şeref-i cūd-ı kerem
Böyledür luṭf-ı Ĥudā-dādī-i Sübhān ancağ
- 9 Her fūrū-māyeye maĥşūş olamaz şān-ı 'aṭā'
Ol cūvān-merd-i ġanī meşrebe erzān ancağ
- 10 Var mı bir kām-revā kām ala mağşūdınca
Ekşer-i ĥalk mezellet-keş-i ĥirmān²⁷⁷³ ancağ

²⁷⁶⁹ be-çüb-ı

²⁷⁷⁰ Kahhar (olan Allah'tan) düşmanları kısıktırak yakalamasını isterim. Onun ayağı şifa bulan hastanın tahtasıyla çıkarılmıştır.

* 74:175a.

²⁷⁷¹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 75:177a.

²⁷⁷² Ĥātem:Ĥātem

- 11 İnti‘ āşı kiminüñ zank kimin kîsesi teng
Kimi haclet²⁷⁷⁴-keş-i neng-i ğam-ı hızlân ancağ
- 12 Dâmen-âlûde [vü] keş-sûde yalarlar hayrân
Şimdi bu hâldedür hâl-i gedâyân ancağ
- 13 Sâbıkan şehlere maşşûş imiş ‘ unvân-ı kerem
Bermekîlerde tamâm oldu ol ‘ unvân ancağ²⁷⁷⁵
- 14 Kerem evvelde idi süfre-keş-i hûn-sâlâr
Şimdilik mil‘ ağa vü nânıdur enbân ancağ²⁷⁷⁶
- 15 Kimi pûzîne gibi şu‘ bede-bâz-ı meclis
Kimi ortada melağlar gibi cünbân ancağ²⁷⁷⁷
- 16 Kimi zânû-zede-i pîşgeh-i h̄ân-ı kibâr
Kimi cārûb-zen-i dergeh-i eyvân ancağ²⁷⁷⁸
- 17 Kimisi mürtekib-i mel‘ abe-i ümmet-i Lût
Kimisi muhtesib-i zelle-fürüşân ancağ²⁷⁷⁹
- 18 Kimisi müftehir-i rādde-i rütbe-i cāh
Kimisi bî-siper-i zillet-i husrân ancağ²⁷⁸⁰
- 19 Bu ne eyvân-ı zer-endûde kıbâb-ı ‘ âlî
Mışr sultânı da olsañ yine zindân ancağ²⁷⁸¹
- 20 Böyledür kâr-geh-i manşıb-ı zîr ü bālâ
Kimi zî-şân kimi vâmende-i aqrân ancağ
- 21 Böyledür böyle nişîb-ile firâzı dehrûñ
Kimi çıkmakda kimi inmede lertzân ancağ
- 22 Görmedüm şenligin aşlâ bu harâb âbâduñ
Velî gönülüm gibi her cânibi vîrân ancağ
- 23 Bir yol uğrağı konağdur bu ribât-ı ‘ âlem
Kimi gelmekde kimi gitmede mihmân ancağ
- 24 Böyledür verziş-i âmîziş-i dehr-i ğaddâr
İhtilâf eyledüğüñ şâhib-i ‘ udvân ancağ²⁷⁸²

²⁷⁷³ ħirmân:ħirmân

²⁷⁷⁴ haclet:haclet

²⁷⁷⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁷⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁷⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁷⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁷⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁸⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁸¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

- 25 Yine elṭāf-ı kerem Hâlık-ı bî-çünüñdur
Fazl u ihsân u mürüvvet aña şâyân ancak
- 26 Ne dilerseñ dile dergâh-ı Hudâ’ dan Yârî
Cümle maḥlûka odur eyleyen ihsân ancak
- 27 Hep o dergâhda maḥşûda irer ḥâlk-ı cihân
Hep o dergâhdadur luṭf-ı firāvân ancak

76*

REŞK-PİRÂ-YI KİLK-İ ‘AYYÂŞİ YA‘NÎ MEDḤ-İ CÜVÂN-I
NAḤḤÂŞİ

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 N’ola dirsem cüvân-ı naḥḥâşa
Reşk-i Bihzâd u Mânî vü E[r]jeng
- 2 Mânî-i şânî şânî-i Mânî
Naḥş-ı bend-i ḥayâl-i reng-â-reng
- 3 Belki naḥḥâş-ı kâr-ḥâne-i Çîn
Belki ressam-ı Hind ü Türk ü Fireng
- 4 Kilk-i seḥḥârı eylese gâhî
Kîmiyâ-gâr-ı püte-ı²⁷⁸³ nîreng
- 5 Dilberânuñ muḥaddimü’l-ceyşi
Ḥayl-i naḥḥâşiyâna pîş-âheng²⁷⁸⁴
- 6 Şanki dendân-nümâ-yı ‘ibret olur
Delḳ-ı taşvîre çekse resm ü zeng²⁷⁸⁵
- 7 Gösterür la‘l-i dilberi ḳalemi
Âteşin la‘l ü la‘l-i âteş-reng
- 8 Gösterür Ḥızr’ı²⁷⁸⁶ âb-ı ḥayvânda
Dehen-i ḥaṭṭı yazsa sebzâ-reng
- 9 Ola şüret-gerân-ı Çîn ḥayrân
Ḳıl ḳalem naḥşa eylese âheng

²⁷⁸² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 76:180b.

²⁷⁸³ ‘âlem-i

²⁷⁸⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁸⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

“Zeng” kelmesinin altında “yeme ve küze” yazmaktadır ki zannımızca kelimenin mânâsına yöneliktir. Fakat baktığımız sözlüklerde sözkonusu kelimenin bu mânâlarına rastlanmamıştır.

²⁷⁸⁶ Ḥızr:Ḥızr

- 10 Kilk-i cādū-yı sihr-perdāzī
Āteş ü dūdı gösterirse dü-reng
- 11 Ola farzā şemāme-i ‘ anber
Şūşehā-yı zogāl-i müşgīn-reng
- 12 Ele alduqça müy-ı hāmesini
Esb-i şeb-rengī ide raşş-ı küreng²⁷⁸⁷
- 13 Bezm-i gülzārı eylese taşvīr
Gül ola elde sâgar-ı gül-reng
- 14 Kadd-i hūbānı eylese tersīm
İde gāhī hırām gāh direng
- 15 Kılssa taşvīr bir ‘ acūze zeni
Şafha-i rüyı görmeye Erjeng
- 16 Āteş ü āba tarh-ı naqş etse
Bir görine semender ü harçeng
- 17 Şūret-i ‘ akla olsa çehre-nümā
Cān-ı rūh-ı mücerredi ide deng
- 18 Yazsa dīvāra şūret-i şanemi
Bağarak kıvrılı kalurdu Fireng
- 19 La‘ l olur ki ‘ aqīk-i rümmānī
Sürh midādī²⁷⁸⁸ elinde reng-ā-reng
- 20 Ğonca dirlerdı aña yā yāqūt
Leb-i cānāna virse la‘ līn-reng
- 21 Beş benānı birer hilāl-i füsūn
Heft-seyyāreye ider nīreng
- 22 Resm-perdāz-ı çehre-i nāhīd
Sa‘ d-sāzī-i baht-ı heft-evreng
- 23 Naqş-ı kārīde Mānī-i ressām
Mū-şikāfīde hırde-resm-i Fireng
- 24 Fenn-i haţda karīn-i Mīr ‘ Alī
‘ İlm-i tencīme Bū ‘ Alī ferheng
- 25 Naqş-pīrā-yı şūret-ārāyī
Çehre-perdāz-ı naqş-ı nādīre-reng

²⁷⁸⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁸⁸ līka

- 26 Arasa iktirān-ı sa' dını
Rāşıdān-ı sipihr-i heft-evreng
- 27 Etmeye necm-i hāline taḥkīm
Biñ yıl etse çeh-i raşadda direng
- 28 Ceres-āsā dilerse encümden
Ura gūş-ı meh-i dü-hefteye zeng
- 29 Şüst ü şū etse şayḳal-ı ḳalemi
Ḳomaya rūy-ı hālede ejeng
- 30 Rāst bir servi eylese taşvīr
Ḳondura başına tezerv ü külüng
- 31 Muḥbiridür şigerf-i baḥr-ı siyāh
Cilve-ger anda ḥāmesi çü neheng
- 32 Böyle sun' -āferīnūñ ey Yārī
Naḳş-ı ḥüsniñde 'ālem olur deng

77*

BERĀY-I 'ĪSĀ-ZĀDE EFENDİ

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _ ²⁷⁸⁹

- 1 Eyā erīke-nişīn-i ser-āmed-i fuḳalā'
Ḳudūmūñ ile şeref buldı belde-i Üsküb
- 2 O Ḥızr-ı²⁷⁹⁰ 'ālem-i taḥḳīḳsūñ cemālūñle
Ḥayāt-baḥş ḳılup oldı cümle ehl-i ḳulüb
- 3 Hezār ḥamd o Hādī-i rāh-ı maḥlūba
Şafā' vü zevḳ-ile geldūñ diyār-ı Üsküb'e
- 4 Ḥılāb-ı gerdden ol şehr o deñlü pāk-zemīn
Aransa bir yeri yoḳ rüft [ü] rūb cārūba

78*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ ²⁷⁹¹

- 1 Hilāl oldı ḳamer ebrū-yı bārīkūñ firāḳından
Anuñçün cebhesinde za' fdan āşārı zāhirdür

* 77:185a.

²⁷⁸⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁷⁹⁰ Ḥızr:Ḥızr

* 78:188b.

²⁷⁹¹ Der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Ledünnî ‘ilmîni ta‘lîm ider esmâ-i hüsnâdan
O kim ‘ilm-i haqâyîk dersini bilmekde mâhirdür

79*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _²⁷⁹²

- 1 Eyâ kalem-rev-i ıqlîm-i fazl u dâniş kim
Vücûd-ı ‘izzetüni dâyim eylesün Mevlâ
2 Zamân-ı ma‘deletün kıldı ‘âlemi tecdîd
Müceddeden beni bir kâğıd ile kııl ihyâ’
3 Қаpuñda Yârî bir üftâde müstemendüñdür
Revâdur eyler iseñ kâm-bağş u kâm-revâ
4 Ğarağ hulûşumı ‘arz etmedür hudâvendâ
Ne ân ki zâtuña şâyest’ola bu nazm-ı şenâ’

NAZMLAR

1*

ҚИТ‘А

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

- 1 Ey bes ki o sersâm-ı mey-âşâm olasin
Ey bes ki telef-gerde-i eyyâm olasin
2 Her²⁷⁹³ dilber-i ğaddâra açup râz-ı derûnuñ
Ey bes ki ğam u ye’s-ile bed-nâm olasin
3 ‘Anqâyı şikâr itmege bir müy-ile olmaz
Ey bes ki resen-tâfte-i dâm olasin

2*

ҚИՏՏА-PERDĀZ-I BEZM-İ İKŞĀRĪ

. _ _ / . _ _ / . _ _ / . _

- 1 ‘Aceb mi olursa o mükşir-zebân
Ser-i h‘ân-ı Kāvūs’da kışşa-h‘ân

* 79:189b.

²⁷⁹² Der-kenarda yazılmıştır.

Manzumenin baş tarafında şöyle bir kayıt yer almaktadır: “Fazîletlü Mehmed ‘İzzetî Efendi’den müceddeden mektüb-ı manşıb u kısmet kâğıdı iltimâsiyle ‘ale’l-fevr denilen nazmdur. Bu taqrîble cümleyi ihşân u i‘tâ’ itdiler.”

* 1:75b.

²⁷⁹³ Bir

* 2: 174a.

- 2 Ğıdāsın zer-endüde itdükç' olur
Bihîn-cevher-i tâc-ı Nüşîrevân
- 3 Ger elde ğıdāsını ğaltân ide
Müdevverce küh-ı şütürdür hemân
- 4 Ğıdây' elde atar tutar gūiyā
Atar mühresin hoşka-bāz-ı cihân
- 5 Elinde ya hod lüle zübânedür
Üfürdükçe dünyâyı tutar duhân
- 6 Seher lüle destinde şan gāv-düm
Acemde çalarlar anı mehterân
- 7 Ğıdāyeş be-cünbîd der-rûde 'eş
Ğurunbiş-zede cevfi-humm-ı girân²⁷⁹⁴
- 8 Rev-â-rev der-âmed be-ferş-i kenîf
Keşed gird-i dâmen be-zîr-i miyân²⁷⁹⁵
- 9 Be-derrîd in künbed-i Bî-sütûr²⁷⁹⁶
Eger zarfa mî-zed be-tâb u tüvân²⁷⁹⁷

3*

DER-İLTİMÂS KERDEN TOHM-I ' ANBER-BÛ EZ-ĤANCI-ZÂDE
EFENDİ EDİRNEVÎ

— . — — / — . — — / — . — — / — . — —²⁷⁹⁸

- 1 Geçdi Yârî arzû-yı haţţ u zülf [ü] müydan
Geçdi ammâ [kim] ümîd-i tohm-ı ' anber-büydan
- 2 Bir zamânda va' de kılduñ ey gül-i gülzâr-ı cûd
Baña i' 'tâ' etmege ol gonce-i hoş-büydan
- 3 Vahtidür ey bâĝbân-ı gülşen-i cûd u kerem
Luţf u ihsân eyle zerrîn tohm-ı ' anber-büydan

²⁷⁹⁴ Yemeĝi baĝırsaĝında kımıldandı. Ağır küpün boş içi gürlemiştir.

²⁷⁹⁵ Yavaş yavaş örtücü döşemeye çıkageldi. Eteĝinin çevresini belinin ortasına çekdi.

²⁷⁹⁶ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

²⁷⁹⁷ Güç ve kuvvetle "zart" diye kendisinden ses çıkarsaydı, bu Bî-sütûn kubbesini yırtardı.

* 3: 184b.

²⁷⁹⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

RÜBÂ'İLER

1*

TEVHİD

___ ./ . ___ ./ . ___ / ___
___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

Ey fâ^c il-i Ferd ü Şamed-i ²⁷⁹⁹ لَا يُسْأَلُ
V'ey Qādir-i muhtār-i ²⁸⁰⁰ عَمَّا يَفْعَلُ
Ser-menzil-i tevfiķa yetişsün dil-i zār
İtme beni ser-geşte-i řahrā-yı emel

2*

QIT' A

___ ./ . ___ . ___ / . ___ / ___
___ ./ . ___ ./ . ___

Ey neřve-i ^c ařķı cānı medhūř kılan
Esrār-ı kemāli ^c aķlı bī-hūř kılan
Sensin heme gül-ğonceye virüp ĥüsn
^c Ařķı-y-ile [de] hezārı pür-cūř kılan

3*

___ ./ . ___ . ___ / . ___ ./ . ___
___ ./ . ___ . ___ / . ___ / ___
___ ./ . ___ ./ . ___ / ___ ²⁸⁰¹

Ey māyide-i řefā^c atüñ ĥün-sālārı
Ve'y genc-i ĥakīķatüñ ĥazīne-dārı
Gencīne-i ķalbüñde senüñ meknündur
Mecmū^c -i ^c ulūm-i kevnüñ esrārı

* 1:71a.

²⁷⁹⁹ lā yūs'el: sorumlu tutulamaz. Kur'ân-ı Kerīm, Enbiyâ, 21/ 23.

²⁸⁰⁰ ^c ammā yef' al: yaptığından Kur'ân-ı Kerīm, Enbiyâ, 21/ 23. Âyetin tamamı şu şekildedir:

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ “Allah, yaptığından sorumlu tutulamaz; onlar ise sorguya çekileceklerdir.” (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 571)

* 2: 71b-72a.

* 3:71b.

²⁸⁰¹ Der-kenarda yazılmıştır.

4*

___ . / . ___ . ___ / . ___
___ . / . ___ . ___ . / . ___

Dil-teşnelerüz hidāyet it yā Rab
Sîr-âb-ı zülâl-i vuşlat it yā Rab
Ālūde be-çirk-âb-ı hevā-yı hevesüz²⁸⁰²
Ġarķ-âba-i baħr-ı raħmet it yā Rab

5*

ĶİT' A

___ . / . ___ ___ / ___

Hem-sāye vü hem-nişînüm sensin
Hem-rāz-ı dil-i ħazînüm²⁸⁰³ sensin
Ketm-i 'adem ü zuhūr-ı cāndan
Bildüm ki baña mu'înüm sensin

6*

ĶİT' A

___ . / . ___ . ___ / ___
___ . / . ___ . ___ / ___

Sübħān-ı²⁸⁰⁴ لِمَنْ يَشَاءُ -i kudret sensin
²⁸⁰⁵ فَعَالٌ لِمَا يُرِيدُ -i ħikmet sensin
'Ālem heme evhām [ü] ħayāl-i muṭlaķ
Bāķī heme fā' il-i ħaķīķat sensin

* 4:72a.

²⁸⁰² Ālūde-i çirk-i cürm ü ' işyānuz

* 5:72a.

²⁸⁰³ ħazîn:ħazîn

* 6:72a.

²⁸⁰⁴ Limen yeşā' : dilediğine. Kur'ân-ı Kerîm'de on dokuz kez zikredilmiştir.: Bakara, 2/ 261; 284; Âli İmrân, 3/129; Nisa, 4/48; 116; Mâide, 5/18; 40; Ra'd, 13/26; İsrâ, 17/30; Kasas, 28/82; Ankebût, 29/62; Rûm, 30/37; Sebe', 34/36;39; Zümer, 39/52; Şûrâ, 42/12; 49; Fetih, 48/14; Necm, 53/26.

²⁸⁰⁵ Fa'âlün limā yürîd: Dilediğini yapandır. Kur'ân-ı Kerîm'de 2 kez zikredilmiştir.: Hûd, 11/107; Bürüc, 85/16.Âyetin ilk kısmını "fa'âlün" okuduğumuzda vezin aksamaktadır. Bu yüzden "fa'âlü" olarak okumamız gerekmektedir

7*

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁸⁰⁶

Riṣeñ gibi rūy-ı pākūñ aġ olsun
Tā ṣām-be-ṣubḥ ṣeb-çerāġ olsun
Güm-geṣte-i leyle-i ṣebāb olursañ
Tā meṣ' al-i ṣīb aña sūrāġ olsun

8*

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___
___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁸⁰⁷

Piṣānuñi piçide-i piçān etme
Tā çin-i cebin-i nefsi erzān etme
Serdī-i fenā-yı ṣeyb-i enir āḥir
Āb-ı dehen ü beynüñi rīzān etme

9*

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ ²⁸⁰⁸

İṣret ideġör dem-i cevāniden
Nūṣ eyle ṣarāb-ı ercūvāniden
Sūd eyle bu kār-gāh-ı fānide
Veh rūze-i 'ömr-i zindeġāniden

10*

KIT' Ā

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___
___ . / . ___ . ___ / . ___ ___

Hem ḥalvet-i cān içre nihān sensin sen
Hem çār-'anāṣırda 'ıyān sensin sen
Ey cān-ı cihān cümle cihān sensin sen
Sensin sen ü sen hemān sensin sen

* 7:72a.

²⁸⁰⁶ Der-kenarda yazılmıştır.

* 8:72a.

²⁸⁰⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

* 9:72a.

²⁸⁰⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

* 10:72b.

11*

ꞖİTꞖ A

___ . / . ___ . / . ___ / ___
Ey cān-1 cihān cān-1 cihān ḥayrānuñ
V'ey sırr-1 nihān ḳalb-i nihān ḥayrānuñ
Müşṭāḳ saña re'īs-i a' zā ammā
Ey nūr-1 'ıyān dīde-i cān ḥayrānuñ

12*

ꞖİTꞖ A

___ . / . ___ . / . ___ / ___²⁸⁰⁹
Hem vāḳıf-1 esrār-1 nihānum sensin
Hem kāşif-i envār-1 'ıyānum sensin
Hem dīdede āyīne-i meşhūdumsın
Hem tende olan rūḥ-ile cānum sensin

13*

ꞖİTꞖ A

___ . / . ___ . / . ___ / ___²⁸¹⁰
Hem dildeki āşār-1 vücūdum sensin
Hem dīde[de]ki 'ayn-1 şühūdum sensin
Hem başıra hem sāmī'ada ḥāzır sen
Ber-her ṭaraf-1 güft [ü] şünūdum sensin

14*

___ . / . ___ . / . ___ / ___²⁸¹¹
Hem perde-i dīdemde hüveydā sensin
Hem derd-i derūnumda müdāvā sensin
Hep ḳullaruñ ifrād-1 ünās-1 maḥlūḳ
Dünyāda vü 'uḳbāda çü mollā sensin

* 11:72b.

* 12:72b.

²⁸⁰⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 13:72b.

²⁸¹⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

* 14:72b.

²⁸¹¹ Der-kenarda yazılmıştır.

15*

___ . / . ___ . / . ___ / ___
 ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ²⁸¹²

Hem kullaruña eşfağ u erham sensin
 Dillerdeki esrârına maḥrem sensin
 Fażl u kerem ü raḥmetüñ ‘āmm olsa n’ola
 Çün pâdişeh-i a‘ del ü aḥkem sensin

16*

NA‘T

___ . / . ___ . / . ___ / ___

Hem maṭla‘ -1 envâr-1 risâlet sensin
 Hem maḥzen-i esrâr-1 nübüvvet sensin
 Şānuñdur o ser-tâc-1 ²⁸¹³ لَعْمُرُكُ zīrā
 Şāhen-şeh-i heftād [u] dü millet sensin

17*

KİT‘A

___ . / . ___ . / . ___ / ___ ²⁸¹⁴

Bir dilde ki mihr-i ²⁸¹⁵ vaḥdet ola nihān
 Bir zerre bir āfitāb ide ‘ıyān
 Bir dīde ki nūr-1 Ḥaḳḳ’ı ide şühūd
 Bir zerre görünür aña kevn ü mekân

* 15:72b.

²⁸¹² Der-kenarda yazılmıştır.

* 16:73a.

²⁸¹³ le ‘amruk: andolsun ki. Kur’ân-ı Kerîm, Hicr,15/72. Âyetin tamamı şu şekildedir: لَعْمُرُكُ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ
 “(Resûlüm!) Hayatın hakkı için onlar, sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. III, s. 323)

* 17:73a.

²⁸¹⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁸¹⁵ nūr-1

18*

ꞐIT' A

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___
___ ./ . ___ / . ___ / ___ 2816

Ey ğonce-güşâyende-i gülzâr-ı vücûd
V'ey lahlaĥa-sâyende-i ezhâr-ı vücûd
Bir zerre iken mihr-i cihân-tâb oldu
Âyîne-i şun' uñdaki envâr-ı vücûd

19*

___ ./ . ___ . ___ / . ___ ./ . ___
___ ./ . ___ . ___ / . ___ / ___ 2817

'İzzet-ţalebân-ı kâmurânî degülem
Deryûze-gerân-ı her edânî degülem
Gencîne-i dil cevâhir ile memlû'
Ben Hûsrev-i genc-i şâyegânî degülem

20*

ꞐIT' A

___ ./ . ___ ./ . ___ / ___ 2818
___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

Hûrşîd ger âyîneye pertev şalşa
Âyîne hemân kendüyi hûrşîd şanur
Bir kaçreye ger reşĥa-i 'aşkuñ düşse
Ol kaçre dilin lücce-i câvîd şanur

* 18:73a.

2816 Der-kenarda yazılmıştır.

* 19:73b.

2817 Der-kenarda yazılmıştır.

* 20: 73b.

2818 Der-kenarda yazılmıştır.

21*

___ ./ . __ . __ / . ___ ___ / ___ ²⁸¹⁹

Düşmekde ziyâ'-yî 'aksi 'illiyîne
 Hürşîd disem revâ uma cenbiyye
 Ol şaykal-ı münclî-i 'izâruñdur
 Âyîne-i tab'-ı jeng-i Beniyye

22*

KİT' A

___ ./ . ___ . / . ___ ___ / ___
 ___ ./ . __ . __ / . ___ ___ / ___ ²⁸²⁰
 ___ ./ . ___ . / . ___ . / . ___

Var mıdur ol âzâde-i bî-ğam şimdi
 Bî-ğam nic' olur cihânda âdem şimdi
 Bir tıfl-ı nev-âmûz-ı zebân gelse eger
 Zânû-zededür kibâr-ı 'âlem şimdi

23*

KİT' A

___ ./ . __ . __ / . ___ ___ / ___

Berhem-zede kâr-ı fikr-i bî-sûd oldum
 Vâ-mânde sürâğ-ı şehr-i maqşûd oldum
 'İsâ gibi tıfl-ı reng-sâzân oldum
 Muhtâc-terin âb-ı baqqam-âlûd oldum

* 21:73b.

²⁸¹⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 22:74a.

²⁸²⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

* 23:74b.

24*

ꞐIT A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁸²¹

 Ahdini zamne ğayr-ı ma hd eyler
Evz -ı felek hılf-ı mad eyler
Bir hbbe rec iderse ehl-i cha
İhsnını rz-ı hre mevd eyler

25*

ꞐIT A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁸²²

Biz rhle-bend-i vd-i irduz
Pes-mnde-i det-i vaet-bduz
2 Bir s at içinde gelmiz dnyya
Mecnn-ile hem nihd u hem-zduz

26*

ꞐIT A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁸²³

Biz zer-tlebn-ı kse v kn olsa
Deryze-gern dest  hemyn olsa
Hiç em -i md-i Őu le-ba bizüm olmaz
Pervne-ifat ne del pyn olsa

* 24:74b.

²⁸²¹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 25:74b.

²⁸²² Der-kenarda yazılmıştır.

* 26:74b.

²⁸²³ Der-kenarda yazılmıştır.

27*

ꞐIT A

___ . / . ___ . / . ___ 2824

Ger mlik-i gencne-i cevher ol
Ger Őhib-i yne-i İskender ol
Bamaz yüzüne zamne alk hir
İsterse eger erg-ı mihr-i enver ol

28*

ꞐIT A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ 2825

Ol Őh-svr-ı esb olursa gh
Bg-ı İrem olur na cilve-gh
Gl-deste-i nal-i gülbün olsa lyk
Ferş-i areminde refte rb dergh

29*

ꞐIT A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___
___ . / . ___ ___ / ___ ___ 2826

Dery-y  amk-ı reb -i meskunuz
GvvŐ-ı bir-ı dürr-i meknunuz
PŐ  pesimz tolu cevhir-i gm
Gencr-ı izne-i Krunuz

* 27:74b.

2824 Der-kenarda yazılmıştır.

* 28:75a.

2825 Der-kenarda yazılmıştır.

* 29:75a.

2826 Der-kenarda yazılmıştır.

30*

ꞐIT A

___ . / . ___ . / . ___ / ___

Hkisterimz içre nihnuz gerçi
Ma nda Şeh-i pster-i sincbuz
Endhte-i seng-i sitem etme bize
Biz gvta-keş-i jerf-i bn-i gird-buz

31*

ꞐIT A

___ . / . ___ . / . ___ / ___

Bir gice  izr- lem a-tb grse
HffŐ-Şifat ol fitb grse
Bülbül gibi nağme-sz- Őev olunuz
Gl gibi eger Őarb- nb grse

32*

ꞐIT A

___ . / . ___ . / . ___ / ___

___ . / . ___ . / . ___ / ___²⁸²⁷

Dil sneye naŐ- reng-i güller eyler
Dg- gma szende-i aker eyler
Hmyze-keŐn- bezm-i vaŐlu senden
Deryze-i neşve-baŐ- sgar eyler

* 30: 75a.

* 31: 75b.

* 32: 75b.

²⁸²⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

33*

KİT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁸²⁸

Dil sîneyi dâğlarla gül-rîz eyler
Maḥbûbına ya' nî dest-âvîz eyler
Ḥamyâze-keş-i şikeste cām-ı bezmün²⁸²⁹
Destünden ümîd-i cām-ı leb-rîz eyler

34*

KİT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___

___ ___ . / . ___ ___ . / . ___ ___ / ___ ²⁸³⁰

Bir vuşlat için hemîşe giryân olmam
Bir derd için t̄alib-i dermân olmam
Görmezse de gözlerüm cemâl-i yârı
Mînnet-keş-i t̄utiyâ-yı nādân olmam

35*

KİT' A

___ ___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁸³¹

Dendānumı leb-gezâ-yı cānān itdüm
Miftāḥ-ı der-i künûz-ı pinhân itdüm
Yūsuf gibi necm-i baḥt-ı ḥ̄âb-nāküm
Efsürde fetîl-i şem' -i zindân itdüm

36*

KİT' A

___ ___ / ___ . ___ / . ___ ___ . / . ___

___ ___ / ___ . ___ / . ___ ___ / ___

Sûziş-i cāna cām-nāb(u)ñuzda mı yok
İşret-i āb u tābuñuzda mı yok
Meclis-i meyde ey Cem-i 'ālem
Bir gül nedür şarābuñuzda mı yok

* 33:75b.

²⁸²⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁸²⁹ Deryûze-gerân-ı dürd-i nüş-ı bezmün

* 34:75b.

²⁸³⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

* 35:75b.

²⁸³¹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 36:76a.

37*

ꞐITꞐ A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ 2832

Erbāb-ı niyāz ki ḥ̄ār-ı ḥayretdür
Rū-sūde-i ḥ̄āstgār-ı ḥayretdür
Ḥācet-ṭalebān-ı dehr ser-tā-ser
Teb-lerze-i inkisār-ı ḥayretdür

38*

ꞐITꞐ A

___ . / . ___ . ___ . / . ___ . / . ___ 2833

Ki ḳaṭre iken bir ulu ʿummān oluruz
Ki zerre iken mihr-i dıraḥşān oluruz
Gör āyine-i ṭabʿ imuzuñ şāflığın
Baḳtık aña İskender-i devrān oluruz

39*

ꞐITꞐ A

___ . / . ___ . ___ . / . ___ ___ / ___ 2834

Bir zerre iken mihr-i dıraḥşān olduḳ
Bir ḳaṭre iken baḥr-ı ḥurūşān olduḳ
Biz vuşlatı tebdil idüp hicrāna
Düşvār-pesend-i ğam-ı ḥirmān²⁸³⁵ olduḳ

40*

ꞐITꞐ A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ 2836

Dil ğavṭa-ḥor-ı biḥār-ı ḥasretdür
Cān sūḥte-i şerār-ı ḥasretdür
Dil olmadı neşve-dār-ı bezm-i ümmid
Ḥamyāze-keş-i ḥumār-ı ḥasretdür

* 37:76a.

2832 Der-kenarda yazılmıştır.

* 38:76a.

2833 Der-kenarda yazılmıştır.

* 39:76a.

2834 Der-kenarda yazılmıştır.

2835 ḥirmān: ḥirmān

* 40:76a.

2836 Der-kenarda yazılmıştır.

41*

ḲİT‘ A

___ . / . ___ . / . ___ / ___

Ben ‘aşqdan āzürde-i ḥirmān olmam
Derd isterin ālüfte-i dermān olmam
Ol mertebe derd ü ğama mu‘tād oldum
Mesrūr olan ādeme yārān olmam

42*

ḲİT‘ A-İ TEVḤĪD

___ . / . ___ . / . ___ / ___

___ . / . ___ . / . ___ / ___²⁸³⁷

Ey bānī-i eyvān-ı ḳulūb-i insān
Mevcūd olan bināyı ḳıl ābādān
Günden güne ol bināyı ma‘mūr eyle
Tā ḳalmaya bünyādı ḥarāb [u] vīrān

43*

ḲİT‘ A

___ . / . ___ . / . ___ / ___²⁸³⁸

Dil neyyir-i a‘zām gibi pūr-nūr olsun
Cān rūḥ-ı mücerred gibi mestūr olsun
Tek baña tecellī-i cemālūñ göster
İsterse dil āteş-gede-i Ṭūr olsun

* 41:76b.

* 42:76b.

²⁸³⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

* 43:76b.

²⁸³⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

44*

ꞐIT' A

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

___ . / . ___ . / . ___ / ___ 2839

Ey ğāliye vü ğājey'iden māye-i ħüsn
Zülf ü ruĥuñı eyle ƙo pīrāye-i ħüsn
Ĥürşīd siyeh nūra girer ebr içre
Zülf-i siyehüñ olsa eger sāye-i ħüsn

45*

ꞐIT' A

___ . / . ___ . / . ___ / ___

Ki turre-i pür-çinüñe Mecnün eyle
Ki 'arız-ı renginüñe meftün eyle
Sen tāze şeh-i milket-i istiġnāsın
'Uşşāƙa cefā ƙılmaĝı ƙānūn eyle

46*

ꞐIT' A

___ . / . ___ . / . ___ / ___ 2840

Ol cān dilemem ki sensiz ārām eyler
Hem ol dili ğayra kendüsin rām eyler
Bir ĥarf bulunmadı [ki] senden ğayrı
Dil levĥ-i derūnda aña bir nām eyler

47*

___ . / . ___ . / . ___ / ___ 2841

Leb-i la' li üzre sünbül-i ĥaĥtın
Benefşe şarābı ƙıyās eyledüm
O ĥāl siyeh-i zülfin itdi 'ıyān
Şeb içre şihābı ƙıyās eyledüm

* 44:76b.

2839 Der-kenarda yazılmıştır.

* 45:77a.

* 46:77a.

2840 Der-kenarda yazılmıştır.

* 47: 77a.

2841 Der-kenarda yazılmıştır.

48*

ꞐIT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁸⁴²

Ey sūd-pezīr-i kār-gāh-ı    lem
H c f yideñ oldı mı ya b ş ya kem
Sevd -ger-i b z r-ı emelsin amm 
Hep eyled g n f yide  aldı mübhem

49*

ꞐIT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁸⁴³

R zende-i  b-r y-ı h  hiş olma
T  d şmeyesin ha k ret-i nazardan
End hte-i k ng re-i c m olasın
Lu f umma ha k m-i m miy gerden

50*

BER Y-I L -V H D  M NE'L-EK B R

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ . / . ___

R zuñ dem-i fer unde-i nev-r z olsun
Bahtuñ hamel-i kevkeb-i fir z olsun
 y ne-i ihs nuñı keşf it  na kim
T t  gibi Y r  sühan- m z olsun

* 48:78a.

²⁸⁴² Der-kenarda yazılmıştır.

* 49: 78a.

²⁸⁴³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 50:174a.

51*

ḲİT‘A

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

___ ./ . ___ ./ . ___ / ___²⁸⁴⁴

Şarf eyleyen emvālin o naḥvī güzele
Vaşl-ile berārende-i me‘mūl olmaz
Kūyuña gözüm yaşı revān olsa n’ola
Çün māye şıla olmasa mevşūl olmaz

52*

BĪ-NUḲAT

___ ./ . ___ ./ . ___ / ___

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

Ol kıldegül silk-i dūr ü lū‘lūdūr
Hem lūle-i selsāl-i müselsel odur
Her dūr ki döker dūr degül ol derde devā’
Mesmūm-ı sümūm-ı eleme dārūdūr

DŪ-BEYTLER

1*

TEVḤĪD-İ BĀRĪ GOFT-EST YĀRĪ²⁸⁴⁵

___ ./ . ___ . ___ / . . ___

___ ./ . ___ . ___ / . ___ ___

- 1 Tā kevn-i şühūd-ı ü hest est
Mevcūd be-vücūd-ı cūd-ı ü hest est²⁸⁴⁶
- 2 Ḳāyim²⁸⁴⁷ heme kevn be-‘aşḳ-ı ü dāyim²⁸⁴⁸
Tā nām-ı Vedūd-ı ü hest est²⁸⁴⁹

* 51:174a.

²⁸⁴⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

* 52:175a.

* 1:71a.

²⁸⁴⁵ Yârî, Yaradan’ın tevhîdi olsun demiştir.

²⁸⁴⁶ O’nun varlığının keşfinin ârifleri sâlikler için müyesser olması, onun mevcûdiyeti Allah’ın bahş ve ihsânı sayesinde.

²⁸⁴⁷ Şâbit

²⁸⁴⁸ şâbit

²⁸⁴⁹ Onun Vedūd (seven/sevilen) adının varlığı süresince, bütün var olanlar onun aşkıyla ayaktadır.

2*

___ . / . ___ . ___ / . ___ 2850

1 Hem ğonce-i ğülbün-i nihâlem
Hem bülbül-i ğülşen-i melâlem

2 2851

Tuĝrâ-keş-i ħükm-i bî-mişâlem

3*

___ . / . ___ . ___ / . ___ 2852

1 Mecnû^ç a-ı dest-i i^ç tibâram
Fersûde-i pâ-y-ı rûzigâram

2 Zeyn olmada dâĝlarla sînem
Nev-bâde biten o lâlezâram

4*

___ . / . ___ . ___ / . ___ 2853

1 Hem şûret-i ħâlde ter-zebânam
Hem ma^ç nâ-i ħâlde bî-zebânam

2 Hem genc-i emâna ħufl-i râzam
Hem sırr-ı derûna râz-dânam

5*

___ . / . ___ . ___ / . ___ 2854

1 Üstâd-ı fûnûn olan ħakîmem
Ol ħ^çâce-i mekteb-i ħadîmem

2 Bilmezse n'ola zamâne ħadrüm
Bî-ħıymet olan dür-i yetîmem

* 2:71a.

2850 Der-kenarda yazılmıştır.

2851 Birinci mısra noksan bırakılmıştır.

* 3:71a.

2852 Der-kenarda yazılmıştır.

* 4:71a.

2853 Der-kenarda yazılmıştır.

* 5:71a.

2854 Der-kenarda yazılmıştır.

6*

TEVHİD

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ey naķış-bend-i nuġfe-i Ādem
Ve'y zekā-dāde-i ' uķul-i ümem
- 2 Saña muġtāc-ı ibtihāl eyler
Cümle şāhān-ı a' zam-ı ' ālem

7*

TEVHİD

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Ey mücrim-i ma' şiyet-penāhı
Güm-rāhlaruñ delīl-i rāhı
- 2 Her zāhir ü bāṭın-ı ' amelde
Sensin heme ' ālemüñ güvāhı

8*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___²⁸⁵⁵

- 1 Celāl-i kibriyāsına fenā' gelmez Eḫad oldur
Kemālinüñ beķāsına zevāl irmez Şamed oldur
- 2 Ṭaleb-kār iseñ ' aşķında var ifnā-yi vücūd eyle
Cemāline kemāline zevāl irmez Ebed oldur

9*

ĶIṬ' A

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Kerīmā ki der-i perde-hā-yı ḫayāl
Nihān-geşte ḫüsnet zi-çeşm ü cemāl²⁸⁵⁶
- 2 Ḥoşā kalb-i ' ārif ki ' arş-ı Allāhest
Velī derk-i zātet derāniş-i maḫāl²⁸⁵⁷

* 6:71b.

* 7:71b.

* 8:71b.

²⁸⁵⁵ Der-kenarda yazılmıştır.

* 9:72a.

²⁸⁵⁶ Ey kerem sahibi, sen tasavvurunu hayāl perdesinin arkasına gizledin. Güzelliğini ve yüzünü kendinden başka herkesin gözünden sakladın.

10*

KİT' A

___ . / . ___ . / . ___ / ___
 ___ . / . ___ . / . ___ / . ___
 ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 ʿ Aşkuñla dil ü cânımı şād it yā Rab
Virāneyi luṭfuñ ile ābād it yā Rab
- 2 Bir reng-i şafā' vir ki bu şahrā-yı cihānuñ
Her lālesini cām-ı feraḥ-şād it yā Rab

11*

KİT' A

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Kerīmā çü sensin ʿ Alīm ü Ḥabīr
Hezārān cihāmı idersüñ cedīr
- 2 Çü sensin Kerīm-i cihān-āferīn
Çü sensin ²⁸⁵⁸ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

12*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ²⁸⁵⁹

- 1 Her-ki-rā der-cihān tehī-destend
Ḳayd-ı sāmān-ı māl vārestend²⁸⁶⁰
- 2 Der-dü-ʿ ālem hemīn Ḥudā Bākī
Fānī-i muṭlaḳ-est heme hestend²⁸⁶¹

²⁸⁵⁷ Ne hoş ki ârifin kalbi Allah'ın arşıdır. Ancak Allah'ın zâtını kalple anlamak mümkün değildir.

• 10:72a.

• 11:72a.

²⁸⁵⁸ ʿalā külli şey'in ḳadīr: Her şeye kadirdir. Kur'ân-ı Kerīm'de otuz beş kez zikredilmiştir.: Bakara, 2/ 20; 106; 109; 148; 259; 284; Âli İmrân, 3/26; 29; 165; 189; Mâide, 5/17; 19; 40; 120; En'âm, 6/17; Enfâl, 8/41; Tevbe, 9/39; Hüd, 11/4; Nahl, 16/77; Hac, 22/6; Nür, 24/45; Ankebût, 29/20; Rûm, 30/50; Ahzâb, 33/27 ; Fâtır, 35/1; Fussilet, 41/39; Şûrâ, 42/9; Ahkaf, 46/33; Fetih, 48/21 ; Hadid, 57/2; Haşr, 59/6; Teğâbün, 64/1; Talâk, 65/12; Tahrîm, 66/8; Mülk, 67/1.

• 12:72a.

²⁸⁵⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁸⁶⁰ Dünyada eli boş olanlar, mal varlığının ayak bağından kurtulmuşlar.

²⁸⁶¹ İki alemde sadece işte bu Allah kalıcıdır. Herkes mutlak yok olan varlıktır.

13*

. ____ / . ____ / . ____ ²⁸⁶²

- 1 Merā cānān to'yī to dil-pesendī
Zi-cānem hem 'azīz ü ercmendī²⁸⁶³
- 2 Cünün-ı 'aşq-rā verzīde kerdem
Zihī sevdā-yı fikr-i hūşmendī²⁸⁶⁴

14*

.. ____ / . ____ . ____ / .. ____ ²⁸⁶⁵

- 1 Der-zemīn her-yekī giyāhān-est
Heme ber vaḥdeteş güvāhān-est²⁸⁶⁶
- 2 Bende-i muḫbilān-ı dergāheş
Her yekī mehterān-ı şāhān-est²⁸⁶⁷

15*

____ . / . ____ . ____ / . ____ ²⁸⁶⁸

- 1 Nālende çü erġanūn u nāyīm
Şad perde-i rāz ber-güşāyīm²⁸⁶⁹
- 2 Şābit-ḳademī kocā biyābīm
Pergār-şifat şikeste-pāyīm²⁸⁷⁰

16*

ḲİT' A

____ . / . ____ . ____ / . ____

____ . / . ____ . ____ / . ____

- 1 Hem eşfaḳ-ı 'ācizīn sensin sen
Hem erḫam-ı rāḫīmīn sensin sen

* 13:72a.

²⁸⁶² Der-kenarda yazılmıştır.

²⁸⁶³ Benim için sevgili sensin, sen gönülümün beğendiğisin. Canımdan bile daha sevimli ve değerlisin.

²⁸⁶⁴ Aşkın çılgınlığını tecrübe ettim. Akıllılık fikrinin sevdasına yazıklar olsun!

* 14:72a.

²⁸⁶⁵ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁸⁶⁶ Yeryüzünde var olan bitkilerden her biri, hepsi O'nun birliğinin tanığıdır.

²⁸⁶⁷ Eşiğinde kabul görenlerin kulu, her biri padişahların uşaklarındandır.

* 15:72a.

²⁸⁶⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁸⁶⁹ Erganun ve ney gibi inlemekteyiz. Yüzlerce sır perdesini açarız.

²⁸⁷⁰ Sözünde duran birini nerede bulalım. Pergel misali ayağı kırığız.

* 16:72b.

- 2 Her ʿālemi bildüm²⁸⁷¹ añladum lîk
Ey ekremü'l-ekremîn sensin sen

17*

ḲİTʿA

.. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Sînedede cān gibi nihān sensin
Dîdede gün gibi ʿıyān sensin
- 2 Aradı mümkünâtı dîde vü ʿaql
Māsivā gördi hep hemān sensin

18*

ḲİTʿA

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 İlāhî sînemi gencîne-i beyān eyle
Hem anda cevher-i esrāruñı nihān eyle
- 2 Mey-i maḥabbet-ile cām-ı ḳalbümü pür ḳıl
Dilümde sübhā-i zıkrüñi naḳl-i cān eyle

19*

ḲİTʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

- 1 Hem dîdemi āyîne-i bürhān eyle
Hem sînemi gencîne-i ʿirfān eyle
- 2 Ol gün ki ola şayḥa-ber-endāzî-i nāḳūr
Ol günde beni gūş-zed-i cān eyle

²⁸⁷¹ gördüm
* 17:72b.
* 18:72b.
* 19:72b.

20*

ꞐITꞐ A

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Yā Rab müte'ellim [ü] cefāyem
Maḥzūn u mütehayyir ʿanāyem²⁸⁷²
- 2 ʿAşq aldı ʿinān-ı ihtiyārem
Bī-rehberī-i reh-i belāyem

21*

.. ___ / . ___ . ___ / ..²⁸⁷³

- 1 Ey ferāzende-i erīke-i cūd
Vʿey berāzende-i heme maḥşūd²⁸⁷⁴
- 2 Be-to ḳāʿim şode heme hestī
Ez-to cüz nīst ḳāʿim-i mevcūd²⁸⁷⁵

22*

ꞐITꞐ A

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Şāyeste-i ʿaql u fiṭrat itdūñ
Perverde-i nāz u niʿmet itdūñ
- 2 Ey Ḥālīḳ-ı āsumān u ğabrāʿ
Bir zerreyi ʿarş-ı vūsʿat itdūñ

23*

ꞐITꞐ A

___ . / . ___ . ___ / . ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ / ___

- 1 Āmürziş-i men be-tāʿatem kon
Her cürm ki bā nedāmetem kon²⁸⁷⁶

* 20:72b.

²⁸⁷² Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

* 21:72b.

²⁸⁷³ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁸⁷⁴ Ey cömertlik tahtına yükselmiş ve ey bütün maksatlara lâyık (olan),

²⁸⁷⁵ Bütün varlık seninle ayakta durmuş. Varlığın dayanağı senden başkası değil.

* 22:73a.

* 23:73a.

- 2 Begşā²⁸⁷⁷ tutuk-ı ‘arūs-ı baḥtem
Yā Rabbī be-‘āb-rū-yı ‘ismetem kon²⁸⁷⁸

24*

DER-MENḲABE-İ NA‘T-I SULTĀN-I ENBİYĀ’ HEME ḲİṬ‘ AHĀ

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___
___ ./ . ___ ./ . ___ / ___

- 1 Ey mā-ḥaşal-ı ma‘ nā-i dībāce-i eflāk
Şānuñda nüzūl itdi ²⁸⁷⁹ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ
- 2 Ol şāh-ı rūsūlsin ki senūñdür bi’z-zāt
Hem efser-i mi‘ rāc u serīr-i ²⁸⁸⁰ لَوْلَاكَ

25*

NA‘T

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

- 1 Ey resūl-i şādık-ı va‘ de’l-emīn
V’ey şeffi‘-i ‘ācizān [u] müznibīn
- 2 Mahz-ı rahmetdür vücūduñ ‘āleme
Çünki sensin رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ²⁸⁸¹

26*

NA‘T

. ___ / . ___ / . ___

- 1 Kemān-ı ebruvānuñ²⁸⁸² قَابِ قَوْسَيْنِ
Sevād-ı ḥāl-i rūyuñ ḳurretü’l-‘ayn

²⁸⁷⁶ Beni ibadetimden dolayı bağışla! Her cürmümü pişmanlığım ile affet!

²⁸⁷⁷ Kelimenin aslı “be-güşā”dır. Vezin gereği bu şekilde okundu.

²⁸⁷⁸ Bahtımın gelininin yüz örtüsünü aç! Ya Rabbi temiz, günahsız olmamın yüzü suyu hürmetine bağışla!

* 24:73a.

²⁸⁷⁹ Ve mā erselnāk: Biz seni göndermedik. Kur’ân-ı Kerīm, Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir: وَمَا أَرْسَلْنَاكَ وَإِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ (Resûlüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (bkz. *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, C. III, s. 594)

²⁸⁸⁰ levlāk: Sen olmasaydım. Hadis-i kudsînin tamamı şöyledir: لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ لَأَفْلَاقَ “Sen olmasaydım âlemi (gökleri) yaratmazdım.” (Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kârî, *Mevzûât*, s.67-68)

* 25:73a.

²⁸⁸¹ rahmeten li’l-‘âlemin: âlemler için rahmetten. Kurân-ı Kerīm, Enbiyâ, 21/107.

* 26:73a-73b.

²⁸⁸² ḳābe ḳavseyn: iki yay arası kadar. Kur’ân-ı Kerīm, Necm, 53/ 9. Âyetin tamamı şöyledir: فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ “O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.”

30*

ḲİT‘A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Müstefizend zi-feyż-i ihsānet
Müstefidend sūdmendānet²⁸⁸⁸
- 2 Ey şefi‘ ü’l-‘ uşāt fi’l-‘ araşāt
Raḥm kon ḥal-i derd-mendānet²⁸⁸⁹

31*

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___
___ . / . ___ . ___ / . ___ ___²⁸⁹⁰

- 1 Ne ḫālib-i hendese ne necm-tābānem
Āzāde²⁸⁹¹ zemīn ü āsumānem
- 2 Yeksān yanumda dūst u düşmen
Müstağnī-i ḳayd-ı in ü ānem

32*

ḲİT‘A

___ . / . ___ . ___ . / . ___
___ . / . ___ . ___ . / . ___²⁸⁹²

- 1 Ol bülbülem ammā ki esīr-i ḳafesem
Her demde ruḥum ḥurde-i şad ḥār u ḥasem
- 2 Pāk itmedi şabun ḥired-i cāme-i ḳalbüm
Ālūde-be-dāmān-ı hevā-yı hevesem

* 30:73b.

²⁸⁸⁸ Senin cömertliğinin bolluğundan yararlanmışlar. Senden yararlananlar fayda bulmuşlar.

²⁸⁸⁹ Ey mahşer yerinde günahkarların şefaataçisi! Senin dertlilerinin hâline acı!

* 31:73b.

²⁸⁹⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁸⁹¹ Nādān

* 29:73b.

²⁸⁹² Der-kenarda yazılmıştır.

33*

ḲİT‘A

___ . / . ___ . ___ / . ___ . ___ / . . . ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___

___ . / . ___ . / . ___ ___ ²⁸⁹³

- 1 Ol keṣṭi-i miḥnetem ki rūzigārum yoḡ
Ol lücce-i ḥayretem [ki] ser-kenārum yoḡ
- 2 Ney gibi müdām nāledür ser-kārum
Hiç bir nefes ārām u ḡarārum yoḡ

34*

ḲİT‘A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___

___ . / . ___ . / . ___ ___ / ___

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

- 1 Her riṣtesi rīg-i tār u pūdemdendür
Pirāhenüm eczā-yı vücūdumdandır
- 2 Her demde tecellī-i cemāl itdügi yārūñ
Āyīne-i envār-ı şühūdumdandır

35*

ḲİT‘A

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Ten çeṣmedür ‘aşḡ nāvedāndur
Dil sīnede baḡr-ı bī-kerāndur
- 2 Ten ḡālbüd-i nuḡūṣ-ı fāñi
Rūḡ anda ḥayāt-ı cāvidāndur

* 33:74a.

²⁸⁹³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 34:74b.

* 35:74b.

36*

ꞖIT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ . ___ / . . ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ . ___ . / . ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ . ___ / . ___

- 1 Ey çarḥ yeter bu ğurbet-i ğam-endūzı
Ꞗıl tesliye cān-ı nā-şikībā sūzı
- 2 Bir sūz-ı ḥarāret-i derūn vir baña kim
Giryān ide dūzah-ı ŧerār-efrūzı

37*

ꞖIT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ . ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ . ___ / . . ___

- 1 Ğamze sitemi cihān cihān eyler
Ammā müje tiri der-kemān eyler
- 2 Ol ğonce kaçan dehen-ğüşā-yı nāz olsa
Ğüldeste-i 'ömri cāvidān eyler

38*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁸⁹⁴

- 1 Ey cevāhir-fürūŧ-ı bezm-i edeb
Nā-maḥal yerde açma Ḥaḳḳ'a leb
- 2 Kim bile cevherüne baḳmayalar
Çekesin ol maḥalde ŧerm ü ŧeğab

39*

.. ___ / .. ___ / .. ___²⁸⁹⁵

- 1 Ey nihān-ḥāne-i rāza maḥrem
Saña keŧf oldı mı sırr-ı mülhem

* 36:74b.

* 37:74b.

* 38:74b.

²⁸⁹⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

* 39:74b.

²⁸⁹⁵ Der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Nice bir dilde nihān eyleyesūñ
Saña mekşūf iken esrār-ı qadem

40*

ḲİṬ' A

___ . / . ___ . ___ / . ___

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Ey nūr-ı ruḥet ki tāb dāde
Āyīne be-destet āfitāb dāde²⁸⁹⁶
- 2 Ez luṭf-ı ' amīm-i to be-ḥ'āhem
Mā-rā ki meşev ' itāb dāde²⁸⁹⁷

41*

ḲİṬ' A

.. ___ / . ___ . ___ / ..

- 1 Ne-konem ' ayş u ' işret-i dünyā
Ne-çeşem bī-to sāğar-ı şaḥbā²⁸⁹⁸
- 2 Dür çekāned zi-dīde'em be-ğamet
Be-resed zūd ey dūr-i yektā²⁸⁹⁹

42*

ḲİṬ' A

___ . / . ___ . ___ / . ___

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Nüzhet-gede-i şafāda şādānuz
Zulmet-gede-i belāda nālānuz
- 2 Biz nāḥun-ı ğamla sīne-şikāfuz
Āğeste-i ḥūn[la] bī-kerānuz

* 40:75a.

²⁸⁹⁶ Ey yüzünün nuru parlamış olan, güneşin eline ayna vermiş olan!

²⁸⁹⁷ Senin herkesi kapsayan lüfundan, bizi (de) kınamamanı dilerim.

* 41:75a.

²⁸⁹⁸ Dünyanın eğlencesiyle uğraşmam. Sensiz şarap kadehini tatmam.

²⁸⁹⁹ Gamından gözümden inci damlar. Hemen yetişir ey benzeri olmayan inci!

* 42:75a.

43*

KİT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___

___ . / . ___ . ___ / . ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁹⁰⁰

- 1 Biz gerd-i sūtūr-ı ceyš-i iqbālüz
Biz reh-rev-i²⁹⁰¹ şāh-rāh-ı āmālüz
- 2 Her genc gümān me-ber ki hālī-st²⁹⁰²
Biz cevher-i hikmet ile māl-ā-mālüz

44*

KİT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ . ___ / . . . ___

___ . / . ___ ___ / ___ ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___ / ___ ²⁹⁰³

- 1 Ma' nā-i nikāt-i ' aşkı eyleyen tavzīh
Hicrānı vişālden etmiş tercīh
- 2 ' Āşık n'ola nüş etse mey-i hicrānı
Eyler dili emniyye-i vuşlat tefrīh

45*

KİT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ ²⁹⁰⁴

- 1 Ki mihr-i cihān gibi 'ıyān oldum
Ki zerrede mihr-veş nihān oldum

* 43:75a.

²⁹⁰⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁰¹ reh-bürde-i

²⁹⁰² Her definenin boş olduğunu zannetme.

* 44:75a.

²⁹⁰³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 45:75a.

²⁹⁰⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Dil virdüm o zülf ü hâle hayfâ²⁹⁰⁵
Ser-geşte hevâ-yı in ü ân oldum

46*

KİT' A

___ ./ . __ . __ / . ___ ___ / ___
___ ./ . __ . __ / . __ . __ / .. ___²⁹⁰⁶

- 1 Biz cevher-i cânı bey' idüp sūd itdük
Ammâ ki bahâ-yı kıymetin nâ-būd itdük
- 2 HÛn-ı dil ü eşk-i çeşm-i girye-sûzı
Âmîhte-şereng-i zehr-âlūd itdük

47*

___ ./ . __ . __ / . ___ ___
___ ./ . __ . __ / . ___²⁹⁰⁷

- 1 Yârî baña hüsn-i bâ-kemâl olsa
Çün lem' a-ı mihr-i bî-zevâl olsa
- 2 Yek-rüz-ı gam-ı firâka degmez
Ger 'ömr-i hezâr sâl olsa

48*

KİT' A

. __ . __ / .. ___ ___ / . __ . __ / .. ___

- 1 Cefâ-yı gerdiş-i çarh-ile bî-dil ü lâlem
Fütâde-i kâdem ü gerd-i râh-ı pâ-mâlem
- 2 Bulınmadı baña bir reh-nümâ-yı râh-ı ümîd
'İnân-güsiste-i rahş-ı tarîk-ı âmâlem

²⁹⁰⁵ hayfâ:hayfâ

* 46:75b.

²⁹⁰⁶ Der-kenarda yazılmıştır.

* 47:75b.

²⁹⁰⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

* 48:75b.

49*

ꞐITꞐ A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Kişi mālıyla müstefid olmaz
Ṭāḳ-ı eyvān-ile bedid olmaz
- 2 ʿİlm-ile muttaşif olan erdür
Yoḥsa māl-ile kes ferid olmaz

50*

ꞐITꞐ A

. ___ / . ___ / . ___ / . ___

- 1 Şeb-i derd ʿaşḳuñ şabāḥı olur
Kemīn-gāḥ hicrūñ felāḥı olur
- 2 Girān görme ey Cāmī-i zamāne
Hedāyā-yı mestī şurāḥı olur

51*

ꞐITꞐ A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Dilde sevdā-yı ʿaşḳ ḳalmadı mı
Mevc-i deryā-yı ʿaşḳ ḳalmadı mı
- 2 Cām-ı bezm-i elestden bārī
Dürd-i şahbā-yı ʿaşḳ ḳalmadı mı

52*

ꞐITꞐ A

___ . / . ___ . ___ / . ___ . ___ / .. ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ / ___

___ . / . ___ . ___ / . ___ ²⁹⁰⁸

- 1 Ol keşti-i miḥnetem ki rüzigārum yoḳ
Ol lücce-i ḥayretem [ki] ser-kenārum yoḳ

* 49:76a.

* 50:76a.

* 51:76a.

* 52:76a.

²⁹⁰⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Ney gibi müdām nāledür ser-kārum
Hīç bir nefes ārām [u] qarārum yok

53*

ḲİT‘A

___ ./. ___ ./. ___ / ___
___ ./. ___ ./. ___ ./. ___
___ ./. ___ ./. ___ ./. ___²⁹⁰⁹

- 1 Ol mihr-i cihān-sūz meh-i şām-efrūz
Şeb rūz-ı cemālını ider şa‘ şa‘ a-sūz
- 2 Her şubḥ çıkar her gice devrān eyler
Gezmekde meh ü mihr gibi ‘ālemi şeb rūz

54*

ḲİT‘A

___ ./. ___ ./. ___

- 1 Gencīne-i sīnede nihān sen
Āyīne-i dīdede ‘ıyān sen
- 2 Şanma seni dil ide ferāmūş
Her bir nefesümde vird-i cān sen

55*

ḲİT‘A

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Naḥl-i ḳaddūñ gibi bülend olasın
Bāğ-ı ‘ālemde ercümend olasın
- 2 Dilerin ey meh-i cihān-ārā
Ḥūblar içre dil-pesend olasın

* 53:76a.

²⁹⁰⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 54: 76b.

* 55: 76b.

56*

ꞐIT' A

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Cām-ı emelüm elümden aldı
Devrân beni ayağa şaldı
- 2 Hün-âb-ı dü-çeşm-i lücce-bārum
Mercân gibi қа' r-ı yemde ıaldı

57*

ꞐIT' A

___ . / . ___ . ___ / . _____ / ___

_____ / ___ . ___ / . _____

___ . / . ___ . ___ / . ___

- 1 Bir daş-ile Zāl ü Qahramān'ı başmış
Çoğ Rüstem'ün kemānını yaşmış
- 2 şanma meh-i nevdür āsumānda
Dihkān-ı felek orağın aşmış

58*

ꞐIT' A

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Ğurbetde ĥast'olan ne kadar eylese fiđān
Feryādına cihānda kes olmaz meded-resān
- 2 Ol ĥasteye²⁹¹⁰ ilāhī řifā-sāz-ı řihĥat²⁹¹¹ ol
Ğurbetde genc-i ğamda yatur yok nigh-künān

* 56: 76b.

* 57: 76b.

* 58: 76b.

²⁹¹⁰ ĥaste:ĥaste

²⁹¹¹ ĥikmet

59*

ḲİT‘A

___ . / . ___ . ___ / . ___ ²⁹¹²

- 1 Ey māye-i rūḥ u ‘aql-ı evvel
Dībāce-i maḥmil ü mufaṣṣal
- 2 Fehm idemez ‘aql künh-i zātuñ
Ger olsa muḥayyel ü mü‘evvel

60*

ḲİT‘A

___ . / . ___ . ___ / . ___
___ . / . ___ . ___ / . ___ / ___
___ . / . ___ . ___ / . ___ / ___ ²⁹¹³

- 1 Ey ğam-zede nā-tüvān-ı ‘ālem
Sabr eyle umūruñ olsa dirhem
- 2 Derdüñe revā-sāz Ḥakīm-i Muṭlaḳ
Rızḳuña kefil o Zü‘l-fazıl-ı ni‘am

61*

ḲİT‘A

___ . / . ___ . ___ / . ___ / ___
___ . / . ___ . ___ / . ___ . / . ___ ²⁹¹⁴

- 1 Göz yaşını ṭufān-zen-i gird-āb etme
Fülk-i dili ol varṭada ğarḳ-āb etme
- 2 Çöz dügmelerüñ pister-i nāz içre ser-ā-ser
Pirāheniñi sūde-i mehtāb etme

* 59: 76b.

²⁹¹² Der-kenarda yazılmıştır.

* 60: 76b.

²⁹¹³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 61: 76b.

²⁹¹⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

62*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ²⁹¹⁵

- 1 Diyâr-ı ğurbete gitme meded tek ü tenhâ
Senüñle cāmı revân ideyin bile cānâ
- 2 Meded meded gele sensiz gözüm darır oldu
Biraz seni göreyüm ola gözlerüm bīnâ

63*

ꞖITꞖ A

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Bu demde müjde-i luṭf-ı kerīme muntaḫıruz
‘Aṭâ’-yī²⁹¹⁶ ḫudret-i Rabb-i Raḫīme muntaḫıruz
- 2 Egerçi mücrim-i âşüfte²⁹¹⁷-ḫāl-i ‘ işyānuz
Velik raḫmet-i neşr-i ‘ amīme muntaḫıruz

64*

ꞖITꞖ A

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

- 1 Yürüt ayağı seḫer sāḫiyâ bahâne nedür
Ḥumâr ref‘ ine andan mey-i şebâne nedür
- 2 Hele bu demde der-i mey-gede-güşâ olsun
Cihānda gör hele sāḫī ol āsitâne nedür

65*

ꞖITꞖ A

__ . / . __ . __ / . __

__ . / . __ . __ / . __ ²⁹¹⁸

- 1 Ey māye-ṭırāz-ı ‘ aḫl-ı şeydāyī
Elden ḫoma şīme-i gedāyı

* 62: 76b.

²⁹¹⁵ Der-kenarda yazılmıştır.

* 63: 77a.

²⁹¹⁶ Kemāl-i

²⁹¹⁷ vā-mānde

* 64: 77a.

* 65: 77b.

²⁹¹⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

- 2 Gör şabr u kanā^ç atüñ şafā^ç sım
Def^ç eyle bevār-ı nāşitāyı

66*

ꞐİT^ç A

___ ./ . ___ . ___ / . ___

___ ./ . ___ . ___ / . ___²⁹¹⁹

- 1 Ey ğurre-fürüz-ı^ç aql-ı ğod-gāmī
Ꞑıl ğalka nüvāziş-i kelāmı
- 2 Mağrūra tekerrüm eylemez ğalk
Olursa da Bāyezīd-i Bisāmī

67*

ꞐİT^ç A

___ ./ . ___ . ___ / . ___ / ___

___ ./ . ___ . ___ / . ___ / ___

___ ./ . ___ . ___ / . ___ . ___ / . ___²⁹²⁰

- 1 Çün zāğ-şıfat bī-eşer āhenk itme
Tāvus gibi cāmeñi ğül-i reng itme
- 2 Hūrşīd gibi ğalbüñi ğıl maṭla^ç -ı envār
Şeb gibi derūnuñi siyeh-reng itme

68*

___ ./ . ___ . ___ / . ___

___ ./ . ___ . ___ / . ___

___ ./ . ___ . ___ / . ___ / ___²⁹²¹

- 1 Yārī bilürin edīb-i ṭab^ç uñ
Envā^ç -i fūnūn^ç ilimde kāmildür
- 2 Ma^ç nā-yı dağāyık [u] ğakāyık uñ hep
Eş^ç ār u münşe^ç ātı şāmildür

* 66: 77b.

²⁹¹⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 67: 77b.

²⁹²⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

* 68: 77b.

²⁹²¹ Der-kenarda yazılmıştır.

69*

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___
___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

- 1 El-Ḥaḳ benem ol ıfl-ı nev-āmūz-ı sebaḳ-sāz
Mecmū' a-tırāzende-i vaḫy-āver-i i' cāz
- 2 Ser-nāme-i dīvān-ı sūhandur ḡazelüm
Tıfl-ı dilüm eylerse elifden n'ola āḡāz

70*

BERĀY-I CÜVĀN-I KÜSEC

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁹²²

- 1 Ḳayd-ı rīṣ ü bürütten āzāde
Naḳṣ-ı müy-ı maḫāsini sāde
- 2 Fikret-i dāniṣi ke-naḳṣi'l-mā'
Hey'et-i vaż' ı ḫāriḳu'l-āde

71*

ḲİT' A

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁹²³

- 1 Tır-veṣ gerçi sūḫan ādeme eyler te' şır
Ḳatı ṭoḡrı gerek ammā ki edā-yı ta' bīr
- 2 Sūḫan oldur ola şırın-i ' azībü'l-lehçe
Ki mezāḳı ide kām-ı dili pür-şekker ü şır

72*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁹²⁴

- 1 Ezelī oldur anuñ evveli bulmaz noḳṣān
Ebedī oldur anuñ āḫiri bulmaz pāyān
- 2 Sermedī oldur anuñ evveli vü āḫiri yoḳ
Anı fehm itmede ' ācizdür ' uḳūl-i insān

* 69: 78b.

* 70: 174a.

²⁹²² Der-kenarda yazılmıştır.

* 71: 174b.

²⁹²³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 72: 174b.

²⁹²⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

73*

ḲİT‘A

___ ./ . ___ ./ . ___ / ___
___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___
___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

- 1 Ol deñlü derūnumda ḥarāret vardur
Gör āteş-i ḥırmānumı da eyle kıyās
- 2 Ḥākister ider sūz-ı derūnum anı
Ger pisterūmi eyleseler taḥta-i elmās

74*

ḲİT‘A

___ ./ . ___ . ___ / . ___ / ___
___ ./ . ___ . ___ / . ___
___ ./ . ___ / ___ ./ . ___

- 1 Ol kāmīl ü ekmel ü kemāl-i kerem
Ol ‘ālim ü a‘lem-i heme ‘ālem
- 2 Olsa ger umūr-ı ‘adl ü dāde-i ḥükm-ārā
Ol sālīk-i meslek-i sülūk-i muḥkem²⁹²⁵

75*

ḲİT‘A

___ ./ ___ . ___ ./ . ___ ./ ___ . ___

- 1 Bir söz ki ola dürr-i girān-māye-i sūḥan
Reşk ide aña nükte-fürüşān-ı encümen
- 2 Zer-düzī-i müfekkire tarḥ ide resmini
Ola perend-i nazmda naqşı hezār fen

* 73: 175a.

* 74: 175a.

²⁹²⁵ ḥikem

* 75: 175a.

76*

.. ___ / .. ___ / .. ___²⁹²⁶

- 1 Fi'l-meşel bende ider dünyâyı
Ṭab^c -1 maṭbū^c -1 'ale'l-iḥsāmı
- 2 Ḥande-i luṭf ile baksa yüzüñe
Ḳatı şermende ider insānı

77*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Eger ki vaşl-1 to rūzī şeved merā cānā
Ki der-miyāne-i şebhā konem sürūr u şafā'
- 2 Zi-şāḳ-1 vaşl yekī buse deh dehī cānā
Ki bār-1 bī-ḥad-i to ḥūn-1 dil koned ifnā²⁹²⁷

78*

ḲİṬ' A

. ___ / . ___ / . ___ / . ___²⁹²⁸

- 1 Çehā ḥ[~]ānde'ī fenn-i ṭıbb-1 ḳadīm
Ne-dānende'ī nabz-1 süst-i saḳīm
- 2 Ne-dānī eger nabz-1 ṭıfl-1 'ubeydem²⁹²⁹
Be-nām-1 to borden neşāyed ḥakīm²⁹³⁰

* 76: 175a.

²⁹²⁶ Der-kenarda yazılmıştır.

* 77: 176b.

²⁹²⁷ Ey can, sana kavuşmak bana bir gün nasip olursa, gecelerin ortasında şenlik ve sevinç yaşarsam; kavuşma dalından bir öpücük versene ey can, çünkü senin sınırsız lütfun yürek kanımı yok eder (giderir).

* 78: 184b.

²⁹²⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹²⁹ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

²⁹³⁰ Neler okumuşsun, kadim tıp fenlerini mi? Oysa hastanın gevşek nabzının ne olduğunu bilmiyorsun. Kulcağız tıflımın nabzını bilmiyorsan, senin adına hekim demek yakışmaz!

MU‘ AMMÂLAR

1*

BE-İSM-İ RECEB

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

1 O şūha tuḥfe için silk-i rişte-i nazma
Hezār dürr-i ma‘ āniyi eyledüm tanzīm

2 O şūḥ kalb-i baḥirden çıkarsa ey Yārī
Yeter hediyy’āna bir iki dāne²⁹³¹ dürr-i yetīm

2*

BE-İSM-İ AḤMED

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

1 Çıkardı rengi şafaḡ gibi tā şüreyyāya
Dökülse ḥün-ı dilüm dāmen-i eḥibbāya

3*

BE-İSM-İ MUḤAMMED - BE-İSM-İ MAḤMŪD Bİ- ṬARĪQİ’T-TAQLĪB

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __

Medḥ ü ḥamd ile sır-ı mey-gede meftūḥ oldı
Dil ile nāmı o şūḥuñ baña memdūḥ oldı

4*

BE-İSM-İ KEMÂL

.. __ __ / . __ . __ / .. __

Sīne-i gülde gördüm āb ṭurur
Şanki bir şīşede gül-āb ṭurur

* 1:175b.

²⁹³¹ laṭif-i

* 2:175b.

* 3:175b.

* 4:175b.

5*

BE-İSM-İ BÂYEZİD

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

Zamānenün başına pāy urursam ey Yārī
Bilā-ta^c ab tūtarın dest-i vuşlat-ı yārī

6*

BE-İSM-İ ḤASAN

_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

1 Sākī biyār bāde ki derdem zi-ḥad gūzeşt
Aḥvāl-i mā be-kec²⁹³²-revī-i rūzgār bīn²⁹³³

2 Bişnev ṭarīk-i ta^c miye gūyem ber-īn suḥan
Farq-ı ḥabīb ü serv derūn-ı kenār bīn²⁹³⁴

7*

BE-NĀM-I İBRĀHĪM

_ _ . / . _ . _ / . _ _

El-baḥru ve'ṭ-ṭarīku ve'l-mā'
Zāhir şode nām-ı ān dil-ārā²⁹³⁵

8*

BE-NĀM-I 'İSĀ

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

Gözi o dem açılır olur ^c aşık-ı zāruñ
Beş altı kerre gören āfitāb-ı ruḥsāruñ²⁹³⁶

* 5:175b.

* 6:175b.

Hasan'ın adıyla.

²⁹³² kec:keç

²⁹³³ Saki kadeh getir çünkü derdim haddi aşdı. Devranın eğri dönüşünde bizim hâlimizi gör.

²⁹³⁴ Bu sözde ta^c miye yoluyla söylüyorum dinle. Habib ile servinin farkını kenarın içinde gör.

* 7:175b.

İbrahim'in adıyla.

²⁹³⁵ Deniz, yol ve su. O gönlü süsleyen sevgilinin adı belli oldu.

* 8:175b.

²⁹³⁶ Beytin der-kenarında şöyle bir açıklama yer almaktadır: “Beş kere altı ^c adede otuzdur. Derisi otuz ^c adedün sî olur”

9*

BE-NĀM-I ‘ĀLĪ

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

Çoçulmaz ise saña ol nigār-ı sīmīn-gūn
Miyān-ı ceybini aç ço otuz ‘aded altun

10*

BE-NĀM-I AĦMED

. . _ _ / . _ . _ / . . _ _

Mey ayağdan çıkarsa da sākī²⁹³⁷
Keyfi hūn-ı dilūmdeür bākī

11*

ŞİDDİĞ

. . _ _ / . _ . _ / . . _ _²⁹³⁸

1 Fikr-i rūz-ı vişāl ü hicrāneş
Ki me-rā mī-dehed dil-efkārī

2 Dāğ-ı ü hem-çü kevkeb-i baĥtem
Ėāf-tā-Ėāf ber-ser-i Yārī²⁹³⁹

12*

SELĪM Ū RECEB

. . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ _²⁹⁴⁰

Meclisūñ ortası Ėalb-i meye deryā oldı
‘Aks-i deryā bir iki mevc-ile esmā’ oldı²⁹⁴¹

* 9:175b.

* 10:175b.

²⁹³⁷Bāyı başdan çıkarsa mı sākī

* 11:175b.

²⁹³⁸Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹³⁹Onun kavuşma ve ayrılık gününün fikri ki bize gönül kırıklığı vermektedir. Onun yarısı bahtımın yıldızı gibidir (ve) Yarının başının üzerinde yüzlercedir (bütün dünyayı sarmaktadır).

* 12:175b.

²⁹⁴⁰Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁴¹Beytin altında şöyle bir açıklama yer almaktadır: “Baĥr bi’l-Ėalb Receb”

13*

‘OŞMÂN

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²⁹⁴²

O meh tâcın atar ben dîdemi başına tâc etsem
Tolar her dem gözüm yaşı sekiz kerre ‘ilâc etsem

14*

ḤALİL

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²⁹⁴³

Bu şeb nâmın o mâhuñ altı yüz kez zıkr-i cân itdim
O şevk-ile dil-i sūzânı gūyâ gülsitân itdim

15*

BE-NĀM-I BIYIḶ

. ____ / . ____ / . ____²⁹⁴⁴

Kesen başın raḳīb-i nâ-bekâruñ
Keser baḡrını Mervân-ı Ḥumâr’uñ

16*

BE-NĀM-I NĀR

.. ____ / . ____ . ____ / .. ____²⁹⁴⁵

Dilerüm kim raḳīb-i ‘uryānuñ
Düşe başına pây-ı hicrānuñ

17*

____ . / . ____ . / . ____ . / . ____²⁹⁴⁶

‘Uşşâḳ-ı tehî-deste hemân kârı bezeldür
Ancaḳ baña va‘ d ü keremi ḳalb-i hezeldür²⁹⁴⁷

* 13:175b.

²⁹⁴² Der-kenarda yazılmıştır.

* 14:175b.

²⁹⁴³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 15:175b.

²⁹⁴⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

* 16:175b.

²⁹⁴⁵ Der-kenarda yazılmıştır.

* 17:175b.

²⁹⁴⁶ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁴⁷ Beytin altında şöyle bir açıklama yer almaktadır: “Hezl bi’l-ḳalb zelle mî şevd”

18*

BE-NĀM-I ŞĀDĪ

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁹⁴⁸

Şanma āvārelügüm cūş-i sevdādandur
Böyle āşüftelügüm hep dil-i şeydādandur²⁹⁴⁹

19*

BE-NĀM-I ZEYREK

.. ___ / .. ___ / .. ___²⁹⁵⁰

Bī-muḥābā bize sitiz itdün
Dil-ile ḳalb ile giriz²⁹⁵¹ itdün

20*

ŞİHĀB

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁹⁵²

Nām-ı ān necm-i āsmān-ı edeb
Ḳalb-i āhīst der-miyāne-i şeb²⁹⁵³

21*

BE-NĀM-I ḤÜSĀM

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

Ḥüsn-i bī-intihā-yı ān maḥbūb
Dil-i mā kerd ‘ āḳıbet maḳlūb²⁹⁵⁴

* 18:175b.

²⁹⁴⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁴⁹ Beytin altında şöyle bir açıklama yer almaktadır: “Dil-i şeydā Şādī”

* 19:175b.

²⁹⁵⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁵¹ Kelimenin altında şöyle bir açıklama yer almaktadır: “Ḳalb Zeyrek”

* 20:175b.

²⁹⁵² Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁵³ Edep gökyüzünün o yıldızının adı, gecenin ortasında bir âhın kalbidir.

* 21:176a.

Ḥüsām’ın adıyla.

²⁹⁵⁴ O sevgilinin sonsuz güzelliği, sonunda bizim gönlümüzü tersine çevirdi (devrik kıldı).

22*

ŞİHÂB U REŞİD

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

- 1 Ser-i şîri vü şâh-ı âhûyı
Kaṭ^ç idüp âb içinde pinhân it
- 2 Tâc-ı hürşîdi hem rübûde kı lup
Kendüñi tâc-dâr-ı devrân it

23*

MAHMÛD U KUBÂD

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

- 1 Dür-i çeşmüm alup mecmû^ç-ı dilden
Hediyye dâmen-i naḳḳâda virdüm
- 2 Hevâ-yı zülf-i dildâr-ile âhir
Dili başdan çıkardum bâde virdüm

24*

DERVÎŞ MUḤAMMED

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

- 1 Ol mâh-ı dil-fürûz kaçan açsa şüretin
Gül ^ç aks-i râz-ı ḳalbini lâ-büdd ^ç iyân ider
- 2 Bir bûse alsa ger leb-i maḥbûbdan raḳîb
Ḥûn-ı dilin o derd-ile ^ç âşîḳ revân ider

25*

‘UBEYDULLÂH

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

- Göz uciyla baña raḥm it bi-ḥilâf-ı a^ç dâ
Geh ide meretebe-i ^ç ömrüñi efzûn Ḥudâ

* 22:176a.

* 23:176a.

* 24:176a.

* 25:176a.

26*

NŪḤ U HŪMĀM

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

Şekl-i yūḥ ez-to naḳş-ı ğam ez-mā
Her dü-rā nām-ı dilberān bādā²⁹⁵⁵

27*

MUḤAMMED

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

Leb-i maḥbūb ğidā-yı rūḥumdur
Ḥūn-ı dil bāde-i şabūḥumdur

28*

‘ÖMER Ü ‘OŞMĀN

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

1 Saña beñzer mi deyü her birisi
Rüz u şeb dil düşüp bu ümmide
2 Başdan ayağa bağdı iki gözüm
Ser-i mäh ile pāy-ı ḥūrşide

29*

‘ÖMER

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

Sensüz görünmez oldu baña kevn-ile mekân
Ey mäh-pāre gözden ırağ olma her zamân

30*

REŞİD

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

Bilinsün nāmı ol ‘ālī-cenābuñ
Başından təcını al āfitābuñ

* 26:176a.

²⁹⁵⁵ Güneş şekli senden gam nakşı bizden. Her ikisi gönülçelenlerin adıdır.

* 27:176a.

* 28:176a.

* 29:176a.

* 30:176a.

31*

ḲĀSİM

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁹⁵⁶

Ser-i ḳadrümdür ism-i ‘ unvānı
Başum üstinde şaḳların anı

32*

MURĀD U HĀŞİM Ü RÜSTEM

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁹⁵⁷

Ḳalb ü ‘ aks ü naḳş u dārem (ü) şāhem ü tersem hemān
Üç cüvāndur biri seyyid biri şeh bir pehlivān

33*

BE-NĀM-I ŞİHĀB

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___²⁹⁵⁸

Bu şeb baña görünmedüñ ey māh-ı pür-siyāh
Çeksem n’ola miyāne-i şebde derūndan āh

34*

FERRUḤ U ŞİHĀB

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁹⁵⁹

Fitne bī-ser ḳalur ‘ aks-i ruḥuñ olduḳça ‘ iyān
Şehd bī-pā olur āb-ı lebüñ etse cereyān

* 31:176a.

²⁹⁵⁶ Der-kenarda yazılmıştır.

* 32:176a.

²⁹⁵⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

* 33:176a.

²⁹⁵⁸ Der-kenarda yazılmıştır.

* 34:176a.

²⁹⁵⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

35*

MİHRĀB U NECĪB

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²⁹⁶⁰

İderdüm secde bā-raḥm olsa ḳalbinde baña ol māh
Yaḥūd ʿ aks-i miyān-ı cebhesin keşf eylese ol şāh

36*

CEBĪN

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____²⁹⁶¹

Māh-ı ruḥsārın o meh-pāre görüp dīdemde

37*

ʿÖMER Ü MERYEM

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____²⁹⁶²

Pertev-i nūr-ı ʿ izārı o mehüñ dīdemde
Rüy-ı āyīne-i ḥurşīdi şanurlar yemde

38*

BE-NĀM-I ḤÜSĀM BE-NĀM-I ʿÖMER

. ____ / . ____ / . ____ / . ____²⁹⁶³

Elif ḳaddüñ görünce dürlerin dīdem hebāʿ itdi
O māhuñ lemʿ a-ı dīdārı çeşmüm bī-ziyāʿ itdi

39*

SİNĀN

.. ____ / . ____ / .. ____²⁹⁶⁴

SİR ü pāk eyler ʿ aḳl-ı insānı
Başum üstinde şaḳların nāyı

* 35:176a.

²⁹⁶⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

* 36:176a.

Bu muamma bir mısradan ibarettir.

²⁹⁶¹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 37:176a.

²⁹⁶² Der-kenarda yazılmıştır.

* 38:176a.

²⁹⁶³ Der-kenarda yazılmıştır.

* 39:176a.

²⁹⁶⁴ Der-kenarda yazılmıştır.

40*

‘ÖMER

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁹⁶⁵

Görmedünse mey-i la‘lîn ile pür-sâgar eger
Merdüm-i dîde-i hûn-rîhteme eyle nazâr

41*

ŞİKENDER

. ___ / . ___ / . ___ / . ___²⁹⁶⁶

Baňa bu neşve-i mestî şarâb-ı kalb-i dendendür
Anuñçün kalb-i hum ser-püşı yoq bir pāk meskendür

42*

BE-NĀM-I MURĀD

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁹⁶⁷

Qur‘a endāhtem şode ilhām
Nām-ı maqlüb dārem ān-rā nām²⁹⁶⁸

43*

ŞİHĀB

__ . ___ / __ . ___ / __ . ___ / __ . ___²⁹⁶⁹

Ey şeb-i mi‘râc-râ mâh-ı ruhet bedr-i dü-cā
Der-dil-i şeb tâ ki mî-yābem zi-to maqşûdhâ²⁹⁷⁰

* 40:176b.

²⁹⁶⁵ Der-kenarda yazılmıştır.

* 41:176b.

²⁹⁶⁶ Der-kenarda yazılmıştır.

* 42:176b.

Murad adıyla.

²⁹⁶⁷ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁶⁸ Kura atmışım, ilham olmuş. Onun adını ters çeviririm. (دارم-مراد)

* 43:176b.

²⁹⁶⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁷⁰ (Ey Muhammed)! Senin yüzün ayın on dördü gibi mirâc gecesinde karanlığı aydınlatmıştır. Gece yarısı ki karanlıktır ve dolunay gökyüzünde görünür, (ben de) maksuduma ulaşmak için senin parlak ay gibi aydınlık yüzünden meded umuyorum.

44*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁹⁷¹

Rîşi dñbäle-i ħar ola o şahş-ı dñnuñ
Sürseler ħalbini lâyıķdur²⁹⁷² aña hurñnuñ

45*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁹⁷³

Cüvân idüm dir-iseñ kevn-i pîr-i me'bûnı
Tamâm mertebe sür reng-i ħalb-i hurñnı²⁹⁷⁴

46*

BE-İSM-İ ĶĀSİM²⁹⁷⁵

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁹⁷⁶

Ser-i kelâğ²⁹⁷⁷ binih tâ dü-nîm koncid-râ
To-râ küşâde şeved nâm-ı ân büt-i ra^c nâ²⁹⁷⁸

47*

SİNÂN

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___²⁹⁷⁹

Getürmezse ser-i şûr u fiten gözlerine uyħu
Keser parmağınñ başını dendân-ile ol meh-rû

* 44:176b.

²⁹⁷¹ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁷² a' lādur

* 45:176b.

²⁹⁷³ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁷⁴ 44 ve 45 numaralı beyitlerin arasında şöyle bir açıklama yer almaktadır: "Bi'l-ħalb nûra"

* 46:176b.

²⁹⁷⁵ Kâsım ismine.

²⁹⁷⁶ Der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁷⁷ Kelimenin üstünde mânâsı yazılmıştır: " ħarğa"

²⁹⁷⁸ Sen kuşlara bir miktar yem verdin, hayırlı bir iş yaptın. Senin bu güzel işin sayesinde mâşukun sana tevccüh gösterdi.

* 47:176b.

²⁹⁷⁹ Der-kenarda yazılmıştır.

48*

EMÂN

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _²⁹⁸⁰

Şu kim ‘uzûbet-ile dünyede kelâmi qalur
Hîtam-ı cânda anuñ naqş-ı ‘aks-i nâmı qalur

49*

HÜSEYİN

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _²⁹⁸¹

Görüp ol iki siyeh hâli ân-ı hüsniñde
‘Aceb mi deh düşer isem miyân-ı hüsniñde

50*

MÛSÂ

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _²⁹⁸²

Vücûdum eyledi mû deñlü firqati o şehûñ
Bir ay oldı yüzün görmez olalı o mehûñ

MATLA‘LAR

HARFÜ‘L-ELİF

1*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Görince âfitâb-ı rüyun ey mihr-i cihân-ârâ
Dil-i pür-nûra düşdi şubh-dem bu maţla‘-ı ğarrâ

2*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _²⁹⁸³

Hased kılsa hasûdân ‘ilmüñe hiç çekme ğam zîrâ
*Şu‘â‘u‘ş-şemsi lâ yuĥfâ sirâcü’l-Haĥki lâ yuĥfâ*²⁹⁸⁴

* 48:176b.

²⁹⁸⁰ Der-kenarda yazılmıştır.

* 49:176b.

²⁹⁸¹ Der-kenarda yazılmıştır.

* 50:176b.

²⁹⁸² Der-kenarda yazılmıştır.

* 1:181b.

* 2:181b.

²⁹⁸³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

3*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___²⁹⁸⁵

Bir dil ü cān ne durur olmaya birbiri cüdā
Biñ dil ü cānum olursa saña her biri fedā'

4*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___²⁹⁸⁶

Ḳalye pilāv u māstvā hergiz neyāmed pīş-i mā
Der-ḥāne-i mollā-yı mā hā çür-vā hā çür-vā²⁹⁸⁷

5*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___²⁹⁸⁸

O sīm-sā ḥad o gerden o ḳadd-i müsteşnā
Olnca böyle gerekdür tenāsüb-i a' zā

6*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___

Dil-i edeble baḳ ey çeşm-i merdüm-i bīnā
Ḥarīm-i ḥalkā-i²⁹⁸⁹ zülfine el ḳosuñ tenhā

ḤARFÜ'L-BĀ'

7*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

Arz u semāda cilveler eyler bilā-niḳāb
Her ḳande baḳsam anda görinür ol āfitāb

²⁹⁸⁴ Güneşin ışığı gizlenemez. Hakk'ın kandili söndürülemez.

* 3:181b.

²⁹⁸⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 4:184a.

²⁹⁸⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁸⁷ Kavurmalı pilav ve yoğurt çorbası bizim yanımıza hiç bir zaman gelmez! Bizim efendinin evinde hep tuzlu çorba var, hep tuzlu çorba! (Şâir "çür-vâ" kelimesini tevriyeli kullanmıştır. Eğer "cevr-vâ/covr-vâ" şeklinde okunursa 'hep eziyet var, hep eziyet' olarak anlamlandırılabilir.)

* 5:184b.

²⁹⁸⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 6:176b.

²⁹⁸⁹ halka:halka

* 7:181b.

8*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

Cemāl-i ‘ālem-ārā-yı cüvānānān gibi maḥbūb
Vişāl-i dūstān gibi elezz-i elṭaf-ı merġūb

9*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____²⁹⁹⁰

Olamaz sencileyin bir şanem-i şehr-āşūb
Serv-ḳad dilber [ü] maḥbūb-ı laṭīfū’l-üslūb

ḤARFÜ’T-TĀ’

10*

.. ____ / .. ____ / .. ____

Ey ḳılan ḥġān-ı vişāli der-ḥġāst
*Enzelellāhu ‘aleyhim berekāt*²⁹⁹¹

11*

____ . / . ____ . / . ____ . / . ____²⁹⁹²

Günden güne naşb olmada ‘aḳlında ġabāvet
Ref’ olmadı zātındaki ihām-ı cehālet

ḤARFÜ’Ş-SĀ’

12*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____

Ṭırāz-ı hestī-i kevneyne vaḥdāniyyeti bā’ iş
Cihān-dār-ı ḥaḳīḳī Ḥayy-ı Bāḳī’dür cihān ḥādis

* 8:184a.

* 9:184b.

²⁹⁹⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 10:181b.

²⁹⁹¹ Allah onların üzerlerine bereketini indirdi.

* 11:182a.

²⁹⁹² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 12:181b.

ḤARFÜ'L-CİM

13*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

Ne zevkdür ne şafâdur bula dil-i muhtâc
Şeb-i dırâz u mey ü sâkî-i laţîf-mizâc

14*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __²⁹⁹³

Seni televvüş ile kâbil'eylemiş iħrâc²⁹⁹⁴
Dem-i viķa' da meger mümtezic gibi emşâc²⁹⁹⁵

ḤARFÜ'L-ĤÂ

15*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

Qalem ki²⁹⁹⁶ أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ e çekdi metn-i şürûḥ
Vücûdum evvel o metn içre eyledi meşrûḥ

16*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __²⁹⁹⁷

Devr uşûlini çalar dâyre-i çenber-i çarḥ
Vaķtidür alsa ele sâzını ḥenbâ-ger-i çarḥ

ḤARFÜ'D-DÂL

17*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

Ne reng ü bûdur ilâhî o ğonce-i ümmîd
Gül-i 'izârına baķduķça sürḥ olur ya sefid

* 13:181b.

* 14:181b.

²⁹⁹³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

²⁹⁹⁴ iħrâc:iħrâc

²⁹⁹⁵ "Emşâc" kelimesinin der-kenarında kelimenin mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: "Cem'-i meşic ve şol nuţfedür ki 'avrat menî sebîle qarışmış ola."

* 15:181b.

²⁹⁹⁶ aḥsen-i taķvîm: en güzel biçim. Kur'an-ı Kerîm, Tîn, 95/4. Âyetin tamamı şöyledir: لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنَ تَقْوِيمٍ "Biz insanı en güzel biçimde yarattık." (bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. V, s. 589)

* 16:181b.

²⁹⁹⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 17:181b.

18*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Hâne'em teşrif eger ân mihr-i enver mî-koned
Âsmân haqqı'l-ıkdüm işâr-ı gevher mî-koned²⁹⁹⁸

19*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

Bîm-i ser-i ğamzeñden ' anâşır ide bî-dād
Tâ şubh-ı kıyâmet bile haşr olsalar ecsād

20*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ ²⁹⁹⁹

Şevk ğâlib olsa baña şevkı eyler ittiḥād
Ben de şevke ğâlib olsam şevküm olurdu ziyād

ḤARFÜ'R-RĀ'

21*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

La' lüñ ol sîr-âb-ı güldür kim gül-âb andan çıkar
Yâ o ḥâliş nâb-ı müldür kim şarâb andan çıkar

22*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Dem-â-dem gördüğün bâtında ey dîde ḥayâlidür
Velî zâhirde baksañ hep anuñ naşş-ı mişâlidür

23*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __ ³⁰⁰⁰

Şüküfesin ḥarem-i bâğa etmeyince nişâr
Dıraht-ı mîvesini gör ider mi berḥurdâr

* 18:181b.

²⁹⁹⁸ O ışık saçan güneş benim evime teşrif ediyorsa, gökyüzü onun gelişinin (ayak basmasının) karşılığı olarak inciler saçır. Bir başka ifâdeyle ayakbastı parası olarak inciler saçır.

* 19:181b.

* 20:184b.

²⁹⁹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 21:182a.

* 22:182a.

* 23:182a.

³⁰⁰⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

24*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ³⁰⁰¹

Lâyık mı ola töhmet-i cühhâl ile mağhûr
Yârî gibi bir şâ'ir-i nâm-âver-i meşhûr

25*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___ ³⁰⁰²

Gel Hasan'dan Hüseyin sözini ahsen didiler
Hasan'a *el-Hasanu mâ yeteħassen*³⁰⁰³ didiler

26*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ³⁰⁰⁴

Dil cihâmı geşt ider çeşm ise deryâ-bâr olur
Çok gezen çok yaşayan dünyâda berħurdâr olur

27*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁰⁵

Biñ kerre başsa rûyuña doymaz dil-i nizâr
Başdan ayağa dîde olursa şebîke-vâr

28*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___ ³⁰⁰⁶

Perin evtâr etmiş şurma âh-ı cân-güdâz eyler
Bu âb u tâb-ile bûlbûl şafâ-yı sûz u sâz eyler

* 24:181b.

³⁰⁰¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 25:181b.

³⁰⁰² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰⁰³ Hasan ne güzel, ne yakışıklı!

* 26:182a.

³⁰⁰⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 27:182a.

³⁰⁰⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 28:182a.

³⁰⁰⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

29*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁰⁷

Def^c -i şudâ^c a berş-i raḥîkî şefîkdür
Def^c -i ḥumâra çâre raḥîk-ı^c atîkdür

30*

. ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ³⁰⁰⁸

O reftâr-ı ser-âmed nîm-ḥandeyle selâmuñdur
Seni hep^c işve-senc-i nâz iden tarz-ı ḥırâmuñdur

31*

___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁰⁹

‘ Ayn-ı ‘ aklı ‘ ayn-ı mağrûrı tekebbür-bîn ider
Çıksun ol ‘ ayn-ı ta‘ ayyün kim seni ḥod-bîn ider

32*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ³⁰¹⁰

Bu kâr-gâh-ı dehrde insân ğarîbdür
Dil-dâde-i ... küdek-firîbdür³⁰¹¹

33*

. ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ ³⁰¹²

Añılmaz mı senüñle bunca demler âşinâlıklar
‘ Aceb cānāndandur tā bu deñlü bî-vefâlıklar

* 29:182a.

³⁰⁰⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 30:182a.

³⁰⁰⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 31:182a.

³⁰⁰⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 32:182a.

³⁰¹⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰¹¹ Mısra noksan bırakılmıştır.

* 33:182a.

³⁰¹² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

34*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____ ³⁰¹³

Çatireler kim çeşm-i giryân u süveydâdan çıkar
Ol şadef içinde dürlerdür ki deryâdan çıkar

35*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____ ³⁰¹⁴

İçi la' l-i Bedaḥşân taşı [vü] yâkût-ı aḥmerdür
Benüm cām-ı bilürinüm 'acebterden 'acebterdür

36*

____ . / ____ . / ____ . / ____ .

Sevdâ-yı zülfi nâfe-i dilde nihândur
Ser-mâye-i sa' âdet-i câvid-i cândur

37*

. ____ / .. ____ / . ____ / .. ____

Ne kârı başa iletdüm ne dilde yârum var
Ne elde ne ser-i düşümde kâr u bârum var

38*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____ ³⁰¹⁵

Zühre-veş Hârût anı râmiş-ger-i devrân ider
Sâmirî güsâlesin biñ cân-ile ḳurbân ider

39*

__ . ____ / __ . ____ / __ . ____ / __ . ____ ³⁰¹⁶

Âh u feryâdum felekde ra' d-ı âteş-bâr olur
Şu' le-endâz-ı sarây-ı ḳubbe-i devvâr olur

* 34:182a.

³⁰¹³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 35:183a.

³⁰¹⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 36:184a.

* 37:184a.

* 38:184a.

³⁰¹⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 39:184a.

³⁰¹⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

40*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___³⁰¹⁷

Biñ yaşında deyü yâ şad-sâle beyân mı olur
Her kimüñ kim Boşnâķī tâze oğlanı olur

41*

___ . / ___ . ___ . / ___ . / ___ . ___³⁰¹⁸

Âdem görince lerze-i hırş-âzmâsı var
Ol tıfl-ı nürsuñ ne ‘ aceb iştiĥâsı var

42*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___³⁰¹⁹

Luĥf kıluĥf ki luĥf u kerem iĥsânuñdur
Luĥf-ı ĥâşş u kerem-i ‘ âmm senüñ şânuñdur

43*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___³⁰²⁰

Ṭa‘ ne-i eĥfâlden dâyim melâmet-dîdedür
Pîrlikde şimdi Yârî başķa bir vâdîdedür

44*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___³⁰²¹

Dilde bir dâne tâze dâğ yeter
Ĥâne-i tenge bir çerâğ yeter

45*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___³⁰²²

Dâğ-ı lâle sine-i mecrûĥ-ı pür-efķârî gör
Gülleri gül mevsiminde açılan gül-nârî gör

* 40:184a.

³⁰¹⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 41:184a.

³⁰¹⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 42:184a.

³⁰¹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 43:175a.

³⁰²⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 44:184b.

³⁰²¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 45:89a.

³⁰²² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

ḤARFÜ'Z-ZÂ'

46*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

Vişālūñ ārzū kılmak dil-i ḥod kışden geçmez
Bu sevdā reh-güzār-ı ' aql-ı dūr-endişden geçmez

47*

.. _ _ _ / .. _ _ _ / .. _ _ _ / .. _ _ _

Açıl ey gonce-i nev-ḥāste-i gülşen-i nāz
Söyle ey bülbül-i ḥāmūş-ı gülistān-ı niyāz

48*

_ _ _ . / . _ _ _ . / . _ _ _ . / . _ _ _

Bir dil ki kıala bezm-i vişālūñde şeb ü rüz
Her vaḳti dem-i ' id ola her sâ' ati nev-rüz

49*

_ _ _ . / . _ _ _ . / . _ _ _ . / . _ _ _ ³⁰²³

Bir kışsa-ḥ'ān ammā ki ' aceb suḥre-i bed-füz
Destānı bed-endiş ü ḥikāyātı bed-āmüz

ḤARFÜ'S-SİN

50*

_ _ _ . / . _ _ _ . / . _ _ _ . / . _ _ _

Ta' bîr idemem ḥüsnüñi ey rûḥ-ı muḳaddes
*El-minnetü lillāhi te'ālā ve teḳaddes*³⁰²⁴

51*

_ _ _ . / _ _ . / . _ _ _ . / _ _ . / _ _

Ağyār-ı bed-liḳā' o şehe etse dest-būs
Şengerf³⁰²⁵ lebleri olur öpdükçe senderūs

* 46:181b.

* 47:182a.

* 48:182a.

* 49:182a.

³⁰²³ Beytin der-kenarında "Zāda gerekdür sehv şod" kaydı düşürülmüştür.

* 50:182a.

³⁰²⁴ Cömertlik, yüce ve ulu olan Allah'a mahsustur.

* 51:182a.

ḤARFÜ'Ş-ŞİN

52*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

‘ Aceb mehbîbdür ol pehlevân-ı hışm-endîş
Kemân-ı Rüstem ile ebruvânı pîş-â-pîş

53*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _

Zülûf gerdâna düşmiş hâl-i mengûşuñ mekân etmiş
Şüreyyâ şebde mehle şubha karşı iktirân etmiş

54*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ ³⁰²⁶

Degüldür zîr-i destârûnda ol gül kim nişân olmuş
Benüm dâğ-ı nihânüm ‘ aksidür anda ‘ iyân olmuş

ḤARFÜ'Ş-ŞÂD

55*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

‘ Aceb mi olsa taleb-kâr-ı luţfuñ ‘ âmile hâşş
Nedîm-i halvet-i ihsânûñ oldu hâşşu'l-hâşş

ḤARFÜ'Z-ZÂD

56*

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _ _

Eger ki efser-i hürşid eger ki taht-ı³⁰²⁷ hazîz
Bu kâr-gâhı şeh-i ‘ aşka itdiler tefvîz

³⁰²⁵ Şengerf:Şingerf

* 52:182a.

* 53:182a.

* 54:182a.

³⁰²⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 55:182a.

* 56:182b.

³⁰²⁷ taht:taht

57*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

Dilberān olsa ger ʔavīl ü ʕ arīz
ʕ Āşıkān aña idemez taʕ rīz

ḤARFÜ'Ṭ-ṬĀ'

58*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

Reh-rev-i ḥavf u recā' ol gözleme semt-i ğalaṭ
Nāṭıku'l-ḥikmet ne dir *lā ḥayrun illā fi'l-vasaṭ*³⁰²⁸

ḤARFÜ'Z-ZĀ'

59*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___

Miyān-ı pāçeden eyler egerçi ʕ ālem-i ḥāzz
Velik larḳ pür anda olur dem-ā-dem ḥāzz

ḤARFÜ'L-ʕ AYN

60*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

Naḳḳāş-ı ezel alsa ele kilik-i bedāyiʕ
Her şürete göstermede biñ dürlü şanāyiʕ

ḤARFÜ'L-ĠAYN

61*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___

Şanma şad sāl ḳala āb u hevā-yı gül ü bāğ
Belki deh rûze durur zevḳ-ı beḳā-yı gül ü bāğ

* 57:182b.

* 58:182b.

³⁰²⁸ Hayır ancak ortadadır.

* 59:182b.

* 60:182b.

* 61:182b.

ḤARFÜ'L-FÂ

62*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ _

Gerekdür ' âşık-ı bî-dilde evvelâ dil-i şâf
Derûn-ı çâk dil-i derd-nâk sîne-şikâf

ḤARFÜ'L-ḲÂF

63*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ _

Nedîm-i halvet-i hâşşân-ı ' âlem-i taḥkîk
³⁰²⁹ يُجِبُّهُمْ وَيُجِبُّونَهُ d'ider tedkîk

64*

.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _ _

Bezm-i ma' nâda yeter baña şadîk
Mey-i taḥkîk ile câm-ı tevfiḳ

65*

__ . / __ . . / . __ . / __ . _

Meydân-ı kāyinât olursa neberd-i ' aşk
Bir âdem eyler ablaḳ-ı gerdûn-neverd-i ' aşk

66*

.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _ _³⁰³⁰

Budur âyîn-i cüvân-merdî-i ehl-i taḥkîk
Âşinâyân-ı qadîme olasın yâr u şefîk

* 62:182b.

* 63:182b.

³⁰²⁹ yuḥibbuhum ve yuḥibbunehu: (Allah) onları sever, onlarda (Allah'ı) severler. Kur'ân-ı Kerîm, Mâide,5 /54. Âyetin tamamı şöyledir: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ بَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ "Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar mü'minlere karşı alçak gönüllü, kafirlere karşı güçlü ve onurludurlar. Allah yolunda cihad ederler. (Bu yolda) hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. İşte bu, Allah'ın bir lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah lütfü geniş olandır, hakkıyla bilendir."

* 64:182b.

* 65:182b.

* 66:182a.

³⁰³⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

67*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ³⁰³¹

Sulţān-ı   aqla ġālib olunca³⁰³² cūnūn-ı   aŖk
KeŖf-i serāyir eyleye lā-būd derūn-ı   aŖk

68*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___

Giriftāram ki  aldı pāy-ı reftārum mekānum yok
  Aceb mi pāy-māl olsam ki pāyumda tūvānum yok

ĤARFŪ'L-KĀF

69*

.. ___ ___ / .. ___ ___ / .. ___ ___ / .. ___

DuŖmezine ardına ter-dāmen olan her hūbuñ
 uliyum cūnbiŖi merdāne olan maĥbūbuñ

70*

.. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

Ger Ŗevī rūĥ-ı  uds-ı   unŖur-pāk
Pāk Ŗev ez-āb u bād u āteŖ ū ĥāk³⁰³³

71*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

ŖeŖŖir-i ġamzeden dil-i mecrūĥ u derd-nāk
Hem  alb rīze rīze vū hem sīne çāk çāk

72*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

Ne nāz ū Ŗīve ne ĥod cūnbiŖ-i miyāne gerek
ViŖāl-i   āleminūñ zevki bī-bahāne gerek

* 67:184a.

³⁰³¹ Beyit der-kenarda yazılmıŖtır.

³⁰³² ola ger

* 68:176b.

* 69:183a.

* 70:183a.

³⁰³³ Temiz unsurlu kutsal ruh olursan; sudan, rŭzgardan, ateŖten, topraktan arın!

* 71:183a.

* 72:183a.

73*

___ ./ ___ ./ ___ ./ ___

Haṭṭuñ mı ‘arızuñda olan yoḥsa kākülüñ
‘Anber mi dökdi dāmenine yā şabā gülüñ

74*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___ ³⁰³⁴

Dillere māye virür nükheti dil-keş-i semenüñ
Bezmi pīrāye ider ferşi mūnaḳḳaş-ı çemenüñ

75*

___ ./ ___ ./ ___ ./ ___ ³⁰³⁵

Destinde ‘aşā dīdesi ‘aynūñ ile anuñ
Ṭutar eli görür gözidür pīr-i muḡānuñ

ḤARFÜ’L-LĀM

76*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

Al ele mir’āt-ı cāmı nāmuñı mey-ḥ̄āre kıł
Ġayrı gözle ‘ālemi başdan başa nezzāre kıł

77*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___

Olinca bir ser-i mū deñlü cezbeye vāşıl
Cihānda kāhrübā gibi olsa ve’l-ḥāşıl

78*

. ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ / . ___ ___ ³⁰³⁶

İşüñde ‘āḳıbet-endiş olup fikr it te’emmül kıł
Hemān cümle umūruñ Ḥaḳḳ’a tefvīz it tevekkül kıł

* 73:183a.

* 74:183a.

³⁰³⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 75:184a.

³⁰³⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 76:183a.

* 77:183a.

* 78:184a.

³⁰³⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

ḤARFÜ'L-MĪM

79*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

Bir āsitāna müntesibüz biz ʿ ale'd-devām
Andan yaqar çerāgımı hürşid şubḥ u şām

80*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

Gül-i şüküfte-nihādem hevā nedür bilmem
Nesīm-i bāğ-ı hiçāzem şabā nedür bilmem

81*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___

ʿ Uşşāk rāstī ʿ aceme gitdiler tamām
Var sende tut ʿ irāk [u] nihāvende maḳām

82*

. ___ . ___ / .. ___ ___ / . ___ . ___ / .. ___

Seni görünce hemān şād olur dil-i mağmūm
Kerem kıl eyleme nezzāreden anı maḥrūm

83*

___ . / . ___ ___ / ___ . / . ___ ___³⁰³⁷

Yā Rab be-heme kārem üftāde vü ḥayrānem
Der ʿ ilm-i to nā-dānem neşnāsem [ü] ne-dānem³⁰³⁸

* 79:183a.

* 80:183a.

* 81:183a.

* 82:183a.

* 83:182b.

³⁰³⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰³⁸ Ya Rab, her işime düşkün ve hayretteyim.Senin ilminde bilgisizim, anlamam, bilmem.

84*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ ³⁰³⁹

Yanup derūnı bütün giceler çü âteş-i mūm
İlāhī eyleme âteşle kullaruñ maħmūm

85*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ ³⁰⁴⁰

Senūñ o ħancer-i³⁰⁴¹ ħūn-rizūñe³⁰⁴² ne çäre kılam
Meger ki sīne-i mecrūhı pāre pāre kılam

86*

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ ³⁰⁴³

Kāş cism ü tende yüz biñ dīde peydā eylesem
Günde biñ kerre cemālūñi temāşā eylesem

87*

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ ³⁰⁴⁴

Yanup ħākister olmışdur derūn-ı cism-i sūzānum
Beni yanmağ ile kōrķutma ey şem^c-i şebistānum

88*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ ³⁰⁴⁵

Yağardı âteş-i ğam kār u bār-ı sāmānum
Şu sepmese aña saķā-yı çeşm-i giryānum

* 84:182b.

³⁰³⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 85:183a.

³⁰⁴⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰⁴¹ ħancer:ħancer

³⁰⁴² bīdāduña

* 86:183a.

³⁰⁴³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 87:183a.

³⁰⁴⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 88:183a.

³⁰⁴⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

89*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁴⁶

Peymāne-i yegānegī-i vaḥdeti müdām
Eyle idāre bezm-i ḥaḳīḳatde şubḫ u şām

90*

. ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ .

Aḳar bir cūy-bār-ı deşt-i ğamdur çeşm-i pür-ḥūnum
O deştüñ lâlezārıdur dem-â-dem eşk-i gül-gūnum

91*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

Nā-çār-kerde-i der-i redd [ü] ḳabūlüñem
Ben bir ğarīb-i ḥāne-ḥarāb [u] melūlüñem

92*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

Üftāde-pāy-ı na‘l-i süm-i esb-i nāzuñam
Fitrāk-bend-i bend-i kemend-i niyāzuñam

93*

___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___

Keyf ü kemm-i ‘aḳlı bīḥuş olmayınca bilmedüm
Ḳıl ü ḳāl-i ‘aşḳı ḥāmūş olmayınca bilmedüm

ḤARFÜ’N-NÜN

94*

___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___

Nūr-ı dīdemde cemālūñ ‘aksi olsun da ‘ıyān
Āfitābı bir gümüş āyīnede seyr it hemān

* 89:183a.

³⁰⁴⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 90:183b.

* 91:183b.

* 92:183b.

* 93:183b.

* 94:183b.

95*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ³⁰⁴⁷

Rāstī budur naşīhat bende vü āzāddan
Nīk-ḥaşlet³⁰⁴⁸ gelmeye rüsvā-yı māder-zāddan

96*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ³⁰⁴⁹

Şakla ḥüsnüñ ḥıyre-çeşm-i dīde-i āşūbdan
Şaklama mir'āt-ı rüyuñ dīde-i maḥcūbdan

97*

___ . / ___ . / ___ . / ___ . ³⁰⁵⁰

Qılma taleb murāduñı sultān u mīrden
İste o bī-naẓır ü şeh-i bī-naẓīrden

98*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___ ³⁰⁵¹

Cihān ğark-āb olur seyl-āb-ı eşk-i bī-girānumdan
Yanar bāmı sipihrüñ süziş-i āh-ı fiğānumdan

99*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___ ³⁰⁵²

Şeb-i ğamda görüp tā rişte-i eşküm olur pür-ḥün
Şihābuñ ipligin uzatdı bu gice zen-i gerdün

* 95:181b.

³⁰⁴⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰⁴⁸ ḥaşlet:ḥaşlet

* 96:182b.

³⁰⁴⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 97:182b.

³⁰⁵⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 98:182b.

³⁰⁵¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 99:183a.

³⁰⁵² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

100*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____ ³⁰⁵³

Ruḥı gül-gūneden gül-berg-i ter gibi olur rengin
O la^c lın naqş ile ser-levḥa-i ḥüsnin ider tezyin

101*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____ ³⁰⁵⁴

N'ola inşāf ile³⁰⁵⁵ kılsañ sitemi cānumsın
Nice şabr eylemeyem aña ki cānānumsın

102*

____ . / . ____ . / . ____ . / . ____ ³⁰⁵⁶

Dōlāb-ı ümīdümi bu gerdende-i devrān
Pārīne-i taqvim gibi kıldı perişān

103*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____ ³⁰⁵⁷

Açup bezm-i şarabda sineñi çāk-i girībānsın
Ben ol meclisde olsam pā-keşide gerd-i dāmānsın

104*

____ . / . ____ . / . ____ . / . ____ ³⁰⁵⁸

Ḥūn oldı yürek yandı ciger cism ise ^curyān
Hīç buña taḥammül mi olur ey şeh-i devrān

* 100:183a.

³⁰⁵³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 101:183a.

³⁰⁵⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰⁵⁵“dilsün cigerüm”: Bu kelimenin metinde nereye konulacağı tam tespit edilemedi. Mânâda her nereye konya uygunluk sağlanamadı. Bu yüzden metinde yazıldığı yer dikkate alınarak dipnotla verildi. .

* 102:183b.

³⁰⁵⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 103:183b.

³⁰⁵⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 104:183b.

³⁰⁵⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

105*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ ³⁰⁵⁹

Şikeste āyīne-i dehre nāzır olsa cihān
Hezār şūret ʿıyān ide şīşe-i devrān

106*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ ³⁰⁶⁰

ʿ Aceb mi ğonce pinhān etse kendin çeşm-i bed-terden
Ki pürdür ceyb ü dāmānı nice yāķūt-ı aķmerden

107*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _ ³⁰⁶¹

ʿ Aceb mi leşker-i ezhār-ile ʈolarsa cihān
Hıyām-ı sebzini şahrāya ķurdı naķlistān

108*

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _ _ ³⁰⁶²

Dök ey dīde gözüñ yaşın dem-i ʿ ayşuñ füzūn olsun
Çek ey dil cām-ı ³⁰⁶³ zaķm-ı sīneñi isterse hūn olsun

109*

.. _ _ _ / .. _ _ _ / .. _ _ _ / .. _ ³⁰⁶⁴

Sürme çeksün gözini nergis-i bīmāruñdan
Vesme-reng alsuñ ol ebrū-yı siyeh-kāruñdan

* 105:183b.

³⁰⁵⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 106:183b.

³⁰⁶⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 107:184a.

³⁰⁶¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 108:184a.

³⁰⁶² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰⁶³ hūn-ı

* 109:184a.

³⁰⁶⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

110*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁶⁵

Yārāna keyf virmedi afyon deyü hemān
Meydāna ḳodı ḥoḳḳayı berş-i şeker-dehān

111*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁶⁶

Olsa ‘aceb mi cevher-i manzūme-i sūḥan
Reşkīn-tırāz-ı nūkte-fürüşān-ı encūmen

ḤARFÜ’L-VĀV

112*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ ³⁰⁶⁷

Dest ü pāy [u] ḳalbūñ it levş-i günehden şüst ü şū
Āb-dest-i dīde-i giryān-ile eyle vuzū’

ḤARFÜ’L-HĀ’

113*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___

Yārdur pinhān olan rāz-ı derūn-ı sīnede
Yārdur ancak görinen şūret-i āyīnede

114*

. ___ . ___ / .. ___ / . ___ . ___ / .. ___

Seḫer ki şanma düşer ḡonce aḡzına jāle
Çıḳardı nār-ı ³⁰⁶⁸ ḡamuñla lebinde tebhāle

* 110:185a.

³⁰⁶⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 111:77b.

³⁰⁶⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 112:183b.

³⁰⁶⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 113:183b.

* 114:183b.

³⁰⁶⁸ sūz-ı

115*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

Sultān-ı ʿ aqla āşaf-ı ʿ aşkuñ qarın ola
Lâyık budur ki mâlik-i mühr-i nigîn ola

116*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

Bir gülsitāna āteş-i ʿ aşkuñ delîl ola
Bülbül de gül de mazhar-ı sırr-ı Hâlıl ola

117*

. ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ .

Hâṭ-ı nev-hîz-i laʿ lûñ ol dehân-ı nükte-âmûza
Mürûr-ı faşş-ı hâtemdür konılmış laʿ l ü pîrûza

118*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___

Her mevc-i Mevlevî gibi bu rûzigârda
Döne döne terâne ider cüybârda

119*

.. ___ . / .. ___ . / .. ___ . / .. ___ .

Cürʿ a-dân-ı dilüni beste-i kitmân eyle
Açma esrâruñı nâ-maḥreme pinhân eyle

120*

. ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ . ³⁰⁶⁹

Naẓar kıll dîde-i giryânuma âlûde-қан içre
Görem dirseñ eger ʿ aks-i güli âb-ı revân içre

* 115:183b.

* 116:183b.

* 117:183b.

* 118:183b.

* 119:183b.

* 120:183a.

³⁰⁶⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

121*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁷⁰

Bir sūz var ki dildeki dāğ-ı ʿ acībde
Ne gülde var o sūz ne ḥod ʿ andelībde

122*

. ___ . / . ___ . / . ___ . / . ___ . ³⁰⁷¹

Tecellī-i ruḥı ol çeşm-i muʿ ciz-gūya āyīne
Ne ḥikmet her nigāhında ol efsūn-sāzuñ ay ine

123*

___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁷²

Şīşe-i ḳandīl-i dil mümkün mi şuʿ le-sāz ola
Dāyimā dest-i ḥavādiş aña seng-endāz ola

124*

___ . / ___ . ___ . / . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁷³

ʿ Ārif olan zeḥārif-i küdek-firībine
Çarḥuñ baḳar mı şuʿ bede-bāz-ı ʿ acībine³⁰⁷⁴

125*

___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___ . / ___ . ___ ³⁰⁷⁵

Dil miyānuñ pīrehensüz şarmaḳ ister sīneye
Girmek ister ol cevāhirle ṭolu gencīneye³⁰⁷⁶

* 121:183a.

³⁰⁷⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 122:183b.

³⁰⁷¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 123:183b.

³⁰⁷² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 124:183b.

³⁰⁷³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰⁷⁴ Beytin kenarında "Ġazeldür" kaydı yer almaktadır. bkz. G.674.

* 125:183b.

³⁰⁷⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰⁷⁶ Beytin kenarında "taḥrīr şod" kaydı yer almaktadır. bkz. G.655.

126*

. ____ / . ____ / . ____ / . ____³⁰⁷⁷

İnanma rûzigâra kıad çeküp ser-keş nihâl olma
Yüri ey serv-i kıâmet toğrılıkla pâ-y-mâl olma

127*

.. ____ / .. ____ / .. ____ / .. ____³⁰⁷⁸

Rûzigâra kıayanup ser-keş-i meyyâl olma
Yüri ey serv-i sehî yok yere pâ-mâl olma

128*

____ . / ____ . / ____ . / ____ .³⁰⁷⁹

Gördüñ ki girdi iki kışı birbirisine
Sen kıık aradan it dişi toñuz derisine

129*

____ . ____ / ____ . ____ / ____ . ____ / ____ . ____

Āyetü'l-kürsî³⁰⁸⁰ okur bülbül bülend-āvâz ile
Mañfil olsa 'arş lâyıkdur aña i' zâz ile

130*

.. ____ / .. ____ / .. ____

Nâ-maħal cünbiş-i ğarîbesine
Şâhidüm nâziş-i 'acîbesine

* 126:183b.

³⁰⁷⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 127:183b.

³⁰⁷⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 128:183b.

³⁰⁷⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 129:184a.

³⁰⁸⁰ Kur'ân-ı Kerîm'in ikinci sûresi olan Bakara sûresinin 255. âyeti içinde Alah'ın kürsüsü zikredildiği için "âyetü'l-kürsî" adıyla anılmaktadır. Bu âyet hem muhtevası hem üstün özellikleri sebebiyle dikkat çekmiş, hakkında hadisler vârit olmuş, çok okunmuş, şifa ve korunmaya vesile kılınmıştır. bkz. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağırıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, C.I,s.276-279.

* 130:176b.

ḤARFÜ'L-YÂ

131*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Nâzenînum dil-pesendüm âfet-i cānum ʿ Alî
Nev-cüvānum şeh-levendüm şüh-ı devrānum ʿ Alî

132*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Ḥün-âbe-rîz çeşm-i nem-i merdüm it beni
Laʿ l-i girân-māye ile münʿ im it beni

133*

. __ . __ / .. __ __ / . __ . __ / .. __

Gelince ʿ âlem-i zerden ḥiṭâb-ı cebbārî
ʿ Aceb ne söz olur ol dem lisānuña cārî

134*

__ __ . __ / . __ __ / __ __ . __ / . __ __

Ez rûy-ı pür-niyâzî vʿ ez luṭf-ı dil-nüvâzî
Mâ-râ çe hest ey şüh geh-gâh be-nüvâzî³⁰⁸¹

135*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Virmem iki cihāna bu zevḳ-ı nihānuñı
Öpmek lebüñi yaʿ nî ki çoçmaç miyānuñı

136*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Şalduñ hevâ-yı ʿ aşkuñ ile ğurbete beni
Dünyâ göziyle görmek olur mı ʿ aceb seni

* 131:184a.

* 132:184a.

* 133:184a.

* 134:184a.

³⁰⁸¹ Çok muhtaçlıktan ve gönül okşama lütfundan, ne olur eş şuh beni ara sıra okşa!

* 135:184a.

* 136:184a.

137*

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

Göstermede dāyim saña ʿ ömr-i güzērānı
Bī-hūde degül³⁰⁸² āb-ı revānuñ cereyānı

138*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___³⁰⁸³

Oлмақ isterseñ eger merd-i mücerred şāfı
Delğ-ı peşmīne değış atlas-ı zerrīn-bāfı

139*

___ ./ ___ ./ ___ ./ ___³⁰⁸⁴

Hūn-ābe ile ʔoldı gözüm cām-ı mey gibi
Göz göz açıldı dāğlarum tende ney gibi

140*

___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___ / ___ . ___³⁰⁸⁵

Şem^c yummaz şubha dek tā dīde-i bīdārını
Hāb-ı nāz u şīv'alınca nergis-i bīmārını

141*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___³⁰⁸⁶

Gūş ʔıl sözlerüm ey mülk-i fenānuñ şāhı
Terk eyle heves-i māl u menāl [ü] cāhı

142*

. ___ / . ___ / . ___ / . ___³⁰⁸⁷

Sūhan-fermā-yı ʔab^c olsañ dil-işkestān olmaz mı
Şiken-pīrā-yı tāt-ı kūşe-i cān olsañ olmaz mı

*137: 184a.

³⁰⁸² midür

* 138:182b.

³⁰⁸³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 139:182b.

³⁰⁸⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 140:182b.

³⁰⁸⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 141:183a.

³⁰⁸⁶ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 142:183a.

³⁰⁸⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

143*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __³⁰⁸⁸

Sebz ‘imāmeyle şalın gül-gönce-i gülşen gibi
Hāşimiyyü’l-nesl-i pāk ol āl-i t̄ahirden gibi

144*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

O kim tevḥide mālīk kāmīl olsa feh̄m ü iz‘ ānı
Nezāre³⁰⁸⁹ ide bu mecmū‘ a-ı tevḥīd-i ‘irfānı

145*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __

Eşk-i ‘āşık gibi sīmi mevc-rīzān yem gibi
Dāğ-ı sīne gibi dīnārı ‘ıyān encüm gibi

146*

.. __ __ / .. __ __ / .. __ __ / .. __ __³⁰⁹⁰

‘İllet-i yārī vü nā-yārī cihānuñ kārı
Yārī-i bī-ğaraz ammā ki cihānuñ yārı

147*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __³⁰⁹¹

Zebān-ı nuḡ-gūyuñ lüknet-endūz itdi Mūsā’yı
Kelām-ı rūḡ-baḡşuñ ḡikmet-āmūz itdi ‘İsāyı

148*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __³⁰⁹²

Görüp bāb-ı ‘aḡā-baḡşuñda āyīn-i ‘aḡāyāyı
Cevād-ı himmetüñ cūd-āver itdi Ḥātem-i³⁰⁹³ Ṭāy’ı

* 143:183b.

³⁰⁸⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 144:184a.

³⁰⁸⁹ Tabaşşur

* 145:184a.

* 146:184a.

³⁰⁹⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 147:184a.

³⁰⁹¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 148:184a.

³⁰⁹² Beyit der-kenarda yazılmıştır.

149*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _
.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _³⁰⁹⁴

Dimāğı telḡ ider zehr-i ḥall-i şafrāyī
Seng-cünbīn iledür nef^ç -i def^ç -i sevdāyī

150*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _³⁰⁹⁵

Elüñe al zekānuñ^ç anberīn-şemāme gibi
Başuña berg-i sebiz taḡ yeşil^ç imāme gibi³⁰⁹⁶

151*

.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _³⁰⁹⁷

Cām'a gönder mey-i^ç irfān ile bu cāmı
Cām-ı Cem gibi çeke cāmumı Monlā Cāmı³⁰⁹⁸

152*

.. _ _ / .. _ _ / .. _ _ / .. _³⁰⁹⁹

Döndürür çarḡa-i dölāb gibi insānı
Felegüñ vaz^ç -ı perīşānı gibi devrānı³¹⁰⁰

153*

. _ . _ / .. _ _ / . _ . _ / .. _

Çe būdī ḥāl-şināsī merā çe çāre konī
Meger zi-rüy-ı^ç ināyet merā nezāre konī³¹⁰¹

³⁰⁹³ Hâtem:Hâtem

* 149:184a.

³⁰⁹⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 150:184a.

³⁰⁹⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰⁹⁶ Beytin üst kısmında “ğazel oldı” kaydı yer almaktadır.

* 151:184a.

³⁰⁹⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³⁰⁹⁸ Beytin üst kısmında “ğazeldür “kaydı yer almaktadır. bkz. G 734.

* 152:184a.

³⁰⁹⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³¹⁰⁰ Beytin üst kısmında “ğazel oldı” kaydı yer almaktadır. bkz. G 784.

* 153:176b.

³¹⁰¹ Nasıl bir halden anlayandın, bana ne çare edersin? Tek yolu şefkat gözüyle bana bakış atmandır.

154*

.. ___ / . ___ . ___ / .. ___

Dīde-i to merā naẓar ne-konī
Şāhid-i bī-ḥadem der-īn da^ç vī³¹⁰²

155*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___³¹⁰³

Dil şīşe-i nāmūsı şikest eyleyemez mi
Bir cür^ç a ile kendüyi mest eyleyemez mi

MÜFREDLER

1*

.. ___ / .. ___ / .. ___ / .. ___³¹⁰⁴

Zevk-ı keyfiyyeti gör neşve-i cām-ı meyde
Şevk-ı germiyyete bak şem^ç i ider lem^ç a nedür

2*

___ . / . ___ . / . ___ . / . ___³¹⁰⁵

Ol kimsenüñ aşl u nesebi olmaya meşhūr
Māder-i Baḥṭā deyü olur şöhet-sāz³¹⁰⁶

3*

___ . / . ___ . / . ___ / ___³¹⁰⁷

Zātında nihān olmaya insāniyyet
Olmaz o kişi ḥulḳ u ḥüsnde mümtāz

* 154:176b.

³¹⁰² ma^ç nā.

Senin gözüün bana bakmaz.Bu davada çok bir tanışım var.

* 155:184b.

³¹⁰³ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 1:89a.

³¹⁰⁴ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 2:182b.

³¹⁰⁵ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

³¹⁰⁶ Bu mısraın vezni aksamaktadır.

* 3:182b.

³¹⁰⁷ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

4*

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___
___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___³¹⁰⁸

Hîç kec-i nişânide-i naḥl rāst olur mı
Ger āb-ı ḥayāt-ile şu [vir]rseñ kış u yaz

5*

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___³¹⁰⁹

Mümkin mi duḥān ola firūzına şerār
Ḥākister-i engüşt ola mı şu^ç le-tırāz

6*

___ ./ . ___ ./ . ___ / ___
___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___³¹¹⁰

Ey nār-ı Birāhīmi gülistān iden
Baña da gülistān kıl āteş-i ḥumāyı

7*

___ ./ . ___ ./ . ___ / ___³¹¹¹

Ol mertebe ḥummā beni sūzān itdi
Yeḥdāna girersem de yaḫar ḥummāyı

8*

___ ./ . ___ ./ . ___ ./ . ___

Ma^ç şūḫa nümāyān idemez çehre-i zerdin
^çUşşāḫa güzel reng virür şāḡar-ı şahbā

* 4: 182b.

³¹⁰⁸ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 5: 182b.

³¹⁰⁹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 6: 182b.

³¹¹⁰ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* 7: 182b.

³¹¹¹ Beyit der-kenarda yazılmıştır.

*Alî Emîrî, *Vesâikü'l-Âsâr*, 3 Teşrîn-i Sâni 1338, s. 16. Eser Alî Emîrî'nin çıkardığı *Târîh ve Edebiyât Mecmûası* içinde yer almaktadır. Dört forma hâlinde çıkan bu eser için bkz. Alî Emîrî, *Târîh ve Edebiyât Mecmûası*, 3 Teşrîn-i Sâni 1338, C. 574, S. 4 [A.E. Gazete Mecmûa, SY022760]. Eserde kaydedilen bu beyit *Dîvân*'da yer alan bir gazelde zikredilmiştir. bkz. G 12/5.